БИБЛІОТЕКА БОГОСЛОВСКА

IV.

Выдає

Александеръ Бачиньскій

Прелатъ домовый Его Святости, канцлеръ Митр.
Капітулы.

За одобренємъ и благословенємъ Преосвященного Митроп.
Ординаріята львôвского.

ЛЬВÔВЪ 1904.
Изъ типографіи Ставропигійского Института,
пôдъ управ. Мих. Рефця.

Позваляє ся печатати.

Ôтъ гр. кат. Митроп. Ординаріята.

Львôвъ, дня 30. Червня 1903.

† АНДРЕЙ.

Митрополитъ в.

СВЯТЕ ПИСЬМО
СТАРОГО И НОВОГО ЗАВѢТА

съ поясненями

составлеными черезъ

Д-ра Іоанна Бартошевского

поч. крылошанина гр. кат. Митроп. Капитулы, звыч. проф. ц. к. всеучилища львовского, совѣтника и референта гр. кат. Митроп. Консисторіи, синодального испытователя.

ТОМЪ IV.

ЛЬВÔВЪ.
Накладомъ Выдавництва „Библіотеки богословскои."
1904.

Передрукъ заборонявся.

ѰАЛТИ́РЬ.

Передне слово

до Псалтири.

Ѱалти́рь або книга Псалмôвъ, по еврейски Sepher llim, есть то зôбране побожныхъ пѣсней. Грецке слово psalmos означае побожный спѣвъ, выконуваный при сопроводѣ псалтеріона або музичного струнного инструмента (зр. Пс. 32, 2), а такожь саму при звуку струнъ спѣвану пѣснь.

Цѣла псалтира складае ся зъ 150 псалмôвъ и творила старозавѣтный литургичный спѣвникъ. Подѣлъ псалмôвъ въ переводѣ грецкôмъ и латиньскôмъ рôжнить ся троха ôтъ подѣлу въ текстѣ еврейскôмъ, халдейскôмъ и сирійскôмъ. Въ переводѣ грецкôмъ и латиньскôмъ псалмы 9 и 10 суть злученû въ одинъ, у жидôвъ же суть они роздѣленû; ôтти псаломъ 11 жидôвъ есть 10-тымъ въ текстѣ грецкôмъ. Псалмы 114 и 115 въ текстѣ грецкôмъ творять такожь лишь одинъ псаломъ; для-того псаломъ 117 жидôвъ есть 116 въ текстѣ грецкôмъ. Въ кôнци псалмы 146 и 147 у жидôвъ суть злученû, а тому псалмы ôтъ 148—150 такъ у жидôвъ якъ и у Грекôвъ числять ся однаково.

Псалмы суть писанû въ языцѣ еврейскôмъ, найкрасшою восточною поезіею.

Зôбранє всѣхъ псалмôвъ называно ôтъ найдавнѣйшихъ часôвъ „псалтирою Давида", а то длятого, що найбôльшу часть псалмôвъ зложивъ царь Давидъ, ôтъ чого ôнъ псаломникомъ або псалмопѣвцемъ называє ся. Судячи пôсля написей приналежать Давиду 73 псалмы, а то ôтъ 3-9, 11—32, 34—41, 51—65, 68-70, 86, 101, 103, 108—110, 122, 124, 131, 138-145, пôсля численя єврейского. Написи грецкого переводу и лат. Вульґаты ôтносять кромѣ наведеныхъ, єще 15 псалмôвъ до Давида; именно 32, 42, 66, 70, 90, 92-98, 103 и 136 пôсля численя грецкого переводу и латиньскои Вульґаты. Но псалмы 42 и 106 не могуть бути плодомъ Давида, скорше псаломъ 1 и 2. Протоє було бы всѣхъ самымъ Давидомъ зложеныхъ псалмôвъ 88. По Давидовыхъ слѣдує досыть велике число безименныхъ псалмôвъ, въ загалѣ 35, якъ 65, 91, 99, 101, 104, 105, 106, 110—120, 122, 124, 125, 127—129, 131, 133-136, 145—150; гдекотори̂ зъ нихъ суть зъ часôвъ неволи вавилоньскои, гдекотори̂ зъ часу по поворотѣ зъ тои неволи.

Дванайцять псалмôвъ єсть надписаныхъ именемъ Асафа, котрый яко Левитъ походивъ зъ роду Герсонового и бувъ за часôвъ Давида пѣвцемъ. (Зри 1. Пар. 6, 39.) Ôнъ самъ имовѣрно зложивъ псалмы 49, 72, 77, 80, и 81, прочи̂ же єго именемъ надписани̂ псалмы, якъ 73, 74, 75, 76, 78 и 79 зложили єго наслѣдники изъ дальшихъ родôвъ; родина бо Асафа досягла часôвъ неволи вавилоньскои, якъ свѣдчить 2. книга Паралипоменонъ, Єздры и Неемiи. Сыны и внуки Асафови̂ були такожь пѣвцями.

Одинайцять псалмôвъ, якъ: 41, 42, 43, 44, 45, 46 47, 48, 83, 84, 86 и 87 приписують сынамъ Кореовымъ. Сыны Корея були потомками того Корея Левита, котрого за часôвъ Мойсея поглинула земля за єго бунтъ противъ Богу и Мойсею. За часôвъ гоненiя Давида черезъ Саула були сыны Корея въ прiязни съ Давидомъ; зъ нихъ выбравъ Давидъ пôзнѣйше трохъ начальникôвъ пѣвцѣвъ, межи тыми Ємана, котрый управлявъ середнымъ хоромъ. (1. Парал. 6, 33.) Сей Єманъ зложивъ 87-ый псаломъ; ôнъ сгадує ся въ 1. Парал. 25, 5. яко пророкъ. Єго чотырнайцять сынôвъ стали начальниками 14 пѣвчихъ клясъ, въ котри̂ входили ихъ дѣти и сродники; протоє всѣ ôтъ Ємана походячî Кореиты творять рôдъ пѣвчій, котрый довшій часъ проживавъ, и котрому приналежать псалмы съ написею: сыномъ Кореовымъ. Гдеякî причисляють до сынôвъ Кореовыхъ такожь Єтана, автора 88 псалма. Соломону приписують зложенє псалмôвъ 72 и 127. Псаломъ же 89 (90) зложивъ самъ Мойсей; єсть ôнъ протоє найстаршою пѣснею въ псалтирѣ.

Книга псалмôвъ не тôлько єсть одною зъ переднѣйшихъ частей св. Письма, але єсть такожь мовъ скороченємъ и содержанємъ всѣхъ книгъ старого Завѣта. „Книга псалмôвъ, — говорить св. Августинъ — щонибудь єсть полезного въ иншихъ книгахъ, всё въ собѣ обнимає; она будучî рѣчи заповѣдає, дѣѣ предкôвъ пригадує, подає законы и опредѣляє спосôбъ поступованя для жіючихъ и — що такъ скажу въ короткости — єсть загальнымъ сокровищемъ спасительнои науки, доставляючимъ для кождого тоє, що єму єсть потребнымъ и найвластившимъ.“

Найважнѣйшою прикметою псалмôвъ єсть, що вдухновеный ихъ авторъ не попристає на самôмъ оповѣданю подѣй або оповѣщеню правды, но єщезалучає при тôмъ такî мысли, въ котрî каже немовъ вôйти въ нихъ и застанавляти ся надъ ними. И для того всё тоє, що описує історія, що предсказують пророки, цѣле дѣло сотвореня и ôткупленя, котре єсть головнымъ предметомъ тыхъ святыхъ пѣсней, стає ся одною и безперерывною молитвою, котора найспасительнѣйшою наукою освѣчує розумъ, а одночасно чувствомъ найблагороднѣйшимъ, бо религійнымъ, проникає и наповняє серця. Тожь кождый побожный читатель псалмôвъ може легко поняти тоє успособленє, якимъ бувъ перенятый св. Августинъ, слухаючи ихъ спѣву. „Многожь-то, каже ôнъ, слезъ выливавъ я, мôй Боже, побудженый живыми выображенями, выкликаными въ мнѣ черезъ гимны и спѣвы, котрыхъ я слухавъ въ церквѣ, коли ихъ спѣвано въ честь Твою! Въ тôмъ самôмъ часѣ, коли тî спѣвы такъ солодко проникали мои уха, Твоя правда ôтзывала ся въ моимъ серцю, и тамъ запалювала огонь правдивои и живои побожности; я порушовавъ ся ажь до слезъ, а тіи слезы були моєю потѣхою и розкошею.“

Не дивно ôтже, що задля тыхъ своихъ великихъ прикметъ спѣванє и читанє псалмôвъ вôйшли изъ жидôвскои синаґоґи до Церкви Христовои, и то зъ самого початку єи истнованя, якъ се видимъ зъ 1. Кор. 14, 26.; Єф. 5, 19.; Кол. 3, 16.; Як. 5, 13. Христосъ Господь самъ употреблявъ псалмôвъ въ своей молитвѣ; св. Апостолы звыкли були молити ся псалмами цѣле своє житє, и тая молитва стала ся имъ по вознесеню Господа Іисуса на небо и по сошествію св Духа тымъ пріятнѣйшою, коли въ свѣтѣ христіяньскôмъ стали вѣрни̂ понимати ихъ мысли, и коли св. Апостолы впровадили ихъ такожь въ уживанє при публичнôмъ христіяньскôмъ богослуженю. Христіяне молили ся псалмами не лишь при публичнôмъ богослуженю, но такожь въ особенныхъ своихъ потребахъ; ними потѣшали ся вязнѣ, ними вѣрни̂ веселили ся при торжествахъ, ними такожь плакали при похоронахъ умершихъ, ними крѣпили ся при своихъ щоденныхъ працяхъ. Уже дѣти учили ся псалтири на память, а ôтъ монахôвъ и осôбъ духовныхъ навѣть выразно жадали настоятелѣ церковни̂, щобы умѣли псалтиру на память.

Примѣтка. Блисше о тôмъ предметѣ зри въ переднôмъ словѣ до переводу Псалтири на языкъ народный черезъ Вс. О. Прал. А. Бачиньского.

Псало́мъ 1.

Сей псаломъ не має нiякои надписи, може для того, що многiи уважали єго за вступъ до цѣлои псалтири, числячи нашь другiй псаломъ яко первый. Сей псаломъ мѣстить въ собѣ головну гадку всѣхъ псалмôвъ: правдиво щасливымъ єсть тôлько добрый, побожный, пôсля Божои волѣ жiючiй чоловѣкъ, пôдчасъ коли злый, безбожный щасливымъ бути не може.

Ѱало́мъ Дв҃дꙋ.

1. **Блаже́нъ мꙋ́жъ,** [а] **и҆́же не и҆́де на совѣ́тъ нечести́выхъ, и҆ на пꙋтѝ грѣ́шныхъ не стà, и҆ на**

а) Пс. 25, 4.; Єрем. 15, 17.

---

1. **Иже не и҆де** и пр. Кто не слухає грѣшнои рады або намовы и пôсля неи не поступає. — **Идє.** Въ еврейскôмъ языцѣ уживає ся часу минувшого, коли о чôмсь говорить ся, що має мати значенє для всѣхъ часôвъ.— **И҆ на пꙋтѝ** и пр. С. є. кто не грѣшить самовôльно, безъ чужои побудки. — **И҆ на сѣда́лищи** и пр. С. є. кто не остає въ затвердѣлости серця яко налоговый и непоправный грѣшникъ. Видимъ ту отже степенованє злого — ôтъ меньшого до бôльшого. — **Гꙋбителей.** Въ евр. єсть: хулителей, — безбожный бо чоловѣкъ, а особливо хулитель вѣры и обычайности єсть, якъ поясняє св. Атанасiй и Василiй, истинно губителемъ душь людскихъ, понеже своими безбожными, гôршачими и шкôдливыми бесѣдами и злыми примѣрами многихъ погубляє.

2. сѣда́лищи гѹби́телей не сѣ́де. а) Но въ зако́нѣ
Гд҇ни во́лѧ є҆гѡ̀, и҆ въ зако́нѣ є҆гѡ̀ поѹчи́тсѧ
3. де́нь и҆ но́щь. б) И҆ бѹ́детъ ꙗ҆́кѡ дре́во насажде́-
ное при и҆схо́дищихъ во́дъ, є҆́же пло́дъ сво́й
да́стъ во вре́мѧ своѐ, и҆ ли́стъ є҆гѡ̀ не ѿпаде́тъ,
4. и҆ всѧ̑, є҆ли̑ка а҆́ще твори́тъ, ᲂу҆спѣ́етъ. в) Не та́-
кѡ нечести́вїи, не та́кѡ: но ꙗ҆́кѡ пра́хъ, є҆го́же

а) І Нав. 1, 8. б) Пс. 91, 13.; Єрем. 17, 8. в) Іов. 21, 18.; Ис. 29, 5.

2. **Во́лѧ є҆гѡ̀.** Цѣле єго уподобанє, замилованє. — **Поѹчи́тсѧ.** Розмышляє, читає и учить ся. — **Де́нь и҆ но́щь.** Съ всею пильностію, якъ найревнѣйше.

3. **При и҆схо́дищихъ во́дъ.** На востоцѣ убогôмъ въ воду часто по причинѣ великои спеки сохнуть навѣть дерева. Въ высшôмъ значеню єсть мысль тая: Чоловѣкъ побожный, опираючій ся крѣпко на всемогучôй, животворнôй волѣ Божôй, не зазнає ніякои шкоды, хотяй бы мавъ досвѣдчати спеки земскихъ журбъ, клопотôвъ и нещасть; ôнъ остоить ся мимо всякихъ противностей, подôбно дереву котрого корѣнь тягне жизненни̂ соки зъ поблизькои воды. Подôбно такому дереву выдає ôнъ **пло́дъ сво́й** с. є. добри̂ дѣла. — **Во вре́мѧ своѐ.** С. є. уже тутъ на земли, много разôвъ Богъ плодôвъ єго шукає (Марк. 11, 13.), и въ день суда, коли то Богъ зажадає ôтъ него добрыхъ дѣлъ. — **Ли́стъ є҆гѡ̀ не ѿпаде́тъ.** Єсть се образъ освящаючои благодати, въ якôй остає чоловѣкъ праведный. — **Всѧ̑ є҆ли̑ка** и пр. Богъ благословить праведного, помагає єму, такъ що всё єму удає ся, а навѣть тоє, що єму злого случить ся, выходить єму на добре. (Рим. 8, 28.)

4. **Ꙗ҆́кѡ пра́хъ** и пр. Зрôвнанє ту ужите представляє дуже добре нужденный станъ безбожныхъ людей, котри̂ суть неспокôйни̂ въ своимъ серцю и совѣсти, понеже ихъ мниме щастє не має твердои основы. Якъ вѣтеръ безнастанно метає на всѣ стороны порохомъ, такъ пристрасти, похоти и искушенія безнастанно непокоять тыхъ людей, а понеже они ничого не дѣлають въ

5. **возмета́етъ вѣ́тръ ѿ лица̀ землѝ. Сегѡ̀ ра́ди** [а] **не воскре́снꙋтъ нечести́вїи на сꙋ́дъ, нижѐ грѣ́шни-**

а) Мат. 25, 32.

добродѣтельнôмъ намѣреню, то всѣ ихъ дѣла суть порожни̂ безъ вартости передъ Богомъ. Якъ вѣтеръ скоро и далеко розносить порохъ, такъ скоро спрятає ихъ Богъ зъ того свѣта, и по нихъ и слѣдъ не лишить ся. Зр. Пс. 34, 5.

5. **Сегѡ̀ ра́ди не воскре́снꙋтъ** и пр. Понеже безбожни̂ не суть сполучени̂ съ Богомъ і понеже ихъ не пôддержує Божа благодать, тому то они подôбни̂ до пороху, не могучого оперти ся найслабшому подуву вѣтру, не выдержать крѣпкого выхору Божого суда, чи той судъ Божій прійде на нихъ уже на тôмъ свѣтѣ — въ нещастяхъ и терпѣняхъ, чи ажь по смерти. Св. Отцѣ мають ту на мысли судъ загальный при кôнци свѣта, загальне воскресеніє всѣхъ людей въ день того суда. Єсли ту говорить ся, що нечестиви̂ не воскреснуть на судъ, то не розумѣє ся, якобы они не мали воскреснути въ часѣ загального воскресенія, таке бо мнѣніє противить ся выразнôй науцѣ Христовôй. (Мат. 25, 32.) Нечестиви̂ воскреснуть вправдѣ такожь, такъ само якъ и праведни̂, але они будуть въ день Божого суда выключени̂ зъ громады праведныхъ, котрі̂ тогда стануть ôтдѣльно по правôй руцѣ Божого Судіи. Можна ту розумѣти и се, що безбожни̂ не стануть на судъ Божій съ головою смѣло до горы пôднесеною (Лук. 21, 28) с. є. съ крѣпкою надѣєю, що на тôмъ судѣ Божôмъ остоять ся. (Апок. 6, 17.) — **Въ совѣ́тѣ пра́ведныхъ.** Безбожни̂ не найдуть ся въ день суда въ громадѣ праведникôвъ; они стануть по лѣвôмъ боцѣ Божого Судіи. Або можемъ праведникôвъ представляти собѣ яко свѣдкôвъ и немовъ членôвъ Божого совѣта при судженю безбожникôвъ такъ въ тôмъ житю якъ и въ будучôмъ.

6. **цы въ совѣтъ пра́ведныхъ. Ꙗ҆́кѡ [а] вѣ́сть Гдь пꙋ́ть пра́ведныхъ, и҆ пꙋ́ть нечести́выхъ поги́бнетъ.**

Псало́мъ 2.

Сей псаломъ содержить пророцтво о царствѣ І. Христа и єго ворогахъ. Такъ розумѣють сей псаломъ св. Апостолы Зри Дѣя. Ап. 4, 25.; 13, 32--33.; Євр. 1, 5.; 5, 5.; Апок. 2, 27.; 19, 15. Такъ розумѣють сей псаломъ також св. Отцѣ восточнои и западнои Церкви. Що до внѣшного вида, то сей псаломъ єсть подôбный утворамъ драматичнымъ,—ôнъ бо єсть зложеный на спосôбъ розговора, хотяй имена бесѣдуючихъ не наводять ся.

Ѱало́мъ Двⷣꙋ.

1. **Вскꙋ́ю [б] шата́шасѧ ꙗ҆зы́цы, и҆ лю́дїе поꙋчи́шасѧ**
2. **тщє́тнымъ? Предста́ша ца́рїе зе́мстїи. и҆ кнѧ́зи**

а) Наум 1, 7; Іоа 10, 14.; 2. Тим. 2, 19. б) Дѣян. 4, 25

---

6. **Ꙗ҆́кѡ вѣ́сть Гдь** и пр. Богъ яко всевѣдучій свѣдокъ житя праведныхъ, любує ся въ ихъ добрыхъ дѣлахъ и нагороджує ихъ (Мат. 7, 21.), стараня же, забѣги и дѣла всѣхъ безбожныхъ загинуть вразъ съ ними. (Там. ст. 23.)

1. **Вскꙋ́ю шата́шасѧ** и пр. Єсть ту бесѣда о жидахъ и поганахъ старающихъ ся перешкодити розширеню и скрѣпленю на земли царства І. Христа, пророками обѣцяного Месіи. Тіи вороги Христови̂ кидають ся въ дикôмъ гнѣвѣ на науку Христову, котра имъ утяжливою выдає ся; они ради̂ бы тую науку Христову вразъ съ єго царствомъ згладити зъ лиця земли, однако всяки̂ ихъ усилія позôстануть порожни̂, безъ ніякого успѣха. — **Шата́шасѧ, поꙋчи́шасѧ.** Часъ минувшій замѣсть теперѣшного. Зри Пс. 1, 1.

2. **Предста́ша ца́рїе** и пр. Такими царями и князями, бажавшими погубити Месію и єго царство, були Иродъ, Пилатъ, архієреѣ, книжники и вельможѣ народа жидôвского, пôзнѣйше же царѣ римски̂ и инши̂ невѣрни̂ царѣ и князѣ, котри̂ переслѣдовали и доси переслѣдують Церковь Христову.

собра́шасѧ вкꙋ́пѣ на Гдⷭ҇а и҆̑ на Хрⷭ҇та̀ е҆гѡ̀:
3. Расто́ргнемъ ѹ҆́зы и҆́хъ. и҆̑ ѿве́ржемъ ѿ на́съ
4. и҆́го и҆́хъ. Живы́й на нбⷭ҇ѣ́хъ [а] посмѣ́етсѧ и҆̀мъ,
5. и҆̑ Гдⷭ҇ь порꙋга́етсѧ и҆̀мъ: Тогда̀ возглаго́летъ къ
ни́мъ гнѣ́вомъ свои́мъ, и҆̑ ꙗ҆́ростїю свое́ю смѧ-
6. те́тъ ѧ҆̀. [б] А҆́зъ же поста́вленъ є҆́смь ца́рь ѿ не-

а) Второз. 28, 63.; Притч. 1, 26 б) Пс 92, 1.; Іоа. 18, 37.

3. **Расто́ргнемъ** и пр. Всѣ вороги Христовои Церкви, бажаючӣ еи знищеня, говорять въ своимъ гнѣвѣ, заслѣпленю и глупотѣ: Пôрвѣмъ узы еи законôвъ и скиньмо зъ себе прикре ярмо еи приписôвъ. Такъ говорили вороги І. Христа уже за его житя. Зри Лук. 19, 14. Такъ и днесь суть для безбожныхъ заповѣди Божӣ и церковнӣ незносными узами и ярмомъ, пôдчасъ коли для праведныхъ суть они благимъ игомъ и легкимъ бременемъ.

4. **Живы́й на нбⷭ҇ѣ́хъ** и пр. Пророкъ предсказуе тыми словами, що Богъ, котрого престоломъ есть небо, уничтожить всѣ злӣ намѣреня и забѣги ворогôвъ І. Христа и его Церкви; се по части уже зôуло ся, коли жиды, утративши свое царство, зôстали по цѣлôмъ свѣтѣ розсѣянӣ, а велика часть поганъ, покинувши идолослужене, приступила до Церкви Христовои; прійде же часъ, коли до І. Христа наверне ся не лишь нарôдъ жидôвскій, але и всѣ народы погапьскӣ, такъ що буде лишь одинъ пастырь и одно стадо.

5. **Тогда̀ возглаго́летъ** и пр. До жидôвъ говоривъ Богъ устами пророкôвъ, оповѣщаючи имъ свои кары, наколи бы ôткинули ôтъ себе Месію; коли же жиды не слухали пророкôвъ, тогда Богъ каравъ ихъ въ своимъ гнѣвѣ. А и І. Христосъ такъ самъ якъ и черезъ своихъ апостолôвъ и ихъ наслѣдникôвъ говоривъ и доси говорить въ своимъ гнѣвѣ до жидôвъ и всѣхъ невѣрныхъ, взываючи ихъ до своеи Церкви.

6. **А҆́зъ же поста́вленъ** и пр. Се суть слова Месіи Я не людьми але ôтвѣчнымъ моимъ Отцемъ есмь поставленый царемъ надъ моею Церквою. — **Надъ Сїѡ-**

7. **гѡ̀ надъ [а] Сїѡ́номъ горо́ю ст҃о́ю єгѡ̀. Возвѣ-**
щаѧ́й повелѣ́нїе Гд҃не: Гд҃ь речѐ ко мнѣ̀: [б] сы́нъ
8. **мо́й єсѝ ты̀, а҆́зъ дне́сь роди́хъ тѧ̀: [в] Просѝ ѿ**
менѐ, и҆ да́мъ тѝ ѩ҆зы́ки достоѧ́нїе твоѐ, и҆ ѡ҆дер-
9. **жа́нїе твоѐ концы̀ землѝ. [г] Оу҆пасе́ши ѧ҆̀ же-**
зло́мъ желѣ́знымъ, ꙗ҆́кѡ сосꙋ́ды скꙋде́льничи со-

[а] Євр. 12, 22. [б] Євр. 1, 5.; 5, 5. [в] Пс. 21, 28. [г] Апок. 2, 27.; 19, 15.

номъ. С є. надъ Церквою, котрои образомъ бувъ Єрусалимъ, а именно его часть, гора Сіонъ, где стоявъ царскій замокъ, освяченый присутностію кивота завѣта, а черезъ тоє тымъ милѣйшій Богу. Зри Пс. 86, 2.—**Горо́ю ст҃о́ю єгѡ̀.** Горою Сіоньскою называє ся Церковь Христова, понеже єсть сильна и тревала якъ гора Сіонъ. (Авг.)

7. **Возвѣщаѧ́й** и пр. Я маю оповѣдати цѣлому свѣту новый законъ вѣры. — **Сы́нъ мо́й** и пр. Такожь земскî царѣ (2. Цар 7, 14.; Пс. 88, 27.) и ангелы (Іовъ 38, 7.) называють ся въ св. Письмѣ часомъ сынами Божими, но не въ значеню зродженыхъ, а тôлько прибраныхъ сынôвъ (Євр. 1, 5.); тожь тутъ має розумѣти ся властивый Сынъ Божій, походячій зъ Божого родженя. Слово **дне́сь** значить тутъ: ôтъ вѣка, понеже — якъ говорить св. Августинъ — въ вѣчности нема часу минувшого анѣ будучого, а єсть лишь вѣчне днесь.

8. **Просѝ ѿ менѐ** и пр. А понеже ты єсь моимъ Сыномъ, то зажадай ôтъ мене, а я тобѣ дамъ всѣ невѣрнî народы въ посѣданє, въ твою власнôсть, и ôтдамъ тобѣ панованє надъ цѣлою землею. (Зри Рим. 14. 8.; 1. Кор. 15, 27.; 2 Кор. 5, 18.; Єф. 1, 22.) Зъ слôвъ сего стиха-видимъ, що навѣть Сынъ Божій лишь молитвою одержує своє царство; а тому и мы тôлько покорою и молитвою можемъ стати ся участниками того царства Христового.

9. **Оу҆пасе́ши ѧ҆̀ жезло́мъ** и пр. Маєшь право ними управляти жезломъ желѣзнымъ т. є. властею непобѣдимою, независимою ôтъ никого; маєшь право всѣхъ ихъ нагороджати и карати съ тою свободою и легкостію, съ

10. крꙋши́ши ѧ҆. [в] И҆ ны́нѣ ца́рїе разꙋмѣ́йте: нака-
11. жи́тесѧ вси̑ сꙋдѧ́щїи земли̑. Рабо́тайте Г҃деви
со стра́хомъ, и҆ ра́дꙋйтесѧ є҆мꙋ̀ съ тре́петомъ.
12. Прїими́те наказа́нїе, да не когда̀ прогнѣ́ваетсѧ
Г҃дь, и҆ поги́бнете ѿ пꙋтѝ пра́веднагѡ: є҆гда̀ воз-
гори́тсѧ вско́рѣ ꙗ҆́рость є҆гѡ̀: [б] бла́же́ни вси̑ на-
дѣ́ющїисѧ на́нь.

а) Прим. Сол. 6, 2. б) Пс. 33, 9.; Притч. 16, 20.; Ис. 30, 18.; 1. Петр. 2, 6.

якою розбиває гончарь желѣзнымъ прутомъ глинянî судины. Доси, якъ учить история, падали и гинули всѣ народы котрî повставали противъ науки Христовои, пôдносили ся же и крѣпились тіи народы, котрî зъ правилъ Христового Євангелія черпали новî силы до свого розвою.

10. **Ны́нѣ.** За вчасу, коли єсть мѣстце и часъ до покуты. – **Разꙋмѣ́йте.** Дайте ся пересвѣдчити о тôмъ, що ôнъ єсть царемъ Месією; узнайте єго яко такого и пôдчинѣть ся єму. Тоє само значенє має и слово **накажи́тесѧ**, лат. erudimini. — **Вси̑ сꙋдѧ́щїи земли̑.** Єсть се тоє само, що выс. **ца́рїе.** Бесѣда єсть ту звернена до царей, князѣвъ свѣта, понеже ихъ примѣръ звычайно наслѣдують пôдвластнî.

11. **Со стра́хомъ.** Сыновнымъ, а не невôльничимъ.— **Ра́дꙋйтесѧ** и пр Выповняючи точно вашî обовязки, тѣште ся, що єсьте добрыми дѣтьми того такъ доброго и повного любви Отця, але и дрожѣть зъ страху, щобы вы образивши єго коли грѣхомъ не выпали зъ єго ласки и не стягнули на себе єго гнѣву.

12. **Прїими́те наказа́нїе** и пр. Принимайте скоро и охотно всё тоє, чого Богъ васъ научає, и жійте пôсля тои Божои науки, стараючи ся и своихъ пôдданыхъ приводити до такого житя, щобы иначе не розгнѣвавъ ся на васъ Господь и щобы вы, збîйшовши зъ дороги чесноты, не згинули на вѣки; коли бо промине часъ Божого милосердія, тогда наступить нагло день Божои пôмсты; тожь щасливî суть лишь тіи, що жіючи пôсля

Псаломъ 3.

Давидъ молить ся въ тôмъ псалмѣ до Господа о помôчь въ своимъ гôркôмъ нещастю и крѣпко тои помочи Божои надѣє ся. Въ образѣ Давида, переслѣдованого черезъ власного сына, видять св. Отцѣ Христа Спасителя, котрого Юда выдавъ въ руки поганъ, котрый бувъ роспятый на крестѣ, но по смерти всеславно воскресъ зъ гроба.

1. Ѱало́мъ Дв҃дꙋ, внегда̀ ѿбѣга́ше ѿ лица̀ А҆вессалѡ́ма сы́на своегѡ̀.

2. **Г҃и, что́сѧ ᲂу҆мно́жиша стꙋжа́ющїи мнѣ̀?**
3. **мно́зи воста́ютъ на мѧ̀: Мно́зи глаго́лютъ дꙋши̇̀ мое́й: нѣ́сть спасе́нїѧ е҆мꙋ̀ въ Бз҃ѣ е҆гѡ̀.**
4. **б) Ты́ же Г҃и застꙋ́пникъ мо́й е҆сѝ, сла́ва моѧ̀,**

а) 2. Цар. 15, 14 б) Пс. 27, 7.

Божихъ заповѣдей, надѣють ся на Христа, Сына Божого, въ котрôмъ однôмъ єсть наше спасеніє. (Дѣян. Ап. 4, 12.)

2. **Стꙋжа́ющїи мнѣ.** Докучаючі̂ менѣ, переслѣдуючі̂, утискаючі̂ мене. Въ лат.: qui tribulant me. — **Мно́зи.** Всѣ Израильтяне були по сторонѣ Авессалома. Зри 2. Цар. 15, 13.

3. **Дꙋши̇̀ мое́й.** До мене и о мнѣ. — **Нѣ́сть спасе́нїѧ** и пр. Многі̂ уважаючи справу Авессалома яко слушну, голосно ôтзывали ся, що теперь и Богъ ôткаже Давиду своєи помочи. Зр. 2. Цар. 16, 8. Навѣть многі̂ пріятелѣ Давида стратили ôтвагу, но ôнъ не перестававъ надѣяти ся на Божу помôчь. Що до І. Христа зри Мат. 27, 40—41.

4. **Сла́ва моѧ̀.** Ты вернешь мою утрачену честь и славу. — **Возносѧ́й главꙋ̀ мою̀.** Теперь я въ нещастю спустивъ въ долину мою голову, но ты, Господи, вернешь моє давнѣйше щастє, такъ що я буду мôгъ смѣло пôднести до горы мою голову.

5. и҆ возносѧ́й главꙋ̀ мою̀. Гла́сомъ мои́мъ ко
Гдⷭ҇ꙋ воззва́хъ, и҆ ᲂу҆слы́ша мѧ̀ ѿ горы̀
6. ст҃ы́ѧ своеѧ̀. А҆́зъ ᲂу҆снꙋ́хъ, и҆ спа́хъ, воста́хъ,
7. ꙗ҆́кѡ Гдⷭ҇ь застꙋ́питъ мѧ̀. [a] Не ᲂу҆бою́ сѧ
ѿ те́мъ люде́й, ѻ҆́крестъ напа́дающихъ на мѧ̀.
8. Воскрⷭ҇нѝ Гдⷭ҇и: спаси́ мѧ Бж҃е мо́й: ꙗ҆́кѡ ты̀ по-
рази́лъ є҆сѝ всѧ̑ враждꙋ́ющыѧ мнѣ̀ всꙋ́е: зꙋ́бы

---

[a] Лук. 12, 4.

5. **Воззва́хъ.** Въ моихъ давнѣйшихъ смуткахъ и терпѣніяхъ. — **Ѿ горы̀ ст҃ы́ѧ своеѧ̀.** На святôй горѣ Сіонѣ находивъ ся кивотъ завѣта, где Богъ межи Херувимами бувъ присутный. Зри выс. 2, 6.

6. **А҆́зъ ᲂу҆снꙋ́хъ** и пр. Середъ различныхъ гоненій я засыплявъ и спавъ солодко и встававъ спокôйно, знаючи добре, що мене охороняє мôй Господь Св. Юстинъ, Августинъ, Євсевій, Теодоретъ выкладають тіи слова о смерти и воскресенію І. Христа.

7. **Не ᲂу҆ко́юсѧ.** И теперь — **Ѿ те́мъ.** Найбôльшого множества ворогôвъ. Зри выс. ст. 2. Такожь и Христовои смерти домагали ся тысячѣ людей кличучихъ: **Распни́, распни́ є҆гѡ̀.**

8. **Воскрⷭ҇нѝ Гдⷭ҇и** и пр. Встань, Боже, и выбави мене зъ рукъ моихъ ворогôвъ. Говорить ся тутъ въ спосôбъ людскій, якобы Богъ подôбно людямъ лежачи ôтпочивавъ и до несеня комусь помочи потребовавъ ажь вставати. — **Всѧ̑ враждꙋ́ющыѧ мнѣ̀ всꙋ́е.** Всѣхъ ворожо противъ мене выступаючихъ, хотяй я не давъ имъ до того жадной причины. — **Зꙋ́бы грѣ̑шникѡвъ** и пр. Ты здѣлавъ ихъ нешкôдливыми для мене; коли бо дикому звѣрови зôстануть зубы выбитӣ, тогда не може ôнъ уже шкодити. — Часъ минувшій: **порази́лъ є҆сѝ** и **сокрꙋши́лъ є҆сѝ** має ту значенє: ты звыкъ поражати, ты звыкъ сокрушати. Мовъ бы казавъ: Ты, Боже, звыкъ менѣ доси помагати противъ моимъ ворогамъ, тожь сильно надѣю ся, що и теперь спасешь мене ôтъ нихъ.

9. **грѣ́шникѡвъ сокрꙋши́лъ є҆сѝ. [а] Гдⷭ҇не є҆́сть спасе́нїе, и҆̂ на лю́дехъ твои́хъ благослове́нїе твоѐ.**

Псало́мъ 4.

О шуканю помочи и щастя тôлько въ Бозѣ, а не въ добрахъ того свѣта.

1. Въ коне́цъ, въ пѣ́снехъ, Ѱало́мъ Двⷣꙋ.

2. **Внегда̀ призва́ти мѝ, [б] оу҆слы́ша мѧ̀ Бг҃ъ пра́вды моеѧ̀: въ ско́рби распространи́лъ мѧ̀ є҆сѝ: оу҆щє́-**

а) Ис. 43, 1'.; Ос. 13, 4 б) Пс. 3, 5.

---

9. **Гдⷭ҇не є҆́сть** и пр. Ôтъ Бога походить спасенiє и всяке благословенiє.

1. **Въ коне́цъ** и пр. Гдекотри̂ розумѣють се такъ, що того псалма не спѣвано лишь въ певнôмъ опредѣленôмъ часѣ, але щоденно при кôнци другихъ псалмôвъ. Инши̂ розумѣють тую надпись такъ, що сей псаломъ ôтносить ся до I. Христа, котрый называє ся и єсть „кôнцемъ. цѣлею“ всѣхъ нашихъ стремлень, або, що сей псаломъ яко одинъ зъ найважнѣйшихъ має до кôнця сего вѣка с. є. безнастанно, якъ найчастѣйше бути спѣваный. Гдеяки̂ суть мнѣнiя, що Давидъ уложивъ сей псаломъ въ часѣ Саулового переслѣдованя; инши̂, здає ся слушнѣйше (зри ст. 3.), мають що до часу уложеня сего псалма на мысли часъ переслѣдованя Давида черезъ Авессалома. Въ тôмъ другôмъ случаю мавъ бы сей псаломъ тую саму историчну основу що и псаломъ третiй, хиба съ тою рôжницею, що єсть ôнъ молитвою вечѣрною Давида.

2. **Внегда̀ призва́ти мѝ.** Скоро лишь я вôзвавъ Божои помочи. — **Бг҃ъ пра́вды моеѧ̀.** Котрого благодати завдячую мою праведнôсть, або котрый боронить, моєи слушнои справы. (Авг.) — **Въ ско́рби распространи́лъ мѧ̀ є҆сѝ.** Коли я бувъ погруженый въ смутку, тогда ты твоими потѣхами пôднѣсъ мене на дусѣ, додавъ менѣ ôтваги, або, выпровадивъ мене зъ утѣснень и одаривъ

3. **дри҃мѧ̀, и҆ оу҆слы́ши моли́твꙋ мою̀. Сы́нове че-**
ловѣ́честїи: доко́лѣ тѧжкосе́рдїи? [а] **вскꙋ́ю лю-**
4. **бите сꙋетꙋ̀, и҆ и҆щете лжѝ? И҆ оу҆вѣ́дите, ꙗ҆кѡ**
оу҆диви̇̀ Гдⷭ҇ь преподо́бнаго своегѡ̀, Гдⷭ҇ь оу҆слы-
5. **шитъ мѧ̀, внегда̀ воззва́ти мѝ къ немꙋ̀.** [б] **Гнѣ-**
ва́йтесѧ, и҆ не согрѣша́йте, ꙗ҆̀же глаго́лете въ
се́рдцахъ ва́шихъ, на ло́жахъ ва́шихъ оу҆мили-

а) Іов. 27. 12. б) Єфес 4, 26.

спокоємъ и щастємъ, — тожь и теперь окажи менѣ своє милосердіє и поможи менѣ въ моєй теперѣшнôй потребѣ.

3. **Сы́нове человѣ́честїи** и пр. Звертає свою бесѣду до тыхъ, що єго переслѣдовали, и называє ихъ сынами чоловѣчими або зъ огляду на ихъ свѣтове, чисто людске успособленє, не числяче ся съ законами Божими, або въ змыслѣ емфатичнôмъ, называючи такъ вельможь, князѣвъ, котрû вразъ съ Авессаломомъ сприсягли ся противъ него. — **Доко́лѣ тѧжкосе́рдїе?** Якъ довго домагаєте еще оставати закаменѣлыми въ вашôй несправедливости, въ вашихъ пристрастяхъ и злыхъ склонностяхъ? — **Вскꙋ́ю лю́бите сꙋетꙋ̀** и пр. Чому обманюєте себе порожными надѣями и розмышляєте надъ тымъ, якими то ложными способами могли бы вы мене обвинити, яко винного представити?

4. **И҆ оу҆вѣ́дите** и пр. Знайте, що Богъ мене, свого побожного (**преподо́бнаго**) слугу, провадить чудеснымъ способомъ, поставивши мене, незначного пастуха, царемъ и пророкомъ; тожь ôтступѣть ôтъ вашихъ злыхъ намѣрôвъ, бо той Богъ, котрый доси такъ дуже мною опѣкує ся, и надальше всегда выслухає моєи молитвы о помôчь.

5. **Гнѣва́йтесѧ** и пр. Хотяй бы вы и слушно гнѣвали ся на мене задля гдеякихъ моихъ постановъ, котрû бы вамъ выдали ся неслушными, то не допроваджуйте въ тôмъ ажь до грѣха, до бунту противъ Божого помазанника; вы радше на постели, коли то въ ночи и въ тишинѣ тымъ спокôйнѣйше можна рѣчи роз-

6. тєсѧ. [а] Пожри́тє жє́ртвꙋ пра́вды, и҆ оу҆пова́йтє
7. на Гд҃а. Мно́зи глаго́лютъ: кто̀ ꙗ҆ви́тъ на́мъ
блага̑ѧ? [б] зна́мєнасѧ на на́съ свѣ́тъ лица̀ тво
8. єгѡ̀ Гд҃и. Да́лъ є҆сѝ вєсє́лїє въ срⷣцѣ моє́мъ: ѿ
плода̀ пшєни́цы, вїна̀ и҆ є҆лє́а своєгѡ̀ оу҆мно́жи-

важати, жалуйте вашихъ злобныхъ намѣрôвъ, якû вы противъ мене въ вашихъ серцяхъ повзяли. Св. Єронимъ примѣчає: Єсли далисьте гнѣву и невдоволеню заволодѣти собою, то не грѣшѣть черезъ оставанє въ тôмъ станѣ вашои душѣ; нехай сонце не заходить надъ вашимъ гнѣвомъ и невдоволенємъ (Єфес. 4, 26.), и жалуйте за тую вашу провину на вашôй постели, очистѣться слезами въ протягу ночи ôтъ грѣха, котрого вы допустили ся за дня.

6. **Пожри́тє** и пр. Въ доказъ того вашого жалю принесѣть Богу жертву наверненя и правдивои побожности. Зр. Второз. 33, 19.; Пс. 50, 19. — **Оу҆пока́йтє на Гд҃а.** Не на вашь ропотъ уповайте, але ôтъ Господа всего добра надѣйте ся, вѣруючи, що єсли Богъ мене такъ чудеснымъ способомъ поставивъ вашимъ царемъ, го и додасть менѣ силъ и спосôбностей до щасливого правленя моимъ царствомъ.

7. **Мно́зи глаго́лютъ** и пр. Многи̂ не мають тои надѣи, пытаючи ся въ своимъ серцю, ôтъ кого мають надѣяти ся бôльшого добра, спасенія, чи ôтъ мене чи ôтъ Авессалома? — **Зна́мєнасѧ** и пр. Тымъ Давидъ ôтповѣдає молитвою до Бога: Ласки и добродѣйства, якими ты насъ одаривъ, суть певнымъ знаменемъ твого Божого Провидѣня.— **Свѣ́тъ лица̀ твоєгѡ̀.** Лице Боже, сіяюче ласкавостію. Зри Числ. 6, 25.

8. **Да́лъ є҆сѝ** и пр. Тожь надѣя на твоє провидѣнє наповняє радостію моє серце; я тою надѣєю оживленый мимо мого недостатку и небезпеченьствъ, въ якихъ находжу ся, чую ся щаслившимъ и веселѣйшимъ нѣжь мои вороги тогда, коли збогатять ся богатымъ жнивомъ

а) Пс. 50, 19.; Пс. 61, 9. б) Пс. 30, 17.

9, шасѧ. [а] Въ мирѣ вкꙋпѣ ѹ҆снꙋ̀ и҆ почі́ю, ꙗ҆́кѡ ты̀ Г҃ди є҆ди́наго на ѹ҆пова́нїи всели́лъ мѧ̀ є҆сѝ.

Псаломъ 5.

покладаню надѣи въ Бозѣ, который карає безбожныхъ добродѣтельныхъ нагороджує. Зложенє того псалма тносять многй до часу переслѣдованя Давида черезъ аула або Авессалома; однако здає ся, що сей псаломъ єсть зверненый противъ Божихъ ворогôвъ въ загалѣ, будучи заразомъ напôмненємъ до покладаня надѣи въ Бозѣ.

1. Ѿ наслѣ́дствꙋю́щихъ, Ѱало́мъ Д҃вд҃ꙋ.
2. Глаго́лы [б] моѧ̀ внꙋшѝ Г҃ди, разꙋмѣ́й зва́нїе моѐ.

а) Іов 11, 19. б) Пс. 4, 2.; Пс. 16, 1.

9 **Въ мирѣ вкꙋпѣ** и пр. Тожь я не зважаючи на моихъ ворогôвъ, спокôйно засыпляю, ты бо, о Боже, такъ пильно мене стережешь, якъ бысь мавъ лишь мене одного до стереженя; тою твоєю особлившою опѣкою ты въ надѣи утвердивъ мене.

1. **Ѿ наслѣ́дствꙋющимъ.** Тую надпись поясняють гдеякй въ той способъ, що пôдъ **наслѣ́дствꙋющимъ** розумѣють нарôдъ израильскій, котрый єсть наслѣдіємъ Бога (Второз. 4, 20.; 9, 26.), такъ якъ знову Богъ єсть наслѣдіємъ Израильтянъ; тожь може бути, що Израильтяне уважали сей псаломъ яко молитву синаґоґи (наслѣдія) о побѣду надъ безбожнымъ поганьствомъ — А и Церковь Христова єсть рôвно наслѣдіємъ якъ и наслѣдницею Божою въ повнôмъ того слова значеню. Зр. Дѣян. Ап. 20, 28.; Гал. 4, 26. и сл.

2. **Внꙋшѝ.** Слухай — **Разꙋмѣ́й зва́нїе моѐ.** Вырозумѣй моє прошенє, моє кликанє о помôчь. Не розумѣє ся ту, якобы Богъ часомъ не чувъ и не розумѣвъ чієго прошеня, но що Богъ погорджає молитвою и не выслухує єи тогда, коли чоловѣкъ молить ся холодно и неуважно, або коли молить ся о рѣчи для себе непотрѣбнй и шкодливй, або коли молить ся безъ вѣры и упо-

3. **Вонмѝ гла́сꙋ моле́нїѧ моегѡ̀, [а] царю̀ мо́й, и҆**
4. **Бж҃е мо́й: ꙗ҆́кѡ къ тебѣ̀ помолю́сѧ Гд҇и. Заꙋ́тра**
ѹ҆слы́ши гла́съ мо́й: заꙋ́тра предста́нꙋ тѝ, и҆
5. **ѹ҆̑зриши мѧ̀. [б] Ꙗ҆́кѡ Бг҃ъ не хотѧ́й беззако́нїѧ,**
ты́ є҆сѝ: не присели́тсѧ къ тебѣ̀ лꙋка́внꙋѧй:
6. **Нижѐ пребꙋ́дꙋтъ беззакѡ́нницы предъ ѻ҆чи́ма**
твои́ма: возненави́дѣлъ є҆сѝ всѧ̑ дѣ́лающыѧ без-
7. **зако́нїе: Погꙋби́ши всѧ̑ гл҃ющыѧ лжꙋ̀: [в] мꙋ́жа**

а) Пс 83, 4. б) Второз. 32, 4.; Притч. 3, 32.; Іоа. 9, 31. в) Пс. 54, 24.; Ис. 1, 15.

ванія. Давидъ просить длятого въ тôмъ стиху Бога о даръ доброи молитвы, щобы ю Богъ не тôлько учувъ, но щобы ю и выслухавъ.

3. **Царю̀ мо́й.** Властивымъ царемъ выбраного народа израильского бувъ самъ Богъ земскій же царь израильскій бувъ лишь єго заступникомъ.

4 **Заꙋ́тра.** Давидъ выражає надѣю, що Богъ выслухає єго утреннои молитвы, понеже рано єсть найôтповѣднѣйшій часъ до молитвы. — **Ѹ҆̑зриши мѧ̀.** Увидишь мôй смутокъ, мою покору, и змилуєшь ся надôмною.

5. **Ꙗ҆́кѡ Бг҃ъ не хотѧ́й** и пр. Понеже ты єсь справедливымъ и всесвятымъ и бридишь ся нечестивостію беззаконныхъ, котрî на мене нападають, и понеже жаденъ безбожникъ не може бути въ союзѣ съ тобою а ты съ нимъ.

6. **Нижѐ пребꙋ́дꙋтъ** и пр. Люди лукавî, зла бажаючî и єго дѣлаючî, не осмѣлять ся станути передъ тобою яко твои пріятелѣ съ прошенємъ о помôчь; ты ихъ не можешь брати въ опѣку, но мусишь ихъ укарати.

7. **Лжꙋ̀.** Клевету и всяку другу неправду. — **Мꙋ́жа кровей** и пр. Ты всегда мерзишь ся чоловѣкомъ заѣлымъ, жаднымъ крови, жестокимъ и старающимъ ся шкодити ближнымъ всякими пôдступами.

8. кровей и҆ лсти́ва гнꙋша́етсѧ Гд҃ь. А҆́зъ же мно́-
жествомъ ми́лости твоеѧ̀ вни́дꙋ въ до́мъ тво́й,
поклоню́сѧ ко хра́мꙋ ст҃о́мꙋ твоемꙋ̀ въ стра́сѣ
9. твоѐмъ. Гд҃и наста́ви мѧ̀ пра́вдою твое́ю, вра҃гъ
мои́хъ ра́ди и҆спра́ви предъ тобо́ю пꙋ́ть мо́й:
10. Ꙗ҆́кѡ нѣ́сть въ ꙋ҆стѣ́хъ и҆̃хъ и҆́стины, се́рдце
и҆̃хъ сꙋ́етно, a) гро́бъ ѿве́рстъ горта́нь и҆̃хъ, ѧ҆зы-

---

1) Рим. 3, 3.

8. **А҆́зъ же мно́жествомъ** и пр. Я же осмѣляю ся станути передъ тобою и просити тебе о помôчь для себе; однако до того не осмѣляють мене мои заслуги, але твоє превелике милосердіє — **Поклоню́сѧ ко хра́мꙋ** и пр. Я хочу упасти на моє лице въ боязни передъ тобою и молити ся до тебе, звернувши ся въ сторону святыни, где ты перебуваєшь. Жиды молячи ся звертали своє лице въ сторону святыни. (Зр. Дан. 6. 10.) Пôдъ домомъ и храмомъ святымъ розумѣє ся тутъ св. скинія, понеже храмъ Єрусалимскій бувъ доперва по смерти Давида построєный.

9. **Гд҃и наста́ви мѧ̀** и пр. Будь ты самъ моимъ провôдникомъ, щобы я не зôйшовъ зъ дороги твоихъ заповѣдей; дай менѣ силу, щобы я могъ всегда жити праведно передъ тобою, щобы ты мôгъ менѣ яко праведникови помагати; бо єсли бы ты мусѣвъ менѣ яко грѣшникови ôтказати своєи помочи, тогда бы мои вороги тѣшили ся зъ того и уважали бы свою справу за слушну, чимъ она однако не єсть (Слѣд ст.)

10. **Ꙗ҆́кѡ нѣ́сть во ꙋ҆стѣ́хъ и҆̃хъ** и пр. Понеже тіи мои вороги суть лгунами и клеветниками, повными зрады и пôдлости въ своимъ порожнôмъ серцю — **Гро́бъ ѿве́рстъ** и пр. Зъ ихъ горла мовъ убиваюча воня зъ отвертого гроба выходять поганî и погибель приносячî лжи и клеветы, такъ що кто въ ихъ уста дôстане ся, той якъ бы въ грôбъ западає ся, т. є. гине. — **Ꙗ҆зы́ки своими льща́хꙋ.** Мають на устахъ краснî но хитрî, облеснî слова, укрываючî ихъ злî намѣреня.

11. ки своими льща́хꙋ. Сꙋдѝ и҆̀мъ Бж҃е, да ѿпадꙋ́тъ
ѿ мы́слей свои́хъ: по мно́жествꙋ нече́стїѧ и҆́хъ
12. и҆зри́ни ѧ҆̀, ꙗ҆́кѡ преѡгорчи́ша тѧ̀ Гдⷭ҇и. И҆ да возвеселѧ́тсѧ
всѝ ᲂу҆пова́ющїи на тѧ̀, въ вѣ́къ возра́дꙋютсѧ,
и҆ всели́шисѧ въ ни́хъ, и҆ похва́лѧтсѧ
13. ѡ҆ тебѣ̀ лю́бѧщїи и҆́мѧ твоѐ. Ꙗ҆́кѡ ты̀ бл҃гослови́ши
пра́ведника Гдⷭ҇и, ꙗ҆́кѡ ѻ҆рꙋ́жїемъ благоволе́нїѧ
вѣнча́лъ є҆сѝ на́съ.

Псало́мъ 6.

Давидъ задля своихъ грѣхôвъ караный ôтъ Бога хоробою и пересльдованємъ ôтъ ворогôвъ, молить въ тôмъ псалмѣ Бога о выздоровленє и выбавленє зъ рукъ ворожихъ, и зôстає выслуханый. Сей псаломъ єсть первымъ псалмомъ покаяннымъ.

1. Въ коне́цъ, въ пѣ́снехъ ѡ҆ ѻ҆смо́мъ, Ѱало́мъ Дв҃дꙋ.

11. **Сꙋдѝ и҆̀мъ Бж҃е** и пр. Се желанє не походить зъ ненависти, но зъ ревности о честь Божу, и може бути уважанымъ не яко проклôнъ, але радше яко предсказанє того, що колись Богъ здѣлає съ безбожниками. Зр. Неем. 4, 5. — **Да ѿпадꙋ́тъ ѿ мы́слей свои́хъ.** Здѣлай, щобы ихъ злŷ намѣры и желаня були безъ успѣха. — **По мно́жествꙋ** и пр Погуби ихъ задля ихъ великихъ беззаконій, котрыми тебе до гнѣву побудили.

12. **Всели́шисѧ въ ни́хъ.** Ты будешь мешкавъ въ праведныхъ мовъ въ святынѣ, хороняча ихъ ôтъ всякихъ противностей и наповняючи ихъ найбôльшимъ спокоємъ и щастємъ. — **Похва́лѧтсѧ ѡ҆ тебѣ̀.** Будуть величати ся тымъ, що мають такъ доброго Бога своимъ опѣкуномъ. — **И҆́мѧ твоѐ.** С. є. тебе. Зр. Пѣснь П. 1, 2.

13. **Ꙗ҆́кѡ ѻ҆рꙋ́жїемъ** и пр. Твоєю ласкою и добротою мовъ щитомъ насъ окружаєшь и заслонюєшь передъ всякими противностями.

1. **Въ коне́цъ.** Зри Пс 4, 1. — **Ѡ҆ ѻ҆смо́мъ.** Где-котрŷ гадають, що сей псаломъ бувъ призначеный до

2. Г҃и [а] да не ꙗ҆́ростїю твое́ю ѡ҆бличи́ши менѐ,
3. ни́же гнѣ́вомъ твои́мъ нака́жеши менѐ. Поми́луй
мѧ̀ Г҃и, ꙗ҆́кѡ не́мощенъ є҆́смь: и҆сцѣли́ мѧ Г҃и,
4. ꙗ҆́кѡ смѧто́шасѧ кѡ́сти моѧ̀. И҆ дꙋша̀ моѧ̀ смѧ-
5. те́сѧ ѕѣлѡ̀: и҆ ты̀ Г҃и доко́лѣ? Ѡ҆брати́сѧ Г҃и,
и҆зба́ви дꙋ́шꙋ мою̀, спаси́ мѧ ра́ди мл҃ти твоеѧ̀
6. [б] Ꙗ҆́кѡ нѣ́сть въ сме́рти помина́ѧй тебѐ въ а҆́дѣ

а) Пс. 37, 2.; Єрем. 10, 24. б) Пс. 29, 10.

спѣву въ супроводѣ осмострунного инструмента, або також для осмого ôтдѣлу пѣвцѣвъ.

2. **Г҃и, да не ꙗ҆́ростїю** и пр. Давидъ допустивши ся грѣха, прелюбодѣйства съ Вирсавiєю, женою Урiѣ, не просить Бога, щобы єго цѣлкомъ не каравъ, но щобы тая кара була єго милосердiємъ злагоджена.

3. **Поми́луй мѧ Г҃и** и пр. Слова сего стиха могуть ôтносити ся такъ до хоробы тѣла якъ и до злого стану, въ якôмъ находивъ ся духъ Давида, придавленого бременемъ грѣховнымъ и грызотою совѣсти. — **Ꙗ҆́кѡ смѧто́шасѧ кѡ́сти моѧ̀.** Мои кости суть стревоженî, дрожать зъ болѣзни и тревоги передъ твоимъ судомъ.

4. **И҆ дꙋша̀ моѧ̀** и пр. Бôльше нѣжь тѣло терпить моя душа: она єсть дуже зворушена и ослаблена; докижь, Боже, будешь мене такъ каравъ? Якъ довго будешь съ твоєю помочiю ôттягавъ ся? Не єсть се выразъ нетерпеливости, але дитинного упованiя на Божу доброту.

5. **Ѡ҆брати́сѧ** и пр. Зверни ся до мене съ твоєю ласкою и выбави мене зъ небезпечного положеня, въ якôмъ находжу ся; здѣлай се задля твого милосердiя, знаю бо, що самъ про себе не заслугую на ничь иншого, якъ лишь на кару.

6. **Ꙗ҆́кѡ нѣ́сть въ сме́рти** и пр. Се здѣлай, Боже, для мене, понеже, скоро бы мои вороги выйшли побѣдоносно а я умеръ, не мôгъ бы я уже тебе прославляти въ адѣ, якъ я се дѣлаю теперь на земли. — **Въ а҆́дѣ же** и пр. Пôдъ адомъ розумѣє ся въ св. Письмѣ густо-

7. же кто̀ ѝсповѣ́стсѧ тебѣ̀? Оу҆трꙋди́хсѧ воздыха́нїемъ
мои́мъ, ѝзмы́ю на всѧ́кꙋ но́щь ло́же
моѐ, слеза́ми мои́ми посте́лю мою̀ ѡ҆мочꙋ̀. а)
8. Смѧте́сѧ ѿ ꙗ҆́рости о҆́ко моѐ, ѡ҆бетша́хъ во всѣ́хъ
9. вразѣ́хъ мои́хъ. б) Ѿстꙋпи́те ѿ менѐ всѝ дѣ́лающїи
беззако́нїе, ꙗ҆́кѡ оу҆слы́ша Гд҇ь гла́съ пла́ча
10. моегѡ̀. Оу҆слы́ша Гд҇ь моле́нїе моѐ, Гд҇ь мо

а) Iов. 17, 7. б) Пс 118, 115.; Мат. 7, 23.

часто гро̂бъ, а такожь пекло, свѣтъ по̂дземный. (Числ. 16, 30. 33.), где всѣ умерші̂ збирали ся (Iов. 30, 23.) Закимъ I. Христосъ довершивъ дѣло о̂ткупленя рода людского, бувъ сей адъ вправдѣ для безбожныхъ яко властиве пекло мѣстцемъ воздыханя (Iов. 26, 5.), однако и для праведныхъ не бувъ о̂нъ яко предъадъ (предпекло, сѣни пекольні̂) мѣстцемъ радости, але мовчущого сумованя (Пс. 29, 10.; 87, 13.; Ис. 38, 18.; Єккл. 9, 10.), а тымъ самымъ не бувъ о̂нъ мѣстцемъ исповѣданя и прославляня Бога, якимъ єсть земля, доки чоловѣкъ на ней жіє. Ажь черезъ I. Христа перестала смерть бути сумною, понеже о̂нъ отворивъ небо, мѣстце исповѣданя и прославляня Бога. Молячій ся христіанинъ може при то̂мъ стиху мыслити о смерти грѣховно̂й и о смерти вѣчно̂й въ пеклѣ, въ мѣстци кары для осудженыхъ, где нема ніякого исповѣданя нѣ прославляня Бога.

8. **Смѧте́сѧ ѿ ꙗ҆́рости** и пр. Око єго стревожило ся задля болѣзни душевнои и терпѣній, задаваныхъ єму о̂тъ єго ворого̂въ. — **Ѡ҆бетша́хъ** и пр. Грызота, смутокъ здѣлали мене старымъ, а вороги мои видячи мене такимъ, будуть тѣшити ся. Молячій ся и каючій ся христіянинъ може при тыхъ ворогахъ мыслити о похотяхъ, покусахъ, злыхъ примѣрахъ, товаришахъ и нагодахъ, и о всемъ, що єсть перешкодою до спасенія.

9 **Ѿстꙋпи́те** и пр. Потѣшеный въ душѣ по̂дчасъ молитвы и певный, що Богъ выслухавъ єго молитву, о̂тганяє о̂тъ себе своихъ ворого̂въ, мовъ бы уже о̂тнѣсъ надъ ними побѣду.

11. **ли́твꙋ мою̀ пріѧ́тъ.** [а] **Да постыдѧ́тсѧ и҆ смѧтꙋ́тсѧ всѝ вразѝ мои̑, да возвратѧ́тсѧ, и҆ ѹ҆стыдѧ́тсѧ ѕѣлѡ̀ вско́рѣ.**

Псало́мъ 7.

Прошенє о охорону противъ ворогамъ; погибель тыхже.

1. Ѱало́мъ [б] Дв҃дꙋ, є҆го́же воспѣ́тъ Гд҇еви ѡ҆ словесѣ́хъ Хꙋсі́евыхъ, сы́на І҆еменı́ина.

2. **Гд҇и Бж҃е мо́й на тѧ̀ ѹ҆пова́хъ, спасѝ мѧ ѿ**
3. **всѣ́хъ гонѧ́щихъ мѧ̀, и҆ и҆зба́ви мѧ̀. Да не ко-**

11. **Да постыдѧ́тсѧ** и пр. Нехай теперь встыдають ся мои вороги, що ихъ злѝ намѣры не повели ся; нехай лякають ся того, кого Богъ такою помочію вспирає. — **Да возвратѧ́тсѧ** и пр. Нехай ôтвернуть ся ôтъ мене и нехай завстыдженѝ чимъ скорше ôтъ мене утѣкають; Богъ бо выслухавъ уже мою молитву; въ дусѣ виджу я моихъ ворогôвъ уже побѣдженыхъ.

1. **Ѡ҆ словесѣ́хъ Хꙋсі́евыхъ.** Св Єронимъ говорить о тôмъ псалмѣ, що єсть написаный противъ Саула, котрый ту называє ся chus с. є. чорный зъ огляду на єго злобне, жестоке успособленє. Саулъ сказавъ прилюдно, що Давидъ настає на него (1. Цар. 22, 7. 13.), що за любовь єму невдячностію ôтплачує ся. Такѝ выреченя (**ѿ словесѣ́хъ**) Саула побудили Давида до уложеня сего псалма. Давидъ мусить утѣкати передъ Сауломъ и находить ся кождои хвилѣ въ небезпечсньствѣ утраты свого житя зъ стороны Саула и єго численнои дружины; тому то молить ôнъ Бога о помôчь, покладаючи въ нимъ цѣлу надѣю на своє спасеніє.

2. **Ѿ всѣ́хъ гонѧ́щихъ мѧ̀.** Ôтъ всѣхъ приверженцѣвъ Хусія.

3. **Да не когда̀ похи́титъ.** С. є. Хусій. — **Дꙋ́шꙋ мою̀.** Моє житє. — **Не сꙋ́щꙋ** и пр. Нема бо никого, кто бы мене выбавивъ зъ такъ великого небезпеченьства.

а) Пс. 34, 4. б) 1. Цар. 24, 10

гда̀ похи́титъ ꙗ҆́кѡ ле́въ дꙋ́шꙋ мою̀, не сꙋ́щꙋ
4. и҆збавлѧ́ющꙋ нижѐ спаса́ющꙋ. Гд҇и Бж҇е мо́й, а)
а҆́ще сотвори́хъ сїѐ, а҆́ще є҆́сть непра́вда въ рꙋкꙋ̀
5. моє́ю: б) А҆́ще возда́хъ воздаю́щымъ мнѣ̀ ѕла̑:
6. да ѿпадꙋ̀ ѹ҆̀бо ѿ вра̑гъ мои́хъ то́щь: Да поже́нетъ
ѹ҆́бѡ вра́гъ дꙋ́шꙋ мою̀, и҆ да пости́гнетъ
и҆ попере́тъ въ зе́млю живо́тъ мо́й, и҆ сла́вꙋ мою̀
7. въ пе́рсть всели́тъ. Воскр҇нѝ Гд҇и гнѣ́вомъ
твои́мъ, вознеси́сѧ въ конца́хъ вра̑гъ твои́хъ,
и҆ воста́ни Гд҇и Бж҇е мо́й повелѣ́нїемъ, и҆м-

а) Іов. 31, 7. б) 1. Цар. 24, 7.; 26, 9.

---

4. **А҆́ще сотвори́хъ сїѐ.** Єсли я се здѣлавъ, що менѣ Хусій закидує. — **Въ рꙋкꙋ̀ моє́ю.** Въ моихъ дѣлахъ, въ моимъ поступованю.

5. **А҆́ще возда́хъ** и пр. Єсли я пôмстивъ ся на шкодячихъ менѣ и мене кривдячихъ (зр. 1. Цар. 24, 12 ; 26, 18.). — **Да ѿпадꙋ̀** и пр. Нехай за кару буду моими ворогами позбавленый всего, що посѣдаю, нехай стану ся бѣднымъ и ôтъ всѣхъ опущенымъ.

6. **Да поже́нетъ** и пр. Нехай мене (**дꙋ́шꙋ мою̀**) мôй ворогъ переслѣдує нехай мене пôйме и подопче ногами, нехай мене забє и нехай вразъ съ мною счезне моя слава.

7. **Воскр҇нѝ** и пр. Въ почутю своєи невинности взыває Давидъ Бога, щобы вставъ судити єго ворогôвъ въ гнѣвѣ своимъ. Зр. Пс. 3, 8. **Вознеси́сѧ** и пр. Повстань, Боже, противъ твоихъ ворогôвъ, котрî посунули свою злобу до найдальшихъ границь, переслѣдуючи мене, твого помазанника, несправедливо, хотяй знають добре о тôмъ, що єсмь цѣлкомъ невинный. — Або: покажи всѣмъ моимъ ворогамъ твою могучôсть. спасаючи мене зъ ихъ рукъ, щобы всѣ пôзнали мою невиннôсть. — **И҆ воста́ни** и пр. Встань на судъ, бо ты самъ розпорядивъ, щобы уймати ся за невиннымъ, гнобленымъ, и вымѣряти єму справедливôсть.

8. же заповѣ́далъ є҆сѝ. И҆ со́нмъ люде́й ѡ҆бы́детъ
9. тѧ̀: и҆ ѡ҆ то́мъ на высотꙋ̀ ѡ҆брати́сѧ.[а] Гд҃ь сꙋ-
дитъ лю́демъ: сꙋди́ ми Гд҃и по пра́вдѣ мое́й и҆
10. по незло́бѣ мое́й на мѧ̀. Да сконча́етсѧ ѕло́ба
грѣ́шныхъ, и҆ и҆спра́виши пра́веднаго,[б] и҆спыта́ѧй
11. сердца̀ и҆ ꙋ҆трѡ́бы Бж҃е пра́веднѡ. По́мощь моѧ̀
12. ѿ Бг҃а спаса́ющагѡ пра̑выѧ се́рдцемъ. Бг҃ъ сꙋ-
ди́тель пра́веденъ, и҆ крѣ́покъ, и҆ долготерпѣли́въ,

а) Быт. 18, 25.; Пс. 25, 1. б) 1. Пар. 28, 9.; Єрем. 11, 20.; 17, 10.: 20, 12.; Апок. 2, 23.

---

8. **И҆ со́нмъ** и пр. Тутъ описує ся маючій ôтбути ся судъ Божій; Богъ являє ся, а народы, особливо же єго Святі̂ окружають єго. **Со́нмъ** значить: згромадженє. — **И҆ ѡ҆ то́мъ** и пр. Верни ся Боже, вступи на твôй высокій престолъ судейскій — задля народôвъ, задля Святыхъ, очѣкуючихъ тамъ твого суду.

9. **Гд҃ь сꙋ́дитъ лю́демъ.** Ôнъ єсть справедливымъ судією цѣлого свѣта, тожь и менѣ не дасть здѣлати кривду. — **По пра́вдѣ мое́й** и пр. Давидъ не приписує собѣ цѣлковитои праведности, лишь говорить, що не завинивъ ничимъ противъ тыхъ, котрі̂ єго переслѣдують. Зри 1. Цар. 24, 12. Гдеинде бо говорить Давидъ, що всѣ люди суть передъ Богомъ грѣшниками.

10. **Да сконча́етсѧ** и пр. На тôмъ судѣ здѣлай уже конець злобѣ, здѣлай, щобы я, котрый не почуваю ся до вины противъ моихъ ворогôвъ, выйшовъ побѣдоносно, а се прійде тобѣ легко здѣлати, бо ты єсь всевѣдучимъ, проникаєшь серце, всѣ найтайнѣйші̂ мысли чоловѣка.— **Сердца̀ и҆ ꙋ҆трѡ́бы.** Въ лат.: corda et renes. Серце уважано яко сѣдище высшого духовного житя, а нырки яко сѣдище чувствъ. Зри Іов. 12, 3.

11. **По́мощь моѧ̀** и пр. Власне дѧтого, що Богъ знає всѣ тайны людского серця, надѣю ся я помочи ôтъ него; ôнъ бо знає, що и въ моимъ серцю не крыє ся жадна облуда, що я въ ничôмъ не завинивъ противъ тымъ, що мене переслѣдують.

13. и҆ не гнѣ́въ наводѧ́й на всѧ́къ де́нь. А҆́ще не
ѡ҆брати́тесѧ, ѻ҆рꙋ́жїе своѐ ѡ҆чи́ститъ, лꙋ́къ сво́й
14. [а] напрѧжѐ, и҆ ᲂу҆гото́ва и҆̀: И҆ въ не́мъ ᲂу҆гото́ва
сосꙋ́ды сме́ртныѧ, стрѣ́лы своѧ̀ сгара́ємымъ
15. содѣ́ла. [б] Сѐ болѣ̀ непра́вдою, зача́тъ болѣ́знь,
16. и҆ родѝ беззако́нїе: [в] Ро́въ и҆зры̀, и҆ и҆скопа̀ и҆̀, и҆
17. паде́тъ въ ѧ҆́мꙋ, ю҆́же содѣ́ла. [г] Ѿбрати́тсѧ бо-
лѣ́знь є҆гѡ̀ на главꙋ̀ є҆гѡ̀, и҆ на ве́рхъ є҆гѡ̀ не-

а) Пл. Єрем. 2. 4.; 3, 12. б) Іов. 15, 35.; Ис. 59, 4. в) Пс. 9, 16.; Пс. 56, 7.; Притч 5, 22. г) Неем. 4, 5.

---

12. **Б҃гъ сꙋди́тель** и пр. Богъ єсть справедливымъ судією; ôнъ єсть рôвно всемогучимъ якъ довготерпеливымъ; ôнъ кару безбожныхъ якійсь часъ ôткладає и жде, чи они зъ власнои волѣ не ôтступлять ôтъ переслѣдованя праведного; скоро же се не стане ся, тогда Богъ выступає противъ нихъ яко строгій судія и карає ихъ.

13. **Ѻ҆рꙋ́жїе своѐ ѡ҆чи́ститъ.** Якъ дѣлають тіи, що выбираються до борбы; они чистять и острять своє оружіє. — **Лꙋ́къ сво́й** и пр. Мысль: Богъ єсть готовымъ на укаранє безбожныхъ, скоро не навернуть ся; кара Божа висить надъ ними; нехай же чимъ скорше навернуть ся.

14. **Сосꙋ́ды сме́ртныѧ.** С. є. знаряды смертоноснî. Єсть се образъ каръ, якî Богъ зсылає на грѣшникôвъ для ихъ укараня. — **Стрѣ́лы своѧ̀** и пр. Приспособивъ свои стрѣлы с. є. кары для моихъ ворогôвъ, котрî горять ôтъ злости и ненависти противъ мене.

15. **Сѐ болѣ̀** и пр. Давидъ предвиджує, що єго ворогъ не наверне ся, що отже Божа кара на него мусить спасти. Бо ото сей ворогъ повзявши злî намѣры на шкоду своего ближнього, такъ довго носивъ ся съ ними, доки ихъ не выконавъ. Зр. Іов. 15, 35.

16. **Ро́въ и҆зры̀** и пр. Ворогъ мôй впаде самъ въ яму т. є. въ нещастє, котре способивъ для другихъ.

17. **Ѿбрати́тсѧ болѣ́знь** и пр. Зрôвнанє єсть взяте зъ каменя, котрый кидає ктось до горы, а котрый падає

18. пра́вда є҆гѡ̀ сни́детъ. И҆сповѣ́мсѧ Гдⷭ҇еви по пра́вдѣ є҆гѡ̀, и҆ пою̀ и҆́мени Гдⷭ҇а вы́шнѧгѡ.

Псало́мъ 8.

О величію и добротѣ Бога, оказаныхъ въ дѣлахъ сотворення и ôткупленя. Св. Отцѣ, опираючи ся на выреченяхъ І. Христа и апостолôвъ (Мат. 16, 16.; І. Кор. 15, 26 – 28.; Євр. 2, 8—9.) ôтносять сей псаломъ до І. Христа Въ тôмъ псалмѣ есть вправдѣ бесѣда въ загалѣ о величію совершенного, по грѣхопаденю назадъ до Божои благодати приверненого чоловѣка (ст. 5.), однако зôстає ту тымъ самымъ пôднесене также величіє І. Христа, котрый ôткупивши чоловѣка, причинивъ ся тымъ способомъ до єго возвеличеня.

1. Въ коне́цъ ѿточи́лѣхъ, Ѱало́мъ Дв҃дꙋ.

2. Гдⷭ҇и [а] Гдⷭ҇ь на́шъ, ꙗ҆́кѡ чꙋ́дно и҆́мѧ твоѐ по все́й

а) Пс. 109, 1,

назадъ на єго голову. — **Болѣ́знь.** Нещастє, лихо, яке старавъ ся на другого спровадити.

18. **И҆сповѣ́мсѧ Гдⷭ҇еви** и пр. Я буду величати Господа такъ, якъ на се заслугує собѣ єго справедливôсть, котра укарала безбожникôвъ, переслѣдуючихъ мене, выбавляючи мене зъ ихъ рукъ. — **И҆́мени Гдⷭ҇а вы́шнѧгѡ.** С. є Господу Богу.

1. **Въ коне́цъ.** Зри Пс. 4, 1. — **Ѿ точи́лѣхъ.** Євр. Gittith, имовѣрно инструментъ музичный, котрый бувъ подôбный до точила. Пôсля иншихъ псалмы, маючî таку надпись, були спѣванî въ празникъ Кучокъ, на подяку Богу за збôръ вина и иншихъ овочей. (Суд. 9, 27.; Ис. 16, 8—10.; Єрем. 48, 33.

2. **Ꙗ҆́кѡ чꙋ́дно** и пр. Якъ чуднымъ ты єсь въ дѣлахъ твоихъ! — **Ꙗ҆́кѡ взѧ́тсѧ** и пр. Твоє величіє явне єсть не тôлько на земли, але сягає высше понадъ видиме небо.

землѝ, ꙗ҆́кѡ взѧ́тсѧ великолѣ́пїе твоѐ превы́ше
3. н҃бсъ. а) И҆зъ ᲂу҆́стъ младе́нецъ и҆ ссꙋ́щихъ со
верши́лъ є҆сѝ хвалꙋ̀ вра҃гъ твои́хъ ра́ди, є҆́же раз-
4. рꙋши́ти врага̀ и҆ ме́стника. Ꙗ҆́кѡ ᲂу҆зрю̀ н҃беса̀,
дѣла̀ пе́рстъ твои́хъ, лꙋнꙋ̀ и҆ ѕвѣ́зды, ꙗ҆̀же ты̀
5. ѡ҆снова́лъ є҆сѝ. б) Что̀ є҆́сть чл҃къ, ꙗ҆́кѡ по́мниши
є҆гѡ̀? и҆лѝ сы́нъ чл҃чь, ꙗ҆́кѡ посѣща́еши є҆гѡ̀?

а) Мат. 21, 16. б) Іов. 7, 17. ; Пс. 143, 3.; Євр 2, 6.

3. **И҆зъ ᲂу҆́стъ младе́нецъ** и пр. Дѣти голосять въ своей невинности твою славу, щобы тыхъ, котрî не хотять узнати твого величія и противъ тебе повстають, привести до мовчаня. Тіи слова Давида сповнили ся особливо гогда, коли дѣти прославили І. Христа въ Єрусалимѣ, завстыджуючи загнѣваныхъ и мстивыхъ ворогôвъ Христовыхъ.' (Мат. 21, 16.) Пôдъ тыми младенцами можемъ розумѣти такожь людей простыхъ, не заслѣпленыхъ ложною мудростію свѣтовою, вѣруючихъ въ науку І. Христа и завстыджуючихъ людей на видъ мудрыхъ, розумныхъ, но не знаючихъ Бога. (Зри Мат. 11, 25.) — **Врага̀ и҆ ме́стника.** Коренемъ заперечованя Бога есть ненависть къ Богу, въ котрôй чоловѣкъ такъ завзято Бога заперечуе, що здае ся, якобы хотѣвъ на Бозѣ пôмстити ся за тое, що суть люди, котрî его узнають, въ него вѣрять.

4. **Дѣла̀ пе́рстъ твои́хъ.** Дѣла твоихъ палцѣвъ, твоеи всемогучости. — Сей стихъ творить передне речене до слѣдуючого стиха.

5. **Что̀ є҆́сть чл҃къ** и пр. Єсть тутъ бесѣда не лишь о дарахъ природныхъ, но особливо о дарахъ благодатныхъ; понеже „поминати“, „посѣщати“ значить въ св. Письмѣ, выбавляти. (Быт. 8, 1.; 21, 1.; 50, 24.; Исх. 2, 25.) А такъ есть ту бесѣда особливо о ôткупленôмъ, дарами благодатными на ново обдарованôмъ, ôтновленôмъ родѣ людскôмъ. Мысль: Коли я дивлю ся на небо и тѣла небеснî, коли виджу, якъ дуже ты себе прославивъ тыми творами, то мушу спытати ся, якъ хотѣвъ ты еще

6. **Оу҆ма́лилъ є҆сѝ є҆го̀ ма́лымъ чи́мъ ѿ а҆́ггелъ, сла́-**
7. **вою и҆ че́стїю вѣнча́лъ є҆сѝ є҆го̀:** [а] **И҆ поста́вилъ**
є҆сѝ є҆го̀ надъ дѣ́лы рꙋ́кꙋ твоє́ю, всѧ҄ покори́лъ
8. **є҆сѝ подъ но́зѣ є҆гѡ̀: Ѻ҆́вцы и҆ волы̀ всѧ҄, є҆ще́ же**
9. **и҆ скоты̀ польскі́ѧ. Пти̑цы нбⷭ҇ныѧ, и҆ ры̑бы мор**
10. **скі́ѧ, проходѧ́щїѧ стєзѝ морскі́ѧ. Гдⷭ҇и Гдⷭ҇ь на́шъ,**
ѩ҆́кѡ чꙋ́дно и҆́мѧ твоѐ по все́й земли̑.

[а] Быт. 1, 28.; 9, 2.; 1. Кор. 15, 27.

тымъ себе прославити, що оказавъ-єсь чоловѣкови свою ласку?

6. **Оу҆ма́лилъ є҆сѝ є҆го̀** и пр. Люди, якъ довго жіють на земли, суть що до своєи природы мало що нисшими ôтъ ангелôвъ, а въ другôмъ житю будуть они „**ѩ҆́кѡ А҆́гг҃ли Бо́жїи на нб҃сѝ**“ (Мат. 22, 30.). — **Сла́вою и҆ че́стїю вѣнча́лъ є҆сѝ є҆го̀.** Єсть ту бесѣда о чоловѣцѣ, ôткупленôмъ черезъ І. Христа, принятôмъ назадъ до сынôвства Божого, до дѣдицтва Божого царства. (Гал. 3, 26 – 27.; Єф. 2, 19.; Рим. 8, 17.) Пôсля науки св. Павла (Євр. 2, 7 и сл.) ôтнести се належить такожь до І. Христа, который будучи Богомъ принявъ для нашого спасенія природу людску на себе. Тая природа людска Христова была вправдѣ немôчна и пôдлягаюча терпѣніямъ ажь до воскресенія а тымъ самымъ нисша ôтъ природы ангелôвъ; но потôмъ зôстала она прославлена, пôднесена на престолъ небесной славы по правôй руцѣ Отця небесного и увѣнчана славою и честію и царскою властію надъ всѣми сотворѣнями.

7. **И҆ поста́вилъ** и пр. Тіи слова ôтносять ся такъ до першого чоловѣка (Быт. 1, 26.), якъ и до другого чоловѣка, І. Христа, (Євр. гл 1.), а въ нимъ до св. Угодникôвъ Божихъ, котрî неразъ своє нанованє надъ тымъ свѣтомъ оказовали силою твореня чудесъ (Allioli.)

8. **Ѻ҆́вцы и҆ волы̀ всѧ҄.** Всѣ звѣрята домашнî. — **Скоты̀ польскі́ѧ.** Звѣрята лѣснî и дикî

9. **Проходѧ́щїѧ стєзѝ морскі́ѧ.** Которî переплываютъ воду морску або повзаютъ на днѣ моря и въ около скалъ и берегôвъ.

10. **И҆́мѧ твоѐ.** Зри ст. 2.

Псалóмъ 9

Подяка за одержану помôчь. Прошенє о охорону бѣдныхъ. Св. Августинъ, Іоанъ Золот. и Єронимъ уважають сей псаломъ яко пѣснь благодарственну Церкви Христовои за побѣду ôтнесену надъ ворогомъ рода людского и надъ поганьствомъ (ст. 6.); кромѣ того уважають тіи св. Отцѣ сей псаломъ яко молитву Церкви Христовои о охорону передъ будучими ворогами. Имовѣрно уложивъ Давидъ сей псаломъ по якôйсь побѣдѣ ôтнесенôй надъ ворогами.

1. Въ конéцъ ѿ тáйныхъ сы́на, Ѱалóмъ Двд҃ꙋ.
2. **Íсповѣ́мсѧ тебѣ̀ Гд҇и всѣ́мъ сéрдцемъ мои́мъ,**
3. **повѣ́мъ всѧ̑ чꙋдесà твоѧ̀.** a) **Возвеселю́сѧ ѝ воз-**
рáдꙋюсѧ ѡ҆ тебѣ̀: пою̀ и҆́мени твоемꙋ̀ вы́шнїй.
4. **Внегдà возврати́тисѧ врагꙋ̀ моемꙋ̀ вспѧ́ть, и҆зне-**
5. **мóгꙋтъ ѝ поги́бнꙋтъ ѿ лицà твоегѡ̀. Ꙗ҆́кѡ со**
творѝлъ є҆сѝ сꙋ́дъ мóй ѝ прю̀ мою̀: сѣ́лъ є҆сѝ

---

a) Пс. 30, 8.

---

1. **Въ конéцъ.** Зри Пс 4, 1. — **Ѿ тáйныхъ сы́на.** Пôдъ сыномъ має пôсля помянутыхъ св. Отцѣвъ розумѣти ся І. Христосъ, Сынъ Божій. Пôсля иншихъ євр. muthlaben єсть имя спѣвака, котрый мавъ той псаломъ спѣвати, або назва инструменту, въ котрого супроводѣ сей псаломъ бувъ спѣваный.

2. **Íсповѣ́мсѧ** и пр. Буду тебе величати и дяковати тобѣ. — **Повѣ́мъ** и пр. Буду оповѣдавъ помôчь твою, котру ты менѣ чудеснымъ способомъ оказавъ.

4. **Внегдà возврати́тисѧ** и пр. Мôй ворогъ зôставъ цѣлкомъ побитый и до утечи змушеный. — **Изнемóгꙋтъ** и пр. Мôй ворогъ не мôгъ остояти ся и погибъ силою твоєю, або, коли ты звернувъ на него твоє загнѣване лице.

5. **Прю̀ мою̀.** Мôй спôръ, мою справу, моє дѣло. — Єсть въ тôмъ стиху образово представлено, що Богъ

6. на престо́лѣ, сꙋдѧ́й пра́вдꙋ. [а] Запрети́лъ є҆сѝ
ꙗ҆зы́кѡмъ, и҆ поги́бе нечести́вый, [б] и҆́мѧ є҆гѡ̀
7. потреби́лъ є҆сѝ въ вѣ́къ, и҆ въ вѣ́къ вѣ́ка. Врагꙋ̀
ѡ҆скꙋдѣ́ша ѡ҆рꙋ́жїѧ въ коне́цъ, и҆ гра́ды разрꙋ-
8. ши́лъ є҆сѝ: поги́бе па́мѧть є҆гѡ̀ съ шꙋ́момъ: И҆
Гдⷭ҇ь во вѣ́къ пребыва́етъ: ꙋ҆гото́ва на сꙋ́дъ
9. престо́лъ сво́й: [в] И҆ то́й сꙋди́ти и҆́мать вселе́н-
нѣ́й въ пра́вдꙋ, сꙋди́ти и҆́мать лю́демъ въ пра-

а) 2 Цар. 22, 16. б) Пс 33, 17.; Притч. 10, 7. в) Дѣян. 17, 31.

бере слушну справу свого народа въ оборону, рѣшаючи ю на єго корысть.

6. **Запрети́лъ є҆сѝ.** Въ лат.: increpasti. Ты скартавъ поганъ с. є. ты погубивъ ихъ; Богъ бо картає людей строгими карами, якî на нихъ зсылає. — **Ꙗ҆зы́кѡмъ.** Могуть тутъ розумѣти ся Сирîйцѣ, Филистимы, Ассирîйцѣ, Моавиты и Аммониты, съ котрыми всѣми Давидъ провадивъ вôйну Зри 2. Цар. 5—12. Имовѣрно ôтнѣсъ Давидъ надъ котрымъ зъ тыхъ поганьскихъ народôвъ побѣду, называючи ихъ въ тôмъ псалмѣ нечестивыми, грѣшниками, богатыми и т. д., а дякуючи Богу за тую побѣду въ имени цѣлого свого народа, котрого называє переслѣдованымъ, убогимъ, низькимъ, праведнымъ и т. д. Въ переноснôмъ значеню могуть тутъ розумѣти ся вороги Бога и єго св. Церкви. — **И҆́мѧ є҆гѡ̀.** Память єго. — **Потреби́лъ є҆сѝ** и пр. Такій єсть конець всѣхъ ворогôвъ Бога и єго св. Церкви.

7. **Врагꙋ̀ ѡ҆скꙋдѣ́ша** и пр. Ихъ оружіє, съ якимъ они противъ намъ воювали, стратило уже свою силу, стало ся для насъ нешкôдливымъ. — **Съ шꙋ́момъ.** Мовъ той шумъ, котрый вскорѣ перегомонить с. є. дуже скоро; або подôбно шумови, якій дає ся чути тогда, коли щось тяжкого и великого нагло упаде.

8. **И҆ Гдⷭ҇ь во вѣ́къ** и пр. Тая побѣда могла Израильтянъ знову пересвѣдчити, що Богъ якъ єсть вѣчнымъ такъ и справедливымъ судією, що (ст. 9.) не тôлько для Израильтянъ єсть такимъ судією, але также для

10. вотѣ. а) И҆ бы́сть Гдⷭ҇ь прибѣ́жище ѹ҆бо́гомꙋ,
помо́щникъ въ благовре́менїихъ въ ско́рбехъ.
11. И҆ да ѹ҆пова́ютъ на тѧ̀ зна́ющїи и҆́мѧ твоѐ: ꙗ҆́кѡ
12. не ѡ҆ста́вилъ є҆сѝ взыска́ющихъ тѧ̀ Гдⷭ҇и. По́йте
Гдⷭ҇еви живꙋ́щемꙋ въ Сїѡ́нѣ, возвѣсти́те въ ꙗ҆зы́-
13. цѣхъ начина̑нїѧ є҆гѡ̀: Ꙗ҆́кѡ б) взыска́ѧй кро́ви

а) Пс. 31, 7. б) Быг. 4, 10.; Второз. 32, 43.

цѣлои вселеннои. Гдекотрî ôтповѣдно Дѣян. Ап. 17, 31. ôтносять тî стихи такожь до суду Божого при кôнци свѣта.

10. **Ѹ҆бо́гомꙋ.** Зри выс. ст. 6. Въ высшôмъ значеню розумѣемъ ту вѣрного, котрый хоть не всегда есть убогимъ на добрахъ земныхъ, но всегда мусить бути убогимъ на духу, покорнымъ и Богу ôтданымъ. — **Въ благовре́менїихъ.** Въ часѣ, коли такои помочи Божои найбôльше потреба.

11. **И҆́мѧ твоѐ.** Можна тутъ розумѣти свойства Божî, якъ вѣрнôсть, доброту, всемогучôсть и пр., котрî могуть у людей скрѣпити упованіе на Бога.

12. **Въ Сїѡ́нѣ.** Въ Ерусалимѣ, где стоявъ замокъ царскій, Сіонъ, въ котрôмъ находивъ ся кивотъ завѣта; въ высшôмъ значеню можна тутъ розумѣти Церковь Христову (Авг., Ерон.). Зри Пс. 2, 6. — **Въ ꙗ҆зы́цѣхъ.** Розумѣють ся тутъ погане, котрî довжнî були черезъ оголошене чудеснои опѣки Божои надъ народомъ израильскимъ дôйти до пôзнаня и почитаня Г. Бога. — **Начина̑нїѧ є҆гѡ̀.** Дѣла Божои справедливости и благодати.

13. **Ꙗ҆́кѡ взыска́ѧй** и пр. Тіи дѣла Божои справедливости и благодати въ тôмъ оказують ся, що Богъ памятавъ о переслѣдованыхъ и убитыхъ ворогами Израильтянахъ и упôмнувъ ся о тую ихъ кровь прольяну, караючи тыхъ, що ю прольяли. Зр. Быт. 9. 5.; Числ. 35, 9. и сл. — **Зва́нїѧ.** Крику, нарѣкань и кликаня о помôчь. Въ высшôмъ значеню належить ту розу-

14. и҆̀хъ помѧнꙋ̀, не забы̀ зва́нїѧ ᲂу҆бо́гихъ. Поми́лꙋй
мѧ̀ Гд҃и, ви́ждь смире́нїе моѐ ѿ вра̑гъ мои́хъ,
15. возносѧ́й мѧ̀ ѿ вра́тъ сме́ртныхъ: Ꙗ҆́кѡ да
возвѣщꙋ̀ всѧ̀ хвалы̀ твоѧ̀ во вратѣ́хъ дще́ре
16. Сїѡ́ни: возра́дꙋемсѧ ѡ҆ спасе́нїи твое́мъ.[a] Оу҆глѣбо́ша ꙗ҆зы́цы въ па́гꙋбѣ, ю҆̀же сотвори́ша: въ

мѣти людей побожныхъ переслѣдованыхъ и мученыхъ Бога ради. (Єрон.) Зри такожь поясненє выс. ст. 10.

14. **Ви́ждь смире́нїе моѐ** и пр. Поглянь на моє упокоренє, пониженє, на мою нужду, которои причиною суть мои вороги, бо єще не всѣ зо̂стали выгублени̂. — **Ѿ вра́тъ сме́ртныхъ**. Розумѣє ся тутъ найбо̂льше небезпеченьство, въ яко̂мъ Давидъ находивъ ся а яке загражало навѣть єго житю. Гдеяки̂ суть мнѣнія, що ст. 14. и 15. належить уважати яко голосы, **зва́нїѧ** убогихъ (ст. 13.), тогды бо ст. 16. дасть ся дуже легко злучити съ ст. 13., яко стоячій съ нимъ въ звязи.

15. **Во вратѣ́хъ**. Давидъ хоче по своимъ выбавленю зъ крайного небезпеченьства хвалити Господа прилюдно; се означає „**во вратѣ́хъ**“, понеже при брамахъ мѣстъ о̂тбували ся зо̂браня людей для полагодженя всякихъ справъ. (Зр. Второз. 21, 19.; 22, 15.). — **Дще́ре Сїѡ́ни**. С. є. мѣста Єрусалима. Мѣста бо бувають яко женьщины уособлени̂; такожь розумѣють ся по̂дъ именемъ донёкъ жителѣ якого мѣста або и краю. Зр. Єр. 46, 11.; Пс. 44, 15.; Мих. 4, 8. — **Ѡ҆ спасе́нїи твое́мъ**. С. є задля побѣды, яку ты менѣ давъ о̂тнести надъ моими ворогами.

16. **Оу҆глѣбо́ша**. Угрязли, утонули. Тіи вороги (ст. 6.), котри̂ менѣ способили погибель, сами̂ въ то̂й погибели угрязли, згинули. — **Въ сѣ́ти се́й** и пр. Єсть се иншими словами повторенє попередного. — Въ высшо̂мъ значеню: Люди безбожни̂ способлять собѣ погибель своими власными поступками, яки̂ довершають для погубленя людей побожныхъ, невинныхъ.

---

[a] Пс. 7, 16.

17. сѣ́ти се́й, ю҆́же скры́ша, ѹ҆вѧзѐ нога̀ и҆̑хъ. Зна́емь
є҆́сть Гдⷭ҇ь сꙋдбы̑ творѧ́й: въ дѣ́лѣхъ рꙋкꙋ̀ свое́ю
18. ѹ҆вѧзѐ грѣ́шникъ. Да возвратѧ́тсѧ грѣ́шницы
19. въ а҆̑дъ, всѝ ꙗ҆зы́цы забыва́ющїи Бг҃а. a) Ꙗ҆́кѡ
не до конца̀ забве́нъ бꙋ́детъ ни́щїй, терпѣ́нїе
20 ѹ҆бо́гихъ не поги́бнетъ до конца̀. Воскрⷭ҇нѝ Гдⷭ҇и, да
не крѣпи́тсѧ человѣ́къ. да сꙋ́дѧтсѧ ꙗ҆зы́цы предъ

---

a) Пс. 33, 7.

---

17. **Зна́емь є҆́сть** и пр. Зъ такого засуда, выданого на моихъ ворогôвъ, всѣ пôзнають, що Господь єсть справедливый въ судженю. Зри Исх. 6, 6. — **Въ дѣ́лѣхъ рꙋкꙋ̀** и пр. Єсть се иншими словами повторенє попередного.

18. **Да возвратѧ́тсѧ** и пр. Нехай будуть взятî зъ того свѣта и вкиненî въ адъ. Говорить се не зъ жажды мести але зъ почутя справедливости. Зри поясненє Пс. 5, 11.

19. **Ꙗ҆́кѡ не до конца̀** и пр. Якъ стало ся тымъ поганамъ, надъ котрыми я теперь ôтнѣсъ побѣду, такъ стане ся (нехай стане ся) и съ всѣми прочими поганьскими народами (ст. 18.), понеже Богъ не дасть своему народу, гнобленому черезъ тыхъ поганъ, вѣчно и надармо ждати на спасеніє. Зри выс. ст. 6. Мысль высша: Богъ памятає о нищихъ, о убогихъ т. є. о тыхъ, котрî не могуть боронити ся противъ своихъ гнобителей и ставити опôръ бутнымъ безбожникамъ; имъ не дасть Богъ терпѣти на вѣки, але нагородить побѣдою ихъ терпеливôсть и надѣю на Бога.

20. **Воскрⷭ҇нѝ.** Зри поясненє Пс. 3, 8. — **Да не крѣпи́тсѧ человѣ́къ.** Єще не зôстали побѣдженî всѣ сусѣднî поганьскî народы; єще зъ другои стороны грозить небезпеченьство Давиду и єго народови; длятого Давидъ съ подякою за свѣжо ôтнесену побѣду лучить усильну просьбу о нову побѣду, о новый судъ Божій надъ поганами, щобы они не росли на силѣ, бутѣ и перевазѣ надъ народомъ израильскимъ. — **Да сꙋ́дѧтсѧ** и пр. Най будуть ôтъ тебе укаранî, най почують твою силу.

21. тобо́ю [а] Поста́ви Гд҃и законоположи́телѧ надъ
ни́ми, да разꙋмѣ́ютъ ѩ҆зы́цы, ꙗ҆́кѡ человѣ́цы
22. сꙋ́ть. Вскꙋ́ю Гд҃и ѿстоѧ̀ дале́че презира́еши въ

а) Пс. 3, 3.

---

21. **Законоположи́телѧ.** Законодавцю, учителя, управителя. Гдекотрî мають ту на мысли самого І. Христа. — **Ꙗ҆́кѡ человѣ́цы сꙋ́ть.** Щобы они пôзнали, що суть людьми слабыми, немôчными, щобы отже упокорили ся передъ Богомъ.

22. **Вскꙋ́ю Гд҃и** и пр. Пôсля евр. численя начинае ся ôтъ сего стиха Пс. 10. Въ властивôмъ значеню есть перебѣгъ гадокъ ôтъ сего стиха такій: Псалмопѣвець жалуе ся найперше на се, що Богъ такъ довго ôттягае ся съ помочію для Израильтянъ противъ поганьскимъ народамъ (ст. 22.) Зри поясненє выс. ст. 6. Доказы на тое подають ся ôтъ ст. 23—32. Такъ зухвалыми суть вороги, що явно чванять ся своею злобою, не дбаючи на Бога и его судъ Израильтянъ кривдять (ст. 24—26.) и въ своимъ щастю уважають себе за непобѣдимыхъ (ст. 27.). Ихъ бесѣды суть безбожнî (ст. 28.), и они лишь назирають, коли бы могли погубити невинный нарôдъ Божій (ст. 29—31.), думаючи, що Богъ ихъ за се не буде карати (ст 32.). Псалмопѣвець взывае отже Бога, щобы не терпѣвъ довше сеи безбожности ворогôвъ (ст. 33—34.), Богъ бо не есть, якъ вороги кажуть, слѣпымъ, але знае добре, якъ много его нарôдъ терпить, тожь Богъ не забуде о злобѣ поганъ, дѣлаючихъ такъ много кривдъ Божому народови, але укарае ихъ; ôнъ бо есть единымъ помôчникомъ покривдженыхъ и гнобленыхъ, и тому нехай чимъ скорше приступить до укараня безбожныхъ (ст. 36.) Въ ст. 37—39. выражае псалмопѣвець певнôсть, що Богъ вскорѣ окаже ся яко царь израильскій, погубляючи ворогôвъ а спасаючи свôй выбраный нарôдъ. — Теперь пояснимо всё тое въ высшôмъ значеню. — **Ѿстоѧ̀ дале́че.** О Бозѣ говорить ся, що стоить зъ далека, коли ôткладае выконанє свого справедливого суду, позваляючи, щобы якійсь часъ несправедливî люди взя-

23. **благовре́менїихъ въ ско́рбехъ? Внегда̀ горди́тисѧ**
нечести́вомꙋ, возгара́етсѧ ни́щїй: оу҆вѧза́етъ
24. **въ совѣ́тѣхъ, ꙗ҆̀же помышлѧ́ютъ. Ꙗ҆́кѡ хвали́мь**
є҆́сть грѣ́шный въ по́хотехъ дꙋшѝ своеѧ̀, и҆ ѡ҆би-

ли верхъ и були щасливи̂. — **Презира́еши.** Въ євр.; укрываєшь ся. — **Въ благовре́менїихъ.** Зри поясненє выс. ст. 10.

23. **Внегда̀ горди́тисѧ** и пр. Коли безбожникъ гордить ся, чванить ся своєю помысльностію, своимъ щастємъ, тогда убогій праведный чоловѣкъ гôршить ся тымъ видомъ и заледво може повдержати ся ôтъ нарѣканя на Боже провидѣнє. — **Оу҆вѧза́етъ** и пр Белярминъ ôтносить се такъ до могучихъ безбожникôвъ якъ и до убогихъ праведникôвъ. Оба — каже ôнъ — такъ гордый безбожникъ якъ и убогій праведникъ впадають въ сѣти своихъ совѣтôвъ с. є. своихъ мыслей. Безбожникъ бо гадає, що своими заслугами здобувъ собѣ щастє, и тымъ способомъ самого себе ошукує; убогій же праведникъ, видячи безбожника проживаючого въ щастю, розмышляє, що се могло бы значити, и не могучи сеи загадки розвязати, щоразъ бôльше въ своихъ гадкахъ замотує ся, щоразъ бôльше незадоволенымъ чує ся. Для того псалмопѣвець просить въ ст. попер. Бога, щобы не оставлявъ убогого въ скорби, такъ якъ щастє безбожникôвъ шкодить и безбожникамъ и праведнымъ убогимъ, понеже тамти̂ гордять ся а тіи гôршать ся. Гдеяки̂ розумѣють пôдъ **ни́щимъ** чоловѣка праведного, якъ знову пôдъ **бога́тымъ** (ст. 29.) розумѣють они чоловѣка безбожного, нечестивого, и кажуть, що христіянинъ ôтмавляючи сей псаломъ, довженъ мати на мысли рôжныхъ ворогôвъ свого спасенія. Въ тôмъ змыслѣ можна бы слова: **возгара́етсѧ ни́щїй** розумѣти такъ, що люди праведни̂ бувають ôтъ людей безбожныхъ, ôтъ ворогôвъ свого спасенія переслѣдовани̂ або тревожени̂.

24. **Ꙗ҆́кѡ хвали́мь** и пр. Ту начинає псалмопѣвець наводити тіи рѣчи, котри̂ гноблять и палять душу праведного, кривдженого черезъ могучого безбожника. Отсе

25. **дѧ́й бл҃гі́мъ є҆́сть. Раздражѝ Гд҇а грѣ́шный:**
по мно́жествꙋ гнѣ́ва своегѡ̀ не взы́щетъ: нѣ́сть
26. **Бг҃а предъ ни́мъ. Ѡ҆скверна́ютсѧ пꙋтїѐ є҆гѡ̀ на**
всѧ́ко вре́мѧ: ѿе́млютсѧ сꙋдбы̑ твоѧ̀ ѿ лица̀
27. **є҆гѡ̀: всѣ́ми враги̑ свои́ми ѡ҆блада́етъ. Рече́ бо**
въ се́рдцѣ свое́мъ: не подви́жꙋсѧ ѿ ро́да въ
28. **ро́дъ безъ ѕла̀:** а) **Є҆гѡ́же клѧ́твы ᲂу҆ста̀ є҆гѡ̀**
по́лна сꙋ́ть, и҆ го́рести и҆ ле́сти: подъ ѧ҆зы́комъ

а) Рим. 3, 14.

безбожникъ буває хваленый въ своихъ похотяхъ с. є. коли єсть послушный своимъ пристрастямъ; ôнъ ôтбирає похвалы ôтъ людей, мовъ бы собѣ добре поступовавъ.

25. **Раздражѝ Гд҇а** и пр. Безбожникъ гнѣває Бога своимѝ грѣхами; ôнъ допустивши ся множества кривдъ людскихъ въ своей взглядомъ нихъ жестокости, навѣть не мыслить о своимъ наверненю, о примиреню съ Богомъ; ôнъ не мыслить о Бозѣ, ôнъ поступає собѣ такъ, якобы не було Бога.

26. **Ѡ҆скверна́ютсѧ** и пр. Нечистû и переворотнû суть всѣ єго мысли и дѣла. — **Ѿе́млютсѧ** и пр. Далекими суть ôтъ єго мысли и серця твои заповѣди, ôнъ не мыслить о карахъ, якû ты, Боже, зсылаєшь на тыхъ, що твои заповѣди переступають. — **Всѣ́ми враги̑** и пр. Ôнъ немилосерно гнобить всѣхъ, котрыхъ уважає за своихъ ворогôвъ.

27. **Рече́ бо въ се́рдцѣ** и пр. Ôнъ дѣлає такъ, мыслячи, що николи не утратить свого щастя, що мимо своихъ беззаконій николи не зазнає горя. — **Безъ ѕла̀.** Треба додати въ мысли: буду с. є. буду вôльный ôтъ нещастя.

28. **Є҆гѡ́же клѧ́твы** и пр. Єго уста отвираються ся хиба на тоє, щобы хулити на Бога, проклинати другихъ а и себе самого черезъ складанє ложныхъ присягъ, щобы очернювати ближныхъ и всякими иншими способами огôрчати имъ житє, щобы облесными словами, якъ того потреба, зысковати собѣ пріятелей до осягненя

29. є҆гѡ̀ трꙋ́дъ и҆ болѣ́знь. а) **Присѣди́тъ въ лови́телствѣ съ бога́тыми въ та́йныхъ, є҆́же оу҆би́ти
непови́ннаго: ѻ҆́чи є҆гѡ̀ на ни́щаго призира́етѣ.
30. б) Лови́тъ въ та́йнѣ, ꙗ҆́кѡ ле́въ въ ѡ҆гра́дѣ свое́й:
лови́тъ, є҆́же восхи́тити ни́щаго: восхи́тити ни́-
31. щаго, внегда̀ привлещѝ и҆̀ въ сѣ́ти свое́й. в) Сми-
ри́тъ є҆го̀: преклони́тсѧ и҆ паде́тъ, внегда̀ є҆мꙋ̀
32. ѡ҆блада́ти оу҆бо́гими. г) Рече́ бо въ се́рдцѣ свое́мъ: забы̀ Бг҃ъ, ѿвратѝ лицѐ своѐ, да не ви́-**

а) Дѣян. 23, 15. б) Пс. 16, 12. в) Ис. 3, 15. г) Іов. 22, 13.

грѣшныхъ цѣлей. — **Подъ ꙗ҆зы́комъ** и пр. Якъ у вужѣвъ ѣдовитыхъ крыє ся пôдъ языкомъ ѣдь, котрымъ людей убиваютъ, такъ безбожники своєю бесѣдою наносять своимъ ближнымъ найбôльшӣ шкоды и прикрости.

29. **Присѣди́тъ** и пр. Могучӣ безбожники въ спôлцѣ съ другими собѣ подôбными ошукують праведныхъ рôжными пôдступными способами, способлячи имъ цѣлковиту погибель. Образъ єсть ту взятый зъ розбишацкихъ ватагъ арабскихъ, котрӣ чатовали въ укрытыхъ мѣстцяхъ на свою добычу. Се дѣє ся въ Арабіи єще и теперь. — **Съ бога́тыми.** Зри поясненє выс. ст. 23. — **Ѻ҆́чи є҆гѡ̀** и пр. Онъ не спускає праведного зъ своего ока, а лишь жде способôнои хвилѣ, коли бы мôгъ єго скривдити и погубити.

30. **Въ та́йнѣ.** Рôжными пôдступами и зрадли̂выми способами. — **Въ ѡ҆гра́дѣ свое́й.** Въ своєй крыѣвцѣ, где чатує на переходячӣ звѣрята.

31. **Смири́тъ є҆го̀.** Згнобить, скривдить єго, приведе надъ берегъ погибели. — **Преклони́тсѧ.** Онъ поступає собѣ ту подôбно якъ пташники, котрӣ заставляючи сѣти на птахи, схилюють ся и повзають на чворакахъ, щобы не були доглянені̂. — **И҆̀ паде́тъ.** Такъ и пташникъ кидає ся, падає на добычу, коли таяже въ сѣти зловить ся. — **Внегда̀ є҆мꙋ̀ ѡ҆блада́ти оу҆бо́гими.** Коли уже достане убогого (праведника) въ свою власть.

32. **Забы̀ Бг҃ъ** и пр. Богъ не мыслить о моихъ злочинахъ и немовъ закрывъ собѣ лице, щобы и дальшихъ

33. дитъ до конца̀. [а] Воскреснѝ Гдⷭ҇и Бж҃е мо́й, да
вознесе́тсѧ рꙋка̀ твоѧ̀, не забꙋди оу҆бо́гихъ тво-
34. и҆́хъ до конца̀. Чесѡ̀ ра́ди прогнѣ́ва нечести́вый
Бг҃а? рече́ бо въ се́рдцѣ свое́мъ: не взы́щетъ.
35. Ви́диши, ꙗ҆́кѡ ты̀ болѣ́знь и҆ ꙗ҆́рость смотрѧ́еши,
да пре́данъ бꙋ́детъ въ рꙋ́цѣ твои̑: [б] тебѣ̀ ѡ҆ста́-
вленъ є҆́сть ни́щїй сі́рꙋ ты̀ бꙋ́ди помо́щникъ. [в]
36. Сокрꙋшѝ мы́шцꙋ грѣ́шномꙋ и҆ лꙋка́вомꙋ: взы-
37. щетсѧ грѣ́хъ є҆гѡ̀, и҆ не ѡ҆брѧ́щетсѧ. [г] Гдⷭ҇ь ца́рь
во вѣ́къ и҆ въ вѣ́къ вѣ́ка: поги́бнете ꙗ҆зы́цы ѿ зе-
38. млѝ є҆гѡ̀. Жела́нїе оу҆бо́гихъ оу҆слы́шалъ є҆сѝ Гдⷭ҇и,

а) Марк. 4, 38 б) Пс. 67, 7. в) Єзек. 30, 21. г) Ис. 10, 10.; Дн. 6, 26,

---

моихъ злочинôвъ не видѣти; ôнъ не карае отже за нихъ николи.

33. **Воскреснѝ.** Зри поясненє Пс 3, 8. — **Рꙋка̀ твоѧ̀.** Твоя могучôсть до укараня безбожныхъ.

34. **Не взы́щетъ.** Зновь повтаряє причину, задля котрои безбожный не перестае гнѣвати Бога своими грѣхами; ото ôнъ мыслить, що Богъ не зажадае ôтъ него отвѣта.

35. **Ви́диши** и пр. Єсть се противоположенє до ст. 11. Мовъ бы казавъ: Ты видишь нужду и горе праведныхъ, ты памятаєшь о тôмъ, и караєшь безбожныхъ, котрû въ той способôъ праведныхъ кривдять. — **Тебѣ̀.** Твоей опѣцѣ и покрову.

36. **Сокрꙋшѝ** и пр Знищь, погуби силу безбожника; тогда перестане ôнъ грѣшити. — **Мы́шцꙋ.** Рамя яко символъ крѣпости, силы. — **Взы́щетсѧ** и пр. Для означеня, що якась рѣчь счезла, безъ слѣду уступила, говорить ся въ євр.: шукають за нею, и не находять єи.

37. **Ѿ землѝ є҆гѡ̀.** Земля въ высшôмъ значеню єсть царство Боже, зъ котрого бувають погане въ дусѣ, безбожнû, выключенû.

38. **Оу҆бо́гихъ.** Зри поясненє выс. ст. 23. — **Оу҆гото́ванїю се́рдца** и пр. Сердце побожного чоловѣка єсть

39. оу҆готова́нїю се́рдца и҆́хъ внѧ́тъ оу҆́хо твоѐ. Сꙋдѝ си́рꙋ и҆ смире́нꙋ, да не приложи́тъ ктомꙋ̀ велича́тисѧ человѣ́къ на земли̇̀.

Псало́мъ 10.

(Євр. 11.) — Упованє на Бога.

Въ коне́цъ, Ѱало́мъ Д҃вдꙋ.

1. На а) Г҃да оу҆пова́хъ, ка́кѡ рече́те дꙋши̇̀ моеи̇́:

а) Пс. 51, 23.

тогды приготовлене, коли єсть чисте, коли побожный чоловѣкъ єсть ревнымъ въ выконуваню добрыхъ дѣлъ; такій чоловѣкъ молить ся радо и съ упованємъ на помôчь Божу, и Богъ єго выслухує. Для того каже св. Августинъ: Ты мовчишь (и не буваєшь выслуханый), коли перестаєшь любити; зимно твоєи любви єсть мовчанємъ твого серця, горячôсть любви єсть крикомъ серця.

39. **Сꙋдѝ си́рꙋ и҆ смире́нꙋ.** Вставъ ся за сиротою и несправедливо пониженымъ. — **Да не приложи́тъ** и пр. Щобы немôчный чоловѣкъ не важивъ ся уже бôльше взбивати ся въ гордôсть: безбожный противъ Богу, несправедливый противъ ближнымъ.

Въ коне́цъ. Зри поясненє Пс. 4, 1.

1. **Ка́кѡ рече́те** и пр. Давидъ, якъ кажуть многи̂ толкователѣ св. Письма, уложивъ сей псаломъ по поводу свого переслѣдованя черезъ Саула (1. Цар 26. 1. и сл.). Єго прîятелѣ радили єму, щобы утѣкавъ въ горы, ôнъ же ôтповѣвъ имъ, що уповає на Бога. Молячій ся христіянинъ довженъ тутъ мати на гадцѣ своихъ такъ тѣлесныхъ якъ и душевныхъ ворогôвъ — **Прекита́й** и пр. Якъ птахи, переслѣдовани̂ на рôвнинѣ, утѣкають въ лѣсни̂ горы, такъ утѣкай и ты въ горы, где въ печерахъ найдешь охорону передъ ворогами, котри̂ на рôвнинѣ розложили ся таборомъ.

2. [a] превитáй по горáмъ ꙗ҆́кѡ пти́ца? Ꙗ҆́кѡ сѐ
грѣ́шницы налѧкóша лꙋ́къ, ᲂу҆готóваша стрѣ́лы
въ тꙋ́лѣ, сострѣлѧ́ти въ мрáцѣ пра̑выѧ сéрд-
3. цемъ. Занѐ ꙗ҆̀же ты̀ соверши́лъ є҆сѝ, ѻ҆нѝ разрꙋ-
ши́ша: прáведникъ же что̀ сотворѝ? Гд҃ь въ

---

a) 1. Цар. 24, 2 ; 26, 20.

---

2. **Ꙗ҆́кѡ сѐ грѣ́шницы** и пр. Въ ст. 2. и 3. подають ся мотива для рады, яку пріятелѣ удѣляють Давиду. Пôдъ **грѣ́шниками** мають розумѣти ся Саулъ и єго приверженцѣ, переслѣдуючи̂ Давида и настаючи̂ на єго житє. — **Налѧкóша лꙋ́къ.** Натягають лукъ. Сей и слѣдуючій образъ служить до представленя, якъ близькимъ єсть небезпеченьство смерти для Давида. — **Въ тꙋ́лѣ.** Въ сагайдаку. — **Въ мрáцѣ.** Се має ту значенє: несподѣвано, пôдступно.

3. **Ꙗ҆̀же ты̀ соверши́лъ** и пр. Клеветники знѣвечили всѣ твои усилія, які̂ ты дѣлавъ, щобы узыскати прихильнôсть Саула. Або: Твои вороги знѣвечили всё, що ты здѣлавъ и зарядивъ для загального добра. — **Прáведникъ же что̀ сотворѝ?** Противъ такимъ злобнымъ змаганямъ пôдлыхъ клеветникôвъ не мôгъ такій праведникъ якъ ты, Давиде, ничого здѣлати анѣ не вдѣєшь противъ нимъ и на будуче ничого; хотяй отже слушнôсть єсть по твоей сторонѣ, мусишь утѣкати. Инши̂ переводять євр. текстъ такъ: Коли головни̂ основы зôстали зôрвани̂ (с. є. коли право и справедливôсть перестали мати значенє, коли всякій порядокъ зôставъ збуреный), то що може здѣлати человѣкъ праведный? — **Гд҃ь въ хрáмѣ ст҃ѣмъ своéмъ.** Тіи слова належать уже до слѣдуючого стиха; якъ се має лат. текстъ. Тыми словами и словами слѣдуючого стиха ôтповѣдає Давидъ своимъ пріятелямъ, що не принимає ихъ рады, що не хоче утѣкати, а тôлько (ст 4). уповати на всемогучого, надъ всѣми людьми въ небѣ володѣючого, всевѣдучого, справедливого Бога и Судію (ст. 5.), котрый всё испытує, такъ справедливôсть якъ и беззаконіє; ôтъ того отже Бога очѣкує Давидъ помочи, ôтъ Бога, котрый

4. **хра́мѣ ст҃ѣмъ свое́мъ. а) Гдⷭ҇ь, на нб҃сѝ прⷭ҇то́лъ**
є҆гѡ̀: ѻ҆́чи є҆гѡ̀ на ни́щаго призира́етѣ, вѣ́жди
5. **є҆гѡ̀ и҆спыта́етѣ сы́ны человѣ́ческїѧ. Гдⷭ҇ь и҆спы-**
та́етъ пра́ведⷩаго и҆ нечести́ваго: лю́бѧй же не-
6. **пра́вдꙋ, ненави́дитъ свою̀ дꙋ́шꙋ. б) Ѡ҆дожди́тъ**
на грѣ́шники сѣ́ти: ѻ҆́гнь и҆ жꙋ́пелъ, и҆ дꙋ́хъ бꙋ-

а) Ис. 66, 1.; Мат. 5, 34. б) Быт. 19, 24.; Єрем. 23, 19.

(ст. 6. 7.) знає, що Давидъ єсть невинный, и тому выступить въ єго оборонѣ. — **Въ хра́мѣ.** Храмомъ Божимъ єсть небо, где мешкає Богъ и ôтки судить людей и ними опѣкує ся.

4. **На ни́щаго.** Зри поясненє выс. Пс. 9, 23. — **Вѣ́жди.** Повѣки, очи. Єсть се образъ Божои всевѣдучости.

5. **Лю́бѧй же непра́вдꙋ** и пр. Богъ не тôлько точно знає, кто єсть праведнымъ а кто беззаконнымъ, но такожь нагороджує ихъ обохъ пôсля ихъ заслуги. Для того кто любить беззаконіє, той ненавидить свою душу с. є. самого себе, понеже черезъ свои беззаконія стягає на себе найтяжшѝ кары Божѝ. Иншѝ переводять євр. текстъ такъ: Господь испытує праведныхъ, але єго душа ненавидить безбожныхъ и тыхъ, котрѝ любять беззаконіє.

6. **Ѡ҆дожди́тъ** и пр. Богъ допустить, що они погибнуть въ рôжныхъ небезпеченьствахъ, котрѝ будуть такъ многѝ, якъ бы съ дощомъ спали зъ неба. Иншѝ розумѣють пôдъ сѣтями лискавицѣ, громы. — **Ѻ҆́гнь и҆ жꙋ́пелъ.** Якъ въ Содомѣ. (Быт. 19, 24.) — **Дꙋ́хъ бꙋ́ренъ.** Въ євр.: горячій вѣтеръ. Сей вѣтеръ, званый Samum, єсть дуже горячій, ѣдовитый, убиваючій звѣрята и людей. — **Ча́сть ча́ши и҆́хъ.** С. є. Тоє всё подасть имъ Богъ немовъ въ напôй, здѣлає участею ихъ судьбы. Пôсля св. Василія и Іоана Золот. хоче Давидъ тыми образами представити множество, скорôсть и погубляючу силу Божихъ каръ, якѝ спадають на безбожникôвъ.

7. ренъ, ча́сть ча́ши и҆́хъ. Ꙗ҆́кѡ пра́веденъ Гдⷭ҇ь, и҆
пра́вды возлюбѝ, правѡ́ты ви́дѣ лицѐ є҆гѡ̀.

Псало́мъ 11.

(Євр. 12.) О зôпсованю свѣта. Надѣя на спасеніє.

1. Въ коне́цъ ѿ ѻ҆смѣ́й, Ѱало́мъ Дв҃дꙋ.
2. Спаси́ мѧ [а] Гдⷭ҇и, ꙗ҆́кѡ ѡ҆скꙋдѣ̀ преподо́бный:
ꙗ҆́кѡ ᲂу҆ма́лишасѧ и҆́стины ѿ сынѡ́въ человѣ́че-
3. скихъ. [б] Сꙋ́єтнаѧ гл҃а ки́йждо ко и҆́скреннемꙋ
своемꙋ̀: ᲂу҆стнѣ̀ льсти́выѧ въ се́рдцѣ: и҆ въ се́рд-

а) Ис. 57, 1.; Мих 7. 2. б) Пс. 27. 3.

---

7. **Пра́веденъ.** Справедливый. — **Пра́вды.** Справедливôсть — **Правѡ́ты ви́дѣ лицѐ є҆гѡ̀.** С. є. На людей правыхъ, честныхъ споглядає Богъ ласкаво.

1. **Въ коне́цъ ѿ ѻ҆смѣ́й.** Зри поясненє Пс. 6, 1. Дуже часто, а особливо въ часѣ переслѣдованя зъ стороны Саула и Авессалома, мавъ Давидъ случайнôсть пересвѣдчити ся, якъ невѣрнымъ и злобнымъ єсть свѣтъ, якъ мало єсть людей щирыхъ, честныхъ навѣть въ єго народѣ; зъ одного зъ тыхъ переслѣдованѣ, найскорше зъ переслѣдованя Саулового (зр. 1. Цар. 24, 10.; 26, 19.), походить сей псаломъ, котрого перебѣгъ гадокъ єсть слѣдуючій: мотивована жалоба и просьба (ст. 1—5.), приреченє Божои помочи (ст. 6—7.), цѣлкомъ певне очѣкованє тоиже (ст. 8 - 9.). Также въ тôмъ псалмѣ має молячій ся христіянинъ мати на мысли злобныхъ людей, въ загалѣ ворогôвъ, старающихъ ся єму шкодити на тѣлѣ и душѣ.

2. **Ꙗ҆́кѡ ѡ҆скꙋдѣ̀ преподо́бный.** Недостає (нема уже бôльше) на свѣтѣ святобливости, побожности, правды. — **И҆́стины.** Честнôсть, вѣрнôсть.

3. **Сꙋ́єтнаѧ.** Рѣчи непотрѣбнî, лукавство, обмана, слова облеснî. — **Оу҆стнѣ̀ льсти́выѧ** и пр. Они говорять иначе нѣжь мыслять. Въ лат. Labia dolosa in corde et corde locuti sunt, т. є. они говорили подвôйнымъ сер-

4. **цѣ гла̑ша ѕла̑ѧ. Потреби́тъ Гдⷭ҇ь всѧ̑ ѹ҆стнѣ̀**
5. **льсти̑выѧ, ѧ҆зы́къ велерѣ́чивый: Ре́кшыѧ: ѧ҆зы́къ**
ва́шъ возвели́чимъ, ѹ҆стнѣ̀ на́ша при на́съ сѹ́ть:
6. [а)] **кто̀ на́мъ Гдⷭ҇ь є҆́сть? Стра́сти ра́ди ни́щихъ,**
и҆ воздыха́нїѧ ѹ҆бо́гихъ, ны́нѣ воскре́снѹ, глаго́-
летъ Гдⷭ҇ь: положѹ́сѧ во спасе́нїе, не ѡ҆бинюсѧ ѡ҆

а) Исх. 5, 2.; Іов. 21, 15.; Дан. 3, 15.

цемъ, що иншого мыслячи, а що иншого выражаючи словами. Зр. Пс. 27, 3; Пс. 61, 5.

4. **Потреби́тъ.** Якъ належить розумѣти таке желанє, зри Пс. 5, 11.— **Ѧзы́къ велерѣ́чивый.** Людей чванливыхъ, гордыхъ повстаючихъ зухвало противъ праведнымъ, пôдносячихъ занадто свои заслуги а побôльшаючихъ хибы и уломности другихъ для пониженя противникôвъ.

5. **Ре́кшыѧ.** Се ôтносить ся до тыхъ, о котрыхъ въ ст. попер. есть бесѣда. — **Ѧзы́къ на́шъ** и пр. Мы хочемъ всѐ побѣдити нашимъ языкомъ. Вороги Давида чванять ся тымъ, що своими клеветами вкинули єго въ таку нужду; въ тôмъ видять они свою силу, що можуть своимъ языкомъ такъ шкодити. Имъ подôбными були всѣ єретики, котрî гадали, що своєю порожною ученостію и ложною вымовою зможуть побѣдити правду непомыльнои Церкви. — **Ѹ҆стнѣ̀ на́ша** и пр. Нашî уста помагають намъ, мы можемъ ихъ употребляти пôсля нашого уподобаня; а понеже нашому языку ничь оперти ся не може, то не потребуємъ никого бояти ся; кто бо мôгъ бы намъ перешкодити дѣлати тоє, що хочемъ.

6. **Стра́сти ра́ди** и пр. Задля терпѣній праведникôвъ (Давида), несправедливо утисненыхъ, воздыхаючихъ пôдъ тягаромъ дѣланыхъ имъ прикростей, встану и выбавлю ихъ (єго). — **Ны́нѣ.** Ту въ значеню: сейчасъ, безпроволочно. — **Воскре́снѹ.** Зри поясненє Пс. 3, 8. — **Не ѡ҆бинюсѧ ѡ҆ не́мъ.** Не завагаю ся помочи єму, не ухилю ся, щобы не прійти єму въ помôчь.

7. немъ. [a] Словеса̀ Гд҇нѧ, словеса̀ чи́ста, сребро̀
разжже́но, и҆скꙋше́но въ землѝ, ѿчище́но седмери́цею.
8. Ты̀ Гд҇и сохрани́ши ны́, и҆ совлюде́ши ны̀ ѿ ро́-
9. да сегѡ̀ и҆ во вѣ́къ. О҆́крестъ нечести́віи хо́-
датъ: по высотѣ̀ твое́й ᲂу҆мно́жилъ є҆сѝ сн҃ы
человѣ́ческїѧ.

Псало́мъ 12.

(Євр. 13) — Просьба о помôчь. Упованє на выслуханє.

1. Въ коне́цъ, Ѱало́мъ Дв҃дꙋ.

---

[a] 2. Цар. 22, 31. Притч. Сол. 30, 5.

---

7. **Словеса̀ Гд҇нѧ.** Особливо Божи̂ приреченя, обѣтницѣ, въ особенности же обѣтниця дана въ ст. 6. — **Чи́ста.** Безъ облуды, щири̂. — **Сребро̀ разжже́но.** Въ огню выпробоване, стоплене. — **И҆скꙋше́но въ землѝ.** Имовѣрно: выпробоване въ землѣ с. є. въ печи земнôй, цегольнôй; або выпробоване ôтъ людей земли с. є. ôтъ людей знаючихъ ся на металяхъ, умѣючихъ розрôжнити правдиве серебро ôтъ неправдивого — **Седмери́цею.** С. є. многократно. Зр. Лев. 26, 24.; Притч. Сол. 24, 16.

8. **Ѿ ро́да сегѡ̀.** Ôтъ злыхъ, злобныхъ людей сего свѣта.

9. **О҆́крестъ нечести́віи хо́датъ.** Безбожни̂ люди зъ всѣхъ сторôнъ окружають людей побожныхъ, стараючи ся имъ шкодити. — **По высотѣ̀ твое́й.** Ты допускаєшь пôсля твоихъ невыслѣдимыхъ намѣрôвъ, щобы множили ся люди безбожни̂. Мы не понимаємъ безконечнои терпеливости, съ якою ты зносишь людей безбожныхъ, однако мы съ найбôльшою почестію для твоихъ невыслѣдимыхъ совѣтôвъ вѣримъ сильно, що ты всё заряджуєшь на твою славу и для добра твоихъ выбраныхъ слугъ (Allioli.) Ты въ своєй высокôй мудрости даєшь грѣшникамъ якійсь часъ проживати въ щастю, щобы ихъ потôмъ тымъ строгше карати. (Thalhofer.)

1. **Въ коне́цъ.** Зри Пс. 4, 1. — Имовѣрно припадає уложенє сего псалма на часъ пôзнѣйшій Саулового пе-

2. **Доко́лѣ [а] Г҃и, забꙋ́деши мѧ̀ до конца̀? доко́лѣ**
3. **ѿвраща́еши лицѐ твоѐ ѿ менѐ? Доко́лѣ положꙋ̀**
совѣ́ты въ дꙋшѝ мое́й, бѡлѣ́зни въ се́рдцѣ
мое́мъ де́нь и҆ но́щь? доко́лѣ вознесе́тсѧ вра́гъ
4. **мо́й на мѧ̀? При́зри, ᲂу҆слы́ши мѧ̀ Г҃и Б҃же**
мо́й, [б] просвѣтѝ ѻ҆́чи мо́и, [в] да не когда̀ ᲂу҆снꙋ̀
5. **въ сме́рть. Да не когда̀ рече́тъ вра́гъ мо́й:**
6. **ᲂу҆крѣпи́хсѧ на него̀. Стꙋжа́ющїи мѝ возра́дꙋют-**

а) Пс. 76, 8.; Аввак. 1, 2. б) 1. Єздр. 9, 8. в) Єр. 51. 39.

реслѣдованя. Коли се переслѣдоване цѣлыми лѣтами тревало а Давидъ не ôтносивъ побѣды надъ своими ворогами мимо своихъ горячихъ молитвъ, могла въ нимъ повстати гадка, що Богъ его уже зовсѣмъ опустивъ. Се могло дати Давиду поводъ до написаня сего псалма.

2. **До конца̀.** С. е. безперервно, цѣлкомъ, до крайности.

3. **Доко́лѣ положꙋ̀** и пр. Якъ довго буду я роздумовавъ надъ способами, якъ бы я мôгъ спасти ся зъ рукъ моихъ ворогôвъ? — **Бѡлѣ́зни.** Неспокôй, журба.

4. **Просвѣтѝ ѻ҆́чи мо́и.** С. е. оживи мене (1. Єздр. 9, 8.), або покрѣпи мене (1. Цар. 14, 27.), понеже утомленому помрачають ся, затемнюють ся очи (Пл Єр. 5, 17.). Thalhofer примѣчае: Съ животною силою гасне также свѣтло и блескъ очей; тожь просвѣтити очи, дати имъ нове свѣтло, новый блескъ, значить дати комусь животну силу, когось оживити, ту: вырвати зъ небезпеченьства смерти. Або: Просвѣти мои очи, щобы я найшовъ дорогу, котрою бы я мôгъ уйти моихъ ворогôвъ и не умеръ зъ ихъ рукъ. Молячій ся христіянинъ мыслить тутъ ó ворогахъ своеи душѣ, и просить Бога о просвѣчене, щобы не умеръ смертію грѣховною.

5. **Оу҆крѣпи́хсѧ на него̀.** Я взявъ верхъ надъ нимъ, я перемôгъ его.

6. **Стꙋжа́ющїи мѝ.** Въ лат.: Qui tribulant me, с. е. котрî мене непокоять, котрî менѣ докучають. — **А҆́ще подви́жꙋсѧ.** Если захитаю ся, если не выйду побѣдоносно, если згину.

7. сѧ, а҆́ще подви́жꙋсѧ: [а] А҆́зъ же на млⷭ҇ть твою̀ оу҆пова́хъ: возра́дꙋетсѧ се́рдце моѐ ѡ҆ спасе́нїи твое́мъ: воспою̀ Гдⷭ҇еви [б] благодѣ́ѧвшемꙋ мнѣ̀, и҆ пою̀ и҆́мени Гдⷭ҇а вы́шнѧгѡ.

Псало́мъ 13.

(Євр. 14.) — О зôпсованю свѣта. Надѣя на спасеніє.

Въ коне́цъ, Ѱало́мъ Дв҃дꙋ.

1. Речѐ [в] безꙋ́менъ въ се́рдцѣ свое́мъ: нѣ́сть Бг҃ъ: растлѣ́ша и҆ ѡ҆мерзи́шасѧ въ начина́нїихъ: нѣ́сть

а) Пс. 66, 14. б) Пс. 102, 2. в) Пс. 9, 27.; Пс. 52, 2.

---

7. **Ѡ҆ спасе́нїи твое́мъ.** Коли ты, Боже, выбавишь мене зъ окружаючихъ мене небезпеченьствъ. — **И҆́мени Гдⷭ҇а вы́шнѧгѡ.** Имя Господне єсть Господь. Зри Пѣснь II. 1, 2.

Въ коне́цъ. Зри Пс. 4, 1. — Имовѣрно припадає уложенє сего псалма на часъ царствованя Давида; тогды пôдъ безбожниками, противъ котрымъ сей псаломъ єсть зверненый, належить розумѣти сусѣднȋ поганьскȋ народы, котрȋ за панованя Давида неразъ тяжко угнетали Израильтянъ. Гдеякȋ ôтносять сей псаломъ до часôвъ Саулового переслѣдованя; тогды Давидъ мôгъ мыслити, що Саулъ и єго приверженцѣ лишь для того такъ ворожо противъ него выступають, понеже не вѣрять въ Бога, иначе бо не поступали бы они такъ съ Давидомъ зъ боязни передъ Богомъ, котрого Давидъ заступає. Св. Отцѣ уважають сей псаломъ въ высшôмъ значеню яко скаргу задля грѣхомъ первороднымъ споводованого зôпсутя всѣхъ людей, оказуючого ся що до значнои ихъ бôльшости въ запеpечованю Бога и въ рôжныхъ беззаконіяхъ, а въ кôнци яко просьбу о выбавленє рода людского зъ упадку черезъ Месію. Сей псаломъ має майже той самъ змѣстъ що Пс. 52.

1. **Безꙋ́менъ.** Котрый не лишь має ложнȋ засады но такожь безбожно собѣ поступає. Зри поясненє Вто-

2. **творѧ́й бл҃госты́ню.** [а] **Гдⷭ҇ь съ небесѐ прини́че на**
сы́ны человѣ́ческїѧ, ви́дѣти. А҆́ще є҆́сть разꙋмѣ-
3. **ва́ѧй, и҆лѝ взыска́ѧй Бг҃а.** [б] **Всѝ оу҆клони́шасѧ,**
вкꙋ́пѣ неключи́ми бы́ша: нѣ́сть творѧ́й благо
4. **сты́ню, нѣ́сть до є҆ди́нагѡ. Ни лѝ оу҆разꙋмѣ́ютъ**
всѝ дѣ́лающїи беззако́нїе, снѣда́ющїи лю́ди моѧ̀.

а) Пс. 32, 13.; Зах. 9, 1. б) Рим. 3, 10.

роз. 22, 21. — **Въ се́рдцѣ.** Зри поясненє Іов. 12, 3. — **Нѣ́сть Бг҃ъ.** Нема Бога, нема отже и Судіи Божого. — **Растлѣ́ша** и пр. Попсовали ся що до розуму и волѣ и мерзкими стали ся въ всѣхъ своихъ намѣрахъ и поступкахъ. — **Нѣ́сть творѧ́й бл҃гостн́ю.** Межи тыми безъумными нема анѣ одного, котрый бы творивъ доброє

2. **Прини́че.** Споглянувъ. — **На сы́ны человѣ́ческїѧ.** С. є. На значну бôльшôсть людей безбожныхъ. Не мають тутъ розумѣти ся всѣ люди; въ ст. 6 бо єсть бесѣда о праведныхъ, о малôй громадцѣ людей, жіючихъ богоугодно. — **А҆́ще є҆́сть разꙋмѣва́ѧй** и пр. Чи кто зъ нихъ старає ся познати Бога, щобы въ своихъ дѣлахъ руководивъ ся боязнею Божою и слухавъ Божои волѣ. — Образъ єсть ту ввятый зъ чуйного и справедливого судіи, котрый немовъ зступає зъ свого престола, и по точнôмъ доходженю справы выдає свôй засудъ.

3. **Всѝ.** Тіи безъумнû, безбожнû люди. — **Оу҆клони́шасѧ.** Отступили ôтъ правои дороги, якою були довжнû ити. — **Вкꙋ́пѣ неключи́ми бы́ша.** Въ євр. текстѣ єсть: стали ся смердячими або переквашеными. Євр слово употребляє ся о винѣ, котре уже скваснѣло.

4. **Ни лѝ оу҆разꙋмѣ́ютъ** и пр. Давидъ говорить тутъ въ имени Бога: Чи они не прійдуть уже разъ до пôзнаня мене и мого гнѣву за ихъ грѣхи? — **Снѣда́ющїи лю́ди** и пр. Можна легко догадати ся, що такій безбожный царь якъ Саулъ, окруженый несправедливыми дорадцями, угнетавъ народъ; зъ кривдъ народа не робили они собѣ ничого, уважаючи се яко щось цѣл-

5. въ снѣ́дь хлѣ́ба? Гдⷭ҇а не призва́ша: Та́мѡ
ᲂу҆боѧ́шасѧ стра́ха, и҆дѣ́же не бѣ̀ стра́хъ, ꙗ҆́кѡ
6. Гдⷭ҇ь въ ро́дѣ прⷭ҇вныхъ. [а] Совѣ́тъ ни́щагѡ по-
7. срами́сте: Гдⷭ҇ь же ᲂу҆пова́нїе є҆гѡ̀ є҆́сть. [б] Кто̀
8. да́стъ ѿ Сїѡ́на спасе́нїе Ї҆и҃лево? Внегда̀ возвра

комъ звычайного, мовъ ѣджене хлѣба. Зри Притч. Сол. 30, 14.; Мих. 3, 3. Або можна ту мати на гадцѣ поганьски̂ народы. Зри выс. поясн.: **въ коне́цъ.** — **Гдⷭ҇а не призва́ша.** Не взывае Бога, не молить ся до Бога той, кто говорить, що Бога нема. (Ст. 1.)

5. **Та́мѡ ᲂу҆боѧ́шасѧ** и пр. Тіи безбожники бояли ся дочасныхъ нещасть, яки̂ ихъ дôткнули або яки̂ имъ загражали, хотяй тыхъ нещасть нема властиво чого бояти ся, такъ якъ они приносять чоловѣкови бôльше користи нѣжь шкоды, служачи до исправленя чоловѣка; они бояли ся утратити добра дочасни̂, котрыхъ утрата ничимъ не есть въ порôвнаню съ утратою вѣчного спасенія. — **Ꙗ҆́кѡ Гдⷭ҇ь въ ро́дѣ прⷭ҇вныхъ.** Они бояли ся тамъ, где не потреба бояти ся, понеже суть позбавлени̂ Божои благодати, котра поучае праведныхъ, чого належить бажати а чого лякати ся, котра ихъ пôддержуе и покрѣпляе навѣть въ найбôльшихъ смуткахъ и нещастяхъ.

6. **Совѣ́тъ ни́щагѡ** и пр. Вы помѣтовали поступованемъ побожного, праведного (Пс. 9, 23.) чоловѣка, потѣшаючого ся надѣею на Бога; вы зъ тои его надѣи насмѣвали ся, а тымъ самымъ ображали вы самого Бога, котрый есть предметомъ его любви и надѣи.

7. **Кто̀ да́стъ** и пр. Кобы то Богъ давъ якъ найскорше спасеніе Исраилю и зôславъ Спасителя Месію, котрый бы насъ выбавивъ зъ того зôпсутя и нещастя! — **Ѿ Сїѡ́на.** Котрый то Месія мавъ походити не тôлько зъ Сіона, мѣста Давидового, але и зъ родины Давида. Зри Пс. 2, 6.

8. **Внегда̀ возврати́тъ** и пр. Сей стихъ и стихъ попередный творять въ евр. текстѣ стихъ одинъ. Thalhofer есть того мнѣнія, що оба тіи стихи зôстали додани̂ доперва на выгнаню, где то выгнанники часто сей пса-

---

[а] Єккл. 9, 16 [б] Пс. 52, 7.; Ис. 59, 20.

ти́тъ Г҃дь плѣне́нїе люде́й свои́хъ, возра́дуетсѧ Їа́кѡвъ, и҆ возвесели́тсѧ Ї҆и҃ль.

Псало́мъ 14.

(Євр. 15.) — Кто доступить царства небесного?

Въ коне́цъ, Ѱало́мъ Дв҃дꙋ.

1. Г҃и, [а] кто̀ ѡ҆бита́етъ въ жили́щи твое́мъ? и҆лѝ
2. кто̀ всели́тсѧ въ ст҃ꙋ́ю го́рꙋ твою̀? [б] Ходѧ́й не-
поро́ченъ, и҆ дѣ́лаѧй пра́вдꙋ, гл҃ѧ́й и҆́стинꙋ въ

а) Пс. 23, 3.; Пс. 83, 5 б) Ис. 33, 15.

ломъ ôтмавляли, дôзнаючи зъ стороны безбожныхъ поганъ всѣлякихъ пакостей и кривдъ. Безъ огляду на часъ выгнаня Израильтянъ означало бы слово плѣне́нїе нещастє народа, пакостє, утисненє зъ стороны безбожныхъ людей. Або: коли прійде Христосъ, тогды зôстануть Израильтяне освободженѝ зь неволи грѣхôвъ и дiавола, однако не лишь они самѝ, котрѝ по плоти походять ôтъ Авраама, але такожь и тѝ зъ поганъ, котрѝ суть вщѣпленѝ до роду Авраама черезъ спôльну съ нимъ вѣру. — **Іа́кѡвъ . . . Ї҆и҃ль.** Яковъ и Израиль суть то имена праотця народа и означають тутъ самъ нарôдъ израильскій.

Въ коне́цъ. Зри Пс. 4, 1. — Пôсля мнѣнія многихъ толкователей св. Письма уложивъ Давидъ сей псаломъ при нагодѣ перенесеня кивота завѣта на Сіонъ (2 Цар. 6, 12 и сл.). Однако сей псаломъ може и безъ огляду на помянуту подѣю бути ôтповѣдею на пытанє, кто стане ся участникомъ вѣчнои щасливости.

1. **Въ жили́щи твое́мъ.** Въ твоимъ домѣ, въ небѣ, котре уважає ся яко жилище, мешканє Боже. Зри Пс. 103, 2. — **Въ ст҃ꙋ́ю го́рꙋ твою̀** Небо яко мешканє Боже представляє ся ту яко гора, на котрôй Богъ умѣстивъ свôй престолъ.

2. **Ходѧ́й непоро́ченъ** и пр. С. є. кто уникає злого а дѣлає доброє. Зр. Пс. 36, 27. — **Гл҃ѧ́й и҆́стинꙋ** и пр.

3. се́рдцѣ свое́мъ. [а] И҆̀же не ѹ҆льстѝ ѩ҆зы́комъ
свои́мъ, и҆ не сотворѝ и҆́скреннемꙋ своемꙋ̀ ѕла̀, и҆
4. поноше́нїѧ не прїѧ́тъ на бли́жнїѧ своѧ̀: [б] Ѹ҆ни-
чиже́нъ є҆́сть предъ ни́мъ лꙋка́внꙋѧй, боѧ́щыѧже-
сѧ Гдⷭ҇а сла́витъ: клены́йсѧ и҆́скреннемꙋ своемꙋ̀,
5. и҆ не ѿмета́ѧсѧ: [в] Сребра̀ своегѡ̀ не дадѐ въ
ли́хвꙋ, и҆ мзды̀ на непови́нныхъ не прїѧ́тъ: тво-
рѧ́й сїѧ̑ не подви́житсѧ въ вѣ́къ.

а) Іов. 27, 4; Єф. 4, 25. б) 4. Цар. 3, 14. в) Исх. 22, 25.; Второз. 23, 19.

С. є. кто право, честно мыслить, и такъ само говорить, бридячи ся всякою ложією и обманомъ.

3. **И҆̀же не ѹ҆льстѝ** и пр. Въ євр.: кто не обмавляє, не очернює другихъ. Зри о тôмъ Лев. 19. 16. — **И҆ не сотворѝ** и пр. Кто своему ближнёму не дѣлає шкоды въ якій нибудь спосôбъ, особливо черезъ обмовы и клеветы.— **Поноше́нїѧ не прїѧ́тъ** и пр. Кто не слухає обмовъ и клеветъ и тіиже ганить.

4. **Ѹ҆ничиже́нъ є҆́сть** и пр. Для котрого не має ніякого значеня чоловѣкъ лукавый, злыи, безбожный, хотяй бы бувъ навѣть чоловѣкомъ могучимъ и богатымъ, а котрый поважає людей побожныхъ, хотяйбы були ôтъ свѣта погорджени̂. **Клены́йсѧ** и пр. Котрый додержує присяги, котрый не складає николи ложнои присяги.

5. **Сребра̀ своегѡ̀** и пр. Зри о тôмъ Исх. 22, 25.; Лев. 25, 36.; Второз. 23, 19. 20. — **Мзды̀ на непови́нныхъ не прїѧ́тъ.** Єсть ту бесѣда о заборонѣ приниманя дарôвъ на некорысть невинныхъ. Зри о тôмъ Исх. 23, 8.; Второз. 16. 19. — **Творѧ́й сїѧ̑** и пр. Кто такъ дѣлає, той стоить на сильнôй пôдставѣ, ôнъ буде вѣчно щасливый.

Псало́мъ 15.

(Євр. 16.). — О пожертвованю ся І. Христа и о его воскресенію.

1. Столпописа́нїе, Дв҃дꙋ.
2. **Сохрани́ мѧ̀ Гдⷭ҇и, ꙗ҆́кѡ на тѧ̀ ᲂу҆пова́хъ.**
3. **Рѣ́хъ Гдⷭ҇еви: Гдⷭ҇ь мо́й є҆сѝ ты̀: ꙗ҆́кѡ благи́хъ**
4. **мои́хъ не тре́бꙋеши. [a] Ст҃ы̑мъ, и҆̀же сꙋ́ть на**

1. **Столпописа́нїе.** Євр. michtham означає надпись на стовпѣ, памятникъ. Зр. Быт. 28, 18. Пôсля згôдного мнѣнія толкователей св. Письма має тая надпись сего псалма тое значене, що сей псаломъ заслугує яко одинъ зъ найважнѣйшихъ на се, щобы бувъ заховуваный въ вѣчнôй памяти. Таку надпись мають еще псалмы 55—59. — Въ тôмъ псалмѣ говорить Месія, котрый себе всецѣло ôтдає Богу (1—8.), а въ кôнци высказує вѣру (8—11.), що Богъ выбавить его ôтъ гнилизны и впровадить до нового житя радости и славы. Що сей псаломъ ôтносить ся до Месіи и що Давидъ ту не говорить о собѣ, о тôмъ учать выразно св. Ап. Петръ и Павелъ (Дѣян. Ап. 2, 22—31.; 13, 35—37.), и съ тымъ годить ся такожь змѣстъ сего псалма.

2 **Сохрани́ мѧ̀** и пр. І. Христосъ (каже св. Павелъ Євр. 5, 6. 7.), первосвященникъ по чину Мелхиседека, приносить свои молитвы въ дняхъ своеи плоти (яко богочоловѣкъ) и въ своей молитвѣ звертає ся до свого Отця небесного, котрый може его выбавити ôтъ смерти (черезъ воскресеніє); однако не лишь за собою, але такожь за своимъ таинственнымъ тѣломъ, за Церквою, за всѣми вѣрными молить ся ôнъ до свого Отця, щобы всѣ въ нимъ воскресли.

3. **Гдⷭ҇еви.** До тебе, Отче. — **Гдⷭ҇ь мо́й** и пр. Яко мôй Богъ ты мене хоронишь и стережешь, хотяй я не могу тобѣ ничого дати; ты бо ничого не потребуєшь, ты самъ собѣ выстарчаєшь.

4 **Ст҃ы̑мъ, и҆̀же сꙋ́ть** и пр. Ты яко Богъ не потребуєшь моихъ заслугъ, якѝ я хочу узыскати моими

---

a) Іоа. 11, 15.

земли̑ єгѡ̀, оу҆диви̑ Гд҃ь всѧ̑ хотѣ̑нїѧ своѧ̑ въ
5. **ни́хъ. Оу҆мно́жишасѧ не́мѡщи и҆́хъ, по си́хъ оу҆-**
скори́ша, а) **не соберꙋ̀ собо́ры и҆́хъ ѿ крове́й, ни**
6. **помѧнꙋ̀ же и҆ме́нъ и҆́хъ оу҆стна́ма мои́ма.** б) **Гд҃ь**
ча́сть достоѧ́нїѧ моегѡ̀ и҆ ча́ши моеѧ̀: ты̀ є҆сѝ

а) Ис. 1, 11. б) Пл. Єр. 3, 24.

муками и смертію; тіи мои заслуги суть призначенӣ для святыхъ Божи̂хъ. — **На земли̑ єгѡ̀.** С. є. въ єго Церквѣ. Чимъ була колись свята земля для выбраного народа, тымъ єсть Церковь для выбраного рода людского. — **Оу҆диви̑.** Въ лат.: дивни̂ учинивъ. Єсть ту бесѣда о чудесныхъ дѣйствіяхъ Божои благодати, силою которои святи̂ угодники Божи̂ стали ся участниками заслугъ Христовыхъ. — **Всѧ̑ хотѣ̑нїѧ своѧ̑.** Въ лат. текстѣ єсть: всѣ мои хотѣня. Каже св. Августинъ, що тая рôжниця не має ніякого значеня, такъ якъ дѣла Отця и Сына и св. Духа суть нероздѣльни̂. Можна ту подати таке поясненє: На Святыхъ оказавъ Богъ чудесни̂ дѣйствія своеи благодати; Богъ має въ нихъ цѣле своє уподобанє. (Thalhofer.)

5. **Оу҆мно́жишасѧ не́мѡщи и҆́хъ.** Коли находили ся еще на манôвцяхъ и въ грѣхахъ — **По си́хъ оу҆скори́ша.** Силою Божои благодати повстали зъ своеи душевнои немочи и поспѣшили до І. Христа, щобы уже ôтъ теперь ходити дорогою єго заповѣдей, ведучою до вѣчного спасенія. — **Не соберꙋ̀** и пр. Не хочу, щобы торжествовали свои згромадженя приношенємъ жертвъ кровныхъ уживаныхъ въ жидôвствѣ и поганьствѣ, но приношенємъ безкровнои жертвы агнця непорочного. — **Не помѧнꙋ̀** и пр. Въ царствѣ Христовôмъ нема уже ніякихъ жертвъ кровныхъ; они зôстали знесени̂: я о нихъ ничого не хочу знати анѣ згадовати про нихъ.

6. **Гд҃ь ча́сть** и пр. Ту споглядає Спаситель на славу, яка єсть єму приспособлена що до єго чоловѣчои природы. (Зри Фил. 2, 8. и сл.; Євр. 1, 2.) Плодомъ пожертвованя ся Христового за грѣшный рôдъ людскій єсть пôднесенє такожь єго чоловѣчои природы на пре-

7. ѹ҆строѧ́ѧй достоѧ́нїе моѐ мнѣ̀. Ѹ҆́жѧ нападо́ша
мнѣ̀ въ держа́вныхъ мои́хъ: ѝбо достоѧ́нїе моѐ
8. держа́вно є҆́сть мнѣ̀. Благословлю̀ Гд҇а вразꙋми́в
шаго мѧ̀: є҆щѐ же и҆ до но́щи наказа́ша мѧ̀.

столъ небесной славы по правôй руцѣ Отця небесного, до участи въ царскôй власти божества. Се называє ся ту частію дѣдицтва Христового и єго чаши. Се дѣдицтво належало ся природѣ чоловѣчôй Спасителя уже ôтъ самого єго зачатія, однако І. Христосъ задля грѣшного рода людского зрѣкъ ся сего дѣдицтва и принявши видъ раба, пониживъ себе на короткій часъ, щобы по сповненю дѣла ôткупленя рода людского назадъ вôйти въ свои права. — **Ча́сть.** Се слово має въ св. Письмѣ часто значенє наймилѣйшого и найвысшого добра Зр. Єккл. 2, 10. — **Ча́ши.** Судьбы, удѣлу. Образъ взятый ôтъ скôлькости вина, яку господаръ дому подає своему гостеви. — **Ты̀ є҆сѝ ѹ҆строѧ́ѧй** и пр. Се, чого я зрѣкъ ся на тôй земли, ты даєшь менѣ въ посѣданє. І. Христу зôстало дѣдицтво дане въ дню єго воскресенія, намъ же буде оно дане въ дню загального воскресенія.

7. **Ѹ҆́жѧ нападо́ша** и пр. Образъ єсть взятый зъ вымѣру земного дѣдицтва, котре ôтмѣряно за помочію шнурôвъ. (І. Нав. 14, 5. и сл.; 17, 5.) Ôтмѣрени̂ части дѣдицтва бували посредствомъ жереба роздѣляни̂ межи участникôвъ тогоже дѣдицтва. Ту отже говорить І. Христосъ, що єму дôстала ся найлучша, найзнаменитша (такє бо значенє має слово **держа́вный**) часть небесного дѣдицтва.

8. **Благословлю̀ Гд҇а** и пр. Спаситель дякує своему Отцю небесному за тоє, що давъ єму пôзнати и выбрати такъ славне дѣдицтво. — **Є҆щѐ же и҆ до но́щи** и пр. Слово **ѹ҆трѡ́бы** означає тутъ внутрѣшни̂ почуваня: мысль же єсть: также до пôзнои ночи, якъ довго чуваю, напоминає мене моє внутрѣшне чувство до подяки за тую благодать.

9. оу҆трѡ́бы моѧ̀. а) Предзрѣ́хъ Гд҇а предомно́ю
вы́нꙋ, ꙗ҆́кѡ ѡ҆деснꙋ́ю менѐ є҆́сть, да не подви́жꙋ-
10. сѧ. Сегѡ̀ ра́ди возвесели́сѧ се́рдце моѐ, и҆ воз-
ра́довасѧ ѧ҆зы́къ мо́й: є҆щѐ же и҆ пло́ть моѧ̀ все-
11. ли́тсѧ на оу҆пова́нїи. б) Ꙗ҆́кѡ не ѡ҆ста́виши дꙋ́шꙋ
мою̀ въ а҆́дѣ, нижѐ да́си преподо́бномꙋ твое́мꙋ
12. ви́дѣти и҆стлѣ́нїѧ. в) Сказа́лъ мнѣ̀ є҆сѝ пꙋтѝ жи-

а) Дѣян. Ап. 2, 25. б) Дѣян. Ап. 13, 35 в) Дѣян. Ап 2, 28.

---

9 **Предзрѣ́хъ Гд҇а** и пр Спаситель, покрѣпленый молитвою въ огородѣ оливнôмъ, видить ясно, що Отець буде въ предстоячихъ єму мукахъ оставати при єго правôмъ боцѣ (яко єго оборонця) съ своєю силою, щобы не захитавъ ся въ своєй терпеливости, но вытревавъ ажь до кôнця.

10. **Сегѡ̀ ра́ди возвесели́сѧ** и пр. Тѣшу ся, радую ся, маючи тую помôчь и потѣху мого Отця небесного: тожь съ радостію величаю серцемъ и устами тую доброту Божу. — **Є҆щѐ же и҆ пло́ть моѧ̀** и пр. Радôсть моя єсть тымъ бôльша, що и для мого тѣла, зложеного до гробу, лишає ся надѣя, що оно вскорѣ назадъ оживить ся.

11. **Ꙗ҆́кѡ не ѡ҆ста́виши** и пр. Ты бо, Отче, не лишишь на всегда въ адѣ душѣ моєи, розлученои ôтъ мого тѣла, но вскорѣ злучишь ю знову съ тѣломъ, такъ що се тѣло твого Святого, твого праведника, не дôзнає зôпсутя, гнилизны. — **Въ а҆́дѣ.** Євр. scheol, мѣстце, где оставали душѣ праведныхъ ажь до довершеня дѣла ôткупленя черезъ Спасителя. По смерти Христовôй зступила єго душа до сего ада, щобы ôттамъ выбавити душѣ праведныхъ и запровадити ихъ до неба. — **Преподо́бномꙋ твое́мꙋ.** С. є. тѣлу мому святому, злученому съ божествомъ. Зри Дѣян. 2, 31.; 13, 35.

12. **Сказа́лъ мнѣ̀ є҆сѝ** и пр Ты въ часѣ моєи тревоги и молитвы въ огородѣ оливнôмъ давши менѣ всё тоє пôзнати, указавъ менѣ дорогу до житя, ты объявивъ менѣ, що мои муки заведуть мене до житя повного славы, до найбôльшои щасливости. — **И҆спо́лниши мѧ̀** и пр.

вотà: и҆спóлниши мѧ̀ весе́лїѧ съ лице́мъ твои́мъ, красотà въ десни́цѣ твое́й въ коне́цъ.

Псало́мъ 16.

(Євр. 17.) — Просьба о помôчь противъ зôпсутя въ свѣтѣ. Поглядъ на вѣчну нагороду.

Мл҃тва Дв҃дꙋ.

1. Оу҆слы́ши [a] Гд҇и прáвдꙋ мою̀, вонмѝ моле́нїю

---

a) Пс. 4, 2.

По своимъ воскресенію ставъ ся І. Христосъ участникомъ вѣчныхъ небесныхъ радостей передъ лицемъ Отця небесного, засѣвши по правôмъ єго боцѣ с. є. одержавъ Божу щасливôсть и власть Зри Пс. 109, 1. Єго дѣдицтво отримає вразъ съ нимъ цѣлый ôтродженый рôдъ людскій, коли воскресне въ нимъ въ день суда. Зр. 1. Кор гл. 15. — **Къ концꙋ.** Вѣчно. Чувства и мысли сего месійного псалма могуть оживляти душу кождого христіянина, о скôлько кождый христіянинъ мусить себе ôтдати Богу, надѣючи ся свого воскресенія въ І. Христѣ и черезъ І Христа.

Мл҃тва Дв҃дꙋ. Сей псаломъ уложивъ Давидъ тогды, коли гнѣвъ и ненависть Саула щоразъ бôльше противъ него взмагали ся. Що до свого змѣсту єсть сей псаломъ молитвою Давида, въ котрôй ôнъ жалує ся на своихъ ворогôвъ, переслѣдуючихъ єго, передъ найвысшимъ судією Богомъ, взываючи єго на свѣдка своєи невинности и просячи о помôчь и охорону. Тую молитву Давида выясняють св. Отцѣ яко молитву І Христа до Бога Отця, у котрого ôнъ єсть нашимъ заступникомъ и жертвою умилительною за грѣхи нашѝ и цѣлого свѣта. Гдеякѝ выясняють сей псаломъ яко молитву св. Церкви абó яко молитву кождого вѣрного и праведного христіянина о вызбавленє ôтъ злого и о отриманє Божои помочи въ борбѣ съ покусами

1. **Прáвдꙋ мою̀.** Мою слушну, справедливу молитву, котру я до тебе засылаю яко невинно переслѣдованый,

моемꙋ̀, внꙋшѝ моли́твꙋ мою̀ не въ ѹ҆стна́хъ
2. льсти́выхъ. Ѿ лица̀ твоегѡ̀ сꙋдба̀ моѧ̀ и҆зы́детъ:
3. ѻ҆́чи мои̑ да ви́дита правѡты̀. [а] И҆скꙋси́лъ є҆сѝ
срⷣце моѐ, посѣти́лъ є҆сѝ но́щїю: и҆скꙋси́лъ мѧ̀ є҆сѝ,
4. и҆ не ѡ҆брѣ́тесѧ въ мнѣ̀ непра́вда. Ꙗ҆́кѡ да не
возгл҃ютъ ѹ҆ста̀ моѧ̀ дѣ́лъ человѣ́ческихъ, за
словеса̀ ѹ҆сте́нъ твои́хъ а҆́зъ сохрани́хъ пꙋтѝ

а) Пс. 7, 10.; Пс. 65, 10.: Єр. 11, 20.

яко заступникъ слушнои справы. — **Не въ ѹ҆стна́хъ льсти́выхъ.** Тая бо молитва моя походить зъ мого щирого серця, котре не знає облуды и лжи, якими переповнени̂ суть серця и уста моихъ ворогôвъ.

2. **Ѿ лица̀** и пр. Ты самъ, всевѣдучій Боже, выдай свôй судъ въ моєй справѣ, розсуди ю противъ моимъ ворогамъ. — **Ѻ҆́чи мои̑** и пр. Нехай я на власни̂ очи виджу твоє справедливе розсуджене моєи справы.

3. **И҆скꙋси́лъ є҆сѝ** и пр. Я не потребую обавляти ся твого суду; ты бо мимо найточнѣйшого испытованя не найшовъ въ мнѣ нiякои несправедливости. — **Срⷣце моѐ.** Намѣры и желаня мого серця. — **Но́щїю.** Ты испытовавъ мене такожь въ ночи, коли то выступають навѣть найтайнѣйши̂ чувства, яки̂ за дня находили ся въ душѣ чоловѣка; або: коли то єсть найлучша пора до мысленя о всемъ — такъ добрôмъ якъ и злôмъ. Зр. Пс. 15, 7.; 4, 5.; або: коли я мавъ нагоду до якого тайного грѣха, о котрôмъ бы никто не бувъ довѣдавъ ся. — **Непра́вда.** С. є. Провина, злоє, задля чого мои вороги мене переслѣдують.

4 **Ꙗ҆́кѡ да не возгл҃ютъ** и пр. Я не лишь не здѣлавъ ничого злого, но навѣть не говоривъ о злыхъ поступкахъ, яки̂ звыкли чинити люди, а особливо мои вороги. (Зр. Єфес. 5, 3.) — **За словеса̀** и пр. Щобы повдержати мôй языкъ навѣть ôтъ оповѣданя о злыхъ поступкахъ другихъ людей, вѣвъ я съ собою тяжку борбу, держачи ся дороги строгои честноты, самоôтверженя

5. же́стоки. [а] Соверши̑ стѡпы̀ моѧ̀ въ стезѧ́хъ
6. твои́хъ, да не подви́жꙋтсѧ стѡпы̀ моѧ̀. А҆́зъ
воззва́хъ, ꙗ҆кѡ ᲂу҆слы́шалъ мѧ̀ є҆сѝ Бж҃е, при-
клонѝ ᲂу҆̑хо твоѐ мнѣ̀, и҆ ᲂу҆̑слы́ши глаго́лы моѧ̀
7. Ѹ҆диви̑ млⷭ҇ти твоѧ̀, спаса́ѧй ᲂу҆̑пова́ющыѧ на
8. тѧ̀ ѿ проти́вѧщихсѧ десни́цѣ твое́й: [б] Сохра-
ни́ мѧ Гдⷭ҇и ꙗ҆кѡ ѕѣни́цꙋ ѻ҆́ка: [в] въ кро́вѣ кри-

а) 1. Цар. 2, 9. б) Второз 32, 10. ; Зах 2. 8. в) Руть 2, 12.

и умертвленя, но я не лякавъ ся всего того зъ почести для твого святого закона.

5. **Соверши̑ стѡпы̀** и пр. Дай менѣ, Боже, тую благодать, щобы я и на будуче поступавъ дорогою твоихъ заповѣдей и николи зъ тои дороги не сходивъ.

6. **А҆́зъ воззва́хъ** и пр. Ты, Боже, видячи мою праведнôсть, выслухавъ уже неразъ мои молитвы, тожь и теперь приклони ласкаво ухо твое и выслухай теперѣшну мою молитву.

7. **Ѹ҆диви̑ млⷭ҇ти** и пр. Окажи менѣ теперь твою ласку въ надзвычайный, дивный спосôбъ, теперь бо ходить о охорону мою противъ такимъ людямъ, котрû повстають противъ твоимъ правамъ с. е. противъ твоей могучости и зарядженямъ, переслѣдуючи мене, котрого ты выбравъ на царя и удостоивъ царского помазаня. Потреба отже теперь менѣ твого особлившого милосердія и опѣки, понеже небезпеченьство, въ якôмъ находжу ся, есть найбôльше.

8. **Сохрани́ мѧ** и пр. Ты, Боже, выбравъ мене зъ помежи тысячей иншихъ людей на царя, свого заступника, тожь хорони мене передъ моими и твоими противниками старанно, якъ чоловѣкъ стереже зѣницѣ свого ока. (Зр. Второз. 32, 10.) — **Въ кро́вѣ** и пр. Стережи мене якъ стереже орелъ свои молодû або курка свои птенцѣ. (Зр. Второз 32, 11. ; Мат. 23, 37.)

9. лꙋ̀ твое́ю покры́еши мѧ̀ ѿ лица̀ нечести́выхъ
ѡ҆страстшихъ мѧ̀: вразѝ моѝ дꙋ́шꙋ мою̀ ѡ҆дер-
10. жа́ша: а) Тꙋ́къ сво́й затвори́ша: ѹ҆ста̀ и҆́хъ гла-
11. го́лаша горды́ню. И҆згонѧ́щїи мѧ̀ ны́нѣ ѡ҆быдо́-
ша мѧ̀, ѻ҆́чи своѝ возложи́ша ѹ҆клони́ти на зе́-
12. млю. Ѡ҆бъѧ́ша мѧ̀ ꙗ҆́кѡ ле́въ гото́въ на ло́въ, и҆
13. ꙗ҆́кѡ скv́менъ ѡ҆бита́ѧй въ та́йныхъ. Вос-
креснѝ Гдⷭ҇и, предварѝ ѧ҆̀, и҆ запнѝ и҆̀мъ: и҆зва́ви
дꙋ́шꙋ мою̀ ѿ нечести́вагѡ, ѻ҆рꙋ́жїе твоѐ:

а) Іов. 15 27.

9. **Ѿ лица̀ нечести́выхъ** и пр. Моє житє єсть въ найбôльшôмъ небезпеченьствѣ, бо ото лукавû вороги докучають менѣ, переслѣдують мене, настають на моє житє. — **Ѡ҆страстшихъ мѧ̀.** Тыхъ, що своими грозьбами и напастями докучають менѣ, страшать мене. — **Дꙋ́шꙋ мою̀.** Мене.

10. **Тꙋ́къ сво́й затвори́ша.** Серце ихъ покрыте тукомъ жестокости, затворене передъ милосердіємъ; суть то люди безъ всякого чувства. — **Ѹ҆ста̀ и҆́хъ** и пр. Они суть гордыми и чванливыми.

11. **И҆згонѧ́щїи** и пр. Перше выкинули мене зъ свого товариства, зъ царского двора, теперь мене шукають и окружають, настаючи на моє житє. — **Ѻ҆́чи своѝ** и пр. Они не дивлять ся до неба, не мыслять о Бозѣ, а влѣпили свои очи въ землю, роздумуючи, якъ бы мене погубити.

12. **Ѡ҆бъѧ́ша мѧ̀** и пр. Якъ левъ видячій зближаючу ся добычу, кидає ся на ню и ловить ю, такъ и мои вороги окружили мене и суть певными моєи погибели. — **Ꙗ҆́кѡ скv́менъ** и пр. Мои вороги настають на моє житє, подôбно якъ молодый левъ, котрый въ засѣдкахъ чатує на переходячихъ, щобы ихъ зловити.

13. **Воскреснѝ Гдⷭ҇и.** Встань и поспѣши менѣ на помôчь. Зри пояснєнє Пс. 3, 8. — **Предварѝ ѧ҆̀.** Упереди моихъ ворогôвъ, закимъ кинуть ся на мене. — **Запнѝ**

14. Ѿ вра̑гъ рꙋкѝ твоеѧ̀, Гд҃и, ѿ ма́лыхъ ѿ землѝ: раздѣлѝ ѧ҆̀ въ животѣ̀ и҆́хъ, и҆ сокрове́нныхъ твои́хъ и҆спо́лнисѧ чре́во и҆́хъ: насы́тишасѧ сынѡ́въ, и҆ ѡ҆ста́виша ѡ҆ста́нки мл҃нцемъ свои́мъ.
15. А҆́зъ же пра́вдою ꙗ҆влю́сѧ лицꙋ̀ твоемꙋ̀: насы́щꙋсѧ, внегда̀ ꙗ҆ви́тимисѧ сла́вѣ твое́й.

и̑мъ. Перешкоди имъ, не допусти, щобы мене погубили. — **Дꙋшꙋ мою̀**. Мене.— **Ѻ҆рꙋ́жїе** и пр. Ôтбери имъ, котрî твоєю силою стали ся моими ворогами, оружіє, як ты имъ давъ; безъ тебе бо не здѣлають они ничого.

14. **Ѿ ма́лыхъ** и пр. Укарай ихъ уже на тôмъ свѣтѣ, забираючи ихъ зъ того свѣта ôтъ горстки праведныхъ, котрыхъ они переслѣдують. — **Сокрове́нныхъ** и пр. Такого укараня тыхъ ворогôвъ потреба єсть тымъ бôльша, що они жіють въ добробытѣ, а навѣть мають дѣти, котрî уважають ся яко особливше Боже благословеніє (Пс. 126, 3.), и не жалуючи собѣ ничого, готовî еще своимъ дѣтямъ лишити много останкôвъ зъ своихъ дôбръ дочасныхъ; такого же щастя не суть они достойными. — **Сокрове́нныхъ твои́хъ**. Що старанно ховає ся, передъ злодѣями укрывае ся, скарбъ, сокровище. Ту єсть бесѣда о дочасныхъ добрахъ, котрî Богъ зложивъ немовъ въ скарбницѣ и котрî ôнъ дає кому хоче. Тыхъ дôбръ уживають безбожнî, щобы жити розкôшно и насычовати своє черево. — **Ѡ҆ста́нки**. Се, що лишає ся мимо розкôшного житя.

15. **А҆́зъ же пра́вдою** и пр. Ворогôвъ въ розкошахъ жіючихъ нехай Богъ укарає, Давидъ же, выбавленый зъ ихъ рукъ, прійде тогда передъ св. скинію (Исх. 23, 15.), щобы зложити Богу подяку за своє спасеніє. — **Насы́щꙋсѧ** и пр. Коли Богъ черезъ укаранє ворогôвъ а черезъ спасеніє Давида окаже свою славу яко всемогучого и справедливого судіи, тогда настане для Давида часъ повный Божого благословенія, котрый єго нагородить за всѣ перебутî труды и невыгоды. (Thalhofer.) Allioli же видить въ тыхъ словахъ свѣдоцтво Давида о безсмертности души. Мовъ бы було сказано: Я хочу

Псаломъ 17.

(Євр. 18.) — Молитва благодарственна Давида за выбавлене зъ рукъ ворогôвъ.

1. Въ конецъ, [a] ѿтрокꙋ Гдⷭ҇ню Двдꙋ, ꙗ҆̀же глаго́ла Гдⷭ҇еви словеса̀ пѣ́сни сеѧ̀, въ де́нь въ о҆́ньже и҆зба́ви е҆го̀ Гдⷭ҇ь ѿ рꙋкѝ всѣ́хъ вра̑гъ е҆гѡ̀, и҆ и҆зъ рꙋкѝ Саꙋли: и҆ речѐ:

---

a) 2. Цар 22 1. 2.

сторонити ôтъ злого а дѣлати доброє и прійти такъ колись передъ твоє лице; тогды буду я насыченый щасливостію, уживаючи оглядання твого величія.

1. **Въ конецъ.** Зри Пс. 4, 1. — **Ѿтрокꙋ Гдⷭ҇ню** и пр Зъ рôжныхъ выраженъ сего псалма можемъ заключати, що Давидъ уложивъ сей псаломъ по смерти Саула, коли уже весь нарôдъ израильскій узнавъ Давида за свого царя и коли Давидъ ôтнѣсъ уже кôлька побѣдъ надъ сусѣдными поганьскими народами. Тую саму пѣснь, лишь съ гдеякими малыми змѣнами, находимъ въ 2. Цар. гл. 22. Гдеякû толкователѣ суть мнѣнія, що Давидъ уложивъ сей псаломъ коротко передъ своєю смертію. По житю кажуть они повнôмъ трудôвъ и клопотôвъ дôждавъ ся сей герой спокою, и тогда то споглядає ôнъ на своє перебуте житє, упритомнює собѣ живо всѣ небезпеченьства, якû єму загражали зъ стороны Саула и Филистимôвъ, зъ стороны Идумейцѣвъ и Моавитôвъ, Сирійцѣвъ и Аммонитôвъ, зъ стороны Авессалома и Савея, зъ стороны домашныхъ и внѣшныхъ ворогôвъ. Богъ выбавивъ єго зъ тыхъ всѣхъ небезпеченьствъ, даючи єму побѣду надъ всѣми ворогами а що бôльше, обѣцюючи єму, що єго потомки останутъ по нимъ вѣчно на престолѣ царскôмъ. (2. Цар. 7 12 и сл.). За тû всѣ Божû добродѣйства выражає Давидъ въ тôмъ псалмѣ свою глубоку вдячнôсть Богу. Иншû толкователѣ ôтносять сей псаломъ до І. Христа; и дѣйстно гдеякû мѣстця сего псалма ôтповѣдають лучше Месіи нѣжь Давиду; впрочемъ важнымъ доказомъ, промавляючимъ за тымъ мнѣнемъ єсть се, що въ св. Письмѣ находимъ на-

2. 3. Возлюблю́ тѧ Гд҇и крѣ́посте моѧ̀: Гд҇ь оу҆твер-
жде́нїе моѐ, и҆ прибѣ́жище моѐ, и҆ и҆зба́витель мо́й,
Бг҇ъ мо́й, помо́щникъ мо́й, [а] и҆ оу҆пова́ю на него̀:
защи́титель мо́й, и҆ ро́гъ спасе́нїѧ моегѡ̀, и҆ за-
4. сту́пникъ мо́й. Хвалѧ̀ призовꙋ̀ Гд҇а, и҆ ѿ вра҃гъ мо-
5. и҆́хъ спасꙋ́сѧ. Ѡ҆держа́ша мѧ̀ бѡлѣ́зни сме́ртныѧ,

а) Євр. 2, 13.

ведени̂ гдеяки̂ мѣстця сего псалма, якъ Рим. 15, 9.; Євр. 2, 13.

2. **Крѣ́посте моѧ̀.** Въ 2. Цар. 22, 2 єсть: **ка́мєню мо́й**, с. є. моя скала, моє мѣсце охоронне, якимъ єсть высока, тверда скала. Слова сего и слѣдуючого стиха выражають могучу помôчь Божу.

3. **Оу҆твержде́нїе моѐ.** Моя твердиня — **Ро́гъ спасе́нїѧ моегѡ̀.** Рôгъ яко оружіє оборонне звѣряти и головне сѣдище єго силы, єсть въ св. Письмѣ часто символомъ силы, могучости и выбавленя. Зр. Лук. 1, 69. Давидъ вызнає ту отже, що силѣ Божôй завдячує своє выбавленє зъ рукъ ворогôвъ.

4. **Хвалѧ̀.** Се слово выражає тутъ душевну радôсть, яку подавало псаломникови єго непоколебиме упованіє на Бога, навѣть въ найбôльшихъ потребахъ; навѣть єго найусильнѣйши̂ молитвы о помôчь були оживлени̂ хвалою Бога, о скôлько були выразомъ пересьѣдченя, що справедливый Богъ не може допустити, щобы невиннôсть зôстала побѣджена. — **Призовꙋ̀ Гд҇а** и пр. Мовъ бы казавъ: Якъ я доси кликавъ до Бога о помôчь и Богъ менѣ єи въ найбôльшихъ моихъ небезпеченьствахъ не ôтказовавъ, такъ буду и на будуче взывавъ сеи Божои помочи и єсмь певный того, що Богъ менѣ всегда допоможе до побѣды надъ моими ворогами.

5. **Ѡ҆держа́ша мѧ̀.** Огорнули мене. Ôтъ ст. 5—20. суть въ євр. дѣєсловы подани̂ переважно въ часѣ минувшôмъ, зъ чого пôзнаємъ, що всё, що въ тыхъ стихахъ говорить ся, належить до минувшости.—**Бѡлѣ́зни**

6. ѝ пото́цы беззако́нїѧ смѧто́ша мѧ̀: [а] Бѡлѣ́зни
а҆́довы ѡ҆бꙑдо́ша мѧ̀, предвари́ша мѧ̀ сѣ́ти сме́рт
7. нꙑѧ. [б] И҆ внегда̀ скорбѣ́ти мнѣ̀, призва́хъ
Гдⷭ҇а, и҆ къ Бг҃ꙋ моемꙋ̀ воззва́хъ: [в] ᲂу҆слы́ша ѿ
хра́ма ст҃а́гѡ своегѡ̀ гла́съ мо́й, и҆ во́пль мо́й
8. предъ ни́мъ вни́детъ въ ᲂу҆́ши є҆гѡ̀ [г] И҆ под-
ви́жесѧ, и҆ тре́петна бы́сть землѧ̀, и҆ ѡ҆снова́нїѧ

[а] Іов. 22, 10. [б] Пс. 33, 5.; Ис. 26, 16. [в] Іон. 2, 3. 8 [г] 2. Цар. 22, 8 ; Єрем. 10, 10.

сме́ртныѧ Тымъ єсть выражено, що псаломникъ найшовъ ся черезъ злобно єго переслѣдуючихъ ворогôвъ въ небезпеченьствѣ смерти, дôзнаючи тогда чувствъ, якî звычайно тревожать, непокоять чоловѣка близького смерти — **Пото́цы** и пр. Образъ взятый зъ вôзбраныхъ потокôвъ; подôбно такимъ потокамъ спали на псаломника противности и прикрости зъ стороны злобныхъ ворогôвъ, котрî затревожили, наповнили страхомъ єго душу.

6. **Бѡлѣ́зни а҆́довы.** Єсть се тоє само що выс. **бѡлѣ́зни сме́ртныѧ**. Слово бо **а҆́дъ** означає не лишь свѣтъ пôдземный, но такожь смерть, грôбъ, погибель. (Зри Пс. 6, 6.) — **Предвари́ша мѧ̀.** Найшли мене несподѣвано скоро, упереджаючи всякî мои очѣкованя. — **Сѣ́ти сме́ртныѧ.** Сѣтями смерти называє Давидъ засѣдки своихъ ворогôвъ; небезпеченьство, въ якôмъ находивъ ся, було такъ велике, що мôгъ бувъ кождои хвили дôстати ся въ руки своихъ ворогôвъ; смерть подôбно пташникови мала єго уже майже въ своєй власти, въ своихъ сѣтяхъ. Зри 1. Цар 23, 26.

7. **Ѿ хра́ма ст҃а́гѡ своегѡ̀.** С. є. зъ неба, котре єсть мовъ мешканємъ, палатою Божою. Можна ту розумѣти такожь св. скинію або мѣстце, где стоявъ кивотъ завѣта, куда звертали ся Израильтяне пôдчасъ молитвы. — **Во́пль мо́й.** Мôй крикъ, моє кликанє о помôчь. — **Вни́детъ.** Сей часъ будучій має ту таке само значенє якъ выс. ст. 3: **призовꙋ̀**.

8. **И҆ подви́жесѧ** и пр. Тутъ описує ся въ образѣ бурѣ гнѣвъ, якимъ розгорѣвъ Богъ на ворогôвъ Дави-

го́ръ смѧто́шасѧ и҆ подвиго́шасѧ, ꙗ҆́кѡ прогнѣ́-
9. **васѧ на нѧ̀ Бг҃ъ.** [a] **Взы́де ды́мъ гнѣ́вомъ є҆гѡ̀,**
и҆ ѻ҆́гнь ѿ лица̀ є҆гѡ̀ воспла́менитсѧ: оу҆́глїе воз-
10. **горѣ́сѧ ѿ негѡ̀. И҆ приклонѝ н҃бса̀ и҆ сни́де, и҆**

---

a) Второз 4, 24.; Єзек. 10, 2. ; Євр. 12, 29.

да, прѝходячи єму въ помôчь. Сей прихôдъ Бога въ помôчь Давиду, для укараня єго ворогôвъ, єсть ту описаный пôсля Исх. 19, 9. 16 и сл.; 20, 21.; Второз. 4, 11.; Мих. 1, 4 и сл.; Пс. 96, 2. — **Ѡ҆снова́нїѧ го́ръ** и пр. Образъ взятый зъ трясеня земли и зъ громôвъ, котрî здають ся потрясати горами ажь до ихъ основъ. Въ 2. Цар. 22, 8. замѣсть **ѡ҆снова́нїѧ го́ръ** читаємъ **ѡ҆снова̑нїѧ небесѐ.** Такъ называють ся найвысшî горы, котрî здають ся бути немовъ пôдпорами, стовпами, на котрыхъ опирає ся, почивае небо.

9. **Взы́де ды́мъ** и пр. Внутрѣшный великій гнѣвъ Бога єсть ту представленый яко огонь, котрый въ нимъ горить; на внѣ оказує ся той гнѣвъ дымомъ, выходячимъ, якъ єсть въ євр. текстѣ, зъ ноздрей Божихъ, такожь огнемъ, горѣючимъ зъ Божого лиця, особливо же зъ єго очей. — **Оу҆́глїе** и пр. Огонь (гнѣва) выходячій зъ лиця Божого єсть такъ сильный, що вуглѣ могли бы розъярити ся ôтъ него.

10. **И҆ приклонѝ.** Въ часѣ тучи здає ся, якобы небо нахилювало ся, понеже хмары нисше спускають ся. Євреѣ представляли собѣ хмары яко пôдножє Бога, значенє отже тыхъ слôвъ єсть, що Богъ нахиливъ небо, зближивъ єго до земли, щобы на темныхъ громовыхъ хмарахъ (**мра́къ**) зôйти и укарати ворогôвъ Давида. Гдеякî що до послѣдныхъ слôвъ сего стиха дають таке поясненє: Єсть ту выражена скорôсть прихода Бога, идучого крокомъ приспѣшенымъ, якъ се звычайно буває у людей дуже розгнѣваныхъ; тогды то по причинѣ скоршого ходу повстає на дорозѣ густый пылъ и якъбы мрака або хмара. Зр. Наумъ. 1, 3.

11. **мра́къ подъ нога́ма є҆гѡ̀· И҆ взы́де на херѹві́мы,**
12. **и҆ летѣ̀: летѣ̀ на крилѹ̑ вѣ́трєню.** [a] **И҆ положѝ**
тмѹ̑ закро́въ сво́й, о҆́крестъ є҆гѡ̀ селе́нїє є҆гѡ̀,
темна̀ вода̀ въ о҆́блацѣхъ возду́шныхъ.

---

a) Ис. 50, 3.

---

11. **И҆ взы́дє** и пр. Херувимы, побôчь Серафимôвъ найзнаменитши̂ ангелы Божи̂, товаришать ту возови славы Божои, въ котрôмъ на высокôмъ престолѣ сидить высоко самъ Богъ. Псаломникъ описуючи въ змысловый спосôбъ дѣланє Бога, маючого укарати грѣшникôвъ, представляє єго яко вооруженого велита, сидячого на якъ найскорше ѣдучôмъ возѣ и выпускаючого стрѣлы на ворогôвъ. Возомъ Бога суть ту хмары, кôньми — скори̂ вѣтры, вôзниками — ангелы (зр. Пс. 67, 18.), а стрѣлами громы. Толкователь Allioli примѣчає: Пôдъ Херувимами можна часомъ розумѣти такожь силы природни̂, котрыми Богъ подôбно якъ ангелами послугує ся до выконаня своихъ намѣрôвъ. Инши̂ толкователѣ выходячи зъ того, що надъ кивотомъ завѣта були умѣщени̂ два Херувимы, на котрыхъ крылахъ почивавъ облакъ (Исх. 25, 18.; 40, 34.), розумѣють ту всемогучого Єгову яко Бога завѣта, котрый хоче свôй нарôдъ освячовати, противъ всѣхъ єго ворогôвъ боронити и охороняти, якъ се бувъ дѣлавъ давнѣйше въ столпѣ облачнôмъ въ часѣ подорожи Израильтянъ черезъ пустыню. Такъ ото кождый Израильтянинъ а и Давидъ въ нашôмъ псалмѣ очѣковавъ суду надъ ворогами ôтъ Бога завѣта, маючого свôй престолъ надъ Херувимами. Щобы сего Бога представити яко Бога завѣта описує єго псаломникъ яко вступаючого на Херувимôвъ (подôбно якъ въ Святая Святыхъ), щобы выконати свôй судъ надъ ворогами израильскими. — **На крилѹ̑ вѣ́трєню** Въ спосôбъ поетичный надають ся тутъ вѣтрамъ крыла для представленя черезвычайнои скорости, съ якою Богъ спѣшивъ Давиду въ помôчь.

12. **И҆ положѝ тмѹ̑** и пр. Самъ Богъ находивъ ся немовъ въ повозѣ, но прикритый въ около густыми хмарами. Такъ укрывають ся монархи восточни̂ передъ

13. Ѿ ѡ҆блиста́нїѧ предъ ни́мъ ѻ҆́блацы проидо́ша:
14 гра́дъ и҆ ѹ҆́глїе ѻ҆́гненное. а) И҆ возгремѣ̀ съ нб҃сѐ
15. Гд҇ь, и҆ Вы́шнїй дадѐ гла́съ сво́й Низпосла̀
стрѣ́лы, и҆ разгна̀ ѧ҆: и҆ мѡ́лнїи ѹ҆мно́жи и҆
16. смѧтѐ ѧ҆. И҆ ꙗ҆ви́шасѧ и҆сто́чницы водні́и, и҆
ѿкры́шасѧ ѡ҆снѡва́нїѧ вселе́нныѧ ѿ запреще́нїѧ
твоегѡ̀ Гд҇и, ѿ дохнове́нїѧ дꙋ́ха гнѣ́ва твоегѡ̀.

а) 1. Цар.. 2, 10 ; 7, 10.; Єрем. 5', 16

очима свого народа для збôльшеня свого величія. Зр. Іов. 22, 14.; 26, 9. — **Селе́нїе є҆гѡ̀.** Єго наметъ, его мешкане. — **Те́мна̀ вода̀** и пр. Наметъ Божій творили густû и темнû хмары, якими бувають хмары насыченû водяною парою и спроваджуючû дощь.

13. **Ѿ ѡ҆блиста́нїѧ** и пр. Передъ яснѣючимъ, ôтъ гнѣву жарѣючимъ лицемъ Божимъ ôтъ часу до часу розступаютъ ся хмары, щобы перепустити лискавицѣ (**ѹ҆́глїе ѻ҆́гненное**) и градъ.

14. **Гла́съ сво́й.** Грôмъ называє ся часто въ св. Письмѣ голосомъ Божимъ.

15. **Стрѣ́лы.** Громы. — **Разгна̀ ѧ҆** Ворогôвъ Давида. — **Мѡ́лнїи ѹ҆мно́жи** и пр. Богъ высылавъ на ворогôвъ Давида много лискавиць, однû за другими, тревожачи ихъ ними. — Читаємъ въ книзѣ І. Навина (гл. 10.), що цѣлû великû вôйска непріятельскû були поражненû громами, лискавицями и градомъ. Понеже щось подôбного не стало ся николи за часôвъ Давида, то можемъ выраженя, якъ: хмары, громы, лискавицѣ (**ѹ҆́глїе ѻ҆́гненное**), градъ и т. п., уважати яко образы найстрогшихъ каръ, якû Богъ зôславъ на ворогôвъ Давида, а якû Богъ въ загалѣ зсылає на всѣхъ затвердѣлыхъ грѣшникôвъ. Тіи образы служать ту также до выраженя скорои помочи, яку Давидъ отримавъ ôтъ Бога противъ своихъ ворогôвъ.

16. **И҆ ꙗ҆ви́шасѧ** и пр. Образъ єсть ту взятый зъ чоловѣка, котрый впавши въ гнѣвъ, сварить, лає (ѿ за-

17. Низпослà съ высотѡ̀, и҆ прїѧ́тъ мѧ̀: воспрїѧ́тъ
18. мѧ̀ а) ѿ вóдъ мнóгихъ. И҆збáвитъ мѧ̀ ѿ вра-
гѡ́въ мои́хъ си́лныхъ, и҆ ѿ ненави́дѧщихъ мѧ̀:
19. Ѧ҆́кѡ оу҆тверди́шасѧ пáче менè. Предвари́ша мѧ̀
въ дéнь ѡ҆ѕловлéнїѧ моегѡ̀: и҆ бы́сть Гдⷭ҇ь
20. оу҆тверждéнїе моè. б) И҆ и҆зведé мѧ на широтꙋ̀:

а) Пс. 65, 12 ; Пс. 68, 2. б) Пс. 30, 9.

прещéнїѧ) и сильно дыхае. Сей Божій гнѣвъ порôвнуе ся ту съ бурею, котра вывертае найвысшû горы (ѡ҆снова́нїѧ вселéнныѧ ст. 8.), такъ що черезъ тое ôтслонюють ся пôдземнû жерела. Пôсля 2. Цар. 22, 16. мало бы ту розумѣти ся море, котрого воды пôдносить буря до такои высоты, що на хвилю въ морю недостае воды и указуе ся дно его.

17. Низпослà и пр. Богъ вытягнувъ зъ высоты свою помôчну руку и вытягнувъ мене зъ сего выливу водъ (ст, 16.) и зъ потокôвъ беззаконія (ст. 5.) с. е. выпровадивъ мене зъ великихъ небезпеченьствъ, грозячихъ менѣ погибелію.

18. И҆зба́витъ мѧ̀ и пр. Се, що Давидъ высше представивъ въ образахъ, выражае ôнъ ту властивыми словами. Мовъ бы казавъ: Я не мôгъ бы бувъ ніякъ оперти ся такъ многимъ и сильнымъ ворогамъ, если бы Богъ не бувъ прійшовъ менѣ въ помôчь особлившимъ способомъ. Часъ будучій: И҆зба́витъ мѧ̀ мае ту таке само значене якъ выс. ст. 3. призовꙋ̀. — Ѧ҆́кѡ оу҆тверди́шасѧ пáче менè. Вороги були сильнѣйшими ôть мене.

19. Предвари́ша и пр. Безъ жаднои причины зъ моеи стороны напали они на мене въ хвилѣ, коли я сего найменьше мôгъ надѣяти ся. — Въ дéнь ѡ҆ѕловлéнїѧ моегѡ̀. С. е. въ часѣ, коли я дôзнававъ рôжныхъ бѣдъ, нещасть. Филистимы напали на Давида, коли его царство було ослаблене подвôйною домовою вôйною и трилѣтнымъ голодомъ. Зри 2. Цар. гл. 15. — Оу҆тверждéнїе моè. Твердиня, охорона моя.

20. И҆ и҆зведè и пр. Зъ тѣсноты, въ яку мене вôгнали вороги, Богъ выпровадивъ мене на свободу, ôтвер-

21. и҆зба́витъ мѧ̀, ꙗ҆́кѡ восхотѣ́ мѧ. И҆ возда́стъ
мнѣ̀ Гдⷭ҇ь по пра́вдѣ моє́й·[a] и҆ по чистотѣ̀ рꙋ-
22. кꙋ̀ моє́ю возда́стъ мнѣ̀· Ꙗ҆́кѡ сохрани́хъ пꙋти̑
23. Гдⷭ҇ни, и҆ не нечє́ствовахъ ѿ Бг҃а моєгѡ̀. Ꙗ҆́кѡ
всѧ̀ сꙋдбы̑ є҆гѡ̀ предомно́ю, и҆ ѡ҆правда̑нїѧ є҆гѡ̀
24. не ѿстꙋпи́ша ѿ менѐ· И҆ бꙋ́дꙋ непоро́ченъ съ

таючи ôтъ мене небезпеченьства, въ якихъ я находивъ ся; зъ того пôзнавъ я, що Богъ любивъ и любить мене.

21. **И҆ возда́стъ** и пр. Ôтъ сего стиха до ст. 28 подає Давидъ причины, задля котрыхъ єго Богъ выбавлявъ и на будуче выбавляти буде зъ грозячихъ єму небезпеченьствъ, караючи при тôмъ єго ворогôвъ. - **По пра́вдѣ** и пр. Надзвычайну помôчь Божу противъ моихъ ворогôвъ завдячую я моєй слушнôй справѣ, або: поне же я ходивъ и ходжу дорогою праведности (Зри Мат. 16, 27.) Слова сего стиха и слѣд. стихôвъ мôгъ въ повнôмъ значеню сказати тôлько самъ Месія І. Христосъ, котрого Давидъ бувъ прообразомъ. Зри Мат 5, 17.; Іоа. 15, 10.; Євр. 10, 5.

22 **Пꙋти̑.** Дороги заповѣдей Божихъ. — **Не нечє́ствовахъ** и пр Не дѣлавъ ничого нечестивого, безбожного, передъ моимъ Богомъ. Такои опѣки, якои дôзнававъ ôтъ Бога Давидъ, дôзнававъ такожь цѣлый народъ израильскій за єго правлѣня. Єго бо царство було царствомъ закона; въ тôмъ часѣ не находимъ у Израильтянъ анѣ слѣду сего потягу до идолопоклоньства, котрый пôзнѣйше спровадивъ на нихъ такъ много нещасть.

23. **Сꙋдбы̑.. ѡ҆правда̑нїѧ.** С. є. Заповѣди, приказы. Зри Второз. 4, 1.; 5, 31.

24. **И҆ бꙋ́дꙋ непоро́ченъ.** и пр. Буду старавъ ся заховати чистоту серця и стерѣгъ ся всякого порока. Здає ся, що Давидъ має ту на мысли слова Второз. 18, 13. Гдеякî пôдъ словами **ѿ беззако́нїѧ моєгѡ̀** розумѣють ту тоє само, що Пс. 50, 7., с. є. властиву природѣ людскôй порочнôсть, походячу зъ грѣха первородного.

---

[a] Іов. 22, 4.

25. ни́мъ, и҆ сохраню́сѧ ѿ беззако́нїѧ моегѡ̀. И҆
воздáстъ мнѣ̀ Гдⷭ҇ь по прі́вдѣ моеѝ, и҆ по чи-
26. стотѣ̀ рꙋкꙋ̀ моéю предъ ѻ҆чи́ма е҆гѡ̀. Съ препо-
до́бнымъ преподо́бенъ бꙋ́деши, и҆ съ мꙋ́жемъ не
27. пови́ннымъ непови́ненъ бꙋ́деши: И҆ съ и҆збра́н-
нымъ и҆збра́нъ бꙋ́деши, и҆ съ строптѝвымъ раз-
28 врати́шисѧ. Ꙗ҆́кѡ ты̀ лю́ди[а] смире́нныѧ спасé-
29. ши, и҆ ѻ҆́чи го́рдыхъ смири́ши. Ꙗ҆́кѡ ты̀[б] про-

[а] 1. Цар 2, 8.; Пс. 112, 7. [б] Ис 42, 16.

25. **Предъ ѻ҆чи́ма е҆гѡ̀.** С. є. котру то чистоту ôнъ самъ видить и ю нагороджає.

26. **Съ преподо́бнымъ** и пр. Мысль сего и слѣдуючого стиха єсть : Богъ опѣкує ся праведнымъ Давидомъ, понеже єсть се властивостію Божою, що Богъ поступає собѣ съ людьми такъ, якъ люди собѣ съ Богомъ поступають. Взглядомъ людей побожныхъ (**преподо́бныхъ**) єсть Богъ милостивый, помагає имъ въ небезпеченьствахъ, поступає собѣ такъ, якъ лишь може поступати чиста доброта и любовь (**преподо́бенъ**) ; взглядомъ розворотныхъ же людей (**съ строптѝвымъ**), взглядомъ грѣшникôвъ єсть Богъ строгій, ôткидає ихъ ôтъ себе въ своимъ гнѣвѣ, обходить ся съ ними такъ, якъ они звыкли обходити ся съ людьми невинными, котрыхъ гноблять; и дѣйстно грѣшникамъ, коли ихъ Богъ карає, здає ся, якобы имъ дѣяла ся кривда, якобы Богъ бувъ розворотный (**развратѝшисѧ**).

28. **Лю́ди смире́нныѧ.** С. є. кождого несправедливо переслѣдованого, гнобленого. — **Ѻ҆́чи го́рдыхъ.** С. є. людей гордыхъ, на свои силы зарозумѣлыхъ. Гордôсть найбôльше перебиває ся въ очахъ. Гордî вороги Давида, кривдячî, неслушно переслѣдуючî єго, зôстали всѣ побѣдженî и упокоренî, пôдчасъ коли Давидъ доходивъ до щоразъ бôльшои славы и̂ могучости. Се выражає ст. слѣд.

29. **Ꙗ҆́кѡ ты̀ просвѣти́ши** и пр. Згашене свѣтилника єсть символомъ погибели, нещастя, яке спадає на

свѣти́ши свѣти́лникъ мо́й Гдⷭ҇и: Бж҃е мо́й, про
30. **свѣти́ши тмѹ̀ моѭ̀.**[а] **Ꙗ҆́кѡ тобо́ю и҆зба́влюсѧ ѿ**
и҆скѹше́нїѧ, и҆ Бг҃омъ мои́мъ прейдѹ̀ стѣ́нѹ:[б]
31. **Бг҃ъ мо́й, непоро́ченъ пѹ́ть є҆гѡ̀:**[в] **словеса̀ Гдⷭ҇нѧ**
разжже́на: защи́титель є҆́сть всѣ́хъ ᲂу҆пова́ющихъ

а) Пс. 59, 14 б) Пс. 18, 8. в) Пс. 11, 7.; Притч. 30, 5.

грѣшника (Іов. 18, 5.; 21, 17; Притч. С. 24, 20.); засвѣчене свѣтилника єсть символомъ милости Божои, щастя (4. Цар. 8, 19.). — **Тмѹ̀ моѭ̀**. Тма, темнота єсть символомъ нещастя, смутку.

30. **Тобо́ю**. При твоєй помочи. — **И҆зба́влюсѧ ѿ и҆скѹше́нїѧ.** С. є. ôтъ всякихъ небезпеченьствъ и терпѣній, якими подобало ся Богу дотыкати Давида черезъ цѣле его житє. Въ 2. Цар. 22, 30 замѣсть **и҆зба́влюсѧ ѿ и҆скѹше́нїѧ** читаємъ **потекѹ̀ препоѧ́санъ**, с. є. при твоєй помочи, я взявши оружіє, скоро и легко пôйду противъ всѣхъ моихъ ворогôвъ и ôтнесу надъ ними побѣду. — **Прейдѹ̀ стѣ́нѹ.** Съ легкостію поконаю всякû и найбôльшû перешкоды и трудности, здобуду навѣть найсильнѣйшû мѣста и твердинѣ. Въ высшôмъ значеню мысль сего стиха єсть: Въ соєдиненю съ Богомъ уйду покусъ и поконаю всякû трудности на дорозѣ мого спасенія.

31. **Бг҃ъ мо́й** и пр. Съ тымъ стихомъ начинає ся друга головна часть псалма; псаломникъ начинає знову славити Бога, величаючи єго найперше яко вѣрного оборонцю своихъ слугъ, уповаючихъ на него. — **Непоро́ченъ пѹ́ть є҆гѡ̀.** Въ 2. Цар. 22, 31 єсть еще додане **крѣпокъ** с. є. рôвно могуче якъ мудре и справедливе єсть правлѣнє Боже; чоловѣкъ смертельный не має єму ничого до закиненя. — **Словеса̀ Гдⷭ҇нѧ разжже́на.** Совѣты, обѣтницѣ Божû якъ золото въ огни выпробованû, с. є. щирû, безъ облуды и зрады. Хотяй Богъ зôшле терпѣня на побожныхъ, то прецѣнь въ кôнци ихъ помилує и дасть имъ щастє, яке обѣцявъ тымъ, що єму вѣрно служать и єго заповѣди выповняють. Зр. Пс. 11, 7.

32. на него̀. [а] Ꙗ҆́кѡ кто̀ Бг҃ъ, ра́звѣ Гдⷭ҇а: и҆лѝ кто̀
33. Бг҃ъ, ра́звѣ Бг҃а на́шегѡ: Бг҃ъ препоѧсꙋ́ѧй мѧ̀
си́лою, и҆ положѝ непоро́ченъ пꙋ́ть мо́й: [б]
34. Соверша́ѧй но́зѣ мо̀и ꙗ҆́кѡ є҆ле́ни, и҆ на высо́-
35. кихъ поставлѧ́ѧй мѧ̀: [в] Наꙋча́ѧй рꙋ́цѣ мо̀и на
вра́нь, и҆ положи́лъ є҆сѝ лꙋ́къ мѣ́дѧнъ мы́шца

а) 2. Цар 22, 32.; Ис. 43, 11.; 44, 6. б) Аввак. 3, 19. в) Пс. 143, 1.

---

32. **Ꙗ҆́кѡ кто̀ Бг҃ъ** и пр. Кромѣ правдивого Бога нема иншого, котрый бы рôвнавъ ся ему силою и величіемъ. Вуекъ, польскій переводець Вульґаты, примѣчае: Въ тôмъ стиху маемъ чотыри имена Божй, зъ котрыхъ одно есть якобы власне Jehovach або Jehueh, а другй три appellativa: Eloach, судїя, Tsur, опока або творець, Elohenu, Боги або судіи нашй, с. е. Отець, Сынъ и Духъ св., зъ котрыхъ кождый есть Богомъ и Судіею нашимъ. (Въ коментарю Менохія.)

33. **Бг҃ъ препоѧсꙋ́ѧй** и пр. Даючій менѣ силу не тôльку тѣлесну але и духовну, щобы я мôгъ всегда непорочно жити передъ Богомъ и бути всегда достойнымъ его помочи.

34. **Соверша́ѧй** и пр. Даючій менѣ зручнôсть въ борбѣ, котра охороняе мене противъ нападôвъ моихъ ворогôвъ; есмь подôбный до звинного оленя, котрый съ незвыклою скоростію вылазить на высоку скалу, щобы тамъ бути безпечнымъ противъ стрѣльцямъ або хищнымъ звѣрятамъ. Давидъ выходивъ неразъ на высокй, недоступнй скалы, щобы на нихъ бути безпечнымъ противъ ворогамъ.

35. **Наꙋча́ѧй** и пр. Котрый дѣлае мои руки способными и сильными до бою. — **Положи́лъ** и пр. Котрый здѣлавъ мои рамена сильнй мовъ лукъ мѣдяный. Першй оружія старинныхъ народôвъ були зъ мѣди, сталь бо, желѣзо були тогда еще мало извѣстнй. Въ евр.: котрый мое рамя научивъ натягати лукъ мѣдяный с. е. найсильнѣйшій, до чого потреба було великои силы тѣлесной лукаря. Дѣйстно Давидъ ôтзначавъ ся великою силою тѣлесною.

36. **моѧ̀. И҆ да́лъ мѝ є҆сѝ защище́нїе спасе́нїѧ, и҆
десни́ца твоѧ̀ воспрїѧ́тъ мѧ̀: и҆ наказа́нїе твоѐ
и҆спра́витъ мѧ̀ въ коне́цъ: и҆ наказа́нїе твоѐ то́**
37. **мѧ наꙋчи́тъ:** [а] **Ꙋ҆шири́лъ є҆сѝ стопы̀ моѧ̀ подо-**
38. **мно́ю, и҆ не и҆знемого́стѣ плеснѣ̀ мои̑. Поженꙋ̀
враги̑ моѧ̀, и҆ пости́гнꙋ ѧ҆̀, и҆ не возвра́щꙋсѧ, до́н**

а) Пс. 30, 9.

36. **Защище́нїе спасе́нїѧ.** Богъ бувъ для Давида щитомъ, спасаючимъ, выбавляючимъ єго зъ всякихъ небезпеченьствъ, грозячихъ єму зъ стороны ворогôвъ. — **Десни́ца твоѧ̀** и пр. Образъ взятый зъ любячого и печаливого отца, котрый пôдносить до горы, бере на свои руки дитину, котрôй грозить яке небезпеченьство. — **Наказа́нїе твоѐ** и пр. Мовъ бы казавъ: хвилеви̂ терпѣня зъ стороны ворогôвъ суть Божимъ допустомъ, Божою карою, котра мене поправляє, усовершає и дѣлає достойнымъ великои побѣды. Въ 2. Цар 22, 36 замѣсть сего читаємъ: **кро́тость твоѧ̀ ꙋ҆мно́жи мѧ̀.** Твоя лагôднôсть, доброта, съ якою ты укаравъ мене долегливостями меньшими нѣжь були мои провины, умножила менѣ добра и славы, доводячи мене до славнои побѣды надъ моими ворогами. — **Въ коне́цъ.** Всегда.

37. **Ꙋ҆шири́лъ** и пр. Я бувъ въ бѣдѣ, въ тѣснотѣ; небезпеченьства окружали мене зъ всѣхъ сторôнъ, такъ що я не мôгъ и рушити ся, но ты выпровадивъ мене зъ того всего на свободу. Зри выс. ст. 20. — **Не и҆знемого́стѣ плеснѣ̀ мои̑.** При твоєй помочи не вдѣяли менѣ ничого найбôльши̂ небезпеченьства. Образъ єсть ту взятый зъ чоловѣка идучого узкими, надъ пропастями ведучими стежками, котрый однако иде певными стопами, доки въ кôнци не дôйде до своєи цѣли. — **Плеснѣ̀** Пôдошвы, стопы.

38. **До́ндеже скончѧ́ютсѧ.** Доки не будуть выгублени̂.

39. деже скончáютсѧ: Ѡ҆скорблю̀ и҆̀хъ, и҆ не возмó-
40. гꙋтъ стáти: падꙋ́тъ подъ ногáма моима. И҆
препоѧ́салъ мѧ̀ є҆сѝ си́лою на брáнь: спѧ́лъ є҆сѝ
41. всѧ̀ востающыѧ на мѧ̀ подъ мѧ̀. а) И҆ врагѡ́въ
моихъ дáлъ мѝ є҆сѝ хребéтъ, и҆ ненави́дѧщыѧ
42. мѧ̀ потреби́лъ є҆сѝ. б) Воззвáша, и҆ не бѣ̀ спа-
43. сáѧй: ко Гдⷭ҇ꙋ, и҆ не ѹ҆слы́ша и҆̀хъ. в) И҆ и҆стню̀
ѧ҆̀ ꙗ҆́кѡ прáхъ предъ лицéмъ вѣ́тра: г) ꙗ҆́кѡ бре́-

а) Быт. 49, 8. б) Іов. 27, 9. в) 4. Цар. 13, 7. г) Пс. 82, 11.; Ис. 10, 6.

---

39. **Ѡ҆скорблю̀ и҆̀хъ.** Слово **ѡ҆скорблѧ́ти** ôтповѣдае лат. affligere, утомляти, позбавляти ôтваги, повалити, до нужды привести, смутити. Въ 2. Цар. 22, 39 есть: **и҆ сокрꙋшꙋ̀ и҆̀хъ** с є. ударю на нихъ и розôбю ихъ. — **И҆ не возмóгꙋтъ стáти.** Не зможуть на ногахъ удержати ся, попадають на землю — **Подъ ногáма моима.** Побѣдителѣ звыкли були побѣдженымъ ставити на карку ногу свою, на знакъ, що тіиже стали ся ихъ ôдвластными. Зр. Второз. 33, 29.; І Нав. 10, 24.

40. **И҆ препоѧ́салъ** и пр. Зри поясненє выс. ст. 33. — **Спѧ́лъ є҆сѝ** и пр. Тыхъ, котрî були повстали противъ мене, ты звязавъ оковами и кинувъ ихъ пôдъ мои ноги.

41. **И врагѡ́въ** и пр. Утѣкаючій передъ нами, обертає ся до насъ задомъ, хребтомъ; мысль отже єсть: При твоєй помочи стало ся, що мои вороги шукали въ утечи свого спасенія. Зри Исх. 23, 27.

43. **И҆ и҆стню̀ ѧ҆̀** и пр. Зôтру ихъ, якъ порохъ, гнаный вѣтромъ. Єсть се образъ великого пораженя ворогôвъ, зъ котрыхъ однî зôстали убитî, а другî розсѣянî, розôгнанî на всѣ сгороны. — **Ꙗ҆́кѡ бре́нїе** и пр. Роздушу ихъ, потопчу ихъ якъ болото, що лежить на улицѣ. Въ 2. Цар. 22, 43 замѣсть **поглáждꙋ ѧ҆̀** читаємъ **и҆стончи́хъ ѧ҆̀** с. є. я ослабивъ ихъ, здѣлавъ тонкими, безсильными.

44. нїе пꙋте́й погла́ждꙋ ѧ҃. И҆зба́виши мѧ̀ ѿ прерѣ-
ка́нїѧ люде́й: поста́виши мѧ̀ во главꙋ̀ ꙗ҆зы́кѡвъ:
45. а) лю́дїе, и҆̃хже не вѣ́дѣхъ, рабо́таша мѝ: Въ
слꙋ́хъ ᲂу҆̃ха послꙋ́шаша мѧ̀, сы́нове чꙋждї́и сол-
46. га́ша мѝ: Сы́нове чꙋждї́и ѡ҆̂бетша́ша, и҆̂ ѡ҆̂хро-

а) Рим. 15, 9.

44. **Ѿ прерѣка́нїѧ люде́й.** С. є. ôтъ противорѣченя, бунту въ власнôмъ народѣ, якъ се було н. пр. за часôвъ вступленя Давида на царскій престолъ а пôзнѣйше за Авессалома. — **Во главꙋ̀ ꙗ҆зы́кѡвъ.** Царемъ не лишь Израильтянъ, но и чужихъ окрестныхъ поганьскихъ народôвъ, котри̂ Давидъ покоривъ пôдъ свою власть, а котри̂ платили єму дань. Тыми народами були Аммониты, Моавиты, Идумейцѣ и пр. — **Лю́дїе, и҆̃хже не вѣ́дѣхъ** и пр. Народы далеки̂, съ котрыми я передъ тымъ не зôстававъ въ ніякихъ ôтносинахъ, стали ся моими пôддаными. Такимъ народомъ були н. пр. Сирійцѣ, котри̂ прійшли були въ помôчь Аммонитамъ. Зри 2. Цар. 10, 19. Сей стихъ можна ôтнести вповни до І. Христа, духовного царя, котрому пôдчинили ся варварски̂ народы. Зр. Рим. 15, 9.

45. **Въ слꙋ́хъ ᲂу҆̃ха** и пр. Тіи народы, учувши о побѣдахъ Давида, дôзнавши ся, якимъ то єго могучимъ помôчникомъ єсть Богъ, сейчасъ єму пôддали ся, узнали єго верховну власть. Гдеяки̂ и тіи слова ôтносять до І. Христа, розумѣючи пôдъ **слꙋхомъ ᲂу҆̃ха** оповѣдане св. Євангелія. — **Сы́нове чꙋждї́и** и пр. Чужи̂, поганьски̂ народы не узнали добровôльно верховной власти Давида, они лишь удавали, що суть єму вѣрными. Зр. Второз. 33, 29. Въ высшôмъ значеню можна ту розумѣти жидôвъ злыхъ и розворотныхъ, котри̂ не хотѣли дати вѣры І. Христу.

46. **Сы́нове чꙋждї́и** и пр. Сила тыхъ поганьскихъ народôвъ зôстала зломана, мовъ зôстарѣла ся, и тому мусѣли они съ соромомъ ôтступити ôтъ своихъ намѣрôвъ (**ѿ стє́зь свои́хъ**), яки̂ доси мали противъ Давиду, ставши ся немовъ хромыми, неспосôбными до ніякого дѣланя. Слово **стєзи** може ôтносити ся также до по-

47. мо́ша ѿ сте́зь свои́хъ· [а] **Жи́въ Гд҃ь,** и҆ благо-
слове́нъ Бг҃ъ: и҆ да вознесе́тсѧ Бг҃ъ спасе́нїѧ мо-
48. егѡ̀. [б] **Бг҃ъ** даѧ́й ѿмще́нїе мнѣ̀, и҆ покори́вый
49. лю́ди подъ мѧ̀. И҆зба́витель мо́й ѿ вра́гъ мои́хъ
гнѣвли́выхъ, ѿ востаю́щихъ на мѧ̀ вознесе́ши
50. мѧ̀: ѿ мꙋ́жа непра́ведна и҆зба́виши мѧ̀. [в] Сегѡ̀
ра́ди и҆сповѣ́мсѧ тебѣ̀ во ѧ҆зы́цѣхъ Гд҃и: и҆ и҆ме-

а) Второз. 32, 40. б) 1. Парал. 7, 10. в) Рим. 15, 9.

ганьского житя, до идолопоклоньства тыхъ народôвъ, котре стало ся причиною ихъ ослабленя и побѣдженя через **Давида**. (Thalhofer.) Въ 2. Цар. 22, 46 читаємъ сей стихъ такъ: **Сы́нове чꙋждїи ѿве́ржени бꙋ́дꙋтъ, и҆ вострепе́щꙋтъ во градѣ́хъ свои́хъ.** Се можна ôтнести до Идумейцѣвъ и Дамаскиньскихъ Сирійцѣвъ, котрî мусѣли ôтдати Давидови свои твердинѣ; въ тыхъ твердиняхъ умѣстивъ Давидъ свою залогу. Зри 2. Цар. 8, 6—14. Въ высшôмъ значеню можна ту мати на мысли невѣрныхъ жидôвъ, котрыхъ Богъ ôткинувъ ôтъ себе, дѣлаючи ихъ предметомъ своихъ найтяжшихъ каръ.

47. **Жи́въ Гд҃ь** и пр. Єгова, правдивый, живый Богъ, съ котрымъ не могуть рôвнати ся мертвî идолы побѣдженыхъ ворогôвъ, давъ менѣ всѣ тіи побѣды и буде єще дальше помагати менѣ.

48. **Бг҃ъ даѧ́й** и пр. Котрый выступавъ въ оборонѣ моєи слушнои справы, караючи моихъ ворогôвъ, мстячи ся на нихъ за мои кривды и терпѣня. — **Покори́вый** и пр. Котрый ворогôвъ моихъ пôдбивъ пôдъ мою власть.

49. **Ѿ востаю́щихъ на мѧ̀.** Котрыми були Авессаломъ, Савей, и ихъ приверженцѣ. — **Ѿ мꙋ́жа непра́ведна.** Котрымъ бувъ Саулъ. Зъ всѣхъ ворогôвъ сгадує Давидъ особливо про Саула, зазнавши ôтъ него лично найбôльше кривдъ и терпѣній.

50. **Сегѡ̀ ра́ди и҆сповѣ́мсѧ** и пр. За добродѣйства ôтъ Бога отриманî Давидъ хоче прославляти Бога своими пѣснями межи всѣми народами; всюда бо, у всѣхъ

51. **ни твоемѹ пою: Величаяй спасенїѧ царева, и творяй милость хр̃тѹ своемѹ Двдѹ, и сѣмени егѡ до вѣка.**

Псаломъ 18.

(Євр. 19.) О мудрости и доброте Бога въ делахъ сотвореня, въ законе людямъ данôмъ, въ зôсланю Спасителя.

1. **Въ конецъ, Ѱаломъ Двдѹ.**

2. **Нб̃са [a] повѣдаютъ славѹ Бж̃їю, творенїе же рѹ-**

а) Пс. 96, 6.; Дѣян. Ап. 14, 17; Рим. 1, 20.

народôвъ, бувають тіи пѣсни, псалмы Давидовû повтаряні. Въ высшôмъ значеню можна тû слова ôтнести до І. Христа, до оповѣданя его Євангелія межи поганами. Зри Рим. 15, 9.

51. **Величаяй спасенїѧ царева.** Мовъ бы казавъ: О Господи, котрый выбавляешь величаво твого царя ôтъ всякихъ бѣдъ и умножуешь его помысльнôсть. Зри еще поясненє Второз. 7, 6. — **Хр̃тѹ своемѹ.** Свому помазаннику, свому царю. — **Сѣмени егѡ.** Єго потомкамъ, до котрыхъ належить особливо Месія, І. Христосъ. Зр. Дѣян. Ап. 13, 23.; Рим. 1, 3. Тожь Месія называє ся також сыномъ Давида. Зр. Мат. 22, 42.; Пс. 88, 28.; 109, 1. — **До вѣка.** Се вповни ôтносить ся до Месіи, котрого царство не має кôнця.

1. **Въ конецъ.** Зри поясненє Пс. 4, 1.

2. **Нб̃са.** Звôдъ небесный. — **Повѣдаютъ славѹ Бж̃їю.** Свѣдчать о Божôй всемогучости и мудрости, побуджуючи людей до прославляня тои Божои всемогучости и мудрости. — **Творенїе** и пр. Звôдъ небесный оказує, якъ величавû суть дѣла Божû. — **Твердь.** Зри Быт. 1, 6. — Пôсля св. Ап. Павла (Рим. 10, 18.) маємъ въ высшôмъ значеню розумѣти подъ твердію св. Церковь, пôдъ небесами апостолôвъ, пôдъ сонцемъ І. Христа яко сонце справедливости и дателя закона (ст. 8.).

3. кꙋ̀ є҆гѡ̀ возвѣща́етъ тве́рдь. Де́нь днѝ ѿрыга́етъ
4. глаго́лъ, и҆ но́щь но́щи возвѣща́етъ ра́зꙋмъ. Не
сꙋ́ть рѣ́чи, нижѐ словеса̀, и҆̆хже не слы́шатсѧ гла́-
5. си и҆̆хъ: [a] Во всю̀ зе́млю и҆зы́де вѣща́нїе и҆̆хъ,
и҆ въ концы̀ вселе́нныѧ глаги́лы и҆̆хъ: въ со́лнцѣ
6. положѝ селе́нїе своѐ: И҆ то́й ꙗ҆́кѡ жени́хъ и҆схо-
дѧ́й ѿ черто́га своегѡ̀, возра́дꙋетсѧ ꙗ҆́кѡ и҆спо-

а) Рим. 10, 18.

3. **Де́нь днѝ** и пр. День и ночь суть ту уособлені̂, якобы кождый день и кожда нôчь оповѣдали слѣдуючому дню и слѣдуючôй ночи се, що чули (**глаго́лъ**), и се, що знають о Божôмъ величію. Мысль єсть: Дѣла сотворѣня пригадують людямъ безперерывно величіє, мудрôсть и доброту Божу и немовъ змушують людей до подивляня и прославляня ихъ Сотворителя. — **Ѿрыга́етъ.** Се слово означає: выкидати зъ внутра воздухъ устами, а въ дальшôмъ значеню: говорити голосно, добитно, якъ то кажуть — повною губою.

4. **Не сꙋ́ть рѣ́чи** и пр. Всѣ народы, якимъ бы они не говорили языкомъ, чують и розумѣють сей голосъ дѣлъ Божихъ. Або: понеже нема такого языка, котрого бы люди не чули, то чують люди и тоє слово. (1. Кор. 14, 10.).

5. **Во всю̀ зе́млю** и пр. По цѣлôмъ свѣтѣ розходить ся голосъ дѣлъ Божихъ — ôтъ одного кôнця свѣта до другого. Въ высшôмъ значеню єсть ту бесѣда о науцѣ св. Церкви и апостолôвъ. Зри Рим. 10, 18.—**Въ со́лнцѣ** и пр Белярминъ каже: Богъ устроивъ на сонцю своє мешканє, бо сонце яко найзнаменитша часть неба особлившимъ способомъ оголошує величіє, славу Божу. Св. Отцѣ видять въ тыхъ словахъ выражене таинство, що Богъ мешкає въ І. Христѣ **тѣле́снѣ**. Зри Кол. 2, 9.

6. **И҆ то́й ꙗ҆́кѡ жени́хъ** и пр. Зъ нашого тексту слѣдовало бы, що пôдметомъ въ тôмъ стиху єсть Богъ; тымчасомъ зъ инпшихъ текстôвъ, а такожь зъ звязи сего стиха съ ст. 7, видимъ, що пôдметомъ єсть ту сон-

7. ли́нъ тещѝ пꙋ́ть: а) Ѿ кра́ѧ нб҃сѐ и҆схо́дъ є҆гѡ̀,
и҆ срѣ́тенїе є҆гѡ̀ до кра́ѧ нб҃сѐ: и҆ нѣ́сть и҆̀же
8. ᲂу҆кры́етсѧ теплоты̀ є҆гѡ̀ б) Зако́нъ Гд҇нь непо-
ро́ченъ, ѡ҆браща́ай дꙋ́шы: свидѣ́телство Гд҇не

а) Єккл. 1, 5. б) Пс. 11, 7.

це, котре порôвнує ся въ тôмъ стиху съ женихомъ выходячимъ зъ своеи спальнѣ. Мовъ бы казавъ: Сонце всходить рано красне, ясне, стрôйне мовъ повный житя и силы, хорошій женихъ, выходячій зъ своеи кôмнаты, зъ своеи спалнѣ. О сонцю, котре не свѣтить въ ночи, але ажь рано являє ся, говорить ся пôдъ образомъ жениха, котрый въ ночи спить, а рано выходить зъ своеи спальнѣ. — **Возра́дꙋетсѧ** и пр. Сонце всходяче порôвнує ся съ великаномъ, котрый свѣдомый своеи силы тѣшить ся, що буде мôгъ тую свою силу показати въ перегонѣ.

7. **Ѿ кра́ѧ** и пр. Сонце подôбно сему сильному великану перебѣгає въ коротквмъ часѣ дуже далеку дорогу ôтъ одного кôнця неба до другого, втискаючи ся въ часѣ свого бѣгу своими огрѣваючими, оживляючими лучами всюда по всѣхъ закутинахъ. Тымъ єсть також представлене земне жите І. Христа и кождои до него належачои душѣ. Ôнъ народивъ ся, рôсъ, учивъ, терпѣвъ, ставъ зъ гроба и вознѣсъ ся на небо; ôнъ бѣгъ, ôнъ николи не устававъ, не задерживавъ ся въ своей дорозѣ, каже св. Августинъ.

8. **Зако́нъ Гд҇нь** и пр. Сонце, єго чисте, оживляюче свѣтло, єсть образомъ Бога а зарôвно символомъ закона Божого, того духовного сонця людей. Велика слава Божа оказує ся въ небѣ, въ сонцю, але бôльша слава Божа оказує ся въ єго законѣ; великимъ єсть Богъ въ объявленю природнôмъ, але бôльшимъ єсть ôнъ въ объявленю благодатнôмъ. — **Непоро́ченъ.** Совершенный, непомыльный. — **Ѡ҆браща́ай дꙋ́шы.** Ôтдаляє душѣ ôтъ злого, спроваджує на дорогу поправы и честноты, успокоює душу чоловѣка. — **Свидѣ́телство** и пр. Божій законъ єсть цѣлкомъ певный, не колибаючій ся, не сомнѣтельный; єго свѣдоцтво єсть вѣрне, такъ якъ Богъ

9. вѣ́рно, ꙋ҆мꙋдрѧ́ющее младе́нцы. Ѡ҆правда̑ніѧ
Гд҇нѧ пра́ва, веселѧ́щаѧ срⷣце: за́повѣдь Гд҇нѧ
10. свѣтла̀, [а] просвѣща́ющаѧ о҆́чи. Стра́хъ Гд҇нь
чи́стъ, пребыва́ѧй въ вѣ́къ вѣ́ка, сꙋдьбы̑ Гд҇ни
11. и҆́стинны, ѡ҆правда́нны вкꙋ́пѣ: [б] Вожделѣ́нны
па́че зла́та и҆ ка́мене че́стна мно́га, и҆ сла́ждша

а) 2 Петр. 1, 19.; Єф 1, 18. б) Пс. 118, 72.

вѣрно додержує всего, що въ своимъ законѣ обѣцявъ або загрозивъ. — **Ꙋ҆мꙋдрѧ́ющее младе́нцы.** Свѣдоцтво Божого закона дає мудрôсть людямъ щирымъ, покорнымъ, послушнымъ, щобы умѣли творити добрі̂ дѣла а стеречи ся грѣхôвъ. Зри Мат. 11, 25.

9. **Ѡ҆правда̑ніѧ Гд҇нѧ пра́ва.** Приписы, заповѣди Божі̂ провадять доброю и простою дорогою до щасливости Що до значеня слова **ѡ҆правда̑ніѧ** зри поясненє Быт. 26, 5.; Второз. 4, 1. — **Веселѧ́щаѧ срⷣце.** Подають спокôй и радôсть въ Бозѣ. — **За́повѣдь Гд҇нѧ свѣтла̀.** Безъ лжи и облуды. — **Просвѣща́ющаѧ о҆́чи.** Законъ Божій просвѣчує розумъ чоловѣка небесною мудростію.

10. **Стра́хъ Гд҇нь чи́стъ.** Заповѣди Божі̂, учачі̂ боязни Божои, суть чисті̂, святі̂. — **Пребыва́ѧй въ вѣ́къ вѣ́ка.** Успѣхъ заповѣдей Божихъ, учачихъ боязни Божои, єсть вѣчный; ôнъ треває и въ небѣ, товаришачи чоловѣкови и тогда, коли опускає свѣтъ дочасный. — **Сꙋдьбы̑ Гд҇ни и҆́стинны.** Божі̂ заповѣди суть справедливі̂, пôсля нихъ будуть люди суджені̂. О словѣ **сꙋдьбы̑** зри поясненє Быт. 26, 5.; Второз. 4, 1. — **Ѡ҆правда́нны вкꙋ́пѣ.** Они суть справедливі̂, оправдані̂ самі̂ въ собѣ, не потребують для себе нїякого иншого оправданя; справедливôсть заповѣдей Божихъ лежить уже въ самôй ихъ природѣ и єсть явна всѣмъ людямъ пôдъ кождымъ взглядомъ.

11. **Вожделѣ́нны** и пр. Нема ничого милѣйшого, ничого дорожшого, ничого пожаданѣйшого ôтъ заповѣдей Божихъ. — **Сѡ́та.** Крижка меду, патока. Зр. Пѣснь П. 4, 11.

12. па́че ме́да и҆ со́та. И҆́бо ра́бъ тво́й храни́тъ ѧ҆̀
13. внегда̀ сохрани́ти ѧ҆̀ воздаѧ́нїе мно́го. Грѣхопаде́нїѧ
кто̀ разꙋмѣ́етъ? ѿ та́йныхъ мои́хъ ѡ҆чи́сти
14. мѧ̀: И҆ ѿ чꙋжди́хъ пощадѝ раба̀ твоего̀:
а҆́ще не ѡ҆блада́ютъ мно́ю, тогда̀ непоро́ченъ бꙋ́дꙋ,
15. и҆ ѡ҆чи́щꙋсѧ ѿ грѣха̀ вели́ка. [a] И҆ бꙋ́дꙋтъ
въ благоволе́нїе словеса̀ ѹ҆́стъ мои́хъ, и҆ поꙋче́нїе

а) Пс. 39, 14.

12. **И҆́бо ра́бъ твой** и пр. Давидъ доказує правды сказаного примѣромъ, опытомъ власнымъ. Мовъ бы казавъ: я заховувавъ Божî заповѣди, а за тоє ставъ ся я участникомъ многихъ дôбръ, одержавъ велику нагороду.

13. **Грѣхопаде́нїѧ** и пр. Ту Давидъ поправляє себе, сгадуючи про грѣхи зъ невѣдомости поповненî. Мовъ бы казавъ: Рабъ твôй стереже ся грѣхôвъ, заховуючи твои заповѣди, однако лишь такъ, о скôлько на се позваляє немôчь людска. Никто не може сказати, що вповни заховує законъ Божій; такъ бо часто переступає чоловѣкъ той законъ, навѣть не знаючи о тôмъ. Зри Євр. 5, 2. — **Ѿ та́йныхъ** и пр. Прости менѣ, Боже, тî тайнî, зъ несвѣдомости поповненî грѣхи! И тїи бо грѣхи суть грѣхами правдивыми, и ихъ не допуститвъ бы ся чоловѣкъ, єсли бы лучше уважавъ на свои поступки.

14. **И҆ ѿ чꙋжди́хъ** и пр. Хорони мене ôтъ грѣхôвъ чужихъ, котрыхъ другî зъ моєи причины допускають ся. Або: стережи мене ôтъ злыхъ людей, котрыхъ обычаѣ суть для мене чужî, бо суть злî. Иншî переводять євр. слово: ôтъ грѣхôвъ гордости, въ противоположеню до грѣхôвъ зъ невѣдомости. — **А҆́ще не ѡ҆блада́ютъ** и пр. Єсли злî люди не будуть мати на мене нїякого вплыву (єсли гордôсть мною не заволодѣє), тогда буду я вôльный ôтъ тяжкихъ грѣхôвъ.

15. **И҆ бꙋ́дꙋтъ** и пр. Коли буду вôльнымъ ôтъ тяжкихъ грѣхôвъ, тогда подобають ся Богу мои молитвы и мои чувства, мои пѣсни, котрыми прославляю Бога, поневаже будуть походили зъ чистого серця. — **Г҃ди** по-

се́рдца моегѡ̀ предъ тобо́ю вы́нꙋ: Гдⷭи помо́щниче мо́й и҆ и҆зба́вителю мо́й.

Псало́мъ 19.

(Євр. 20.) — Молитва за царя, выбираючого ся на вôйну.

1. Въ коне́цъ, Ѱало́мъ Дв҃дꙋ.
2. Оу҆слы́шитъ тѧ̀ [а)] Гдⷭь въ де́нь печа́ли: защи́
3. титъ тѧ̀ и҆́мѧ Бг҃а Іа́кѡвлѧ. По́слетъ тѝ по́мощь
4. ѿ ст҃а́гѡ, и҆ ѿ Сїѡ́на засту́питъ тѧ̀: Помѧне́тъ
всѧ́кꙋ же́ртвꙋ твою̀. и҆ всесожже́нїе твоѐ ту́чно

а) Пс 17. 10.

мо́щниче и пр. Єсли я єсмь чистый и мои молитвы тобѣ подобають ся, то єсть се даромъ твоєи благодати, а не дѣломъ моєи заслуги, бо ты, Боже, єсь моимъ помôчникомъ въ добрôмъ и избавителемъ ôтъ злого.

1. **Въ коне́цъ.** Зри поясненє Пс. 4, 1. Сей псаломъ, уложеный Давидомъ имовѣрно передъ якимсь походомъ воєннымъ противъ сильного непріятеля, спѣвавъ нарôдъ израильскій або хоръ въ єго имени въ присутности царя выбираючого ся въ такій похôдъ. Въ устахъ христіянина може сей псаломъ бути молитвою за царя и ôтчину, пôсля гдеякихъ такожь за всѣхъ въ загалѣ настоятелѣвъ, а передовсѣмъ за Голову св. Церкви.

2. **И҆́мѧ Бг҃а Іа́кѡвлѧ.** С. є. Богъ опѣкуючій ся народомъ израильскимъ и спасаючій єго зъ небезпеченьствъ; такимъ бо оказавъ ся Богъ Якову. (Зри Быт. 32, 27. и сл.).

3. **Ѿ ст҃а́гѡ.** Ôтъ св. кивота завѣта, где Богъ бувъ присутный. — **Ѿ Сїѡ́на.** Ôтъ св. горы Сіонъ, где находила св. скинія и кивотъ завѣта. Зри поясненє Исх. 25, 8. 10. 17.; 26, 1.; Пс. 2, 6.; Пс. 19, 3.

4. **Помѧне́тъ** и пр. Нехай ласкаво пріийме твои жертвы, яки̂ ты єму приносишь для упрошеня єго по

5. **бꙋ́ди.** [а] **Дáстъ тѝ Гдⷭ҇ь по сéрдцꙋ твоемꙋ̀, ѝ**
6. **вéсь совѣ́тъ твóй ѝспóлнитъ. Возрáдꙋемсѧ ѡ҆**
спасéніи твоéмъ, [б] **ѝ въ ѝ҆́мѧ Гдⷭ҇а Бг҃а нáшегѡ**
возвели́чимсѧ: ѝспóлнитъ Гдⷭ҇ь всѧ̀ прошéніѧ
7. **твоѧ̀. Ны́нѣ познáхъ, ѩ҆́кѡ спасè Гдⷭ҇ь хрⷭ҇тà**
своегò: ꙋ҆слы́шитъ ѐгò съ нб҃сè ст҃áгѡ своегѡ̀:
8. **въ си́лахъ спасéніе десни́цы ѐгѡ̀.** [в] **Сíи на ко-**

а) Пс. 20, 3.; Ис. 41, 17. б) 2. Цар. 8, 6. в) 4. Цар. 19, 23.

мочи. О тыхъ жертвахъ безкровныхъ зри Лев. гл. 2. — **Ѝ всесожжéніе** и пр. Звѣря жертвенне, принесене въ всесожженіє, було цѣле на олтарю палене. (Лев. гл. 1.). Чимъ товстѣйше було таке звѣря, тымъ пріятнѣйшимъ уважано єго для Бога, яко принесене ôтъ щедрого серця. (Зр. Дан. 3, 40.). Мысль отже тыхъ слôвъ єсть: Твои жертвы нехай будуть Богу пріятными а тобѣ нехай узыскають помôчь Божу.

5. **Дáстъ тѝ Гдⷭ҇ь** и пр. Нехай Богъ сповнить желаня твого серця, нехай поможе тобѣ щасливо довершити твои намѣры и ôтнести побѣду надъ ворогомъ.

6. **Возрáдꙋемсѧ** и пр. Коли се стане ся, будемъ тѣшити ся щастємъ, яке ты узыскаєшь для себе и для народа свого. — **Ѝ въ ѝ҆́мѧ** и пр. Будемъ величати ся, що маємъ такъ могучого и доброго Бога, котрый насъ выбравъ собѣ и здѣлавъ предметомъ своєи особлившои опѣки.

7. **Ны́нѣ познáхъ** и пр. Зъ огляду на дотеперѣшну помôчь, яку Богъ подававъ царю, єсть нарôдъ певнымъ того, що Богъ допоможе царю и теперь до побѣды; ôнъ видить своє прошенє яко уже выслухане. — **Хрⷭ҇тà своегѡ̀.** Помазанника свого; того царя, котрого ласкою своєю намъ на царя зволивъ помазати. — **Въ си́лахъ** и пр. Въ могучôй Божôй помочи почиває спасеніє царя и народа.

8. **Сíи на колесни́цахъ** и пр. Израильтяне не мали анѣ возôвъ военныхъ анѣ кôнноты, пôдчасъ коли пога-

лесни́цахъ, и҆ сі́и на ко́нѣхъ: мы́ же во и҆́мѧ
9. Гд҃а Бг҃а на́шегѡ призове́мъ. Ті́и спѧ́ти бы́ша
и҆ падо́ша: мы́ же воста́хомъ и҆ и҆спра́вихомсѧ:
10. Гд҃и спасѝ царѧ̀, и҆ ѹ҆слы́ши ны̀, въ ѻ҆́ньже а҆́ще
де́нь призове́мъ тѧ̀.

Псало́мъ 20.

(Євр. 21.). Пѣснь благодарственна за отримани̂ ôтъ Бога добродѣйства.

1. Ѱало́мъ Дв҃ду.

не въ часѣ битвы найбôльше числили на свои возы воєнни̂ и кôнноту. Ихъ возы воєнни̂ були по бокахъ заосмотрени̂ въ остри̂ ножѣ, котрыми погане могли вôйску израильскому на рôвнинѣ дуже много шкодити. Зри І. Нав. 11, 4.; 17, 16. Якъ велике число такихъ возôвъ воєнныхъ мали погане, о тôмъ довѣдуємъ ся 2. Цар. 10, 6. 8.; 1. Пар. 19, 7. — Мысль отже сего стиха єсть: Вороги наши̂ хвалять ся въ своєй гордости множествомъ своихъ возôвъ воєнныхъ и коней и на нихъ покладають всю свою надѣю, мы же взываємъ помочи Господа Бога нашого и на него лишь надѣємъ ся; ôнъ бо одинъ допоможе намъ побѣдити нашихъ ворогôвъ.

9. **Ті́и спѧ́ти** и пр. Якъ чоловѣкъ спутаный падає, такъ попадали на землю наши̂ вороги, убити̂ нашимъ мечемъ; мы же стоимо непоколебимо, пôднесши голову до горы яко побѣдителѣ.

10. **Гд҃и спасѝ** и пр. Єще побѣда не зôстала ôтнесена, тому повтаряє ся прошенє о Божу помôчь.

1. **Ѱало́мъ Дв҃ду.** О часѣ уложеня сего псалма нема певныхъ вѣдомостей. Въ тôмъ псалмѣ дякує нарôдъ израильскій Богу за побѣду, яку Давидъ ôтнѣсъ при Божôй помочи надъ ворогомъ. Була же то важна побѣда, зъ неи бо пôзнавъ нарôдъ израильскій, що Богъ для того такъ чудесно опѣкує ся

2. Гд҃и, си́лою твое́ю возвесели́тсѧ цр҃ь, и҆ ѡ҆ спа-
3. се́нїи твое́мъ возра́дуетсѧ ѕѣлѡ̀. [а] Жела́нїе се́рд-
ца є҆гѡ̀ да́лъ є҆сѝ є҆мꙋ̀, и҆ хотѣ́нїѧ ѹ҆стнꙋ̀ є҆гѡ̀
4. нѣ́си лиши́лъ є҆го̀. Ꙗ҆́кѡ предвари́лъ є҆сѝ є҆го̀ бла-
гослове́нїемъ бл҃госты́ннымъ: [б] положи́лъ є҆сѝ
5. на главѣ̀ є҆гѡ̀ вѣне́цъ ѿ ка́мене че́стна. [в] Жи-
вота̀ проси́лъ є҆́сть ѹ҆ тебѐ, и҆ да́лъ є҆сѝ є҆мꙋ̀

а) Пс. 144, 19. б) Євр 2, 9 в) Ис. 53, 9. 10.

Давидомъ, понеже ôнъ есть представителемъ теократичного царства и понеже на нимъ и его потомствѣ почиває обѣтниця Месіи. (2. Цар. 7, 12. и сл.; Пс. 88.; Пс. 131.) Тожь не дивно, що въ тôмъ псалмѣ находять ся многî выреченя, котрî въ дословнôмъ значеню не можна ôтнести до Давида анѣ до жадного земного царя. (Ст. 5. 7. 9—13.) Тому то уже давнѣйшî и новѣйшî рабины, а и всѣ св. Отцѣ ôтносили сей псаломъ до І. Христа яко Месіи.

2. **Си́лою твое́ю** и пр. Твоєю могучостію и помочію противъ ворогамъ. — **Ѡ҆ спасе́нїи твое́мъ.** Зъ спасенія, побѣды отриманои зъ твоеи ласки. — **Возра́дуетсѧ.** Кождого часу; І. Христосъ бо бувъ, есть и буде царемъ на вѣки.

3. **Жела́нїе се́рдца** и пр. Зри згôднî съ тымъ слова І. Христа Іоан. 11, 42. — **Хотѣ́нїѧ ѹ҆стнꙋ̀** и пр. Ты не ôтказавъ ему сего, о що ôнъ тебе просивъ въ молитвахъ.

4 **Ꙗ҆́кѡ предвари́лъ** и пр. Богъ давъ царю ôтнести побѣду скорше, нѣжь ôнъ сего надѣявъ ся, и потвердивъ его тою побѣдою славно передъ цѣлымъ свѣтомъ яко царя израильского, додавъ нового блеску и силы его царскому вѣнцю. О І. Христѣ належить сей стихъ такъ розумѣти: Ты ôтъ вѣкôвъ зробивъ его царемъ неба и земли и посадивъ его на престолѣ по своимъ правôмъ боцѣ, вложивши на его голову вѣнець царскій.

5. **Живота̀ проси́лъ** и пр. Ôнъ просивъ тебе, щобы ты не давъ ему згинути на вôйнѣ, но ты не лишь тои

6 долготꙋ̀ дні́й въ вѣ́къ вѣ́ка. Ве́лїѧ сла́ва є҆гѡ̀
спасе́нїемъ твои́мъ: сла́вꙋ и҆ велелѣ́пїе возло-
7. жи́ши на него̀. [а)] Ꙗ҆́кѡ да́си є҆мꙋ̀ благослове́нїе
въ вѣ́къ вѣ́ка: возвесели́ши є҆го̀ ра́достїю съ
8. лице́мъ твои́мъ. Ꙗ҆́кѡ црь ᲂу҆пова́етъ на Гдⷭ҇а:
9. и҆ млⷭ҇тїю Вы́шнѧгѡ не подви́житсѧ. Да ѡ҆бра́-
щетсѧ рꙋка̀ твоѧ̀ всѣ́мъ врагѡ́мъ твои́мъ:
десни́ца твоѧ̀ да ѡ҆бра́щетъ всѧ̑ ненави́дѧщыѧ

а) Ис 19, 24.

благодати удѣливъ єму, але кромѣ того даєшь єму вѣчно жити и царствовати въ єго потомку, с. є. въ Месіи. (Зр. Лук 1, 32. и сл; 2. Цар. 7, 13. и сл.)

6. **Ве́лїѧ сла́ва** и пр. Дуже славнымъ ставъ ся царь черезъ тоє оказанє твоєи такъ великои благодати; но ты здѣлаєшь єго еще славнѣйшимъ.

7. **Ꙗ҆́кѡ да́си** и пр. Ты бо здѣлаєшь єго праотцемъ Месіи, котрый буде жереломъ всякихъ благословеній для всѣхъ народôвъ; тою твоєю особлившою благодатію здѣлаєшь єго щасливымъ; станешь ся причиною найбôльшои єго радости уже ту на земли, а и по смерти дась єму вѣчно тѣшити ся огляданємъ твого лиця.

8. **Ꙗ҆́кѡ црь** и пр. На таки̂ ласки и добродѣйства заслугує собѣ царь, понеже ôнъ крѣпко уповає на Бога; за тоє Богъ въ своєй добротѣ буде єго удерживати, що не захитає ся въ своєй царскôй власти, що переможе всѣхъ своихъ ворогôвъ, що при нимъ позôстане царскій престолъ на вѣки.

9. **Да ѡ҆бра́щетсѧ** и пр. Въ ст. 9—13 звертає ся народъ израильскій до побѣдоносного царя и желає єму, щобы єму при Божôй помочи удало ся погубити еще прочихъ єго ворогôвъ, котри̂ єму докучають. О руцѣ Давида говорить ся тутъ, що она найде ся для всѣхъ єго ворогôвъ, с. є. що єго сила выстарчитъ до поконаня всѣхъ єго ворогôвъ безъ чужои помочи. Въ ôтношеню до І. Христа єсть сей стихъ згôдный съ Пс. 2, 9.

10. тебѐ. Ꙗ҆́кѡ положи́ши и҆̀хъ ꙗ҆́кѡ пе́щь ѻ҆́гненнꙋю
во вре́мѧ лица̀ твоегѡ̀: Гдⷭ҇ь гнѣ́вомъ свои́мъ
11. смѧте́тъ ѧ҃, и҆ снѣ́сть и҆̀хъ ѻ҆́гнь. а) Пло́дъ и҆́хъ
ѿ землѝ погꙋби́ши, б) и҆ сѣ́мѧ и҆́хъ ѿ сынѡ́въ
12. человѣ́ческихъ: Ꙗ҆́кѡ ᲂу҆клони́ша на та̀ ѕла̑ѧ,
помы́слиша совѣ́ты, и҆̀хже не возмо́гꙋтъ соста́-
13. вити. Ꙗ҆́кѡ положи́ши ѧ҃ хребе́тъ: въ и҆збы́т

а) Пс 33, 17. б) Ис. 14, 22.

---

10. **Ꙗ҆́кѡ положи́ши** и пр. Страхъ, нужда, якѝ ты на нихъ зôслешь, нехай горять въ нихъ якъ огонь въ печи, такъ щобы они стали ся подôбными до дерева горѣючого въ печи. — **Во вре́мѧ лица̀ твоегѡ̀.** Коли ты покажешь имъ твоє гнѣвомъ запалене лице. — **Смѧте́тъ ѧ҃.** Затревожить ихъ, наповнитъ ихъ страхомъ. Въ ôтношеню до І. Христа має сей стихъ таке значенє Ты передашь твоихъ ворогôвъ, невѣрныхъ и безбожныхъ людей огню, коли прійдешь на судъ.

11. **Пло́дъ и҆́хъ** и пр. Ты погубишь не тôлько ихъ самыхъ, але и ихъ потомкôвъ, такъ що и слѣду межи людьми по нихъ не буде.

12. **Ꙗ҆́кѡ ᲂу҆клони́ша** и пр. Се стане ся имъ цѣлкомъ справедливо, бо они бажали скинути на тебе всякѝ нещастя. — **Помы́слиша** и пр. Они роздумовали надъ способами, якъ бы могли тобѣ шкодити, не могучи однако ихъ выконати.

13. **Ꙗ҆́кѡ положи́ши** и пр. Ты ихъ побєшь и змусишь до утечи. — **Въ и҆збы́тцѣхъ** и пр. Стрѣлами, якѝ тобѣ єще лишать ся, поразишь ихъ зъ переду, бо не зможуть утечи передъ тобою. Або: Съ твоимъ вѣрнымъ народомъ, якій тобѣ лишить ся по такъ многихъ вôйнахъ, проженешь твоихъ ворогôвъ а потôмъ урадуєшь лице твоихъ вѣрныхъ пôдданыхъ и помôчникôвъ. Въ ôтношеню до І. Христа подає Allioli таку мысль: Ты въ останкахъ жидôвского народа заховаєшь народнѝ черты лиця; або: ты заховаєшь ихъ при житю, щобы ихъ без-

14. цѣхъ твои́хъ ѹ҆гото́виши лицѐ и҆́хъ. [а] Вознеси́сѧ Гдⷭ҇и си́лою твое́ю: воспое́мъ и҆ пое́мъ си҃лы твоѧ̑.

Псало́мъ 21.

(Євр. 22) — О мукахъ и воскресенію І Христа.

1. Въ коне́цъ, ѡ҆ заст8пле́нїи ѹ҆́треннѣмъ, Ѱало́мъ Дв҃дꙋ.

а) Апок. 22, ·0.

настанно карати за богоубійство, якого на своимъ Мес допустили ся.

14. **Вознеси́сѧ** и пр. Ту звертає ся народъ израильскій знову до Бога, просячи єго, щобы не перестававъ оказовати свому народови своєи могучои опѣки противъ єго ворогамъ, щобы оттакъ сей народъ мôгъ всегда прославляти тую Божу опѣку, якои досвѣдчає надъ собою.

1. **Въ коне́цъ.** Зри поясненє Пс. 4, 1. — Уже давнѣйшѝ жидôвскѝ рабины утверджали, що въ тôмъ псалмѣ промавляє самъ Месія, Спаситель міра. Що сей псаломъ єсть месійнымъ, се посвѣдчають выразнѝ свѣдоцтва апостолôвъ (Іоа. 19, 24.; Євр 2, 11. 12.) и самого І. Христа (Мат. 27. 46.; Марк. 15, 34.), а такожь цѣлый змѣстъ, котрого не можна ôтнести анѣ до Давида анѣ до якого иншого чоловѣка въ исторіи израильскôй а котрый насупротивъ цѣлкомъ годить ся съ обставинами житя и мукъ І. Христа. Св. Церковь толковала сей псаломъ по всѣ часы тôлько о І. Христѣ; иншого толкованя св. Церковь николи не допускала, а на второ̂мъ Соборѣ вселеньскôмъ Царгородскôмъ осудила мнѣніє Теодора Мопсфестена, котрыйваживъ ся выясняти сей псаломъ дословно о Давидѣ. — **Ѿ заст8пле́нїи ѹ҆́треннѣмъ.** С. є. о помôчь рано. Се поясняють толкователѣ такъ, що сей псаломъ єсть молитвою Христовою о скору помôчь Отця небесного, яку отримавъ въ самъ ранокъ свого воскресенія.

2. **Бж҃е [а] Бж҃е мо́й, вонмѝ ми, вскꙋ́ю ѡ҆ста́вилъ мѧ̀ є҆сѝ? дале́че ѿ спасе́нїѧ моегѡ̀ словеса̀ грѣхо-**
3. **паде́нїй мои́хъ. Бж҃е мо́й, воззовꙋ̀ въ днѝ, и҆ не ᲂу҆слы́шиши: и҆ въ нощѝ, и҆ не въ безꙋ́мїе мнѣ̀.**
4. **Ты́ же въ ст҃ѣмъ живе́ши, хвало̀ І҆и҃лева.**

[а] Мат. 27, 46.; Марк. 15, 34

---

2. **Бж҃е Бж҃е мо́й** и пр. Такъ жалує ся І. Христосъ на крестѣ. (Мат. 27, 46.) Понеже Господь хотѣвъ зносити всѣ терпѣнія, а навѣть найболеснѣйше терпѣніє душевне, чувство опущеня ôтъ Бога, то стало ся, що его Божа природа ôтняла природѣ чоловѣчôй всю потѣху, опускаючи ю въ єи терпѣніяхъ, въ наслѣдокъ чого повстало найбôльше зъ всѣхъ терпѣній, котре называє ся опущенємъ ôтъ Бога, о якôмъ могуть мати понятіє тôлько дуже побожнî люди. (Єрон. Теод.) — **Вонмѝ ми.** Мовъ бы казавъ: Чому якъбы загнѣваный ôтвертаєшь ôтъ мене своє лице? — **Дале́че ѿ спасе́нїѧ** и пр. Мои грѣхи ôтдаляють мене ôтъ мого спасенія, не дозваляють, щобы я въ моєй чоловѣчôй природѣ уйшовъ мукъ и смерти крестнои. Якî то грѣхи мавъ І Христосъ? Ото ôнъ принявъ нашî грѣхи за свои (Іоа. 1, 29.), щобы мôгъ понести за нихъ кару; ôнъ бо — якъ говорить пророкъ Исаія — **Ꙗ҆звенъ бы́сть за грѣхѝ на́шѧ, и҆ мꙋ́ченъ бы́сть за беззако́нїѧ на́шѧ** (Ис. 53, 5.; 2. Кор. 5, 21.). — **Словеса̀.** Въ св. Письмѣ приходить **сло́во** часто въ значеню дѣла.

3. **Воззовꙋ̀** и пр. Можна ту мати на мысли молитвы Христовî въ ночи зъ страстного четверга на пятницю. Ту слова **въ днѝ, въ нощѝ** могуть мати значеня: всегда, кождого часу, безперерывно. — **Не въ безꙋ́мїе мнѣ̀.** Моя молитва не вмѣнить ся менѣ въ безъуміє, бо хотяй мôй Отець не заразъ ю выслухає, то прецѣнь выслухає ю въ часѣ способнѣйшôмъ и въ славнѣйшій способѣ, ото — воскрешаючи мене зъ мертвыхъ и спасаючи свѣтъ, рôдъ людскій, моєю крестною смертію.

4. **Въ ст҃ѣмъ.** Въ небеснôй святынѣ, въ небѣ, ôтки приходила всегда помôчь, ôтки прійде такожь спасеніє,

5. [а] **На тѧ̀ оу҆пова́ша ѻ҆тцы̀ на́ши: оу҆пока́ша, и҆**
6. **и҆зба́вилъ є҆сѝ ѧ҆̀: [б] Къ тебѣ̀ воззва́ша, и҆ спа-**
со́шасѧ: на тѧ̀ оу҆пово́ша, и҆ не постыдѣ́шасѧ.
7. **А҆́зъ же є҆́смь че́рвь а҆ не человѣ́къ, поноше́нїе**
8. **человѣ́кѡвъ и҆ оу҆ничиже́нїе люде́й. [в] Всѝ ви́дѧ-**
щїи мѧ̀ поруга́шамисѧ, глаго́лаша оу҆стна́ми, по

а) Пс. 105, 6. б) Пс. 24, 2. в) Мат. 27, 39.

с. є. спасенiє рода людского, а не моє выбавленє ôтъ смерти. — **Хвало̀ Ї҆и́лєва.** Котрого народъ израильскiй величає задля выслуханя своихъ молитвъ въ безчисленныхъ потребахъ.

5. **Ѻ҆тцы̀ на́ши.** Месiя розумѣє ту своихъ предкôвъ по плоти; тiи прибѣгали до Бога въ своихъ потребахъ съ сильнымъ упованiємъ и бували выслуханî; имъ противоставить себе Господь, якобы лишь ôнъ одинъ не мавъ дôзнати выслуханя ôтъ свого Отця небесного, хотяй съ вѣрою и упованiємъ подôбно своимъ предкамъ молить ся и хотяй находить ся въ найбôльшôй потребѣ.

7. **Че́рвь.** Яко образъ найбôльшои нужды, потребуючои доконче помочи. О тôмъ словѣ зри поясненє Исх. 25, 4. — **Поноше́нїе** и пр. Я ставъ ся для людей предметомъ наруги и обсмѣяня. Уже зъ того видимъ, що сего псалма не можна толковати о Давидѣ, бо хотяй Саулъ и єго дружина ненавидѣли Давида и переслѣдовали єго, однако народъ любивъ и поважавъ Давида. До I. Христа же можна тiи слова ôтнести цѣлкомъ точно. Зри Ис. 53, 3. Тiи слова сповнили ся на I. Христѣ, коли народъ єго ôткинувъ а выбравъ Варавву, и коли, высмѣваючи Господа, заплювавъ єму лице. (Мат. 27, 21. 29. 30. 31. 44.)

8. **Всѝ ви́дѧщїи** и пр. Слова сего и слѣдуючого стиха сповнили ся дословно на I. Христѣ. Зри Мат. 27, 39. 43. 44. — **Глаго́лаша оу҆стна́ми,** Сцѣпляли, выкривляли уста для выраженя наруги. Зри Пс. 34, 21. — **Покива́ша главо́ю.** Покивували для наруги головами, говорячи слова, о котрыхъ зри сл. ст.

9. **кива́ша главо́ю: [а] Оу҆пова̀ на Гдⷭ҇а, да и҆зба́витъ**
10. **є҆го̀: да спасе́тъ є҆го̀, ꙗ҆́кѡ хо́щетъ є҆го̀. [б] Ꙗ҆́кѡ**
ты̀ є҆сѝ и҆сто́ргїй мѧ̀ и҆з̾ чре́ва, оу҆пова́нїе моѐ
11. **ѿ сосцꙋ̀ ма́тере моеѧ̀: Къ тебѣ̀ привє́рженъ**
є҆́смь ѿ ложе́снъ, ѿ чре́ва ма́тере моеѧ̀, Бг҃ъ мо́й
12. **є҆сѝ ты. Да не ѿстꙋ́пиши ѿ менѐ, ꙗ҆́кѡ ско́рбь**
13. **бли́зъ, ꙗ҆́кѡ нѣ́сть помога́ѧй мнѣ̀. Ѡ҆бы́доша**
мѧ̀ тельцы̀ мно́зи, [в] ю҆нцы̀ ту́чнїи ѡ҆держа́ша

[а] Мат. 27, 43.; Прем. Сол. 2. 18. [б] Пс. 70, 6. [в] Ам. 4, 1. Мат. 27, 30.

---

9. **Ꙗ҆́кѡ хо́щетъ є҆го̀.** Бо любить его.

10. **Ꙗ҆́кѡ ты̀ є҆сѝ** и пр. Такъ есть, я уповавъ на Бога и уповаю на него и теперь въ тôмъ моимъ найбôльшôмъ горю; ôнъ бо опѣковавъ ся мною уже ôтъ мого дитиньства. (Переслѣдоване зъ стороны Ирода, утеча до Египта.) — **И҆сто́ргїй** и пр. Тобѣ я завдячую, що я выйшовъ зъ матерного лона, тобѣ завдячую я мое земне житє. Єсть ту отже бесѣда о надприроднôмъ зачатію и рождествѣ І. Христа.

11. **Къ тебѣ̀ привє́рженъ** и пр. Тобѣ я всецѣло ôтдавъ ся. Зри Пс. 70, 6. Иншî толкують тіи слова такъ: Тобѣ, твоей опѣцѣ бувъ я ôтданый, — и при тôмъ толкованю мають на мысли давный звычай Євреѣвъ, пôсля котрого отець принимавъ новонародженую дитину на свое лоно, и тымъ самымъ узнававъ ю яко свою и зъобовязовавъ ся о ню старати ся.

12. **Да не ѿстꙋ́пиши** и пр. Зъ огляду на опѣку, якои Спаситель дôзнававъ давнѣйше ôтъ свого Отця, просить ôнъ его и теперь, щобы его не опускавъ, коли находить ся въ найбôльшôй бѣдѣ, коли кромѣ Бога никто ему помочи не може.

13. **Ѡ҆бы́доша мѧ̀** и пр. Ôтъ сего ст. ажь до ст. 19 описує Месія свое нужденне положенє, вымагаюче якъ найскоршои помочи Божои. — **Тельцы̀ . . . ю҆нцы̀ ту́чнїи.** Суть то образы могучихъ и твердосердныхъ ворогôвъ. (Зр. Єзек. 39, 18.; Ам 4, 1.) Толкователѣ мають ту на мысли архієреѣвъ, книжникôвъ, фарисеѣвъ и

14. мѧ̀: Ѿверзо́ша на мѧ̀ ѹ҆ста̀ своѧ̀. ꙗ҆́кѡ ле́въ
15. восхища́ѧй и҆ рыка́ѧй. Ꙗ҆́кѡ вода̀ и҆злїѧ́хсѧ, и҆
разсы́пашасѧ всѧ̀ кѡ́сти моѧ̀, бы́сть се́рдце
моѐ ꙗ҆́кѡ во́скъ та́ѧй посредѣ̀ чре́ва моегѡ̀. [а)]
16. И҆́зсше ꙗ҆́кѡ скѹде́ль крѣ́пость моѧ̀, и҆ ѧ҆зы́къ
мо́й прилпѐ горта́ни моемѹ̀, и҆ въ пе́рсть сме́рти
17. све́лъ мѧ̀ є҆сѝ. [б)] Ꙗ҆́кѡ ѡ҆быдо́ша мѧ̀ псѝ мно́зи,
со́нмъ лѹка́выхъ ѡ҆держа́ша мѧ̀: и҆скопа́ша рѹ́цѣ

а Іоан. 19, 28. б) Мат. 27, 27.

другихъ зъ старшины израильской, котри̂ засудили Господа на муки и смерть крестну. — **Ѡ҆держа́ша мѧ̀.** Окружили мене.

14. **Ѿверзо́ша** и пр. Тіи слова можна розумѣти о дикôмъ крику, якимъ нарôдъ израильскій домагавъ ся засуда смерти на Іисуса, кличучи безнастанно: **Распнѝ, распнѝ є҆го̀!**

15. **Ꙗ҆́кѡ вода̀ и҆злїѧ́хсѧ.** Образъ обезсиленя. Вылята вода вскорѣ высыхаѥ, переходить въ пару, — такъ и силы тѣлесни̂ І. Христа малѣють и гинуть по поводу єго тревоги и терпѣній. Зр. 1. Цар. 7, 6.; 2. Цар. 14. 14. — **Разсы́пашасѧ** и пр. Мои кости зôстали вырвани̂ съ своихъ суставôвъ. Можна се розумѣти о розтягненю тѣла Христового на крестѣ. — **Бы́сть се́рдце** и пр. Серце утратило свою силу по причинѣ болѣзней, тревоги и смутку; оно обезсилене, не єсть уже въ станѣ оживити ся сильнѣйшими чувствами упованія на Бога и т. д. и здѣлати болѣзни зноснѣйшими. Зр. 2. Цар. 17, 10.

16. **И҆́зсше ꙗ҆́кѡ скѹде́ль** и пр. Моя сила животна єсть цѣлкомъ зломана, мои соки животни̂ высохли якъ черепъ глиняный, страшна жажда (по причинѣ уплыву крови) мучить мене, стою уже надъ берегомъ гроба.

17. **Ꙗ҆́кѡ ѡ҆быдо́ша** и пр. Не дивно, що съ мною такъ стало ся, бо ото мои вороги якъ люти̂ псы окружили мене; цѣла товпа найгôршихъ людей увзяла ся на мене, щобы якъ найболеснѣйше мене мучити. — **И҆скопа́ша** и пр. Єсть се пророцтво о роспятію І. Хрис-

18. мои̑ и̑ нóзѣ мои̑: И̑счетóша всѧ̀ кѡ́сти моѧ̀:
19. [а] ті́и же смотри́ша и̑ презрѣ́ша мѧ̀. [б] Раздѣ-
ли́ша ри̑зы моѧ̀ себѣ̀, и̑ ѡ̑ о̑де́жди моéй мета́-
20. ша жрéбїй. Ты́ же Гд҇и не ѹ̑дали̑̀ пóмощь твою̀
21. ѿ менè: на застѹплéнїе моè вонмѝ. И̑зба́ви ѿ
ѡ̑рѹ́жїѧ дѹ́шѹ мою̀: и̑ и̑зъ рѹкѝ пéсїи є̑дино-

та на крестѣ. Зр. Мат. 27, 35.; Марк. 15, 24.; Лук. 23, 33.; Іоа. 19, 23.

18. **И̑счетóша** и пр. С. є. могли почислити всѣ мои кости, вытягнувши моє тѣло при розпятію на крестѣ. — **Ті́и же смотри́ша** и пр. Замѣсть щобы мали оказовати спôвчуте для мене, такъ умученого, пораненого, они цѣлкомъ рôвнодушно а навѣть съ насмѣшками дивлять ся на мене.

19. **Раздѣли́ша ри̑зы** и пр. Зри сповнене сего пророцтва Мат. 27, 35. Сего приключеня не мôгъ бы никто своимъ розумомъ предвидѣти. Давиду не приключило ся такожь ничь подôбного.

20. **Ты́ же Гд҇и** и пр. Въ такъ великихъ мукахъ, лишеный всякои людскои помочи, збирає Спаситель всѣ свои силы и просить Бога, щобы не опуставъ єго, но щобы єго заступивъ и прославивъ; щобы хоронивъ єго, дабы вороги не обходили ся съ нимъ гôрше, нѣжь се годить ся съ Божою волею. — **На застѹплéнїе моè вонмѝ.** Прибудь менѣ чимъ скорше на оборону.

21. **И̑зба́ви** и пр. Выбави мене ôтъ людей жестокихъ, о скôлько се годить ся съ твоєю волею. Выраженя: **ѡ̑рѹ́жїе. рѹкà пéсїѧ,** (ст. 22) **ѹ̑стà львóвїи, рѡ́ги є̑динорóжїи,** служать до описаня жестокости и жадобы мести ворогôвъ Христовыхъ, знущаючихъ ся надъ нимъ въ нелюдскій способôвъ. — **Є̑динорóднѹю мою̀.** С. є. мою опущену душу, заразомъ такожь мою одиноку, найдорожшу душу; чоловѣкъ бо не має ничого дорожшого якъ свою душу.

а) Лук. 23, 35. б) Мат. 27, 35.; Марк. 15, 24.

22. **ро́днꙋю мою̀: Спаси́ мѧ ѿ ѹ҆́стъ льво́выхъ, и҆**
23. **ѿ рѡ́гъ є҆диноро́жь смире́нїе моѐ.** а) **Повѣ́мъ**
и҆́мѧ твоѐ бра́тїи мое́й: посредѣ̀ цр҃кве воспою́
24. **тѧ. Боѧ́щїисѧ Гд҃а восхвали́те є҆го̀, всѐ сѣ́мѧ**
І҆а́кѡвле просла́вите є҆го̀ да ѹ҆бо́итсѧ же ѿ не-
25. **гѡ̀ всѐ сѣ́мѧ І҆и҃левo: Ꙗ҆́кѡ не ѹ҆ничижѝ нижѐ**
негодова̀ моли́твы ни́щагѡ, нижѐ ѿвратѝ лицѐ
своѐ ѿ менѐ, б) **и҆ є҆гда̀ воззва́хъ къ немꙋ̀ ѹ҆слы-**

а) Євр. 2, 12. б) Євр. 5, 7.

---

22. **Ѿ рѡ́гъ є҆диноро́жь.** Имовѣрно єсть ту бесѣда о звѣряти, званôмъ по латинѣ rhinocerus, котрого сила єсть черезвычайно велика. Зр. Числ. 23, 22. — **Смире́нїе моѐ.** Мене пониженого, въ страшныхъ мукахъ находячого ся. — Ôтъ теперь переходить молячій ся Спаситель ôтъ прошеня до упованія на выслуханє, що єго терпѣнія скôнчать ся, и высказує, що ôнъ на подяку за тоє здѣлає.

23. **Повѣ́мъ** и пр. Я буду голосити, якимъ ты єсь, я буду ширити вѣру въ тебе, щобы всѣ тебе яко своего отця почитали и любили. Зр. Іоа. 17, 3. — **Бра́тїи мое́й.** Черезъ примирительну жертву крестну Сына Божого стали ся мы сынами Божими и братьми Христовыми. (Зр. Рим. 8, 17.; Гал. 3, 26. 27.; Євр. 2, 10. и сл.; 6, 4.) — **Посредѣ̀ цр҃кве** и пр. І. Христосъ єсть всегда межи своими вѣрными, членами своєи Церкви, котрî пôдъ єго проводомъ, крѣпленî єго благодатію хвалять Бога молитвами, пѣснями и богоугоднымъ житємъ.

24. **Боѧ́щїисѧ Гд҃а** и пр. І. Христосъ голосивъ свою науку найперше жидамъ, потомкамъ Якова, учачи ихъ правдивого почитаня Бога и боязни Божои. Христіяне, наверненî зъ жидôвъ, суть властивыми потомками старозавѣтныхъ патріярхôвъ; въ духовнôмъ же значеню суть такими потомками также христіяне зъ поганъ наверненî. Зри Рим. 9, 8.

25. **Ꙗ҆́кѡ не ѹ҆ничижѝ** и пр. Понеже не погордивъ моєю молитвою, не ôткинувъ єи ôтъ себе, але ю вы-

26. ша мѧ̀. а) Ѿ тебѐ похвала̀ моѧ̀, въ це́ркви ве-
ли́цѣй и҆сповѣ́мсѧ тебѣ̀: мл҃твы моѧ̀ возда́мъ
27. предъ боѧ́щимисѧ е҆гѡ̀. б) Ꙗ҆дѧ́тъ ѹ҆бо́зїи, и҆
насы́тѧтсѧ, и҆ восхва́лѧтъ Гд҇а взыска́ющїи Є҆гѡ̀:
жива̀ бꙋ́дꙋтъ сердца̀ и҆́хъ въ вѣ́къ вѣ́ка.

а) Пс. 34, 18. б) Пѣснь П. 5, 1.; Ис. 65, 13.; Лук 1, 53.

слухавъ и потѣшивъ мене. Тую потѣху одержавъ Спаситель на крестѣ ôтъ свого Отця небесного, передаючи въ єго руки свою душу. Зри Лук. 23, 46. – **Ни́щагѡ.** І. Христосъ называє себе убогимъ, понеже єсть ôтъ всѣхъ опущеный, понеже такъ страшно терпить мимо своеи невинности. Зри поясненє Пс. 9, 29.

26. **Ѿ тебѐ похвала̀ моѧ̀.** Тобѣ я завдячую мою побѣду надъ смертію и ворогами; тожь за се я прославляти тебе буду. — **Въ це́ркви вели́цѣй** и пр. Буду тебе прославляти въ церквѣ, до котрои вôйдуть безчислени̂ вѣрни̂ такъ зъ народа жидôвского якъ и зъ поганьскихъ народôвъ. — **Мл҃твы моѧ̀** и пр. Въ євр. текстѣ замѣсть: „молитвы мои“ читаємъ „обѣты мои“, с. є. обѣцяни̂ жертвы благодарни̂, жертвы обѣтни̂. Съ тыми жертвами були въ старôмъ завѣтѣ получени̂ обѣды жертвенни̂, до котрыхъ запрашано убогихъ, вдовы, сироты и т. д. Зри Второз. 14, 29. Прославленый Богочоловѣкъ, І. Христосъ, предкладає въ небѣ безнастанно Отцю небесному свою на земли довершену жертву яко подяку за побѣду, котру Отець небесный давъ єму ôтнести надъ ворогами и смертію; обѣдомъ жертвеннымъ єсть щасливôсть праведникôвъ въ небѣ. Таку саму що до своеи сущности жертву приносить Спаситель всегда на олтаряхъ церковныхъ, а въ св. причастію дає ôнъ своимъ вѣрнымъ угощенє, котре єсть прообразомъ небесного угощеня, вѣчнои небесной щасливости.

27. **Ꙗ҆дѧ́тъ ѹ҆бо́зїи.** Въ тôмъ св. причастію и въ вѣчныхъ радостяхъ небесныхъ возмуть удѣлъ всѣ члены громады Христовои, котри̂ суть убогими духомъ с. є. покорными. (Мат. 5, 3. 6.; Лук. 4, 18.; 12, 32.) — **Жива̀ бꙋ́дꙋтъ** и пр. Се єсть чудесне дѣйствіє св. причастія,

28. [а] **Помѧнꙋ́тсѧ и҆ ѡ҆братѧ́тсѧ къ Гдⷭ҇ꙋ всѝ концы̀**
землѝ, и҆ поклонѧ́тсѧ предъ ни́мъ всѧ̀ ѻ҆ч҃е́ствїѧ
29. **ꙗ҆зы̑къ.** [б] **Ꙗ҆́кѡ Гдⷭ҇не є҆́сть цр҇твїе, и҆ то́й ѡ҆бла-**
30. **да́етъ ꙗ҆зы́ки.** [в] **Ꙗ҆до́ша и҆ поклони́шасѧ всѝ тꙋ́чнїи**
землѝ : [г] **предъ ни́мъ припадꙋ́тъ всѝ низходѧ́-**
щїи въ зе́млю: и҆ дꙋша̀ моѧ̀ томꙋ̀ живе́тъ. [д]
31. **И҆ сѣ́мѧ моѐ поработаетъ є҆мꙋ̀: возвѣсти́тъ Гдⷭ҇е-**

а) Пс. 2. 8.; Ис. 60, 14. б) Дан. 7, 27.; Мат. 6, 10 в) Ис. 25, 6. г) Пс. 49, 23. д) Ис. 53, 10.

що оно не лишь кормить душу до житя вѣчного, але приспособляє и тѣло до будучого славного воскресенія зъ мертвыхъ, щобы тоє тѣло наше въ день суда злучивши ся наново съ душею, подѣляло вразъ съ нею вѣчнû радости небеснû. Зри Іоа. 6, 55.

28. **Помѧнꙋ́тсѧ** и пр. Черезъ смерть крестну Спасителя зôстала зôрвана перегорода межи жидами а поганами (Єфес 2, 14.); ôтъ теперь мають не лишь жиды але и всѣ поганьскû народы отримати ôтъ Бога ласку наверненя до І. Христа, належаня до єго царства. — **Всѧ̀ ѻ҆ч҃е́ствїѧ ꙗ҆зы̑къ.** Всѣ родины поганьскû с. є. всѣ поганьскû народы.

29. **Ꙗ҆́кѡ Гдⷭ҇не** и пр. Слушно погане до І. Христа навернуть ся и єму кланяти ся будуть, понеже ôнъ єсть правдивымъ царемъ всѣхъ народôвъ свѣта.

30. **Ꙗ҆до́ша и҆ поклони́шасѧ** и пр. Не тôлько убогû и малû, але и богатû, великû, маючû дôбръ дочасныхъ подостаткомъ (**тꙋ́чнїи землѝ**), возмуть участь въ обѣдѣ жертвеннôмъ (Пр. Євхаристіи) и въ всѣхъ ласкахъ крестнои жертвы Христовои. — **Всѝ низходѧ́щїи въ зе́млю.** Всѣ, котрû сходять до гробу, котрû умирають, с. є. всѣ люди поклонять ся І. Христу, упокорять ся передъ нимъ. — **Дꙋша̀ моѧ̀ томꙋ̀ живе́тъ.** Я же буду по моимъ воскресенію жити вѣчно въ бôльшу честь и славу мого Отця небесного.

31. **И҆ сѣ́мѧ моѐ** и пр. Мои вѣрнû, зродженû зъ мого сѣмени с. є. освяченû благодатію св. Духа за мо-

32. вѝ рóдъ грѧдꙋ́щїй. И҆ возвѣстѧ́тъ прáвдꙋ е҆гѡ̀ лю́демъ рóждшымсѧ, ꙗ҆̀же сотворѝ Гдⷭ҇ь.

Псало́мъ 22.

(Євр. 23.) — Господь есть пастыремъ и опѣкуномъ.

Ѱало́мъ Дв҃дꙋ.

имъ посредництвомъ, будуть служили Богу — **Возвѣстѝтъ** и пр. Будучій рôдъ людей съ радостію пріиме оповѣдане спасительнои вѣры. — Або: Якъ рôдному отцю оповѣщано у жидôвъ, що народило ся єму дитя, такъ мои ученики оповѣстать Отцю небесному, що по нихъ прійдуть цѣлŷ безчисленŷ поколѣня, котрŷ будуть его дѣтьми.

32. **И҆ возвѣстѧ́тъ** и пр. Мои вѣрнŷ будуть оповѣщали Божу доброту и справедливôсть дальшимъ поколѣнямъ. — **Ꙗ҆̀же сотворѝ Гдⷭ҇ь.** Якŷ то великŷ дѣла совершивъ Богъ для спасенія людей.

Ѱало́мъ Дв҃дꙋ. Коли и при якôй случайности уложивъ Давидъ сей псаломъ, се не дасть ся точно означити. Зъ того, що въ тôмъ псалмѣ покликує ся Давидъ на многŷ доказы Божои опѣки, можна бы заключати, що Давидъ уложивъ сей псаломъ уже въ пôзнѣйшôмъ часѣ, тѣшачи ся супокоємъ и съ совокупленємъ духа розмышляючи надъ пережитыми приключенями. Овочемъ того розмышляня було, що Давидъ прійшовъ до пересвѣдченя о правдиво пастырскôй, ôтцѣвскôй опѣцѣ Божôй надъ нимъ и надъ его народомъ. Чувства вдячности взглядомъ Бога за тую его чудесну опѣку хотѣвъ отже Давидъ выразити въ тôмъ псалмѣ. Гдеякŷ суть того мнѣнія, що Давидъ написавъ сей псаломъ, ставши ся зъ пастыря царемъ израильскимъ; для того — кажуть они — находять ся въ тôмъ псалмѣ образы зъ житя пастушного а зарôвно згадує ся про царску трапезу. Св. Отцѣ толкують сей псаломъ о І. Христѣ, котрый вѣрныхъ свого стада, яко добрый пастырь, надѣлює ласками своеи Церкви, плывучими зъ св. Тайнъ, благословеній и освященій Церквою подаваныхъ.

1. **Гдⷭ҇ь** [a] **пасе́тъ мѧ̀, и҆ ничто́же мѧ̀ лиши́тъ.**
2. **На мѣ́стѣ ѕла́чнѣ, та́мѡ всели̑ мѧ: на водѣ̀**
3. **поко́йнѣ воспита́ мѧ. Дꙋ́шꙋ мою̀ ѡ҆брати̑: на-**
ста́ви мѧ̀ на стези̑ пра́вды и҆́мене ра́ди своегѡ̀.

---

[a] Ис. 40. 11 ; Єрем. 23, 4. ; Єзек. 34, 23 ; Іоа. 10, 11. 12. ; 1 Петр 2, 25

---

1. **Гдⷭ҇ь пасе́тъ мѧ̀.** Давидъ порôвнує Бога съ пастыремъ, котрый старає ся о заспокоєнє всѣхъ потребъ свого стада. Богъ старає ся не лишь о заспокоєнє нашихъ потребъ дочасныхъ, але кормить насъ такожь своимъ словомъ и благодатію. — **Ничто́же мѧ̀ лиши́тъ.** На ничôмъ менѣ не збуває, я маю все, чого менѣ потреба до житя теперѣшного и будучого.

2. **На мѣ́стѣ ѕла́чнѣ.** С. є. На мѣстци богатôмъ въ пашу. — **На водѣ̀ поко́йнѣ.** С. є. надъ водою спокôйною, тихою. — Зеленѝ луги и спокôйнѝ воды суть образами обыльности ласкъ Божихъ, якѝ Давидъ завдячувавъ добротѣ Бога. Въ высшôмъ значеню вода спокôйна есть образомъ ласки Божои оживляючои, освящаючои, котру отримує чоловѣкъ насамперѣдъ въ св. крещенію. Allioli має ту на мысли ласку потѣхи св. Духа, покликуючи ся на Іоа. 4, 10. ; 7, 38.

3. **Дꙋ́шꙋ мою̀** и пр. Якъ дбаючій о добро свого стада пастырь провадить своє стадо дорогами добрыми, вôльными ôтъ небезпеченьствъ, а заблукавшу ся ôвцю назадъ до свого стада спроваджує, такъ само провадить Богъ душѣ людскѝ єдино безпечною дорогою праведности, ведучою до вѣчнои щасливости, завертає же заблукавшѝ ся душѣ назадъ до свого двора своєю благодатію, збôльшаючи ихъ любовь, просвѣчуючи ихъ розумъ, скрѣпляючи ихъ духа до побореня покусъ, ôтстрашаючи ихъ ôтъ грѣха рôжными примѣрами и внутрѣшными остереженями. — **И҆́мене ра́ди своегѡ̀.** Всё же тоє дѣлає Богъ для тымъ бôльшого прославленя свого имени въ своихъ праведникахъ, або для того, що єсть опѣкуючимъ ся, охороняючимъ, спасаючимъ Богомъ; Єгова бо значить: Богъ спасаючій. Зри Пс. 24, 11.; Пс. 30, 4. ; Ис. 43, 25.

4. [а] **А҆́ще бо̀ и҆ пойдꙋ̀ посредѣ̀ сѣ́ни сме́ртныѧ, не
оу҆бою́сѧ ѕла̀, ꙗ҆́кѡ ты̀ со мно́ю є҆сѝ: же́злъ
тво́й и҆ па́лица твоѧ̀, та̀ мѧ̀ оу҆тѣ́шиста.** [б]
5. **Оу҆гото́валъ є҆сѝ предо мно́ю трапе́зꙋ сопро́тивъ
стꙋжа́ющымъ мнѣ̀:** [в] **оу҆ма́стилъ є҆сѝ є҆ле́емъ
главꙋ̀ мою̀, и҆ ча́ша твоѧ̀ оу҆поѧва́ющи мѧ̀ ꙗ҆́кѡ**

а) Пс. 117, ‘.; Рим. 8, 31. б) Притч. Сол. 9, 2. в) Пс. 25, 7.

---

4. **А҆́ще бо и҆ пойдꙋ̀** и пр. С. є хотяй бы я находивъ ся середъ найбôльшихъ небезпеченьствъ тѣла и души -- **Сѣ́ни сме́ртныѧ.** Єсть то тѣнь, темнота, яка панує въ адѣ, въ свѣтѣ пôдземнôмъ, ôттакъ темнота найбôльша; єсть се образъ найбôльшои опасности, опасности смерти тѣлеснои або тяжкого упадку душевного. — **Же́злъ твой** и пр. Твôй пастырскій провôдъ и опѣка суть моєю потѣхою, моєю надѣєю. Св. Єронимъ розумѣє пôдъ жезломъ спасительне каранє овець, а пôдъ палицею печаливе опѣкованє ся ними.

5. **Оу҆гото́валъ** и пр. Заставленый стôлъ єсть образомъ обыльного дочасного и духовного благословенія, яке подає Богъ своимъ слугамъ. Св. Отцѣ розумѣють пôдъ тымъ столомъ трапезу Господню, при котрôй мы кормлени̂ Тѣломъ и Кровію Христовою одержуємъ силу противъ нашимъ злымъ склонностямъ, покусамъ и всякимъ нашимъ ворогамъ душевнымъ. — **Сопроти́въ стꙋжа́ющымъ мнѣ̀** (докучаючимъ менѣ). Богъ подає своимъ слугамъ своє благословеніє передъ лицемъ безбожныхъ, имъ на перекôръ, для ихъ завстыдженя, с. є. въ очи впадаючимъ способомъ, въ обыльности, щобы безбожни̂ пôзнали, що Богъ помагає своимъ слугамъ, що ними опѣкує ся. — **Оу҆ма́стилъ** и пр. Помазованє головы елеємъ було на востоцѣ въ звычаю при веселыхъ торжествахъ, бенкетахъ (Марк. 14, 3.; Лук. 7, 46.; Ам. 6, 6.) Въ высшôмъ значеню єсть елей образомъ дарôвъ св. Духа — **Ча́ша твоѧ̀** и пр. Якже знаменита (**держа́вна**) єсть твоя чаша, повна доброго, сильного вина! Єсть се образъ радости, щастя, якими Богъ упоює своихъ слугъ

6. **держа́вна. И҆ млⷭ҇ть твоѧ̀ пожене́тъ мѧ̀ всѧ̑ дни̑ живота̀ моегѡ̀: и҆ є҆́же всели́тимисѧ въ до́мъ Гдⷭ҇нь въ долготꙋ̀ дні́й.**

Псало́мъ 23.

(Євр. 24.) — Пѣснь при впровадженю кивота завѣта до дому Сіоньского

Ѱало́мъ Дв҃дꙋ є҆ди́ныѧ ѿ сꙋббѡ́тъ.

неразъ уже на тôмъ свѣтѣ, такъ що они радуючи ся лишь о Бозѣ, не зважають на ніякû терпѣня, напасти ворогôвъ, чують ся вповни задоволеными и щасливыми.

6. **И҆ млⷭ҇ть твоѧ̀** и пр. Я маю сильну надѣю, що ты въ своимъ милосердію будешь мною опѣковати ся и на дальше черезъ цѣле моє житє. — **Пожене́тъ мѧ̀.** За добре дѣлаючими иде милосердіє, благословеніє Боже, а грѣшачихъ переслѣдує и картає справедливôсть Божа. Зр. Притч. Сол. 13, 22. Allioli такъ се поясняє: Твоя благодать упереджає мою волю, товаришить ей и довершає съ нею кожде добре дѣло. — **И҆ є҆́же всели́тимисѧ** и пр. Сильно надѣю ся, що твоє милосердіє допоможе менѣ, що колись стану ся въ твоимъ домѣ с. є. въ небѣ участникомъ вѣчного щастя. Иншû мають ту на мысли усильне бажанє Давида умѣщеня кивота завѣта въ мѣстцю достойнôмъ святости и величия Божого, щобы мôгъ ôттакъ якъ найдовше приходити на тоє мѣстце для молитвы. (Зр. 2. Цар. 15, 25.) — **Въ долготꙋ̀ дні́й.** На вѣки.

Є҆ди́ныѧ ѿ сꙋббѡ́тъ. Тутъ слôво **є҆ди́нъ** значить: первый, с. є. первого дня тыждня. (Зр. Быт. 1, 5.) Сей отже псаломъ бувъ спѣваный первого дня по суботѣ с. є. въ недѣлю. Змѣстъ сего псалма есть: Господь, Сотворитель неба (ст. 1. 2.), до котрого має приступъ лишь праведникъ (ст. 3—6.), входить (ст 7—10.) до святыни (до св. скиніи на Сіонѣ 2. Цар. 6.; 1. Пар. 15.)

1. Гⷭ҇на [а] землѧ̀ и҆ и҆сполне́нїе є҆ѧ̀, вселе́ннаѧ и҆ всѝ
2. живꙋ́щїи на не́й. [б] То́й на морѧ́хъ ѡ҆снова́лъ
3. ю҆̀ є҆̀сть, и҆ на рѣка́хъ оу҆гото́валъ ю҆̀ є҆̀сть. [в] Кто̀
взы́детъ на го́рꙋ Гⷭ҇ню? и҆лѝ кто̀ ста́нетъ на
4. мѣ́стѣ ст҃ѣмъ є҆гѡ̀? Непоки́ненъ рꙋка́ма [г] и҆
чи́стъ се́рдцемъ, и҆̀же не прїѧ́тъ всꙋ́е дꙋ́шꙋ свою̀,
5. и҆ не клѧ́тсѧ ле́стїю и҆̀скреннемꙋ своемꙋ̀. [д] Се́й
прїи́метъ благослове́нїе ѿ Гⷭ҇а, и҆ мл҃ты́ню ѿ

а) Исх. 19, 5.; Іов. 41, 2.; Пс. 49, 12.; 1. Кор 10, 26. б) Іов. 38, 6. в) Пс. 14, 1. г) Мат. 5, 8. д) Ис. 48, 1в.; Ос. 10, 12.

Св. Отцѣ выясняють сей псаломъ также о вознесенію (входѣ) І. Христа на небо.

1. **И҆сполне́нїе є҆ѧ̀.** Що лишь землю наповняє, що лишь на ней находить ся и жіє, люди, звѣрята, дерева и т. д. Зр. 1. Кор. 10, 26.

2. **На морѧ́хъ** и пр. О земли, о суши можна сказати, що зôстала основана на моряхъ, на рѣкахъ, о скôлько суха земля вырынула, вийшла зъ воды на верхъ (Быт. 1, 9. и сл.); або єсть ту бесѣда о пôдземныхъ водахъ, котрî суть въ полученю съ морями (Быт. 7, 11.). — **Оу҆гото́калъ.** Утвердивъ.

3. **Кто̀ взы́детъ** и пр. Кто єсть гôднымъ того, щобы мôгъ для молитвы зближати ся до того всемогучого Бога, котрый ôтъ теперь буде мешкати на горѣ Сіоньскôй? Якî прикметы мусить мати той, що хоче тамъ посѣщати Бога для отриманя єго благословенія? Ôтповѣдь на се пытанє слѣдує въ ст. 4. Хотяй ту въ першôмъ рядѣ маємъ розумѣти св. скинію на Сіонѣ, однако розумѣти належить ту также царство Боже, небо.

4. **Непови́ненъ** и пр. Котрого намѣры, чувства, бажаня и дѣла суть чистî, святî. — **И҆̀же не прїѧ́тъ** и пр. Котрый не старає ся о рѣчи суєтнî, порожнî, а тôлько о правдивî добра. (Авг.) Зр. Фил. 3, 19.; Як. 4, 4.; 1. Іоа. 2, 15. и сл. — **Не клѧ́тсѧ** и пр. Кто не образивъ Бога ложного присягою.

5. **Мл҃ты́ню** Милосердіє, въ котрôмъ Богъ дає чоловѣкови свои добродѣйства, принимаючи милостиво єго

6. **Бг҃а Сп҃са своегѡ̀.** [a] **Се́й ро́дъ и҆́щꙋщихъ Гд҃а,**
7. **и҆щꙋ́щихъ лицѐ Бг҃а І҆а́кѡвлѧ. Возми́те врата̀**
кнѧ̑зи ва́шѧ, и҆ возми́тесѧ врата̀ вѣ̑чнаѧ: и҆ вни́-
8. **детъ цр҃ь сла́вы. Кто̀ є҆́сть се́й цр҃ь сла́-**
вы? Гд҃ь крѣ́покъ, Гд҃ь си́ленъ въ бра́ни.

---

[a] 1. Петр. 2, 9.

добри̂ дѣла и платячи за нихъ своими добродѣйствами, хотяй тіи добри̂ дѣла чоловѣка суть овочами Божои благодати. Кожде отже добродѣйство Боже маємъ уважати за милостыню ôтъ Бога отриману.

6. **Се́й ро́дъ** и пр. Передъ Богомъ въ святынѣ и въ небѣ могуть явити ся тôлько тіи люди, що стараются ся Бога и єго волю пôзнати, тую волю Божу сповняти и єго ласку узыскати. Зр. Быт. 4, 14.; Исх. 33, 14. — **Бг҃а І҆а́кѡвлѧ.** С. є. Бога правдивого, котрому служивъ и̂ котрого особлившои помочи дôзнававъ патріархъ Яковъ.

7. **Возми́те врата̀** и пр. Въ краснôмъ поетичнôмъ полетѣ звертає ся псалмопѣвецъ до ворôтъ мѣста Єрусалима, щобы пôднесли свои верхни̂ бальки (**кнѧ̑зи**) до горы для входу Христа Господа. Єсть се образъ взятый зъ давныхъ часôвъ, коли то неразъ розбирано ворота мѣста, єсли тіиже були за низьки̂ и не ôтповѣдни̂ для торжественного въѣзду якого царя або князя. — Инши̂ розумѣють тутъ ôдозву до князѣвъ мѣста, щобы отворили ворота храма єрусалимского для входячого тамъ Спасителя. Allioli видить тутъ ôдозву до ангелôвъ: отворѣть, вы ангелы, ворота блаженои вѣчности Сынови Божому, котрый вертає торжественно до неба. — **Врата̀ вѣ̑чнаѧ.** С. є. ворота сильни̂ або стари̂. Сіонъ бувъ одною зъ найстаршихъ твердинь земли обѣцянои. Въ высшôмъ значеню можемъ пôдъ тыми воротами розумѣти ворота вѣчности, небо, куда Спаситель, якъ высше було сказано, торжественно входить по довершеню дѣла ôткупленя рода людского. — **Цр҃ь сла́вы.** Славный Богъ, котрого прославляють всѣ єго дѣла (ст. 1. 2.) яко всемогучого Господа вселеннои (ст. 8.).

8. **Гд҃ь си́ленъ въ бра́ни.** Єсть то сей Богъ, сей царь сильный, котрый въ вôйнахъ въ часахъ судій,

9. Возми́те врата̀ кнѧ́зи ва́шѧ, и҆ возми́тесѧ врата̀
10. вѣ́чнаѧ: и҆ вни́детъ цр҃ь сла́вы. Кто̀ е҆́сть се́й
цр҃ь сла́вы? Гд҇ь си́лъ, то́й е҆́сть цр҃ь сла́вы.

Псало́мъ 24.

(Євр 25.) — Прошене о помôчь и о прощене грѣхôвъ.

Ѱало́мъ Дв҃дꙋ.

1. Къ тебѣ̀ Гд҇и [a] воздвиго́хъ дꙋ́шꙋ мою̀, Бж҃е
мо́й на тѧ̀ ᲂу҆пова́хъ, да не постыжꙋ́сѧ въ вѣ́къ,

Саула а и Давида оказавъ ся яко всемогучій оборонця свого народа.

10. **Гд҇ь си́лъ.** Євр. tsebaoth. Се слово означає всемогучого воєводу, котрого слухають вôйска небеснî (анґелы и звѣзды) и всѣ силы природы, и котрый може ихъ употребити до побѣдженя ворогôвъ свого народа.

Ѱало́мъ Дв҃дꙋ. Сей псаломъ єсть въ євр. текстѣ такъ уложеный, що першî буквы поодинокихъ стихôвъ сего псалма слѣдують по собѣ въ порядку євр. азбуки; сей псаломъ єсть першимъ зъ т. зв. акростихôвъ, котрыхъ въ псалтирѣ єсть сѣмь а котрî зôстали въ той спосôбъ уложенî — здає ся — для тымъ легшого ихъ спамятаня. При якôй нагодѣ бувъ сей псаломъ уложеный, се не дасть ся точно доказати. Имовѣрно написавъ Давидъ сей псаломъ въ часѣ Авессаломового переслѣдованя, котре Давидъ уважає яко кару за свои грѣхи (ст. 7. 11.). Зр. 2. Цар. 11, 4. 16. Сей псаломъ може служити яко молитва для кождого христіянина въ скорби находячого ся, котрый уважаючи свою скорбь за справедливу кару за грѣхи и жалуючи за тіиже, просить Бога о помôчь и выбавленє зъ скорби.

1. **Воздвиго́хъ дꙋ́шꙋ мою̀.** До молитвы; молитва бо єсть пôднесенємъ духа нашого до Бога. — **Да не въ вѣ́къ.** Николи. — **Нижѐ да посмѣю́тмисѧ** и пр. Не допусти, Боже, щобы мои вороги ôтнесли побѣду надôмною

---

[a] Пс. 85, 4.

2. **нижѐ да посмѣю́тмисѧ вразѝ мои̑: [а] И҆́бо всѝ**
3. **терпѧ́щїи тѧ̀ не постыда́тсѧ. Да постыда́тсѧ**
4. **беззако́ннꙋющїи вотщѐ. [б] Пꙋтѝ ткоѧ̀ Гд҃и ска-**
5. **жѝ мнѣ̀, и҆ стезѧ́мъ твои́мъ наꙋчѝ мѧ. Наста́-**
ви мѧ̀ на и҆́стинꙋ твою̀, и҆ наꙋчѝ мѧ, ꙗ҆́кѡ ты̀
є҆сѝ Бг҃ъ Сп҃съ мо́й, и҆ тебѐ терпѣ́хъ ке́сь де́нь.
6. **[в] Помѧнѝ щедрѡ́ты твоѧ̀ Гд҃и, и҆ мл҃ти твоѧ̀,**

а) Пс 21, 6. б) Пс 26, 11. в) Пс. 102, 17.; Єрем. 33, 11.

а потôмъ насмѣвали ся зъ мене, що я надармо покладавъ въ тобѣ мою надѣю.

2. **Ико всѝ терпѧ́щїи** и пр. Я бо вѣрую сильно, що всѣ, котрŷ терпеливо и вытревало на твою помôчь надѣють ся, не бувають завстыдженŷ ôтказанємъ твоєи помочи.

3. **Да постыда́тсѧ** и пр. Нехай зôстануть ôтъ тебе завстыдженŷ всѣ злобно и безбожно съ мною поступаючŷ, котрŷ переслѣдують мене безъ нiякои причины.

4. **Пꙋтѝ твоѧ̀** и пр. Давидъ єсть свѣдомый того, що Богъ тôлько тогда єму допоможе, коли єго житє буде богоугодне, и для того просить Бога (ст. 4. 5) о внутрѣшне просвѣченє, щобы мôгъ по всѣ часы ходити дорогою Божихъ заповѣдей.

5. **Наста́ви мѧ̀ на и҆́стинꙋ ткою̀.** Веди мене, будь моимъ провôдникомъ на дорозѣ правдивои побожности, ôтповѣдаючои твоєй правдѣ, твоєй науцѣ. — **Тебѐ терпѣ́хъ ке́сь де́нь.** Черезъ цѣле моє житє я терпеливо надѣявъ ся сповненя твоихъ обѣтницъ.

6. **Ꙗ҆́кѡ ѿ вѣ́ка сꙋ́ть.** Згадай на твоє милосердiє, яке ты ôтъ вѣкôвъ оказовавъ людямъ, а особливо патрiярхамъ твого выбраного народа.

7. ѧ҆́кѡ ѿ вѣ́ка сꙋ́ть. а) Грѣ́хъ ю҆́ности моеѧ̀ и҆
невѣ́дѣнїѧ моегѡ̀ не помѧнѝ: по млⷭ҇ти твое́й
помѧни́ мѧ ты̀ ра́ди бла́гости твоеѧ̀ Гдⷭ҇и. б)
8. Бл҃гъ и҆ пра́въ Гдⷭ҇ь, сегѡ̀ ра́ди законоположи́тъ
9. согрѣша́ющымъ на пꙋтѝ. Наста́витъ кро́ткїѧ
на сꙋ́дъ, наꙋчи́тъ кро́ткїѧ пꙋте́мъ свои́мъ.

а) Іов. 13, 26. б) Второз. 32, 4.

7. **Грѣ́хъ ю҆́ности моеѧ̀.** Грѣхи молодости суть звычайно меньше злобными, нѣжь грѣхи поповненî въ пôзнѣйшôмъ дозрѣлôмъ вѣцѣ, понеже чоловѣкъ молодый не має еще повного пôзнаня рѣчей, а при тôмъ задля молодечихъ пристрастей, котрî у него сильнѣйшими суть, неразъ щось нерозважного и злого здѣлати може. (Зр. Іов. 13, 26.) — **Невѣ́дѣнїѧ моегѡ̀.** Грѣхи зъ невѣжества поповненî суть легшî и легше прощаются ся нѣжь грѣхи довершенî въ повнôмъ пôзнаню ихъ злобы. Зр. 1. Тим. 1, 13. Въ евр. текстѣ есть: моихъ переступлень. Многî толкователѣ розумѣють пôдъ грѣхомъ, о котрôмъ ту Давидъ згадує, его грѣхъ, якого допустѝвъ ся съ Вирсавією, женою Урії. — **По млⷭ҇ти твое́й** и пр. Давидъ уважає свою теперѣшну сумну судьбу яко наслѣдокъ своихъ давнѣйшихъ провинъ, и тому просить Бога, щобы поступовавъ съ нимъ не пôсля своеи строгости але пôсля свого милосердія.

8. **Бл҃гъ и҆ пра́въ Гдⷭ҇ь** и пр. Богъ есть добрый и справедливый; ôнъ любить людей, хотяй ненавидить грѣхъ; ôнъ поучить грѣшникôвъ, котрî зблудили зъ дороги его заповѣдей, що мають дѣлати, щобы могли знову станути на тôй дорозѣ.

9. **Наста́витъ кро́ткїѧ** и пр. Богъ спровадить на дорогу свого закона тыхъ, що Богу охотно пôдчиняють ся и радо ему вести себе дають, котрî не суть упертыми грѣшниками и злобно Божôй волѣ не спротивляють ся. — **На сꙋ́дъ.** Пôдъ судомъ Божимъ розумѣє ся въ св. Письмѣ неразъ Божій законъ, Божî заповѣди.

10. а) **Всѧ̀ пꙋтїѐ Гдⷭ҇ни млⷭ҇ть б) и҆ и҆́стина, взыска́ющымъ**
11. **завѣ́та є҆гѡ̀ и҆ свидѣ̂нїѧ є҆гѡ̀.** в) **Ра́ди и҆́мене**
твоегѡ̀ Гдⷭ҇и, и҆ ѡ҆чи́сти грѣ́хъ мо́й, мно́гъ бо
12. **є҆́сть. Кто̀ є҆́сть чл҃вѣ́къ боѧ́йсѧ Гдⷭ҇а? законопо-**
13. **ложи́тъ є҆мꙋ̀ на пꙋтѝ, є҆гѡ́же и҆зво́ли.** г) **Дꙋша̀**
є҆гѡ̀ въ бл҃ги́хъ водвори́тсѧ, и҆ сѣ́мѧ є҆гѡ̀ на-

а) Ос. 14, 10. б) Дан. 4, 34. в) Пс. 78, 9. г) Ис 60, 21.

---

10. **Всѧ̀ пꙋтїѐ** и пр. Все руководство Боже на тôмъ залежить, що Богъ єсть милосерный и вѣрный въ выповненю даныхъ обѣтницъ взглядомъ тыхъ своихъ слугъ, котри̂ стараютъ ся пôзнати єго законъ, щобы могли потôмъ точно єго держати ся. — **Завѣ́та є҆гѡ̀.** С. є. закона Божого, на котрого выповненю опирає ся Божій завѣтъ, заключеный съ народомъ израильскимъ, и выконанє Божихъ обѣтницъ, даныхъ томуже народови. — **Свидѣ̂нїѧ є҆гѡ̀.** С. є. Божи̂ заповѣди, находячи̂ ся въ Божôмъ, народови израильскому данôмъ законѣ, котри̂ суть заразомъ свѣдоцтвомъ Божои волѣ, объявленои въ тыхъ заповѣдяхъ.

11. **Ра́ди и҆́мене** и пр. Щобы тымъ явнѣйше оказало ся твоє милосердіє, щобы тымъ бôльше було возвеличене твоє имя (зр. Пс. 22, 3.), прости менѣ мои много̂ и тяжки̂ грѣхи.

12. **Кто̀ є҆́сть чл҃вѣ́къ** и пр. Мовъ бы казавъ: Яке єсть щастє чоловѣка, котрый боитъ ся Бога? На се пытанє ôтповѣдає Богъ въ тôмъ стиху и въ стихахъ слѣдуючихъ. — **Законоположи́тъ** и пр. Для такого чоловѣка єсть самъ Богъ учителемъ, вказуючи єму дорогу, котрою має въ своимъ житю поступати а котру одну Богъ похваляє, жадаючи, щобы всѣ єго исповѣдники нею ходили.

13. **Дꙋша̀ є҆гѡ̀** и пр. Богъ наповнитъ єго добрами духовными и дочасными; кто бо шукає царства Божого, тому дає Богъ тоє, чого єму до земного житя потре-

14. **слѣ́дитъ зе́млю.**[а] **Держа́ва Г҃дь боѧ́щихсѧ є҆гѡ̀,**
15. [б] **и҆ завѣ́тъ є҆гѡ̀ ꙗ҆ви́тъ и҆̀мъ.**[в] **Ѻ҆́чи мои҆̀ вы́нꙋ**
къ Г҃дꙋ, ꙗ҆́кѡ то́й и҆сто́ргнетъ ѿ сѣ́ти но́зѣ
16. **мои҆. При́зри на мѧ̀ и҆ поми́лꙋй мѧ̀, ꙗ҆́кѡ є҆ди-**
17. **норо́дъ и҆ ни́щъ є҆́смь а҆̀зъ.**[г] **Ско́рби се́рдца**
моегѡ̀ ᲂу҆мно́жишасѧ, ѿ нꙋ́ждъ мои́хъ и҆зведи́

а) Второз. 29, 29. б) Лук. 8, 10. в) Іов. 16, 20. г) 2. Цар. 22, 7.

ба. (Мат. 6, 33.) — **Сѣ́мѧ є҆гѡ̀** и пр. Єго потомки будуть щасливо проживали въ земли хананейскôй. Богъ давъ Израильтянамъ землю хананейску яко дѣдицтво пôдъ условіємъ, що будуть заховували законъ Божій; въ противнôмъ случаю мало наступити ихъ выгнанє зъ тои земли (зр. Лев. 26, 32 и сл.); а такъ наслѣдити землю, посѣдати ю дѣдичнымъ способомъ, значить: бути участникомъ Божого благословенія, Божои ласки, словомъ, бути щасливымъ. (Мат. 5, 5)

14. **Держа́ка Г҃дь** и пр. Богъ єсть ихъ сильною охороною. — **Завѣ́тъ є҆гѡ̀** и пр. Пôдметомъ єсть ту **завѣ́тъ.** Мысль така: Богъ немовъ заключивъ угоду съ боячими ся єго, що объявить имъ свои тайны, свои намѣры, свою волю, словомъ, що ôтносины межи Богомъ а тыми, що єго боять ся, будуть якбы межи щирыми, отвертыми пріятелями. Зр. Пс. 50, 8.; Мат. 11, 25.; Лук. 8, 10. Allioli се такъ поясняє: Богъ зъобовязавъ ся мовъ завѣтомъ, що дасть себе яко опѣкуна, яко оборонцю пôзнати тымъ, котрî єго боять ся. Зр. Іоа. 17, 3.

15. **Ѻ҆́чи мои҆̀.** С. є. надѣя моя; очи бо звертаємъ до того, ôтъ кого помочи очѣкуємъ, надѣємъ ся. — **Ꙗ҆́кѡ то́й и҆сто́ргнетъ** и пр. Понеже никто иншій, а тôлько Богъ одинъ може мене освободити зъ сѣтей моихъ ворогôвъ — такъ тѣлесныхъ якъ и душевныхъ.

16. **Ꙗ҆́кѡ є҆диноро́дъ** и пр. Понеже єсмь самъ одинъ, позбавленый всякои чужои помочи, въ бѣдѣ, въ скорби погруженый, а ворогôвъ маю въоколо много.

18. мѧ. Ви́ждь смире́нїе моѐ и҆ трꙋ́дъ мо́й, и҆ ѡ҆ста́-
19. ви всѧ҄ грѣ́хи моѧ̀. [a] Ви́ждь врагѝ моѧ̀, ꙗ҆́кѡ
ᲂу҆мно́жишасѧ, и҆ ненавидѣ́нїемъ непра́веднымъ
20. возненави́дѣша мѧ̀. Сохранѝ дꙋ́шꙋ мою̀ и҆ и҆з-
ба́ви мѧ̀: да не постыжꙋ́сѧ, ꙗ҆́кѡ ᲂу҆пова́хъ на
21. тѧ̀. Незло́бивїи и҆ пра́вїи прилѣплѧ́хꙋсѧ мнѣ̀,
22. ꙗ҆́кѡ потерпѣ́хъ тѧ̀ Гдⷭ҇и. И҆зба́ви Бж҃е Ї҆и҃лѧ ѿ
всѣ́хъ скорбе́й е҆гѡ̀.

---

[a] Іов. 15, 25.

---

18. **Ви́ждь смире́нїе моѐ.** Глянь, якъ я есмь упокореный, въ якôй нуждѣ я находжу ся. — **Ѡ҆ста́ви всѧ҄ грѣ́хи моѧ̀.** Прости менѣ всѣ мои грѣхи, а съ ними нехай уступлять ôтъ мене и всѣ кары, котрî суть ихъ наслѣдками.

19. **Ненавидѣ́нїемъ непра́веднымъ возненави́дѣша мѧ̀.** Ненавидять, переслѣдують мене несправедливо, безъ причины, або безъ мѣры.

20. **Дꙋ́шꙋ мою̀.** Мое житє. — **Да не постыжꙋ́сѧ** и пр. Щобы я не повстыдавъ ся, що я къ тобѣ однôмъ положивъ мою надѣю.

21. **Незло́бивїи** и пр. Люди честного и правого серця, видячи мою невиннôсть и правоту, видячи, що я надѣю положивъ въ Бозѣ, прилягли до мене, получили ся съ мною яко съ подôбнымъ собѣ. Тожь я не хотѣвъ бы теперь встыдати ся передъ тыми моими прïятелями, котрî побудженî моимъ словомъ и примѣромъ, также въ Бозѣ положили свою надѣю; се же стало бы ся, наколи бы ты, Боже, не здѣлавъ для мене того, о що я тебе прошу. Иншî переводять евр. текстъ такъ: Невиннôсть и правôсть хоронять мене. — **Потерпѣ́хъ тѧ̀ Гдⷭ҇и.** Зри поясненє выс. ст. 5.

22. **И҆зба́ви Бж҃е** и пр Здає ся, що сей стихъ додали Израильтяне ажь пôзнѣйшо, коли сей псаломъ бувъ уживанымъ при ихъ богослуженяхъ.

Псало́мъ 25.

(Євр. 26.) — Молитва невинного, побожного чоловѣка о помôчь Божу.

Ѱало́мъ Дв҃дꙋ.

1. Сꙋдѝ мнѣ̀ Гдⷭ҇и, ꙗ҆́кѡ а҆́зъ незло́бою мое́ю хо-
2. ди́хъ: и҆ на Гдⷭ҇а ᲂу҆пова́ѧ не и҆знемогꙋ̀.[a] И҆скꙋсѝ
мѧ Гдⷭ҇и, и҆ и҆спыта́й мѧ̀, разжзѝ ᲂу҆тро́бы моѧ̑

---

a) Пс. 7, 10

Ѱало́мъ Дв҃дꙋ. Сей псаломъ походить зъ часôвъ Саулового або Авессаломового переслѣдованя. Давидъ находить ся въ небезпеченьствѣ житя (ст. 9.); зъ огляду на свою невиннôсть и сильне упованє на Бога молить ся ôнъ о Божу помôчь, а властиво о судъ Божій наколи бо Богъ єго и противникôвъ судити буде, тогды мусить той судъ выпасти на єго користь.

1. **Сꙋдѝ мнѣ̀** и пр. Оборони, пôмсти ся, будь судією и мстителемъ моєи невинности противъ моимъ ворогамъ. — **Ꙗ҆́кѡ а҆́зъ незло́бою мое́ю ходи́хъ.** Понеже я поступовавъ невинно, щиро и безъ облуды. (Зри 2. Цар. 15, 11.) Давидъ говорячи о своєй невинности, не утверджає тымъ самымъ, якобы бувъ цѣлкомъ чистымъ и совершеннымъ; ôнъ хоче тымъ выразити лишь свою невиннôсть що до обвиненій єго ворогôвъ и свою ревнôсть въ служеню Богу; бо що Давидъ не приписує собѣ цѣлковитои чистоты душѣ, видимъ зъ єго слôвъ Пс. 24, 7. 18. — **Не и҆знемогꙋ̀.** Не заколибаю ся въ тôмъ моимъ упованію, або: не уляжу моимъ ворогамъ, скрѣпленый Божою помочію.

2. **И҆скꙋсѝ мѧ Гдⷭ҇и** и пр. Выпробуй мене. Зр. Пс. 16, 3. — **Разжзѝ.** Образъ взятый зъ золотника, котрый испытує металѣ огнемъ. **Оу҆тро́бы моѧ̀ и҆ се́рдце моѐ.** С. є. мои найтайнѣйшû гадки, намѣреня. Зри Пс. 7, 10. Мовъ бы казавъ: Слѣди, доходи, мене якъ найточнѣйше, а увидишь, чи твôй чистячій огонь найде въ мнѣ яко злобу, яку переворотнôсть. Якъ се розумѣти належить, зри поясненє выс. ст. 1

3. и҆ се́рдце моѐ. Ꙗ҆́кѡ мл҃ть твоѧ̀ предъ ѻ҆чи́ма
мои́ма є҆́сть, и҆ бл҃гоугоди́хъ въ и҆́стинѣ твое́й.
4. Не сѣдо́хъ съ со́нмомъ сꙋ́етнымъ, и҆ съ зако-
5. нопрестꙋ́пными не вни́дꙋ. [а] Возненави́дѣхъ
це́рковь лꙋка́внꙋющихъ, и҆ съ нечести́выми не
6. са́дꙋ. Ѹ҆мы́ю въ непови́нныхъ рꙋ́цѣ мои̑,

а) Пс. 118, 128.

3. **Ꙗ҆́кѡ мл҃ть** и пр. Тымъ, що чоловѣка може найбôльше устеречи передъ грѣхомъ, єсть всегдашна память на отримани̂ ôтъ Бога добродѣйства и на Божи̂ приреченя, котрыхъ Богъ яко найвѣрнѣйшій нехибно своимъ побожнымъ слугамъ додержує. — **Бл҃гоугоди́хъ.** С. є. я найшовъ уподобанє.

4. **Не сѣдо́хъ съ со́нмомъ сꙋ́етнымъ.** Я не пристававъ съ людьми суєтными и лукавыми, я въ всемъ поступовавъ якъ найщирѣйше. — **Съ законопрестꙋ́пными.** Въ євр.: съ укрываючими ся с. є. съ хитрыми, переворотными, котри̂ злобу серця покрывають облудою. — **Не вни́дꙋ.** Не буду съ ними вдававъ ся въ ніяки̂ дѣла.

5. **Це́рковь.** Зборъ, сходины. — **Не са́дꙋ.** До лукавыхъ нарадъ.

6. **Ѹ҆мы́ю въ непови́нныхъ** и пр. Я хочу умыти мои руки, якъ се дѣлають люди невинни̂; тымъ способомъ хочу дати запоруку, що єсмь гôдный приступити до молитвы и приношеня жертвы. Жиды звыкли умывати собѣ руки на знакъ своєи невинности (Второз. 21, 6; Мат. 27, 24.); умытє рукъ було у нихъ такожь уважанє яко приспособленє до молитвы, яко символъ чистоты серця. Въ тôмъ значеню ôтмавляють и у насъ священики сей псаломъ почавши ôтъ сего стиха при умытю рукъ передъ Службою Божою. — **Въ непови́нныхъ.** Межи невинными, на способъ або пôсля звычаю людей невинныхъ. — **Ѻ҆бы́дꙋ же́ртвенникъ тво́й Гд҇и.** Пôйду окрестъ твого олтаря всесожженія, щобы вразъ съ другими приносити тобѣ жертву. Євр. слово переве-

7. и҆ ѡ҆бы́дꙋ же́ртвенникъ тво́й Гдⷭ҇и: Е҆́же ᲂу҆слы-
шати мѝ гла́съ хвалы̀ твоеѧ̀, и҆ повѣ́дати всѧ̑
8. чꙋдеса̀ твоѧ̀. [a] Гдⷭ҇и, возлюби́хъ бл҃голѣ́пїе до́мꙋ
9. твоегѡ̀, и҆ мѣ́сто селе́нїѧ сла́вы твоеѧ̀. Да не
погꙋби́ши съ нечести́выми дꙋ́шꙋ мою̀, и҆ съ мꙋ́

дене ту черезъ ѡ҆кы́дꙋ значить не тôлько обходити, але также въ близкости находити ся, зближати ся, перебувати. Тіи, що суть за першимъ значенємъ сего євр. слова, утверджають, що священики звыкли при приношеню жертвъ ходити въ около олтаря, що отже Давидъ хотѣвъ ту сказати, що ôнъ постарає ся о жертвы, котрî бы священики приносили Богу въ єго имени. О тôмъ звычаю не читаємъ однако нигде въ св. Письмѣ; оно говорить лишь о звычаю, що въ свято кучокъ люди мірскî ôтбували въ часѣ жертвъ торжественнî обходы въ около олтаря всесожженія. Thalhofer припоручає друге значенє сего слова євр., кажучи, що єсть ту бесѣда о тôмъ, що приносячî жертвы стояли въ около престола черезъ цѣлый часъ богослужебного дѣйствія.

7. **Е҆́же ᲂу҆слы́шати** и пр. Щобы я получивши ся съ хоромъ спѣваючихъ левитôвъ, прославлявъ тебе въ похвальныхъ пѣсняхъ. — **Чꙋдеса̀.** Ту можна розумѣти добродѣйства, якî Богъ оказавъ Давиду а также цѣлому народови израильскому.

8. **До́мꙋ твоегѡ̀.** С. є. твоеи св. скиніи, котра єсть въ твою честь дорогоцѣнно и величаво украшена. — **Мѣ́сто селе́нїѧ** и пр. Кивотъ завѣта, где Богъ въ своеи славѣ бувъ присутный. Зри поясненє Пс. 19, 3. — Иншî ôтносять и сей стихъ до бажаня Давида прославленя Бога публичнымъ а торжественнымъ богослуженємъ.

9. **Да не погꙋби́ши** и пр. Давидъ додає теперь прошенє зъ огляду на своє внутрѣшнє успособленє, высказане выс. 3—8.: ôнъ просить Бога, щобы єго выбавивъ зъ теперѣшнои бѣды, щобы не давъ єму згинути вразъ съ безбожниками, съ котрыми не має ничого спôльного

а) Пс. 19, 3.

10. жи крове́й живо́тъ мо́й. И҆́хже въ рꙋ́кꙋ беззако́-
11. нїѧ, десни́ца и҆̀хъ и҆спо́лнисѧ мзды̀. А҆́зъ же
незло́бою мое́ю ходи́хъ: и҆зба́ви мѧ̀ Гдⷭ҇и и҆ по-
12. ми́лꙋй мѧ̀. Нога̀ моѧ̀ ста̀ на правотѣ̀: а) въ
цр҃квахъ бл҃гословлю́ тѧ Гдⷭ҇и.

Псало́мъ 26.

(Євр. 27.) Уповане на Бога въ великôй потребѣ. Туга за Богомъ

Ѱало́мъ Дв҃дꙋ пре́жде пома́занїѧ.

а) Пс. 21, 23.

(ст. 11.). — **Дꙋ́шꙋ мою̀.** Мое жите. — **Съ мꙋ́жи крове́й.** Съ людьми жестокими, безбожными, жадными крови.

10. **И҆́хже въ рꙋ́кꙋ** и пр. Котри̂ пôдкуплени̂ дарами допускають ся всякои несправедливости и безбожности на шкоду своихъ ближныхъ.

11. **А҆́зъ же незло́бою мое́ю ходи́хъ.** Зри пояснене выс. ст. 1.

12. **Нога̀ моѧ̀** и пр. Давидъ очима вѣры видить себе уже выбавленого зъ бѣды, въ якôй находить ся, видить уже себе стоячого на рôвнинѣ. Рôвнина есть образомъ щастя, помысльности, а зновь нерôвна дорога образомъ нещастя. Инши̂ розумѣють и тіи слова яко вызнане невинности въ способѣ выс. ст. 1. представленый. — **Въ цр҃квахъ бл҃гословлю́ тѧ Гдⷭ҇и.** Въ зôбраняхъ твоихъ вѣрныхъ я въ подяку за твою помôчь менѣ оказану прославлю тебе жертвами и пѣснями похвальными. Зри выс. ст. 6.

Пре́жде пома́занїѧ. Одни̂ мають ту на мысли перше помазане Давида на царя (1. Цар. 16, 13.), инши̂ друге (2. Цар. 2, 4.), а єще инши̂ трете его помазане (2. Цар. 5, 3.).

1. **Гд҃ь** [а] **просвѣще́нїе моѐ и҆ Спаси́тель мо́й, кого̀**
оу҆бою́сѧ? Гд҃ь защи́титель живота̀ моегѡ̀, ѿ
2. **кого̀ оу҆страшꙋ́сѧ? Внегда̀ приближа́тисѧ на мѧ̀**
ѕло́бꙋющымъ, є҆́же снѣ́сти пло́ти моѧ̀, ѡ҆скорблѧ́ющїи мѧ̀ и҆ вра́зи моѝ, тї́и и҆знемого́ша и҆
3. **падо́ша.** [б] **А҆́ще ѡ҆полчи́тсѧ на мѧ̀ по́лкъ, не**
оу҆бои́тсѧ се́рдце моѐ: а҆́ще воста́нетъ на мѧ̀
4. **бра́нь, на него̀ а҆́зъ оу҆пова́ю** [в] **Є҆ди́но проси́хъ**
ѿ Гд҃а, то̀ взыщꙋ̀: є҆́же жи́ти мѝ въ домꙋ̀ Гд҃ни
всѧ̀ дни̑ живота̀ моегѡ̀, зрѣ́ти мѝ красотꙋ̀ Гд҃ню,

а) Пс. 17, 6.; Мих. 7, 8. б) Пс. 3. 7. в) Пс. 22, 6.

---

1. **Просвѣще́нїе моѐ.** Богъ просвѣщавъ Давида, даючи ему въ найбольшихъ небезпеченьствахъ познати и выбрати найлучшî средства и способы до выбавленя себе зъ тыхъ небезпеченьствъ. Въ высшôмъ значеню есть Богъ свѣтломъ нашимъ, розганяючимъ темноту заблуджень, въ котрî бы мы иначе впасти мусѣли. — **Защи́титель живота̀ моегѡ̀.** Богъ самъ принявъ на себе охорону мого житя.

2. **Ѕло́бꙋющымъ.** Говорить ся ту о злобныхъ ворогахъ Давида, якими були Саулъ и его приверженцѣ. — **Снѣ́сти пло́ти моѧ̀.** Есть се образове представлене непримиримои ненависти ворогôвъ Давида, котрî подôбно дикимъ звѣрямъ були готовî его забити, погубити. Иншî мають ту на мысли лишь моральну погибель, споводовану ложными посуджованями, клеветами. (Іов. 19, 22.) Однако перше толковане есть лучше и ôтповѣднѣйше. — **Тї́и и҆знемого́ша и҆ падо́ша.** Мои вороги, замѣсть, щобы менѣ здѣлали що злого, самî падають зъ утомленя, переслѣдуючи мене.

3. **А҆́ще ѡ҆полчи́тсѧ** и пр. Се здае ся указовати на Саула, котрый неразъ съ вôйскомъ выходивъ противъ Давида. — **На него̀.** На Бога, покровителя мого. (Ст. 1.)

4. **Є҆ди́но проси́хъ** и пр. Давидъ мусѣвъ передъ своимъ другимъ помазанемъ, переслѣдованый ôтъ Саула,

5. и҆ посѣща́ти хра́мъ ст҃ы́й є҆гѡ̀. а) Ꙗ҆́кѡ скры́ мѧ
въ селе́нїи свое́мъ въ де́нь ѕѡ́лъ мои́хъ, покры́
мѧ въ та́йнѣ селе́нїѧ своегѡ̀, на ка́мень возне-
6. се́ мѧ: б) И҆ ны́нѣ сѐ вознесѐ главꙋ̀ мою̀ на вра-
гѝ моѧ̑: ѡ҆бы́дохъ, и҆ пожро́хъ въ селе́нїи є҆гѡ̀
же́ртвꙋ хвале́нїѧ, и҆ воскликнове́нїѧ: пою̀ и҆ вос-

а) Пс. 30, 21. б) Пс. 115, 7.

блукати ся, а тымъ самымъ бувъ позбавленый щастя оставати всегда при св. скиніи и частѣйше ю посѣщати. (Зр. 1. Цар. 26, 19.) — **То̀ взыщꙋ̀.** О тоє просити не перестану. — **Жи́ти мѝ въ домꙋ̀ Гдⷭ҇ни.** Бути близько св. скиніи, бути немовъ спôвмешканцемъ Божимъ черезъ часте посѣщанє єго дому, а тымъ самымъ бути участникомъ єго всегдашного благословенія и могучого покрова. Давидъ уважає Бога яко господаря, котрый принявши когось до свого дому, не тôлько позваляє єму у себе мешкати, но єще єго охороняє передъ всякими прикростями и небезпеченьствами. — **Зрѣ́ти мѝ красотꙋ̀ Гдⷭ҇ню.** Оглядати красоту св. скиніи и св обрядôвъ богослужебныхъ, або розважати любезнôсть, доброту, величіє Боже. Пс. 4, 7.; 89, 17.

5. **Ꙗ҆́кѡ скры́ мѧ** и пр. При Бозѣ бо, въ св. скиніи, мавъ я охорону; тамъ укрывавъ ôнъ мене передъ кождымъ небезпеченьствомъ, тамъ буде ôнъ мене хоронити и на будуче. — **Въ та́йнѣ.** Найскрытше мѣстце въ домѣ, с. є. найбезпечнѣйша охорона. — **На ка́мень вознесе́ мѧ.** Понеже твердинѣ ставлено звычайно на высокихъ, недоступныхъ скалахъ, то **ка́мень** або скала єсть ту образомъ найбôльшои безпечности Давида противъ єго ворогамъ

6. **И҆ ны́нѣ се вознесѐ** и пр. А коли такъ єсть, що Богъ принимає мене до свого дому, то тымъ самымъ дає ôнъ менѣ побѣду надъ моими ворогами, такъ що я нынѣ замѣсть утѣкати, смѣло стою передъ ними, возносячи до горы мою голову. **Ѡ҆бы́дохъ.** Зри поясненє Пс 25, 6. — **Пожро́хъ** и пр. Давидъ єсть такъ певнымъ

7. пою̀ Г҃деви. [а] Оу҆слы́ши Г҃ди гла́съ мо́й, и҆́мже
8. воззва́хъ, поми́лꙋй мѧ̀, и҆ оу҆слы́ши мѧ̀: Тебѣ̀
речѐ се́рдце моѐ: [б] Г҃да взыщꙋ̀, взыска̀ тебѐ
9. лицѐ моѐ, лица̀ твоегѡ̀ Г҃ди взыщꙋ̀. [в] Не ѿвра-
тѝ лица̀ твоегѡ̀ ѿ менѐ, и҆ не оу҆клони́сѧ гнѣ-
вомъ ѿ раба̀ твоегѡ̀: помо́щникъ мо́й бꙋ́ди,
не ѿри́ни менѐ, и҆ не ѡ҆ста́ви менѐ Б҃же С҃пси́те-
10. лю мо́й: [г] Ꙗ҆́кѡ ѻ҆́ц҃ъ мо́й и҆ ма́ти моѧ̀ ѡ҆ста́-

тои побѣды, що ему здае ся, якобы бнъ уже теперь зближавъ ся до олтаря всесожженія и якобы середъ пѣсней похвальныхъ приносивъ Богу жертву на подяку за побѣду. — **Воскликнове́нїѧ.** С. е. жертвы, котрŷ приношено середъ радôстного крику и звукôвъ трубъ. — **Пою̀ и҆ воспою̀ Г҃деви.** Я спѣваю и граю похвальнŷ пѣсни въ честь Божу.

7. **Оу҆слы́ши Г҃ди** и пр. Есть се друга часть псалма, въ котрôй Давидъ зъ порыву, до якого его вознесло сильне уповане на Бога, сходить назадъ на землю, до своеи скорби и небезпеченьствъ, якŷ его окружають; для того его ликуюча бесѣда замѣнюе ся въ повну упованія молитву о помôчь Божу.

8. **Тебѣ̀ речѐ** и пр. Зъ мого болемъ придавленого серця могу я запоручити, що я съ найбôльшимъ упованіемъ шукаю твоеи помочи (**лица̀ твоегѡ̀**). Або: Еще передъ тымъ бажавъ я тебе мати моимъ защитникомъ, очи мои лишь тебе глядѣли, и теперь и потôмъ хочу я лишь тебе шукати и при тобѣ перебувати, тебе слухати и любити. Выс. ст. 4.

10. **Ꙗ҆́кѡ ѻ҆ц҃ъ** и пр. Отець и мати означають ту найбôльше привязаныхъ пріятелей. (Зах. 13, 3.) Есть се приповѣстный способъ говореня для означеня цѣлковитого опущеня. Зри Пс. 37, 12.; 68, 9. — **Воспрїѧ́тъ мѧ̀.** Принявъ мене въ свôй покровъ.

а) Ис. 4, 2 б, Пс. 49, 15. в) 3. Цар. 8, 57. г) Пс. 63, 16.; 64, 8.

11. виста мѧ̀, Гдⷭ҇ь же воспрїѧ́тъ мѧ̀. [а] Законопо-
ложѝ мнѣ̀ Гдⷭ҇и въ пꙋтѝ твое́мъ, и҆ наста́ви мѧ̀
12. на стезю̀ пра́вꙋю вра̑гъ мои́хъ ра́ди. [б] Не пре-
да́ждь менѐ въ дꙋ́шы стꙋжа́ющихъ мнѣ̀: ꙗ҆́кѡ
всста́ша на мѧ̀ свидѣ́теле непра́веднїи, и҆ солга̀
13. непра́вда себѣ̀. [в] Вѣ́рꙋю ви́дѣти бл҃гаѧ Гдⷭ҇нѧ
14. на землѝ живы́хъ. [г] Потерпѝ Гдⷭ҇а: мꙋжа́йсѧ, и҆
да крѣпи́тсѧ срⷣце твоѐ, и҆ потерпѝ Гдⷭ҇а.

а) Пс 24, 4.; Пс. 85, 11. б) Пс. 30, 9. в) Ис. 38, 11. г) Ис. 25, 9.; Аввак 2, 3.

---

11. **Законоположѝ** и пр. Учи мене твоихъ дорôгъ, будь моимъ провôдникомъ на дорозѣ праведности, щобы я бувъ достойнымъ твого покрова, щобы я не попавъ ся въ руки моихъ ворогôвъ.

12. **Не преда́ждь** и пр. Не передай мене самоволѣ, ненависти и пôмстѣ моихъ доскôрляючихъ менѣ, напа́стуючихъ мене ворогôвъ. Зр. Єзек. 16, 27. — **Свидѣ́теле непра́веднїи.** Пôдъ ложными, нечестивыми свѣдками розумѣє Давидъ своихъ клеветникôвъ, котрî у Саула оклеветали єго, якобы ôнъ добивавъ ся царского престола и настававъ на житє Саула. — **Солга̀ непра́вда себѣ.** Нечестивî, несправедливî клеветники пошкодили своими ложами, клеветами самымъ собѣ, а цѣли своєи не осягнули.

13. **Вѣ́рꙋю ви́дѣти** и пр. Я надѣю ся, що Богъ не дасть менѣ згинути, но що позволить менѣ єще жити и тѣшити ся своєю ласкою и всякимъ добромъ. — **На землѝ живы́хъ.** Пôдъ землею живыхъ въ противоположеню до ада розумѣє ся житє земне чоловѣка. (Зри Пс. 51, 7.; Пс. 114, 8.; Ис. 53, 8.) Въ высшôмъ значеню можна ту розумѣти и житє загробове въ небѣ.

14. **Потерпѝ Гдⷭ҇а** и пр. Ту взыває Давидъ самого себе до терпеливости и вытревалости въ борбѣ съ противностями, щобы не упадавъ на дусѣ, щобы крѣпивъ ся надѣєю на помôчь Божу, котрои Богъ єму не ôткаже. — **Потерпѝ Гдⷭ҇а.** Зри поясненє Пс. 24, 5.

Псаломъ 27.

(Євр. 28.). — Молитва о помôчь. Надѣя на выслуханє тои молитвы.

Ѱало́мъ Дв҃дꙋ.

1. **Къ тебѣ̀ Гдⷭ҇и воззовꙋ̀, Бж҃е мо́й: да не пре-
молчи́ши ѿ менѐ: [а] да некогда̀ премолчи́ши ѿ
менѐ, и҆ ѹ҆подо́блюсѧ низходѧ́щымъ въ ро́въ. [б]**
2. **Ѹ҆слы́ши Гдⷭ҇и гла́съ моле́нїѧ моегѡ̀, внегда̀
мл҃тимисѧ къ тебѣ̀, внегда̀ воздѣ́ти мнѣ̀ рꙋ́цѣ**
3. **мо́и къ хра́мꙋ ст҃о́мꙋ твоемꙋ̀. Не привлецы̀ ме-
нѐ съ грѣ́шники, и҆ съ дѣ́лающими непра́вдꙋ не**

а) Пс. 142, 7 б) Пс. 4, 2.

---

1. **Къ тебѣ̀ Гдⷭ҇и** и пр. Уложенє сего псалма можна смѣло ôтнести до часôвъ Авессаломового переслѣдованя. Утѣкаючій передъ Авессаломомъ Давидъ просить Бога усильно, щобы охоронивъ єго передъ тымъ лукавымъ и невдячнымъ сыномъ и щобы выбавивъ єго зъ небезпеченьства смерти. Св. Отцѣ выясняють сей псаломъ о І. Христѣ, молячôмъ ся и дрожачôмъ въ огородѣ оливнôмъ, а потôмъ покрѣпленôмъ ôтъ Бога черезъ зôсланого ангела. — **Да не премолчи́ши.** Євр. слово charas значить мовчати або такожь глухимъ оказати ся. — **Ѿ менѐ.** Въ євр.: передомною; пôсля євр. способу говореня значить се тôлько що: для мене. — **Ѹ҆подо́блюсѧ** и пр. Не ôтказуй менѣ своєи помочи, якобы я бувъ уже въ гробѣ або въ адѣ, где нема уже ніякого выслуханя молитвы находячого ся тамъ чоловѣка. Слово **ро́въ** употребляє ся въ значеню такъ гроба якъ и ада.

2. **Внегда̀ воздѣ́ти** и пр. Израильтяне молили ся съ руками вытягнеными въ сторону святынѣ; однако **хра́мъ ст҃ы́й Бж҃їй** може означати такожь небо яко мешканє Бога.

3. **Не привлецы̀** и пр. Не тягни мене, и не допусти, щобы я бувъ тягненый до тои самои погибели, що и

погꙋбѝ менѐ, а) глаго́лющими мі́ръ съ бли́жними
4. свои́ми. ѕла̑ѧ же въ сердца́хъ свои́хъ б) Да́ждь
ї҆́мъ Г҃и по дѣлѡ́мъ ї҆́хъ, и҆ по лꙋка́вствꙋ на-
чина́нїй ї҆́хъ: по дѣлѡ́мъ рꙋкꙋ̀ ї҆́хъ да́ждь ї҆̂мъ,
5. возда́ждь воздаѧ́нїе ї҆́хъ ї҆̂мъ. в) Ꙗ҆́кѡ не ра-
зꙋмѣ́ша въ дѣла̀ Г҃нѧ, и҆ въ дѣла̀ рꙋкꙋ̀ є҆гѡ̀:
6. разори́ши ѧ҆̀, и҆ не сози́ждеши ѧ҆̀. Бл҃гослове́нъ

а) Пс. 11, 3. ; Єрем 9. 8. б) Мат. 16, 27. в: Іов. 34, 27.; Ис. 5, 12

грѣшники. Allioli каже: Не дай менѣ умерти смертію грѣшникôвъ. Грѣшники умирають дѣйстно и цѣлковито такожь що до свого тѣла, бо хотяй ихъ тѣла воскреснуть, то стане ся се тôлько для вѣчныхъ ихъ мукъ. Смерть же тыхъ, що умирають въ станѣ Божои благодати, есть лишь переходомъ до лучшого житя, где душа и тѣло будуть прославленѣ. Зри Апок. 20, 4—6. — **Съ дѣлающими непра́вдꙋ.** Съ лицемѣрами, съ клеветниками, якъ се зъ дальшихъ слôвъ оказуе ся. — **Глаго́лющими мі́ръ.** Котрѣ мають на устахъ слова ввѣчливѣ, ласкавѣ. Зр. Пс. 11, 3.

4. **Да́ждь ї҆́мъ Г҃и** и пр. Не есть се проклятіе, якъ радше пророче предсказане, щобы заповѣсти безбожникамъ ихъ будучу судьбу, яка ихъ нехибно постигне, если не навернуть ся. Зр. Пс. 5, 11. — **Возда́ждь воздаѧ́нїе ї҆́хъ ї҆́мъ.** Що мои вороги здѣлали злого, тое само ôтдай имъ, Боже; ихъ мѣрою ôтмѣри имъ.

5. **Ꙗ҆́кѡ не разꙋмѣ́ша** и пр. Понеже мои вороги не старали ся зрозумѣти, розважати дивнѣ дѣла всемогучости, котрѣ Господь для праведныхъ звыкъ творити, длятого **разори́ши** и пр. с. е погубишь ихъ цѣлкомъ на всегда. Allioli: передаєь грѣшника смерти безъ надѣи на спасеніе

6. **Бл҃гослове́нъ** и пр. Пôдчасъ молитвы стае ся Давидъ такъ певнымъ сего, що Богъ его выслухае, що уважае свою молитву якъбы уже выслухану и за тое Богу уже теперь дякуе.

7. **Гд҇ь, ꙗ҆́кѡ оу҆слы́ша гла́съ моле́нїѧ моегѡ̀. Гд҇ь**
помо́щникъ мо́й, [а] **и҆ защи́титель мо́й: на негѡ̀**
оу҆пова̀ се́рдце моѐ, и҆ помо́же мнѣ̀: и҆ процвѣтѐ
пло́ть моѧ̀, и҆ во́лею мое́ю и҆сповѣ́мсѧ є҆мꙋ̀. [б]
8. **Гд҇ь оу҆твержде́нїе люде́й свои́хъ, и҆ защи́титель**
9. **спасе́нїй хр҇та̀ своегѡ̀ є҆́сть. Спаси̑ лю́ди твоѧ̀,**
и҆ бл҃гословѝ достоѧ́нїе твоѐ: и҆ оу҆паси̑ ѧ҆̀, и҆ воз-
мѝ ѧ҆̀ до вѣ́ка.

а) Пс. 3, 4. б) Пс. 26, 1.

7. **Гд҇ь помо́щникъ** и пр. Се суть дальшї слова подяки Давида. — **Процвѣтѐ пло́ть** и пр. Я ôтживъ тѣломъ и духомъ; внутрѣшна радôсть мае вплывъ такожь на тѣло Allioli: Мое житє знову зацвило, ôтновило ся въ свѣтлѣ Божои благодати. — **Во́лею мое́ю** и пр. Я хочу охотно, радо, зъ власнои волѣ славити Бога и дяковати єму.

8. **Гд҇ь оу҆твержде́нїе** и пр. Въ наслѣдокъ переслѣдованя Давида терпѣвъ много и нарôдъ израильскій, тожь Давидъ, дякуючи Богу за своє выбавленє, прославляє Бога яко могучого опѣкуна и оборонцю свого народа. — **Защи́титель** и пр. Богъ, котрый выбавляє царя и єго нарôдъ ôтъ многихъ небезпеченьствъ и нещасть. Давидъ называє ся ту **хр҇то́мъ** с. є. Божимъ помазанникомъ яко прообразъ І. Христа. Allioli подаe таке поясненє въ высшôмъ значеню: Богъ єсть оборонцею спасенія всѣхъ, котрї помазанника Божого придержують ся, котрї суть христіянами с. є спôвпомазанниками.

9. **Достоѧ́нїе твоѐ.** Твоє дѣдицтво, твôй нарôдъ, котрый ты здѣлавъ своєю власностію Зри Второз. 9, 29. — **Оу҆паси̑ ѧ҆̀.** Провадь сей нарôдъ, старяючи ся о него якъ пастырь. Зри Пс. 22, 1. — **Возмѝ ѧ҆̀.** Образъ взятый зъ пастыря, котрый утомлену або поранену овечку бере на свои рамена и несе ю и плекає. — **До вѣ́ка.** Въ найдальшї поколѣня. Въ высшôмъ значеню: прослави ихъ на вѣки въ небѣ.

Псало́мъ 28.

(Євр. 29.). — Вôзване вѣрныхъ до складаня Богу жертвъ духовныхъ.

Ѱало́мъ Дв҃дꙋ, ѝсхо́да ски́нїи.

1. **Принеси́те [a] Гдⷭ҇еки сн҃ове Бж҃їи, принеси́те Гдⷭ҇еви сн҃ы ѻ҆́вни: принеси́те Гдⷭ҇еви сла́вꙋ ѝ че́сть.**

---

a) Пс 95, 7.; Апок. 21, 24.

Ѝсхо́да ски́нїи. Давидъ казавъ для кивота завѣта построити нову скинію (1. Пар. 15, 1.). Коли тая скинія була уже готова, бувъ имовѣрно сей псаломъ спѣваный при впроваджено св. кивота до сеи новои скиніи. Thalhofer есть зъ огляду на Лев. 23, 36. и Неем. 8, 18. того мнѣнія, що сей псаломъ бувъ спѣваный въ часѣ богослуженя осмого дня празника кучокъ. Allioli примѣчає, що въ тôмъ псалмѣ прославляють ся таинства духовнои скиніи, Церкви Христовои, котрои земна скинія Давида була лишь прообразомъ. Давидъ — каже сей толкователь — прославляє въ тôй пѣсни передовсемъ величіє и силу Божого голосу (грому) въ природѣ, розумѣє однако заразомъ величіє и силу голосу Божои благодати въ царствѣ сеи благодати Божои (Церкви); якъ бо цѣла природа есть образомъ Божого закона, такъ може величіє и сила грому бути образомъ силы и величія Божого слова. Вѣрнї Христовї могуть сей псаломъ уважати яко вôзване пророка, щобы для почитаня Бога въ его церквѣ збирали ся и тутъ съ набожностію въ богослуженю участвовали.

1. **Сн҃ове Бж҃їи.** Тутъ належить розумѣти людей побожныхъ, боячихъ ся Бога и почитаючихъ его — въ противоположеню до **сынѡ́въ человѣ́ческихъ** (Пс. 4, 3.) с. е. людей свѣтовыхъ, безбожныхъ. Иншї розумѣють ту ангелôвъ; однако въ тôмъ случаю належало бы **сн҃ы ѻ҆́вни** розумѣти образово въ значеню жертвъ духовныхъ, похвальныхъ. — **Сн҃ы ѻ҆́вни.** С. е. ягнята, якї въ старôмъ Завѣтѣ Богу въ жертву приношено. Се має ту

2. Принеси́те Гд҃еви сла́вꙋ и́мени є҆гѡ̀: поклони́тесѧ
3. Гд҃еви въ дворѣ̀ свѧтѣ́мъ є҆гѡ̀: a) Гла́съ Гд҃ень
на вода́хъ: Бг҃ъ сла́вы возгремѣ̀, Гд҃ь на во-
4 да́хъ мно́гихъ: Гла́съ Гд҃ень въ крѣ́пости: гла́съ

---

a) 2. Цар. 22, 14.; Іов. 37. 4 ; Дѣян Ап 7. 2.

розумѣти ся замѣсть загального: приносѣть жертвы Богу, закономъ приписанї. Въ высшôмъ значеню въ ôтношеню до І. Христа належить сей стихъ такъ розумѣти: Вы, котрї ôткупленї кровію непорочного Агнця, сталисьте ся сынами Божими, принесѣть Господеви жертву подяки и хвалы.

2. **И́мени є҆гѡ̀.** С. є. Богу, котрый вамъ объявивъ свою славу, доброту и силу. — **Въ дворѣ̀** и пр. Мірскї люди могли збирати ся на молитву тôлько въ притворѣ скиніи; тутъ слово **дво́ръ** має значенє мѣстця, где вѣрнї для богослуженя сходять ся.

3. **Гла́съ Гд҃ень** и пр. Ôтъ сего стиха ажь до кôнця псалма подає Давидъ причины, для якихъ належить Бога почитати и єму покланяти ся. Давидъ указує на Божу силу, могучôсть, котрôй всѣ люди суть пôдчиненї яко немôчнї сотвореня. Для представленя сеи силы, могучости Божои употребляє Давидъ образа бурѣ съ громами. Въ часѣ бурѣ дають ся въ дощевыхъ хмарахъ чути громы, котрї ту голосомъ Божимъ называють ся Въ высшôмъ значеню має ту розумѣти ся голосъ Божій, который давъ ся чути по крещенію І. Христа надъ водами Іорданьскими. Длятого наша св. Церковь читає сей псаломъ на 3. Часѣ въ навечеріє Богоявленія и спѣває сей стихъ при выходѣ на освяченє воды.

4. **Гла́съ Гд҃ень въ крѣ́пости** и пр. Грôмъ єсть могучій и величавый. Въ высшôмъ значеню можемъ ту розумѣти се, що І. Христосъ по крещенію громами своєи проповѣди евангелской сокрушивъ гордôсть сего свѣта и вывернувъ идолы, котрымъ люди покланяли ся.

5. **Гд҇ень въ великолѣ́пїи. [a] Гла́съ Гд҇а сокрꙋша́ю-**
щагѡ ке́дры, и҆ стры́етъ Гд҇ь ке́дры лїва̑нскїѧ:
6. **И҆ и҆стни́тъ ѧ҆̀ ꙗ҆́кѡ телца̀ лїва́нска: и҆ возлю-**
7. **бле́нный ꙗ҆́кѡ сн҃ъ є҆диноро́жь. Гла́съ Гд҇а пре-**

5. **Гла́съ Гд҇а сокрꙋша́ющагѡ** и пр. Грôмъ розтрѣскуе навѣть найвысшî дерева, до якихъ належать кедры ливаньскî. Съ кедрами порôвнуе ся гордôсть безбожныхъ (Пс. 36, 35.), а также гордôсть ученыхъ и великихъ сего свѣта; тую ихъ гордôсть ломить голосъ проповѣди евангелскои, такъ що они правдѣ св. Евангелія пôдчиняють свôй розумъ и свою славу. — **Стры́етъ.** Зôтре въ порохъ.

6. **И҆ и҆стни́тъ** и пр. Грôмъ ломить и крушить найвысшî кедры ливаньскî такъ легко, якъ бы то було теля, що на горѣ ливаньскôй пасе ся. Въ высшôмъ значеню: Слово Боже не лишь крушить гордôсть людей безбожныхъ, але ихъ зовсѣмъ переображае, ôтмѣнюе.-- **И҆ возлю́бленный** и пр. Возлюбленый, с. е. І. Христосъ, крушить кедры, якъ молодый сильный однорожецъ, вырываючій ихъ своимъ рогомъ; с. е. І. Христосъ, сокрушивши гордôсть сего свѣта и зраду идольску, явить силу рога крестного, и прійде колись съ славою многою судити живыхъ и мертвыхъ. Або: Пôдчасъ коли Богъ своимъ громомъ крушить найсильнѣйшî дерева съ найбôльшою легкостію, стоить его любимецъ с. е. Израиль (І Христосъ) непобѣдимый въ повнотѣ своеи силы.

7. **Гла́съ Гд҇а пресѣка́ющагѡ** и пр. Есть ту бесѣда о лискавицяхъ, подôбныхъ до розкидованыхъ по небѣ поломѣней. Въ высшôмъ значеню розумѣемъ ту всемогуче слово, котре хлѣбъ въ Тайнѣ Пресв. Евхаристіи въ Тѣло, а вино въ Кровь Господню перемѣнюе, и тіи-же въ частинкахъ мовъ въ поломѣняхъ любви межи вѣрныхъ роздѣлюе. Иншî мають ту на мысли ревнôсть, до котрои слово Боже побуджуе.

---

[a] Пс. 36, 35.

8. **сѣца́ющагѡ пла́мень ѻ҆гнѧ̀. Гла́съ Гд҃а стра-
са́ющагѡ пꙋсты́ню: и҆ страсе́тъ Гд҃ь пꙋсты́ню
9. Каді́йскꙋю.** [а] **Гла́съ Гд҃ень скерша́ющїй є҆ле́ни,
и҆ ѿкры́етъ дꙋбра̑вы: и҆ въ хра́мѣ є҆гѡ̀ всѧ́кїй**

[а] Іов. 39. 4.

---

8. **Гла́съ Гд҃а страса́ющагѡ** и пр. Грôмъ зворушуе навѣть страшну пустыню, дикî звѣрята, якî тамъ находять ся. — **Пꙋсты́ню Каді́йскꙋю.** Тая пустыня лежить въ т. зв. камѣннôй Арабіи; черезъ ню переходили жиды въ походѣ до обѣцянои земли; она належить до найстрашнѣйшихъ и найприкрѣйшихъ пустынь. Зри Числ. 20, 1. 16.; Второз. 1, 19. Черезъ Тайну священьства або словомъ священиками голошенымъ стае ся навѣть пустыня оживлена и урожайна. Пôдъ пустынею розумѣе ся тогда рôдъ людскій, лежачій ôтлогомъ въ заблудженяхъ и грѣхахъ. Иншî поясняють сей стихъ въ звязи съ ст. попер.: Голосъ проповѣди евангелскои пересѣче якъ бы поломѣнею огню серця навѣть дикихъ народôвъ, такъ що и пустынѣ наповнять ся вѣрными Христовыми. И дѣйстно, пôсля свѣдоцтва св. Єронима жило навѣть въ згаданôй ту Кадійскôй пустынѣ множество святыхъ пустыножителей и монахôвъ.

9. **Гла́съ Гд҃ень скерша́ющїй є҆ле́ни.** Голосъ грому улегшаючій порôдъ у лань. Природознавцѣ утверджають, що ланя тымъ легше родить свои молодî, коли ôтъ якого лоскоту, а особливо ôтъ грому налякае ся. Въ высшôмъ значеню мае ту розумѣти ся благодать дѣйствуюча въ Тайнѣ супружества, силою котрои дѣти для царства Божого родять ся и выховують ся. Або: Голосъ Боже слово проповѣдаючихъ священикôвъ дѣлае людей зъ природы немôчныхъ способными до героичныхъ честнотъ. — **Ѿкры́етъ дꙋбра̑вы.** Въ часѣ бурѣ и громôвъ ломять ся гнилѣ а и цѣлî дерева, и въ той способъ зрѣджуе ся, немовъ ôткрывае ся лѣсна гущавина. Въ высшôмъ значеню: слово Боже приносить межи людей культуру, лагодить ихъ обычаѣ, ублагородняе ихъ. Або: Слово Боже ôткрывае передъ людьми тайны

10. глаго́летъ сла́вꙋ. а) Гдⷭ҇ь пото́пъ населѧ́етъ: и҆
11. сѧ́детъ Гдⷭ҇ь ца́рь въ вѣ́къ. Гдⷭ҇ь крѣ́пость лю́-
демъ свои́мъ да́стъ: Гдⷭ҇ь бл҃гослови́тъ лю́ди
своѧ҆ мі́ромъ.

а) Быт. 6, 17.

Божои вѣры, до котрыхъ пôзнаня за слабый єсть розумъ людскій ; тоє слово Боже ôткрыває людямъ такожь глубокій змыслъ темныхъ, мовъ закрытыхъ мѣстць св Письма. — **Въ хра́мѣ є҆гѡ̀** и пр. Всѣ сотворѣня славлять силу Божого голосу въ храмѣ природы и въ небѣ. Въ высшôмъ значеню : Люди, пôзнавши силу Божого слова и благодати, стануть въ храмѣ Божôмъ, въ єго св. церквѣ, прославляти и величати Божу премудрôсть, доброту и всемогучôсть.

10. **Гдⷭ҇ь пото́пъ населѧ́етъ** и пр. Якъ за часôвъ Ноя Богъ приказавъ водамъ, щобы потопили землю, оказуючи ся яко царь и судія земли, такимъ ôнъ и теперь бути не перестає. Богъ бо на облакахъ водныхъ сидячи мовъ на престолѣ, приказує дощамъ, щобы падали на землю и дѣлали ю плодовитою, даючою поживленє для людей. Въ высшôмъ значеню: Богъ ôткрывши въ день общого суду всѐ тайне, выльє потôпъ свого благословенія и своєи кары на всѣхъ ôтповѣдно тому, якъ собѣ заслужили, а збуривши царство злого духа и злыхъ людей, буде самъ одинъ царствовати на вѣки.

11. **Гдⷭ҇ь крѣ́пость** и пр. Єсли Богъ єсть такъ могучимъ, то дасть ôнъ и своему народови силу, що зможе оперти ся своимъ ворогамъ, ôтнести надъ ними побѣду и прійти до спокôйного и щасливого посѣданя земли хананейскои, не потребуючи обавляти ся нападôвъ неприятельскихъ.

Псало́мъ 29.

Подяка за выбавлене ôтъ смерти.

1. Ѱало́мъ пѣ́сни, ѡ҆бновле́нїѧ до́мꙋ Дв҃дова.

2. Вознесꙋ́ тѧ Гдⷭ҇и, ꙗ҆́кѡ подъѧ́лъ мѧ̀ є҆сѝ,[а)] и҆ не возвесели́лъ є҆сѝ врагѡ́въ мои́хъ ѡ҆ мнѣ̀.

а) Пс. 34, 19.

1. **Ѡ҆бновле́нїѧ до́мꙋ Дв҃дова.** С. є. посвяченя дому Давида. Зри Второз. 7, 10. Судячи зъ ст. 6 и сл., такожь зъ ст. 12, (зр. 1. Пар. 21, 16.; **врє́тищє**), можемъ сказати, що сей псаломъ есть пѣснею благодарною Давида за скоре уступлене заразы, споводованои его гордостію (ст. 7.). Хотяй самъ Давидъ не бувъ дôткненый тою язвою (1. Пар. 21, 16. 17.), однако яко еи виновникъ находивъ ся ôнъ всегда черезъ цѣлый часъ еи треванія въ небезпеченьствѣ смерти. Имовѣрно спѣвано сей псаломъ першій разъ въ часѣ приношеня жертвъ, котрыми зôставъ посвяченый олтарь, построеный Давидомъ по уступленю заразы на тоцѣ Орны Евусеянина (2. Цар. 24, 25 ; 1. Пар. 21, 22. и сл.), коли то на знакъ присутности Бога (**до́мъ Бж҃їй**, зр. Быт. 28, 17.) на тôмъ мѣстци зôстала жертва огнемъ зъ неба спалена. Иншî утверджають, що сей псаломъ бувъ першій разъ спѣваный при посвяченю новои св. скиніи (2. Цар. 6, 17.), або такожь при посвяченю палаты Давидовои. Многî зъ св. Отцѣвъ выясняють сей псаломъ въ духовнôмъ значеню о воскресенію І. Христа. Есть сей псаломъ для кождого христіянина образцемъ молитвы въ часѣ зволнованя пристрастей або въ часѣ великихъ покусъ.

2. **Вознесꙋ́ тѧ.** Буду тебе величати, прославляти въ пѣсняхъ. — **Ꙗ҆́кѡ подъѧ́лъ мѧ̀ є҆сѝ.** Давидъ чувъ ся въ часѣ заразы уже близькимъ смерти, въ духу видѣвъ ôнъ себе погруженымъ въ гробѣ, въ адѣ, а ото Богъ охоронивъ его ôтъ смерти, пôднѣсъ его немовъ зъ надъ берега гробу. — **Врагѡ́въ мои́хъ.** Сусѣдныхъ народôвъ поганьскихъ.

3. **Г҃и Б҃же мо́й, воззва́хъ къ тебѣ̀, и҆ и҆сцѣли́лъ**
4 **мѧ̀ є҆сѝ:** [а] **Г҃и возве́лъ є҆сѝ ѿ а҆́да дꙋ́шꙋ мою̀,**
5. **спа́слъ мѧ̀ є҆сѝ ѿ низходѧ́щихъ въ ро́въ. По́й-**
те Г҃деви преп҇бнїи є҆гѡ̀, [б] **и҆ и҆сповѣ́дайте па́-**
6. **мѧть ст҃ы́ни є҆гѡ̀.** [в] **Ꙗ҆́кѡ гнѣ́въ въ ꙗ҆́рости є҆гѡ̀,**
и҆ живо́тъ къ ко́ли є҆гѡ̀: ве́черъ водвори́тсѧ

а) 1. Цар. 2, 6.; Пс. 85, 13 б) Пс. 96, 12. в) Ис. 54, 8.

---

3. **И҆сцѣли́лъ мѧ̀ є҆сѝ.** Ты охоронивъ мене передъ хоробою, заразою, або ты, коли я занедужавъ, уздоровивъ мене.

4. **Ѿ а҆́да.** Зъ гробу або такожь зъ свѣта пôдземного. Зри Пс. 27, 1. — **Дꙋ́ш мою̀.** Моє житє; єсли же розумѣємъ пôдъ адомъ свѣтъ пôдземный (scheol), то має ту душа своє властиве значенє. — **Спа́слъ мѧ̀** и пр. Я належавъ уже до числа маючихъ умерти, зôйти до гробу, но ты, Боже, ôтлучивъ мене ôтъ нихъ.

5. **Преп҇бнїи є҆гѡ̀.** Люди святî, побожнî, маючî благодать у Бога. — **И҆сповѣ́дайте** и пр. Прославляйте вразъ съ мною святу память Божу о васъ, що васъ пощадивъ и заховавъ ôтъ смерти. Thalhofer каже: Черезъ чудесне ôтверненє хоробы поставивъ собѣ Богъ тревалый памятникъ; се єго дѣло було выплывомъ єго святости, котра єсть зъ одной стороны караючою справедливостію, а зъ другой стороны пощадою, милосердієм взглядомъ немôчныхъ людей. Гдеякî розумѣють пôдъ словами **па́мѧть ст҃ы́ни є҆гѡ̀** святу вѣрнôсть Божу, съ якою Богъ сповняє всѣ свои приреченя.

6. **Ꙗ҆́кѡ гнѣ́въ** и пр. Гнѣвъ Божій, кара Божа, выкликанî незадоволенємъ зъ нашихъ поступкôвъ, суть хвилевî, натомѣсть въ помилованю чоловѣка, въ обдарованю єго довгимъ и щасливымъ житємъ має Богъ уподобанє. Се видимъ зъ щоденного опыта, єсли на добродѣйства Божî такъ само уважно дивимъ ся, якъ се дѣлаємъ при зношеню рôжныхъ каръ Божихъ, особливо же, єсли при тыхъ карахъ розважаємъ и спасительнî наслѣдки, якî съ ними суть полученî. Allioli

7. пла́чь, и҆ заѹ́тра ра́дость. А҆́зъ же рѣ́хъ въ
8. ѡ҆би́лїи мое́мъ: [а)] не подви́жꙋсѧ въ вѣ́къ. Г҃и
во́лею твое́ю пода́ждь добро́тѣ мое́й си́лꙋ: ѿвра
9. ти́лъ же е҆сѝ лицѐ твоѐ, и҆ бы́хъ смꙋще́нъ. Къ
тебѣ̀ Г҃и воззовꙋ̀, и҆ къ Бг҃ꙋ моемꙋ̀ помолю́сѧ.

а) Іов. 29, 18.

переводить євр. текстъ на тôмъ мѣстци такъ: Черезъ хвилю бо треває єго гнѣвъ, черезъ цѣле же житє треває єго ласка. — **Ве́черъ** и пр. Такъ короткій єсть гнѣвъ Божій, що коли прійде намъ заплакати въ вечеръ або въ ночи, то уже рано смутокъ уступає мѣстця радости. Єсть се имовѣрно алюзія до сего, що зараза не тревала навѣть черезъ цѣлый день. Зри 2. Цар 24, 15.

7. **Рѣ́хъ.** Погадавъ собѣ. — **Въ ѡ҆би́лїи мое́мъ.** Въ моимъ щастю, коли менѣ всё добре, по мысли вело ся. — **Не подви́жꙋсѧ въ вѣ́къ.** Моє щастє єсть непохитне, оно не змѣнить ся николи. Єсть ту имовѣрно бесѣда о тôмъ, що Давидъ дôйшовши до славы, силы и богацтвъ, впавъ въ гордôсть, уважавъ себе за непобѣдимого и забажавъ почислити свôй народъ, щобы тымъ лучше пересвѣдчити ся о розвою и силѣ свого царства. Зри 2. Цар. 24, 2. 3.

8 **Г҃и во́лею твое́ю** и пр. Твоей благодати, Господи, завдячую я моє щастє и силу, яке ты даєшь мому внѣшному величію. — **Пода́ждь.** Въ євр. текстѣ єсть часъ минувшій. — **Добро́тѣ мое́й.** Мому цвитучому щастю и добробытови. Allioli переводить євр. текстъ такъ: Господи, твоєю ласкою укрѣпивъ ты мою гору. Въ тôмъ случаю пôдъ горою можна розумѣти гору Сіоньску, на котрôй стояла царска палата Давида, або и царство Давида. — **Ѿврати́лъ** и пр. Но ты, Господи, ôтвернувъ ôтъ мене свою ласку ты зôславъ на моє царство заразу. — **Бы́хъ смꙋще́нъ.** Я ставъ затревоженый, безрадный и безпомôчный

9. **Помолю́сѧ.** Слова сеи молитвы находимъ въ слѣд. стиху.

10. [а] Ка́ѧ по́льза въ кро́ви моеѝ, внегда̀ сходи́ти
мнѣ̀ въ и҆стлѣ́нїе? є҆да̀ и҆сповѣ́стсѧ тебѣ̀ пе́рсть?
11. и҆лѝ возвѣсти́тъ и҆́стинѹ твою̀? Слы́ша Гд҇ь, и҆
поми́лова мѧ̀: Гд҇ь бы́сть помо́щникъ мо́й.
12. Ѡ҆братилъ є҆сѝ пла́чь мо́й къ ра́дость мнѣ̀, рас-
терза́лъ є҆сѝ вре́тище моѐ, и҆ препоѧ́салъ мѧ̀ є҆сѝ
13. весе́лїемъ: Ꙗ҆́кѡ да воспое́тъ тебѣ̀ сла́ва моѧ̀,
14. и҆ не ѹ҆милю́сѧ. Гд҇и Бж҃е мо́й, во вѣ́къ и҆спо-
вѣ́мсѧ тебѣ̀.

а) Пс. 6, 6.; Ис. 38, 18.

10. **Ка́ѧ по́льза** и пр. Якій хосенъ будешь мати зъ моеи смерти? Слово **кро́вь** здае ся ту мати значене насильнои смерти. Зр. Быт. 37, 26.; Числ. 35, 33.; І. Нав. 20, 3.; 1. Цар. 25, 26. 33.; Мат. 27, 6.— **Є҆да̀ и҆сповѣ́стсѧ** и пр. Чи може бо чоловѣкъ въ порохъ оберненый славити тебе або учити другихъ, якъ вѣрнымъ ты есь въ выконуваню твоихъ обѣтниць? Душа моя зôйшовши до ада, стане ся безъ чувства, несвѣдома всего, що на земли дѣе ся, неспосôбна до славленя Бога. О адѣ зри пояснене Іов. 7, 9.; 10, 21. Зри еще пояснене Пс. 6, 6; Пс. 15, 11.

12. **Растерза́лъ** и пр. Ты здѣлавъ, що я мôгъ скинути зъ себе одѣжь смутку, жалобы и покаяня, котру я просячи тебе о помôчь и потѣху взявъ бувъ на себе. Зри 1. Пар. 21, 16. — **Вре́тище.** Була се одѣжь груба, волосяна, безъ всякого стрôйного крою, подôбна до мѣшка, опоясована шнуромъ. — **Препоѧ́салъ** и пр. Ты взявши ôтъ мене смутокъ, обдаривши мене своею ласкою, здѣлавъ, що я мôгъ взяти на себе назадъ мою царску одѣжь и опоясати ся моимъ царскимъ поясомъ.

13. **Сла́ва моѧ̀.** Зри пояснене Пс. 7, 6.— **Не ѹ҆милю́сѧ.** Дай, Господи, щобы уже жадна болѣзнь, жадне нещасте не засмучовали мене, не придавляли духа мого, будучи тымъ самымъ перешкодою до славленя тебе.

14. **Во вѣ́къ** и пр. Я хочу уже безнастанно славити тебе и дяковати тобѣ за отриманѝ добродѣйства.

Псаломъ 30.

(Євр. 31.) — Молитва о помôчь. Подяка за отриманє тоиже.

1. Въ конéцъ, Ѱалóмъ Дв҃дꙋ, ѝзстꙋплéнїѧ.
2 На тѧ̀ Г҃и ᲂу҆пова́хъ, да не постыжꙋ́сѧ въ
вѣ́къ: пра́вдою твое́ю ѝзба́ви мѧ̀ и҆ ѝзми́ мѧ.
3. Приклонѝ ко мнѣ̀ ᲂу҆́хо твоѐ, ᲂу҆скорѝ ѝзъѧ́ти
мѧ̀: бꙋ́ди мнѣ̀ въ Бг҃а защи́тителѧ, и҆ въ до́мъ
4. прибѣ́жища, є҆́же спасти́ мѧ. а) Ꙗ҆́кѡ держа́ва
моѧ̀ и҆ прибѣ́жище моѐ є҆сѝ ты̀, и҆ ѝмене твоегѡ̀

а) Пс. 17, 3

---

1. **Въ конéцъ**. Зри поясненє Пс. 4, 1. — **Ѝзстꙋплéнїѧ**. Тая надпись не находить ся анѣ въ євр. текстѣ анѣ въ переводахъ халдейскихъ Се слово єсть ту додане зъ ст. 23. для выраженя, що сей псаломъ уложивъ Давидъ въ часѣ найбôльшои тревоги, переносячои єго духа въ рôдъ екстазы, званои ту станомъ **ѝзстꙋплéнїѧ**. Толкователѣ суть того мнѣнія, що сей псаломъ спѣвавъ Давидъ въ пустыни Маоньскôй, коли то мало-що не впавъ въ руки Саула. Зри 1. Цар 23, 24 и сл. Св. Отцѣ выясняють сей псаломъ о страдаючôмъ І. Христѣ або о переслѣдованôй Церквѣ Христовôй. Христіянинъ може сей псаломъ ôтмавляти въ рôжныхъ потребахъ тѣла и душѣ.

2. **Да не постыжꙋ́сѧ въ вѣ́къ**. Щобы я николи не потребовавъ того встыдати ся, що мене завела моя надѣя на помôчь Божу. — **Пра́вдою твое́ю**. Понеже ты єсь справедливый и не можешь зôзволити на се, щобы чоловѣкъ невинный марно погибъ зъ рукъ людей безбожныхъ.

3. **Оу҆скорѝ** и пр. Поспѣши менѣ съ помочію, щобы я мôгъ бути чимъ скорше выбавленый зъ мого крайного небезпеченьства.

4. **Держа́ва**. Сила, крѣпость. — **Ѝмене твоегѡ̀ ра́ди**. Для самои славы твого имени яко Бога всемогучого и

5. ра́ди наста́виши мѧ̀, и҆ препита́еши мѧ̀. И҆зве-
де́ши мѧ̀ ѿ сѣ́ти сеѧ̀, ю҆́же скры́ша мнѣ̀: ꙗ҆́кѡ
6. ты̀ є҆сѝ защи́титель мо́й Г҃ди: [а] Въ рꙋ́цѣ твоѝ
предложꙋ̀ дꙋ́хъ мо́й: и҆зба́вилъ мѧ̀ є҆сѝ Г҃ди Бж҃е
7. и҆́стины. [б] Возненави́дѣлъ є҆сѝ хранѧ́щыѧ сꙋеты̑
8. вотщѐ: а҆́зъ же на Г҃да ᲂу҆пова́хъ. Возра́дꙋюсѧ
и҆ возвеселю́сѧ ѡ҆ ми́лости твое́й ꙗ҆́кѡ призрѣ́лъ
є҆сѝ на смире́нїе моѐ, спа́слъ є҆сѝ ѿ нꙋ́ждъ дꙋшꙋ̀
9. мою̀: И҆ нѣ́си менѐ затвори́лъ въ рꙋка́хъ вра-

а) Лук. 23, 46. б) Второз. 32, 21.; Пс. 61, 11.

справедливого. Зри Пс. 22, 3. — **Наста́виши мѧ̀.** Будешь моимъ провôдникомъ, указуючимъ менѣ, якъ маю выйти зъ теперѣшного мого небезпеченьства. — **Препита́еши мѧ̀.** Постараєшь ся о всё потребне до удержаня мого житя.

5. **Ѿ сѣ́ти** и пр. Сѣти укрытî суть образомъ хитрыхъ пôдступôвъ, якихъ употребляли вороги Давида, щобы дôстати єго въ свои руки.

6. **Дꙋ́хъ мо́й.** Оживляючу мене душу, моє житє.— **И҆зба́вилъ мѧ̀ є҆сѝ.** Ты уже неразъ выбавивъ мене зъ найбôльшихъ небезпеченьствъ. — **Бж҃е и҆́стины.** С. є. вѣрный въ выконуваню даныхъ обѣтниць.

7. **Возненави́дѣлъ** и пр. Ты не любишь тыхъ, котрî побивають ся лишь за марными добрами земскими, и въ нихъ покладають свою надѣю. Зр Єккл. 1, 2. Пôдъ **сꙋета́ми** можемъ розумѣти такожь идолôвъ, ложныхъ богôвъ. Зри Второз. 32, 21.; Єрем. 2, 5.; 10, 15. Се слово можна розумѣти и въ невластивôмъ значеню о облудѣ и пôдступахъ ворогôвъ Давида. — **Вотщѐ.** Безъ ніякого хôсна.

8. **На смире́нїе моѐ.** На мене нужденного, погруженого въ найбôльшôй скорби и бѣдѣ. — **Дꙋ́шꙋ мою̀.** Моє житє.

9. **И҆ нѣ́си менѐ** и пр. Ты не передавъ мене въ руки ворогôвъ, щобы погубили мене, но ты помôгъ менѣ

жїнхъ. [а] поста́вилъ єси́ на простра́ннѣ нозѣ
10 мои́: [б] Поми́луй мѧ̀ Гдⷭ҇и, ꙗ҆́кѡ скорблю̀: смѧ-
тє́сѧ ꙗ҆́ростїю ѻ҆́ко моѐ, душа̀ моѧ̀, и҆ оу҆тро́ба
11. моѧ̀. [в] Ꙗ҆́кѡ и҆счезѐ въ болѣ́зни живо́тъ мо́й,
и҆ лѣ́та моѧ̀ въ воздыха́нїихъ: и҆знемо́жє ни-
щєто́ю крѣ́пость моѧ̀, и҆ кѡ́сти моѧ̀ смѧто́-
12. шасѧ. [г] Ѿ всѣ́хъ вра̑гъ моихъ бы́хъ поноше́-
нїе, и҆ сосѣ́дѡмъ мои́мъ ѕѣлѡ̀, и҆ стра́хъ зна́е
мымъ мои́мъ: ви́дѧщїи мѧ̀ во́нъ бѣжа́ша ѿ

а) Пс. 17, 20. б) Пс. 6, 8. в) Пс. 103, 24. г) Іов. 19, 13

уйти сеи моеи погибели. — **Поста́вилъ** и пр Ты выпровадивъ мене зъ утисненя, зъ тѣсноты, зъ крайного небезпеченьства на свободу. Зри Пс. 4, 2. Давидъ говорить се въ часѣ минувшôмъ, якъ бы се, о що просить Бога, уже стало ся; въ своей сильнôй надѣи на Бога есть ôнъ цѣлкомъ певнымъ того, що Богъ его выслухае.

10. **Смѧтє́сѧ** и пр. Ôтъ твого гнѣву, въ якôмъ караешь мене за мои грѣхи стревожило ся мое око, тревожить ся моя душа, цѣле мое внутро.

11. **Ꙗ҆́кѡ и҆счезѐ** и пр. Въ наслѣдокъ невысказаныхъ терпѣній зôстала животна сила Давида зломана ôнъ есть въ молодыхъ лѣтахъ близькимъ смерти; зъ огляду на се говорить ôнъ, що его лѣта счезли. марно проминули. — **Нищєто́ю.** Нуждою, невыгодами въ часѣ переслѣдованя. — **Кѡ́сти моѧ̀ смѧто́шасѧ.** С. е. мои кости ослабли, зрушили ся ôтъ невыгôдъ и терпѣній, якихъ я дôзнаю въ часѣ могу переслѣдованя.

12. **Ѿ всѣ́хъ вра́гъ мои́хъ.** Гдеякî поясняють се: задля всѣхъ моихъ ворогôвъ с. е. понеже переслѣдоване зъ стороны тыхъ ворогôвъ Давида було причиною его нужды. — **Поноше́нїє.** Предметомъ наруги, погорды. — **Ѕѣлѡ̀.** Гдеякî евр. слово переводять: ставъ ся я тягаромъ. —**Стра́хъ зна́емымъ мои́мъ.** Мои пріятелѣ боять ся признатись до моеи пріязни, щобы не наразити ся на небезпеченьство утраты ласки у Саула або и утраты

13. менѐ [а] Забве́нъ бы́хъ ѩ҆́кѡ ме́ртвъ ѿ се́рдца:
14. [б] бы́хъ ѩ҆́кѡ сосꙋ́дъ погꙋбле́нъ. Ѩ҆́кѡ слы́шахъ
гажде́нїе мно́гихъ живꙋ́щихъ ѡ҆́крестъ: внегда̀
собра́тисѧ и҆̀мъ вкꙋ́пѣ на мѧ̀, прїѧ́ти дꙋ́шꙋ мою̀
15 [в] совѣща́ша. А҆́зъ же на тѧ̀ Гдⷭ҇и ᲂу҆пова́хъ:
16. рѣ́хъ, ты̀ є҆сѝ Бг҃ъ мо́й: [г] Въ рꙋкꙋ̀ твое́ю жре́
бїи моѝ: и҆зба́ви мѧ̀ и҆зъ рꙋкѝ вра̑гъ мои́хъ, и҆
17. ѿ гонѧ́щихъ мѧ̀ [д] Просвѣтѝ лицѐ твоѐ на ра-
18. ба̀ твоегѡ̀: спаси́ мѧ ми́лостїю твое́ю: Гдⷭ҇и да
не постыжꙋ́сѧ, ѩ҆́кѡ призва́хъ тѧ̀: да посты-

а) Еккл. 9, 5. б) Ерем. 48, 38. в) Пс. 2, 2. г) Пс. 38, 5.; Пс. 1·8, 16. д) Числ. 6, 25.; Пс. 4, 7.

житя. Зр. 1. Цар. 22. 11. и сл. — Вонъ. На улицѣ. Люди, мои знакомî и прiятелѣ, стрѣтивши мене на улицѣ, оминали мене, утѣкали ôтъ мене. Або можна се слово вонъ уважати яко належаче до вѣжда́ша, а тогды буде оно мати значене: утѣкали далеко ôтъ мене, зъ далека оминали мене.

13. Ѿ се́рдца. Се належить до слова забве́нъ и значить: они забули о мнѣ цѣлковито; никто не мыслить и не памятае о мнѣ, никто не оказуе менѣ своеи жичливости, мовъ бы я уже не живъ на свѣтѣ. — Ѩ҆́кѡ сосꙋ́дъ погꙋбле́нъ. Я ставъ ся подôбнымъ до розбитого, до ничого непридатного начиня, на котре никто не звертае уваги, котре прочь выкидуе ся.

14. Гажде́нїе. Докоры, доганы, насмѣшки, зневаги. — Живꙋ́щихъ ѡ҆́крестъ. Окружаючихъ мене. — Прїѧ́ти дꙋ́шꙋ мою̀. Позбавити мене житя, забити мене.

16. Жре́бїи моѝ. Моя дальша судьба не ôтъ припадку, не ôтъ людей зависить, але ôтъ тебе самого, ôтъ твоеи могучости и волѣ.

17. Просвѣтѝ и пр. Зверни на мене твое милосерне око, окажи менѣ твою ласку, твою любовь и опѣку.

18. Да постыдѧ́тсѧ и пр. Зри поясненe Пс. 5, 11. — Во а҆́дъ. До гробу, до свѣта пôдземного. (Зр. Iов. 7, 9.; 10, 21. и Пс. 27, 1.; Пс. 29, 10.)

19. **дѧ́тсѧ нечести́вїи, и҆ сни́дꙋтъ въ а҆́дъ. Нѣ́мы да**
бꙋ́дꙋтъ ᲂу҆стнѣ̑ льсти̑выѧ, глаго́лющыѧ на пра́-
веднаго беззако́нїе горды́нею и҆ ᲂу҆ничиже́нїемъ.
20. а) **Ко́ль мно́гое мно́жество бла́гости твоеѧ̀ Г҃ди,**
ю҆́же скры́лъ е҆сѝ боѧ́щымсѧ тебѐ, содѣ́лалъ е҆сѝ
ᲂу҆пова́ющымъ на тѧ̀ предъ сы́ны человѣ́ческими:
21. б) **Скры́еши и҆̀хъ въ та́йнѣ лица̀ твоегѡ̀ ѿ мѧ-**
те́жа человѣ́ческа, покры́еши и҆̀хъ въ кро́вѣ ѿ
22. **прерѣка́нїѧ ѧ҆зы́къ.** в) **Бл҃гослове́нъ Г҃дь, ꙗ҆́кѡ**

а) Ис. 64, 4. б) 1. Цар. 25, 29.; Пс. 26, 5. в) Пс. 4, 4.

19. **На пра́веднаго.** С. є. на Давида. — **Горды́нею и҆ ᲂу҆ничиже́нїемъ.** Вороги говорили зле о Давидѣ, ворожо, съ гордостію и погордою выступали противъ него, гадаючи, що Богъ опустивъ Давида.

20. **Ко́ль мно́гое** и пр. Пôдчасъ молитвы почувъ Давидъ голосъ Божій запоручаючій ему выбавленє зъ рукъ ворогôвъ, и тому Давидъ прославляє доброту Божу. — **Ю҆́же скры́лъ** и пр. Богъ мовъ скрыває якійсь часъ щастє для своихъ почитателей, допускає на нихъ гдеякѝ терпѣня, однако потôмъ нагороджує ихъ вытревалôсть передъ очима цѣлого свѣта и тымъ способомъ оправдує ихъ упованє на Бога.

21. **Скры́еши и҆̀хъ** и пр. Пôдъ тайною лиця Божого можна розумѣти або милосердіє, доброту Бога, помôчь Божу, скрываючу когось передъ ворогомъ, або можна ту розумѣти св. скинію, где Боже лице с. є. самъ Богъ царствує понадъ кивотомъ, розтягаючи ôттамъ свôй покровъ надъ всѣми боячими ся его. Зр. Пс. 26, 5 — **Въ кро́вѣ.** Пôдъ кровомъ дому твого с. є. неба або св. скиніи. — **Ѿ мѧте́жа человѣ́ческа.** С. є. ôтъ повстаня, бунту злыхъ людей. — **Ѿ прерѣка́нїѧ ѧ҆зы́къ.** Ôтъ противорѣченя народôвъ, ôтъ кривдъ, якими они переслѣдують твоихъ побожныхъ слугъ.

22. **Оу҆диви́.** Оказавъ чудеснымъ, дивнымъ способомъ. — **Во гра́дѣ ѡ҆гражде́нїѧ.** Мѣстомъ обварованымъ

23. ѹ҆диви̇̀ млⷭ҇ть свою̀ въ гра́дѣ ѡ҆гражде́нїѧ. А҆́зъ
же рѣ́хъ въ и҆зстꙋпле́нїи мое́мъ: ѿве́рженъ є҆́смь
ѿ лица̀ ѻ҆́чїю твое́ю: [а] сегѡ̀ ра́ди ѹ҆слы́шалъ
є҆сѝ гла́съ мл҃твы моеѧ̀, внегда̀ воззва́хъ къ те-
24. бѣ̀. Возлюби́те Гд҇а всѝ преподо́бнїи є҆гѡ̀: ꙗ҆́кѡ
и҆́стины взыска́етъ Гд҇ь, [б] и҆ возда́етъ и҆зли́ше
25. творѧ́щымъ горды́ню. Мꙋжа́йтесѧ, и҆ да крѣ-
пи́тсѧ се́рдце ва́ше, всѝ ѹ҆пова́ющїи на Гд҇а.

а) Пс 144, 19. б Іов 22, 29 ; Притч. Сол. 29, 23. ; 1 Петр. 5, 5.

есть самъ Богъ, а именно его покровъ; кто бо стоить пôдъ покровомъ Божимъ, той есть мовъ въ обварованôмъ, укрѣпленôмъ мѣстѣ безпечный противъ ворогôвъ. (Allioli.) Иншî мають ту на мысли мѣсто Кеиль, где Богъ Давида чудеснымъ способомъ выбавивъ ôтъ погибели. (1. Цар. 23, 7.)

23. **Въ и҆зстꙋпле́нїи мое́мъ.** Въ моимъ великôмъ страху, коли то я зъ великои тревоги майже уже не тямивъ о собѣ. Зри поясненє выс. ст. 1. — **Ѿве́рженъ** и пр. Находячи ся посередъ многихъ а найбôльшихъ небезпеченьствъ, гадавъ я, що ты, Боже, лишивъ мене уже твоеи опѣки и помочи. — **Сегѡ̀ ра́ди.** Видячи тоє моє опущенє, безпорадне, безпомôчне положенє.

24. **Преподо́бнїи.** Побожнî, святî, праведнî. — **И҆́стины** и пр. Богъ нагороджає вѣрныхъ своихъ слугъ, а строго карає тыхъ, що въ своей гордости его закономъ помѣтують и праведныхъ переслѣдують.

25. **Мꙋжа́йтесѧ** и пр. Не упадайте на дусѣ и не теряйте надѣи, коли прійде вамъ зносити терпѣнія и переслѣдованя; Богъ не опустивъ еще никого, кто на него уповає.

Псало́мъ 31.

(Євр. 32.). — Щастє каянника; нещастє нерозкаяного грѣшника.

Ѱало́мъ Двдꙋ, ра́зꙋма.

1. **Бл҃же́ни** а) **и҆̂хже ѡ҆ставишасѧ беззакѡ́нїѧ, и҆̂**
2. **и҆̏хже прикры́шасѧ грѣсѝ: Бл҃же́нъ мꙋ́жъ, є҆мꙋ́же**
б) **не вмѣни́тъ Гдь грѣха̀, нижѐ є҆́сть въ ᲂу҆стѣ́хъ**
3. **є҆гѡ̀ ле́сть. Ꙗ҆́кѡ ᲂу҆молча́хъ, ѡ҆ветша́ша кѡ́сти**

а) Рим. 4, 7. б) 2. Кор. 5, 19.

Ра́зꙋма. Таку надпись мають кромѣ сего псалма еще 11 другихъ псалмôвъ. Тую надпись носять тіи псалмы имовѣрно для того, що мають характеръ псалмôвъ поучаючихъ. Пôсля мнѣнія многихъ толкователей написавъ Давидъ сей псаломъ, коли допустивши ся прелюбодѣйства съ Вирсавією и убійства єи мужа Уріи, зôставъ напôмненый черезъ пророка Натана, коли по тôмъ свôй грѣхъ узнавъ, вызнавъ и прощенє тогоже отримавъ. Въ тôмъ псалмѣ поучає Давидъ кождого грѣшника, щó довженъ дѣлати, щобы мôгъ доступити ôтпущеня грѣхôвъ.

1 **И҆̏хже прикры́шасѧ грѣсѝ:** Богъ грѣхи каючого ся грѣшника не лишь ôтпущає, но ихъ немовъ зъ книги житя грѣшника вымазує або мовъ щось нечистого и мерзкого закрыває, що и слѣдъ по нихъ не лишає ся; Богъ немовъ забуває о тыхъ грѣхахъ каянника.

2. **Є҆мꙋ́же не вмѣни́тъ Гдь грѣха̀.** Кому Богъ, простивши грѣхъ, ôтпущає и вину и належну за ню кару. — **Нижѐ є҆́сть** и пр. Кто не ошукує себе, оправдуючи, извиняючи свôй грѣхъ, але кто щиро до свого грѣха признає ся и за него рôвно щиро жалує.

3. **Ꙗ҆́кѡ ᲂу҆молча́хъ** и пр. Понеже я не признававъ ся до мого грѣха, не вызнававъ єго и не жаловавъ за него, то Богъ укаравъ мене недугою, въ котрôй постарѣли ся мои кости. Уже старозавѣтный законъ жадавъ вызнаня грѣхôвъ передъ священикомъ. Зри Лев. 16, 21.;

4. моѧ̀, ѿ є҆́же зва́ти мнѣ̀ ве́сь де́нь: Ꙗ҆́кѡ де́нь
и҆ но́щь ѿтѧготѣ̀ на мнѣ̀ рꙋка̀ твоѧ̀, возвра-
ти́хсѧ на стра́сть, є҆гда̀ ѹ҆нзѐ мнѣ̀ те́рнъ. [а]
5. Беззако́нїе моѐ позна́хъ, и҆ грѣха̀ моегѡ̀ не по-
кры́хъ: рѣ́хъ, и҆сповѣ́мъ на мѧ̀ беззако́нїе моѐ
Гд҇еви: и҆ ты̀ ѡ҆ста́вилъ є҆сѝ нече́стїе се́рдца мо-
6. егѡ̀. [б] За то̀ помо́литсѧ къ тебѣ̀ всѧ́къ препо-
до́бный во вре́мѧ благопотре́бно: ѻ҆ба́че въ по-
то́пѣ во́дъ мно́гихъ къ немꙋ̀ не прибли́жатсѧ.

а) Притч. Сол. 28, 13.; 1. Іоа. 1, 9. б) Ис. 55, 6.

Числ. 5, 7. — **Ѿ є҆́же зва́ти** и пр. Давидъ стогнавъ и плакавъ по цѣлыхъ дняхъ ôтъ болю, томленый неспокоемъ совѣсти.

4. **Рꙋка̀ твоѧ̀.** Твои кары. — **Возврати́хсѧ на стра́сть** и пр. Жало совѣсти, выкидуючои менѣ тяжесть мого грѣха, побôльшало мои тѣлесні̑ терпѣня; оно кололо мене мовъ острымъ тернемъ, — и я навернувъ ся въ моей болѣзни.

5. **Рѣхъ.** Я постановивъ собѣ — **На мѧ̀.** Буду моимъ власнымъ обвинителемъ. — **Гд҇еви.** Священикови. Зри выс. ст. 3.

6. **За то̀ помо́литсѧ** и пр. Понеже ты такъ радо простивъ менѣ, каючому ся грѣшникови, грѣхи кождый побожный Израильтянинъ помолить ся до тебе о прощене своихъ грѣхôвъ. **Всѧ́къ преподо́бный.** С. е. всѣ побожні̑ Израильтяне, котрі̑ звали ся святыми (Исх. 19, 6.), подôбно якъ пôзнѣйше звали ся такъ всѣ христіяне (Дѣян. Ап. 9, 32.; Рим. 1, 7.). — **Во вре́мѧ благопотре́бно.** Сейчасъ, въ самъ часъ потребы, не ôткладаючи поправу и покаяне на пôзнѣйше. — **Ѻ҆ба́че въ пото́пѣ** и пр. Коли грѣшникъ вчасно покае ся, уйде тяжкихъ каръ Божихъ, котрі̑ суть наслѣдками грѣхôвъ. Зри ст. 10. — **Пото́пъ во́дъ мно́гихъ** есть образомъ великого нещастя, великои кары Божои за грѣхи. Зри Пс. 17, 17.

7. а) Тꙑ̀ є҆сѝ прибѣ́жище моѐ ѿ скорбѝ ѡ҆бдержа́щїѧ
мѧ̀: ра́досте моѧ̀, и҆зба́ви мѧ̀ ѿ ѡ҆бꙑше́дшихъ
8. мѧ̀. б) Вразꙋмлю́ тѧ, и҆ наста́влю тѧ̀ на
пꙋ́ть се́й, въ ѻ҆́ньже по́йдеши: в) ᲂу҆твержꙋ̀ на тѧ̀
9. ѻ҆́чи моѝ. г) Не бꙋ́дите ꙗ҆́кѡ ко́нь и҆ ме́скъ, и҆̂мже
нѣ́сть ра́зꙋма: бразда́ми и҆ ᲂу҆здо́ю че́люсти
и҆́хъ востѧ́гнеши не приближа́ющихсѧ къ тебѣ̀.

а) Пс. 9, 10. б) Пс. 24, 12.; Притч. Сол. 4, 11. в) Второз. 11, 12. г) Притч. Сол. 26, 3.

---

7. **Тꙑ̀ є҆сѝ прибѣ́жище** и пр. Давидъ дякує Богу, що освободивъ єго ôтъ болѣзни, смутку и грызоты совѣсти, споводованыхъ єго грѣхами, що той прощаючій грѣхи Богъ єсть теперь предметомъ єго радости; а понеже Давидъ знає, що єму грозять нови̂ небезпеченьства, покусы до грѣха, то молить Бога, щобы єго ôтъ нихъ увôльнивъ. Пôдъ **ѡ҆бꙑше́дшими** с. є. окружившими Давида розумѣємъ єго внѣшни̂ терпѣнія, ворогôвъ и т. п, котрыми Богъ укаравъ Давида за єго грѣхъ, щобы єго привести до опамятаня и наверненя.

8. **Вразꙋмлю́** и пр. Имовѣрно суть то слова самого Бога, котрого каючій ся псалмопѣвець яко бесѣдуючого впроваджує. Но можна такожь сказати, що тутъ самъ псалмопѣвець выпроваджує зъ свого опыта важну науку для другихъ грѣшныхъ и неопытныхъ людей, щобы ихъ поучити на основѣ свого власного примѣра якъ собѣ въ житю мають поступати. — **ᲂу҆твержꙋ̀** и пр. Я хочу тобѣ дати тую важну науку, понеже маю на тебе звернени̂ мои очи, понеже твоя судьба лежить менѣ дуже на серцю. — Тіи, що уважають слова сего стиха яко слова самого Бога, кажуть, що Богъ, ôтповѣдаючи тутъ на молитву Давида, обѣцює єму свôй провôдъ и помôчь, щобы не блудивъ на дорозѣ праведности, а єсли зблудить, щобы зновь на тую дорогу повернувъ.

9. **Не бꙋ́дите** и пр. А и ти̂ слова могуть бути уважани̂ яко слова Бога або яко слова Давида. Зъ числа єдинственного (ст. 8.) переходить ся тутъ до числа многого: не будьте якъ нерозумни̂ звѣрята, котри̂ збли-

10. [а] **Мно́ги ра̑ны грѣ́шномꙋ: оу҆пова́ющаго же на**
11. **Гд҇а ми́лость ѡ̑вы́детъ. Весели́тесѧ ѡ҆ Гд҇ѣ, и҆ ра́дꙋйтесѧ пра́веднїи, и҆ хвали́тесѧ вси̑ пра́вїи се́рдцемъ.**

Псало́мъ 32.

(Євр. 33) — Пѣснь похвальна въ честь Бога, Пана панôвъ цѣлого свѣта и Царя свого народа.

Ѱало́мъ Дв҃дꙋ, не надпи́санъ оу҆ є҆вре́й.

жають ся до чоловѣка тôлько за помочію вудила; вы грѣшники, зближайте ся до Господа, уповаючи на его доброту и милосердіе. — **Бразда́ми** и пр. Тыхъ, що не приходять до тебе, Боже, съ покорою и упованемъ, щобы вызнати свои грѣхи и поправити ся, присилуй до того журбами и терпѣнями. Въ тôмъ стиху суть **ко́нь** и **ме́скъ** (мулъ) образами нерозумного упору.

10. **Мно́ги ра̑ны** и пр. Старайте ся до Бога навернутись чимъ скорше, не ôттягайте ся съ тымъ наверненемъ, бо ото великѝ, тяжкѝ кары ждуть кождого непоправного грѣшника; кто же на Бога надѣе ся и ему вѣрно служить, а допустивши ся грѣха, съ крѣпкимъ упованемъ до Бога о прощене звертае ся, того окружае Богъ своею ласкою, своимъ милосердіемъ, такъ що зъ жаднои стороны не дôткне его Божа кара.

11. **Хвали́тесѧ.** Въ тôмъ нехай буде ваша слава, що маете такъ доброго Бога и що ему вѣрно служите.

Не надпи́санъ оу҆ є҆вре́й. Сей псаломъ не мае въ евр. текстѣ ніякои надписи, зъ чого гдеякѝ заключали, що ôнъ есть продовженемъ 31 псалма; однако за велика есть рôжниця межи тыми обома псалмами такъ що до змѣсту якъ и що до формы. Коли и при якôй случайности уложивъ Давидъ сей псаломъ, не вѣдомо. Имовѣрно зôставъ ôнъ написаный зъ нагоды якои чу-

---

[а] Ис 57, 20.

1. **Ра́дꙋйтесѧ [а] пра́веднїи ѡ҆ Гд҃ѣ: [б] пра̑вымъ по-**
2. **доба́етъ похвала̀. Йсповѣ́дайтесѧ Гд҃еви въ гꙋ́-**
слѣхъ, [в] въ ѱалти́ри десѧтострꙋ́ннѣмъ по́йте
3. **є҆мꙋ̀: Воспо́йте є҆мꙋ̀ [г] пѣ́снь но́вꙋ, до́брѣ по́йте**
4. **є҆мꙋ̀ съ восклица́нїемъ. Ꙗ҆́кѡ пра́во сло́во Гд҃не,**

а) Пс. 31, 11. б) Пс. 146, 1. в) Пс. 91, 4. г) Пс. 39, 4.; Ис. 42, 10.; Апок. 5, 9.

десной побѣды, котру ôтнѣсъ малый нарôдъ Божій надъ сильными поганьскими сусѣдными народами. Христіянинъ може сей псаломъ ôтмавляти яко молитву о поконане ворогôвъ душевныхъ або яко подяку за Божу помôчь по ôтнесенôй надъ ними побѣдѣ.

1. **Ѡ҆ Гд҃ѣ.** Задля Божои всемогучости и любви, о котрыхъ въ тôмъ псалмѣ есть бесѣда. — **Пра̑вымъ** и пр. Прославляне Бога пристоить тымъ, котрî Бога щиро почитають; люди безбожнî зневажають имя Боже, а Богъ ôткидуе ихъ пѣсни похвальнî и молитву. Зр. Пс. 49, 16.; Пс. 108, 7.; Притч. Сол. 28, 9.

2. **Йсповѣ́дайтесѧ Гд҃еви.** Прославляйте Господа.— **Въ гꙋ́слѣхъ.** Въ евр.: kinnor; бувъ се инструментъ музичный о 12 струнахъ (1. Цар. 16, 23.; 18, 10.); о его внѣшнôмъ выглядѣ не маемъ близшихъ вѣдомостей. — **Въ ѱалти́ри десѧтострꙋ́ннѣмъ.** Бувъ се инструментъ музичный о 10 струнахъ; ôнъ мавъ видъ грецкои вывернenои дельты.

3. **Пѣ́снь но́вꙋ.** Пѣснь еще доси не спѣвану, незрôвнану. Зр. Пс. 95, 1.; Апок. 5, 9. Або може тая пѣснь называе ся новою для того, що въ ней прославляе ся свѣжо отримане добродѣйство Боже. — **До́брѣ.** Красно, складно, гармонiйно. — **Съ восклица́нїемъ.** Въ супроводѣ инструментôвъ музичныхъ.

4. **Ꙗ҆́кѡ пра́во сло́во Гд҃не** и пр. Всё, що Богь скаже, есть правдиве, безъ облуды; ôнъ додержуе всего, що обѣцяе.

5. **и҆ всѧ̀ дѣла̀ є҆гѡ̀ въ вѣ́рѣ: Лю́битъ млⷭ҇тыню и҆**
сꙋ́дъ Гдⷭ҇ь, ми́лости Гдⷭ҇ни и҆спо́лнь землѧ̀.
6 **Сло́вомъ Гдⷭ҇нимъ нбⷭ҇са̀ ᲂу҆тверди́шасѧ, и҆ дꙋ́хомъ**
7. **ᲂу҆́стъ є҆гѡ̀ всѧ̀ си́ла и҆́хъ.** а) **Собира́ѧй ꙗ҆́кѡ**
мѣ́хъ во́ды морскі́ѧ, полага́ѧй въ сокро́вищахъ

а) Іов. 38, 8.; Єрем. 5, 22.

---

5. **Лю́битъ** и пр. Тою побѣдою Израильтянъ надъ поганами давъ Богъ явный доказъ, що єстъ вѣрнымъ въ своихъ обѣтницяхъ, що єсть ласкавымъ взглядомъ свого народа а справедливымъ въ караню безбожныхъ поганъ. — **Ми́лости** и пр. Земля, каже св. Августинъ, єсть повна нужды, но и повна Божого милосердія Въ тôмъ житю кличе Богъ милосерно грѣшникôвъ, заохочує недбалыхъ, потѣшає засмученыхъ, поучає неумѣючихъ, помагає борючимъ ся, никого не оставляє. Ото часъ великого милосердія! По уплывѣ того часу настане часъ суда, коли никто не буде уже мôгъ каяти ся.

6. **Сло́вомъ Гдⷭ҇нимъ** и пр. Зри Быт. 1, 2. 3.; Іоа. 1, 3. и сл — **Дꙋ́хомъ ᲂу҆́стъ є҆гѡ̀.** Всемогучимъ, всё сотворяючимъ духомъ Божимъ. Зр. Быт. 1, 2 — **Всѧ̀ си́ла и҆́хъ** С. є. звѣзды, силы безплотни̂ або ангелы, воинства небесни̂. Зр. Пс. 23, 10. — Многи̂ видять въ тôмъ стиху намекъ про Пр. Тройцю; **сло́во Гдⷭ҇нє** уважають они яко выражене Бога Отца и єго Сына (Іоа. 1, 1.) а пôдъ **дꙋ́хомъ ᲂу҆́стъ є҆гѡ̀** розумѣють св. Духа.

7. **Собира́ѧй** и пр. Богъ зôбравъ при сотвореню свѣта воды въ однôмъ мѣстци (Быт. 1, 9.), где они пôсля Божого приказу доси находять ся. -- **Полага́ѧй** и пр. Богъ уложивъ моря въ мѣстцяхъ берегами обмеженыхъ, або: скрывъ пôдземни̂ воды (Быт. 7, 11.) въ печерахъ земли. Thalhofer каже: Морска кôтловина єсть мовъ коморою для морскои безоднѣ. Яко явный доказъ Божои всемогучости пôдносить св. Письмо часто се, що Богъ затворивъ въ сильныхъ границяхъ море, котре бы иначе зальяло цѣлу землю. Зр. Пс. 65, 6.; Пс. 76, 17. Пс. 103, 6; Пс. 148, 7.; Іов. 38, 8. и т. д.

8. бе́здны. Да оу҆бои́тсѧ Гдⷭ҇а всѧ̀ землѧ̀, ѿ негѡ́-
же да подви́жꙋтсѧ всѝ живꙋ́щїи по вселе́ннѣй.
9. Ꙗ҆́кѡ то́й речѐ, и҆ бы́ша: то́й повелѣ̀, и҆ созда́-
10. шасѧ. [а] Гдⷭ҇ь разорѧ́етъ совѣ́ты ꙗ҆зы́кѡвъ, ѿме-
та́етъ же мы́сли люде́й, и҆ ѿмета́етъ совѣ́ты
11. кнѧзе́й: [б] Совѣ́тъ же Гдⷭ҇ень во вѣ́къ пребы
ва́етъ, помышле́нїѧ се́рдца є҆гѡ̀ въ ро́дъ и҆ ро́дъ.
12. [в] Блаже́нъ ꙗ҆зы́къ, є҆мꙋ́же є҆́сть Гдⷭ҇ь Бг҃ъ є҆гѡ̀,
13. лю́ди, ꙗ҆̀же и҆збра̀ въ наслѣ́дїе себѣ̀. [г] Съ нб҃сѐ

а) Іов. 5, 12. б) Притч. Сол. 19, 21. в) Пс. 64, 5.; Пс. 143, 15. г) 2. Пар. 16, 9.; Іов. 28, 24.

---

8. **Да подви́жꙋтсѧ** и пр. Нехай дрожать зъ страху передъ тымъ такъ всемогучимъ Богомъ всѣ люди, не тôлько тіи, що єму служать, але и поганьскй̂ народы. Ст. 10.

9. **Ꙗ҆́кѡ то́й** и пр Богъ єсть всемогучій; на єго всемогуче слово всё стало ся, всё сотворене зôстало Зр Быт. 1, 3 и пр.

10. **Гдⷭ҇ь разорѧ́етъ** и пр. Той всемогучій Богъ нѣвечить всѣ змаганя поганьскихъ народôвъ и князѣвъ, вымѣреній противъ Божому народови израильскому, — въ высшôмъ значеню: противъ царству Божому, противъ Церквѣ Христовôй.

11. **Совѣ́тъ же Гдⷭ҇ень** и пр. Що Богъ разъ постановивъ, се и здѣлає; никто не єсть въ силѣ змѣнити єго совѣтôвъ въ вѣки. Зр. Ис. 14, 24. 27.

12. **Блаже́нъ ꙗ҆зы́къ** и пр. Ôтъ завстыдженя поганьскихъ народôвъ черезъ нѣвеченє ихъ змагань переходить Давидъ до погляду на щастє Божого народа и до описаня Божого Провидѣнія (ст. 13—15.), описавши впередъ (ст. 6—11.) єго всемогучôсть. — **Въ наслѣ́дїе себѣ̀.** Мовъ въ свою посѣлôсть и дѣдицтво. Зри о тôмъ Исх. 19, 5.; Второз. 9, 29.

13. **Съ нб҃сѐ** и пр. Богъ, оборонця народа свого єсть не тôлько всемогучій. але и всевѣдучій.

14. призрѣ̀ Гд҇ь, ви́дѣ всѧ̀ сы́ны человѣ́ческїѧ: Ѿ
готóвагѡ жили́ща своегѡ̀ призрѣ̀ на всѧ̀ живꙋ́-
15. щыѧ на земли̂: Созда́вый на є̂динѣ̀ сердца̀
16. и҆̂хъ, разꙋмѣва́ѧй на всѧ̀ дѣла̀ и҆̂хъ. Не
спаса́етсѧ ца́рь мнóгою си́лою, и҆ и҆споли́нъ не
спасе́тсѧ мнóжествомъ крѣ́пости своеѧ̀. [а]
17. Лóжъ кóнь во спасе́нїе, во мнóжествѣ же си́лы
18. своеѧ̀ не спасе́тсѧ. [б] Сѐ ѻ҆́чи Гд҇ни на боѧ́щыѧ-
19. сѧ є̂гѡ̀, ᲂу҆пова́ющыѧ на ми́лость є̂гѡ̀: И҆зба́-
вити ѿ сме́рти дꙋ́шы и҆̂хъ, и҆ препита́ти ѧ҆̀ въ

а) Притч. Сол. 21, 31. б) Іов 36, 7.; Пс. 33, 16.; 1. Петр. 3, 12.

---

14. **Ѿ готóвагѡ жили́ща своегѡ̀.** С. є. Зъ неба, где приготовивъ мешканє для себе и для своихъ вѣрныхъ слугъ.

15. **Созда́вый** и пр. Котрый сотворивъ серця людскî, кожде зъ осôбна, а ôттакъ знає всѣ и найменьшî тайны серця кождого чоловѣка, а тымъ бôльше переглядає всѣ дѣла чоловѣка, и тому може яко всевѣдучій здѣлати нешкôдливыми для свого народа, всѣ ворожî совѣты и змаганя поганьскихъ народôвъ.

16. **Не спаса́етсѧ** и пр. Безпечнôсть царя не спочиває въ сильнôмъ войску, а безпечнôсть богатыра не почиває въ єго великôй силѣ; всяка безпечнôсть походить ôтъ Бога, котрый неразъ дає побѣду и найслабшому. Зри Єккл. 9, 11.

17. **Лóжь кóнь** и пр. Кто на конѣ (на кôнноту въ вôйнѣ) спускає ся, той ошукує себе. — Въ тôмъ и въ попер. ст. выражає Давидъ тую гадку: Нарôдъ Божій, маючій такого всемогучого и всевѣдучого покровителя, не потребує обавляти ся навѣть найсильнѣйшого ворога.

18. **Сѐ ѻ҆́чи** и пр. Богъ єсть такимъ покровителемъ свого народа, понеже сей нарôдъ єго боить ся и заповѣди єго выконує (зри Єккл. 12, 13.) и на єго милосердіє и помôчь а не на свою силу уповає.

19. **И҆зба́вити** и пр. Богъ опѣкує ся своимъ народомъ, котрый уповає на Божу доброту, що Богъ охоро-

20. гла́дъ. Дꙋша́ же на́ша ча́етъ Гд҇а, ꙗ҆́кѡ помо́щ-
21. никъ и҆ защи́титель на́шъ є҆́сть :[а] Ꙗ҆́кѡ ѡ҆ не́мъ
возвесели́тсѧ се́рдце на́ше, и҆ во и҆́мѧ ст҃о́е є҆гѡ̀
22. оу҆пова́хомъ. Бꙋ́ди Гд҇и млⷭ҇ть твоѧ̀ на на́съ,
ꙗ҆́коже оу҆пова́хомъ на тѧ̀.

Псало́мъ 33.

(Євр. 34.) — Подяка Богу, котрый побожному помагає а карає безбожного.

1. Ѱало́мъ Дв҃дꙋ,[б] внегда̀ и҆змѣнѝ лицѐ своѐ предъ А҆вїме-
ле́хомъ, и҆ ѿпꙋстѝ є҆го̀, и҆ ѿи́де:

а) Ис. 62, 14. б) 1. Цар. 21, 13

нить своихъ людей ôтъ смерти чи то на вôйнѣ чи въ часѣ голоду. — **Дꙋ́шы и҆́хъ**. Ихъ житє.

20. **Дꙋша́ же на́ша** и пр. С. є. мы всѣ очѣкуємъ съ цѣлымъ спокоємъ и съ найбôльшимъ упованіємъ Божои помочи въ всѣхъ потребахъ и небезпеченьствахъ нашихъ. Се говорить Давидъ въ имени своимъ и цѣлого народа свого.

21. **Ꙗ҆́кѡ ѡ҆ не́мъ** и пр. Мы якъ доси такъ и надальше тѣшити ся будемъ, дôзнаючи могучого и добротливого покрова нашого Бога. — **Во и҆́мѧ ст҃о́е є҆гѡ̀**. С. є. Въ Бозѣ, або въ єго могучости и провидѣнію, не меньше въ єго вѣрности въ выконуваню даныхъ обѣтниць.

22. **Ꙗ҆́коже оу҆пова́хомъ на тѧ̀**. Нехай твоє милосердіє буде такъ велике, якъ великимъ єсть наше упованіє на тебе.

1. **Внегда̀ и҆змѣ́нѝ** и пр. Тая надпись ôтносить ся до подѣѣ, о котрôй читаємъ 1. Цар. 21, 10 и сл. Давидъ переслѣдованый Сауломъ, утѣкає и скрыває ся у филистимского царя Анхуса. Коли же сей царь хотѣвъ за намовою своихъ слугъ убити Давида, тогда Давидъ из-

2. **Бл҃гословлю̀ Гд҃а на всѧ́кое вре́мѧ, вы́нꙋ хвала̀**
3. **є҆гѡ̀ въ оу҆стѣ́хъ мои́хъ:** [a] **ѽ Гд҃ѣ похва́литсѧ**
дꙋша̀ моѧ̀: да оу҆слы́шатъ кро́тцыи, и҆ возвесе-
4. **лѧ́тсѧ. Возвели́чите Гд҃а съ мно́ю, и҆ вознесе́мъ**

---

[a] Лук. 1, 47.

змѣняючи свое лице с. е. удаючи божевôльного, зôставъ ôтъ Анхуса выгнаный, и въ той спосôбъ уйшовъ ôнъ погибели. — **Предъ А҆вїмеле́хомъ.** Такъ называе ся ту Анхусъ, понеже се призвище носили всѣ царѣ филистимскѝ, якъ царѣ египетскѝ мали спôльне призвище Фараонôвъ. — Сей псаломъ, въ котрôмъ Давидъ дякуе Богу за чудесну помôчь въ выбавленю его зъ небезпеченьства смерти, може ôтмавляти кождый христіянинъ въ всякихъ бѣдахъ и небезпеченьствахъ душевныхъ и тѣлесныхъ. Сей псаломъ есть однымъ зъ псалмôвъ, званыхъ акростихами. Зри о тôмъ Пс. 24.

2. **На всѧ́кое вре́мѧ.** Въ щастю и въ нещастю. Ту примѣчае св. Августинъ: Слави Бога, коли дае тобѣ потѣху; слави его, коли тобѣ ю ôтбирае; ôнъ бо есть тымъ, котрый дае потѣху, есть тымъ, котрый ю ôтбирае; лишь себе самого не ôтбирае ôнъ тому, кто его славить — **Вы́нꙋ.** Всегда буде хвала Божа на моихъ устахъ.

3. **ѽ Гд҃ѣ похва́литсѧ дꙋша̀ моѧ̀.** Я буду тымъ величати ся, що я одержавъ помôчь ôтъ Бога. —**Кро́тцыи.** Тіи, котрѝ суть задля своеи побожности переслѣдованѝ ôтъ грѣшного свѣта, но котрѝ терпеливо всё зносять, уповаючи на Божу помôчь. — **И҆ возвеселѧ́тсѧ.** Они довѣдавши ся, якъ добротливымъ оказавъ ся Богъ для мене, будуть тѣшити ся надѣею що и для нихъ Богъ такимъ окаже ся.

4. **Возвели́чите** и пр. Давидъ взывае всѣхъ нещасливыхъ и убогихъ, всѣхъ невинно переслѣдованыхъ, щобы вразъ съ нимъ величали и прославляли доброту Бога и его провидѣне, шукаючи у него помочи въ своимъ горю.

5. и҆̀мѧ є҆гѡ̀ вкꙋ́пѣ. [а] Взыска́хъ Гд҇а, и҆ ᲂу҆слы́ша
мѧ̀, и҆ ѿ всѣ́хъ скорбе́й мои́хъ и҆зба́ви мѧ̀. [б]
6. Пристꙋпи́те къ немꙋ̀ и҆ просвѣти́тесѧ, и҆ ли́ца
7. ва́ша не постыдѧ́тсѧ. [в] Сей ни́щїй воззва̀,
и҆ Гд҇ь ᲂу҆слы́ша и҆̀, и҆ ѿ всѣ́хъ скорбе́й є҆гѡ̀ спасѐ
8. и҆̀. Ѡ҆полчи́тсѧ а҆́гг҃лъ Гд҇ень ѻ҆́крестъ боѧ́щихъ-
9. сѧ є҆гѡ̀, и҆ и҆зба́витъ и҆̀хъ. Вкꙋси́те и҆ ви́дите,
ꙗ҆́кѡ бл҃гъ Гд҇ь, [г] бл҃же́нъ мꙋ́жъ, и҆̀же ᲂу҆пова́етъ

а) Ис. 65, 24. б) Пс. 17, 7. в) Пс. 68, 34. г) Пс. 2, 12.; Притч. 16, 20.

---

5. **Взыска́хъ** и пр. Давидъ подає зъ власного опыта причину, для чого и самъ Бога величати хоче и другихъ собѣ подôбныхъ до того величанія взывае. Ото — каже ôнъ — я въ дуже многихъ бѣдахъ взывавъ Божои помочи, и Богъ всегда мене выслухавъ и выбавивъ мене зъ всякого небезпеченьства.

6. **Пристꙋпи́те** и пр. Въ щирôй, усерднôй молитвѣ зближайте ся до Бога, а Богъ освѣтить васъ, украсить васъ свѣтломъ своєи ласки и увôльнить васъ ôтъ терпѣній и нещасть. — **Ли́ца ва́ша не постыдѧ́тсѧ.** Вы не будете мали причины до встыду зъ того, що надармо положилисьте надѣю въ Бозѣ, що тая надѣя васъ завела.

7. **Се́й ни́щїй** и пр. Такъ говорить Давидъ о собѣ самôмъ.

8. **Ѡ҆полчи́тсѧ** и пр. Люди побожнî суть окруженî ангелами мовъ войскомъ, щобы ворогп не вдѣяли имъ ничого злого. (Євр. 1, 14.). Такъ охоронявъ полкъ ангелôвъ Якова, коли тойже вертавъ зъ Месопотаміи. Быт. 32, 1. — **А҆́гг҃лъ Гд҇ень.** Collective — замѣсть ангелы Господнî. — **И҆зба́витъ и҆̀хъ.** Якъ мене.

9. **Вкꙋси́те и҆ ви́дите.** Пересвѣдчѣть ся зъ власного опыта, удаючи ся до Бога съ прошенємъ о помôчь и покладаючи въ нѣмъ цѣлу свою надѣю.

10. на́нь. а) Бо́йтесѧ Г҃а всѝ ст҃і́и е҆гѡ̀: ꙗ҆́кѡ нѣ́сть
11. лише́нїѧ боѧ́щымсѧ е҆гѡ̀. б) Бога́тїи ѡ҆бнища́ша
и҆ взалка́ша: взыска́ющїи же Г҃а не лиша́тсѧ
12. всѧ́кагѡ бл҃га. Прїиди́те ча̑да, послꙋ́шайте менѐ,
13. стра́хꙋ Г҃ню наꙋчꙋ̀ ва́съ. в) Кто́ е҆́сть человѣ́къ
хотѧ́й живо́тъ, любѧ́й днѝ ви́дѣти бла́ги?
14. Оу҆держѝ ѧ҆зы́къ тво́й ѿ ѕла̀, и҆ оу҆стнѣ̀ твоѝ

а) I. Нав. 4, 24. б) Лук. 1, 53. в) 1. Петр. 3, 10.

---

10. **Всѝ ст҃і́и е҆гѡ̀.** Вы всѣ, котрî належите до єго народа, до єго громады. Зри поясненє Пс. 31, 6. — **Нѣ́сть лише́нїѧ.** Не дôзнають ніякого недостатка, имъ не збуває на ничôмъ, мають всё потрѣбне для душѣ и тѣла. Зр. Мат. 6, 33.

11. **Бога́тїи** и пр. Єсть ту бесѣда о богатыхъ въ злôмъ змыслѣ. Зри 1. Тим. 6, 17. Богатî, гордî на свою силу и богацтва и въ нихъ свою надѣю покладаючî, не мають дôбръ духовныхъ а неразъ тратятъ также своє дочасне щастє. О значеню слôвъ **ни́щїй, бога́тый,** зри також поясненє Пс. 9, 23. 29.

12. **Прїиди́те** и пр. Понеже боязнь Божа, оказуюча ся въ точнôмъ заховуваню Божого закона, єсть основою Божого благословенія, то хоче Давидъ яко опытный учитель научити тои боязни Божои всѣхъ людей, котрыхъ ôнъ ту дѣтьми, учениками называє. Давидъ мôгъ своихъ людей такъ назвати яко царь и яко пророкъ Божій. Царѣ бо звыкли называти ся отцями свого народа, а ученики пророкôвъ ихъ сынами. Зр. 4. Цар. 2, 3.

13. **Хотѧ́й живо́тъ** и пр. Кто желає собѣ и може надѣяти ся довгого и щасливого житя?

14. **Оу҆держѝ** и пр. Стережи ся злого, а особливо того злого, якого люди допускають ся языкомъ, тогда будешь щасливымъ; тогда будешь совершеннымъ, а така совершеннôсть ущасливляє чоловѣка. Зр. Як. 1, 26.; 3, 2. — **Є҆́же не глаго́лати льсти̑.** Щобы бесѣдами никого не ображати, не очернювати, не ошуковати. Такî

15. є҆́же не глаго́лати льстѝ. [а] Оу҆клони́сѧ ѿ ѕла̀,
и҆ сотворѝ бла́го: взыщѝ ми́ра, и҆ пожени̇̀ и҆̀. [б]
16, Ѻ҆́чи Гд҇ни на пра́ведныѧ. и҆ оу҆́ши є҆гѡ̀ въ мо-
17. ли́твꙋ и҆́хъ: [в] Лице́ же Гд҇не на творѧ́щыѧ ѕла̑ѧ,
18. є҆́же потреби́ти ѿ земли̇̀ па́мѧть и҆́хъ. Воззва́-
ша пра́ведніи. и҆ Гд҇ь оу҆слы́ша и҆̀хъ, и҆ ѿ всѣ́хъ
19. скорбе́й и҆́хъ и҆зба́ви и҆̀хъ. [г] Бли́зъ Гд҇ь сокрꙋ-
ше́нныхъ срⷣцемъ, и҆ смире́нныѧ дх҃омъ спасе́тъ.

а) Іов. 28, 28.; Пс. 36, 37. б) Пс. 32, 18. в) Сір. 15, 18. г) Пс. 144, 18.

бесѣды мстять ся звычайно на самôмъ говорячôмъ и дѣлають нещасливымъ того, котрый хотѣвъ другихъ здѣлати нещасливыми.

15. **Взыщѝ** и пр. Стреми съ всякимъ усиліемъ до того, щобысь мавъ внутрѣшный спокôй серця (Пс. 4, 9.) и щобысь живъ съ твоими ближными въ мирѣ. — **Пожени̇̀ и҆̀.** Образъ взятый зъ чоловѣка, котрый жене за другимъ, щобы єго пôймати, и не затримує ся по дорозѣ зъ обавы, щобы єму тамтой не утѣкъ

16. **Ѻ҆́чи Гд҇ни** и пр. Кто такъ дѣлає, кто отже єсть богобоязливый, того благословить Богъ, выслухує въ всѣхъ єго потребахъ и опѣкує ся нимъ особлившимъ способомъ; безбожныхъ же людей жде страшный конець (ст. 17.).

17. **Лице́ же Гд҇не** и пр. Богъ звертає ся противъ нимъ съ лицемъ загнѣванымъ, дивить ся на нихъ окомъ своєи строгои справедливости, щобы ихъ укарати такъ, щобы и память по нихъ не лишила ся на земли.

19. **Бли́зъ.** Єсть близько нихъ, щобы имъ сейчасъ прійти въ помôчь, єсли бы чого потребовали. — **Сокрꙋше́нныхъ** и пр. С. є. тыхъ, що суть пригноблени̂, пониженî и засмучени̂ напастями злобныхъ людей, Богъ вспомагає а выбавляє зъ ихъ скорби, коли они уповають на Бога и єго о помôчь просять. Иши̂ мають ту на мысли щиро каючихъ ся и покôрныхъ; однако поне-

20. [а)] **Мнѡ́ги скѡ́рби пра́веднымъ, и҆ ѿ всѣ́хъ и҆̆хъ**
21. **и҆зба́витъ ѧ҆̑ Гд҇ь. Храни́тъ Гд҇ь всѧ̑ кѡ́сти**
22. **и҆̆хъ, ни є҆ди́на ѿ ни́хъ сокрꙋши́тсѧ. [б)] Сме́рть**
грѣ́шникѡвъ лютà. и҆ ненави́дѧщїи пра́веднаго
23. **прегрѣша́тъ. И҆зба́витъ Гд҇ь дꙋ́шы ра̑бъ свои́хъ,**
и҆ не прегрѣша́тъ всѝ ᲂу҆пова́ющїи на него̀.

а) Дѣян. Ап. 7, 10.; Рим. 8, 17. б) Притч. Сол. 22, 8.

же ту есть бесѣда о праведныхъ, то перше поясненє есть ôтповѣднѣйше.

20. **Мнѡ́ги скѡ́рби** и пр. Такожь безбожного постигають многи̂ скорби (Пс. 31, 10.), однако рôжниця есть тая, що терпѣнія безбожныхъ суть звычайно наслѣдками ихъ грѣхôвъ, пôдчасъ коли праведныхъ Богъ терпѣніями испытуе, усовершае и передъ бôльшимъ лихомъ охороняе. Зри Євр. 12, 6. 7. Богъ зсылаючи на праведныхъ терпѣнія, дае имъ заразомъ силы до терпеливого и спасительного ихъ зношеня.

21. **Храни́тъ Гд҇ь** и пр. Есть се припов҄ѣстне выраженє; мовъ бы казавъ: Богъ стереже ихъ такъ, що ничь найменьшого имъ безъ воли Божои не стане ся. Зр. Мат. 10, 30.

22. **Сме́рть** и пр. Такожь праведный мусить умерти, однако ôнъ ўмирає спокôйно; смерть есть для него переходомъ до вѣчного щастя; безбожный же умирае тяжко, неразъ въ наслѣдокъ якого нещастя, а смерть его есть переходомъ до вѣчнои погибели; въ тôмъ змыслѣ есть смерть безбожного люта, зла. — **И҆ ненави́дѧщїи** и пр. Тіи, що праведного ненавидять, зъ ненависти переслѣдують и на єго погибель настають, провиняють тяжко, стягаючи на себе справедливу кару Божу, якою есть ихъ смерть люта, зла.

23. **И҆зба́китъ** и пр. Богъ выбавить ихъ зъ сѣтей, яки̂ вороги на нихъ заставляють; сего досвѣдчивъ Давидъ дуже часто. — **И҆ не прегрѣша́тъ.** Не допустять ся такихъ тяжкихъ грѣхôвъ, за котри̂ мусѣли бы поносити тяжки̂ кары Божи̂.

Псало́мъ 34.

(Євр. 35.) — Молитва о помôчь противъ ворогамъ.

Ѱало́мъ Дв҃дꙋ.

1. **Сꙋдѝ** [а] **Г҃и ѡ҆би́дѧщыѧ мѧ̀: поборѝ борю́щыѧ**
2. **мѧ̀. Прїимѝ ѻ҆рꙋ́жїе и҆ щи́тъ, и҆ воста́ни въ по́-**
3. **мощь мою̀. И҆зсꙋ́ни ме́чь, и҆ заключѝ сопроти́въ**
гонѧ́щихъ мѧ̀: рцы̀ дꙋшѝ моеѝ: спасе́нїе твоѐ
4. **є҆́смь а҆́зъ.** [б] **Да постыдѧ́тсѧ и҆ посра́мѧтсѧ**

а) Ис. 49, 25. б) Пс, 69, 3.

---

1. **Сꙋдѝ Г҃и** и пр. Не дасть ся на певно означити, коли и при якôй нагодѣ зôставъ сей псаломъ уложеный. Порôвнуючи ст. 1 и 11 сего псалма съ 1. Цар. 24, 16 и 10, можемъ заключати, що сей псаломъ походить зъ першихъ часôвъ Сауловогo переслѣдованя. Давидъ зносить великû прикрости зъ стороны ворогôвъ, котрымъ оказовавъ лишь любовь и жичливôсть, а котрû єго теперь оклеветують и ничого такъ дуже не бажають, якъ щобы могли єго погубити. Въ тôмъ прикрôмъ и небезпечнôмъ положеню молить Давидъ Бога о помôчь, обѣцюючи єму за тоє хвалу и подяку. Пôсля св. Отцѣвъ и давнѣйшихъ толкователей св. Письма єсть въ тôмъ псалмѣ Давидъ прообразомъ страдаючого и молячого ся Месіи (Ис. гл. 53.). — **Сꙋдѝ.** Возьми мене въ оборону яко найвысшій судія и укарай ихъ; мои бо вороги суть и твоими ворогами, повстаючи противъ твого помазанника и противъ твого закона. Зри Пс. 17, 38.

2. **Прїимѝ.** Возьми до рукъ. — **Ѻ҆рꙋ́жїе и҆ щи́тъ.** Суть се символы Божои опѣки и покрова. Богъ представляє ся ту пôдъ образомъ борця.

3. **Заключѝ.** Замкни имъ дорогу, щобы нѐ могли приступити до мене, або, щобы ôтъ твого меча не могли ухилити ся. — **Дꙋшѝ моеѝ.** До мене.

4. **И҆щꙋ́щїи дꙋ́шꙋ мою̀.** Настаючû на моє житє, бажаючû мене погубити. Христіянинъ ôтмавлиючій сей

и҆́щꙋщїи дꙋ́шꙋ мою̀: да возвратѧ́тсѧ вспѧ́ть, и҆
5. постыдѧ́тсѧ мы́слѧщїи мнѣ̀ ѕла҄ѧ. а) Да бꙋ́дꙋтъ
ѧ҆́кѡ пра́хъ предъ лице́мъ вѣ́тра, и҆ а҆́гг҇лъ гд҇ень
6. ѡ҆скорблѧ́ѧ и҆̀хъ. Да бꙋ́детъ пꙋ́ть и҆́хъ тма̀ и҆
7. по́лзокъ, и҆ а҆́гг҇лъ гд҇ень погонѧ́ѧй и҆̀хъ. Ѧ҆́кѡ б)
тꙋ́не скры́ша мнѣ̀ па́гꙋбꙋ сѣ́ти своеѧ̀: всꙋ́е поноси́ша
8. дꙋшѝ моеѝ. в) Да прїи́детъ є҆мꙋ̀ сѣ́ть,
ю҆́же не вѣ́сть, и҆ лови́тва, ю҆́же скры̀, да ѡ҆бъи́-

а) I в. 21, 18.; Пс. 1, 4.; Ис. 29, 5.; Ос. 13, 3. б) Лук. 23, 4. в) Пс 7, 16.; Дан 6, 24.

псаломъ мыслить ту о своимъ житю душевнôмъ. — **Да возвратѧ́тсѧ вспѧ́ть.** Нехай уступлять ôтъ мене, побѣджений и завстыджений.

5. **Ѧ҆́кѡ пра́хъ.** Зри поясненє Пс. 1, 4. — **А҆́гг҇лъ гд҇ень.** Знаємъ зъ св. Письма, що Богъ часто употреблявъ ангелôвъ до караня людей безбожныхъ. — **Ѡ҆скорблѧ́ѧ.** О значеню сего слова зри Пс. 17, 39. — Якъ належить розумѣти проклятія выражений въ тôмъ и другихъ стихахъ сего псалма, о тôмъ зри поясненє Пс. 5, 11.

6. **Да бꙋ́детъ пꙋ́ть** и пр. Ихъ утечу нехай вспиняє темнота и ховзка, зла дорога, щобы ихъ могла досягнути кара.

7. **Ѧ҆́кѡ тꙋ́не** и пр. Безъ ніякои причины, мною въ ничôмъ не скривдженй, заставляли они пôдступно сѣти на мене, щобы мене погубити. Образъ взятый зъ ловôвъ, коли то люди копають ямы або заставляють сѣти и тіиже прикрывають, щобы въ той спосôбъ зловити звѣрину. — **Всꙋ́е поноси́ша** и пр. Неслушно ругали ся зъ мене.

8. **Да прїи́детъ** и пр. Нехай буде обнятый тыми самыми тайными сѣтями и засѣдками, якихъ анѣ не пôдозрѣває анѣ не обавляє ся; нехай самъ впаде въ тіи сѣти и засѣдки, якй менѣ способивъ. Зр. Пс. 7, 16. Давидъ говорить ту въ числѣ единственнôмъ, маючи имо вѣрно на мысли Саула яко голову спрысяги противъ себе.

9. **метъ ѝ, и҆ въ сѣ́ть да впаде́тъ въ ню̀. Дꙋша́ же**
моѧ̀ возра́дꙋетсѧ ѡ҆ Гд҃ѣ, возвесели́тсѧ ѡ҆ спа-
10. **се́нїи є҆гѡ̀. Всѧ҃ кѡ́сти моѧ҃ рекꙋ́тъ: Гд҃и Гд҃и,**
ктò подо́бенъ тебѣ̀? И҆збавлѧ́ѧй ни́ща и҆зъ
рꙋкѝ крѣ́пльшихъ є҆гѡ̀, и҆ ни́ща и҆ ᲂу҆бо́га ѿ рас-
11. **хища́ющихъ є҆го̀.** [a] **Воста́вше на мѧ̀ свидѣ́теле**
непра́веднїи, ꙗ҆̀же не вѣ́дахъ, вопроша́хꙋ мѧ̀.
12. **Возда́ша мнѣ̀ лꙋка҃ваѧ возблага҃ѧ, и҆ безча́дїе**

---

[a] Мат. 26, 60.; Дѣян. Ап 6, 13.

9. **Дꙋша́ же моѧ̀** и пр. Тогда я съ радостію зложу тобѣ, Боже, подяку за выбавленє моє зъ небезпеченьства смерти, зъ рукъ моихъ ворогôвъ.

10. **Всѧ҃ кѡ́сти.** Всѣ мои силы; пôдъ костями розумѣє ся неразъ цѣлый чоловѣкъ. Зр. Пс. 33, 21.; Пс. 50, 10. — **Ѿ расхища́ющихъ є҆го̀.** Ôтъ бажаючихъ позбавити єго дôбръ и житя.

11. **Воста́вше** и пр. Повстали противъ мене ложнû обвинителѣ, закидуючû менѣ проступки, о котрыхъ я ничого не знавъ, бо я ихъ не допустивъ ся, бо я бувъ цѣлкомъ невинный. — **Вопроша́хꙋ мѧ̀.** Нигде не читаємъ, щобы Давидъ стававъ передъ судомъ и щобы єго пытали ся о єго провины; для того треба пôдъ ложными свѣдками розумѣти тайнû обжалованя и клеветы єго вороговъ, а пôдъ пытанємъ Давида приватнû ихъ вывѣды. О ложныхъ свѣдкахъ I. Христа зри Мат. 26, 60.

12. **Безча́дїе дꙋшѝ моеѝ.** Бездѣтнôсть, неплоднôсть була у Євреѣвъ уважана яко ганьба (Ис. 47, 8. 9.), для того слово **безча́дїе** стоить ту для означеня ганьбы, сорому; се слово могло бы такожь означати опущенє ôтъ тыхъ, котрû довжнû бы для когось бути тымъ, чимъ суть дѣти для родичей, с є. пріятелями. Allioli поясняє се такъ: Ôтказали менѣ всякои внѣшнои потѣхи, пріятельскихъ зносинъ, спôвчутя.

13. **дꙋшѝ моей. Ѧ҆́зъ же, внегда̀ ѻ҆нѝ стꙋжа́хꙋ мнѣ̀,**
ѡ҆блача́хсѧ въ вре́тище, и҆ смирѧ́хъ по́стомъ
дꙋ́шꙋ мою̀, и҆ моли́тва моѧ̀ въ нѣ́дро моѐ воз-
14. **врати́тсѧ. Ѧ҆́кѡ бли́жнемꙋ, ѧ҆́кѡ бра́тꙋ на́шемꙋ**
та́кѡ ᲂу҆гожда́хъ: ѧ҆́кѡ пла́чѧ и҆ сѣ́тꙋѧ, та́кѡ
15. **смирѧ́хсѧ. И҆ а) на мѧ̀ везвесели́шасѧ и҆ собра́-**
шасѧ: собра́шасѧ на мѧ̀ ра̑ны, и҆ не позна́хъ:

13. **Ѧ҆́зъ же** и пр. На таке поступованє моихъ ворогôвъ я собѣ не заслуживъ (ст. 12.); я бо иначе поступовавъ взглядомъ нихъ; я смутивъ ся, коли ихъ дôткнуло яке нещастє, и коли они менѣ наприкряли ся, або докучали. — **Въ вретищѣ**. Зри Пс. 29, 12. —**Смирѧ́хъ** и пр. Я постомъ утомлявъ себе, щобы и тымъ способомъ упросити у Бога помочи для себе. — **Моли́тва моѧ̀** и пр. Пôдчасъ молитвы склонивъ я мою голову, такъ що мои уста вымавляли молитву звернени̂ въ сторону мого нѣдра; с. є. я моливъ ся съ великимъ совокупленємъ духа и съ великою сердечностію. Въ такôй покорнôй поставѣ и съ такимъ совокупленємъ духа моливъ ся такожь Илія. Зри 3. Цар. 18, 42. Инши̂ даютъ таке поясненє: Моя молитва не принесла имъ хôсна, а тôлько менѣ. Зр. Лук. 10, 6.

14. **Ѧ҆́кѡ бли́жнемꙋ** и пр. Я поступовавъ съ ними любезно, я оказовавъ имъ жичливôсть, мовъ бы они були моими щирыми пріятелями, моими братьми. — **Сѣ́тꙋѧ**. Ходячи съ засмученымъ лицемъ.

15. **И҆ на мѧ̀ возвесели́шасѧ**. Они тѣшили ся зъ мого нещастя. — **Ра̑ны**. Ту въ переноснôмъ значеню раны задани̂ языкомъ, с. є. клеветы, посуджованя. Въ ôтношеню до І. Христа розумѣє ся тутъ бичованє І. Христа. — **И҆ не позна́хъ**. Я не знавъ ничого о тыхъ клеветахъ. Клеветы суть тымъ бôльше небезпечни̂, если кто не знає о нихъ анѣ о тыхъ, котри̂ ихъ розсѣваютъ, и тому боронити ся не може. — **Раздѣли́шасѧ** и пр. Они небули згôдни̂ въ своихъ обжалованяхъ, а мимо того не ôтступили ôтъ своихъ злобныхъ намѣрôвъ. Такъ

а) Ірв. 30, 9.; Лук. 23, 35.

16. **раздѣли́шасѧ, и҆ не ᲂу҆мили́шасѧ. а) И҆скꙋси́ша**
мѧ̀, подражни́ша мѧ̀ подражне́нїемъ, поскрежета́-
17. **ша на мѧ̀ зꙋбы̀ свои́ми. Гдⷭ҇и когда̀ ᲂу҆̑зриши?**
ᲂу҆стро́й дꙋ́шꙋ мою̀, ѿ ѕлодѣ́йства и҆́хъ, ѿ ле́въ
18. **є҆диноро́днꙋю мою̀. б) И҆сповѣ́мсѧ тебѣ̀ въ цр҃кви**
мно́зѣ, въ лю́дехъ тѧ́жцѣхъ восхвалю́ тѧ. в)
19. **Да не возра́дꙋютсѧ ѡ҆ мнѣ̀ враждꙋ́ющїи мнѣ̀**

а) Іоа 6, 28. б) Пс. 21, 26. в. Іоя. 15, 25.

мôгъ и І. Христосъ жаловати ся. Зри Марк. 14, 56. — **Не ᲂу҆мили́шасѧ.** Не жаловали, не встыдали ся своихъ злыхъ поступкôвъ.

16. **И҆скꙋси́ша мѧ̀.** Выставляли на пробу мою терпеливôсть. — **Подражни́ша** и пр. Ругали ся зъ мене. — **Поскрежета́ша** и пр. Зъ злости, зъ ненависти.

17. **Гдⷭ҇и когда̀ ᲂу҆̑зриши?** Якъ довго се терпѣти будешь? — **Ѹ҆стро́й** и пр. Приведи мене назадъ до мого давнѣйшого щасливого стану, выбави мене зъ рукъ тыхъ злобныхъ гонителей. — **Ѿ ле́въ.** Єсть се образъ лютыхъ, бозбожныхъ, кровожадныхъ ворогôвъ. — **Є҆диноро́днꙋю мою̀.** Зри поясненє Пс. 21, 21.

18. **И҆сповѣ́мсѧ тебѣ̀.** Буду тебе славити, не буду невдячный, але буду твоє добродѣйство вызнававъ и за тоєже тобѣ дяковавъ. — **Въ цр҃кви мно́зѣ.** Въ численнôмъ зôбраню народа, явно и публично. — **Въ лю́дехъ тѧ́жцѣхъ.** Межи численнымъ народомъ, Євр hazum значить: могучій, сильный, численный. Може ту называє ся нарôдъ израильскій тяжкимъ зъ огляду на єго достоинство и покликанє яко Божого, Богомъ выбраного народа.

19. **Ѡ҆ мнѣ̀.** Зъ мого нещастя, зъ моєи погибели.— **Тꙋ́не.** Безъ жадного поводу. — **Помиза́ющїи ѻ҆чи́ма.** С. є. моргаючи̂ очима одни̂ до другихъ; такъ дѣлають неразъ люди облудни̂, тѣшачи̂ ся зъ чужого нещастя, насмѣваючи̂ ся зъ кого.

непра́ведно̑, ненави́дѧщїи мѧ̀ тꙋ́не, и҆ помиза́ющїи
20. ѻ҆чи́ма. Ꙗ҆́кѡ мнѣ̀ ᲂу҆́бѡ ми́рнаѧ глаго́лахꙋ, и҆
на гнѣ́въ ле́сти помышла́хꙋ. а) **Разшири́ша**
21. на мѧ̀ ᲂу҆ста̀ своѧ̀, рѣ́ша: б) **бла́гоже бл҃гоже,**
22. ви́дѣша ѻ҆́чи на́ши. Ви́дѣлъ є҆сѝ Гд҇и, да
23. не премолчи́ши: Гд҇и не ѿстꙋпѝ ѿ менѐ. в) **Во-**
ста́ни Гд҇и, и҆ вонмѝ сꙋдꙋ̀ моемꙋ̀, Бж҃е мо́й,
24. и҆ Гд҇и мо́й, на прю̀ мою̀. Сꙋдѝ мнѣ̀ Гд҇и
по пра́вдѣ твое́й, Гд҇и Бж҃е мо́й, и҆ да̀ не
25. возра́дꙋютсѧ ѡ҆ мнѣ̀. Да не рекꙋ́тъ въ серд-

а) Іов. 16, 9. б) Пс. 39, 16.; Пл. Єрем. 2, 16. в) Пс. 43, 24.

---

20. **Ꙗ҆́кѡ мнѣ̀ ᲂу҆кѡ** и пр. Они въ очи удавали жичливыхъ для мене, но въ своей завзятости промышляли лишь надъ способами, якъ бы мене погубити.

21. **Разшири́ша** и пр. Люди отвираютъ широко уста при насмѣшкахъ або при голоснôмъ смѣху зъ чего нещастя. Зри Пс. 21, 8. — **Бла́гоже.** Добре стало ся! стало ся такъ, якъ мы хотѣли! — **Ви́дѣша ѻ҆́чи на́ши.** Мы видимъ уже тое, що мы уже давно видѣти бажали! Або: мило намъ видѣти его погибель!

22. **Ви́дѣлъ** и пр. Ты видѣвъ злобу моихъ ворогôвъ. — **Да не премолчи́ши.** Не будь рôвнодушнымъ на ихъ поступки, но укарай ихъ. — **Не ѿстꙋпѝ ѿ менѐ.** Не лишай мене твоеи помочи.

23. **Воста́ни Гд҇и.** Зри поясненє Пс. 3, 8. — **Вонмѝ сꙋдꙋ̀ моемꙋ̀.** Припильнуй моеи справы, займи ся нею, щобы она була уже разъ рѣшена на мою користь, щобы оказала ся моя невинность, бо мои вороги осмѣлені твоимъ мовчанємъ тымъ лютѣйше переслѣдуютъ мене, гадаючи, що ты не можешь або не хочешь станути въ оборонѣ моеи невинности, що ты самъ мене осуджуєшь. — **На прю̀ мою̀.** На спôръ мôй съ моими ворогами.

20. **По пра́вдѣ твое́й.** Пôсля твоеи справедливости. — **Ѡ҆ мнѣ̀.** Зъ мого нещастя, зъ моеи погибели.

25. **Бл҃гоже** и пр. Ото добре такъ стало ся; мы осягнули, чого бажала душа наша! — **Пожро́хомъ є҆го̀.**

ца́хъ свои́хъ: бл҃гоже бл҃гоже дꙋшѝ на́шей, ни
26. да рекꙋ́тъ: пожро́хомъ є҆го̀? [а] Да постыдѧ́тсѧ и҆
посра́мѧтсѧ вкꙋ́пѣ ра́дьющїисѧ ѕлѡ́мъ мои̑мъ:
да ѡ҆блекꙋ́тсѧ въ стꙋ́дъ и҆ сра́мъ велерѣ́чꙋющїи
27. на мѧ̀. [б] Да возра́дꙋютсѧ и҆ возвеселѧ́тсѧ хо-
тѧ́щїи пра́вды моеѧ̀: и҆ да рекꙋ́тъ вы́нꙋ: да
возвели́читсѧ Гдⷭ҇ь, хотѧ́щїи ми́ра рабꙋ̀ є҆гѡ̀.
28. И҆ ѧ҆зы́къ мо́й поꙋчи́тсѧ пра́вдѣ твое́й, ве́сь
де́нь хвалѣ̀ твое́й.

Псало́мъ 35.

(Євр 36) — Грѣховнôсть людей. Доброта Божа. Прошенє о помôчъ.

1. Въ коне́цъ, ѻ҆́трокꙋ Гдⷭ҇ню Дв҃дꙋ.

[а] Іов. 8, 22.; Пс 6, 11. [б] Пс. 39, 17.

Мы погубили єго, ôнъ павъ жертвою нашихъ заходôвъ около єго погибели.

26. **Вкꙋ́пѣ.** Всѣ разомъ. — **Велерѣ́чꙋющїи на мѧ̀.** Котрû съ великою гордостію противъ мене выступають и тымъ чванять ся, що погибель менѣ принесуть.

27. **Хотѧ́щїи пра́вды моеѧ̀.** Котрû бажають, щобы я бувъ оправданый, щобы моя справа оказала ся слушною. — **Да возвели́читсѧ Гдⷭ҇ь.** Нехай буде честь и слава Богу за оборону невинного Давида, за оборону въ загалѣ невинности и справедливости противъ ворогамъ.

28. **Поꙋчи́тсѧ пра́вдѣ твое́й.** Буде розмышляти, розважати твою справедливôсть. — **Ве́сь де́нь.** Ôтъ рана до ночи, або також: що-день.

1. **Въ коне́цъ.** Зри поясненє Пс. 4, 1. — **Ѻ҆́трокꙋ** и пр. Давидъ называє себе слугою Божимъ, уважаючи сей титулъ за найвысшій почетнѣйшій и найкрасшій. Зр. Пс. 115, 7. — Головна гадка того псалма єсть: Велика єсть злоба грѣшникôвъ и велика єсть ихъ сила,

2. **Глаго́летъ превеззако́нный согрѣша́ти въ себѣ̀:**
[а] нѣ́сть стра́ха Бж҃їѧ предъ ѻ҆чи́ма є҆гѡ̀.
3. **Ꙗ҆́кѡ ѹ҆лстѝ предъ ни́мъ ѡ҆брѣстѝ беззако́нїе**
4. **своѐ, и҆ возненави́дѣти. Гл҃ы ѹ҆́стъ є҆гѡ̀ безза-**

такъ що праведный мôгъ бы въ кôнци упасти на дусѣ и погадати собѣ, що годѣ єму оперти ся злобѣ и силѣ грѣшного свѣта; однако нескôнчено бôльша єсть ласка Божа взглядомъ праведныхъ, находячихъ въ Бозѣ жерело всего житя и свѣтла; праведникъ, находячій ся пôдъ покровомъ Божимъ, ôтносить въ кôнци побѣду надъ грѣшниками. Никто такъ, якъ Давидъ, не досвѣдчивъ сеи правды въ своимъ житю, особливо, скоро возмемъ на увагу часы Саулового переслѣдованя; що досвѣдчивъ Давидъ, се высказує ôнъ въ тôмъ псалмѣ загально на потѣху всѣхъ праведныхъ, котрî мусять терпѣти много зъ стороны злого, зôпсованого свѣта.

2. **Глаго́летъ** и пр. Слова **глаго́летъ** и **въ себѣ̀** належить брати разомъ, а тогда буде се значило: постановляє собѣ або мыслить собѣ въ душѣ грѣшникъ: буду грѣшити. — **Нѣ́сть стра́ха** и пр. Ôнъ говорить такъ для того, що не боить ся Бога, бо гадає, що Богъ не карає чоловѣка за грѣхи.

3. **Ꙗ҆́кѡ ѹ҆лстѝ** и пр. Ôнъ єсть лицемѣромъ передъ Богомъ, поверховно выконує свои обовязки релиґійнî, але має при тôмъ злобу въ своимъ серцю; но Богъ и люди пôзнають єго грѣхи и ненавидять єго єще бôльше задля єго лицемѣрства. (Белярминъ.) Иншî поясняють такъ: Безбожный поступає передъ собою самымъ обманчиво, облудно, гадаючи, що Богъ не найде єго беззаконій и не укарає ихъ; — або: ôнъ ошукує себе, самъ не находячи своихъ беззаконій с. є. не узнаючи ихъ яко такî и не маючи ихъ въ ненависти; тымъ способомъ ничь не ôтстрашує єго ôтъ грѣхôвъ, противно ôнъ утверджає ся въ своимъ постановленю грѣшеня.

4. **Гл҃ы ѹ҆́стъ** и пр. Якî суть єго дѣла, такî суть и єго слова; они суть такожь беззаконнî и повнî хи-

---

[а] Быт. 20, 11.

ко́нїе и҆ ле́сть: не восхотѣ̀ разꙋмѣ́ти є҆́же ꙋ҆блажи́ти.
5. [а] Беззако́нїе помы́сли на ло́жи свое́мъ:
предста̀ всѧ́комꙋ пꙋтѝ невла́гꙋ, [б] ѿ ѕло́бѣ же
6. не негодова̀. [в] Г҃и, на небесѝ млⷭ҇ть твоѧ̀, и҆
7. и҆́стина твоѧ̀ до ѻ҆́блакъ: Пра́вда твоѧ̀ ꙗ҆́кѡ го́ры
Бж҃їѧ, сꙋдьбы̑ твоѧ̀ [г] бе́здна мно́га: [д] че-

а) Мих. 2, 1. б) Рим. 12, 9. в) Пс. 56, 11. г) Рим. 11, 33. д) Іоня. 4, 11.

трости и облуды. — **Не восхотѣ̀** и пр. Ôнъ єсть такъ затвердѣлымъ въ своихъ грѣхахъ, що навѣть не хоче пôзнати Божого закона анѣ способу, якъ бы мôгъ исправити своє житє и жити богоугодно; ôнъ не хоче анѣ мыслити о поправѣ свого житя.

5. **Беззако́нїе** и пр. Ôнъ безнастанно мыслить о тôмъ, якихъ бы то новыхъ беззаконій мôгъ допустити ся; навѣть на постели замѣсть ôтпочивати, роздумує ôнъ надъ своими грѣшными намѣрами и надъ ихъ выконанємъ слѣдуючого дня. — **Предста̀** и пр. Ôнъ одобряє всякій хоть бы найгôршій намѣръ, єму подобає ся кожде хоть бы найгôрше дѣло, ôнъ радо приступає до єго выконаня, и не перебирає въ средствахъ, хоть бы найнечестившихъ, щобы лишь осягнути свою цѣль.

6. **Г҃и, на небесѝ** и пр. Велики̂ суть беззаконія людей, но нескôнчено велике, якъ небо безмѣрне єсть твоє милосердіє и любовь, твоя вѣрнôсть (**и҆́стина**) въ выповненю твоихъ обѣтницъ. — **До ѻ҆́блакъ**. Образъ черезвычайнои, непонятнои высоты, величины.

7. **Пра́вда твоѧ̀** и пр. Твоя справедливôсть єсть недостижима а страшна якъ найвысши̂ горы, якъ морска безодня. — **Го́ры Бж҃їѧ**. Горы найвысши̂; таки̂ горы называють ся Божими, понеже сотворени̂ ôтъ Бога, найвыразнѣйше голосять всемогучôсть Сотворителя. — **Сꙋдьбы̑**. Се слово має ту таке саме значенє якъ **пра́вда**. Гадка сего и попередного стиха єсть: Такъ велики̂ суть беззаконія людей, що праведникъ мôгъ бы во виду нихъ упасти на дусѣ, єсли бы не пôддерживала єго память на твою нескôнчену доброту и ласку, котра єго

8. **лѡвѣ́ки и҆ скоты̀ сп҃се́ши Гд҃и. а) Ꙗ҆́кѡ оу҆мно́-**
жилъ є҆сѝ ми́лость твою̀ Бж҃е: сы́нове же чело-
вѣ́честїи въ кро́вѣ крилꙋ̀ твоє́ю надѣ́ѧтисѧ
9. **и҆́мꙋтъ. б) Оу҆пїю́тсѧ ѿ ту́ка до́мꙋ твоегѡ̀, и҆**
10. **пото́комъ сла́дости твоеѧ̀ напои́ши ѧ҆̀. Ꙗ҆́кѡ оу҆**
тебѐ и҆сто́чникъ живота̀, въ свѣ́тѣ твое́мъ оу҆-

а) Іов. 36, 11.; Пс. 16, 8. б) Ис. 25, 6.; 2. Кор. 8, 9.; Апок. 21, 6.

не опускає, — на твою вѣрнôсть, котра нагородить єго ôтповѣдно твоимъ приреченямъ, — на твою нескôнчену справедливôсть, котра не пустить безкарно людскихъ беззаконій. — **Чєловѣ́ки** и пр. Давидъ порôвнуючи справедливôсть Божу въ караню грѣшникôвъ съ глубокою водою (**бє́здна мно́га**) має може при тôмъ на гадцѣ потопъ; тогды була бы мысль тыхъ слôвъ така: якъ Богъ зъ потопа выбавивъ людей и звѣрята, находячû ся въ корабли Ноя, такъ выбавить ôнъ и праведныхъ зъ потопа каръ своихъ, въ якôмъ будуть погруженû всѣ беззаконнû люди.

8. **Ꙗ҆́кѡ оу҆мно́жилъ** и пр. О величію Божои доброты и ласки свѣдчить се, що Богъ людьми съ ôтцѣвскою печаливостію опѣкує ся и що тіиже могуть на певно числити на єго помôчь и покровъ. -- **Въ кро́вѣ** и пр. Охорона пôдъ крылами єсть въ св. Письмѣ досыть часто образомъ особлившои опѣки и покрова. Зр. Мат. 23, 37.

9. **Оу҆пїю́тсѧ** и пр. Пôдъ образами **ту́ка** и **пото́ка сла́дости** мають розумѣти ся обильнû дары Божои ласки, добра дочаснû и небеснû, котрыми Богъ щедро людей обдаряє.

10. **Ꙗ҆́кѡ оу҆ тебѐ** и пр. Богъ яко жерело всякого житя не лишь удержує наше тѣлесне житє, но такожь подає намъ свою спасительну, животворячу ласку, необходиму до удержаня нашого духовного, надприродного житя; кромѣ того Богъ яко жерело всякого щастя, котре тутъ єсть представлене пôдъ образомъ **свѣ́та** або свѣтла, подає намъ не лишь щастє земне, но и щастє

11. **зримъ свѣ́тъ. Проба́ви ми́лость твою̀ вѣ́дꙋ-
щымъ тя̀, ѝ пра́вдꙋ твою̀ пра҃вымъ се́рдцемъ.
12. Да не прїйдетъ мнѣ̀ нога̀ гордкі́ни, ѝ рꙋка̀ грѣ́ш-
13. нича да не подви́житъ менѐ. Та́мѡ падо́ша
всѝ дѣ́лающїи беззако́нїе: ѝзринове́ни бы́ша, ѝ
не возмо́гꙋтъ ста́ти.**

небесне, почиваюче въ огляданю Бога, въ уживаню небесныхъ радостей по смерти.

11. **Проба́ви** и пр. Давидъ просить Бога, щобы якъ теперь дає щасте праведнымъ, такъ и на будуче розтягнувъ (**проба́ви**) надъ ними свою ласку, котрȋ єго знають и вызнають черезъ свôй послухъ и любовь. — **Пра́вдꙋ** и пр. Понеже Богъ обѣцявъ опѣку своимъ вѣрнымъ слугамъ, то Давидъ называє **пра́вдою** вѣрнôсть Божу въ выповненю даныхъ обѣтниць.

12. **Да не прїйдетъ** и пр. Давидъ молить Бога, щобы не передавъ праведныхъ въ руки злобныхъ грѣшникôвъ. — **Нога̀ гордкі́ни.** Нога гордыхъ. безбожныхъ людей, доптаюча по карку праведныхъ, єсть образомъ несправедливого переслѣдованя и кривдженя; **рꙋка̀** єсть образомъ силы, могучости. — **Да не подви́житъ менѐ.** Нехай не вытисне, не прожене мене зъ мого становиска, яко твого помазанника. Въ высшôмъ значеню: зъ дороги чесноты на дорогу грѣха. (Єрон.)

13. **Та́мѡ падо́ша** и пр. Давидъ очима вѣры видить уже упадокъ и погибель людей беззаконныхъ, котрȋ єму уже ніякои шкоды не будуть могли здѣлати. Для того говорить ту Давидъ въ часѣ минувшôмъ, мовъ бы се, о чôмъ ôнъ ту говорить, уже стало ся. — **Ѝзринове́ни.** Выгнанȋ.

Псало́мъ 36.

(Євр. 37.) — Щастє безбожныхъ не єсть тревалымъ, — тревалымъ єсть тôлько щастє праведникôвъ.

Ѱало́мъ Дв҃дꙋ.

1. **Не ревнꙋ́й [а] лꙋка́внꙋющымъ, нижѐ зави́ди тво-**
2. **рѧ́щымъ беззако́нїе: [б] Занѐ ꙗ҆́кѡ трава̀ ско́рѡ**
и҆̑зсшꙋтъ, и҆ ꙗ҆́кѡ ѕе́лїе ѕла́ка ско́рѡ ѿпадꙋ́тъ.
3. **Ѹ҆пова́й на Гд҇а, и҆ творѝ благостꙑ́ню: и҆ населѝ**
4. **зе́млю, и҆ ѹ҆пасе́шисѧ въ бога́тствѣ є҆ѧ̀. Насла-**
ди́сѧ Гд҇еви, и҆ да́стъ тебѣ̀ проше́нїѧ се́рдца

а) Притч. Сол. 23, 17.; 24, 1. б) Пс. 128, 6.; Ис. 37, 27.; Сір. 14, 19.

Ѱало́мъ Дв҃дꙋ. Сей псаломъ єсть однымъ зъ акростихôвъ. О тôмъ зри Пс. 24.

1. **Не ревнꙋ́й** и пр. Не гнѣвай ся на людей грѣшныхъ, видячи ихъ проживаючихъ въ щастю, анѣ не наслѣдуй ихъ въ грѣшеню, завидуючи имъ щастя, якимъ они мимо своихъ грѣхôвъ тѣшать ся.

2. **Трава̀ и҆ ѕе́лїе ѕла́ка** (листє зѣля) суть образами рѣчей скоро переминаючихъ, — тутъ скоро переминаючого щастя безбожникôвъ.

3. **Ѹ҆пова́й на Гд҇а** и пр. Щастє безбожныхъ нехай не зводить тебе; ты лишь на Бога и єго справедливôсть уповай и не переставай бути добродѣтельнымъ. — **Населѝ зе́млю.** Замешкуй землю. Землю наслѣдити, замешкувати, значить не лишь спокôйно проживати въ землѣ хананейскôй, але також въ загалѣ уживати щастя. Зри поясненє Пс. 24, 13. — **Ѹ҆пасе́шисѧ** и пр. Будешь живъ въ найбôльшихъ достаткахъ, тобѣ не буде на ничôмъ збувати.

4. **Наслади́сѧ Гд҇еви** и пр. Шукай и находы твои розкошѣ, утѣхи въ Бозѣ, а Богъ дасть тобѣ все, чого лишь бажає твоє серце.

5. твоегѡ̀. [а] Ѿкры́й ко Гд҃ꙋ пꙋ́ть тво́й, и҆ ᲂу҆пова́й
6. на него̀: и҆ то́й сотвори́тъ: [б] И҆ и҆зведе́тъ ꙗ҆́кѡ
свѣ́тъ пра́вдꙋ твою̀, и҆ сꙋдьбꙋ̀ твою̀ ꙗ҆́кѡ по-
7. лꙋ́дне. Повини́сѧ Гд҃еви, и҆ ᲂу҆молѝ е҆го̀: не ревнꙋ́й
спѣ́ющемꙋ въ пꙋтѝ свое́мъ, человѣ́кꙋ творѧ́щемꙋ
8. законопрестꙋпле́нїе. [в] Преста́ни ѿ гнѣ́ва, и҆ ѡ҆ста́-
ви ꙗ҆́рость: не ревнꙋ́й, є҆́же лꙋка́вновати:

а) Пс. 54, 23. б Ис. 58, 8. в) Єф. 4, 26.

---

5. **Ѿкры́й** и пр. Здай на Бога всѣ твои старания, заходы, терпѣнія и журбы, понеже Богъ опѣкуе ся нами. Зр. 1. Петр. 5, 7. — **И҆ то́й соткори́тъ.** А Богъ дасть всему успѣшный конець.

6. **И҆ и҆зведе́тъ** и пр. Єсли ты єсь нещасливымъ и задля того уходишь передъ людьми за неправедного, то Богъ объявить твою невиннôсть, якъ дае восходити свѣтлу, и здѣлае тебе щасливымъ. — **Ꙗ҆́кѡ полꙋ́дне.** Полудне, коли то сонце найяснѣйше свѣтить, єсть образомъ побѣды праведника надъ ворогомъ, правды надъ ложію; єсть образомъ найбôльшого щастя чоловѣка.

7. **Повини́сѧ Гд҃еви** и пр. Дозволь, щобы воля Божа якъ хоче тобою управляла; всѣ твои терпѣния и працѣ поручи Богу и моли ся о єго помôчь и благословеніє. — **Не ревнꙋ́й** и пр. Не завидуй и не гнѣвай ся, видячи, що злому, грѣшному чоловѣкови неразъ щастить ся на дорозѣ єго житя.

8. **Не ревнꙋ́й** и пр. Ты завидуючи безбожнымъ ихъ щастя, гнѣваючи ся задля того ихъ щастя, шкодишь лишь самому собѣ, бо грѣшишь, ображаєшь Бога, немовъ закидуючи Божому провидѣнію, що єсть несправедливе, бо дає грѣшникамъ жити щасливо, на що они собѣ не заслугуютъ. Такъ поступаючи (ст. 9.), стаєшь ся подôбнымъ якъ они грѣшникомъ, и подѣлишь съ ними ихъ судьбу дочасной и вѣчной погибели; ты будь лишь терпеливымъ въ своихъ терпѣняхъ и на видъ щастя грѣшникôвъ; ты лишь уповай на Бога и спокôйно

9. Занѐ лꙋка́внꙋющїи потреба́тсѧ: а) терпѧ́щїи же
10. Гд҇а, тїи наслѣ́дѧтъ зе́млю. И҆ є҆щѐ ма́лѡ, и҆ не
бꙋ́детъ грѣ́шника: и҆ взы́щеши мѣ́сто є҆гѡ̀, и҆ не
11. ѡ҆брѧ́щеши. б) Кро́тцыи же наслѣ́дѧтъ зе́млю, и҆
12. наслади́тсѧ ѡ҆ мно́жествѣ ми́ра. Назира́етъ
грѣ́шный пра́веднаго, и҆ поскреже́щетъ на́нь зꙋбы̀
13. свои́ми: Гдь же посмѣе́тсѧ є҆мꙋ̀, занѐ прозира́-
14. етъ, ꙗ҆́кѡ прїи́детъ де́нь є҆гѡ̀. Ме́чь и҆звлеко́ша
грѣ́шницы, напрѧго́ша лꙋ́къ сво́й, низложи́ти

очѣкуй Божои помочи, а певно зазнаешь Божого благословенія и досвѣдчишь Божои справедливости на собѣ и на щасливыхъ хвилево грѣшникахъ. — **Тїи наслѣ́дѧтъ зе́млю.** Зри поясненє Пс. 24, 13.; выс. ст. 3.

10. **И҆ є҆щѐ ма́лѡ** и пр. Не жадай, щобы Богъ сейчасъ укаравъ грѣшника; его щастє есть коротке; уже небавомъ зôшле Богъ на него кару и щастє его або и ôнъ самъ згине безъ слѣду. — **Взы́щеши** и пр. Зри Пс. 9, 36.

11. **Кро́тцыи.** Тіи, що въ терпѣняхъ спокôйно здають ся на Божу волю, котрî зносять всякî прикрости съ упованємъ на Бога, вѣруючи, що Богъ самъ ихъ кривды доходити и за ню карати буде. — **Наслѣ́дѧтъ зе́млю.** Зри ст. попер. — **Ми́ра.** Всякихъ дôбръ.

12. **Назира́етъ** и пр. Грѣшникъ пильно слѣдить поступки праведного, щобы найти поводъ до его оклеветаня або въ загалѣ до шкодженя ему. — **И҆ поскреже́щетъ** и пр. Бажаючи его погубити.

13. **Гдь же посмѣе́тсѧ є҆мꙋ̀.** Уничтожаючи его усилія, або дивлячи ся на тіи его усилія съ погордою. — **Де́нь є҆гѡ̀.** День суда, коли то ôтбере ôнъ свою заплату. Зр. 1. Кор. 4, 3. 5.

14. **Ме́чь и҆звлеко́ша** и пр. Мечь и лукъ суть ту образами рôжныхъ способôвъ шкодженя, якими воору-жають ся грѣшники противъ праведнымъ.

а) Ис. 34, 17. б Мат. 5, 5.

оу҆бо́га и҆ ни́щѧ, закла́ти пра̑выѧ се́рдцемъ:
15. Ме́чь и҆́хъ да вни́детъ въ сердца̀ и҆́хъ, и҆ лꙋ́цы
16. и҆́хъ да сокрꙋша́тсѧ. Лꙋ́чше ма́лое пра́ведникꙋ,
17. па́че бога́тства грѣ́шныхъ мно́га: а) Занѐ мы̑шцы грѣ́шныхъ сокрꙋша́тсѧ, оу҆твержда́етъ же
18. пра́ведныѧ Гд҇ь. Вѣ́сть Гд҇ь пꙋті̑ непоро́чныхъ:
19. и҆ достоѧ́ніе и҆́хъ въ вѣ́къ бꙋ́детъ: Не постыдѧ́тсѧ во вре́мѧ лю́тое, б) и҆ въ дне́хъ гла́да насы-

---

а) Єрем. 48, 25. б) Іов. 5, 20.; Пс. 32, 19.

15. **Ме́чь и҆́хъ** и пр. Богъ здѣлає, що всѣ злобни̂ усилія, якихъ грѣшники ужіють на шкоду праведныхъ, принесуть имъ самымъ погибель. Єсть се пророцтво въ формѣ злорѣченя. Зри Пс. 5, 11.

16. **Лꙋ́чше ма́лое** и пр. Спокôйна совѣсть єсть основою задоволеня чоловѣка, хоть бы ôнъ и якъ мало посѣдавъ тыхъ дôбръ, въ котрыхъ свѣтови̂ люди видять цѣле щастє чоловѣка, но єго не осягають. Зри Притч. Сол. 15, 16.

17. **Мы̑шцы.** Рамена яко орудія силы, тому въ загалѣ сила, могучôсть, за помочію котрои грѣшникъ нагромаджує богацтва, граблячи и утискаючи праведника. Гадка єсть: сила и богацтва грѣшникôвъ суть переминаючи̂, скоро кôнчать ся, пôдчасъ коли праведники всегда тѣшать ся Божою всемогучою опѣкою и благословеніємъ.

18. **Вѣ́сть Гд҇ь** и пр. Богъ старає ся о житє праведныхъ, видить ихъ потребы, помагає имъ, ихъ дѣдицтво не пропаде, але перейде въ найдальши̂ поколѣня. Въ высшôмъ значеню: Богъ нагородить праведникôвъ вѣчною щасливостію въ небѣ. Зри 1. Петр. 1, 4.

19. **Не постыдѧ́тсѧ.** Не заведуть ся въ своєй надѣи, яку положили въ Бозѣ. — **Во вре́мѧ лю́тое.** Въ часѣ якого нещастя, голоду, заразы и т. д. — **Ꙗ҆кѡ грѣ́шницы поги́бнꙋтъ.** По короткôмъ смутку поводить

20. **тат҇сѧ: [а] ꙗ҆́кѡ грѣ́шницы поги́бнꙋтъ: Вразі́ же**
Гдⷭ҇ни, кꙋ́пнѡ просла́витисѧ и҆̏мъ и҆ вознести́сѧ,
21. **и҆счеза́юще ꙗ҆́кѡ ды́мъ и҆счезо́ша. Зае́млетъ**
грѣ́шный, и҆ не возврати́тъ, пра́ведный же ще́-
22. **дритъ и҆ дае́тъ. [б] Ꙗ҆́кѡ блгⷭ҇ловѧ́щїи є҆го̀ на-**
слѣ́дѧтъ зе́млю, клене́ꙋщїи же є҆го̀ потребѧ́тсѧ.
23. **Ѿ Гдⷭ҇а стѡпы̀ человѣ́кꙋ и҆справлѧ́ютсѧ, и҆ пꙋтѝ**
24. **є҆гѡ̀ восхо́щетъ ѕѣлѡ̀. Є҆гда̀ паде́тъ, не раз-**
бїе́тсѧ, ꙗ҆́кѡ Гдⷭ҇ь подкрѣплѧ́етъ рꙋ́кꙋ є҆гѡ̀.

а) Пс. 67, 3. б) Пс. 24, 13.; Притч. Сол 2. 21.

ся праведнымъ добре, понеже згинуть тіи, що були причиною того ихъ смутку.

20. **Вразі́ же** и пр. Вороги Божî, люди безбожнî, заледво дôйдуть до славы, до значеня, а уже гинуть, счезають якъ счезає дымъ безъ слѣду.

21. **Заемлетъ** и пр. Грѣшникъ, хотяй зъ початку богатый, впаде въ убожество (ст. 17.); ôнъ буде позичавъ, но не буде мôгъ передъ смертію сплатити свôй довгъ, пôдчасъ коли праведникъ буває заможный и може другимъ свѣдчити добродѣйства. Такî суть дѣйствія Божого проклятія и благословенія.

22. **Блгⷭ҇ловѧщїи є҆го̀.** Тіи, що Бога благословять, прославляючи єго не лишь устами але и своимъ побожнымъ житємъ. — **Наслѣдѧтъ землю.** Зри поясненє выс. ст. 9. — **Кленꙋщїи же є҆го̀.** Тіи, що хулять Бога и устами и своими грѣшными дѣлами.

23. **Ѿ Гдⷭ҇а** и пр. Богъ простує с. є. вспомагає своєю благодатію всѣ намѣры и дѣла праведника. — **Пꙋтѝ є҆гѡ̀** и пр. Тіи намѣры и дѣла праведного чоловѣка суть богоугоднî, Богу дуже подобають ся и тому Богъ благословить ихъ.

24. **Є҆гда̀ паде́тъ** и пр. Хотяй праведникъ впаде въ яке нещастє тѣла або душѣ, то однако Богъ не дасть єму згинути, понеже Богъ дає єму свою помôчь, щобы двигнувъ ся зъ свого упадку.

25. **Ю҆нѣ́йшїй бы́хъ, ї҆́бо состарѣ́хсѧ, и҆ не ви́дѣхъ
пра́ведника ѡ҆ста́влена, нижѐ сѣ́мене є҆гѡ̀ проса́-
26. ща хлѣ́бы.** [а] **Ве́сь де́нь ми́лꙋетъ, и҆ взаи́мъ
дае́тъ пра́ведный, и҆ сѣ́мѧ є҆гѡ̀ въ благослове́нїе
27. бꙋ́детъ.** [б] **Ѹ҆клони́сѧ ѿ ѕла̀, и҆ сотворѝ бла́го,
28. и҆ всели́сѧ въ вѣ́къ вѣ́ка. Ꙗ҆́кѡ Гдⷭ҇ь лю́битъ
сꙋ́дъ,** [в] **и҆ не ѡ҆ста́витъ прпⷣбныхъ свои́хъ, во
вѣ́къ сохранѧ́тсѧ: беззакѡ́нницы же и҆зженꙋ́тсѧ,
29. и҆ сѣ́мѧ нечести́выхъ потреби́тсѧ:** [г] **Пра́ведни-
цы же наслѣ́дѧтъ зе́млю, и҆ вселѧ́тсѧ въ вѣ́къ**

[а] Пс. 111, 5. [б] Пс. 33, 13.; Ис. 1, 16. [в] 3. Цар. 8, 57. [г] Мат. 5, 5.

---

25. **Ю҆нѣ́йшїй** и пр. Въ євр.: я бувъ хлопцемъ. — **Ї҆́бо.** Євр. gam значить не лишь „понеже“ но и „такожь“. — **Пра́ведника.** С. є. побожного чоловѣка, котрый дає такожь милостынѣ, якъ се видимъ зъ сл. ст. (зр. Дан. 4, 24.). — **Ѡ҆ста́влена** Позбавленого рѣчей до житя необходимо потрѣбныхъ. Такій бо праведникъ має Боже приречене такожь що до теперѣшного житя. Зри 2. Кор. 9, 6—8. — **Сѣ́мене є҆гѡ̀.** Єго дѣтей.— **Проса́ща хлѣ́бы.** Ходячого по жебрахъ.

26. **Ве́сь де́нь.** Дуже часто, щодня. — **Ми́лꙋетъ.** Чинить милосердіє, роздає милостынѣ. — **И҆ взаи́мъ дае́тъ.** Онъ має такі̂ достатки, що еще другимъ позичати (въ євр.: давати) може. — **И҆ сѣ́мѧ** и пр. А мимо того єго дѣти будуть тѣшити ся такожь всякими достатками; ихъ буде Богъ благословивъ такъ що до тѣла якъ и що до душѣ.

27. **Ѹ҆клони́сѧ** и пр. Зри Пс. 14, 2. — **Всели́сѧ.** Зри выс. ст. 3. и 9. — **Въ вѣ́къ вѣ́ка.** Въ найдальші̂ поколѣня.

28. **Гдⷭ҇ь лю́битъ сꙋ́дъ.** Богъ любить дѣла добрі̂, праведні̂, а такожь тыхъ, котрі̂ ихъ выконують. — **Сѣ́мѧ.** Потомство.

29. **Наслѣ́дѧтъ** и пр. Зри выс. ст. 3 9—11.

30. **вѣ́ка на не́й. а) Оу҆ста̀ првнагѡ поѹча́тсѧ пре-**
31. **мѹ́дрости, и҆ ѧ҆зы́къ є҆гѡ̀ возглетъ сѹ́дъ. б) За-**
ко́нъ Бга є҆гѡ̀ въ се́рдцѣ є҆гѡ̀, и҆ не за́пнѹтсѧ
32. **стѡпы̀ є҆гѡ̀. в) Смотрѧ́етъ грѣ́шный првнаго, и҆**
33. **и҆́щетъ є҆́же оу҆мертви́ти є҆го̀: Гдь же не ѡ҆ста́-**
витъ є҆го̀ въ рѹ́кѹ є҆гѡ̀, нижѐ ѡ҆сѹ́дитъ є҆го̀, є҆гда̀
34. **сѹ́дитъ є҆мѹ̀. Потерпѝ Гда, и҆ сохранѝ пѹ́ть є҆гѡ̀,**
и҆ вознесе́тъ тѧ̀ є҆́же наслѣ́дити зе́млю: внегда̀

а) Притч Сол 10,31 ; Мат. 12, 35. б) Пс. 51, 7 в) Марк. 3,2.

---

30. **Оу҆ста̀** и пр. Праведный розважає перше рѣчь, закимъ ю скаже, щобы єго бесѣда була розумна и честна, щобы не сказавъ коли щось такого, що спротивляло бы ся справедливости и правдѣ — **Поѹча́тсѧ.** Зри поясненє Пс. 34, 28. — Въ тôмъ и слѣд. стиху представляє Давидъ близше прикметы праведника, котрый може числити на опѣку Божу.

31. **Не за́пнѹтсѧ стѡпы̀ є҆гѡ̀.** Ноги запинають ся, коли одна зачѣпить ся о другу, такъ що чоловѣкъ пôткне ся або и упаде. Гадка отже єсть: Праведникъ мыслить и говорить всегда розумно, поважно, маючи всегда на увазѣ Божій законъ; для того не такъ легко пôткне ся ôнъ и упаде на дорозѣ чесноты; не такъ легко стане ся ôнъ такожь жертвою людского пôдступу и хитрости.

32. **Смотрѧ́етъ** и пр. Зри поясненє выс. ст. 12. Се говорить Давидъ зъ власного досвѣду.

33. **Въ рѹ́кѹ є҆гѡ̀.** С. є. въ руцѣ, въ власти грѣшника. — **Є҆гда̀ сѹ́дитъ є҆мѹ̀.** Коли злî люди выдають свôй засудъ на праведника, коли єго несправедливо осуджують и убити хотять, тогда Богъ ôткидає и уничтожає сей засудъ людей безбожныхъ. Иншî: Богъ не осуджує праведника, але противно бере єго въ оборону, выступаючи самъ яко судія для розсудженя єго слушнои справы.

34. **Потерпѝ** и пр. Уповай терпеливо, статочно на Бога и заховуй єго заповѣди. — **Наслѣ́дити зе́млю.** Зри

35. потреблѧ́тисѧ грѣ́шникѡмъ, ᲂу҆́зриши.[а] Ви́дѣхъ
нечести́ваго превозносѧ́щасѧ, и҆ вы́сѧщасѧ, ꙗ҆́кѡ
36. ке́дры лїва́нскїѧ:[б] И҆ ми́мѡ и҆до́хъ, и҆ се̑ не бѣ̀,
и҆ взыска́хъ є҆го̀, и҆ не ѡ҆брѣ́тесѧ мѣ́сто є҆гѡ̀.[в]
37. Храни̑ незло́бїе, и҆ ви́ждь правотꙋ̀, ꙗ҆́кѡ є҆́сть
38. ѡ҆ста́нокъ человѣ́кꙋ ми́рнꙋ. Беззакѡ́нницы же
потребѧ́тсѧ вкꙋ́пѣ: ѡ҆ста́нцы же нечести́выхъ
39. потребѧ́тсѧ.[г] Спасе́нїе же пра́ведныхъ ѿ Гд҃а,
и҆ защи́титель и҆́хъ є҆́сть во вре́мѧ ско́рби:

а) Пс. 72, 6.; Єзек. 31, 3. б) Іов 4, 20.; 5, 3.; 20, 7. в) Быт. 39, 8.; Рим. 2, 10. г) Пс. 45, 2.

выс. ст. 3. 9—11. — **Оу҆́зриши.** Ты самъ дожієшь еще ихъ упадку, ихъ погибели, ты самъ будешь на той ихъ упадокъ, на тую ихъ погибель дивити ся.

35. **Вы́сѧщасѧ.** Гордоватѣючого. — **Ꙗ҆́кѡ ке́дры лїва́нскїѧ.** Зри Пс. 28, 5.; Пѣснь П. 4, 8. — Здає ся, що ту єсть бесѣда о такихъ, котрі̂ не лишь самі̂ ничого не потребуютъ обавляти ся, але и для другихъ суть страшні̂.

36. **И҆ ми́мѡ и҆до́хъ** и пр. Я ледво єго минувъ, а ото оглядаю ся поза себе, и уже єго нема. Єсть се образове представлене скорого и несподѣваного упадку и погибели людей безбожныхъ. — **Взыска́хъ** и пр. Зри выс. ст. 10.

37. **Храни̑ незло́бїе.** Стережи ся грѣха. — **Ви́ждь правотꙋ̀.** Уважай на се, що єсть честне и добре, держи ся дороги честноты, богоугодного житя. — **Ꙗ҆́кѡ є҆́сть ѡ҆ста́нокъ** и пр. Пôдъ останками, які̂ по смерти праведного лишають ся, розумѣємъ передовсемъ численне потомство, котре жиды уважали яко найбôльше щастє; потôмъ розумѣти ту можна всякі̂ добра земні̂ а въ высшôмъ значеню такожь добра небесні̂. — **Человѣ́кꙋ ми́рнꙋ.** Котрый заховує миръ съ Богомъ и съ людьми, будучи праведнымъ, спокôйнымъ и милосернымъ.

38. **Вкꙋ́пѣ.** Всѣ що до одного. — **Ѡ҆ста́нцы.** Всё, що посѣдають, утратять, а такожь погинуть ихъ дѣти, наслѣдуючи пороки своихъ родичей.

40. **И помо́жетъ и҆̀мъ Гдⷭ҇ь, и҆ и҆зба́витъ и҆̀хъ, и҆ и҆̑зметъ и҆̀хъ ѿ грѣ́шникъ, [а] и҆ спасе́тъ и҆̀хъ, ꙗ҆́кѡ ᲂу҆̑пова́ша на него̀.**

Псало́мъ 37.

(Євр. 38.) — Молитва покаянна.

1. Ѱало́мъ Дв҃дꙋ, въ воспомина́нїе ѡ҆ сꙋббѡ́тѣ.
2. **Гдⷭ҇и, [б] да не ꙗ҆́ростїю твое́ю ѡ҆бличи́ши менѐ,**
3. **нижѐ гнѣ́вомъ твои́мъ нака́жеши менѐ: [в] Ꙗ҆́кѡ стрѣ́лы твоѧ҄ ᲂу҆̑нзо́ша въ мнѣ̀, и҆ ᲂу҆̑тверди́лъ**

а) Прем. Сол. 3, 9.; Дан. 6, 23. б) Пс. 6. 2.; Єрем. 10, 24. в) Второз. 32, 23.; Іов. 6, 4.

---

1. **Въ воспомина́нїе ѡ҆ сꙋббѡ́тѣ.** С. є. псаломъ уложеный Давидомъ на памятку великои скорби и выбавленя зъ неи при Божôй помочи, призначеный на день суботный до моленя. Allioli толкує сю надпись такъ, що сей псаломъ, маючій ôтмавляти ся въ суботу, довженъ пригадовати молячому ся єго грѣхи и кары яко наслѣдки тыхъ грѣхôвъ, и побуджовати єго до жалю и поправы свого житя. Пôсля мнѣня инщихъ спѣвавъ Давидъ сей псаломъ, щобы себе и свою скорбь, въ якôй находивъ ся, пригадати Богу, щобы представленємъ своеи нужды побудити Бога до несеня єму помочи; субота же мала бы ту означати спокôй душевный, о котрый Давидъ молить Бога, дôткненый тяжкою недугою тѣла и душѣ. Въ той способôъ бувъ бы сей псаломъ що до свого змѣсту подôбный Пс. 6. або 31. — Єсть се оденъ зъ псалмôвъ покаянныхъ.

2. **Гдⷭ҇и, да не ꙗ҆́ростїю** и пр. Зри пояснене Пс. 6, 2. Зрôвнай въ загалѣ оба тіи псалмы.

3. **Стрѣ́лы твоѧ҄.** Єсть то образъ терпѣній тѣлесныхъ и душевныхъ, котрі Давидъ уважає яко Божі кары за свои грѣхи. Зр. Второз. 32, 32 — **Оу҆̑нзо́ша.** Вбили ся, загрязли. — **Оу҆̑тверди́лъ** и пр. Твоя караюча рука спочала тяжко на мнѣ.

4. **є҆сѝ на мнѣ̀ рꙋ́кꙋ твою̀: Нѣ́сть и҆сцѣле́нїѧ въ**
пло́ти мое́й ѿ лица̀ гнѣ́ва твоегѡ̀, нѣ́сть ми́ра
въ костѐхъ мои́хъ ѿ лица̀ грѣ̑хъ мои́хъ. [а)]
5. **Ꙗ҆́кѡ беззакѡ́нїѧ моѧ̀ превзыдо́ша главꙋ̀ мою̀,**
6. **ꙗ҆́кѡ бре́мѧ тѧ́жкое ѿѧготѣ́ша на мнѣ̀. Воз-**
смердѣ́ша и҆ согни́ша ра̑ны моѧ̀ ѿ лица̀ безꙋ́мїѧ
7. **моегѡ̀:** [б)] **Пострада́хъ и҆ слѧко́хсѧ до конца̀,**

а) Пс. 31, 4.; Єзек. 33, 10. б) Пс. 41, 10.

4. **И҆сцѣле́нїѧ** Здоровя. — **Ѿ лица̀ гнѣ́ва твоегѡ̀.** Задля твого гнѣву, въ якôмъ ты мене караєшь за мои грѣхи. Давидъ представляє ту особливо свои душевнû терпѣнія, свôй душевный розстрôй, якій звычайно и тѣло нарушує; грѣхъ бо нищить душу и тѣло. — **Нѣ́сть ми́ра** и пр. Скоро розважу мои грѣхи, то дрожать навѣть мои кости. Зри такожь поясненє Пс 33, 21.

5. **Ꙗ҆́кѡ беззакѡ́нїѧ** и пр. Число своихъ грѣхôвъ порôвнує Давидъ съ повинею, закрываючою цѣлого чоловѣка, и съ великимъ тягаромъ перевысшаючимъ силы того, котрый має єго двигати.

6 **Возсмердѣ́ша** и пр. Пôсля мнѣнія многихъ толкователей жалує ся ту Давидъ на свою глупоту, що остававъ черезъ девять мѣсяцѣвъ въ нерозкаяню. Черезъ тоє перейшли раны єго душѣ, злû склонности и пожаданя, немовъ въ станъ гноєня, ставали ся щоразъ труднѣйшими до вылѣченя. Въ загалѣ кождый грѣхъ можна назвати глупотою, понеже никто розумный грѣха не допускає ся, такъ зъ любви чесноты якъ и зъ боязни передъ карою. (Зри поясненє Второз. 22, 21.) Тожь еще бôльшою єсть глупота того, котрый повтаряючи частѣйше якійсь грѣхъ, утрудняє уздоровленє своєи душѣ, и выставляє себе на крайне небезпеченьство дочаснои и вѣчнои погибели.

7. **Пострада́хъ** и пр. По тôй причинѣ знѣдженый до крайности (**до конца̀**), похиленый пôдъ тягаромъ моихъ грѣхôвъ, ходивъ я цѣлыми днями засмученый. —

8. ве́сь де́нь сѣ́тꙋѧ хожда́хъ. Ꙗ҆́кѡ[a] ла̑двїѧ моѧ̀
напо́лнишасѧ порꙋга́нїй, и҆ нѣ́сть и҆сцѣле́нїѧ въ
9. пло́ти мое́й. Ѡ҆ѕло́бленъ бы́хъ и҆ смири́хсѧ до
10. ѕѣла̀: рыка́хъ ѿ воздыха́нїѧ срⷣца моегѡ̀. Гдⷭ҇и,
предъ тобо́ю всѐ жела́нїе моѐ, и҆ воздыха́нїе моѐ

---

[a] Рим. 7, 14. 18.

Слѧко́хсѧ. Скуливъ ся, похиливъ ся. — **Сѣ́тꙋѧ.** Сумуючи.

8. **Ꙗ҆́кѡ ла̑двїѧ** и пр. Бедра уважали жиды яко сѣдище силы родовои; тому кляли ся они при дотыканю своихъ бедръ (Быт. 24, 2.); сильнӣ бедра, велика сила родова, були уважанӣ яко Боже благословенiє; высохлӣ, хорӣ бедра уважано яко знакъ Божого проклятiя; тiи послѣднӣ були отже предметомъ найбôльшои (**напо́лнишасѧ**) поруги. Такъ поясняють се тiи, котрӣ утверджають, що Давиду утворила ся на бедрахъ рана, вередъ, задля чого противники насмѣвали ся зъ него. Allioli поясняє се мѣстце въ высшôмъ значеню, ôтносячи поругу до пожадливости, котрои сѣдище въ бедрахъ, а котра немовъ ругає ся зъ чоловѣка, обѣцюючи добра а приносячи нужду. — **Пло́тѧнъ є҆́смь** — каже св. Ап. Павелъ о чоловѣцѣ — **про́данъ подъ грѣ́хъ, . . . не живе́тъ во мнѣ̀, си́рѣчь въ пло́ти мое́й, до́брое.** (Рим. 7, 14. 18.)

9. **Ѡ҆ѕло́бленъ** и пр. Я бувъ умученый и доведеный до крайнои нужды. Можна се ôтнести до тѣлесной недуги Давида а заразомъ до пригнобленя єго духа задля грѣхôвъ. — **Рыка́хъ** и пр. Внутрѣшный бôль мого серця змушовавъ мене выдавати стогнаня, зойки и жалѣ. Тымъ выражає Давидъ свôй глубокiй жаль за свои грѣхи и дає до пôзнаня, що станъ єго душѣ бувъ прикрѣйшiй нѣжь єго болѣзни тѣлеснӣ.

10. **Предъ тобо́ю** и пр. Ты знаєшь, чого я жадаю, чого менѣ потреба, якъ дуже я тужу за твоєю помочiю.

11. ѿ тебѐ не оу҆таи́сѧ. Се́рⷣце моѐ смѧте́сѧ, ѡ҆ста́ви
мѧ̀ си́ла моѧ̀, и҆ свѣ́тъ ѻ҆́чїю моє́ю, и҆ то́й нѣ́сть
12. со мно́ю. а) Дрꙋ́зи моѝ и҆ и҆́скреннїи моѝ прѧ́мѡ
13. мнѣ̀ прибли́жишасѧ и҆ ста́ша: И҆ бли́жнїи моѝ
ѿ дале́че менѐ ста́ша: и҆ нꙋжда́хꙋсѧ и҆́щꙋщїи дꙋ́-
шꙋ мою̀, и҆ и҆́щꙋщїи ѕла̑ѧ мнѣ̀, глаго́лахꙋ сꙋ́ет-
14. наѧ, и҆ льсти̑внымъ ве́сь де́нь поꙋча́хꙋсѧ. А҆́зъ
же ꙗ҆́кѡ глꙋ́хъ не слы́шахъ и҆ ꙗ҆́кѡ б) нѣ́мъ не

а) Іов. 19, 13.; 30, 10.; Пс. 30, 12. б) Ис. 53, 7.; Мат. 27, 12.; Дѣян. Ап. 8, 32.

---

11. **Смѧте́сѧ.** Стревожило ся. — **Свѣ́тъ ѻ҆́чїю** и пр. Мене опустила веселôсть, або: мои очи потемнѣли зъ смутку и слезъ. Въ высшôмъ значеню можемъ ту розумѣти неспокôй и бôль серця по поводу грѣхôвъ и тымиже грѣхами споводоване ослабленє силъ духовныхъ (**ѡ҆ста́ви мѧ̀ си́ла моѧ̀**), а такожь затмѣнє того свѣтла, за помочію котрого видимъ ôтличнôсть дôбръ духовныхъ и мерзôсть грѣхôвъ и держимо ся дороги духовнои росторопности.

12. **Дрꙋ́зи моѝ** и пр. Мои пріятелѣ и повѣренники, що приближали ся до мене, не помагали менѣ, но якъ бы для мого бôльшого укараня за мои грѣхи, рôвнодушно стоячи, приглядали ся моей нуждѣ.

13. **И҆ бли́жнїи** и пр. Тіи, що були найблизшѝ мому серцю, мои найсердечнѣйшѝ други, ôтдалили ся ôтъ мене, опустили мене. — **Нꙋжда́хꙋсѧ** и пр. С. є. дѣлали усильнѝ забѣги, щобы позбавити мене житя. — **Сꙋ́етнаѧ.** Клеветы, ложнѝ обвиненя. — **Льсти̑вными** и пр. Они роздумовали безнастанно надъ пôдступами, якими могли бы мене зрадити и погубити.

14. **А҆́зъ же ꙗ҆́кѡ глꙋ́хъ** и пр. Я слухавъ злорѣчень и клеветъ моихъ ворогôвъ въ мовчанію, не ôтзываючи ся до нихъ, не противлячи ся имъ. Такъ поступивъ собѣ Давидъ при злорѣченяхъ Семея. Зри **2.** Цар. 16, 10—12.

15. Ѿверза́ѧй оу҆́стъ свои́хъ: И҆ бы́хъ ꙗ҆́кѡ человѣ́къ
не слы́шай, и҆ не и҆мы́й въ оу҆стѣ́хъ свои́хъ
16. ѡ҆бличе́нїѧ. Ꙗ҆́кѡ на тѧ̀ Г҃ди оу҆пова́хъ, ты̀ оу҆слы-
17. шиши Г҃ди Б҃же мо́й. Ꙗ҆́кѡ рѣ́хъ, да не когда̀
пора́дꙋютмисѧ вразѝ моѝ, и҆ внегда̀ подвижа́ти-
18. сѧ нога́мъ мои́мъ, на мѧ̀ велерѣ́чеваша. Ꙗ҆́кѡ
а҆́зъ на р҃ны гото́въ, и҆ болѣ́знь моѧ̀ предомно́ю
19. є҆́сть вы́нꙋ. a) Ꙗ҆́кѡ беззако́нїе моѐ а҆́зъ возвѣ-

---

a) Пс. 31, 5

---

15. **Ѡ҆бличе́нїѧ.** С. є. слôвъ, доказôвъ, котрыми бы я ихъ пересвѣдчивъ, що суть лгунами и клеветниками.

16. **Ты̀ оу҆слы́шиши.** Що ты выслухаешь мого прошеня, поможешь менѣ и оборонишь мене.

17. **Ꙗ҆́кѡ рѣ́хъ** и пр. Я постановивъ собѣ мовчати, не збивати ихъ ложей и не ôтдавати имъ злорѣчень за ихъ злорѣченя, щобы Богъ мене задля такои моеи нетерпеливости не опустивъ, и щобы они зъ моеи погибели не радовали ся. Мои бо вороги тѣшили ся и чванили ся уже тогда, коли имъ здавало ся, що я нахилюю ся до упадку (**внегда̀ подвижа́тисѧ нога́мъ мои́мъ**), — щожь дѣлали бы они тогда, наколи бы видѣли мою цѣлковиту погибель!?

18. **Ꙗ҆́кѡ а҆́зъ на ра́ны** и пр. Єсть се дальша причина, для чого Давидъ мовчить на зневаги и клеветы своихъ ворогôвъ, а надѣє ся выслуханя своеи молитвы о помôчь. Ото я зъ огляду на мои грѣхи не ухилюю ся ôтъ ніякихъ каръ, хоть бы и якъ они ранили моє тѣло и душу; я хочу охотно зносити заслуженî терпѣня; я радо зношу упокореня, якî задають менѣ мои вороги, хотяй молю ся, щобымь не улягъ ихъ зухвалости. — **Болѣ́знь моѧ̀** и пр. Я не перестаю болѣти задля моихъ грѣхôвъ, котрî спровадили на мене мои терпѣня, и тому зношу ихъ терпеливо и безъ нарѣкань. Зри ст. слѣд.

19. **Ꙗ҆́кѡ беззако́нїе** и пр. Я хочу охотно зносити насмѣшки и терпѣня зъ стороны моихъ ворогôвъ, я бо

20. щꙋ̀, и҆ попекꙋ́сѧ ѡ҆ грѣсѣ̀ моéмъ· **Врази́ же мои̂**
живꙋ́тъ, и҆ ѹ҆крѣпи́шасѧ па́че менѐ, и҆ ѹ҆мно́жи-
21. шасѧ ненави́дѧщїи мѧ̀ безъ пра́вды: а) **Возда-**
ю́щїи мнѣ̀ ѕла̑ѧ возблага̑ѧ ѡ҆болга́хꙋ мѧ̀, занѐ
22. гонѧ́хъ благосты́ню· **Не** ѡ҆ста́ви менѐ Гд҇и Бж҇е
23. мо́й, не ѿстꙋпѝ ѿ менѐ: **Вонмѝ** въ по́мощь
мою̀, Гд҇и спасе́нїѧ моегѡ̀·

а) Пс. 108, 5

признаю ся до вины и хочу вызнати мои грѣхи. Зри Пс. 31, 5. — **Попекꙋ́сѧ** и пр. Я буду старавъ ся усильно о тое, щобы съ Богомъ примирити ся и узыскати ôтъ Него прощене.

20. **Врази́ же мои̂** и пр. Вороги же мои жіють щасливо, множать ся и ростуть въ силу, не перестаючи мене ненавидѣти и переслѣдовати, мимо того, що я не давъ имъ до сего найменьшого поводу. Се додає Давидъ, щобы Бога побудити до милосердія надъ своимъ нещасливымъ положенємъ.

21. **Воздаю́щїи** и пр. Дѣйстно, неслушно мене ненавидять, бо я имъ дѣлавъ добре, а теперь они менѣ за добре злымъ ôтплачують ся. — **Занѐ гонѧ́хъ благосты́ню.** За ничь иншого не могли они мене ненавидѣти и переслѣдовати, хиба за тоє, що я не бувъ имъ подôбнымъ грѣшникомъ, що я ходивъ дорогою честноты, котра имъ єсть чужа. Зр. Іоа. 15, 19.; 1. Іоа. 3, 13.; 1. Петр 2, 20.

23. **Вонмѝ** и пр. Глянь на мою крайну нужду и не ôттягай ся съ своєю помочію, ты бо лишь одинъ можешь мене выбавити, якъ уже мене такъ часто выбавлявъ-єсь.

Псало́мъ 38.

(Євр. 39.). — Молитва терпячого о помôчь Божу.

1. Въ коне́цъ, Ідіѳꙋ́мꙋ, пѣ́снь Дв҃дꙋ.
2. **Рѣ́хъ,** [a] **сохраню̀ пꙋтѝ моѧ̀, є҆́же не согрѣша́ти**
мнѣ̀ ѧ҆зы́комъ мои́мъ: положи́хъ ѹ҆стѡ́мъ мо-
и҆́мъ храни́ло, внегда̀ воста́ти грѣ́шномꙋ предо-
3. **мно́ю. Ѡнѣмѣ́хъ и҆ смири́хсѧ, и҆ ѹ҆молча́хъ**

---

a) Пс. 140, 3.

---

1. **Въ коне́цъ.** Зри поясненє Пс. 4, 1. — **Ідіѳꙋ́мꙋ.** С. є. псаломъ даный Идитуму до ôтспѣваня або до уложеня нотъ до него; Идитумъ бо бувъ однымъ зъ трохъ знаменитшихъ спѣвакôвъ Давидовыхъ. Зри 1. Пар. 16, 38. 41.; 25, 1.; 2. Пар. 5, 12. — Имовѣрно ôтносить ся сей псаломъ до часôвъ Саулового переслѣдованя, якъ се можна заключати зъ єго содержаня.

2. **Рѣ́хъ.** Я постановивъ собѣ сильно. — **Сохраню̀ пꙋтѝ моѧ̀.** Буду уважати на цѣле моє поступованє, на всѣ мои поступки и слова. — **Не согрѣша́ти** и пр. Щобы я не нарѣкавъ, не ôтказовавъ на Бога, коли буду пригнетеный терпѣніями зъ стороны моихъ ворогôвъ. — **Положи́хъ** и пр. Образъ для выраженя мовчаня, взятый зъ обвязки, вкладанои на ротъ вола, щобы не мôгъ ѣсти. Зр. Второз. 25, 4. — **Внегда̀ воста́ти** и пр. Коли бы ворогъ мене напастовавъ и переслѣдовавъ.

3. **Смири́хсѧ.** Я упокоривъ ся передъ Богомъ, здаючи ся на єго волю и помôчь. — **Ѹ҆молча́хъ ѿ бла́гъ.** Моє мовчанє було такъ велике, що я здерживавъ ся навѣть ôтъ слушнои, справедливои' обороны моєи справы: або, що я здерживавъ ся навѣть ôтъ говореня чогось доброго, щобы случайно съ чимсь такимъ не вымовити ся, що зрадило бы мою нетерпеливôсть, що належало бы радше замовчати. — **Болѣ́знь моѧ̀ ѡ҆бнови́сѧ.** Мôй бôль, выкликаный злобою моихъ ворогôвъ, ставъ ся бôльшій, коли я силовавъ ся до мовчаня навѣть въ моєй оборонѣ.

4. Ѿ бла́гъ, и҆ болѣ́знь моѧ̀ ѡ҆бнови́сѧ.[а] Согрѣ́ѧ-
сѧ се́рдце моѐ во мнѣ̀, и҆ въ поꙋче́нїи мое́мъ
разгори́тсѧ ѻ҆́гнь: глаго́лахъ ꙗ҆зы́комъ мои́мъ.
5. [б] Скажѝ мнѣ̀ Гд҃и кончи́нꙋ мою̀ и҆ число̀ дне́й
мои́хъ ко́е є҆́сть? да разꙋмѣ́ю, что̀ лиша́юсѧ
6. а҆́зъ. [в] Сѐ пѧди положи́лъ є҆сѝ дни̑ моѧ̀, и҆ со-
ста́въ мо́й ꙗ҆́кѡ ничто́же предъ тобо́ю: ѻ҆ба́че

а) Дѣян Ап. 17, 16. б) Рим. 13, 11. в) Пс. 89, 6.; Пс. 143, 4.

---

4. **Согрѣ́ѧсѧ** и пр. Я почувъ гнѣвъ въ моимъ серцю, коли я въ мысли розважавъ, якъ нечестивыми способами мене вороги напастуютъ и переслѣдують. — **Въ поꙋче́нїи.** Зри пояснене Пс. 34, 28. — **Разгори́тсѧ ѻ҆́гнь.** Въ мнѣ заполомѣнило ся св. обурене на такъ нечестивыхъ и злобныхъ ворогôвъ моихъ. Зр. Єрем. 20, 9. — **Глаго́лахъ** и пр. Я перервавъ моє мовчане и звернувъ ся до Бога, але не съ скаргою, но съ прошенємъ, съ молитвою, щобы Богъ давъ менѣ терпеливôсть до зношеня терпѣній безъ нарѣкань, и щобы тіиже терпѣнія вскорѣ скôнчили ся.

5. **Скажѝ мнѣ̀** и пр. До терпеливости въ терпѣніяхъ и до повдержованя ся ôтъ всякихъ нарѣкань на щастє безбожникôвъ побуджує найлучше розважане переминаємости, короткости и марности житя людского. Длятого молить ся Давидъ: скажи менѣ, Боже, якъ много менѣ єще позôстає житя? якъ довго маю я єще жити и зносити стôлько терпѣній?

6. **Сѐ пѧ́ди** и пр. Давидъ потѣшає ся гадкою, що житє єго уже коротке, що небавомъ скôнчать ся дни єго печали, и ôнъ спôчне въ спокою съ отцами своими. Мовъ бы казавъ: я проживши уже певну часть мого житя, не могу надѣяти ся, що буду єще живъ довго и мучивъ ся на тôмъ свѣтѣ, бо ты, Боже, сотворивъ мене до житя короткого, немовъ даючого ся змѣрити пядею с. є. чотырома пальцями. — **Соста́въ мой** и пр. Моя истнота, с. є. моє житє-бутє, крѣпость мого житя, єсть

7. всѧ́ческаѧ сꙋ́ета̀ всѧ́къ чл҃вѣ́къ живы́й. Оу҆бо
ѻ҆́бразомъ хо́дитъ человѣ́къ, [а] ѻ҆ба́че всꙋ́е мѧ-
те́тсѧ: сокро́вищствꙋетъ, [б] и҆ не вѣ́сть, комꙋ̀
8. соберéтъ ѧ҆̀. И҆ ны́нѣ кто̀ терпѣ́нїе моѐ? не Гдⷭ҇ь
9. ли? и҆ соста́въ мо́й ѿ тебѐ є҆́сть. Ѿ всѣ́хъ без-
зако́нїй мои́хъ и҆зба́ви мѧ̀: поноше́нїе безꙋ́мно-

а) Іов. 8, 9 б) Єрем. 17, 11.

ничимъ передъ тобою, котрый єсь вѣчнымъ. — **Ѻба́че всѧ́ческаѧ** и пр. Мовъ бы казавъ: Не лишь моє житє єсть такъ марне и коротке, не лишь я не могу надѣяти ся довгого житя, але въ загалѣ житє кождого чоловѣка єсть марне, переминаюче, коротке.

7 **Оу҆бо ѻ҆бразомъ** и пр. Дѣйстно, якъ тѣнь, якъ видьмо переходить житє кождого чоловѣка (Пс. 143, 4.), а чоловѣкъ надармо трудить ся и заходить ся около шуканя щастя на тôмъ свѣтѣ и громадженя дôбръ; ôнъ бо не осягає своеи цѣли, успѣха своихъ трудôвъ и журбъ; всѣ бо тіи єго добра переминають такожь якъ тѣнь вразъ съ єго житємъ, ôнъ мусить ихъ лишити по смерти, самъ не знаючи кому. Зри Єккл. 2, 18. — **Сокро́вищствꙋетъ.** Збирає сокровища.

8. **И҆ ны́нѣ.** Єсли отже такъ коротке и марне єсть житє кождого чоловѣка вразъ съ всѣми єго добрами, то въ кôмъ положу надѣю мою, щобы я мôгъ терпеливо зносити мои терпѣнія? Ото въ кôмъ иншôмъ, єсли не въ тобѣ, Боже, ôтъ котрого очѣкую правдивыхъ и тревалыхъ дôбръ, котрый єсь моєю цѣлою надѣєю, котрому я завдячую цѣлу мою истноту, цѣле моє житє? Зр. Дѣян. Ап. 17, 28. О значеню слова **терпѣ́нїе** зри поясненє Пс. 24, 5.

9. **Ѿ всѣ́хъ беззако́нїй** и пр. Давидъ уважає свои теперѣшнѣ терпѣня за кару за свои грѣхи и тому молить ся: выбави мене, Боже, ôтъ всѣхъ моихъ грѣхôвъ, ôтпусти менѣ ихъ; задля тыхъ бо грѣхôвъ ты укаравъ мене, и такъ мене упокоривъ, що я ставъ ся для моихъ ворогôвъ предметомъ поруги. — **Безꙋ́мномꙋ.** С. є. грѣшникамъ, безбожникамъ. Зр. Пс. 13, 1.; 37, 6.

10. мꙋ да́лъ мѧ̀ є҆сѝ. Ѡ҆нѣмѣ́хъ и҆ не ѿкерзо́хъ
11. оу҆́стъ мои́хъ, ꙗ҆́кѡ ты̀ сотвори́лъ є҆сѝ. Ѿста́ви
ѿ менѐ ра̑ны твоѧ̀: ѿ крѣ́пости бо рꙋкѝ твоеѧ̀
12. а҆́зъ и҆счезо́хъ. Въ ѡ҆бличе́нїихъ ѡ҆ беззако́нїи
наказа́лъ є҆сѝ чл҃вѣ́ка,[a] и҆ и҆ста́ѧлъ є҆сѝ ꙗ҆́кѡ паꙋчи́нꙋ
дꙋ́шꙋ є҆гѡ̀: ѻ҆ба́че всꙋ́е вса́къ чл҃вѣ́къ.

---

[a] Ис. 51, 8

10. **Ѡ҆нѣмѣ́хъ** и пр. Мовъ бы казавъ: тую мою молитву о прощенє моихъ грѣхôвъ, а тымъ самымъ о выбавленє ôтъ терпѣнїй яко ихъ наслѣдкôвъ, выслухай, Боже, тымъ охотнѣйше, що я мимо великихъ моихъ терпѣній, мимо мого крайного пониженя и упокореня, всегда мовчавъ, николи не нарѣкавъ на моє нужденнє положенє, знаючи, що всьо, що я зносивъ и що я єще зношу, походить зъ твоєи волѣ, котрôй я съ покорою пôдчиняю ся.

11. **Ѿста́ви** и пр. Теперь, коли терпѣнія Давида дôйшли до найвысшого степени, просить ôнъ Бога, щобы єго зъ нихъ выбавивъ, иначе бо мусѣвъ бы згинути пôдъ ихъ тягаромъ, якій вложила на него сильна рука Божа. — **Ра̑ны.** С. є. кары.

12. **Въ ѡ҆бличе́нїихъ** и пр. Давидъ переходить ту до выраженя своего мнѣня о людяхъ въ загалѣ, кажучи, що якъ Богъ теперь єго караѥ за єго грѣхи, такъ караѥ Богъ въ загалѣ кождого чоловѣка задля єго провинъ, допускаючи, що той, котрый трудивъ ся о рѣчи дочаснŷ, якъ бы мавъ вѣчно жити, гине скоро а смерть кладе конець всѣмъ єго земскимъ заходамъ. — **И҆ста́ѧлъ** (розтопивъ, вынищивъ) **є҆сѝ** и пр. Якъ паукъ для ловленя мухъ снуѥ паутиню, котра легко розрываѥ ся, такъ людскŷ труды, заходы и усилія о рѣчи дочаснŷ суть безъуспѣшнŷ и гинуть, наколи дѣють ся зъ свѣтовыхъ побудокъ, съ шкодою для ближныхъ и съ образою Божою; они лишають въ души такихъ людей хиба гoресть, смутокъ и розчарованє. — **Ѻ҆ба́че всꙋ́е** и пр. Пустŷ суть стараня чоловѣка о рѣчи дочаснŷ, свѣтовŷ,

13. **Оу҆слы́ши моли́твꙋ мою̀ Гд҇и, и҆ моле́нїе моѐ внꙋ-
шѝ, сле́зъ мои́хъ не премолчѝ: ꙗ҆́кѡ [а] пресе́ль-
никъ а҆́зъ є҆́смь оу҆ тебѐ и҆ пришле́цъ, ꙗ҆́коже всѝ
14. ѻ҆тцы̀ мои̇̀. Ѿсла́ви мнѣ̀, да почі́ю, пре́жде да́же
не ѿидꙋ̀, и҆ ктомꙋ̀ не бꙋ́дꙋ.**

Псало́мъ 39.

(Євр. 40.). — Подяка и прошене Давида яко прообраза Месіи.

1. **Въ коне́цъ, Ѱало́мъ Дв҃дꙋ.**

[а] 1. Пар. 29, 15.; 2 Кор. 5, 6. 7.; Фил. 3, 20.; Євр. 11, 13

котрû звычайно стягають на него грѣхъ и кару, котрû чоловѣка не могуть ущасливити хоть бы уже для того, що суть переминаючû, коротко треваючû. Зри выс. ст. 7.

13. **Оу҆слы́ши** и пр. Давидъ просить Бога, щобы помôгъ єму хоть теперь, закимъ умре; єсть бо ôтъ Бога въ всемъ зависимый и тужить за выбавленємъ ôтъ своихъ тяжкихъ терпѣній єще передъ своєю смертію (ст. 14.). — **Сле́зъ мои́хъ.** Моєи молитвы, котру съ слезами засылаю до тебе. — **Не премолчѝ.** Зри Пс. 27, 1. — **Ꙗ҆́кѡ пресе́льникъ** и пр. Єсмь якъ той захожій, якъ подорожный, не маючій своєи ôтчины, свого сталого мѣстця. (Зр. Лев. 25, 23.; 1. Пар. 29, 15.; Євр. 11, 13.) — **Ꙗ҆́коже всѝ ѻ҆тцы̀ мои̇̀.** Якъ ты, Боже, бувъ ласкавымъ для патріярхôвъ и обсыповавъ ихъ своими добродѣйствами, такъ и менѣ окажи твою милôсть и выбави мене ôтъ терпѣній, закимъ бы ажь смерть положила имъ конець.

14. **Ѿсла́ви мнѣ̀.** С. є. Здѣлай менѣ пôльгу, перестань карати мене. — **Да почі́ю** и пр. Щобы я мôгъ єще хоть короткій часъ тѣшити ся спокоємъ, доки не умру и не перестану бути межи жіючими.

1. **Въ коне́цъ.** Зри пояснене Пс. 4, 1. — Въ тôмъ псалмѣ дякує Давидъ Богу за выбавлене зъ великихъ

2. **Терпѧ̀ потерпѣ́хъ Гдⷭ҇а, и҆ внѧ́тъ мнѣ̀, и҆ оу҆слы́-**
3. **ша моли́твꙋ моѝ. И҆ возведе́ мѧ ѿ ро́ва стра-**
сте́й, а) и҆ ѿ бре́нїѧ ти́ны, б) и҆ поста́ви на ка́-
мени но́зѣ мои̑, и҆ и҆спра́ви стѡпы̀ моѧ̀:

а) Іов. 30, 19 б) Лук. 6, 48.

небезпеченьствъ и за инши̂ чудесни̂ добродѣйства Божи̂; обѣцює Богу, що въ подяку за тоє замѣсть жертвъ закономъ приписаныхъ принесе єму въ жертву самого себе и що тую свою подяку оповѣстить прилюдно (ст. 1—12.). Потôмъ просить Бога о охорону противъ новыхъ ворогôвъ, и въ своимъ сильнôмъ упованію видить уже напередъ своє выбавленє. Пôсля гдеякихъ уложивъ Давидъ сей псаломъ по переслѣдованю Сауловôмъ, пôсля иншихъ по переслѣдованю Авессаломовôмъ, або въ загалѣ по якихсь иншихъ терпѣніяхъ, котрыми було єго житє переповнене. Однако молитва, яку Давидъ ôтмавляє въ тôмъ псалмѣ, єсть радше молитвою Месіи нѣжь самого Давида, котрый бувъ прообразомъ обѣцяного Месіи, такъ якъ повни̂ силы слова тои возвысшенної молитвы могуть властиво тôлько до І. Христа бути ôтнесени̂, якъ се посвѣдчає св. Ап. Павелъ (Євр. 10, 5—8.) и якъ на се указує цѣлый змѣстъ сего псалма. Сей псаломъ поручає ся до ôтмавляня кождому христіянину, котрый мавъ якійсь смутокъ и тому має причину до дякованя Богу за отриману помôчь и до прошеня о дальшу Божу опѣку.

2. **Терпѧ̀ потерпѣ́хъ Гдⷭ҇а.** Се повторенє слова означає емфазу, мовъ бы сказавъ: Я просивъ усильно Бога, крѣпко уповаючи на єго доброту, що мене выслухає. Зр. Пс. 24, 5.

3. **Ѿ ро́ва страсте́й.** Єсть се образове представленє нужды, въ якôй Давидъ находивъ ся, мовъ погруженый въ ровѣ, въ ямѣ, зъ котрои здававъ ся не мати уже выходу. — **Ѿ бре́нїѧ ти́ны.** Болото (**бре́нїе**), намôлъ (**ти́на**), якій находить ся въ багнахъ и т. п., въ котрôмъ чоловѣкъ легко погрязає а и згинути може,

4 **Ѝ вложѝ въ оу҆ста̀ моѧ̀ [а] пѣ́снь но́вꙋ, пѣ́нїе**
Бг҃ꙋ на́шемꙋ: оу҆́зрѧтъ мно́зи и҆ оу҆боѧ́тсѧ, и҆
5. **оу҆пова́ютъ на Гд҃а. [б] Бл҃же́нъ мꙋ́жъ, є҆мꙋ́же є҆́сть**
и҆́мѧ Гд҃не оу҆пова́нїе є҆гѡ̀, и҆ не при́зрѣ въ сꙋє

а) Пс. 32, 3.; Апок. 5, 9. б) Пс 2, 12.; Притч. 16, 20.; Єрем. 17, 7

єсли зъ него не выдобуде ся, есть ту образомъ найбôльшого небезпеченьства. Зр. Пс. 68, 3. — **Поста́ви** и пр. Поставлене на скалѣ есть образомъ выбавленя зъ небезпеченьства. Зр. Пс. 17, 34. — **Ѝспра́ви** и пр. Здѣлавъ, що я мôгъ просто ити и безпечно ставити мои кроки. Allioli примѣчае: Такъ мôгъ Давидъ молити ся по ôтнесеню побѣды надъ Авессаломомъ, а І. Христосъ по своимъ выбавленю ôтъ ворогôвъ. Пôсля св. Єронима и Августина може молячій ся христіянинъ мати тутъ на мысли людску природу, котра вытягнена зъ болота грѣховного, зôстала поставлена на скалѣ Христовôй.

4. **Ѝ вложѝ** и пр. С. є. тымъ своимъ новымъ и незвыклымъ добродѣйствомъ давъ менѣ Богъ новый предметъ до прославляня єго доброты и опѣки надôмною. — **Оу҆́зрѧтъ мно́зи** и пр. Всѣ побожнѝ люди учують о тôмъ моимъ выбавленю, будуть съ почестію прославляти Божу могучôсть и доброту, и утвердять ся въ упованію на Бога. Такѝ успѣхи мало и прославлене І. Христа.

5. **Ѝмѧ Гд҃не.** С. є Господь. Зри Пс. 9. 11. — **Не призрѣ въ сꙋєтꙑ.** Котрый не оглядає ся на ничь такого, ôтки ніякои помочи отримати не може, а тôлько на Бога уповає, ôтъ него одного помочи надѣє ся. Пôдъ **сꙋєта́ми** можемъ розумѣти ложныхъ богôвъ, такожь богацтва, власть и т. д., въ загалѣ всё, въ чôмъ звыкли люди покладати свою надѣю. — **Неистовле́нїѧ лѡ́жнаѧ.** С. є. бѣшеньства ложнѝ. Имовѣрно розумѣє ся ту безъумне, до божевôльности подôбне зворушенє, въ яке ворожбиты вправляли себе штучными способами; а такъ мало бы ту розумѣти ся ворожбицтво, яке уже за Саула находимъ у Израильтянъ въ уживаню.

6. ты̀ и҆ неистовле́нїѧ лѡ́жнаѧ. Мнѡ́га сотвори́лъ
є҆сѝ ты̀ Г҃и Б҃же мо́й чꙋдеса̀ твоѧ̀, и҆ помышле́
нїемъ твои́мъ нѣ́сть кто̀ ᲂу҆подо́битсѧ тебѣ̀,
возвѣсти́хъ и҆ глаго́лахъ, ᲂу҆мно́жишасѧ па́че чи-
7. сла̀. [а] Же́ртвы и҆ приноше́нїѧ не восхотѣ́лъ є҆сѝ,
тѣ́ло же сверши́лъ мнѣ̀ є҆сѝ: всесожже́нїй и҆ ѡ҆

а) Пс. 50, 18.

---

6. **Помышле́нїемъ** и пр. Чуда твоєи всемогучости, яки̂ ты выконуєшь пôсля твоихъ невыслѣдимыхъ намѣрôвъ, перевысшають всяку людску и ангелску силу. -- **Возвѣсти́хъ** и пр. Я много тыхъ чудесныхъ твоихъ дѣлъ уже прославивъ, однако всѣхъ поодиноко не мôгъ бы я прославляти, такъ бо велике єсть ихъ число.

7. **Же́ртвы** и пр. Побожни̂ Израильтяне звыкли по отриманю якогось особлившого Божого добродѣйства приносити Богу жертву для подяки и прославленя Бога. Такожь Давидъ бувъ бы охотно подяковавъ Богу жертвою за своє чудесне выбавленє зъ небезпеченьства смерти; однако ôнъ бувъ въ утечи и тому не мôгъ принести жертву, тожь слушно говорить, що Богъ въ тôмъ случаю не хоче ôтъ него благодарственнои, въ загалѣ ніякои внѣшнои жертвы. Однако се, каже Давидъ, чого не могу здѣлати жертвами, могу довершити моимъ тѣломъ, котре ты, Господи, давъ менѣ. Тѣло, члены тѣла, суть то орудія, котрыхъ употребляє воля наша до выконуваня Божои волѣ; въ тôмъ значеню єсть **сверша́ти тѣ́ло**, устроювати. давати тѣло, тоє само, що успособляти кого до повненя Божои волѣ. Богъ дає чоловѣкови тѣло, щобы чоловѣкъ приносивъ тоєже вразъ съ всѣми єго силами Богу въ жертву (Рим. 12, 1.), дѣлаючи се, що Богу подобає ся, а не се, що подобає ся грѣшнымъ похотямъ чоловѣка, — принимаючи зъ рукъ Божихъ всяки̂ терпѣня спокôйно, безъ нарѣканя а навѣть охотно и съ вдячностію. Въ тôмъ подвôйнôмъ значеню мôгъ Давидъ такожь въ часѣ своєи утечи принести Богу жертву, а то, черезъ точне повненє Божои волѣ и

8. грѣ́сѣ не взыска́лъ є҆сѝ. Тогда̀ рѣ́хъ: сѐ прїи́дꙋ: [a] въ глави́знѣ кни́жнѣ пи́сано є҆́сть ѡ҆ мнѣ̀:

черезъ терпеливе зношенє терпѣній. Тожь мысль сего стиха єсть: Ты, Боже, жадавъ ôтъ мене не жертвъ, а тôлько послуха, передання мене самого на подяку за отрымане ôтъ тебе добродѣйство. Зри 1. Цар. 15, 22. Въ ôтношеню до Месіи поясняє ти̂ слова Св. Августинъ (ep. 3. ad Val., in ps. 39.) о добровôльнôй жертвѣ тѣла Христового, що ото мали уже устати жертвы старозавѣтни̂, а на ихъ мѣстце мала наступити жертва найсвятѣйшого тѣла Христового, котра то жертва на крестѣ въ способъ кровавый довершена, теперь въ св. Литургіи безнастанно въ способôъ безкровный повтаряє ся, при чôмъ вѣрни̂ тѣла и крови Христовои причащають ся. Такъ поясняють се и други̂ св. Отцѣ и Учителѣ Церкви. Зри Євр. 10, 5. **Ѡ҆ грѣ́сѣ.** С. є. жертвъ грѣховныхъ. Зри Лев. гл. 1. — **Не взыска́лъ є҆сѝ** Ты не жадавъ.

8. **Тогда̀.** Тогда, коли я пôзнавъ, що ты въ тыхъ обставинахъ, въ якихъ я находивъ ся, не жадаєшь ôтъ мене законнои жертвы. — **Сѐ прїи́дꙋ.** Ото я єсмь готовъ сповнити твою волю; ото маєшь мене, я даю тобѣ до розпорядимости себе вразъ съ всѣми моими силами, я приношу себе самого тобѣ въ жертву. — **Въ глави́знѣ кни́жнѣ.** Въ євр. єсть: bimgillath sepher с. є. въ сповитку книгъ; въ старинности бо звивано книжки, або такожь обвивано ихъ въ около палицѣ, якъ и теперь єще обвивають жиды законъ Божій въ своихъ божницяхъ. Гдеяки̂ беруть слово євр., переведене тутъ черезъ выразъ **глави́зна,** въ значеню головки, умѣщенои въ горѣ на палицѣ, въ около котрои бувъ обвиненый сповитокъ книгъ; ôтъ тои головки сеи палицѣ, кажуть они, пôйшла назва для самогоже сповитка. А такъ слова **въ глави́знѣ кни́жнѣ** мають тутъ значенє: въ св. Письмѣ, а особливо въ книгахъ Мойсея. — **Пи́сано є҆́сть ѡ҆ мнѣ̀.** Въ євр. текстѣ припускають ти̂ слова двояке значенє;

---

a) Іоа. 5, 46.

9. **Є҆́же сотвори́ти во́лю твою̀ Бж҃е мо́й восхотѣ́хъ, и҆ зако́нъ тво́й посредѣ̀ чре́ва моегѡ̀.** [а)]
10. **Бл҃говѣсти́хъ пра́вдꙋ въ це́ркви вели́цѣй, сѐ ᲂу҆стна́мъ мои́мъ не возбраню̀: Гд҃и ты̀ разꙋ-**

а) Пс. 34, 18.

або: писано есть для мене, с. е. въ св. Письмѣ находять ся законы, котрî и я есмь обовязаный выконувати; або также: писано есть о мнѣ, с. е. есть о менѣ предсказано. Перше значене тыхъ слôвъ може ôтносити ся до Давида и до кождого побожного чоловѣка, друге же ихъ значене може ôтносити ся до І. Христа, котрого жите, муки и смерть були въ св. Письмѣ предсказанî. Зри Лук. 24, 25—27. 44.; Іоа. 5, 39. 46.

9. **Є҆́же сотвори́ти** и пр. Тіи слова стоять въ звязи съ словами ст. 8.: **сѐ прїидꙋ̀.** — **Во́лю твою̀.** Се, що Богу подобае ся, въ противоположеню до жертвъ, котрыхъ ôнъ не хоче.—**Зако́нъ твой** и пр. Замѣсть слôвъ: **посредѣ̀ чре́ва моегѡ̀** читаемъ въ лат. текстѣ: посередъ серця мого. С. е. Я постановивъ собѣ въ моей душѣ, въ моимъ серцю, не бажати ничого такъ усильно, якъ щобы сповняти твôй законъ Такъ може молити ся Давидъ и кождый побожный христіянинъ, особливо же І. Христосъ, о котрôмъ свѣдчать всѣ книги св. Письма, що мавъ прійти на свѣтъ для того, щобы чинити волю свого Отца небесного, щобы найохотнѣйше приняти его засудъ ôткупленя рода людского жертвою крестною. Зри Іоа. 4, 34.; 5, 30.

10. **Бл҃говѣсти́хъ** и пр. Давидъ принѣсъ уже Богу духовнî жертвы похвальнî за отриману помôчь, а то въ сей спосôбъ, що не укрывавъ, але прилюдно, въ крузѣ своихъ многихъ приверженцѣвъ и знакомыхъ голосно прославлявъ оказану на нимъ Божу справедливôсть (**пра́вдꙋ**) и вѣрнôсть (**и҆́стинꙋ**) въ выконуваню даныхъ обѣтницъ (ст. 11.) Въ ôтношеню до І. Христа есть ту бесѣда особливо о его проповѣди въ великôмъ зôбраню народа израильского. — **Не возбраню̀.** Додаймо: славити

11. мѣ́лъ є҆сѝ. Пра́вдꙋ твою̀ не скры́хъ въ се́рд-
цѣ мое́мъ, и҆́стинꙋ твою̀ и҆ спасе́нїе твоѐ рѣ́хъ,
не скры́хъ ми́лость твою̀ и҆ и҆́стинꙋ твою̀ ѿ со́н-
12. ма мно́га. Ты́ же Гдⷭ҇и не оу҆дали̇̀ щедро́тъ тво-
и́хъ ѿ менѐ: млⷭ҇ть твоѧ̀ и҆ и҆́стина твоѧ̀ вы́нꙋ
13. да застꙋ́питѣ мѧ̀. [а] Ꙗ҆́кѡ ѡ҆держа́ша мѧ̀ ѕлаѧ,
и҆̀мже нѣ́сть числа̀: постиго́ша мѧ̀ беззакѡ́нїѧ
моѧ̀, и҆ не возмого́хъ зрѣ́ти: оу҆мно́жишасѧ
па́че вла́съ главы̀ моеѧ̀, и҆ се́рдце моѐ ѡ҆ста́ви

[а] Пс. 30, 11.

тебе, дяковати тобѣ, а що до І. Христа: оповѣдати евангеліе людямъ, указовати имъ дорогу спасенія.

11. **Пра́вдꙋ твою̀** и пр. Зри поясненє въ ст. попер. — **Ѿ со́нма мно́га.** Кромѣ народа израильского, котрому проповѣдавъ евангеліє І. Христосъ, можна ту розумѣти такожь цѣлый свѣтъ яко **со́нмъ**, яко зôбране всѣхъ народôвъ, котрымъ апостолы Христовѝ и ихъ наслѣдники рознесли науку Божу.

12. **Ты́ же Гдⷭ҇и** и пр. Ту начинає ся прошенє Давида о Божу помôчь такожь въ будучихъ єго потребахъ и небезпеченьствахъ, грозячихъ єму зъ стороны єго ворогôвъ. Въ ôтношеню до І. Христа можна ту мати на мысли або єго послѣднѝ муки або терпѣнія и переслѣдованя єго Церкви, котрѝ ôнъ предвиджує и яко свои власнѝ уважає.

13. **Ѡ҆держа́ша мѧ̀.** Обступили, окружили мене, щоґодѣ менѣ ихъ уйти. - **Ѕлаѧ.** Нещастя, небезпеченьства, пакости, засѣдки моихъ ворогôвъ. — **Постиго́ша** и пр. Слово: **беззакѡ́нїѧ** стоить тутъ въ дальшôмъ значеню: каръ за грѣхи; мовъ бы казавъ; я терплю за мои грѣхи. (Пс. 30, 11.) Такожь І. Христосъ терпѣвъ за грѣхи, но не за свои власнѝ, бо ихъ не мавъ, бо бувъ непорочнымъ, найсвятѣйшимъ, Сыномъ Божимъ, але за грѣхи цѣлого свѣта, котрѝ взявъ на себе, щобы за нихъ терпѣти, мовъ бы они були єго власными грѣхами. Зри Ис.

14. мѧ̀. [а] Бл҃говолѝ Гд҇и и҆зба́вити мѧ̀: Гд҇и въ є҆́же
15. помощи́ ми вонмѝ. [б] Да постыдѧ́тсѧ и҆ посра́-
мѧтсѧ вкꙋ́пѣ и҆́щꙋщїи дꙋ́шꙋ мою̀, и҆зъѧ́ти ю҆̀:
да возвратѧ́тсѧ вспѧ́ть и҆ постыдѧ́тсѧ хотѧ́щїи
16. мѝ ѕла̀ѧ. [в] Да прїи́мꙋтъ а҆́біе стꙋ́дъ сво́й гла
17. го́лющїи мнѣ̀, бл҃гоже, бл҃гоже. Да возра́дꙋютсѧ
и҆ возвеселѧ́тсѧ ѡ҆ тебѣ̀ всѝ и҆́щꙋщїи тебѐ, Гд҇и:
и҆ да рекꙋ́тъ вы́нꙋ, да возвели́читсѧ Гд҇ь, лю-
18. бѧщїи спасе́нїе твоѐ. [г] А҆́зъ же ни́щъ є҆́смь и҆
ѹ҆бо́гъ, Гд҇ь попече́тсѧ ѡ҆ мнѣ̀: помо́щникъ

а) Пс. 21, 20. б) Пс. 34, 4. в) Пс. 34, 21. г) Пс. 69, 6.

53, 4. 5.; 2. Кор. 5, 21. — **Не возмого́хъ зрѣ́ти.** Я не мôгъ ничого видѣти, придавленый терпѣніями; або: я не мôгъ дивити ся на мои грѣхи задля ôтразы до нихъ; або: я не мôгъ ихъ переглянути задля ихъ множества. Въ ôтношеню до І. Христа скажемъ, що ôнъ знавъ число и тяжесть грѣхôвъ роду людского; тожь ти̂ слова мають тутъ таке значенє, що грѣхи, яки̂ І. Христосъ взявъ на себе, були безчисленни̂. — **Оу҆мно́жишасѧ.** Пôсля євр. тексту ôтносить ся тоє до **ѕла́ѧ**. — **Се́рдце моѐ.** Ôтвага моя. Що до І. Христа зри Мат. 26, 37. 38.; Лук. 22, 44.

15. **Вкꙋ́пѣ.** Всѣ разомъ. — **И҆́щꙋщїи** и пр. Настаючи̂ на моє житє, бажаючи̂ мене єго позбавити.

16. **А҆́біе.** Сейчасъ, закимъ бы могли выконати свои зли̂ намѣры. — **Стꙋ́дъ.** Соромъ, ганьбу. — **Бл҃гоже.** Зри Пс. 34, 21.

17. **И҆́щꙋщїи тебѐ.** Шукаючими Бога суть тіи, що довѣдують ся, яка єсть воля Божа, и охотно дѣлають тоє, що Богъ приказує. — **Лю́бѧщїи спасе́нїе твоѐ.** Котри̂ находячи̂ ся въ бѣдахъ, ôтъ тебе одного очѣкують помочи и радо тебе о ню просять. Въ высшôмъ значеню розумѣємъ пôдъ **спасе́нїемъ** вѣчне спасеніє душѣ або и самого Спасителя.

18. **А҆́зъ же ни́щъ** и пр. Що до мене, то єсть се для мене єдиною потѣхою, що я, позбавленый всякои

мо́й и҆ защи́титель мо́й є҆сѝ ты̀, Бж҃е мо́й не закосни́.

Псало́мъ 40.

(Євр. 41.) — О благословенію людей милосерныхъ.

1. Въ коне́цъ, Ѱало́мъ Дв҃дꙋ.

2. **Блаже́нъ**[a] **разꙋмѣва́ѧй на ни́ща и҆ ᲂу҆бо́га, въ**

а) Притч. 14, 21.; Дан. 4, 24.; Лук. 14, 13.

людскои помочи, лишеный всего добра. прецѣнь стою пôдъ всемогучою опѣкою Божою. Отъ Бога отже очѣкую я напевно помочи и выбавленя, котрого я уже такъ часто досвѣдчивъ. — **Не закосни́.** Не ôттягай ся съ своєю помочію, но выбави мене чимъ скорше зъ грозячого менѣ небезпеченьства житя. Въ устахъ Спасителя була бы се молитва до єго Отця небесного: вырви мене ôтъ всего злого черезъ скоре воскресенє.

1. **Въ коне́цъ.** Зри поясненє Пс. 4, 1. — Часъ и обставины уложеня сего псалма не дадуть ся означити; однӣ маютъ ту на мысли послѣднӣ часы перебуваня Давида на дворѣ Саула, другӣ часъ утечи єго передъ Сауломъ, а єще иншӣ часъ переслѣдованя Авессаломового. Давидъ лежить хорый, здає ся, въ наслѣдокъ переслѣдовань черезъ злобныхъ ворогôвъ и въ наслѣдокъ полученыхъ съ тымъ болѣзней душевныхъ. Въ тôмъ сумнôмъ положеню чує Давидъ, якъ милымъ єсть для терпячого чоловѣка спôвчутє, а якъ зновь прикрою єсть для него рôвнодушнôсть и поруга людей. Для того славить Давидъ чоловѣка милосерного, желає и обѣцює єму Божу помôчь и нагороду въ часѣ єго власнои скорби. Многӣ св. Отцѣ выясняють сей псаломъ въ алеґоричнôмъ значеню о страстяхъ І. Христа, о єго зрадженю черезъ Юду Искаріотского (ст. 10.).

2. **Разꙋмѣва́ѧй** и пр. Котрый не выдає нерозважного, ложного суду о нещасливôмъ, хорôмъ, убогôмъ

3. **де́нь лю́тъ ȋзба́витъ ȇго̀ Гдь. Гдь да сохра-**
ни́тъ ȇго̀, ȋ живи́тъ ȇго̀, ȋ да ѹ҆блажи́тъ ȇго̀
на земли̇̀, ȋ да не преда́стъ ȇго̀ въ ру́ки вра-
4. **гѡ́въ ȇгѡ̀.** [а] **Гдь да помо́жетъ ȇмꙋ̀ на ѻ҆дрѣ̀**
болѣ́зни ȇгѡ̀: всѐ ло́же ȇгѡ̀ ѡ҆бра́тилъ ȇсѝ въ
5. **болѣ́зни ȇгѡ̀. А҆́зъ рѣ́хъ:** [б] **Гди поми́лꙋй мѧ̀,**
ȋсцѣлѝ дꙋ́шꙋ мою̀, ꙗ҆́кѡ согрѣши́хъ тебѣ̀.
6. **Вразѝ мои рѣ́ша мнѣ̀ ѕла̑ѧ: когда̀ ѹ҆́мретъ ȋ**

[а] Мат. 9, 22.; Лук. 7, 7. [б] Пс. 6. 3

чоловѣцѣ, н. пр. приписуючи его нужду его грѣхамъ, и котрый радо приходить ему въ помôчь. — **Въ де́нь лю́тъ.** Въ часѣ смутку, хоробы, нещастя. Зри Еккл. 11, 2.

3. **Сохрани́тъ ȇго̀.** Охоронитъ его ôтъ всякого зла. — **Живи́тъ ȇго̀.** Дасть ему довге житє. — **На земли̇̀.** Въ тôмъ житю.

4. **На ѻ҆дрѣ̀ болѣ́зни ȇгѡ̀.** Коли бы ôнъ захоровавъ. — **Всѐ ло́же ȇгѡ̀** и пр. Есть се наглый зворотъ бесѣды до Бога: се, чого Давидъ милосерному чоловѣкови желае, уважае ôнъ яко уже довершене; Богъ, коли занедужае чоловѣкъ милосерный, немовъ перестелюе его ложе болѣзни, щобы выгôднѣйше и легше зносивъ недугу. Св. Августинъ толкуе: Богъ, коли захорує милосерный чоловѣкъ, перемѣнюе его ложе болѣзни въ радôсть, с. е. уздоровляе его.

5. **А҆́зъ рѣ́хъ** и пр. Давидъ оповѣдае о своихъ терпѣніяхъ, розумѣючи пôдъ ними може свою хоробу, и выказуе, що не дôзнавъ того спôвчутя, котре Богъ такъ дуже благословить. — **Дꙋ́шꙋ мою̀.** Хоробу мого тѣла и душѣ.

6. **Вразѝ мои** и пр. Коли я находивъ ся въ нещастю и жаловавъ ся передъ Богомъ задля моеи нужды, тогда я не находивъ зъ стороны моихъ ближныхъ ніякого милосердія, они радше тѣшили ся зъ мого горя и желали менѣ смерти, щобы и память по мнѣ загинула.

7. поги́бнетъ и҆́мѧ є҆гѡ̀? И҆ вхожда́ше ви́дѣти, всꙋ́е
глаго́лаше се́рдце є҆гѡ̀, собра̀ беззако́нїе себѣ̀,
8. и҆схожда́ше во́нъ, и҆ глаго́лаше вкꙋ́пѣ. [а] На мѧ̀
шепта́хꙋ всѝ врази̇̀ моѝ, на мѧ̀ помышлѧ́хꙋ
9. ѕла̑ѧ мнѣ̀. [б] Сло́во законопрестꙋ́пное возложи́-
ша на мѧ̀: [в] є҆да̀ спѧ́й не приложи́тъ воскреснꙋ́-
10. ти? И҆́бо человѣ́къ ми́ра моегѡ̀, на него́же ᲂу҆по-
ва́хъ, [г] ꙗ҆́дый хлѣ́бы моѧ̀, возвели́чи на мѧ̀

а) Мат. 22, 15. б) Марк. 12, 13 в) Мат. 27, 66. г) Іоа. 13, 18; Дѣян. 1, 16.

7. **И҆ вхожда́ше ви́дѣти.** Наколи мене кто зъ нихъ посѣтивъ, щобы побачити мене, щобы видѣти ся съ мною. — **Всꙋ́е глаго́лаше** и пр. Словами оказовавъ менѣ спôвчуте, а серце єго було противъ мене. — **Собра̀** и пр Ôнъ приглядавъ ся моимъ терпѣніямъ, щобы потôмъ зъ нихъ тѣшити ся и насмѣвати ся: ôнъ старавъ ся чогось злого о мнѣ довѣдати ся, щобы мôгъ потôмъ межи людьми тоє розголосити. — **Вкꙋ́пѣ.** Разомъ съ другими моими ворогами.

9. **Сло́во законопрестꙋ́пное** и пр. Засудъ несправедливый поставили противъ мене, с є. щобы мене погубити, забити. — **Є҆да̀ спѧ́й** и пр. Хотяй на мене выдали такъ несправедливый засудъ, то чи могуть они тому перешкодити, щобы я лежачи на постели болѣзни, не прійшовъ знову до здоровя? Въ ôтношеню до І. Христа: чи они ôдôймуть менѣ власть воскресенія зъ мертвыхъ?

10. **Человѣ́къ ми́ра моегѡ̀.** Той, съ котрымъ я живъ въ мирѣ с. є. мôй пріятель Въ ôтношеню до І. Христа розумѣє ся се о Юдѣ, котрого Спаситель принявъ яко одного зъ своихъ апостолôвъ и называвъ своимъ пріятелемъ. — **Ꙗ҆́дый хлѣ́бы моѧ̀.** Хлѣбъ съ нимъ ѣсти значить: бути товаришомъ єго стола, єго дому, бути съ нимъ тѣсно узломъ пріязни сполученымъ, до вдячности взглядомъ него обовязанымъ. Такожь Юда бувъ участникомъ стола Христового, и таинствъ єго тѣла и крови. — **Возвели́чи** и пр. Ставивъ на мене ве-

11. запина́нїе. Ты́ же Гдⷭ҇и поми́луй мѧ̀, и҆ возста́ви
12. мѧ̀, и҆ возда́мъ и҆̀мъ. Въ се́мъ позна́хъ, ꙗ҆́кѡ
восхотѣ́лъ мѧ̀ є҆сѝ, ꙗ҆́кѡ не возра́дуетсѧ вра́гъ
13. мо́й ѿ мнѣ̀. Мене́ же за незло́бїе прїѧ́лъ, и҆
ѹ҆тверди́лъ мѧ̀ є҆сѝ пред̾ тобо́ю въ вѣ́къ. [a]
14. Благослове́нъ Гдⷭ҇ь Бг҃ъ І҆и҃левъ ѿ вѣ́ка, и҆ до
вѣ́ка: бу́ди бу́ди.

---

[a] Пс. 39, 17.

ликî засѣдки, обдумавъ противъ мене велику зраду. Зри поясненє Пс 36, 31.; а такожь зр. Іоа. 13, 18, где І. Христосъ ôтносить тî слова до зрадника Юды.

11. **Возста́ви мѧ̀.** Пôднеси мене зъ ложа болѣзни. — **Возда́мъ и҆̀мъ.** Ôтплачу имъ, якъ собѣ заслужили и якъ сего жадає справедливôсть. Слово **возда́мъ** не означає ту мстивости, жадобы пôмсты. Давидъ мусѣвъ яко царь уважати за свôй обовязокъ, укарати ворогôвъ царскихъ яко ворогôвъ Божихъ въ ôтстрашаючій способôъ. Зр. 3. Цар. 2, 5. и сл. Якъ далекимъ бувъ Давидъ ôтъ мстивости, видимъ зъ єго поступованя съ Семеємъ. (2. Цар. гл 16.) Вѣдомо, що утерпѣли жиды по смерти и воскресенію І. Христа; бо и Єрусалимъ зôставъ зôуреный и ажь до нынѣшного дня суть жиды выставленî на погорду и зневаги у всѣхъ народôвъ.

12. **Въ се́мъ позна́хъ** и пр. Єсли Богъ дасть єму выздоровѣти, єсли тымъ самымъ не будуть вороги мати причины до радости зъ єго погибели, тогда буде мавъ Давидъ доказъ, що Богъ маєъ въ нимъ уподобанє.

13. **Мене́ же за незло́бїе** и пр. Ты принявши мене пôдъ свôй покровъ задля моєи невинности, стерегучи мене своєю благодатію, здѣлаєшь, що я на будуче непоколибимо всегда стояти буду противъ моихъ ворогôвъ.

14. **Благослове́нъ** и пр. Сей стихъ зôставъ доданый черезъ синаґоґу або черезъ збирателя псалмôвъ; єсть се славосозовіє, умѣщене ту на закôнченє першои части псалмôвъ. — **Бу́ди бу́ди.** Въ євр.: amen amen, с. є. стань ся, стань ся, або, нехай такъ буде.

Псалóмъ 41.

(Євр. 42.) — Туга за Богомъ и за богослуженемъ.

1. Въ конéцъ, въ рáзꙋмъ сынѡ́въ Коре́овыхъ. Ѱалóмъ Дв҃дꙋ.
2. Ӥмже ѻ҃бразомъ желáетъ є҆лéнь на ӥсточники
водныѧ, сице желáетъ дꙋша̀ моѧ̀ къ тебѣ̀ Бж҃е:
3. [а)] Возжада̀ дꙋша̀ моѧ̀ къ Бг҃ꙋ крѣ́пкомꙋ живó-
4. мꙋ: когда̀ прїидꙋ̀ и ѩ҆влю́сѧ лицꙋ̀ Бж҃їю? Бы́ша
слéзы моѧ̀ мнѣ̀ хлѣ́бъ дéнь и нóщь, внегда̀
глагóлатисѧ мнѣ̀ на всáкъ дéнь: гдѣ̀ є҆́сть Бг҃ъ

а) Пс. 83, 3.

---

1. **Въ конéцъ.** Зри поясненє Пс. 4, 1. — **Въ рáзꙋмъ** и пр. С. є. Псаломъ поучаючій (зри Пс. 31 що до надписи), призначеный сынамъ Кореовымъ до ôтспѣваня и уложеня до него музики. Потомки левита Корея були спѣваками. Зри Числ. гл 16.; 26, 11.; 1. Пар. 9, 19.; 2. Пар. 20, 19. Пôсля мнѣнія многихъ толкователей уложивъ Давидъ сей псаломъ въ часѣ утечи передъ Авессаломомъ, коли-то ôнъ, ôтдаленый ôтъ св. скиніи, бувъ дуже притѣсненый своими ворогами. Гдеякû суть мнѣнія, що сей псаломъ уложивъ въ имени Давида одинъ зъ потомкôвъ Корея, товаришачихъ Давиду въ его утечи передъ Авессаломомъ.

2. **Є҆лéнь.** Томленый жаждою. Въ євр. есть: лань.

3. **Крѣ́пкомꙋ.** Могучому помочи менѣ противъ моимъ ворогамъ. — **Живóмꙋ.** Котрый есть жереломъ всего, такъ природного якъ и надприродного житя, и тому мене скрѣпити и выбавити може. — **Лицꙋ̀ Бж҃їю.** Въ св. скиніи, где Богъ надъ кивотомъ завѣта мае свôй престолъ. Зри Исх. 25, 8. 17.

4. **Бы́ша слéзы** и пр. Задля смутку не може ôнъ ѣсти, ôнъ мусить лишь плакати день и нôчь, такъ що слезы суть для него мовъ хлѣбомъ щоденнымъ. (Зр. 1. Цар. 1, 7.; Іов. 3, 24.). — **Гдѣ̀ є҆́сть Бг҃ъ твóй?** Єсть се наруга зъ Давида, уповаючого на Бога: мовъ бы казавъ:

5. **твóй?** [а] **Сїѧ̑ помѧнꙋ́хъ, и҆ и҆злїѧ́хъ на мѧ̀ дꙋ-**
шꙋ мою̀: ꙗ҆́кѡ пройдꙋ̆ въ мѣ́сто селе́нїѧ ди́в-
на да́же до до́мꙋ Бж҃їѧ въ гла́сѣ ра́дованїѧ и҆
6. **и҆сповѣ́данїѧ, шꙋ́ма пра́зднꙋющагѡ.** [б] **Вскꙋ́ю**
при́скорбна є҆сѝ дꙋшѐ моѧ̀? и҆ вскꙋ́ю смꙋща́еши
мѧ̀? ᲂу҆пова́й на Бг҃а, ꙗ҆́кѡ и҆сповѣ́мсѧ є҆мꙋ̀. спа-
7. **се́нїе лица̀ моегѡ̀, и҆ Бг҃ъ мо́й. Ко мнѣ̀ само́мꙋ**
дꙋша̀ моѧ̀ смѧте́сѧ: сегѡ̀ ра́ди помѧнꙋ́хъ тѧ̀

а) Іов. 30, 16. б) Пс. 42, 5.

Якъ зле нагороджує Богъ твою побожнôсть; ôнъ не може або не хоче тобѣ помочи.

5. **Сїѧ̑ помѧнꙋ́хъ.** Розважаючи моє сумне положенє и насмѣшки, наругу моихъ ворогôвъ — **И҆злїѧ́хъ** и пр. Я, болѣючи задля мого ôтдаленя ôтъ дому Божого, где я давнѣйше звыкъ бувъ молити ся, ôтдавъ ся великому смуткови и жалю. — **Ꙗ҆́кѡ пройдꙋ.** С. є. колижь прійду? якъ пореводить св. Єронимъ. Давидъ находивъ ся тогда по тамтôмъ боцѣ Іордана. — **Въ мѣ́сто селе́нїѧ.** До св. скиніи, котра єсть мешканємъ мого Бога. — **Ди́вна.** Котре то мѣсто єсть чудне; тамъ бо въ способôъ чудесный мешкає Богъ и ôттамъ чудеснымъ способомъ управляє ôнъ своимъ народомъ. — **Въ гла́сѣ** и пр. Посередъ побожныхъ пѣсень народа, дякуючого Богу за отриманû добродѣйства и славлячого єго. — **Шꙋ́ма пра́зднꙋющагѡ.** Має ту розумѣти ся гамôръ Израильтянъ обходячихъ радôсно празники и беручихъ участь въ обѣдахъ жертвенныхъ.

6. **Вскꙋ́ю при́скорбна** и пр. Давидъ покрѣпляє себе надѣєю, що Богъ єму допоможе. Зр. 2. Цар. 15, 25. — **И҆сповѣ́мсѧ є҆мꙋ.** Буду прославляти Бога и дяковати єму за щасливый поворотъ до єго св. дому. — **Спасе́нїе лица̀ моегѡ̀.** С. є. ôнъ бо єсть моимъ спасеніємъ, моимъ спасителємъ. **Лице́** бере ся ту въ значеню самоиже особы.

7. **Ко мнѣ̀ само́мꙋ** и пр. Въ слѣдъ за потѣхою наступає у Давида смутокъ, а то по причинѣ боязни

ѿ землѝ Іорда́нски и҆ Е҆рмоні́имски, ѿ горы̀
8. ма́лыѧ. [а] Бе́здна бе́зднꙋ призыва́етъ въ гла́сѣ
хлѧ́бій твои́хъ: всѧ̀ высоты̀ твоѧ̀ и҆ во́лны твоѧ̀
9. на мнѣ̀ преидо́ша. Въ де́нь заповѣ́сть Гдⷭ҇ь млⷭ҇ть
свою̀: [б] и҆ но́щїю пѣ́снь е҆гѡ̀ ѿ менѐ, мл҃тва

а) Пс. 68, 3. б) Пс. 118, 62.

передъ небезпеченьствомъ житя. Мовъ бы казавъ: Хотяй я потѣшаю мою душу надѣею выбавленя и повороту до св. скиніи, однако моя душа, беручи взглядъ на мене самого, на мою немôчь, великою боязнею наповняе ся. — **Сегѡ̀ ра́ди помѧнꙋ́хъ** и пр. Щобы отже тои боязни позбути ся, ôтверну мои очи ôтъ себе самого а зверну ихъ до тебе, Боже. — **Ѿ землѝ Іорда́нски.** Куда Давидъ утѣкъ передъ Авессаломомъ. (2. Цар. 17, 22.) — **Е҆рмоні́имски.** Всхôдне пасмо гôръ ливаньскихъ, Антиливанъ, зване горами аермоньскими, сягае на полудне до земли всхôдно-іорданьскои, где перебувавъ Давидъ.— **Ѿ горы̀ ма́лыѧ.** Въ евр.: ôтъ горы Mizhar; такъ може называла ся гора, где Давидъ перебувавъ. — Молячій ся христіянинъ мае ту на гадцѣ землю грѣха и душевнои нужды, котру бажае опустити.

8. **Бе́здна бе́зднꙋ** и пр. Мимо того вырынае всегда на ново бôль душѣ; тому пôдносить Давидъ на ново свою скаргу и описуе свои терпѣнія; мовъ бы казавъ: одно нещасте слѣдуе по другôмъ, якъ бы себе приклинковали на твôй приказъ Образъ взятый зъ великихъ дощѣвъ, котрыхъ воды мовъ выпущенî зъ отвертыхъ спадôвъ водныхъ (**хлѧ́кїй**), плывучи зъ гôръ съ великимъ шумомъ, спадають то въ одну то въ другу пропасть. — **Всѧ̀ высоты̀** и пр. Всѣ твои кары зсылаешь на мене. Образъ взятый зновь зъ высокихъ водъ, котрî наплывають на кого и затопленемъ ему грозять.

9. **Въ де́нь заповѣ́сть** и пр. Однако Давидъ мусить признати, що Богъ посередъ терпѣній дае ему и благодать, дае ему силу, щобы бодро зносивъ терпѣнія, щобы мôгъ навѣть въ пѣсняхъ и молитвахъ дяковати Богу за тое чудесне покрѣплене. — **Заповѣ́сть.** Мовъ черезъ

10. **Б҃гȣ живота̀ моегѡ̀. Рекȣ̀ Б҃гȣ: застȣ́пникъ мо́й**
є҆сѝ, почто́ мѧ забы́лъ є҆сѝ? и҆ [а] **вскȣ́ю сѣ́тȣѧ**
11. **хождȣ̀, внегда̀ ѡ҆скорблѧ́етъ вра́гъ? Внегда̀ со-**
крȣша́тисѧ косте́мъ мои́мъ, поноша́хȣ мнѣ̀ вра-
зѝ мои̑, внегда̀ глаго́лати ӣмъ мнѣ̀ на всѧ́къ
12. **де́нь: гдѣ̀ є҆́сть Б҃гъ тво́й?** [б] **Вскȣ́ю приско́рбна**
є҆сѝ дȣшѐ моѧ̀? и҆ вскȣ́ю смȣща́еши мѧ̀? ᲂу҆по-
ва́й на Б҃га, ꙗ҆́кѡ сповѣ́мсѧ є҆мȣ̀, спасе́нїе лица̀
моегѡ̀, и҆ Б҃гъ мо́й.

Псало́мъ 42.

(Євр. 43.) — Давидъ тужить за огляданємъ св. скиніи.

Ѱало́мъ Д҃вдȣ, не надпи́санъ ᲂу҆ Є҆вре́й.

а) Пс. 37, 7. б) Пс. 42, 5.

пôсланця переказує менѣ Богъ свою ласку.— **Въ де́нь . . . и҆ но́щїю.** С. є. всегда. Або: давнѣйше, коли я єще живъ въ гараздѣ, оказовавъ менѣ Господь за дня своє милосердіє и обсыповавъ мене своими добродѣйствами, такъ що зъ того выходивъ для мене обовязокъ славити въ ночи мого добротливого Господа.

10. **Почто́ мѧ** и пр. Давидъ съ удивленємъ пытає ся. ôтки се походить, що Богъ, котрый єсть єго оборонцею, теперь дає єму такъ довго терпѣти ôтъ ворогôвъ, мовъ бы забувъ про него.

11. **Косте́мъ мои́мъ.** С. є. моєи силѣ. Зри Пс. 33, 21. — **Внегда̀ глаго́лати** и пр. Зри выс. ст. 4. Сей стихъ єсть дальшимъ представленємъ терпѣній Давида, котрî силують єго до того, щобы съ жалобою звернувъ ся до Бога.

12. **Вскȣ́ю приско́рбна** и пр. Давидъ набирає знову ôтваги и покрѣпляє ся надѣєю на Божу помôчь. Зри выс. ст. 6.

Не надпи́санъ ᲂу҆ Є҆вре́й. Сей псаломъ єсть гадками а и формою подôбный до Пс. 41, и творивъ съ нимъ первѣстно одну цѣлôсть. Оба тіи псалмы суть въ мно-

1. **Сꙋдѝ мнѣ̀ Бж҃е, и҆ разсꙋдѝ прю̀ мою̀: ѿ ꙗ҆зы́ка
непреподо́бна, ѿ человѣ́ка непра́ведна и҆ льсти́ва
2. и҆зба́ви мѧ̀. Занѐ ты̀ є҆сѝ Бж҃е крѣ́пость моѧ̀,
вскꙋ́ю ѿри́нꙋлъ мѧ̀ є҆сѝ?**[a] **и҆ вскꙋ́ю сѣ́тꙋѧ хождꙋ̀,
3. внегда̀ ѡ҆скорблѧ́етъ вра́гъ? Послѝ свѣ́тъ тво́й
и҆ и҆́стинꙋ твою̀: та́ мѧ наста́виста, и҆ введо́ста
мѧ̀ въ го́рꙋ ст҃ꙋ́ю твою̀, и҆ въ селе́нїѧ твоѧ̀.**

гихъ євр. рукописяхъ злучени̂ въ одинъ псаломъ, а где они суть ôтдѣлени̂, тамъ Пс. 42 не має ніякои надписи. Allioli каже: Сей псаломъ здає ся бути продовженємъ попередного псалма, якъ се можна заключати зъ ст. 5. Давидъ просить Бога о выбавленє зъ рукъ ворогôвъ и о поворотъ до Єрусалима до св. скиніи. Молячій ся христіянинъ може ту мыслити о ôтлученю ся ôтъ свѣта, о ворогахъ свого душевного спасенія и о принятію до громады праведникôвъ.

1. **Сꙋдѝ мнѣ̀** и пр. Здѣлай, щобы менѣ була вымѣрена справедливôсть. Давидъ бо знає, що єсть несправедливо переслѣдованый и що Богъ, наколи выступить яко судія въ єго справѣ, рѣшить ю на єго користь, и выбавить єго зъ прикрого положеня, въ якôмъ ôнъ зôстає. — **Прю̀ мою̀.** Мою справу, спôръ съ ворогами. — **Ѿ ꙗ҆зы́ка непреподо́бна.** Пôдъ народомъ несвятымъ розумѣють ся безбожни̂, злобни̂ вороги Давида. (Зри Пс. 41, 11.) — **Ѿ челокѣ́ка** и пр. Може ту єсть бесѣда о Авессаломѣ, або о Ахитофелю (2. Цар. 15, 31.) и др.

2. **Вскꙋ́ю ѿри́нꙋлъ** и пр. Чому такъ поступаєшь съ мною, якобы ты ôткинувъ мене ôтъ себе? — **Сѣ́тꙋѧ.** Сумуючи, подôбно тымъ, що суть въ жалобѣ.

3. **Свѣ́тъ тво́й.** Свѣтло Боже означає тутъ доброту Божу, котра проганяє всяку темноту нужды и нещастя, якъ свѣтло денне проганяє темноту ночи. — **И҆́стинꙋ твою̀.** Твою вѣрнôсть въ выконуваню твоихъ обѣтницъ. — **Наста́виста** и пр. Часъ минувшій кладе ся ту звычаємъ пророкôвъ замѣсть часу будучого для

---

[a] Пс. 37, 7.

4. **И҆ вни́дꙋ къ же́ртвенникꙋ Бж҃їю, къ Бг҃ꙋ веселѧ́щемꙋ ю҆́ность мою̀: и҆сповѣ́мсѧ тебѣ̀ въ гꙋ́слехъ**

5. **Бж҃е, Бж҃е мо́й.** [а] **Вскꙋ́ю прискорбна є҆сѝ дꙋшѐ моѧ̀? и҆ вскꙋ́ю смꙋща́еши мѧ̀? ᲂу҆пова́й на Бг҃а, ꙗ҆́кѡ и҆сповѣ́мсѧ є҆мꙋ̀, спасе́нїе лица̀ моегѡ̀, и҆ Бг҃ъ мо́й.**

Псало́мъ 43.

(Євр. 44.) -- Молитва о помôчь въ переслѣдованю за вѣру.

1. Въ коне́цъ, сынѡ́въ Коре́овыхъ, въ ра́зꙋмъ.

[а] Пс. 41, 6

означеня певности, съ якою рѣчи предсказанî сповнять ся. — **Въ го́рꙋ ст҃ꙋ́ю твою̀.** Гора Сіонъ, где находила ся св. скинія. Въ высшôмъ значеню: до Церкви, на гору совершенности, або до неба. Зри Пс. 2, 6.; Пс. 19, 3.

4. **Къ же́ртвенникꙋ Бж҃їю.** Вôйду до притвора и приступлю до олтаря всесожженія. — **Къ Бг҃ꙋ.** Представляно собѣ Бога яко присутствуючого надъ олтаромъ (Исх. 20, 24.); тожь ити до олтаря значить ити до Бога. — **Веселѧ́щемꙋ** и пр. Богъ спасаючи выбавляючи мене зъ рукъ ворогôвъ, немовъ ôтмолоджуе мене на тѣлѣ и духу, ущасливляе мене на св. мѣстци. — **И҆сповѣ́мсѧ тебѣ̀.** Буду тебе прославляти. — **Въ гꙋ́слехъ.** Зри Пс. 32, 2.

5. **Вскꙋ́ю прискорбна** и пр. Зри Пс. 41, 6.

1. **Въ коне́цъ** и пр. Зри Пс. 4, 1. — Сей псаломъ есть молитвою о помôчь по великôмъ пораженю, якого дôзнавъ выбраный нарôдъ зъ стороны ворогôвъ вѣры израильскои. (Ст. 23.) Годѣ означити часъ, коли се пораженє збуло ся, а то тымъ бôльше, що Израильтяне уважали всѣ свои вôйны съ поганами яко вôйны веденî въ оборонѣ вѣры въ правдивого Бога. который бувъ ихъ опѣкуномъ и провôдникомъ. Въ высшôмъ значеню можемъ тутъ мати на мысли переслѣдованя Церкви Хри-

2. **Бж҃е ᲂу҆ши́ма на́шима ᲂу҆слы́шахомъ, [а] и҆ ѻ҆ц҃ы̀**
на́ши возвѣсти́ша на́мъ дѣ́ло, є҆̀же содѣ́лалъ є҆сѝ
3. **въ дне́хъ и҆́хъ, въ дне́хъ дре́внихъ. [б] Рꙋка̀ твоѧ̀**
ꙗ҆зы́ки потребѝ, и҆ насади́лъ ѧ҆̀ є҆сѝ: ѡ҆ѕло́билъ
4. **є҆сѝ лю́ди, и҆ и҆згна́лъ є҆сѝ ѧ҆̀. Не бо мече́мъ сво-**
и́мъ наслѣ́диша зе́млю, [в] и҆ мы́шца и҆́хъ не
спасѐ и҆́хъ: но десни́ца твоѧ̀, и҆ мы́шца твоѧ̀, и҆
просвѣще́нїе лица̀ твоегѡ̀, ꙗ҆́кѡ бл҃говоли́лъ є҆сѝ
5. **въ ни́хъ. Ты̀ є҆сѝ са́мъ ца́рь мо́й и҆ Бг҃ъ мо́й,**

а) Пс. 77, 3. б) Исх. 15, 17. в) Второз. 33, 29.

стовои, еи мученикôвъ, а такожь кождого христіянина, зносячого зневаги и кривды за свою вѣру и обычайне житє далеке ôтъ свѣтового зôпсованя, мерзяче ся людьми свѣтовыми и безбожными и стороняче ôтъ нихъ.

2. **Бж҃е ᲂу҆ши́ма** и пр. Єсть ту бесѣда о устнôмъ переданю, переховуючôмъ въ памяти Израильтянъ чудесну опѣку, яку мавъ Богъ надъ ними ôтъ давныхъ давенъ въ ôтношеню до поганьскихъ народôвъ. (Второз. 6, 21. и сл.) Сгадкою про тую опѣку потѣшають ся Израильтяне и теперь, уповаючи на Бога, що ôнъ ихъ не опустить и надальше.

3. **Рꙋка̀ твоѧ̀** и пр. Ты твоєю могучостію погубивъ поганьски̂ народы въ землѣ хананейскôй, щобы ихъ мѣсце заняли наши̂ предки. — **Насади́лъ ѧ҆̀ є҆сѝ.** С. є. нашихъ отцѣвъ, предкôвъ. Нарôдъ израильскій порôвнує ся ту съ виноградомъ ôтъ Бога насадженымъ. Зр. Пс. 79, 9.; Исх 15, 17. — **Ѡ҆ѕло́билъ є҆сѝ** и пр. Ты каравъ поганъ, ажь въ кôнци выгнавъ-єсь ихъ зъ земли хананейскои.

4. **Мече́мъ свои́мъ.** Своими власными силами. — **Мы́шца.** Рамя; єсть се образъ силы. — **Просвѣще́нїе лица̀ твоегѡ̀.** Твоя ласка, твоя доброта.

5. **Ты̀ є҆сѝ** и пр. Се єсть потѣхою для Израильтянъ, що Богъ єсть ихъ царемъ и задля того якъ давнѣйше такъ и теперь ними опѣковати ся мусить, якъ довго

6. заповѣ́даѧй спасе́нїѧ Ї҆а́кѡвлѧ. [а] Ѡ҆ тебѣ̀ враги̑
на́шѧ и҆збоде́мъ ро́ги, и҆ ѡ҆ и҆́мени твое́мъ ᲂу҆ни-
7. чижи́мъ востаю́щыѧ на ны̀: [б] Не на лꙋ́къ во
мо́й ᲂу҆пова́ю, и҆ ме́чь мо́й не спасе́тъ менѐ:
8. Спа́слъ бо є҆сѝ на́съ ѿ стꙋжа́ющихъ на́мъ, и҆ не-
9. навидѧ́щихъ на́съ посрами́лъ є҆сѝ. Ѡ҆ Бз҃ѣ по-
хва́лимсѧ ве́сь де́нь, и҆ ѡ҆ и҆́мени твое́мъ и҆спо-
10. вѣ́мысѧ въ вѣ́къ. [в] Ны́нѣ же ѿри́нꙋлъ є҆сѝ, и҆

а) Пс. 89; 14.; Ис. 33, 22. б) Пс. 19, 8. в) Пс. 59, 3.

они вѣрными єму позôстануть. — **Заповѣ́даѧй** и пр. Котрый приказуєшь, щобы нарôдъ израильскій, походячій ôтъ патріарха Якова, бувъ спасеный; котрый приказуєшь ангеламъ, щобы помагали єму до побѣды. Зри Пс. 90, 11.

6. **Ѡ҆ тебѣ̀ враги̑** и пр. Лишь при твоей помочи єсьмо въ силѣ поконати нашихъ ворогôвъ, а и тыхъ, котрî насъ теперь угнѣтають. — **Ро́ги.** С. є. рогами, або силою, яку ты намъ дати зволишь. Рôгъ єсть символомъ силы. Второз. 33, 17.

7. **Лꙋ́къ . . . ме́чь.** Суть то образы власнои силы Израильтянъ, на котру они не хотять уповати, уповаючи тôлько на помôчь Божу. Такъ само, каже св. Іоанъ Золот., довжнî и мы поступати взглядомъ ворогôвъ нашого спасенія; мы не маємъ спускати ся на нашî оружія, с. є. на нашу силу або праведнôсть, але тôлько на милосердіє нашого Бога.

8. **Ѿ стꙋжа́ющихъ на́мъ.** Ôтъ напастуючихъ, угнѣтаючихъ насъ, докучаючихъ намъ.

9. **Ѡ҆ Бз҃ѣ похва́лимсѧ.** Мы величаємъ ся Богомъ, а не нашою власною силою; мы хвалимо ся тымъ, що єсьмо єго народомъ а ôнъ нашимъ покровителемъ, нашимъ оборонцею. — **Ве́сь де́нь.** Вѣчно, всегда. — **Ѡ҆ и҆́мени** и пр. Будемъ безнастанно прославляти твоє имя с. є. тебе, або твою доброту, твоє милосердіє, могучôсть.

10. **Ны́нѣ же** и пр. Хотяй ты, Боже, перше такъ дуже опѣковавъ ся твоимъ народомъ, хотяй той нарôдъ

посрами́лъ є҆сѝ на́съ, и҆ не и҆зы́деши Бж҃е въ си́-
11. лахъ на́шихъ. Возврати́лъ є҆сѝ на́съ вспѧ́ть при
вра́зѣхъ на́шихъ, и҆ ненави́дѧщїи на́съ расхища́-
12. хꙋ себѣ̀. Да́лъ є҆сѝ на́съ ꙗ҆́кѡ ѻ҆́вцы снѣ́ди, и҆
13. въ ꙗ҆зы́цѣхъ разсѣ́ѧлъ ны̀ є҆сѝ. [а] Ѿда́лъ є҆сѝ
лю́ди твоѧ̑ безъ цѣны̀, и҆ не бѣ̀ мно́жество въ

а) 1. Цар. 12, 9.; Ис. 52, 3.

такъ сильно на тебе уповає, однако теперь найшовъ ся той нарôдъ въ такôй бѣдѣ; здає ся, якобы ты ôтступивъ ôтъ свого народа и не хотѣвъ уже бôльше выходити противъ нашихъ ворогôвъ немовъ на чолѣ нашого вôйска (**въ си́лахъ на́шихъ**), якъ се давнѣйше бувало.

11. **Возврати́лъ є҆сѝ** и пр. Ты здѣлавъ, що мы, котрî булисьмо першî, теперь занимаємъ послѣдне мѣстце и яко побѣдженî идемъ за нашими ворогами. Зр. Второз. 28, 43. — **Расхища́хꙋ себѣ̀.** Мы и нашî добра стали ся ихъ добычею.

12. **Ꙗ҆́кѡ ѻ҆́вцы снѣ́ди.** С. є. якъ ôвцѣ призначенî на зарѣзь до ѣдженя; мы якъ тіи ôвцѣ не єсьмо анѣ однои хвилѣ певнî житя. — **Въ ꙗ҆зы́цѣхъ** и пр. Ты допустивъ, що многî зъ насъ дôстали ся въ соромну неволю поганьску. Зъ тыхъ слôвъ заключають гдеякî, що сей псаломъ написавъ ктось (може ктось зъ потомкôвъ Корея ст. 1.) за часôвъ побожного царя Єзекіи, на котрого напавъ царь ассирійскій, забираючи много Израильтянъ въ плѣнъ. (4. Цар. гл. 18.; 2. Пар. гл. 29.).

13. **Ѿда́лъ є҆сѝ** и пр. Ты допустивъ, що мы були яко невôльники за безцѣнъ продаванî або и даромъ даванî, бо не було купцѣвъ на насъ, такъ велике було множество плѣненыхъ, такъ низько насъ цѣнено. — **И҆ не бѣ̀ мно́жество** и пр. Зъ насъ не лишило ся много, котрî бы пôдчасъ богослужень весело тебе величали. Въ лат. текстѣ єсть: и не було множество въ замѣнѣ ихъ, с. є. за нихъ не давано много; що бо не має для когось великои вартости, за се дає ôнъ низьку цѣну.

14. восклица́нїихъ на́шихъ. [а] Положи́лъ є҆сѝ на́съ
поноше́нїе сосѣ́дѡмъ на́шымъ, подражне́нїе и҆
15. поруга́нїе сꙋ́щымъ ѻ҆́крестъ на́съ. Положи́лъ є҆сѝ
на́съ въ при́тчꙋ во ꙗ҆зы́цѣхъ, покива́нїю главы̀
16. въ лю́дехъ. Ве́сь де́нь сра́мъ мо́й предомно́ю
17. є҆́сть, и҆ сту́дъ лица̀ моегѡ̀ покры́ мѧ: ѿ гла́са
поноша́ющагѡ и҆ ѡ҆клевета́ющагѡ, ѿ лица̀ вра́жїѧ
18. и҆ и҆згонѧ́щагѡ. [б] Сїѧ̀ всѧ̀ прїидо́ша на ны̀, и҆
не забы́хомъ тебѐ, и҆ не непра́вдовахомъ въ за-
19. вѣ́тѣ твое́мъ. И҆ не ѿстꙋпѝ вспѧ́ть се́рдце на́-
ше: и҆ ᲂу҆клони́лъ є҆сѝ стезѝ на́шѧ ѿ пꙋтѝ тво-

а) Пс. 78, 4.: Є.ем. 24, 9. б) Ис. 26, 8.

14. **Поноше́нїе.** Наруга, ганьба, соромъ, погорда. — **Подражне́нїе.** Насмѣшка глумъ. — **Сꙋ́щымъ ѻ҆́крестъ на́съ.** Сирійцямъ, Арабамъ, Филистимамъ, Египтянамъ и др.

15. **Въ при́тчꙋ.** Въ приповѣстку; если н. пр. схоче кто выразити ся о кôмсь, що есть нужденный, гôдный погорды, то назве его жидомъ. Зр. Пс. 68, 12. — **Въ ꙗ҆зы́цѣхъ.** Межи поганами. — **Покива́нїю** и пр. Зри Пс. 21, 8. — **Въ лю́дехъ.** Межи поганьскими народами.

16. **Ве́сь де́нь.** Всегда. — **Сту́дъ.** Встыдъ.

17. **Ѿ гла́са** и пр Я зъ встыду не могу очей пôднести до горы, мушу бо безнастанно слухати наруги и клеветы ворогôвъ и дивити ся на тыхъ, що мене высмѣвають и злобно переслѣдують.

18 **Сїѧ̀ всѧ̀** и пр. Во виду того нещастя, яке на насъ прійшло, можна бы мыслити, що мы стягнули тоеже на себе черезъ невѣрнôсть для твого закона, черезъ ôтступство ôтъ тебе, впавши въ идолопоклоньство; однако се не есть такъ; мы зôстали вѣрными тобѣ и твому закону.

19. **И҆ не ѿстꙋпѝ** и пр. Мы не ôтступили ôтъ тебе и твого закона. — **И҆ ᲂу҆клони́лъ** и пр. Но ты мимо того допустивъ, що мы зôйшли зъ дороги щастя и твоеи опѣки, якою ты насъ доси провадивъ.

20. егѡ̀: Ꙗ҆́кѡ смири́лъ є҆сѝ на́съ на мѣ́стѣ ѡ҆ѕло-
21. бле́нїѧ, и҆ прикры̀ ны̀ сѣ́нь сме́ртнаѧ. А҆́ще за-
бы́хомъ и҆́мѧ Бга на́шегѡ, и҆ а҆́ще воздѣ́хомъ
22. ру́ки на́шѧ къ Бгу чꙋжде́мꙋ: [а] Не Бгъ ли взы-
щетъ си́хъ? то́й бо вѣ́сть та̑йнаѧ се́рдца. [б]
23. Занѐ тебѐ ра́ди оу҆мерщвлѧ́емсѧ ве́сь де́нь, вмѣ-
24. ни́хомсѧ ꙗ҆́кѡ о҆́вцы заколе́нїѧ. Воста́ни, вскꙋ́ю
спи́ши Гдⷭи? воскресни̇̀, и҆ не ѿри́ни до конца̀.

а) Пс 7, 10 б) Рим. 8, 36.

---

20. **На мѣ́стѣ ѡ҆ѕлобле́нїѧ.** Въ евр.: въ мѣстци шакало̂въ с, е. въ пустынѣ; есть се образъ нужды, спустошеня. Зр. Ис. 13, 22.; 34, 13. — **Сѣ́нь сме́ртнаѧ.** Найбо̂льша темнога; образъ найбо̂льшого нещастя. Зри Пс. 22, 4.

21. **Къ Бгу чꙋжде́мꙋ.** До идоло̂въ.

22. **Не Бгъ ли** и пр. Если бы мы о̂тступили о̂тъ тебе, правдивого Бога, а звернули ся до бого̂въ поганьскихъ, а то хоть бы то̂лько тайно, въ скрытости нашого серця, тогда се не утаило бы ся передъ твоимъ всевѣдучимъ окомъ, а мы не важили бы ся ставати передъ тобою яко невинни̂.

23. **Занѐ тебѐ ра́ди** и пр. Мы не лишь не забуваемъ на тебе, не лишь не есьмо для тебе невѣрными и не о̂тступаемъ о̂тъ тебе, але противно, для тебе, яко тво̂й вѣрный наро̂дъ, терпимо переслѣдованя, выставлени̂ безнастанно на небезпеченьства житя. — **Оу҆мерщвлѧ́емсѧ.** Мы находимъ ся безнастанно въ небезпеченьствѣ житя, або що дня бувають гдеяки̂ зъ насъ убити̂. — **Ꙗ҆́кѡ о҆́вцы заколе́нїѧ.** Зри выс. ст. 12. — Св. Ап. Павелъ (Рим. 8, 36.) о̂тносить слова сего стиха до переслѣдовань, яки̂ перши̂ христїяне мусѣли зносити.

24. **Вскꙋ́ю спи́ши Гдⷭи?** Здае ся бо, якобы Богъ спавъ, даючи намъ позо̂ставати въ нашихъ нещастяхъ. — **Не ѿри́ни до конца̀.** Не о̂ткидай насъ о̂тъ себе на всегда.

25. [а] **Вскѹ́ю лицѐ твоѐ ѿвраща́еши? забыва́еши нище-**
26. **тѹ̀ на́шѹ и҆ ско́рбь на́шѹ? [б] Ꙗ҆́кѡ смири́сѧ въ**
пе́рсть дѹша̀ на́ша, прилпѐ землѝ оу҆тро́ба на́ша:
27. **Воскреснѝ Гдⷭ҇и помозѝ на́мъ, и҆ и҆зба́ви на́съ**
и҆́мене ра́ди твоегѡ̀.

Псало́мъ 44.

(Євр. 45.) — Месія и Церковь.

1. Въ коне́цъ, ѡ҆ и҆змѣнѧ́емыхъ сынѡ́мъ Коре́овымъ въ ра́зѹмъ, пѣ́снь [в] ѡ҆ возлю́бленнѣмъ.

а) Пс. 12, 2. б) Ис. 51, 23. в) Єфес. 1, 6.

---

25. **Нищетѹ̀ на́шѹ.** Нашу нужду.

26. **Ꙗ҆́кѡ смири́сѧ** и пр. Тымъ єсть выраженый найбôльшій смутокъ и пригнобленє Израильтянъ; мовъ бы казали; зъ смутку и печали мы єсьмо цѣлкомъ придавленѝ на дусѣ, цѣлкомъ пригнобленѝ въ душѣ, подôбнѝ до безсильного тѣла, що падає на землю.

27. **Воскреснѝ.** Встань. Зри поясненє Пс. 3, 8. — **И҆зба́ви на́съ.** Выбави насъ зъ великого нещастя, въ якôмъ єсьмо погруженѝ. — **И҆́мене ра́ди твоегѡ̀.** Въ євр.: задля твого милосердія.

1. **Въ коне́цъ.** Зри Пс. 4, 1. — **Ѡ҆ и҆змѣнѧ́емыхъ.** С. є. о тыхъ, що мають змѣнити ся на лучшихъ людей и колись славно переобразити ся. Зри 1. Кор. 15, 51. Не всѣ будуть славно переображенѝ, а тôлько тіи, котрѝ скинули зъ себе старого чоловѣка разомъ съ єго дѣлами, а облекли ся въ чоловѣка нового. — **Сынѡ́мъ Коре́овымъ въ ра́зѹмъ.** Зри Пс. 41, 1. — **Ѡ҆ возлю́бленнѣмъ.** Въ честь возлюбленого, єдинородного Сына вѣчного Отца. (Єрон.) Зри Пѣснь II. 1, 2. — Кто, коли и при якôй случайности написавъ сей псаломъ, не вѣдомо. Въ тôмъ псалмѣ промавляє авторъ до царя и величає єго славу, переходить потôмъ до царицѣ, описує величнôсть, съ якою она царю зôстає представлена, а кôн-

2. Ѿры́гнꙋ срⷣце моѐ сло́во бл҃го, глаго́лю а҃зъ дѣ-
ла̀ моѧ̀ царе́ви: ѩ҆зы́къ мо́й тро́сть кни́жника
3. скоропи́сца. Красе́нъ добро́тою па́че сын҄ѡвъ че-
ловѣ́ческихъ, а) и҆злїѧ́сѧ бл҃гⷣть въ ᲂу҆стна́хъ
твои́хъ: сегѡ̀ ра́ди бл҃гослови́ тѧ Бг҃ъ во вѣ́къ.

а) Лук. 4, 22.

чить сгадкою про потомство царя, котре буде царствовати по всей землѣ. Що тымъ царемъ єсть Месія, се признавали уже стари̂ рабины; найлучшимъ однако на тоє свѣдоцтвомъ єсть посланіє св. Павла къ Євреємъ 1, 8. 9., где сей апостолъ выказує зъ сего псалма высшôсть Месіи надъ ангелами; а въ кôнци свѣдчить о тôмъ самъ змѣстъ сего псалма, о скôлько цареви приписують ся прикметы, яки̂ не могуть бути признани̂ жадному земному царю.

2. **Ѿры́гнꙋ.** Выкинуло, выдало зъ повноты Божого просвѣченя. — **Сло́во бл҃го.** Пѣснь милу, похвальну. — **Дѣла̀ моѧ̀.** Пѣсни мои присвячую я цареви. — **Ѩ҆зы́къ** и пр. Мôй языкъ говорить такъ скоро, якъ скоро пише перо скорописця. Пророки, просвѣчени̂ св. Духомъ, говорили скоро, не потребуючи намышляти ся. Зри Єрем. 36, 18.

3. **Красе́нъ добро́тою.** **Доброта́** значить красота; таке полученє двохъ слôвъ однозначущихъ означає ту найбôльшу красоту. — **Па́че сын҄ѡвъ челов҄ѣческихъ.** Месія єсть вправдѣ такожь сыномъ чоловѣчимъ, но чимсь єще бôльше; сполученє Божои природы съ природою чоловѣчою въ однôй особѣ надало єго природѣ чоловѣчôй таки̂ прикметы, якихъ не посѣдає жадна инша чоловѣча природа, особливо що до душѣ, якъ каже св. Іоанъ Золот. Зр. Євр. 7, 26. Найвысшою и правдивою красотою, каже св. Августинъ, єсть праведнôсть. — **И҆злїѧ́сѧ** и пр. Єсть ту бесѣда о пріятности, любости бесѣды Месіи въ голошеню св. євангелія. Зр. Лук. 4, 22.; 24, 19.; Іоа. 7, 46. — **Сегѡ̀ ра́ди** и пр. Задля твоєи духовои красоты, задля твоихъ чеснотъ, давъ тобѣ Богъ вѣчну щасливôсть въ небѣ.

4. [а] **Препоѧ́ши ме́чь тво́й по бедрѣ̀ твое́мъ. Си́л-**
5. **не. Красото́ю твое́ю и҆ добро́тою твое́ю: и҆ на-**
лѧцы̀, и҆ ѹ҆спѣва́й, и҆ ца́рствꙋй и҆́стины ра́ди и҆
кро́тости и҆ пра́вды: и҆ наста́витъ тѧ̀ ди́внѡ дес-
6. **ни́ца твоѧ̀.** [б] **Стрѣ́лы твоѧ̀ и҆зѡщре́ны, Си́льне:**
лю́дїе подъ тобо́ю паду́тъ въ се́рдцы вра̑гъ ца-
7. **ре́выхъ.** [в] **Пртⷭ҇о́лъ тво́й Бж҃е въ вѣ́къ вѣ́ка:**

а) Пс. 23, 8.; Ис. 11, 5.; Євр. 4, 12.; Апок. 1, 16; 19, 15. б) Іов. 6, 4.; Пс. 37, 3. в) Євр. 1, 8.

---

4. **Препоѧ́ши** и пр. Мечемъ єсть слово Боже (Єфес. 6, 17.), выходяче зъ устъ Христовыхъ (Апок. 19, 15.). — **Си́льне.** Всемогучій.

5. **Красото́ю** и пр. Яко царь повный славы, яка дôстала ся єму въ небѣ въ участи. (Ст. 3.) — **Налѧцы̀.** Натягни лукъ, с. є. выступи до борбы съ твоими противниками. — **Ѹ҆спѣва́й.** Веди твою борбу щасливо, побѣдоносно. — **Ца́рствꙋй** и пр. Царство бо Христове єсть царствомъ правды и честноты, а не меча и насилы. Зри Ис. 11, 5. — **Наста́витъ** и пр. Ты съ твоими чеснотами царствуючи, дивнî успѣхи увидишь твого царства и чужои помочи потребовати не будешь; твоя сила и чеснота сама выстарчить до проваджения тебе и до дивного успѣха твого въ збôльшеню царства, доки не положишь всѣхъ твоихъ беззаконныхъ ворогôвъ у своихъ стôпъ.

6. **Стрѣ́лы** и пр. Суть то стрѣлы благодати Христовои. Така стрѣла влучила св Павла, котрый зъ лютого ворога ставъ ся пріятелемъ царя Христа. (Іоанъ Зол.) — **Лю́дїе** и пр. Цѣлî народы порушенî твоєю благодатію, побудженî проповѣдею твого евангелія, пôдчинять ся тобѣ яко своему царю.

7. **Пртⷭ҇о́лъ** и пр. Твоє царство не буде мало кôнця. Св. Павелъ (Євр. 1, 8. 9.) заключає зъ того мѣстця, где Месія Богомъ называє си, що Христосъ єсть высшимъ ôтъ ангелôвъ. — **Же́злъ** и пр. Жезлъ твого царства єсть жезломъ праведности, єсть жезломъ найсправедливѣшимъ.

8. жє́злъ пра́вости жє́злъ црⷭ҇твїѧ твоегѡ̀. [а] Возлюби́лъ є̂сѝ пра́вдꙋ, и̂ возненави́дѣлъ є̂сѝ беззако́нїе: сегѡ̀ ра́ди [б] пома́за тѧ̀ Бж҃е Бг҃ъ тво́й є̂ле́емъ ра́дости па́че прича̑стникъ твои́хъ. [в]
9. Смѵ́рна и̂ ста́кти и̂ касі́а ѿ ри́зъ твои́хъ, ѿ тѧ́жестей слоно́вызъ, и̂зъ ни́хже возвесели́ша

а) Пс. 14, 2.; Ис. 32, 1. б) Ис. 61, 1. в) Пѣснь П. 1, 3.; Єф. 5, 2.

8. **Сегѡ̀ ра́ди** и пр. Було въ звычаю на востоцѣ, що при бенкетахъ помазовано гостей (Пс. 22, 5.; Лук. 7, 38. и сл.); тому то єсть єлей ознакою почести, ôтзначеня радости. (Ис. 61, 3.; Мат. 6, 17.). Помазати Месію значить ту — єго запросити до участи вѣчного житя, здѣлати єго (такожь що до єго чоловѣчои природы) участникомъ вѣчного щастя небесного (Фил. 2, 8. 9). Гдеяки̂ поясняють ти̂ слова такъ: У жидôвъ помазовано царей, пророкôвъ и архієреѣвъ, котре то помазанє було знаменемъ благодати, яку имъ Богъ дававъ до выповненя ихъ уряду. І. Христосъ въ своимъ воплоченю принявъ повноту благодати, щобы урядъ царя, пророка и священика выконувавъ въ найсовершеннѣйшôй справедливости. — **Па́че прича́стникъ твои́хъ.** Месія стане ся участникомъ небесного щастя въ бôльшôмъ степени нѣжь єго товаришѣ (Іоа. 3, 29.). А и мы яко братя Христови̂ (Євр. 2, 10. и сл.) будемъ подôбно якъ ôнъ, но николи такъ само якъ ôнъ прославлени̂. Инши̂, ôтносячи̂ помазанє до благодати Божои, поясняють: якъ Месія называє ся Христомъ с. є. помазаный, такъ называють ся всѣ єго исповѣдники христіянами с. є. помазаными; всѣ зôстають помазани̂ благодатію, але передъ всѣми ними Месія, голова всѣхъ вѣрныхъ своихъ.

9. **Смѵ́рна** и пр. О смирнѣ зри поясненє Исх. 30, 23. — О стактѣ зри поясненє Быт. 37, 25. — О касіи зри поясн. Исх. 30, 24. — О звычаю надаваня милого занаху одежамъ зри поясненє Быт. 27, 27. — Въ высшôмъ значеню пôдъ наведеными тутъ пахнючими єлеями розумѣють ся чесноты І. Христа яко чоловѣка, єго небесна слава, яка дôстала ся єму въ участи въ небѣ

10. та̀. Дщє́ри царє́й въ чє́сти твоє́й: [а)] прєдста̀ цари́ца ѡ҆деснѹ́ю тебѐ, въ ри́захъ позлащє́нныхъ

а) Ис. 61, 10.

такожь що до єго чоловѣчои природы; тая же чоловѣча природа Христова єсть ту представлена пôдъ образомъ **ри́зъ** Христовыхъ. — **Ѿ тѧ́жєстєй слонѡ́выхъ.** Що до сего выраженя, то въ євр. читає ся: изъ палатъ зуба, — розумѣє ся изъ палатъ украшеныхъ костію зъ зуба слоневого (зр. 3. Цар. 22, 39.). Тутъ же называє ся тая палата **тѧ́жєстьми слонѡ́выми** въ тôмъ значеню, що тая палата дорогою слоневою костію богато украшена, мовъ бы була обтяжена тыми украшенями. Въ высшôмъ значеню пôдъ тою слоневою палатою розумѣє ся Церковь Христова, въ котрôй жіють выбранŷ душѣ, званŷ въ ст. 10 **дщє́рами царє́й.** Тіи душѣ суть облюбленицями Христовыми, котрŷ вонею своихъ чеснотъ и добрыхъ дѣлъ єго увеселяють.

10. **Въ чє́сти твоє́й.** І. Христосъ ôтбирає честь ôтъ побожныхъ душь ту на земли въ своєй земскôй Церквѣ, однако въ небеснôй єго Церквѣ, въ царствѣ небеснôмъ, будуть они єго прославляли на вѣки; тамъ будуть они самŷ радуючи ся славою небесною, радостію и славою такожь для І. Христа. — **Прєдста̀ цари́ца** и пр. Перша жѣнка царска отримовала почестне мѣстце, котре ту єсть выражене словами **ѡ҆дєснѹ́ю тєбѐ.** Пôдъ образомъ сеи царицѣ розумѣють толкователѣ, первѣстну Церковь Христову, а пôдъ єи товаришками (**дщє́ри царє́й**) другŷ церкви, котрŷ повстали зъ поганъ и съ тою первѣстною Церквою Христовою соєдинили ся. Въ тѣснѣйшôмъ значеню можна пôдъ **цари́цєю** розумѣти кожду святу душу, маючу участь въ славѣ небеснôй по правôй руцѣ І. Христа; особливо же можна ту розумѣти Пр. Дѣву Марію, котра єсть найсвятѣйшою зъ всѣхъ душь и яко Мати Христова єсть прославленому Христу близшою нѣжь всѣ иншŷ душѣ и має найбôльшу участь въ богочоловѣчôй славѣ и власти Христовôй. (Thalhofer.) — **Въ ри́захъ позлащє́нныхъ.** Пôдъ золотомъ, украшаючимъ ризы, має тутъ розумѣти ся любовь, яка оживляє душѣ належачŷ до Церкви Христовои. — **Прєиспєщрє́на.**

11. ѡ҆дѣ́ѧна преиспещре́на. а) Слы́ши дщѝ и҆ ви́ждь
и҆ приклонѝ ᲂу҆́хо твоѐ, и҆ забꙋ́ди лю́ди твоѧ̀ и҆
12. до́мъ ѻ҆ц҃а̀ твоегѡ̀. б) И҆ возжела́етъ ц҃рь добро́ты
твоеѧ̀: занѐ то́й є҆́сть Г҃дь тво́й: и҆ поклони́шисѧ

а) Ос. 2, 19. б) Ис. 62, 4.

Пôдъ пестрыми барвами, украшаючими золоту одежу царицѣ, розумѣемъ розличнû чесноты, котрû всѣ въ любви соединяють ся. Гдеякû мають ту на мысли розличнû станы вѣрныхъ належачихъ до св. Церкви, а такожь розличнû обряды церковнû поодинокихъ народôвъ, належачихъ до Церкви Христовои, причиняючû ся до еи красоты и величавости.

11. **Слы́ши** и пр. Царь Христосъ называе свою Церковь, свою обручницю, донькою, говорячи до неи въ имени свого Отця; суть то отже слова Христовû, зверненû до кождои вѣруючои въ него и любячои его душѣ. — **Ви́ждь.** Розважай пильно тое, що чуешь о добродѣйствахъ, якû я здѣлавъ для тебе. — **Приклонѝ ᲂу҆́хо твоѐ.** Будь послушною мому закону, мому евангелію. — **Забꙋ́ди лю́ди твоѧ̀.** Не лишь погане принимаючû вѣру Христову мали забути о своимъ давнѣйшôмъ народѣ и балвохвальствѣ, але и жиды мали закинути свои обрядовû законы. — **До́мъ ѻ҆ц҃а̀ твоегѡ̀.** Забудь, душе, дôмъ твôй родинный, въ котрôмъ ты научила ся релиґіи поганьскои або жидôвскои; забудь о свѣтѣ, котрый ты опустила; ôткинь тѣлесну любовь, яка тебе до свѣта, до твоеи нехристіяньскои родины привязуе, перешкаджаючи тобѣ любити правдиво и щиро твого Отця небесного.

12. **И҆ возжела́етъ** и пр. Твôй божественный обручникъ видячи, що твое серце лишь для него ударяе, почуе до тебе любовь, маючи уподобане въ твоей красотѣ душевнôй; ты будешь славна, свята и непорочна. Зри Ефес. 5, 27. — **Г҃дь тво́й.** Яко такій мае право жадати ôтъ тебе почести, любви и послуху. Зри Фил. 2, 9. 10.

13. є̑мꙋ̀. [а] **И҆ дщѝ Тν́рова съ да́ры: лицꙋ̀ твоемꙋ̀**
14. **помо́лѧтсѧ бога́тїи лю́дстїи. Всѧ̀ сла́ва дще́ре**
царе́вы внꙋ́трь: [б] **ра́сны златы́ми ѡ҆дѣ́ѧна и҆**
15. **преиспещре́на.** [в] **Приведꙋ́тсѧ цр҃ю̀ дѣ́вы въ слѣ́дъ**
16. **є҆ѧ̀, и҆̓скре́ннїѧ є҆ѧ̀ приведꙋ́тсѧ тебѣ̀: Приведꙋ́тсѧ**
въ весе́лїи и҆ ра́дованїи, введꙋ́тсѧ въ хра́мъ ца-

а) Пс. 71, 10. б) Єзек. 16, 10.; Апок. 19, 7. в) Ис 61, 10.; 1. Петр. 3, 3.

---

13. **Дщѝ Тν́рова.** С. є. жителѣ Тира, богатого и великого мѣста, гордӣ на своє богацтво, погруженӣ въ змысловôмъ балвохвальствѣ, умѣючӣ всегда удержати свою независимôсть ôтъ народа израильского и не дбаючӣ зовсѣмъ про єго релиґію, представляють тутъ всѣ поганьскӣ народы, маючӣ пôдчинити ся Месіи. — **Бога́тїи лю́дстїи.** Найбогатшӣ народы, князѣ и царѣ принесуть свои дары не лишь Царю Христу але и єго обручницѣ, Церквѣ, и будуть просити о єи ласки. Толкователѣ мають ту на мысли сокровища ласкъ, зложенӣ въ св. Церквѣ, о котрӣ вѣрнӣ Христовӣ усильно старають ся.

14. **Всѧ̀ сла́ва** и пр. Красота и слава обручницѣ Христовои почиває въ внутрѣшнôй красотѣ серця, въ єи чеснотахъ (1. Петр. 3, 3. 4.; Єфес. 5, 27.). Зр. Пѣснь II. 4, 1. — **Ра́сны.** Суть то жѣночӣ украшеня зъ золота и дорогихъ каменей. — **Златы́ми.** Зри поясненє выс. ст. 10. — **Преиспещре́на.** Зри поясненє выс. ст. 10.

15. **Приведꙋ́тсѧ** и пр. Якъ восточнӣ княгинѣ входять до палаты свого царского жениха въ супроводѣ своихъ многихъ товаришокъ, такъ до Церкви Христовои будуть вступали многӣ поганьскӣ народы, доки въ кôнци всѣ народы свѣта до неи не приступлять.

16. **Приведꙋ́тсѧ въ весе́лїи** и пр. Всѣ народы, пôзнавши Христа и єго св. Церковь, будуть тѣшити ся, що суть єи членами, будуть съ радостію и охотою користати зъ єи ласкъ.

17. ре́въ. [а] Вмѣ́сто ѻ҆те́цъ твои́хъ бы́ша сы́нове
твои̑: поста́виши ѧ҆̑ кнѧ́зи по все́й земли̇̀.
18 Поманѹ̀ и҆́мѧ твоѐ во всѧ́комъ ро́дѣ и҆ ро́дѣ:
сегѡ̀ ра́ди лю́дїе и҆сповѣ́дѧтсѧ тебѣ̀ въ вѣ́къ, і҆
въ вѣ́къ вѣ́ка.

Псало́мъ 45.

(Євр. 46.) — Безпечнôсть Церкви Христовои.

1. Въ коне́цъ, ѿ сынѣ́хъ Коре́овыхъ, ѿ та́йныхъ, Ѱало́мъ.

а) Рям. 9. 5.; Апок. 1, 6.; 5, 10.

---

17. **Вмѣ́сто ѻ҆те́цъ** и пр. Жиды звыкли були желати новоженцямъ численного потомства (Руть 4, 11.); ту отже желае ся Месіи Царю, щобы замѣсть невѣрныхъ жидôвъ прибуло єму якъ найбôльше вѣрныхъ зъ помежи поганьскихъ народôвъ; они заволодѣють землею. Або: Вмѣсто патріярхôвъ, пророкôвъ, якй були въ старôмъ Завѣтѣ, народять ся тобѣ иншй сыны, с. є. позыскаєшь святыхъ апостолôвъ, ученикôвъ и ихъ наслѣдникôвъ, епископôвъ, котрыхъ поставишь володѣючими князями надъ людьми, якихъ они тобѣ пôдчинять оповѣданємъ св. евангелія.

18. **Поманѹ̀** и пр. Се суть слова самого псаломника. Мовъ бы казавъ: Я и мои наслѣдники будуть въ найдальшй поколѣня споминати имя твоє, І. Христе, будуть прославляти твою силу и милосердіє, яке оказуєшь черезъ удѣлюванє твоихъ ласкъ людямъ.—**И҆сповѣ́дѧтсѧ** и пр. Будуть тебе вызнавати явно и безъ боязни.

1. **Въ коне́цъ.** Зри Пс. 4, 1. — **Ѿ сынѣ́хъ Коре́овыхъ.** Зри Пс. 41, 1. — **Ѿ та́йныхъ.** Пôдъ тайнами, якй сей псаломъ содержить, розумѣють св. Отцѣ охорону, яку дає Богъ своєй Церквѣ противъ єи ворогамъ. (Зр. Пс.9, 1). Иншй розумѣють пôдъ євр. слевомъ alamoth пев-

2. **Бг҃ъ [а] на́мъ прибѣ́жище и҆ си́ла, помо́щникъ въ**
3. **ско́рбехъ ѡ҆брѣ́тшихъ ны̀ ѕѣлѡ̀. Сегѡ̀ ра́ди не**
ᲂу҆бои́мсѧ, внегда̀ смꙋща́етсѧ землѧ̀, и҆ прела-
4. **га́ютсѧ го́ры въ сердца̀ мѡрска́ѧ. Возшꙋмѣ́ша**
и҆ смѧто́шасѧ во́ды и҆̀хъ, смѧто́шасѧ го́ры крѣ́
5. **постїю є҆гѡ̀. Рѣ҃чнаѧ ᲂу҆стремле́нїѧ веселѧ́тъ**
гра́дъ Бж҃їй: ѡ҆с҃ти́лъ є҆́сть селе́нїе своѐ Вы́шнїй.

а) Пс. 17, 3.; Притч. 18, 10.; Аввак. 3. 19

ный музичный инструментъ и толкують: псаломъ въ супроводѣ алямота. Гдеякі̂ утверджають, що сей псаломъ написавъ одинъ зъ потомкôвъ Кореовыхъ по чудеснôмъ выбавленю Єрусалима зъ рукъ Ассирійцѣвъ за панованя Сеннахирима. (4. Цар. гл. 18.) Христіянинъ може ôтмавляти сей псаломъ въ кождôй потребѣ, особливо же въ часѣ переслѣдованя Церкви.

2. **Ѡ҆брѣ́тшихъ ны̀ ѕѣлѡ̀.** Котрі̂ на насъ спали и тяжко насъ поразили. Въ тыхъ всѣхъ бѣдахъ оказавъ Богъ свою доброту и могучôсть, выбавивши насъ зъ нихъ яко нашь оборонця.

3. **Сегѡ̀ ра́ди** и пр. Маючи такъ доброго и могучого оборонцю, мы не убояли бы ся, наколи бы навѣть земля рушила ся зъ своихъ основъ, наколи бы горы вывертали ся въ середину моря. Образы сего и слѣд. стиха, взяті̂ зъ страшныхъ и незвыклыхъ зъявищъ въ природѣ, мають ту представляти найбôльші̂ небезпеченьства, въ які̂ бы попавъ ся нарôдъ израильскій въ наслѣдокъ нападôвъ непріятельскихъ.

4. **Возшꙋмѣ́ша** и пр. Не будемъ бояли ся, хотяй бы задля перенесеня ся гôръ въ середину моря, зашумѣли и збурили ся воды. — **Крѣ́постїю є҆гѡ̀.** Силою всемогучого Бога.

5. **Рѣ҃чнаѧ ᲂу҆стремле́нїѧ** и пр. Навалъ тыхъ великихъ водъ (небезпеченьствъ) не налякає мѣста Божого (Церкви), а радше утѣшить єго, бо оно буде черезъ тоє выпробоване, очищене и освячене. Инші̂ розумѣють пôдъ

6. [а] **Бг҃ъ посредѣ̀ є҆гѡ̀, и҆ не подви́житсѧ: помо́-**
7. **жетъ є҆мꙋ̀ Бг҃ъ ᲂу҆́трѡ заꙋ́тра. Смѧто́шасѧ ꙗ҆зы́-**
цы, ᲂу҆клони́шасѧ ца́рствїѧ: дадѐ гла́съ сво́й
8. **Вы́шній, подви́жесѧ землѧ̀.** [б] **Гдⷭ҇ь си́лъ съ на́-**

а) Пс. 33, 20.; Зах 2. 5. б) Рим. 8, 31.

рѣ́чными ᲂу҆стремле́нїѧми спокôйну рѣку, яко образъ мира, увеселяючого и освячаючого мѣсто Боже (Церковь), въ противоположеню до шалѣючого моря, яко образа небезпеченьствъ и нещасть. Єще иншî поясняють: тогда утѣшить Церковь Божу при тыхъ внѣшныхъ небезпеченьствахъ рѣка Божои науки (Ис. 12, 3.; Єзек. 47, 1.; Апок. 22, 1.). — **Ѡ҆свѧти́лъ** и пр. Для того Богъ увеселивъ мѣсто свое, понеже его выбравъ и посвятивъ на свое мешкане. Зри Апок. 21, 3.

6. **Бг҃ъ посредѣ̀ є҆гѡ̀.** Зри Числ. 2, 17. — **Не подви́житсѧ.** Богъ дасть ему силу, що буде тревалымъ и непоколебимымъ. — **Оу҆́трѡ заꙋ́тра.** Рано досвѣта, с. е. якъ найраньше, вскорѣ; Богъ не лишить своего народа (своеи Церкви.) довго въ бѣдѣ, але прійде ему чимъ скорше въ помôчь.

7. **Смѧто́шасѧ** и пр. Понеже Богъ есть съ нами (своею Церквою), то затревожили ся ворожî намъ (Церкви) народы, а непріятельскî царства захитали ся и похилили ся къ паденю. Такъ н. пр. Ассирійцѣ грозили погибелію не тôлько малôй Юдеѣ, але и другимъ царствамъ, однако выстарчивъ одинъ приказъ Божій, а ассирійска сила, обладаюча землею, зôстала въ однôй ночи зломана. Зри 4. Цар. 19, 35. — **Гла́съ сво́й.** С. е. свôй приказъ, котрымъ якъ громомъ поражае всѣхъ своихъ ворогôвъ. Также могуть ту розумѣти ся лискавицѣ и громы, якими Богъ неразъ поражавъ ворогôвъ свого народа. Зри поясненє 1. Цар. 2, 10.; 7, 10. — **Подви́жесѧ землѧ̀.** Зъ страху задрожали люди.

8. **Гдⷭ҇ь си́лъ** Зри Пс. 23, 10. — **Бг҃ъ І҆а́кѡвль** С. е. Богъ, котрый не лишь выбавивъ Якова зъ всѣхъ его бѣдъ и небезпеченьствъ, но котрый кромѣ того заклю-

9. ми, застꙋ́пникъ на́шъ Бг҃ъ Іа́кѡвль. а) Пріиди́те
и҆ ви́дите дѣла̀ Бж҃їѧ, ꙗ҆̀же положѝ чꙋдеса̀ на
10. землѝ: б) Ѿе́млѧ бра̑ни до коне́цъ землѝ, лꙋ́къ
сокрꙋши́тъ, и҆ сло́митъ ѻ҆рꙋ́жїе, и҆ щитѝ сожже́тъ
11. ѻ҆гне́мъ. Оу҆праздни́тесѧ и҆ разꙋмѣ́йте, ꙗ҆́кѡ а҆́зъ
є҆́смь Бг҃ъ: б) вознесꙋ́сѧ во ꙗ҆зы́цѣхъ, вознесꙋ́-

а) Пс. 65, 2. б) Пс. 75, 4.; Ос. 2, 18. б) Пс 64, 2.

чивъ съ нимъ угоду, що хоче бути Богомъ-хранителемъ. такожь для єго потомкôвъ. Зри Быт. 35, 11. 12.

9. **Пріиди́те** и пр. Ту покликує ся псаломникъ на побѣды, ôтнесенй народомъ израильскимъ навѣть въ землѣ непріятельскôй, где здобувъ много мѣстъ а єще бôльше ихъ збуривъ; се же всё було бы неможливе безъ особлившои помочи Божои. Зр. 2. Цар. 8, 1. 2.; 1. Пар. 18, 1.

10. **Ѿе́млѧ** и пр. Ôнъ, котрый по всѣ часы и всюда кладе конець вôйнамъ, а такожь переслѣдованямъ своєй Церкви, якъ се стало ся за панованя Константина В. — **Въ коне́цъ землѝ.** Въ тѣснѣйшôмъ змыслѣ розумѣє ся ту земля хананейска, въ ширшôмъ же змыслѣ — Церковь Христова. — **Ѻ҆гне́мъ.** Громами. Зри выс. ст. 7.

11. **Оу҆праздни́тесѧ** и пр. Єсть се вôзванє Бога до поганьскихъ народôвъ, щобы перестали (**оу҆праздни́тесѧ**) поборювати нарôдъ израильскій, щобы узнали правдивого Бога, котрый межи ними такъ великимъ и могучимъ оказавъ ся. — **Вознесꙋ́сѧ** и пр. Задля чудесныхъ дѣлъ, якй я довершати буду межи всѣми народами, доступлю великои межи ними славы; они пріймуть мене за свого Бога. Въ ôтношеню до Церкви Христовои поясняємъ сей стихъ такъ: Залишѣть борбы и ворожихъ нападôвъ на мою Церковь; перестаньте ю переслѣдовати и пересвѣдчѣть ся, що я єсмь Богъ, котрый вознесши ся на горѣ Голготѣ на крестѣ для спасенія языкôвъ с. є. цѣлого рода людского, не переставъ бути Господомъ сильнымъ, побѣдителемъ ада и смерти, покровителемъ и заступникомъ моєи Церкви и єи членôвъ.

12. **сѧ̀ на землѝ. [a] Гдⷭ҇ь си́лъ съ на́ми, застꙋ́пникъ на́шъ Бг҃ъ І҆а́кѡвль.**

Псало́мъ 46.

(Євр. 47.) — Радôсть по Божôй побѣдѣ.

1. Въ коне́цъ, ѿ сынѣ́хъ Коре́овыхъ, Ѱало́мъ.
2. **Всѝ ꙗ҆зы́цы восплещи́те рꙋка́ми: воскли́кните Бг҃ꙋ**
3. **гла́сомъ ра́дованїѧ: Ꙗ҆́кѡ Гдⷭ҇ь вы́шнїй, стра́-**

---

a) Рим. 8, 31.

---

12. **Гдⷭ҇ь си́лъ** и пр. Тѣшможь ся протоє, мы вѣрнî єго, памятаючи на се, що Господь всѣхъ силъ небесныхъ єсть съ нами, и що Господь, Богъ патріярха Якова (ст. 8.), насъ охороняє.

1. **Въ коне́цъ.** Зри Пс. 4, 1. — **Ѿ сынѣ́хъ Коре́овыхъ.** Зри Пс. 41, 1. — Зъ огляду на ст. 6 (зр. Числ. 10, 35. и сл ; 2. Цар. 6, 15.) уважають многî сей псаломъ яко пѣснь спѣвану при перенесеню кивота завѣта на гору Сіоньску або по поворотѣ тогоже кивота зъ битвы, въ котрôй Израильтяне ôтнесли пôдъ проводомъ Давида славну побѣду надъ поганьскими народами. Иншî суть мнѣнія, що сей псаломъ уложено и спѣвано по чудеснôй побѣдѣ Іосафата надъ поганьскими Аммонитами, Моавитами и Идумейцями (2. Пар. 20, 19). Въ высшôмъ значеню єсть сей псаломъ пророцтвомъ о І. Христѣ, котрый побѣдивши своихъ ворогôвъ, смерть и адъ, вознѣсъ ся на небо и тамъ царствує надъ цѣлымъ свѣтомъ, сидячи по правôй руцѣ свого Отця.

2. **Восплещи́те рꙋка́ми.** На знакъ радости. (4. Цар. 11, 12.) — **Воскли́кните** и пр. Оказуйте прилюдно и голосно вашу радôсть. Въ євр.: трубѣть.

3. **По все́й землѝ.** Не тôлько надъ Израильтянами, але и надъ всѣми народами свѣта.

4. шенъ: а) ца́рь ве́лїй по все́й земли̑. Покорѝ лю-
5. ди на́мъ, и̑ ꙗ҆зы́ки подъ но́ги на́ша: И̑збрà
на́мъ достоѧ́нїе своѐ: добротꙋ̀ Їа́кѡвлю, ю҆̀же
6. возлюбѝ. б) Взы́де Бг҃ъ въ воскликнове́нїи, Гдⷭ҇ь
7. въ гла́сѣ трꙋ́бнѣ. в) По́йте Бг҃ꙋ на́шемꙋ: по́йте:
8. по́йте царе́ви на́шемꙋ, по́йте. Ꙗ҆́кѡ ца́рь всеѧ̀

а) Зах. 14, 9.; Малах. 1, 14.; Апок 19, 15. б) Пс. 67, 19. Дѣян. 1, 9.; Єф. 4, 10 в) Пс. 12, 5.

---

4. **Покорѝ** и пр. Се, що тутъ говорить ся о ôтнесенôй побѣдѣ Израильтянъ надъ поганьскими народами, може бути вповни ôтнесене до побѣды Христовои. Черезъ одинайцять убогихъ, неученыхъ апостолôвъ пôдчинивъ І. Христосъ поганъ своєй въ Юдеѣ заложенôй Церквѣ, свому царству.

5. **И̑збрà на́мъ** и пр. Богъ утвердивъ насъ въ посѣданю земли, котру намъ давъ яко своє и наше дѣдицтво, ôтбираючи ю зъ рукъ нашихъ ворогôвъ. — **Добротꙋ̀** и пр. Черезъ посѣданє сеи земли зôстали потомки Якова особлившимъ способомъ ôтзначенû передъ всѣми другими народами; тая земля єсть ихъ красою и славою; она єсть особливщимъ способомъ благословенна, понеже Богъ любить ю бôльше нѣжь всяку другу землю. Въ высшôмъ значеню пôдъ **достоѧ́нїемъ свои́мъ** розумѣємъ Церковь Христову, до котрои вступившû вѣрнû зъ жидôвства (и поганьства) суть возлюблеными єго учениками.

6. **Взы́де Бг҃ъ** и пр. На гору Сіонъ при перенесеню або при поворотѣ кивота завѣта. Въ высшôмъ значеню ôтносить ся се до І. Христа, котрый по своєй побѣдоноснôй смерти крестнôй вознѣсъ ся на небо, щобы сидячи по правôй руцѣ свого Отця, обняти своє царство надъ цѣлымъ свѣтомъ. Зр. Пс. 67, 19.

7. **По́йте** и пр. Се повторенє слова **по́йте** значить, що мы не довжнû николи переставати славити Бога.

8. **По́йте разꙋ́мнѡ.** С. є. зрозумѣло, съ увагою, не тôлько языкомъ, але также серцемъ и душею.

9. **землѝ Бг҃ъ, по́йте разꙋ́мнѡ. [а] Воцари́сѧ Бг҃ъ
надъ ꙗ҆зы́ки: [б] Бг҃ъ сѣди́тъ на прⷭ҇то́лѣ ст҃ѣ́мъ
10. своє́мъ. Кнѧ́зи лю́дстїи собра́шасѧ съ Бг҃омъ
А҆враа́млимъ: ꙗ҆́кѡ Бж҃їи держа́внїи землѝ ѕѣлѡ̀
вознесо́шасѧ.**

Псало́мъ 47.

(Євр. 48.) — Мѣсто Боже есть безпечне.

1. Ѱало́мъ, пѣ́сни сынѡ́въ Корє́овыхъ, вторы́ѧ сꙋббѡ́ты.

9. **На прⷭ҇то́лѣ.** Зри поясненє Исх. 25, 17. 18. Що до І. Христа зри поясненє выс. ст. 6.

10. **Кнѧ́зи лю́дстїи** и пр. Народы поганьскѝ прійдуть съ своими князями на чолѣ (Пс. 71. 10.; Ис. 2, 2. и сл.: и Зах. 9, 7.) и прилучать ся до вѣры въ правдивого Бога. — **Ꙗ҆́кѡ Бж҃їи** и пр. Такъ мусить стати ся, бо и погане съ своими князями суть ôтъ Бога до достоинства дѣтей Божихъ, членôвъ Церкви Христовои, покликанѝ. (2. Петр. 1, 4.; Рим. 13, 1. и сл.)

1. **Сынѡ́въ Коре́скыхъ.** Зри Пс. 41, 1. — **Вторы́ѧ сꙋббѡ́ты.** Имовѣрно бувъ сей псаломъ спѣваный другого дня въ тыждню. Другимъ же днемъ тыждня (**сꙋбкѡ́ты**) есть день, слѣдуючій безпосередно по дню недѣльнôмъ, который называє ся першимъ по суботѣ (**є҆ди́нъ ѿ сꙋбкѡ́тъ**); жиды бо уважали суботу за послѣдный день тыждня. — Сей псаломъ есть пѣснею благодарною за скоре освободженє Єрусалима ôтъ нападôвъ могучихъ царей. Може стоить ôнъ въ звязи съ подѣями, описаными 2. Пар. гл. 20. Thalhofer гадає, що сей псаломъ зôставъ уложеный при тôй самôй нагодѣ, що и Пс. 46. съ тою хиба рôжницею, що Пс. 46. бувъ спѣваный еще на боєвищу, а сей псаломъ въ святынѣ по поворотѣ зъ боєвища. Гдеякѝ св. Отцѣ гадають, що сей псаломъ походитъ зъ часôвъ ôтбудованя Єрусалима

а) Пс. 21, 29. б) Євр. 8, 1.

2. **Ве́лїй** а) **Гдⷭ҇ь и̂ хва́ленъ ѕѣлѡ̀, въ гра́дѣ Бг҃а**
3. **на́шегѡ.** б) **въ горѣ̀ ст҃ѣ́й є̂гѡ̀: Бл҃гокоре́ннымъ**
ра́дованїемъ всеѧ̀ земли̂: го́ры Сїѡ́нскїѧ, ре́бра
4. **сѣ́верова, гра́дъ царѧ̀ вели́кагѡ.** в) **Бг҃ъ въ тѧ́-**
жестехъ є̂гѡ̀ зна́емь є҆́сть, є̂гда̀ засту́па́етъ ѝ.
5. **Ꙗ҆́кѡ сѐ ца́рїе зе́мстїи собра́шасѧ, снидо́шасѧ**

а) Пс. 144, 3. б) Євр. 12, 22.; Апок. 11, 1. в) 2. Пар. 20, 8.; Зах. 8, 3; Малах. 1, 14.

по поворотѣ жидôвъ зъ неволи вавилоньскои. Пôдъ образомъ же Єрусалима маємъ розумѣти Церковь Христову.

2. **Ве́лїй Гдⷭ҇ь** и пр. Богъ єсть великій и достохвальный чудами своєи благодати всюда, але особливо въ своимъ святôмъ мѣстѣ, котре було прообразомъ Церкви. — **Въ горѣ̀ ст҃ѣ́й є̂гѡ̀.** Зри Пс. 2, 6.; Пс. 19, 3.

3. **Бл҃гокоре́ннымъ** и пр. Єсть се дѣломъ Божои доброты и силы, що мѣсто Боже (Церковь) єще стоить въ своєй силѣ къ радости цѣлои земли. Сила мѣста Божого єсть ту представлена пôдъ образомъ дерева, котрого корѣнь глубоко сягає въ землю. — **Го́ры Сїѡ́нскїѧ.** Має ту розумѣти ся горѣшна часть Єрусалима. — **Ре́бра сѣ́верова.** Має ту розумѣти ся на пôвнôчный всхôдъ ôтъ Сіона лежача гора Моріа, где стояла святыня (2. Пар. 3, 1.); обоє разомъ, мѣсто Сіонъ вразъ съ замкомъ Давида и съ горою Моріа, творять мѣсто Боже, столицю Божу; напередъ подають ся части а потôмъ цѣлôсть; єсть бо сей псаломъ пѣснею благодарною за выбавлене цѣлого мѣста.

4. **Бг҃ъ въ тѧ́жестехъ** и пр. Євр. слово armenoth, котре ту єсть переведене черезъ **тѧ́жести**, означає палаты, храмы. (Зр. Пс. 44, 9.) Мысль сего стиха єсть така: Богъ самъ дає пôзнати, що мешкає въ Єрусалимѣ, понеже охороняє єго и боронить передъ ворогами; яко такого могучого опѣкуна и оборонцю знають єго всѣ мешканцѣ Єрусалима.

5. **Ꙗ҆́кѡ сѐ ца́рїе** и пр. Єсть ту бесѣда о нападѣ неприятельскôмъ на Єрусалимъ. Зри пояснене ст. 1.

6. вкꙋ́пѣ. Ті́и ви́дѣвше та́кѡ, ᲂу҆диви́шасѧ: смѧ-
7. то́шасѧ, подвиго́шасѧ: а) Тре́петъ прїѧ́тъ ѧ҆̑:
8. та́мѡ болѣ̑зни ꙗ҆́кѡ раждა́ющїѧ. б) Дꙋ́хомъ
9. вꙋ́рнымъ сокрꙋши́ши корабли̑ Ѳарсі́йскїѧ. Ꙗ҆́коже
слы́шахомъ, та́кѡ и҆̂ ви́дѣхомъ въ гра́дѣ Гд҇а
си́лъ, въ гра́дѣ Бг҃а на́шегѡ: Бг҃ъ ѡ҆̂снова̀ и҆̂ въ
10. вѣ́къ. Прїѧ́хомъ Бж҃е ми́лость твою̀ посредѣ̀

а) Пс. 21, 3. б) Пс. 27. 8.

6. **Ті́и ви́дѣвше** и пр. Заледво увидѣли они мѣсто Боже, а уже зôстали непоборимою Божою силою помѣшани̂, настрашени̂ и до утечи змушени̂. Зри 2 Пар. 20, 16—23. — **Та́кѡ.** Євр. слово означає ту: а уже, заразъ, потôмъ.

7. **Та́мѡ болѣ̑зни** и пр. Коли прійшли до Єрусалима, заволодѣла ними така тревога, яка буває у женьщины находячои ся въ злогахъ.

8. **Дꙋ́хомъ вꙋ́рнымъ.** Вихромъ, бурею. — **Корабли̑ Ѳарсі́йскїѧ.** Єсть ту бесѣда о Тарсисѣ (Тартессѣ) въ Испаніи, который бувъ значнымъ мѣстцемъ торговымъ для финикійскихъ кораблѣвъ. (3. Цар. 10, 22.) Тіи кораблѣ були найбôльші̂ и найсильнѣйші̂, и суть тутъ образомъ силы и величины. Зр. Ис. 2, 16. Мысль отже єсть: Ты, Боже, знищивъ силу и могучôсть царей, котрі̂ не лишь сухимъ путемъ але и короблями вырушили противъ Єрусалиму, святому мѣсту.

9. **Ꙗ҆́коже слы́шахомъ** и пр. Се, що мы чули ôтъ нашихъ отцѣвъ о чудеснôй опѣцѣ Бога надъ нашимъ народомъ (выхôдъ зъ Єгипта, вхôдъ до земли хананейскои), видимъ теперь на власни̂ очи; мы пересвѣдчаємъ ся о правдивости предсказань пророкôвъ, що Богъ буде нашимъ помôчникомъ и спасителемъ, що мѣсто Боже буде вѣчне. — **Гд҇а си́лъ.** Зри поясненє Пс. 23, 10. — **Бг҃ъ ѡ҆снова̀ и҆̂ въ вѣ́къ.** Богъ буде сего мѣста стерѣгъ и на будуче, щобы тревало вѣчно. Церковь Христова єсть вѣчна, она стоить на скалѣ Петровôй и врата адові̂ не переможуть єи.

11. люде́й твои́хъ. a) По и҆́мени твоемꙋ̀ Бж҃е,
та́кѡ и҆ хвала̀ твоѧ̀ на конца́хъ землѝ: пра́вды
12. и҆спо́лнь десни́ца твоѧ̀. Да возвесели́тсѧ гора̀
Сїѡ́нскаѧ и҆ да возра́дꙋютсѧ дще́ри Ї҆ꙋде́йскїѧ
13. сꙋде́въ ра́ди твои́хъ Гд҃и. Ѡ҆быди́те Сїѡ́нъ,
и҆ ѡ҆быми́те є҆гѡ̀, повѣ́дите въ столпѣ́хъ є҆гѡ̀:

---

a) Дѣян. 19, 17.

10. **Прїи́хомъ** и пр. Ты выслухавъ насъ, коли мы въ храмѣ всѣ разомъ молили ся о твою помôчь; ты змиловавъ ся надъ нами и выбавивъ насъ, за що теперь хочемъ тебе прославляти въ тôмъ св. храмѣ.

11. **По и҆́мени** и пр Твоя хвала буде ширила ся ажь до кôнця земли, такъ якъ твоє имя, твоя слава яко могучого царя дôйде до вѣдомости всѣхъ людей. — **Пра́вды** и пр. Всѣ народы пôзнають, що ты яко всемогучій царь єсь повный доброты и справедливости, що добрыхъ обсыпуєшь добродѣйствами а злыхъ караєшь пôсля твоєи справедливости.

12. **Да возвесели́тсѧ** и пр. Єсть се вôзванє до цѣлои земли израильскои, щобы величала Бога яко такого доброго и справедливого оборонцю противъ єи ворогамъ. — **Гора̀ Сїѡ́нскаѧ.** С. є. Єрусалимъ, мешканцѣ єго. — **Дще́ри Ї҆ꙋде́йскїѧ.** С. є. мѣста, котрыхъ столиця Єрусалимска була якъ бы матерію. — **Сꙋде́въ ра́ди** и пр. Понеже Богъ бувъ справедливымъ судією вашимъ, караючи ворогôвъ, котрî напали на васъ и погубити васъ хотѣли.

13. **Ѡ҆быди́те** и пр. Нехай Израильтяне обходять Єрусалимъ въ около, нехай приглядають ся зъ близька, що Єрусалимъ ничого не стративъ на своєи силѣ и красотѣ, що не понѣсъ ніякои шкоды ôтъ своихъ ворогôвъ. — **Повѣ́дите** и пр. Голосѣть зъ вежь, щобы всѣ чули, якъ сильнє, непобѣдимє єсть мѣсто Боже Оголошеня дѣють ся на востоцѣ зъ высокихъ мѣстць.

14. **Положи́те се́рдца̀ ва́ша въ си́лꙋ є҆гѡ̀, и҆**
раздѣли́те до́мы є҆гѡ̀, ꙗ҆́кѡ да повѣ́сте въ ро́дѣ
15. **и҆но́мъ.** [a] **Ꙗ҆́кѡ то́й є҆́сть Бг҃ъ на́шъ въ вѣ́къ, и҆**
въ вѣ́къ вѣ́ка, то́й ᲂу҆пасе́тъ на́съ въ вѣ́ки.

Псало́мъ 48.

(Євр. 49.) — О переминаемости щастя людей безбожныхъ.

1. Въ коне́цъ, сынѡ́мъ Коре́овымъ, Ѱало́мъ.

---

[a] Пс. 25, 9.

---

14. **Положи́те** и пр. Звернѣть вашу увагу на всѣ укрѣпленя Божого мѣста, на его муры, що суть неушкоджени̂. — **Раздѣли́те** и пр. Пригляньте ся его домамъ, однымъ по другимъ, дѣлячи ихъ немовъ для вашого ока пôсля дѣльниць, улиць и т. д., щобы пересвѣдчити ся, що не бракуе анѣ одного. — **Ꙗ҆́кѡ да повѣ́сте** и пр. Щобы вы могли оповѣдати вашимъ потомкамъ и запоручи̂ти имъ, що (ст. 15.) той, котрый такъ чудесно вамъ помôгъ, есть дѣйстно Богомъ свого народа, которымъ ôнъ яко его царь по всѣ часы опѣкуе ся и помочи своей єму не щадить.

15. **Оу҆пасе́тъ на́съ.** Подôбно доброму пастырю дбалому о свое стадо нами опѣкуе ся. — Ти̂, що толкують сей псаломъ о ôтбудованю Єрусалима, такъ поясняють ст. 13—15.: Окружѣть Єрусалимъ мурами и нараджуйте ся, якъ-бы его вежѣ збудовати належало. Уважайте и усильно старайте ся, щобы его бойницѣ и передмуры були сильни̂; щобы его муры були сильни̂ и тревали̂; всѣмъ горожанамъ и робôтникамъ определѣть мѣстця, гдебы собѣ побудовали домы; — щобысте по ôтбудованю мѣста и розмноженю вѣрного народа, могли оповѣдати вашимъ потомкамъ, що такъ могучимъ и добротливымъ есть по всѣ часы сей Богъ для свого выбраного народа.

1. **Въ коне́цъ.** Зри Пс. 4, 1. — **Сынѡ́мъ Коре́овымъ.** Зри Пс. 41, 1.

2. **Ѹ҆слы́шите сїѧ̑ всѝ ꙗ҆зы́цы, внꙋши́те всѝ живꙋ̑-**
3. **щїи по вселе́ннѣй. Земноро́днїи же и҆ сы́нове че-**
4. **ловѣ́честїи, вкꙋ́пѣ бога́тъ и҆ ᲂу҆бо́гъ. Ѹ҆ста̀ моѧ̀**
возглаго́лютъ премꙋ́дрость, и҆ поꙋче́нїе се́рдца
5. **моегѡ̀ ра́зꙋмъ.** [a] **Приклоню̀ въ при́тчꙋ ᲂу҆̑хо**
6. **моѐ, ѿве́рзꙋ въ ѱалти́ри гана́нїе моѐ. Вскꙋ́ю**
бою́сѧ къ де́нь лю́тъ? беззако́нїе пѧты̀ моеѧ̀

---

a) Пс. 77, 2 ; Мат 13, 35.

---

2. **Ѹ҆слы́шите** и пр. Псаломникъ взыває въ тôмъ псалмѣ всѣ народы, щобы послухали тои науки, що побожный чоловѣкъ не має непокоити ся на видъ щастя людей безбожныхъ, такъ якъ ихъ судьбою єсть вѣчна смерть. Зр. Пс. 33.

3. **Земноро́днїи** и пр. Євр. adam с є. земнородный означає чоловѣка простого, звыклого, земского, а євр. isch означає чоловѣка высшого, вызначного; а такъ каже псаломникъ: всѣ, такъ простî якъ и знаменитî люди, слухайте мене уважно.

4. **Ѹ҆ста̀ моѧ̀** и пр. Я выдамъ вамъ мудрый и розумный судъ о щастю людей безбожныхъ и о злôй долѣ людей побожныхъ. — **Поꙋче́нїе** и пр. Перестороги мудрости, до котрыхъ я дôйшовъ черезъ точне и довге розважанє. Зр. Пс. 34, 28.

5. **Приклоню̀** и пр. Я отворю моє ухо для поучаючого и таємничого Божого объявленя, яке менѣ Богъ дає що до судьбы гноблячихъ и гнобленыхъ, щобы я мôгъ потôмъ всѣхъ о тôмъ поучити. — **Ѿве́рзꙋ** и пр. Се, що учую, оповѣщу въ супроводѣ арфы. — **Гана́нїе,** С. є. тематъ трудный до рѣшеня, загадка, тутъ темне пытанє, якъ може Богъ допустити, щобы на тôмъ свѣтѣ неразъ праведнымъ зле а безбожнымъ добре поводило ся.

6. **Вскꙋ́ю бою́сѧ** и пр. Єсть ту бесѣда о надмѣрнôй и надзвычайнôй боязни въ хвилѣ нещастя, котра выкликує въ чоловѣцѣ пригнобленє, розпуку, недовѣрянє Богу и невдоволенє зъ мудрыхъ Божихъ зарядженъ. —

7. **ѡ҆бы́детъ мѧ̀.** [а)] **Надѣ́ющїисѧ на си́лꙋ свою̀, и҆**
ѿ мно́жествѣ бога́тства своегѡ̀ хва́лѧщїисѧ. [б)]
8. **Бра́тъ не и҆зба́витъ: и҆зба́китъ ли человѣ́къ? не**
9. **да́стъ Бг҃ꙋ и҆змѣ́ны за сѧ̀:** [в)] **И҆ цѣ́нꙋ и҆збавле́-**

а) Пс. 5', 9. б) 1. Іоа. 3, 16. в) Мат 16, 26.

Беззако́нїе и пр. Єсть се близше описанє слôвъ: **де́нь лю́тъ.** Пôдъ **беззако́нїемъ пѧ́ты моеѧ̀** розумѣє псаломникъ людей беззаконныхъ, котрû єму засѣдки ставляють, бажаючи єго рôжными злобными пôдступами погубити.

7. **Надѣ́ющїисѧ** и пр. Се належить яко близше описанє злобныхъ людей до попередного стиха. Allioli дає таке поясненє (ст 6. 7): „Чи маю я бояти ся, наколи злобнû вороги стоячû супротивъ мене жіють въ щастю и въ богацтвахъ?“ Се єсть пытанє, яке собѣ задає псаломникъ. Ôтповѣдь єсть: Нѣтъ; понеже тіи богачѣ умирають вѣчною смертію, ôтки нема уже выбавленя. Псаломникъ называє (ст. 5.) ôтповѣдь притчою, бесѣдою приповѣстною, образовою (зри Числ. 23, 7.), понеже она побôчь свого властивого значеня такожь на що иншого указує. Передовсемъ учить она о вчаснôй смерти богача, котрый черезъ тоє тратить всё, що має; потôмъ указує она на се, що безбожнû богачѣ умирають вѣчною смертію безъ надѣи на выбавленє (ст. 20.), пôдчасъ коли праведнû будуть ôтъ вѣчного осудженя выбавленû (ст. 16.)”

8. **Бра́тъ не и҆зба́витъ** и пр. Марнû суть богатцва и добра земнû, бо никто не може собѣ ними окупити житя, котре єсть въ руцѣ Божôй. Єсли братъ, єсли кревнякъ не може тебе выкупити ôтъ смерти тѣлесной и вѣчного осудженя, то далеко меньше може се здѣлати иншій чоловѣкъ, котрый не єсть съ тобою звязаный ніякимъ узломъ крови. — **Не да́стъ** и пр. Анѣ грôшми анѣ жадною иншою дочасною рѣчею не може никто у Бога выкупити ся ôтъ смерти дочасной и вѣчного осудженя.

9. **И҆ цѣ́нꙋ** и пр. Нема такои цѣны, котрою мôгъ бы безбожный богачь выкупити ся ôтъ смерти тѣлесной

10. нїѧ̀ дꙋшѝ своеѧ̀, и҆ оу҆трꙋди́сѧ въ вѣ́къ. И҆ жи́въ
11. бꙋ́детъ до конца̀: не оу҆́зритъ па́гꙋбы. [а] Є҆гда̀
оу҆́видитъ премꙋ́дрыѧ оу҆мира́ющыѧ, вкꙋ́пѣ без-
ꙋ́менъ и҆ несмы́сленъ поги́бнꙋтъ, [б] и҆ ѡ҆ста́вѧтъ
12. чꙋжди̑мъ бога́тство своѐ. И҆ гро́би и҆̑хъ жили̑ща
и҆̑хъ въ вѣ́къ, селе́нїѧ и҆̆хъ въ ро́дъ и҆ ро́дъ, на-
13. реко́ша и҆мена̀ своѧ̀ на землѧ́хъ. [в] И҆ человѣ́къ
въ че́сти сы́й не разꙋмѣ̀, приложи́сѧ скотѡ́мъ

а) Притч. 11, 4.; Єккл. 2, 16. б) Єккл. 6, 2. в) Єккл. 3, 19.

и ôтъ вѣчного осудженя, хотяй бы и якъ усильно и довго о тое трудивъ ся; всѣ его труды и забѣги остануть порожными. Гдеяки̂ слово оу҆трꙋди́сѧ ôтносять до вѣчныхъ мукъ адскихъ по смерти.

10. **И҆ жи́въ бꙋ́детъ** и пр. Хотяй бы безбожный богачь живъ ажь до кôнця свѣта, або якъ найдовше, то прецѣнь не предвидить ôнъ своеи дочаснои и вѣчнои погибели, не помыслить о своей смерти и о судѣ Божôмъ, хотяй (ст. 11.) бачить, що умираютъ, и то неразъ предвчасно, навѣть люди мудри̂, побожни̂, котри̂ ôбльше якъ ôнъ заслугуютъ собѣ на довше житє.

11. **И҆ ѡ҆ста́вѧтъ** и пр. Такъ само сказано безъумному въ св. Євангелію. Зри Лук. 12, 20.

12. **И҆ гро́бы** и пр. Зъ ихъ богацтвъ не лишило ся имъ ничого якъ тôлько грôбъ, где они довгими вѣками мешкати будуть. (Єкклес. 5, 14.)—**Нареко́ша** и пр. Хотяй ихъ имя славлено за житя, по смерти не маютъ они зъ того нiякого хôсна; або: хотяй они були такъ богатыми, що своими именами называли свои посѣлости, свои палаты, по смерти мусять вдоволяти ся тѣснымъ гробомъ.

13. **И҆ человѣ́къ** и пр. Чоловѣкъ жiючiй въ славѣ и достаткахъ, неразъ не мыслить о смерти и переминаемости всего земского, ôнъ жiе рôвнодушно зъ дня на день якъ нерозумне звѣря.

14. несмы́сленнымъ, и҆ ᲂу҆подо́бисѧ и҆̀мъ. Се́й пꙋ́ть
и҆́хъ собла́знъ и҆̀мъ, и҆ по си́хъ во ᲂу҆ст'ѣ́хъ сво-
15. и҆́хъ благоволѧ́тъ. [а] Ꙗ҆́кѡ ѻ҆́вцы во а҆́дѣ поло-
же́ни сꙋ́ть, [б] сме́рть ᲂу҆пасе́тъ ѧ҆̀: и҆ ѡ҆блада́ютъ
и҆́ми пра́вїи заꙋ́тра, и҆ по́мощь и҆́хъ ѡ҆бетша́етъ
во а҆́д'ѣ, ѿ сла́вы своеѧ̀ и҆зринове́ни бы́ша. [в]
16. Ѻ҆ба́че бг҃ъ и҆зба́витъ дꙋ́шꙋ мою̀ и҆з̾ рꙋкѝ а҆̀до-
17. вы, є҆гда̀ прїе́млетъ мѧ̀. Не ᲂу҆бо́йсѧ, є҆гда̀ раз

а) Ис. 14, 11. б) Апок. 2, 27. в) Пс. 15, 11.

14. **Се́й пꙋ́ть** и пр. Такій способъ житя стане ся причиною ихъ погибели, но они въ своей глупотѣ и затвердѣлости мають въ такôмъ житю уподобане, и чванять ся своими найнечестнѣйшими дѣлами, немовъ бы собѣ добре поступовали.

15. **Ꙗ҆́кѡ ѻ҆́вцы** и пр. Безбожники умирають въ своимъ заслѣпленю мимо своихъ богацтвъ и гордости; они немовъ стада овець падають въ пропасть пекольну, где ихъ пастыремъ есть смерть вѣчна, а не І. Христосъ, котрого они за житя вырѣкали ся. — **И҆ ѡ҆блада́ютъ** и пр. Праведники, гнобленѣ и помѣтованѣ безбожниками за житя, являть ся въ день суда яко ихъ судіи и будуть вывысшенѣ, пôдчасъ коли вся помôчь для тыхъ безбожныхъ въ адѣ згине и они будуть мусѣли утратити всю славу, яку мали за свого житя на земли; а буває неразъ и такъ, що еще въ тôмъ житю дочаснôмъ праведники бувають вывысшенѣ понадъ безбожныхъ и гордыхъ, пôдчасъ коли тіиже зôстають пониженѣ и дôзнають ганьбы.

16. **Ѻ҆ба́че бг҃ъ** и пр. Въ противоложеню до сумнои судьбы безбожникôвъ за житя и по смерти надѣє ся псаломникъ, що Богъ выбавить его зъ рукъ ворогôвъ, настаючихъ на его житє, и що дозволить ему ихъ пережити въ славѣ и щастю, а рôвно, що и по смерти пріиме его до вѣчнои щасливости.

17. **Не ᲂу҆бо́йсѧ** и пр. Не роби собѣ ничого зъ того, не тревожь ся тымъ, коли бачишь, якъ безбожникъ жіє

богатѣ́етъ человѣ́къ, и҆лѝ є҆гда̀ оу҆мно́житсѧ сла́-
18. ва до́мꙋ є҆гѡ̀: а) Ꙗ҆́кѡ внегда̀ оу҆мре́ти є҆мꙋ̀, не
во́зметъ всѧ̑, нижѐ сни́детъ съ ни́мъ сла́ва є҆гѡ̀.
19. Ꙗ҆́кѡ дꙋша̀ є҆гѡ̀ въ живо́тѣ є҆гѡ̀ благослови́т-
сѧ: и҆сповѣ́стсѧ тебѣ̀, є҆гда̀ бл҃госотвори́ши є҆мꙋ̀.
20. Вни́детъ да́же до ро́да ѻ҆те́цъ свои́хъ: да́же до
21. вѣ́ка не ѹ҆́зритъ свѣ́та. б) И҆ человѣ́къ въ че-

а) Іов. 27, 18. б) Лук. 12, 20.

въ щастю и славѣ и праведникôвъ кривдить; єго бо (ст. 18.) щастє и слава суть переминаючî и короткî, а коли умре, не возме съ собою до гробу и на тамтой свѣтъ ничого зъ своихъ богацтвъ и славы. Псаломникъ поставивши пытанє ст. 6. и давши на тоєже ôтповѣдь ст. 8—16., робить топерь практичне заключенє, выпроваджує моральну науку.

19. **Ꙗ҆́кѡ дꙋша̀** и пр. Єсть се дальше представленє сумнои судьбы безбожного богача, котрому отже нема чого завидовати анѣ єго бояти ся; ôнъ не має по смерти ничого доброго надѣяти ся; ôнъ бо мавъ своє добро уже на тôмъ свѣтѣ, ôнъ бувъ ту пріятелемъ лишь для тыхъ, котрî були єму помôчными въ уживаню розкошей. — Allioli уважає слова: **и҆сповѣ́стсѧ** и пр. яко бесѣду псаломника звернену до Бога; мовъ бы казавъ: сей безбожникъ не знавъ тебе, Боже, за житя на земли, ôнъ славивъ тебе хиба тогды, коли ты єму оказавъ яке добродѣйство.

20. **Вни́детъ** и пр. Ôнъ дôстане ся до ада, до своихъ предкôвъ, котрыхъ злî обычаѣ наслѣдовавъ, и ôттамъ не выдобуде ся ôнъ уже на вѣки; ôнъ буде позбавленый небеснои щасливости на вѣки. (Зр. Мат. 8, 12.)

21. **И҆ человѣ́къ** и пр. Єсть се повторенє ст. 13. яко кôнцеве остереженє для всѣхъ заслѣпленыхъ грѣшникôвъ: мовъ бы сказавъ: кобы то всѣ заслѣпленî, за-

сти сы́й не разꙋмѣ̀, приложи́сѧ скотѡ́мъ несмы́сленнымъ, и҆ ᲂу҆подо́бисѧ и҆̀мъ.

Псало́мъ 49.

(Євр. 50.). — Богъ судія домагає ся передовсѣмъ внутрѣшного почитаня.

Ѱало́мъ А҆са́фꙋ.

1. Бг҃ъ [а] бого́въ Гдⷭ҇ь глаго́ла, и҆ призва̀ зе́млю:
2. ѿ восто́къ со́лнца до за́падъ. [б] Ѿ Сїѡ́на
3. благолѣ́пїе красоты̀ є҆гѡ̀. [в] Бг҃ъ ꙗ҆вѣ̀ прїи́детъ,
Бг҃ъ на́шъ, и҆ не премолчи́тъ: ѻ҆́гнь предъ ни́мъ

твердѣли̂ грѣшники пôзнали тую науку и не жили подôбно якъ нерозумни̂ звѣрята.

Ѱало́мъ А҆са́фꙋ. С. є. Псаломъ написаный черезъ Асафа; пôсля иншихъ написавъ сей псаломъ Давидъ и давъ его до ôтспѣваня Асафу, одному зъ своихъ головныхъ спѣвакôвъ (1. Пар. 16, 5.; 25, 1. и сл.) Въ тôмъ псалмѣ являє ся Богъ яко судія и ганить тôлько внѣшну, поверховну побожнôсть, а также мертве знанє закона безъ выконуваня тогоже. Такожь І. Христосъ появить ся колись яко судія всѣхъ людей; для того св. Отцѣ уважають сей псаломъ яко пророцтво о загальнôмъ судѣ при кôнци свѣта.

1. **Бого́въ Гдⷭ҇ь.** Въ св. Письмѣ богами называють ся ангелы, князѣ, царѣ и всякî власти земскî, а особливо судѣи, а также боги поганъ. Зри Исх. 21, 6.; Второз. 19, 17. Тутъ представляє ся Богъ, выступаючій яко судія, найлучше яко Господь всѣхъ князѣвъ и судій земскихъ. — **Призва̀ зе́млю.** Призыває всѣхъ мешканцѣвъ земли за свѣдкôвъ своєи картаючои бесѣды противъ народу израильскому. (Второз. 32, 1.)

2. **Ѿ Сїѡ́на** и пр. Якъ Богъ колись прійшовъ ôтъ горы Синайскои, щобы дати законъ, такъ приходить теперь ôтъ горы Сіоньскои, где єсть єго мешканє (Пс. 2,

---

а) Второз. 10, 17. б) Пс. 47, 3. в) Пс. 2, 5.

4. **возгори́тсѧ, и҆ ѡ҆́крестъ є҆гѡ̀ бꙋ́рѧ ѕѣ́лна.** [а] **Призове́тъ**
не́бо свы́ше и҆ зе́млю, разсꙋди́ти лю́ди
5. **своѧ̑.** [б] **Соберите є҆мꙋ̀ преподѡ́бныѧ є҆гѡ̀, завѣ-**

а) Второз. 31, 28. б) Мат 24, 31.

6.), щобы тóй законъ пояснити и Израильтянъ до єго выконуваня побудити. Богъ приходить ôттамъ въ цѣлôмъ своимъ величію и красотѣ, видимо, явно для всѣхъ людей, яко Богъ завѣта, заключеного съ народомъ израильскимъ, щобы забрати голосъ въ важнôй справѣ. — **Ѻ҆́гнь предъ ни́мъ** и пр. Якъ колись на горѣ Синайскôй, такъ являє ся Богъ и теперь въ огню (Исх. 19, 18.) и бурѣ, щобы переняти свôй нарôдъ боязнею и представити єму себе яко судію и гнѣваючого ся ревнителя (Євр. 12, 29.) о законъ даный сему народови (Исх. 20, 20.). Св. Отцѣ уважають ту Сіонъ яко прообразъ Церкви и небесного Єрусалима.

4. **Призове́тъ** и пр. Богъ покликує небо и землю за свѣдкôвъ до суду, маючого ôтбути ся надъ выбранымъ народомъ. Се, що тутъ говорить ся о Бозѣ Израиля, ôтзываючôмъ ся ôтъ горы Сіоньскои, и являючôмъ ся яко страшный судія, ôтносить ся заразомъ до 1. Христа, котрый приходячи зъ небесного Сіона въ явнôй славѣ при звуку трубъ ангелскихъ, взыває всѣхъ людей на судъ, щобы добрыхъ ôтлучити ôтъ злыхъ. (Єрон., Авг., Кир.)

5. **Собери́те** и пр. Высшій ангелъ взыває небо и землю яко слугъ судовыхъ, щобы привели передъ Бога обжалованыхъ Израильтянъ. Они называють ся **преподо́бными**, святыми, щобы, якъ говоритъ св. Іоанъ Зол., ихъ завстыдати, коли пôзнають, що не суть достойными того имени; пôсля инишихъ зôстають ту святи̂, котри̂ були вѣрными Божому завѣту, вôзвани̂ на свѣдкôвъ и спôвсудієвъ. (Зри Мат. 19, 28.; 1. Кор. 6, 2.) — **Завѣща́ющыѧ** и пр. Цѣлый Мойсеєвый завѣтъ почивавъ на жертвѣ завѣтнôй (Исх. 24, 5. и сл.); наколи Израильтяне приносили жертвы въ духу щирои побожности, внутрѣшного розкаяня, тогда заховували они завѣтъ.

6. ща́ющыѧ завѣ́тъ є҆гѡ̀ ѡ҆ жє́ртвахъ. **И҆** возвѣ-
стѧтъ нєбеса̀ пра́вдꙋ є҆гѡ̀: ꙗ҆́кѡ Бг҃ъ сꙋдїѧ̀ є҆́сть.
7. а) Оу҆слы́шите лю́дїе мои́, и҆ возглаго́лю ва́мъ,
Ї҆и҃лю, и҆ засвидѣ́тельствꙋю тебѣ̀: Бг҃ъ Бг҃ъ тво́й
8. є҆́смь а҆́зъ. Не ѡ҆ жє́ртвахъ твои́хъ ѡ҆бличꙋ̀ тѧ,
всесожжє́нїѧ же твоѧ̀ предомно́ю сꙋ́ть вы́нꙋ: б)
9. Не прі́имꙋ ѿ до́мꙋ твоегѡ̀ тельцѡ́въ, нижѐ ѿ

а) Пс. 80, 9. б) Ис. 66, 3.; Єрем. 6, 20.; Ос. 5, 6.

Кождый Израильтянинъ, жертвуючи въ тôмъ духу, скрѣплявъ завѣтъ; кожда правдива жертва являла ся яко ôтновлене заключенє завѣта. Обжаловани̂ гадали, що и они своими жертвами скрѣпляли завѣтъ, однако се ихъ мнѣнє було ошибочне; ихъ бо поверховни̂ жертвы не мали потрѣбныхъ условій.

6. **И҆ возвѣ́стѧтъ** и пр. Небо, вôзване ôтъ Бога до зôбраня людей передъ судъ Божій, выконує сей Божій приказъ, заповѣдає людямъ маючій ôтбути ся справедливый судъ Божій и ставить передъ нимъ людей.

7. **Оу҆слы́шите** и пр. Насампередъ пригадує судія провинившимъ, що ôнъ заключивъ съ ними угоду, завѣтъ. силою котрого ставъ ся особлившимъ способомъ ихъ Богомъ. — **Засвидѣтельствꙋю тебѣ.** Явно освѣдчу, окажу тобѣ.

8. **Не ѡ҆ жє́ртвахъ** и пр. Посередна гадка межи ст. 7. а 8. есть: Вы довжни̂ були додерживати тои угоды черезъ приношенє менѣ жертвъ. Вправдѣ вы (ст. 8.) не залишали приносити менѣ ваши̂ внѣшни̂ жертвы; ваши̂ жертвы всесожженія бачу я передъ собою всегда, якъ найчастѣйше; тожь о залишенє жертвъ не могу васъ обвиняти, а тôлько о способѣ ихъ приношеня.

9. **Не прі́имꙋ** и пр. Вы приносите менѣ жертвы безъ внутрѣшного розкаяня, безъ щирои побожности; тожь ваши̂ жертвы въ той способѣ принесени̂ не маютъ передомною нїякои вартости, я не потребую ôтъ васъ волôвъ и козлôвъ жертвенныхъ, они бо (ст. 10—11.) рôвно якъ всѣ лѣсни̂ звѣрята и всѣ птахи и безъ того

10. ста́дъ твои́хъ козлѡ́въ. Ꙗ҆́кѡ мои̑ сꙋ́ть всѧ̑
ѕвѣ́рїе дꙋбра́внїи, ско́ти въ гора́хъ и҆ воло́ве.
11. Позна́хъ всѧ̑ пти́цы нбⷭ҇ныѧ, и҆ красота̀ се́льнаѧ
12. съ мно́ю є҆́сть. А҆́ще взала́чꙋ, не рекꙋ̀ тебѣ̀: [а]
13. моѧ̀ бо є҆́сть вселе́ннаѧ и҆ и҆сполне́нїе є҆ѧ̀. Є҆да̀
ꙗ҆́мъ масà ю҆́нча? и҆лѝ кро́вь козлѡ́въ пїю̀? [б]
14. Пожри̑ Бг҃ови же́ртвꙋ хвалы̀, и҆ возда́ждь Вы́ш-

належать до мене; я не потребую подôбно якъ чоловѣкъ заспокоювати ними мôй голодъ, живити ся ихъ мясомъ и кровію (ст. 12—13.), просити васъ о заспокоєнє того мого голоду.

11. **Позна́хъ** и пр. Яко ихъ сотворитель маю ихъ почисленыхъ. — **Красота̀ се́льнаѧ.** Щонибудь жіє красного и ôтличного на поляхъ. — **Съ мно́ю є҆́сть.** Всё тоє знаю я, могу мати кождои хвилѣ.

12. **И҆сполне́нїе є҆ѧ̀.** Всё, що свѣтъ той собою наповняє.

14. **Пожри̑ Бг҃ови** и пр. Пôдъ **же́ртвою хвалы̀** має ту розумѣти ся внутрѣшне богопочитанє, почиваюче на чувствахъ правдивои побожности, жалю за грѣхи, покоры, вдячности за отримани̂ добродѣйства и т. п. Богъ отже говорить ту, що высше ставить тоє внутрѣшне богопочитанє нѣжь сами̂ тôлько внѣшни̂ жертвы, приношени̂ лишь для звычаю або припису; тіи жертвы, наколи мають Богу подобати ся, мусять доконче опирати ся на внутрѣшнôмъ богопочитаню. — **Моли̑твы твоѧ̑.** С. є. твоя щира, зъ серця походяча молитва о мою благодать, о мою помôчь въ всякихъ твоихъ потребахъ тѣла и души. Въ лат. текстѣ читаємъ: жертвы обѣтни̂. А и тіи мають ту такъ само розумѣти ся якъ **же́ртва хвалы̀**, а въ особенности маємъ ту мати на мысли: честь, вѣру, послухъ, обѣцяни̂ при обрѣзаню и иншихъ публичныхъ и приватныхъ зъобовязаняхъ. Св. Іоанъ Зол такъ поясняє сей стихъ: Замѣсть твоєи тôлько по-

---

а) Исх. 19, 5.; Іов. 41, 2.; Пс. 23, 1. б) Пс. 115, 8. Рим, 12, 1,

15. не́мꙋ моли̑твы твоѧ̀. а) И҆ призовѝ мѧ въ де́нь
скѡ́рби твоеѧ̀, б) и҆ и҆змꙋ́ тѧ, и҆ прослѧ́виши мѧ̀.
16. в) Грѣ́шникꙋ же речѐ Бг҃ъ: вскꙋ́ю ты̀ повѣ́даеши
ѡ҆правда̑нїѧ моѧ̀, и҆ воспрїе́млеши завѣ́тъ мо́й
17. оу҆сты̀ твоими? г) Ты́ же возненави́дѣлъ є҆сѝ
наказа́нїе, и҆ ѿве́рглъ є҆сѝ словеса̀ моѧ̀ вспѧ́ть.

а) Пс. 26, 8. б) Зах. 13, 9. в) Рим. 2, 21.; 1. Кор. 9, 27. г) Мат. 7, 3.

верховнои побожности, замѣсть твоихъ безъ внутрѣшного росположеня принесеныхъ жертвъ, довженъ бы ты бувъ принести менѣ подяку щирого серця и выповнити твои обѣцянӣ постановленя, єсли бы ты хотѣвъ менѣ подобати ся.

15. **И҆ призовѝ** и пр. Єсли бы ты бувъ приносивъ менѣ жертвы съ такимъ добрымъ внутрѣшнымъ росположенємъ, тогда зыскавъ бы ты мою помôчь въ всѣхъ твоихъ потребахъ и ты прославлявъ бы мене за выбавленє тебе зъ рôжныхъ бѣдъ.

16. **Грѣ́шникꙋ** и пр. Цѣлкомъ иначе приносять Богу жертвы Израильтяне обжалованӣ, котрӣ стоять яко бѣднӣ грѣшники передъ судомъ Божимъ, с. є. яко тіи, що при своихъ жертвахъ не мають належитого внутрѣшного росположеня (ст. 14—15.). — **Вскꙋ́ю ты̀** и пр. Богу се не подобає ся, що они єго заповѣди знають вправдѣ точно, однако мають тіи заповѣди лишь на устахъ, але въ житю ихъ не выконують; они вправдѣ признають ся до завѣта Божого, але въ дѣйстности до него не належать, бо своими злыми поступками єго зрывають.

17. **Наказа́нїе.** Наука або кара, напôмненє; люди грѣшнӣ ненавидять одно и друге; они не любять Божихъ заповѣдей, тіи суть прикрыми для нихъ; они не любять и каръ Божихъ и не користають зъ нихъ для свого опамятаня и поправы. — **Ѿве́рглъ є҆сѝ** и пр. Ты ôткинувъ ôтъ себе мои заповѣди, ты погордивъ ними.

18. [а] А҆́ще ви́дѣлъ є҆сѝ та́тѧ, те́клъ є҆сѝ съ ни́мъ,
[б] и҆ съ прелюбодѣ́емъ оу҆ча́стїе твоѐ полага́лъ
19. є҆сѝ. [в] Оу҆ста̀ твоѧ̑ оу҆мно́жиша ѕло́бꙋ, и҆ ѧ҆зы́къ
20. тво́й сплета́ше льще́нїѧ: Сѣдѧ̀ на бра́та твоего̀
клевета́лъ є҆сѝ, и҆ на сы́на ма́тере твоеѧ̀ пола-
21. га́лъ є҆сѝ собла́знъ. [г] Сї̑ѧ сотвори́лъ є҆сѝ, и҆
оу҆молча́хъ, вознепщева́лъ є҆сѝ беззако́нїе, ѩ҆́кѡ
бꙋ́дꙋ тебѣ̀ подо́бенъ: ѡ҆бличꙋ́ тѧ, и҆ предста́влю

а) Мат. 24, 49. б) Ефес. 5, 7. в) Мих. 6, 12. г) Ис. 47, 11 ; 57, 11.

---

18. **А҆́ще ви́дѣлъ** и пр. Ты бувъ товаришомъ злодѣевъ и прелюбодѣевъ; ты не уникавъ ихъ товариства, но грѣшивъ вразъ съ ними.

19. **Оу҆ста̀ твоѧ̑** и пр. Ты устъ твоихъ, языка твого, надъуживавъ до многихъ злобныхъ бесѣдъ, до проклятій и облудного шкодженя твоимъ ближнымъ, до клеветъ, облуды и хитрыхъ пôдступôвъ.

20. **Сѣдѧ̀ на бра́та** и пр. Ты въ товариствѣ съ другими (**сѣдѧ̀**) очернювавъ твого ближнёго, а навѣть твому рôдному брату старавъ ся ты шкодити и привести его до погибели. Гдеякû суть мнѣнія, що слово **сѣдѧ̀** означае тутъ судову розправу. (Руть 4, 1.) Пôсля того отже мнѣня прочû слова сего стиха ôтносили бы ся до ложныхъ обжаловань, клеветъ, ложного свѣдоцтва, а такъ до проступкôвъ, въ законѣ (Исх. 20, 13.) строго забороненыхъ.

21. **Оу҆молча́хъ.** Я зносивъ всё тое терпеливо. — **Вознепщева́лъ є҆сѝ беззако́нїе.** Ты видячи, що я тебе не караю за твои злû бесѣды и поступки, надъуживавъ моеи терпеливости, ты грѣшивъ дальше и гадавъ въ твоей злобѣ (**вознепщева́лъ є҆сѝ беззако́нїе**), що я буду подôбнымъ до тебе, похваляючи тое, що ты говоришь и дѣлаешь. Однако ты ошибаешь ся, бо ото я укараю тебе въ день суда и здѣлаю, що увидишь тяжесть и множество твоихъ грѣхôвъ, такъ що не будешь мôгъ заперечити, що засудъ выданый на тебе есть найсправедлившій.

22. предъ лице́мъ твои́мъ грѣхи̑ твоѧ̀. Разꙋмѣ́йте
оу҆бѡ сїѧ̑ забыва́ющїи Бг҃а, да не когда̀ похи́-
23. титъ, и҆ не бꙋ́детъ и҆збавлѧ́ѧй. Же́ртва хвалы̀
просла́витъ мѧ̀: и҆ та́мѡ пꙋ́ть, и҆̓мже ꙗ҆влю̀ є҆мꙋ̀
спасе́нїе моѐ.

Псало́мъ 50.

(Євр. 51.) — Псаломъ покаянный.

1. Въ коне́цъ, Ѱало́мъ Дв҃дꙋ, внегда̀ вни́ти къ немꙋ̀ Наѳа́нꙋ
2. проро́кꙋ: [а] Є҆гда̀ вни́де къ Вирсаві́и женѣ̀ Оу҆рі́евѣ.

а) 2. Цар. 12. 1.

---

22. **Разꙋмѣ́йте** и пр. О невысказана доброто Божа. кличе св. Іоанъ Золот., ото Богъ напоминає насъ єще передъ послѣднымъ засудомъ, щобы мы объявлену правду сего псалма добре розважили, а то, що насъ не оправдає передъ Богомъ ніяке внѣшне богопочитанє, наколи оно не єсть получене съ внутрѣшною побожностію серця! — **Забыва́ющїи Бг҃а.** Котрî безпечно грѣшать, якобы Бога не було. — **Да не когда̀ похи́титъ.** Щобы васъ коли нагло не забравъ зъ того свѣта не приспособленыхъ и ничого злого не обавляючихъ ся. — **И҆ не бꙋ́детъ и҆збавлѧ́ѧй.** Не будуть тогда мали никого, ктобы ихъ выбавивъ ôтъ могучои караючои руки.

23. **Же́ртва хвалы̀.** Зри выс. ст. 14. — **Просла́витъ мѧ̀.** Тôлько така жертва приносить менѣ честь передъ людьми, а кто менѣ таку жертву складає, буде менѣ милымъ. — **И҆ та́мѡ** и пр. Въ того рода жертвѣ буде дорога до спасенія: тою бо дорогою дôйде до мѣстця, где єму укажу спасеніє Боже с. є. спасеніє цѣлковите и совершенне.

1. **Въ коне́цъ.** Зри Пс. 4, 1.

2. **Внегда̀ вни́ти** и пр. Въ тôй надписи єсть выраженый и авторъ и причина и часъ зложеня сего псалма. Въ 2. Цар. гл. 11. и 12. читаємъ, що царь и другъ

3. **Помилꙋй мѧ [а] Бж҃е по велицѣй млⷭ҇ти твоей, [б] и по множествꙋ щедротъ твоихъ ѡчисти без-**
4. **законїе мое. Наипаче ѡмый мѧ ѿ беззаконїѧ**

а) Пс. 56, 2. б) Ис 33, 2.; Євр. 9, 14.

Божій Давидъ увидѣвши разъ Вирсавію, жѣнку воина Уріи, плѣненый єи красотою, загорѣвъ къ ней нечистою похотію и поповнивъ съ нею грѣхъ прелюбодѣйства, а щобы сей грѣхъ укрыти, загадавъ Урію позбавити житя. Такъ и стало ся. Прелюбодѣйство царя получене съ убійствомъ, яко тяжкій грѣхъ передъ Богомъ, стягнуло на него гнѣвъ Божій. Однако Богъ люблячи свого слугу задля єго давнѣйшихъ честнотъ и добрыхъ дѣлъ, пôславъ до него пророка Натана, щобы привѣвъ єго до покуты. И дѣйстно, Давидъ покаявъ ся, а чувства сего свого покаянія выразивъ въ тôмъ псалмѣ, просячи въ нимъ Бога о прощенє грѣхôвъ и о благодать для поправы свого житя. Сей псаломъ єсть прекраснымъ образцемъ молитвы для кождои щиро каючои ся душѣ; тожь и Церковь зачисляє єго до псалмôвъ покаянныхъ, межи котрыми занимає ôнъ передне мѣстце, а кромѣ того єсть ôнъ въ загалѣ зъ всѣхъ псалмôвъ найбôльше уживанымъ.

3. **Помилꙋй мѧ.** Коли Давидъ съ жалемъ вызнавъ грѣхъ прелюбодѣйства и убійства, простивъ єму пророкъ Натанъ сей грѣхъ заразъ въ имени Бога (2. Цар. 12, 13.); мимо того просить Давидъ Бога о помилованє, такъ якъ и по ôтпущеню грѣха єще много лишає ся, що тôлько Боже милосердіє усунути може, а то, зла пожадливôсть и наслѣдки грѣха въ загалѣ (Іоанъ Зол., Теод.) — **Ѻчисти.** Євр. слово означає: змазати, и употребляє ся о мазаню, стираню буквъ. Мовъ бы казавъ: вымажи сей мôй грѣхъ зъ книги моихъ довгôвъ, грѣхôвъ.

4. **Наипаче ѡмый мѧ.** Мовъ бы казавъ: Усторони мôй грѣхъ цѣлкомъ, такъ щобы и слѣдъ по нимъ не лишивъ ся; возьми зъ моєи душѣ всѣ слѣды того грѣха, всѣ зли̂ склонности, яки̂ черезъ той грѣхъ въ мнѣ повстали и умножили ся.

5. моегѡ̀, и҆ ѿ грѣха̀ моегѡ̀ ѡ҆чи́сти мѧ̀. а) Ꙗ҆́кѡ
беззако́нїе моѐ а҆́зъ зна́ю, и҆ грѣ́хъ мо́й предомно́ю
6. є҆́сть вы́нꙋ. Тебѣ̀ є҆ди́номꙋ согрѣши́хъ,
и҆ лꙋка́вое предъ тобо́ю сотвори́хъ: б) ꙗ҆́кѡ да
ѡ҆правди́шисѧ въ словесѣ́хъ твои́хъ, и҆ побѣди́-

а) Пс. 31, 5. б) Рим. 3, 4.

---

5. **Ꙗ҆́кѡ беззако́нїе** и пр. Знаю я, якъ тяжкимъ и мерзкимъ есть мôй грѣхъ, котрого я допустивъ ся. Пôзнане грѣха, каже св. Амвросій, есть добрымъ знакомъ, бо где есть чувство болю, тамъ есть и чувство житя.— **Грѣ́хъ мо́й** и пр. Я мôй грѣхъ безнастанно маю на памяти, ôнъ стоить менѣ всегда передъ очима, взываючи мене до жалю и покуты.

6. **Тебѣ̀ є҆ди́номꙋ** и пр. Хотяй я моими грѣхами образивъ, скривдивъ такожь мого ближнёго, однако кривда здѣлана мому ближнёму есть ничимъ въ порôвнаню съ обидою, яку я нанѣсъ тобѣ, найсвятѣйшому и найдобротлившому Богу. — **Ꙗ҆́кѡ да ѡ҆правди́шисѧ** и пр. Давидъ, котрому Богъ обѣцявъ, що утвердить его престолъ на вѣки, и що зъ его роду выйде обѣцяный Месія, здѣлавъ себе подвôйнымъ проступкомъ прелюбодѣйства и убійства недостойнымъ такъ великихъ обѣтницъ Божихъ, такъ великого ôтзначеня зъ стороны Бога. Но мимо того не ставъ ся Богъ невѣрнымъ свому слову, але выповнивъ свою обѣтницю, и потвердивъ тымъ способомъ еще бôльше свою вѣрнôсть. Се выражае Давидъ, кажучи: я согрѣшивъ тяжко противъ тебе, о Господи, но ты прости менѣ мое беззаконіе, щобысь бувъ оправданый, с. е. щобысь оказавъ ся вѣрнымъ въ твоихъ обѣтницяхъ, и щобысь побѣдивъ тыхъ, котрî бы тебе о невѣрнôсть мали обвиняти. Св Ап. Павелъ (Рим. 3, 4.) употребляе тыхъ слôвъ Давида, щобы доказати, що невѣрство жидôвъ причиняе ся до тымъ бôльшого прославленя вѣрности, съ якою Богъ выповняе свои обѣтницѣ. Гдеякî поясняють такъ: я провинивъ тяжко противъ тебе, Боже, и ты судячи мене якъ

7. ши внегда̀ сꙋди́ти тѝ. Сѐ бо въ беззако́нїихъ
зача́тъ є҆́смь, и҆ во грѣсѣ́хъ родѝ мѧ̀ ма́ти
8. моѧ̀. Сѐ бо и҆́стинꙋ возлюби́лъ є҆сѝ: [а)] безвѣ̑ст-
наѧ и҆ та̑йнаѧ премꙋ́дрости твоеѧ̀ ꙗ҆ви́лъ мнѣ̀

а) 1 Кор. 2, 7.

найстрогше, бувъ-бысь оправданый въ твоєй строгости; она бо ôтповѣдала бы твоимъ грозьбамъ за подôбни̂ якъ мои беззаконія, я же не мавъ бы нѣ одного слова на мою оборону, на моє оправданє. Єще инши̂ дають таке поясненє: омый мене, очисти мене, щобысь оказавъ ся вѣрнымъ въ твоихъ обѣтницяхъ що до ôтпущеня грѣхôвъ, и справедливымъ въ судженю.

7. **Сѐ бо въ беззако́нїихъ** и пр. Прости менѣ мôй грѣхъ єще и для того, понеже єсмь чоловѣкомъ грѣшнымъ, понеже въ грѣсѣ зачала мене моя зъ природы грѣшна мати. Пôдъ тымъ грѣхомъ розумѣють всѣ стари̂ жидôвски̂ и христіяньски̂ толкователѣ грѣхъ первородный, котрымъ суть всѣ люди черезъ тѣлесне походженє ôтъ грѣшного Адама скаляни̂. (Іоа. 3, 6.) Говорить ся ту въ множественнôмъ числѣ **въ беззаконїихъ**, понеже грѣхъ первородный єсть коренемъ всѣхъ грѣхôвъ; въ євр. текстѣ єсть ту число єдинственне.

8. **Сѐ бо и҆́стинꙋ** и пр. Прости менѣ, понеже я щиро до мого грѣха признаю ся и не хочу для мого оправданя покликовати ся выключно на зôпсовану природу людску; я бо знаю, що ты єсь любителемъ правды и надъ тыми больше милуєшь ся, котри̂ щиро поступають и до своихъ грѣхôвъ безъ вымôвокъ признають ся. А и несвѣдомостію не хочу и не могу я вымавляти ся и нею мôй грѣхъ оправдати, понеже я пôзнавъ не лишь твои загальни̂ заповѣди але такожь не всѣмъ людямъ доступни̂ тайны твоєи мудрости або твого милосердія, яки̂ ты зволивъ менѣ объявити. Инши̂ розумѣють пôдъ **безвѣ́стными и҆ та́йными премꙋ́дрости** Божои особливши̂ пророчи̂ объявленя, якихъ Давидъ, вѣстунъ Месіи, удо-

9. **є҆сѝ. а) Ѿкропи́ши мѧ̀ ѵ҆ссѡ́помъ, и҆ ѡ҆чи́щꙋсѧ:**
10. **ѡ҆мы́еши мѧ̀, и҆ па́че снѣ́га оу҆бѣлю́сѧ. Слꙋ́хꙋ**
моемꙋ̀ да́си ра́дость и҆ весе́лїе: возра́дꙋютсѧ кѡ́-

а) Лев. 14, 6.

стоивъ ся задля своеи вѣрности и релиґiйного успособленя, и дають таке поясненє: Єсли ты удостоивъ мене яко свого любимця такихъ объявлень, такихъ твоихъ для другихъ людей закрытыхъ тайнъ, тогда маю̂ я особливше право до твого прощеня и помилованя.

9. **Ѿкропи́ши** и пр. Слова **ѿкропи́ши мѧ̀ ѵ҆ссѡ́помъ** выражають образово тôлько що „очисти мене“, понеже очищенє ôтъ проказы дѣяло ся за помочiю покропленя иссопомъ, замачанымъ въ водѣ змѣшанôй съ кровiю забитого птаха. Зри Лев 14, 6. О употребленю кропила зъ иссопа до очищеня Израильтянъ ôтъ законного оскверненя зри Числ. гл. 19. Иссопъ же була то рослина або зѣлє, придатне до чищеня, змѣтаня. Зри Исх. 12, 22. Покропленє иссопомъ було прообразомъ очищеня Кровiю I. Христа. Євр. 9, 10. 12. Христiянинъ має ту отже на мысли тую найсв. Кровь, въ котрôй ôнъ находить своє примиренє съ Богомъ. — **Па́че снѣ́га.** Снѣгъ стоить ту въ противоположеню до барвы багряной або червеной, съ котрою св. Письмо неразъ грѣхъ порôвнує. Зри Ис. 1, 18. Убѣленє єсть ту отже образомъ непорочности, невинности, стану благодати. Зри Апок. 7, 14.

10. **Слꙋ́хꙋ моемꙋ̀** и пр. Дай менѣ почути въ совѣсти голосъ радости и веселiя, черезъ котрый бы я пôзнавъ, що мои грѣхи суть ôтпущенû; тогда наповнить ся моє серце радостiю; тогда я оживленый тою радостiю, ôтжiю на ново; тогда всѣ силы душѣ и тѣла мого, болѣзнею покуты и боязнею передъ твоимъ гнѣвомъ придавленû, ôтзыскають свою бодрôсть до вѣрного служеня тобѣ пôсля твоихъ заповѣдей. — **Кѡ́сти.** Зри Пс. 33, 21.; Пс. 34, 10.

11. сти смире́нныѧ. Ѿвратѝ лицѐ твоѐ ѿ грѣ̑хъ
мои́хъ, и҆ всѧ̀ беззакѡ́нїѧ моѧ̀ ѡ҆чи́сти. a)
12. Се́рдце чи́сто сози́жди въ мнѣ̀ Бж҃е, и҆ дх҃ъ
13. пра́въ ѡ҆бновѝ въ ᲂу҆тро́бѣ мое́й. Не ѿве́ржи ме
нѐ ѿ лица̀ твоегѡ̀, и҆ Дх҃а твоегѡ̀ ст҃а́гѡ не
14. ѿимѝ ѿ менѐ. Возда́ждь мнѣ̀ ра́дость сп҃се́-
нїѧ твоегѡ̀, и҆ дх҃омъ вл҃чнымъ ᲂу҆тверди́ мѧ.

---

a) 2. Кор. 5, 17.; Гал. 6, 15.; Єфес 2, 10.

---

11. **Ѿвратѝ** и пр. Не памятай уже на мои грѣхи, не карай мене за нихъ, але прости менѣ ихъ цѣлкомъ, забудь о нихъ.

12. **Се́рдце** и пр. Сотвори въ мнѣ давну чистоту серця. Зъ того видимъ, що уже въ старôмъ завѣтѣ уважано оправданє не яко само тôлько прикрытє грѣхôвъ, але яко цѣлковите ôтновленє душевного житя. — **Дх҃ъ пра́въ** и пр. Дай, щобы въ моимъ серцю ôтживъ и нимъ управлявъ духъ правый, щобы я не сходивъ зъ дороги твоихъ заповѣдей а всегда вѣрно єи придерживавъ ся.

13. **Не ѿве́ржи** и пр. Выслухай тіи мои прошеня, не ôтдаляй мене ôтъ себе, не позбавляй мене твоєи благодати, але скрѣплай мене твоєю благодатію, щобы я знову коли не впавъ въ грѣхъ и тебе не образивъ.

14. **Возда́ждь** и пр. Давидъ жіючи въ благодати Божôй, котра тутъ называє ся Божимъ спасеніємъ, чувъ ся щасливымъ, учувавъ велику, небесну радôсть въ своєй душѣ; грѣхъ позбавивъ єго того щастя и радости, тожь Давидъ просить Бога о поновне ласкаве удѣленє єму давнѣйшои своєи благодати. — **Дх҃омъ вл҃чнымъ ᲂу҆тверди́ мѧ.** Скрѣпи мене твоєю благодатію, котра бы менѣ помагала до запанованя надъ злыми пристрастями и похотями а додавала менѣ силы и бодрости до выконуваня всего, що добре и богоугодне.

15. Наꙋчꙋ̀ беззакѡ́нныѧ пꙋтє́мъ твои́мъ, и҆ нечести́-
16. вїи къ тебѣ̀ ѡ҆братѧ́тсѧ. а) И҆зба́ви мѧ̀ ѿ кро-
вє́й Бж҃е, Бж҃е спасе́нїѧ моегѡ̀: возра́дꙋетсѧ ѧ҆-
17. зы́къ мо́й пра́вдѣ твое́й. б) Г҃и ѹ҆стнѣ̀ моѝ
ѿве́рзеши, и҆ ѹ҆ста̀ моѧ̀ возвѣстѧ́тъ хвалꙋ̀ твою̀.

Иншî розумѣють пôдъ **дꙋ́хомъ влады́чнымъ** духа царского, якій пристоить царю, маючому бути праведнымъ взглядомъ Бога, а примѣрнымъ и справедливымъ взглядомъ пôдданыхъ.

15. **Наꙋчꙋ̀** и пр. Єсть ту певный рôдъ задосытьучиненя; Давидъ бо обѣцює Богу, що для оказаня ему вдячности за ôтпущене грѣхôвъ буде старавъ ся о тоє, щобы его примѣромъ, пересторогами и науками грѣшники опамятали ся и щобы пôзнали дороги Божî с. є. заповѣди, якî Богъ давъ людямъ въ своимъ законѣ до выконуваня. Або: грѣшники видячи моє навернене а твоє помилоknown, тымъ скорше самî до тебе навернуть ся.

16. **И҆зба́ви мѧ̀ ѿ кровє́й.** Давидъ ставъ ся причиною смерти Урія и его товаришей (2. Цар. 11, 17.), для того есть ту число множественне **ѿ кровє́й**. Просить отже Давидъ Бога, щобы ему простивъ грѣхъ убійства невинныхъ людей, щобы ихъ кровь не кликала уже до него о пôмсту, о кару. (Зри Быт. 4, 10.) Св. Августинъ и Єронимъ пôдъ выразомъ **ѿ кровє́й** розумѣють грѣхъ, такъ якъ грѣхъ есть плодомъ пожадливости, маючои въ тѣлѣ и крови своє сѣдище. — **Бж҃е спасе́нїѧ моегѡ̀.** Боже, ôтъ котрого одного я мого спасенія очѣкую. — **Возра́дꙋетсѧ** и пр. Оправданый тобою, свобôдный ôтъ тяжячого на мнѣ грѣха, хочу я съ радостію прославляти твою справедливôсть, яку ты оказуєшь, прощаючи грѣхи щиро каючимъ ся и до тебе навертаючимъ ся грѣшникамъ.

17. **Г҃и ѹ҆стнѣ̀** и пр. Простивши менѣ мôй грѣхъ и здѣлавши мене чистымъ и правымъ, тымъ самымъ отворишь мои уста, щобы не переставали прославляти твою справедливôсть и милосердіє.

а) 2 Цар, 11, 15. 16 ; 12, 9. б) Пс. 70, 8.

18. а) **Ѧ҆́кѡ а҆́ще бы восхотѣ́лъ є҆сѝ же́ртвы, да́лъ бы́хъ ᲂу҆́бѡ: всесожже́нїѧ не бл҃говоли́ши** б)
19. **Же́ртва Бг҃ꙋ дꙋ́хъ сокрꙋше́нъ: се́рдце сокрꙋше́нно**
20. **и҆ смире́нно Бг҃ъ не ᲂу҆ничижи́тъ.** в) **Оу҆блажѝ Гдⷭ҇и благоволе́нїемъ твои́мъ Сїѡ́на, и҆ да со-**

18. **Ѧ҆́кѡ а҆́ще** и пр. Я хочу тобѣ принести жертву хвалы (Пс. 49, 14.), бо если бы ты бувъ хотѣвъ жертвъ внѣшныхъ, я охотно бувъ бы тобѣ ихъ принѣсъ, но ты не тѣшишь ся самыми лишь внѣшными жертвами, они бо самѝ въ собѣ не суть въ силѣ узыскати ôтпущеня грѣхôвъ. Ту отже рôвно якъ и въ Пс. 49 не ôткидають ся внѣшнѝ жертвы яко непотрѣбнѝ и Богу немилѝ, а тôлько высказуе ся тая гадка, що Богу не подобае ся така внѣшна жертва, котру ктось приносить безъ належитого внутрѣшного росположеня, безъ духа покаянія, котрый выразно въ ст. 19 жертвою называе ся. Иншѝ поясняють сей стихъ такъ, що жертвы жадавъ законъ Мойсея ôтъ тыхъ, що согрѣшили зъ невѣдомости, и тому Давидъ, который согрѣшивъ свѣдомо, съ розмысломъ, говорить, що Богъ не жадае отъ него законнои жертвы.

19. **Же́ртва** и пр. Духъ сокрушеня, щирого покаяня и жалю за грѣхи, есть внутрѣшною жертвою, яка Богу подобае ся; лишь така жертва надае кождôй внѣшнôй жертвѣ правдивои вартости передъ Богомъ: лишь така жертва есть Богу наймилѣйша; лишь такою жертвою Богъ не погорджае николи.

20. **Оу҆блажѝ** и пр. Давидъ подае тутъ еще иншій поводъ для перепрошеня Бога и умоленя ôтъ него ôтпущеня своихъ грѣхôвъ, а то щобы се причинило ся до добра, до щастя цѣлого выбраного народа (**Сїѡ́на** — зр. Пс. 47, 12.; Пс. 68, 36.; Ис. 52, 8.; 4. Цар. 19, 21.), такъ якъ народови шкодять грѣхи его царей. Мовъ бы казавъ: если я не есмь достойнымъ прощеня, то верни менѣ свою ласку хоть задля заслугъ твого вѣрного народа, котрому есть потрѣбнымъ мôй поворотъ до твои

а) Пс. 39, 7. б) Пс. 6, 4.; Ис. 66, 2.; Лук. 18, 13. в) Пс. 33, 20.; 54, 11.

21. **зи́ждꙋтсѧ стѣ́ны Ї҆ерꙋсали́мскїѧ: [a] Тогда̀ бл҃говоли́ши же́ртвꙋ пра́вды, возноше́нїе и҆ всесожега́емаѧ: тогда̀ возложа́тъ на ѻ҆лта́рь тво́й тельцы̀.**

---

a) Второз. 33, 19.

ласки, щобы Єрусалимъ яко столиця царства израильского мôгъ дальше тѣшити ся твоєю охороною противъ ворогôвъ твого народа. Инши̂ лучать сей стихъ съ стихомъ попереднымъ и такъ поясняють: власне длятого, що серце сокрушенне и смиренне тобѣ, Боже, подобає ся, то дай твому народови благодать, щобы зъ него утворила ся нова громада (Ис. 60, 1.), маюча таке серце.

21. **Тогда̀.** Тогды, коли верну до твоєи ласки, або: коли ôтновить ся Єрусалимъ, коли переобразить ся кожда душа. — **Же́ртвꙋ пра́вды.** С. є. жертву чистого серця и богоугодныхъ дѣлъ, або жертву приношену съ набожнымъ внутрѣшнымъ росположенємъ. Зри о тôмъ поясненє выс. ст. 18—19. — **Возноше́нїе и҆ всесожега́емаѧ.** Тіи выраженя служать до означеня жертвъ всякого рода. — **Тельцы̀.** Призначени̂ до жертвъ всесоженія. Allioli наводить таке поясненє ст. 18—21.: Жертвами звѣрятъ ты, Боже, не даєшь ся примирити, а тôлько серцемъ сокрушенымъ, котре заразомъ на Спасителя надѣє ся. Не допусти задля моихъ грѣхôвъ кары на твоє святе мѣсто, але утверди, укрѣпи Єрусалимъ, и здѣлай, щобы бувъ вскорѣ выбудованый храмъ, где тобѣ жертвы милыми будуть, що бôльше, збудуй духовный Єрусалимъ, Церковь, котра буде тобѣ приносити правдиву жертву справедливости. Гдеяки̂ утверджають, що ст. 20 и 21. зôстали додани̂ въ вавилоньскôй неволи, коли-то Израильтяне имовѣрно дуже часто сей псаломъ ôтмавляли, просячи Бога о прощенє грѣхôвъ, о выбавленє зъ неволи, о ôтбудованє Єрусалима и храма, и о ôтновленє богоугодного, закономъ приписаного богослуженія.

Псало́мъ 51.

(Євр. 52.) — Безбожникôвъ жде погибель.

1. 2. Въ коне́цъ, ра́зꙋма Дв҃дꙋ: а) внегда̀ прїитѝ Дѡикꙋ Їдꙋме́йскꙋ, и̂ возвѣсти́ти Саꙋлꙋ, и̂ рещѝ е̂мꙋ: прїи́де Дв҃дъ въ до́мъ А̂вїмеле́хѡвъ.

3. **Что̀ б) хва́лишисѧ въ ѕло́бѣ си́льне? беззако́нїе**

а) 1. Цар. 22, 9. б) Притч. 22, 9.

---

1. **Въ коне́цъ.** Зри Пс. 4, 1. — **Ра́зꙋма.** Зри поясненє надписи Пс. 31.

2. **Внегда̀ прїитѝ** и пр. Подѣя, котра дала повôдъ до написаня сего псалма, єсть подана 1. Цар. гл. 21. и 22. Ото Давидъ утѣкаючи передъ Сауломъ, котрый настававъ на єго житє, прійшовъ до мѣста Номвы, где тогда находила ся св. скинія, взявъ ôттамъ мечь Голіята и за зôзволенємъ архієрея Авимелеха покрѣпивъ свои голодомъ ослаблени̂ силы хлѣбами предложеня, котри̂ пôсля закона Мойсеового могли ѣсти тôлько сами̂ священики. Доикъ, нечестивый Идумеєцъ, донѣсъ о тôмъ Саулови, а той постановивъ за тую помôчь дану Давидови пôмстити ся на мѣстѣ и священикахъ; казавъ отже священикôвъ убити а мѣсто збурити. Сынъ Авимелеха, котрый одинъ спасъ ся зъ того розливу крови, донѣсъ Давидови о тôмъ лютôмъ дѣлѣ Саула. Тогда то написавъ Давидъ сей псаломъ, картаючи Доика за єго нечестиве донесенє, котре стало ся причиною такъ великого нещастя, и заповѣдаючи єму за єго зраду погибель. Многи̂ толкователѣ видять въ особѣ Доика Юду Искаріотского, котрый своимъ донесенємъ выдавъ Спасителя на смерть; инши̂ ôтносять сей псаломъ до цѣлого народа израильского, котрый въ своей злобѣ выдавъ на смерть Месію. Молячій ся христіянинъ може при тôмъ псалмѣ мати на мысли ворогôвъ Бога, єго Церкви и свого спасенія.

3. **Что̀ хва́лишисѧ** и пр. Тіи слова суть звернени̂ до Доика, котрый, коли никто зъ слугъ Сауловыхъ не хотѣвъ приступити до выконаня нелюдского приказа

4. **вє́сь дє́нь:** [a] **Нєпра́вдꙋ ᲂу҆мы́сли ꙗ҆зы́къ тво́й: ꙗ҆́кѡ бри́твꙋ и҆зъѡщрє́нꙋ сотвори́лъ є҆сѝ лє́сть.**
5. **Возлюби́лъ є҆сѝ ѕло́бꙋ па́чє бл҃госты́ни, нєпра́вдꙋ**

а) Пс. 56, 5.; Притч. 25, 18.

Саула, самъ рѣшивъ ся се здѣлати и еще чванивъ ся тымъ своимъ злобнымъ дѣломъ, мовъ бы дѣломъ якимъ богатырскимъ. Слово **си́лнє** можна уважати яко належаче до слова **къ зло́бѣ**; тогда буде мысль: Чому чванишь ся твоимъ злочиномъ ты, котрый есь сильнымъ въ шкодженю другимъ; або: котрый твоеи поваги, яку маешь у Саула, надъуживаешь до проступка. Иншî суть мнѣнія, що Давидъ называе ту Доика иронично богатыромъ, героемъ. — **Беззако́нїє** и пр. Тіи члова стоять въ звязи съ словами слѣд. стиха; мовъ бы казавъ: Твое нечестиве дѣло було выконане не безъ розваги, но противно ты безнастанно, що дня розважавъ, якимъ бы ты способомъ мôгъ донести Саулу о невинныхъ священикахъ, ажь въ кôнци твôй языкъ, котрымъ управляла злоба, высказавъ Саулу всё, що було предметомъ твого пильного довгого розважаня.

4. **Ꙗ҆́кѡ бри́твꙋ** и пр. Якъ выострена бритва скоро и легко голить волосе, не лишаючи и слѣду по нихъ, якъ она есть небезпечною и скоро ранить чоловѣка, такъ твôй пôдступный и злобный языкъ (бесѣда) ставъ ся причиною погибели священикôвъ и всѣхъ другихъ людей, жіючихъ въ Номвѣ, безъ рôжницѣ пола и вѣку. (1. Цар 22, 18. 19.)

5. **Бл҃госты́ни.** Пôдъ тымъ выразомъ маемъ тутъ розумѣти добре успособлене, съ якимъ чоловѣкъ замѣсть пôдозрѣвати когось, шкодити комусь, старае ся его извиняти, або ставати въ оборонѣ его слушнои справы (тутъ слушнои справы Давида). — **Нєпра́вдꙋ нє́жє** и пр. Евр. sheker означае ложь, а tsedek означае справедливôсть. Вправдѣ Доикъ не сказавъ Саулу ложи въ своимъ донесеню, але представивъ рѣчь ложно, якобы Авимелехъ належавъ до заговора Давида, и въ тôмъ значеню принявъ и Саулъ его слова.

6. **не́же гл҃ати пра́вдꙋ. Возлюби́лъ є҆сѝ всѧ҄ глаго́лы**
7. **потѡ́пныѧ, ѩ҆зы́къ льсти́въ.** а) **Сегѡ̀ ра́ди Бг҃ъ**
разрꙋши́тъ тѧ̀ до конца̀: восто́ргнетъ тѧ̀, и҆
пресели́тъ тѧ̀ ѿ селе́нїѧ твоегѡ̀, и҆ б) **ко́рень**
8. **тво́й ѿ землѝ живы́хъ. Ꙋ҆зрѧ́тъ пра́веднїи, и҆**
ᲂу҆боѧ́тсѧ, и҆ ѡ҆ не́мъ возсмѣ́ютсѧ, и҆ рекꙋ́тъ: в)
9. **Се̑ человѣ́къ, и҆̃же не положѝ Бг҃а помо́щника**
себѣ̀, но ᲂу҆пова̀ на мно́жество бога́тства своегѡ̀,

а) Іов. 18, 14.; 20, 7. б) Пс. 49, 22. в) Пс. 48. 7.; Иритч. 11, 28.; Марк. 10, 24.

---

6. **Глаго́лы потѡ́пныѧ.** Слова, бесѣды, стаючи̂ ся причиною погибели. Образъ єсть тутъ взятый ôтъ глубокихъ водъ, въ котрыхъ чоловѣкъ, коли зôстане до нихъ вкиненый, утопає. — **Ѩ҆зы́къ льсти́въ.** Додати треба: ты возлюбивъ. Инші̂ беруть се яко пятый падежь: о ты пôдступный, зрадливый языку! Всё доси сказане може бути принюровлене до Доика (1. Цар. 22, 6 и сл.), а заразомъ до людей єму подôбныхъ, особливо же до хитрыхъ, пôдступныхъ ворогôвъ релиґіи и Церкви.

7. **Разрꙋши́тъ тѧ̀.** Знищить тебе, позбавить тебе твого вплывового становиска. — **До конца̀.** Цѣлкомъ.— **Восто́ргнетъ тѧ̀.** Образъ взятый зъ вырваного дерева. Мовъ бы сказавъ; Богъ вырве тебе зъ твоєи посѣлости, въ котрôй ты мовъ велике дерево сильно вкорѣнивъ ся. — **Пресели́тъ** и пр. Богъ выжене тебе въ того мѣстця, где теперь проживаєшь. — **Ко́рень тво́й** и пр. Богъ выкорѣнить, згладить тебе вразъ съ твоимъ потомствомъ. Тіи слова стоять въ звязи съ повысшимъ словомъ: **восто́ргнетъ.** — **Ѿ землѝ живы́хъ.** Зри поясненє Пс. 26, 13.

8. **Ꙋ҆зрѧ́тъ** и пр. Праведні̂ люди, видячи кару, яку Богъ зôславъ на него, будуть бояли ся ображати Бога грѣхами. — **Ѿ не́мъ возсмѣ́ютсѧ.** Будуть тѣшити ся зъ єго кары и пôмсты, похваляючи судъ Божій яко примѣръ справедливои пôмсты и яко пересторогу для другихъ.

9. **Се̑ человѣ́къ.** Въ євр.: hinne haggeber; слово же geber означає не якого нибудь чоловѣка, але перевыс-

10. и҆ возмо́же сꙋ҆ето́ю свое́ю. [а)] А҆́зъ же ꙗ҆́кѡ ма́с-
ли́на плодови́та въ домꙋ̀ Бж҃їи: ᲂу҆пова́хъ на
11. млⷭ҇ть Бж҃їю въ вѣ́къ, и҆ въ вѣ́къ вѣ́ка. [б)] И҆спо-
вѣ́мсѧ тебѣ̀ въ вѣ́къ, ꙗ҆́кѡ сотвори́лъ є҆сѝ: и҆
терплю̀ и҆́мѧ твоѐ, ꙗ҆́кѡ бла́го предъ преподо́бны-
ми твои́ми.

а) Пс. 91, 13.; Єрем. 11, 16.; Ос. 14, 7. б) Пс. 36, 5.

шаючого другихъ чеснотою або силою. Єсть се тоє само слово, що и въ ст. 3. **си́льне.** Здає ся, що и тутъ єсть тоє слово положене въ ироничнôмъ значеню. — **И҆́же не положѝ** и пр. Котрый не покладавъ въ Бозѣ своєи надѣи але уповавъ на свои великû богацтва. Доикъ бувъ головнымъ наглядникомъ стадъ царскихъ, и яко такій дôйшовъ до великого майна. — **Возмо́же сꙋ҆ето́ю свое́ю.** Ôнъ не въ Бозѣ, але въ рѣчахъ марныхъ и несталыхъ положивъ свою надѣю; ôнъ ложією, обманою, клеветами забажавъ доступити щасливости, або скрѣпити ся противъ невиннымъ и перемогчи ихъ.

10. **А҆́зъ же ꙗ҆́кѡ** и пр. Доикъ, зрадникъ, буде выкорѣненый, я же буду зеленѣти ся якъ дерево оливне. Дерево оливне єсть символомъ щастя, мира и лагôдности. — **Въ домꙋ̀ Бж҃їи.** Цѣлого свого щастя надѣє ся Давидъ ôтъ Бога, мешкаючого въ св. скиніи и ôтбираючого тамъ честь ôтъ вѣрныхъ своихъ слугъ; Давидъ надѣє ся, що, увôльненый ôтъ своихъ ворогôвъ, буде мôгъ спокôйно ôтдавати свою честь Богу и отримовати ôтъ него всяке благословеніє, всякû ласки. Иншû пôдъ домомъ Божимъ розумѣють царство израильске, где Богъ ôтбирає честь правдиву.

11. **И҆спокѣ́мсѧ тебѣ̀.** Я буду тебе хвалити, прославляти за тоє, що ты оказавъ менѣ своє милосердіє, удержуючи мене при житю, а караючи моихъ противникôвъ погибелію. — **Терплю̀.** Буду сильно всегда уповавъ на тебе (Пс. 24, 5), на **и҆́мѧ твоѐ** с. є. на твою

Псаломъ 52.

(Євр. 53.) — О зôпсованю сего свѣта; надѣя на спасеніє; кара безбожникôвъ переслѣдуючихъ нарôдъ Божій.

1. Въконéцъ, ѡ̑ Маелéдѣ, рáзꙋма Дв҃дꙋ.

2. Речѐ [а] безꙋ́менъ въ сéрдцѣ своéмъ, нѣ́сть Бг҃ъ:
растлѣ́ша и̂ ѡ̑мерзи́шасѧ въ беззакѡ́ніихъ: нѣ́сть
3. творѧ́й бл҃гóе: [б] Бг҃ъ съ нб҃сѐ принича на сы́ны
человѣ́ческіѧ, ви́дѣти, а҆́ще є҆́сть разꙋмѣвáѧй,
4. и̂ли̂ взыскáѧй Бг҃а? Всѝ ꙋ̑клони́шасѧ, вкꙋ́пѣ
непотрéбни бы́ша; нѣ́сть творѧ́й бл҃гóе, нѣ́сть до
5. є̂ди́нагѡ. Ни лѝ ꙋ̑разꙋмѣ́ютъ всѝ дѣ́лающіи
беззакóніе, снѣдáющіи лю́ди моѧ̑ въ снѣ́дь
6. хлѣ́ба? Гд҃а не призвáша. Тáмѡ ꙋ̑страши́-
шасѧ стрáха, и̂дѣ́же не бѣ̀ стрáхъ: ꙗ҆́кѡ Бг҃ъ
разсы́па кѡ́сти человѣкоꙋ̑гóдникѡвъ: постыдѣ-

а) Пс. 9, 25.; Пс. 13, 1. б) Рим. 3. 11.

всемогучôсть, доброту и справедливôсть. — Ꙗ҆́кѡ блáго и пр. Понеже се твое имя есть повне ласки и доброты для тыхъ, що тобѣ служать въ праведности, въ святости.

1. **Въ конéцъ**. Зри Пс. 4, 1. — **Ѡ̑ Маелéдѣ.** С. є. псаломъ той мавъ бути спѣваный въ супроводѣ инструменту званого маелетъ, котрый бувъ — здає ся родомъ флета. — **Рáзꙋма.** Зри поясненє надписи Пс. 31. — Сей псаломъ маe майже той самъ змѣстъ що и Пс. 13., где зри такожь дотычни̂ поясненя. Имовѣрно приноровлено Пс. 13 пôзнѣйше до певнои историчнои подѣѣ, змѣнюючи ôтповѣдно до тоиже стихъ шестый.

6. **Тáмѡ ꙋ̑страши́шасѧ стрáха.** Дрожали зъ страху. — **Ꙗ҆́кѡ Бг҃ъ** и пр. Богъ нѣвечить силы, намѣры и дѣла тыхъ, котри̂ не старають ся подобати ся Богу, а тôлько людямъ и ôтъ нихъ помочи и ласки надѣють ся. — **Постыдѣ́шасѧ** и пр. Они бувають окрыти̂ ганьбою,

7. шасѧ, ꙗ҆́кѡ Бг҃ъ ᲂу҆ничижѝ и҆́хъ. а) Кто̀ да́стъ ѿ Сїѡ́на спасе́нїе Ї҆и҃лево? внегда̀ возврати́тъ Бг҃ъ плѣне́нїе свои́хъ, возра́дꙋетсѧ Ї҆а́кѡвъ, и҆ возвесели́тсѧ Ї҆и҃ль.

Псало́мъ 53.

(Євр. 54.) — Молитва о выбавленє зъ великого небезпеченьства.

1. 2. Въ коне́цъ, въ пѣ́снехъ ра́зꙋма Дв҃дꙋ: Внегда̀ прїитѝ Зїфе́емъ,, и҆ рещѝ Саꙋ́лови: не сѐ ли Дв҃дъ скры́сѧ въ на́съ.
3. Бж҃е въ и҆́мѧ твоѐ спаси́ мѧ, и҆ въ си́лѣ твое́й
4. сꙋди́ мнѣ̀. б) Бж҃е ᲂу҆слы́ши мл҃твꙋ мою̀, внꙋшѝ

а) Пс. 13, 7. б) Пс. 4, 2.; Пс. 5, 2.

понеже Богъ ôткидуе ихъ ôтъ себе и засуджуе на вѣчну нужду. — Гдеяки̂ утверджають, що въ тôмъ стиху єсть выраженє велике пораженє ворогôвъ израильскихъ; ихъ сила, кажуть они, зôстала не зломана, але розсыпана, такъ що не лишила ся ніяка надѣя на єи привернене.

1. **Въ коне́цъ.** Зри Пс. 4, 1. — **Въ пѣ́снехъ ра́зꙋма.** Зри поясненє надписи Пс. 31.

2. **Внегда̀ прїитѝ** и пр. Зри о тôмъ і. Цар 23, 19.; 26, 1. Молячій ся христіянинъ має ту мати на мысли рôжни̂ небезпеченьства своєи душѣ и молити ся о ихъ ôверненє, щобы не утративъ свого вѣчного спасенія.

3. **Въ и҆́мѧ твоѐ.** Въ тобѣ, черезъ тебе самого, въ твоимъ милосердію и всемогучости. Зри Пс. 51, 11. — **Сꙋди́ мнѣ̀.** Опѣкуй ся мною и въ моєи оборонѣ выступи яко судія, бо ты єсь справедливымъ судією и не допустишь, щобы я бувъ невинно переслѣдованый.

4. **Внꙋшѝ гл҃ы** и пр. Не ôтвертай ушей твоихъ ôтъ мого прошеня, не погорджай нимъ, але выслухай и выповни єго ласкаво.

5. гл҃ы оу҆́стъ мои́хъ: Ꙗ҆́кѡ чꙋ́ждїи воста́ша на
мѧ̀, и҆ крѣ́пцыи взыска́ша дꙋ́шꙋ мою̀: [а] и҆ не
6. предложи́ша Бг҃а предъ собо́ю. Се́ бо Бг҃ъ по-
мога́етъ мнѣ̀, и҆ Гд҃ь застꙋ́пникъ дꙋшѝ мое́й:
7. Ѿврати́тъ ѕла҄ѧ врагѡ́мъ мои́мъ: и҆̑стиною
8. твое́ю потреби̂ и҆хъ. Во́лею пожрꙋ̀ тебѣ̀, и҆спо-

[а] Пс. 85, 14 ; Тов. 4, 5.

---

5. **Чꙋ́ждїи**. Зифеѣ були вправдѣ краянами Давида, однако они поступали съ Давидомъ такъ ворожо, якъ бы були для него чужими, якъ бы се могли здѣлати хиба погане взглядомъ якого Израильтянина. — **Крѣ́пцыи** и пр. Саулъ и его приверженцѣ наставали на мое житє (**дꙋ́шꙋ мою̀**), старали ся мене погубити. — **И҆ не предложи́ша** и пр. Они не зважають, чи се, що хотять здѣлати, есть честне передъ Богомъ; они не мыслять о Бозѣ, который не пускае безкарно кривдъ людскихъ, и тому такъ зухвало и завзято мене переслѣдують.

6. **Се́ бо Бг҃ъ** и пр. Однако противъ злобы моихъ ворогôвъ маю я помôчь въ Бозѣ, который доси стерѣгъ мене въ найбôльшихъ небезпеченьствахъ мого житя; длятого я молю ся до него о помôчь и теперь, коли находжу ся въ тôмъ новôмъ великôмъ небезпеченьствѣ.

7. **Ѿврати́тъ** и пр. Богъ здѣлае, що нещастє, яке они хотѣли на мене спровадити, спаде на нихъ самыхъ. — **И҆̑стиною** и пр. Погуби ихъ, Боже, пôсля твоихъ правдивыхъ обѣтниць, пôсля твоей вѣрности въ ихъ выповненю. Се не есть проклôнъ, але предсказанє кары ворогôвъ Давида. (Пс. 5. 11.) Такожь христїянинъ може на основѣ Божихъ обѣтниць предсказати погибель ворогôвъ Церкви и свого спасенія.

8. **Во́лею** и пр. Зъ вдячности за мое выбавленє зъ рукъ моихъ ворогôвъ принесу я тобѣ добровôльно жертву въ честь и славу твои всемогучости. Пôдъ добровôльною жертвою треба ту отже розумѣти таку жертву, котру ктось приносить Богу, не будучи до того обовя-

9. **вѣ́мсѧ и҆́мени твоемꙋ̀ Гд҇и, ꙗ҆́кѡ бл҇го: [a] Ꙗ҆́кѡ ѿ всѧ́кїѧ печа́ли и҆зба́вилъ мѧ̀ є҆сѝ, и҆ на врагѝ моѧ̑ воззрѣ̀ о҆́ко моѐ.**

Псало́мъ 54.

(Євр. 55.) — Давидъ нарѣкає на ложныхъ пріятелей и просить Бога о помôчь.

1. Въ коне́цъ, въ пѣ́снехъ ра́зꙋма А҆са́фꙋ, Ѱало́мъ.

---

[a] Пс. 58, 10. 11.

заный обѣтомъ або закономъ, а тôлько чувствомъ чистои вдячности. — **И҆сповѣ́мсѧ** и пр. Буду выхвалявъ тебе, котрый ласкавымъ оказуєшь ся для мене, а и для кождого, кто твоєи помочи щиро взыває.

9. **Ꙗ҆́кѡ ѿ всѧ́кїѧ** и пр. Давидъ въ сильнôй вѣрѣ въ Божу доброту, котра выбавила єго уже такъ часто зъ рôжныхъ нещасть, видить себе и теперь мовъ уже выбавленого зъ всякои скорби, споглядаючого на своихъ ворогôвъ окомъ побѣдителя, вôльного ôтъ всякои передъ ними боязни.

1. **Въ коне́цъ.** Зри Пс. 4, 1. — **Въ пѣ́снехъ ра́зꙋма.** Зри поясненє надписи Пс. 31. — **А҆са́фꙋ.** Зри поясненє надписи Пс. 49. — Пôсля згôдного мнѣнія толкователей жалуєся въ тôмъ псалмѣ Давидъ на бунтъ Авессалома и єго приверженцѣвъ, а особливо на невѣрного Ахитофеля. Зри 2. Хар. 15, 31. Гдеякî св. Отцѣ выясняють сей псаломъ о І. Христѣ, котрого зрадивъ Юда а жиды передали Римлянамъ; иншî св. Отцѣ розумѣють сей псаломъ о Церквѣ Христовôй, котру на внѣ переслѣдують невѣрнî, внутрь же зраджують єретики; або о переслѣдованяхъ праведного христіянина и о ворогахъ єго спасенія.

2. Внꙋшѝ [а)] Бж҃е мл҃твꙋ мою̀, и҆ не пре́зри моле́нїѧ
3. моегѡ̀. Вонмѝ мнѣ̀, и҆ оу҆слы́ши мѧ̀: возскор-
4. бѣ́хъ печа́лїю мое́ю, и҆ смѧто́хсѧ: Ѿ [б)] гла́са
вра́жїѧ, и҆ ѿ стꙋже́нїѧ грѣ́шнича: ꙗ҆́кѡ оу҆кло
ни́ша на мѧ̀ беззако́нїе, и҆ въ гнѣ́вѣ враждова́-
5. хꙋ мнѣ̀. Ср҃це моѐ смѧте́сѧ въ мнѣ̀, и҆ боѧ́знь
6. сме́рти нападѐ на мѧ̀: Стра́хъ и҆ тре́петъ прїи҆-
7. де на мѧ̀, и҆ покры̀ мѧ тма̀. И҆ рѣ́хъ: ктѡ̀
да́стъ мнѣ̀ крилѣ̀ ꙗ҆́кѡ голꙋби́нѣ? и҆ полещꙋ̀, и҆

а) Пс. 53, 4. б) 2. Цар. 17, 1.

2. **Внꙋшѝ** и пр. Зри поясненє Пс. 43, 4.

3. **Вонмѝ мнѣ̀.** Зважь на мене. — **Возскорбѣ́хъ.** Я засмутивъ ся, єсмь засмученый. — **Смѧто́хсѧ.** Єсмь затревоженый.

4. **Ѿ гла́са вра́жїѧ.** Задля клеветъ и грозьбъ моихъ ворогôвъ. **Ѿ стꙋже́нїѧ грѣ́шнича.** Задля утиснень и кривдъ дôзнаваныхъ зъ стороны грѣшныхъ, безбожныхъ людей. — **Ꙗ҆́кѡ оу҆клони́ша** и пр. Понеже они посуджовали мене о рôжнî злобно выдуманî злочины, и спроваджовали черезъ тоє на мене нещастє. — **И҆ въ гнѣ́вѣ враждова́хꙋ мнѣ̀.** Съ великимъ гнѣвомъ выступали противъ мене и переслѣдовали мене.

5. **Ср҃це моѐ** и пр. Моє серце було переняте великою тревогою. — **Боѧ́знь сме́рти** и пр. С. є. Мене непокоила боязнь передъ смертію, коли я бувъ окруженый ворогами, котрî наставали на моє житє и могли мене кождои хвили єго позбавити.

6. **Покры̀ мѧ тма̀.** Небезпеченьство, въ якôмъ я находивъ ся, було такъ велике, що я не видѣвъ передъ собою уже нїякого выхода кромѣ смерти; менѣ здавало ся, що покрыває мене уже темнота смерти. Або: страхъ передъ смертію, яка мене могла кождои хвилѣ постигнути, бувъ у мене такъ великій, що позбавлявъ мене присутности духа.

7. **Крилѣ̀ ꙗ҆́кѡ голꙋби́нѣ.** Крила голубячî суть образомъ скорого лету; тутъ суть они образомъ по-

8. почі́ю. Сѐ оу҆дали́хсѧ бѣ́гаѧ, и҆ [a] водвори́хсѧ въ
9. пꙋсты́ни. Ча́ѧхъ Бг҃а спаса́ющагѡ мѧ̀ ѿ мало
10. дꙋ́шїѧ и҆ ѿ бꙋ́ри. Потопѝ Гд҃и, и҆ раздѣлѝ ꙗ҆зы-
ки и҆́хъ, ꙗ҆́кѡ ви́дѣхъ беззако́нїе и҆ прерѣка́нїе

---

[a] 2. Цар. гл 15.

спѣшнои, великою боязнею споводованои утечи. —**Почі́ю.** Щобы я утѣкъ на таке мѣстце, где бы я мôгъ бути безпечный передъ моими ворогами (передъ Авессаломомъ).

8. **Бѣ́гаѧ.** Утѣкаючи. — **Водвори́хсѧ въ пꙋсты́ни** Давидъ утѣкъ черезъ Іорданъ на пустыню передъ Авессаломомъ. (2 Цар. гл. 15.) — Въ высшôмъ значеню суть голубячі̂ крыла благодатни̂ средства св Духа, за помочію которыхъ ôтлучаемъ ся ôтъ любви свѣта и дôстаемъ ся до тои самоты, где душа тôлько съ Богомъ сообщае ся. (Авг. Верн)

9. **Ча́ѧхъ Бг҃а.** Я очѣковавъ помочи ôтъ Бога. — **Ѿ малодꙋ́шїѧ.** Зъ небезпеченьства, котре позбавило мене цѣлковито ôтваги и привело мене въ станъ крайнои тревожливости. — **Ѿ бꙋ́ри.** Єсть се образъ бунту, котрый мавъ Давида и вѣрныхъ его приверженцѣвъ такъ само знищити, якъ буря нищить дерева, вырываючи ихъ съ коренемъ Въ высшôмъ значеню можемъ ту розумѣти всякі̂ покусы и небезпеченьства душевні̂.

10. **Потопѝ.** Погуби ихъ мовъ въ безднѝ морскôй. — **Раздѣлѝ ꙗ҆зы́ки и҆́хъ.** Здѣлай, щобы порôжнили ся въ своихъ злобныхъ постановленяхъ противъ мене. Зри 2. Цар. 15, 31. и гл. 17. — **Ꙗ҆́кѡ ви́дѣхъ** и пр. Єще передъ своею утечею зъ Єрусалима мôгъ Давидъ дôзнати ся о нечестивыхъ ворохобленяхъ и колотахъ сторонництва Авессаломового. Сей бунтъ Авессалома называе ся **беззако́нїемъ**, понеже ôнъ бувъ вымѣреный противъ Богомъ постановленого царя, якимъ бувъ Давидъ.

11. въ гра́дѣ· Дне́мъ и҆ но́щїю ѡ҆бы́детъ и҆̏ по стѣ-
на́мъ є҆гѡ̀: беззако́нїе и҆ трꙋ́дъ посредѣ̀ є҆гѡ̀, и҆
12. непра́вда: И҆ не ѡ҆скꙋдѣ̀ ѿ сто́гнъ є҆гѡ̀ ли́хва и҆
13. ле́сть· Ꙗ҆́кѡ а҆́ще бы вра́гъ поноси́лъ мнѣ̀, пре-
терпѣ́лъ бы́хъ ᲂу҆́бѡ: и҆ а́ще бы ненави́дѧй мѧ̀
на мѧ̀ велерѣ́чевалъ, ᲂу҆кры́лбыхсѧ ѿ негѡ̀. а)
14. Ты́ же человѣ́че равнодꙋ́шне, влⷣко мо́й и҆ зна́е-

а) 2) Цар. 16, 23.; Мат. 26, 23.; Іоа. 13, 18.; Дѣян. 1, 16.

---

11. **Дне́мъ и҆ но́щїю** и пр. Лукавство и злоба противникôвъ Давида якъбы сторожь въ день и въ ночи обходить муры мѣста Єрусалима и стереже єго, щобы не допустити до него правды, такъ, що всё. що въ тôмъ мѣстѣ жiє, дыше ненавистiю противъ Давида и сприсягло ся на єго погибель. — **Беззако́нїе** и пр. Беззаконне, нелюдске обходженє ся сильнѣйшихъ съ слабшими, кривдженє ихъ и гнобленє панують въ мѣстѣ.

12. **И҆ не ѡ҆скꙋдѣ̀** и пр. Зъ публичныхъ мѣстць и улиць (**ѿ сто́гнъ**), где ôтбували ся пôсля тогдашного звычаю всяки̂ угоды, торги и розправы судови̂, не уступала (**не ѡ҆скꙋдѣ̀**) несправедлива лихва, обманъ и т. д. Єсть се дальшiй описъ сумного стану, въ якôмъ находило ся мѣсто въ наслѣдокъ ворохобнѣ, въ часѣ которои допускає ся розховстана голота рôжныхъ кривдъ, обманьствъ, утисненъ, ширячи всюда розстрôй и нужду.

13. **Ꙗ҆́кѡ а҆́ще бы вра́гъ** и пр. Єсли бы якiй отвертый ворогъ мене высмѣвавъ и очернювавъ, знѣсъ бы я тоє, такъ бо звычайно дѣлає ворогъ; єсли бы такiй, що мене явно ненавдить, закидувавъ менѣ яки̂ велики̂ провины, посуджовавъ мене о яки̂ велики̂ проступки, тогды бы менѣ було легко усунути ся ôтъ него, щобы не бути причиною до дальшихъ єго зневагъ.

14. **Равноду́шне.** С. є. одномысленный, передъ котрымъ я не гадавъ скрывати ся, ôтъ котрого я не надѣявъ ся зрады, уважаючи тебе за мого повѣреника, щирого прiятеля, котрому я въ всемъ звѣрявъ ся. — **Влⷣко мо́й.** Ты мôй головный, першiй совѣтнику, котрого

15. мый мо́й: І҆́же ку́пнѡ наслажда́лсѧ є҆сѝ съ
мно́ю бра́шенъ: въ домꙋ̀ Бж҃їи ходи́хомъ є҆ди-
16. номышле́нїемъ. Да прїи́детъ же сме́рть на нѧ̀,
и҆ да сни́дꙋтъ въ а҆́дъ живи: ѩ҆́кѡ лꙋка́вство въ
17. жили́шихъ и҆́хъ посредѣ̀ и҆́хъ. А҆́зъ къ Бг҃ꙋ воз-

рады я въ справахъ мого царства засягавъ и за нею ишовъ. — **Зна́емый мо́й.** Мôй найблисшій пріятелю, мôй повѣренику. Такимъ бувъ Ахитофелъ. Зри 2. Цар. 16, 23. Св. Отцѣ, выкладаючî сей псаломъ о І. Христѣ, мають тутъ на мысли Юду, предателя Христового. Юда може такожь слушно назвати ся **влады́кою** Христовымъ, бо бувъ поставленый разомъ съ другими апостолами владыкою, княземъ, вождомъ народôвъ, пôсля слôвъ Пс. 44, 17.

15. **І҆́же ку́пнѡ** и пр. Ты, котрый бувъ есь товаришомъ при моимъ столѣ. Єсть се образъ найтѣснѣйшои пріязни. — **Въ домꙋ̀ Бж҃їи** и пр. Ты, котрый и въ релиґійнôмъ взглядѣ годивъ ся съ мною, будучи тои самои вѣры, що я. Иншî стягають се до звычаю, пôсля котрого любимцѣ и повѣренники царскî, занимаючî найвысшî становиска въ державѣ, мали почестный привилей товаришеня царю, удаючому ся на богослуженя або на иншî публичнî зôбраня.

16. **Да прїи́детъ** и пр. Нехай нагло умруть, будучи еще въ повнôй силѣ житя. Иншî кажуть: Нехай отворить ся земля и нехай поглотить ихъ живыхъ, якъ се стало ся съ Датаномъ и Авирономъ. Зри Числ. 16, 33. — **Ѩ҆́кѡ лꙋка́вство** и пр. На таку кару слушно они собѣ заслугують, понеже безбожнôсть, злоба глубоко закорѣнила ся въ ихъ серцю и оказуе ся въ всѣхъ ихъ поступкахъ. О характерѣ проклона, выраженого въ тôмъ стиху а заповѣдаючого погибель тыхъ безбожникôвъ, зри Пс. 5, 11.

17. **Оу҆слы́ша мѧ̀.** Часъ минувшій, выражаючій певнôсть высхуханя молитвы Давида, стоить туть замѣсть часу будучого. Або мысль така: Я уже неразъ въ скорби взывавъ помочи Божои и Богъ выбавивъ ме-

18. **зва́хъ, и҆ Гдⷭ҇ь оу҆слы́ша мѧ̀.** а) **Ве́черъ и҆ заꙋ́тра и҆**
полꙋдне повѣ́мъ, и҆ возвѣщꙋ̀, и҆ оу҆слы́шитъ гла́съ
19. **мо́й. И҆зба́витъ ми́ромъ дꙋ́шꙋ мою̀ ѿ прибли**
жа́ющихсѧ мнѣ̀: ꙗ҆́кѡ въ мно́зѣ бѧ́хꙋ съ мно́ю.
20. **Оу҆слы́шитъ Бг҃ъ, и҆ смири́тъ ѧ҆̀ сы́й пре́жде**
вѣ̑къ, нѣ́сть бо и҆̀мъ и҆змѣне́нїѧ, ꙗ҆́кѡ не оу҆боѧ́-

а) Дан. 6, 10.

не, тожь и теперь маю надѣю, що Богъ выбавитъ мене зъ мого прикрого и небезпечного положеня.

18. **Ве́черъ** и пр. С. є. кождого часу, або ôтносить ся тое до трохъ приписаныхъ часôвъ молитвы у жидôвъ, котрû называють ся жертвою вечѣрною, утренною и полудневою. Ôтъ вечера начинають жиды день; тому стоить ту часъ вечѣрный на першôмъ мѣстци. — **Повѣ́мъ и҆ возвѣщꙋ̀.** Буду голосивъ твою славу и предкладавъ мою нужду.

19. **И҆зба́витъ** и пр. Богъ выбавить мене зъ небезпеченьства смерти и приведе мене до спокôйного и безпечного стану. — **Ѿ приближа́ющихсѧ мнѣ̀.** Зъ рукъ тыхъ, що до мене зближають ся, удаючи моихъ жичливыхъ прïятелей, но крыючи въ своимъ серцю найгôршû намѣры противъ мене. Иншû розумѣють пôдъ **приближа́ющимисѧ** явныхъ ворогôвъ Давида, котрû зближають ся до него въ тôй цѣли, щобы єго погубити. — **Ꙗ҆́кѡ въ мно́зѣ** и пр. Они межи многими другими мали довѣрïє у мене; они давнѣйше годили ся съ мною въ многихъ рѣчахъ, а теперь ведуть борбу съ мною.

20. **Оу҆слы́шитъ Бг҃ъ.** Моихъ молитвъ. — **Смири́тъ ѧ҆̀.** Упокорить ихъ своими карами. — **Сы́й пре́жде вѣ̑къ.** С. є. Богъ, котрый єсть вѣчнымъ, а яко такïй єсть судïєю всѣхъ людей, котрый отже самъ въ моєй справѣ судити буде. — **Нѣ́сть бо и҆̀мъ и҆змѣне́нїѧ.** Они бо суть затвердѣлыми въ своихъ грѣхахъ, не кають ся и не поправляють свого житя.

21. ша́сѧ Бг҃а. а) Прострѐ рꙋ́кꙋ свою̀ на воздая́нїе:
22. ѡ҆скверни́ша завѣ́тъ є҆гѡ̀. Раздѣли́шасѧ ѿ гнѣ́-
ва лица̀ є҆гѡ̀, и҆ прибли́жишасѧ сердца̀ и҆́хъ:
оу҆мѧ́кнꙋша словеса̀ и҆́хъ па́че є҆ле́а, б) и҆ та̀ сꙋ́ть
23. стрѣ̑лы. б) Возве́рзи на Гд҃а печа́ль твою̀, и҆ то́й
тѧ̀ препита́етъ: не да́стъ въ вѣ́къ молвы̀ пра́-

а) Пс 9, 8. б) Пс. 56, 5. б) Мат. 6, 25.; Лук. 12, 22.; 1. Петр. 5, 7.

21. **На воздая́нїе.** Для укараня ихъ въ мѣру ихъ провинъ. — **Ѡ҆скверни́ша завѣ́тъ є҆гѡ̀.** Они зневажили своими грѣхами Божій законъ, зломили завѣтъ Божій, заключеный съ народомъ израильскимъ. Иншî мають тутъ на мысли завѣтъ, якій нарôдъ заключивъ съ Давидомъ, коли тойже зôставъ царемъ израильскимъ. Зри 2. Цар 3, 12.; 5, 3.

22. **Раздѣли́шасѧ** и пр. Богъ въ гнѣвѣ своимъ роздѣлить ихъ, они задля незгоды подѣлять ся на поодинокî сторонництва, зôстануть розкиненî, безсильнî, для мене нешкôдливî. — **Прибли́жишасѧ сердца̀ и҆́хъ.** Тутъ вертає Давидъ до представленя злобы и лицемѣрства своихъ ворогôвъ. Они зôстали справедливо ôтъ Бога укаранî, понеже удаючи добрыхъ, щирыхъ прiятелей Давида, зôближали ся до него и говорили съ нимъ по прiятельски, а тымъ часомъ бажали єго погибели. Иншî поясняють: хотяй мои вороги подѣлили ся на сторонництва, то прецѣнь въ тôмъ однôмъ суть одномысленî, щобы менѣ шкодити и мене погубити. — **Оу҆мѧ́кнꙋша** и пр Здає ся, якобы слова тыхъ лукавыхъ прiятелей були мягшî ôтъ єлея, якъбы були самою правдою и добротою, тымъ часомъ тî мягонькî и масненькî ихъ слова — то самî убиваючî стрѣлы; вороги бо заслонювали ними свои нечестивî намѣры, стремлячî до того, щобы погубити Давида.

23. **Возве́рзи** и пр. Въ такъ великôй бѣдѣ додає собѣ Давидъ ôтваги, уповаючи сильно на Бога, що єго не опустить. — **То́й тѧ̀ препита́етъ.** Всего тобѣ доставить, що тобѣ необходимо потрѣбне до удержаня твого

24. **веднику.** [а] **Ты́ же Бж҃е низведе́ши и҆́хъ въ стꙋде́нецъ и҆стлѣ́нїѧ: мꙋ́жїе крове́й и҆ льсти̑ не преполовѧ́тъ дне́й свои́хъ: а҆́зъ же Гд҃и ᲂу҆пова́ю на тѧ̀.**

Псало́мъ 55.

(Євр. 56.) — Молитва переслѣдованого; упованiє на помôчь.

1. **Въ коне́цъ, ѡ҆ лю́дехъ ѿ ст҃ы́хъ ᲂу҆дале́ныхъ, Дв҃дꙋ въ столпописа́нїе, внегда̀ держа́ша и҆̀ и҆ноплеме́нницы въ Ге́дѣ, Ѱало́мъ.**

[а] Притч. 26, 27.; Пс. 68, 16.

житя, такъ що тобѣ на ничôмъ не буде збувати. — **Не да́стъ** и пр. Богъ не допустить, щобы праведный бувъ довго гнобленый скорбею, щобы ворожî переслѣдованя скôнчили ся его погибелiю.

24. **Низведе́ши и҆́хъ.** С. е. ворогôвъ. — **Въ стꙋде́нецъ и҆стлѣ́нїѧ.** С. е. въ студню, въ яму смерти; на востоцѣ були глубокî ямы, вымащенî земною смолою, въ котрыхъ збирано воду дощеву до питя задля недостатка жерелъ и рѣкъ. Въ часѣ довшои посухи высыхали неразъ тî студнѣ, а тогда спускано въ тî студнѣ за кару злочинцѣвъ; така яма (студня) есть тутъ образомъ гробу, пôсля инших пекла — **Мꙋ́жїе крове́й.** Бажаючî погибели Давида, хоть бы се мало стати ся навѣть съ розливомъ крови его и вѣрныхъ его приверженцѣвъ. — **Не преполовѧ́тъ** и пр. Не дожiють половины свого житя, умрутъ вчасною смертiю, пôдчасъ коли я потѣшаю ся надѣею, що ты, Боже, не допустишь, щобы я уповаючи на тебе и твою помôчь, ставъ ся добычею передвчаснои смерти, яку менѣ мои вороги способлять.

1. **Въ коне́цъ.** Зри Пс. 4, 1.— **Ѡ҆ лю́дехъ** и пр. Коли Давидъ утѣкъ ôтъ царя Анхуса до печеры Одолламскои, зôбрало ся въ около него зъ его знакомыхъ и

2. **Поми́луй мѧ̀ Бж҃е, ꙗ҆́кѡ попра̀ мѧ̀ человѣ́къ:**
3. **ве́сь де́нь борѧ̀ стꙋжи̑ мнѣ̀. Попра́ша мѧ̀**
врази̑ мои̑ ве́сь де́нь: ꙗ҆́кѡ мно́зи борю́щїи
4. **мѧ̀ съ высоты̀. Въ де́нь не оу҆бою́сѧ, а҆́зъ**
5. **же оу҆пова́ю на тѧ̀. Ѡ҆ Бз҃ѣ похвалю̀ слове-**
са̀ моѧ̀: [а)] **на Бг҃а оу҆пова́хъ, не оу҆бою́сѧ, что̀**

а) Пс. 117, 6.

иньшихъ людей около 400 мужей. Тогда то мавъ Давидъ написати сей псаломъ, щобы потѣшити тыхъ своихъ товаришей, ôтдаленыхъ ôтъ Єрусалима, ôтъ св. скиніи. (1. Цар. гл. 22.) — **Въ столпописа́нїе.** Зри Пс. 15, 1. — **Внегда̀ оу҆держа́ша** и пр. О тôмъ зри 1. Цар. гл. 21. — Св. Отцѣ выясняють сей псаломъ яко молитву страдаючого Спасителя. Сей псаломъ може служити за молитву кождому христіянину въ часѣ великихъ и небезпечныхъ покусъ.

2. **Попра̀.** Напосѣвъ ся, щобы мене подоптати, погубити. — **Человѣ́къ.** Або въ загалѣ: люди, або Саулъ, головный гонитель Давида. Иншî мають ту на мысли Анхуса. Молячій ся христіянинъ може ту мыслити о зôпсованôй людскôй природѣ, съ котрою мусимъ безнастанно бороти ся. — **Ве́сь де́нь** и пр. Ôнъ переслѣдуючи мене цѣлыми днями, тревожить и засмучує мене.

3. **Ꙗ҆́кѡ мно́зи** и пр. Число тыхъ, котрî на мене настають, єсть велике, а межи ними єсть много сильныхъ, могучихъ. Иншî: многî настають на мене зъ гордости.

4. **Въ де́нь не оу҆бою́сѧ** и пр. Въ день не бою ся, радше на тебе уповати буду. Въ иншихъ текстахъ читаємъ безъ перечнои частицѣ „не“: въ день бою ся и т. д. с. є. Въ день я бою ся, жіючи посередъ найбôльшихъ небезпеченьствъ, однако не перестаю уповати на твою помôчь. Гдеякî толкують выражене „**въ де́нь**“ такъ: черезъ цѣлый день, коли и т. д.; иншî мають: колинебудь я бою ся и пр.

5. **Похвалю̀ словеса̀ моѧ̀.** Пôдъ тыми **словеса́ми** мають розумѣти ся обѣтницѣ Божî, сказанî Давиду че-

6. **сотвори́тъ мнѣ̀ пло́ть. Ве́сь де́нь слове́съ мои́хъ**
гнꙋша́хꙋсѧ: на мѧ̀ всѧ̀ помышле́нїѧ и҆̑хъ на
7. **ѕло̀. Вселѧ́тсѧ и҆ скры́ютъ: ті́и пѧ́тꙋ мою̀ сохра-**
8. **нѧ́тъ, ꙗ҆́коже потерпѣ́ша дꙋ́шꙋ мою̀. Ни ѿ че-**
со́мъ же ѿри́неши ѧ҆̀ гнѣ́вомъ лю́ди низведе́ши.

резъ Самуила, що ôнъ выйде побѣдосно зъ борбы съ Сауломъ и остане царемъ израильскимъ. Тіи слова Божихъ обѣтниць похвалить Давидъ **ѡ҆ Бз҃ѣ**, с. є. при Божôй помочи буде мати еще причину ихъ величати, коли сповнять ся дѣйстно. Понеже тіи обѣтницѣ були Давиду данû, тому называе ôнъ ихъ своими. — **Пло́ть.** Чоловѣкъ смертный, слабый, якимъ бувъ Саулъ и всѣ гонителѣ Давида. Всѣ люди суть безсильнû въ порôвнаню съ всемогучимъ Богомъ. Въ высшôмъ значеню розумѣемъ тутъ грѣшну, змыслову природу людску.

6. **Ве́сь де́нь.** Щодня, безперестанно. — **Слове́съ мои́хъ гнꙋша́хꙋсѧ.** Они бридили ся всемъ, щонебудь я сказавъ або здѣлавъ; всѣ мои слова и дѣла они толковали переворотно и злобно. **Сло́во** мае въ евр. языцѣ также значене дѣла. (Быт. 39, 7.) — **На мѧ̀ всѧ̀** и пр. Всѣ ихъ мысли були лишь до того зверненû, щобы менѣ здѣлати шкоду, щобы мене погубити.

7. **Вселѧ́тсѧ и҆ скры́ютъ.** Мои вороги здають ся разомъ съ мною мешкати яко пріятелѣ и товаришѣ, а тымъ часомъ укрывають ся с. є. въ скрытости, тайно нараджують ся, щобы мене погубити. Або: мои вороги поселяють ся въ моей близькости, щобы зъ своихъ крыѣвокъ чатовати на мене, щобы дѣлати на мене засѣдки и погубити мене. — **Ті́и пѧ́тꙋ** и пр. Они уважають пильно на всѣ мои кроки, вычѣкуючи способнои хвилѣ, щобы позбавити мене житя. (Зр. Быт. 3, 15.) Слово **потерпѣ́ти**, очѣковати, надѣяти ся, въ полученю съ словомъ **дꙋша́**, значить: ждати на житє, щобы тоеже взяти (евраизмъ), надѣяти ся на чіюсь смерть, бажати чіеись смерти. Що до слова **потерпѣ́ти** зри еще поясненє Пс. 24, 5.

9. Бж҃е, живо́тъ мо́й возвѣсти́хъ тебѣ̀: положи́лъ
є҆сѝ слє́зы моѧ̑ предъ тобо́ю: ꙗ҆́кѡ и҆ въ ѡ҆бѣ-
10. това́ніи твое́мъ. [а] Да возвратѧ́тсѧ врази̑ мои̑
вспѧ́ть, въ ѻ҆́ньже а҆́ще де́нь призовꙋ̀ тѧ̀: сѐ по-
11. зна́хъ, ꙗ҆́кѡ Бг҃ъ мо́й є҆сѝ ты̀. Ѡ҆ Бз҃ѣ похвалю̀
12. глаго́лъ: ѡ҆ Гд҃ѣ похвалю̀ сло́во. [б] На Бг҃а ᲂу҆-
пова́хъ, не ᲂу҆бою́сѧ, что̀ сотвори́тъ мнѣ̀ чело-
13. вѣ́къ. Бо мнѣ̀ Бж҃е моли́твы, ꙗ҆̀же возда́мъ хва-

а) Єрем 29, 12. б) Пс. 117, 6

---

8. **Ни ѿ чесо́мъ** и пр. Ты, Боже, не безъ причины ихъ проженешь. Въ лат. текстѣ єсть: За ничь (жаднымъ способомъ) ихъ не спасешь. — **Гнѣ́вомъ** и пр. Ты въ твоимъ справедливôмъ гнѣвѣ погубишь тыхъ моихъ ворогôвъ.

9. **Живо́тъ мо́й** и пр. Я жаловавъ ся передъ тобою на мои терпѣнія, и ты заразъ увидѣвъ мои слезы, выслухавъ моє прошенє, якъ ты се обѣцявъ здѣлати. Можна ту мати на гадцѣ загальне приреченє Боже, що Богъ выслухає молитву кождого съ слезами єго о помôчь просячого.

10. **Да возвратѧ́тсѧ** и пр. Выслухай мою слезну молитву, нехай утѣкають ôтъ мене, нехай погинуть мои вороги. — **Въ ѻ҆́ньже а҆́ще** и пр. Помагай менѣ противъ моихъ ворогôвъ всегда, коли я тебе о тоє буду просити. — **Сѐ позна́хъ** и пр. Я взываючи уже неразъ твоєи помочи, зъ опыта пôзнавъ, що ты єсь моимъ Богомъ, котрый менѣ помагаєшь, выбавляючи мене ôтъ нещасть.

11. **Ѡ҆ Бз҃ѣ** и пр. Зри выс. ст. 5.

12. **Человѣ́къ.** Хочьбы и якій могучій ворогъ; всѣ бо люди суть ничимъ въ порôвнаню до тебе, всемогучого Бога. Зри выс. ст. 5.

13. **Бо мнѣ̀.** Въ моимъ серцю, въ моєй памяти лежать мои молитвы немовъ довгъ, котрый має бути сплаченый. — **Моли́твы.** Въ євр.: обѣты; с. є. я здѣлавъ обѣтъ, що подякую тобѣ за моє спасеніє зъ рукъ моихъ

14. **лы̀ твоеѧ̀: Ꙗ҆́кѡ и҆зба́вилъ є҆сѝ дꙋ́шꙋ мою̀ ѿ сме́рти, ѻ҆́чи мои҆ ѿ слє́зъ, и҆ но́зѣ мои҆ ѿ поползнове́нїѧ, бл҃гоꙋгождꙋ̀ предъ Гдⷭ҇емъ въ свѣ́тѣ живы́хъ.**

П с а л о́ м ъ 56.

(Євр. 57.) — Молитва о помôчь и подяка за туюже.

1. Въ коне́цъ, да не растли́ши, Дв҃дꙋ, въ столпописа́нїе, [a] внегда̀ є҆мꙋ̀ ѿбѣга́ти ѿ лица̀ Саꙋ́лова въ пещє́рꙋ.

ворогôвъ, и той обѣтъ хочу я выповнити, хочу прославляти твою всемогучôсть и доброту.

14. **Дꙋ́шꙋ мою̀.** Мое житє. — **Но́зѣ мои҆** и пр. Ты здѣлавъ, що мои ноги не поховзли ся въ глубѣнь погибели, с. є. що я не погибъ, що я выйшовъ щасливо зъ небезпеченьства смерти. — **Бл҃гоꙋгождꙋ̀** и пр. Ты выбавивъ мене ôтъ смерти, щобы я живъ богоугодно, стараючи ся тобѣ подобатись, якъ довго жити буду. — **Свѣ́тъ живы́хъ** есть образомъ земского житя, якъ темнота (**тма**) єсть образомъ смерти. Зри Іов. 10, 21. 22. Въ высшôмъ значеню єсть **свѣ́тъ живы́хъ** образомъ Божои ласки, якою живуть вѣрнӣ Божӣ слуги.

1. **Въ коне́цъ.** Зри Пс. 4, 1. — **Да не растли́ши.** Пôсля одныхъ має тая надпись выражати тему, змѣстъ сего псалма: молитву Давида о захованє житя, пôсля другихъ має она означати початокъ якоись другои пѣсни, пôсля котрои мельодіи той псаломъ мавъ бути спѣваный. — **Въ столпописа́нїє.** Зри Пс. 15, 1. — **Внегда̀ є҆мꙋ̀** и пр. Зъ тыхъ слôвъ не можемъ точно означити часъ, коли сей псаломъ бувъ написаный. Пôсля одныхъ находивъ ся Давидъ тогда въ печерѣ Одолламскôй (1. Цар. 22, 1.), пôсля другихъ въ печерѣ Єнгадскôй (1. Цар. 24, 1.). Стихъ 7 здає ся указовати на 1. Цар. 24, 4., где єсть бесѣда о тôмъ, що Саулъ пôдсѣдаючи на Давида, самъ впавъ въ єго руки, такъ що Давидъ мôгъ бувъ легко єго убити, если бы не була встримовала єго

---

[a] 1. Цар. 22, 1.; 21, 1

2. Поми́лѹй [а] мѧ̀ Бж҃е, поми́лѹй мѧ̀, ꙗ҆́кѡ на тѧ̀
ѹ҆пова̀ дѹша̀ моѧ̀: и҆ на сѣ́нь крилѹ̀ твоє́ю надѣ́юсѧ
3. дóндеже пре́йдетъ беззако́ніє. Воззовѹ̀
къ Бг҃ѹ вы́шнемѹ, Бг҃ѹ бл҃годѣ́ѧвшемѹ мнѣ̀.
4. Посла̀ съ нб҃сѐ и҆ спасе́ мѧ, [б] дадѐ въ поноше́ніє
попира́ющыѧ мѧ̀: посла̀ Бг҃ъ мл҃ть свою̀ и҆ и҆́стинѹ
5. свою̀: И҆ и҆зба́ви дѹ́шѹ мою̀ ѿ среды̀ скѵ́мнѡвъ,
поспа́хъ смѹще́нъ: сы́нове человѣ́честіи,
зѹ́бы и҆́хъ [в] ѻ҆рѹ́жіѧ и҆ стрѣ́лы, и҆ ꙗ҆зы́къ и҆́хъ

а Пс. 5[illegible], 3. б) Пс. 55, 3. в) Пс. 54, 22.

ôтъ сего убійства боязнь Божа. Молячій ся христіянинъ може тутъ мати на мысли небезпеченьства своего спасенія и своихъ ворогôвъ душевныхъ.

2. **На сѣ́нь крилѹ̀ твоє́ю.** Зри пояснене Пс. 16, 8. — **Дóндеже пре́йдетъ беззако́ніє.** Доки не перемине переслѣдоване моихъ злобныхъ и безбожныхъ ворогôвъ.

3. **Воззовѹ̀** и пр. Въ тôмъ своимъ упованію на Бога кличе Давидъ до Бога, котрый яко Всевышный може помочи и котрый уже давнѣйше всегда оказовавъ ему свою благодать, щобы его теперь не опускавъ, но щобы ласкаво выбавивъ его зъ небезпеченьства смерти.

4. **Посла̀** и пр. Дѣйстно! Богъ пôшле менѣ свою помôчь зъ неба. Часъ минувшій стоить тутъ замѣсть часу будучого, понеже Давидъ въ своей сильнôй вѣрѣ видить уже сповнене свое прошене о помôчь. — **Дадѐ въ поноше́ніє** и пр. Окрывъ ганьбою тыхъ, що мене погубити старали ся. — **Посла̀ Бг҃ъ** и пр. Богъ показавъ самымъ дѣломъ, що есть милосернымъ и вѣрнымъ въ додержованю своихъ обѣтниць що до несеня помочи праведникамъ.

5. **Дѹ́шѹ мою̀.** Мое житє. — **Ѿ среды̀ скѵ́мнѡвъ.** Зъ помежи молодыхъ львôвъ, котри̂ ôтзначають ся и силою и дикостію, а до котрыхъ суть подôбни̂ Саулъ и его товаришѣ, переслѣдуючи̂ Давида и бажаючи̂ его погубити. — **Поспа́хъ смѹще́нъ.** Окруженый такими ворогами спавъ я съ великою тревогою въ душѣ, задля ве-

6. **ме́чь ѻ҆́стръ. а) Вознеси́сѧ на нб҃са̀ Бж҃е, и҆ по**
7. **всей земли̑ сла́ва твоѧ̀. б) Сѣ́ть ѹ҆гото́ваша**
нога́мъ мои̑мъ, и҆ слѧко́ша дꙋ́шꙋ мою̀: и҆скопа́ша
предъ лице́мъ мои̑мъ ꙗ҆́мꙋ, и҆ впадо́ша въ
8. **ню̀. Гото́во се́рдце моѐ Бж҃е, гото́во се́рдце моѐ:**

я) Пс. 107. 6. б) Пс. 7, 16.; Притч. 26, 27,; Єккл. 10, 8.

ликои боязни, не маючи николи спокою. — **Сы́нове человѣ́чєстїи** и пр. Мои вороги суть то люди злй̂, котрй̂ въ своей лютости не щадять менѣ своихъ клеветъ, щобы мене погубити. Слова **зꙋ́бы** и **ꙗ҆зы́къ** означають тутъ клеветы, котрй̂ дѣють ся за помочію зубôвъ и языка и не меньше шкодять и убивають, якъ оружіє н. пр. копіє, стрѣла або острый мечь, побуджуючи людей до гнѣву и лютого переслѣдованя тыхъ, котрй̂ стали ся предметомъ такихъ клеветъ.

6. **Вознеси́сѧ** и пр. Супротивъ тыхъ ворогôвъ покажи, Боже, твою силу, твою могучôсть, твоє величіє, котре перевысшає небо, а покажи такъ явно, щобы вѣсть о твоей славѣ яко найсправедлившого и всемогучого судіи рознесла ся по цѣлôй земли.

7. **Сѣ́ть ѹ҆гото́ваша** и пр. Они пôдсѣдали на мене, щобы мене погубити. — **Слѧко́ша дꙋ́шꙋ мою̀.** Зôгнули душу мою, с. є. старали ся, щобы я пригнобленый на духу безперестанными переслѣдованями чимъ скорше впавъ въ ихъ руки. — **И҆скопа́ша** и пр. Зри выс. ст. 1. Зри такожь Пс. 7, 16.

8. **Гото́во** и пр. Давидъ высказує тутъ не лишь звычайну готовôсть але и сильне постановленє зложеня Богу подяки за удѣлену єму помôчь; тожь слѣдує єго пѣснь похвальна заразъ въ слѣдуючихъ стихахъ. — **Воспою̀ и҆ пою̀.** Перше слово ôтносить ся до спѣву а друге до музичныхъ инструментôвъ, въ супроводѣ которыхъ були псалмы спѣванй̂. — **Въ сла́вѣ моей.** С. є. въ моей душѣ, зъ цѣлои моеи души. Душа называє ся славою, понеже єсть яко образъ и подобіє Боже славою чоловѣка. Зри Пс 7, 6.

9. воспою̀ и҆ пою̀ въ сла́вѣ мое́й. Воста́ни сла́ва
моѧ̀, воста́ни ѱалті́рю и҆ гꙋ́сли: воста́нꙋ ра́нѡ.
10. а) И҆сповѣ́мсѧ тебѣ̀ въ лю́дехъ Г҃ди, воспою̀ те-
11. бѣ̀ въ ꙗ҆зы́цѣхъ: б) Ꙗ҆́кѡ возвели́чисѧ до нб҃съ
ми́лость твоѧ̀, и҆ да́же до ѡ҆́блакъ и҆́стина твоѧ̀.
12. Вознеси́сѧ на нб҃са̀ Бж҃е, и҆ по всей землѝ сла́ва
твоѧ̀.

Псало́мъ 57.

(Євр. 58.) — Нечестивѝ погибають, а Боже Провидѣніє явнымъ оказує ся.

1. Въ коне́цъ, да не растли́ши, Дв҃дꙋ въ столпописа́нїе.

а) Пс. 107, 4. б) Пс. 35, 6.

---

9. **Воста́ни** и пр. Давидъ взыває свою душу, свои внутрѣшнѝ чувства, а навѣть свои музичнѝ инструмента до прославляня Бога. — **Ѱалті́рю и҆ гꙋ́сли.** Зри Пс. 32, 2. — **Воста́нꙋ ра́нѡ.** Скоро день начну хвалити Бога; тая Божа хвала буде моимъ першимъ и наймилѣйшимъ дѣломъ, скоро тôлько рано обуджу ся.

10. **И҆сповѣ́мсѧ тебѣ̀** и пр. Я буду тебе прославлявъ не лишь въ найтѣснѣйшôмъ кружку моихъ пріятелей, але такожь межи всѣми Израильтянами и поганьскими народами. Знавъ бо Давидъ, що єго псалмы будуть спѣванѝ по цѣлôмъ свѣтѣ.

11. **Ꙗ҆́кѡ возвели́чисѧ** и пр. Се єсть предметомъ хвалы Божои передъ всѣми народами, що милосердіє Боже и єго вѣрнôсть въ сповнюваню своихъ обѣтниць оказали ся найбôльшими, безмѣрными, черезъ выбавленє Давида зъ небезпеченьствъ.

12. **Вознеси́сѧ** и пр. Зри выс. ст. 6.

1. **Въ коне́цъ.** Зри Пс. 4, 1. — **Да не растли́ши.** Зри Пс. 56, 1. — **Въ столпописа́нїе.** Зри Пс. 15, 1. — Сей псаломъ єсть що до змѣсту подôбный до псалма

2. **А҆́ще воистиннꙋ ᲂу҆́бѡ пра́вдꙋ глаго́лете, пра̑ваѧ**
3. **сꙋди́те сы́нове человѣ́честїи. И҆́бо а) въ се́рдцѣ**
беззако́нїе дѣ́лаете на землѝ: непра́вдꙋ рꙋ́ки
4. **ва́шѧ сплета́ютъ. Ѿчꙋжди́шасѧ грѣ́шницы ѿ**
ложе́снъ, б) заблꙋди́ша ѿ чре́ва, глаго́лаша лжꙋ̀.

а) Притч. 21, 29. б) Пс. 115, 2.

попередного и слѣдуючого и якъ они походить имовѣрно зъ часо̂въ Саулового переслѣдованя. Саулъ и єго приверженцѣ уважаючи Давида за самозванця, уважали себе за судій, маючихъ право єго переслѣдовати. Зр. 1. Цар. 24, 13. Противъ присвоюваню такого права чезъ Саула и єго приверженцѣвъ выступає Давидъ въ то̂мъ псалмѣ.

2. **А҆́ще воистиннꙋ** и пр. Єсли вамъ, люди, а особливо вы судіи, залежить на справедливости, котру маєте на устахъ, тогда и вашь засудъ, якій выдаєте, нехай буде дѣйстно справедливый; тогда судѣть справедливо въ моєй справѣ, такъ бо судячи пересвѣдчите ся, що єсмь невинный.

3. **И҆́бо въ се́рдцѣ** и пр. Я маю слушну причину васъ до того напо̂мнути, понеже вы зъ засады, зъ личнои къ мнѣ неприхильности маєте взглядомъ мене безбожнӣ намѣреня и стараєте ся ихъ дѣломъ выконати.— **На землѝ.** На котро̂й власть отрималисте. — **Сплета́ютъ.** Вы собѣ такъ зручно поступаєте, вашӣ способы, якихъ употребляєте, переслѣдуючи мене, суть такъ обдуманӣ, що могло бы здавати ся, якобы вамъ о ничь бо̂льше не ходило, якъ о оборону справедливости, по̂дчась коли всѣ вашӣ поступки и забѣги єй противлять ся.

4. **Ѿчꙋжди́шасѧ** и пр. Давидъ говорить о своихъ противникахъ, що они суть людьми грѣшными, лицемѣрными и злобными до того степени, що здає ся, якобы тая злоба була имъ вроджена, якобы они съ тою злобою уже на свѣтъ прійшли и николи въ житю не знали праведности и справедливости; ихъ злоба стала

5. [а] Ꙗ҆́рость и҆́хъ по подо́бїю ѕмїинꙋ̀, ꙗ҆́кѡ а҆спі-
да глꙋ́ха и҆ затыка́ющагѡ ᲂу҆́шы свои̑: [б]
6. И҆́же не ᲂу҆слы́шитъ гла́са ѡ҆бава́ющихъ, ѡ҆ба-
7. ва́емь ѡ҆бава́етсѧ ѿ прему́дра. [в] Бг҃ъ сокрꙋ-
ши́тъ зꙋ́бы и҆́хъ въ ᲂу҆стѣ́хъ и҆́хъ: членѡ́вныѧ

[а] Пс. 139, 3. [б] Пс. 48, 8. [в] Пс 3, 8.

ся у нихъ другою ихъ природою, не даючою ся такъ легко змѣнити.

5. **Ꙗ҆́рость и҆́хъ** и пр. Въ тôмъ и слѣдуючôмъ стиху порôвнює Давидъ своихъ ворогôвъ съ вужомъ, глухимъ на заклинаня. Штука освоюваня вужѣвъ за помочію спѣву, вымавляня певныхъ заклинань, була межи старинными дуже розширена; однако не всѣ роды вужѣвъ давали ся въ той спосôбъ освоювати; тіи отже були уважани̂ яко глухи̂, немовъ уха свои затыкаючи̂ на всяки̂ заклинаня (Ст. 6.) Мысль єсть отже така: Подôбно якъ ти̂ глухи̂ вужѣ суть и вороги Давида глухи̂ на всѣ єго напôмненя и прошеня, ихъ злоба єсть непоправна, неисцѣлима. — **А҆спі́да.** Вужа, гадины.

6. **Ѡ҆ѕака́емь** и пр. Вужь не даючій ся освоити, єсть глухій на всяки̂ заклинаня, мимо того, що такого вужа заклинає чоловѣкъ дуже бѣглый въ своєй штуцѣ. Давидъ бере зрôвнанє зъ того, въ що нарôдъ вѣривъ, нинайменьше не входячи въ тоє, чи се єсть правдиве чи ложне.

7. **Бг҃ъ сокрꙋши́тъ** и пр. Богъ самъ здѣлає ихъ яко непоправныхъ нешкôдливыми, позбавить ихъ всякои власти и силы. Образъ єсть тутъ взятый зъ ловôвъ на дики̂ звѣрята, котрымъ выбивано зубы, дѣлаючи ихъ въ той спосôбъ нешкôдливыми. Зри поясненє Пс. 3, 8.; Іов. 29, 17. — **Членѡ́вныѧ.** Зубы черенни̂, кутни̂; пôдъ зубами же **въ ᲂу҆стѣ́хъ** належить розумѣти зубы передни̂, сѣкачѣ.

8. **львѡ́въ сокрꙋши́лъ є҆́сть Гд҇ь. [а)] Оу҆ничижа́тсѧ**
ꙗ҆́кѡ вода̀ мимотекꙋ́щаѧ: напрѧже́тъ лꙋ́къ сво́й,
9. **до́ндеже и҆знемо́гꙋтъ. Ꙗ҆́кѡ во́скъ раста́ѧвъ ѿи-**
мꙋтсѧ: падѐ ѻ҆́гнь на ни́хъ, [б)] и҆ не ви́дѣша
10. **сл҃нца. Пре́жде є҆́же разꙋмѣ́ти [в)] те́рнїѧ ва́шегѡ**
ра́мна, ꙗ҆́кѡ жи́вы ꙗ҆́кѡ въ гнѣ́вѣ пожре́тъ ѧ҆̑. [г)]
11. **Возвесели́тсѧ пра́ведникъ, є҆гда̀ оу҆ви́дитъ ѿмщіе́нїе:**
рꙋ́цѣ свои̑ оу҆мы́етъ въ кро́ви грѣ́шника.

а) Єрем. 17, 11. б) Іов, 3, 16 в) 2. Цар. 23, 6. г) Апок. 14, 20,

8 **Оу҆ничижа́тсѧ** и пр. Они счезнуть безъ слѣду якъ вода, котра по дощи стѣкає зъ горы и за хвилю всякає въ землю и высыхає. — **Напрѧже́тъ** и пр. Богъ потребує лишь натягнути лукъ, а вороги падають безсильни̂ на землю, с. є. они гинуть на одинъ знакъ всемогучого Бога.

9. **Ꙗ҆́кѡ во́скъ** и пр. Нехай на нихъ паде огонь Божого суду, Божого гнѣва, а они счезнуть якъ той вôскъ на огни. — **Не ви́дѣша сл҃нца.** Позбавлени̂ житя, не будуть користали зъ свѣтла сонѣчного. Зр. Єккл. 11, 7.

10. **Пре́жде є҆́же** и пр. Закимъ ваше тернє почує, що выросло въ корчь терновый (**ра́мнъ**), с. є. закимъ ваши̂ злобни̂ намѣры шкодженя менѣ, погубленя мене, укрѣплять ся и въ дѣло переведени̂ будуть. Богъ погубить васъ несподѣвано въ своимъ гнѣвѣ. — **Ра́мна.** Рôдъ бѣлои тернины. — **Ꙗ҆́кѡ жи́вы** и пр. С. є. Богъ погубить моихъ ворогôвъ немовъ живыхъ с. є. несподѣвано, хотяй будуть находили ся єще въ повнôй силѣ житя.

11. **Возвесели́тсѧ** и пр. Праведники, видячи тую кару Божу, зôслану на безбожныхъ, будуть тѣшили ся, бо черезъ тую Божу кару будуть они увôльнени̂ ôтъ небезпеченьствъ, на яки̂ були выставлени̂, и понеже въ тôй карѣ увидять Божу справедливôсть, въ оборонѣ котрои они всегда выступають. — **Рꙋ́цѣ свои̑** и пр. Праведникъ ôтнесе надъ своими ворогами такъ велику побѣду, що — єсли бы хотѣвъ — мôгъ бы умыти свои руки въ крови убитыхъ. Або: праведникъ дожіє єще

12. **И҆ рече́тъ человѣ́къ: а҆́ще ᲂу҆́бѡ є҆́сть пло́дъ пра́ведникꙋ,** [a] **ᲂу҆̀бо є҆́сть Бг҃ъ сꙋдѧ̀ и҆̑мъ на земли̇̀.**

Псало́мъ 58.

(Євр. 59.) — Молитва о помôчь противъ ворогамъ.

1. Въ коне́цъ, да не растли́ши, Дв҃дꙋ въ столпописа́нїе, внегда̀ посла̀ Саѹ́лъ, и҆ стрежѐ до́мъ є҆гѡ̀, є҆́же ᲂу҆мертви́ти є҆го̀.

самъ розливу крови своихъ ворогôвъ с. є. ихъ погибели. Або, якъ каже св. Августинъ: праведникъ умыває свои руки с. є. очищує свои дѣла, стає ся въ выконуваню дѣлъ богоугодныхъ ревнѣйшимъ и усовершає ся щоразъ бôльше на дорозѣ праведности, наколи видить кровь с. є. смерть або кару безбожныхъ.

12. **И҆ рече́тъ человѣ́къ.** Се скаже кождый, кто тôлько тую погибель безбожныхъ увидить. — **А҆́ще ᲂу҆́бѡ** и пр. Єсли бы кто єще сумнѣвавъ ся, чи праведникъ має яку нагороду ôтъ Бога, то може о тôмъ пересвѣдчити ся, видячи кару безбожныхъ; зъ того пôзнає ôнъ наглядно, що Богъ судить якъ найточнѣйше всѣ дѣла людскî добрî и злî, що не допускає, щобы праведнî були безнастанно кривдженî черезъ безбожныхъ, що въ кôнци погубляє беззаконныхъ а нагороджає праведныхъ. Праведникъ, видячи тую Божу справедливôсть, потѣшає ся тымъ въ противностяхъ и ободряє ся до дальшого богоугодного житя.

1. **Въ коне́цъ.** Зри Пс. 4, 1. — **Да не растли́ши.** Зри Пс. 56, 1. — **Въ столпописа́нїе.** Зри Пс. 15, 1. — **Внегда̀ посла̀** и пр. Ôтповѣдно сей надписи ôтносить ся той псаломъ до часôвъ Саулового переслѣдованя. Давидъ уйшовъ щастливо копія, котрымъ Саулъ кинувъ до него, и утѣкъ до свого дому. Тогда казавъ Саулъ

---

[a] Еккл. 3, 17.; Єрем. 9, 24.

2. **Ѝзмѝ мѧ ѿ вра̑гъ моихъ Бж҃е, и̑ ѿ востаю-**
3. **щихъ на мѧ̀ и̑зба́ви мѧ̀. Ѝзба́ви мѧ̀ ѿ дѣла-**
ющихъ беззако́нїе, и̑ ѿ мꙋжъ крове́й спаси́ мѧ.
4. **Ꙗ҆́кѡ а) сѐ оу҆лови́ша дꙋ́шꙋ мою̀, нападо́ша на**
мѧ̀ крѣ́пцыи: нижѐ беззако́нїе моѐ, нижѐ грѣхъ

а) Пс. 55, 7.

своимъ жовнѣрамъ, щобы черезъ цѣлу нôчь стерегли дому Давида и щобы єго рано при выходѣ забили. (1. Цар. 19, 11.) Мелхола, жена Давида, выбавила єго ôтъ грозячого єму небезпеченьства смерти. Въ тôмъ псалмѣ высказує Давидъ чувства, якими бувъ перенятый въ тôй ночи передъ своимъ выбавленємъ, находячи ся єще въ стереженôмъ домѣ. Allioli єсть мнѣнія, що Давидъ уложивъ той псаломъ уже по своимъ выбавленю, находячи ся въ Наватѣ, куда утѣкъ передъ переслѣдуючимъ єго Сауломъ. (1. Цар. 19, 19.) Св. Отцѣ ôтносять сей псаломъ въ высшôмъ значеню до І. Христа, выясняючи єго о тѣлѣ Христовôмъ, зложенôмъ до гробу, стереженôмъ черезъ жовнѣрôвъ а не ушкодженôмъ гнилизною; або уважають сей псаломъ яко молитву І. Христа супротивъ ворогôвъ своихъ и ворогôвъ св. Церкви.

2. **Ѝзмѝ мѧ.** Увôльни, спаси мене.

3. **Ѿ мꙋжъ крове́й.** Саулъ и єго товаришѣ слушно называють ся мужами крови, кровожадными, хотьбы лишь задля своєи лютости, яка була причиною убійства 305 священикôвъ въ Номвѣ. (1. Цар. 22, 18.) Кромѣ того настававъ Саулъ и єго товаришѣ на жите Давида, бажаючи розливу єго крови, єго погибели.

4. **Оу҆лови́ша дꙋ́шꙋ мою̀.** Они чатовали, засѣдали на мене, щобы мене зловити и позбавити житя. — **Крѣ́пцыи.** Царь Саулъ, єго полководцѣ и другіи. — **Нижѐ беззако́нїе** и пр. Я не провинивъ ничого такого, за що они мали бы наставати на моє жите. Тіи отже слова не значать, якобы Давидъ николи не согрѣшивъ, а тôлько, що онъ не єсть ворохобникомъ, за якого они єго ува-

5. мо́й, Г҃и Безъ беззако́нїѧ теко́хъ и҆ и҆спра́вихъ:
6. [а] воста́ни въ срѣ́тенїе моѐ, и҆ ви́ждь. И҆ ты̀ Г҃и
Б҃же си́лъ, Б҃же і҆и҃левъ, [б] вонмѝ посѣти́ти всѧ̑
ѧ҆зы́ки: да не ѹ҆щéдриши всѧ̑ дѣ́лающыѧ без-
7. зако́нїе. Возвратѧ́тсѧ на вéчеръ и҆ взáлчѹтъ ѧ҆́кѡ

жають. Въ ôтношеню до І. Христа беремъ тіи слова въ властивôмъ значеню; ôнъ бо бувъ непорочнымъ агнцемъ, и лишь добровôльно принявъ на себе грѣхи цѣлого свѣта, щобы сплатити за нихъ довгъ Божôй справедливости.

5. **Безъ беззако́нїѧ теко́хъ.** Доси не було въ моимъ поступованю ничого такого, що ихъ могло бы уразити; доси я въ ничôмъ противъ нихъ не провинивъ. — **И҆спра́вихъ.** Доси ишовъ я всегда простою дорогою, я не збочувавъ анѣ на право для приподобаня ся могучимъ, анѣ на лѣво, щобы кривдити низшихъ ôтъ мене. — **Воста́ни** и пр. Встань и выйди менѣ на помôчь; глянь, въ якôмъ я небезпеченьствѣ находжу ся и якъ сильныхъ маю ворогôвъ, и упокори, поконай ихъ, выбави мене зъ ихъ рукъ. Зри поясненє Пс. 3, 8.

6. **Б҃же си́лъ.** Зри Пс. 23, 10. — **Вонмѝ посѣти́ти всѧ̑ ѧ҆зы́ки.** Не залиши посѣтити всѣхъ поганъ твоєю карою. Поганами могли бути названî Саулъ и єго товаришѣ, такъ якъ они зломили завѣтъ Божій и грѣшили противъ Бога, якъ бы були невѣрными поганами. Въ ôтношеню до І. Христа треба ту розумѣти жидôвъ, наслѣдуючихъ въ своимъ житю поганъ, а и самыхъ поганъ, завзятыхъ ворогôвъ І. Христа и єго св. Церкви.— **Да не ѹ҆щéдриши** и пр. Погуби ихъ безпощадно, якъ собѣ на тоє грѣхами своими заслугують. Allioli примѣчає: Давидъ прикликує судъ Божій не тôлько на своихъ власныхъ ворогôвъ, але въ своєй ревности также на всѣхъ въ загалѣ безбожныхъ, злобныхъ людей, щобы цѣлый свѣтъ боявъ ся Бога и щобы всегда святило ся єго имя.

7. **Возвратѧ́тсѧ** и пр Давидъ попирає своє прошенє, выражене въ ст. 6., представляючи образово злобу

а) Пс. 43, 24. б) Ис 27, 1.

8. пе́съ, и҆ ѡ҆бы́дꙋтъ гра́дъ. а) Сѐ ті́и ѿвѣща́ютъ
ᲂу҆стꙑ̀ свои́ми, и҆ ме́чь въ ᲂу҆стна́хъ и҆́хъ: ꙗ҆́кѡ
9. кто̀ слы́ша? б) И҆ ты̀ Гдⷭ҇и посмѣ́ешисѧ и҆̀мъ,

а) Притч. 25, 18. б) Пс. 2, 4.; Пс. 56, 13.

своихъ ворогôвъ. Тіи его вороги, вывѣдуючи ся, пôдглядаючи съ дикою кровожадностію въ мѣстѣ и въ около дому Дзвида, суть подôбными до дикихъ псôвъ, котрî на востоцѣ густо-часто черезъ день волочать ся по поляхъ, а въ вечеръ выючи зъ голоду вертають до мѣста и ту бѣгають, шукаючи добычи. Мысль есть: Мои вороги вернуть ôтъ свого чатованя на мене, не осягнувши своеи цѣли. Зри ст. 4. Многî св. Отцѣ мають ту на мысли ворогôвъ Божихъ въ загалѣ, а въ особенности жидôвъ, не узнаючихъ І. Христа, котрî ажь въ пôзнѣйшихъ часахъ повернуть до Господа, коли гоночи неспокôйно въ свѣтѣ за дочасными добрами, почують въ кôнци голодъ душевный и забажають хлѣба житя душевного.

8. **Сѐ ті́и ѿвѣща́ютъ** и пр. Ихъ безбожнî уста говорять о моей погибели, а ихъ слова, клеветы, ранять якъ острый мечь мою душу; не маючи ніякои слушнои причины для наставаня на мое жите, прибѣгають они до ложи и клеветы. — **Ꙗ҆́кѡ кто̀ слы́ша?** Въ своихъ злобныхъ бесѣдахъ противъ мене суть они безпечнî, не потребуючи никого обавляти ся, бо они не боять ся навѣть самого Бога; имъ здае ся въ ихъ заслѣпленю, що Богъ не чуе ихъ ложей и клеветъ, що ихъ протое и карати не буде; для того лгуть они на мене и оклеветують мене съ тымъ бôльшою зухвалостію. Гдеякî ôтносять слова **ꙗ҆́кѡ кто̀ слы́ша?** до тайнои присяги ворогôвъ Давидовыхъ на его жите, до тайныхъ способôвъ погубленя его, або до дивныхъ, нечуваныхъ рѣчей, якî ему звкидують.

9. **И҆ ты̀ Гдⷭ҇и** и пр. Однако Давидъ не тратить надѣи; ôнъ уповае на Божу всемогучôсть и справедливôсть, въ якôй Богъ не пощадить людей безбожныхъ. Зри поясненє выс. ст. 6.

10. ѹ҆ничижи́ши всѧ̑ ꙗ҆зы́ки.[а] Держа́вꙋ мою̀ къ те-
бѣ̀ сохраню̀: ꙗ҆́кѡ ты̀ Бж҃е застꙋ́пникъ мо́й є҆сѝ.
11. Бг҃ъ мо́й, ми́лость є҆гѡ̀ предвари́тъ мѧ̀: Бг҃ъ
12. мо́й, ꙗ҆ви́тъ мнѣ̀ на вразѣ́хъ мои́хъ. Не ѹ҆бі́й
и҆̀хъ, да не когда̀ забꙋ́дꙋтъ зако́нъ тво́й: расто-
чѝ ѧ҆̂ си́лою твое́ю, и҆ низведѝ ѧ҆̂, защи́тниче

[а] Пс. 53, 9.

---

10. **Держа́вꙋ мою̀** и пр. Давидъ має въ всемогучо̂мъ Бозѣ свою силу и охорону, Богъ поможе єму цѣлкомъ певно.

11. **Ми́лость є҆гѡ̀** и пр. Богъ окаже менѣ свою доброту, свою помо̂чь, своє милосердіє всегда въ пору, або: скорше, нѣжь я єго о тоє просити буду. — **Ꙗ҆ви́тъ мнѣ̀** и пр. Богъ покаже менѣ кару и по̂мсту надъ моими ворогами; тои кары и по̂мсты Божои буду я наочнымъ свѣдкомъ.

12. **Не ѹ҆бі́й и҆̀хъ** и пр. Караючи ихъ, не погубляй ихъ нагло, не зсылай на нихъ наглои смерти; нехай они поволи гинуть въ своєй нуждѣ, щобы други̂ въ ихъ карѣ видѣли для себе о̂тстрашаючій примѣръ и стерегли твого закона, або: щобы и они сами̂, навернувши ся до тебе, уже николи не забували на тво̂й законъ и совѣстно єго выповняли. Въ о̂тношеню до І. Христа можемъ въ то̂мъ стиху видѣти молитву о захованє жидо̂въ, щобы були яко наро̂дъ всѣми погордженый и по цѣло̂мъ свѣтѣ розсѣяный явнымъ доказомъ караючои Божои справедливости и о̂тстрашаючимъ, остерѣгаючимъ примѣромъ для христіянъ. — **Расточѝ** и пр. Розкинь ихъ по свѣтѣ, нехай блукають ся въ погордѣ и нуждѣ. — **Низведѝ ѧ҆̂.** Скинь ихъ зъ того степени достоинства, на яко̂мъ теперь остають. Тіи слова можемъ о̂тнести до того, що жиды зо̂стали о̂тъ Бога за кару розсыпани̂ по цѣло̂мъ свѣтѣ. Тогды то позбавивъ ихъ Богъ тои славы, яку мали, доки єще були народомъ выбранымъ, доки мали єще своє царство и своє священьство.

13. мо́й Гдⷭ҇и: Грѣ́хъ ᲂу҆́стъ и҆́хъ, а) сло́во ᲂу҆сте́нъ
и҆́хъ: и҆ ꙗ҆́ти да бꙋ́дꙋтъ въ горды́ни свое́й, и҆ ѿ
14. кла́твы и҆ лжѝ возвѣстѧ́тсѧ въ кончи́нѣ. б) Въ
гнѣ́вѣ кончи́ны, и҆ не бꙋ́дꙋтъ: и҆ ᲂу҆вѣ́дѧтъ,
ꙗ҆́кѡ Бг҃ъ владычествꙋетъ І҆а́кѡвомъ, и҆ концы̀
15. землѝ. Возвратѧ́тсѧ на ве́черъ, и҆ взáлчꙋтъ,

а) Пс. 35, 4. б) Пс. 55, 8.

13. **Грѣ́хъ ᲂу҆́стъ** и пр. Ихъ уста грѣшать, много разôвъ ними говорять; кожде ихъ слово есть грѣхомъ. —**Ꙗ҆́ти да бꙋ́дꙋтъ** и пр. Нехай ихъ безбожнôсть и гордôсть скôнчить ся ихъ соромнымъ упадкомъ и неволею. — **Ѿ кла́твы** и пр. Задля злорѣчень, якî выдаютъ противъ мене, и задля ложныхъ бесѣдъ и клеветъ, яклхъ менѣ не щадять, они оказують ся достойными выгубленя, або: о нихъ будуть публично говорили яко о ôтстрашаючихъ, остерѣгаючихъ примѣрахъ, коли Богъ по частныхъ своихъ карахъ зôшле въ кôнци на нихъ кару цѣлковитои погибели.

14. **Въ гнѣ́вѣ** и пр. Коли въ кôнци выповнить ся мѣра ихъ беззаконій, Богъ въ своимъ непримиримôмъ гнѣвѣ погубить цѣлковито моихъ ворогôвъ, такъ що всѣ люди пересвѣдчать ся, що Богъ а не кто иншій есть моимъ оборонцею и царемъ народа израильского, а и цѣлого свѣта. Также І. Христа обкидовали жиды зневагами, хулами и злорѣченями и вымышляли ложи и клеветы на него, закимъ его роспяли; тымъ способомъ заслужили собѣ они на строгу кару Божу; ихъ Ерусалимъ зôставъ збуреный, ихъ царство упало, а они самî зôстали по части выгубленî, по части розсѣянî помежи всѣ народы свѣта; зъ тои Божои кары могуть жиды и всѣ люди пересвѣдчити ся, що Богъ, котрого завѣтъ жиды зломили, пануе надъ жидами и управляе судьбою всѣхъ людей пôсля своеи безконечнои справедливости.

15. **Возвратѧ́тсѧ** и пр. Давидъ еще разъ вертае до представленя ворогôвъ бажаючихъ его погибели и въ

16. ꙗ҆́кѡ пе́съ, и҆ ѡ҆бы́дꙋтъ гра́дъ. Ті́и разы́дꙋтсѧ
ꙗ҆́сти: а҆̃ще ли же не насы́тѧтсѧ, и҆ поро́пщꙋтъ.
17. А҆́зъ же воспою̀ си́лꙋ твою̀, и҆ возра́дꙋюсѧ заꙋ́-
тра ѡ҆ млⷭ҇ти твое́й: ꙗ҆́кѡ бы́лъ є҆сѝ застꙋ́пникъ
мо́й, и҆ прибѣ́жище моѐ въ де́нь ско́рби моеѧ̀.

то̂й цѣли обступившихъ єго до̂мъ, чатуючихъ на Давида мовъ на свою добычу. Зри такожь поясненє выс. ст. 7.

16. **Ті́и разы́дꙋтсѧ** и пр. Вороги Давида бажаючі̂ єго погибели не осягнуть своєи цѣли; они будуть подо̂бными до голодныхъ псо̂въ, котрі̂ розо̂йшовши ся за ѣдженємъ и не найшовши ничого, чимъ бы могли заспокоити сво̂й голодъ, выють зъ голоду; такъ и у ворого̂въ Давида ско̂нчить ся всё лишь на нарѣканяхъ, що не могли заспокоити свого бажаня погибели Давида. Такожь ст. 15 и 16 можна о̂тнести до жидо̂въ, котрі̂ о̂тъ часо̂въ страшного убійства, сповненого на І Христѣ, неспоко̂йно въ свѣтѣ блукають ся, за земскими добрами убѣгають ся, щобы найти споко̂й, однако николи насытити ся не могуть. Зри поясненє выс. ст. 7. Тіи оба стихи можна о̂тнести заро̂вно до тыхъ душь, котрі̂ о̂тлучивши ся о̂тъ Бога, шукають щастя въ свѣтѣ, но єго нигде не могуть найти.

17. **Си́лꙋ твою̀.** Котрою ты выбавишь мене зъ грозячого менѣ небезпеченьства смерти. — **Возра́дꙋюсѧ** и пр. Давидъ знавъ о̂тъ своєи жены Мелхолы, що Саулъ хоче єго другого дня рано убити. (1. Цар. 19, 11.) Тожь Давидъ, надѣючи ся на Бога, що Богъ до того часу выбавить єго уже зъ рукъ ворого̂въ, єсть того певнымъ, що буде слѣдуючого дня рано тѣшити ся своимъ выбавленємъ, и постановляє собѣ зложити тогда подяку Богу за єго доброту и милосердіє Инші̂ беруть слово **заꙋ́тра** въ значеню: передъ всѣми иншими орудками. Въ высшо̂мъ значеню можна ту розумѣти всѣхъ праведныхъ христіянъ, котрі̂ вѣруючи въ І. Христа и служачи єму вѣрно, радують ся зъ свого о̂ткупленя, довершеного черезъ І. Христа, величають єго за житя,

18. **Помо́щникъ мо́й є҆сѝ, тебѣ̀ по́ю: ꙗ҆́кѡ Бг҃ъ засту́пникъ мо́й є҆сѝ, Бж҃е мо́й млⷭ҇ть моѧ̀.**

Псало́мъ 59.

(Євр. 60.) — Молитва упокореного, пониженого, о побѣду.

1. Въ коне́цъ, ѿ и҆змѣни́тисѧ хотѧ́щихъ, въ столпописа́нїе
2. Дв҃дꙋ, въ наꙋче́нїе: [a] Внегда̀ сожжѐ средорѣ́чїе Сѵрі́йское, и҆ Сѵрі́ю сова́лскꙋю, и҆ возврати́сѧ Їѡа́въ, и҆ порази̑ Є҆дѡ́ма въ де́бри соле́й двана́десѧть ты́сѧщъ.

---

a) 2. Цар. 8, 1. и пр.; 1. Пар. 18, 3. 12.

а колись въ небѣ вѣчно радовати ся и свого Спасителя прославляти будуть.

18. **Тебѣ̀ по́ю.** Въ твою честь и въ подяку за отриманӣ ôтъ тебе добродѣйства. — **Бж҃е мо́й млⷭ҇ть моѧ̀.** Повный вдячности къ Богу за его добродѣйства, каже св. Августинъ, не може Давидъ назвати Бога лучше, якъ называючи его своимъ милосердіемъ; есть се имя, при котрôмъ може кождый черпати потѣху, не знаючи, що то есть розпука.

1. **Въ коне́цъ.** Зри Пс. 4, 1. — **Ѿ и҆змѣни́тисѧ хотѧ́щихъ.** Зри Пс. 44, 1. — **Въ наꙋче́нїе.** Було въ звычаю давати народнӣ пѣсни народови до выученя ся на память и до розважаня содержачихъ ся тамъ правдъ и наукъ. Зри Второз. 31, 19.; 2. Цар. 1, 18.

2. **Внегда̀ сожжѐ** и пр. По щасливôй побѣдѣ Давида надъ Сирійцями и Идумейцями (2. Цар. гл. 8.), окрестнӣ вороги Давида не були еще цѣлкомъ покоренӣ; противно они були еще дуже сильными (2. Цар. 10, 6.). Тіи вороги напали имовѣрно на землю израильску и утискали Израильтянъ. Въ тôй скорби молить ся Давидъ до Бога о помôчь, описуе свою скорбь (ст. 3—7.), уповае на помôчь Божу и надѣе ся побѣды надъ воро-

3. Бж҃е [a] Ѿри́нꙋлъ ны̀ є҆сѝ, и҆ низложи́лъ є҆сѝ на́съ :
4. разгнѣ́валсѧ є҆сѝ, и҆ ᲂу҆щє́дрилъ є҆сѝ на́съ. Стра́слъ

---

a) Пс. 43, 10.

гами (ст. 8—10.) при тôй Божôй помочи, котрôй завдячує и свою послѣдну побѣду надъ Идумейцями (ст. 11—14.). Вправдѣ 1. Пар. 18, 12. находимъ сгадку про 18.000 убитыхъ Идумейцѣвъ, ту же подає ся ихъ число на 12.000 ; однако се не змѣнює рѣчи, тамто бо число може бути або спростованємъ сего другого числа або єсть звычайною похибкою писарскою. Також не змѣнює рѣчи и се, що 1. Пар 18, 12. говорить ся, що не Іоавъ але Авесса побивъ Идумейцѣвъ, такъ якъ Іоавъ бувъ начальникомъ надъ цѣлымъ войскомъ Давида, Авесса же бувъ начальникомъ сей части Давидового войска, котра побила Идумейцѣвъ. Св. Отцѣ вкладають сей псаломъ въ уста Церкви, котра на земли часто дôзнає переслѣдованя, но мимо того надѣє ся ôтъ Бога помочи, скрѣпленя и розвою. Молячій ся христіянинъ, котрый яко членъ Церкви подѣляє въ певнôй части єи судьбу, має ту на мысли царство честноты, котре ôнъ може въ собѣ основати и скрѣпити вправдѣ борючи ся съ трудностями, але и находячи помôчь въ Божôй благодати. **Средорѣ́чїє Сѵрі́йскоє.** Єсть ту бесѣда о пôвнôчнôй части Месопотаміи. — **Сѵрі́ю сова́лскꙋю.** О тôмъ зри 1. Цар. 14, 47. — **Въ де́бри соле́й.** О тôмъ зри 2. Цар. 8, 13.

3. **Ѿри́нꙋлъ ны̀ є҆сѝ.** Допустивши, щобы вороги вдерли ся до нашои земли и страшно насъ угнетали, ты якъ бы ôткинувъ насъ ôтъ себе яко недостойныхъ твоеи ôтцѣвскои любви и опѣки. — **Низложи́лъ є҆сѝ на́съ.** Поваливъ єсь насъ до стôпъ нашихъ ворогôвъ. — **Разгнѣ́валсѧ є҆сѝ.** Задля грѣхôвъ нашихъ отцѣвъ и нашихъ власныхъ. — **Ѹ҆щє́дрилъ є҆сѝ на́съ.** Коли мы каяли ся и до тебе навернули ся, ты насъ знову помиловавъ (якъ н. пр. даючи намъ побѣду надъ Сирійцями и Идумейцями).

4. **Стра́слъ є҆сѝ** и пр. Суть то образы, взятî зъ трясеня земли, котра при такôмъ трясеню на многихъ

є҆сѝ зе́млю, и҆ смѹти́лъ є҆сѝ ю҆̀: [а] и҆сцѣлѝ сокрѹ-
5 ше́нїє є҆ѧ̀, ꙗ҆́кѡ подви́жесѧ. Показа́лъ є҆сѝ лю-
демъ твои́мъ жестѡ́каѧ: [б] напои́лъ є҆сѝ на́съ
6. вїно́мъ ѹ҆миле́нїѧ. Да́лъ є҆сѝ боѧ́щимсѧ тебѣ̀

а) 2. Пар. 7, 14. б) Пс. 74, 9.

мѣстцяхъ розпадає ся (сокрѹше́нїє), пôдчасъ коли люди переймають ся боязнею, тревогою (смѹти́лъ є҆сѝ ю҆̀). Тіи образы служать ту до представленя спустошень и нещасть, якѝ спровадили непріятельскѝ напады на землю израильску и на Израильтянъ. Давидъ просить отже Бога, щобы давъ Израильтянамъ побѣду надъ ихъ ворогами и увôльнивъ ихъ ôтъ ихъ гнету, щобы могли знову повернути до давнѣйшого мирного посѣданя своєи земли.

5. **Жестѡ́каѧ.** С. є. великѝ кары и нещастя, якихъ Израильтяне дôзнали зъ стороны своихъ ворогôвъ. — **Вїно́мъ ѹ҆миле́нїѧ.** С. є. виномъ жалю, сердечного сокрушенія. Мысль єсть: Ты здѣлавъ, що мы побудженѝ тыми карами, вôйшли въ себе и пили чашу вправдѣ гôркого, но спасительного жалю. Євр. слово targelach означає напôй одурюючій и употребляє ся у Євреѣвъ для означеня стану заголомшеня и страху, въ котрôмъ чоловѣкъ не може собѣ самъ дати ніякои рады нѣ помочи. Зри Пс. 74, 9.; Ис. 51, 17. 22.; Апок. 14, 10.

6. **Да́лъ є҆сѝ** и пр. Ты, видячи нашу покуту, не давъ насъ погубити ворогамъ; ты лишивъ намъ свôй прапоръ (**зна́менїє**), въ около котрого мы с̆купленѝ найшли охорону противъ ворогамъ (**ѿ лица̀ лѹ́ка**), щобы мы не дôзнали ôтъ нихъ цѣлковитои погибели. Образъ єсть ту взятый ôтъ звычая, пôсля котрого пôдношено прапоръ, полевый знакъ до горы, коли войско мало вырушити на вôйну; ту же говорить ся о Бозѣ, якобы ôнъ самъ пôднѣсъ свôй прапоръ, взываючи Израильтянъ, щобы горнули ся пôдъ єго покровъ передъ пореслѣдуючими ихъ ворогами.

7. зна́менїе, є҆́же ᲂу҆бѣжа́ти ѿ лица̀ лꙋ́ка. Ꙗ҆́кѡ да
и҆зва́вѧтсѧ возлю́бленнїи твоѝ. спаси̇̀ десни́цею
8. твое́ю, и҆ ᲂу҆слы́ши мѧ̀. Бг҃ъ возгл҃а во ст҃ѣ́мъ
свое́мъ: возра́дꙋюсѧ, и҆ раздѣлю̀ Сїки́мꙋ, и҆ [a]
9. ю҆до́ль жили́щъ размѣ́рю. Мо́й є҆́сть Галаа́дъ,
и҆ мо́й є҆́сть Манассі́й, и҆ Є҆фре́мъ крѣ́пость гла-

---

[a] Быт. 33, 17.

---

7. **Возлю́бленнїи твоѝ.** Твôй нарôдъ выбраный, Израильтяне. — **Ѹ҆слы́ши мѧ̀.** Выслухай мои молитвы о помôчь для твого народа.

8. **Бг҃ъ возгл҃а** и пр. Коли Богъ сказавъ тіи слова, се не дасть ся точно означити; що до самои рѣчи содержить ся се Боже выречене въ пятикнижію Мойсея або 2. Цар. 7, 9. и сл., могло однако дословно, такъ якъ ту есть подане, бути высказане Израильтянамъ посредствомъ ефуда, (зри Исх. 25, 17.; 28, 15. 30.), а тогда слова **во ст҃ѣ́мъ свое́мъ** значили бы: въ своей святынѣ. Однако **глаго́лати въ ст҃ѣ́мъ** мае дуже часто значене: щось свято обѣцювати, присягати. Зр. Ам. 4, 2. — **Возра́дꙋюсѧ.** Додаймо: ôтнесши побѣду. — **Раздѣлю̀ Сїки́мꙋ** и пр. Ту подае Давидъ обѣтницю Божу що до розширеня жидôвского царства, котре було прообразомъ Церкви Божои. Имена **Сїки́мъ** и **ю҆до́лъ жили́щъ** або **Сокхѡ́тъ** (Быт. 33, 17.) представляютъ тутъ цѣлу землю хананейску; **Сїки́мъ** есть мѣстомъ Якова и стоитъ тутъ въ значеню земли по тôмъ боцѣ Іордана, а **Сокхѡ́тъ** въ значеню земли по тамтôмъ боцѣ Іордана. Мысль есть: Богъ обѣцявъ менѣ, що землею по тôмъ и по другôмъ боцѣ Іордана буду управляти пôсля мого уподобаня, що она буде моею власностію, безпечною передъ сусѣдными непріятельскими народами; Израильтяне не потребують обавляти ся, щобы тіи народы имъ тои земли не выдерли.

9. **Галаа́дъ.** Земля по другôмъ боцѣ Іордана. — **Манассі́й, Є҆фре́мъ, І҆ꙋ́да.** Тіи землѣ находили ся по

10 **вы̀ моеѧ̀, І҆ꙋ́да цр҃ь мо́й.** [а] **Мѡа́въ коно́въ ᲂу҆пова́нїѧ моегѡ̀:** [б] **на І҆дꙋме́ю прострꙋ̀ сапо́гъ мо́й: мнѣ̀ и҆ноплеме́нницы покори́шасѧ.**

а) 2. Цар. 8, 2. б) 2. Цар. 8, 14.

тôмъ боцѣ Іордана. Мысль сего стиха єсть: Я позôстану царемъ земли хананейскои а мôй нарôдъ задержить ю яко своє дѣдицтво. — **Є҆фре́мъ крѣ́пость главы̀ моеѧ̀.** Поколѣнє Єфрема яко найсильнѣйше называє ся тутъ шоломомъ або силою головы Божои. — **І҆ꙋ́да цр҃ь мо́й.** Поколѣнє Юды, котре має першеньство въ моимъ народѣ, або зъ котрого выйшли князѣ предки мои и выйдуть царѣ мои потомки. Зри Быт. 49, 10. — Молячій ся христіянинъ мыслить при ст. 8—10 о Божôй обѣтницѣ опѣки надъ Церквою и єи розвою, або такожь о царствѣ честноты, котре має въ єго серцю найти свою основу и силу. Зри выс. ст. 2.

10. **Мѡа́въ коно́въ** и пр. Край Моавитскій мусить менѣ покорити ся и служити менѣ. Задля того порôвнює Давидъ Моавитянъ съ **коно́комъ** с. є. съ сосудомъ служачимъ до мытя нôгъ; сей всѣми погордженый сосудъ єсть тутъ образомъ покореня Моавитянъ черезъ Давида. — **На І҆дꙋме́ю** и пр. Идумею замешковали потомки Исава, брата Якова. И на тую землю має Давидъ пôсля Божои обѣтницѣ поставити ногу свою с. є. пôдбити ю для свого народа. Або: выставлю ногу, щобы Идумея знимала менѣ сапоги, якъ се звыкли дѣлати невôльники своимъ панамъ, с. є. Идумею пôдчиню пôдъ мою власть. Єще инше поясненє сего мѣстця зри Вторoз. 25, 9. — **И҆ноплеме́нницы.** С. є. Филистимы, котрî такъ называють ся, понеже були для Израильтянъ цѣлкомъ чужî и зъ чужихъ сторôнъ прибули до Палестины. — **Покори́шасѧ.** Часъ минувшій вмѣсто часу будучого означає въ пророцтвахъ, що рѣчь предсказана небавомъ и цѣлкомъ певно стане ся

11. **Кто̀ введе́тъ мѧ̀ въ гра́дъ ѡ҆гражде́нїѧ? и҆лѝ**
12. **кто̀ наста́витъ мѧ̀ до І҆дꙋме́и?[а] Не ты́ ли Б҃же**
13. **ѿри́нꙋвый на́съ? и҆ не и҆зы́деши Б҃же въ си́лахъ**
на́шихъ? Да́ждь на́мъ по́мощь ѿ ско́рби: и҆
сꙋ́етно спасе́нїе человѣ́ческо.[б] Ѡ҆ Бз҃ѣ сотво-
ри́мъ си́лꙋ: и҆ то́й ѹ҆ничижи́тъ стꙋжа́ющыѧ
ні́мъ.

Псало́мъ 60.

(Євр. 61.) — Молитва царя.

1. Въ коне́цъ, въ пѣ́снехъ Дв҃дꙋ, Ѱало́мъ.

а) Пс. 43, 10. б) Пс. 17, 30.; Пс. 107, 14.

11. **Кто̀ введе́тъ** и пр. Давидъ, опираючи ся на помянутôмъ Божôмъ выреченю, пытає ся, кто побѣдоносно запровадить войско до Восора, укрѣпленои столицѣ идумейскои (Ис. 63, 1.)? при чіеи помочи се має стати ся? На тоє пытанє слѣдує ôтповѣдь въ ст. 12.

12. **Не ты́ ли Б҃же** и пр. Се поможе намъ здѣлати той самъ Богъ, котрый хотѣвъ, щобы мы черезъ якійсь часъ буля позбавленû єго ласки и помочи. — **И҆ не и҆зы́деши** и пр. Ты самъ, всемогучій Боже, станешь на чолѣ нашого войска и попровадишь насъ до побѣды надъ Идумейцями.

13. **Сꙋ́етно** и пр. Лишь въ Бозѣ наше выбавлене ôтъ тѣсноты, въ якôй находимъ ся; безъ Бога порожна всяка сила людска; кромѣ Бога никто иншій насъ не спасе.

14. **Си́лꙋ.** Великû и славнû дѣла. Зри Второз. 8, 18. — **Стꙋжа́ющыѧ на́мъ.** С. є. напастуючихъ насъ, докучаючихъ намъ.

1. **Въ коне́цъ.** Зри Пс. 4. 1. — Давидъ въ часѣ утечи передъ Сауломъ або Авессаломомъ просить Бога

2. Оу҆слы́ши [а] Бж҃е моле́нїе моѐ, вонмѝ моли́твѣ
3. моеѝ: [б] Ѿ коне́цъ землѝ къ тебѣ̀ воззва́хъ,
внегда̀ оу҆ны̀ се́рдце моѐ: [в] на ка́мень вознéслъ
4. мѧ̀ є҆сѝ: наста́вилъ мѧ̀ є҆сѝ. [г] Ꙗ҆́кѡ бы́лъ є҆сѝ
оу҆пова́нїе моѐ, сто́лпъ крѣ́пости ѿ лица̀ вра́жїѧ.

а) Пс. 5. 2.; Пс. 53, 4 б) Пс. 17, 7. в) Ис. 33, 16. г) Пс 70, 3

о удержанє свого царского достоинства для себе и своихъ наслѣдникôвъ, особливо для великого потомка, Месіи. Христіянинъ ôтмавляє сей псаломъ въ часѣ журбъ и долегливостей и надѣє ся на будучу вѣчну щасливôсть въ царствѣ небеснôмъ.

3. **Ѿ коне́цъ землѝ.** Давиду, ôтлученому ôтъ скиніи, здавало ся, якобы находивъ ся на выгнаню въ найдальшихъ закутинахъ земли. Ту має христіянинъ мыслити о своимъ пробуваню на земли, котре єсть немовъ выгнанємъ, або о якôй иншôй скорби. — **Внегда̀ оу҆ны̀ се́рдце моѐ.** Коли смутне було моє серце, переповнене боязнею и тревогою. — **На ка́мень** и пр. Ты выбавивъ мене. Образъ взятый зъ чоловѣка, котрый н. пр. зъ повени зôстане выбавленый и поставленый на пôдвысшене и безпечне мѣстце, або зъ посередъ ворогôвъ на высоку недоступну скалу. — **Наста́вилъ мѧ̀ є҆сѝ.** Ты бувъ моимъ провôдникомъ. — Часъ минувшій глаголôвъ въ ст. 3. 4. 6. можемъ уважати яко часъ теперѣшный; або мусимъ ст. 3. 4. розумѣти о давнѣйшôмъ выслуханю молитвы Давида, толкуючи се такъ: выслухай мене и теперь, якъ ты се дѣлавъ такъ часто давнѣйше. Въ євр. стоить ту часъ будучій.

4. **Ꙗ҆́кѡ бы́лъ** и пр. На ничь и на никого я не уповавъ, тôлько на тебе одного, въ тобѣ однôмъ покладавъ я мою цѣлу надѣю спасенія. — **Сто́лпъ** и пр. Ты, Боже, бувъ для мене мовъ вежою охоронною противъ моихъ ворогôвъ, ты хоронивъ мене противъ нихъ, такъ що они ничого менѣ вдѣяти не могли.

5. а) Вселю́сѧ въ селе́нїи твое́мъ во вѣ́ки: покры́юсѧ
6. въ кро́вѣ кри́лъ твои́хъ. Ꙗ҆́кѡ ты̀ Бж҃е
оу҆слы́шалъ є҆сѝ моли̑твы моѧ̑: да́лъ є҆сѝ достоѧ́нїе
7. боѧ́щымсѧ и҆̑мене твоегѡ̀. б) Днѝ на днѝ
царе́вы приложи́ши: лѣ́та є҆̑гѡ̀ до днѐ ро́да и҆̑
8. ро́да. в) Пребꙋ́детъ въ вѣ́къ предъ Бг҃омъ: мл̑ть

а) Пс. 35, 8. б) Пс. 20, 5. в) 2. Цар. 7, 12. 13

---

5. **Вселю́сѧ** и пр. Ты менѣ поможешь, що скôнчить ся моє теперѣшне выгнанє и що я въ св. скиніи тебе уже безнастанно, якъ довго жію, почитати буду. — **Въ кро́вѣ кри́лъ твои́хъ**. Зри Пс. 35, 8.

6. **Да́лъ є҆сѝ достоѧ́нїе.** Ты давъ менѣ и моимъ наслѣдникамъ въ дѣдицтво землю хананейску, зъ котрои я зôставъ теперь выгнаный, щобы при твоєи помочи назадъ до неи повернути. — **Боѧ́щымсѧ и҆̑мене твоегѡ̀.** Боячимъ ся тебе с. є. Израильтянамъ и Давиду ихъ царю. Въ высшôмъ значеню розумѣє ся ту дѣдицтво небесного царства, котре дôстає ся въ участи тымъ, що Бога боять ся и єму вѣрно служать.

7. **Днѝ на днѝ** и пр. Ты дась цареви довгє житє, або: ты здѣлаєшь єго царство тревалымъ. — **Лѣ́та є҆̑гѡ̀** и пр. Ты дась єму потомство, котре займе єго престолъ, особливо же дась єму великого потомка, Месію, котрого царство буде вѣчне.

8. **Пребꙋ́детъ** и пр. Давидъ самъ и потомки єго будуть царствовали пôдъ могучимъ покровомъ Божимъ въ найдальши̂ вѣки. Въ ôтношеню до І. Христа розумѣємъ єго вѣчне царстванє въ небѣ по правôй руцѣ Отца. — **Мл̑ть** и пр. Никто не єсть въ станѣ поняти милосердіє Боже оказане Давиду и єго царству, анѣ вѣрнôсть Божу въ выповненю даныхъ Давиду обѣтницъ. Вѣрный христіянинъ може ту мати на мысли вѣчне царство небесне, до котрого єго Богъ въ своимъ безконечнôмъ милосердію покликавъ и котре єму дасть Богъ певно яко вѣрный въ своихъ приреченяхъ, наколи хри-

9. **и҆ и҆́стинꙋ є҆гѡ̀ кто̀ взы́щетъ? [а] Та́кѡ воспою̀ и҆́мени твоемꙋ̀ въ вѣ́ки, возда́ти мнѣ̀ моли̑твы моѧ̀ де́нь ѿ днѐ.**

Псало́мъ 61.

(Євр. 62) — О упованію на Бога и переданю ся на его волю.

1. Въ коне́цъ, ѡ҆ І҆ді́дꙋмѣ, Ѱало́мъ Дв҃дꙋ.
2. **Не [б] Бг҃ꙋ ли покине́тсѧ дꙋша̀ моѧ̀? ѿ тогѡ́ бо**
3. **спасе́ніе моѐ. [в] И҆́бо то́й Бг҃ъ мо́й и҆ спа́съ мо́й,**

а) Пс. 49, 14. б) Пс. 56, 7 в) Пс. 17. 2.

стіянинъ заслужить собѣ на тоеже своимъ богоугоднымъ житемъ.

9. **Та́кѡ воспою̀** и пр. А протое, если выповнишь се мое прошеніе и выбавишь мене и мôй нарôдъ ôтъ ворогôвъ, буду въ псалмахъ прославлявъ имя твое, твою силу и доброту. — **Возда́ти** и пр. Зри Пс. 21, 26. — **Де́нь ѿ днѐ.** Щодня, всегда, безнастанно.

1. **Въ коне́цъ.** Зри Пс. 4, 1. — **Ѿ І҆ді́дꙋмѣ.** Зри Пс. 38, 1. — Сей псаломъ може походити зъ часôвъ Саулового або такожь Авессаломового переслѣдованя; такъ бо въ однôмъ якъ и въ другôмъ бувъ Давидъ переслѣдованый задля свого царского достоинства, а въ обохъ тыхъ переслѣдованяхъ покладавъ ôнъ свою надѣю въ Бозѣ а не въ людяхъ.

2. **Не Бг҃ꙋ** и пр. Чи мавъ бы я въ скорби ôтказовати на Бога? чи не мавъ бы я терпеливо зносити его допусты и очѣковати его ласки и выбавленя, котре тôлько ôтъ него одного зависить?

3. **Не подви́жꙋсѧ на́ипа́че.** Не захитаю ся въ моей терпеливости, въ моимъ упованію на Бога, хотяй бы мене мои вороги и якъ тяжко напастовали и менѣ до-

4. застꙋ́пникъ мо́й: не подви́жꙋсѧ наипа́че. Доко́лѣ
належитѐ на человѣ́ка? ѹ҆бива́ете всѝ вы̀, ꙗ҆́кѡ
стѣнѣ̀ преклоне́нѣ, и҆ [а] ѡ҆пло́тꙋ возринове́нꙋ. [б]
5. Ѻ҆ба́че цѣ́нꙋ мою̀ совѣща́ша ѿри́нꙋти: теко́ша
въ жа́жди: ѹ҆стѝ свои́ми бл҃гословлѧ́хꙋ, и҆ се́рд-
6. цемъ свои́мъ кленѧ́хꙋ. Ѻ҆ба́че Бг҃ови повини́сѧ
7. дꙋшѐ моѧ̀: ꙗ҆́кѡ ѿ тогѡ̀ терпѣ́нїе моѐ. И҆́бо [в]
то́й Бг҃ъ мо́й и҆ сп҃съ мо́й, застꙋ́пникъ мо́й: не
8. преселю́сѧ. Ѽ Бз҃ѣ спасе́нїе моѐ и҆ сла́ва моѧ̀:

а) Ис. 30, 13. б) Пс. 27, 3.; Єрем. 9, 8. в) 2. Пар. 25, 8.

кучали. Иншû поясняють: Богъ не приведе мене уже въ бôльше прикре положенє.

4. **Доко́лѣ належитѐ** и пр. Якъ довго будете єще натирати на мене? Якъ довго не залишите єще переслѣдовати мене? — **Ѹ҆бива́ете** и пр. Вы важите на моє житє, стараєте ся мене погубити. — **Ꙗ҆́кѡ стѣнѣ̀** и пр. С. є. вы нападаєте на мене, котрый єсмь слабосильнымъ и близькимъ упадку, подôбнымъ до стѣны грозячои заваленємъ або до обгороды, котрои каменѣ суть розкиненû або зле споєнû.

5. **Ѻ҆ба́че цѣ́нꙋ** и пр. Они загадали позбавити мене царского достоинства, котрымъ Богъ почтивъ мои чесноты и заслуги. — **Теко́ша въ жа́жди.** Они бажаючи моєи погибели неутомимо переслѣдовали мене. — **Ѹ҆стѝ свои́ми** и пр. На внѣ удавали они моихъ щирыхъ прі ятелей, а въ душѣ крыли найгôршû намѣры противъ мене. Зр. Пс. 11, 3.

6. **Ѻ҆ба́че Бг҃ови** и пр. Давидъ ободряє себе до безъусловного переданя ся на волю Божу. — **Терпѣ́нїе.** Упованіє, надѣя мого спасенія.

7. **Не преселю́сѧ.** С. є. не буду позбавленый мого стану, не упаду; або: не останy довше на выгнаню. Зри выс. ст. 3.

8. **Бг҃ъ по́мощи моеѧ̀.** Богъ єсть моимъ помôчникомъ.

Бг҃ъ по́мощи моеѧ̀, и҆ оу҆пова́нїе моѐ на Бг҃а. а)
9. **Оу҆пова́йте на него̀ ве́сь со́нмъ лю́дей:** б) **и҆злїѧ́й-**
те предъ ни́мъ сердца̀ ва́ша, ꙗ҆́кѡ Бг҃ъ помо́щ-
10. **никъ на́шъ.** в) **О҆ба́че су́етни сы́нове человѣ́че-**
стїи: лжи́ви сы́нове человѣ́честїи въ мѣ́рилѣхъ
11. **є҆́же непра́вдовати: тї́и ѿ су́еты̀ вку́пѣ. Не**
оу҆пова́йте на непра́вду, и҆ на восхище́нїе не же-
ла́йте: г) **бога́тство а҆́ще тече́тъ, не прилага́йте**

а) Пс. 4, 6 б) Іов. 30, 16. в) Пс. 38, 6; Ис. 40, 23.; Дан. 4, 32. г) Мат. 19, 22.; Лук. 12, 19.; 1. Тим. 6, 9. 17.

---

9. **Оу҆пова́йте** и пр. Давидъ, поученый опытомъ, досвѣдчивши на собѣ самôмъ, якъ то спасительно єсть уповати на Бога, взыває такожь другихъ, щобы въ Бозѣ покладали свою надѣю и щобы єму яко все готовому помôчникови съ всею щиростію серця предкладали всѣ свои желанія и потребы.

10. **О҆ба́че су́етни** и пр. Давидъ остерѣгає другихъ, щобы не уповали на людей, котрî суть немôчнî, безсильнî и обманчивî, котрî навѣть въ продажи радо ошукують своихъ ближныхъ на мѣрѣ и вазѣ. Иншî поясняють слова: **лжи́ви сы́нове** и пр. такъ: наколи бы тыхъ людей положено на вазѣ справедливости, тогды оказали ся бы они дуже легкими, не маючими ніякои вартости. — **Тї́и ѿ су́еты̀ вку́пѣ.** Они себе самыхъ и другихъ ошукують порожными надѣями и намѣрами, не могучи нѣ собѣ нѣ другимъ помочи.

11. **Не оу҆пова́йте** и пр. Давидъ остерѣгає тутъ передъ кривдженємъ, гнобленємъ и грабленємъ другихъ. Мовъ бы казавъ: Якъ не можете спускати ся на людску помôчь, котра єсть по части невыстарчаюча а по части обманчива, такъ само не маєте спускати ся на вашу власну силу, власть и богацтва, справедливо чи несправедливо узысканî, — всё бо єсть пусте и не спасе васъ, наколи вамъ недостане Божои помочи. — **А҆́ще тече́тъ.** Єсли зббльшає ся, прибуває. — **Не прилага́йте се́рдца.** Не привязуйте ся до нихъ збыточно анѣ въ нихъ надѣи вашои не покладайте. Зри 1. Кор. 7, 30. 31.

12. сє́рдца. Є҆ди́ною глаго́ла Бг҃ъ, двóѧ сїѧ̑ слы́-
13. шахъ: занѐ держа́ва Бж҃їѧ: И҆ твоѧ̀ Гд҃и млⷭ҇ть:
[а] ꙗ҆́кѡ ты̀ возда́си комꙋ́ждо по дѣлѡ́мъ є҆гѡ̀.

Псало́мъ 62.

(Євр. 63.) — Туга за св. скинією и за Богомъ.

1. Ѱало́мъ Дв҃дꙋ, внегда̀ бы́ти є҆мꙋ̀ въ пꙋсты́ни І҆ꙋдє́йстѣй.
2. Бж҃е Бж҃е мо́й [б] къ тебѣ̀ ѹ҆́тренюю: [в] возжада̀ тебѣ̀ дꙋша̀ моѧ̀, ко́ль мно́жицею тебѣ̀ пло́ть моѧ̀, въ земли̇̀ пꙋ́стѣ и҆ непрохо́днѣ и҆ безво́д-

---

а) Іов. 34. 11.; Притч. 24. 12; Єрем. 32, 19.; Єзек. 33, 20. Мат. 16, 27.; Рим. 2. 6. б) Ис. 26, 9. в) Пс. 41, 3.

---

12. **Є҆ди́ною** и пр. Разъ обѣцявъ Богъ, що ôнъ одинъ поможе, и що помôчь кого-нибудь другого єсть порожна; єго слово єсть дане разъ на всегда и николи не змѣнює ся. — **Двóѧ сїѧ̑** и пр. Тыми двома рѣчами, о котрыхъ чувъ Давидъ, читаючи о нихъ въ законѣ Мойсея н. пр. Исх. 20, 5., суть Божа **держа́ва** с. є. могучôсть, передъ котрою мусять смирити ся навѣть найсильнѣйши̂ гнобителѣ, и (ст. 13) Божа **ми́лость**, Боже милосердіє, силою котрого Богъ приходить въ помôчь гнобленымъ и ними опѣкує ся, нагороджаючи ихъ за дôзнани̂ кривды и оказану терпеливôсть, а караючи несправедливыхъ пôсля того, якъ собѣ заслужили. Се потѣшає чоловѣка въ нещастю.

1. **Внегда̀ бы́ти** и пр. Сей псаломъ уложивъ Давидъ имовѣрно въ часѣ своєи утечи передъ Сауломъ, укрываючи ся передъ нимъ на границѣ Идумеѣ, въ полудневôй части поколѣня Юды, а именно въ пустынѣ юдейскôй, лежачôй межи Єрусалимомъ а Єрихономъ ôтти удавъ ся Давидъ въ своєй дальшôй утечи до земли моавитскôй. Зри 1. Цар. гл. 22. Thalhofer єсть мнѣнія, що сей псаломъ уложивъ Давидъ въ часѣ переслѣдованя Авессаломового. Зри 2. Цар. 15, 23.; 16, 2.

2. **Къ тебѣ̀ ѹ҆́треню.** Зъ самого рана, заразъ по обудженю ся, звертаю до тебе мои очи, мои мысли, съ

3. нѣ. [а] Та́кѡ въ ст҃ѣмъ ꙗ҆ви́хсѧ тебѣ̀, ви́дѣти
4. си́лꙋ твою̀ и҆ сла́вꙋ твою̀. Ꙗ҆́кѡ лꙋ́чши млⷭ҇ть
твоѧ̀ па́че живѡ́тъ: ᲂу҆стнѣ̀ мои̑ похвали́тѣ тѧ̀.
5. Та́кѡ благословлю́ тѧ въ животѣ̀ мое́мъ: ѡ҆̂
6. и҆́мени твое́мъ воздѣжꙋ̀ рꙋ́цѣ мои̑. Ꙗ҆́кѡ ѿ тꙋ-

тугою шукаю тебе. — **Возжада̀** и пр. Тѣломъ и душею, цѣлымъ моимъ естествомъ тужу за тобою, бажаю чимъ скорше покланяти ся тобѣ въ притворѣ св. скиніи. — **Ко́ль мно́жицею.** Тую тугу за тобою подѣлює съ моєю душею и моє тѣло, бажаючи усильно увôльнити ся ôтъ невыгôдъ и терпѣній, яки̂ поносить. Туга тѣла выражає силу туги Давида; сильни̂ чувства удѣлюють ся и тѣлу. Зр. Пс. 83, 3. — **Непрохо́днѣ.** Не маючôй дорôгъ, стежокъ нѣ слѣдôвъ людскои стопы.

3. **Та́кѡ въ ст҃ѣмъ** и пр. Хотяй єсмь теперь ôтдаленый ôтъ твоеи св. скиніи, однако съ такимъ самымъ усердємъ стою тутъ передъ тобою и розважаю твоє величіє и доброту, просячи тебе о помôчь въ теперѣшнôй моєй печали, якъ я се звыкъ бувъ чинити въ Єрусалимѣ въ притворѣ твоеи св. скиніи; тѣломъ бо єсмь ôтъ неи ôтдаленый, но духомъ єсмь тамъ присутный.

4. **Ꙗ҆́кѡ лꙋ́чши** и пр. Давидъ тужить за Богомъ въ св. скиніи для того такъ усильно, бо знає, що ôтъ св. скиніи походить всяка помôчь и що Божа благодать, позваляюча єму бути при Бозѣ въ св. скиніи, єсть нескôнчено лучша нѣжь житє съ всѣми земскими добрами. — **Оу҆стнѣ** и пр. Тамъ въ св. скиніи хочу я прославляти тебе, якъ я се дѣлавъ передъ моєю утечею.

5. **Та́кѡ.** Коли моє прошенє буде выповнене, коли скôнчить ся моє переслѣдованє и я знову буду въ Єрусалимѣ. — **Благословлю́** и пр. Якъ довго жію, хочу тебе прославляти и въ молитвахъ благодарныхъ возносити до тебе мои руки.

6. **Ꙗ҆́кѡ ѿ тꙋ́ка** и пр. При жертвахъ палено особливо тукъ яко часть найлучшу; для того єсть тукъ

а) Пс. 22, 6.; Пс 26, 4.

ка и҆ ма́сти да и҆спо́лнитсѧ дꙋша̀ моѧ̀: и҆ ѹ҆стна́-
7. ма ра́дости восхва́лѧтъ тѧ̀ ѹ҆ста̀ моѧ̀. [а] А҆́ще
помина́хъ тѧ̀ на посте́ли моеѝ, на ѹ҆́тренихъ
8. поꙋча́хсѧ въ тѧ̀: Ꙗ҆́кѡ бы́лъ є҆сѝ помо́щникъ
мо́й, [б] и҆ въ кро́вѣ крилꙋ̀ твое́ю возра́дꙋюсѧ.
9. Прилпѐ дꙋша̀ моѧ̀ по тебѣ̀: [в] мене́ же прїѧ́тъ
10. десни́ца твоѧ̀. Ті́и же всꙋ́е и҆ска́ша дꙋ́шꙋ мою̀:

а) Пс. 34, 28. б) Пс 16, 8. в) Ис. 41, 10.

въ загалѣ образомъ чогось найлучшого, ту найобыльнѣйшого Божого благословенія, подаючого чоловѣкови найбôльше щасте. Давидъ просить отже Бога, щобы наповнивъ его душу богацтвомъ своихъ ласкъ и потѣхи, позваляючи е́му вернути до св. скиніи, а тогды и уста его будуть съ радостію выхваляти Бога.

7. **А҆́ще помина́хъ** и пр. Давидъ описує, якъ дуже тужить ôнъ за Богомъ. Коли я, каже ôнъ, обудивши ся въ ночи, на тебе сгадаю, то не засыпляю николи, но розмышляю о твоей любви и добротѣ ажь до рана. Або: наколи навѣть положивши ся въ вечеръ на спочинокъ, памятаю на тебе, то далеко бôльше рано, не будучи уже обтяженый сномъ, буду розмышлявъ о тобѣ о твоей любви, о твоей опѣцѣ надôмною. — **Поꙋча́хсѧ.** О тôмъ словѣ зри Пс. 34, 28.

8. **И҆ въ кро́вѣ** и пр. Пôдчасъ розмышляня буде мене побуджовати до радости особливо тая гадка, що ты мене ослонюєшь своєю опѣкою. Зр. Пс. 35, 8.

9. **Прилпѐ** и пр. Моя душа, дôзнавши ôтъ тебе, мого покровителя, такъ много добра, прилягла, привязала ся до тебе щирою, сердечною любовію, и для того правиця твоя спомагала мене такъ часто, выбавляючи мене зъ рôжныхъ а великихъ небезпеченьствъ; тожь такои помочи и опѣки противъ моихъ ворогôвъ могу я надѣяти ся и теперь и на будуче.

10. **Ті́и же всꙋ́е** и пр. Надармо отже настають мои вороги на моє житє, надармо силують ся они мене по-

11. [а] **вни́дꙋтъ въ преисп́ѡднѧѧ землѝ: Предадѧ́тсѧ**
12. **въ рꙋ́ки ѻ҆рꙋ́жїѧ: ча̑сти ли́совѡмъ бꙋ́дꙋтъ. Ца́рь же возвесели́тсѧ ѡ҆ Бз҃ѣ:** [б] **поҳва́литсѧ всѧ́къ клены́йсѧ и҆̑мъ, ꙗ҆́кѡ загради́шасѧ ꙋ҆ста̀ глаго́лющихъ непра́веднаѧ.**

б) Числ. 16, 32. б) Второз 6. 13.; Ис 19. 18 ; Єрем. 4. 2

губити; радше они самî марно погинуть и зôстануть до пекла вкиненî. — **Дꙋ́шꙋ мою̀.** Моє житє. — **Въ преиспѡ́днѧѧ землѝ.** Свѣтъ пôдземный, пекло, євр. scheol. Зри Іов. 7, 9.; 10, 21.

11. **Предадѧ́тсѧ** и пр. Ихъ постигне кара Божои справедливости; они згинутъ ôтъ непріятельского меча. — **Ча̑сти** и пр. Ихъ тѣла стануть ся добычею, жиромъ лисôвъ, шакалôвъ. Мысль єсть: ихъ мертвî тѣла лишать ся на земли непохованî и будуть пожертî черезъ дикî звѣрята. Зр. Ис. 18, 6.

12. **Ца́рь же** и пр. Я же буду тѣшивъ ся, дôзнавши такъ особлившои помочи Божои, будучи выбавленымъ зъ рукъ моихъ ворогôвъ и утвердженымъ на царскôмъ престолѣ. — **Поҳва́литсѧ** и пр. Всѣ добрî, побожнî люди, котрî въ потребѣ кленуть ся правдивымъ Богомъ, и тымъ способомъ єму честь ôтдають, будуть тымъ величали ся, що стояли по сторонѣ царя а не єго ôтступникôвъ, ворохобникôвъ, котрî очернювали царя и ложнî рѣчи о нимъ говорили; тіи клеветники и вороги царя зôстануть ôтъ Бога укаранî смертію, котра на всегда замкне ихъ беззаконнî уста.

Псалóмъ 63.

(Євр. 64) — Молитва о помôчь и покровъ.

1. Въ конéцъ, Ѱалóмъ Дв҃дꙋ.
2. Оу҆слы́ши Бж҃е гла́съ мо́й, внегда̀ моли́тимисѧ
къ тебѣ̀: ѿ стра́ха вра́жїѧ и҆змѝ дꙋ́шꙋ мою̀.
3. Покры́й мѧ̀ ѿ со́нма лꙋка́внꙋющихъ, ѿ мно́-
4. жества дѣ́лающихъ непра́вдꙋ: [a] И҆́же и҆зъѡстри́-
ша ꙗ҆́кѡ ме́чь ꙗ҆зы́ки своѧ̀, напрѧго́ша лꙋ́къ
5. сво́й, ве́щь го́рькꙋ. Сострѣлѧ́ти въ та́йныхъ не-
поро́чна: внеза́пꙋ сострѣлѧ́ютъ є҆го̀, и҆ не оу҆боѧ́т-

---

[a] Пс. 54, 22.; Пс. 58, 8.; Єрем. 9, 3.

---

1. **Въ конéцъ.** Зри Пс. 4, 1. — Головна мысль сего псалма есть: Где потреба найбôльша, тамъ Божа помôчь найблизша, тому не упадай на дусѣ, не трать надѣи. Тои правды досвѣдчивъ Давидъ на собѣ часто въ часѣ Сауловогo переслѣдованя: зъ того имовѣрно часу походить сей псаломъ.

2. **Ѿ стра́ха вра́жїѧ.** Щобы я не потребовавъ боятися моихъ ворогôвъ, настаючихъ на моє житє; щобы я бувъ выбавленый ôтъ небезпеченьства смерти, грозячого менѣ зъ стороны моихъ ворогôвъ.

3. **Покры́й** и пр. Хорони мене передъ тою чередою злобныхъ и беззаконныхъ людей, котрыхъ єсть много а котрî всѣ силують ся, щобы мене погубити.

4. **И҆́же и҆зъѡстри́ша** и пр. Клеветы, киданî на Давида єго ворогами, порôвнують ся ту съ острымъ мечемъ, съ стрѣлами, заправлеными трутиною. — **Ве́щь го́рькꙋ.** Такъ называє ся клевета — гôрка для Давида, болесна и шкôдлива, бо згубу єму способляча.

5. **Сострѣлѧ́ти** и пр. Вороги очернюючî Давида и настаючî хитро и пôдступно на єго житє порôвнують ся тутъ съ розбишаками, котрî зъ укрытого мѣстця стрѣляють до переходячихъ людей, щобы ихъ забити и обрабовати. — **Непоро́чна.** Невинного Давида. — **И҆ не**

6. сѧ. **Оу҆тверди́ша себѣ̀ сло́во лꙋка́вое, повѣ́даша**
скры́ти сѣ́ть, рѣ́ша: [а] кто̀ оу҆́зритъ и҆̑хъ?
7. **И҆спыта́ша беззако́нїе: и҆счезо́ша и҆спыта́ющїи**
и҆спыта̑нїѧ; пристꙋ́питъ человѣ́къ [б] и҆ се́рдце
8. **глꙋбоко̀: И҆ вознесе́тсѧ Бг҃ъ, стрѣ̑лы младе́нецъ**
9. **бы́ша ꙗ҆́звы и҆̑хъ. [в] И҆ и҆знемого́ша на нѧ̀ ꙗ҆зы́-**

[а] Іов. 22, 13.; 24, 15. [б] Єрем. 17, 9. [в] 7, 16.

оу҆боѧ́тсѧ. Ôтъ того злобного ихъ намѣру не встримує ихъ анѣ боязнь Бога анѣ боязнь людей.

6. **Оу҆тверди́ша** и пр. Они постановили собѣ сильно мене погубити; тоє своє лукаве намѣрене уважають они яко неôтмѣнне. — **Повѣ́даша** и пр. Они намавляли ся, щобы заставити на мене сѣти такъ осторожно, щобы я ихъ не мôгъ запримѣтити и ихъ уникнути. — **Кто̀ оу҆́зритъ и҆̑хъ?** С. є. ворогôвъ, скрыто дѣлаючихъ на погибель Давида.

7. **И҆спыта́ша** и пр. Они шукають всегда новыхъ а злобныхъ, беззаконныхъ способôвъ до осягненя своєи безбожнои цѣли шкодженя менѣ и погубленя мене; они трудять ся надъ тымъ ажь до утомленя, або: ажь несподѣвана кара Божа положить конець ихъ хитростямъ. Часъ минувшій стоить ту, якъ се єсть въ звычаю у пророкôвъ, замѣсть часу будучого. — **Пристꙋ́питъ** и пр. Злŷ люди старають ся вышукати рôжнŷ хитрŷ и глубоко обдуманŷ способы на мою погибель, однако Богъ (ст. 8.) своєю глибшою и высшою мудростію выкрыє и знѣвечить всѣ ихъ намѣры и заходы, за що єго будуть вразъ съ мною прославляти всѣ побожнŷ люди.

8. **Стрѣ̑лы младе́нецъ** и пр. Раны, якŷ они менѣ задають своими клеветами и хитростями, суть такъ незначнŷ, якъ бы були заданŷ стрѣлами, выпущеными ôтъ малыхъ, слабосильныхъ дѣтей.

9. **И҆ и҆знемого́ша** и пр. Ихъ злобнŷ, помовнŷ языки притупили ся, стратили свою силу на ихъ власну шкоду; они свѣдчили противъ нихъ самыхъ, спосоплячи

10. цы и҆̑хъ: смꙋти́шасѧ всѝ ви́дѧщїи и҆̑хъ. И҆
оу҆боѧ́сѧ всѧ́къ человѣ́къ: и҆ возвѣсти́ша дѣла̀
11. Бж҃їѧ и҆ творе́нїѧ є҆гѡ̀ разꙋмѣ́ша. [a] Возвесели́т-
сѧ пра́ведникъ ѡ҆ Гд҃ѣ, и҆ оу҆пова́етъ на него̀:
и҆ похва́лѧтсѧ всѝ пра́вїи се́рдцемъ.

Ѱало́мъ 64.

(Євр. 65.) — Богъ єсть всякои хвалы достойный.

1. Въ коне́цъ, Ѱало́мъ пѣ́снь Дв҃дꙋ, пѣ́снь Ї҆еремі́ева и҆ Ї҆езекїи́лева: люде́й преселе́нїѧ, є҆гда̀ хотѧ́хꙋ и҆сходи́ти.

---

a) Пс. 31, 11.

имъ самымъ погибель. — **Смꙋти́шасѧ** и пр. Тая Божа кара має найлучши̂ наслѣдки; боязнь переймає всѣхъ, котри̂ ю видять.

10. **Возвѣсти́ша** и пр. Люди видячи̂ тую Божу кару величають справедливôсть Божу и пôзнають, якъ Богъ взглядомъ добрыхъ єсть ласкавымъ а якъ строгимъ єсть ôнъ судіею для злыхъ.

11. **Возвесели́тсѧ** и пр. Давидъ же а съ нимъ всѣ праведни̂, дôзнавши въ своєй потребѣ Божои помочи, будуть тѣшили ся зъ побѣды справедливости надъ злобою, наберуть єще бôльшого довѣрія до Бога и будуть тымъ величали ся, що належать до Бога и находять ся пôдъ єго могучою опѣкою и покровомъ.

1. **Въ коне́цъ**. Зри Пс. 4, 1. — **Ѱало́мъ пѣ́снь** и пр. Пôсля мнѣнія гдеякихъ толкователей уложивъ Давидъ сей псаломъ на подяку Богу за щасливе зôбранє плодôвъ земныхъ на праздникъ жнивъ (Исх. 23, 16.), а наведени̂ въ тôй написи пророки передали сей псаломъ жидамъ, щобы єго спѣвали, вертаючи колись зъ неволи. Пôсля мнѣнія иншихъ толкователей бувъ одинъ зъ тыхъ пророкôвъ самъ авторомъ сего псалма. Пôсля

2. **Тебѣ̀ подоба́етъ пѣ́снь Бж҃е въ Сїѡ́нѣ,** [а] **и҆ те-**
3. **бѣ̀ возда́стсѧ моли́тва въ Ї҆ерꙋсали́мѣ.** [б] **Оу҆слы́-**
ши моли́твꙋ мою̀: къ тебѣ̀ всѧ́ка пло́ть прїи҆-
4. **детъ. Словеса̀ беззако́нникъ премого́ша на́съ:**

а) Пс. 49, 14. б) Пс. 144, 21 ; Єрем. 32, 27.

многихъ католицкихъ толкователей есть сей псаломъ пророчою пѣснею благодарною за Церковь, зôбрану зъ поганъ (ст. 3.). Молячій ся христіянинъ дякує въ тôмъ псалмѣ Богу за отримани̂ тѣлесни̂ и душевни̂ ласки.

2. **Тебѣ̀ подоба́етъ** и нр. Тобѣ, Боже, належить ся хвала въ Сіонѣ, въ Єрусалимѣ, въ тôмъ святôмъ мѣстѣ, где есть твоя церковь, твôй олтарь и твои слуги церковни̂. О Сіонѣ зри Пс. 2, 6. ; Пс. 19, 3. — **Моли́тва.** Єсть ту бесѣда (подôбно якъ въ Пс. 49, 14. и якъ має лат. текстъ) о жертвахъ обѣцяныхъ Богу а маючихъ єму приносити ся за отримани̂ добродѣйства. Всѣ же таки̂ жертвы не могли бути гдеинде якъ тôлько въ Єрусалимѣ принесени̂.

3. **Къ тебѣ̀ всѧ́ка** и пр. Всѣ люди звертають ся до тебе а колись навернуть ся до тебе всѣ народы поганьски̂. Ис. 66, 23.

4. **Словеса̀** и пр. Хитри̂, пôдступни̂ заходы нашихъ ворогôвъ перемогли насъ. Въ тôмъ случаю стоять ту **словеса̀** въ значеню дѣлъ, якъ се часто въ св. Письмѣ буває. Зри Быт. 39, 7. Або можна тутъ брати **словеса̀** въ властивôмъ значеню яко клеветы, хулы, злорѣченя и т. д — **И҆ нечє́стїѧ** и пр. Понеже задля нашихъ грѣхôвъ безбожни̂ взяли верхъ надъ нами, протоє просимъ тебе о помилованє насъ, щобы мы могли выдобути ся зъ такъ великихъ нещасть. Псаломникъ начинає свою благодарну и похвальну молитву ôтъ вызнаня грѣховности, понеже Богъ не принимає такои молитвы, котра не походить зъ покорного, розкаяного серця.

5. и҆ нечє́стїѧ на́ша ты̀ ѿчи́стиши. **Блаже́нъ** є҆го́же
и҆збра́лъ є҆сѝ и҆ прїѧ́лъ, всели́тсѧ въ дворѣ́хъ
твои́хъ: и҆спо́лнимсѧ въ благи́хъ до́мꙋ твоегѡ̀:
6. ст҃ъ хра́мъ тво́й: **Ди́венъ** въ пра́вдѣ: ᲂу҆слы́ши
ны̀ Бж҃е Спаси́телю на́шъ, ᲂу҆пова́нїе всѣ́хъ кон-
7. це́й земли̂, и҆ сꙋ́щихъ въ мо́ри дале́че:[a] **Ѹ҆го-**
товлѧ́ѧй го́ры крѣ́постїю свое́ю, препоѧ́санъ си-

---

[a] Амосъ 4, 13

5. **Блаже́нъ** и пр. Народъ израильскій есть щасливый, бо его выбравъ Богъ и удостойвъ тои чести, що може зближати ся до него въ св. скиніи, щобы мôгъ отримовати ôтъ него обыльне благословеніе. Въ высшôмъ значеню буде мысль така: Якъже щасливый той, кого ты выберешь и пріймешь въ свою опѣку и надѣлишь твоею благодатію; ôнъ буде участникомъ дôбръ духовныхъ, якû ты подаешь въ обыльности вѣрнымъ и праведнымъ членамъ твоеи св. Церкви такъ за житя якъ и по смерти. —**Въ дворѣ́хъ твои́хъ.** Въ притворѣ твоеи св. скиніи, а потôмъ въ небѣ.—**Ст҃ъ хра́мъ тво́й.** Въ нимъ бо жіе, мешкае Богъ найсвятѣйшій, и освячуе тыхъ, що до него належать, дѣлае ихъ праведными, святыми. Зр. Пс. 5, 8.

6. **Ди́венъ въ пра́вдѣ.** Храмъ Божій есть повный чудесной справедливости; безбожнû бо суть ôттамъ выключенû; тамъ мае свое мѣстце тôлько справедливôсть, чистота, святôсть, побожнôсть и т. д. — **Ѹ҆пова́нїе** и пр. Ты, на котрого уповають всѣ народы, жіючû въ всѣхъ краяхъ, а навѣть на найдальше ôтдаленыхъ островахъ.

7. **Ѹ҆готовлѧ́ѧй** и пр. Ты, который своею всемогучостію уладжуешь горы въ розличный хосенъ для людей и звѣрятъ, даючи на нихъ рости травѣ, зѣлямъ и деревамъ, наповняючи ихъ внутро рôжными металями и дорогими каменями и т. д. — **Препоѧ́санъ си́лою.** Вооруженый всемогучостію, щобысь мôгъ дѣлати, що тôлько схочешь.

8. лою: а) Смꙋщáѧй глꙋбинꙋ̀ морскꙋ́ю, шꙋ́мꙋ вóлнъ
9. є҆гѡ̀ кто̀ постои́тъ? смѧтꙋ́тсѧ ꙗ҆зы́цы: И҆ оу҆бо-
ѧ́тсѧ живꙋ́щїи въ концáхъ ѿ знáменїй твои́хъ:
10. и҆схóды оу҆́тра и҆ вéчера оу҆краси́ши. б) Посѣти́лъ
є҆сѝ зéмлю, и҆ оу҆пои́лъ є҆сѝ ю҆̀, оу҆мнóжилъ є҆сѝ
ѡ҆богати́ти ю҆̀: в) рѣкà Бж҃їѧ напóлнисѧ вóдъ:
оу҆готóвалъ є҆сѝ пи́щꙋ и҆̀мъ, ꙗ҆́кѡ тáкѡ (є҆́сть)

а) Пс. 106, 29.; Мат. 8, 26. б) Второз. 11, 11.; 33, 28. в) Пс. 45, 5.

---

8. **Смꙋщáѧй** и пр. Ты, котрый, коли тôлько хочешь, глубину морску бурею порушуєшь и спроваджуєшь шумъ волнъ морскихъ, котрымъ никто зъ людей оперти ся не може, передъ котрыми кождый чоловѣкъ єсть немôчный, безсильный. — **Смѧтꙋ́тсѧ ꙗ҆зы́цы.** Народы, жіючи̂ на цѣлôй земли, навѣть въ найдальшихъ краяхъ, видячи твою силу, твою всемогучôсть, яку ты оказуєшь въ природѣ, а рôвно въ караню поодинокихъ людей и цѣлыхъ народôвъ и въ несеню имъ твои чудеснои помочи, дрожать зъ страху, зъ боязни передъ тобою (ст. 9.).

9. **И҆схóды** и пр. Всюда — въ цѣлôмъ свѣтѣ, и тамъ, где сходить заря ранна, и тамъ, где указує ся заря вечѣрна, ôтъ сходу до заходу сонця можна бачити слѣды твого благословенія. Або: Ты, Боже, краснымъ, пріятнымъ дѣлаєшь схôдъ и захôдъ сонця; одно и друге єсть пріятне для людей; схôдъ бо сонця вертає свѣтло по темнотѣ, а люди могуть начати перервани̂ працѣ, захôдъ же спроваджує темноту, щобы люди утомлени̂ по працѣ могли ôтпочинкомъ покрѣпити свои силы.

10. **Посѣти́лъ** и пр. Часъ минувшій въ тôмъ стиху означає тутъ се, що Богъ „звыкъ“ чинити въ свѣтѣ яко найдобротлившій Отецъ всѣхъ людей. „Посѣтити землю“ значить тутъ тоє само, що обдарити ю добродѣйствами, с. є. землю суху звохчити и насытити водою, такожь збогатити ю цвѣтами и збôжомъ, овочами и т.

11. ᲂу҆готова́нїе. Бразды̀ є҆ѧ̀ ᲂу҆по́й, ᲂу҆мно́жи жи̑та
є҆ѧ̀: въ ка́плѧхъ є҆ѧ̀ возвесели́тсѧ возсїѧ́ющи.[а]
12. Благослови́ши вѣне́цъ лѣ́та бл҃гости твоеѧ̀, и҆
13. полѧ̀ твоѧ̀ и҆спо́лнѧтсѧ тꙋ́ка: Разботѣ́ютъ кра̑с-
наѧ пꙋсты́ни, и҆ ра́достїю хо́лми препоѧ́шꙋтсѧ.

[а] Второз. 11, 11.

п. — **Оу҆мно́жилъ є҆сѝ.** Тутъ въ значеню прислова: обыльно, богато. — **Рѣка̀ Бж҃їѧ.** Зъ неба падаюча роса и дощь. Въ высшôмъ значеню єсть тая рѣка образомъ Божихъ благодатей. — **Пи́щꙋ и҆̑мъ.** Поживлене для людей. — **Ꙗ҆́кѡ та́кѡ** и пр. Земля бо єсть такъ уряджена, що росою и дощомъ буває успособлена до выдаваня плодôвъ.

11. **Бразды̀** и пр. Оживи, Боже, борозды, скибы земли, напоюючи ихъ водою, дай єй тымъ самымъ богату плодовитôсть, щобы зъ неи выростало всяке збôже; дозволь, щобы веселило ся и зеленѣло всё прозябаюче зъ земли змоченои каплями росы и дощу.— **Возсїѧ́ющи.** Се ôтносить ся до кождои билинки, що зъ земли прозябає и сїяє, свѣтить ся въ капляхъ дощевыхъ, коли ю освѣтить сонце.

12. **Благослови́ши** и пр. Коли ты, Боже, поблагословишь въ твоєй добротѣ насъ и нами посѣянî и посадженî плоды земнî, тогды рôкъ буде урожайный, тогды урадує насъ богате по поляхъ жниво. – **Вѣне́цъ лѣ́та.** Вѣнець єсть образомъ певного ôтзначеня; рôкъ отже ôтъ Бога вѣнчаный чсть то рôкъ ôтзначеный ôтъ Бога особлившими добродѣйствами. — **Тꙋ́ка.** Тукъ єсть образомъ плодовитости.

13. **Разботѣ́ютъ** и пр. Товстыми и красными здѣлаєшь пасовиска на пустыняхъ, котрî передъ тымъ були неурожайнî. — **Ра́достїю** и пр. Горбки суть зеленїю покрытî мовъ хорошою одежею и веселять око чоловѣка.

14. **Ѡ҆дѣ́ашасѧ ѻ҆́вни ѻ҆́вчїи, и҆ ѹ҆дѡ́лїѧ ѹ҆мно́жатъ пшени́цꙋ: воззовꙋ́тъ, и҆́бо воспою́тъ.**

Псало́мъ 65.

(Євр. 66.) — Вôзванє до прославленя Бога.

1. Въ коне́цъ, пѣ́снь Ѱалма̀ воскрⷭ҇нїѧ.

---

14. **Ѡ҆дѣ́ашасѧ** и пр. Коли пасовиска суть обыльнй въ траву, то бараны стадъ овечихъ немовъ одѣваютъ ся въ краснй руна и доставляютъ много вовны. Єсть ту бесѣда о баранахъ яко заплоднюючихъ и розмножуючихъ стада овець. — **Ѹ҆дѡ́лїѧ**. Долины. — **Воззовꙋ́тъ** и пр. Цѣла природа, обдарена Божимъ благословеніємъ, тѣшить ся, веселить ся, а що бôльше, здає ся немовъ спѣвати пѣснь въ честь и славу Божу. Можна се розумѣти такожь о людяхъ, жіючихъ въ тыхъ урожайныхъ долинахъ.

1. **Въ коне́цъ**. Зр. Пс. 4, 1. — **Воскрⷭ҇нїѧ**. Сей додатокъ не находить ся въ евр. текстѣ. Се слово додано пôзнѣйше имовѣрно въ тôй цѣли, щобы указати, що сей псаломъ єсть въ высшôмъ значеню пѣснею благодарною за добродѣйства ôтъ І. Христа отриманй, которыхъ печаткою єсть єго воскресеніє. Кто, коли и при якôй случайности уложивъ сей псаломъ, се не дасть ся близше означити. Гдеякй суть мнѣнія, що сей псаломъ бувъ написаный по увôльненю народа израильского зъ неволи вавилоньской. Иншй утверджаютъ, що сей псаломъ бувъ уложеный по выбавленю Израильтянъ зъ рукъ Сеннахирима и по чудеснôмъ выздоровленю царя Єзекіи. Зри 4. Цар. гл. 18.; 2. Пар. гл. 32.; Ис. гл. 36. и 37.; тін

2. **Воскли́кните** а) **Гд҃еви всѧ̀ землѧ̀: по́йте же**
3. **и҆́мени є҆гѡ̀, дади́те сла́вꙋ хвалѣ̀ є҆гѡ̀. Рцы́те**
Бг҃ꙋ: б) **ко́ль стра́шна дѣла̀ твоѧ̀? въ мно́жествѣ**
си́лы твоеѧ̀ со́лжꙋтъ тебѣ̀ вразѝ твоѝ.
4. **Всѧ̀ землѧ̀ да покло́нитсѧ тебѣ̀, и҆ пое́тъ тебѣ̀:**
5. **да пое́тъ же и҆́мени твоемꙋ̀ Вы́шнїй.** в) **Прїиди́те**
и҆ ви́дите дѣла̀ Бж҃їѧ, ко́ль стра́шенъ въ совѣ́

а) Пс. 99, 1. б) Второз. 33, 29. в) Пс. 45, 9.

порôвнують сей псаломъ съ Пс. 45. и Пс. 65. Глубша мысль сего псалма єсть, що Богъ такъ цѣлый нарôдъ якъ и поодинокихъ людей дорогою смутку и рôжныхъ терпѣній провадить до спасенія.

2. **Всѧ̀ землѧ̀.** Всѣ мешканцѣ земли, всѣ народы. — **И҆́мени є҆гѡ̀.** С. є. Богу. Зри Пс. 9, 11. — **Дади́те** и пр. Хвалѣть єго славно, хвалѣть єго ôтдаючи єму належну честь и славу; слово **хвала́** може ту означати также предметъ хвалы; була бы отже мысль: прославляйте єго славни̂ дѣла.

3. **Рцы́те Бг҃ꙋ** и пр. Голосѣть о Бозѣ: Боже, дѣла твои всемогучости наповняють всѣхъ страхомъ и удивленємъ. — **Въ мно́жествѣ** и пр. С. є. Твои вороги, котри̂ хвалять ложныхъ богôвъ, перестрашени̂ на видъ твоихъ многихъ и великихъ чудесъ, и не могучи оперти ся твоєй всемогучости, будуть удавати, що суть почитателями правдивого Бога, будуть тобѣ кланяти ся и хоть мимо волѣ пôдъ твою власть пôддавати ся. А такъ **солга́ти** на тôмъ мѣстци, и на иншихъ подôбныхъ въ св. Письмѣ, значить невôльниче, съ боязнею и страхомъ получене пôдданьство; того бо рода пôддани̂ звыкли много лгати зъ боязни передъ тыми, котрымъ служать. Зри поясненє Пс. 17, 45; Второз. 33, 29.

5. **Ко́ль стра́шенъ** и пр. Якъ дивный, чудесный и страхомъ переймаючій єсть Богъ въ своимъ мудрôмъ управляню свѣтомъ; якъ ôнъ силою и мудростію безконечно перевысшає всѣхъ людей.

6. тѣ́хъ па́че сн҃ѡ́въ человѣ́ческихъ. [а] Ѡ҆браща́ай
мо́ре въ сꙋ́шꙋ, въ рѣцѣ̀ про́йдꙋтъ нога́ми: та́-
7. мѡ̇ возвесели́мсѧ ѡ҆̂ не́мъ: Влады́чествꙋющѣмъ
си́лою свое́ю вѣ́комъ: ѻ҆́чи є҆гѡ̀ на ꙗ҆зы́ки при-
зира́етѣ: преѡгорчева́ющїи да не возно́сѧтсѧ въ
8. себѣ̀. Благослови́те ꙗ҆зы́цы Бг҃а на́шего, и҆ ᲂу҆слы-

а) Исх. 14, 21. 22.; І. Нав. 3, 16. 17.

6. **Ѡ҆браща́ай** и пр. Єсть се алюзія до чудесного переходу Израильтянъ черезъ червоне море (Исх. 14, 21. и сл.) и черезъ Іорданъ (І. Нав. 3, 13. и сл.). Оба тіи переходы були образами переходôвъ христіянъ черезъ воду крещенія, були прообразами крещенія, въ котрôмъ чоловѣкъ освободжає ся ôтъ неволѣ діявола, якъ Израильтяне черезъ тіи чудесни̂ переходы були освободжени̂ ôтъ нужды и невôльничои службы Єгипта. Зри 1. Кор. 10, 1. — **Та́мѡ возвесели́мсѧ ѡ҆̂ не́мъ.** Будемъ тѣшили ся и величали ся въ нашôмъ Бозѣ, котрый якъ колись такъ и за нашихъ часôвъ, коли буде потреба, ôтновить память своихъ чудесъ. Инши̂ берутъ слово **та́мѡ** яко означенє часу, а часъ будучій **возвесели́мсѧ** въ значеню часу минувшого: тогда, коли дѣяли ся чудесни̂ переходы Израильтянъ черезъ море червоне и черезъ Іорданъ, тѣшили ся мы (въ нашихъ отцяхъ), маючи такъ могучого Бога, выконуючого такъ велики̂ дѣла, володѣючого (ст. 7.) сею своєю всемогучостію ôтъ вѣка до вѣка.

7. **Ѻ҆́чи є҆гѡ̀** и пр. Боже око дивить ся на всѣ народы и знає о всѣхъ ихъ поступкахъ; тожь, тіиже не уйдуть имъ безкарно. — **Преѡгорчева́ющїи** и пр. Для того вы, невѣрни̂ народы, котри̂ ворожо выступаєте противъ народу израильскому и єго царю, котри̂ тымъ способомъ ображаєте и розгнѣвуєте Бога, не гордѣть ся въ вашôй душѣ, гадаючи, що ваша злоба уйде кары Божои.

8. **Благослови́те** и пр. Вы радше хвалѣть и благословѣть Бога нашого, голосно оповѣдайте єго славу, щобы всѣ чули и о нихъ довѣдали ся.

9. шанъ сотвори́те гла́съ хвалы̀ є҆гѡ̀: Поло́жшагѡ
дꙋ́шꙋ мою̀ въ живо́тъ, и҆ не да́вшагѡ въ смѧ-
10. те́нїе но́гъ мои́хъ. [а] Ѩ҆́кѡ и҆скꙋси́лъ ны̀ є҆сѝ Бже,
разже́глъ ны̀ є҆сѝ, ѩ҆́коже [б] разжиза́етсѧ сребро̀.
11. Ввёлъ ны̀ є҆сѝ въ сѣ́ть: положи́лъ є҆сѝ скѡ́рби

а) 1. Петр 4, 12. б) 1. Петр. 1, 7.

---

9. **Поло́жшагѡ** и пр. Онъ бо єсть той, котрый выбавивъ мене зъ небезпеченьства смерти, котрый не давъ менѣ згинути но позволивъ менѣ жити. — **Не да́вшагѡ** и пр. С. є. котрый не давъ, щобы захиталися мои ноги и щобы я погибъ.

10. **Ѩ҆́кѡ и҆скꙋси́лъ** и пр. Ты черезъ якійсь часъ давъ ворогамъ угнѣтати насъ, щобы выпробовати нашу статочнôсть, вѣрнôсть, и щобы очистити насъ зъ грѣхôвъ, якъ очищує ся срѣбло огнемъ ôтъ непотрѣбныхъ примѣшокъ. Зри єще поясненє Быт. 11, 5.; Исх. 16, 4.; Второз. 4, 34.; 8, 2.

11. **Ввёлъ** и пр. Ты допустивъ, що мы попали ся въ сѣти тяжкои неволи, ты дозволивъ, щобы насъ томили муками и всякого рода прикростями, ты (ст. 12.) пôдчинивъ насъ власти жестокихъ людей. Пôсля декотрыхъ єсть въ тôмъ и сл. стиху образъ взятый зъ дикого коня, котрого ктось хоче освоити. Коли зловлять дикого коня, накладають на него великій тягаръ, щобы єго укротити, потôмъ всѣдає ктось на него и гонить єго черезъ огонь и воду. Такъ и Израильтяне були зловленî черезъ чужихъ князѣвъ, а потôмъ гнобленî ними, щобы усмиренî терпѣніями и нуждою, научили ся цѣнити добродѣйства Божî. Христіянинъ може ту мати на мысли гоненія, якî мусѣла поносити Церковь, єи святî угодники, а особливо мученики (зри 2. Кор. 12, 6. и сл.), а такожь смутки и прикрости, якî мусить поносити кожда душа христіяньска, желаюча стати ся подôбною І. Христу.

12. на хребтѣ̀ на́шемъ. [а] Возве́лъ є҆сѝ человѣ́ки на
главы̀ на́ша: проидо́хомъ сквозѣ̀ ѻ҆́гнь и҆ во́дꙋ,
13. и҆ и҆зве́лъ є҆сѝ ны̀ въ поко́й. Вни́дꙋ въ до́мъ тво́й
съ всесожже́нїемъ: возда́мъ тебѣ̀ моли҃твы моѧ̀:
14. Ѧ҆̑же и҆зреко́стѣ ѹ҆стнѣ̀ мои̇, и҆ глаго́лаша ѹ҆стà
15. моѧ̀ въ ско́рби моє́й: Всесожже́нїѧ тꙋ́чна вознесꙋ̀
тебѣ̀ съ кади́ломъ и҆ ѻ҆вны̀, вознесꙋ̀ тебѣ̀ волы̀
16. съ козлы̀. Прїиди́те ѹ҆слы́шите, и҆ повѣ́мъ
ва́мъ, всѝ боѧ́щїисѧ Бг҃а, є҆ли҃ка сотворѝ дꙋшѝ

а) Ис. 43, 2.

12. **Ѻ҆́гнь и҆ во́дꙋ.** Суть то образы рôжныхъ нещасть, якими Израильтяне були на перемѣну гноблени̂.

13. **Вни́дꙋ въ до́мъ** и пр. Теперь, коли нарôдъ израильскій зôставъ высвободженый зъ свого нещасливого положеня, пôйду я до твого св. храма, щобы принести тобѣ жертвы благодарни̂ и сповнити обѣты, здѣлани̂ тобѣ передъ нашимъ выбавленємъ. Псаломникъ говорить ту въ числѣ єдинственнôмъ, бо имовѣрно бувъ або царемъ або священикомъ, и тому хотѣвъ або казати принести тіи жертвы або самъ бути жертвуючимъ. — **Моли҃твы моѧ̀.** Зри поясненє Пс. 21, 26.

14. **Ѧ҆̑же и҆зреко́стѣ ѹ҆стнѣ̀ мои̇.** Се ôтносить ся до молитвъ, о котрыхъ єсть бесѣда въ ст. 13.: Я хочу выповнити тоє, що я власными устами въ часѣ неволи бувъ тобѣ приобѣцявъ — **Глаго́лаша** и пр. Се, що ôнъ сказавъ въ часѣ своєи и свого народа нужды, слѣдує въ ст. 15.

15. **Съ кади́ломъ.** Всесожженія (цѣлопаленя) приносили ся съ мукою або хлѣбомъ, оливою, виномъ и кадиломъ. Инши̂ пôдъ кадиломъ розумѣють запахъ жертвъ приношеныхъ Богу, котрый въ законѣ Мойсея называє ся **вонѧ̀ бл҃гоѹха́нїѧ Гдꙋ.** Зри Лев. 1, 13.

16. **Прїиди́те** и пр. Приношенє внѣшныхъ жертвъ не выстарчає; для того взыває псаломникъ всѣхъ по-

17. мое́й. Къ немꙋ̀ оу҆сты̀ мои́ми воззва́хъ, и҆ возне-
18. со́хъ подъ ѧ҆зы́комъ мои́мъ. [а)] Непра́вдꙋ а҆́ще
оу҆зрѣ́хъ въ се́рдцѣ мое́мъ, да не оу҆слы́шитъ
19. менѐ Гдь. Сегѡ̀ ра́ди оу҆слы́ша мѧ̀ Бг҃ъ, внѧ́тъ
20. гла́сꙋ моле́нїѧ моегѡ̀. Бл҃гослове́нъ Бг҃ъ, и҆̀же не
ѿста́ви моли́твꙋ мою̀ и҆ ми́лость свою̀ ѿ менѐ.

а) Притч. 15, 29.; 28, 9.

божныхъ, щобы приходили до св. храма и послухали оповѣданя о Божихъ великихъ добродѣйствахъ, здѣланыхъ народови израильскому. — **Дꙋшѝ мое́й.** Менѣ. Иншî маютъ ту на мысли громаду израильску, нарôдъ израильскій, взываючій всѣхъ побожныхъ до розважаня Божихъ добродѣйствъ и до складаня Богу подяки за тіиже.

17. **Вознесо́хъ подъ ѧ҆зы́комъ мои́мъ.** С. є пôдъ моимъ языкомъ було вознесенє, пѣснь похвальна; заледво я звернувъ ся до Бога съ молитвою, а уже бувъ я певный єи выслуханя, по чôмъ я державъ пôдъ моимъ языкомъ готову уже пѣснь благодарну; може ту бути такожь выражена скорôсть выслуханя, котре наступило такъ скоро, що молитва о помôчь и пѣснь благодарна за удѣленє сеи помочи були майже одночаснî.

18. **Непра́вдꙋ** и пр. Причиною, для чого Богъ неразъ не выслухує молитвы чоловѣка, суть грѣхи тогоже, єго нещирôсть, лицемѣрство и другî пороки, маючî своє сѣдище въ нечистôмъ серцю. Єсть ту и въ ст. 19 бесѣда о праведности або псаломника (н. пр. царя Єзекіи, зри поясненє ст. 1.) або, якъ хотятъ иншî, самыхъже Израильтянъ.

19. **Внѧ́тъ** и пр. Зри Пс. 43, 4.

20. **Не ѿста́ви.** Не ôткинувъ.

Псало́мъ 66.

(Євр. 67.) — Молитва о просвѣчене всѣхъ народôвъ.

1. Въ коне́цъ, въ пѣ́снехъ, Ѱало́мъ пѣ́сни Дв҃дꙋ.

2. **Бж҃е[a] ѹ҆ще́дри ны́, и҆ благослови́ ны: просвѣтѝ**

---

a) Числ. 6, 25.

1. **Въ коне́цъ.** Зри Пс. 4, 1. — Въ євр. текстѣ нема въ надписи слова „Давиду“, зъ чого заключали гдеякі̂ толкователѣ, що сей псаломъ не походить ôтъ Давида, але подôбно якъ псаломъ попередный имовѣрно ôтъ царя Єзекіи, котрый въ тôмъ псалмѣ дякує Богу за особлившу урожайнôсть земли, яку Богъ обѣцявъ бувъ сему царю по выбавленю зъ неволи халдейскои. Єр. 37, 30. Однако сей псаломъ має глубше значене. Тожь многі̂ толкователѣ выходячи зъ сего заложеня, що сей псаломъ не може ôтносити ся лишь до земского добра, якимъ єсть плодовитôсть земли, приписують уложенє сего псалма Давиду и утверджають, що сей вѣщій псаломникъ, отримавши ôтъ Бога обѣтницю, що зъ єго роду має народити ся Месія, просить въ тôмъ псалмѣ Бога, щобы приходомъ Месіи благословивъ всю землю и всѣ на ней жіючі̂ народы, щобы они при помочи Божои благодати пôзнали Месію и честь єму ôтдавали. Гдеякі̂ суть мнѣнія, що сей псаломъ уложивъ Давидъ при нагодѣ перенесеня кивота завѣта до Єрусалима. Зри 2. Цар. 6, 17. 18.

2. **Бж҃е ѹ҆ще́дри** и пр. Въ ôтношеню до Месіи (такъ бо поясняємъ сей псаломъ) буде мысль така: Поблагослови насъ, Боже, въ твоимъ щодрôмъ милосердію, посылаючи намъ того, котрого маєшь пôслати, и дай намъ увидѣти лице своє въ видѣ чоловѣчôмъ и помилуй насъ, выбавляючи насъ ôтъ вѣчнои погибели, яку стягнувъ на рôдъ чоловѣчій грѣхъ єго прародичей. Сей стихъ пригадує на священиче благословеніє Числ. 6, 24. и пр.

3. лицѐ твоѐ на ны̀, и҆ поми́луй ны̀. Позна́ти на
землѝ пꙋ́ть тво́й, во всѣ́хъ ꙗ҆зы́цѣхъ спасе́нїе
4. твоѐ. Да и҆сповѣ́дѧтсѧ тебѣ̀ лю́дїе Бж҃е, да и҆с-
5. повѣ́дѧтсѧ тебѣ̀ лю́дїе всѝ. Да а) возвеселѧ́тсѧ,
и҆ да возра́дꙋютсѧ ꙗ҆зы́цы: б) ꙗ҆́кѡ сꙋ́диши лю-
демъ правото́ю, и҆ ꙗ҆зы́ки на землѝ наста́виши.
6. Да и҆сповѣ́дѧтсѧ тебѣ̀ лю́дїе Бж҃е, да и҆сповѣ́-
7. дѧтсѧ тебѣ̀ лю́дїе всѝ. в) Землѧ̀ дадѐ пло́дъ

а) Рим. 5, 10. б) Дѣян. 17, 31. в) Лев. 26, 4.; Пс. 84. 13.

---

3. **Позна́ти** и пр. Щобы мы тымъ лучше, тымъ точнѣйше научили ся ôтъ Месіи твого святого закона, дороги ведучои до спасенія, котру мы утратили въ наслѣдокъ грѣха; щобы уже разъ всѣ народы увидѣли и повитали свого Спасителя и стали ся участниками єго дѣла ôткупленя.

4. **Да и҆сповѣ́дѧтсѧ** и пр. Щобы тебе, свого Месію, прославляли всѣ народы, покинувши свои недовѣрства и забобоны.

5. **Да возвеселѧ́тсѧ** и пр. Щобы радовали ся, веселили ся всѣ народы, коли пôзнають Месію яко царя мира и справедливости, яко доброго пастыря, ведучого всѣхъ людей дорогою правды, щобы на ничôмъ не збувало тымъ, що єго вѣрно держать ся.

7. **Землѧ̀ дадѐ пло́дъ сво́й.** Має ту розумѣти ся найдорожшій овочь земли, що зъ пречистого лона Маріи, тои найчистѣйшои земли, народить ся. Зри Ис. 4, 2. Часъ минувшій **дадѐ** стоить ту замѣсть часу будучого пôсля звычаю пророкôвъ, уважаючихъ рѣчи будучî яко такî, котрî уже сповнили ся. — **Благослови́** и пр. Сей псаломъ кôнчить ся въ тôмъ и сл. стиху прошенємъ о чимъ скоршій приходъ Месіи, маючого бути щастємъ, благословеніємъ для всѣхъ людей. Трикратне повторенє слова „Богъ“ указує на таинство Пресв. Тройцѣ.

8. **свóй: благослови́ ны Бж҃е Бж҃е нáшъ. а) Благослови́ ны Бж҃е: и҆ да оу҆боѧ́тсѧ є҆гѡ̀ всѝ концы̀ земли̑.**

Псалóмъ 67.

(Євр. 68.) — Подяка за велику побѣду.

1. Въ конéцъ, Ψалóмъ пѣ́сни Дв҃дȣ.

я) Второз. 6, 25.

---

8. **Да оубоѧ́тсѧ** и пр. Нехай въ святôй боязни прославляють Месію всѣ народы мешкаючи̂ до послѣдныхъ границь земли.

1. **Въ конéцъ.** Зри Пс. 4, 1. — Сей псаломъ єсть пѣснею благодарною, котру спѣвано по ôтнесеню великои побѣды, въ часѣ повороту кивота завѣта, котрый Израильтяне взяли були съ собою на вôйну (зр. 1. Цар. 4, 4.; 14, 18.; Пс. 46, 6.), на гору Сіоньску (ст. 16.), въ товариствѣ плѣнникôвъ (ст. 19.), въ торжественнôмъ походѣ (ст. 25—29.) — Мысли сеи темнои пѣсни слѣдують по собѣ въ той спосôбъ: Псаломникъ начинає пѣснь молитвою и вызнанємъ, що передъ Богомъ уступають всѣ вороги (ст. 1—3.); тожь взывaє Израильтянъ до прославленя Бога (ст. 4. 5.), котрый удѣлює такъ много добродѣйствъ (ст. 5—15.), особливо же черезъ своє перебуванє на Сіонѣ (ст. 16—19.), куда вертає въ торжественнôмъ походѣ, ведучи съ собою плѣнникôвъ (ст. 19.); потôмъ псаломникъ взыває дальше Израильтянъ до прославленя Бога, котрый ихъ на будуче буде хоронити передъ ворогами (ст. 20—24.), описує величавый похôдъ Бога по ôтнесеню побѣды надъ своими ворогами (ст. 25—28.), просить Бога о постоянне щастє и поконанє поганьскихъ народôвъ (ст. 29—32.), и взыває всѣ народы, щобы прославляли могучого царя израильского. — Пôсля католицкихъ толкователей, опираючихъ ся на свѣдоцтвѣ св. Павла (Еф. 4, 8.) и св. Отцѣвъ,

2. **Да воскре́снетъ Бг҃ъ, и҆ расточа́тсѧ вразѝ є҆гѡ̀,
и҆ да бѣжа́тъ ѿ лица̀ є҆гѡ̀ ненави́дѧщїи є҆го̀.**
3. **Ꙗ҆́кѡ и҆счеза́етъ ды́мъ, да и҆сче́знꙋтъ:** а) **ꙗ҆́кѡ
та́етъ во́скъ ѿ лица̀ ѻ҆гнѧ̀, та́кѡ да поги́бнꙋтъ**
4. **грѣ́шницы ѿ лица̀ Бж҃їѧ.** б) **А҆ пра́ведницы да
возвеселѧ́тсѧ: да возра́дꙋютсѧ предъ Бг҃омъ, да**

а) Юдить 16. 15 б) Пс. 63, 11.

єсть сей псаломъ пѣснею величаючою не лишь побѣду, ôтнесену Израильтянами надъ ихъ ворогами, але особливо побѣду І. Христа надъ всѣми єго ворогами и єго вознесеніє на небо. Псаломникъ бо описавъ въ тôмъ псалмѣ рѣчи теперѣшни̂ такъ, що одночасно предсказавъ такожь рѣчи будучи̂. Христіянинъ, котрый при читаню псалмôвъ довженъ всегда жидôвски̂ ôтносины приноровляти до ôтносинъ христіяньскихъ, має тамъ, где Бога прославляє ся, на мысли І. Христа, и ôтносить се, що въ псалмѣ єсть сказано, до Христового царства на земли и въ небѣ.

2. **Да воскре́снетъ.** Нехай повстане, пôднесе ся. — Слова сего стиха говорено въ часѣ походу Израильтянъ до обѣцяной земли всегда, коли пôдношено кивотъ завѣта, щобы рушити въ дальшу дорогу. Зри Числ 10, 34. Тутъ мають тіи слова зъ огляду на ôтнесену побѣду таке значенє: Якъ Богъ сего разу повставъ и давъ намъ побѣду, такъ нехай повстає всегда и розганяє нашихъ ворогôвъ! Христіянинъ молить І. Христа о побѣду Церкви надъ єи ворогами.

3. **Ꙗ҆́кѡ и҆счеза́етъ** и пр. Дымъ и мягкій, легко топлячій ся вôскъ суть образами немочи, слабосильности ворогôвъ супротивъ всемогучого Бога. Слова сего стиха не суть проклономъ, але предсказанємъ будучои судьбы ворогôвъ Божихъ. Зри Пс. 5, 11.

4. **Пра́ведницы.** С. є. нарôдъ израильскій въ противоположеню до своихъ поганьскихъ гнобителей; въ высшôмъ значеню маємъ ту розумѣти всѣхъ праведни-

5. **насладѧ́тсѧ въ весе́лїи: [а] Воспо́йте Бг҃ꙋ, по́йте и҆́мени є҆гѡ̀: пꙋтесотвори́те возше́дшемꙋ на за́пады, Гдⷭ҇ь и҆́мѧ є҆мꙋ̀: и҆ ра́дꙋйтесѧ предъ ни́мъ.**
6. **Да смѧтꙋ́тсѧ ѿ лица̀ є҆гѡ̀, [б] ѻ҆ц҃а̀ си́рыхъ и҆ сꙋдїѝ вдови́цъ: Бг҃ъ въ мѣ́стѣ ст҃ѣ́мъ свое́мъ.**

кôвъ въ загалѣ. — **Да насладѧ́тсѧ въ весе́лїи.** Нехай тѣшать ся всякими добрами Божими, нехай ихъ съ радостію и въ обыльности уживають. Можéмъ ту розумѣти такъ дочасне якъ и духовне Боже благословеніє.

5. **Пꙋтесотвори́те** и пр. Зробѣть, приладьте дорогу Богу, на кивотѣ вертаючому до Сіона. Христіянинъ молить ся: Приготовте І. Христу дорогу, приспособѣть покорою и покутою ваши̂ серця, щобы Господь мôгъ загостити до васъ! — **Возше́дшемꙋ на за́пады.** Зъ тои вôйны прійшли Израильтяне зъ захôднои стороны до Єрусалима; похôдъ ишовъ отже черезъ околицѣ положени̂ на захôдъ ôтъ Єрусалима въ сторону Сіона. Гдеяки̂ гадають, що се єсть пророцтво о вѣрѣ Христовôй, котра зъ всходу перейшла на захôдни̂ стороны и краѣ. Инши̂ розумѣють се о І. Христѣ, котрый перейшовши смертнôсть (западъ), воставъ зъ гробу и облекъ ся въ тѣло безсмертне. — **Гдⷭ҇ь и҆́мѧ є҆мꙋ̀.** Котрый справедливо Господемъ называє ся.

6. **Да смѧтꙋ́тсѧ** и пр. Гдеяки̂ толкователѣ розумѣють се о праведныхъ, котри̂ будуть зворушени̂ зъ радости, будучи такъ близькими Бога, свого могучого опѣкуна. Инши̂ мають ту на мысли грѣшникôвъ, ворогôвъ Божихъ, котри̂ будуть дрожати зъ страху передъ всемогучостію Бога, котрыхъ отже праведники не потребують бояти ся. — **Ѻ҆ц҃а̀ си́рыхъ** и пр. Се єсть лишь близше описанє Бога яко опѣкуна людей, охоронюючого всѣхъ позбавленыхъ людскои опѣки противъ кривдячихъ ихъ безбожникôвъ. — **Бг҃ъ въ мѣ́стѣ ст҃ѣ́мъ**

а) Пс. 40, 3.; 57, 14. б) Іоа. 14, 18.

7. [а] Бг҃ъ вселѧ́етъ є҆диномы́сленныѧ въ до́мъ, и҆з-
вода̀ ѡ҆кова̑нныѧ мꙋ́жествомъ, та́кожде преѡгор-
8. чева́ющыѧ живꙋ́щыѧ въ гробѣ́хъ: Бж҃е, вне-
гда̀ и҆сходи́ти тебѣ̀ предъ людмѝ твои́ми, вне-
9. гда̀ мимоходи́ти тебѣ̀ въ пꙋсты́ни: Землѧ̀
потрѧсе́сѧ, и҆́бо нб҃са̀ ка́нꙋша ѿ лица̀ Бг҃а Сїна́и-

а) Пс. 1 2, 9.

своемъ. Сіонъ есть тымъ мѣстцемъ святымъ, ôтки Богъ розтягає свою опѣку, свôй покровъ надъ своимъ народомъ. Зри Пс. 2, 6.; Пс. 19, 3.

7. **Бг҃ъ вселѧ́етъ** и пр. Богъ дає Израильтянамъ, придержуючимъ ся того самого Божого закона, мешкати разомъ въ землѣ хананейскôй, пôдчасъ коли ихъ вороги, гнобителѣ, не мають нигде свого безпечного поселеня. Въ высшôмъ значеню поясняємъ тî слова: І. Христосъ впроваджує своихъ слугъ до своеи Церкви. — **И҆звода̀** и пр. Єсть Богъ, котрый выпроваджує свôй нарôдъ зъ неволи и нужды, и то рукою сильною и могучимъ раменемъ (**мꙋ́жествомъ**). Въ высшôмъ значеню: І. Христосъ, побѣдитель діявола, освободжує людей зъ узôвъ діявола и грѣха. — **Та́кожде преѡгорчева́ющыѧ** и пр. Богъ выпровадивъ зъ Єгипта навѣть тыхъ, що его часто огôрчали, до гнѣву побуджали своими грѣхами, и за тоє пôдпадали карѣ смерти; тіи найшли свôй грôбъ ажь въ пустыни по выходѣ Израильтянъ зъ Єгипта. Въ высшôмъ значеню: Богъ есть въ силѣ своєю благодатію спасти и тыхъ, котрî его тяжко и часто ображають, котрî суть затвердѣлыми грѣшниками и яко такî сплять въ смерти, въ гробѣ своихъ грѣхôвъ. Зри Лук. 1, 79.

8. **Бж҃е, внегда̀** и пр. Псаломникъ сгадує въ промовѣ до Бога про благодать, що выйшовъ зъ Єгипта съ Израильтянами, що творивъ въ дорозѣ многî и великî чуда, що нарôдъ свôй впровадивъ до земли обѣцянои и прославивъ его великими побѣдами.

9. **Землѧ̀** и пр. Майже тіи самî слова читаємъ Суд. 5, 4. Въ кн. Исх. гл. 19 не находимъ ничого о тря-

10. на, ѿ лица̀ Бг҃а І҆и҃лева. [a] До́ждь во́ленъ ѿлꙋ-
чи́ши Бж҃е достоѧ́нїю твоемꙋ̀, и҆ и҆знемо́же, ты̀
11. же соверши́лъ є҆сѝ є҆̑. Живѡ́тнаѧ твоѧ̀ живꙋ́тъ
на не́й: ꙋ҆гото́валъ є҆сѝ бла́гостїю твое́ю ни́ще-

---

a) Пс. 32, 15.; 44, 3.; Іоиль 2, 28.

сеню земли и о дощу; ту отже и въ кн. Суд. гл. 5 находимъ доповнене зъ переданя. — **Ка́нꙋша.** Кропили. — Гадка есть: Ты давъ ся пôзнати съ великою могучостію и славою посередъ чудесъ и знакôвъ, — особливо при оповѣщеню свого закона на горѣ Синайскôй. — Коли І. Христосъ въ празникъ Пятьдесятницѣ свôй законъ черезъ св. Духа записовавъ на плотяныхъ скрижалахъ серць людскихъ, то дѣяло ся се черезъ потрясене иншого рода, особливо внутренно черезъ навернене и переображене серця. (Allioli.)

10. **До́ждь во́ленъ** и пр. Єсть ту бесѣда о дощу, данôмъ ôтъ Бога зъ властнои. свобôдной воли, о певнôмъ особлившôмъ дощу, якій Богъ дає своему народови зъ своеи свобôдной любви. Такимъ дощемъ була манна падаюча зъ неба. (Исх. 16, 4.; Пс. 77, 24.) **Достоѧ́нїю твоемꙋ̀.** Народови израильскому. (Второз. 9, 29.; Пс. 27, 9.) І. Христосъ давъ намъ правдивый хлѣбъ небесный въ своей науцѣ и въ Пресв. Євхаристіи. — **И҆ и҆знемо́же** и пр. Нарôдъ свôй упадаючій на силахъ тѣла и на дусѣ Богъ покрѣплявъ всегда своєю чудесною опѣкою и помочію. І. Христосъ скрѣпляє своєю благодатію немôчного чоловѣка и двигає єго зъ упадку.

11. **Живѡ́тнаѧ** и пр. Нарôдъ израильскій яко Боже дѣдицтво жіє въ земли, котру Богъ єму давъ. Израильтяне называють ся ту Божими животными с. є. Божимъ стадомъ, котрого пастыремъ есть самъ Богъ. — **Ни́щемꙋ.** Тую землю давъ Богъ своему убогому народови черезъ побѣды, до котрыхъ имъ допомôгъ. — Въ высшôмъ значеню можемъ ту розумѣти духовне стадо Христове, єго св. Церковь, котрои вѣрныхъ яко людей

12. **мꙋ Бж҃е: [а] Гд҇ь да́стъ глаго́лъ благовѣствꙋ́ю-**
13. **щымъ си́лою мно́гою Цр҇ь си́лъ возлю́бленнагѡ,**

а) Пс. 52, 7.

немôчныхъ а покорныхъ Господь скрѣпляє своєю благодатію и дѣлає ихъ богатыми въ честноты и заслуги.

12. **Гд҇ь да́стъ** и пр. Слово **благовѣствꙋ́ющымъ** єсть въ євр. текстѣ выражене въ родѣ женьскôмъ; було бо въ тогдашныхъ часахъ въ звычаю, що по ôтнесенôй побѣдѣ хоры женьщинъ и дѣвицъ пѣснями выславляли таку ôтнесену побѣду. Зри Исх. 15, 20. и сл ; Суд. 5, 12.; 11, 34.; 1. Цар. 18, 6.; 2. Цар. 1, 20. Въ тôмъ стиху заповѣдає отже псаломникъ оповѣщенє побѣдъ, якî давъ Богъ Израильтянамъ надъ ихъ ворогами, а котрî всѣ суть доказомъ и свѣдоцтвомъ чудесной Божои опѣки надъ народомъ израильскимъ, о чôмъ була бесѣда выс. ст. 6. и 7. Тіи побѣды, котрî оповѣщають ся ôтъ ст. 13—15., ôтнесли Израильтяне за часôвъ І. Навина и Судій. Въ высшôмъ значеню голосять людямъ побѣду І. Христа єго проповѣдники, провадячи своихъ слушателей до побѣды надъ ворогами душевными. — **Глаго́лъ.** Єсть се вѣсть про ôтнесену побѣду або пѣснь побѣдна. — **Си́лою мно́гою.** Се ôтносить ся або до слова **Гд҇ь** або належить до слова **благовѣствꙋ́ющымъ** въ значеню: оповѣщаючимъ побѣды сильно, голосно.

13. **Цр҇ь си́лъ** и пр. Возлюбленымъ, котрого воєводою єсть Богъ, єсть народъ израильскій. Въ высшôмъ значеню розумѣємъ ту І. Христа, возлюбленого сына Бога Отца. — **Красото́ю** и пр. Пôдъ **красото́ю до́мꙋ** розумѣють толкователѣ господиню дому; євр. слово nevath borith означає женьщину, мешкаючу въ дому, а такожь женьщину красну и нѣжну, котра радо остає дома. Мысль отже єсть: господиня дому роздѣлює по поворотѣ мужа зъ вôйны добычу межи домашныхъ, с. є. добыча була такъ велика, що зъ неи отримали много не лишь жовнѣри но и ихъ жѣнки и дѣти. Въ высшôмъ

14. красото́ю до́мꙋ раздѣли́ти кѡры́сти: А҆́ще поспитѐ посредѣ̀ предѣ̑лъ,[a] крилѣ̀ голꙋби́нѣ посре́бренѣ, и҆ междора̑мїѧ є҆ѧ̀ въ блеща́нїи зла́та:
15. Внегда̀ ра́знствитъ нбⷭ҇ный ца́рѝ на не́й, ѡ҆снѣ-

значеню: Церковь, обручниця Христова, маε задачу роздаваня ласкъ, узысканыхъ черезъ І. Христа по εго побѣдѣ надъ смертію и діаволомъ.

14. **А҆́ще поспитѐ** и пр. Коли побѣдивши ворогôвъ, будете спокôйно мешкали въ вашихъ земляхъ, якû вамъ жеребомъ зôстали придѣленû (зри І. Нав. 14, 2.), тогда будете блищати ôтъ срѣбла и золота, подôбнû до голубôвъ, котрû маютъ срѣбловате и золотаве пѣрε, с. ε. вы будете богатû. Въ высшôмъ значеню: наколи вы христіяне займете **прича́стїе наслѣ́дїѧ свѧты́хъ во свѣ́тѣ** (Кол. 1, 12.), тогды будете въ бѣлыхъ одежахъ (Апок. 3, 4.; 6, 11.) подôбнû голубамъ и богатû въ всякû ласки.

15. **Внегда̀ ра́знствитъ** и пр. Коли Богъ розкине и погубитъ царей ворожихъ для Израильтянъ въ землѣ хананейскôй, тогда будуть Израильтяне радовали ся и сіяли славою якъ гора Селмонъ, украшена на вершку снѣгомъ. Гора Селмонъ недалеко Сихемъ, εсть дуже высока и длятого εсть на вершку покрыта всегда снѣгомъ, въ нисшôй же своεй части εсть жизна. — Гдеякû гадаютъ, що ту εсть бесѣда о тôмъ, що гора Селмонъ бѣлила ся ôтъ костей упавшихъ тамъ непріятелей израильскихъ. Имовѣрно суть ст. 14 и 15 вынятû зъ якои старшои пѣсни, описуючои блаженнû наслѣдки побѣдъ ôтнесеныхъ Израильтанами въ часѣ Судій. Въ высшôмъ значеню εсть мысль така: Коли небесный царь, І. Христосъ, роздѣлятъ и погубитъ царей переслѣдуючихъ христіянъ, тогды народы освободженû ôтъ насильства діавола и ôтъ своихъ ворогôвъ, будутъ бѣлѣти и сѣяти ôтъ радости якъ гора Селмонъ, котра все снѣгомъ по-

---

[a] Апок 3, 4.; 6, 11.

16. **жа́тсѧ а) въ Селмѡ́нѣ: Гора̀ Бж҃іѧ, гора̀ ту́чнаѧ:**
17. **гора̀ оу҆сыре́ннаѧ, гора̀ ту́чнаѧ. Вску́ю непщу́ете го́ры оу҆сыре́нныѧ? гора̀, ю҆́же благоволѝ Бг҃ъ жи́ти въ не́й: и҆́бо Гд҃ь всели́тсѧ до конца̀.**

а) Суд. 9, 48.

крыта въ лучахъ сонця красно свѣтить ся. Иншî розумѣють пôдъ **царѧ́ми** проповѣдникôвъ св. евангелія, розкиненыхъ черезъ І. Христа по цѣлôмъ свѣтѣ, пôдъ котрыхъ проводомъ ученики Христовî доходять до побѣды надъ ворогами свого спасенія, до чистоты обычаѣвъ, котрои символомъ єсть тутъ снѣгъ на вершку горы Селмоньскои.

16. **Гора̀ Бж҃іѧ** и пр. Ôтъ горы Селмоньскои переходить псаломникъ до горы Сіоньскои, котра ôтзначала ся ôтъ иншихъ гôръ тымъ, що на ней замешкувавъ самъ Богъ. Въ высшôмъ значеню розумѣємъ пôдъ Сіономъ Церковь Христову. (Пс. 2, 6.)—**Гора̀ ту́чнаѧ.** Богата въ Божî ласки. — **Гора̀ оу҆сыре́ннаѧ.** Церковь єсть такъ богата въ розличнî ласки, що молоко тыхъ ласкъ зъ неи не сплыває тôлько каплями, но немовъ пôдстоянє, густе, ссѣвше ся всегда въ ней перебуває.

17. **Вску́ю непщу́ете** и пр. Чому думаєте, що суть иншî горы такожь ссѣвшî ся и тучнî? Єсть се ôдозва до гôръ, котрî мовъ бы завистнымъ окомъ поглядали на гору Сіоньску, котра имъ низшою, меньше тучною и тому недостойною Бога, тамъ перебуваючого, выдає ся. Пôсля иншихъ суть тіи слова зверненî до людей свѣтовыхъ, котрî видячи иншî тучнî, знаменитшî горы, гадають, що тіи горы, а не гора Сіоньска, заслугують на тоє, щобы були мешканємъ Бога. — **Гора̀, ю҆́же** и пр. Самъ Богъ выбравъ собѣ гору Сіоньску на своє мешканє, и то на всегда, и тому всяка зависть єсть ту неумѣстна. Въ высшôмъ значеню кажемъ: Кромѣ нашои св. Церкви нема иншихъ церквей, котрî бы такожь ôтзначали ся богацтвомъ ласкъ Божихъ. Тôлько наша

18 [в] **Колесни́ца Бж҃їѧ тма́ми тє́мъ, ты́сѧща гобзꙋ́ющихъ: Гд҇ь въ ни́хъ въ Сїна́и въ свѧтѣ́мъ.**

[в] Второз. 33, 2.

Церковь єсть сою горою, на котрôй Богъ постановивъ собѣ перебувати на вѣки.

18. **Колесни́ца** и пр. Псаломникъ описує близше величавôсть, славу горы Сіоньскои, звертаючи увагу на двôръ небесный, окружаючій Бога на Сіонѣ. Богъ сидячій мовъ на царскôмъ престолѣ на Сіонѣ, єсть окруженый безчисленными возами военными. Тіи возы военни̂ (**колесни́цы**) суть ту символомъ Божои побѣдоносной могучости надъ єго ворогами. Зри I. Нав. 11, 4.; 4. Цар. 6, 17. — **Тма́ми тє́мъ.** Въ євр. текстѣ єсть тôлько одинъ выразъ rabbotaim, котрый означає два разы по десять тысячей (**тма́**-десять тысячей); се число означає ту безчисленне множество. — **Ты́сѧща гобзꙋ́ющихъ.** Єсть ту бесѣда о ангелахъ, котри̂ въ великôмъ множествѣ яко вôзники окружають Бога (Зах. 14, 5.); они суть **гобзꙋ́ющїи** с. є. обилуючи̂, богати̂ въ Божу ласку и всяки̂ добра. Въ лат. текстѣ называють ся они laetantes, радуючи̂ ся, веселячи̂ ся, що на одно выходить; кто бо має ласку Божу и обилує въ всяки̂ добра, той єсть и веселый. Инши̂ принимають ту тôлько одинъ вôзъ, на котрôмъ въѣзджавъ Богъ на гору Сіоньску, окруженый многими тысячами ангелôвъ, служачихъ Богу охотно и съ радостію; або мають ту на мысли самыхъ ангелôвъ, котри̂ въ безчисленнôмъ множествѣ творили немовъ вôзъ, на якôмъ Богъ сидѣвъ, входячи на гору Сіоньску. — **Гд҇ь въ ни́хъ** и пр. Той самъ Богъ, котрый колись окруженый ангелами (Второз. 33, 2.) явивъ ся на горѣ Синайскôй яко законодавця межи Израильтянами, являє ся теперь въ святынѣ Сіоньскôй надъ скрыжалами своего закона, надъ кивотомъ завѣта, яко законодавця своего народа; такъ отже ставъ ся Сіонъ другимъ Синаємъ. Менохій примѣчає: Ту порôвнує пророкъ зступленє Бога на гору Синайску для даня старого закона народови жидôвскому, съ вознесенємъ I. Христа на небо, щобы

19. [а] **Возше́лъ є҆сѝ на высотꙋ̀, плѣни́лъ є҆сѝ плѣ́нъ: прїѧ́лъ є҆сѝ да̑ѧнїѧ въ человѣ́цѣхъ, и҆̑бо не по-**

а) Єф 4, 10.

зъ ôттамъ зôславъ св. Духа и новый законъ народови христiяньскому; се же порôвнанє дѣлає пророкъ имовѣрно длятого, щобы показати, зъ ôтки взяло ся въ Церквѣ такъ велике богацтво ласкъ Божихъ, о якôмъ була бесѣда выс. ст. 16, 17.

19. **Возше́лъ є҆сѝ на высотꙋ̀.** На гору Сiоньску вступивъ Богъ съ кивотомъ завѣта. Зри Пс. 7, 8.; Пс. 46, 6. — **Плѣни́лъ є҆сѝ плѣ́нъ.** Богъ провадить съ собою плѣненныхъ на вôйнѣ въ трiюмфальнôмъ походѣ; такъ отже тiи, що не хотѣли вѣрити въ присутнôсть Бога у Израильтянъ, мусять теперь яко Божî плѣнники мешкати пôдъ єго зверхною властiю. — **Прїѧ́лъ є҆сѝ** и пр. Ты принявъ дары въ людяхъ с. є. люди стали ся твоими дарами, або лучше пôсля св. Єронима: ты принявъ дары маючî бути роздѣленî межи людей. — **И҆̑бо не покарѧ́ющыѧсѧ** и пр. Навѣть непослушнî, якъ погане, котрî не вѣрили, що Богъ замешкавъ межи Израильтянами, суть межи тыми дарами; и они зôстали покоренî пôдъ найвысшу власть Божу, маючи брати участь въ богослуженю въ честь правдивого Бога. Allioli примѣчає: Хотяй сей стихъ може ôтносити ся передовсѣмъ до похода трiюмфального кивота завѣта, однако псаломникъ выбравъ такî выраженя, котрî маютъ своє повне значенє тогды, коли ихъ ôтнесемъ до вознесенiя I. Христа на небо, котре, якъ учить св. Ап. Павелъ (Єф. 4, 8.), єсть ту предсказане. Господь I. Христосъ, довершивши дѣло ôткупленя рода людского, вознѣсъ ся на небо, впровадивъ тыхъ, котрыхъ на земли освободивъ зъ неволи грѣха и дiявола, немовъ плѣненныхъ въ своимъ торжественнôмъ походѣ до неба, и роздає зъ ôттамъ свои ласки, такъ що навѣть невѣрнî погане стають ся обителями Бога и єго Духа (є҆̑же всели́тисѧ).

20. карѧ́ющыѧсѧ, є҆̏же вселитисѧ. Гдⷭ҇ь Бг҃ъ благо-
словéнъ, благословéнъ Гдⷭ҇ь дéнь днѐ: поспѣши́тъ
21. нáмъ Бг҃ъ спасéнїй нáшихъ. [a] Бг҃ъ нáшъ Бг҃ъ
є҆̏же спасáти: и҆ Гдⷭ҇нѧ Гдⷭ҇нѧ и҆схѡ́дища смéрт-
22. нѧѧ. Ѡ҆бáче Бг҃ъ сокрꙋши́тъ главы̑ врагѡ́въ сво-
и́хъ, вéрхъ вла̑съ преходѧ́щихъ въ прегрѣшé-
23. нїихъ свои́хъ. Речѐ Гдⷭ҇ь: ѿ Васáна ѡ҆бращꙋ̀-

---

[a] Второз 32, 39.; Тов. 13, 2.; 1. Цар. 2, 6.; Прем. 16, 13.

---

20. **Гдⷭ҇ь Бг҃ъ** и пр. Псаломникъ, сгадавши про ласки Божі̂ (ст. 5—19.), вертає знову до вôзваня Израильтянъ, щобы прославляли Бога, царствуючого на Сіонѣ и добротливо опѣкуючого ся народомъ израильскимъ. — **Дéнь днѐ.** Кождого дня, по всѣ дни, вѣчно. — **Поспѣши́тъ** и пр. Богъ, въ котрôмъ єсть цѣле наше спасеніє, не ôткаже намъ своєи помочи, не опустить насъ, доки не дôйдемъ до щасливои вѣчности.

21. **Бг҃ъ нáшъ** и пр. Ôтъ нашого Господа, котрый єсть правдивымъ Господемъ, залежить нашь выхôдъ с. є. выбавленє ôтъ смерти. Пôдъ смертію розумѣють ся ту всякі̂ бѣды, які̂ дотыкають людей за Божимъ допустомъ, найбôльші̂ небезпеченьства, въ якихъ люди звыкли находити ся, а въ якихъ неразъ находили ся Израильтяне. Христіянинъ має ту на мысли освободженє ôтъ смерти вѣчнои.

22. **Ѡ҆бáче Бг҃ъ** и пр. Псаломникъ вказувавъ доси, що має здѣлати Богъ своимъ пріятелямъ, теперь же учить, якимъ способомъ буде Богъ поступовавъ съ своими ворогами и бунтôвниками, ôткидуючими єго ярмо. — **Сокрꙋши́тъ** и пр. Погубить ихъ; инші̂: поскромить ихъ гордôсть, упокорить ихъ. — **Вéрхъ вла̑съ** и пр. Згнете вершки головъ с. є. погубить, упокорить тыхъ, що тревають въ своихъ порокахъ и о поправѣ свого житя не мыслять; або: погубить непоправныхъ грѣшникôвъ, немовъ высше головы погруженыхъ въ своихъ порокахъ.

23. **Речѐ Гдⷭ҇ь.** Богъ загрозивъ, прирѣкъ. — **Ѿ Васáна** и пр. Васанъ лежить на всхôдъ ôтъ Палестины;

24. ѿвращꙋ въ глꙋбинáхъ морски́хъ. [а] Ꙗ҆́кѡ да
ѿмо́чится нога̀ твоѧ̀ въ кро́ви, ѧ҆зы́къ пе́съ
25. твои́хъ ѿ вра҃гъ ѿ негѡ̀. Ви́дѣна бы́ша ше́ствїѧ
твоѧ̀ Бж҃е, ше́ствїѧ Бг҃а моегѡ̀ царѧ̀, и҆́же во
26. ст҃ѣ́мъ. [б] Предвари́ша кнѧ́зи бли́зъ поющихъ,

а) Пс. 57, 11.; Апок. 14, 20. б) Исх. 15, 20.; 1. Цар. 18, 6.

означає ту сторону васаньску, где бувъ царемъ Огъ, найсильнѣйшій ворогъ Израильтянъ (Числ. 21, 33.), а въ дальшôмъ значеню означає въ загалѣ всхôдъ. — **Въ глꙋбинáхъ морски́хъ.** Розумѣє ся ту море середземне, а въ дальшôмъ значеню захôдъ. — Мысль сего стиха єсть: Отъ всходу и заходу соберу ворогôвъ израильскихъ, щобы въ земли хананейскôй найшли свою смерть. Иншî поясняють: вытягну моихъ ворогôвъ зъ Васана, краины найплодовитшои, и вкину въ глубину моря, якъ я се здѣлавъ колись съ Єгиптянами. Въ высшôмъ значеню мають ту розумѣти ся страшнî кары, якî І. Христосъ зсылає на своихъ ворогôвъ. Зри Пс. 2, 9.; Апок. 2, 27.; 12. 5.; 19, 15.

24. **Ꙗ҆́кѡ да ѿмо́чится** и пр. Ты, мôй народе, ôтнесешь надъ ними побѣду и побєшь ихъ, тожь обагрять ся и якъ бы омыють ся твои ноги въ ихъ крови, а навѣть твои псы возмуть участь въ пожираню убитыхъ ворогôвъ. Примѣръ такъ великого и кровавого пораженя ворогôвъ находимъ 2. Цар. 12, 31.

25. **Ви́дѣна бы́ша** и пр. Псаломникъ описує походъ Бога на Сіонъ. — **И҆́же во ст҃ѣ́мъ.** Котрый єсть въ святынѣ, або, котрый вертає до своєи святыни. Въ высшôмъ значеню начинає ту псаломникъ описовати побѣдоносный, торжественный походъ І. Христа, коли то Господь вознѣсъ ся на небо и засѣвъ на престолѣ по правôй руцѣ Бога Отця въ єго царствѣ с. є. такъ въ єго Церквѣ на земли якъ и въ царствѣ єго ôтвѣчнои славы въ небѣ.

26. **Предвари́ша.** Попереджали, ишли напередъ. — **Кнѧ́зи.** Начальники поколѣнь. — **Тѷмпа́нницъ.** Граю-

27. **посредѣ̀ дѣ́въ тѷмпа́нницъ.**[a] **Въ цр҃квахъ бл҃гослови́те Бг҃а, Гд҃а ѿ и҆стѡ́чникъ Ꙇ҆сра́илевыхъ.**
28. **Та́мѡ Веніамі́нъ ю҆нѣ́йшій къ ᲂу҆жа́сѣ, кнѧ̑зи Ꙇ҆ꙋ́довы владꙑ́ки и҆́хъ, кнѧ̑зи Завꙋлѡ́ни, кнѧ̑зи**

---

[a] Пс. 21, 23.

чихъ на тимпанѣ. О тôмъ инструментѣ зри поясненє Исх. 15, 20. — Сей стихъ можна уважати яко пророцтво о наверненю до св. Церкви Христовои людей рôжного стану и пола.

27. **Въ цр҃квахъ** и пр. Єсть се часть пѣсни спѣваної черезъ хоръ спѣвакôвъ. — **Ѿ и҆стѡ́чникъ Ꙇ҆сра́илевыхъ.** Вы, котрî походите ôтъ Израиля (Якова) и єго сынôвъ; зъ нихъ выйшли Израильтяне мовъ зъ жерелъ. Въ высшôмъ значеню ôтносять ся тî слова до Месіи, котрый по плоти походить ôтъ Израиля.

28. **Та́мѡ Веніамі́нъ** и пр. Зъ князѣвъ (ст. 26.) 12 поколѣнь израильскихъ, беручихъ участь въ походѣ, наводять ся лишь чотыри поколѣня яко представителѣ прочихъ поколѣнь, а то, два жіючî на найдальшôмъ полудни — Веніяминъ и Юда, и два жіючî на найдальшôй пôвночи — Завулонъ и Нефталимъ. — **Ю҆нѣ́йшій.** Такъ называє ся Веніяминъ яко наймолодшій зъ сынôвъ Якова. Веніяминъ хочь наймолодшій, бувъ однако першымъ. Такожь лежала часть Єрусалима и бôльша часть святыни въ земли Веніямина. Зри Второз. 33, 12. Богъ выбирає мале и незначне для довершеня рѣчей великихъ. (Allioli.) — **Къ ᲂу҆жа́сѣ.** Въ найбôльшôмъ удивленю на видъ чудесъ Божихъ. Въ высшôмъ значеню можна се ôтнести до св. Ап. Павла, наймолодшого с. є. послѣдного въ своимъ званію апостольскôмъ, **къ ᲂу҆жа́сѣ** с. є. съ восхищенємъ, съ найбôльшимъ одушевленємъ оповѣдаючого славу Божу. Менохій ôтносить се до св. Ап. Павла и до єго слôвъ 2. Кор. 12, 2. и сл., пôсля котрыхъ сей Апостолъ бувъ въ восхищеню душевнôмъ такъ злученый съ спѣваючими въ небѣ и въ раю, що не знавъ, чи бувъ тогда въ тѣлѣ чи безъ тѣла — **Кнѧ̑зи Ꙇ҆ꙋ́довы** и пр. Въ высшôмъ значеню ôтноситъ ся

**29. Нефдалі́мли. Заповѣ́ждь Бж҃е си́лою твое́ю: оу-
крѣпѝ Бж҃е сїѐ, ѐже содѣ́лалъ ѐсѝ въ на́съ.**
30. Ѿ хра́ма твоегѡ̀ въ Ієрꙋсали́мѣ [а] тебѣ̀ прине-

се до апостоловъ Христовыхъ; Яковъ, Юда и Симеонъ були зъ поколѣня Юды, прочіи же апостолы, якъ Петръ, Андрей, Филипъ и др., були зъ поколѣнь Завулона и Нефталима. — **Владыки.** Апостолы Христовіи могуть называти ся князями, владыками або управителями вѣрныхъ Христовыхъ, єго св. Церкви; суть бо духовными начальниками, провôдниками душь людскихъ. — До сего стиха дѣлає Allioli таку примѣтку: Величавый есть походъ І. Христа съ своєю громадою до неба. Зъ всѣхъ поколѣнь израильскихъ собирає ôнъ своихъ слугъ. (Апок. 7, 4. и сл.) Найменьшіи удостояють ся найвысшои ласки и идуть першіи за нимъ.

29. **Заповѣждь** и пр. Псаломникъ просить Бога, щобы и на будуче оказовавъ свою силу для добра своего народа и щобы начате покорене народôвъ поганьскихъ довѣвъ до кôнця. Въ высшôмъ значеню есть се молитва до Бога, щобы силою своєю укрѣпивъ всё, що доси здѣлавъ для своеи Церкви, щобы наша Церковь була всегда побѣдоносна, а щобы и мы всѣ, члены сеи Церкви, могли нашіи працѣ для нашого спасенія щасливо начати и щасливо довершити.

30. **Ѿ хра́ма** и пр. Псаломникъ просить Бога, щобы при его помочи поганьскіи царѣ приступили до спôльного богослуженя въ Єрусалимѣ въ честь правдивого Бога. — Слова **ѿ хра́ма** ôтносять гдеякіи до глагола **заповѣждь** (ст. 29.): прикажи зъ твоеи святыни, где ты мешкаєшь; однако слово **ѿ** може такожь значити: задля; тогды єсть мысль: задля святыни, задля богослуженя въ Єрусалимѣ, котрый имъ подобає ся, принесуть они жертвы. Въ высшôмъ значеню мысль єсть: Ôтъ твоеи Церкви, котрою єсть Церковь католицка, священки, котріи суть твоими, Боже, слугами и въ тво-

---

а) Пс. 71, 10.; Пс 60, 6.

31. **сꙋ́тъ ца́рїє да́ры. Запрети́ ѕвѣре́мъ трѡ́стнымъ: со́нмъ ю҆не́цъ въ ю҆́ницахъ людски́хъ, є҆́же затвори́ти и҆скꙋшє́нныѧ сребро́мъ: расточѝ ѩ҆зы́ки**

имъ имени управляють, зложать тобѣ дары с. є. жертвы благодарнȋ, а такожь жертвы хвалы и просьбъ, а въ кôнци жертвы наверненя душь людскихъ. Або: Задля Церкви, задля святости твоєи Церкви, зложать тобѣ царѣ дорогоцѣннȋ дары на украшенє сеи Церкви и на удержанє єи слугъ, о чôмъ много предсказавъ Пр. Исаія гл. 60 и 66.

31. **Запрети́** и пр. Псаломникъ молить ся, щобы Богъ своими карамѝ и побѣдами пôдчинивъ Израильтянамъ поганьскȋ народы и здѣлавъ ихъ для царства израильского нешкôдливыми. — **Ѕвѣре́мъ трѡ́стнымъ.** Мають ту розумѣти ся звѣрята, жіючȋ въ тростинѣ Ниля, особливо же крокодиль; се звѣря служить ту до означеня Єгипта, Єгиптянъ. (Єзек. 29, 3.; 32, 2.) Покори могуче царство египетске и пôдчини тоєже твому народови. — **Со́нмъ ю҆не́цъ** и пр. Пôдъ юнцами або волами треба розумѣти поганьскихъ князѣвъ, а пôдъ юницами або коровами — народы тыхъ князѣвъ. Тіи князѣ собирають ся (**со́нмъ**) межи своими народами, щобы Израильтянъ, мовъ срѣбло выпробованыхъ, выгнати зъ ихъ дѣдицтва. Иншȋ мають ту на мысли поганьскȋ народы, котрȋ ведуть вôйны для заспокоєня свого ненасыченого лакомства и жадобы богацтвъ. Allioli подає пôсля євр. текста таку мысль: укроти Єгиптъ, цѣлу череду выузданыхъ князѣвъ межи народами, щобы срѣбло принесли въ дани. — **Расточѝ** и пр. Погуби народы любячȋ вôйны, нападаючȋ на насъ. — Въ высшôмъ значеню: Устраши, Боже, и погуби ворогôвъ твоєи Церкви, що то якъ звѣры въ густôй тростинѣ укрывають ся пôдъ рôжными видами, и що то якъ дикȋ волы, яко легкодушнȋ, розпустнȋ люди, жіють межи твоимъ народомъ, стараючи ся пôдступами и рôжными злыми примѣрами усторонити ôтъ твоєи Церкви тыхъ, що суть якъ срѣбло выпробованȋ въ огни рôжныхъ бѣдъ и покусъ.

32. хотѧ́щыѧ бра́немъ. Пріи́дꙋтъ моли́твенницы ѿ
Еги́пта: [а] Е҆ѳіо́піа предвари́тъ рꙋ́кꙋ свою̀ къ
33. Бг҃ꙋ. Ца҃рства земна́ѧ по́йте Бг҃ꙋ, воспо́йте Гд҇е-
34. ви: [б] Возше́дшемꙋ на нб҃о нб҃сѐ на восто́ки: [в]
35. сѐ да́стъ гла́сꙋ своемꙋ̀ гла́съ си́лы. Дади́те сла̀

а) Пс. 18, 7. б) 3 х. 9, 14. в) Апок. 4, 5.

---

32. **Пріидꙋтъ** и пр. Египтъ и Етіопія нехай пôдчинять ся Богу. Оба тіи краѣ були также першими зъ помежи краѣвъ поганьскихъ, котрî приняли вѣру Христову. Зри Пс. 19, 19.; Соф. 3, 10.; Дѣян. Ап. 8, 39. — **Предваритъ** и пр. Етіопія перша зъ всѣхъ другихъ народôвъ поганьскихъ простре свои руки до правдивого Бога, принимаючи его св. вѣру.

33. **Царства** и пр. Псаломникъ, поглядаючи вѣщимъ духомъ въ месійну будучнôсть, взываe поганьскихъ царей, князѣвъ и ихъ народы, щобы увѣрили въ рôвно страшного якъ повного доброты Бога и его прославляли.

34. **Возшедшемꙋ** и пр. Котрый по ôтнесенôй побѣдѣ вертае на Сіонъ и до найвысшого неба къ всходу. Походъ ишовъ ôтъ запада. Выс. ст. 5. Цѣлкомъ добре ôтносять ся тіи слова до І. Христа, котрый вознѣсъ ся на небо зъ горы оливнои, лежачои на всхôдъ ôтъ Ерусалима. Для того молять ся христіяне зверненî на всхôдъ сонця — **Нбо нбсѐ**. Зри поясненe Второз. 10, 14. — **Сѐ дастъ** и пр. Есть ту бесѣда о голосѣ грому, котрымъ Богъ посвѣдчае, що перевысшае всѣхъ богôвъ, такъ якъ сила выдаваня громôвъ була приписована тôлько найвысшому зъ помежи богôвъ. Въ высшôмъ значеню: І. Христосъ вложить громы свого слова, свого Евангелія, въ уста своихъ проповѣдникôвъ. Гдеякî св. Отцѣ, а межи ними св. Августинъ и Еронимъ, ôтносять тî слова до прихода І. Христа на судъ загальный, коли то Господь дасть голосъ найсильнѣйшій въ своей ôдозвѣ до праведникôвъ и грѣшникôвъ.

35. **На Іили** и пр. Величіе Боже и сила его сягае ажь до облакôвъ, есть на земли въ народѣ израиль-

вꙋ Бг҃ови: на Ї҆и҃ли велелѣ́пота є҆гѡ̀, и҆ си́ла є҆гѡ̀
36. на ѻ҆́блацѣхъ. Ди́венъ Бг҃ъ [a] въ свѧты́хъ свои́хъ:
Бг҃ъ Ї҆и҃левъ, то́й да́стъ си́лꙋ и҆ держа́вꙋ лю́демъ
свои́мъ: благослове́нъ Бг҃ъ.

Псало́мъ 68.

(Євр. 69.) — Страждаючій Месія.

1. Въ коне́цъ, ѿ и҆змѣ́ншихсѧ, Ѱало́мъ Дв҃дꙋ.

---

[a] Исх. 19, 6.

скôмъ, котрый дôзнає такъ много добродѣйствъ Божихъ, такъ могучои и чудеснои Божои опѣки; тоє величіє и сила Божа оказує ся и на небѣ въ загальнôмъ правленю вселенною, а окаже ся еще явнѣйше въ день суда, коли то выбранî будуть уносили ся въ облакахъ на стрѣчу І. Христу и въ самыхъ облакахъ засядуть мовъ на престолахъ по правôй и по лѣвôй руцѣ судіи Христа.

36. **Ди́венъ Бг҃ъ** и пр. Дивный, чудесный єсть Богъ въ провадженю свого народа, котрый въ св. Письмѣ неразъ святымъ называє ся. Зри Исх. 19, 6.; Числ. 16, 3 и сл.; Втор. 33, 2. Иншî беруть слова **въ свѧты́хъ свои́хъ** въ значеню: въ своєй святынѣ, въ небѣ. Въ высшôмъ значеню: Богъ своими добрыми слугами чудесно управляє, щобы доступили вѣчного спасенія, и украшає ихъ въ небѣ дивными почестями. Зри Еф. 3, 10. — **То́й да́стъ** и пр. Той Богъ допоможе свому народови до побѣды надъ єго ворогами. Въ высшôмъ значеню розумѣє ся ту Божа помôчь до поконаня ворогôвъ душевныхъ.

1. **Въ коне́цъ.** Зри Пс. 4, 1. — **Ѿ и҆змѣ́ншихсѧ.** Ôтповѣдно до надписи Пс. 44. довжно бы читати ся **ѿ и҆змѣнѧ́емыхъ** або **ѿ и҆му́щихъ и҆змѣни́тисѧ**. О значеню сеи надписи зри Пс. 44, 1. Пôсля надписи авторомъ сего псалма єсть Давидъ, часъ же и причину уложеня сего псалма трудно близше означити. Кромѣ букваль-

2. **Спс҃ѝ мѧ Бж҃е, ꙗ҆́кѡ внидо́ша во́ды до дꙋшѝ**
3. **моеѧ̀.** [а] **Оу҆глѣбо́хъ въ ти́мѣнїи глꙋбины̀, и҆**
нѣ́сть постоѧ́нїѧ: прїидо́хъ въ глꙋбины̀ мор-

а) Пс. 39, 3 ; Пс. 41, 8.

ного значеня мае сей псаломъ такожь значене псалма месійного, якимъ есть сей псаломъ пôсля загального мнѣня такъ старо якъ и новозавѣтнои Церкви. Въ тôмъ бо псалмѣ говорить терплячій Давидъ, прообразъ І. Христа, а говорить словами, котрî цѣлкомъ ôтповѣдають особѣ и судьбѣ І. Христа, а зъ котрыхъ многî (н. пр. ст. 10, 26 и др.) не могуть ніякъ бути ôтнесенî до Давида анѣ до кого другого, якъ тôлько до І. Христа. Если бы же могло кому выдавати ся, що проклоны, якî находимъ въ тôмъ псалмѣ ст. 23 – 29, не були бы ôтповѣдными у І. Христа, котрый моливъ ся навѣть за своихъ ворогôвъ, то тая труднôсть ôтпадае зовсѣмъ, наколи тіи проклоны будемъ уважали радше за предсказаня якъ за проклоны. Зри Пс. 5, 11.

2. **Ꙗ҆́кѡ внидо́ша во́ды.** Вода, болото и т. п. суть образами великихъ небезпеченьствъ. Зр. Пс. 17, 17.; 39, 3. — **До дꙋшѝ моеѧ̀.** Ажь до мого житя, такъ що тое же находить ся въ небезпеченьствѣ затопеня, с. е. мои терпѣнія грозять менѣ смертію. Менохій примѣчае: Въ тôмъ стиху не просить І. Христосъ своего Отца небесного о спасене душѣ, котрои яко Богочоловѣкъ не мôгъ утратити, але о спасене тѣла, и то не безъусловно, но щобы показати, якъ великими суть его болѣзни, и якъ его природа здрыгала ся передъ смертію, подôбно якъ читаемъ Лук. 22, 42.

3. **Оу҆глѣбо́хъ.** Я загрязъ. — **Въ ти́мѣнїи.** Въ болотѣ. Се есть ту образомъ великихъ терпѣній и небезпеченьствъ. — **Нѣ́сть постоѧ́нїѧ.** Въ тôмъ глубокôмъ болотѣ нема дна, где бы я мôгъ оперти ся ногою и затримати ся, щобы не утонути. —**Бꙋ́рѧ.** Евр. слово означае быстро плывучу воду, вôзбрану рѣку, повѣнь. — **Потопѝ мѧ.** Закрыла мене, такъ що за малу хвилю може наступити моя смерть.

4. скі́ѧ, и҆ бꙋ́рѧ потопѝ мѧ. Оу҆трꙋди́хсѧ зовы́й,
и҆змолчѐ горта́нь мо́й: и҆счезо́стѣ ѻ҆́чи мои̑ ѿ
5. є҆́же оу҆пова́ти мнѣ̀ на Бг҃а моего̀. а) Оу҆мно́жи-
шасѧ па́че вла̑съ главы̀ моеѧ̀ ненави́дѧщіи мѧ̀
тꙋ́не: оу҆крѣпи́шасѧ вразѝ мои̑, и҆згонѧ́щіи мѧ̀
непра́веднѡ: б) ꙗ҆̀же не восхища́хъ, тогда̀ воз-
6. даѧ́хъ. Бж҃е ты̀ оу҆вѣ́дѣлъ є҆сѝ безꙋ́міе моѐ, и҆

4. **Оу҆трꙋди́хсѧ** и пр. Въ тôй болѣзни и терпѣнію ослабъ я уже и голосъ утративъ, взываючи о помôчь; занемогла такожь сила моихъ очей, котрыми поглядаю до неба, выжидаючи ôттамъ помочи, котра однако не приходить.

5. **Па́че вла̑съ главы̀ моеѧ̀.** Єсть се гиперболичный способôбъ говореня, для означеня, що число ворогôвъ Давида (Месіи) було черезвычайно велике. — **Тꙋ́не.** Безъ причины, незаслужено. — **Ꙗ҆́же не восхища́хъ** и пр. Дословно значать тî слова: я бувъ змушеный ôтдати тоє, чого я не забравъ. Мовъ бы казавъ; мои вороги поступають собѣ съ мною якъ съ якимъ проступникомъ, хотяй я ніякого проступка не допустивъ ся; я мушу покутовати за грѣхи, котрыхъ я не поповнивъ. Подôбно говорить св. Ап. Павелъ о І. Христѣ: **Не вѣ́дѣвшаго грѣха̀ по на́съ грѣ́хъ сотворѝ (Бг҃ъ), да мы̀ бꙋ́демъ пра́вда Бж҃ія ѡ҆ не́мъ.** (2. Кор. 5, 21.)

6. **Бж҃е ты̀ оу҆вѣ́дѣлъ** и пр. Въ устахъ Давида мають тіи слова таку мысль: Ты, Боже всевѣдучій, знаєшь, що я, хотяй єсмь грѣшникомъ якъ другî люди, однако не допустивъ ся тыхъ провинъ, о якî мене мои вороги посуджують. Въ устахъ же І. Христа значать тіи слова: Боже, ты знаєшь, що я не маю ніякого грѣха, що єсмь невинный. І. Христосъ не мавъ ніякого личного грѣха; ôнъ взявъ лишь грѣхи всѣхъ людей на себе, щобы за нихъ задосыть учинити Божôй справедливости. (Ис. 53, 11.) — **Безꙋ́міе.** Грѣхъ, беззаконіє. Зри поясненє Второз. 22, 21.

а) Пс. 34, 19. б) Ис. 53, 4.; Єзек. 33, 15.

7. прегрѣшє́нїѧ моѧ̀ ѿ тебѐ не ѹ҆таи́шасѧ. Да не
постыда́тсѧ ѡ҆ мнѣ̀ терпѧ́щїи тебѐ Г҃и, Г҃и
си́лъ: нижѐ да посра́мѧтсѧ ѡ҆ мнѣ̀ и҆щꙋ́щїи тебѐ
8. Б҃же І҆и҃левъ. Ꙗ҆́кѡ тебѐ ра́ди претерпѣ́хъ поно-
9. шє́нїе, покры̀ срамота̀ лицѐ моѐ: Чꙋ́ждь бы́хъ
бра́тїи моє́й, и҆ стра́ненъ сыновѡ́мъ ма́тере моеѧ̀.

---

7. **Да не постыда́тсѧ** и пр. Мовъ бы казавъ: Господи, не передай мене въ руки моихъ ворогôвъ, иначе бо всѣ тіи, що подôбно якъ я на тебе уповають, упали бы на дусѣ и сумнѣвали бы ся о сповненю твоихъ обѣтниць, а се було бы некористне для твоеѝ чести и службы. Въ ôтношеню до І. Христа можемъ подати тую молитву въ тôй мысли: Господи, не допусти, щобы твои почитателѣ згôршили ся моими терпѣніями, щобы видячи тіи мои терпѣнія опустили мене. Зри Ис. 53, 1.; Мат. 11, 25. Крестъ есть для жидôвъ соблазнею, для поганъ безъуміемъ. (1. Кор. 1, 23.) Якъ много есть такихъ христіянъ, котри̂ ради̂ бы ити съ Христомъ цвѣтами устеленою дорогою духовныхъ потѣхъ, але не хотѣли бы знати дороги креста! Инши̂ мають ту на мысли молитву І. Христа о побѣду надъ смертію, оказану черезъ его славне воскресеніе; безъ тои бо побѣды встыдали бы ся були тіи, що въ Бозѣ и въ І. Христѣ положили свою надѣю. Зри нис. ст. 16. — **Терпѧ́щїи тебѐ.** Зри поясненє Пс. 24, 5. — **Г҃и си́лъ.** Зри поясненє Пс. 23, 10.

8. **Ꙗ҆́кѡ тебѐ ра́ди** и пр. Люди безбожни̂ переслѣдують мене задля тебе с. е. задля того, що я ревную о честь твою и твою волю сповняю, тожь слушною есть рѣчею, щобысь выповнивъ тое, о що я тебе прошу. — **Покры̀ срамота̀ лицѐ моѐ.** І. Христосъ мôгъ сказати: зневаги, бичѣ, насмѣшки, плюванє въ лице и инши̂ того рода прикрости встыдомъ окрыли мене.

9. **Чꙋ́ждь бы́хъ** и пр. Уважають мене мовъ за чужого и поступають собѣ съ мною мовъ съ чужимъ. Пôдъ братями могуть розумѣти ся кревняки и своякы

10. [а] **Ꙗ҆́кѡ ре́вность до́мꙋ твоегѡ̀ снѣде́ мѧ, и҆ [б]**
поноше́нїѧ поносѧ́щихъ тебѣ̀ нападо́ша на мѧ̀.
11. **И҆ покры́хъ посто́мъ дꙋ́шꙋ мою̀, и҆ бы́сть въ по-**
12. **ноше́нїе мнѣ̀. И҆ положи́хъ ѡ҆дѣ́ѧнїе моѐ вре́тище,**

а) Іоа. 2, 17. б) Рим. 15, 3.

Давида, котрі̂ опустили Давида въ его нещастю зъ боязни передъ Сауломъ або Авессаломомъ; могуть розумѣти ся также въ загалѣ невдячнѝ̂ Израильтяне. А и І. Христосъ мôгъ сказати: Навѣть мои ученики опустили мене, вырекли ся мене. — **Ѡ҆тра́ненъ** и пр. Жиды, маючі̂ вразъ съ мною одну матерь, синаґоґу, не знали мене, за чужинця уважали мене. Зри Іоа. 1, 11.; 7, 5.

10. **Ꙗ҆́кѡ ре́вность** и пр. За мою ревнôсть о твою честь, о твою службу, о належите почитанє для твоеи святыни ставъ ся я предметомъ заѣлои ненависти моихъ ворогôвъ, бажаючихъ моеи смерти. Зри Іоа. 2, 17. — **Поноше́нїѧ** и пр. Поруги тыхъ, що тобѣ ругали ся, спали на мене, выступаючого въ оборонѣ твоеи чести. Зри Рим. 15, 3.

11. **И҆ покры́хъ** и пр. Щобы Бога упросити о ôтверненє такихъ терпѣній, пôддаe ся Давидъ строгому постови и одѣваe ся (ст. 12) въ одѣжь покаянну, однако власне черезъ тоє стаe ся предметомъ поруги у своихъ ворогôвъ. Що до І. Христа, то цѣле его житє було постомъ; Господь бо живъ убого, ôтказуючи собѣ всякихъ выгôдъ и умертвляючи своє тѣло; таке же житє Христове було причиною, що розвязлі̂ жиды по фарисейски гôршили ся нимъ и ругали ся ему, мали его въ погордѣ.

12. **Вре́тище.** Зри поясненє Пс. 29, 12. Въ ôтношеню до І. Христа примѣчаe Менохій: не читаємъ, щобы Христосъ ходивъ въ вретищу и задля того зносивъ наругу, тожь съ св. Августиномъ и другими можемъ се мѣстце розумѣти о вретищу тѣла чоловѣчого и нашои смертности. — **Въ при́тчꙋ.** Зри поясненє Пс. 43, 15.

13. и҆ бы́хъ и҆̀мъ въ при́тчѹ. [а] Ѻ҆ мнѣ̀ глѹмлѧ́хѹсѧ
сѣдѧ́щїи въ вратѣ́хъ, и҆ ѡ҆ мнѣ̀ поѧ́хѹ пїю́щїи ві-
14. но̀. [б] А҆́зъ же моли́твою мое́ю къ тебѣ̀ Бж҃е:
вре́мѧ благослове́нїѧ, Бж҃е: во мно́жествѣ млⷭ҇ти
твоеѧ̀ ᲂу҆слы́ши мѧ̀, во и҆́стинѣ спасе́нїѧ твоегѡ̀.
15. [в] Сп҃си́ мѧ ѿ бре́нїѧ, да не ᲂу҆глѣ́бнѹ: да и҆зба́-
влюсѧ ѿ ненави́дѧщихъ мѧ̀, и҆ ѿ глѹбо́кихъ

а) Іов. 30, 9. б) Ис. 49, 8. в) Пс. 39. 3.

---

13. **Ѻ҆ мнѣ̀ глѹмлѧ́хѹсѧ.** О мнѣ провадили глумливи̂, насмѣшливи̂ бесѣды. — **Сѣдѧ́щїи въ вратѣ́хъ.** Начальники и судіи народа, котри̂ сидѣли въ брамахъ мѣстъ, муромъ окруженыхъ, где пôсля стариннoго звычаю ôтбували ся всяки̂ судови̂ росправы. Зри Быт. 23, 10. Allioli має ту на мысли людей неробôвъ, ледащихъ, котри̂ для забитя часу сидѣли при брамахъ мѣйскихъ, занимаючи ся насмѣшливыми бесѣдами о Давидѣ. — **Ѻ҆ мнѣ̀ поѧ́хѹ** и пр. О мнѣ при піятыкахъ, пôдчасъ бенкетôвъ въ приватныхъ домахъ бесѣдовано и спѣвано, насмѣваючи ся зъ мене.

14. **А҆́зъ же моли́твою** и пр. Въ такôмъ прикрôмъ положеню звертає Давидъ своє прошенє до Бога, такъ якъ єсть уже часъ, щобы Богъ оказавъ єму свою ласку, щобы яко вѣрный въ своихъ обѣтницяхъ подавъ єму свою помôчь. Въ ôтношеню до І. Христа можемъ сей стихъ такъ розумѣти: Звертаю ся съ молитвою до тебе, мôй Отче небесный; уже бо надôйшовъ часъ твого милосердія, часъ тобою призначеный, въ котрôмъ я зъ моихъ мукъ буду увôльненый, ты же свѣтъ съ собою примиришь; тымъ окажешь твоє нескôнчене милосердіє для рода людского и що єсь вѣрнымъ въ сповненю обѣтницѣ що до зôсланя єму Спасителя.

15. **Сп҃си́ мѧ** и пр. **Бре́нїе** єсть тутъ образомъ великого небезпеченьства. Мысль отже єсть: Выбави мене зъ великихъ небезпеченьствъ, въ якихъ я находжу ся. Зри выс. ст. 2. и 3. Także І. Христосъ мôгъ такъ

16. **во́дъ. Да не потопи́тъ менѐ бȣ́рѧ водна́ѧ, нижѐ**
да пожре́тъ менѐ глȣбина̀, нижѐ сведе́тъ ѡ҆ мнѣ̀
17. **рове́нникъ оу҆́стъ свои́хъ. Оу҆слы́ши мѧ̀ Гдⷭ҇и,**
ꙗ҆́кѡ бл҃га́ ми́лть твоѧ̀: по мно́жествȣ щедро́тъ
18. **твои́хъ при́зри на мѧ̀.** [a] **Не ѿвратѝ лица̀ тво-**
егѡ̀ ѿ ѻ҆́трока твоегѡ̀: ꙗ҆́кѡ скорблю̀, ско́рѡ
19. **оу҆слы́ши мѧ̀. Вонмѝ дȣшѝ моеѝ, и҆ и҆зба́ви ю҆̀:**

молити ся; хотяй бо І. Христосъ бувъ Богомъ, однако бувъ заразомъ и чоловѣкомъ, а тымъ самымъ подѣлявъ съ нами съ выняткомъ грѣха всяку немôчь нашои природы, якою єсть межи иншими такожь боязнь передъ муками.

16. **Да не потопи́тъ** и пр. Зри поясненє выс. ст. 3. — **Нижѐ да сведе́тъ** и пр. Студня, цистерна (**рове́нникъ**) въ котру я впавъ, нехай не затворяє ся надôмною. Образъ єсть взятый зъ глубокихъ ямъ, вымащеныхъ земною смолою, въ котрыхъ въ Палестинѣ убогôй въ воду переховувано воду дощеву; коли такî цистерны або ямы були порожнî, служили яко вязницѣ, примыканî каменемъ. Мысль єсть: выбави мене, Боже, зъ мого теперѣшного прикрого положеня. Въ высшôмъ значеню молить ся въ тôмъ стиху І. Христосъ: Не задержи мене, Боже, въ гробѣ. І. Христосъ знавъ яко Богъ, що довершить своє дѣло ôткупленя рода людского, що побѣдить смерть, грôбъ и пекло; однако мимо того молить ся ôнъ о тую побѣду, понеже хотѣвъ яко чоловѣкъ своєю дитинною молитвою дати намъ примѣръ. (Allioli.)

17. **Бл҃га.** Солодка, або щодра, богата.

18. **Ѿ ѻ҆́трока твоегѡ̀.** Ôтъ твого слуги.

19. **Вонмѝ дȣшѝ моеѝ.** Возми пôдъ свôй покровъ моє житє. — **Вра̑гъ моихъ ра́ди.** Щобы показати моимъ ворогамъ, що ты єсь сильнѣйшимъ ôтъ нихъ и що не

---

[a] Пс. 101, 3.

20. вра̑гъ мои́хъ ра́ди и҆зба́ви мѧ̀. [а] Тꙑ̀ бо вѣ́си
поноше́нїе моѐ, и҆ сту́дъ мо́й, и҆ срамотꙋ̀ мою̀:
21. предъ тобо́ю всѝ ѡ҆скорблѧ́ющїи мѧ̀. [б] Поно-
ше́нїе ча́ѧше дꙋша̀ моѧ̀ и҆ стра́сть: и҆ жда́хъ со-
скорбѧ́щагѡ, и҆ не бѣ̀, и҆ оу҆тѣша́ющихъ, и҆ не
22. ѡ҆брѣто́хъ. [в] И҆́ да́ша въ снѣ́дь мою̀ же́лчь, и҆
23. въ жа́ждꙋ мою̀ напои́ша мѧ̀ ѻ҆́цта. [г] Да бꙋ́-
детъ трапе́за и҆́хъ предъ ни́ми въ сѣ́ть, и҆ въ

а) Пс. 43, 16. б) Мат. 27, 39.; Лук. 23, 49. в) Мат. 27, 34. 48.; Іоа. 19, 29. г) Рим. 11, 9.

завстыджуєшь тыхъ, котрî на тебе уповають; въ ôтношеню до І. Христа: щобы мои вороги видячи, що мене не перемогуть, або завстыдали ся, або навернули ся.

20. **Тꙑ́ бо вѣ́си** и пр. Зри о тôмъ выс. ст. 8. 10—13. — **Предъ тобо́ю** и пр. Ты знаєшь о нихъ, они не могуть передъ тобою укрыти ся. — **Ѡскорблѧ́ющїи.** О значеню того слова зри поясненє Пс. 17, 39.

21. **Поноше́нїе** и пр. Маючи такъ много злобныхъ ворогôвъ, не могу ôтъ нихъ ничого иншого очѣковати, якъ тôлько самыхъ зневагъ и терпѣній. — **Соскорбѧ́щагѡ.** Спожалѣючого, милуючого ся надôмною.

22. **Же́лчь.** Євр. слово означає певну рослину съ маленькими круглыми овочами, зъ котрыхъ ôтваръ дає гôркій напôй. Грецке слово chole означає жовчь, а також гôркій плынъ; ту має оно се друге значенє. Зри о тôмъ близше Мат. 27, 34. Кормити когось чимъ гôркимъ (жовчею) було здає ся приповѣсткою для выраженя: мучити, гнобити, переслѣдовати кого ажь на смерть. (Зр. Єр. 8, 14.; 9, 15.; 23, 15.; Пл Єр. 3, 15.) Въ тôмъ самôмъ значеню треба розумѣти и напоєнє оцтомъ. На І. Христѣ сповнило ся всё тоє въ дословнôмъ значеню. Зри Мат. 27, 34. 48.; Іоа. 19, 29.

23. **Да бꙋ́детъ трапе́за** и пр. Стôлъ накрытый, заставленый стравами, єсть ту образомъ земного щастя, добробыта. Мысль отже сего стиха єсть: якъ ѣда положена побôчь сѣтей, заставокъ, лапокъ, принаджує пта

24. **воздаѧ́нїе и҆ въ соблазнъ. Да помрача́тсѧ ѻ҆́чи**
и҆́хъ є҆́же не ви́дѣти, и҆ хребе́тъ и҆́хъ вы́нꙋ сла-
25. **цы̀. Проле́й на нѧ̀ гнѣ́въ тво́й, и҆ ꙗ҆́рость гнѣ́ва**

хи и други̂ звѣрята и способить имъ погибель, такъ нехай добробытъ, богацтва моихъ ворогôвъ, стануть ся причиною ихъ заслѣпленя и погибели, и се нехай буде для нихъ заплатою за ихъ злобне съ мною поступованє. Або: и они нехай également спожіють гôрку и згубну жовчь с. є. нехай и ихъ подыбає гôрка судьба. Въ устахъ І. Христа мають ти̂ слова значенє пророцтва, предсказуючого жидамъ кару за убійство свого Месіи, а то въ тôмъ змыслѣ: жиды, не узнавши̂ мене, свого Спасителя, а навѣть убивши̂ мене, будуть за кару за своє беззаконіє такъ заслѣплени̂, що правды, находячи̂ ся въ св. Письмѣ, яки̂ бы довжни̂ ихъ покрѣпляти до спасенія, стануть ся для нихъ пôсля ихъ ложного розумѣня сѣтями, въ якихъ они самыхъ себе ловити будуть, стануть ся для нихъ каменями, о котри̂ они будуть потыкати ся и розбивати ся; карою за ихъ упôръ буде, що они позôстануть пôддани̂ своимъ змысловымъ похотямъ. Въ тôмъ сумнôмъ станѣ жіють ненавернени̂ жиды дѣйстно до нынѣшного дня. Зри Рим. 11, 9. 10.

24. **Да помрача́тсѧ** и пр. Єсть се образъ найбôльшои нужды и неволи. Тіи слова сповнили ся на жидахъ дословно; ихъ бо заслѣпленє єсть такъ велике, що не пôзнають навѣть найвыразнѣйшихъ пророцтвъ о І. Христѣ; они перебували тяжки̂ часы неволи, а и теперь жіють въ погордѣ и ненависти у другихъ народôвъ; они не взносять своихъ очей до горы, до неба, ихъ бо очи и серце нахилени̂ до земли, привязани̂ до дôбръ земскихъ, дочасныхъ. Зри 2. Кор. 3, 14.

25. **Гнѣвъ.** Кары, яки̂ Богъ въ своимъ справедливôмъ гнѣвѣ має на нихъ зôслати. Слово **проле́й** означає ту велике множество тыхъ каръ.

26. **твоегѡ̀ да пости́гнетъ и҆́хъ. [а] Да бꙋ́детъ дво́ръ**
и҆́хъ пꙋ́стъ, и҆ въ жили́щахъ и҆́хъ да не бꙋ́детъ
27. **живы́й: [б] Занѐ є҆го́же ты̀ порази́лъ є҆сѝ, ті́и по-**
гна́ша, и҆ къ болѣ́зни ꙗ҆́звъ мои́хъ приложи́ша.
28. **[в] Приложѝ беззако́ніе къ беззако́нїю и҆́хъ, и҆**

а) Дѣян. 1, 20. б) Ис. 53, 4. в) Рим. 1, 28.

---

26. **Да бꙋ́детъ дво́ръ** и пр. Нехай выгине ихъ рôдъ, ихъ поколѣнє. Що до жидôвъ, то обѣцяна земля єсть днесь въ порôвнаню съ тымъ, чимъ була давнѣйше, пустынею, не маючою навѣть половины давнѣйшои людности. Впрочемъ жиды где инде радше мешкають нѣжь въ Юдеѣ, а особливо не въ Єрусалимѣ, где и святыня ихъ зôстала збурена; безъ ôтчины, безъ жертвъ, безъ священикôвъ, безъ поважаня жіють они розсѣяні по цѣлôмъ свѣтѣ. Зри Мат. 24, 2.; Дѣян. Ап. 1, 20.

27. **Занѐ є҆го́же** и пр. Они бо того, котрого ты, Боже, досыть тяжко досвѣдчивъ. не потѣшали але єще бôльше переслѣдовали. Такимъ бувъ Давидъ. Въ ôтношеню до І. Христа: Надъ тымъ, котрого ты задля спасенія рода людского на смерть крестну призначивъ, они немилосерно знущали ся и зневагъ и мукъ єму додавали.

28. **Приложѝ беззако́ніе** и пр. Дай, щобы они щоразъ глубше грязли въ грѣхи, щобы въ кôнци стали ся затвердѣлыми въ своихъ грѣхахъ и неспособными до пôзнаня правды и до повороту на дорогу праведности. Въ тôмъ стиху єсть выражена найстрашнѣйша кара; затвердѣлі вороги І. Христа мають бути позбавленї вѣчного спасенія. Вправдѣ Богъ не хоче ничіеи погибели; ôнъ не хоче смерти грѣшника, но щобы навернувъ ся и живъ. Однако коли чоловѣкъ замѣсть поправити ся, зъ грѣха въ грѣхъ впадає, легковажачи собѣ напôмненя Божі, тогды лишає єго Богъ при єго злôй волѣ и такъ погибає чоловѣкъ самовôльно. Зр. Исх. 9, 16.; Рим. 1, 24.; 9, 18.

29. да не вни́дꙋтъ въ пра́вдꙋ твою̀: [a] Да̀ потре-
ба́тсѧ ѿ кни́ги живы́хъ, и҆ съ пра́ведными да
30. не напи́шꙋтсѧ. Ни́щъ и҆ болѧ́й є҆́смь а҆́зъ: спасе́-
31. нїе твоѐ Бж҃е да пріи́метъ мѧ̀. Восхвалю̀ и҆́мѧ
Бг҃а моегѡ̀ съ пѣ́снїю, возвели́чꙋ є҆го̀ во хвале́-
32. нїи: И҆ оу҆го́дно бꙋ́детъ Бг҃ꙋ па́че телца̀ ю҆́на,

---

[a] Лук. 10, 20.; Филип. 4, 3.; Апок. 3, 5.

---

29. **Да потреба́тсѧ** и пр. Выключи ихъ яко безбожникôвъ зъ твого царства и зъ твого народа ту на земли и въ небѣ. Зр. Исх. 32, 32.; Дан. 12, 1.; Єзек. 13, 9.; Апок. 3, 5.

30. **Ни́щъ и҆ болѧ́й** и пр. Пôдчасъ молитвы будить ся въ душѣ Давида крѣпка надѣя, що Богъ укарає єго ворогôвъ, єго же самого выбавить. Вправдѣ, говорить ôнъ, находжу ся теперь въ сумнôмъ положеню, однако Богъ цѣлкомъ певно помилує мене и прійде менѣ въ помôчь, выбавить мене зъ мого горя. Такожь І. Христосъ нагій и середъ найбôльшихъ терпѣній висѣвъ на деревѣ крестнôмъ, однако Богъ выбавивъ єго ôтъ всѣхъ терпѣній и давъ єму воскреснути зъ мертвыхъ до вѣчнои славы въ небѣ.

31. **Восхвалю̀ и҆́мѧ** и пр. За Боже выбавлене зъ горя обѣцює псаломникъ Богу, що буде єго хвалити и дяковати єму похвальными пѣснями.

32. **И҆ оу҆го́дно** и пр. Тая хвала Божа, яку ôтдасть псаломникъ Богу въ чистотѣ свого серця и въ правдивôй побожности, буде Богу милѣйша нѣжь сама внѣшна жертва, принесена ôтъ когось съ неналежитымъ успособленємъ души. — **Телца̀ ю҆́на.** Єсть тутъ бесѣда о молодôмъ волѣ не маючôмъ єще три роки; пôсля жидôвского бо переданя по третôмъ роцѣ житя бувъ вôлъ уже непридатный до жертвованя. — **Ро́ги** и пр. Вôлъ, у котрого що ино выростали роги и копыта, бувъ найôтповѣднѣйшій до жертвованя.

33. ро́ги и҆зноса́щѧ и҆ па́знѡкти. а) Да оу҆́зрѧтъ ни́-
щїи и҆ возвеселѧ́тсѧ: взыщи́те Бга, и҆ жива̀ бꙋ-
34. детъ дꙋша̀ ва́ша. б) Ꙗ҆́кѡ оу҆слы́ша оу҆бѡ́гїѧ Гдь,
35. и҆ ѡ҆кова́нныѧ своѧ̑ не оу҆ничижѝ. в) Да восхва́-
лѧтъ є҆го̀ нбса̀ и҆ землѧ̀, мо́ре и҆ всѧ̑ живꙋ́щаѧ
36. въ не́мъ. г) Ꙗ҆́кѡ Бгъ спасе́тъ Сїѡ́на, и҆ со-
зи́ждꙋтсѧ гра́ди Їꙋде́йстїи: и҆ вселѧ́тсѧ та́мѡ,

а) Пс 21, 27. б) Пс 33, 7. в) Пс. 147, 1. г) 1. Кор. 3, 10.

---

33. **Да оу҆́зрѧтъ** и пр. Всѣ терпячі̂ а праведні̂ будуть тѣшили ся зъ того мого выбавленя, видячи въ нимъ поруку свого власного выбавленя. — **Взыщи́те** и пр. Жійте богоугодно, а буде вамъ добре вело ся; Богъ бо обдарить васъ своимъ благословеніємъ и щасливымъ житємъ дочасвымъ, а особливо щасливымъ житємъ вѣчнымъ.

34. **Ꙗ҆́кѡ оу҆слы́ша** и пр. Богъ выслухає молитвы засмученыхъ, скорбячихъ, смиренныхъ, до него о помôчь взываючихъ, якъ се уже такъ часто здѣлавъ; ôнъ не погордить тыми, що находять ся въ оковахъ смутку и рôжныхъ бѣдъ. Пôдъ **ѡ҆кова́нными** можемъ въ высшôмъ значеню розумѣти тыхъ, що хотяй на якійсь часъ узами грѣховными звязали ся, но потôмъ въ покаяніи до Бога прибѣгають.

35. **Да восхва́лѧтъ** и пр. Властиво тôлько розумні̂ сотворѣня суть способні̂ до прославляня Бога; псаломникъ же взыває ту и мертві̂ твари и нерозумні̂ звѣрята до того Божого прославленя, о скôлько тіиже побуджують чоловѣка до такого прославленя Сотворителя вселенной. Здає ся, що сей стихъ и слѣдуючі̂ суть пôзнѣйшимъ додаткомъ жидôвъ жіючихъ въ неволѣ вавилоньскôй. Зри о тôмъ Пс. 50, 20.

36. **Ꙗ҆́кѡ Бгъ** и пр. Зри Пс. 50, 20. — **Наслѣ́дѧтъ ю҆̀.** Зри Пс. 24, 13. Въ высшôмъ значеню предсказуе ся ту, що на мѣстци жидôвскихъ синаґоґъ повстануть церкви христіяньскі̂ такъ въ опустошѣлôй землѣ жидôвскôй якъ и по цѣлôмъ свѣтѣ.

37. и҆ наслѣ́дѧтъ ю҆̀: И҆ сѣ́мѧ рабѡ́въ твои́хъ ѹ҆-
держи́тъ ю҆̀, и҆ лю́бѧщїи и҆́мѧ твоѐ всели́тсѧ въ
не́мъ.

Псало́мъ 69.

(Євр. 70.) — Молитва о скору помôчь.

1. Въ коне́цъ, дв҃дꙋ въ воспомина́нїе, во є҆́же спасти́ мѧ г҃дꙋ.
2. Б҃же въ по́мощь мою̀ вонмѝ: Г҃ди помощѝ мнѣ̀
3. потщи́сѧ. [а] Да постыдѧ́тсѧ и҆ посра́мѧтсѧ и҆́щꙋ-
щїи дꙋ́шꙋ мою̀, да возвратѧ́тсѧ вспѧ́ть и҆ по-
4. стыдѧ́тсѧ хотѧ́щїи мнѣ̀ ѕла̑ѧ: Да возвратѧ́т-
сѧ [б] а҆́бїе стыдѧ́щесѧ глаго́лющїи мнѣ̀: бл҃гоже
5. бл҃гоже. Да возра́дꙋютсѧ и҆ возвеселѧ́тсѧ ѡ҆ те-
бѣ̀ всѝ и҆́щꙋщїи тебѐ Б҃же, и҆ да глаго́лютъ вы-
нꙋ: да возвели́читсѧ Г҃ь, лю́бѧщїи спасе́нїе
6. твоѐ. А҆́зъ же ни́щъ є҆́смь и҆ ѹ҆бо́гъ, Б҃же помо-
зѝ мнѣ̀: помо́щникъ мо́й и҆ и҆зба́витель мо́й
є҆сѝ ты̀, Г҃и не закоснѝ.

а) Пс. 34, 4. б) Пс. 34. 21.

37. **Сѣ́мѧ рабѡ́въ твои́хъ.** Нашй потомки. Въ высшôмъ значеню маютъ пôдъ тыми потомками розумѣти ся всѣ Христіяне, котрй зôстали до спасительнои вѣры Христовои наверненй черезъ апостолôвъ, епископôвъ и священикôвъ.

1. **Въ коне́цъ.** Зри Пс. 4, 1. — **Въ воспомина́нїе.** Зри Пс. 37, 1. — **Во є҆́же спасти́ мѧ г҃дꙋ.** Понеже сей псаломъ находимъ майже зовсѣмъ дословно въ Пс. 39. почавши ôтъ ст. 14 ажь до кôнця, то ôтсылаемъ читателей до Пс. 39, где найдуть поясненя такъ що до сеи надписи якъ и що до поодинокихъ стихôвъ предлежачого псалма.

Псаломъ 70.

(Євр. 71.) — Молитва о помôчь противъ ворогамъ.

Дв҃дꙋ ѱало́мъ, сынѡ́въ Їѡнада́вовыхъ и҆ пе́рвыхъ плѣ́нши́хсѧ, не
надпи́санъ ᲂу҆ Є҆вре́й.

1. На тѧ̀ Гдⷭ҇и ᲂу҆пова́хъ, да не постыжꙋ́сѧ въ
2. вѣ́къ. Пра́вдою твое́ю и҆зба́ви мѧ̀, и҆ и҆зми́ мѧ:
приклони̇̀ ко мнѣ̀ ᲂу҆́хо твоѐ, и҆ спаси́ мѧ. [a]
3. Бꙋ́ди мнѣ̀ въ Бг҃а защи́тителѧ, и҆ въ мѣ́сто

Дв҃дꙋ ѱало́мъ и пр. Сеи надписи нема въ євр. текстѣ, задля чого гдеякû лучили єго съ Пс. 69. Не можна на певно выказати, чи сей псаломъ ôтносить ся до пересльдованя Авессаломового (ст. 18.), чи єсть ôнъ тôлько въ загалѣ выразомъ чувствъ терпячого старця. Многû уважали зъ огляду на слова сеи надписи **сынѡ́въ Їѡнада́вокыхъ** Єремію за автора сего псалма. Пôдъ тыми сынами Іонадавовыми мають розумѣти ся Рихавиты (зр. Єр гл. 35.; 4. Цар. 10, 15.; 1. Пар. 2, 55.); имовѣрно мали они сей псаломъ съ замилованємъ въ уживаню, коли вразъ съ другими Израильтянами дôстали ся до першои плѣни вавилоньскои. Зри 4. Цар. гл. 24. Першими плѣнниками называють ся они для того, понеже по тôй першôй плѣни слѣдовала плѣнь друга за царя юдейского Седекія, до котрои дôстали ся прочû Израильтяне, котрû еще по першôй плѣни остали ся. (Зри 4. Цар. 25, 11.) Для Израильтянъ въ неволѣ вавилоньскôй сей псаломъ спѣваючихъ, бувъ ôнъ молитвою о выбавленє народа зъ неволи. Христіянинъ ôтмавляє сей псаломъ яко молитву о Божу помôчь противъ ворогамъ своимъ душевнымъ, о выбавленє зъ неволи грѣха.

1. **На тѧ̀ Гдⷭ҇и** и пр. Сей стихъ и два слѣдуючû стихи зри поясненû при Пс. 30, 1—4.

3. **Въ мѣ́сто крѣ́пко.** Въ мѣстце обвароване, где бы я мôгъ безпечно схоронити ся. — **Оу҆твержде́нїе**

---

a) Мат. 4, 6.; Лук. 4, 10.

крѣ́пко спасти́ мѧ: ꙗ҆́кѡ ᲂу҆твержде́нїе моѐ и҆
4. прибѣ́жище моѐ є҆сѝ ты̀. а) Бж҃е мо́й и҆зба́ви мѧ̀
и҆з̾ рꙋкѝ грѣ́шнагѡ, и҆з̾ рꙋкѝ законопресꙋ̑пна-
5. гѡ и҆ ѡ҆би́дѧщагѡ: Ꙗ҆́кѡ ты̀ є҆сѝ терпѣ́нїе моѐ
Гд҇и, Гд҇и б) ᲂу҆пова́нїе моѐ ѿ ю҆́ности моеѧ̀. в)
6. Въ тебѣ̀ ᲂу҆тверди́хсѧ ѿ ᲂу҆тро́бы, ѿ чре́ва ма́-
тере моеѧ̀ ты̀ є҆сѝ мо́й покрови́тель: ѡ҆ тебѣ̀
7. пѣ́нїе моѐ вы́нꙋ. Ꙗ҆́кѡ г) чꙋ́до бы́хъ мнѡ́гимъ:
8. и҆ ты̀ помо́щникъ мо́й крѣ́покъ. д) Да и҆спо́лнѧт-
сѧ ᲂу҆ста̀ моѧ̀ хвале́нїѧ, ꙗ҆́кѡ да воспою̀ сла́вꙋ

а) Пс. 90, 14. б) Євр. 2, 13. в) Второз. 10, 21.; Пс. 21, 10. г) Єзек. 12, 6.; 24, 26. д) Пс. 50, 17.

Твердиня, образъ могучои и зовсѣмъ певнои Божои опѣки и помочи.

4. **Грѣ́шнагѡ.** Або має ту розумѣти ся Авессаломъ, або стоить ту число єдинственне замѣсть числа множественного: грѣшникôвъ. — **Законопрестꙋ́пнагѡ** и пр. Переступаючого законъ Божій и несправедливо мене переслѣдуючого, кривдячого.

5. **Терпѣ́нїе моѐ.** Ôтъ тебе, Боже, я всегда терпеливо очѣковавъ помочи, и теперь єи очѣкую. Зр. Пс. 24, 5.

6. **Въ тебѣ̀ ᲂу҆тверди́хсѧ** и пр. Зри Пс. 21, 11.

7. **Ꙗ҆́кѡ чꙋ́до** и пр. Черезъ Боже чудесне захованє єго при такъ многихъ терпѣніяхъ. Давидъ мôгъ такъ сказати, такъ якъ єго захованє при безнастанныхъ переслѣдованяхъ и засѣдкахъ Саула черезъ многî лѣта було можливымъ тôлько при Божôй помочи. Се може сказати такожь кождый христіянинъ въ ôтношеню до своєи душѣ, котра находить ся въ безнастаннôмъ небезпеченьствѣ и згинула бы певно, єсли бы Богъ єи не охоронявъ.

8. **Да и҆спо́лнѧтсѧ** и пр. Давидъ просить Бога о помôчь и въ теперѣшнôй скорби, щобы мôгъ зновь прославляти Божу доброту и величіє.

9. твою̀, ве́сь де́нь великолѣ́пїе твоѐ. [а] Не ѿзе́рки
менѐ во вре́мѧ ста́рости: внегда̀ ѡ҆скꙋдѣзі́ти
10. крѣ́пости моей, не ѡ҆ста́ви менѐ. Ꙗ҆́кѡ рѣ́шѧ
вра́зи мои̇ мнѣ̀, и҆ стрегꙋ́щїи дꙋ́шꙋ мою̀ совѣ·
11. ща́ша вкꙋ́пѣ: Гл҃юще: Бг҃ъ ѡ҆ста́вилъ є҆́сть є҆гѡ̀,
пожени́те и҆ и҆ми́те є҆го̀, ꙗ҆́кѡ нѣ́сть и҆збавлѧ́ѧй.
12. Бж҃е мо́й не ѹ҆да́лисѧ ѿ менѐ: [б] Бж҃е мо́й въ
13. по́мощь мою̀ вонмѝ. [в] Да постыдѧ́тсѧ и҆ и҆с-
чє́знꙋтъ ѡ҆клевета́ющїи дꙋшꙋ мою̀: да ѡ҆бле-
кꙋ́тсѧ въ стꙋ́дъ и҆ сра́мъ и҆щꙋ́щїи ѕла̑ѧ
14. мнѣ̀. А҆́зъ же всегда̀ возъꙋпова́ю на тѧ̀, и҆ при-

а) Пс. 68. 4.; Ис. 46, 4. б) Пс. 69, 2. в) Пс, 34, 4.

---

9. **Не ѿве́ржи** и пр. Понеже ты, Боже, стерѣгъ мене ôтъ дитиньства, то и теперь, коли я постарѣвъ ся, не ôтказуй менѣ твоеи помочи; теперь, коли силы мене опускають, твоя помôчь есть менѣ тымъ ôбльше потрѣбна.

10. **Стрегꙋ́щїи дꙋшꙋ мою.** Настаючй на мое житє, шукаючй нагоды, щобы мене погубити. Може ôтносять ся слова сего стиха до 2. Цар. 16, 20.; 17, 1—14. — **Вкꙋпѣ.** Разомъ зôбранй.

11. **Бг҃ъ ѡ҆ста́вилъ** и пр. Такъ то судять люди. Они гадають, що той есть въ ласцѣ у Бога, кому добре веде ся; кому же зле поводить ся, о тôмъ гадають люди, що есть ôтъ Бога опущеный. Однако неразъ мае ся рѣчь противно. Ту додаемъ еще примѣтку Allioli-а до сего стиха: Сторонництво Авессалома и Саула не було цѣлкомъ придавлене; въ старости Давида, коли уставали его силы, росли надѣи его противникôвъ. — **Нѣсть и҆збавлѧ́ѧй.** Нема никого, кто бы ему помôгъ, кто бы его выбавивъ зъ рукъ нашихъ.

13. **Да постыдѧ́тсѧ** и пр. Есть се предсказане кары его воротôвъ, а не ихъ проклятiе. Зри Пс. 5, 11.

14. **А҆́зъ же всегда̀** и пр. Давидъ уповае крѣпко на Бога въ теперѣшнôй бѣдѣ; ôнъ есть того певный, що

15. **ложꙋ̀ на вса́кꙋ похвалꙋ̀ твою̀. Ѹ҆ста̀ моѧ̀ воз-
вѣстѧ́тъ пра́вдꙋ твою̀, ве́сь де́нь спасе́нїе твоѐ,**
16. **ꙗ҆́кѡ [а] не позна́хъ кни̑жнаѧ. Вни́дꙋ въ си́лѣ Гд҇ни:**

[а] Пс. 39, 6.

Богъ своєю ласкавою помочію подасть єму поводъ до збôльшеня своеи хвалы. — **Приложꙋ̀** и пр. До такъ великои хвалы твоеи всегда щось додамъ, всегда до хвалы хвалу придавати буду.

15. **Возвѣстѧ́тъ.** Прославлять. — **Пра́вдꙋ твою̀.** Твою справедливôсть. — **Спасе́нїе твоѐ.** Яке я зъ твоеи ласки отримаю. — **Ꙗ҆́кѡ не позна́хъ кни̑жнаѧ.** Понеже я будучи въ моей молодости пастыромъ, не занимавъ ся ученостію, пôзнаванємъ книжнои мудрости; я въ моимъ цѣлôмъ житю занимавъ ся лишь голошенємъ твоеи хвалы. Иншй выходячи зъ того, що євр. seforot, походяче ôтъ safar, означає не лишь письмо, письменнôсть, але и численє, подають таку мысль: Я не знаю числа твоихъ добродѣйствъ, бо твои чудеснй дѣла и добродѣйства (якъ говорить ся въ Пс. 39, 6.) **ѹ҆мно́жишасѧ па́че числа̀,** и длятого я не перестану прославляти ихъ, много силъ моихъ стане. Иншй ôтносять слово **кни̑жнаѧ** пôсля высше реченого толкованя євр seforot до тайнои числовои науки, яка у жидôвъ подôбно якъ у другихъ народôвъ занимала ся тайною, лишь для немногихъ доступною мудростію, а яка пôзнѣйше розвинула ся въ жидôвску кабалу. Зри о тôмъ блисше Iahn. Archeol. bibl. Wilno 1836, pars III.; X. Nowodworski, Encykl. kość., выразъ: Kabbała.

16. **Вни́дꙋ въ си́лѣ Гд҇ни.** Я вôйду до притвора св. скиніи въ твоей силѣ с. є. силою твоєю выбавленый зъ небсзпеченьствъ, въ якихъ находжу ся, щобы прославляти твои безчисленнй добродѣйства. — **Помѧнꙋ̀** и пр. Буду розпамятувавъ и въ памяти заховаю твою справедливôсть, въ якôй ты, вѣрный въ своихъ обѣтницяхъ, караєшь безбожныхъ а добрыхъ нагороджуєшь.

17. Гдⷭ҇и помѧнꙋ̀ пра́вдꙋ тебѐ є҆ди́наго. [а] Бж҃е мо́й
и҆̀мже наꙋчи́лъ мѧ̀ є҆сѝ ѿ ю҆́ности моеѧ̀, и҆ до
18. ны́нѣ возвѣщꙋ̀ чꙋдеса̀ твоѧ̀: [б] И҆ да́же до ста́-
рости и҆ престарѣ́нїѧ, Бж҃е мо́й, не ѡ҆ста́ви менѐ,
до́ндеже возвѣщꙋ̀ мы́шцꙋ твою̀ ро́дꙋ всемꙋ̀ гра-
19. дꙋ́щемꙋ: Си́лꙋ твою̀ и҆ пра́вдꙋ твою̀, Бж҃е, да́же
до вы́шнихъ. [в] ꙗ҆̀же сотвори́лъ мнѣ̀ є҆сѝ вели̑-
20. чїѧ: Бж҃е ктѡ̀ подо́бенъ тебѣ̀? [г] Є҆ли́ки ꙗ҆ви́лъ
мнѣ̀ є҆сѝ скѡ́рби мно́ги и҆ ѕлы̑? и҆ ѡ҆бра́щсѧ,
ѡ҆животвори́лъ мѧ̀ є҆сѝ, и҆ ѿ бе́зднъ землѝ воз-

[а] Пс. 76, 12. [б] Пс. 46, 4 [в] Исх. 15, 11.; Апок. 17, 14. [г] Пс. 67, 21.

17. **Бж҃е мо́й** и пр. Уже ôтъ моеи молодости помагавъ ты менѣ, Боже, такъ часто и научивъ мене тебе прославляти; тожь я доси тебе всегда прославляю зъ вдячности за великî, чудеснî добродѣйства, якî я ôтъ тебе отримавъ. Въ тôмъ сильнôмъ упованiю на доси дôзнавану опѣку Божу просить Давидъ Бога (ст. 18), щобы его и теперь въ глубокôй старости не опускавъ, но щобы ему помагаючи, позволивъ ему оповѣщати потомкамъ, будучимъ поколѣнямъ, безконечну Божу силу и справедливôсть, въ тôй помочи ему оказану (ст. 19.).

18. **Престарѣ́нїѧ.** Есть то найвысшiй вѣкъ, до якого чоловѣкъ може дôйти. — **Мы́шцꙋ.** Рамя, яко символъ могучости, могучои а успѣшнои помочи.

19. **Си́лꙋ твою̀** и пр. Буду прославлявъ (**возвѣщꙋ̀** ст. 18.) твою могучôсть и справедливôсть, котра розтягае ся ажь до найвысшихъ дѣлъ чудесныхъ, котрî ты сотворивъ. Не тôлько бо небо и землю ты сотворивъ, но и творы высшî, якими суть ангелы; и не тôлько людей грѣшныхъ ты караешь, але справедливôсть твоя розтягае ся ажь до ангелôвъ, котрымъ ты, коли согрѣшили, не простивъ.

20. **Є҆ли́ки ꙗ҆ви́лъ** и пр. Богъ допустивъ на Давида многî и великî нещастя; однако Богъ помôгъ ему все-

21. ве́лъ мѧ̀ є̂сѝ [в] Ѹ̂мно́жилъ є̂сѝ на мнѣ̀ вели́-
чествїе твоѐ, и̂ ѡ̂бра́щсѧ ᲂу̂тѣ́шилъ мѧ̀ є̂сѝ, и̂ ѿ
22. бе́здны земли̂ па́ки возве́лъ мѧ̀ є̂сѝ. И҆́бо а҆́зъ
и̂сповѣ́мсѧ тебѣ̀ въ лю́дехъ Г҃ди, въ сосꙋ́дѣхъ
ѱало́мскихъ и҆́стинꙋ твою̀, Б҃же, воспою̀ тебѣ̀ въ
23. гꙋ́слехъ, [б] С҃тый І҆и҃левъ. Возра́дꙋетсѧ ᲂу̂стнѣ̀
мои̂, є̂гда̀ воспою̀ тебѣ̀, и̂ дꙋша̀ моѧ̀, ю҆́же є̂сѝ

а) Второз. 32, 39. б) Пс. 77, 41.; Пс. 88, 19.

гда щасливо выйти зъ всѣхъ нещасть и небезпеченьствъ. — **Ѡ̂бра́щсѧ.** Ту въ значеню прислова: зновь, або въ значеню: зновь звернути ся, вернути ся; въ часѣ терпѣній здає ся, якобы Богъ ôтвернувъ ся ôтъ насъ; зновь звернути ся значить отже стôлько, що оказати ласку, помочи ласкаво. — **Ѡ̂животвори́лъ мѧ̀ є̂сѝ.** Выбавивъ мя зъ небезпеченьства смерти.— **Ѿ бе́здны земли̂.** Єсть се образъ найбôльшихъ нещасть.

21. **Ѹ̂мно́жилъ** и пр. Ты, Боже, помагаючи менѣ такъ часто и такъ успѣшно, оказавъ твою могучôсть и величіє твоєи доброты.— **Ѡ̂бра́щсѧ** и пр. По скорбахъ и журбахъ ты мене зновь потѣшивъ, усунувши всяки̂ противности.

22. **И҆́бо.** Ту въ значеню: тожь, для того. — **И̂сповѣ́мсѧ тебѣ̀.** Буду тебе прославлявъ. — **Въ лю́дехъ.** Межи людьми, прилюдно, явно. — **Въ сосꙋ́дѣхъ ѱало́мскихъ.** На музичныхъ инструментахъ.— **И҆́стинꙋ твою̀.** Твою вѣрнôсть въ выконуваню твоихъ обѣтниць. — **Въ гꙋ́слехъ.** Зри Пс. 32, 2. — **С҃тый І҆и҃левъ.** Богъ называє ся такъ для того, що особливо на народѣ израильскôмъ оказавъ свою святôсть, даючи єму святый законъ и провадячи єго до святости черезъ наставанє на сей народъ, щобы свôй св. законъ совѣстно выконувавъ и освящавъ ся.

23. **Возра́дꙋетсѧ** и пр. Не лишь мои уста мають прославляти тебе, але и цѣле моє житє (**дꙋша̀ моѧ̀**),

24. йзба́вилъ: [а] Ѥ̂ще́ же й ꙗ҆зы́къ мо́й ве́сь де́нь поȣчи́тсѧ пра́вдѣ твое́й, е̂гда̀ постыда́тсѧ й посра́мѧтсѧ йщȣщїи ѕла̑ѧ мнѣ̀.

Псало́мъ 71.

(Євр. 72.) — О великôмъ царю.

Ѽ Соломѡ́нѣ, Ѱало́мъ Дв҃дȣ.

а) Пс. 34, 28.

котре ты такъ часто и чудесно спасавъ, мае бути немовъ безнастанною похвальною пѣснею, понеже я тобѣ се мое житє посвячую. Инші беруть слово **дȣша́** въ властивôмъ значеню: буду тебе прославляти не тôлько устами але и зъ цѣлои души.

24. **Поȣчи́тсѧ.** Зри Пс. 34, 28.

Ѽ Соломѡ́нѣ. Сей псаломъ есть чисто месійнымъ а тôлько представленє Месіи и его царства опирае ся по части на ôтношеняхъ царства Соломонового, яко найôтповѣднѣйшого прообраза царства месійного. Се мнѣніе подѣляла уже старозавѣтна Церковь, съ тымъ мнѣніемъ годять ся такожь всѣ св. Отцѣ Церкви новозавѣтнои. Лишь о Месіи а не о якôмъ земнôмъ царю израильскôмъ могло бути сказано, що его царство розширить ся по цѣлôй землѣ, обôйме всѣ народы и всѣхъ царей, и то не силою оружія, (ст. 9—12.), и що ôнъ самъ буде жити вѣчно (ст. 5. 7. 17.). Въ евр. текстѣ нема додатку: **Дв҃дȣ**, для того суть многі мнѣнія, що авторомъ того псалма мôгъ бути самъ Соломонъ, котрый зъ огляду на Божі обѣтницѣ що до прихода Месіи и зъ огляду на свое власне царство мôгъ бувъ легко бути расположенымъ свыше до написаня пророцтва,

1. **Бж҃е [а] сȣ́дъ тво́й цр҃е́ви да́ждь, [б] и҆ пра́вдȣ**
2. **твою̀ сы́нȣ цр҃е́вȣ: [в] Сȣди́ти лю́демъ твои́мъ въ**
пра́вдѣ, и҆ ни́щымъ твои́мъ въ сȣдѣ̀. [г]
3. **Да воспрїи́мȣтъ го́ры ми́ръ лю́демъ, и҆ хо́лми**
4. **пра́вдȣ. [д] Сȣ́дитъ ни́щымъ людски́мъ, и҆ спа-**

а) Дан. 7, 27. б) Ис. 11, 5. в) Ис. 32, 1. г) 3. Цар. 4, 24. ; Єф. 2, 14) д) Пс. 44, 5.

яке въ тôмъ псалмѣ находимъ. — Христіянинъ може употребляти того псалма яко молитвы о розширенє св. католицкои Церкви.

1. **Бж҃е сȣ́дъ** и пр. Псаломникъ пôзнає зъ Божого вдухновеня, що передъ приходомъ Месіи настануть часы гнета и несправедливости; для того просить ôнъ Бога, щобы пôславъ Месію яко царя справедливости, щобы давъ єму судъ, якій самъ посѣдає, с. є. судъ надъ всѣми народами, судъ съ властію выконавчою. О наданю такого суду Месіи черезъ Бога Отца зри слова Христовû Іоа. 5, 22. — **Сы́нȣ цр҃е́вȣ.** Такъ называє ся Месія яко потомокъ Давида. Зри 2. Цар. 7, 12.; Єрем. 33, 17.; зр. Іоа. 5, 22.

2. **Сȣди́ти.** Щобы судивъ и каравъ тыхъ, що несправедливо другихъ переслѣдують, ихъ кривдять и гноблять. — **Ни́щымъ.** Праведнимъ. Зри Пс. 9, 29. Зри такожь Ис. 11, 4. — **Въ сȣ́дѣ.** Судомъ слушнымъ и справедливымъ.

3. **Да воспрїи́мȣтъ** и пр. Слова: **го́ры** и **хо́лми** означають ту въ особенности землю хананейску яко гористу, а въ загалѣ цѣлый свѣтъ. Мысль отже єсть: Цѣла земля нехай наповнить ся миромъ и справедливостію; якъ трава и дерева покрывають горы и горбки, такъ нехай миръ и справедливôсть окажуть ся всюда яко овочѣ месійного царства. Зри Ис. 2, 4.; 9, 5. 6.; 11, 9.; 65, 25.; Мих. 4, 3.; Зах. 9, 10. — **Ми́ръ.** Євр. слово означає всяке щастє и благословеніє.

4. **Сȣ́дитъ.** Щобы боронивъ. — **Ни́щымъ людски́мъ.** Зри выс. ст. 2. — **Спасе́тъ** и пр. Єсть тоє само

се́тъ сы́ны ѹ҆бо́гихъ [а] и҆ смири́тъ клеветника̀.
5. [б] И҆ пребѹ́детъ съ сл҃нцемъ, и҆ пре́жде лѹны̀ ро́да
6. родѡ́въ. [в] Сни́детъ ꙗ҆́кѡ до́ждь на рѹно̀, и҆

а) Ис. 11, 4. б) Єрем. 31, 36. в) Суд. 6,36 и сл.; 2. Цар. 23, 4.

речене, иншими словами повторене. — **Смири́тъ клеветника̀.** Повздержить его, щобы своими клеветами не шкодивъ убогимъ. Въ евр. текстѣ есть: смиритъ гнобителя.

5. **И҆ пребѹ́детъ** и пр Якъ довго буде свѣтило сонце и мѣсяць, такъ довго буде тревало его царство ôтъ поколѣня до поколѣня с. е. вѣчно. Сонце, мѣсяць, небо (Пс. 88, 3.) и звѣзды уважано яко непоколибимо, на вѣки утверджени̂; супротивъ змѣнности всѣхъ другихъ рѣчей суть они задля свого постоянного порядка образомъ вѣчности. — **Пре́жде лѹны̀.** Въ евр. есть: передъ мѣсяцемъ або передъ лицемъ мѣсяця с. е. доки буде мѣсяць.

6. **Сни́детъ ꙗ҆́кѡ до́ждь на рѹно̀.** Есть се алюзія до Суд. 6, 38.: якъ колись роса зôйшла на руно Гедеона безъ шуму, тихонько, и не приносячи ніякои шкоды вовнѣ, такъ въ тихости до внутра Дѣвы вступить Богъ, не нарушуючи еи дѣвоцтва анѣ въ зачатію анѣ въ рождествѣ. Инши̂ замѣсть руна мають ту на мысли скошеный лугъ; евр. бо слово може мати и таке значене. Мысль есть: Чимъ есть дощь для скошеного луга (покрѣпляючій, ужизнюючій, безъ спôвдѣланя людей зъ неба падаючій), тымъ буде царь Месія для свого народа. — **И҆ ꙗ҆́кѡ ка́плѧ** и пр. Якъ маленьки̂ каплѣ дощу безъ шуму на лоно земли спадають и ю плодовитою дѣлають, такъ І. Христосъ вôйде въ лоно Дѣвы, и зъ сеи земли дѣвочои повстане лѣторость роду Єссеевого. (Ис. 11, 1.). Св. Августинъ беручи ти̂ слова въ звязи съ первою половиною сего стиха, розумѣе пôдъ **землéю** народы поганьски̂, котри̂ стали ся участниками добродѣйствъ Месіи, коли жиды его ôткинули и его ужизняючои бла-

7. Ꙗ҆́кѡ ка́пла ка́плющаѧ на зе́млю. а) Возсїѧ́етъ
въ дне́хъ є҆гѡ̀ пра́вда и҆ мно́жество ми́ра, до́н-
8. деже ѿи́мется луна̀. б) И҆ ѡ҆блада́етъ ѿ мо́рѧ
до мо́рѧ, и҆ ѿ рѣ́къ до конє́цъ вселе́нныѧ.
9. Предъ ни́мъ припаду́тъ Є҆ѳїо́плѧне, и҆ вразѝ

а) Ис. 35, 1.; Осія 14, 6. б) 3. Цар. 4, 21.

годати позбавили ся, якъ и руно Гедеона остало пôзнѣйше сухе, пôдчасъ коли земля була ужизнена.

7. **Возсїѧ́етъ** и пр. Описують ся ту добрî наслѣдки ужизнюючого дощу, пôдъ котрого образомъ єсть въ попереднîмъ стиху представленый прихôдъ Месіи на землю. Не буде уже гнобителей, тожь зацвите всюда справедливôсть и миръ въ обыльности; Христосъ Господь принесе свѣту правдиву справедливôсть и святôсть и миръ вѣчный, примирить бо Бога съ людьми. Allioli примѣчає: Спокôй съ собою и съ другими єсть наслѣдкомъ справедливости, добрыхъ ôтносинъ, честноты и святости. Коли І. Христосъ прійшовъ на свѣтъ, оповѣстили ангелы миръ. Лук. 2, 14. — **До́ндеже ѿи́мет-сѧ луна̀.** Доки не буде уже мѣсяця с. є. вѣчно. Зри поясненє выс. ст. 5.

8. **И҆ ѡ҆блада́етъ** и пр. Миръ и справедливôсть суть тыми оружіями, за помочію котрыхъ царь Месія пôдобє пôдъ свою власть цѣлый свѣтъ. Не лишь море середземне и рѣка Євфратъ будуть якъ доси границями єго царства, але найдальшî границѣ земли (ст. 10. 11.). Зри поясненє Исх. 23, 31.

9. **Предъ ни́мъ припаду́тъ Є҆ѳїо́плѧне.** Єму пôдчиняють ся, за свого царя узнають Єтіопляне. Псаломникъ межи иншими народами наводить напередъ Єтіоплянъ, бо они пôсля тогдашного мнѣня замешкували послѣднî границѣ земли на полудне, або єсть се пророцтво о Єтіопіи, котра перша зъ всѣхъ краѣвъ лежачихъ поза границями земли хананейскои пôзнасть І. Христа. Зри Пс. 67, 32.; Дѣян. Ап. 8, 27. и сл. Євр. слово означає такожь мешканцѣвъ пустынь, с. є. народы дикî и упря-

10. є҆гѡ̀ пе́рсть поли́жꙋтъ. [а] Ца́рїе Ѳарсі́йстїи и҆
ѻ҆́строви да́ры принесꙋ́тъ, ца́рїе А҆ра́встїи и҆ Са-
11. ва̀ да́ры приведꙋ́тъ: [б] И҆ поклоня́тся є҆мꙋ̀ всѝ
ца́рїе зе́мстїи, всѝ ꙗ҆зы́цы поработаю́тъ є҆мꙋ̀.
12. Ꙗ҆́кѡ и҆зба́ви ни́ща ѿ си́льнагѡ, и҆ ᲂу҆бо́га, є҆мꙋ́же не

а) Пс. 44. 13. б) Пс. 21, 30.; Апок. 21, 24,

мû; ото навѣть тіи пôддадуть ся Месіи царю. — **Вра́зи є҆гѡ̀** и пр. Тіи, котрû передъ тымъ були ворогами Бога и обѣцяного нимъ Месіи, будуть зъ послуха и почести къ Месіи цѣловати землю. (Ис. 49, 23.)

10. **Ца́рїе** и пр. Пôдъ царями тарсійскими розумѣють ся царѣ Тартесса въ Испаніи (зри Пс. 47, 8.) або всѣ феникійскû кольоніи. Се бувъ край лежачій найдальше на захôдъ, а жидамъ извѣстный. Можна бы ту отже сказати: царѣ найдальшихъ краѣвъ западныхъ.— **Ѻ҆́строви.** Островы моря середземного; а и се означає тутъ землю западну и єи мешканцѣвъ. — **Да́ры принесꙋ́тъ.** Они пôдчинять ся І. Христу, складаючи ему свои богатû дары въ доказъ покôрности и вѣрности. — **Ца́рїе А҆ра́встїи и҆ Сава̀.** Се сповнило ся на Соломонѣ (зри 3. Цар. гл. 10.), сповнило ся такожь на І. Христѣ, понеже князѣ и народы тыхъ краѣвъ пôддали ся І. Христу черезъ вѣру, и понеже зъ ôттамъ прійшли царѣ (**волхвы́**), щобы поклонити ся І. Христу. Въ дальшôмъ значеню мають тутъ розумѣти ся всѣ краѣ полудня, въ загалѣ же наведенû въ тôмъ стиху краѣ означають въ дальшôмъ значеню всѣ народы свѣта.

12. **Ꙗ҆́кѡ и҆зба́ви** и пр. Всѣ царѣ и народы свѣта пôдчинять ся царю Месіи, понеже ôнъ буде царемъ справедливости, котрый буде (ст. 13—14.) боронивъ убогого, стогнаючого пôдъ гнетомъ людей несправедливыхъ, котрый не буде нимъ помѣтовавъ якъ лютый тиранъ, но буде его поважавъ яко образъ и подобіє Боже и нимъ опѣковавъ ся. — **Є҆мꙋ́же не бѣ̀ помо́щника.** Котрый не мавъ никого, кто бы ему помôгъ, кто бы его заступивъ въ судѣ. (Ст. 2.) Гдеякû мають въ тôмъ сти-

13. **вѣ̀ помо́щника. [а] Пощади́тъ ни́ща и҆ оу҆бо́га: и҆**
14. **дꙋ́шы оу҆бо́гихъ спасе́тъ: ѿ ли́хвы и҆ ѿ не-**
пра́вды и҆зба́витъ дꙋ́шы и҆́хъ, и҆ че́стно и҆́мѧ є҆гѡ̀
15. **предъ ни́ми. И҆ жи́въ бꙋ́детъ, и҆ да́стсѧ є҆мꙋ̀**
ѿ зла́та А҆раві́йска: и҆ помо́лѧтсѧ ѡ҆ не́мъ вы́нꙋ,
16. **ве́сь де́нь благословѧ́тъ є҆го̀. [б] Бꙋ́детъ оу҆твер-**
жде́нїе на землѝ на версѣ́хъ го́ръ: превознесе́тсѧ
[в] па́че Лїва́на пло́дъ є҆гѡ̀, [г] и҆ процвѣтꙋ́тъ ѿ

а) Іоа. 5, 7 б) Пс. 27, 6.; в) Осія 14, 6. г) Зах. 10, 8.

ху на мысли въ дальшôмъ значеню выбавлене вѣрныхъ Христовыхъ зъ неволѣ діавола, сильного князя сего міра.

13. **Дꙋ́шы оу҆бо́гихъ спасе́тъ.** І. Хр. называє убогихъ блаженными. (Мат. 5, 3.)

14. **Че́стно и҆́мѧ** и пр. Всѣ убогû и покорнû, несправедливо переслѣдованû будуть въ І. Христѣ видѣли свого могучого оборонцю, котрому будуть оказовали свою найбôльшу честь и вдячнôсть. Въ євр. текстѣ єсть: дорогоцѣнна єсть ихъ кровь (житє) передъ нимъ, с. є. Месія не дозволить, щобы убогû такъ легко ставали ся добычею смерти черезъ безбожныхъ гнобителей; ôнъ не пропустить безкарно тымъ, котрû бы ихъ кровію обагрили ся.

15. **И҆ жи́въ** и пр Царство Месіи буде вѣчно тревало; єму принесуть єго исповѣдники дорогоцѣннû дары въ жертву и будуть безперестанно молити ся въ єго имени о розширенє и укрѣпленє єго царства; ущастливленû нимъ народы будуть єго благословити безперестанно. — **ѿ зла́та А҆раві́йска.** Золото зъ Арабіи принесено Соломону (3. Цар. 10, 14.), а такожь Месіи (Мат. 2, 11.). — **Вы́нꙋ.** Всегда.

16. **Бꙋ́детъ оу҆твержде́нїе** и пр. Пôсля Пс. 104, 16. и Ис. 3, 1. пôдъ **оу҆твержде́нїемъ** належить розумѣти обыльнôсть збôжа, служачого до удержаня и укрѣпленя житя людского. Такъ велике буде въ часахъ Месіи бла-

17. **гра́да ѩ҆́кѡ трава̀ земна́ѧ. Бꙋ́детъ и҆́мѧ є҆гѡ̀ благослове́но во вѣ́ки, пре́жде со́лнца пребыва́етъ и҆́мѧ є҆гѡ̀: а) и҆ благословѧ́тсѧ въ не́мъ всѧ̀ кѡлѣ́на земна́ѧ, всѝ ѩ҆зы́цы ᲂу҆блажа́тъ є҆го̀. б)**
18. **Бл҃гослове́нъ Гдⷭ҇ь Бг҃ъ І҆и҃левъ творѧ́й чꙋдеса̀**

а) Быт. 12, 3.; Гал. 3, 8. 16. б) Лук 1, 68.

гословеніє земли, що збôже буде обыльно рости навѣть на вершкахъ гôръ, где звычайно ростуть лишь дерева або находять ся скалы; колосы збôжа перевысшать навѣть высокій Ливанонъ, ростучи и дозрѣваючи на єго найвысшихъ вершкахъ. Тыми образами представлена єсть тутъ велика плодовитôсть земли, яка настане по приходѣ Месіи. Allioli примѣчає: „Христіяньство принесло культуру съ собою; особливо монахи и пустыножителѣ справили цѣли̂ велики̂ пустынѣ. Заразомъ треба ту розумѣти и обыльнôсть духовныхъ благодатей, принесеныхъ І. Христомъ на землю.“ — **И҆ процвѣтꙋ́тъ** и пр. Въ часахъ Месіи буде и людность збôльшати ся, а въ особенности вѣрни̂ Христови̂, горожане нового Єрусалима, Церкви Христовои, будуть прозябати и множити ся якъ трава на землѣ.

17. **Бꙋ́детъ и҆́мѧ** и пр. Такій царь Месія, котрый єсть благословеніємъ для цѣлого свѣта, заслугує собѣ на тоє, щобы єго цѣлый свѣтъ по всѣ вѣки благословивъ. — **Пре́жде со́лнца** и пр. Єго слава, єго царство будуть вѣчни̂. Зри поясненє выс. ст. 5. — **И҆ благословѧ́тсѧ** и пр. Всѣ народы будуть благословенни̂ ôтъ Бога въ І. Христѣ, с. є. никто не буде благословенный якъ тôлько въ І Христѣ, и въ нимъ будуть благословенни̂ всѣ, котри̂ зъ него ôтродять ся и въ нимъ пребудуть, и учують тіи благословенни̂ слова: **Прїиди́те благослове́ннїи** и пр. — Ту кôнчить ся друга книга псалмôвъ. Два слѣдуючи̂ стихи суть звычайнымъ славословіємъ, яке кладе ся при кôнци кождои книги псалмôвъ. Зри Пс. 40, 14.

18. **Бл҃гослове́нъ.** Нехай буде благословенъ.

19. є҆ди́нъ: [в] И҆ блгослове́но и҆́мѧ сла́вы є҆гѡ̀ во вѣ́къ и҆ въ вѣ́къ вѣ́ка: и҆ и҆спо́лнитсѧ сла́вы є҆гѡ̀ всѧ̀ землѧ̀: бꙋ́ди, бꙋ́ди.

Псало́мъ 72.

(Євр. 73.) — Конець безбожного погибель.

Ѿкончáшасѧ пѣ́сни Дв҃да, сы́на Іессе́ова, Ѱало́мъ А҆сáфꙋ.

1. Ко́ль [б] бла́гъ Бг҃ъ І҆и҃левъ пра҃вымъ срⷣцемъ.
2. Мо́й же въ ма́лѣ не подвижа́стѣсѧ но́зѣ: въ

а) Ис. 6. 3. б) Ис 33, 15.; Мат. 5, 8.; Іоа. 1, 47.

Ѿконча́шасѧ пѣ́сни Дв҃да. Тіи слова належать до попередного псалма и суть въ лат. текстѣ поданî яко ст. 20 сего псалма, котрымъ кôнчить ся друга книга псалмôвъ. Зри Пс. 71. 17. Св. Єронимъ примѣчає: Сей псаломъ называє ся кôнцемъ пѣсней Давидовыхъ, понеже Давидъ описавъ въ тôмъ псалмѣ тоє, що на кôнци стати ся має, часъ прихода Месіи на землю. — **Ѱало́мъ А҆са́фꙋ.** Зри поясненє надписи Пс. 49. Сей псаломъ есть що до змѣсту подôбный до Пс. 36, 39 и 48. Ôнъ занимає ся такъ часто въ старôмъ завѣтѣ ставленымъ пытанємъ: Якъ можна земске щастє людей безбожныхъ а рôжнî нещастя людей богобоязливыхъ погодити съ Божою справедливостію? Сей псаломъ стремить до того, щобы потѣшити терплячихъ побожныхъ, видячихъ, якъ неразъ безбожнî вôльнî суть ôтъ нещасть и провадять выгôдне, спокôйне житє.

1. **Пра́вымъ срⷣцемъ.** Не всѣмъ, котрî суть потомками Якова, але тымъ особливо, котрî суть правого, чистого серця.

2. **Мо́й же въ ма́лѣ** и пр. Єсть се образовый способъ говореня; мовъ бы казавъ: Зносячи терпѣнія, хотяй менѣ совѣсть ничого злого не закидує, а видячи щасливе житє людей безбожныхъ, мало що не захитавъ ся я въ моимъ пересвѣдченю о Божôй справедливости,

3. **ма́лѣ не проліѧ́шасѧ стопы̀ моѧ̀. а) Ꙗ҆́кѡ воз-**
ревнова́хъ на беззакѡ́нныѧ, б) ми́ръ грѣ́шни-
4. **кѡвъ зрѧ̀: Ꙗ҆́кѡ нѣ́сть восклоне́нїѧ въ сме́рти**
5. **и҆́хъ, и҆ оу҆твержде́нїѧ въ ра́нѣ и҆́хъ. Въ трꙋдѣ́хъ**
человѣ́ческихъ не сꙋ́ть, и҆ съ человѣ́ки не прїи́-
6. **мꙋтъ ра́нъ. Сегѡ̀ ра́ди оу҆держа̀ ѧ҆̂ горды́нѧ и҆́хъ**
до конца̀: ѡ҆дѣ́ѧшасѧ непра́вдою и҆ нече́стїемъ

а) Пс. 36, 1. б) Іов. 21, 7.; Єрем. 12, 1.

мало що не начавъ я о ней сумнѣвати ся — **Проліѧ́шасѧ стопы̀ моѧ̀.** Наши̂ кроки проливають ся, коли мы поховзнемъ ся, пôткнемъ ся и на землю упадемъ мовъ выльяна вода.

3. **Ꙗ҆́кѡ возревнова́хъ** и пр. На видъ щастя людей беззаконныхъ почувъ я въ моей зворушенôй душѣ гнѣвъ, пôсля иншихъ, — зависть. Зри пояснене Пс. 36, 1. — **Ми́ръ.** Євр. слово означає всякого рода щастє.

4. **Ꙗ҆́кѡ нѣ́сть** и пр. Слово **восклоне́нїе** означає тутъ ложе болѣзни. Мысль єсть: смерть беззаконныхъ єсть звычайно легка, вôльна ôтъ болѣзней, густо-часто нагла и несподѣвана; а такъ и за житя уживають щастя и при смерти не зазнають терпѣній; а навѣть коли прійде на нихъ яке нещастє, яка болѣзнь, то се не триває у нихъ довго (**нѣ́сть оу҆твержде́нїѧ**), бо або не чують тягару свого лиха або мають въ своей журбѣ готову помôчь.

5. **Въ трꙋдѣ́хъ** и пр. Они не борять ся съ недостаткомъ, журбами, болѣзнями и иншими долегливостями, яки̂ по бôльшôй части мусять зносити други̂ люди.

6. **Сегѡ̀ ра́ди** и пр Задля того свого надмѣрного щастя впадають они звычайно въ велику гордôсть, котра ихъ не опускає до кôнця житя; въ своей зухвалости, буйности и певности себе допускають ся они поступкôвъ повныхъ несправедливости и безбожности; тая ихъ несправедливôсть и безбожнôсть товаришить имъ всюда, въ всѣхъ справахъ, якъ одѣнє, въ котрôмъ ходять.

7. **свои́мъ. а) І҆зы́детъ ꙗ҆́кѡ и҆з̾ тꙋ́ка непра́вда**
8. **и҆́хъ: прєидє́ша въ любо́вь с҇рца. Помы́слиша и҆**
глаго́лаша въ лꙋка́вствѣ, непра́вдꙋ въ высотꙋ̀
9. **глаго́лаша. б) Положи́ша на нб҃си оу҆ста̀ своѧ̑, и҆**
10. **ѧ҆зы́къ и҆́хъ пре́йде по землѝ. Сегѡ̀ ра́ди ѡ҆бра-**
тѧ́тсѧ лю́дїе моѝ сѣ́мѡ: и҆ днїе и҆спо́лнени ѡ҆брѧ́-

а) Іов. 15, 27. б) Сір. 13, 28.

---

7. **І҆зы́детъ** и пр. **Тꙋкъ** есть ту образомъ добробыта; мысль отже есть: ихъ несправедливôсть, безбожнôсть мае свое жерело въ добробытѣ. Зри поясненє Пс. 16, 10.; Іов. 15, 27.; Второз. 32, 15. Гдеякй поясняють: якъ зъ товстои земли выростають ихъ грѣхи. Въ тôмъ случаю добробытъ грѣшникôвъ бувъ бы порôвнаный съ товстою, плодовитою землею; якъ зъ такои земли вырастае обыльно хопта, такъ зъ добробыту тыхъ людей вырастають многй ихъ грѣхи. — **Прєидоша** и пр. Они стараютъ ся осягнути, що тôлько ихъ серце забажае, с. е. они стали ся цѣлкомъ змысловыми, невôльниками своихъ похотей. Зр. Рим. 1, 24.

8. **Помы́слиша** и пр. Они роздумують лишь о тôмъ, якъ бы зашкодити своимъ ближнымъ, ихъ погибель приспособити. — **Непра́вдꙋ** и пр. Заслѣпленй въ своимъ щастю гордостію, грозять погибелію тымъ, котрй имъ противлять ся, або: ругають ся людямъ а навѣть Богу.

9. **Положи́ша** и пр. Они говорять гордо, мовъ бы самй були Богомъ, або: они хулять Бога, говорячи о Бозѣ и о небесныхъ рѣчахъ съ наругою. — **Ѧ҆зы́къ и҆́хъ** и пр. Они въ своéй гордости приписують собѣ право говорити и судити о всемъ, що на свѣтѣ дѣе ся; або: насмѣвають ся зъ тыхъ, що Бога почитають, якобы тіиже надармо на Бога надѣяли ся.

10. **Сегѡ̀ ра́ди** и пр. Мои люди с. е. котрй вразъ съ мною любять праведнôсть, видячи, що безбожнымъ добре веде ся, готовй навѣть нарѣкати на Божу справедливôсть и звертати ся, переходити на сторону тыхъ безбожныхъ, гадаючи, що тôлько житє пôсля ихъ за-

11. щꙋ́тсѧ въ ни́хъ: [а] И҆ рѣ́ша: ка́кѡ ᲂу҆вѣ́дѣ Бг҃ъ?
12. и҆ а҆́ще є҆́сть ра́зꙋмъ въ Вы́шнѣмъ? Сѐ сі́и грѣ́шницы и҆ гобзꙋ́ющіи въ вѣ́къ, ᲂу҆держа́ша бо-
13. га́тство. И҆ рѣ́хъ: [б] є҆дà ᲂу҆̀бо всꙋ́е ѡ҆правди́хъ срⷣце моѐ и҆ ᲂу҆мы́хъ въ непови́нныхъ рꙋ́цѣ
14. мои̑? И҆ бы́хъ ѧ҆́звенъ ве́сь де́нь, и҆ ѡ҆бличе́ніе

садъ подасть имъ повне щастє и довголѣтне житє. Инші̂ поясняють послѣдни̂ слова сего стиха: однако находять мѣсто щастя сами̂ тôлько клопоты межи ними.

11. **И҆ рѣ́ша** и пр. Люди праведни̂ гублять ся въ своихъ гадкахъ и мало що не обвиняють Божого провидѣнія, кажучи: чи може се бути, щобы Богъ знавъ о проступкахъ тыхъ безбожныхъ и не каравъ ихъ? чи Богъ на небѣ має о тôмъ вѣдомôсть (**ра́зꙋмъ**)? чи обходить єго свѣтъ и люди на нимъ жіючи̂?

12. **Сѐ сі́и грѣ́шницы** и пр. Такъ, кажуть они, могло бы се выдавати ся, бо ото грѣшники, котри̂ за свои беззаконія заслугують на кары, на терпѣнія, болѣзни и убожество, жіють въ здоровю, веселости и уплываютъ въ достаткахъ. — **Гобзꙋ́ющіи**. Зри поясненє Пс. 67, 18. — **Въ вѣ́къ**. Довго, безперерывно. — **Оу҆держа́ша бога́тство.** Они посѣдаючи уже достатки, могучи̂ имъ выстарчити на довги̂ часы, приходять до новыхъ богацтвъ, держать ихъ крѣпко и не утрачують зъ нихъ ничого.

13. **И҆ рѣ́хъ.** А и я подôбно якъ многи̂ зъ мого народа, видячи таке щастє безбожныхъ, подумавъ собѣ, чи не надармо старавъ ся я о праведнôсть въ цѣлôмъ способѣ мого мышленя и дѣланя, заховуючи мои руки чистыми ôтъ всякого проступка и встримуючи ся ôтъ приставаня съ безбожными. О выраженю: **ᲂу҆мы́хъ** и пр. зри поясненє Пс. 25, 6.

14. **И҆ бы́хъ ѧ҆́звенъ** и пр. А однако, хотяй я бувъ праведнымъ и побожнымъ, не отримавъ я за тоє ôтъ Бога ніякои нагороды, противно бувъ я безнастанно то-

---

а) Пс. 93, 7. б) Мал. 3, 14.

15. моѐ на ᲂу҆́тренихъ. А҆́ще гл҃ахъ, повѣ́мъ та́кѡ:
сѐ ро́дꙋ сынѡ́въ твои́хъ, є҆мꙋ́же ѡ҆вѣща́хсѧ.
16. И҆ непщева́хъ разꙋмѣ́ти: сїѐ трꙋ́дъ є҆́сть предо-
17. мно́ю: До́ндеже вни́дꙋ въ ст҃и́ло Бж҃е: и҆ разꙋ-

мленый рôжными нещастями. — **Ѡ҆бличе́нїе** и пр. Кождый всхôдъ сонця приносивъ менѣ якусь нову кару.

15. **А҆́ще гл҃ахъ** и пр. Псаломникъ ôтпирае самъ такî свои гадки и сумнѣвы, кажучи: Я пôзнаю, що я несправедливо повтарявъ за другими такî бесѣды и сумнѣвы; тымъ бо способомъ я прилучивъ ся до безбожныхъ, оставивъ твоихъ праведныхъ почитателей, допустивъ ся взглядомъ нихъ невѣрности мимо мого зъобовязаня, що до нихъ всегда належати буду. Або: такъ бо говорячи я ôткинувъ спосôбъ поступованя дѣтей Божихъ, котрî навѣть въ своимъ нещастю, рôвно якъ и въ щастю безбожныхъ бувають спокôйнî и здають ся безъ нарѣканя на волю Божу.

16. **И҆ непщека́хъ** и пр. Я застанавлявъ ся надъ способами выслѣдженя сеи загадки, чому то злымъ людямъ неразъ такъ добре а праведнымъ неразъ такъ зле веде ся. — **Сїѐ трꙋ́дъ** и пр. Однако загадка лишила ся нерозвязана передомною яко рѣчь утруджаюча духа.

17. **До́ндеже кни́дꙋ** и пр. Лишь на твоимъ святôмъ мѣстци, при св. скиніи, где ты, Боже, перебуваєшь, а куда я въ моихъ сумнѣвахъ, непокоячихъ мою душу, съ покорнымъ прошенємъ о просвѣчене удавъ ся, зрозумѣвъ я тую загадку; розважане звычайного, злого кôнця безбожныхъ причинило ся до мого успокоєня. Въ высшôмъ значеню можемъ ту розумѣти Церковь Христову яко єдину школу правды и мудрости до рѣшаня подôбныхъ пытань, — або небо, до котрого коли вôйдемъ, зрозумѣємъ порядокъ и спосôбъ Божого провидѣня.

18. мѣ́ю въ послѣ́днѧѧ и҆́хъ. а) Ѻ҆ба́че за льще́нїѧ и҆́хъ
положи́лъ є҆сѝ и҆̑мъ ѕла̑ѧ, низложи́лъ є҆сѝ ѧ҆̑, внегда̀
19. разгордѣ́шасѧ. б) Ка́кѡ бы́ша въ запꙋстѣ́нїе? внеза́пꙋ
20. и҆̑счезо́ша, погибо́ша за беззако́нїе своѐ. в) Ꙗ҆́кѡ
со́нїе востаю́щагѡ, Гд҇и въ гра́дѣ твое́мъ ѻ҆́бразъ

а) Іов. 21, 16. 17. б) Іов. 21, 30 ; Пс. 51, 7. в) Ис. 29, 7.

18. **Ѻ҆ба́че за льще́нїѧ** и пр. Однако за хитрощѣ и зрады, якихъ безбожни̂ уживали противъ своихъ ближныхъ, ты, Боже, постановивъ, уготовавъ имъ злый конець; ихъ земни̂ добра перехитрили ихъ, стали ся для нихъ сѣтями, причинами ихъ гордости; коли же они выносили ся гордо, до̂йшовши до найбо̂льшихъ почестей, ты скинувъ ихъ зъ тои высоты до тымъ тяжшого упадку. Такій конець подыбавъ Амана, Ахитофеля, Авессалома и др.

49. **Ка́кѡ бы́ша** и пр. Они стали ся подо̂бными до спустошеного и збуреного мѣста, где уже указують ся сами̂ то̂лько звалища. — **Внеза́пꙋ и҆счезо́ша.** Хотяй щастє безбожныхъ здавало ся бути на довгій часъ забезпечене, однако якійсь выпадокъ, якесь нещастє принесло нагло конець сему ихъ щастю а имъ самымъ погибель яко кару за ихъ беззаконія. А хотяй случаєся, що безбожный жіє неразъ довго, однако єго житє єсть короткимъ а єго радо̂сть єсть хвилевою супротивъ нещасливои вѣчности, яка єго по смерти очѣкує.

20. **Ꙗ҆́кѡ со́нїе** и пр. Якъ сны счезають по обудженю ся чоловѣка, такъ знищишь ты, Боже, ихъ мниме щастє (**ѻ҆́бразъ и҆́хъ**), скидаючи ихъ нагло зъ высоты ихъ почестей и щастя и выключаючи ихъ зъ твоєи громады ту и по смерти. Выраженє **въ гра́дѣ твое́мъ** о̂тносить ся до мѣста Єрусалима яко релиґійного осередка, до котрого безбожни̂ належать яко члены Божого народа. Въ высшо̂мъ значеню належить ту розумѣти небесный Єрусалимъ, царство небесне.

21. и҆́хъ оу҆ничижи́ши. Ꙗ҆́кѡ разжже́сѧ се́рдце моѐ,
22. и҆ оу҆трѡ́бы моѧ̀ и҆змѣни́шасѧ. И҆ а҆́зъ оу҆ничи-
жє́нъ, и҆ не разꙋмѣ́хъ, а) ско́тенъ бы́хъ оу҆ тебѐ.
23. б) И҆ а҆́зъ вы́нꙋ съ тобо́ю, оу҆держа́лъ є҆сѝ рꙋ́кꙋ
24. деснꙋ́ю моѝ: И҆ совѣ́томъ твои́мъ наста́вилъ
мѧ̀ є҆сѝ, и҆ съ сла́вою прїѧ́лъ мѧ̀ є҆сѝ.

а) Іоа. 12, 16. б) Іоа. 6, 68.

21. **Ꙗ҆́кѡ разжже́сѧ** и пр. Межи ст. 20 а 21 можна доповнити собѣ гадку посередну: чому я не мавъ такого пôзнаня рѣчи (ст 18—20) всегда? Ото бо пôзнанє рѣчи, до якого я теперь дôйшовъ, стративъ я на якійсь часъ для того, що давъ собою опановати зависти на видъ щастя безбожныхъ, стаючи ся черезъ тоє слѣпымъ на духу и подôбнымъ звѣряти (ст. 22.). — **Оу҆трѡ́бы моѧ̀.** Мои внутрѣшни̂ чувства змѣнили ся въ мнѣ о стôлько, що я не пожадавъ уже того, що добре, праведне, а тôлько пожадавъ принадного щастя грѣшникôвъ.

22. **И҆ а҆́зъ оу҆ничижє́нъ.** Я зôставъ позбавленый силы мого духа. — **Не разꙋмѣ́хъ.** Я не розумѣвъ ничого зъ сего, що съ безбожными дѣяло ся.—**Ско́тенъ** и пр. Я подôбно звѣряти нерозумному судивъ о судьбѣ безбожныхъ тôлько пôсля ихъ внѣшного виду, якій моимъ очамъ представлявъ ся, не входячи въ рѣчь глубше, не стараючи ся пôзнати высшихъ намѣрôвъ Божихъ.

23. **И҆ а҆́зъ вы́нꙋ** и пр. Я пôзнавъ, що ты, Боже, мною управляєшь, щобы я, треваючи въ моихъ сумнѣвахъ, не погибъ, ôтлучивши ся ôтъ тебе подôбно другимъ сумнѣваючимъ ся о твоєй справедливости и провидѣнію. — **Оу҆держа́лъ є҆сѝ** и пр. Се выраженє значить: когось пôдпирати, не дати єму упасти, помочи єму. Зр. Ис. 42, 6.; 45, 1.; Єзек. 16, 49.

24. **И҆ совѣ́томъ** и пр. Ты провадивъ мене дорогою смутку, якъ тобѣ було угодно. — **И҆ съ сла́вою** и пр. Ты съ почестію самъ принявъ мене въ свою опѣку и охорону. Пôсля иншихъ має ту розумѣти ся щасливôсть, якои могуть вѣруючи̂ и побожни̂ по своєй смерти надѣяти ся.

25. Что́ бо мнѣ̀ є҆́сть на нб҃сѝ? и҆ ѿ тебѐ что̀
26. восхотѣ́хъ на землѝ? И҆счезѐ се́рдце моѐ и҆
пло́ть моѧ̀: Б҃же се́рдца моегѡ̀, а) и҆ ча́сть моѧ̀
27. Б҃же во вѣ́къ. б) Ꙗ҆́кѡ сѐ ѹ҆даля́ющїи себѐ ѿ
тебѐ, поги́бнꙋтъ: потреби́лъ є҆сѝ всѧ́кıго любо
28. дѣ́ющаго ѿ тебѐ. в) Мнѣ́ же прилѣплѧ́тисѧ
Б҃гови бл҃го є҆́сть, полага́ти на Гд҃а ᲂу҆пова́нїе
моѐ: возвѣсти́ти мнѣ̀ всѧ҄ хвалы҄ твоѧ̀ во
вратѣ́хъ дщє́ре Сїѡ́ни

а) Пл. Єрем. 3, 24. б) Єрем. 17, 13.; Ос. 7, 13. в) Як. 4, 8.

25. **Что́ бо мнѣ̀** и пр. Якъ же бо я не мавъ бы бути привязанымъ до тебе, Боже, цѣлымъ моимъ серцемъ, наколи въ небѣ и на земли безъ тебе нема ничого, що-бы могло мене на всегда вдоволити? — **Ѿ тебѐ** и пр. Що єсть дорогоцѣнного або красного на земли, чтобы я жадавъ ôтъ тебе? Мовъ-бы казавъ: нема кромѣ тебе ничого, на чôмъ бы спочало моє серце, що могло бы мене вповнѣ вдоволити и ущастливити.

26. **И҆счезѐ се́рдце** и пр. Єсть ту выражена велика туга за Богомъ, немовъ пожираюча тѣло и душу псаломника. — **Ча́сть моѧ̀.** Тебе хочу я мати моимъ дѣдицтвомъ. Зри поясненє Пс. 15, 6.

27. **Ꙗ҆́кѡ сѐ ѹ҆даля́ющїи** и пр. Тыхъ, що тебе оставляють, очѣкує дочасна и вѣчна погибель — **Любодѣ́ющаго.** Се слово має въ св. Письмѣ въ ôтношеню до Бога значенє: ôтдавати ся идолопоклоньству (зри Исх. 20, 5); ту же означає оно всяке ôтступство, всяке ôтдаленє ся ôтъ Бога.

28. **Мнѣ́ же прилѣплѧ́тисѧ** и пр. Я моє найвысше, тревале щастє находжу въ моимъ сильнôмъ привязаню и вѣрности взглядомъ Бога, въ моимъ крѣпкôмъ упованію на Бога, котрый не опускає николи тыхъ, що єму вѣрными оказують ся. — **Возвѣсти́ти мнѣ̀** и пр. Я хочу тебе прославляти всегда, чи обдаришь мене щастємъ чи зôслешь на мене яке нещастє. — **Во вратѣ́хъ дщє́ре Сїѡ́ны.** Зри поясненє Пс. 9, 15.

Псало́мъ 73.

(Евр. 74.) — Молитва въ потребѣ, коли святыня зôстала спустошена.

Ра́зꙋма А҆са́фꙋ.

1. **Вскꙋ́ю [а] Бж҃е ѿри́нꙋлъ є҆сѝ до конца̀? разгнѣ́-**
2. **васѧ ꙗ҆́рость твоѧ̀ на ѻ҆́вцы па́жити твоеѧ̀. По-**
мѧнѝ со́нмъ тво́й, є҆го́же стѧжа́лъ є҆сѝ и҆спе́рва:
и҆зба́вилъ є҆сѝ жезло́мъ достоѧ́нїѧ твоегѡ̀: гора̀

[а] Пс. 43, 24.

Ра́зꙋма. Зри поясненє надписи Пс. 31. — **А҆са́фꙋ.** Зри поясненє надписи Пс. 49. Сей псаломъ зôставъ написаный имовѣрно ôтъ когось зъ потомкôвъ Асафа, котрî жили еще за часôвъ Ездры (1. Ездр. 3, 10.). Имовѣрно походить сей псаломъ зъ часôвъ по неволи вавилоньскôй и ôтносить ся або до неволи (2. Пар. гл. 36.), въ часѣ котрои була святыня спалена (ст. 7.), або до оскверненя святынѣ черезъ Антіоха Епифана (1. Мак. гл. 1.). Для христіянина єсть сей псаломъ молитвою о помôчь Божу въ часѣ переслѣдованя Церкви Христовои и єи вѣрныхъ.

1. **Вскꙋ́ю Бж҃е** и пр. Судьба Израильтянъ въ часѣ неволи вавилоньскои була дуже нещастлива: св. земля представляла дуже сумный видъ; нигде не було видко и слѣду скорои Божои помочи: здавало ся отже, що Богъ тымъ разомъ не хоче уже зовсѣмъ ôтняти ôтъ народа израильского своєи караючои руки. Тожь жалôсно кличе псаломникъ: Чому Богъ свôй нарôдъ на вѣки, на всегда (до конца̀) ôткинувъ ôтъ себе? — **На ѻ҆́вцы па́жити твоеѧ̀.** Земля хананейска була немовъ товстымъ пасовискомъ, на котре Господь яко пастырь спровадивъ свôй нарôдъ а зъ котрого єго прогнавъ черезъ упровадженє до неволи вавилоньскои.

2. **Помѧнѝ со́нмъ** и пр. Нарôдъ израильскій называє ся ту со́нмомъ с. є. зôбранємъ, згромадженємъ.

3. **Сїѡ́нъ сїѐ въ не́йже всели́лсѧ є҆сѝ. Воздви́г-**
ни ру́цѣ твоѝ на горды̑ни и҆́хъ въ коне́цъ, є҆ли̑ка
4. **лука́внова вра́гъ во ст҃ѣ́мъ твое́мъ: [а] И҆ восхвали́-**
шасѧ ненави́дѧщїи тѧ̀ посредѣ̀ пра́здника твоегѡ̀:
положи́ша зна́меніѧ своѧ̀ зна́меніѧ, и҆ не позна́-

[а] Єрем. 2, 15.

Божимъ; Богъ бо самъ зôбравъ сей нарôдъ въ одну цѣлôсть, ôтдѣливъ єго ôтъ всѣхъ прочихъ народôвъ. Сей нарôдъ называє ся власностію Божою, котру Богъ взявъ въ своє посѣданє (**стѧжа́лъ**) уже въ давныхъ часахъ, ôтъ самого початку (**и҆спе́рва**), коли сей нарôдъ не мавъ єще свого власного царя анѣ якого иншого провôдника, а то уже ôтъ часôвъ Авраама; пôзнѣйше Богъ, выпровадивши сей нарôдъ зъ Египта, давши єму свôй законъ на горѣ Синайскôй, здѣлавъ єго народомъ самостôйнымъ, народомъ своимъ, своимъ дѣдицтвомъ, котрымъ опѣковавъ ся особлившимъ способомъ. Зри Второз. 32, 9. — **И҆зба́вилъ є҆сѝ** и пр. Ты, Боже, твоимъ скиптромъ, твоєю властію и силою яко царь сего народа, твого дѣдицтва, выбавивъ єго найперше зъ неволи египетскои, а потôмъ зъ рукъ поганьскихъ народôвъ, замешкуючихъ обѣцяну землю и гноблячихъ єго; въ сей же землѣ находить ся и гора Сіонъ, на котрôй ты для нашого спасенія зволивъ заложити своє мешканє. Зри поясненє Пс. 2, 6.; Пс. 19, 3.

3. **Воздви́гни ру́цѣ** и пр. Тожь зверни твою могучу руку противъ гордыхъ ворогôвъ, котри̂ взглядомъ твоєи святыни допустили ся такъ великого проступка, оскверняючи и пустошачи туюже. — **Въ коне́цъ.** Се можна ôтнести або до **горды̑ни**, для означеня, що тая гордôсть ворогôвъ израильскихъ стала ся черезвычайно великою, до крайности посуненою, або до **воздви́гни** и пр. для означеня, щобы Богъ не устававъ въ караню тыхъ ворогôвъ, доки не зôстануть цѣлковито выгублени̂.

4. **И҆ восхвали́шасѧ** и пр. Вороги израильски̂, котри̂ тебе ненавидятъ, тѣшили ся и величали ся побѣдою надъ твоимъ народомъ и добычею забраною зъ твоєи

5. ша: Ꙗ́кѡ въ и҆схо́дѣ превы́ше: ꙗ́кѡ въ дꙋбра́-
6. вѣ дре́ванѣ сѣки́рами разсѣко́ша: Две́ри є҆гѡ̀
вкꙋ́пѣ: сѣ́чивомъ и҆ ѻ҆ско́рдомъ разрꙋши́ша ѧ҆.[a]
7. Возжго́ша ѻ҆гне́мъ ст҃и́ло твоѐ: на землѝ ѡ҆скверни́ша
8. жили́ще и҆́мене твоегѡ̀. Рѣ́ша въ се́рдцѣ
своє́мъ ю҆́жики и҆́хъ вкꙋ́пѣ: прїиди́те и҆ ѿста́вимъ

---

[a] 4. Цар. 25, 9

святыни, напавши на ню тогда, коли твôй нарôдъ зôйшовъ ся тамъ, щобы тебе прославляти торжественнымъ богослуженємъ и жертвами.—**Положи́ша** и пр. Халдеѣ занявши Єрусалимъ, поставили на знакъ своєи власти на єго мурахъ а и на святынѣ свои хоругвы побѣднû, а навѣть свои идолы. Историкъ жидôвскій, Іосифъ Флявій, оповѣдає, що Антіохъ казавъ на олтари всесожженія поставити другіи олтарь, на котрôмъ казавъ жертвовати свинѣ.— **И҆ не позна́ша.** Они поставили свои прапоры, уважали себе за панôвъ мѣста и храма, не пôзнаючи, що тымъ разомъ маютъ тую власть и силу завдячити тôлько Богу израильскому. Або можна тіи слова розумѣти въ значеню: въ своєй глупотѣ, не знаючи, що дѣлаютъ, — не роблячи рôжницѣ межи святымъ а людскимъ.

5. **Ꙗ́ко въ и҆схо́дѣ** и пр. Они поставили свои прапоры и идолы на верху святыни немовъ въ выходѣ на брамѣ мѣста. **Ꙗ́кѡ въ дꙋбра́вѣ** и пр. Мовъ бы вôйшли до лѣса, такъ безъ жадного взгляду на святôсть мѣстця рубали дверѣ и всѣ окрасы святынѣ.

6. **Вкꙋ́пѣ.** Всѣ разомъ, одномысльно, никто зъ нихъ не протививъ ся тому, не заборонивъ имъ сего. — **Сѣ́чивомъ** Сокирою, топоромъ. — **Ѻ҆ско́рдомъ.** Великимъ топоромъ.

7. **Ст҃и́ло твоѐ.** Твою святыню. — **На землѝ** и пр. Они осквернили, обезчестили твоє мешканє, яке ты заложивъ собѣ въ твоєй святôй землѣ. Зри 4. Цар. 25. 9.; 1. Макк. 4, 38.

8. **Рѣ́ша въ се́рдцѣ** и пр. Они постановили собѣ сильно. — **Ю҆́жики и҆́хъ вкꙋ́пѣ.** Слово **ю҆́жикъ** означає

9. **всѧ̀ пра́здники Бж҃їѧ ѿ землѝ.**[а] **Зна́менїй на́шихъ
не ви́дѣхомъ: нѣ́сть ктомꙋ̀ проро́ка и҆ на́съ
10. не позна́етъ ктомꙋ̀. Доко́лѣ Бж҃е поно́ситъ вра́гъ?
раздражи́тъ проти́вный и҆́мѧ твоѐ до конца̀?**

[а] Пл. Єрем. 2, 9.

властиво свояка, ту же означае оно свояко̂въ що до способу мышленя, с. є. всѣхъ, котрі̂ суть съ ними одного духа, цѣлый ихъ наро̂дъ. — **Ѡ҆ста́вимъ** и пр Здѣлаймо, щобы въ землѣ жидо̂въ устали всѣ празники, всяка честь Божа, яку сей наро̂дъ о̂тдає своему Богу. Многі̂ розумѣють по̂дъ євр. словомъ котре ту єсть переведене черезъ **пра́здники**, домы Божі̂ або синагоги, где збирали ся жиды для богослуженя.

9. **Зна́менїй на́шихъ не ви́дѣхомъ**. До̂йшло до того, що счезли зъ нашои земли всѣ ознаки нашои св. религіи, нашî прапоры, наша святыня, олтарѣ, обхо̂дъ сабато̂въ и празнико̂въ и всякі̂ другі̂ нашî обряды, тіи знамена нашого завѣта съ Богомъ заключеного. Зри Быт 17, 11.; Исх 31, 13. 17., где обрѣзанє и обходженє сабата знаменами Божого завѣта называють ся. По̂дъ знаменами въ то̂мъ стиху можна такожь розумѣти чуда, які̂ давнѣйше дѣлавъ Богъ для Израильтянъ, выбавляючи ихъ такъ часто зъ рукъ вороговъ. — **Нѣ́сть ктомꙋ̀ проро́ка.** Не маємъ уже жадного пророка, который бы, якъ се давнѣйше бувало, нашь наро̂дъ потѣшавъ и чудами спомагавъ противъ ворогамъ. — **И҆ на́съ не позна́етъ ктомꙋ̀.** Здає ся, якобы Богъ насъ уже не знавъ и не хотѣвъ намъ помагати.

10. **Доко́лѣ Бж҃е** и пр. По то̂мъ трогательно̂мъ представленю нужды Израильтянъ пытає ся псаломникъ съ жалемъ Бога, якъ довго єще той станъ нужденный єго народа тревати буде; якъ довго Богъ позволитъ єще ворогамъ ругати ся зъ себе, яко бы не бувъ въ силѣ сво̂й наро̂дъ вырвати зъ такъ великихъ нещасть; якъ довго позволить Богъ тымъ ворогамъ хулити себе и не окаже имъ своего гнѣву, не укарає ихъ за тоє, що они видячи таке пониженє народа израильского, чванять ся тымъ,

11. **Вскꙋ́ю ѿвраща́еши рꙋ́кꙋ твою̀ и҆̂ десни́цꙋ твою̀**
12. **ѿ среды̀ нѣ́дра твоегѡ̀ въ коне́цъ? Бг҃ъ же ца́рь**
на́шъ пре́жде вѣ́ка: содѣ́ла спасе́нїе посредѣ̀
13. **земли̇̀. а) Ты̀ ѹ҆тверди́лъ є҆̂сѝ си́лою твое́ю мо́-**
ре: ты̀ сте́рлъ є҆̂сѝ главы̀ ѕмїе́въ въ водѣ̀.

а) Исх. 14, 21.

що побѣдили Израильтянъ, котри̂ уповали на свого Єгову, що протоє ихъ ложни̂ боги суть высшими и сильнѣйшими ôтъ Єговы. — **До конца̀.** Безнастанно, або: до крайности.

11. **Вскꙋ́ю ѿвраща́еши** и пр. Чому лишаешь твôй нарôдъ, котрого єсь любячимъ опѣкуномъ, безъ помочи? Богъ (Ис. 40, 11.) носивъ доси нарôдъ израильскій яко свого любимця посередъ свого лона; теперь же Богъ ôтвернувъ свою лѣву и праву руку, котрыми пригортавъ любимця до свого ôтцѣвского серця, опускаючи єго немовъ на землю, лишаючи єго въ крайнôй нуждѣ и пониженю (**въ коне́цъ**).

12. **Бг҃ъ же ца́рь** и пр. Богъ бувъ въ особлившій способôъ царемъ народа израильского; ôнъ тымъ народомъ уже ôтъ давна такъ чудесно опѣковавъ ся, такъ многи̂ и такъ велики̂ для єго охороны дѣлавъ чуда, що всѣ окрестни̂ народы чудовали ся и Бога израильского за найсильнѣйшого зъ всѣхъ Богôвъ уважали. Тожь и теперь не лишить Богъ свого народа довше безъ помочи и окаже въ єго выбавленю свою любовь и могучôсть.— **Посредѣ̀ земли̇̀.** Въ земли хананейскôй, до котрои насъ впровадивъ по неволѣ египетскôй Въ высшôмъ значеню: І. Христосъ, Богъ и царь нашь предвѣчный, роспятый на крестѣ здѣлавъ намъ спасене **посредѣ̀ земли̇̀** с. є. передъ всѣми людьми, або въ Єрусалимѣ немовъ въ осередку земли.

13. **Ты̀ ѹ҆тверди́лъ** и пр. Єсть ту бесѣда о чудеснôмъ переходѣ Израильтянъ черезъ червоне море и о затопленю гонячихъ за ними Египтянъ, котри̂ ту по-

14. Тꙑ̀ сокрꙋши́лъ є҆сѝ главꙋ̀ ѕмі́евꙋ, да́лъ є҆сѝ того̀
15. бра́шно лю́демъ Є҆ѳїо́пскимъ. [а)] Тꙑ̀ расто́рглъ
є҆сѝ и҆сто́чники и҆ пото́ки: тꙑ̀ и҆зсꙋши́лъ є҆сѝ рѣ́-
16. ки И҆ѳа́мскїѧ. Твои́ є҆́сть де́нь, и҆ твоѧ̀ є҆́сть
но́щь: тꙑ̀ соверши́лъ є҆сѝ зарю̀ и҆ со́лнце.

рôвнують ся съ зміями або крокодилями (Пс. 67, 31.), до котрыхъ они були силою и лютостію подôбными.

14. **Тꙑ̀ сокрꙋши́лъ** и пр. Пôдъ **гла́вою ѕмі́евою** належить имовѣрно розумѣти царя египетского. Фараонъ и єго войско утонули въ морю, потôмъ зôстали выкинени̂ водою на берегъ, где тѣла ихъ були пожерти̂ черезъ дики̂ звѣрята и птахи, котри̂ ту образово людьми етіопскими, пôсля євр. тексту людьми пустынными называють ся. Инши̂ такъ се поясняють: Израильтяне называли оба береги червоного моря, такъ арабскій якъ и етіопскій, берегами етіопскими; колижь отже тѣла потопившихъ ся Египтянъ море выкинуло на оба тіи береги, то Етіопляне мали на нихъ своє брашно т. є. свою добычу, ôбдираючи ихъ тѣла зъ одежи и дорогоцѣнныхъ рѣчей, яки̂ при собѣ носили.

15. **Тꙑ̀ расто́рглъ** и пр. Ты розлупавъ скалы (Исх. 17, 6.; Числ. 20, 8.), зъ котрыхъ выйшли жерела такъ богати̂ въ воду, що зъ нихъ утворили ся потоки — **Тꙑ̀ и҆зсꙋши́лъ** и пр. Се ôтносить ся до чудесного переходу Израильтянъ черезъ рѣку Іорданъ, котра ту называє ся рѣкою итамскою, зъ євр. etan, котре значить: быстрый, могучій, а такою єсть рѣка Іорданъ. Зри І. Нав. 3, 15. 16.

16. **Зарю̀.** Инши̂ кладуть ту пôсля євр. тексту: звѣзды. — Богъ не лишь сотворивъ свѣтло, сонце, мѣсяць и звѣзды, але назначивъ имъ такожь ихъ правильный бѣгъ, ôтъ котрого зависить чудный порядокъ дней, ночей и мѣсяцѣвъ въ цѣлôмъ роцѣ, а се єсть найбôльшимъ чудомъ Божои всемогучости.

а) Исх. 17, 5. 6.; Числ. 20, 8—11.; І. Нав. 3, 13—16.

17. [а] **Ты̀ сотвори́лъ є҆сѝ всѧ̀ предѣ́лы земли̇̀: жа́твꙋ**
18. **и҆ ве́снꙋ ты̀ созда́лъ є҆сѝ ѧ҆̑. [б] Помѧнѝ сїѧ̑:**
врагъ поносѝ Гдⷭ҇еви и҆ лю́дїе безꙋ́мнїи раздра
19. **жи́ша и҆̑мѧ твоѐ. Не преда́ждь ѕвѣре́мъ дꙋ́шꙋ**
и҆сповѣ́дающꙋюсѧ тебѣ̀: дꙋ́шъ ѹ҆бо́гихъ твои́хъ
20. **не забꙋ́ди до конца̀. При́зри на завѣ́тъ тво́й:**
ꙗ҆́кѡ и҆спо́лнишасѧ помраче́ннїи земли̇̀ до́мѡвъ

а) Быт. 8, 22. б) Пл. Єрем. 3, 61.

17. **Ты̀ сотвори́лъ** и пр. Єсть ту бесѣда о всемогучôмъ правлѣню Божôмъ надъ всѣми сторонами свѣта. — **Жа́твꙋ** и пр. Ты твоєю всемогучостію дѣлаєшь, що поры року слѣдують правильно по собѣ, приносячи плоды земнѝ, потребнѝ до удержаня роду людского и всего, що жіє. Восточнѝ люди въ старинныхъ часахъ дѣлили рôкъ на двѣ части, жатву або лѣто и весну або зиму.

18. **Помѧнѝ сїѧ̑** и пр. Єсть се заключенє зъ попередного представленя величія и могучости Бога: чижь ты, Боже, будучи такъ могучимъ, дозволишь, щобы твои вороги насъ знищили, погубили, а въ кôнци єще ругали ся зъ твоєи силы? — **Безꙋ́мнїи**. Се слово може ту бути взяте въ значеню: беззаконнѝ. Зри Второз. 22, 21. — **Раздражи́ша**. Побуджують до гнѣву зневагами и хулами. Зри выс. ст. 10. — **И҆̑мѧ твоѐ**. Тебе.

19. **Не преда́ждь** и пр. Не ôтдавай насъ, котрѝ тебе за Бога узнаємъ и яко Бога славимъ, въ руки ворогôвъ, що суть дикѝ и лютѝ немовъ звѣры и якъ нерозумнѝ звѣрята не знають тебе. — **Ѹ҆бо́гихъ**. Зри Пс. 9, 29. - **До конца̀**. Цѣлковито.

20. **При́зри на завѣ́тъ тво́й**. Сгадай на твôй завѣтъ, заключеный съ нашими отцями, пôсля котрого ты обѣцявъ не лишь дати намъ землю хананейску але и опѣковати ся нами и боронити насъ противъ нашихъ ворогôвъ. (Зри Быт. гл. 15 и 17; 26, 3—4) — **Ꙗ҆́кѡ и҆спо́лнишасѧ** и пр. Поможи намъ, Боже, ото бо нашѝ вороги, тіи въ душѣ и на духу омраченѝ люди, тіи грѣшнѝ, беззаконнѝ люди, остаючѝ въ темнотѣ невѣрства, або

21. беззако́нїй. Да не возврати́тсѧ смире́нный посра́мленъ:
ни́щъ и҆ оу҆бо́гъ восхвали́та и҆́мѧ
22. твоѐ. Воста́ни Бж҃е, сꙋдѝ прю̀ твою̀: помѧнѝ
23. поноше́нїе твоѐ, є҆́же ѿ безꙋ́мнагѡ ве́сь де́нь. Не
забꙋ́ди гла́са моли́твенникъ твои́хъ: горды́нѧ
ненави́дѧщихъ тѧ̀ и҆зы́де вы́нꙋ.

передъ тымъ намъ незнакомî, прійшли въ посѣданє множества нашихъ домôвъ, зъ котрыхъ насъ въ своимъ беззаконію прогнали, и заповнили собою нашу землю; або: ото бо несправедливôсть тыхъ заслѣпленыхъ поганъ ширить ся що разъ бôльше, щоразъ бôльшою и докучлившою для насъ стає ся. Иншî євр. текстъ такъ парафразують: вороги переслѣдують насъ люто, шукаючи за нами навѣть въ найскрытшихъ крыѣвкахъ земли Такъ було за часôвъ переслѣдованя Антіоха Епифана; тогда то звычайно укрывали ся жиды въ печерахъ пустынныхъ, где бували тысячами убиванî. Зри 1. Мак. 2. 29.

21. **Да не возврати́тсѧ** и пр. Нехай твôй въ нуждѣ и пониженю до тебе молячій ся нарôдъ не ôтходить ôтъ тебе невыслуханый въ завстыдженю що надармо, безъуспѣшно моливъ ся. — **Ни́щъ** и пр. Мы бѣднî, нужденнî, гнобленî ôтъ нашихъ ворогôвъ, отримавши помôчь ôтъ тебе, не перестанемъ тебе хвалити и тобѣ вдячнôсть нашу оказовати.

22. **Востани.** Зри поясненє Пс. 3, 8. — **Сꙋдѝ прю̀ твою̀** Полагоди твою справу, справу твоєи чести, котру зневажають нашî вороги, переслѣдуючи твôй нарôдъ и ругаючи ся зъ тебе, якобы ты не бувъ въ силѣ помочи намъ и выбавити нась зъ ихъ рукъ. — **Помѧнѝ** и пр Зри поясненє выс. ст. 10. и 18. — **Ве́сь де́нь.** Щодня, безнастанно.

23. **Гла́са моли́твенникъ твои́хъ.** Нашихъ голосныхъ прошень, молитвъ о скору помôчь. – **Горды́нѧ** и пр Вороги нашî стають ся щоразъ горшими и щоразъ бôльше гордыми; довго бо треваюче ихъ щастє и твоя взглядомъ нихъ терпеливôсть ихъ лишь тымъ бôльше заслѣпляє и въ злôмъ затверджує

Псало́мъ 74.

(Євр. 75.) — Богъ есть судіею.

1. Въ коне́цъ, да не растли́ши, Ψало́мъ пѣ́сни А҆са́фꙋ.
2. И҆спокѣ́мысѧ [a] тебѣ̀ Бж҃е, и҆сповѣ́мысѧ тебѣ̀, и҆̂ призове́мъ и҆̑мѧ твоѐ: повѣ́мъ всѧ̀ чꙋдеса̀ твоѧ̀.
3. Є҆гда̀ прїимꙋ̀ вре́мѧ, а҆̑зъ правѡты̀ возсꙋждꙋ̀.

---

a) Пс. 9, 2.

---

1. **Въ коне́цъ да не растли́ши.** Зри поясненє Пс. 56, 1. — **Ψало́мъ пѣ́сни А҆са́фꙋ.** Зри поясненє написи Пс. 49. Гдеяки̂ суть мнѣнія, що сей псаломъ написавъ Асафъ пророкъ, о котрôмъ сгадує ся 2. Пар. 29, 30., а то по ôтнесеню великои побѣды Израильтянъ надъ войскомъ Сеннахирима за часôвъ царя Єзекіи. Пôсля мнѣнія иншихъ має се бути той самъ Асафъ, котрый живъ за часôвъ Давида (зри Пс. 49.), а тогда мôгъ бы самъ Давидъ бути авторомъ сего псалма, написавши єго по ôтнесенôй надъ Сирійцями побѣдѣ, котра дала Израильтянамъ пôзнати, що Богъ есть съ ними. Толкователѣ выясняють сей псаломъ о справедливôмъ судѣ Божôмъ, караючôмъ злыхъ а нагороджуючôмъ праведныхъ — въ тôмъ житю и будучôмъ.

2. **И҆спокѣ́мсѧ** и пр. Израильтяне находячи ся пôдъ тяжкимъ гнетомъ гордыхъ ворогôвъ (ст. 5—6), суть мимо того переняти̂ крѣпкою надѣєю, що Богъ возьме свôй гнобленый нарôдъ въ свою могучу опѣку и оборону. Тую надѣю на Божу помôчь выражає псаломникъ въ тôмъ стиху. **Всѧ̀ чꙋдеса̀ твоѧ̀.** Небавомъ прійде часъ, коли то мы будемъ могли прославляти тебе задля отриманои ôтъ тебе помочи, голосити твои чудесни̂ дѣла, довершени̂ тобою для нашои обороны, для выбавленя насъ зъ рукъ ворогôвъ.

3. **Є҆гда̀ прїимꙋ̀** и пр. Ты бо самъ сказавъ: коли прійде властивый часъ, тогда буду я держати мôй справедливый судъ съ безбожными с. є. съ ворогами мого

4. [а] **Раста́ѧсѧ землѧ̀ и҆ всѝ живꙋ́щїи на не́й, а҆̀зъ**
5. **ᲂу҆твердѝхъ столпы̀ є҆ѧ̀. Рѣ́хъ беззако́ннꙋющымъ:**
не беззако́ннꙋйте, и҆ согрѣша́ющымъ: не возно-

народа. Имовѣрно були то загально знакомî слова якогось сучасного пророка и тому не потребовавъ ихъ псаломникъ означувати окремо яко Божî выреченя. Або ôтзыває ся ту самъ Богъ на попереднî слова Израильтянъ. Пôсля того бувъ бы сей псаломъ уложеный въ формѣ дiальоґа. Въ высшôмъ значеню суть то слова I. Христа яко судіи, сказанî на попереднî слова праведникôвъ, зносячихъ кривды зъ стороны людей безбожныхъ, котрî ихъ переслѣдують, зневажають и до злого побуджають.

4. **Раста́ѧсѧ** и пр. Се суть дальшî слова Бога яко судіи Мысль єсть: моєю силою удержує ся земля и всьо, що на ней жiє; на мôй приказъ мусѣло бы всьо стаяти якъ вôскъ на огню; я бо єсмь всемогучимъ сотворителемъ вселенной, я заложивъ основу земли (Iов. 9, 6.). Тожь хотяй бы цѣла земля зворушила ся зъ боязни передъ тыми безбожными, хотяй бы Израильтяне упали на дусѣ а ихъ ôтвага стаяла якъ вôскъ на огню, однако я помогу имъ до побѣды и утверджу основы израильскои державы. Въ высшôмъ значеню ôтносять ся слова сего и попередного стиха до загального суда, якiй ôтбуде ся при кôнци свѣта. Зри 2. Петр. 3, 10.

5. **Рѣ́хъ беззако́ннꙋющымъ** и пр. Се суть слова псаломника, котрый зъ слôвъ Божихъ (ст. 3. 4.) дѣлає заключенє, що безбожнî довжнî бояти ся передъ судомъ Божомъ и навернути ся. — **Не возноси́те ро́га.** Рôгъ єсть символомъ силы. Мысль отже єсть: не будьте гордыми на свою силу и не уповайте на ню, не выступайте въ вашôй гордости противъ Богу и єго закону, але пôддайте ся пôдъ благе ярмо єго закона и будьте єму послушными.

а) Пс 45, 7.

6. си́те ро́га. Не воздвиза́йте на высо́тꙋ ро́га ва́-
7. шегѡ, и҆ не глаго́лите на Бг҃а непра́вдꙋ: Ꙗ҆́кѡ
нижѐ ѿ и҆схѡ́дъ, нижѐ ѿ за̑падъ, нижѐ ѿ пꙋ-
8. сты́хъ го́ръ: Ꙗ҆́кѡ Бг҃ъ сꙋдїѧ̀ є҆́сть: сего̀ сми-
9. рѧ́етъ, и҆ сего̀ возно́ситъ. а) Ꙗ҆́кѡ ча́ша въ рꙋцѣ̀
Гдⷭ҇ни, вїна̀ нерастворе́на и҆спо́лнь растворе́нїѧ, и҆
ѹ҆клонѝ ѿ сеѧ̀ въ сїю̀: О҆ба́че дро́ждїе є҆гѡ̀ не

а) Пс. 59, 5.

6. **На высо́тꙋ.** До горы. Зри ст. 5. — **Не глаго́лите** и пр. Не зневажайте Бога хулами, насмѣшками, гордыми бесѣдами.

7. **Ꙗ҆́кѡ нижѐ** и пр. Ничь бо вамъ не поможе чваненє ся вашою силою и упованіє на ню; Богъ бо єсть всемогучій, и якъ ôнъ не потребує бояти ся ніякого ворога, приходячого зъ котрои небудь стороны свѣта, такъ зможе ôнъ оборонити Израильтянъ безъ ничіеи помочи; тожь ôнъ яко всемогучій судія укарає и васъ за гордôсть вашу. Або: противъ Божои всемогучости и справедливости, караючои васъ, не прибуде вамъ ніяка помôчь зъ ôтки-небудь. — **Ѿ пꙋсты́хъ го́ръ.** Суть то горы идумейскои и арабскои пустыни, а такъ означаюіть они тутъ сторону полудневу. — Выясняючи тіи слова о судѣ Божôмъ, скажемъ: Коли Богъ судити буде не поможе тогда никому ніяка сила людска; тогды никто зъ людей анѣ себе анѣ кого другого ôтъ гнѣва Божого выбавити не може.

8. **Сего̀ смирѧ́етъ** и пр. Богъ упокорить, укарає ворогôвъ (безбожныхъ), а вывысшить, побѣдоносными здѣлає Израильтянъ (праведныхъ). Кождого судить Богъ пôсля своеи справедливости, пôсля заслугъ або грѣхôвъ тыхъ, котрî будуть суджені̂.

9. **Ꙗ҆́кѡ ча́ша** и пр. Караючій Богъ представляє ся въ св. Письмѣ неразъ образово съ чашою гнѣва въ руцѣ. Зри Пс. 59, 5.; Ис. 51, 17.; Єрем. 25, 15.; Апок. 14, 10. — **Вїна̀ нерастворе́на.** Вина чистого, не змѣшаного съ водою, а ôттакъ сильного. На востоцѣ уживано

10. **ѝстощи́сѧ, ѝспїю́тъ всѝ грѣ́шнїи земли̑. А҆́зъ же возра́дꙋюсѧ въ вѣ́къ, воспою̀ Бг҃ꙋ І҆а́кѡвлю.**

звычайно вина змѣшаного съ водою. Въ высшôмъ значеню есть тутъ вино чисте образомъ строгого суда Божого, не злагодженого водою Божого милосердія. — **И҆спо́лнь растворе́нїѧ.** Есть ту бесѣда о корѣняхъ, якими заправляно вино, щобы его здѣлати еще сильнѣйшимъ; таке вино було дуже опоююче. Въ высшôмъ змыслѣ значить се, що караюча Божа справедливôсть мае многѝ, рôжнѝ а строгѝ кары до розпорядимости: — **Оу҆клонѝ ѿ сеѧ̀ въ сїѐ.** Тую чашу съ виномъ нахилювавъ Богъ уже неразъ то въ ту то въ другу сторону, даючи зъ неи пити с. е. караючи рôжныхъ безбожныхъ людей а и рôжнѝ народы задля ихъ беззаконій, якъ Содомлянъ, Египтянъ и др. — **Ѻ҆ка́чѥ дро́ждїе є҆гѡ̀** и др. Вино позôстаюче на осѣдѣ, на гущи, есть гôрке и мае особлившу силу; есть ту отже образомъ найбôльшои кары, яка жде ворогôвъ израильскихъ (безбожникôвъ) зъ стороны справедливого и всемогучого Бога — судіи. Мысль властива сего стиха есть: Всѣ вороги израильскѝ мусять однѝ по другихъ пити зъ чаши Божого гнѣву; многѝ пили уже зъ сеи чаши; теперь тая чаша не есть еще порожна, радше оставъ ся еще осѣдъ (часть найбôльше гôрка), а тая часть заховуе ся для ворогôвъ израильскихъ, якѝ теперь суть и якѝ будуть пôзнѣйше. Въ высшôмъ значеню есть мысль така: Богъ въ своей справедливости и гнѣвѣ каравъ и карае безбожныхъ уже на тôмъ свѣтѣ, но еще позôстае найбôльша часть его караючои справедливости, и заховуе ся на день загального суду; тогды будуть ю пити всѣ грѣшники земли

10. **А҆́зъ же возра́дꙋюсѧ** и пр. Я же видячи тую справедливу кару Божу, яка спаде на ворогôвъ мого народа (на безбожникôвъ), буду тѣшити ся и прославляти справедливого и всемогучого Бога нашого. — **Бг҃ꙋ І҆а́кѡвлю.** Зри Пс. 19, 2.

11. **Й всѧ̀ ро́ги грѣ́шныхъ сломлю̀,** [a] **и҆̂ вознесе́тсѧ ро́гъ пр҃внагѡ.**

Псало́мъ 75.

(Євр. 76.) — Подяка за побѣду

1. Въ коне́цъ, въ пѣ́снехъ Ѱало́мъ Ѧ҆̂са́фꙋ, пѣ́снь къ Ѧ҆̂ссѵ̑рі́анинꙋ.

2. **Вѣ́домъ въ Ї̂ꙋде́и Бг҃ъ: въ Ї̂сра́или ве́лїе и҆̆мѧ**

---

[a] Лук. 1, 69.

11. **Й всѧ̀ ро́ги** и пр. Я оголошуючи кары Божи̂, яки̂ подыбують ворогôвъ (безбожныхъ), зломлю ихъ гордôсть (ст. 6.), пôдчасъ коли Израильтяне (праведни̂) на видъ тыхъ каръ Божихъ наберуть ôтваги и силы до вытревалости. Многи̂ толкователѣ утверджають, що ти̂ слова суть выреченємъ Бога, потверджаючимъ се, що було сказано ст. 7—10

1. **Въ коне́цъ.** Зри Пс. 4, 1. — **Ѧ҆са́фꙋ.** Єсть ту бесѣда о потомку Асафа. Зри єще поясненє надписи Пс. 49. — **Пѣ́снь къ Ѧ҆ссѵ̑рі́анинꙋ.** Пôсля сеи надписи ôтносить ся сей псаломъ до великого пораженя, якого дôзнали Ассирійцѣ пôдъ Сеннахиримомъ (4. Цар. гл. 19.). И дѣйстно много рѣчей указує въ тôмъ псалмѣ на се пораженє Ассирійцѣвъ; однако здає ся, що змѣстъ сего псалма має ширше значенє, и що въ загалѣ въ нимъ прославляє ся побѣда вѣрныхъ слугъ Божихъ надъ всѣми видимыми и невидимыми ворогами тѣла и душѣ.

2. **Вѣ́домъ въ Ї̂ꙋде́и** и пр. Израильтяне знають своего Бога яко всемогучого и добротливого опѣкуна, котрый для своего народа довершивъ много чудесныхъ и достопамятныхъ дѣлъ. Замѣсть **въ Ї̂ꙋде́и** єсть въ євр. текстѣ: въ Юдѣ; въ тôмъ то одинокôмъ поколѣнію скуплявъ ся тогда єще нарôдъ Божій; прочи̂ бо поко-

3. **є҆гѡ̀. И҆ бы́сть въ ми́рѣ мѣ́сто є҆гѡ̀,** [а] **и҆ жили-**
4. **ще є҆гѡ̀ въ Сїѡ́нѣ.** [б] **Та́мѡ сокрꙋшѝ крѣ́пости**
5. **лꙋкѡ́въ, ѻ҆рꙋ́жїє и҆ ме́чь и҆ бра́нь. Просвѣща́єши**

а) 1. Єздр. 1, 3. б) Пс. 45, 10.; Ис. 9, 4.

лѣня израильски̂ находили ся въ плѣни (Ис. 37, 4.). Въ высшôмъ значеню: Въ Церквѣ Христовôй, яка начала ся зъ жидôвъ, Бога правдиво знають и хвалять.

3. **И҆ бы́сть въ ми́рѣ** и пр. Слово **ми́ръ** есть переводомъ евр. salem (миръ, спокôй), котре було первѣстною назвою Єрусалима. Зри Быт, 14, 18. Ту кладе псаломникъ нарочно тую назву, такъ якъ Богъ що ино прогнавши ворогôвъ ôтъ того мѣста, оказавъ, що тое мѣсто есть недоступне для вôйны и збуреня и тому дѣйстно есть Salem с. е. мѣстомъ мира. Въ тôмъ мѣстѣ (на Сіонѣ) обѣцявъ Богъ мешкати всегда (Пс. 67, 17.), и тому уважали жиды тое мѣсто за нерозрушиме. Колижь самъ Богъ заложивъ въ тôмъ мѣстѣ (Салимъ) свое мешкане, тожь мусѣло оно бути предметомъ особлившои Божои опѣки, оказуючои ся въ славныхъ, чудесныхъ дѣлахъ Божихъ. Въ высшôмъ значеню: Лишь въ Церквѣ Христовôй може найти побожный чоловѣкъ правдивый миръ и щасте.

4. **Та́мѡ сокрꙋшѝ** и пр. Ту начинае ся описане пораженя ворогôвъ грозячихъ погибелію Єрусалиму. Понищене всякихъ оружій есть образомъ побѣды, котра зломила силу Ассирійцѣвъ и положила конець дальшôй ихъ вôйнѣ съ Израильтянами. — **Крѣ́пости лꙋкѡ́въ.** Сильни̂ луки. — **Бра́нь.** Єсть се метонимія замѣсть всякихъ орудій военныхъ. Въ высшôмъ значеню пôдъ луками, мечемъ и т. д. розумѣють ся покусы, якими насъ напастують вороги душевни̂.

5. **Просвѣща́єши** и пр. Ты, о Боже, утѣшивъ насъ зъ высоты небесной, зъ твого вѣчного мешканя, немовъ новымъ свѣтломъ и сонцемъ, пôславши намъ чудесну помôчь черезъ свого ангела, который поразивъ нашихъ

6. ты̀ ди́внѡ ѿ го́ръ вѣ́чныхъ. Смѧто́шасѧ всѝ
неразꙋ́мнїи се́рдцемъ: оу҆снꙋ́ша сно́мъ свои́мъ,
и҆ ничто́же ѡ҆брѣто́ша всѝ мꙋ́жїе бога́тства въ
7. рꙋка́хъ свои́хъ. Ѿ запреще́нїѧ твоегѡ̀, Бж҃е

ворогôвъ. Зри 4. Цар. 19, 35. Гдеякӣ пôдъ **го́рами вѣ́чными** розумѣють горы найвысшӣ, яко стоячӣ ôтъ вѣкôвъ и въ ничôмъ не змѣняючӣ ся: тутъ же розумѣють они гору Сіонъ; число же множественнє служить ту пôсля ихъ мнѣня до выраженя великихъ розмѣрôвъ сеи горы. Зри Пс. 86, 1. Въ высшôмъ значеню розумѣє ся ту Божа помôчь, якои Богъ не щадить просячимъ о ню людямъ въ ихъ борбѣ съ ворогами спасенія, а такожь съ бажаючими ихъ скривдити на добрахъ дочасныхъ.

6. **Смѧто́шасѧ.** Вôйско ассирійске затревожило ся и стратило присутнôсть духа. — **Неразꙋ́мнїи се́рдцемъ.** С. є невѣрнӣ. Зри Пс. 13, 1. Можна ту такожь мати на мысли безъумный, зухвалый намѣръ Ассирійцѣвъ гадаючихъ, що удасть ся имъ здобути мѣсто Боже. — **Оу҆снꙋ́ша** и пр. Єсть ту бесѣда о снѣ смерти, въ якій запали Ассирійцѣ, убитӣ ôтъ ангела. Зри 4. Цар. 19, 35. — **Ничто́же ѡ҆брѣто́ша** и пр. Мають ту розумѣти ся Ассирійцѣ, котрӣ маючи и такъ великӣ богатства, бажали єще бôльше збогатити ся добычею мѣста Божого, однако выйшли съ порожными руками, не найшовши ничого для себе. Въ высшôмъ значеню можна се розумѣти о безъуспѣшности заходôвъ ворогôвъ, напастуючихъ праведного, котрому Богъ помагає, а такожь о людяхъ глупыхъ, цѣнячихъ збыточно добра дочаснӣ, якихъ зôстануть позбавленӣ, коли заснуть сномъ смерти; ничого бо не возмуть съ собою зъ того свѣта.

7. **Ѿ запреще́нїѧ** и пр. Силою твого гнѣву погибла кôннота ассирійска, або войско ассирійске, боруче ся зъ возôвъ воєнныхъ. (Зри І. Нав. 11, 4.) Слово **запреще́нїє** значить властиво сваренє, лайка, и єсть ту выразомъ Божого

8. Ї҆а́кѡвль, воздрема́ша всѣ́дшїи на ко́ни. Ты̀
страшенъ є҆сѝ, и҆ кто̀ противоста́нетъ тебѣ̀,
9. ѿто́лѣ гнѣ́въ тво́й? [a] Съ небесѐ слы́шанъ со-
твори́лъ є҆сѝ сꙋ́дъ, землѧ̀ ᲂу҆боѧ́сѧ и҆ ᲂу҆молча̀:
10. Внегда̀ воста́ти на сꙋ́дъ Бг҃ꙋ, спастѝ всѧ҄ крѡ́т-
11. кїѧ землѝ. Ꙗ҆́кѡ помышле́нїе человѣ́ческое
и҆сповѣ́стсѧ тебѣ̀: и҆ ѡ҆ста́нокъ помышле́нїѧ

---

[a] Єзек. 28, *22*.

гнѣву взглядомъ ворогôвъ. — **Воздрема́ша.** Заснули на вѣки, погибли, померли.

8. **Ѿто́лѣ гнѣ́въ тво́й.** Єсть се євраизмъ, замѣсть: ôтъ коли, або коли ты гнѣваєшь ся.

9. **Съ небесѐ** и пр. Коли ты, Боже, выдавъ зъ неба за нами твôй справедливый судъ и давъ єго чути нашимъ ворогамъ, коли ты явно небесною силою (ст. 5.) за насъ боровъ ся, тогда налякали ся всѣ нашî вороги и оставили насъ въ спокою, не нападали уже на насъ. Въ высшôмъ значеню здає ся сей стихъ вказовати на день суду, коли то Богъ знаками указаными на сонцю и мѣсяцю дасть пôзнати, що судъ уже зближає ся.

10. **Внегда̀ воста́ти** и пр. Псаломникъ, щобы тымъ добитнѣйше представити, якъ дуже Богъ заопѣковавъ ся своимъ народомъ, говорить о Бозѣ, якобы Богъ самъ выступивъ противъ ворогôвъ свого народа, щобы ихъ судити и укарати а выбавити зъ ихъ рукъ гнобленый ними нарôдъ израильскій. — **Крѡ́ткїѧ землѝ.** Лагôдными называють ся ту Израильтяне въ противоположеню до своихъ лютыхъ и гордыхъ ворогôвъ, котрî ихъ угнетали и переслѣдовали. Въ высшôмъ значеню розумѣють ся ту всѣ христіяне, котрî въ лагôдности, покорѣ и всѣхъ другихъ честнотахъ наслѣдують І. Христа.

11. **Ꙗ҆́кѡ помышле́нїе** и пр. Мысль єсть: Такъ мусѣло стати ся; нарôдъ израильскій мусѣвъ бути спасеный, а Богъ мусѣвъ бути передъ цѣлымъ свѣтомъ прославленый; такій бо єсть законъ морального порядку

12. **пра́зднꙋетъ тебѣ̀.** а) **Помоли́тесѧ и҆ воздади́те Гдⷭ҇еви Бг҃ꙋ на́шемꙋ, всѝ и҆̀же ѡ҆́крестъ є҆гѡ̀ при-**

а) Пс. 60. 9.

свѣта, що всяки̂ зли̂ намѣры людей противъ Бога и єго народа причиняють ся до тымъ бôльшого прославленя Бога. Такій злый намѣръ мали Ассирійцѣ противъ Бога а взглядно противъ єго народа; однако той ихъ намѣръ зôставъ Богомъ ударемненый и послуживъ власне до прославленя Бога. — **И҆ ѡ҆ста́нокъ** и пр. Той намѣръ выгубленя Израильтянъ заховавъ ся еще въ останку с. є. у тыхъ Ассирійцѣвъ, котри̂ спасли ся утечею; однако псаломникъ предсказує, що и той єще лишившій ся намѣръ ворогôвъ израильскихъ причинить ся до празнованя с. є. до прославленя Бога, або, що тіи оставши̂ ся вороги навернуть ся до вѣры въ правдивого Бога. Инши̂ подають таку мысль сего стиха: Люди, розважаючи въ своєй душѣ такъ велике добродѣйство освободженя народа, будуть тебе, Боже, прославляли; успѣхомъ же розважаня сего добродѣйства буде радôсть, яка наповнить ихъ серце, а яку они будуть оказовати подôбно якъ въ часѣ твоихъ радôстныхъ празникôвъ.

12. **Помоли́тесѧ** и пр. Для того довжни̂ Израильтяне своему могучому и доброму, ними такъ по ôтцѣвски опѣкуючому ся Богу приносити жертвы благодарственни̂, а окрестни̂ поганьски̂ народы довжни̂ єму складати дары на знакъ своєи преданности и вѣрности взглядомъ правдивого Бога. Инши̂ суть мнѣнія, що и друга половина сего стиха ôтносить ся до Израильтянъ яко до тыхъ, що приходять до святынѣ Божои, и находячи ся въ около олтаря, Богу дары всегда жертвують. Въ лат. текстѣ єсть замѣсть нашого **помоли́тесѧ**: дѣлайте обѣты, с. є. въ подяку за такъ велике добродѣйство обѣцюйте Богу добровôльни̂ жертвы, а коли таки̂ обѣты здѣлаєте, вѣрно ихъ выконуйте. Зри Пс. 60, 9.

13. **несꙋ́тъ да́ры. б) Стра́шномꙋ и҆ ѿе́млющемꙋ дꙋ́хи кнѧзе́й, стра́шномꙋ па́че царе́й земны́хъ.**

Псало́мъ 76.

(Євр. 77.) — Безпотѣшнôсть и надѣя.

1. **Въ коне́цъ, ѿ І҆дї҆ѳꙋ́мѣ, Ѱало́мъ А҆са́фꙋ.**

а) 1. Цар. 14, 15.; Апок. 19, 15.

---

13. **Стра́шномꙋ** и пр. Богъ бо народа израильского єсть въ своимъ гнѣвѣ и караню страшный, упокаряє и убиває найбôльшихъ, найсильнѣйшихъ князей свѣта; Богъ въ своимъ гнѣвѣ и въ своєй могучости, съ якою карає безбожныхъ, єсть страшнѣйшій ôтъ всѣхъ и найбôльше могучихъ царей земскихъ. — **Дꙋ́хи.** Се слово може мати двояке значенє; оно може означати або надменнôсть, гордôсть, зухвалôсть, або такожь житє. (Пс. 103, 29.).

1. **Въ коне́цъ.** Зри Пс. 4, 1. — **Ѿ І҆дї҆ѳꙋ́мѣ.** Зри Пс 38. 1. — **Ѱало́мъ А҆са́фꙋ.** Псаломъ черезъ потомка зъ родины Асафа уложеный а пѣвцеви зъ родины Идитума до спѣву поданый. Зри поясненє надписи Пс. 49. — Гдеякû ôтносять сей псаломъ до гнету сирійского, иншû до плѣни вавилоньскои або такожь до тыхъ часôвъ, коли то царство юдейске було зъ стороны ворогôвъ ôтъ пôвночи дуже загрожêне. Псаломникъ видить свôй нарôдъ въ небезпечнôмъ положеню; бытъ єго народа представляє ся єму теперь загроженымъ якъ колись пôдъ гнетомъ Фараонôвъ, а то тымъ бôльше, що Богъ ôттягавъ ся съ несенємъ помочи своєму народови (ст. 8—10.). Псаломникъ молить Бога безнастанно о тую помôчь, но надармо; для того опускає єго вся ôтвага, ôнъ стає ся безпотѣшнымъ; лишь по тяжкôй борбѣ внутрѣшнôй, въ безнастаннôмъ ваганю межи боязнею а

2. **Гла́сомъ мои́мъ къ Гд҃ꙋ воззва́хъ, гла́сомъ мо-**
3. **и́мъ къ Бг҃ꙋ, и҆ внѧ́тъ мнѣ̀. [а] Въ де́нь ско́рби**
моеѧ̀ Бг҃а взыска́хъ рꙋка́ма мои́ма: но́щїю предъ
ни́мъ, и҆ не прелще́нъ бы́хъ, ѿве́ржесѧ оу҆тѣ́ши-
4. **тисѧ дꙋша̀ моѧ̀. [б] Помѧнꙋ́хъ Бг҃а и҆ возвесе-**
ли́хсѧ: поглꙋмлѧ́хсѧ, и҆ малодꙋ́шствоваше дꙋ́хъ
5. **мо́й. Предвари́стѣ стражвы̀ ѻ҆́чи мои̂: смѧто́хсѧ**

[а] 2. Пар. 20, 3.; Пс. 49, 15. [б] Пс. 17, 7.

надѣєю удає ся єму вознести ся до Бога, до сильного упованія на Божу помôчь. До сего помогла єму сгадка про давнѣйши̂ ôтъ Бога дôзнани̂ добродѣйства. Христіянинъ може сей псаломъ ôтмавляти въ хвиляхъ тяжкого смутку.

2. **Внѧ́тъ мнѣ̀.** Выслухавъ мене. Зри Пс. 43, 4.

3. **Бг҃а взыска́хъ рꙋка́ма мои́ма.** Я шукаючи въ Бозѣ потѣхи, моливъ ся до него съ вытягнеными до горы руками. — **Не прелще́нъ кы́хъ.** Я не завѣвъ ся въ моєй надѣи, що буду выслуханый; Богъ выслухавъ моєи молитвы. — **Ѡке́ржесѧ** и пр. Моя душа не давала потѣшити ся. Се єсть причиною попередного; немовъ бы казавъ: власне для того, що моя душа не припускала до себе ніякои потѣхи, шукавъ я потѣхи въ Бозѣ и моливъ ся о ню.

4. **Помѧнꙋ́хъ** и пр. Коли я сгадавъ про давнѣйши̂ Божи̂ добродѣйства, потѣха входила до мого серця. — **Поглꙋмлѧ́хсѧ.** Я розмышлявъ. Євр. слово asichah, яке приходить часто въ псалмахъ, значить: говорити тихо, або говорити съ собою, якъ се дѣлають люди розмышляючи̂ надъ чимсь. — **И҆ малодꙋ́шствоваше дꙋ́хъ мо́й.** Мысль єсть: Я вправдѣ потѣшаю ся всегда сгадкою про давнѣйши̂ Божи̂ добродѣйства; однако розмышляючи надъ теперѣшнымъ нужденнымъ положенємъ мого народа, трачу ôтвагу, упадаю на дусѣ.

5. **Предкари́стѣ** и пр. При такôмъ розмышляню не мôгъ я спати, мои очи выпереджали стражѣ нôчни̂. Се

6. и҆ не глаго́лахъ. Помы́слихъ дни̑ пе́рвыѧ, и҆
7. лѣ̑та вѣ́чнаѧ помѧнꙋ́хъ, и҆ поꙋча́хсѧ: [а] Но́щїю
се́рдцемъ мои́мъ глꙋмлѧ́хсѧ, и҆ тꙋжа́ше дꙋ́хъ

а) Пс. 26. 9.

выражене есть взяте зъ того, що у жидôвъ нôчь була подѣлена на меньшй части, котрй звали ся стражами; такихъ стражей числили жиды три, а кожда зъ нихъ тревала чотыри годины, — и такъ, перву стражу називали жиды rosch aschmurith с. є. початокъ стражи (чуваня), другу aschmoreth tikonah, с. є. середною стражою, ôтъ пôвночи до первыхъ пѣвнѣвъ, трету aschmoreth haboker с. є. ранною стражою, ôтъ первыхъ пѣвнѣвъ ажь до всходу сонця. Тй части ночи называли жиды стражами або чуванями, бо священики були обовязанй бути въ церквѣ на стражи и въ тыхъ частяхъ ночи змѣняли однй другихъ. Пôзнѣйше дѣлили жиды нôчь на чотыри части пôсля звычаю Римлянъ. (Зри Поясн. Пс. Дра Клим. Сарницкого ст. 221—222.) Поодинокй части ночи заповѣдали ся окликами нôчныхъ сторожѣвъ, отже випереджати кождый оклікъ сторожѣвъ нôчныхъ, значить — часто будити ся, не спати, цѣлу нôчь чувати. — **Смѧто́хсѧ** и пр. Я въ смутку, тревозѣ и въ внутрѣшнôмъ зворушеню не говоривъ ничого, непокоеный гадками о дальшôй судьбѣ мого народа.

6. **Помы́слихъ** и пр. Я мысливъ о лучшôй минувшости, якъ то Богъ въ давныхъ часахъ (цѣлыми вѣками) такъ чудесно своимъ народомъ опѣковавъ ся, а потôмъ розважавъ я, якъ теперь зовсѣмъ есть иначе. Въ высшôмъ значеню пôдъ выраженемъ: **лѣ̑та вѣ́чнаѧ** можемъ розумѣти вѣчне житє по смерти. — **Поꙋча́хсѧ.** Зри Пс. 34, 28.

7 **Но́щїю се́рдцемъ** и пр. По цѣлыхъ ночахъ роздумовавъ я въ моей души, чи и коли наступить полученє нашои судьбы, а тогда мôй духъ сумовавъ и тужилъ за такимъ получшенемъ нашои доли.— **Глꙋмлѧ́хсѧ.** Зри выс. ст. 4.

8. мо́й: [а] Ѐда̀ во вѣ́ки ѿри́нетъ Гдⷭ҇ь, и̂ не при-
9. ложи́тъ благоволи́ти па́ки? И҆лѝ до конца̀ ми́-
лость свою̀ ѿсѣче́тъ? сконча̀ глаго́лъ ѿ ро́да
10. въ ро́дъ? Ѐда̀ забꙋ́детъ оу҆щє́дрити Бгъ, и̂лѝ
оу҆де́ржитъ въ гнѣ́вѣ ское́мъ щедрѡ́ты своѧ̀?
11. И҆ рѣ́хъ: нꙑ́нѣ нача́хъ: [б] сїѧ̀ и̂змѣ́на десни́цы

а) Пс. 12, 2.; Пс. 84, 6.; Пл. Єр. 3, 31. б) Ис. 41, 10.

---

8. **Ѐда̀ во вѣ́ки** и пр. При тôмъ роздумованю выринала въ моєй душѣ всегда тая гадка, чи Богъ теперь уже не на вѣки ôткинувъ свôй нарôдъ ôтъ себе, чи ôнъ уже николи єго не помилує.

9. **И҆лѝ до конца̀** и пр. Чи Богъ ôдôйме уже зовсѣмъ ôтъ насъ своє милосердіє и схоче, щобы мы були єго уже на всегда позбавленѝ. — **Сконча̀** и пр. Чи уже скôнчили ся потѣшаючѝ слова Божихъ обѣтницъ на всѣ будучѝ поколѣня? Чи уже вычерпало ся сокровище єго доброты и ласкавости взглядомъ насъ?

10. **Оу҆щє́дрити.** Помиловати насъ, змиловати ся надъ нами. — **Оу҆держи́тъ.** Встримає.

11. **И҆ рѣ́хъ** и пр. Коли неспокôй моєи душѣ дôйшовъ до найвысшого степеня, тогда то за Божою благодатію стало яснѣйше въ моєй душѣ, и я мôгъ съ одушевленємъ закликати: Всемогучій Богъ допуствивъ на насъ такъ велику нужду; а и теперь володѣє надъ нами єго десница, котрою ôнъ насъ выбавити може; Богъ допуствивъ змѣну нашого давнѣйшого щасливого стану въ мудрôмъ намѣрѣ; ото ôнъ дає своему народови почути гôрку долю не для того, щобы єго ôткинути ôтъ себе, але щобы на нимъ супротивъ єго гнобителей оказати свою спасаючу силу, якъ колись при выходѣ зъ Єгипта. Не дивно отже, що псаломникъ сгадує въ ст. 16. и сл. о тôмъ выходѣ, видячи въ нимъ образъ и задатокъ выбавленя Израильтянъ зъ ихъ теперѣшнои недоли.

12. Вы́шнѧгѡ. а) Помѧнꙋ́хъ дѣла̀ Гд҃нѧ: ꙗ҆́кѡ по-
13. мѧнꙋ̀ ѿ нача́ла чꙋдеса̀ твоѧ̀: И҆ поꙋчꙋ́сѧ во
всѣ́хъ дѣ́лѣхъ твои́хъ, и҆ въ начина́нїихъ тво-
14. и́хъ поглꙋмлю́сѧ. б) Бж҃е въ ст҃ѣ́мъ пꙋ́ть тво́й:
15. кто̀ Бг҃ъ ве́лїй ꙗ҆́кѡ Бг҃ъ на́шъ? Ты̀ є҆сѝ Бг҃ъ
творѧ́й чꙋдеса̀: сказа́лъ є҆сѝ въ лю́дехъ си́лꙋ
16. твою̀. И҆зба́вилъ є҆сѝ мы́шцею твое́ю лю́ди

а) Второз. 32, 7.; Пс. 70, 17.; Пс. 104, 2. б) Пс. 88, 9.

12. **Помѧнꙋ́хъ** и пр. Псаломникъ розважаючи чудесни̂ добродѣйства Божи̂, оказани̂ о̂тъ найдавнѣйшихъ часо̂въ народови израильскому, скрѣпляє ся въ своимъ уповaнію на Божу помо̂чь въ теперѣшно̂й недоли.

13. **Поꙋчꙋ́сѧ**. Зри Пс. 34, 28. — **Во всѣ́хъ дѣ́лѣхъ твои́хъ**. Єсть ту бесѣда о многихъ дѣлахъ Божои справедливости, могучости, милосердія, довершеныхъ для добра народа израильского. — **Въ начина́нїихъ твои́хъ**. Єсть ту бесѣда о совѣтахъ, намѣрахъ и способахъ, якихъ употреблявъ Богъ при несеню помочи свому народови. — **Поглꙋмлю́сѧ**. Зри выс. ст. 4.

14. **Бж҃е въ ст҃ѣ́мъ** и пр. Всьо тоє розважаючи мушу закликати: Боже, святи̂ справедливи̂, суть всѣ твои постановленя и дѣла, ты не маєшь ро̂вного собѣ!

15. **Ты̀ є҆сѝ Бг҃ъ** и пр. Ты єсь Богомъ всемогучимъ, а тую свою всемогучо̂сть показавъ ты народамъ многими твоими чудесами, котрыхъ они були свѣдками. Тіи Божи̂ чуда бачили Египтяне, народы хананейски̂ и други̂.

16. **Мы́шцею твое́ю**. Твоимъ раменемъ. Рамя єсть ту символомъ Божои всемогучости. — **Сы́ны Іа́кѡвли и҆ І҆ѡ́сифовы**. С. є всѣ 12 поколѣнь. Зри о то̂мъ 2. Цар. 19, 20. Псаломникъ сгадує ту побо̂чь сыно̂въ Якова такожь про сыно̂въ Іосифа, такъ якъ о̂тъ двохъ сыно̂въ Іосифа, Єфрема и Манассіи, взяли початокъ два поколѣня израильски̂, котри̂ були при выходѣ зъ Египта

17. **твоѧ̀, сы́ны І҆а́кѡвли и҆ І҆ѡ́сифовы. [а)] Ви́дѣша**
тѧ̀ во́ды Бж҃е, ви́дѣша тѧ̀ во́ды, и҆ ѹ҆боѧ́шасѧ:
18. **смѧто́шасѧ бе́здны: Мно́жество шꙋ́ма во́дъ:**
гла́съ да́ша ѻ҆́блацы, и҆́бо стрѣ́лы твоѧ̀ прехо́-
19. **дѧтъ. [б)] Гла́съ гро́ма твоегѡ̀ въ колесѝ, ѡ҆свѣ-**
ти́ша мѡлні̑а твоѧ̀ вселе́ннꙋю: подви́жесѧ и҆ тре́-

а) Исх. 14, 21. б) Іов. 37, 5.

найчисленнѣйшѝ, а кромѣ того було се дѣломъ Іосифа, що Израильтяне прійшли до Египта. где ôнъ ихъ жививъ немовъ отець свои дѣти. Зри Быт. 47, 12.

17. **Ви́дѣша тѧ̀** и пр. Єсть ту бесѣда о переходѣ Израильтянъ черезъ червоне море. Єсть се поетичный описъ, признаючій змыслы рѣчамъ нежіючимъ. — **Ѹ҆боѧ́шасѧ.** Налякали ся твоеи присутности и твоеи могучости и мовъ утѣкаючи передъ тобою, лишили народови твому дорогу черезъ дно морске. — **Смѧто́шасѧ.** Зворушили ся, задрожали, зъ боязни и зачудованя станули, подôбно перестрашенымъ людямъ або звѣрятамъ.

18. **Мно́жество** и пр. Коли Израильтяне перейшли черезъ море на другій берегъ, тогда воды морскѝ стоячѝ по обохъ бокахъ якъбы муры, спадаючи съ великимъ шумомъ, привалили Египтянъ. — **Гла́съ да́ша** и пр. Мае ту розумѣти ся туча съ лискавицями, громами и градомъ, яка товаришила переходови Израильтянъ черезъ червоне море Зр. Исх. 14, 19—20. 24—25.; Пс. 17, 15.; 143, 6.; 1. Кор. 10, 2. — **Стрѣ́лы твоѧ̀.** Громы, градъ и т. п. були немовъ Божими стрѣлами, якими Богъ страшивъ и поражавъ Єгиптянъ, гонячихъ за Израильтянами въ часѣ переходу тыхже черезъ червоне море.

19. **Гла́съ гро́ма** и пр. Имовѣрно есть се алюзія до слôвъ Исх. 14, 25.: **свѧза̀ ѻ҆́сы колесни́цъ и҆́хъ,** с. е. конѣ, котрѝ тягнули возы съ Єгиптянами, сполошенѝ лискавицями и громами, вывернули возы, въ наслѣдокъ

20. петна бысть землѧ. а) Въ мо́ри пꙋті́е твой и
стезѝ твоѝ въ вода́хъ мно́гихъ, и слѣды̀ твоѧ
21. не позна́ютсѧ. б) Наста́вилъ ѐси ꙗ҆кѡ ѻ҆вцы лю-
ди твоѧ рꙋко́ю Мѡѷсе́ѡвою и А҆арѡ́нею.

Ѱало́мъ 77.

(Євр. 78.) — Якъ Богъ провадивъ Израильтянъ ажь до часôвъ царя Давида?

Ра́зꙋма А҆са́фꙋ.

а) Іов. 38, 16. б) Исх. 14, 15.

чого стала ся утеча Єгиптянъ неможливою. Або: громы ударяли въ возы египетскі̂ и вывертали тіиже. Гдеякі̂ розумѣють выражене **въ колеси** яко означене звода небесного, маючого видъ круглый. — **Подви́жесѧ** и пр. Земля дрожала ôтъ громôвъ, а люди на видъ сего, що дѣяло ся, перенимали ся страхомъ.

20. **Въ мо́ри** и пр. Коли Богъ съ своимъ народомъ перейшовъ черезъ море, воды морскі̂, творячі̂ по обохъ бокахъ стѣны, разомъ зновь злучили ся и заповнили собою дно моря, а тымъ самымъ закрыли слѣды, дорогу, куда Богъ переходивъ. Або: якъ слѣдôвъ на водѣ не знати, такъ никто не зглубить твоихъ, Боже, невыслѣдимыхъ совѣтôвъ.

21. **Наста́вилъ ѐси** и пр. Такъ то ты, Боже, провадивъ твôй нарôдъ мовъ твоє стадо овецъ ласкаво и любезно рукою Мойсея и Аарона до обѣцяной земли, тожь надѣю ся, що ты и теперь займешь ся твоимъ гнобленымъ, переслѣдованымъ народомъ и що єго назадъ впровадишь до земли, котру ты єму давъ, щобы тамъ мôгъ пôдъ твоєю ôтцѣвскою опѣкою спокôйно проживати.

Ра́зꙋма. Зри поясненє надписи Пс. 31. — **А҆са́фꙋ.** Понеже сей псаломъ походить зъ часôвъ, коли Давидъ бувъ уже царемъ а кивотъ бувъ уже перенесеный на гору Сіоньску, якъ се видимъ зъ ст. 67—72., то автором҃ъ сего псалма мôгъ бути Асафъ, котрый бувъ за часôвъ Давида найзнаменитшимъ спѣвакомъ. Зри также поясненє надписи Пс. 49. — Сей псаломъ, выказуючій Божій добродѣйства, здѣланй для Израильтянъ а взываючй ихъ до вдячности взглядомъ Бога, єсть и для Христіянина поучаючимъ; всьо бо, що жидамъ въ старôмъ завѣтѣ приключало ся, єсть пôсля слôвъ св. Павла (1. Кор. 10, 11.), образомъ и поученємъ для нашого поступованя въ подôбныхъ случаяхъ; а кромѣ того суть многй старозавѣтнй приключеня прообразами установъ и приписôвъ новозавѣтныхъ, такъ якъ Церковь старозавѣтна єсть въ загалѣ прообразомъ новозавѣтнои Церкви и приготованємъ великого дѣла ôткупленя рода людского черезъ І. Христа. Въ тôмъ змыслѣ належить розумѣти выраженє въ ст. 2. **въ при́тчахъ**, с є. въ примѣрахъ и подобіяхъ, въ приключеняхъ зъ часôвъ минувшихъ, щобы не лишь жиды пôзнали, якъ Богъ съ ними поступовавъ, и учили ся, якъ они мають дѣлати, но щобы и всѣ люди всѣхъ часôвъ и народôвъ брали собѣ зъ тыхъ притчь потрѣбну науку до свого духовного житя. Псаломникъ не намѣряє тутъ отже представити внѣшну сторону загально извѣстнои исторіи, но єи ядро, заключену въ ней науку; ôнъ —якъ каже Allioli —говорячи тутъ о **гана́нїѧхъ** або **гада́нїѧхъ**, хоче въ тôмъ псалмѣ подати тайнй науки, укрытй межи поодинокими наведеными тутъ подѣями историчными; хоче жидôвъ и всѣхъ вѣруючихъ въ правдивого Бога научити, щобы кождый зъ нихъ въ дѣяхъ народа израильского видѣвъ исторію свого власного житя и щобы ôтповѣдно тому поступовавъ. Якъ бо нарôдъ израильскій зôставъ черезъ Мойсея увôльненый зъ Єгипта, зъ земли неволи, и випроваджений до земли обѣцянои, такъ зôстає выпроваджений зъ земли неволи, грѣха, той, кто учувши зазывъ Божій въ своеи душѣ, за нимъ иде, кто єсть послушнымъ для Божого закона, кто въ пустынѣ житя въ Бога вѣрить и єго крѣпко держить ся. Ôнъ бувaє кормленый, веденый, якъ нарôдъ израильскій въ всѣхъ своихъ дорогахъ, и дôстає ся до ôтчины, где пôдъ мирнымъ

1. **Вне́млите лю́діе мой зако́нꙋ моемꙋ̀, приклони́те**
2. **ᲂу҆́хо ва́ше въ глаго́лы ᲂу҆́стъ мои́хъ.** [а] **Ѿве́р-**
зꙋ въ при́тчахъ ᲂу҆ста̀ моѧ̀, провѣща́ю гана̑ніѧ
3. **и҆спе́рва:** [б] **Е҆ли̑ка слы́шахомъ и҆ позна́хомъ ѧ҆̀,**
4. **и҆ ѻ҆ц҃ы̀ на́ши повѣ́даша на́мъ: Не ᲂу҆таи́шасѧ ѿ**
ча̑дъ и҆́хъ въ ро́дъ и҆́нъ, возвѣща́ющїе хвалы̀
Гд҃ни, и҆ си̑лы є҆гѡ̀, и҆ чꙋдеса̀ є҆гѡ̀ ꙗ҆̀же сотворѝ.

а) Пс. 48, 5. б) Пс. 43, 2.

жезломъ свого небесного пастыря, царя, уживає вѣчного спокою.

1. **Зако́нꙋ моемꙋ̀.** Ту має ся розумѣти поученє псаломника, оперте на найдавнѣйшôй исторіи, о могучости и чудахъ Божихъ. Псаломникъ взыває торжественно нарôдъ, щобы уважно и охотно слухавъ того поученя. Впрочемъ слово **зако́нъ** може ту розумѣти ся такожь въ властивôмъ значеню; всьо бо тоє, до чого псаломникъ на основѣ исторіи нарôдъ взывати намѣряє, єсть Божимъ закономъ.

2. **Въ при́тчахъ.** Зри поясненє выс. при надписи сего псалма.— **И҆спе́рва.** Начинаючя ôтъ самого початку, а то ôтъ выбавленя Израильтянъ зъ неволи египетскои. (Ст. 12.)

3. **Е҆ли̑ка слы́шахомъ** и пр. Всё, що псаломникъ и єго старшî ровесники чули о предкахъ, хотять оповѣсти, передати молодшому поколѣню маючому жити по нихъ (ст 4.). — **Позна́хомъ ѧ҆̀.** Мы поняли такожь глубше, моральне, поучаюче значенє тыхъ подѣй.

4. **Не ᲂу҆таи́шасѧ** и пр. Нашî предки не допустили, щобы тіи рѣчи були укрытî передъ ихъ потомствомъ, але оповѣдали єму всѣ Божî всеславнî дѣла и всё, що Богъ здѣлавъ для Израильтянъ своєю всемогучою силою ôтъ найдавнѣйшихъ часôвъ, особливо же ôтъ выбавленя Израильтянъ зъ неволи египетскои

5. а) **И҆ воздви́же свидѣ́нїе въ Їа́кѡвѣ, и҆ зако́нъ**
положѝ во Ї҆и҃ли: є҆ли̑ка заповѣ́да ѻ҆ц҃є́мъ на́-
6. **шымъ, сказа́ти ѧ҆̀ сыновѡ́мъ свои̑мъ: Ꙗ҆́кѡ да**
позна́етъ ро́дъ и҆́нъ, сы́нове родѧ́щїисѧ, и҆ воста́-
7. **нꙋтъ и҆ повѣ́дѧтъ ѧ҆̀ сыновѡ́мъ свои̑мъ: Да**
положа́тъ на Бг҃а ᲂу҆пова́нїе своѐ. и҆ не забꙋ́дꙋтъ
дѣ́лъ Бж҃їихъ, и҆ з҄а́повѣди є҆гѡ̀ взы́щꙋтъ:

а) Второз. 4, 9.

5. **Свидѣ́нїе.** Такъ называе ся законъ Божій, списаный въ пятикнижію Мойсея, понеже есть свѣдоцтвомъ Божои воли, котру Израильтяне мали выконувати, а рôзно свѣдоцтвомъ Божои мудрости и любви взглядомъ свого народа. Кромѣ того называе ся законъ Божій свѣдоцтвомъ еще для того, понеже свѣдчить о обовязкахъ Израильтянъ взглядомъ Бога а зъ другои стороны о Божихъ обѣтницяхъ даныхъ тымъ, котрî сей его законъ вѣрно выконувати будуть. О тôмъ законѣ говорить псаломникъ, що Богъ его **воздви́же** с. е. постановивъ, оповѣстивъ черезъ Мойсея, и приказавъ (**зако́нъ положѝ**), щобы отцѣ переказовали доброту и законъ Божій сынамъ а сыны внукамъ, щобы (ст. 6.) будучî поколѣня знали о добродѣйствахъ Божихъ, здѣланыхъ для добра ихъ народа, и щобы були свѣдомî приписôвъ Божого закона. (Зри Исх. 10, 2.; 13, 8.; Второз. 4, 9. 23.; 6, 6.) — **Въ Їа́кѡвѣ.** Израильтянамъ, потомкамъ Якова.

6. **Воста́нꙋтъ.** Выростутъ.

7. **Да положа́тъ** и пр. Богъ дѣлавъ давнѣйше многî чуда не лишь для Израильтянъ тогда жіючихъ, но и для ихъ потомкôвъ, щобы они, пригадуючи собѣ тî Божî чуда, були ободренî до тымъ бôльшого упованія на Бога, до тымъ ревнѣйшого и охотнѣйшого оказованя своей вдячности къ Богу черезъ вѣрне и совѣстне выконуване Божихъ заповѣдей.

8. а) Да не бꙋ́дꙋтъ ꙗ҆́коже ѻ҆ц҃ы̀ и҆́хъ, ро́дъ стропти́въ
и҆ преѡ҆горчева́ѧй, ро́дъ и҆́же б) не и҆спра́ви се́рдца
своегѡ̀, и҆ не оу҆вѣ́ри съ Бг҃омъ дх҃а своегѡ̀. в)
9. Сы́нове Є҆фре́мли налѧца́юще и҆ стрѣлѧ́юще лꙋки,
10. возврати́шасѧ въ де́нь бра́ни: г) Не сохрани́ша
завѣ́та Бж҃їѧ, и҆ въ зако́нѣ є҆гѡ̀ не восхотѣ́ша
11. ходи́ти. И҆ забы́ша благодѣѧ́нїѧ є҆гѡ̀, и҆ чꙋдеса̀
12. є҆гѡ̀, ꙗ҆̀же показа̀ и҆̀мъ: Предъ ѻ҆ц҃ы̀ и҆́хъ, ꙗ҆̀же
сотворѝ чꙋдеса̀ въ землѝ Є҆гѵ́петстѣй на по́ли

а) Второз. 32, 5. б) Єзек. 2, 3. в) Суд. 8, 2.; 12, 1.; Ис. 7, 2. г) г) 4. Цар 17, 15.

---

8. **Да не бꙋ́дꙋтъ** и пр. Мысль єсть: щобы потомки не наслѣдовали своихъ предкôвъ, видячи на нихъ ôтстрашаючîй примѣры каръ Божихъ, якихъ дôзнавали ôтъ Бога за свôй непослухъ взглядомъ него. — **Ро́дъ стропти́въ.** Нарôдъ злый, злобный, переворотный. — **Преѡгорчева́ѧй.** Котрый грѣхами, упоромъ, а навѣть ôтступствомъ ôтъ Бога, єго дразнивъ и до гнѣву побуджовавъ. — **И҆́же не и҆спра́ви се́рдца своегѡ̀.** Котрый свого серця не заправлявъ до правости и справедливости, не звертавъ єго до Бога. — **Не оу҆вѣ́ри** и пр. Котрого духъ не оказовавъ ся щирымъ, вѣрнымъ въ ôтношеню до Бога, не бувъ стало до Бога привязаный.

9 **Сы́нове Є҆фре́мли** и пр. Тîи невѣрнîи, взглядомъ Бога непослушнîи отцѣ (предки) були якъ тîи Єфремиты, що-то густо-часто, хочь добре вооруженîи, въ вôйнѣ оказовали ся злыми, до утечи скорыми жовнѣрами. — **Налѧца́юще.** Натягаючîи.

10. **Не сохрани́ша** и пр. Непослухъ отцѣвъ бувъ полученый съ упертымъ противленємъ ся Божому закону и съ погордою для него.

11. **И҆ забы́ша** и пр. Они не мыслили о добродѣйствахъ Божихъ, о чудеснôй Божôй опѣцѣ, якои дôзнали, могъ бы о тôмъ зовсѣмъ забули, мовъ бы тîи Божîи добродѣйства и тая Божа опѣка не зъобовязовали ихъ до вдячности къ Богу.

12. **На по́ли Танеѡ́сѣ.** На рôвнинѣ египетскôй, где находило ся старе и славне мѣсто Танинъ або Танеосъ,

13. **Танеѡ́сѣ. [а] Разве́рзе мо́ре, и҆ проведѐ и҆̂хъ:**
14. **предста́ви во́ды ѧ҆́кѡ мѣ́хъ. [б] И҆ наста́ви ѧ҆̀**
ѻ҆́блакомъ въ днѝ, и҆ всю̀ но́щь просвѣще́нїемъ
15. **ѻ҆гнѧ̀. [в] Разве́рзе ка́мень въ пꙋсты́ни, и҆ напоѝ**
16. **ѧ҆̀ ѧ҆́кѡ въ бе́зднѣ мно́зѣ: И҆ и҆зведѐ во́дꙋ и҆з̾**
17. **ка́мене, и҆ низведѐ ѧ҆́кѡ рѣ́ки во́ды. И҆ приложи́ша**
є҆щѐ согрѣша́ти є҆мꙋ̀, преѡгорчи́ша Вы́шнѧго въ
18. **безво́днѣй: [г] И҆ и҆скꙋси́ша Бг҃а въ сердца́хъ сво-**

[а] Исх. 14, 21 [б] Исх. 13, 21.; Пс. 104, 39. [в] Исх. 17, 6; Числ. 20, 11.; Прем. Сол. 11, 4.; 1. Кор. 10, 4. [г] Пс. 105, 14.; 1. Кор. 10, 9.

котре було столицею Фараонôвъ въ тыхъ часахъ, коли Мойсей творивъ чуда передъ Фараономъ, щобы его побудити до освободженя Израильтянъ. О тôмъ мѣстѣ есть сгадка Числ. 13, 23.; Ис. 19, 11. 13.

13. **Предста́ви** и пр. Богъ съ такою легкостію встримавъ море, щобы не затопило переходячихъ Израильтянъ, съ якою легкостію чоловѣкъ може удержати воду въ мѣсѣ, щобы не выляла ся на землю. На востоцѣ уживано мѣхôвъ шкôряныхъ до береженя въ нихъ воды, вина и т. п. Зри І. Нав. 9, 4.

14. **Наста́ви ѧ҆̀.** Провадивъ ихъ, бувъ ихъ провôдникомъ. О тôмъ зри Исх. 13, 21. 22.

15. **Ѧ҆́кѡ въ бе́зднѣ мно́зѣ.** Давъ имъ такъ много воды, якъ коли бы находили ся при березѣ якои найглубшои рѣки. Се чудо здѣлавъ Богъ черезъ Мойсея два разы. Исх. 17, 6; Числ. 20, 8. 11.

17. **И҆ приложи́ша** и пр. Мимо тои такъ явнои и чудеснои опѣки Божои надъ ними, не переставали они ображати Бога своимъ нарѣканемъ, своимъ ропотомъ. — **Преѡгорчи́ша.** Своимъ зухвалымъ поступованемъ и недовѣрянемъ побуджовали Бога до гнѣву. — **Въ безво́днѣй.** Въ пустынѣ, не маючôй воды ни ніякого поживленя.

18. **И҆ и҆скꙋси́ша** и пр. Немовъ недовѣряючи Божôй всемогучости и добротѣ, бажали они пересвѣдчити ся, якъ много Богъ для нихъ зможе и схоче здѣлати. Зри

19. **и҆́хъ, воспроси́ти бра́шна дꙋша́мъ свои̑мъ. И҆ кле-**
вета́ша на Бг҃а, и҆ рѣ́ша: є҆да̀ возмо́жетъ Бг҃ъ
20. **оу҆гото́вати трапе́зꙋ въ пꙋсты́ни? Поне́же пора-**
зѝ ка́мень, и҆ потеко́ша во́ды и҆ пото́цы навод-
ни́шасѧ: є҆да̀ и҆ хлѣ́бъ мо́жетъ да́ти? и҆лѝ оу҆го-
21. **то́вати трапе́зꙋ лю́демъ свои̑мъ?** [a] **Сегѡ̀ ра́ди**
слы́ша Гд҇ь и҆ презрѣ̀, и҆ ѻ҆́гнь возгорѣ́сѧ въ

---

a) Чнсл. 1', 1.

ст. 19. 20. Зри такожь поясненє Исх. 17, 2.; Числ. 14, 22.; Второз. 6, 16. — **Дꙋша́мъ свои̑мъ.** Собѣ, або своимъ жадобамъ. Allioli пише: они домагали ся сего не для своего тѣла, щобы заспокоити голодъ, але для своеи похôтливои пожадливости, крыючои ся въ ихъ душѣ. Зри Исх. 16, 3.; Числ. 11, 4—6.

19. **И҆ клевета́ша** и пр. Нарѣкали на бракъ живности, пытаючи ся недовѣрчиво, чи Богъ єсть въ станѣ дати имъ въ пустынѣ поживленє, якого они домагають ся.

20. **Поне́же порази̑** и пр. Мовъ бы казали: чи Богъ може такъ само дати живнôсть, якъ давъ воду? Бо — гадали они — воду добути зъ скалы, се не єсть ничо чудесного, оно дѣє ся неразъ природнымъ способомъ, але дати хлѣбъ и иншу живнôсть въ пустынѣ, то рѣчь труднѣйша. — **Пото́цы наводни́шасѧ.** Вода плыла зъ скалы такъ обыльно, що утворили ся зъ неи розливаючи̑ ся потоки. — **Трапе́зꙋ.** Живнôсть, якои бы они лишь забажали. Пôсля євр. має ту розумѣти ся мясо, котре побôчь хлѣба уходило у тыхъ змысловыхъ людей яко добре уготована трапеза.

21. **Сегѡ̀ ра́ди слы́ша** и пр. Богъ чувъ тіи ихъ грѣшни̑, зъ недовѣрчивости походячи̑ бесѣды, и задля тыхже узнавъ ихъ недостойными своеи ласки, своеи ôтцѣвскои доброты. — **И҆ ѻ҆́гнь возгорѣ́сѧ** и пр. Зри о тôмъ поясненє Числ. 11,. 1. — **Въ І҆а́кѡвѣ.** Такъ называють ся Израильтяне яко потомки Якова.

22. Іа́кѡвѣ, и҆ гнѣ́въ взы́де на Іи҃ла: Ꙗ҆́кѡ не вѣ-
роваша Бг҃ови, ни́же ѹ҆пова́ша на спасе́нїе е҆гѡ̀.
23. И҆ заповѣ́да ѡ҆блакѡ́мъ свы́ше, и҆ две́ри нб҃сѐ
24. ѿве́рзе. а) И҆ ѡ҆дождѝ и҆̀мъ ма́ннꙋ ꙗ҆́сти, и҆ хлѣ́бъ
25. нб҃ный дадѐ и҆̀мъ. Хлѣ́бъ а҆гг҃льскїй ꙗ҆дѐ чело-
26. вѣ́къ: бра́шно посла̀ и҆̀мъ до сы́тости. б) Воз-
движе ю҆́гъ съ небесѐ, и҆ наведѐ си́лою свое́ю лі-
27. ва: И҆ ѡ҆дождѝ на нѧ̀ ꙗ҆́кѡ пра́хъ плѡ́ти, и҆

а) Исх. 16, 14.; Числ. 11, 7.; Прем. Сол. 16, 7.; Іоа. 6, 31.; 1. Кор. 10, 3. б) Исх. 16, 13.; Числ. 11, 31.; Пс. 104, 40.

---

22. **Не вѣ́роваша Бг҃ови.** Не довѣряли Богу, не уповали на него, **на спасе́нїе е҆гѡ̀** с. е. на его всемогучу помôчь, мимо того, що Богъ имъ уже передъ тымъ такъ часто ю оказововавъ.

23. **И҆ заповѣ́да** и пр. Мимо ихъ недовѣрчивости приказавъ Богъ облакамъ, щобы спускали манну. (Исх. 16, 3 и сл.) — **Две́ри нб҃сѐ ѿве́рзе.** Небо порôвнюе ся ту съ коморою, до котрои ключь у Бога находить ся, а котру Богъ отвирае або замыкае, даючи людямъ живнôсть або имъ еи ôтказуючи.

24. **Ма́ннꙋ ꙗ҆́сти.** Зри о тôмъ поясненe Числ. 11, 7. — **Хлѣ́бъ нб҃ный.** С. е. хлѣбъ, падаючій зъ неба. (Выс ст. 23.)

25. **Хлѣ́бъ а҆гг҃льскїй.** Хлѣбъ немовъ ангелами спорядѫкованый, хлѣбъ знаменитый. Манна называе ся хлѣбомъ небеснымъ, хлѣбомъ ангелскимъ яко прообразъ Пресв. Евхаристіи. Зри Іоа. 6, 31. 50.; 1. Кор. 10, 3. — **Бра́шно** и пр. Богъ подававъ жидамъ въ маннѣ такъ обыльну живнôсть, що могла бы выстарчити для далеко бôльшого числа людей.

26. **Ю҆́гъ.** Вѣтеръ полудневый. — **Лі́ва.** Въ сущности то само що вѣтеръ полудневый. Зри поясненe І. Нав. 15, 1.; 18, 13.

27. **Плѡ́ти.** Мясо, перепелицѣ. Порôвнане съ порохомъ, съ пѣскомъ морскимъ, находимъ въ св. Письмѣ часто для означеня якогось надзвычайного множества.

28. ꙗ҆́кѡ пєсо́къ морскі́й пти́цы пєрна́ты: И҆ напа-
до́ша посрєдѣ̀ ста́на и҆́хъ, ѡ҆́крєстъ жили́щъ и҆́хъ.
29. И҆ ꙗ҆до́ша и҆ насы́тишасѧ ѕѣлѡ̀, и҆ жєла́нїє и҆́хъ
30. принєсѐ и҆̀мъ. Нє лиши́шасѧ ѿ жєла́нїѧ своєгѡ̀,
31. [а] є҆щѐ бра́шнꙋ сꙋ́щꙋ въ ᲂу҆стѣ́хъ и҆́хъ: И҆ гнѣ́въ
Бж҃їй взы́дє на нѧ̀, и҆ ᲂу҆бѝ мнѡ́жайшаѧ и҆́хъ, и҆
32. и҆збра̑нныѧ І҆и҃лєвы запѧ́тъ. Во всѣ́хъ си́хъ
согрѣши́ша є҆щѐ, [б] и҆ нє вѣ́роваша чꙋдєсє́мъ
33. є҆гѡ̀: И҆ и҆счєзо́ша въ сꙋєтѣ̀ дні́є и҆́хъ, и҆ лѣ̑та

а) Числ. 11, 33 б) Вторз. 1, 32.

28. И҆ нападо́ша и пр. Зри Числ. 11, 31.

29. Жєла́нїє и҆́хъ и пр. С. є. Богъ задосытьучинивъ ихъ лакомству.

30. Нє лиши́шасѧ и пр. Сего и сл. стиха поясненє зри Числ 11, 20. 33.

31. И҆збра̑нныѧ І҆и҃лєвы. Найзнаменитшимъ зъ помежи Израильтянъ, отъ котрыхъ имовѣрно выйшло жаданє мяса. Гдеякі̂ пôдъ и҆збра́нными І҆и҃лєвыми розумѣють людей, ôтзначаючихъ ся силою, здоровємъ. — Запѧ́тъ. Євр. слово значить: ноги комусь звязати а потôмъ єго звалити на землю. Мысль єсть: Богъ за кару зôславъ на нихъ смерть, не давъ имъ отже вôйти до земли обѣцянои.

32. Во всѣ́хъ си́хъ и пр. Мимо тыхъ всѣхъ каръ и бѣдъ, мимо всѣхъ чудесъ Божихъ, якихъ були наочными свѣдками, не опамятали ся, не поправили ся, но дальше ображали Бога ропотомъ и бракомъ упованія на него.

33. И҆ и҆счєзо́ша и пр. Для того зôславъ Богъ на нихъ скору, предвчасну смерть. — Въ сꙋєтѣ̀. Се можна ôтнести до утяжливыхъ а безхосенныхъ подорожей, походôвъ, середъ котрыхъ всѣ, що выйшли зъ Египта, погинули въ пустыни марно, не удостоивши ся взяти участь въ славнôмъ здобуваню земли обѣцянои — съ выняткомъ І. Навина и Халева. (Числ. 14, 28 - 30.) — Съ тща́нїємъ. Съ скоростію, съ поспѣхомъ, предвчасно.

34. и҆́хъ съ тща́нїемъ. Е҆гда̀ оу҆бива́ше ѧ҆̀, тогда̀
взыска́хꙋ є҆гѡ̀, и҆ ѡ҆браща́хꙋсѧ, и҆ оу҆́треневахꙋ къ
35. Бг҃ꙋ: И҆ помѧнꙋ́ша, ꙗ҆́кѡ Бг҃ъ помо́щникъ и҆̀мъ
36. є҆́сть, и҆ Бг҃ъ Вы́шнїй и҆зба́витель и҆́мъ є҆́сть. И҆
возлюби́ша є҆го̀ оу҆стꙑ̀ свои́ми, и҆ ѧ҆зы́комъ сво
37. и҆́мъ солга́ша є҆мꙋ̀: Се́рдце же и҆́хъ не бѣ̀ пра́во
съ ни́мъ, нижѐ оу҆вѣ́ришасѧ [а] въ завѣ́тѣ є҆гѡ̀.
38. То́йже є҆́сть ще́дръ, и҆ ѡ҆чи́ститъ грѣхѝ и҆́хъ, и҆
не растли́тъ, и҆ оу҆мно́житъ ѿврати́ти ꙗ҆́рость
свою̀, и҆ не разжже́тъ всегѡ̀ гнѣ́ва своегѡ̀:

[а] Пс. 73, 20.

---

34. **Е҆гда̀ оу҆бива́ше ѧ҆̀.** Коли Богъ зсылавъ на нихъ кары и нещастя. — **Взыска́хꙋ є҆гѡ̀** и пр. Они звертали ся до Бога съ просьбою о помилованє, навертали ся до Бога, але не щиро, не съ сокрушенымъ серцемъ, а тôлько зъ боязни передъ гнѣвомъ Божимъ. — **Оу҆́треневахꙋ къ Бг҃ꙋ.** Приходили до Бога вчасно, скоро, безъ проволоки.

35. **И҆ помѧнꙋ́ша** и пр. Нещастя опамятували ихъ: они середъ тыхъ нещасть приходили до пôзнаня, що кромѣ одного Бога никто имъ не може помочи, що такои помочи не могуть очѣковати ôтъ ложныхъ богôвъ.

36. **И возлюби́ша** и пр. Много обѣцювали, мало дотримовали. — **Солга́ша є҆мꙋ̀.** Всѣ тû, що Богу зъ боязни служать, суть лицемѣрами, а ихъ обѣтницѣ суть ложни̂, тревають лишь такъ довго, якъ довго тревае боязнь, пôсля нашои приповѣдки: якъ тревога, то до Бога, — по тревозѣ вже по Бозѣ.

37. **Пра́во.** Щире. — **Нижѐ оу҆вѣ́ришасѧ** и пр. Израильтяне оказовали ся невѣрными Богу и его закону, его заповѣдямъ, котри̂ були основою Божого завѣта, заключеного съ народомъ израильскимъ.

38. **То́йже є҆́сть щедръ** и пр. Богъ прощає лишь щиро каючимъ ся, а понеже Израильтяне не були такими, то и имъ не мôгъ Богъ простити ихъ грѣхôвъ;

39. а) И҆ помѧнꙋ̀ ꙗ҆́кѡ пло́ть сꙋ́ть, дꙋ́хъ ходѧ́й и҆ не
40. ѡ҆браща́ѧйсѧ. Ко́ль кра́ты преѡгорчи́ша є҆го̀
въ пꙋсты́ни, прогнѣ́ваша є҆го̀ въ землѝ безво́д-
41. нѣй? И҆ ѡ҆брати́шасѧ, и҆ и҆скꙋси́ша Бг҃а, и҆ Ст҃а́-
42. го І҆сра́илева раздражи́ша. И҆ не помѧнꙋ́ша рꙋкѝ
є҆гѡ̀ въ де́нь, въ ѻ҆́ньже и҆зба́ви ѧ҆̀ и҆зъ рꙋкѝ

а) Як. 4, 14.

Богъ въ своимъ милосердію простивъ имъ лишь о стôлько, що ихъ теперь не выгубивъ всѣхъ наразъ. — **Ѡ҆чи́ститъ.** Проститъ, милостивый буде. Часъ будучій въ тôмъ и въ другихъ дѣесловахъ сего стиха має значенє часу теперѣшного зъ огляду на незмѣннî прикметы Божî, о якихъ ту єсть бесѣда. — **Не растли́тъ** Не погубить ихъ наразъ. — **Ꙋ҆мно́житъ** и пр. Богъ ôтвернувъ свôй гнѣвъ ôтъ Израильтянъ, не караючи ихъ такъ строго, якъ они собѣ заслужили своими грѣхами, не оказуючи имъ цѣлого свого гнѣву, якъ бы се мôгъ бувъ здѣлати яко справедливый ихъ судія. Выраженє **ꙋ҆мно́житъ** має ту значенє прислова: часто, неразъ.

39. **Ꙗ҆́кѡ пло́ть сꙋ́ть.** Що суть людьми немôчными, носячими въ собѣ склоннôсть до грѣха. — **Дꙋ́хъ ходѧ́й** и пр. Зри поясненє Іов. 7, 7.

40. **Преѡгорчи́ша є҆го̀.** Дразнили его своимъ ропотомъ и побуджовали до гнѣву. О такôмъ ропотѣ зри Исх. 15, 24.; 16, 2.; 17, 2.; Числ. 11, 1—4.; 13, 29—34.; 14, 2.; гл. 21. и т. д. — **Въ землѝ безво́днѣй.** Въ пустынѣ позбавленôй воды и всякихъ плодôвъ земныхъ.

41. **И҆ ѡ҆брати́шасѧ.** Єсть се евраизмъ замѣсть прислова: и знову. — **И҆скꙋси́ша Бг҃а.** Зри выс. ст. 18. — **Ст҃а́го І҆сра́илева.** Зри поясн. Пс. 70, 22.

42. **Рꙋкѝ є҆гѡ̀.** Божои помочи, могучои и добротливои опѣки. — **Въ де́нь** и пр. Котру то помôчь и опѣку свою оказавъ имъ Богъ того дня, коли выбавивъ ихъ зъ рукъ гноблячого ихъ Фараона.

43. ѡ҆скорблѧ́ющагѡ: Ꙗ҆̀коже положѝ въ Є҆гѵ́птѣ
знаменїѧ своѧ̀, и҆ чꙋдеса̀ своѧ̀ на по́ли Танеѡ́-
44. скѣ. [а] И҆ преложѝ въ кро́вь рѣ́ки и҆́хъ и҆ и҆сто́ч-
45. ники и҆́хъ, ꙗ҆́кѡ да не пїю́тъ. [б] Посла̀ на нѧ̀
пе́сїѧ мꙋ́хи, и҆ поѧдо́ша ѧ҆̀: и҆ жа̑бы, и҆ растлѝ
46. ѧ҆̀. [в] И҆ дадѐ ржѣ̀ плоды̀ и҆́хъ, и҆ трꙋды̀ и҆́хъ
47. прꙋгѡ́мъ: [г] Оу҆бѝ гра́домъ вїногра́ды и҆́хъ, и҆
48. черни́чїе и҆́хъ сла́ною. И҆ предадѐ гра́дꙋ скоты̀

[а] Исх. 7, 20.; Пс 104, 29 [б] Исх. 8. 24.; Пс. 104, 31. [в] Исх. 10, 13. [г] Исх. 9, 23. 25.; Пс. 104, 33.

43. **Ꙗ҆̀коже положѝ** и пр. Єсть ту бесѣда о многихъ а великихъ чудахъ, яки̂ Богъ здѣлавъ передъ Фараономъ черезъ Мойсея для освободженя Израильтянъ зъ неволи египетской. — **На по́ли Танеѡ́скѣ.** Зри поясн выс. ст. 12.

44. **Рѣ́ки и҆́хъ.** Рѣки Египтянъ. — **Ꙗ҆́кѡ да не пїю́тъ.** До того степени, що не мали зовсѣмъ воды до питя.

45. **Поѧдо́ша ѧ҆̀.** Кусали Египтянъ. — **Растлѝ ѧ҆̀.** С. е. Богъ побивъ ихъ жабами. Въ кн Исх. 8, 2. читаємъ: **сѐ а҆́зъ** (Богъ) **побива́ю всѧ҆̀ предѣ́лы твоѧ̀** (Фараона) **жа́бами.**

46. **Ржѣ̀.** Єсть то червонявый пылъ, котрый на рослинахъ осаджує ся и ихъ нищить. Въ євр. текстѣ єсть ту бесѣда о саранчи. Бути може, що и грецки̂ переводчики мали ту на мысли червоняви̂ слѣды, яки̂ лишає по собѣ на рослинахъ заплôдъ саранчи. **Трꙋды̀ и҆́хъ.** Се, около чого они трудили ся, овочь ихъ працѣ. — **Прꙋгѡ́мъ.** Саранчѣ.

47. **Черни́чїе.** Євр. слово sigmot означає сикоморы, рôдъ лѣсныхъ смоквъ, яки̂ въ Египтѣ обыльно родять ся. — **Сла́ною.** Приморозкомъ, иниємъ.

48. **И҆мѣ́нїе и҆́хъ.** Пôсля євр.: ихъ стада, котри̂ суть головнымъ майномъ людей на востоцѣ. — **Ѻ҆гню̀.** Градови бо товаришили лискавицѣ и громы. Зри Исх. 9, 23.

49. и҆́хъ, и҆ и҆мѣ́нїе и҆́хъ ѻ҆гню̀. Посла̀ на нѧ̀ гнѣ́въ
ꙗ҆́рости своеѧ̀, ꙗ҆́рость и҆ гнѣ́въ и҆ ско́рбь, посла́-
50. нїе а҆́гг҃лы лю́тыми. [а] Пꙋтесотворѝ стезю̀ гнѣ́-
вꙋ своемꙋ̀: и҆ не пощадѣ̀ ѿ сме́рти дꙋ́шъ и҆́хъ,
51. и҆ скоты̀ и҆́хъ въ сме́рти заключѝ. [б] И҆ поразѝ
всѧ́кое перворо́дное въ землѝ Є҆гѵ́петстѣй, на-
ча́токъ всѧ́кагѡ трꙋда̀ и҆́хъ въ селе́нїихъ Ха́мо-
52. выхъ. [в] И҆ воздви́же ꙗ҆́кѡ ѻ҆́вцы лю́ди своѧ̀, и҆

а) Исх. 9, 6. б) Исх. 12, 29. в) Исх. 12, 37.

---

49. **Гнѣ́въ ꙗ҆́рости.** Ту могуть розумѣти ся въ загалѣ всѣ иншî кары, якî Богъ пôсля оповѣданя Мойсея въ книзѣ Исхода зôславъ на Египтянъ, а о котрыхъ псаломникъ подрôбно не сгадує. — **Посла́нїе а҆́гг҃лы лю́тыми.** Богъ уживъ до укараня Египтянъ ангелôвъ, спроваджуючихъ на нихъ поодинокî Богомъ означенî кары. Лютыми называють ся ту ангелы, бо були то або злî ангелы, бѣсы, або ангелы добрî а лютî о стôлько, що за Божимъ допустомъ спроваджовали на людей рôжнî лютî терпѣнія.

50. **Пꙋтесотворѝ** и пр. Отворивъ, зрôвнавъ дорогу своему гнѣву, давъ єму повну свободу; або: назначивъ своему гнѣву дорогу, по котрôй мавъ перейти, с. є. щобы шкодити Египтянамъ, а щадити жидôвъ. — **Дꙋ́шъ и҆́хъ.** Житя людей. — **Въ сме́рти заключѝ.** Убивъ.

51. **Нача́токъ** и пр. Такъ называють ся первороднî сыны яко першій овочь болѣзней матерныхъ и заходôвъ родичей. Въ євр.: начатокъ ихъ силы. Зри Быт. 49, 3. — **Въ селе́нїихъ Ха́мовыхъ.** С. є. въ Египтѣ, котрый єще теперь называє ся въ коптійскôмъ языцѣ Chemi ôтъ праотця Египтянъ-Хама. Зри поясненє Быт. 10, 6. Псаломникъ хоче тымъ выразити, що Египтяне були проклятыми потомками проклятого отця а такъ властивымъ предметомъ Божого гнѣва.

52. **Воздви́же.** Выпровадивъ зъ Египта. — **Ꙗ҆́кѡ ѻ҆́вцы.** Порôвнує ихъ псаломникъ съ ôвцями зъ огляду

53. возведѐ а҆̀ ꙗ҆́кѡ ста́до въ пꙋсты́ни. И҆ наста́ви
а҆̀ на ᲂу҆пова́нїе, и҆ не ᲂу҆боѧ́шасѧ: и҆ враги̑ и҆́хъ
54. покры̀ мо́ре. И҆ введѐ а҆̀ въ го́рꙋ ст҃ы́ни своеѧ̀,
55. го́рꙋ сїю̀ ю҆́же стѧжа̀ десни́ца е҆гѡ̀. [а] И҆ и҆згна̀
ѿ лица̀ и҆́хъ ꙗ҆зы́ки, и҆ по жре́бїю дадѐ и҆̀мъ
(зе́млю) ᲂу҆́жемъ жребодаѧ́нїѧ, и҆ вселѝ въ селе́-
56. нїихъ и҆́хъ колѣ́на і҆сра́илєва. И҆ и҆скꙋси́ша и҆
преѡгорчи́ша бг҃а вы́шнѧго, и҆ свидѣ́нїй е҆гѡ̀ не
57. сохрани́ша: И҆ ѿврати́шасѧ, и҆ ѿверго́шасѧ, ꙗ҆ко-

а) І. Нав. 12, 7.

на ихъ веляке число и тогдашну ихъ безборонность, не меньше также зъ огляду на пастырску опѣку, яку мавъ Богъ надъ жидами, подôбно доброму пастырю, любячому свое стадо и дбаючому о его добро.

53. **И҆ наста́ви** и пр. Ставъ ся ихъ провôдникомъ, пôдъ котрого проводомъ они безпечными чули ся. — **Не ᲂу҆боѧ́шасѧ.** Се не противить ся Исх. 14, 10. Израильтяне бо бояли ся лишь зъ початку, но потôмъ стали ся они ôтважными, видячи чуда Божѣ, чудесну Божу опѣку надъ собою. — **Враги̑ и҆́хъ.** Египтянъ, гонячихъ за ними.

54. **Въ го́рꙋ** и пр. С. е. въ гору святу, Сіонъ, котру Богъ здобувъ (**стѧжа̀**) своею могучостію (**десни́цею**), щобы була его мешканемъ и твердынею его св. религіи. Однако пôдъ тою святою горою можна такожь розумѣти цѣлу святу землю, котра була гористою. Зри Исх. 15, 17.; Второз. 3, 25.

55. **Ꙗ҆зы́ки.** Поганьскѣ народы хананейскѣ. — **По жре́бїю** и пр. Зри І. Нав. 13, 8. — **Оу҆́жемъ** и пр. Образъ взятый зъ тогдашного звычаю, пôсля котрого за помочію шнура (**ᲂу҆́жа**) дѣлено поля и вызначувано имъ границѣ. — **Въ селе́нїихъ и҆́хъ.** С. е. поганьскихъ народôвъ.

56. **И҆ и҆скꙋси́ша** и пр. Зри поясненє выс. ст. 17 и 18. — **Свидѣ́нїй е҆гѡ̀.** Зри поясненє выс. ст. 5.

57. **Преврати́шасѧ** и пр. Они ôтвернули ся ôтъ Бога, ôтъ своеи цѣли, и такъ стали ся подôбными до зô-

же ѝ ѻ҆ц҃ы̀ и́хъ : превратѝшасѧ въ лꙋ́къ развра-
58. щéнъ. [а] И҆ прогнѣ́ваша є҆гò въ хóлмѣхъ сво-
и́хъ, ѝ въ ѝстꙋкáнныхъ свои́хъ раздражѝша
59. є҆гò. Слы́ша Бг҃ъ ѝ презрѣ̀, ѝ ѹ҆ничижѝ ѕѣлѡ̀
60. І҆и҃лѧ : [б] И҆ ѿри́нꙋ скíнїю Силѡ́мскꙋю селéнїе
61. є҆жè всели́сѧ въ человѣ́цѣхъ. И҆ предадè въ плѣ́нь
крѣ́пость и҃́хъ, ѝ добрóтꙋ и҃́хъ въ рꙋ́ки врагѡ́въ.

а) Второз. 32, 16. б) 1. Цар. 4. 11.

псутого, завôдного лука, не доносячого стрѣлы тамъ, куда ктось цѣлить. Зри Ос 7, 16.

58. **Въ хóлмѣхъ.** На выжинахъ, где жиды ставляли жертовники ложнымъ богамъ. Зри 3. Цар. 3, 2. — **Въ ѝстꙋкáнныхъ.** Отдаванємъ божои чести болванамъ вытесанымъ зъ каменя або дерева. – **Раздражѝша є҆гò.** Розгнѣвали Бога, котрый поббчь себе не хоче мати иншого суперника. Зри Исх. 20, 5.

59. **Слы́ша Бг҃ъ.** Говорить ся ту о Бозѣ мовъ о чоловѣцѣ, котрый о чômсь черезъ другихъ людей довѣдує ся. — **Презрѣ̀.** Обридивъ собѣ Израильтянъ.—**Ѹ҆ничижѝ** и пр. Допустивъ, щобы вороги ихъ гнобили и угнетали тяжкою неволею.

60. **И҆ ѿри́нꙋ** и пр. Понеже нарôдъ израильскій бувъ Богу непослушный и опустивъ Бога, то ôнъ опустивъ своє мешканє на святôмъ кивотѣ въ Силомѣ, где давнѣйше находила ся св. скинія (І. Нав. 18, 1.; 1. Цар. 1, 3.), и дôйшло до того, що св. кивотъ дôставъ ся навѣть въ руки ворогôвъ. (1. Цар. 4, 17.)

61. **Крѣ́пость и҃́хъ.** Такъ называє ся кивотъ завѣта, понеже Израильтяне чули ся сильными пôдъ єго охороною. (1. Цар. 4, 3.) — **Добрóтꙋ и҃́хъ.** С. є. ихъ красоту, оздобу; кивотъ бо завѣта, на котрôмъ Богъ объявлявъ себе Израильтянамъ въ особлившій способъ, бувъ дѣйстно великимъ ôтзначенємъ и окрасою Израильтянъ передъ поганами. Зри 1. Цар. 4, 21.

62. **Ѝ затворѝ въ ѻ҆рꙋ́жїи лю́ди своѧ̀, и҆ достоѧ́нїе**
63. **своѐ презрѣ̀: Ю҆́ноши и҆́хъ поѧдѐ ѻ҆́гнь, и҆ дѣ̑вы**
64. **и҆́хъ не ѡ҆сѣ́тованы бы́ша.** а) **Сщ҃е́нницы и҆́хъ**
мече́мъ падо́ша. и҆ вдѡви́цы и҆̀хъ не и҆сплѧ́каны
65. **бꙋ́дꙋтъ. Ѝ воста̀ ꙗ҆́кѡ спѧ̀ Гдⷭ҇ь, ꙗ҆́кѡ си́ленъ и҆**
66. **шꙋ́менъ ѿ вїна̀:** б) **Ѝ поразѝ врагѝ своѧ̀ вспѧ́ть,**

а) 1. Цар. 4, 11, б) 1. Чар. 5. 6.; 6, 4.

---

62. **Ѝ затворѝ** и пр. Давъ пôдъ мечь ворогôвъ свôй нарôдъ. Зри 1. Цар. 4, 10. — **Достоѧ́нїе своѐ.** Зри поясненє Второз. 32, 9.

63. **Ѻ҆́гнь.** Огонь вôйны або огонь гнѣва Божого. — **Не ѡ҆сѣ́тованы бы́ша.** Задля великого и загального замѣшаня и боязни передъ смертію никто не оплаковавъ дѣвиць, засудженыхъ на самотне житє по поводу погибели молодцѣвъ.

64. **Вдѡви́цы** и пр. Вдôвъ по тыхъ убитыхъ священикахъ никто не оплаковавъ, никто ихъ не потѣшавъ, не выражавъ имъ свого спôвчутя задля причины въ ст. 63 выраженои.

65. **Ѝ воста̀** и пр. Въ часѣ тыхъ нещасть народа израильского здавало ся, якобы Господь спавъ; не було бо ôтъ него нiякои помочи. Коли же минули тіи нещастя, коли нарôдъ израильскiй отримавъ уже свою кару, тогда Господь немовъ пробудивъ ся и зôбравъ свои силы якъ богатырь, котрый пробудить ся зъ покрѣпляючого сна, въ якiй запавъ упоєный виномъ. Ту примѣчаѥ Allioli: Св. Письмо говорить съ нами на спосôбъ людей; — и якъ Господь явивъ ся на земли въ всей чоловѣчôй немочи (кромѣ грѣха), такъ убиравъ ôнъ свои гадки въ убожество и немôчь чоловѣчои бесѣды.

66. **Поразѝ** и пр. Ôдôгнавъ ворогôвъ назадъ, задавши имъ велике пораженє. Слово **вспѧ́ть**, лат. in posteriora c. є. въ задну часть тѣла, можна ôтнести до хоробы, яку зôславъ Богъ на Филистимôвъ, а о якôй читаємъ 1. Цар. 5, 6. 9—12. — **Поноше́нїе.** Ганьбу за-

67. **поноше́нїе вѣ́чное дадѐ и҆̀мъ. И҆ ѿри́нꙋ селе́нїе**
68. **І҆ѡ́сифово, и҆ колѣ́но Е҆фре́мово не и҆збра̀: И҆ и҆збра̀**
69. **колѣ́но І҆ꙋ́дово, го́рꙋ Сїѡ́ню, ю҆̀же возлюбѝ. И҆**
созда̀ ꙗ҆́кѡ є҆диноро́га ст҃и́лище своѐ: на землѝ
70. **ѡ҆снова̀ и҆̀ въ вѣ́къ. [в] И҆ и҆збра̀ Даві́да раба̀**
своего̀, и҆ воспрїѧ́тъ є҆го̀ ѿ ста́дъ ѻ҆́вчихъ:

я) 1. Цар. 16, 11.; 2. Цар 7, 8.

для сего пораженя, задля сеи хоробы. Инши̂ стягають тую ганьбу ворогôвъ израильскихъ до подѣи съ ихъ болваномъ Дагономъ, о котрôй есть бесѣда 1. Цар. 5, 1 – 5.

67. **И҆ ѿри́нꙋ** и пр. Богъ не хотѣвъ, щобы св. скинія оставала на дальше въ Силомѣ, столицѣ поколѣня Ефрема, сына Іосифового, а то для укараня невѣрности сего поколѣня. — **И҆ колѣ́но** и пр. Єсть се повторене попередного.

68. **И҆ и҆збра̀** и пр. Богъ ôтзначивъ побожне поколѣне Юды, выбираючи зъ него царя для свого народа (зри Быт. 49, 8.) и закладаючи посередь того поколѣня свое мешкане на горѣ Сіоньскôй въ Єрусалимѣ. Вправдѣ Єрусалимъ належавъ до поколѣня Веніямина, але часть мѣста, где була гора Сіоньска, належала до поколѣня Юды. Зри о тôмъ пояснене І. Нав. 15, 63.

69. **И҆ созда̀** и пр. На тôй горѣ поставивъ Богъ святыню найсильнѣйшу и найтревальшу. Символомъ сеи силы и тревалости есть тутъ рôгъ однорожця, котрый есть дуже твердый и тревалый. (Зр. Пс. 28, 6.) Въ тôмъ стиху находимъ одну зъ найважнѣйшихъ притчь и одно зъ найголовнѣйшихъ **гада́нїй**, заповѣдженыхъ псаломникомъ выс. ст. 2.; святыня бо старого завѣта може называти ся найсильнѣйшою и вѣчною, о скôлько була прообразомъ новозавѣтнои Церкви, о скôлько сама земля хананейска, где тая святыня стояла, була прообразомъ Божого царства въ небѣ.

70. **Раба̀ своего̀**. Давидъ называе ся слугою Божимъ, такъ якъ ôнъ въ всѣхъ терпѣняхъ и гоненіяхъ, дôзнаваныхъ зъ стороны своихъ ворогôвъ, оставъ Богу вѣрнымъ, не ôтступаючи ôтъ него николи.

71. **Ѿ дои́лицъ поѧ́тъ є҆го̀, пастѝ Іа́кѡва раба̀ сво-**
72. **є҆го̀, и҆ І҆и҃лѧ достоѧ́нїє своѐ: И҆ ᲂу҆пасѐ ѧ҆̀ въ не-**
ѕло́бїи с҃рца своегѡ̀, и҆ въ ра́зꙋмѣхъ рꙋкꙋ̀ своє́ю
наста́вилъ ѧ҆̀ є҆́сть.

Псало́мъ 78.

(Євр. 79.) — Скарга и молитва надъ розвалинами Єрусалима.

Ѱало́мъ А҆са́фꙋ.

---

71. **Ѿ дои́лицъ.** С. є. ôтъ овець, кормлячихъ свои молодŷ. Такŷ ôвцѣ потребують особлившои печаливости и опѣки зъ стороны пастыря. Мысль сего стиха есть така: Богъ пôднѣсъ Давида зъ низького стану пастушного на царскій престолъ, щобы народомъ израильскимъ управлявъ съ такою печаливостію, якоя не щадивъ для овець и ягнятъ. Зри 1. Цар. 16, 11.; 2. Цар. 7, 8. — **Іа́кѡва.** Потомкôвъ Якова с. є. нарôдъ израильскій. — **Достоѧ́нїє своѐ.** Зри пояснене Второз. 32, 9.

72. **Въ незло́бїи с҃рца своегѡ̀.** Въ правости, щирости свого серця, сердечно желаючи свому народови всякого добра. — **Въ ра́зꙋмѣхъ рꙋкꙋ̀ своє́ю.** Розсудокъ приписуе ся рукамъ, о скôлько ôнъ объявляе ся въ способѣ поступованя, въ всѣхъ дѣлахъ чоловѣка. Мысль есть: Давидъ управлявъ народомъ израильскимъ росторопно, розсудно, вправною рукою.

А҆са́фꙋ. Єсть ту бесѣда о однôмъ зъ потомкôвъ Асафа. Зри пояснене надписи Пс. 49. Сей псаломъ есть своимъ змістомъ подôбный до Пс. 73.; оба тіи псалмы походять зъ часôвъ по збуреню Єрусалима черезъ Халдеѣвъ. Видимъ, що Єремія (10, 25.) жалуе ся на тогдашну нужду народа тыми самыми словами, якŷ читаемъ въ тôмъ псалмѣ ст. 6. и 7.; зъ того заключаемъ, що тіи слова ôтносять ся до тои самои подѣи и що Асафъ взявъ тіи слова Єреміи до сего свого псалма. Христіянинъ може сей псаломъ ôтмавляти въ часахъ утисненя Церкви Христовои и еи вѣрныхъ.

1. **Бж҃е, прїидо́ша ꙗ҆зы́цы [а] въ достоѧ́нїе твоѐ,**
2. **ѡ҆скверни́ша хра́мъ ст҃ы́й тво́й: Положи́ша І҆ер҃ли́мъ**
ꙗ҆́кѡ ѻ҆вѡ́щное храни́лище, [б] положи́ша трꙋ́пїѧ
ра̑въ твои́хъ бра́шно пти́цамъ нб҃нымъ, плѡ́ти
преподо́бныхъ твои́хъ ѕвѣре́мъ земны́мъ: [в]
3. **Пролїѧ́ша кро́вь и҆́хъ ꙗ҆́кѡ во́дꙋ ѻ҆́крестъ І҆ерꙋса-**
4. **ли́ма, и҆ не бѣ̀ погреба́ѧй. [г] Бы́хомъ поноше́нїе**
сосѣ́дѡмъ на́шымъ, подражне́нїе и҆ порꙋга́нїе сꙋ-

а) Єрем. 12. 8. б) 1 Макк. 7, 17. в) Єзек. 24, 7. г) Ис. 43, 14,

1. **Въ достоѧ́нїе твоѐ.** Въ св землю, котра есть твоею власностію. Зри Лев. 25, 23., а такожь Второз. 32, 9.

2. **Положи́ша** и пр. Єрусалимъ ставъ ся черезъ спустошене такъ незначный и опущеный якъ стражнича будка на отвертôмъ поли. Або: якъ стражничу будку въ садѣ розвалюють, коли овочи зôстануть зôбранѝ зъ саду, такъ зôставъ Єрусалимъ збуреный по забраню его мешканцѣвъ въ плѣнь. — **Положи́ша трꙋ́пїѧ** и пр. Въ старинности уважано се за велику ганьбу, наколи тѣла померших лишали ся непохороненѝ, стаючи ся жиромъ для птахôвъ або дикихъ звѣрятъ. — **Преподо́бныхъ твои́хъ.** С є. святыхъ твоихъ. Такъ называе си выбраный, Божій нарôдъ израильскій, съ котрымъ Богъ заключивъ завѣтъ. Зри пояснене Исх 19, 6.; Числ. 16, 3. и сл.; Второз. 33, 2.

3. **Ꙗ҆́кѡ во́дꙋ.** Вороги убивали Израильтянъ безпощадно, проливаючи ихъ кровь якъ воду. — **И҆ не бѣ̀ погреба́ѧй.** Не було никого, ктобы похоронивъ тѣла убитыхъ Израильтянъ, а таке позбавлене похорону уважали жиды за найбôльшу ганьбу. Выс. ст. 2.

4. **Сосѣ́дѡмъ на́шымъ.** Тутъ мають розумѣти ся Моавиты, Аммониты, Сирійцѣ (зр. 4. Цар. 24, 2.), а особливо лихорадѝ Идумейцѣ. — **Подражне́нїе.** Посмѣшкою. Ото дивѣть ся — говорили окрестнѝ поганьскѝ

5. щымъ ѡ҆́крестъ на́съ. а) Доко́лѣ Гдⷭ҇и прогнѣваешисѧ до конца̀? разжже́тсѧ ꙗ҆́кѡ ѻ҆́гнь рве́ніе
6. твоѐ? б) Пролі́й гнѣ́въ тво́й на ꙗ҆зы́ки не зна́ющыѧ тебѐ, и҆ на ца҃рствїѧ, ꙗ҆̀же и҆́мене твоегѡ̀ не
7. призва́ша: Ꙗ҆́кѡ поѧдо́ша Іа́кѡва, и҆ мѣ́сто є҆гѡ̀
8. ѡ҆пꙋстоши́ша. Не помѧнѝ на́шихъ беззако́нїй

а) Пс. 88, 47. б) Єрем. 1, 25.

народы — се єсть нарôдъ, котрый чванивъ ся, що ихъ Богъ єсть однымъ правдивымъ Богомъ и що нашî боги не могуть ничого противъ него вдѣяти; гдежь єсть теперь ихъ хвальба?

5. **Доко́лѣ Гдⷭ҇и** и пр. Нарôдъ израильскій впавъ въ такъ велику нужду, що здавало ся, якобы Богъ не хотѣвъ уже надъ нимъ змиловати ся, якобы єго гнѣвъ мавъ позôстати на вѣки; тожь псаломникъ пытає ся тревожливо, якъ довго той станъ нещасливый народа израильского має тревати, якъ довго гнѣвъ Божій буде выдавати ся непримиримымъ? Зри Пс. 73, 10. — **Ꙗ҆́кѡ ѻ҆́гнь.** Єсть се образъ черезвычайно прикрого положеня, въ якôмъ находили ся Израильтяне въ неволи поганьскôй

6 **Пролѣ́й гнѣвъ** и пр. Колижь отже нарôдъ израильскій зôставъ уже досыть укараный, то нехай Богъ ôтповѣдно своимъ пророцтвамъ (у Ис., Єрем., Єзек. и др.) зверне свою караючу руку противъ невѣрныхъ (**не зна́ющыѧ тебѐ**) поганъ, котрî съ народомъ израильскимъ въ такъ нелюдскій способъ обôйшли ся (ст. 7.)

7. **Ꙗ҆́кѡ поѧдо́ша** и пр. Ту порôвнують ся вороги съ вовками, котрî впали межи стадо Боже (нарôдъ израильскій), ôвцѣ розшарпали а околицю спустошили. — **Іа́кѡва.** Потомкôвъ Якова, нарôдъ израильскій. — **Мѣ́сто є҆гѡ̀.** С. є. св. землю, се пасовиско для Божого стада, якимъ бувъ нарôдъ израильскій.

8. **На́шихъ беззако́нїй пе́рвыхъ.** С. є. нашихъ давнѣйшихъ беззаконій, особливо идолопоклоньства, якихъ

пе́рвыхъ: ско́рѡ да предварѧ́тъ ны̀ щедрѡ́ты
9. твоѧ̀ Г҃и, ꙗ҆́кѡ ѡ҆бнища́хомъ ѕѣлѡ̀. Помозѝ
на́мъ Бж҃е Сп҃си́телю на́шъ сла́вы ра́ди и҆́мене
твоегѡ̀: Г҃и, и҆зба́ви ны̀, и҆ ѡ҆чи́сти грѣхѝ на́шѧ
10. и҆́мене ра́ди твоегѡ̀: Да не когда̀ рекꙋ́тъ ꙗ҆зы́цы: [а)] гдѣ̀ є҆́сть Бг҃ъ и҆́хъ? и҆ да оу҆вѣ́стсѧ въ
ꙗ҆зы́цѣхъ предъ ѻ҆чи́ма на́шима ѿмще́нїе кро́ве
11. ра҃бъ твои́хъ проли́тыѧ. [б)] Да вни́детъ предъ
тѧ̀ воздыха́нїе ѡ҆кова́нныхъ: по вели́чїю мы́шцы

а) Пс. 41, 4.; Іоиль 2, 17. б) 3. Цар. 8, 49.

допустили ся наши̂ предки, або яки̂ мы сами̂ колись поповнили. — **Ско́рѡ да предварѧ́тъ** и пр. Твоя спасаюча любовь и помôчь нехай прійде чимъ скорше, закимъ погинемъ. — **Ѡ҆бнища́хомъ ѕѣлѡ̀.** Мы стали ся дуже нужденви̂, нещасливи̂.

9. **Сла́вы ра́ди и҆́мене твоегѡ̀.** Такои помочи вымагає слава имени Божого супротивъ поганъ, котри̂ иначе окричали бы Бога Израильтянъ яко безсильного. Се єсть сказано и въ другой половинѣ сего стиха. — **Ѡ҆чи́сти грѣхѝ на́шѧ.** Прости намъ грѣхи наши̂ и не карай насъ уже за нихъ.

10. **Гдѣ̀ є҆́сть Бг҃ъ и҆́хъ?** Чому не помагає имъ ихъ Богъ, котрымъ чванять ся? чи єсть безсильнымъ и нещасть ôтъ нихъ ôтдалити не може? — **И҆ да оу҆вѣ́стсѧ** и пр. Нехай пôзнають погане, що ты самъ єсь мстителемъ крови твого народа, котру они такъ обыльно проляли. Тая Божа пôмста була тымъ слушнѣйша, що тіи погане проляли кровь невинну, убиваючи людей безборонныхъ, котри̂ не дали имъ до такои лютости ніякого поводу. — **Предъ ѻ҆чи́ма на́шима** Такъ, щобы мы єще сами̂ се видѣли, наочными свѣдками сеи пôмсты були; нехай се стане ся єще за нашого житя.

11. **Да вни́детъ** и пр. Нехай наши̂ молитвы будуть припущени̂ передъ лице твоє, нехай будуть выслухани̂. — **Ѡ҆кова́нныхъ.** Увязненныхъ, узами або неволею утисненыхъ. — **По вели́чїю мы́шцы твоеѧ̀.** Пôсля великôй

12. твоеѧ̀ снабдѝ сы́ны оу҆мерщвле́нныхъ. [а] Воздо́ждь сосѣ́дѡмъ на́шымъ седмери́цею въ нѣ́дро и҆̏хъ поноше́ніе и҆̏хъ, и҆̏мже поноси́ша тѧ̀ Гдⷭ҇и. [б]

13. Мы́ же лю́діе твоѝ и҆ ѻ҆̏вцы па́жити твоеѧ̀ и҆сповѣ́мысѧ тебѣ̀ Бж҃е въ вѣ́къ: въ ро́дъ и҆ ро́дъ возвѣсти́мъ хвалꙋ̀ твою̀.

Псало́мъ 79.

(Євр. 80.) — Молитва о помôчь въ бѣдахъ и пересл҄ѣдованяхъ.

1. Въ конє́цъ, ѿ и҆змѣ́ншихсѧ, свидѣ́ніе А҆са́фъ, Ѱало́мъ.

а) Ис. 65, 6. б) Пс. 99, 3.

твоей могучости. — **Мы́шца**, рамя, символъ силы. — **Снабдѝ** и пр. Заховай при житю потомкôвъ родичей поубиваныхъ. Пôсля евр. тексту: заховай при житю сынôвъ смерти с. е. засудженыхъ на смерть, нарôдъ приведеный надъ берегъ погибели.

12. **Сосѣ́дѡмъ на́шымъ.** С. е. окрестнымъ поганьскимъ народамъ. Гдеякû маютъ ту на мысли Сирійцѣвъ, котрû Израильтянъ за часôвъ Епифана Антіоха угнетали. — **Седмери́цею.** Зôш и на нихъ кару о много тяжшу ôтъ нашои. Зри поясненє Быт. 4, 15.—**Въ нѣ́дро.** Образъ взятый зъ звычаю мешканцѣвъ востока, котрû неразъ всуваютъ за пазуху се, що маютъ нести. (Allioli.)

13. **Мы́ же лю́діе** и пр. Коли ты, Боже, выбавишь насъ, нарôдъ твôй, стадо твое, котрого ты есь пастыремъ, тогда будемъ черезъ цѣлû вѣки тебе прославляти, будемъ память твоихъ добродѣйствъ передавати въ найдальшû поколѣня, щобы въ нашôмъ народѣ щоразъ бôльше розширяла ся твоя слава.

1. **Въ конє́цъ.** Зри Пс. 4, 1. — **Ѿ и҆змѣ́ншихсѧ** Зри Пс. 44, 1. — **Свидѣ́ніе А҆са́фꙋ.** С. е. сей псаломъ есть свѣдоцтвомъ Асафа (зри надпись Пс. 49.), яке ôнъ

2. Пасы́й[a] **Ї҃илѧ вонмѝ, наставлѧ́ѧй ѩ҃кѡ ѻ҆вча̀**

---

[a] Пс. 76, 21.

при помочи Божого вдухновеня выдавъ дотычно неволи Израильтянъ и ихъ выбавленя. Инші̂ суть мнѣнія, що слово **свидѣ́нїє** означає ту законъ, понеже сей псаломъ маѥ всѣмъ терплячимъ служити яко поученє, яко правило ихъ поступованя. Зри поясненє Пс. 77, 5. Гдекі̂ гадають, що сей псаломъ походить зъ часо̂въ плѣненя поколѣнь Юды и Веніямина черезъ Навуходоносора або 10 поколѣнь черезъ Саламанасара. Инші̂ же о̂тносять уложенє сего псалма до часу межи тыми двома плѣненями Израильтянъ за панованя царя Єзекіи, котрый по̂сля 2. Пар. 30, 6. написавъ листъ до тыхъ, що уйшли рукъ царей ассирійскихъ, а особливо до поколѣнь Єфрема и Манассіи, котрі̂ єму найблисшими були, щобы прійшли до святыни Єрусалимскои и обходили празникъ Пасхи. Гдекі̂ послухали того во̂званя и обходили сей празникъ; пото̂мъ перейшли черезъ цѣлу землю и збурили всѣ олтарѣ поставлені̂ на выжинахъ въ поколѣню Юды, Веніямина, Єфрема и Манассіи (2. Пар. 31, 1,), по чо̂мъ наступивъ наѣздъ Сеннахирима на землю израильску, котрый ю начавъ дуже угнетати. Богъ мавъ теперь черезъ чудесне выбавленє Израильтянъ показати, що ихъ ревно̂сть въ исправленю и о̂тновленю єго богослуженя єму подобала ся. Христіянинъ може тымъ псалмомъ просити Бога о охорону св. католицкои Церкви.

2. **Пасы́й Ї҃илѧ.** Богъ называє ся ту пастыремъ свого народа. Зри Пс. 22, 1 — **Наставлѧ́ѧй.** Котрый сво̂й наро̂дъ провадишь и нимъ управляєшь. — **Ї҆ѡ́сифа.** С. є. цѣлый наро̂дъ израильскій. Іосифъ, любимець Якова, заступає ту мѣстце всѣхъ своихъ братей, всѣхъ Израильтянъ Зри поясненє Пс. 76, 16. — **Сѣдѧ́й на херꙋві́мѣхъ.** Зри поясненє Исх. 2˜, 18. — **Ꙗ҆ви́сѧ.** Выступи въ оборонѣ твого народа противъ єго ворого̂въ и покажи, що ты єсь єго всемогучимъ Богомъ и найвысшимъ Судією.

3. І҆ѡ́сифа: сѣда́й на херꙋві́мѣхъ ꙗ҆ви́сѧ: Предъ
Є҆фре́момъ и҆ Веніами́номъ и҆ Манассі́емъ: воз-
дви́гни си́лꙋ твою̀, и҆ прїидѝ во є҆́же спастѝ на́съ.
4. Бж҃е ѡ҆брати́ ны, [а] и҆ просвѣтѝ лицѐ твоѐ, и҆
5. спасе́мсѧ. Гд҇и Бж҃е си́лъ, доко́лѣ гнѣ́ваешисѧ
6. на моли́твꙋ ра́бъ твои́хъ? [б] Напита́еши на́съ
хлѣ́бомъ сле́знымъ: и҆ напои́ши на́съ слеза́ми
7. въ мѣ́рꙋ: [в] Положи́лъ є҆сѝ на́съ въ прерѣка́ніе
сосѣ́дѡмъ на́шымъ, и҆ вразѝ на́ши подража́ша

а) Пс. 30, 17. б) 3. Цар. 22, 27.; Пс. 101, 10. в) Пс. 43, 14.

3. **Предъ Є҆фре́момъ** и пр Тіи три поколѣня наводять ся ту разомъ, понеже они зоставали въ найблисшôмъ ôтношеню до Іосифа, о котрôмъ ту есть бесѣда, и понеже они въ часѣ походу черезъ пустыню ишли разомъ безпосередно за кивотомъ завѣта. Зри Числ. 2, 18. и сл.; 10, 21—24. — **Воздви́гни си́лꙋ твою̀.** Встань и покажи твою силу надъ ворогами, котру теперь утаюешь.

4. **Бж҃е ѡ҆брати́ ны.** Выбави насъ зъ того горя и приведи насъ до нашого давнѣйшого положеня. Або: твоя кара тяжить на насъ, понеже мы не есьмо наверненѝ; наверни насъ до себе черезъ покуту и примири насъ съ собою, а тогда будемъ вôльнѝ ôтъ напастей нашихъ ворогôвъ. — **Просвѣтѝ лицѐ твоѐ.** Зри пояснене Числ. 6, 25.; Пс. 30, 17.

5. **Доко́лѣ гнѣ́ваешисѧ** и пр. Якъ довго не зволишь выслухати моеи молитвы? якъ довго будешь ю въ гнѣвѣ ôткидовати?

6. **Напита́еши** и пр. Доки будешь насъ кормивъ и поѣвъ слезами? Есть се образъ найбôльшои нужды и печали. Зри Пс. 41, 4. — **Въ мѣ́рꙋ.** Евр. schalisch означае велику и якъбы потрôйну мѣру. Есть се образъ премногихъ слезъ, превеликого смутку.

7. **Положи́лъ** и пр. Мы стали ся причиною сварки, суперечки межи сосѣдами; мы упали такъ низько, що

8. **ны̀. Гдⷭ҇и Бж҃е си́лъ ѡ҆брати́ ны, и҆ просвѣтѝ ли-**
9. **цѐ твоѐ, и҆ спасе́мсѧ.** [а)] **Вїногра́дъ и҆зъ Є҆ги́пта**
прене́слъ є҆сѝ: и҆згна́лъ є҆сѝ ꙗ҆зы́ки, и҆ насади́лъ
10. **є҆сѝ ю҆̀: Пꙋтесотвори́лъ є҆сѝ предъ ни́мъ, и҆ наса-**
11. **ди́лъ є҆сѝ коре́нїѧ є҆гѡ̀, и҆ и҆спо́лни зе́млю. Покры̀**
го́ры сѣ́нь є҆гѡ̀, и҆ вѣ́твїѧ є҆гѡ̀ ке́дры Бж҃їѧ:

а) Пс. 43, 3.

кождый зъ сусѣдныхъ поганьскихъ народôвъ думає въ своєй гордости, що мôгъ бы насъ покорити пôдъ свою власть. — **Подражни́ша ны̀.** Зри поясненє Пс. 43, 14.

8. **Ѡ҆братѝ** и пр. Тіи слова повтаряючи̑ ся въ тôмъ псалмѣ три разы: ст. 4, ту и ст. 20, указують на велику усильнôсть молитвы псаломника.

9. **Вїногра́дъ** и пр. Помилуй, Боже, твôй нарôдъ, ты бо єго мовъ виноградъ пересадѝвъ зъ Єгипта до Палестины, даючи єму ту по выгнаню поганьскихъ народôвъ тревале поселенє. Нарôдъ израильскій называє ся въ св. Письмѣ неразъ виноградомъ (Ис. 5, 2.; Єрем. 2, 21.; Єзек. 17, 6.) яко прообразъ І. Христа, котрый самъ себе называє лозою виноградною. (Іоа. 15, 5.) Зри поясненє Быт. 49, 11.; Пс. 43, 3.

10. **Пꙋтесотвори́лъ** и пр. Ты бувъ для сего винограда с. є. для твого народа провôдникомъ, котрый въ стовпѣ облачнôмъ и огненнôмъ указовавъ єму дорогу до земли обѣцяной и усторонювавъ передъ нимъ всѣ перешкоды, лежачі̑ єму въ дорозѣ до занятія сеи земли, помагаючи єму до усуненя поганьскихъ народôвъ, забороняючихъ єму вступу до сеи земли; при твоєй помочи запустивъ сей виноградъ (нарôдъ израильскій) глубоко корѣнє въ землѣ хананейскôй и розмноживъ ся дуже.

11. **Покры̀ го́ры** и пр. Въ тôмъ и слѣд. стиху описує псаломникъ въ способъ поетичный границѣ земли израильскои; на полудне горы юдейскі̑, на пôвнôчь Ливаньскі̑ горы съ своими кедрами, на западъ море середземне, на всхôдъ рѣка Євфратъ. Зри 2. Пар. 9, 26.

12. [а)] Прострѐ ро́зги є҆гѡ̀ до мо́рѧ, и҆ да́же до рѣ́къ
13. ѿра́сли є҆гѡ̀. [б)] Вскꙋ́ю низложи́лъ є҆сѝ ѡ҆пло́тъ
є҆гѡ̀, и҆ ѡ҆бъима́ютъ и҆̀ всѝ мимоходѧ́щїи пꙋте́мъ?
14. Ѡ҆зоба̀ и҆̀ ве́прь ѿ дꙋбра́вы, и҆ оу҆едине́ный

а) Исх. 23. 31. б) Ис 5, 5

Виноградъ покрываючій своєю тѣнею горы и перевысшаючій кедры ливаньскі̂, єсть образомъ великого росту и розвою народа израильского. — **Ке́дры Бж҃їѧ.** Сей спосôбъ выраженя находимъ часто въ св Письмѣ для означеня дуже великои высоты, силы и т. д. Ту значить се: кедры найвысшî. — Сей описъ розширеня народа израильского єсть образомъ розширеня Церкви Христовои.

13. **Вскꙋ́ю низложи́лъ** и пр. Звычайно огороджувано винограды муромъ. Пôдъ тымъ огородженємъ (**ѡ҆пло́томъ**) розумѣє ся Божа опѣка. Мысль отже єсть: ты ôтнявъ ôтъ твого народа свою опѣку, котра була для него мовъ муромъ противъ ворогôвъ; а якъ виноградъ позбавленый огородженя, єсть выставленый на всякі̂ шкоды зъ стороны переходячихъ людей и звѣрятъ, такъ и нарôдъ израильскій, позбавленый твоєи опѣки и охороны, ставъ ся предметомъ всякихъ напастей зъ стороны ворогôвъ, пустошачихъ єго землю. **Ѡ҆бъима́ютъ.** Обрывають грозна и ломять галузки.

14. **Ѡ҆зоба́.** С. є. знищивъ, спустошивъ. — **Ве́прь ѿ дꙋбра́вы.** С. є. дикъ. Сей звѣръ єсть на востоцѣ найбôльшимъ ворогомъ виноградôвъ и може въ однôй ночи нанести виноградови черезвычайно великі̂ шкоды, особливо черезъ выдоптанє корчôвъ виноградныхъ. Пôдъ **ве́промъ** розумѣти можна ту або Саламанасара або Навуходоносора, зъ котрыхъ першій забравъ въ плѣнь десять поколѣнь, а другій два прочі̂ поколѣня израильскі̂. Зри 4. Цар. 17, 6.; 25, 1.; Пс. 67, 31. — **Оу҆едине́ный ди́вїй.** Се єсть сказано о дикахъ, такъ якъ они не выходять на жиръ громадно але поодиноко.

15. ди́вїй поѧдѐ ѝ. [a] Бж҃е си́лъ ѡ҆брати́сѧ ѹ҆̂бо, и҆
при́зри съ нб҃сѐ и҆ ви́ждь, и҆ посѣтѝ вїногра́дъ
16. се́й: И҆ соверши́ ѝ, є҆̂го́же насадѝ десни́ца твоѧ̀,
и҆ на сы́на человѣ́ческаго, є҆̂го́же ѹ҆̂крѣпи́лъ є҆̂сѝ
17. себѣ̀. Пожже́нъ ѻ҆̂гне́мъ и҆ раско́панъ: ѿ запре-
18. ще́нїѧ лица̀ твоегѡ̀ поги́бнꙋтъ. Да бꙋ́детъ рꙋка̀

---

a) Пс. 23, 10.

---

15. **Бж҃е си́лъ.** Зри поясненє Пс. 23, 10. — **Ѡ҆брати́сѧ.** Дай намъ примирити ся съ тобою, окажи намъ знову твою милость. — **Посѣтѝ.** Возьми въ свою опѣку.

16. **И҆ соверши́ ѝ.** Приведи єго до давнѣйшого хорошого стану. — **И҆ на сы́на** и пр. С. є. глянь на твôй нарôдъ израильскій, котрого ты своимъ покровомъ выховавъ и довѣвъ до силы и значеня, котрого ты самъ назвавъ **сы́номъ твои́мъ пе́рвенцемъ.** (Зри поясненє Исх. 4, 22.) Пôсля одномысльного мнѣня давныхъ рабинôвъ и св. Отцѣвъ Церкви называє ся ту нарôдъ израильскій **сы́номъ человѣ́ческимъ** яко прообразъ І. Христа. Зри Осія 11, 1. Мысль отже сего стиха въ высшôмъ значеню єсть: глянь на **сы́на человѣ́ческаго,** с. є. на І. Христа Месію, и черезъ взглядъ на него благослови цѣлый нарôдъ израильскій, зъ котрого сей **сы́нъ человѣ́ческїй** народить ся, щобы тойже зъ твого постановленя бувъ на всегда начальнымъ управителемъ твого винограда, твого народа, належачого до св. Церкви новозавѣтнои.

17. **Пожже́нъ** и пр. Єсть се образъ великого спустошеня, якого дôзнавъ зъ стороны ворогôвъ виноградъ с. є. нарôдъ израильскій и єго земля. — **Ѿ запреще́нїѧ** и пр. Єсли се твоє сваренє и каранє дальше тревати буде, тогда безъ сумнѣву згине твôй нарôдъ цѣлковито. Иншî уважають тіи слова яко молитву псаломника: тî вороги, пустошачî твôй виноградъ, нарôдъ израильскій, могуть згинути тôлько твоєю силою, тому поспѣши, щобы ихъ погубити.

18. **Да бꙋ́детъ рꙋка̀** и пр. Вспирай твоимъ всемогуществомъ твôй нарôдъ. Нарôдъ израильскій называє

тво̀ѧ на [a] мꙋ́жа десни́цы твоеѧ̀, и҆ на сы́на чело-
19. вѣ́ческаго, є҆го́же ᲂу҆крѣпи́лъ є҆сѝ себѣ̀. И҆ не
ѿстꙋ́пимъ ѿ тебѐ: ѡ҆живи́ши ны̀, и҆ и҆́мѧ твоѐ
20. призове́мъ. Гдⷭи Бж҃е си́лъ ѡ҆братѝ ны̀, и҆ про-
свѣтѝ лицѐ твоѐ, и҆ спасе́мсѧ.

Псало́мъ 80.

(Євр. 81.) — Вôзване до обходу празникôвъ и до послуха.

1. Въ коне́цъ, ѿ точи́лѣхъ, Ѱало́мъ А҆са́фꙋ.

---

a) Второз. 33, 12.

ся мужомъ Божои правицѣ яко любимець и повѣреникъ Божій. (Второз. 33, 12.); кто сидить по правôй руцѣ, той уживає особлившов почести и опѣки. Народъ израильскій называє ся мужомъ Божои правицѣ єще для того, що єсть прообразомъ Сына Божого, сидячого по правицѣ Отця. Зри Пс. 109, 1.; Зах. 13, 7. — **И҆ на сы́на** и пр. Зри поясненє выс. ст. 16.

19. **И҆ не ѿстꙋ́пимъ ѿ текѐ** Коли змилуєшь ся надъ нами, позôстанемъ тобѣ уже всегда вѣрными. Се ôтносить ся до идолопоклоньства, въ яке Израильтяне давнѣйше часто впадали. — **Ѡ҆живи́ши ны̀** и пр. Выбави насъ зъ погибели, надъ котрою стоимо, дай намъ давнѣйшій спокôй и добробытъ, а мы зъ вдячности за тоє будемъ прославляли тебе. Въ высшôмъ значеню: коли І. Христосъ буде надъ нами царствовати, мы не ôтступимъ ôтъ тебе; коли ты насъ оживишь твоєю ласкою на земли, а на небѣ житємъ хвалы, будемъ тебе взывати, хвалити и дяковати тобѣ.

20. **Гдⷭи Бж҃е** и пр. Зри выс. ст. 8.

1. **Въ коне́цъ.** Зри Пс. 4, 1. — **Ѿ точи́лѣхъ.** Зри Пс. 8, 1. — **А҆са́фꙋ.** Зри поясн. надписи Пс. 49. — Имовѣрно зôставъ сей псаломъ уложеный въ тôй цѣли, що-

2. Ра́дꙋйтесѧ Бг҃ꙋ помо́щникꙋ на́шемꙋ, воскли́кните
3. Бг҃ꙋ Ї҆а́кѡвлю. Прїими́те ѱало́мъ и҆ дади́те тѷм-
4. па́нъ, ѱалти́рь красе́нъ съ гꙋ́сльми. Вострꙋби́те
въ новомѣ́сѧчїи трꙋбо́ю, [a] въ бл҃гознамени́тый

---

a) Числ. 10, 10

бы его спѣвано въ празникъ новомѣсячный, якъ ся можемъ заключати зъ ст. 4 и 5. Зарôвно видимъ зъ содержаня сего псалма, що ôнъ походить зъ часôвъ дуже прикрыхъ для народа израильского, имовѣрно зъ часôвъ царя Єзекіи або Іосафата. О скôлько сей псаломъ єсть поучаючимъ такожь для христіянина, зри поясненє надписи Пс. 77.

2. **Ра́дꙋйтесѧ.** Хвалѣть Бога съ радостію. — **Воскли́кните.** Спѣвайте весело. — **Бг҃ꙋ Ї҆а́кѡвлю.** Богу народа израильского, котрый єсть потомствомъ патріарха Якова.

3. **Прїими́те ѱало́мъ.** Начнѣть спѣвати пѣснь похвальну. — **Дади́те тѷмпа́нъ.** Заграйте на тимпанѣ. О тимпанѣ зри поясненє Исх. 15, 20. — **Ѱалти́рь.** О тôмъ инструментѣ и о гусляхъ зри поясненє Пс. 32, 2. — **Красе́нъ.** Хорошій, ту : милый, пріятный.

4. **Вострꙋби́те** и пр. Израильтяне обходили першій день нового мѣсяця яко день празничный, щобы освятити початокъ кождого мѣсяця, а въ загалѣ цѣлый начинаючій ся мѣсяць зверненємъ своеи душѣ, свого серця до Бога; сей празникъ заповѣдано трубами. (Числ. 10, 10.). — **Въ бл҃гознамени́тый** и пр. Имовѣрно єсть ту бесѣда о якôмсь важнѣйшôмъ, торжественнѣйшôмъ новомѣсячію, може о новомѣсячію мѣсяця Abib, въ котрôмъ обходжено празникъ Пасхи. Allioli примѣчає, що имовѣрно має ту розумѣти ся самъ празникъ Пасхи, понеже въ ст. 6 говорить ся, що сей празникъ зôставъ въ Єгиптѣ установленый (Исх. 12, 1 и сл.).

5. де́нь пра́зника ва́шегѡ. Ꙗ҆́кѡ повелѣ́нїе і҆и҃ле-
6. ви є҆́сть, и҆ сꙋдва̀ Бг҃ꙋ і҆а́кѡвлю: Свидѣ́нїе въ
і҆ѡ́сифѣ положѝ є҃, внегда̀ и҆зы́ти є҆мꙋ̀ ѿ землѝ
є҆гѵ́петскїѧ: [в] ѧ҆зы́ка є҆гѡ́же не вѣ́дѧше ᲂу҆слы́ша.
7. Ѿѧ́тъ ѿ вре́мене хребе́тъ є҆гѡ̀: рꙋ́цѣ є҆гѡ̀ въ
8. коши̇̀ порабо́тастѣ. Въ ско́рби призва́лъ мѧ̀ є҆сѝ,
и҆ и҆зба́вихъ тѧ̀: ᲂу҆слы́шахъ тѧ̀ въ та́йнѣ бꙋ́р-

а) Пс. 113, 1

---

5. **Ꙗ҆́кѡ повелѣ́нїе** и пр. Понеже самъ Богъ приказавъ въ той способѣ обходити празникъ новомѣсячій. Зри Числ. гл. 10. — **Сꙋдва̀.** Такій обхôдъ сего празника слушно Богу належить ся; Богъ має право єго домагати ся, а и приказавъ єго. Пôсля Пс. 17, 23. 18, 10 може слово **сꙋдва̀** (судъ) означати также законъ, припись.

6. **Свидѣ́нїе.** Сей приказъ давъ Богъ на свѣдоцтво и памятку своихъ добродѣйствъ и хотѣвъ, щобы Израильтяне єго заховували. Зри поясненє Пс. 77, 5. — **Въ і҆ѡ́сифѣ.** Въ народѣ израильскôмъ. Зри поясненє Пс. 79, 2. — **Ѧ҆зы́ка** и пр. Сей законъ давъ Богъ тогда, коли Израильтяне учули доси нечуваный голосъ Бога, взываючій ихъ до выходу зъ Єгипта и увôльняючій ихъ зъ неволи египетскои. Иншî мають ту на мысли языкъ египетскій, котрого Израильтяне, выходячî зъ Єгипта, не знали, котрый они уважали за языкъ варварскій. Зри Пс. 113. 1.

7. **Ѿѧ́тъ** и пр. С. є. я вашихъ предкôвъ освободивъ ôтъ неволи, въ якôй они находили ся въ Єгиптѣ. **Бре́мѧ** и **ко́шъ** съ тягаромъ суть ту образами тяжкихъ працъ, якî Израильтяне мусѣли въ Єгиптѣ выконувати Зри Исх. 1, 14.

8. **Въ ско́рби** и пр. Ту впроваджує псаломникъ самого Бега ôтзываючого ся до Израильтянъ. — **Въ та́йнѣ бꙋ́рнѣ.** Має ту розумѣти ся темна бурна, громо-

9. нѣ: и҆скꙋсѝхъ тѧ̀ на водѣ̀ прерѣка́нїѧ. [a] Слы́-
шите лю́дїе моѝ, и҆ засвидѣ́тельствꙋю ва́мъ
10. Ї҆и҃лю, а҆́ще послꙋ́шаеши менѐ: Не бꙋ́детъ тебѣ̀
бо́гъ но́въ, нижѐ поклони́шисѧ бо́гꙋ чꙋжде́мꙋ.
11. А҆́зъ бо є҆́смь Гдⷭ҇ь Бг҃ъ тво́й, и҆зведы́й тѧ̀ ѿ
землѝ Є҆гѵ́петскїѧ: разширѝ ᲂу҆ста̀ твоѧ̀, и҆

а) Исх 20, 1. 2.; Пс. 49, 7.

ва хмара, въ котрôй Богъ ишовъ съ народомъ при єго выходѣ зъ Єгипта а зъ котрои Богъ немовъ зъ свого укрытя зôславъ на гонячихъ за Израильтянами Єгиптянъ лискавицѣ и громы. Зри Исх. 14, 24. 25. Зри такожь Пс. 76, 18. — **И҆скꙋсѝхъ тѧ̀** и пр. Я досвѣдчавъ тебе недостаткомъ воды, щобы выпробовати твою вѣру и терпеливôсть. (Исх. гл. 17.; Числ. гл. 20.) Зри такожь поясненє Быт. 11, 5.; Исх. 16, 4.; Второз. 4, 34. — **На водѣ̀ прерѣка́нїѧ.** Такъ называє ся вода для того, що задля єи недостатка начавъ нарôдъ израильскій роптати противъ Мойсея и ухибляти єго власти.

9. **Слы́шите** и пр. Псаломникъ предкладає зъ стороны Бога, якъ слушни̂ условія Богъ подавъ свому народови и якъ много бувъ єму обѣцявъ, єслибы ôнъ Божій законъ заховавъ. Зри такожь поясненє Пс. 49, 7.

10. **Бо́гъ но́въ.** Такъ называють ся ложни̂ боги; они суть новыми с. є. выдумаными черезъ людей. — **Бо́гꙋ чꙋжде́мꙋ.** Котрого узнають чужи̂, поганьски̂ народы.

11. **А҆́зъ бо є҆́смь** и пр. Зри Второз 5, 6. — **Разширѝ** и пр. Мовъ бы казавъ: Єсть се великимъ добродѣйствомъ, що я выпровадивъ тебе зъ Єгипта, однако жадай ôтъ мене єще бôльше, а отримаєшь, наколи будешь послушный моимъ заповѣдямъ. Образъ єсть ту взятый зъ молодыхъ пташкôвъ, котри̂ бажаючи корму, якій имъ стари̂ приносять, широко отвирають свои клювы, а затворяють ихъ тогда, коли уже зôстали насычени̂.

12. и҆спо́лню ѧ҆̀. И҆ не послꙋ́шаша лю́дїе моѝ гла́са
13. моегѡ̀, и҆ і҆и҃ль не внѧ́тъ мнѣ̀. [а] И҆ ѿпꙋсти́хъ
ѧ҆̀ по начина́нїемъ серде́цъ и҆́хъ, по́йдꙋтъ въ
14. начина́нїихъ свои́хъ. [б] А҆́ще бы́ша лю́дїе моѝ
послꙋ́шали менѐ, і҆и҃ль а҆́ще бы въ пꙋти̑ моѧ̀ хо-
15. ди́лъ: Ни ѡ҆ чесо́мже ᲂу҆́бѡ врагѝ є҆гѡ̀ смири́лъ
бы́хъ, и҆ на ѡ҆скорблѧ́ющыѧ и҆̀хъ возложи́лъ
16. бы́хъ рꙋ́кꙋ мою̀: Вра́зи гдⷭ҇ни солга́ша є҆мꙋ̀, и҆

а) Дѣян. Ап. 14, 16. б) Лев. 26, 3.

---

12. **Не внѧ́тъ мнѣ̀.** Легкоцѣнивъ собѣ мои заповѣди.

13. **И҆ ѿпꙋсти́хъ** и пр. Я лишивъ имъ волю дѣлати, що имъ подобає ся. Богъ не силує никого до доброго; ôнъ предкладає кождому чоловѣкови, що тойже дѣлати а що залишити має; єслижь чоловѣкъ не хоче тому повиновати ся, тогда Богъ опускає єго, лишає єго свобôднôй волѣ. Єсть се найбôльшою карою для такого затвердѣлого, заслѣпленого грѣшника; єго судьба — ото вѣчна погибель; ôнъ мусить згинути якъ корабель позбавленый кермы. Зри Дѣян. Ап. 14, 15.

14. **Въ пꙋти̑ моѧ̀.** Дорогою моихъ заповѣдей.

15. **Ни ѡ҆ чесо́мже.** Цѣлкомъ легко, безъ ніякого труда. — **Рꙋ́кꙋ мою̀.** Караючу. — Правды выраженои въ тôмъ стиху досвѣдчали Израильтяне дуже часто; щастє ихъ оружія зависѣло ôтъ ихъ поведеня взглядомъ Бога. Они знали о тôмъ, а кожде нещастє приписовали они своей власнôй винѣ.

16. **Вра́зи гдⷭ҇ни.** С. є. вороги народа израильского, котрый бувъ народомъ Божимъ, а тому вороги сего народа були заразомъ такожь ворогами самого Бога. — **Солга́ша є҆мꙋ̀.** Вороги вправдѣ не були бы Израильтянамъ охотно пôддали ся, но они бы ихъ бояли ся и удавали бы, що суть имъ вѣрными. Зри пояснене Второз. 33, 29. — **И҆ бꙋ́детъ вре́мѧ** и пр. Израильтяне позôстали бы вѣчно яко Божій нарôдъ въ щастю и благодати у Бога.

17. бꙋ́детъ вре́мѧ и҆́хъ въ вѣ́къ: а) И҆ напита̀ и҆̂хъ ѿ тꙋ́ка пшени́чна, и҆ ѿ ка́мене ме́да насы́ти и҆̂хъ.

а) Второз. 32, 13

---

17. **Ѿ тꙋ́ка пшени́чна.** С. є. Богъ давъ бы имъ найлучшу пшеницю; тукъ бувъ у Євреѣвъ уважаный яко щось найлучшого, найзнаменитшого; тому при жертвахъ израильскихъ бувъ тукъ Богу жертвованый. Зри Исх. 29, 13. — **Ѿ ка́мене ме́да.** Камѣнь, скала стоить ту въ значеню неурожайнои, твердои земли: навѣть въ найбôльше неурожайныхъ мѣстцяхъ, где заледво пчола може найти поживу, мавъ бы нарôдъ израильскій мѣдъ въ обыльности. Се суть образы земского благословенія, якого Израильтяне стали бы ся участниками, наколи бы остали Богу послушными; однако тіи образы представляють заразомъ высше, духовне благословеніє, якого Израильтяне удостоили бы ся за свою вѣрнôсть къ Богу. Allioli примѣчає: Єсли бы жиды були пôзнали Боже посѣщенє за часôвъ І. Христа, то поживали бы въ домѣ Божôмъ Пр. Євхаристію и кушали бы мѣдъ мудрости христіяньскои. Будь послушный, христіянине, щобы тебе Господь кормивъ, насычовавъ своєю пшеницею и своєю небесною мудростію! — Мы подали поясненє ст. 16 и 17 пôсля тексту старыхъ переводôвъ, идучи за всказôвкою Alliol-а и другихъ новѣйшихъ толкователей. Въ нашôмъ же, а и въ лат. текстѣ стоять дѣєсловы въ третôй особѣ безъ формы гипотетичнои, мовъ бы се були слова не Бога, але слова, примѣтки самого псаломника. Въ тôмъ случаю мысль тыхъ обохъ стиховъ єсть: Хотяй нарôдъ израильскій не слухавъ Бога и єго ображавъ, однако Богъ мимо того оказовавъ єму свои добродѣйства; ôнъ покоривъ єму єго ворогôвъ, здѣлавъ ихъ на всегда нешкôдливыми, народови же свому удѣливъ найбогатше благословеніє, такъ що сей нарôдъ мае святый и стислый обовязокъ до оказованя Богу своєи вдячности. Гдеякî пôдъ словами **вра́зи Гд҃ни** розумѣють самыхъ Израильтянъ, переступаючихъ Божій

Псало́мъ 81.

(Євр. 82.) — Богъ яко найвысшій судія всѣхъ народôвъ.

Ѱало́мъ А҆са́фу.

1. **Бг҃ъ ста̀ въ со́нмѣ [а] богѡ́въ: посредѣ́ же бо́ги**

законъ; они **солга́ша** Богу, бо не доховали єму вѣры, яку були єму обѣцяли Исх. 24, 3. И часъ ихъ ôтступства и бунту противъ Бога буде тревати довгû вѣки, понеже ледво пôдъ конець свѣта остатки жидôвъ до Бога навернуть ся, — або, якъ толкує св. Августинъ, часъ муки ихъ буде тревавъ на вѣки. Вина ихъ єсть тымъ бôльша, чимъ бôльшою єсть доброта Божа взглядомъ нихъ. Смѣємъ примѣтити, що перве поясненє пôсля Alliol-я и др. ôтповѣдає лучше звязи обохъ послѣдныхъ (16 и 17) стихôвъ съ стихами попередными, мѣстячими въ собѣ бесѣду самого Бога.

А҆са́фу. Зри поясненє надписи Пс. 49. — Псаломникъ выступає въ тôмъ псалмѣ противъ судій израильскихъ, котрû забувши, що мають въ имени Божôмъ судити справедливо, були пôдкупными и кривдили невинныхъ, вдовы и сироты. Такû судіи бували у Израильтянъ по всѣ часы, якъ о тôмъ свѣдчать скарги пророкôвъ зъ рôжныхъ часôвъ; такû судіи були также за часôвъ Давида, а особливо зъ початку єго панованя; тожь єсть можливымъ, що сей псаломъ написавъ Асафъ, ровесникъ Давида; впрочемъ мôгъ сей псаломъ написати также якій потомокъ Асафа въ пôзнѣйшихъ часахъ. Сей псалне може бути уважаный яко Боже упôмненє, звернене въ загалѣ до всѣхъ судій й зверхникôвъ, надъужаючихъ своєи власти.

1. **Въ со́нмѣ бг҃ѡ́въ.** Въ зôбраню судій и царей, котрû называють ся богами (Исх. 21, 6.; 22, 8. 28.), понеже заступають на земли мѣстце Бога. Зри 2. Пар. 19, 6. 7.; Рим. 13, 1—3. Мысль єсть: Богъ яко найвысшій судія немовъ стоить посередъ земскихъ судій, своихъ

[а] Исх. 21, 6.

2. разсꙋ́дитъ. [а] Доко́лѣ сꙋ́дите непра́вдꙋ, и҆ ли́ца
3. грѣ́шникѡвъ прїе́млете? Сꙋди́те си́рꙋ и҆ оу҆бо́гꙋ,
4. смире́на и҆ ни́ща ѡ҆правда́йте. [б] И҆зми́те ни́ща
и҆ оу҆бо́га, и҆зъ рꙋкѝ грѣ́шничи и҆зба́вите е҆го̀. [в]
5. Не позна́ша нижѐ оу҆разꙋмѣ́ша, въ тмѣ̀ хо́дѧтъ:

а) Второз. 1, 17.; 2 Пар. 19, 6. б) Притч. 24, 11.; Ис. 1, 17. в) 1. Іоа. 1, 6.

заступникôвъ, уважає на ихъ поступованє и выдає потôмъ свôй засудъ на тыхъ, що надъуживають своєи власти.

2. **Доко́лѣ сꙋ́дите** и пр. Суть то слова Бога картаючого несправедливыхъ судій. Мовъ бы казавъ: Якъ довго будете вы выдавати въ судахъ неслушни̂, несправедливи̂ засуды? Якъ довго будете вы поблажливи̂ для людей безбожныхъ, беручи взглядъ на ихъ становиско, дары, власть, гнѣвъ и т. п., а не на саму справу, о котру ходить? Таке єсть значенє выраженя: **ли́ца грѣ́шникѡвъ прїе́млете.** Зри Лев. 19, 15; Второз. 1, 17.

3. **Сꙋди́те си́рꙋ** и пр. Судѣть справедливо сироты и вдовы, берѣть ихъ въ оборону, о скôлько вамъ на се позвалає справедливôсть, а такъ само узнавайте невинными всѣхъ малыхъ и убогихъ, наколи ихъ справа єсть слушна, и боронѣть ихъ, наколи дôзнають кривды ôтъ сильнѣйшихъ.

4. **И҆зми́те ни́ща** и пр. Опѣкуйте ся людьми убогими и не допускайте, щобы ихъ кривдили и переслѣдовали люди несправедливи̂, маючи̂ перевагу надъ ними.

5. **Не позна́ша** и пр. О людяхъ говорить ся неразъ, що они чогось не знають и не розумѣють, наколи не хотять се знати або розумѣти. Єсть се нарочне незнанє, они не хотять доходити правды; они замыкають очи, щобы не видѣти того, чого бы не хотѣли видѣти. — **Въ тмѣ̀ хо́дѧтъ.** Пôдъ тмою, темнотою розумѣє ся въ св. Письмѣ неразъ грѣшне, несправедливе поступованє; ходити въ темнотѣ значить стôлько що не грѣшити. Зри 1.

6. **да подви́жатсѧ всѧ̑ ѡ҆снова̑нїѧ земли̑. а) А҆́зъ**
рѣ́хъ: бо́зи є҆стѐ и҆̑ сы́нове Вы́шнѧгѡ всѝ:
7. **Вы́ же ꙗ҆́кѡ человѣ́цы ᲂу҆̑мира́ете, и҆̑ ꙗ҆́кѡ є҆ди́нъ**
8. **ѿ кнѧзе́й па́даете. б) Воскре́сни Бж҃е, сꙋдѝ зе-**
млѝ: ꙗ҆́кѡ ты̀ наслѣ́диши въ всѣ́хъ ꙗ҆зы́цѣхъ.

а) Іоа. 10, 34. б) Пс. 2, 8.; Євр 1, 2.

Іоа. 1, 6.; Єфес. 4, 17. 18.; 5, 8. — **Да подви́жатсѧ** и пр. Законы суть основою цѣлого суспôльного порядку въ свѣтѣ, суть основою державъ; тожь коли навѣть власти тыхъ законôвъ придержувати ся не будуть, тогда жадна держава довго не остоить ся.

6. **А҆́зъ рѣ́хъ** и пр. Сего и слѣд. стиха єсть така мысль: Вправдѣ я сказавъ, що вы єсьте богами, моими заступниками, судячими въ моимъ имени (зри ст. 1.); однако тоє достоинство, котре вы вашими проступками зневажаєте, не забезпечить васъ передъ моими карами, якî я зсылаю на другихъ грѣшниковъ: я суджу и караю однаково всѣхъ людей ôтповѣдно до ихъ провинъ, не беручи нiякого взгляду навѣть на княже достоинство, але караю погибелiю такожь провинившихъ князѣвъ (тиранôвъ); всѣ вы колись умрете и станете передъ моимъ судомъ; тожь майте передъ очима Бога и вашî обовязки.

8. **Воскре́сни** и пр. Суть то слова псаломника, котрый молить Бога, щобы ставъ и обнявъ самъ урядъ судіи, понеже земскî судіи не сповняють належито своихъ обовязкôвъ. Зри єще поясненє Пс. 3, 8. — **Сꙋдѝ земли̑.** Пôсля пересвѣдченя псаломника суть не лишь судіи израильскî, але и судіи поганъ заступниками Бога, до котрого належать такожь погане; а понеже псаломникъ жадавъ, щобы Богъ самъ яко Месія прiйшовъ и обнявъ судъ справедливый, то не обмежає ся ôнъ на самыхъ Израильтянъ, но розтягає своє прошенє на цѣлый свѣтъ. — **Ꙗ҆́кѡ ты̀ наслѣ́диши** и пр. С. є. ты маєшь

Псало́мъ 82.

(Євр. 83.) — Просьба о помôчь противъ ворогôвъ царства Божого.

1. Пѣ́снь Ѱалма̀ А҆са́фꙋ.
2. **Бж҃е кто̀ ѹ҆подо́битсѧ тебѣ̀? [a] не премолчи̑, нижѐ**
3. **ѹ҆кроти̑ Бж҃е: Ꙗ҆́кѡ сѐ вразѝ твоѝ возшꙋмѣ́ша, и҆̑ ненави́дѧщїи тѧ̀ воздвиго́ша главꙋ̀.**

---

a) Пс. 108, 1.

яко сотворитель всѣхъ народôвъ право до нихъ и мусишь також хотѣти, щобы всюда поступовано пôсля справедливости; тому суди ты самъ, коли люди не судять справедливо. Єсть се апострофа до царства месійного.

1. А҆са́фꙋ. Зри поясненє надписи Пс. 29. и 49. — Толкователѣ ôтносять сей псаломъ до часôвъ Давида, або до наѣзду ассирійского пôдъ Сеннахиримомъ, такожь до часôвъ маккавейскихъ, найбôльше же до вôйны царя Іосафата противъ Идумейцямъ, Моавитамъ и Аммонитамъ, котрѝ спôльно выступили противъ Израильтянъ. (2. Пар. гл. 20.) Allioli примѣчає: Найлучше буде, коли будемъ сей псаломъ уважали яко загальне прошенє о помôчь противъ ворогôвъ царства израильского. Въ псалмѣ наведенѝ народы стоять тогда въ загалѣ въ значеню ворогôвъ, такъ якъ они дѣйстно часто ворожо обходили ся съ народомъ израильскимъ. Християнинъ має при ôтмавляню сего псалма на мысли ворогôвъ Церкви и вѣры.

2. **Кто̀ ѹ҆подо́битсѧ тебѣ̀?** Мысль єсть: никто, навѣть хоть и якъ численнѝ вороги, не суть тобѣ подôбными що до силы. — **Нижѐ ѹ҆кроти́сѧ.** Маючи такъ велику силу, не оказуй ся взглядомъ ворогôвъ лагôднымъ, але окажи ся супротивъ нихъ строгимъ судією.

3. **Возшꙋмѣ́ша.** Бурять ся, гомонячи противъ намъ, гордо и грозно голосъ пôдносячи, або: съ крикомъ ки-

4. **На лю́ди твоѧ̀ лꙋка́вноваша во́лею, и̂ совѣща́ша**
5. **во́лею, и̂ совѣща́ша на ст҃ыѧ твоѧ̀: Рѣ́ша:**[а]
прїиди́те и̂ потреби́мъ ѧ̂ ѿ ꙗ҆зы̑къ, и̂ не пома-
6. **не́тсѧ и̓́мѧ Ї҆и҃лево ктомꙋ̀. Ꙗ҆́кѡ совѣща́ша є̂ди-**
номышле́нїемъ вкꙋ́пѣ, на тѧ̀ завѣ́тъ завѣща́ша.
7. **Ѳеле́нїѧ Ї҆дꙋме́йска и̂ Ї҆сма́илїте. Мѡа́въ и̂ А҆га́-**
8. **рѧне, Гева́лъ и̂ А҆ммѡ́нъ и̂ А҆мали́къ, и̂нопле-**
9. **ме́нницы съ живꙋ́щими въ Тѵ́рѣ: И҆бо и̂ А҆ссꙋ́ръ**
прїи́де съ ни́ми, бы́ша въ заствпле́нїе[б] **сыно-**

[а] Єрем 11, 19. [б] Быт. 19, 36.

даючи ся на насъ. — **Воздвиго́ша главꙋ̀.** Они суть гордѣ на свою силу.

4. **Лꙋка́вноваша во́лею.** Злобно нараджували ся надъ способами, якъ бы насъ можна цѣлкомъ погубити — **На ст҃ыѧ твоѧ̀.** Такъ называють ся Израильтяне яко Божій нарôдъ. Зри поясненє Пс. 78, 2.

5. **Ѿ ꙗ҆зы̑къ.** Щобы Израильтяне счезли зъ помежи другихъ народôвъ, щобы перестали истновати яко окремый нарôдъ, щобы навѣть загинуло имя сего народа.

6. **Вкꙋ́пѣ.** Одночасно, всѣ разомъ. — **На тѧ̀ завѣ́тъ завѣща́ша.** Они заключили межи собою союзъ противъ тебе с. є. противъ твого царства, противъ твого народа, котрого ты єсь царемъ.

7. **Ѳеле́нїѧ Ї҆дꙋме́йска** и пр. Народы, наведенѣ въ тôмъ стиху и ст. 8. ажь до **А҆мали́ка**, жили въ Арабіи. Зри карту Палестыни при кôнци I. Тому.

8. **И̂нопле́ме́нницы.** Зри поясненє Пс. 59, 10. — **Въ Тѵ́рѣ.** Велике и богате мѣсто фееникійске. Зри высше речену карту Палестыны.

9. **А҆ссꙋ́ръ.** Суть то Ассирійцѣ, котрѣ тогда не були єще такъ дуже сильными, якими стали ся ажь пôзнѣйше. — **Бы́ша въ заствпле́нїе.** Прійшли въ помôчь. — **Сынове́мъ Лѡ́тѡвымъ.** С. є. Моавитамъ и Аммонитамъ

10. вѡ́мъ Лѡ́тѡвымъ. Сотворѝ и҆̂мъ ѩ҆́кѡ а) Ма-
дїа́мꙋ и҆ б) Сїса́рѣ, ѩ҆́кѡ Ꙇ҆аві́мꙋ въ пото́цѣ Кі́с-
11. сѡвѣ: Потреби́шасѧ въ А҆ендѡ́рѣ, бы́ша ѩ҆́кѡ
12. гно́й земны́й. Положѝ кнѧ́зи и҆́хъ ѩ҆́кѡ в) Ѡ҆рі́-
ва и҆ Зи́ва, и҆ Зеве́а и҆ Салма́на всѧ̀ кнѧ́зи и҆́хъ:
13. И҆̀же рѣ́ша: да наслѣ́дитъ себѣ̀ ст҃и́лище Бж҃їе.

а) Суд 7, 25. б) Суд 4, 15. в) Суд. 8, 12. 21.

(Быт. 19, 37.), котрѝ були найзагорѣльшими ворогами Израильтянъ и дали першій починъ до вôйны.

10. **Сотворѝ и҆̂мъ** и пр. Се, о чôмъ ту сгадуе ся, ôтносить ся до пораженя Мадіямитôвъ черезъ Гедеона (Суд. гл. 6, 7 и 8.) Зр. 2. Пар. 20, 23. Проче зри Суд. гл. 4 и 5, где Деввора иВаракъ ôтнесли побѣду надъ царемъ Явиномъ и его воеводою Сисарою. Побѣда надъ Мадіямитами яко славнѣйша подае ся ту на першôмъ мѣстци. — **Въ пото́цѣ Кі́ссѡвѣ.** Зри Суд. 4, 13. — Въ тôмъ и слѣд. стихахъ предсказуе псаломникъ въ видѣ проклятій будучу погибель ворогôвъ израильскихъ. Зр. Пс. 5, 11.

11. **Потреби́шасѧ.** Погинули. — **Въ А҆ендѡ́рѣ.** Аендоръ, о котрôмъ въ кн. Судій не сгадуе ся, лежавъ недалеко Тавора и потока Кисоньского, а такъ близько мѣстця, где Варакъ ôтнѣсъ побѣду. — **Бы́ша ѩ҆́кѡ гно́й земны́й.** Они зôстали ногами подоптанѝ а ихъ тѣла по зôстали непохованѝ мовъ гнôй служачій до управы земли. Зр. 4. Цар. 9, 37.; Ерем. 8, 2.; 16, 4.

12. **Положѝ кнѧ́зи** и пр. Наведенѝ ту князѣ були воеводами Мадіямитôвъ. Зри о нихъ Суд. 7, 25.; 8, 21.

13. **Ст҃и́лище Бж҃їе.** Ту можемъ розумѣти святыню яко мешкане Боже, а такожь землю хананейску яко мешкане народа Божого; тая земля була въ порôвнаню съ поганьскими землями святою.

14. [а] Бж҃е мо́й, положѝ ѧ҆̀ ꙗ҆́кѡ ко́ло, ꙗ҆́кѡ тро́сть
15. предъ лице́мъ вѣ́тра. Ꙗ҆́кѡ ѻ҆́гнь попалѧ́ѧй дꙋ-
16. бра̑вы, ꙗ҆́кѡ пла́мень пожига́ѧй го́ры: Та́кѡ
пожене́ши ѧ҆̀ бꙋ́рею твое́ю, и҆ гнѣ́вомъ твои́мъ
17. смѧте́ши ѧ҆̀ [б] И҆спо́лни лица̀ и҆́хъ безче́стїѧ: и҆

а) Ис. 17, 13.; Пс 1, 4. б) Пс. 69, 3.

14. **Ꙗ҆́кѡ ко́ло.** Колесо, котре скоро порушае ся, есть ту символомъ неспокою, непостôйнссти ворогôвъ; якъ колесо точить ся и не затримуе ся, такъ нехай тіи вороги не мають николи спокôйного житя, нехай не мають мѣстця, где бы могли оперти ся. Беручи се яко мѣстце паралельне до Ис. 17, 13. можемъ пôдъ тымъ колесомъ розумѣти вихоръ, котрый крутить ся въ воздуху, забираючи съ собою полову або порохъ. На се друге поясненє здають ся указовати дальшî слова сего стиха. Зри поясненє Пс. 1, 4. — **Тро́сть.** Суха трава, стебло, полова.

15. **Ꙗ҆́кѡ ѻ҆́гнь** и пр. Якъ скоро огонь палить и нищить лѣсы и тое всё, що горы покрывае, с. е. траву, дерева, такъ скоро **пожене́ши** и т. д. (ст. 16.). Въ горячихъ краяхъ, где того рода пожары лѣсôвъ бувають частѣйше, бувъ сей образъ дуже ôтповѣдный.

16. **Та́кѡ пожене́ши** и пр. Такъ ихъ гнати, переслѣдовати буде твоя пôмста, мовъ буря ôтъ тебе зôслана; они видячи твôй гнѣвъ затревожать ся и не будуть знали, куда схоронити ся. Буря и туча суть образами могучости Божои; уже погане узнавали въ громѣ могучôсть своего Юпитра.

17. **И҆спо́лни** и пр. Порази ихъ, Боже, щобы они завстыдженî тобою опамятали ся и тебе шукати, почитати и пôсля твого закона жити начали. Allioli примѣчае: Всѣ Божî кары стремлять до поправы грѣшника: такими карами суть особливо тіи: неспокôй, зворушенє духа (ст. 14), котрый шукае всюда спокою а нигде его не находить, огонь Божій горячій въ совѣсти (ст. 15.)

18. **взы́щꙋтъ и҆́мене твоегѡ̀ Гдⷭи. Да постыда́тсѧ и҆**
смѧтꙋ́тсѧ въ вѣ́къ вѣ́ка, и҆ посра́мѧтсѧ и҆ по-
19. **ги́бнꙋтъ: И҆ да позна́ютъ, а) ꙗ҆́кѡ и҆́мѧ тебѣ̀**
Гдⷭь, ты̀ є҆ди́нъ Вы́шнїй по все́й земли̑.

Псало́мъ 83.

(Євр. 84.) — Туга за Божимъ жертовникомъ.

1. Въ коне́цъ, ѡ҆ точи́лѣхъ сынѡ́мъ Коре́ѡвымъ ѱало́мъ.
2. **Ко́ль возлю́бленна селе́нїѧ твоѧ̑ Гдⷭи си́лъ.** а)

а) Исх 14, 4.; 15. 3.

и завстыджене передъ собою и свѣтомъ (ст. 17.); всё тое провадить грѣшника до Бога.

18. **Да постыда́тсѧ** и пр. Єсть ту бесѣда о тыхъ, котрѣ̑ бы мимо каръ Божихъ не хотѣли опамятати ся и до Бога навернути ся. (Ст. 17.)

19. **И҆ да позна́ютъ** и пр. Наученѣ̑ власнымъ нещастемъ нехай зрозумѣютъ, що ты одинъ єсь Богомъ всемогучимъ, що кромѣ тебе нема на свѣтѣ бога инщого, высшого, сильнѣйшого ôтъ тебе.

1. **Въ коне́цъ**. Зри Пс. 4, 1. — **Ѡ҆ точи́лѣхъ**. Зри поясненє надписи Пс. 8. — **Сынѡ́мъ Коре́ѡвымъ**. Зри поясненє Пс. 41, 1. — Сей псаломъ есть що до содержаня и формы подôбный до Пс. 41. Зъ того можна заключати, що сей псаломъ подôбно якъ Пс. 41 ôтносить ся до Авессаломового переслѣдованя и що зôставъ уложеный въ часѣ, коли Давидъ находивъ ся съ своею вѣрною дружиною по тамтôмъ боцѣ Іордана, ôтдаленый ôтъ святынѣ. Св. Отцѣ выясняють сей псаломъ о горячôй тузѣ кождои побожнои души христіяньскои за небомъ.

2. **Возлю́бленна**. Любимѣ̑, милѣ̑, пожаданѣ̑. — **Селе́нїѧ твоѧ̑**. Число множественне указуе ту на двѣ час-

3. [а] Жела́етъ и҆ скончава́етсѧ дꙋша̀ моѧ̀ въ дворы̀
Гд҇ни: се́рдце моѐ и҆ пло́ть моѧ̀ возра́довастасѧ
4. ѡ҆ Бз҃ѣ жи́вѣ. И҆́бо пти́ца ѡ҆брѣ́те себѣ̀ хра́минꙋ,
и҆ го́рлица гнѣздо̀ себѣ̀, и҆дѣ́же положи́тъ
птенцы̀ своѧ̀: ѻ҆лтарѝ твоѧ̀ Гд҇и си́лъ, цр҃ю̀ мо́й

ти, на яки̂ святыня була подѣлена (Исх. 26, 1. и сл.), або означае высоке значене сеи святыни, якъ се неразъ въ св. Письмѣ находимъ. Въ высшôмъ значеню маемъ ту розумѣти небесни̂ обытели, царство небесне. — **Гд҇и си́лъ.** Зри поясненє Пс. 23, 10.

3. **Скончава́етсѧ дꙋша̀ моѧ̀.** Такъ велика туга за домомъ Божимъ заволодѣла Давидомъ, що допроваджує его ажь до обôмлѣня, до обезсиленя, що мало — якъ то кажуть — не згине зъ сеи туги. — **Въ дворы̀ Гд҇ни.** Се мае ту таке саме значенє, якъ высше **селе́нїѧ твоѧ̀.** — **Се́рдце моѐ и҆ пло́ть моѧ̀.** Тѣло и душа, цѣлый чоловѣкъ. Зри Пс. 62, 2. — **Ѿ Бз҃ѣ жи́вѣ.** О Бозѣ, котрый живымъ оказуе ся черезъ свою благодать, котра оживляе нашу душу, такъ що и тѣло своимъ способомъ бере въ тôмъ участь. (Allioli.) Инши̂ розумѣють ту прикметъ правдивого Бога зъ огляду на болваны, котри̂ суть мертви̂, не маючи̂ нѣ житя нѣ силы.

4. **И҆бо пти́ца** и пр. Я зъ сего выгнаня тужу для того такъ усильно за святынею, понеже она подае охорону, безпечнôсть и спочинокъ чоловѣкови потребуючому помочи; понеже еи олтарѣ, ôтки сплывае на него благодать, суть для него тымъ, чимъ есть для малыхъ, безпомôчныхъ пташкôвъ дôмъ, при котрôмъ они закладають свое гнѣздо, котре есть для нихъ мѣстцемъ охороны и служить имъ до выгрѣваня своихъ молодыхъ. Такою моею охороною, такимъ моимъ домомъ и гнѣздомъ були для мене твои святи̂ олтарѣ, котрыхъ я теперь на выгнаню зôставъ позбавленый. Въ высшôмъ значеню толкуючи о желаню небесной ôтчины мысль есть така: закимъ вôйду въ небесни̂ обытели, потѣшаю

а) Пс. 41, 3.

5 **и҆ Бж҃е мо́й. Бл҃же́ни живꙋ́щїи въ до́мꙋ твое́мъ:**
6. **во вѣ́ки вѣкѡ́въ восхва́лѧтъ тѧ̀.** а) **Бл҃же́нъ мꙋ́жъ,**
є҆мꙋ́же є҆́сть заст̾ꙋпле́нїе є҆гѡ̀ ѹ҆ тебѐ: восхож-
7. **де́нїѧ въ се́рдцѣ свое́мъ положѝ. Въ ю҆до́ль**

а) Пс. 40, 2.

ся тымъ, що я найшовъ на земли моє гнѣздо, с. є. твôй олтарь, при котрôмъ представляю собѣ небесни̂ рѣчи и немовъ при тобѣ, Боже, находячи ся, успокоюю ся.

5. **Бл҃же́ни** и пр. Щасливи̂ суть тіи, котри̂ могуть посѣщати святыню, немовъ Божи̂ домашни̂ жити въ ней; нехай же они безнастанно хвалять Бога за такъ велике щастє!

6. **Бл҃же́нъ мꙋ́жъ** и пр. Вправдѣ псаломникъ не має теперь того щастя и зъ того взгляду не може себе назвати щасливымъ, однако щасливымъ може ôнъ себе назвати по тôй причинѣ, що єму въ єго теперѣшнôмъ гôркôмъ положеню хоть лишило ся безъусловне упованіє на помôчь Божу; черезъ тоє заслугує ôнъ на се, щобы бувъ зъ теперѣшнои нужды (**въ ю҆до́ль пла́чевнꙋю** ст. 7.) выбавленый, щобы знову удостоивъ ся посѣщаня дому Божого, щобы дôйшовъ знову до мѣстця, **є҆́же положѝ** (ст. 7.), с. є. котре собѣ Богъ выбравъ для свого прославленя, на свою святыню. Дорогу отже до сеи святыни въ Єрусалимѣ способить ôнъ собѣ въ душѣ черезъ своє упованє на Бога, котре дѣлає єго достойнымъ посѣщеня дому Божого. Тая дорога называє ся ту **восхожде́нїѧ**, с. є. ведуча до лежачого на горѣ Єрусалима и находячои ся тамъ святынѣ. Allioli подає таке значенє сего и слѣд. стиха: Щасливымъ треба назвати того, кто хôснує ся твоєю помочію въ твоимъ святôмъ домѣ; ôнъ не лишь навертає ся, но єще и украшає своє серце всѣми честнотами, зъ котрыхъ кожда єсть окремымъ сходомъ зъ того повного терпѣній житя, зъ тои долины плачу, до небеснои ôтчины, до єго призначеня. (Авг. Єрон.)

7. **Ꙗ҆́ко бл҃гослове́нїе** и пр. Богъ, котрый давъ законъ, щобы єго щороку хоть три разы посѣщати въ єго

плаче́внѹю, въ мѣ́сто є҆́же положѝ: и҆́бо бл҃госло-
8. ве́нїе да́стъ законополага́ѧй а) По́йдѹтъ ѿ си́лы
въ си́лѹ: ꙗ҆ви́тсѧ Бг҃ъ богѡ́въ въ Сїѡ́нѣ.
9. Гдⷭ҇и Бж҃е си́лъ ѹ҆слы́ши мл҃твѹ мою̀: внѹшѝ
10. Бж҃е Ї҆а́кѡвль. Защи́тниче на́шъ ви́ждь Бж҃е, и҆

а) Ис. 40, 29.; Рим. 1, 17.

святыни, не ôткаже свого благословенія тымъ, котрî той законъ хотять сповнити; ôнъ усторонить зъ ихъ дороги перешкоды, вздержуючî ихъ ôтъ посѣщеня Божои святыни. Въ высшôмъ значеню: Богъ, котрый давъ законъ, заповѣди, и котрый хоче, щобы сей законъ, тіи заповѣди були выконуванî, дасть и благодать, за помочію котрои се стати ся може.

8. **По́йдѹтъ** и пр. Богъ желаючимъ посѣтити єго въ святынѣ, додасть середъ терпѣній силы, такъ що звытяжать всѣ труды подорожи и будуть оглядати свого Бога на Сіонѣ. Такъ само буде Богъ щоразъ бôльше крѣпити силы пôдъ тягаромъ печали угинаючого ся царя Давида, котрый потôмъ побѣдить своихъ ворогôвъ и буде мôгъ знову посѣтити Бога въ єго мешканю. Въ высшôмъ значеню: Богъ дає кождому, кто терпеливо зносить терпѣнія а щиро бажає неба, свою благодать, провадить єго ôтъ чесноты до чесноты, а въ кôнци допроваджує єго до оглядания свого найсвятѣйшого лиця въ небѣ.

9. **Гдⷭ҇и Бж҃е** и пр. Кобы я тебе, Боже, уже чимъ скорше мôгъ посѣтити въ твоєй святынѣ! Тожь выслухай, Господи, мою усильну молитву, яку я теперь въ моимъ выгнаню засылаю до тебе.

10. **Защи́тниче** и пр. Я єсмь твоимъ помазанникомъ (**Хрⷭ҇то́мъ**); ты здѣлавъ мене царемъ, тожь мусишь мене и моихъ правъ берегчи, оказовати менѣ твою милость. Allioli примѣчає: Христіянинъ мыслить ту о великôмъ помазаннику, котрого Богъ помазавъ въ бôльшôй мѣрѣ нѣжь всѣхъ иншихъ (Пс. 44, 8.), въ котрôмъ

11. **прі́зри на лицѐ х҃та̀ твоегѡ̀.** [а] **Ꙗ҆́кѡ лꙋ́чше де́нь**
є҆ди́нъ въ дворѣ́хъ ткои́хъ па́че ты́сѧщъ: [б] **и҆з-**
во́лихъ примета́тисѧ въ домꙋ̀ Бг҃а моегѡ̀ па́че,
12. **не́же жи́ти мнѣ̀ въ селе́нїихъ грѣ́шничихъ. Ꙗ҆́кѡ**
млⷭ҇ть и҆ и҆́стинꙋ лю́битъ Гдⷭ҇ь Бг҃ъ. бл҃года́ть и҆
сла́вꙋ да́стъ: Гдⷭ҇ь [в] **не лиши́тъ бла́гихъ ходѧ́-**

а) 1. Цар. 26, 19. б) 2. Цар. 6, 22. в) Лук. 22, 35.

всѣ другѣ̂ бувають помазанѣ̂, помазанниками, христіянами стають ся; ѻ̂нъ мыслить о ходатаю, о заступнику І. Христѣ (1. Іоа. 2, 1.).

11. **Ꙗ҆́кѡ лꙋ́чше** и пр. Выслухай мене, Боже, бо ото я єсмь цѣлою душею привязаный до твоєй святыни, котра єсть теперь недоступна для мене, и понеже щасте остаunion при ней цѣню я высше нѣжь всѣ добра сего змыслового свѣта. Оденъ день, перебутый въ домѣ Божо̂мъ, єсть лучшій, блаженнѣйшій и богатшій въ заслуги, нѣжь тысячу иншихъ дней, перебутыхъ въ розсѣяню земского житя. (Allioli.) — **И҆зволи́хъ** и пр. Волю въ твоимъ домѣ повнити яку найпо̂длѣйшу послугу, нѣжь мешкати въ палатахъ людей безбожныхъ. Слово **примета́тисѧ** значить лежати на земли, бути погордженымъ. Євр. слово означає „лежати або стояти на порозѣ“ въ противоположеню до „жити въ палатѣ“. Гдеякѣ̂ мають ту на мысли службу дверникô̂въ при святынѣ котра то служба належала до найнисшихъ и найбо̂льше погордженыхъ.

12. **Ꙗ҆́кѡ млⷭ҇ть** и пр. Богъ любить милосердіє и правду с. є Богъ єсть повный доброты и вѣрный въ своихъ приреченяхъ, тому маю сильну надѣю, що Богъ и менѣ, невинно переслѣдованому, допоможе до ѻ̂тзысканя моєи чести и надѣлить мене добрами, подо̂бно якъ се дѣлає Богъ съ всѣми, котрѣ̂ жіють богоугодно а при то̂мъ зносять ро̂жнѣ̂ терпѣнія. Въ высшо̂мъ значеню: надѣю ся сильно, що Богъ дасть кождому, кто єму вѣрно служить, благодать въ то̂мъ житю, въ будучо̂мъ же славу вѣчного щастя.

13. **щихъ неѕло́бїемъ.** [а] **Гд҇и Бж҇е си́лъ, бл҇же́нъ человѣ́къ оу҆пова́ѧй на тѧ̀.**

Псало́мъ 84.

(Євр. 85.) — Молитва до Бога о помôчь противъ ворогôвъ.

1. Въ коне́цъ, сынѡ́мъ Коре́ѡвымъ Ѱало́мъ.

а) Пс. 2, 12.; Притч. 3, 5.

---

13. **Бл҇же́нъ** и пр. Въ тôй сильнôй надѣи находить псаломникъ солодку потѣху и тому называє задля сеи надѣи щастливымъ себе и кождого, кто такою надѣєю єсть оживленый.

1. **Въ коне́цъ.** Зри Пс. 4, 1. — **Сынѡ́мъ Коре́ѡвымъ.** Зри поясненє надписи Пс. 41. — Гдеякй видять въ ст. 2—4 цѣлкомъ певне (таке значенє мавъ бы ту часъ минувшій въ дѣесловахъ сихъ стиховъ) предсказанє выбавленя Израильтянъ зъ неволи вавилоньскои, а въ ст. 5 и сл. прошенє о скоре сповненє того предсказаня; иншй ôтносять ст. 2—4 до освободженя Израильтянъ зъ неволи египетскои и уважають ст. 5 и сл. яко просьбу о ихъ выбавленє зъ неволи вавилоньскои. Thalhofer єсть мнѣнія, що сей псаломъ походить зъ часôвъ по неволи вавилоньскôй. Богъ, каже ôнъ, в правдѣ высвободивъ Израильтянъ зъ неволи вавилоньскои (ст. 2—4), однако єго гнѣвъ затяжѣвъ на ново на нихъ; ôтти просьба о помôчь ст. 5 и сл. Сей псаломъ можна бы отже найлучше ôтнести до часôвъ Неемія. Тогда найшли ся вернувшй зъ неволи Израильтяне въ прикрôмъ положеню и пониженю (Неем. 1. 3.); тогда то уважали они себе самыхъ за рабôвъ, а своє положенє лишь за иншій рôдъ неволи. (Неем. 9, 36.) Самаряне старали ся рôжными злобными способами перешкодити въ ôтбудованю мурôвъ мѣста; земля була навѣщена неурожаємъ и убожествомъ (Неем. гл. 4 и 5; ст. 13 сего Пс.), бѣдаки були киненй на

2. **Бл҃говоли́лъ є҆сѝ Гдⷭ҇и зе́млю твою̀, возврати́лъ**
3. **є҆сѝ плѣ́нъ І҆а́кѡвль. а) Ѡ҆ста́вилъ є҆сѝ беззакѡ́-**
нїѧ люде́й твои́хъ, покры́лъ є҆сѝ всѧ̑ грѣхѝ и҆̀хъ.
4. **Ѹ҆кроти́лъ є҆сѝ ве́сь гнѣ́въ тво́й, возврати́лсѧ**
5. **є҆сѝ ѿ гнѣ́ва ꙗ҆́рости твоеѧ̀. Возвратѝ на́съ Бж҃е**
спасе́нїй на́шихъ, и҆ ѿвратѝ ꙗ҆́рость твою̀ ѿ на́съ:
6. б) **Є҆дà во вѣ́ки прогнѣ́ваешисѧ на ны̀? и҆лѝ**

а) Пс. 31, 1.; Рим. 4, 7. б) Пс. 12, 2.; Пс. 78, 5.

лупъ лихвярамъ. Въ такъ гôркôмъ положеню моливъ нарôдъ Бога о помôчь (Неем. 4, 9.); нашь псаломъ єсть имовѣрно одною зъ такихъ молитвъ. — Христіянинъ молить ся въ тôмъ псалмѣ о освяченє по выбавленю зъ неволи грѣховнои.

2. **Бл҃говоли́лъ** и пр. Ты оказавъ твоєй землѣ ласку, спроваджуючи до неи назадъ твôй нарôдъ. — **Плѣ́нъ І҆а́кѡвль.** Потомкôвъ Якова, Израильтянъ, находившихъ ся въ неволи.

3. **Ѡ҆ста́вилъ** и пр. Неволю уважали Израильтяне яко кару Божу за свои грѣхи, тожь выбавленє зъ тои-же уважали они яко прощенє тыхъ грѣхôвъ.— **Покры́лъ** и пр. Покрыти грѣхи значить не вмѣняти ихъ, ôтпустити ихъ, перестати карати за нихъ. Зри Пс. 31, 1.

4. **Ѹ҆кроти́лъ** и пр. Ты выбавивъ насъ зъ неволи, котра була наслѣдкомъ твого справедливого гнѣву на насъ.

5. **Возвратѝ на́съ** и пр. Верни намъ нашь давнѣйшій добробытъ и щастє. Въ высшôмъ значеню: заховай насъ наверненыхъ до тебе въ твоєй благодати. — **Бж҃е спасе́нїй на́шихъ.** Ты, котрый насъ такъ часто выбавлявъ зъ рôжныхъ бѣдъ и небезпеченьствъ.

6. **Є҆дà во вѣ́ки** и пр. Чи наша нужда не скôнчить ся николи? Чи не досыть єсть, що нашѝ предки поносили кары за свои грѣхи? чи тіи кары мусять переходити єще на насъ и на нашихъ потомкôвъ?

7. простре́ши гнѣвъ твóй ѿ рóда въ рóдъ? Бж҃е,
ты̀ ѡ҆бра́щсѧ ѡ҆живи́ши ны̀, и҆ лю́дїе твои̑ возве-
8. селѧ́тсѧ ѡ҆ тебѣ̀. Ꙗ҆ви̑ на́мъ Гд҇и млⷭ҇ть твою̀, и҆
9. спасе́нїе твоѐ да́ждь на́мъ. Оу҆слы́шꙋ, что̀ рече́тъ
ѡ҆ мнѣ̀ Гдⷭ҇ь Бг҃ъ: ꙗ҆́кѡ рече́тъ ми́ръ на лю́ди
своѧ̑, и҆ на преподѡ́бныѧ своѧ̑, и҆ на ѡ҆браща́ю-
10. щыѧ сердца̀ къ немꙋ̀. [а] Ѻ҆ба́че бли́зъ боѧ́щихсѧ
є҆гѡ̀ спасе́нїе є҆гѡ̀, [б] всели́ти сла́вꙋ въ зе́млю

а) Іов. 22, 27.; Пс. 144, 18. б) Пс. 96, 6.

---

7. **Ты̀ ѡ҆бра́щсѧ** и пр. Коли ты, Боже, звернешь ся назадъ до свого народа, ôтъ котрого ты въ гнѣвѣ бувъ ôтвернувъ ся, тогда сей нарôдъ ôтжіє на ново и съ радостію буде величати твоє милосердіє и доброту.

9. **Оу҆слы́шꙋ** и пр. Псаломникъ хоче Израильтянамъ дати до пôзнаня, щó Богъ для нихъ здѣлає, наколи они щиро навернуть ся и свои грѣхи (особливо же грѣхъ идолопоклоньства) покинуть. Тоє, що псаломникъ ту говорить, ôтповѣдає Божимъ обѣтницямъ, но ôнъ представляє рѣчь такъ, якобы дѣйстно отримавъ ôтъ Бога ôтповѣдь на своє запытанє. — **Ѿ мнѣ̀.** Въ лат.: въ мнѣ, с. є. черезъ внутрѣшне объявленє. — **Ꙗ҆́кѡ рече́тъ** и пр. Ото Богъ дає свому народови миръ, спокôй, щастє, наколи ôнъ жіє богоугодно. Се ôтносить ся заразомъ до пôзнѣйшихъ часôвъ, коли то має прійти князь мира, Месія (Іоа. 14, 27.). — **На преподѡ́бныѧ своѧ̑.** Такъ называє ся нарôдъ израильскій. Зри Пс. 78, 2. **На ѡ҆браща́ющыѧ** и пр. Котрî Богу щиро служать и вѣрнôсть оказують въ цѣлôмъ своимъ житю.

10. **Бли́зъ боѧ́щихсѧ** и пр. Тіи, що боять ся Бога и житємъ богоугоднымъ єго почитають, могуть надѣяти ся, що справедливый Богъ выбавить ихъ певно и скоро ôтъ бѣдъ и нещасть. Въ высшôмъ значеню ôтносить ся се до вѣчного спасенія правдиво побожного чоловѣка. — **Всели́ти** и пр. Богъ замешкає знову въ землѣ израильскôй, въ своей святынѣ, стане ся якъ давнѣйше

11. на́шꙋ. Млⷭ҇ть и҆ и҆́стина срѣто́стѣсѧ, пра́вда и҆
12. ми́ръ ѡ҆блобыза́стасѧ: И҆́стина ѿ землѝ возсїѧ̀,

могучимъ и повнымъ любви опѣкуномъ свого народа, а сей нарôдъ поверне назадъ до давнѣйшои своеи славы, яку утративъ побѣдженый своими ворогами. Въ высшôмъ значеню: Богъ самъ замешкає въ серцю правдивыхъ Израильтянъ а колись явить ся имъ видимо въ І. Христѣ. Зри Іоа. 1, 14.

11. **Млⷭ҇ть и҆ и҆стина** и пр. Въ тôмъ стиху и слѣд. стихахъ предсказує псаломникъ Израильтянамъ, що коли до Бога навернуть ся, будуть тѣшили ся всякимъ Божимъ благословеніємъ, що въ ихъ землѣ зацвите справедливôсть и що будуть мали всего подостаткомъ; тогда бо вповни окаже ся Божа любовь и милосердіє, а такожь Божа вѣрнôсть въ сповненю своихъ обѣтниць. Въ повнôмъ же значеню ôтносять ся слова **млⷭ҇ть и҆ и҆стина срѣто́стѣсѧ** до приходу І. Христа, котрого пôславъ Богъ въ своимъ милосердію взглядомъ насъ и въ вѣрности въ выповненю своеи обѣтницѣ що до маючого прійти Месіи. Allioli видить **млⷭ҇ть** Божу особливо въ покликаню поганъ, а **и҆стинꙋ** (вѣрнôсть) Божу особливо въ принятію жидôвъ до Церкви Христовои. (Рим. 15, 8. 9.) — **Пра́вда и҆ ми́ръ** и пр. Ту подає псаломникъ користи приходу І. Христа для людей. Ото люди зôстануть крестною смертію Христовою съ Богомъ примирени̂, а его благодатію стануть ся зъ неправедныхъ праведными. Thalhofer каже: Правда єсть то справедливôсть яко даръ Божій, єсть то Божа оправдаюча благодать; где она єсть, тамъ єсть и миръ; они стоять межи собою въ найтѣснѣйшôй звязи (цѣлують ся), дѣйствують разомъ.

12. **И҆стина** и пр. Въ высшôмъ значеню: І. Христосъ ôтповѣдно Божôй обѣтницѣ народивъ ся зъ Пр. Д. Маріи, щобы справедливôсть нахилила ся, зглянула зъ неба, с. є. щобы люди були черезъ І. Христа оправдани̂. Пôдъ **пра́вдою** отже можемъ кромѣ І. Христа розумѣти его благодать, маючу оказати ся въ святости.

13. **И҆ пра́вда съ нб҃сѐ прини́че. И҆́бо Гдⷭ҇ь да́стъ бл҃гость, и҆ землѧ̀ на́ша да́стъ пло́дъ сво́й.**
14. **Пра́вда предъ ни́мъ предъи́детъ, и҆ положи́тъ въ пꙋ́ть стѡпы̀ своѧ̀.**

Псало́мъ 85.

(Євр 86.) — Молитва о помôчь противъ ворогôвъ.

Мл҃тва Дв҃дꙋ.

въ честнотахъ людей и въ всѣхъ дарахъ небесныхъ. Образъ єсть ту взятый зъ рослинъ, выростаючихъ зъ земли въ великôмъ множествѣ пôдъ вплывомъ теплого сонця.

13. **И҆́бо Гдⷭ҇ь** и пр. Въ высшôмъ значеню можна сей стихъ уважати яко блисше опредѣленє попередного стиха: Справедливôсть зôйде на землю, понеже Богъ дасть людямъ свою благодать, найвысше добро, правду саму; Богъ пôшле Сына свого, котрый стане ся чоловѣкомъ, а земля наша с. є. Преч. Дѣва дасть свôй плодъ с. є. І. Христа, котрый яко Богъ прійме ôтъ неи тѣло.

14. **Пра́вда** и пр. Люди, освѣченî наукою І. Христа, скрѣпленî его благодатію, будуть ити передъ нимъ дорогою праведности. Иншî поясняють: І Христосъ буде въ дорозѣ свого дѣланя мовъ яко сонце, яко **свѣ́тъ мі́ра**, выдавати лучѣ своеи справедливости и мудрости. Або: справедливôсть и хоры чеснотъ будуть съ почестію перепроваджовали І. Христа, будуть попереджали его, якъ се звыкло дѣлають дворяне передъ своимъ княземъ; и такимъ способомъ начнуть дорогу справедливôсть и І. Христосъ, и цѣла дружина, котра єму товаришить. Гдеякî пôдъ **пра́вдою** въ тôмъ стиху розумѣють Іоанна Крестителя, сего святого, праведного чоловѣка, котрый яко Предтеча Христовъ способивъ дорогу для маючого прійти Спасителя.

Мл҃тва Дв҃дꙋ. Пôсля одныхъ уложивъ Давидъ сей псаломъ въ часѣ переслѣдованя Саулового, пôсля дру-

1. **Приклонѝ а) Гдⷭ҇и ѹ҆́хо твоѐ, и҆ ѹ҆слы́ши мѧ̀, ꙗ҆́кѡ**
2. **ни́щъ и҆ ѹ҆бо́гъ є҆́смь а҆́зъ. Сохранѝ дꙋ́шꙋ мою̀,**
ꙗ҆́кѡ преподо́бенъ є҆́смь: спасѝ раба̀ твоегѡ̀ Бж҃е
3. **мо́й, ѹ҆пова́ющаго на тѧ̀. Поми́лꙋй мѧ̀ Гдⷭ҇и,**
4. **ꙗ҆́кѡ къ тебѣ̀ воззовꙋ̀ ве́сь де́нь. Возвеселѝ дꙋ́-**
шꙋ раба̀ твоегѡ̀, ꙗ҆́кѡ къ тебѣ̀ взѧ́хъ дꙋ́шꙋ
5. **мою̀. б) Ꙗ҆́кѡ ты̀ Гдⷭ҇и бл҃гъ и҆ кро́токъ, и҆ мно-**
6. **гоми́лостивъ всѣ̑мъ призыва́ющымъ тѧ̀. Внꙋшѝ**
Гдⷭ҇и моли́твꙋ мою̀, и҆ вонмѝ гла́сꙋ моле́нїѧ мо-

а) Пс. 87, 3. б) Исх. 34, 6.

гихъ въ часѣ переслѣдованя Авессаломового. Христіянинъ може сей псаломъ ôтмавляти, просячи Бога о охорону передъ покусами и нападами внутрѣшныхъ и внѣшныхъ ворогôвъ.

1. **Ꙗ҆́кѡ ни́щъ** и пр. Тыми словами представляє Давидъ своє прикре положенє, окруженый ненавидячими и пореслѣдуючими єго ворогами, змушеный въ смутку, недостатку и невыгодахъ утѣкати и крыти ся передъ ними.

2. **Дꙋ́шꙋ мою̀.** Моє житє. — **Ꙗ҆́кѡ преподо́бенъ є҆́смь.** Єсмь бо святый с. є. невинный, зъ числа тыхъ, котрî тобѣ посвятили ся и до тебе належать.

3. **Ве́сь де́нь.** Безнастанно.

4. **Дꙋ́шꙋ.** Мене погруженого въ смутку. — **Ꙗ҆́кѡ къ тебѣ̀** и пр. Въ лат.: понеже до тебе пôднѣсъ я мою душу. Тіи слова выражають молитву получену съ щиростію и съ крѣпкимъ упованіємъ на помôчь Божу.

5. **Бл҃гъ.** Добрый, добротливый для всѣхъ, що єго взывають. — **Кро́токъ.** Лагôдный, приступный, скорый до выслуханя, до помилованя. — **Многоми́лостивъ.** Повный милосердія такъ що до ôтпущеня грѣхôвъ якъ и що до оказаня всякихъ добродѣйствъ.

6. **Внꙋшѝ.** Выслухай. Се повтаряє Давидъ по другій разъ, навѣвши въ попередныхъ стихахъ причины, задля якихъ очѣкує ôтъ Бога выслуханя. Ото 1) єсть

7. **єгѡ̀. [а] Въ де́нь ско́рби моеѧ̀ воззва́хъ къ те-**
8. **бѣ̀, ѩ҆́кѡ ᲂу҆слы́шалъ мѧ̀ є҆сѝ. [б] Нѣ́сть подо́бенъ**
тебѣ̀ въ бозѣ́хъ Гдⷭ҇и, и҆ нѣ́сть по дѣлѡ́мъ тво-
9. **и́мъ. [в] Всѝ ѩ҆зы́цы, є҆ли́ки сотвори́лъ є҆сѝ, прїи́-**
дꙋтъ и҆ поклонѧ́тсѧ предъ тобо́ю Гдⷭ҇и, и҆ про-
10. **сла́вѧтъ и҆́мѧ твоѐ: [г] Ѩ҆́кѡ ве́лїй є҆сѝ ты̀, и҆ тво-**

а) Пс. 49, 15. б) Второз 3, 24. в) Єрем. 3, 17. г) 2. Цар. 7, 22.; Ис. 45, 5.

ôтъ всѣхъ опущеный: 2) есть невинный и Богу ôтданый; 3) уповає на Бога; 4) взыває его помочи; 5) бо Богъ есть добрый и милосерный, бо миловати и прощати належить до Божихъ прикметôвъ.

7. **Въ де́нь ско́рби** и пр. Давидъ молить ся съ крѣпкимъ упованіємъ на помôчь Божу, понеже Богъ его уже неразъ выслухавъ, коли ôнъ въ подôбнôмъ прикрôмъ положеню находивъ ся.

8. **Нѣ́сть подо́бенъ** и пр. Давидъ молить Бога о помôчь съ такимъ крѣпкимъ упованіємъ еще для того, що вѣрить, що Богъ тôлько оденъ есть всемогучій, що протоє тôлько ôнъ оденъ цѣлкомъ певно помочи може. — **Нѣ́сть по дѣлѡ́мъ твои́мъ.** Съ твоими дѣлами жадній дѣла ложныхъ богôвъ не могуть рôвнати ся.

9. **Всѝ ѩ҆зы́цы** и пр. Такъ могучимъ есть Богъ, що навѣть поганьскі̂ народы узнають его въ кôнци яко одного правдивого Бога, що тронуті̂ его удивительными дѣлами, поклонять ся ему. Се пророцтво ôтносить ся до часôвъ новозавѣтныхъ. Зр. Ис. 66, 18. и сл.; Єрем. 3, 17.; 16, 19.; Софон. 2, 11.; Зах. 14, 9. 16. — **Прїи́дꙋтъ.** Не змѣнюючи свого мѣстця, але своимъ серцемъ звертаючи ся до Бога.

10. **Творѧ́й чꙋдеса̀.** Чуда суть найсильнѣйшими доказами божества; зъ нихъ могли погане легко ôтрôжнити могучого и великого Бога ôтъ своихъ богôвъ, котрі̂ не суть въ силѣ творити такі̂ чуда.

11. ра́й чꙋдеса̀, ты̀ є҆сѝ Бг҃ъ є҆ди́нъ. [а] Наста́ви мѧ̀
Гдⷭ҇и на пꙋ́ть тво́й, и҆ пойдꙋ̀ въ и҆́стинѣ твое́й:
да возвесели́тсѧ се́рдце моѐ боѧ́тисѧ и҆́мене тво-
12. егѡ̀. И҆сповѣ́мсѧ тебѣ̀ Гдⷭ҇и Бж҃е мо́й всѣ́мъ
се́рдцемъ мои́мъ, и҆ просла́влю и҆́мѧ твоѐ въ
13. вѣ́къ. [б] Ꙗ҆́кѡ ми́лость твоѧ̀ ве́лїѧ на мнѣ̀, и҆
и҆зба́вилъ є҆сѝ дꙋ́шꙋ мою̀ ѿ а҆́да преиспо́днѣй-
14. шагѡ. [в] Бж҃е законопрестꙋ́пницы воста́ша на
мѧ̀, и҆ со́нмъ держа́вныхъ взыска́ша дꙋ́шꙋ мою̀,
15. и҆ не предложи́ша тебѐ предъ собо́ю. [г] И҆ ты̀
Гдⷭ҇и Бж҃е мо́й щ҆е́дрый и҆ ми́лостивый, долго-
терпѣли́вый и҆ многоми́лостивый, и҆ и҆́стинный.

[а] Пс. 24, 4.; Пс. 26, 11. [б] Пс. 29, 4. [в] Пс. 53, 5. [г] выс. ст. 5.

---

11. **Наста́ви мѧ̀** и пр. Псаломникъ, знаючи, що грѣхъ дѣлає чоловѣка недостойнымъ Божои охороны, просить Бога, щобы давъ єму благодать до богоугодного житя въ и҆стинѣ Божôй с. є. пôсля правдъ вѣры єму объявленыхъ, щобы боязнь Божа не була для него тягаромъ але розкошею єго серця. Тогда (ст. 12.) прославляючи Бога цѣлымъ серцемъ и выповняючи вѣрно єго заповѣди, стане ся ôнъ гôднымъ (ст. 13.) Божого милосердія, котре выбавить єго зъ найбôльшого небезпеченьства житя (ѿ а҆́да преиспо́днѣйшагѡ — зри поясненє Пс. 29, 4.). Часъ минувшій въ ст. 13. и҆зба́вилъ є҆сѝ означає, що се предсказанє цѣлкомъ певно и скоро сповнить ся. Зри поясненє Пс. 59, 10.

14. **Законопрестꙋ́пницы** и пр. Зри поясненє Пс. 53, 5. — **Со́нмъ держа́вныхъ.** Зôбранє людей могучихъ, котрî настають на мою погибель.

15. **И҆ ты̀ Гдⷭ҇и** и пр. Тіи слова вдають ся бути вынятî зъ Исх. 34, 6., а Давидъ наводить ихъ яко важну причину побудительну, що Богъ и єго помилує и зъ теперѣшнои нужды выбавить. — **И҆́стинный.** Вѣрный въ выконуваню даныхъ обѣтницъ.

16. **Прїзри на мѧ̀, и҆ поми́лꙋй мѧ̀: да́ждь держа́вꙋ твою̀ ѻ҆́трокꙋ твоемꙋ̀, и҆ спасѝ сы́на рабы̀ твоеѧ̀.**
17. **Сотворѝ со мно́ю зна́менїе во бл҃го: и҆ да ви́дѧтъ ненави́дѧщїи мѧ̀, и҆ постыдѧ́тсѧ, ꙗ҆́кѡ ты̀ Гдⷭ҇и помо́глъ мнѣ̀ и҆ ᲂу҆тѣ́шилъ мѧ̀ є҆сѝ.**

Псало́мъ 86.

(Євр. 87) — Новый Єрусалимъ, мати народо̀въ.

1. Сынѡ́мъ Коре́ѡвымъ Ѱало́мъ пѣ́сни.

---

16. **Да́ждь держа́вꙋ** и пр. С. є. дай менѣ силу, помôчь твою, щобы я мôгъ ôтнести побѣду надъ моими ворогами. — **Спасѝ сы́на рабы̀ твоеѧ̀.** Давидъ называє себе сыномъ рабы, невôльницѣ Божои, щобы упросити у Бога особлившои опѣки; невôльники бо уродженû въ домѣ свого пана, належали цѣлкомъ до него и мали бôльше право до єго опѣки. Зри Быт. 15, 2.; Лев. 22, 11. Въ ôтношеню до І. Христа пôдъ сыномъ рабы або слуги Божои розумѣємъ І. Христа; ôнъ бо єсть дѣйстно що до чоловѣчества сыномъ Маріи, котра въ своєй покорѣ назвала себе рабою Господнею.

17. **Сотворѝ** и пр. Давидъ просить Бога, щобы якимъ явнымъ чудеснымъ дѣломъ своєи милости ôтзначивъ єго передъ ворогами яко свого любимця, щобы ôттакъ вороги налякали ся и ôтступили ôтъ переслѣдованя єго. Тымъ дѣломъ єсть ото выбавленє Давида зъ теперѣшнои нужды **во бл҃го** с. є. до щастя, до помысльности.

1. **Сынѡ́мъ Коре́ѡвымъ.** Зри поясненє надписи Пс. 41. — Имовѣрно бувъ сей псаломъ подôбно якъ Пс. 45 уложеный по пораженю Сеннахирима за часôвъ царя Єзекіи. Псаломникъ, споглядаючи на чудесно выбавленє мѣсто Єрусалимъ, пôдчасъ коли всѣ другû мѣста, замешканû потомками Якова, такъ много утерпѣли ôтъ вôйска Сеннахирима, пôзнає тымъ лучше, що Єру-

2. **Ѻ҆снова̑нїѧ є҆гѡ̀ на[а] гора́хъ ст҃ы́хъ: лю́битъ Гдⷭ҇ь врата̀ Сїѡ́нѧ па́че всѣ́хъ селе́нїй Ї҆а́кѡвлихъ.**

а) Пс. 75, 2.

салимъ єсть мѣстомъ о̂тъ Бога основанымъ, що горы, на котрыхъ оно стоить, суть святи̂, и що Богъ любить се мѣсто бо̂льше чѣмъ всѣ други̂ мѣста св. земли; псаломникъ по̂знає такожь, що Богъ для того Єрусалимомъ такъ дуже опѣкує ся, понеже се мѣсто має колись стати ся религійнымъ осередкомъ (духовною о̂тчиною) для поганьскихъ народо̂въ. Се пророцтво сповнило ся дѣйстно; въ Єрусалимѣ бо, где І. Христосъ довершивъ дѣло о̂ткупленя рода людского черезъ свою смерть крестну, зо̂стала основана Церковь Христова Тую Церковь любить Богъ и нею опѣкує ся; она єсть мѣстомъ крѣпкимъ, непобѣдимымъ, вѣчнымъ, по̂дчасъ коли жидо̂вски̂ синаґоґи, котри̂ въ ст. 2. суть представлени̂ по̂дъ образомъ **селе́нїй Ї҆а́кѡвлихъ**, суть крихки̂, переминаючи̂.

2. **Ѻ҆снова́нїѧ є҆гѡ̀ на гора́хъ ст҃ы́хъ.** Жидо̂вски̂ рабины утверджають, що тіи слова належать до надписи сего псалма, а то въ то̂мъ змыслѣ: основа або предметъ сего псалма до го̂ръ святыхъ о̂тносить ся, на котрыхъ стоить Єрусалимъ. Христіяньски̂ же толкователѣ уважають тіи слова яко належачи̂ до первого стиха сего псалма. Певну трудно̂сть представляє ту мѣстоименникъ **є҆гѡ̀**, котрый въ євр. текстѣ єсть рода мужеского, по̂дчасъ коли сущникъ „мѣсто“ (Єрусалимъ), до котрого о̂тносить ся, єсть звычайно рода женьского. Трудно̂сть тую розвязують толкователѣ, кажучи, що така перемѣна рода єсть въ євр. языцѣ звычайна, и що имена мѣсть суть въ то̂мъ языцѣ такожь рода мужеского. Гдеяки̂ о̂тносять сей мѣстоименникъ **є҆гѡ̀** до Бога, поясняючи сей стихъ такъ: Основани̂ Богомъ на горахъ святыхъ врата Сіона або Єрусалимъ любить Богъ бо̂льше нѣжь всѣ инши̂ мѣста израильски̂. — **На гора́хъ ст҃ы́хъ.** Єрусалимъ лежавъ на трохъ горахъ. Впрочемъ зри поясненє Пс. 75, 5. Духовными по̂дпорами, по̂двалинами

3. а) **Пресла́внаѧ глаго́лашасѧ ѡ҆ тебѣ̀ гра́де Бж҃їй.**
4. **Помѧнꙋ̀ Раа́въ и҆ Вавѵлѡ́на вѣ́дꙋщыхъ мѧ̀: и҆**
сѐ и҆ноплемє́нницы и҆ Тѵ́ръ, и҆ лю́дїе Є҆ѳїо́пстїи,
5. **сі́и бы́ша та́мѡ.** б) **Ма́ти Сїѡ́нъ рече́тъ: чело-**
вѣ́къ и҆ человѣ́къ роди́сѧ въ не́мъ: и҆ то́й ѡ҆снова̀

а) Ис. 54, 8.; 62, 3. б) Гал. 4, 26.

Церкви суть апостолы и ихъ наслѣдники. Зри Єф. 2, 20. — **Лю́битъ Гдⷭ҇ь** и пр. Зри поясненє выс. ст. 1.

3. **Пресла́внаѧ** и пр. Много славныхъ, величавыхъ и красныхъ рѣчей предсказано о тобѣ, мѣсто Боже, Церкве єго свята! Ти̂ предсказани̂ рѣчи, ти̂ Божи̂ пророцтва наводить псаломникъ въ слѣд. стихахъ, вироваджуючи самого Бога яко голосячого ти̂ пророцтва. Инши̂ величави̂ пророцтва о Єрусалимѣ зри Ис. 54, 8.; 62. 1. 3. 7.; 63, 18.; 66, 10. 20.; Зах. 1, 14.; 2, 3. 4. 12.; 8, 3.; 12, 2.; Агг. 2, 8 и сл.; Тов. 13, 13—17.; Апок. 21, 9 и сл.

4. **Помѧнꙋ̀** и пр. Я хочу поганьски̂ народы посвѣтити моєю благодатію, щобы навернули ся, щобы пôзнали мене, правдивого Бога. — **Раа́въ.** Євр. rahab значитъ гордый, надменный. Такъ называвъ ся Єгипетъ задля гордости єго царей. Зри Ис. 30, 7.; 51, 9. и Пс. 88, 11 — **Вавѵлѡ́на.** Нарôдъ халдейскій. — **И҆ноплемє́нницы.** Филистимы. Зри поясненє Пс. 59, 10. — **Тѵ́ръ и҆ лю́дїе Є҆ѳїо́пстїи.** Були се народы жіючи̂ на полудне и пôвнôчь ôтъ земли хананейскои. — Наведени̂ ту народы були давными ворогами народа израильского и ихъ релиґіи; они стоять ту яко представителѣ всѣхъ поганьскихъ нарôдôвъ, котри̂ при Божôй помочи мають колись вступити до Церкви Христовои. — **Сі́и бы́ша та́мѡ.** Яко горожане нового мѣста, яко члены Церкви Христовои. Часъ минувшій (**бы́ша**) бере ся въ пророцтвахъ яко часъ будучій; ту бо предсказує ся якась рѣчь съ такою певностію, мовь бы уже стала ся.

5. **Ма́ти Сїѡ́нъ** и пр. Сіонъ буде матерію нарôдôвъ до правдивого Бога наверненыхъ; всякого рода и

6. **и҆ Вы́шнїй. [а] Гдⷭ҇ь пов'ѣсть въ писа́нїи люде́й и҆**
7. **кнѧзе́й, си́хъ бы́вшихъ въ не́мъ. Ѩ҆́кѡ веселѧ́щихсѧ всѣ́хъ жили́ще въ тебѣ̀.**

Псало́мъ 87.

(Євр. 88.) — Молитва въ смутку и опущеню.

1. Пѣ́снь Ѱалма̀ сынѡ́мъ Коре́ѡвымъ въ коне́цъ, ѡ҆̂ Маелѣ́дѣ є҆́же ѿвѣща́ти, ра́зꙋма Є҆̂ма́нꙋ І҆̂и҆лтѧнинѡ.

а) Ис. 4. 3.; Єзек. 13, 9.

пола люди зродять ся тамъ до нового житя; самъ Всевышный основавъ и утвердивъ Сіона, и тому буде Сіонъ на всегда матерію народôвъ. Перши̂ слова сего стиха суть такъ подани̂ въ лат. текстѣ: чи Сіону говорити не будуть? Тымъ способомъ було бы выражене удивлене надъ тымъ, що слѣдуе. — **Человѣкъ и҆ человѣкъ.** Єсть се евраизмъ, значить: оденъ чоловѣкъ по другôмъ, всяки̂ люди.

6. **Гдⷭ҇ь пов'ѣсть** и пр. Якъ князѣ описують и числять свои народы, такъ и о Бозѣ говорить ся, що Богъ зачислить всѣ народы и всѣхъ князей, котри̂ увѣрять въ него яко въ правдивого Бога, до своихъ слугъ, до горожанъ свого Сіона (своеи Церкви), а навѣть славнѣйшихъ зъ нихъ буде сгадовати, описовати въ св. Письмѣ, въ исторіи, яка єсть исторією вѣрныхъ народôвъ и князѣвъ церковныхъ.

7. **Ѩ҆́кѡ веселѧ́щихсѧ** и пр. Тѣшать ся всѣ тіи, котри̂ въ тобѣ, о мѣсто Боже, о Церкве Христова, перебувають; ôтпущене бо грѣхôвъ, спокôй совѣсти, ôтроджене и приспособлене духовне на сынôвъ и дѣдичѣвъ Божихъ, надѣя будучои щастливости, велику радôсть приносять тымъ, що въ Сіонѣ с. є. въ Церквѣ мешкають; найбôльше же и совершенне веселіє находить ся въ горнôмъ Сіонѣ с. є. въ небѣ.

1. **Пѣснь Ѱалма̀** и пр. Многи̂ поясняють тую надпись такъ: Псаломъ до спѣву переданый сынамъ Коре-

2. **Г҃ди Б҃же спасе́нїѧ моегѡ̀, во дни̑ воззва́хъ ѿ**
3. **въ нощѝ предъ тобо́ю. Да вни́детъ предъ тѧ̀**
моли́тва моѧ̀, приклонѝ ѹ҆̑хо твоѐ къ моле́нїю
4. **моемꙋ̑: Ꙗ҆́кѡ и҆спо́лнисѧ ѕѡ́лъ дꙋша̀ моѧ̀, и҆**
5. **живо́тъ мо́й а҆̑дꙋ прибли́жисѧ. а) Привмѣне́нъ**
бы́хъ съ низходѧ́щими въ ро́въ: бы́хъ ꙗ҆̑кѡ че-
6. **ловѣ́къ безъ по́мощи: б) Въ ме́ртвыхъ свобо́дь,**

а) Пс. 27, 1.; Пл. Єр. 3, 6 б) Іов. 10, 21.

овымъ (зри Пс. 41.) **въ коне́цъ** (зри Пс. 4, 1.), щобы єго спѣвали въ супроводѣ музичного инструмента, званого по еврейски maheleth, на перемѣну по хорамъ; пѣснь поучаюча (зри Пс. 31.) Ємана Израильтянина. Въ 1. Пар. 15, 17. 19. сгадує ся о спѣваку Давида Єманѣ; однако чи той самъ Єманъ єсть авторомъ сего псалма, годѣ о тôмъ щось певного сказати. Сей псаломъ мѣстить въ собѣ скаргу засмученого, въ найбôльшôй нуждѣ находячого ся чоловѣка, просячого Бога о помôчь. Въ высшôмъ значеню можемъ сей псаломъ розумѣти о. І. Христѣ страдаючôмъ за насъ на деревѣ крестнôмъ. Сей псаломъ може ôтмавляти христіянинъ находячій ся въ смуткахъ, въ болѣзняхъ такъ тѣлесныхъ якъ и душевныхъ.

2. **Б҃же спасе́нїѧ моегѡ̀.** Ôтъ котрого я надѣю ся помочи, спасенія.

3. **Да вни́детъ** и пр. Нехай мя молитва буде припущена передъ твоє лице, нехай буде выслухана.

4. **Ѕѡ́лъ.** Смутку, болѣзней, нещасть. — **Живо́тъ** и пр. Я єсмь уже близькій гробу, смерти. (Пс. 6, 6.) Що до І. Христа зри Мат. 26, 38.

5. **Привмѣне́нъ бы́хъ** и пр. Зачислено мене уже до умираючихъ, стоячихъ уже надъ гробомъ. — **Безъ по́мощи.** Силы и люди опустили мене. Що до І. Христа зри Мат. 27, 46.

6. **Въ ме́ртвыхъ свобо́дь.** Єсмь уже свобôдный, а то ôтъ житя, єго утѣхъ и обовязкôвъ; єсмь свобôдный

ꙗ҆́кѡ ꙗ҆́звеннїи спѧ́щїи въ гро́бѣ, и҆̀хже не пома
нꙋ́лъ є҆сѝ ктомꙋ̀, и҆ ті́и ѿ рꙋкѝ твоеѧ̀ ѿринове́ни
7. бы́ша. Положи́ша мѧ̀ въ ро́вѣ преиспо́днѣмъ, въ
8. те́мныхъ и҆ сѣ́ни сме́ртнѣй. На мнѣ̀ оу҆тверди́сѧ
ꙗ҆́рость твоѧ̀, и҆ всѧ̀ во́лны твоѧ̀ наве́лъ є҆сѝ на
9. мѧ̀. а) Оу҆да́лилъ є҆сѝ зна́емыхъ мои́хъ ѿ менѐ:
положи́ша мѧ̀ ме́рзость себѣ̀: пре́данъ бы́хъ и҆

а) Пс. 30, 12.; Пс 37, 12.

на спосôбъ людей умершихъ, ôтлученый зъ посередъ людей. Зр. Іов. 3, 19; 4. Цар. 15, 5; 2. Пар. 26, 21. Що до І. Христа: Я умираю свобôдно, зъ власнои моеи воли, не змушеный до того никимъ; маю бо власть душу мою положити и назадъ приняти ю. (Іоа. 10, 18) — **Ꙗ҆́кѡ ꙗ҆́звенїи** и пр Я ставъ ся подôбнымъ до тыхъ, що ôтнесши раны въ битвѣ, померли. —**И҆̀хже не помѧнꙋ́лъ є҆сѝ ктомꙋ̀.** Пôсля понятія псаломника Богъ опѣкуе ся лишь жіючими на земли, въ адѣ же пробуваючіи не тѣшать ся тою опѣкою, мовъ бы Богъ о нихъ забувъ. Для того адъ (scheol) называе ся нпс. ст. 13 **землѧ̀ забве́нна.** Зри Ис. 38, 11.—**И҆ ті́и ѿ рꙋкѝ** и пр. Зъ твоеи помочи и опѣки выкиневй, котрымъ не даешь помôчнои руки, щобы ихъ привернути до житя.

7. **Положи́ша** и пр. Вороги або болѣзни мои здѣлали мене чоловѣкомъ погруженымъ въ найбôльшôй нуждѣ. Дуже глубока яма, темнота и тѣнь смертна, котра означае найгрубшу темноту, суть образами найбôльшои нужды, найбôльшого нещастя.

8. **Оу҆тверди́сѧ.** Тяжко спочала и угнетае мене.—**Всѧ̀ во́лны** и пр. Допусты Божй порôвнують ся ту съ навальницею, котра его майже цѣлкомъ заливае.

9. **Оу҆да́лилъ** и пр. Я зôставъ ôтъ всѣхъ моихъ пріятелей и знакомыхъ опущеный. Имовѣрно ôтносить ся тое до обридливои и заразливои хоробы, якъ на пр. до проказы, ôтъ котрои кождый сторонить щобы не заразити ся. О І. Христѣ говорить ся тутъ, що его опу-

10. **не и҆схожда́хъ. Ѻ҆чи̑ мои̑ и҆знемого́стѣ ѿ нище-**
ты̀: воззва́хъ къ тебѣ̀ Г҃и ве́сь де́нь, воздѣ́хъ къ
11. **тебѣ̀ рꙋ́цѣ мои̑.**[а)] **Є҆да̀ ме́ртвыми твори́ши чꙋдеса̀?**
и҆лѝ вра́чеве воскреса́тъ, и҆ и҆сповѣ́датсѧ тебѣ̀?
12. **Є҆да̀ повѣ́сть кто̀ въ гро́бѣ м҃лть твою̀, и҆ и҆сти-**

а) Пс 6, 6.

стали ученики въ часѣ его терпѣній, а св. Петръ навѣть пôдъ присягою казавъ, що его не знае. — **Положи́ша** и пр. Мои знакомî брндили ся моимъ видомъ, мали до мене ôтразу. — **Пре́данъ** и пр. Я впавъ въ руки лютыхъ ворогôвъ, зъ котрыхъ годѣ менѣ высвободити ся; або: есмь якъ бы затвореный въ вязницѣ и не могу публично показовати ся, понеже люди сторонятъ ôтъ мене. О І. Христѣ скажемъ, що ôнъ не мôгъ освободити ся зъ рукъ своихъ ворогôвъ, понеже мавъ умерти за спасеніе рода чоловѣчого.

10. **Ѻ҆чи̑ мои̑** и пр. Въ тôй нуждѣ потемнѣли, померкли, ослабли мои очи ôтъ плачу, вылявши уже всѣ свои слезы. — **Воздѣ́хъ** и пр. Я съ пôднесеными до горы руками моливъ тебе о помôчь. Зри Пс. 27, 2.; Пс. 76, 3.

11. **Є҆да̀ ме́ртвыми** и пр. Псаломникъ подае причину, для чого просить Бога, щобы его выбавивъ зъ небезпеченьства смерти и заховавъ при житю. Мовъ бы казавъ: умершимъ, котрî суть безъ чутя, надармо бы ты, Боже, оказовавъ твои чудеснî дѣла; однако рѣчею тебе гôдною и справедливою есть, щобы ты творивъ такî дѣла для жіючихъ, щобы тебе хвалили и свою вдячнôсть тобѣ оказовали. — **И҆лѝ вра́чеве** и пр. Чижь навѣть найславнѣйшî лѣкарѣ могуть воскресити якого умершого, щобы мôгъ тебе прославляти?

12. **Є҆да̀ повѣ́сть** и пр. Тôлько живî могуть межи людьми прославляти твою милôсть, твою вѣрнôсть въ сповненю твоихъ обѣтницъ; умершî, находячî ся въ гробѣ або въ адѣ, не могуть сего дѣлати (Пс. 6, 6.); тому, Боже, выбави мене зъ теперѣшного мого небезпе-

13. нꙋ твою̀ въ поги́бели? [а] Є҆да̀ позна́на бꙋ́дꙋтъ
въ тмѣ̀ чꙋдеса̀ твоѧ̑, и҆ пра́вда твоѧ̑ въ землѝ
14. забве́ннѣй? И҆ а҆́зъ къ тебѣ̀ Гдⷭ҇и воззва́хъ, и҆
15. ᲂу҆́трѡ моли́тва моѧ̀ предвари́тъ тѧ̀. Вскꙋ́ю Гдⷭ҇и
ѿрѣ́еши дꙋ́шꙋ мою̀? ѿвраща́еши лицѐ твоѐ ѿ

а) Іов. 10, 21. 22.

ченьства смерти, щобы я, доки жію, мôгъ прославляти тебе. -- **Въ поги́бели.** С. є. въ смерти, приносячôй конецъ, погибель чоловѣкови, въ адѣ, въ свѣтѣ пôдземнôмъ.

13. **Є҆да̀ позна́на** и пр. Єсть се тôлько розширенє мысли, выраженои въ попереднôмъ стиху. Мовъ бы казавъ: Въ адѣ (**въ тмѣ̀**) не можна уже прославляти чудесныхъ дѣлъ, якû Богъ творить людямъ на тôмъ свѣтѣ въ своимъ милосердію и вѣрности въ выконуваню своихъ обѣтницъ.—**Въ землѝ забве́ннѣй.** Зри выс. ст. 6.

14. **И҆ а҆́зъ къ тебѣ̀** и пр. Псаломникъ ободреный тыми гадками, молить ся съ тымъ бôльшою усильностію до Бога о помôчь. — **Оу҆́трѡ моли́тва** и пр. Я спѣшу до тебе съ моєю молитвою о помôчь заразъ зъ рана, єще передъ всходомъ сонця. Єсть се образъ представляючій ревнôсть въ молитвѣ и величину терпѣнія; сей образъ єсть взятый зъ тыхъ, котрû въ дуже важныхъ справахъ приходять дуже рано до дверій судій и т. п., и тамъ ждуть, щобы съ ними могли чимъ скорше бесѣдовати и свои справы до полагодженя предложити.

15. **Вскꙋ́ю Гдⷭ҇и** и пр. Чомужь бы Богъ мавъ єго довше не выслуховати? Чому бы мавъ Богъ ôткинути, лишити незаспокоєну тугу єго души и ôтказовати єму своєи помочи? Христіянинъ довженъ при тôмъ стиху погадати собѣ, що и єго молитвы Богъ неразъ не выслухує, бо або єго грѣхи стоять тому на перешкодѣ, або ôнъ зле, ненабожно молить ся, або молить ся о такû рѣчи, котрû єму суть непотрѣбнû або и шкôдливû. Относячи тіи слова до І. Христа, знаємъ, що Богъ не выслухавъ єго молитвы о ôтверненє чаши терпѣній, а то

16. менѐ? Ни́щь є҆́смь а҆́зъ, и҆ въ трꙋдѣ́хъ ѿ
ю҆́ности моеѧ̀: вознє́сжесѧ смири́хсѧ и҆ и҆знемо-
17. го́хъ. На мнѣ̀ преидо́ша гнѣ́ви твоѝ, ѹ҆страше́-
18. нїѧ твоѧ̀ возмꙋти́ша мѧ̀: Ѡ҆бышо́ша мѧ̀ ꙗ҆́кѡ
19. вода̀ ве́сь де́нь, ѡ҆держа́ша мѧ̀ вкꙋ́пѣ. Ѹ҆да́лилъ
є҆сѝ ѿ менѐ дрꙋ́га и҆ и҆́скреннѧго и҆ зна́емыхъ
мои́хъ ѿ страсте́й.

для того, понеже Спаситель нашъ мавъ добровôльно умерти за рôдъ людскій, щобы его ущастливити. Ôнъ просивъ своего Отца небесного о ôтверненє чаши терпѣній пôдъ условіємъ „а҆́ще возмо́жно“ (Мат. 26, 39.)

16. **Ни́щь є҆́смь** и пр. Я убогій и нужденный ôтъ самого дитиньства, я всегда проживавъ въ бѣдѣ та терпѣніяхъ, а коли я вырôсъ и укрѣпивъ ся вѣкомъ и достоинствомъ, то вразъ съ мною зрастали рôжнî бѣды, такъ що я занемагавъ ôтъ журбы и смутку. Въ ôтношеню до І. Христа можемъ сей стихъ такъ пояснити: Передъ принятємъ природы чоловѣчои бувъ я богатый и щастливый, но ставши ся чоловѣкомъ, уже ôтъ самого рождества зношу всякî терпѣня и невыгоды, вознесеный же на крестъ, утрачую силы и житє.

17. **На мнѣ̀ преидо́ша** и пр. На мене прійшли нещастя, зôсланî твоимъ гнѣвомъ; страшнî бѣды затревожили мене. Въ ôтношеню до І. Христа: Твôй гнѣвъ, мôй Отче, якій мавъ бы постигнути людей за ихъ грѣхи, затяжѣвъ на мнѣ, а страшна кара, яку бы они мали терпѣти, спала на мене, наповняючи мене тревогою яко чоловѣка.

18. **Ѡ҆бышо́ша мѧ̀** и пр. Єсть се розширенємъ попередного стиха. Образъ взятый зъ чоловѣка, котрый лежить на днѣ моря и котрого вода окружає зъ всѣхъ сторôнъ.

19. **Ѹ҆да́лилъ є҆сѝ** и пр. Моє нещастє єсть такъ велике, що навѣть найлучшî пріятелѣ мене опустили. — **Ѿ страсте́й.** Ôдôйшли ôтъ мене въ моихъ терпѣніяхъ або задля моихъ терпѣній. Зри выс. ст. 9.

Псало́мъ 88.

(Є р. 89.) — Просьба о выповненє Божихъ обѣтниць.

1. Ра́зꙋма Є҆ѳа́ма І҆и҆лтѧ́нина.
2. Млⷭ҇ти [а)] твоѧ̀ Гдⷭ҇и въ вѣ́къ воспою̀: въ ро́дъ и҆ ро́дъ возвѣщꙋ̀ и҆́стинꙋ твою̀ ᲂу҆сты̀ мои́ми.
3. Занѐ ре́клъ є҆сѝ: въ вѣ́къ млⷭ҇ть сози́ждетсѧ, на

а) Пс. 91, 3.

---

1 **Ра́зꙋма** и пр. Зри поясненє Пс. 87, 1. Allioli пише: О двохъ сгадує ся Єтамахъ, о однôмъ 1. Пар. 2, 6. 8., о другôмъ 3. Цар. 4, 31.; однако здає ся, що жаденъ зъ нихъ не єсть авторомъ сего псалма. Авторъ бо сего псалма живъ въ часѣ, коли дôмъ Давида прійшовъ до упадку (ст. 39—46.), и тому просить псаломникъ Бога, щобы ôтповѣдно своимъ обѣтницямъ (2—5.; 20—38.) пôднѣсъ дôмъ Давида до давнѣйшого стану. Здає ся отже, що сей псаломъ зôставъ написаный въ нещастливыхъ часахъ коротко передъ неволею вавилоньскою. Христїянинъ може ту мати на мысли шкоды дѣлани̂ въ виноградѣ Господнôмъ, и просити Бога, щобы зволивъ ôтповѣдно своимъ обѣтницямъ додавати своему царству на земли щоразъ бôльше росту и славы.

2. **Млⷭ҇ти твоѧ̀** и пр. На видъ сумного стану дому и царства Давида могло бы здавати ся, що Богъ ôттягнувъ ôтъ нихъ свою милôсть и що не додержавъ обѣтницѣ даной Давиду (2. Цар. 7, 8 и сл.) Однако псаломникъ вѣрить сильно, що Божа милôсть и вѣрнôсть въ додержаню здѣланыхъ обѣтниць (**и҆́стина**) тревають вѣчно. Тожь псаломникъ хоче всегда прославляти тую Божу милôсть и вѣрнôсть, котри̂ пôсля Божого выреченя и силою выразной, даной Давиду (ст. 3—5.) обѣтницѣ будуть вѣчно тревати.

3. **Въ вѣ́къ** и пр. Милôсть Божа порôвнує ся ту съ будынкомъ, котрого будова має тревати вѣчно, котрый не має николи упасти, якъ се тогда могло выдавати ся. — **На нбⷭ҇ѣхъ** и пр. Вѣрнôсть Бога въ своихъ обѣтни-

4. **нб҃сѣ́хъ оу҆гото́витсѧ и҆́стина твоѧ̀.** [а)] **Завѣща́хъ**
завѣ́тъ и҆збра̑ннымъ мои́мъ, клѧ́хсѧ Дв҃ду рабꙋ̀
5. **моемꙋ̀. До вѣ́ка оу҆гото́валю сѣ́мѧ твоѐ, и҆ сози́ж-**
6. **дꙋ въ ро́дъ и҆ ро́дъ престо́лъ тво́й. И҆сповѣ́дѧтъ**
нб҃са̀ чꙋдеса̀ твоѧ̀ Гд҇и, и҆́бо и҆́стинꙋ твою̀ въ
7. **цр҃кви ст҃ы́хъ.** [б)] **Ꙗ҆́кѡ кто̀ во ѻ҆́блацѣхъ оу҆ра-**
вни́тсѧ Гд҇еви? оу҆подо́битсѧ Гд҇еви въ сынѣ́хъ

а) 2 Цар. 7, 12.; Пс. 131, 11. б) Пс. 85, 8.

цяхъ єсть основана на небѣ, высоко понадъ змѣннымъ свѣтомъ, тому єсть она такъ само якъ небо незмѣнною, вѣчною.

4. **Завѣща́хъ** и пр. Псаломникъ высказує ту, на якôй то Божôй обѣтницѣ опирає ôнъ свою надѣю, ото на завѣтѣ Бога съ Давидомъ, котрого Богъ пôднѣсъ до царского достоинства. Присяга ôтносить ся до 2. Цар. 3, 9., а обѣтниця до 2. Цар. 7, 8—16. — **И҆збра̑ннымъ мои́мъ.** Давиду и єго потомкамъ. — **Клѧ́хсѧ.** Клятва має обѣцяну рѣчь представити яко дуже важну.

5. **До вѣ́ка** и пр. Се було Богомъ обѣцяно пôдъ условіємъ, єсли потомки (**сѣ́мѧ**) Давида позôстануть вѣрными Богу и єго закону. Дословно же сповнило ся се на Месіи, котрый бувъ по плоти потомкомъ Давида.

6. **И҆сповѣ́дѧтъ** и пр. Якъ же бы Богъ не мавъ додержати Давиду своєи обѣтницѣ, ôнъ, котрый въ своихъ благодатныхъ чудахъ и въ вѣрности въ выконуваню своихъ обѣтниць єсть навѣть для ангелôвъ предметомъ прославленя?! — **Нб҃са̀.** Ангелы. — мешканцѣ неба. — **Въ цр҃кви ст҃ы́хъ.** Въ зôбраню, громадѣ ангелôвъ, котрі̂ суть чистѣйші̂ ôтъ земскихъ существъ, суть святі̂. Зр. Іов. 15, 15.; Зах 14, 5. Гдеякі̂ мають ту на мысли людей побожныхъ на земли.

7. **Ꙗ҆́кѡ кто̀ въ ѻ҆́блацѣхъ** и пр. Богъ не лишь єсть милостивый и вѣрный въ своихъ приреченяхъ, но має такожь силу до выконаня своихъ обѣтниць; нѣкто бо не може що до могучости съ нимъ рôвнати ся. —

8. Бж҃їихъ? Бг҃ъ прославлѧ́емь въ совѣ́тѣ ст҃ы́хъ,
вє́лїй и҆ стра́шенъ є҆́сть надъ всѣ́ми ѡ҆крє́стными
9. є҆гѡ̀. Гд҃и Бж҃е си́лъ кто̀ подо́бенъ тебѣ̀? си́-
ленъ є҆сѝ Гд҃и, и҆ и҆́стина твоѧ̀ ѡ҆́крестъ тебє̀. a)
10. Ты̀ владычествꙋєши держа́вою морско́ю: возмꙋ-
11. щє́нїе же во́лнъ є҆гѡ̀ ты̀ ᲂу҆крочаєши. Ты̀ сми-
ри́лъ є҆сѝ, ꙗ҆́кѡ ꙗ҆звена, го́рдаго: мы́шцею си́лы

Въ ѡ҆блацѣхъ. Въ небѣ, межи мешканцями неба. — **Въ сынѣхъ Бж҃їихъ.** С. є. межи ангелами. Зр. Пс. 28, 1.

8. **Въ совѣтѣ ст҃ыхъ.** Въ тайнôй радѣ, котру Богъ ôтбуває съ ангелами, участниками єго тайныхъ совѣтôвъ. (Іов. 1, 6.; 2, 1.). — **Надъ всѣми ѡ҆крє́стными є҆гѡ̀.** Надъ всѣми ангелами. Богъ представляє ся ту яко царь, сидячій посередъ своихъ дворянъ, котрыхъ властію и силою безконечно перевысшає.

9. **И҆́стина твоѧ̀ ѡ҆́крестъ тебѐ.** Всьо въ около Бога свѣдчить о єго вѣрности въ обѣтницяхъ; ôнъ єсть тою вѣрностію немовъ опоясаный. Або: сеи вѣрности не можна ôтлучити ôтъ єго существа, она єсть сущнымъ прикметомъ Божимъ.

10. **Держа́вою морско́ю.** Має ту розумѣти ся могучôсть, сила, объявляюча ся въ пôдношеню болванôвъ морскихъ; она єсть густо часто символомъ бунту, упору народôвъ. Зр. Пс. 45, 4. Яко Господь моря оказавъ ся Богъ тогда, коли воды морскî утвердивъ мовъ стѣны, щобы уможливити Израильтянамъ перехôдъ черезъ море, и коли потôмъ затопивъ въ морю Єгиптянъ (ст. 11.).

11. **Го́рдаго.** Євр. rahab означає тутъ Єгипетъ або Фараона (Зри поясненє Пс. 86, 4) Сей гордый Єгипетъ, сего гордого Фараона упокоривъ и поваливъ Богъ съ такою легкостію, немовъ бы се бувъ чоловѣкъ смертельно зраненый. — **Мы́шцею.** Раменемъ; рамя єсть ту символомъ силы, могучости.

---

a) Пс. 106, 29.; Мат. 8, 26

12. **твоєѧ̀ расточи́лъ є҆сѝ врагѝ твоѧ̀. а) Твоѧ̀ сꙋ́ть**
нб҃са̀, и҆ твоѧ̀ є҆́сть землѧ̀: вселе́ннꙋю и҆ и҆сполне́нїє
13. **є҆ѧ̀ ты̀ ѡ҆снова́лъ є҆сѝ. Сѣ́веръ и҆ мо́ре ты̀ созда́лъ**
є҆сѝ. Ѳавѡ́ръ и҆ Є҆рмѡ́нъ ѡ҆ и҆́мени твое́мъ
14. **возра́дꙋетасѧ. Твоѧ̀ мы́шца съ си́лою: да ᲂу҆крѣпи́тсѧ**
рꙋка̀ твоѧ̀, и҆ вознесе́тсѧ десни́ца твоѧ̀.

а) Быт. 1, 1.

12. **Твоѧ̀ сꙋ́ть** и пр. Богъ єсть найвысшимъ Господемъ вселеннои. — **И҆сполне́нїє є҆ѧ̀.** Всѣ твари, наповнюючі̑ вселенну; всѣ они суть пôдчинені̑ могучости и волѣ Божôй.

13. **Мо́ре.** Море означає въ св. Письмѣ звычайно сторону западну. понеже велике середземне море лежало на западъ ôтъ земли хананейскои. Тутъ однако въ противоположеню до стороны пôвнôчнои (**сѣ́веръ**) мусимъ пôдъ тымъ моремъ розумѣти сторону полудневу, а то, море червоне, лежаче на полудне ôтъ земли хананейскои, котре впрочемъ въ св. Письмѣ неразъ коротко моремъ называє ся Зри Пс. 71, 8.; 113, 3. — **Ѳавѡ́ръ.** Лежачій на западѣ. —**Є҆рмѡ́нъ.** Гора лежача на всхôдъ. Перша гора означає тутъ западну, а друга всхôдну сторону свѣта. Пôвнôчь и полудне, всхôдъ и захôдъ означають ту цѣлый свѣтъ, котрый яко сотвореный ôтъ Бога єсть єго власностію. — **Ѡ҆ и҆́мени твое́мъ возра́дꙋетасѧ.** Таворъ и Єрмонъ були то двѣ найкрасші̑ и найбôльші̑ горы въ Палестинѣ; тожь псаломникъ выбирає ихъ для означеня сторôнъ свѣта; они красою и величиною своєю немовъ радують ся, прославляючи своего Сотворителя. Гдеякі̑ видять тутъ предсказанє переображеня І. Христа на горѣ Таворскôй, тѣшачôй ся задля того приключеня вѣчною славою.

14. **Твоѧ̀ мы́шца** и пр. Ты, Боже, єсь всемогучій, окажи твою могучôсть въ теперѣшнôй нашôй нуждѣ, здѣлай зъ тои твоеи могучости ужитокъ супротивъ ворогôвъ твого народа.

15. [а] **Пра́вда и҆ сꙋдба̀ ᲂу҆гото́ванїе престо́ла твоегѡ̀:**
млⷭ҇ть и҆ и҆́стина предъи́детѣ предъ лице́мъ тво-
16. **и҆́мъ. Бл҃же́ни лю́дїе вѣ́дꙋщїи воскликнове́нїе: Гдⷭ҇и**
17. **въ свѣ́тѣ лица̀ твоегѡ̀ по́йдꙋтъ: И҆ ѡ҆ и҆́мени**
твое́мъ возра́дꙋютсѧ ве́сь де́нь, и҆ пра́вдою тво-
18. **е́ю вознесꙋ́тсѧ. Ꙗ҆́кѡ похвала̀ си́лы и҆́хъ ты̀ є҆сѝ,**
и҆ въ благоволе́нїи твое́мъ [б] **вознесе́тсѧ ро́гъ**
19 **на́шъ.** [в] **Ꙗ҆́кѡ Гдⷭ҇не є҆́сть застꙋпле́нїе, и҆ ст҃а́гѡ**

а) Пс. 92, 2. б) Лук. 1, 69 в) Пс. 3, 4.; Пс. 83, 10.

---

15. **Пра́вда и҆ сꙋдба̀.** Справедливôсть и належите єи выконуванє. — **Ѹ҆гото́ванїе.** Се, що передъ уставленємъ престола мусить бути спорядженє, устроєнє, пôдстава, основа. На справедливости почиває тревалôсть и добро кождого царства. — **Млⷭ҇ть и҆ и҆́стина** и пр. Ты, Боже, єсь рôвно могучимъ якъ милостивымъ и вѣрнымъ въ своихъ обѣтницяхъ. Зри поясненє Пс. 84. 14

16. **Бл҃же́ни лю́дїе** и пр. Такій то Богъ давъ Давиду обѣтницю, котру ôнъ (пôсля ст. 6—15) хоче и може выповнити. Щастливый отже нарôдъ, котрый може величати такого Бога, знаючи зъ опыта, якъ добрымъ и милостивымъ єсть для него той Богъ.—**Въ свѣ́тѣ лица̀** и пр. Такій нарôдъ буде и на дальше дôзнавати твоеи доброты и єму буде добре вело ся.

17. **И҆ ѡ҆ и҆́мени** и пр. Сей нарôдъ буде безнастанно тѣшити ся твоєю добротою и памятєю твого имени. — **Пра́вдою** и пр. Ôнъ буде величати ся твоєю справедливостію, знаючи, що ты надъ нимъ чуваєшь и що противъ єму ничь зашкодити не може.

18. **Ꙗ҆́кѡ похвала̀** и пр. Сей нарôдъ має свою силу въ тобѣ, и тымъ ôнъ величає ся. — **Въ благоволе́нїи** и пр. Твоєй милости завдячує ôнъ свою силу и свою побѣду надъ ворогами. — **Ро́гъ.** Сила, котрои символомъ єсть рôгъ.

19. **Ꙗ҆́кѡ Гдⷭ҇не** и пр. Самъ Господь пôднявъ ся боронити насъ, помагати намъ, ôнъ, котрый єсть нашимъ

20. Ї҃илева царѧ̀ на́шегѡ. Тогда̀ глаго́лалъ є҆сѝ въ
видѣ́нїи сынѡвѡ́мъ твои̑мъ, и҆ ре́клъ є҆сѝ: поло-
жи́хъ по́мощь на си́лнаго, вознесо́хъ и҆збра́ннаго
21. ѿ люде́й мои́хъ: [а] Ѡ҆брѣто́хъ Д҃вда раба̀ моего̀:
22. є҆ле́емъ ст҃ы́мъ мои́мъ пома́захъ є҆го̀: [б] Ꙗ҆́ко ру-

а) 1. Цар. 16, 13.; Дѣян. 13, 22 б) Ис. 41, 10

царемъ. Зр. 1. Цар. 8, 7. — **Ст҃а́гѡ Ї҃илева.** Зри пояснене Пс. 70, 22.

22. **Тогда̀ глаго́лалъ** и пр. Тогда, коли ты, Боже, заключавъ завѣтъ съ Давидомъ (ст. 4, 5), обѣцявъ-єсь устами пророкôвъ, що будешь помôчникомъ, опѣкуномъ Давида и єго потомкôвъ а рôвно и цѣлого народа израильского. — **Въ видѣ́нїи.** Зри пояснене Числ. 12, 6. — **Сыновѡ́мъ твои́мъ.** Натану и Давиду. Иншî мають ту на мысли Самуила и Натана. — **Положи́хъ** и пр. Мою помôчь положилъ я на него (Давида), я здѣлавъ єго моимъ посередникомъ, щобы ôнъ въ моей силѣ помагавъ народови. — **Вознесо́хъ** и пр. Я выбравъ Давида зъ могo народа и пôднѣсъ єго зъ стану пастушного до царского достоинства, щобы въ моимъ имени и пôдъ моимъ покровомъ управлявъ народомъ израильскимъ. — Бесѣда Бога продовжає ся ажь до ст. 38.

21. **Ѡ҆брѣто́хъ Д҃вда** и пр. Говорить ся о Бозѣ на способъ людей, якобы шукавъ старанно межи всѣми Израильтянами, кого бы здѣлавъ ихъ царемъ, а въ кôнци найшовъ Давида, ôтзначаючого ся передъ всѣми другими Израильтянами рѣдкими чеснотами и прикметами. — **Є҆ле́емъ** и пр. Царѣ и священики бували помазованî святымъ єлеємъ, на знакъ, що до справованя свого уряду отримують потрѣбну помôчь ôтъ Бога. Се, що псаломникъ въ тôмъ стиху и въ стихахъ слѣдуючихъ говорить образово о Давидѣ, ôтносить ся въ духовнôмъ значеню до І. Христа въ єго вывысшеню ажь до ст. 38, а въ єго пониженю ôтъ ст. 39—52.

22. **Ꙗ҆́ко рука̀** и пр. Ôтъ сего стиха до ст. 25 подає Богъ причины, для чого помазавъ Давида. Богъ пома-

ка̀ моѧ̀ застꙋ́питъ є҆го̀, и҆ мы́шца моѧ̀ ѹ҆крѣпи́тъ
23. є҆го̀. а) Ничто́же ѹ҆спѣ́етъ вра́гъ на него̀,
и҆ сы́нъ беззако́нїѧ не приложи́тъ ѡ҆ѕло́бити є҆го̀.
24. И҆ссѣкꙋ̀ ѿ лица̀ є҆гѡ̀ враги̑ є҆гѡ̀, и҆ ненави́дѧщыѧ
25. є҆го̀ повѣждꙋ̀. И҆ и҆́стина моѧ̀ и҆ ми́лть моѧ̀ съ
ни́мъ, и҆ ѡ҆ и҆́мени моє́мъ вознесе́тсѧ ро́гъ є҆гѡ̀.
26. б) И҆ положꙋ̀ на мо́ри рꙋ́кꙋ є҆гѡ̀, и҆ на рѣка́хъ

а) 2. Цар. 7, 10. б) Пс. 71, 8.; Апок. 10, 2.

завъ Давида, понеже хоче бути єго могучимъ помôчникомъ; єлей єсть символомъ силы, могучости. — **Ѹ҆крѣпи́тъ є҆го̀.** Щобы бувъ сильнѣйшимъ ôтъ непріятелей; вооружить єго противъ нимъ.

23. **Ничто́же ѹ҆спѣ́етъ** и пр. Ворогъ не переможе єго. — **Сы́нъ беззако́нїѧ.** Чоловѣкъ злобный, котрый єго невинно переслѣдує. Такій чоловѣкъ называє ся сыномъ беззаконія, понеже єсть съ беззаконіємъ въ такôй стислôй звязи якъ дитина съ своими родичами. — **Ѡ҆ѕло́бити.** Се слово значить ту шкодити, утискати, докучати.

24. **И҆ссѣкꙋ̀** и пр. Се оказавъ Богъ въ многихъ славныхъ побѣдахъ, яки̂ Давидъ ôтнѣсъ надъ чужими непріятельскими народами. Хотяй тіи народы були и якъ сильни̂ Богъ не допустивъ, щобы они побѣдили Давида, щобы покорили нарôдъ израильскій пôдъ свою власть, — хотяй Давидъ дôзнававъ много бѣдъ въ своєй власнôй земли зъ стороны безбожныхъ ворохобниковъ.

25. **И҆ и҆́стина** и пр. Богъ оказовавъ Давиду свою вѣрнôсть въ додерживаню своихъ обѣтницъ, а доброту свою въ прощеню єго грѣхôвъ, задля котрыхъ мôгъ бувъ справедливо свои обѣтницѣ ôткликати.—**Ѡ҆ и҆́мени моє́мъ.** Моєю могучостію, при моєй могучôй помочи. — **Ро́гъ є҆гѡ̀.** Єго сила и могучôсть.

26. **И҆ положꙋ̀** и пр. Мовъ бы казавъ: Ôнъ має царствовати ôтъ моря середземного ажь до Евфрата. Евфратъ може ту называти ся рѣками, понеже подôбно

27. десни́цꙋ є҆гѡ̀. То́й призове́тъ мѧ̀: а) ѻ҆́ц҃ъ мо́й
є҆сѝ ты̀, Б҃ъ мо́й и҆ засту́пникъ спасе́нїѧ моегѡ̀.
28. б) И҆ а҆́зъ пе́рвенца положꙋ̀ є҆го̀, в) высока̀ па́че
29. ц҃ре́й земны́хъ. Въ вѣ́къ сохраню̀ є҆мꙋ̀ млⷭ҇ть

а) 2. Цар 7, 14.; Євр 1, 5. б) Кол. 1, 18. в) Апок. 19, 16.

якъ Ниль дѣлить ся на многі̂ рамена. Сей стихъ подає отже въ короткости найдальші̂ границѣ обѣцяной земли (Исх. 23, 31.; Числ. 34, 3.), до якихъ дôйшло царство израильске пôдъ панованемъ Давида и Соломона. Зри Пс. 71, 8. Въ духовнôмъ значеню мають тѝ слова розумѣти ся о І. Христѣ, котрого Давидъ бувъ прообразомъ а котрому Богъ ôтдавъ царство надъ морями, рѣками и въ загалѣ надъ цѣлымъ свѣтомъ.

27. **То́й призове́тъ** и пр. Такъ близкимъ буде ôтношенє межи Богомъ а царемъ израильскимъ зъ дому Давида, що тойже буде мôгъ Бога называти своимъ отцемъ и помôчникомъ, спасаючимъ его зъ кождого небезпеченьства. Зри 2. Цар. 7, 14. Слова сего стиха ôтносять ся въ духовнôмъ значеню до І. Христа, котрый одинъ мôгъ сказати до Бога: Отцемъ моимъ єсь ты що до божества а Богомъ що до чоловѣчества. Зри Євр. 1. 5.

28. **И҆ а҆́зъ пе́рвенца** и пр. Мовъ бы казавъ; Всѣ, навѣть поганьскі̂ царѣ суть моими сынами (Пс. 81, 6.), однако царь израильскій буде мати першеньство передъ всѣми царями. І. Христосъ называє ся єдинороднымъ пôсля божества; перворõднымъ же пôсля чоловѣчества называє ся І. Христосъ яко першій призначенємъ, яко першій въ воскресенію до житя безсмертного (Кол. 1. 18.), яко посѣдаючій права перворõдныхъ, которого Богъ положѝ наслѣ́дника всѣ́мъ. (Євр. 1, 2.) — **Высока̀ па́че ц҃ре́й земны́хъ**. А и тіи слова ôтносять ся въ духовнôмъ значеню до І. Христа, царя всѣхъ царей, Господа всѣхъ господствуючихъ.

29 **Въ вѣ́къ сохраню̀** и пр. Тоє благодатне ôтношенє межи Богомъ а Давидомъ має пôсля Божои обѣт-

30. мою̀, и҆ завѣ́тъ мо́й вѣ́ренъ є҆мꙋ̀. И҆ положꙋ̀ въ
вѣ́къ вѣ́ка сѣ́мѧ є҆гѡ̀, [а] и҆ престо́лъ є҆гѡ̀ ꙗ҆́кѡ
31. дні́е нб҃а. А҆́ще ѡ҆ста́вѧтъ сы́нове є҆гѡ̀ зако́нъ
32. мо́й, и҆ въ сꙋдба́хъ мои́хъ не по́йдꙋтъ: А҆́ще
ѡ҆правда̑нїѧ моѧ̀ ѡ҆сквернѧ́тъ, и҆ за́повѣдей мо-
33. и́хъ не сохранѧ́тъ: [б] Посѣщꙋ̀ жезло́мъ беззакѡ́-

а) Пс. 71, 5.; 2. Цар. 7, 13.; Дан. 2, 44. б) 2. Цар. 7, 14.

ницѣ и Божого завѣта тревати вѣчно; оно мае розтягати ся и на потомкôвъ Давида, при котрыхъ мае оставати всегда престолъ царскій (ст. 30.) — **Вѣ́ренъ є҆мꙋ̀.** Завѣтъ и обѣтниця дана Давиду (2. Цар. гл. 7.) мають бути якъ найвѣрнѣйше додержанй.

30. **И҆ положꙋ̀** и пр. Се сповнило ся дословно на І. Христѣ, котрый яко потомокъ Давида по плоти мае царствовати во вѣки. — **Ꙗ҆́кѡ дні́е нб҃а.** Якъ довго небо тревати буде. Що до Давида и его потомкôвъ суть тй слова гиперболичнымъ означенемъ дуже довгого ихъ царствованя (зр. Второз. 11, 21.), що до царства І. Христа служать тй слова до означеня вѣчности.

31. **А҆́ще ѡ҆ста́вѧтъ** и пр. Въ случаю, если бы потомки Давида стали ся невѣрными Божому закону (ст. 31. 32.) обовязуе ся Богъ, що выступить противъ нихъ съ своими карами, но що ихъ не ôткине ôтъ себе (ст. 33—35.), — **Въ сꙋдба́хъ мои́хъ.** Въ лат.: въ судахъ моихъ. Зри поясненe Второз. 4, 1.

32. **Ѡ҆правда̑нїѧ моѧ̀.** Мои справедливй заповѣди, приписы. Зри поясненe Второз. 4, 1.

33. **Посѣщꙋ̀ жезло́мъ.** Укараю по ôтцѣвски, щобы провинившихъ привести до опамятаня, а не щобы ихъ забити. — **Ра́нами.** Въ лат.: рôзгами, бичами, с. е. строгими, дôткливыми карами. О такихъ карахъ читаемъ 2. Цар. 24, 13. а такожь въ другихъ книгахъ Царствъ. тоже у пророкôвъ Еремін и Езекіиля.

34. нїа и́хъ, и ра́нами непра́вды и́хъ. Ми́лость же
мою̀ не разорю̀ ѿ ни́хъ, ни превреждꙋ̀ въ и́сти-
35. нѣ мое́й: а) Нижѐ ѡскверню̀ завѣ́та моегѡ̀, и
36. исходѧ́щихъ ѿ ѹ́стъ мои́хъ не ѿве́ргꙋсѧ. Єди́-
ною клѧ́хсѧ ѡ ст҃ѣ́мъ мое́мъ, а́ще Дв҃дꙋ солжꙋ̀:
37. б) Сѣ́мѧ егѡ̀ въ вѣ́къ пребꙋ́детъ, и престо́лъ
38. егѡ̀ ꙗ҆́кѡ со́лнце предомно́ю: И ꙗ҆́кѡ лꙋна̀ со-
верше́на въ вѣ́къ: в) и свидѣ́тель на нб҃сѝ вѣ́-
39. ренъ. Ты́ же ѿри́нꙋлъ є҆сѝ и ѹ҆ничижи́лъ, него-

а) 2. Цар. 7, 16. б) 2. Цар. 7, 16; Пс 71, 17.; Лук. 1, 33.; Іоа. 12, 34. в) Апок. 1, 5.

---

34. **Ми́лость же мою̀** и пр. Обѣтниць моихъ милосерно и ласкаво имъ удѣленыхъ не ôткличу. — **Ни превреждꙋ̀** и пр. Не ôткину ихъ ôтъ себе, шкодячи тымъ самымъ моей вѣрности въ обѣтницяхъ, нарушуючи ю.

35. **Завѣ́та моегѡ̀.** Зри выс. ст. 4.— **Исходѧ́щихъ** и пр. Моихъ даныхъ обѣтниць.

36. **Єди́ною.** Разъ я клявъ ся и тая клятва не може бути ôткликана. — **Ѡ ст҃ѣ́мъ мое́мъ.** На мою святôсть. — **А́ще Дв҃дꙋ солжꙋ̀** С. є. не солжу Давиду. Єсть се євраизмъ, въ которôмъ частиця **а́ще** має значенє заперечуюче. Иншî подають таку мысль: єсли бы я зôлгавъ Давиду, не перечу, що названо бы мене не цѣлкомъ вѣрнымъ въ обѣтницяхъ.

37. **Сѣ́мѧ є҆гѡ̀** и пр. Потомство Давида буде вѣчно царствовати. Тіи слова належить въ духовнôмъ значеню розумѣти о І. Христѣ и о єго вѣчнôмъ царствованю. Зри выс. ст. 30. – **Ꙗ҆́кѡ со́лнце.** Зри поясненє Пс. 71, 5.

38. **Ꙗ҆́кѡ лꙋна̀ соверше́на.** Якъ мѣсяць устроєный, сотвореный єсть вѣчный. Зри Пс. 71, 5. — **Свидѣ́тель** и пр. Єсть нимъ самъ Богъ, котрый собою кленє ся, и тому самъ єсть свѣдкомъ. (Євр. 6, 16 и сл.; Іов. 16, 19.)

39. **Ты́ же ѿри́нꙋлъ** и пр. Псаломникъ порôвнує съ наведеною Божою обѣтницею сумный теперѣшный станъ дому Давидового и народа израильского (ст.

40. довáлъ є҆сѝ помáзаннаго твоегѡ̀. [а] Разори́лъ
є҆сѝ завѣ́тъ рабá твоегѡ̀, ѡ҆скверни́лъ є҆сѝ на
41. земли̇̀ ст҃ы́ню є҆гѡ̀. [б] Разори́лъ є҆сѝ всѧ҄ ѡ҆пло́ты
42. є҆гѡ̀, положи́лъ є҆сѝ тве́рдѧ є҆гѡ̀ стрáхъ. [в] Рас-
хищáх у є҆гѡ̀ всѝ мимоходѧ́щїи пꙋте́мъ, бы́сть
43. поноше́нїе сосѣ́дѡмъ свои́мъ. Возвы́силъ є҆сѝ
десни́цꙋ стꙋжáющихъ є҆мꙋ̀, возвесели́лъ є҆сѝ всѧ҄

а) Пс. 43, 10. б) Пл. Єр. 2, 6. в) Пс. 30, 12.; Пс. 43, 14.

39—46.). Ото, каже ôнъ, здає ся, якобы Богъ ôткинувъ Давида въ своимъ потомку, въ теперѣшнôмъ царю (**помáзаннаго твоегѡ̀**), якобы зломивъ дану обѣтницю. Слѣдуе описъ нужденного стану, въ якôмъ теперь царство израильске находить ся.

40. **Разори́лъ є҆сѝ** и пр. Здає ся, якобы ты нарушивъ завѣтъ заключеный съ Давидомъ. — **Ст҃ы́ню є҆гѡ̀.** Ты допустивъ, що єго посвячена особа зôстала понижена, обезславлена. Въ євр. текстѣ есть бесѣда о вѣнцю царскôмъ яко символѣ царскои власти, находячои ся теперь въ найбôльшôмъ пониженю. (Thalhofer.) О тôмъ зри примѣръ 2. Пар. гл. 12.

41. **Всѧ҄ ѡ҆пло́ты є҆гѡ̀.** Всё, що царю могло служити до охороны; ты здѣлавъ єго безсильнымъ. — **Положи́лъ є҆сѝ** и пр. Ты здѣлавъ єго твердынѣ предметомъ страху, с. є. щобы мы въ нихъ бояли ся и дрожали, знаючи, що они не суть досыть обварованѝ для нашои охороны передъ неприятелемъ.

42. **Расхищáх у є҆гѡ̀** и пр. Въ послѣдныхъ часахъ передъ неволею вавилоньскою були Палестина, нарôдъ и царь выставленѝ всегда на рабунокъ окрестныхъ могучихъ царствъ и на ихъ поругу. Образъ есть ту взятый зъ винницѣ, позбавленои огородженя и выставленои задля того на шкоды зъ стороны переходячихъ людей.

43. **Возвы́силъ є҆сѝ** и пр. Ты здѣлавъ сильнѣйшими ôтъ него ворогôвъ єго, котрыхъ ты обѣцявъ (ст. 24.)

44. врагѝ є҆гѡ̀. Ѿвратѝлъ є҆сѝ по́мощь меча̀ є҆гѡ̀, и҆
45. не застꙋпи́лъ є҆сѝ є҆го̀ въ бра́ни. Разори́лъ є҆сѝ
ѿ ѡ҆чище́нїѧ є҆го̀, престо́лъ є҆гѡ̀ на зе́млю по-
46. ве́рглъ є҆сѝ. Оу҆ма́лилъ є҆сѝ днѝ вре́мене є҆гѡ̀:
47. ѡ҆блїѧ́лъ є҆сѝ є҆го̀ стꙋдо́мъ. [a] Доко́лѣ Гдⷭ҇и ѿвра-
ща́ешисѧ въ коне́цъ? разжже́тсѧ ꙗ҆́кѡ ѻ҆́гнь гнѣ́въ
48. тво́й? Помѧнѝ, кі́й мо́й соста́въ: є҆да́ бо всꙋ́е

а) Пс. 12, 2.

знищити. Они спровадили упадокъ дому Давидового и теперь радують ся зъ того. — **Стꙋжа́ющихъ є҆мꙋ̂.** Утискаючихъ, гноблячихъ єго.

44. **По́мощь меча̀ є҆гѡ̀.** С. е. помôчь, яку давнѣйше подававъ побѣдоносный мечь царя народови, або такожь помôчь, яку Богъ дававъ єго мечу, дѣлаючи єго побѣдоносны мъ. — **Въ бра́ни.** На вôйнѣ, въ часѣ битвы.

45. **Разори́лъ є҆сѝ** и пр. – Ты позбавивъ єго блеску, єго славы; ты выпровадивъ єго зъ стану, въ якôмъ оказовало ся єго царство яко вôльне ôтъ всякои хибы, яко повне блеску. Гдеякû мають ту на мысли законне очищенє, котре стало ся для царя невозможнымъ, понеже устало приношене жертвъ въ святынѣ.

47. **Оу҆ма́лилъ є҆сѝ** и пр. Ты скоротивъ часъ єго царства, о котрôмъ ты сказавъ, що буде вѣчне. Allioli же ôтносить се до того, що передъ упадкомъ юдейского царства пановали єго царѣ лишь дуже коротко. — **Ѡ҆блїѧ́лъ** и пр. Ты покрывъ царя твого народа зневагою и ганьбою.

47. **Доко́лѣ Гдⷭ҇и** и пр. Якъ довго, пытає ся псаломникъ, має тревати сей сумный станъ царства и народа израильского? — **Въ коне́цъ.** Цѣлкомъ, лишаючи насъ всякои твоєи помочи. Зри впрочемъ поясненє сего стиха Пс. 78, 5.

48. **Помѧнѝ** и пр. Мовъ бы казавъ: Не передавай насъ погибели! Сгадай, що мы и такъ не жіємъ довго; або чи мавъ бы бувъ чоловѣкъ народити ся надармо

49. **созда́лъ є҆сѝ всѧ̀ сы́ны человѣ́ческїѧ? Кто́ є҆́сть**
человѣ́къ, а) **и҆̀же поживе́тъ и҆ не ᲂу҆́зритъ сме́рти?**
50. **и҆зба́витъ дꙋ́шꙋ свою̀ и҆з̾ рꙋкѝ а҆́довы?** б) **Гдѣ̀**
сꙋ́ть ми́лѡсти твоѧ̀ дре́внїѧ Г҃ди, и҆̀миже клѧ́л-
51. **сѧ є҆сѝ Д҃вдꙋ во и҆́стинѣ твое́й? Помѧнѝ Г҃ди**
поноше́нїе ра̑бъ твои́хъ, є҆́же ᲂу҆держа́хъ въ нѣ́дрѣ
52. **мое́мъ мно́гихъ ѧ҆зы̑къ: И҆̀мже поноси́ша вразѝ**
твоѝ Г҃ди, и҆̀мже поноси́ша и҆змѣне́нїю хрⷭ҇та̀ тво-

а) Пс. 48, 10.; Сір. 14, 18 б) 2. Цар. 7, 15.

с. є. тôлько на тоє, щобы терпѣвъ нужду? Сего ты певно не хотѣвъ въ твоєй любви! Псаломникъ покликує ся отже не лишь на вѣрнôсть Бога въ своихъ обѣтницяхъ, но такожь на єго любовь. — **Состáвъ.** Часъ житя, опредѣленый чоловѣкови закономъ природнымъ.

49. **Кто́ є҆́сть человѣ́къ** и пр. Коротке и повне журбъ єсть тоє земне житє наше и никто не може ухилити ся ôтъ смерти; тому, Боже, помилуй насъ и ôтверни ôтъ насъ твôй гнѣвъ. Слово **а҆́дъ** має ту отже значенє смерти, гробу, свѣта пôдземного. Зри поясненє Пс. 6, 6.

50. **Гдѣ̀ сꙋ́ть ми́лѡсти** и пр. Где дѣла ся твоя давна милôсть, котру ты оказовавъ Давиду вѣрно пôсля твоихъ обѣтниць, потвердженыхъ твоєю клятвою? Окажи намъ тую милôсть и теперь!

51. **Помѧнѝ Г҃ди** и пр. Сгадай, Господи, на ганьбу, яку нанесли такъ многî поганьскî народы твоимъ слугамъ (твому выбраному народови), яка тяжить на моимъ серцю и справляє менѣ бôль душевный, котрый єсть для мене тымъ тяжшій, понеже не могу єго оказати на внѣ, щобы вороги єще бôльше зъ мене не насмѣвали ся.

52. **И҆̀мже.** Се стягає ся до слова **поноше́нїе** (ст. 51.). — **И҆змѣне́нїю** и пр. Вороги ругали ся зъ нещастя дому Давидового, уважаючи тоєже съ поругою яко за-

53. егѡ̀. Бл҃гослове́нъ Гдⷭ҇ь въ вѣ́къ: бꙋ́ди, бꙋ́ди.

Псало́мъ 89.

(Євр. 90) — Прошенє о милосердіє для зникомого чоловѣка.

1. Мл҃тва Мѡѷсе́а человѣ́ка Бж҃їѧ.

мѣну за обѣцяне благословеніє; они кажуть, що Богъ ошукавъ свого помазанника, дôмъ Давидôвъ, даючи єму теперѣшный станъ соромный въ замѣну за сподѣване щасте.

53. **Бл҃гослове́нъ** и пр. Тымъ славословіємъ кôнчить ся трета книга псалмôвъ. Зри Пс 40, 14.

1. **Человѣ́ка Бж҃їѧ.** Слуги старого завѣта (Второз. 33, 1.) и пророка для нового завѣта. (Євр. 3, 5.). Пôсля мнѣнія св. Єронима и старыхъ рабинôвъ єсть Мойсей авторомъ сего псалма, коли то нарôдъ израильскій пôдносивъ въ пустынѣ ропотъ противъ Бога и Мойсея, задля чого Богъ выдавъ засудъ, що всѣ мужѣ ôтъ 20 лѣтъ и высше мають умерти и не оглядати обѣцянои земли, съ выняткомъ І. Навина и Халева. Зри Числ. гл. 14. Гдеяки̂ утверджають, що Мойсей написавъ сей псаломъ уже пôдъ конець 40-лѣтного походу Израильтянъ черезъ пустыню, коли то въ наслѣдокъ Божои кары згинула уже найбôльша часть упрямыхъ Израильтянъ. Сей псаломъ можемъ уважати яко молитву, котру Мойсей вложивъ въ уста народу о ôтверненє Божои кары. Скора смерть такъ многихъ тысячей людей могла оставшимъ ся при житю насунути гадку, якъ скоротечнымъ, переминаємымъ єсть людске житє и якъ страшнымъ єсть гнѣвъ Божій. Они пôзнали теперь, що дуже потребують помочи, котрои кромѣ одного Бога никто имъ подати не може. Гдеяки̂, якъ Менохій и др., приписують сей псаломъ Давиду, котрый впровадивъ въ

2. Гдⷭ҇и прибѣ́жище бы́лъ є҆си̑ на́мъ въ ро́дъ и҆ ро́дъ.
3. Пре́жде да́же гора́мъ не бы́ти и҆ созда́тисѧ землѝ
и҆ вселе́ннѣй, а) и҆ ѿ вѣ́ка и҆ до вѣ́ка ты̀
4. є҆сѝ. Не ѿвратѝ человѣ́ка въ смире́нїе, и҆ ре́клъ
5. є҆сѝ: ѡ҆брати́тесѧ сы́нове человѣ́честїи: б) Ꙗ҆́кѡ
ты́сѧща лѣ́тъ предъ ѻ҆чи́ма твои́ма Гдⷭ҇и, ꙗ҆́кѡ
де́нь вчера́шнїй, и҆̀же ми́мѡ и҆́де, и҆ стра́жа нощ-

тôмъ псалмѣ говорячого Мойсея. Въ высшôмъ значеню головна мысль сего псалма єсть, що наслѣдкомъ кождого грѣха єсть смерть, що благодать Божа, яку Христа ради отримуємъ, єсть правдивымъ щастємъ чоловѣка.

2. **Прибѣ́жище.** У Бога находить чоловѣкъ мовъ въ безпечнôмъ мешканю всегда охорону передъ нещастями и покрѣпляючій ôтпочинокъ. — **Въ ро́дъ и҆ ро́дъ.** По всѣ часы.

3. **Пре́жде да́же гора́мъ** и пр. Богъ єсть для немôчного чоловѣка такою безпечною охороною по всѣ часы, понеже єсть вѣчный, понеже бувъ уже передъ сотворенємъ свѣта и вѣчно жити буде.

4. **Не ѿвратѝ** и пр. Не допускай, Боже, щобы люди, переданî смерти въ наслѣдокъ грѣха первородного, єще глубше упали, умираючи передъ часомъ; ты бо самъ взываєшь ихъ до покаянія и наверненя; тожь помилуй ихъ, коли окажуть ся послушными сему твому вôзваню.

5. **Ꙗ҆́кѡ ты́сѧща лѣ́тъ** и пр. Помилуй, Боже, людей, коли покають ся, бо и такъ єсть житє людске въ порôвнаню съ твоєю вѣчностію лишь одною хвилькою, хотяй бы мало тревати якъ найдовше, якъ се було у патріярхôвъ. — **И҆̀же ми́мѡ и҆́де.** Часъ, котрый минувъ, выдає ся намъ єще коротшимъ. — **Стра́жа нощна́ѧ.** Треваюча чотыри або три годины. Зри поясненє Пс. 76, 5. Така стражь нôчна выдає ся сплячому мовъ одна хвиля.

а) Ис. 43, 13. б) 2. Петр. 3, 8.

6. на́ѧ. Оу҆ничиже́нїѧ и҆́хъ лѣ́та бꙋ́дꙋтъ, а) оу҆́трѡ
ꙗ҆́кѡ трава̀ ми́мѡ̀ и҆́детъ, оу҆́трѡ процвѣте́тъ, и҆̂
пре́йдетъ: на ве́черъ ѿпаде́тъ, ѡ҆̂жестѣ́етъ и҆̂ и҆з-
7. сѷнетъ. б) Ꙗ҆́кѡ и҆счезо́хомъ гнѣ́вомъ твои́мъ, и҆̂
8. ꙗ҆ростїю твое́ю смꙋти́хомсѧ. Положи́лъ е҆̂сѝ без-
закѡ́нїѧ на́ша предъ тобо́ю: вѣ́къ на́шъ въ
9. просвѣще́нїе лица̀ твоегѡ̀. Ꙗ҆́кѡ всѝ дні́е на́ши
ѡ҆скꙋдѣ́ша, и҆̂ гнѣ́вомъ твои́мъ и҆счезо́хомъ.

а) Ис. 40, 6.; 51, 12.; Сір. 14, 18. б) Ис. 40, 7 ; Пс. 75, 8

---

6. **Оу҆ничиже́нїѧ и҆́хъ** и пр. Вѣкъ людей есть ничимъ въ порôвнаню съ Божою вѣчностію; ôнъ есть подôбный до травы, що то рано зеленѣе ся, а въ вечеръ уже вяне, усыхае и ôтпадае, спалена лучами денного сонця. — **Ѡ҆жестѣ́етъ.** Стверднѣе, утративши въ наслѣдокъ спекоты силы животнû и соки природнû.

7. **Ꙗ҆́кѡ и҆счезо́хомъ** и пр. Въ ст. 7—10 поясняе псаломникъ тую скоротечнôсть житя чоловѣка, подаючи яко причину тоиже грѣхъ чоловѣка и Божій гнѣвъ. Богъ мусить карати людей за грѣхи, а тая кара оказуе ся въ тôмъ, що скорочуе ся жите людей. Се зôстало стверджене опытомъ въ пустынѣ; нарôдъ израильскій понѣсъ тамъ Божу кару за свои грѣхи (ст. 7—8.), стаючи ся добычею передвчасной смерти (**и҆счезо́хомъ**) (ст. 9.) — **Смꙋти́хомсѧ.** Мы затревожили ся на видъ той Божой кары.

8. **Положи́лъ е҆̂сѝ** и пр. Ты потягаешь нашû грѣхи до строгой ôтвѣчальности, або, ты запамятуешь собѣ ихъ, щобы ихъ укарати. **Вѣ́къ на́шъ.** Наше жите съ всѣми его дѣлами. — **Въ просвѣще́нїе лица̀ твоегѡ̀.** Ты твоимъ всевѣдучимъ окомъ знаешь о всѣхъ нашихъ навѣть найтайнѣйшихъ грѣхахъ, они суть ясными передъ тобою.

9. **Ꙗ҆́кѡ всѝ дні́е** и пр. Дни житя нашого скуднû, короткû; мы умираемъ вчасно, а то все задля твого гнѣву, якій мы стягнули на себе нашими грѣхами.

10. **Лѣ́та на́ша ꙗ҆́кѡ паꙋчи́на поꙋча́хꙋсѧ, дні́є лѣ́тъ на́шихъ въ ни́хже се́дмьдесѧтъ лѣ́тъ, а҆́ще же въ си́лахъ, ѻ҆смьдесѧтъ лѣ́тъ, и҆ мно́жае и҆́хъ трꙋ́дъ и҆ болѣ́знь: ꙗ҆́кѡ прїи́де кро́тость на ны̀, и҆ на**

---

10. **Лѣ́та на́ша** и пр. Мовъ бы казавъ: Мы жіючи на тôмъ свѣтѣ, трудимъ ся, роздумуємъ надъ способами удержаня и упріятненя нашого житя, однако зъ власного нашого опыту учимо ся, пôзнаємъ, що всѣ нашî заходы въ тôмъ дѣлѣ суть такъ безъ вартости, такъ марнî, якъ тота слабонька паутиня; приходить бо несподѣвано смерть и кладе конець всѣмъ тымъ нашимъ заходамъ. — **Дні́є лѣ́тъ на́шихъ** и пр. Єсть се євраизмъ. Мысль єсть: Нашъ вѣкъ, часъ нашого житя числить звычайно 70 лѣтъ, а єсли кто здоровъ и сильный, то дожіє 80 лѣтъ, пôдчасъ коли перше, коли не було такого гнѣву Божого, жили такî люди 140 лѣтъ и довше. — **Й мно́жае и҆́хъ** и пр. Кто жіє довше нѣжь 80 лѣтъ, має властиво хиба трудъ и болѣзнь, єго житє не подає єму уже майже ніякихъ пріятностей. Єще за часôвъ Сіраха уважано сто лѣтъ яко вѣкъ найвысшій (Сір. 18, 8.); єслижь сей псаломъ походить ôтъ Мойсея, то мусимь тутъ зъ огляду на се, що въ тôмъ стиху подає ся 80 лѣтъ яко найвысшій вѣкъ чоловѣка, мати на мысли передвчасну смерть въ пустынѣ, где Израильтяне скорше старѣли ся. (Thalhofer.) — **Ꙗ҆́кѡ прїи́де кро́тость на ны̀.** Въ такъ глубокôй старости слабнуть чувства, чоловѣкъ стає ся смиреннымъ и тихимъ, ôнъ въ своєй немочи стає ся уступчивымъ, дає съ собою робити, що кому подобає ся. — **Й нака́жемсѧ.** И зôстанемъ укаранî. Понеже смерть єсть карою, то можемъ пôдъ выраженємъ **нака́жемсѧ** розумѣти смерть, котра кладе конець житю немôчного старця. Гдеякî пôдъ **кро́тостїю** розумѣють доброту Божу, караючу смертію чоловѣка, а заразомъ увôльняючу єго ôтъ трудôвъ земного житя. Въ євр. текстѣ єсть: бо быстро спѣшить житє и мы улѣтаємъ с. є. переходимъ до лучшого житя.

11. ка́жемсѧ. а) **Кто̀ вѣ́сть держа́вꙋ гнѣ́ва твоегѡ̀?**
и̂ ѿ стра́ха твоегѡ̀ ꙗ҆́рость твою̀ и̂счестѝ? б)
12. Десни́цꙋ твою̀ та́кѡ скажѝ мнѣ̀, и̂ ѡ҆кова̑нныѧ
13. се́рдцемъ къ мꙋ́дрости. Ѡ҆брати́сѧ Г҃дѝ, доко́лѣ?

а) Сір 16, 19 б) Пс 38, 5

---

11. **Кто̀ вѣ́сть** и пр. Мысль єсть: Єсли бы всѣ були пôзнали, що передвчасна смерть єсть справедливымъ оказанємъ Божого гнѣву, если бы всѣ були съ боязнею и тревогою а не съ неохотою розважали, якъ великимъ и справедливымъ єсть гнѣвъ Божій, тогда були бы они уже давно до Бога навернули ся, за свои грѣхи каяли ся, и Богъ бувъ бы ихъ помиловавъ (зр. ст. 4.). Для того жалує ся псаломникъ и кличе: **Кто̀ вѣ́сть** и пр. и просить Бога (ст. 12.), щобы давъ свому народу зрозумѣти тую свою кару, щобы нарôдъ переставъ грѣшити а щиро навернувъ ся до Бога.

12. **Десни́цꙋ твою̀.** Твою караючу руку, причину твоєи кары. — **Та́кѡ.** Наколи рѣчь такъ має ся, наколи никто не оцѣнює твоєи кары належито, то дай намъ зрозумѣти причину, задля котрои насъ караєшь. — **И̂ ѡ҆кова̑нныѧ** и пр. Здѣлай, щобы мы пôзнавши наслѣдки твого гнѣву, пôзнавши наше житє и єго конець, стали ся розсудными и осторожными; щобы мы правдивою мудростію мовъ желѣзными оковами крѣпко звязанî до тебе навернули ся. Въ лат. текстѣ замѣсть нашого **ѡ҆кова̑нныѧ** читаємъ: eruditos c. є. поученыхъ, вправленыхъ; тогда мысль єсть: Дай намъ пôзнати людей вправленого серця и повныхъ мудрости, поученыхъ твоєю караючою справедливостію; дай намъ вправленыхъ учителей и пророкôвъ, щобы мы не дали ся глупымъ и ложнымъ учителямъ и провôдникамъ спровадити на манôвцѣ грѣха, за якій очѣкує насъ твоя справедлива кара. Въ евр. єсть: научи насъ числити дни нашî, щобысьмо узыскали серце мудре.

13. **Ѡ҆брати́сѧ** и пр. Ôтъ сего ст. до ст. 17. маємъ другу часть псалма, въ котрôй псаломникъ просить Бо-

14. и҆ ᲂу҆молє́нъ бꙋ́ди на рабы̀ твоѧ̀. [а] И҆спо́лнихомсѧ
заꙋ́тра ми́лости ткоєѧ̀ Г҃и, и҆ возра́довахомсѧ
15. и҆ возвесели́хомсѧ. Во всѧ̀ дни̑ на́шѧ возвеселѝхомсѧ,
за дни̑ въ нѧ́же смири́лъ ны̀ є҆сѝ,
16. лѣ̑та въ нѧ́же ви́дѣхомъ ѕла̑ѧ: И҆ при́зри на
рабы̀ твоѧ̀, и҆ на дѣла̀ твоѧ̀. и҆ наста́ви сы́ны
17. и҆̑хъ. [б] И҆ бꙋ́ди свѣ́тлость Г҃а Б҃а на́шегѡ на
на́съ, и҆ дѣла̀ рꙋ́къ на́шихъ и҆спра́ви на на́съ, и҆
дѣ́ло рꙋ́къ на́шихъ и҆спра́ви.

а) Ис. 33, 2.. Пс. 137, 8 б) Іов. 14, 15.

га, щобы въ кôнци змиловавъ ся надъ своимъ тяжко досвѣдченымъ народомъ и щобы ôтвернувъ ôтъ него уже такъ довго треваючу кару. — **Доко́лѣ?** Якъ довго еще не звернешь твого лиця до насъ? якъ довго еще будешь насъ каравъ? — **Оу҆молє́нъ** и пр. Дай переблагати ся, дай твоимъ слугамъ допросити ся милосердія, помилованя.

14. **И҆спо́лнихомсѧ** и пр. Псаломникъ видить очима вѣры, що тое, о що Бога просить, уже стало ся, що нарôдъ уже тѣшить ся зъ выслуханя сего прошеня, що отримуе богате надоложене за перебутû терпѣня (ст. 15.). — **Заꙋ́тра.** Сейчасъ, нагло, несподѣвано.

15. **Во всѧ̀ дни̑** и пр. Мысль есть: Чимъ бôльшû були нашû давнѣйшû терпѣня, тымъ бôльшою буде наша радôсть, яку намъ здѣлае твоя помôчь.

16. **И҆ при́зри** и пр. Псаломникъ повтаряе свое прошене о помиловане и помôчь (ст. 17.).— **На дѣла̀ твоѧ̀.** Нехай Богъ ихъ помилуе, понеже суть его дѣлами, ôтъ него сотвореными. — **Наста́ви сы́ны и҆̑хъ.** Веди ихъ (и ихъ дѣти) простыми дорогами, дорогою щастя а не терпѣній и недоли.

17. **И҆ бꙋ́ди свѣ́тлость** и пр Нехай Богъ споглядае на насъ яснымъ, милостивымъ окомъ. **Свѣ́тлость,** яснôсть Божа есть ту символомъ Божои ласки, милости. — **Дѣла̀ рꙋ́къ** и пр. Дай, щобы всѣ нашû дѣла,

Псало́мъ 90.

(Євр. 91.) — Пôдъ Божимъ покровомъ єсьмо безпечнû.

Хвала̀ пѣ́сни Дв҃довы, не надпи́санъ оу҆ Є҆вре́й.

1. Живы́й въ по́мощи Вы́шнѧгѡ, a) **въ кро́вѣ Бг҃а**

---

a) Пс. 16, 8.; Пс. 35, 8.; Ос. 14, 8.

пôднятû для нашои обороны, для нашого добра, були успѣшнû и тревалû. **И҆спра́вити** значить первѣстно: просто ставити, поставити сильно. — **На́ на́съ.** Въ лат.: надъ нами, с. є. зъ высоты небеснои, где ты, Боже, мешкаєшь, ôтки управляєшь всѣми дѣлами людскими.

Хвала̀ пѣ́сни и пр. Сеи надписи нема въ текстѣ еврейскôмъ, она зôстала пôзнѣйше додана на основѣ переданя, приписуючого Давиду написанє сего псалма; такожь не єсть вѣдомо, при якôй нагодѣ зôставъ сей псаломъ уложеный. Сей псаломъ, належачій до найкрасшихъ псалмôвъ, содержить въ собѣ головну гадку: **А҆́ще Бг҃ъ по на́съ, кто̀ на ны̀?** (Рим. 8, 31.); ôнъ подає науку, щобы кождый мавъ сильну надѣю на Бога, така бо надѣя може чоловѣка дѣйстно ущастливити. Се своє твердженє опирає псаломникъ на доказахъ. Форма сего псалма єсть драматична, розговоръ веде ся тутъ межи авторомъ псалма, Богомъ и чоловѣкомъ.

1. **Живы́й въ по́мощи** и пр. Кто жіє въ крѣпкôмъ упованію на Божу помôчь, кто въ всякôй потребѣ и небезпеченьствѣ крѣпко уповає на Бога, той николи не заведе ся въ своєй надѣи, ôнъ не потребує ничого обавляти ся, ôнъ бо замешкає (**водвори́тсѧ**) пôдъ покровомъ Божимъ, даючимъ єму спокôйный и безпечный пріютъ. — **Въ кро́вѣ.** Въ евр.; „въ тѣни“, яку дає дахъ (**кро́въ**), котрый хоронить передъ сонцемъ. — **Бг҃а нб҃нагѡ.** С. є. Бога всемогучого, понеже Богъ сотворивъ небеса, котрû свѣдчать о єго всемогучости, або понеже Богъ має въ небѣ свôй престолъ яко найвысшій и всемогучій Господь.

2. **нб҃нагѡ водвори́тсѧ. Рече́тъ Гдⷭ҇еви:** [а] **засту́пникъ**
мо́й є҆сѝ и҆ прибѣ́жище моѐ, Бг҃ъ мо́й, и҆ ᲂу҆по
3. **ва́ю на него̀. Ꙗ҆́кѡ то́й и҆зба́витъ тѧ̀ ѿ сѣ́ти**
4. **ло́вчи, и҆ ѿ словесѐ мѧте́жна.** [б] **Плещма̀ свои́ма**
ѡ҆сѣни́тъ тѧ̀, и҆ подъ крилѣ̀ є҆гѡ̀ надѣ́єшисѧ:

[а] Пс. 141, 6. [б] Мат. 23, 37.

---

2. **Рече́тъ Гдⷭ҇еви** и пр. Такій чоловѣкъ може смѣло называти Бога своимъ оборонцею и прибѣжищемъ, а въ часѣ потребы домагати ся ôтъ него помочи. — **И҆ ᲂу҆пова́ю на него̀.** Єсть се євраизмъ, замѣсть: на котрого я уповаю.

3. **Ꙗ҆́кѡ то́й** и пр. Єсть се доказъ для потверджения попер. стиха. — **Ѿ сѣ́ти ло́вчи.** Сѣть ловнича (сѣть пташника) єсть образомъ всякого засѣдками и пôдступами споводованого небезпеченьства. — **Ѿ словесѐ мѧте́жна.** Ôтъ клеветъ, спроваджуючихъ ворохобню, неспокôй, нещастє. А понеже выразъ **сло́во** бере ся въ св. Письмѣ неразъ въ значеню дѣла, рѣчи, то можна ту розумѣти такожь всяке терпѣнє, всяке нещастє. Давидъ покликує ся ту на свôй власный опытъ, зъ котрого бере доказы для потверджения своихъ слôвъ. Тожь выраженє **ѿ сѣ́ти ло́вчи** можна ôтнести до пôдступныхъ переслѣдовань, якихъ дôзнавъ Давидъ зъ стороны своихъ ворогôвъ, а особливо зъ стороны Саула, а выраженє **ѿ словесѐ мѧте́жна** можна ôтнести до бунту Авессалома противъ Давида. Въ євр. текстѣ читаємъ: ôтъ смертоносной заразы; въ тôмъ значеню можна бы се выраженє ôтнести до заразы, яку Богъ зôславъ на землю израильску за грѣхи Давида, спасаючи ôтъ тоиже єго самого. Зри 2. Цар. 24, 14 и сл.

4. **Плещма̀** и пр. Образъ опѣки Божои взятый зъ орла, носячого свои молодî на плечахъ. Зр. Второз. 32, 11. — **Ѡ҆сѣни́тъ.** Обтѣнить, ослонить, охоронить. — **Подъ крылѣ̀** и пр. Укрытый пôдъ єго покровомъ будешь мôгъ безпечно надѣяти ся выбавленя ôтъ нещасть и небезпеченьствъ. Зр. поясненє Пс. 35, 8. — **Ѻ҆ру́жїемъ**

5. **ѻ҆ру́жїемъ ѻ҆бы́детъ тѧ̀ и҆́стина є҆гѡ̀.** а) **Не оу҆бои́**
шисѧ ѿ стра́ха нощна́гѡ, ѿ стрѣлы̀ летѧ́щїѧ
6. **въ днѝ: Ѿ ве́щи въ тмѣ̀ прехѡдѧ́щїѧ, ѿ срѧ́-**
7. **ща и҆ бѣ́са полꙋ́деннагѡ.** б) **Паде́тъ ѿ страны̀**
твоеѧ̀ ты́сѧща. и҆ тма̀ ѡ҆деснꙋ́ю тебѐ, къ тебѣ̀

а) 2. Цар. 22, 31.; Пс. 83, 12. б) Іов 11, 19.

и пр. Богъ буде тебе стеречи по ôтцѣвски ôтъ злого яко вѣрный въ своєй обѣтницѣ, що не опустить того, кто уповає на єго помôчь. Тая вѣрнôсть Божа єсть найсильнѣйшою порукою милостивои Божои опѣки и покрова.

5. **Не оу҆бои́шисѧ** и пр. Ты не будешь потребовавъ обавляти ся анѣ тайного анѣ явного небезпеченьства.— **Ѿ стра́ха нощна́гѡ.** С. є. ôтъ всего, що въ ночи може кого перестрашити, якъ н. пр. непріятельскій нападъ въ ночи (Пѣснь П. 3, 8.), несподѣваный, пôдступный нападъ якого злобного чоловѣка и т. п. — **Ѿ стрѣлы̀** и пр. С. є. ôтъ явныхъ небезпеченьствъ, ôтъ явныхъ нападôвъ ворогôвъ. — Въ слѣд. двохъ стихахъ наводить псаломникъ тî самî, тайнî и явнî небезпеченьства еще разъ пôдъ иншими образами.

6. **Ѿ ве́щи** и пр. Се означає тутъ тое само, що въ попер. стиху: **стра́хъ нощный.** Въ євр. текстѣ єсть: ôтъ заразы, котра тайно, несподѣвано, немовъ въ потомкахъ порывае свои жертвы. — **Ѿ срѧ́ща.** Ôтъ стрѣчи, нападу противникôвъ, стараючихъ ся явно шкодити. — **И҆ бѣ́са полꙋ́деннагѡ.** Ôтъ злого духа, котрый явно, въ бѣлый день наносить людямъ всякî шкоды, хоробы и т. п.

7. **Паде́тъ ѿ страны̀** и пр. Въ около него погибнуть безбожнî, но ôнъ не понесе ніякои шкоды, ôнъ ликуючимъ окомъ буде споглядати на погибель безбожныхъ яко справедливу Божу кару (ст. 8.). Образъ єсть ту взятый зъ кровавои битвы, въ котрôй ôтъ множества стрѣлъ и мечѣвъ непріятельскихъ падають густо борцѣ.

8. же не привлижитсѧ: [а)] Ѻ҆ба́че ѻ҆чи́ма твои́ма
смо́триши, и҆ воздаѧ́нїе грѣ́шникѡвъ ѹ҆́зриши.
9. Ꙗ҆́кѡ ты̀ Гдⷭ҇и ѹ҆пова́нїе моѐ: Вы́шнѧго поло-
10. жи́лъ є҆сѝ прибѣ́жище твоѐ. Не прїи́детъ къ те-
бѣ̀ ѕло̀, и҆ ра́на не привли́житсѧ тѣлесѝ твоемѹ̀.
11. [б)] Ꙗ҆́кѡ А҆́гг҃лѡмъ свои́мъ заповѣ́сть ѡ҆ тебѣ̀,
сохрани́ти тѧ̀ во всѣ́хъ пѹтѣ́хъ твои́хъ.

а) Пс 91, 12.; Пс. 111, 8. б) Мат. 4, 6.; Лук 4 10.

— Тма̀. Сей выразъ означае властиво 10.000, однако неразъ употребляе ся ôнъ для означеня превеликого множества. — **Не приближитсѧ.** Анѣ одна стрѣла, або ворогъ.

8. **Ѻ҆ба́че.** Євр. слово значить: тôлько. — **Воздаѧ́нїе грѣшникѡвъ.** Кару, яку Богъ вымѣрить за ихъ грѣхи.

9. **Ꙗ҆́кѡ ты̀ Гдⷭ҇и** и пр. Повна гадка сего стиха єсть: Тобѣ для того такъ добре веде ся, понеже ты положивъ твою надѣю въ Господѣ, кажучи: **ты̀ Гдⷭ҇и ѹ҆пока́нїе моѐ,** и понеже ты хотѣвъ, щобы Вышный бувъ твоимъ прибѣжищемъ, твоимъ притуловискомъ. Такъ вяже ся сей стихъ съ ст. 10.

10. **Ѕло̀.** Нещастє, бѣда и т. п. — **Ра́на.** Єсть се образъ всякои тяжшои кары, хоробы, заразы и т. п. — **Тѣлесѝ твоемѹ̀.** Въ лат єсть: твому наметови с. є. твому домови, твоей родинѣ.

11. **Ꙗ҆́кѡ А҆́гг҃лѡмъ** и пр. Богъ не дасть праведнымъ дôзнати нiякои шкоды, а радше дає приказъ ангеламъ хранителямъ, щобы стерегли ихъ ôтъ всего зла. Зъ того, що злый духъ сей стихъ ôтносить до I. Христа (Мат. 4, 6.), не можна заключати, що сей цѣлый псаломъ до Месiи ôтносить ся; злый духъ хотѣвъ лишь здѣлати заключене зъ малого на бôльше, мовъ бы казавъ: єсли Богъ обѣцявъ свою особлившу помôчь всѣмъ

12. **На рꙋка́хъ во́змꙋтъ тѧ̀, да не когда̀ преткне́ши**
13. **ѿ ка́мень но́гꙋ твоѝ. а) На а҆́спіда и҆ васїлі́ска**
14. **настꙋ́пиши, и҆ попере́ши льва̀ и҆ ѕмі́а. б) Ꙗ҆́кѡ**
на мѧ̀ ᲂу҆пова̀, и҆ и҆зба́влю и҆̀: покры́ю и҆̀, ꙗ҆́кѡ

а) Лук. 10, 19. б) Пс. 144, 19.

побожнымъ и праведнымъ людямъ, то о скôлько бôльше буде ôнъ охороняти тебе. — **Во всѣ́хъ пꙋтѣ́хъ твои́хъ.** Куда лишь повернешь ся, щонибудь дѣлати будешь.

12. **На рꙋка́хъ** и пр. Єсть се образъ особлившои, старанной опѣки и охороны, взятый зъ способу поступованя съ дѣтьми, котрî носить ся на рукахъ, особливо коли єсть зла дорога, щобы не завадили ногою о камѣнь и не упали. — **Ѿ ка́мень.** Камѣнь єсть ту образомъ якоинибудь шкоды, терпѣнія и т. п.

13. **А҆́спіда.** Єсть се рôдъ вужа страшного задля єго отруи; кажуть, що на єго укушенє нема лѣку; кого сей вужь укусить, въ того жилахъ стинає ся кровь и такій умирає до трохъ годинъ. — **Васїлі́ска.** Єсть се рôдъ бôльшихъ, такожь ѣдовитыхъ вужѣвъ, або ящѣрокъ. — **Попере́ши.** Подопчешь. — Звѣрята наведенî въ тôмъ стиху суть образами великихъ небезпеченьствъ, сильныхъ, такъ явныхъ якъ и тайныхъ, пôдступныхъ ворогôвъ, такъ людей якъ и злыхъ духôвъ. Всѣ они не могуть шкодити побожному чоловѣкови, зôстаючому пôдъ Божимъ покровомъ; ôнъ зможе всѣ тî небезпеченьства щастливо оминути, всѣхъ тыхъ своихъ ворогôвъ побѣдити.

14. **Ꙗ҆́кѡ на мѧ̀** и пр. Псаломникъ впроваджує ôтъ сего стиха ажь до кôнця псалма самого Бога, говорячого и потверджуючого правду сказаного въ стихахъ попередныхъ.—**И҆зба́влю и҆̀.** Я выбавлю єго зъ всѣхъ небезпеченьствъ и нещасть.—**Покры́ю и҆̀.** Я обороню єго моимъ покровомъ.—**Ꙗ҆́кѡ позна̀** и пр. Ôнъ бо пôзнавши мене,мою могучôсть и доброту, положивъ въ мнѣ цѣлу свою надѣю. Пôзнати Бога може такожь значити стôлько, що почитати Бога и творити єго волю; одно бо съ другимъ стоить въ тѣснôй, нерозлучнôй звязи. Зри 1. Іоа. 2, 3. 4.

15. позна̀ и҆́мѧ моѐ. [а] Воззове́тъ ко мнѣ̀, и҆ оу҆слы́-
шꙋ є҆го̀: съ ни́мъ є҆́смь въ ско́рби, и҆змꙋ̀ є҆го̀, и҆
16. просла́влю є҆го̀. [б] Долгото́ю дне́й и҆спо́лню є҆го̀,
и҆ ꙗ҆влю̀ є҆мꙋ̀ спасе́нїе моѐ.

Псало́мъ 91.

(Євр. 92.) — Прославленє дѣлъ Божихъ, особливо же Божои справедливости.

1. Ѱало́мъ пѣ́сни въ де́нь сꙋббѡ́тный.

а) Іов. 22, 27.; 33, 24.; Зах. 13, 9. б) Ис. 43. 2.

---

15. **Воззове́тъ** и пр. Ту подає Богъ дальшû корысти, якû мають люди побожнû, любячû Бога и уповаючû на него. — **Съ ни́мъ є҆́сть.** Помагаючи єму, потѣшаючи єго. — **Просла́влю є҆го̀.** Здѣлаю, що ôнъ выйшовши побѣдоносно зъ всѣхъ небезпеченьствъ и противностей, буде щастливый и всѣми поважаный.

16. **Долгото́ю** и пр. Я дамъ єму прожити довгій вѣкъ, дожити глубокои старости. — **Ꙗ҆влю̀ є҆мꙋ̀** и пр. Черезъ цѣле житє єго буду єму давати явнû ознаки моєи особлившои опѣки и доброты. Або: здѣлаю єго по смерти участникомъ вѣчного спасенія.

1. **Ѱало́мъ** и пр. С. є. псаломъ призначеный до спѣваня въ часѣ богослуженя въ день суботный. Сей псаломъ не має ніякого индивидуального характера; здає ся, що ôнъ бувъ уже первѣстно пѣснею уложеною въ цѣляхъ богослужебныхъ. Содержанє сего псалма єсть якъ найôтвѣтнѣйше до спѣву въ день суботный. Цѣлею бо того дня ôтпочинку єсть, подивляти и выславляти Божу мудрôсть, всемогучôсть, доброту и справедливôсть, якû Богъ оказавъ въ сотвореню свѣта, а якû оказує такожь въ єго удержаню. А власне въ тôмъ псалмѣ подивляє и прославляє псаломникъ тû всѣ Божû прикметы въ сотвореню и удерживаню свѣта, опи-

2. Бла́го а) є҆́сть ӥ҆сповѣ́датисѧ Гд҇еви, ӥ҆ пѣ́ти ӥ҆́ме
3. ни твоемꙋ̀ Вы́шнїй: б) Возвѣща́ти заꙋ́тра млⷭ҇ть
4. твою̀, ӥ҆ ӥ҆́стинꙋ твою̀ на всѧ́кꙋ но́щь: Въ десѧ
тострꙋ́ннѣмъ ѱалти́ри съ пѣ́снїю въ гꙋ́слеⷯъ.
5. Ꙗ҆́кѡ возвеселѝлъ мѧ̀ є҆сѝ Гдⷭ҇и въ творе́нїи тво
е́мъ, ӥ҆ въ дѣ́лѣⷯъ рꙋкꙋ̀ твое́ю возра́дꙋюсѧ.

а) Пс. 146, 1. б) Пс. 88, 2.

суючи при кôнци коротко треваюче щасте людей безбожныхъ, а щасте тревале праведникôвъ.

2. **Бла́го.** Добре, корыстно, похвально; се слово значитъ такожь: мило, прiятно. — **Ӥ҆сповѣ́датисѧ.** Величати, прославляти. — **Пѣ́ти** и пр. Спѣвати похвальнû пѣсни въ честь Бога.

3. **Возвѣща́ти.** Оповѣдати, голосити свѣту. — **Заꙋ́тра... на всѧ́кꙋ но́щь.** Може бувъ сей псаломъ спѣваный въ день суботный не тôлько въ часѣ утренноп но и въ часѣ вечѣрнои жертвы. Впрочемъ слова: **заꙋ́тра** и **на всѧ́кꙋ но́щь** могутъ мати значене: всегда, по всѣ часы. Въ символичнôмъ змыслѣ означае **заꙋ́тра** дни щастя, а **но́щь** дни нещастя и смутку. — **Млⷭ҇ть.** Доброту Божу, оказану въ его добродѣйствахъ для цѣлого свѣта, а въ особенности для народа израильского. — **Ӥ҆стинꙋ.** Вѣрнôсть Божу въ додерживаню здѣланыхъ обѣтницъ.

4. **Въ десѧтострꙋ́ннѣмъ ѱалти́ри.** Зри пояснене Пс. 32, 2. — **Съ пѣ́снїю.** Спѣвомъ въ супроводѣ наведеныхъ тутъ музычныхъ инструментôвъ. — **Въ гꙋ́слеⷯъ.** Зри пояснене Пс. 32. 2.

5. **Въ творе́нїи** и пр. Понеже сей псаломъ мавъ бути спѣваный въ суботу, то въ первôмъ рядѣ маемъ тутъ мати на гадцѣ сотворене и удержане цѣлого свѣта; однако зъ огляду на ст. 8. 10—12 маемъ тутъ розумѣти такожь управляне Боже народомъ израильскимъ; за тымъ промавляе зарôвно **млⷭ҇ть ӥ҆ ӥ҆стина** въ ст. 3.; тіи бо прикметы Божû оказали ся въ історіи

6. [а] **Ꙗ҆́кѡ возвели́чишасѧ дѣла̀ твоѧ̀ Гдⷭ҇и: [б] ѕѣлѡ̀**
7. **оу҆глꙋбі́шасѧ помышлє́нїѧ твоѧ̀. [в] Мꙋ́жъ безꙋ́-**
менъ не позна́етъ, и҆ неразꙋми́въ не разꙋмѣ́етъ

[а] Пс. 103, 24. [б] Єзек 47, 5. [в] Ис. 26, 10.

выбраного народа якъ найяснѣйше; для того говорить псаломникъ въ ст. 6 о тайныхъ совѣтахъ и намѣрахъ Божихъ, котри̂ зрозумѣлыми суть лишь для людей побожныхъ, пôдчасъ коли они суть закрытыми передъ людьми свѣтовыми, змысловыми, судячими тôлько пôсля змыслôвъ и внѣшного вида. Псаломникъ заявляє отже въ тôмъ стиху, що єго наповняє солодкою радостїю гадка о благодатнôмъ правлѣню Бога въ сотвореню и удержаню свѣта, а зарôвно о благодатнôмъ управляню народомъ израильскимъ.

6. **Ꙗ҆́кѡ возвели́чишасѧ** и пр. Псаломникъ дивлячи ся на тоє благодатне правлѣнє Боже, чує ся змушенымъ выразити своє удивленє, кличучи: якъ же велики̂, величави̂ дѣла твои и пр.—**Ѕѣлѡ̀ оу҆глꙋби́шасѧ** и пр. Твои совѣты, намѣры въ сотвореню и удерживаню свѣта, въ управляню твоимъ народомъ, суть глубоки̂, трудни̂ до понятїя и выслѣдженя. (Зри ст. 5.)

7. **Мꙋ́жъ безꙋ́менъ** и пр. Можна бы закинути: если Богъ дѣйстно такъ благодатно, милостиво управляє своимъ народомъ, то зъ-ôтки се походить, що праведнымъ того народа дуже часто зле веде ся, а що знову неправедни̂ дуже часто добре мають ся, що кромѣ того безбожни̂ поганьски̂ народы такъ часто утискають нарôдъ Божїй? Противъ тымъ сумнѣвамъ выступає псаломникъ въ тôмъ стиху и въ стихахъ слѣдуючихъ. Лишь чоловѣкъ безъумный може въ поглядѣ на хвилеве щастє безбожныхъ захитати ся въ вѣрѣ въ Боже правлѣнє надъ народомъ израильскимъ; ôнъ бо не пôзнає, що тоє мниме щастє безбожныхъ єсть тôлько ôтволокою ихъ остаточнои а строгои Божои кары (ст. 7—8.). Небавомъ скôнчить ся цѣле ихъ щастє, а тогда покаже ся, що самъ тôлько Богъ єсть найвысшимъ Господемъ

8. сі́хъ. [а] Внегда̀ прозѧбо́ша грѣ́шницы ꙗ҆́кѡ трава̀, и҆ проникоша всѝ дѣ́лающїи беззако́нїе,

---

а) Пс. 36, 2.; Пс. 128, 6.

(ст. 9), котрый управляє свѣтомъ навѣть тогда, коли безбожни̂ уважають єго за позбавленого своєи царскои власти а себе узнають непобѣдимыми. Бо ото зôстануть они нагло упокорени̂, пôдчасъ коли пригнобленый праведникъ (такъ поодинокій якъ и нарôдъ въ противоположеню до поганъ) пôднесе ся зъ своєи нужды и немочи до незвыклои силы и славы (ст. 10-11) и съ радостію побѣдоносця дивити ся буде, якъ єго вороги погибають (ст. 12); ôнъ же буде въ сполученю съ Богомъ тѣшити ся найдовшимъ щастємъ (ст. 13—15), будучи ôттакъ живымъ доказомъ сеи правды, що Богъ єсть справедливый и вѣрный въ своихъ обѣтницяхъ, що єму що до способу поступованя такъ съ поодинокими праведниками и безбожниками якъ и съ цѣлымъ народомъ израильскимъ не можна ніякои несправедливости закинути.

8. **Прозѧбо́ша** и пр. Трава выростає и розростає ся дуже легко и скоро; єсть она въ св. Письмѣ часто образомъ щастя чоловѣка, особливо же безбожного, такъ якъ щастє такого чоловѣка звычайно скоро кôнчить ся, подôбно травѣ, що вправдѣ скоро и буйно росте, но скоро вяне. Зр. Пс. 89, 5. 6. — **Проникоша**. О рослинахъ значить се слово — выступати, на верхъ выдобувати ся; о грѣшникахъ, которымъ добре веде ся, сказалибысьмо, що они гордо, зухвало выступають, остентаційно показують ся. — **Ꙗ҆́кѡ да потребѧ́тсѧ**. Богъ допускає, що злоба пôдносить свою голову, щобы єй потôмъ дати тымъ глубше упасти; Богъ подає грѣшникови благодать дуже часто, но грѣшникъ надъуживаючи сеи благодати, стягає на себе тымъ бôльшу кару. Всѣ народы, котри̂ въ своєй гордости и лютости знущали ся надъ народомъ израильскимъ, були навѣщени̂ найтяжшими карами Божими. — **Въ вѣ́къ вѣ́ка**. На всегда, на цѣле житє. Въ высшôмъ же значеню скажемъ, що теперѣшне

9. ꙗ҆́кѡ да потребѧ́тсѧ въ вѣ́къ вѣ́ка. а) Ты́ же
10. Вы́шній въ вѣ́къ Г҃ди. Ꙗ҆́кѡ сѐ врази̇̀ твоѝ Г҃ди,
ꙗ҆́кѡ сѐ врази̇̀ твоѝ поги́бнꙋтъ, и҆ разы́дꙋтсѧ
11. всѝ дѣ́лающїи беззако́нїе. И҆ вознесе́тсѧ ꙗ҆́кѡ
є҆диноро́га ро́гъ мо́й, и҆ ста́рость моѧ̀ въ є҆ле́и
12. масти́тѣ. И҆ воззрѣ̀ ѻ҆́ко моѐ на враги̇̀ моѧ̀, и҆
воста́ющыѧ на мѧ̀ лꙋка́внꙋющыѧ ѹ҆слы́шитъ
13. ѹ҆́хѡ моѐ. б) Пра́ведникъ ꙗ҆́кѡ фі́нїзъ процвѣте́тъ,

а) Іов. 36, 26.; Пс. 101, 28. б) Пс. 51, 10.

дочасне щасте чоловѣка есть вѣступомъ его будучои вѣчнои погибели; оно подае ему многй нагоды до грѣхôвъ, котрй стягнуть на него вѣчне осуджене по смерти.

9. **Ты́ же Вы́шній** и пр. Зри токъ мыслей выс. ст. 7. Гдеякй уважають тіи слова яко причину слôвъ попередныхъ; — ото безбожнй будуть на всегда нещастливыми для того, понеже Богъ, котрый выдавъ на нихъ сей засудъ, есть вѣчно незмѣнный.

10. **Разы́дꙋтсѧ.** Розсыплять ся и пропадуть.

11. **И҆ вознесе́тсѧ** и пр. Зри токъ мыслей выс. ст. 7. Зри такожь поясненe Пс. 21, 22.; 88, 18. — **Ста́рость моѧ̀** и пр. Елей (**масти́тый** с. е. тучный, товстый) есть ознакою крѣпости, нимъ бо натирано ся для ôтсвѣжекя силъ тѣлесныхъ; есть ôнъ такожь ознакою радости, нимъ бо помазовано тѣло въ часѣ радôстныхъ торжествъ. Зри Пс. 22, 5. Мысль отже сего есть: Богъ дасть менѣ дожити крѣпкои и радôстнои старости.

12. **На враги̇̀ моѧ̀.** На нещасте, погибель моихъ ворогôвъ. — **Воста́ющыѧ** и пр. О тыхъ, що въ своей злобѣ выступали противъ мене, щобы менѣ шкодити, учую, що зôстали ôтъ Бога укаранй. Такъ отже надѣе ся псаломникъ, що або буде наочнымъ свѣдкомъ укараня своихъ ворогôвъ або хоть о тôмъ ихъ укараню довѣдае ся.

13. **Ꙗ҆́кѡ фі́нїзъ** и пр. Два рôжного рода дерева выбравъ псаломникъ для узмысловленя щастя праведни-

**14. Ѩ҆кѡ ке́дръ, и҆́же въ Лїва́нѣ, оу҆мно́житсѧ. На-
саждє́ни въ до́мꙋ Гд҇ни въ дво́рѣхъ Бг҇а на́шегѡ
15. процвѣ́тꙋтъ. Є҆щѐ оу҆мно́жатсѧ а) въ ста́рости**

а) выс. ст. 11.

ка. Фініксъ єсть то дерево пальмове, вѣчно зеленѣюче ся, маюче множество цвѣта и овочѣвъ, котри̂ суть дуже солодки̂, и доходяче до пôзного вѣку; кедръ же не порохнявѣє, листя не тратить, красно пахне, широко и высоко росте и досягає глубокого вѣку. Кедръ росте по найбôльшôй части на горѣ ливаньскôй, въ пôвнôчнôй части Палестины, для того єсть ту додано: **и҆́же въ Лїва́нѣ.** Оба ти̂ дерева суть символами тревалого щастя и благословенія Божого. — **Оу҆мно́житсѧ.** Євр. слово значить: наповнити ся, овочь выдавати, бути плодовитымъ. — Мысль отже єсть: Щастє грѣшника гине нагло якъ трава (ст. 8.), щастє же праведника цвите и росте, якъ пальмове дерево и кедръ ливаньскій.

14. **Насажде́ни** и пр. Израильтяне могли приходити до дому Божого, могли тамъ молитвою и жертвами соєдиняти ся съ Богомъ, жереломъ житя, и присвоювати собѣ силы высшого житя (соки, дѣлаючи̂ дерево зеленымъ и богатымъ въ цвѣты и овочѣ). Кождый побожный Израильтянинъ бувъ деревомъ пальмовымъ и кедровымъ, насадженымъ на плодовитôй почвѣ въ притворахъ дому Божого. Зри єще поясненє Пс. 51, 10. Въ высшôмъ значеню можемъ ту розумѣти побожныхъ членôвъ воинствуючои Церкви Христовои. заслугуючихъ собѣ на принятіє до вѣчно треваючои Церкви торжествуючои въ небѣ.

15. **Є҆щѐ оу҆мно́жатсѧ** и пр. Якъ пальма и кедръ до пôзнои старости ростуть и зеленѣють ся, такъ и праведники ростучи въ Божôй благодати, дôждуть ся глубокои старости, находячи въ ней щоразъ бôльше потѣхи и Божого благословенія. Зри єще поясненє выс. ст. 13. — **Масти́тѣ.** Се слово служить тутъ до означеня старости богатои въ силы животни̂ и всяке Боже благословеніє. Зри выс. ст. 11. — **Благопрїє́млюще бꙋ́дꙋтъ.** Будуть чули ся щастливыми.

16. **масти́тѣ, и҆ благопрїе́млюще бꙋ́дꙋтъ: Да возвѣстѧ́тъ, ꙗ҆́кѡ пра́въ Гд҇ь Бг҇ъ на́шъ, и҆ нѣ́сть непра́вды въ не́мъ.**

Псало́мъ 92.

(Євр. 93.) — Богъ, царь свѣта.

Въ де́нь предсꙋббѡ́тный, внегда̀ насели́сѧ землѧ̀, хвала̀ пѣ́сни Дв҃дꙋ.

1. **Гд҇ь** a) **воцари́сѧ, въ лѣ́потꙋ ѡ҆блече́сѧ: ѡ҆блече́сѧ Гд҇ь въ си́лꙋ и҆ препоѧ́сасѧ: и҆́бо ᲂу҆твердѝ все-**

---

a) Пс. 95, 10.

---

16. **Да возвѣстѧ́тъ** и пр. Зри поясненє выс. ст. 7.

Въ де́нь и пр. Сеи надписи нема въ євр. текстѣ; въ текстѣ грецкôмъ дописано ю имовѣрно на тôй пôдставѣ, що сей псаломъ бувъ читаный въ синаґоґахъ жидôвскихъ въ день передсуботный, с. є. въ пятницю, въ котрôмъ то дню яко въ дню шестôмъ утвердила ся земля и стала ся поселенємъ для чоловѣка, а Богъ оказавъ ся очамъ тогоже яко всемогучій, найвысшій царь вселеннои. Чи авторомъ сего псалма есть Давидъ, не можно на певно утверджати; сему тверджєню, кажуть гдекотрî толкователѣ, противить ся уже самъ слогъ еврейскій, неменьше другî старшî єго переводы. Въ высшôмъ значеню выясняють св. Отцѣ сей псаломъ о царствѣ І. Христа с. є о єго вѣчно тревати маючôй Церквѣ, котра була основана въ день передсуботный с. є. въ пятницю, въ день спасительнои смерти Христовои, и утвердила ся по єго воскресенію.

1. **Гд҇ь воцари́сѧ** и пр. Богъ яко всемогучій сотворитель вселеннои, котра мусить стисло держати ся Божихъ незмѣнныхъ правилъ (**не подви́житсѧ**), ставъ царемъ цѣлои тои вселеннои, повнымъ славы, величія, силы и красоты. Євр. „облечи ся въ щось“ означає мати щось въ обильности, въ великôмъ множествѣ Образъ єсть ту взятый зъ могучого царя земского, одѣ-

2. **ле́ннꙋю, ꙗ҆̀же не подви́житсѧ. Гото́въ престо́лъ**
3. **тво́й ѿто́лѣ: ѿ вѣ́ка ты̀ є҆сѝ. Воздвиго́ша рѣ́-**
4. **ки Г҃и, воздвиго́ша рѣ́ки гла́сы сво҄ѧ̀: [a] Во́з-**
мꙋтъ рѣ́ки сотре́нїѧ сво҄ѧ̀, ѿ гласѡ́въ во́дъ
мно́гихъ, ди҃вны высоты̀ мѡрскі́ѧ: ди́венъ въ

а) Пс. 2, 4. 5 ; Пс. 109, 5.

того въ царску одѣжь, маючого на собѣ поясъ царскій, а такъ носячого на собѣ всѣ знамениті̂ ознаки своєи найвысшои царскои власти, величія и силы. Величавою же царскою одежею Бога єсть сотворенє и удержанє свѣта, въ котрôмъ Богъ объявляє безнастанно свою славу (**лѣ́потꙋ**) и свою силу. Allioli примѣчає въ ôтношеню до I Христа: I. Христосъ яко сотворитель нового рода людского єсть єго царемъ повнымъ славы и силы, въ нѣмъ сей рôдъ людскій має свою сильну непоколибиму пôдставу. (Єрон., Теод.)

2. **Гото́въ престо́лъ** и пр. Боже царство єсть вѣчне, треває ôтъ вѣка, видимымъ же для людей стало ся оно **ѿто́лѣ** с. є. ôтъ часу сотвореня вселеннои и самыхже людей.

3. **Воздвиго́ша** и пр. Псаломникъ описує клекôтъ рѣкъ и шумъ моря, коли Богъ воды, яки̂ впередъ окрывали цѣлу поверхню землп, затворивъ въ ихъ руслахъ. Тіи воды своимъ клекотомъ и шумомъ здавали ся величати славу и могучôсть свого сотворителя.

4. **Во́змꙋтъ рѣ́ки** и пр. Рѣки пôдносять шумъ волнъ водныхъ, ударяючихъ о себе, стираючихъ ся съ собою и тымъ способомъ выдаючихъ голосы, властиви̂ великимъ водамъ. Єсть се продовженє образа попередного стиха. — **Ди҃вны высоты̀** и пр. Задивляючій єсть видъ волнъ морскихъ, коли ними вѣтеръ въ гору метає, но бôльше задивляюча єсть сила Божа, якою Богъ зъ высокого неба розволнованє море утихомаряє, якою ôнъ цѣлый свѣтъ управляє. Вôзбрани̂ рѣки и збурене море суть тутъ образами поганьскихъ могучихъ народôвъ, котри̂ Єгова мимо ихъ задивляючои силы покоривъ, да-

5. высо́кихъ Гд҇ь. [а] Свидѣ́нїѧ твоѧ̀ оу҆вѣ́ришасѧ ѕѣлѡ̀: до́мꙋ твое́мꙋ подоба́етъ свѧты́нѧ Гд҇и въ долготꙋ̀ дні́й.

[а] Пс. 118, 86.

ючи тыхъ доказъ своеи еще бôльше задивляючои могучости; въ ôтношеню же до новозавѣтнои Церкви суть они образами забурень и вôйнъ противъ тоиже Церкви, котри̂ однако не могутъ ея перемочи, бо сильнѣйшій есть той, що нею управляе, якъ говоритъ св. Августинъ: І. Христосъ приказуе тишину морю, ôнъ пануе надъ всѣми своими ворогами.

5. **Свидѣ̑нїѧ твоѧ̀** и пр. Черезъ твою власть надъ природою стали ся дуже достовѣрными твои заповѣди, котри̂ даютъ свѣдоцтво о тобѣ. (Зри Пс. 77, 5.) Тожь власне задля такои достовѣрности твоихъ заповѣдей довженъ твôй дôмъ (твои почитателѣ) старати ся жити пôсля тыхъ заповѣдей и щоразъ бôльше освящати ся. Богъ покоряючи могучи̂ поганьски̂ народы, котри̂ були ворогами народа израильского, давъ тымъ доказъ, що его грозьбы (противъ ворогôвъ) и его обѣтницѣ (для его вѣрныхъ слугъ) заслугуютъ на всяку вѣру, и що ôнъ ихъ вѣрно выконуе, а такожь, що его храмъ есть святый, наколи ôнъ не допускае, щобы погане сей храмъ надальше зневажали Въ ôтношеню до Церкви Христовои скажемъ: старозавѣтни̂ пророцтва о І. Христѣ и его св. Церквѣ, котри̂ всѣ докладно сповнили ся; могучôсть, съ якою І. Христосъ покоряе ворогôвъ своеи Церкви, котра мимо всякихъ ворожихъ нападôвъ щоразъ бôльше росте и укрѣпляе ся; велики̂ добродѣйства, яки̂ Церковь Христова для душевного и тѣлесного добра людей по цѣлôмъ свѣтѣ роздѣлюе, — всё тое свѣдчить о Церквѣ Христовôй яко о Божôмъ царствѣ, о еи науцѣ и установахъ яко походячихъ ôтъ самого Бога, и тому пристоить, щобы члены сеи Церкви жили вѣрно пôсля еи науки и щоразъ бôльше освящали ся.

Псаломъ 93.

(Євр. 94.) — Молитва о укаранє ворогôвъ царства Божого.

Ѱало́мъ Дв҃дꙋ, въ четве́ртый сꙋббѡ́ты.

1. **Бг҃ъ[a] ѿмще́нїй Гд҃ь, Бг҃ъ ѿмще́нїй не ѡ҆бинꙋ́лсѧ є҆́сть.**

а) Второз. 32, 35.; Рим 12, 19.

Ѱало́мъ Дв҃дꙋ. Пôсля сеи надписи, яка находить ся лишь въ LXX и въ Вульґатѣ, мавъ бы сей псаломъ походити ôтъ Давида. Однако ôнъ ʼздає ся не ôтповѣдати часамъ анѣ Сауловего (ст. 5. 6.) анѣ Авессаломового переслѣдованя. Мавъ бы Давидъ бути авторомъ сего псалма, то мусѣли бы мы хиба приняти, що Давидъ написавъ єго лишь въ загалѣ яко пѣснь, котру мали бы праведнî спѣвати колись въ часахъ панованя несправедливости надъ правомъ. А може зôставъ сей псаломъ черезъ когось зъ пôзнѣйше жіючихъ написаный и долученый до збôрника псалмôвъ Давидовыхъ для того, що бувъ написаный въ дусѣ Давида або въ формѣ властивôй псалмамъ Давидовымъ. — **Въ четве́ртый сꙋббѡ́ты.** Сей псаломъ бувъ спѣваный четвертого дня въ тыждни, котрого то дня жиды єго еще и теперь ôтмавляють.

1. **Ѿмще́нїй Гд҃ь.** Богу одному пристоить месть (Второз. 32, 35.; Єрем. 51, 56.); тожь никто не повиненъ самъ на своихъ ворогахъ мстити ся. — **Не ѡ҆бинꙋ́лсѧ є҆́сть. Не ѡ҆бинова́тисѧ** значить дѣлати щось смѣло, безъ боязни, отверто, передъ очима всѣхъ. — Псаломникъ высказує на вступѣ тую правду, що Богъ єсть оборонцею справедливыхъ а мстителемъ безбожныхъ, и що такимъ оказовавъ ся по всѣ часы съ всею силою и независимо ôтъ людей. Въ тôмъ пересвѣдченю (ст. 2.) звертає ся псаломникъ до Бога съ прошенємъ, щобы взглядомъ безбожныхъ, котрî теперь въ гордости своєй важать ся утискати нарôдъ Божій (Церковь Христову), оказавъ ся яко строгій судія.

2. Вознеси́сѧ сꙋдѧ́й землѝ, возда́ждь воздаѧ́нїе
3. гѡ́рдымъ. Доко́лѣ грѣ́шницы Г҃и доко́лѣ грѣ́ш-
4. ницы восхва́лѧтсѧ: [а] Провѣща́ютъ и҆ воз-
гл҃ютъ непра́вдꙋ, возгл҃ютъ всѝ дѣ́лающїи безза-
5. ко́нїе. Лю́ди твоѧ̑ Г҃и смири́ша, и҆ достоѧ́нїе
6. твоѐ ѡ҆зло́биша. [б] Вдови́цꙋ и҆ си́ра ᲂу҆мори́ша, и҆

а) Пс 51, 3, б) Єзек. 22, 7.

3. **Доко́лѣ** и пр. Псаломникъ просить Бога, щобы судъ свôй съ безбожными ворогами свого народа (своеи Церкви) начавъ чимъ скорше. Мовъ бы казавъ: Доки будуть тî вороги тымъ чванити ся, що имъ ихъ беззаконне поступованє съ людьми невинными безкарно уходить, мовъ бы караюча рука Божа не могла ихъ досягнути?

4. **Провѣща́ютъ**. Доки будуть они зухвало ôтзывати ся, чванити ся, мовъ бы були цѣлкомъ певными тревалои побѣды? — **Возгл҃ютъ непра́вдꙋ** и пр Доки будуть они величати ся своими злобными, нечестивыми дѣлами и насмѣвати ся зъ тыхъ, котрî ихъ передъ судомъ Божимъ остерѣгають?

5. **Лю́ди твоѧ̑**. Твôй выбраный нарôдъ. — **Смири́ша**. Понижили, привели до нужденного стану. — **Достоѧ́нїе твоѐ**. Нарôдъ израильскій, котрый есть твоимъ дѣдицтвомъ и твоею власностію. (Второз. 9, 29.; 32, 9.) Церковь Христова есть дѣдицтвомъ I Христа яко его кровію основана. (Євр. 13, 12.) — **Ѡ҆зло́биша**. Скривдили, згнобили. Часъ минувшій глаголôвъ въ тôмъ стиху и сл. значить стôлько, що: они звыкли тое дѣлати, о чôмъ ту есть бесѣда.

6. **Вдови́цꙋ** и пр. Псаломникъ указуе на злобу безбожныхъ, котрî не пощадили навѣть безпомôчныхъ и безборонныхъ а невинныхъ людей, якими були вдовы, сироты и пришелцѣ, въ котрыхъ оборонѣ выдавъ Богъ въ законѣ Мойсея такъ точнî и строгî приказы. Зри Исх. 22, 21—24.; Лев. 19, 33—34.; Второз. 10, 18—19. — **Оу҆мори́ша**. Забили.

7. пришє́лца ѹ҆ви́ша. И҆ рѣ́ша: [а] не ѹ҆́зритъ Гд҃ь,
8. нижѐ ѹ҆разꙋмѣ́етъ Бг҃ъ І҆а́кѡвль. Разꙋмѣ́йте же
безꙋ́мнїи въ лю́дехъ, и҆ бꙋ́їи нѣ́когда ѹ҆мꙋдри́-
9. тесѧ. [б] Насажде́й ѹ҆́хо, не слы́шитъ ли: и҆лѝ
10. созда́вый ѻ҆́ко, не сматрѧ́етъ ли? Наказꙋ́ѧй
ꙗ҆зы́ки, не ѡ҆бличи́тъ ли, ѹ҆ча́й человѣ́ка ра́зꙋма?
11. [в] Гд҃ь вѣ́сть помышлє́нїѧ человѣ́ческїѧ, ꙗ҆́кѡ

а) Іов. 22, 13.; 24, 15 б) Притч. 20, 12. в) 1. Кор. 3, 20.

---

7. **И҆ рѣ́ша** и пр. Они думали, якобы Богъ не знавъ або не мôгъ знати о тыхъ ихъ проступкахъ, тожь не бояли ся Божои кары. — **Бг҃ъ І҆а́кѡвль.** Богъ Израильтянъ, потомкôвъ Якова.

8. **Разꙋмѣ́йте** и пр. Псаломникъ напоминає тыхъ гордыхъ безбожникôвъ, щобы розважили, якъ безъумно собѣ поступають, и щобы Бога убояли ся. — **Безꙋ́мнїи въ лю́дехъ.** Вы, котрî уважаєте себе за наймудрѣйшихъ, но есьте найглупшими зъ людей. — **Бꙋ́їи.** Глупî, нерозумнî. — **Нѣ́когда.** Колись. Ту въ сполученю съ: **ѹ҆мꙋдри́тесѧ** скажемъ: будьте уже разъ розумными людьми, прійдѣть уже разъ до розуму.

9. **Насажде́й** и пр. Мовъ бы казавъ: чи єсть се рѣчею можливою, щобы Богъ, ôтъ котрого всѣ люди мають зôръ и слухъ, самъ не видѣвъ и не чувъ? Сей доказъ єсть неоспоримый; кто бо дає другимъ якî совершенности, мусить ихъ самъ мати; кто другимъ дає житє, мусить самъ бути живымъ; никто не дає того, чого самъ не має.

10. **Наказꙋ́ѧй** и пр. Той Богъ, котрый карає навѣть невѣрныхъ, єго не знаючихъ поганъ, не мавъ бы карати васъ, котрî єго знаєте, но єго провидѣнє заперечовати осмѣляєте ся? — **Ѹ҆ча́й** и пр. Богъ, котрый карами учить людей, що мають дѣлати, чижь васъ не буде карати?

11. **Гд҃ь вѣ́сть** и пр. Богъ не тôлько видить внѣшнî дѣла чоловѣка, но переглядає такожь єго найтай-

12. сꙋ́ть сꙋ́єтна. а) **Блаже́нъ** чл҃къ, є҆го́же а҆́ще нака́-
жеши Гд҇и, и҆ ѿ зако́на твоегѡ̀ наꙋчи́ши є҆го̀:
13. Оу҆кроти́ти є҆го̀ ѿ дне́й лю́тыхъ, до́ндеже и҆з-
14. ры́етсѧ грѣ́шномꙋ ꙗ҆́ма. б) Ꙗ҆́кѡ не ѿри́нетъ Гд҇ь
людє́й свои́хъ, и҆ достоѧ́нїѧ своегѡ̀ не ѡ҆ста́витъ:

а) Іов. 5, 17.; Притч. 3, 12.

нѣйши̂ мысли, и знає, якъ они суть пусти̂, марни̂ и грѣшни̂.

12. **Блаже́нъ чл҃къ** и пр. Пôдъ гнетомъ такихъ тирановъ мусѣвъ бы гнобленый праведникъ впасти въ розпуку, єсли бы не пôддерживала и не потѣшала єго вѣра въ Божи̂ обѣтницѣ, яки̂ Богъ давъ въ своимъ законѣ людямъ побожнымъ, и въ Божи̂ грозьбы, выражени̂ въ тôмже законѣ противъ грѣшникамъ. Тожь щастливый той чоловѣкъ, котрый вѣрить въ Бога и пôсля єго заповѣдей жіє; такій чоловѣкъ має спокôй въ нещастю и зносить тоєже терпеливо ажь до погибели грѣшникôвъ, котри̂ були того єго нещастя причиною (ст. 13.). Або: Не той єсть щастливый, котрому при всей єго безбожности добре веде ся, але той, котрого ты караєшь, наколи ôнъ переступить твôй законъ, щобы навернувъ ся и бувъ на будуче осторожнѣйшимъ въ способѣ свого поступованя. Ти̂ твои кары (ст. 13.) охороняють такого чоловѣка передъ бôльшими нещастями, яки̂ ты, Боже, приспособивъ безбожнымъ и яки̂ ихъ пôдыбають, коли выповнить ся мѣра ихъ грѣхôвъ и коли прійде часъ ихъ укараня.

13. **Оу҆кроти́ти** и пр. Цѣлею сего Божого укараня и поученя єсть, щобы подати терплячому душевну пôльгу въ дняхъ смутку и нещастя и щобы охоронити єго ôтъ каръ, яки̂ очѣкують грѣшника въ тôмъ житю и будучôмъ. Зри выс. ст. 12.

14. **Ꙗ҆́кѡ не ѿри́нетъ** и пр. Щастливи̂ отже ти̂, котрымъ Богъ дає таку потѣху, доки (ст. 15.) не выбє для нихъ година выбавленя! А она выбє напевно; Богъ

15. До́ндеже пра́вда ѡ҆брати́тсѧ на сꙋ́дъ, и҆ держа́-
16. щїисѧ є҆ѧ̀ всѝ пра́вїи се́рдцемъ. Кто̀ воста́нетъ
мнѣ̀ на лꙋка́внꙋющыѧ? и҆лѝ кто̀ спредста́нетъ
17. мнѣ̀ на дѣ́лающыѧ беззако́нїе? а) А҆́ще не Г҃дь по-
мо́глъ бы мнѣ̀, вма́лѣ всели́ласѧ бы въ а҆́дъ дꙋ-

бо не ôткидає ôтъ себе своихъ вѣрныхъ слугъ, ôнъ не опускає ихъ. — **Люде́й свои́хъ** и пр. Хотяй ту пôдъ людьми (народомъ) и пôдъ дѣдицтвомъ Божимъ властиво розумѣють ся Израильтяне (выс. ст. 5.), однако маємъ ту розумѣти въ высшôмъ значеню также вѣрныхъ Церкви Христовои.

15. **До́ндеже пра́вда** и пр. Несправедливôсть, котра черезъ якійсь часъ въ свѣтѣ верховодила, уступить, а Богъ окаже ся въ кôнци яко справедливый судія и не опустить тыхъ, котрî яко люди побожного, правого серця, справедливости придерживати ся будуть; тіи тогда возрадують ся, пôдчасъ коли грѣшники ôтнесуть заслужену кару. Въ тôмъ и слѣдуючихъ стихахъ высказує псаломникъ крѣпку надѣю, що Богъ єго и всѣхъ єму подôбныхъ праведникôвъ передъ безбожными хоронити буде.

16. **Кто̀ воста́нетъ** и пр. Кто выступить въ моей оборонѣ противъ нечестивымъ гнобителямъ? Кто стане при мнѣ до помочи противъ тымъ безбожнымъ? Никто иншій, а тôлько самъ Богъ, котрый менѣ и подôбнымъ менѣ гнобленымъ праведникамъ уже неразъ помôгъ; бо єсли бы Богъ не бувъ вступавъ ся за нами, безбожнî були бы насъ уже давно погубили; однако Богъ бравъ насъ всегда въ свою оборону и потѣшавъ насъ въ часахъ смутку (ст. 17 -- 19.).

17. **Вма́лѣ.** Мало що — **Въ а҆́дъ.** Се слово означає смерть, грôбъ, свѣтъ пôдземный (Пс. 85, 13.), а также всяку дочасну погибель. Въ духовнôмъ значеню єсть тутъ мысль: безъ Божои помочи не минула бы мене погибель дочасна и вѣчна.

а) Пс. 85, 13.

18. ша̀ моѧ̀. Ѧ҆́ще гл҃ахъ: подви́жесѧ ногà моѧ̀,
19. млⷭ҇ть твоѧ̀ Гдⷭ҇и помога́ше мнѣ̀. По мно́жествꙋ
болѣ́зней мои́хъ въ се́рдцѣ мое́мъ, ᲂу҆тѣше́нїѧ
20. твоѧ̀ возвесели́ша дꙋ́шꙋ мою̀. Да не при́бꙋ-
детъ тебѣ̀ престо́лъ беззако́нїѧ, созида́ѧй трꙋ́дъ
21. на повелѣ́нїе. а) ᲂу҆лова́тъ на дꙋ́шꙋ пра́ведничꙋ,
22. и҆ кро́вь непови́ннꙋю ѡ҆сꙋ́дѧтъ. И҆ бы́сть мнѣ̀
Гдⷭ҇ь въ прибѣ́жище, и҆ Бг҃ъ мо́й въ по́мощь

а) Дан. 6, 4

18. **Ѧ҆́ще гл҃ахъ** и пр. Коли я гадавъ, або коли я кликавъ до тебе, що находжу ся въ крайнôмъ небезпеченьствѣ, що стою надъ берегомъ погибели, дôзнававъ я всегда твоеи милостивои а успѣшнои помочи.

19. **По мно́жествꙋ** и пр. Чимъ бôльшій смутокъ учувавъ я въ моимъ серцю, тымъ бôльшого дôзнававъ я ôтъ тебе потѣшеня и покрѣпленя. Зр. 2. Кор. 1, 5.

20. **Да не прибꙋ́детъ** и пр. Якъ же мало бы бути иначе? Чижь бы ты, Боже, не мавъ вставляти ся за побожными? Чижь бы ты, Боже, мавъ бути немовъ якій людскій несправедливый судія, и передати мене въ руки моихъ ворогôвъ, мимо того, що я заховувавъ тяжкû заповѣди, якû ты менѣ давъ? чи ты радше не нагородишь мене за вѣрне повнене твоихъ заповѣдей охороною противъ моихъ ворогôвъ?

21. **ᲂу҆лова́тъ** и пр. Нехай отже якійсь часъ лютять ся вороги, нехай навѣть настають на жите праведника, нехай выдають засудъ противъ невинного и кровь его проливають, коли Богъ (ст. 22—23.) есть помôчникомъ своихъ вѣрныхъ слугъ, то въ кôнци тіиже выйдуть побѣдоносно, вороги же безбожнû погинуть, окрытû ганьбою.

22. **Бг҃ъ мо́й въ по́мощь** и пр. Богъ есть моимъ помôчникомъ, на котрого я уповаю.

23. ᲂу҆пова́нїѧ моегѡ̀. И҆ возда́стъ и҆̀мъ Гдⷭ҇ь беззако́нїе и҆̆хъ, и҆ по лꙋка́вствїю и҆̆хъ погꙋби́тъ ѧ҆̀. Гдⷭ҇ь Бг҃ъ.

Псало́мъ 94.

(Євр. 95.) — Вôзване до прославляня Бога и до оказованя єму послуха.

Хвала̀ пѣ́сни Дв҃дꙋ, не надпи́санъ ᲂу҆ Єврей.

1. Прїиди́те возра́дꙋемсѧ Гдⷭ҇еви, [а)] воскли́кнемъ
2. Бг҃ꙋ спⷭ҇и́телю на́шемꙋ. Предвари́мъ лицѐ є҆гѡ̀ въ

а) Второз. 32, 3.

23. **Беззако́нїе и҆̆хъ.** Се, на що ихъ беззаконіє заслугує.

Хвала̀ пѣ́сни Дв҃дꙋ. Въ євр. текстѣ нема сеи надписи. Имовѣрно положено ю въ грецкôмъ текстѣ для того, що св. Павелъ наводить (Євр. 4, 7.) одно мѣстце сего псалма пôдъ именемъ Давида. Теодоретъ гадає, що сей псаломъ зôставъ уложеный за часôвъ царя Іосіи, котрый съ всею ревностію занявъ ся поправою обычаѣвъ народа израильского, ôттягаючи єго ôтъ идолопоклоньства до почитаня правдивого Бога. Пôсля Євр. 3, 8. належить сей псаломъ ôтнести до прихода Спасителя І. Христа; въ тôмъ псалмѣ Господемъ, Богомъ, Спасителемъ, Богомъ великимъ, Царемъ великимъ, котрого єсть земля, море и т. д., єсть І. Христосъ, котрый нарôдъ израильскій выпровадивъ зъ Єгипта и на пустынѣ укаравъ смертію Израильтянъ искушаючихъ єго, роптаючихъ противъ него и не довѣряючихъ єму.

1. **Возра́дꙋемсѧ Гдⷭ҇еви.** Съ радостію будемъ прославляти Господа. — **Воскли́кнемъ.** Будемъ спѣвати въ єго честь пѣсни похвальнй. Часъ будучій має ту значенє способу повелѣваючого.

2. **Предвари́мъ** и пр. Явѣмъ ся съ нашими молитвами и пѣснями похвальными передъ нимъ якъ най-

и҆сповѣ́данїи, и҆ въ ѱалмѣ́хъ воскли́кнемъ є҆мꙋ̀.
3. [а] Ꙗ҆́кѡ Бг҃ъ ве́лїй Гдь, и҆ цр҃ь ве́лїй по все́й зе-
4. млѝ. [б] Ꙗ҆́кѡ въ рꙋцѣ̀ є҆гѡ̀ всѝ концы̀ земли̇̀,
5. и҆ высѡ҃ты го́ръ тогѡ̀ сꙋ́ть. Ꙗ҆́кѡ тогѡ̀ є҆́сть
мо́ре, и҆ то́й сотворѝ є҆̀, и҆ сꙋ́шꙋ рꙋ́цѣ є҆гѡ̀ соз-
6. да́стѣ. Прїиди́те поклони́мсѧ и҆ припаде́мъ
є҆мꙋ̀, и҆ воспла́чемсѧ предъ Гдемъ сотво́ршимъ
7. на́съ: Ꙗ҆́кѡ то́й є҆́сть Бг҃ъ на́шъ, и҆ мы̀ лю́дїе
па́жити є҆гѡ̀, и҆ ѻ҆́вцы рꙋкѝ є҆гѡ̀: [в] дне́сь а҆́ще

а) 1. Цар. 16, 25. б) Пс. 49, 10. в) Євр. 3, 7.; 4, 7.

раньше, якъ найвчаснѣйше. Образъ взятый зъ людей, котри̂ маючи у кого яку важну орудку до полагодженя, нетерпеливи̂ суть и дуже вчасно у него являють ся, щобы зыскати на часѣ, щобы ихъ други̂ не выпередили. — **Въ и҆сповѣ́данїи.** Для его прославляня.

3. **Ꙗ҆́кѡ Бг҃ъ ве́лїй** и пр. Псаломникъ опирає своє вôзванє до прославленя Бога на двохъ причинахъ побудительныхъ, а то а) понеже Богъ єсть всемогучимъ сотворителемъ вселеннои и найвысшимъ єи царемъ, Господемъ (ст. 3—5.), а б) понеже Богъ єсть милостивымъ царемъ и добродѣємъ народа израильского (ст. 6—7.).

4. **Въ рꙋцѣ̀ є҆гѡ̀.** Въ єго власти, ôтъ него зависими̂. — **Всѝ концы̀ земли̇̀.** С. є. цѣла земля.

5. **Рꙋ́цѣ є҆гѡ̀.** Єго всемогучôсть Зри Іоа. 1, 3.

6. **Воспла́чемсѧ.** Проливаймо слезы радости и вдячности, маючи такъ доброго, такъ милостивого царя и Господа.

7. **Ꙗ҆́кѡ то́й є҆́сть** и пр. Богъ єсть пастыремъ а нарôдъ израильскій єсть єго стадомъ, для котрого Богъ выбравъ землю хананейску на тучне пасовиско, управляючи тамъ своимъ народомъ всегда милостиво и опѣкуючи ся нимъ подôбно запобѣгливому пастырю. Зр. Пс. 73, 1.; 78, 13. Зри Іоа. 10, 11., где І. Христосъ самъ себе называє добрымъ пастыремъ, котрый положивъ свою душу за свои ôвцѣ с. є. за весь рôдъ чоло-

8. гла́съ є҆гѡ̀ ᲂу҆слы́шите: Не ѡ҆жесточи́те серде́цъ
ва́шихъ, ꙗ҆́кѡ въ прогнѣ́ванїи, во дни̑ и҆скꙋше́нїѧ
9. въ пꙋсты́ни: [а] Въ ѻ҆́ньже и҆скꙋси́ша мѧ̀ ѻ҆тцы̀
ва́ши, и҆скꙋси́ша мѧ̀, и҆ ви́дѣша дѣла̀ моѧ̀.

а) Исх. 17, 2. 7.

вѣчій. (Іоа. 10, 11.)—**Дне́сь а҆́ще гла́съ** и пр. Здавалобы ся, що тй слова поданй на тôмъ мѣстци въ нашôмъ текстѣ и въ гдеякихъ другихъ текстахъ належать еще до сего стиха, немовъ въ значеню: если его голосу слухати хочете, то есть ôнъ вашимъ старанныбмъ пастыремъ подôбно якъ въ часахъ давнѣйшихъ. Однако така звязь тыхъ слôвъ съ попередными словами сего стиха есть натягнена и противить ся самôй формѣ одныхъ и другихъ слôвъ. Въ лат. текстѣ и пôсля Євр. 3, 7 и пр. належать тіи слова уже до ст. 8 яко передне речене до слôвъ: **не ѡ҆жесточи́те** и пр., а то въ такôмъ значеню: днесь, въ часѣ узысканои І. Христомъ благодати и спасенія, — въ часѣ выєднаного намъ І Христомъ милосердія и ôтпущеня грѣхôвъ, слухайте голосу вашого доброго пастыря, І. Христа, и навертайте ся до него зъ манôвцѣвъ грѣховныхъ, колинибудь учуєте сей єго голосъ, и не затверджуйте вашого серця въ непослуху и упрямствѣ, щобы Господь не оставивъ васъ въ кôнци въ сей вашôй затвердѣлости и не укаравъ васъ въ своимъ гнѣвѣ, якъ се стало ся съ Израильтянами въ пустыни, котрй прогнѣвали Бога своимъ недовѣрянємъ и ропотомъ. Зри Исх. 17, 2. 7.; Числ. 14, 22.

9. **И҆ ви́дѣша** и пр. Ихъ невѣрство и ропотъ були тымъ бôльше виновными, що они бачили на власнй очи тіи великй чуда, якй Богъ здѣлавъ при выпроваджeню ихъ зъ Єгипта, а котрй давали имъ таке явне свѣдоцтво о Божôй могучости и добротѣ. Иншй берути слова **дѣла̀ моѧ̀** въ значеню каръ Божихъ, якихъ Израильтяне мусѣли бути свѣдками, дôзнаючи ихъ. Зри еще поясненє Пс. 77, 18.

10. Четы́редесѧть лѣ́тъ негодова́хъ ро́да тогѡ̀, и҆ рѣ́хъ: при́снѡ заблꙋжда́ютъ ср҃цемъ, ті́и же не
11. позна́ша пꙋте́й мои́хъ. [а] Ꙗ̃кѡ клѧ́хсѧ въ гнѣ́вѣ мое́мъ, ӑще вни́дꙋтъ въ поко́й мо́й.

Псало́мъ 95.

(Євр. 96.) — Хвалѣть Бога!

Хвала̀ пѣ́сни Дв҃дꙋ, внегда̀ до́мъ созида́шесѧ по плѣне́нїи, не надпи́санъ оу̑ Є̑вре́й.

а) Євр. 4, 3.

---

10. **Четы́редесѧть** и пр. Богъ гнѣвавъ ся на Израильтянъ за ихъ непослухъ въ часѣ ихъ подорожи до земли обѣцянои и для того не впровадивъ ихъ до сеи земли черезъ 40 лѣтъ, караючи ихъ рôжными нещастями, доки всѣ не вымерли, съ выняткомъ І. Навина и Халева. — **При́снѡ заблꙋжда́ютъ ср҃цемъ.** Хотяй отримують такъ многи̂ добродѣйства и такъ часто бувають карани̂, не перестають бути нещирыми взглядомъ мене, всегда звертають свое серце до чого иншого, нѣжь до мене. — **Ті́и же не позна́ша пꙋте́й мои́хъ.** Они не хотѣли поступати пôсля мого закона, пôсля моихъ заповѣдей.

11. **Ꙗ̆кѡ клѧ́хсѧ** и пр. О тôмъ зри Числ. 14, 21. 22. 28. — **Ӑще вни́дꙋтъ.** Єсть се евраизмъ, замѣсть: не вôйдуть. — **Въ поко́й мо́й.** Мае ту розумѣти ся Палестина, где Израильтяне по 40-лѣтнôмъ блуканю ся найшли ôтпочинокъ, спокôй. (Второз. 12, 9.) Сей же земскій спокôй бувъ прообразомъ спокою небесного вѣчнои щастливости. (Євр. 4, 1—4). Богъ называе сей **поко́й** своимъ (**мо́й**), понеже сей спокôй бувъ Израильтянамъ ôтъ Бога обѣцяный и приспособленый.

Хвала̀ пѣ́сни и пр. Сей псаломъ стрѣчаемъ 1. Пар. 16, 23 и сл. безъ важнѣйшихъ змѣнъ. Єсть рѣчею цѣл-

1. Воспо́йте [а)] Гд҇еви пѣ́снь но́вꙋ, воспо́йте Гд҇еви
2. всѧ̀ землѧ̀: Воспо́йте Гд҇еви, бл҇гослови́те и҆́мѧ
є҆гѡ̀: благовѣсти́те де́нь ѿ днѐ спасе́ніе є҆гѡ̀.

а) 1. Пар. 16, 23.

комъ певною, що авторъ книгъ Паралипоменонъ вынявъ сей псаломъ зъ псалтыри, а не збиратель псалмôвъ зъ книги Паралипоменонъ. Высше наведене мѣстце 1. кн. Парал. подає пѣснь зложену зъ кôлькохъ псалмôвъ (Пс. 95.; Пс. 104, 1—15.; Пс. 105, 47. 48.), спѣвану при перенесеню кивота зъ дому Авдедома на гору Сіоньску. Пôсля нашои надписи спѣвано сей псаломъ при ôтбудованю святыни за часôвъ Єздры по неволи вавилоньскôй. Авторомъ сего псалма єсть Давидъ, котрый уложивъ єго имовѣрно тогда, коли Господь утвердивъ єго на престолѣ царскôмъ яко царя надъ всѣми 12 поколѣнями, коли вывысшивъ єго царство (2. Цар. 5, 6—17.), даючи єму побѣду надъ Євусеями и Филистимами. Помôчь, яку давъ єму Господь въ тыхъ побѣдахъ, була такъ явна и чудесна, що ôнъ гадавъ, що цѣлый свѣтъ, навѣть погане, довжнû зъ того пôзнати, що Єгова єсть однымъ правдивымъ Богомъ, що ôнъ єсть самъ оденъ царемъ. Вповни, въ цѣлôмъ своимъ высокôмъ значеню сповнивъ ся сей псаломъ въ часѣ, коли прійшовъ на той свѣтъ Месія, щобы мешкати межи нами. Се потверджає єще бôльше ст. 13, где Єгова представляє ся яко судія всѣхъ народôвъ А и гдеякû жидôвскû рабины ôтносили сей псаломъ до часôвъ Месіи.

1. **Пѣ́снь но́вꙋ.** Зри пояснене Пс. 32, 3. — **Всѧ̀ землѧ̀.** Псаломникъ взыває мешканцѣвъ цѣлои земли, щобы прославляли щоденно (**де́нь ѿ днѐ** — ст. 2.) тіи такъ многû доказы могучости и доброты Божои, якои Израильтяне стали ся участниками. Въ ôтношеню до І. Христа довжнû всѣ народы свѣта величати спасеніє, якого доступили зъ ласки Спасителя Господа.

3. **Возвѣсти́те въ ꙗ҆зы́цѣхъ сла́вꙋ є҆гѡ̀, во всѣ́хъ**
4. **лю́дехъ чꙋдеса̀ є҆гѡ̀. а) Ꙗ҆́кѡ ве́лїй Гдⷭ҇ь и҆ хва-**
ленъ ѕѣлѡ̀: стра́шенъ є҆́сть надъ всѣ́ми бо́ги.
5. **б) Ꙗ҆́кѡ всѝ бо́зи ꙗ҆зы̑къ бѣ́сове: Гдⷭ҇ь же нб҃са̀**
6. **сотворѝ. в) И҆сповѣда́нїе и҆ красота̀ предъ ни́мъ:**

а) Сір. 43, 31. б) Ис 41, 24. в) 1. Пар. 16, 27.

3. **Возвѣсти́те** и пр. Славнѣ̂, чудеснѣ̂ дѣла Божѣ̂, довершенѣ̂ для Божого народа израильского, свѣдчачѣ̂ о могучости и добротѣ Єговы, нехай проповѣдають Израильтяне межи поганьскими народами, щобы и тіи узнали Єгову за одного правдивого Бога и ôтдавали єму честь належну, закинувши своє погане идолопоклоньство.

4. **Стра́шенъ.** Котрого бояти ся и почитати потреба. — **Надъ всѣ́ми бо́ги.** Надъ всѣми, котрыхъ люди почитають яко богôвъ, хотяй тіиже ними не суть.

5. **Ꙗ҆зы̑къ.** Народôвъ поганьскихъ. — **Бѣ́сове.** Злый духъ, ворогъ рода людского, и єго приверженцѣ хôсновали зъ идолопоклоньства, щобы позбавити Бога чести а собѣ ю присвоити. Убійство при жертвахъ чоловѣчихъ, розпуста и ошуканьство, якѣ̂ ôтъ самого початку були злученѣ̂ съ идолопоклоньствомъ, суть явнымъ свѣдоцтвомъ, що душею сего идолопоклоньства бувъ духъ нечистый, духъ ложи, котрый бувъ **человѣкоубі́йца и҆скони̇̀.** (Іоа. 8, 44.) Зри єще поясненє Второз. 32, 17. Въ 1. Пар. 16, 26 замѣсть **бѣ́сове** читаємъ **ї҆дѡлы** с. є. бовваны, марнѣ̂, порожнѣ̂, не маючѣ̂ нѣ силы нѣ значеня.

6. **И҆сповѣда́нїе** и пр. С. є. прославленє, слава, величіє Бога въ св. скиніи, въ святая святыхъ, где Богъ сидить мовъ на престолѣ яко царь славы, оказуючи Израильтянамъ своими добродѣйствами свою могучôсть и доброту, суть **предъ ни́мъ** с. є. злученѣ̂ съ нимъ, єму властивѣ̂ и належнѣ̂. Зр. Пс. 103, 1. — **Ст҃ы́нѧ** и пр. Святôсть и величнôсть Бога мала свôй достойный престолъ въ св. скиніи, однако о много достойнѣйшій престолъ має Христосъ Господь въ своєй св. Церквѣ на

7. **ст҃ы́нѧ и҆ великолѣ́піе въ ст҃и́лѣ є҆гѡ̀. Принеси́те**
Гдⷭ҇еви ѻ҆те́чествїѧ ꙗ҆зы́къ, принеси́те Гдⷭ҇еви сла́-
8. **вꙋ и҆ че́сть.** a) **Принеси́те Гдⷭ҇еви сла́вꙋ и҆мене**
є҆гѡ̀: возми́те же́ртвы, и҆ вхо́дите въ дворы̀ є҆гѡ̀.

---

a) 1. Пар. 16, 29.; Пс. 108, 30.

земли и въ небѣ по правôй руцѣ своего Отца небесного. Або: всё, що Спаситель дѣлавъ и дѣлаe для освяченя и ущасливленя вѣрныхъ своеи Церкви, свѣдчить о его святости, всемогучости и величности.

7. **Ѻ҆те́чествїѧ ꙗ҆зы́къ.** С. є. родины або народы поганьскѝ, котрыхъ взываe псаломникъ, щобы приходили и ôтдавали честь такъ могучому и славному Богу въ его святынѣ. Въ высшôмъ значеню взывають ся ту всѣ народы свѣта до ôтдаваня Божои чести І. Христу, котрый ихъ всѣхъ ôткупивъ своею крестною жертвою. Въ 1. Пар. 16, 28 есть: **дади́те Гдⷭ҇еви сла́вꙋ и҆ крѣ́пость.** С. є. покиньте службу ложныхъ, пустыхъ, безсильныхъ богôвъ, а начнѣть служити правдивому Богу, всемогучому сотворителеви неба и земли.

8. **Возми́те же́ртвы.** Въ евр. есть выразъ minchа, котрый не означаe жертвы зъ звѣрятъ, але зъ хлѣба, вина, елея и т. п. Така же жертва называe ся въ св. Письмѣ такожь даромъ. (Лев. 2, 1.) Въ 1. Пар. 16, 29 читаемъ навѣть выразно: **возми́те да́ры.** Имовѣрно есть се алюзія до Божого приказу Исх. 23, 15.; 34, 20., а и до звычаю на востоцѣ, пôсля котрого кождый, кто удававъ ся до когось знаменитого въ якôй справѣ, бравъ съ собою дары для него. Зр. 1. Цар. 9, 7. Въ высшôмъ значеню пôдъ тыми жертвами або дарами розумѣемъ жертву серця сокрушенного, вызнане грѣхôвъ, молитву, пôстъ, милостыню и т. п. добрѝ дѣла. Allioli примѣчаe: Псаломникъ, взываючи народы, щобы приходили до новопостроенои святыни, прообраза Церкви Христовои, указуe на безкровну жертву нашихъ олтарѣвъ, где пôдъ видами хлѣба и вина І. Христосъ себе въ жертву приносить. — **Въ дворы̀ є҆гѡ̀.** Allioli пише: Святыня мала кôлька ôтдѣлôвъ, котрѝ называли ся притворами (**дво́-**

9. **Поклони́тесѧ Гдⷭ҇еви въ дворѣ̀ ст҃ѣ́мъ є҆гѡ̀: да**
10. **подви́житсѧ ѿ лица̀ є҆гѡ̀ всѧ̀ землѧ̀. [а] Рцы́те**
въ ѧ҆зы́цѣхъ, ꙗ҆́кѡ Гдⷭ҇ь воцари́сѧ: и҆бо и҆спра́ви
вселе́ннꙋю, ꙗ҆́же не подви́житсѧ: сꙋ́дитъ лю́демъ

рами), они були прообразами всѣхъ тыхъ дочерныхъ церквей, котрî въ вѣрѣ и любви суть соединеннî съ одною римско-католицкою Церквою.

9. **Въ дворѣ̀ ст҃ѣ́мъ є҆гѡ̀.** Въ єго святынѣ. — **Да подви́житсѧ** и пр. Нехай дрожать всѣ народы свѣта, въ особенности же остѣннî поганьскî народы, вороги народа израильского, передъ всемогучимъ Господемъ и царемъ свѣта, Богомъ израильского народа, сидячимъ на престолѣ въ Сіонѣ (въ своєй Церквѣ).

10. **Рцы́те въ ѧ҆зы́цѣхъ.** Голосѣть, оповѣщайте поганамъ. Одозва тая єсть звернена до Израильтянъ, але и до поганъ (ст. 7.), котрî услухали вôзваня до прославленя правдивого Бога. — **Ꙗ҆́кѡ Гдⷭ҇ь воцари́сѧ.** Що Богъ (І. Христосъ) єсть царемъ вселеннои, въ особенности же свого выбраного народа (вѣрныхъ, єму ôтданыхъ душь). — **И҆бо и҆спра́ви** и пр. Богъ сотворивъ и упорядковавъ вселенну и удержує ю пôсля своихъ незмѣнныхъ законôвъ; тыхъ законôвъ вселенна мусить держати ся (**ꙗ҆́же не подви́житсѧ**). Въ ôтношеню до І. Христа скажемъ, що ôнъ своєю наукою, своими муками и смертію на крестѣ привѣвъ черезъ грѣхи зôпсутый, зъогидженый свѣтъ назадъ до духового ладу и красы. Въ 1. Пар. 16, 30 читаємъ: **да и҆спра́витсѧ** и пр. С. є. нехай всѣ народы свѣта зъ почести и зъ боязни передъ Богомъ (І. Христомъ) стануть передъ нимъ просто и недвижно. Або: нехай вознесуть до Бога (І. Христа) свои серця и нехай стоять непохитно въ вѣрѣ въ него и въ святыхъ єго заповѣдяхъ. — **Сꙋ́дитъ лю́демъ пра́востїю.** Богъ єсть справедливымъ судією цѣлого свѣта. Въ ôтношеню до І. Христа скажемъ: Месія не ужів своєи непобѣдимои силы и власти до гнобленя народôвъ.

[а] 3 ·х. 9. 10

11\. пра́востїю. [а] Да возвеселѧ́тсѧ небеса̀, и҆ ра́дꙋет-
сѧ землѧ̀: да подви́житсѧ мо́ре и҆ и҆сполне́нїе
12\. є҆гѡ̀. Возра́дꙋютсѧ полѧ̀, и҆ всѧ̑ ꙗ҆̀же на ни́хъ:
13\. тогда̀ возра́дьютсѧ всѧ̑ древа̀ дꙋбра̑внаѧ: [б] Ѿ
лица̀ Гд҇нѧ, ꙗ҆́кѡ грѧде́тъ, ꙗ҆́кѡ грѧде́тъ сꙋди́ти

а) 1. Пар. 16, 31.; Ис. 49, 13.; Апок. 12, 12. б) Дѣя. 12, 12.; Ис. 3, 14.

якъ се звыкли дѣлати земски̂ князѣ, але ôнъ буде ними управлявъ пôсля правилъ справедливости. Зри Ис. 32, 17.

11\. **Да возвеселѧ́тсѧ** и пр. Псаломникъ взыває также мертву природу, щобы радовала ся зъ того, що Богъ єсть могучимъ и славнымъ царемъ свѣта, — що Месія яко царь ôткупленого рода людского має привести всё до належитого порядку. Зр. Пс. 68, 35. — **Да подви́житсѧ мо́ре.** Нехай порушує ся, зъ берегôвъ выскакує море зъ радости. — **И҆сполне́нїе є҆гѡ̀.** С. є. всё, що море собою наповнює, якъ рыбы и всяки̂ инши̂ тамъ жіючи̂ звѣрята.

12\. **Тогда̀.** Въ будучности. Thalhofer примѣчає: Псаломникови мусѣла нагло станути передъ очима души єще красша месійна будучнôсть, и ôнъ пôзнавъ ясно, що се, чого ôнъ уже теперь бажає, наступить доперва въ часахъ Месіи, що ажь тогды пôдчинять ся Богу и ôтдадуть єму честь всѣ народы, що ажь тогды навѣть внѣшна природа зложить єму свôй поклôнъ. Уже при першôмъ приходѣ І. Христа взяла внѣшна природа участь въ єго повитаню; найбôльше же возрадує ся она тогда, коли Месія прійде другій разъ въ своєй славѣ, щобы судити всѣхъ людей, щобы злоє на всегда ôтлучити, щобы розбити невôльничи̂ оковы, въ якихъ природа доси єще остає. (Рим. 8, 19 и сл.) — **Дрєва̀ дꙋбра̑внаѧ.** Лѣсни̂ дерева, то само, що въ 1. Пар. 16, 32 єсть выражене черезъ **древа̀ польскаѧ.**

13\. **Ѿ лица̀** и пр. При своимъ першôмъ приходѣ судивъ Господь свѣтъ своєю наукою, показуючи, що

землѝ: сꙋди́ти вселе́ннѣй въ пра́вдꙋ, и҆ лю́демъ и҆́стиною свое́ю.

Псало́мъ 96.

(Євр. 97.) — Царство Боже.

Ѱало́мъ Дв҃дꙋ, є҆гда̀ землѧ̀ є҆гѡ̀ ᲂу҆строѧ́шесѧ, не надпи́санъ ᲂу҆ Є҆вре́й.

1. Гдⷭ҇ь а) воцари́сѧ, да ра́дꙋетсѧ землѧ̀: да весе-

а) Пс. 92, 1.; Пс. 98, 1.

мі́ръ ве́сь во ѕлѣ̀ лежи́тъ (1. Іоа. 5, 19.) и тому навернути ся мусить; при своимъ другôмъ приходѣ (Пс. 96, 2.) буде ôнъ судити свѣтъ, нагороджаючи праведныхъ а караючи злыхъ.

Ѱало́мъ и пр. Пôсля сеи надписи, котрои нема въ євр. текстѣ, написавъ Давидъ сей псаломъ имовѣрно въ тыхъ лѣтахъ свого житя, коли то по упокореню поганьскихъ сусѣдныхъ народôвъ зôставъ єго престолъ укрѣпленый а въ єго землѣ запановавъ спокôй и внутрѣшный ладъ. Головною гадкою сего псалма єсть: Мы маємъ великого, страшного царя, кобы мы отже достойными єго оказовали ся! Allioli примѣчає: Слова сего псалма могуть передовсѣмъ бути уважани̂ яко радôсна пѣснь похваль на задля ôтнесенои Израильтянами побѣды, однако вповни ôтносять ся они до побѣды Месіи, котрый своими муками и смертію основавъ всемірне царство (ст. 1.), и колись прійде яко страшный судія (ст. 2—6.), щобы ôтлучити добрыхъ ôтъ злыхъ (ст. 7, 8.); задля чого мы довжни̂ ставати ся добрыми (ст. 9—12.).

1. **Гдⷭ҇ь воцари́сѧ** и пр. Богъ выступаючи противъ поганьскимъ народамъ съ всею строгостію, показавъ, що єсть царемъ. Укрѣпленє теократіи супротивъ поганьства уважає псаломникъ за свѣтове приключенє, тому взыває ôнъ до спôльнои радости цѣлый свѣтъ. — **О҆́строви мно́зи.** Всѣ краѣ, до котрыхъ треба дôстати

2. **ла́тсѧ ѻ҆́строви мно́зи.** а) **Ѻ҆́блакъ и҆ мра́къ ѻ҆крестъ**
є҆гѡ̀, б) **пра́вда и҆ сꙋдба̀ и҆справле́нїе прⷭ҇то́ла**
3. **є҆гѡ̀. Ѻ҆́гнь предъ ни́мъ предъи́детъ, и҆ попа-**

а) Апок. 10, 1. б) Пс. 88, 15.

ся черезъ воду на корабляхъ, называють Євреѣ островами, хотяй бы ними въ дѣйстности не були. (Зр. Ис. 11, 11.; 66, 19.; Єрем. 25, 22.) Пôдъ тыми островами належить ту отже розумѣти краѣ замешканî поганами. — Въ ôтношеню до І. Христа скажемъ: І. Христосъ заволодѣвъ надъ цѣлымъ свѣтомъ, надъ котрымъ попередно пановавъ дїаволъ; тожь нехай веселить ся и радує ся цѣлый округъ земный, выбавленый зъ неволи дїавольскои.

2. **Ѻ҆́блакъ** и пр. Гдекотрî гадають, що пôсля сего и слѣд. трохъ стихôвъ выступивъ Богъ яко караючій судія въ правдивôй бурѣ, котра знищила ворогôвъ; однако имовѣрнѣйше належить ту припустити поетичне представлене явленя ся розгнѣваного и судячого Бога. Зр. Пс. 17, 8 и сл. Въ высшôмъ значеню ôтносять ся тіи слова до І. Христа, котрый прійде другій разъ въ облакахъ небесныхъ судити всѣхъ людей. Зри Мат. гл. 24. — **Пра́вда и҆ сꙋдба̀.** Справедливôсть и точне єи выконуванє. — **И҆справле́нїе прⷭ҇то́ла є҆гѡ̀.** Слово **и҆справле́нїе**, євр. mekon, можна бы переложити яко утверджене, **ꙋ҆гото́ванїе** (Пс. 88, 15.). Судова бо власть Божа, котра ту черезъ престолъ Божій єсть выражена, єсть найсправедлившою; Богъ бо судить всегда справедливо и не може судити несправедливо, такъ якъ Богъ єсть самою справедливостію и мудростію. Зри такожь поясненє Пс. 95, 13.

3. **Ѻ҆́гнь предъ ни́мъ** и пр. Огонь выражає тутъ могучôсть Божу, съ якою Богъ найскорше и найуспѣшнѣйше карає безбожныхъ всегда, коли лишь хоче. (Зр. Дан. 7, 10.) Въ ôтношеню до І. Христа розумѣємъ тутъ огонь, якій зôстане спущеный передъ судомъ загальнымъ, и якій всё пожре. Зри 2. Петр. 3, 7. 12.

4. ли́тъ ѡ҃крестъ враги̑ є҆гѡ̀. а) Ѡ҆свѣти́ша мѡ́лнїѧ
є҆гѡ̀ вселе́ннꙋю, б) ви́дѣ, и҆ подви́жесѧ землѧ̀.
5. Го́ры ꙗ҆́кѡ во́скъ раста́ѧша ѿ лица̀ Гд҇нѧ: ѿ ли-
6. ца̀ Гд҇а всеѧ̀ земли̑. в) Возвѣсти́ша нб҇са̀ пра́вдꙋ
7. є҆гѡ̀: и҆ ви́дѣша всѝ лю́дїе сла́вꙋ є҆гѡ̀. г) Да по-
стыдѧ́тсѧ всѝ кла́нѧющїисѧ и҆стꙋка̑ннымъ, хва́-
лѧщїисѧ ѡ҆ і҆́дѡлѣхъ свои́хъ: поклони́тесѧ є҆мꙋ̀

а) Апок. 4, 5. б) Пс. 76, 17. в) Пс. 18, 1. г) Исх. 20. 4.

---

4. **Ѡ҆свѣти́ша** и пр. Богъ не лишь огнемъ своеи всемогучости но и матеріяльными лискавицями и громами безбожныхъ карає и тревожить, коли тôлько хоче. Въ ôтношеню до загального суда можемъ тутъ розумѣти лискавицѣ и громы, за помочію которыхъ повстане тогда найбôльшій огонь, маючій всё поглотити. Зр. Исх. 19, 16. и сл.; Пс. 17, 8. 16.; Пс. 67, 3.; — Премудр. Сол. 5, 21.; Мат. 24, 29.

5. **Го́ры** и пр. Передъ могучостію Бога — судіи не могуть остояти ся горы, найтвердшѣ скалы; они таять передъ огнемъ Божои силы якъ воскъ положеный на огни. Въ ôтношеню до І. Христа яко судіи свѣта зри 2. Петр. 3, 10. 12.

6. **Возвѣсти́ша** и пр. Громовѣ хмары, лискавицѣ и т. д. являють зя яко вѣщуны Божои справедливости передъ цѣлымъ свѣтомъ. Въ ôтношеню до І. Христа яко судіи свѣта примѣчає Allioli: Цѣла природа и духи небеснѣ узнають Божу справедливôсть, всѣ народы увидять єго велику могучôсть и славу.

7. **Да постыдѧ́тсѧ** и пр, Псаломникъ зъ огляду на пораженє, упокоренє поганьскихъ народôвъ, взыває ихъ, щобы встыдали ся своего пустого идолопоклоньства и щобы всѣ ангелы славили правдивого Бога (І Христа), щобы ôттакъ єго могучôсть и справедливôсть прославляли и люди на земли и ангелы въ небѣ. Зри Євр. 1, 6., где св. Ап. Павелъ бере зъ тыхъ слôвъ доказъ, що І. Христосъ єсть бôльшимъ, высшимъ ôтъ ангелôвъ. Гдеякѣ розумѣють пôдъ ангелами самыхже идолôвъ по-

8. всѝ а҃гг҃ли є҆гѡ̀. Слы́ша и҆ возвесели́сѧ Сїѡ́нъ, и҆
возра́довашасѧ дщє́ри І҆ꙋдє́йскїѧ сꙋдє́въ ра́ди
9. твои́хъ Гд҃и. а) Ꙗ҆́кѡ ты̀ Гд҃ь вы́шнїй надъ
всє́ю землє́ю, ѕѣлѡ̀ превознє́слсѧ є҆сѝ надъ всѣ́-
10. ми бо́ги. б) Любѧ́щїи Гд҃а, ненави́дите ѕл͡аѧ:
храни́тъ Гд҃ь дꙋ́шы преподо́бныхъ свои́хъ, и҆зъ

ганьскихъ, котрыхъ взывае псаломникъ, щобы зступили зъ своихъ олтарôвъ и поклонили ся Богу (І. Христу), котрый явивъ ся въ своей славѣ яко судія. — **И҆стꙋка́нными.** Зри Лев. 26, 1.; Второз. 5, 8. — **Хва́лѧщїисѧ ѿ і҆дѡлѣхъ свои́хъ.** Alliolі примѣчае ту въ ôтношеню до страшного суда: Горе тогда тымъ, котрû суть идолослужителями, котрû свому череву, змысловымъ похотямъ, розкошамъ и выгодамъ служать, котрû грошѣ и добра земскû якъ Бога почитають!

8. **Слы́ша и҆ возвесели́сѧ** и пр. Въ Єрусалимѣ (**Сїѡ́нъ**) и въ всѣхъ мѣстахъ юдейскихъ (**дщє́ри І҆ꙋдє́йскїѧ**) вѣсть о пораженю поганъ выкликала найбôльшу радôсть; бувъ бо се новый доказъ могучости Бога израильского (ст. 9.). Въ высшôмъ значеню: Тѣшать ся вѣрнû зъ прихода Христа судіи, понеже ôтъ него очѣкують спасеніа, а не кары, котра спаде на безбожныхъ. Пôдъ выраженемъ **дщє́ри І҆ꙋдє́йскїѧ** можна розумѣти або вѣрнû, І. Христу ôтданû душѣ, або поодинокû церкви, котрû суть немовъ лѣторостями Церкви соборнои, яка ту Сіономъ называе ся. — **Сꙋдє́въ ра́ди твои́хъ.** Задля твоихъ справедливыхъ судôвъ, котрыми добрыхъ нагороджаешь а злыхъ караешь.

10. **Любѧ́щїи Гд҃а** и пр. Псаломникъ желае собѣ, щобы Израильтяне були всегда достойными Божои помочи противъ своимъ ворогамъ; для того взывае ихъ, щобы любячи Бога выстерѣгали ся грѣха, такъ якъ Богъ бере лишь побожныхъ людей въ свôй покровъ. Въ ôтношеню до І. Христа скажемъ: Христосъ Господь стереже тѣлесного и душевного житя своихъ вѣрныхъ

а) Пс. 134, 5. б) Амосъ 5, 15.; Рим. 12, 9.

11. **рꙋкѝ грѣ́шничи ѝзба́витъ ѧ҆̀. [а] Свѣ́тъ возсїѧ̀**
12. **пра́ведникꙋ, ѝ пра̑вымъ срⷣцемъ весе́лїе. [б] Весе-**
ли́тесѧ пра́веднїи ѡ҆ Гдⷭ҇ѣ, ѝ ѝсповѣ́дайте па́мѧть
стꙑ́ни є҆гѡ̀.

а) 2. Цар. 22, 29.; Іов. 18, 5.; Пс. 111, 4. б) Пс. 31, 11.

слугъ: ôнъ стереже и хоронить ихъ ôтъ кривдъ людей грѣшныхъ и безбожныхъ; Христосъ Господь буде также стерѣгъ въ дню страшного суда душь святыхъ, щобы имъ закиды ворогôвъ ничого не могли шкодити, и щобы ихъ зъ рукъ грѣшника с. є. злого духа выбавити.

11. **Свѣ́тъ возсїѧ̀** и пр. Псаломникъ взываючи Израильтянъ до побожности, запоручає имъ, що лишь тогда, коли будуть побожными, будуть могли мати спокôйне, щастливе житє. **Свѣ́тъ**, свѣтло, єсть символомъ щастя, всякого добра. Въ высшôмъ значеню розумѣємъ ту пôдъ свѣтломъ благодать Божу, І. Христомъ узыскану, котра праведныхъ освѣчує, душевною радостію наповняє и до вѣчного спасенія провадить.

12. **Весели́тесѧ** и пр. Псаломникъ взыває Израильтянъ єще разъ, щобы радовали ся и славили Бога задля Божого суду, довершеного надъ ихъ ворогами. — **Ѝсповѣ́дайте.** Прославляйте. — **Па́мѧть стꙑ́ни є҆гѡ̀.** С. є. святу памятку Божу, якою єсть пораженє ворогôвъ израильскихъ и укрѣпленє царского престола Давида; нехай Божî добродѣйства позôстануть въ вѣчнôй нашôй памяти, якъ милостивымъ и добрымъ бувъ Богъ взглядомъ насъ. Зри єще поясненє Пс. 29, 5. Въ высшôмъ значеню єсть мысль тая: Радуйте ся, що черезъ І. Христа отрималисте благодать праведности, и що очѣкуєте за ню нагороду вѣчнои щастливости; прославляйте того, котрый єсть святымъ и васъ освячує; прославляйте чудеснî дѣла єго любви, котрî суть памятникомъ єго святости и доброты.

Псало́мъ 97.

(Євр. 98.) — Честь Спасителеви и Судіи!

Ѱало́мъ Дв҃дꙋ.

1. **Воспо́йте Г҃деви пѣ́снь но́вꙋ, ꙗ҆́кѡ ди̑вна сотвори̑
Г҃дь: [а] спасѐ є҆го̀ десни́ца є҆гѡ̀, и҆ мы́шца ст҃а́ѧ
2. є҆гѡ̀. [б] Ска́за Г҃дь спасе́нїе своѐ: предъ ꙗ҆зы́ки**

а) Ис. 63, 5. б) Ис 52, 10

Ѱало́мъ Дв҃дꙋ. Сей псаломъ есть що до свого змѣсту подôбный до Пс. 95 (зр. Пс. 95, 1. 11—13 съ Пс. 97, 1. 7—8.); рôвно и сей псаломъ зôставъ уложеный по причинѣ надзвычайнои помочи, якои дôзнали Израильтяне ôтъ Бога передъ цѣлымъ свѣтомъ супротивъ поганъ, своихъ ворогôвъ. Сей псаломъ есть отже вôзванемъ до подяки Богу за тую его всемогучу, славну и милостиву помôчь. А и въ тôмъ псалмѣ суть гдеякѝ мѣстця, котрѝ дадуть ся ôтнести до Месіи, на котрѝ яко такѝ покликуе ся св. Письмо.

1. **Пѣ́снь но́вꙋ.** Зри Пс. 95, 1. — **Ди̑вна.** Рѣчи чудеснѝ, гôднѝ удивленя. — **Спасѐ є҆го̀** и пр. Мысль есть: Богъ помôгъ самъ собѣ (супротивъ ворогôвъ), ôнъ упокоривъ ихъ власною могучостію своимъ власнымъ выступленемъ. Зр. Ис. 59, 16.; 63, 5. Нападъ поганъ на нарôдъ Божій бувъ нападомъ на самого Бога; въ тôмъ змыслѣ говорить ся ту о Бозѣ, що ôнъ спасъ себе самого, помôгъ самому собѣ. — **Мы́шца.** Рамя, яко символъ силы, могучости. — О І. Христѣ скажемъ: выбавивъ себе своею всемогучостію, с. е. выбавивъ себе ôтъ смерти власною силою, могучостію; або: спасъ свѣтъ самъ одинъ не взываючи ничіеи помочи.

2. **Ска́за Г҃дь** и пр. Богъ оказавъ свою надзвычайну помôчь народови израильскому явно передъ поганьскими народами, котрѝ могли зъ того пôзнати, якъ справедливымъ и добрымъ есть Богъ, якъ вѣрно ôнъ додержуе своихъ обѣтниць. Въ высшôмъ значеню: Богъ здѣлавъ обѣцяне намъ спасеніе извѣстнымъ, оказуючи

3. ѿкры̀ пра́вдꙋ свою̀. Помѧнꙋ̀ млⷭ҇ть свою̀ Іа́кѡвꙋ,
и҆ и҆́стинꙋ свою̀ до́мꙋ І҆и҃левꙋ: а) ви́дѣша всѝ кон-
4. цы̀ землѝ спасе́нїе Бг҃а на́шегѡ. б) Воскли́кните
Бг҃ови всѧ̀ землѧ̀: воспо́йте, и҆ ра́дꙋйтесѧ, и҆ по́й-
5. те. в) По́йте Гдⷭ҇еви въ гꙋ́слехъ, въ гꙋ́слехъ и҆
6. гла́сѣ ѱало́мстѣ: Въ трꙋба́хъ ко́ваныхъ и҆ гла́-
сомъ трꙋбы̀ ро́жаны: вострꙋби́те предъ црⷭ҇е́мъ
7. Гдⷭ҇емъ. Да подви́житсѧ мо́ре и҆ и҆сполне́нїе є҆гѡ̀,

а) Лук. 2, 30.; 3, 6. б) Пс. 65, 2. в) Пс. 149, 3.

тоеже въ дѣйстности, даючи намъ свого Сына І. Христа на Спасителя, даючи намъ **пра́вдꙋ свою̀** с. є. Месію, черезъ котрого насъ освячуе и оправдуе.

3. **Помѧнꙋ̀ млⷭ҇ть** и пр. Богъ оказавъ теперь свому народови, Израильтянамъ, свое обѣцяне добродѣйство и посвѣдчивъ, що не забувъ про завѣтъ заключеный съ ихъ отцями. такъ що всѣ мешканцѣ земли могуть зъ того добродѣйства пересвѣдчити ся, якъ добрымъ есть Богъ для свого выбраного народа и якъ вѣрнымъ ôнъ есть въ своихъ приреченяхъ даныхъ сему народови. Въ высшôмъ значеню: Богъ памятавъ на обѣтницю дану Израильтянамъ и всѣмъ прочимъ народамъ черезъ своихъ пророкôвъ и яко вѣрный въ своихъ приреченяхъ пôславъ Месію, котрого спасеніе и науку оповѣстили апостолы по цѣлôмъ свѣтѣ.

4. **По́йте.** Въ значеню: грайте.

5. **Въ гꙋ́слехъ.** Зри поясненє Пс. 32, 2. — **Въ гла́сѣ ѱало́мстѣ.** При звукахъ псалтеріона. О тôмъ инструментѣ музичнôмъ зри Пс. 32, 2.

6. **Въ трꙋба́хъ ко́ваныхъ.** Були то трубы металевû. Зри Числ. 10, 2. — **Трꙋбы̀ ро́жаны.** Були то трубы зъ рогôвъ баранячихъ, подôбнû до тыхъ, якими трублено въ день нового року. (Лев. 23, 24.)

7. **Да подви́житсѧ** и пр. Нехай радуе ся и зъ радости скаче море и всё, що въ нимъ находить ся. Зр. Пс. 95, 11.

8. **вселе́ннаѧ и҆ всѝ живꙋ́щїи на не́й. а) Рѣ́ки восплє́щꙋтъ рꙋко́ю вкꙋ́пѣ: го́ры возра́дꙋютсѧ: б)**
9. **Ѿ лица̀ Гдⷭ҇нѧ, ꙗ҆́кѡ грѧде́тъ, ꙗ҆́кѡ и҆́детъ сꙋди́ти землѝ: сꙋди́ти вселе́ннѣй въ пра́вдꙋ, и҆ лю́демъ пра́востїю.**

Псало́мъ 98.

(Євр. 99.) — Господь єсть святый.

Ѱало́мъ Дв҃дꙋ.

а) 1. Пар. 16. 32. б) Пс. 95, 13.

---

8. **Рѣки восплє́щꙋтъ** и пр. Плесканє руками єсть выразомъ радости, уживанымъ при повитаню царей. Зри 4. Цар. 11, 12. Єсть ту отже образъ, зворотъ поетичный, признаючій радуючимъ ся рѣкамъ оплески, котрымъ суть подôбнѝ хиба ударяня рѣки о береги або шумъ плывучои воды рѣчнои.

9. **Ѿ лица̀ Гдⷭ҇нѧ** и пр. Псаломникъ взыває людей и мертву природу до радôсного прославленя Бога, котрый выдавъ свôй судъ на ворогôвъ израильскихъ и укаравъ ихъ пораженємъ и яко такій такожь въ будучности оказовати ся буде. Въ высшôмъ значеню розумѣємъ сей стихъ о приходѣ І. Христа на судъ, коли то праведнѝ тѣшити ся будуть, маючи уже наслѣдити царство небесне. Зри єще поясненє Пс. 95, 13.

Ѱало́мъ Дв҃дꙋ. Сеи надписи нема въ євр. текстѣ. Єсли сей псаломъ походить дѣйстно ôтъ Давида, то належить уложенє сего псалма ôтнести до часу, коли кивотъ завѣта зôставъ перенесеный на Сіонъ (ст. 2.). Давидъ побивъ кôлька разôвъ (2. Цар. 5. 17—24) Филистимôвъ, лютыхъ ворогôвъ народа израильского; Богъ тыми побѣдами показавъ поганамъ, що єсть царемъ (ст. 1.; зр. Пс. 95 и 96.). Черезъ якійсь часъ заховували ся сусѣднѝ народы спокôйно (2. Цар. 7, 1.), и Давидъ га-

1. **Гдⷭ҇ь а) воцари́сѧ, да гнѣ́ваютсѧ лю́дїе: б) сѣдѧ́й**
2. **на херꙋві́мѣхъ: да подви́житсѧ землѧ̀. Гдⷭ҇ь въ**
Сїѡ́нѣ вели́къ, и҆ высо́къ є҆́сть надъ всѣ́ми лю́д-
3. **мѝ. в) Да и҆сповѣ́дѧтсѧ и҆̃мени твоемꙋ̀ вели́комꙋ,**

а) Пс. 92, 1. б) 1. Цар. 4, 4.; 2. Цар. 6, 2. в) Пс. 94, 3.

давъ, що може ихъ уже съ успѣхомъ вôзвати до спôльного прославленя правдивого Бога на Сіонѣ (Пс. 95, 7 и сл.). Однако вскорѣ повстали они знову противъ Давида (2. Цар. 8, 1—14) и дали ему нагоду до заявленя свого упованія на Бога; сей псаломъ есть выразомъ сего упованія Давида а заразомъ есть ôнъ вôзванемъ Израильтянъ, щобы въ повнôй упованія молитвѣ звернули ся до Бога, царствуючого на Сіонѣ. А и сей псаломъ мае гдеякѝ мѣстця, котрѝ можна ôтнести до Месіи Христа Господа.

1. **Гдⷭ҇ь воцари́сѧ.** Зри Пс. 96, 1. — **Да гнѣ́ваютсѧ лю́дїе.** Псаломникъ выражае свое сильне упованіе на Бога супротивъ грозячому небезпеченьству; всемогучій Богъ завѣта есть царемъ и оказавъ ся яко такій уже въ давнѣйшихъ пораженяхъ ворогôвъ народа израильского. Нехайже протое тіи вороги и якъ гнѣвають ся и бѣсять ся, нехай навѣть свѣтъ цѣлый повстане (**да подви́житсѧ землѧ̀**) противъ Богу и Давиду, царствуючій на Сіонѣ царь — Богъ есть сильнѣйшій нѣжь всѣ народы (ст. 2.). — **Сѣдѧ́й на херꙋві́мѣхъ.** Зри Пс. 79, 2.

2. **Гдⷭ҇ь въ Сїѡ́нѣ вели́къ.** Великій, славный есть Богъ своимъ присутствомъ надъ кивотомъ завѣта въ св. скиніи на горѣ Сіоньскôй; еще бôльшимъ и славнѣйшимъ есть Богъ своимъ живымъ присутствомъ въ кивотахъ христіяньскои Церкви.

3. **Да и҆сповѣ́дѧтсѧ** и пр. Народы поганьскѝ, замѣсть бунтовати ся противъ Богу и его закону, нехай славять его имя, котре есть **па́че всѧ́кагѡ и҆́мене.** (Фил. 2, 9) Иншѝ же видять въ тôмъ стиху особливо вôзване Израильтянъ до прославленя Бога за отриманѝ ôтъ Бога добродѣйства въ оборонѣ противъ поганьскихъ наро-

4. ꙗ҆́кѡ [а] стра́шно и҆ ст҃о є҆́сть. И҆ че́сть цр҃е́ва
сꙋ́дъ любитъ: [б] ты̀ ᲂу҆гото́валъ є҆сѝ правоты,
сꙋ́дъ и҆ пра́вдꙋ въ Іа́кѡвѣ ты̀ сотвори́лъ є҆сѝ. [в]
5. Возноси́те Гд҇а Бг҃а на́шего, и҆ покланѧ́йтесѧ
6. подно́жїю но́гꙋ є҆гѡ̀, ꙗ҆́кѡ ст҃о є҆́сть. [г] Мѡѷсе́й
и҆ А҆арѡ́нъ во і҆ере́ехъ є҆гѡ̀, и҆ Самꙋи́лъ въ призыва́ющихъ
и҆́мѧ є҆гѡ̀: призыва́хꙋ Гд҇а, и҆ то́й

дôвъ. — **Стра́шно.** Достойне найбôльшого почитаня и удивленя. — **Ст҃о є҆́сть.** Се повтаряє ся єще два разы (ст. 5. и 9.), зъ чого можемъ пôзнати, що въ святости Божôй почиває головна побудка, щобысьмо Бога прославляли и самыхъ себе освячали.

4. **И҆ че́сть** и пр. Ту єсть выражена нова причина, чому Бога належить славити; ото понеже Богъ любить судъ с. є. справедливôсть; его честь царска жадає сего, щобы ôнъ любивъ справедливôсть, щобы оказовавъ ся яко справедливый судія. — **Ты̀ ᲂу҆гото́валъ** и пр. Таку справедливôсть заховує Богъ такожь взглядомъ потомкôвъ Якова с. є. взглядомъ народа израильского, освячуючи его и выповняючи дани̂ єму обѣтницѣ; се нова причина до прославляня Бога. — **Правоты̀.** Се, що єсть праве, просте, ôттакъ слушнôсть, справедливôсть; число множественне указує ту на многи̂ доказы сеи Божои справедливости, яки̂ Израильтяне ôтъ Бога отримали. Инши̂ пôдъ **правота́ми** розумѣють справедливи̂ приписы Божи̂, законы Божои справедливости, котри̂ довжни̂ бути для насъ причинами побудительными, щобысьмо не тôлько Бога почитали, но и въ святости жили, щобысьмо могли бути оправдани̂ его справедливымъ судомъ, и отримати заслужену нагороду, коли прійде Господь судити живыхъ и мертвыхъ.

5. **Подно́жїю но́гꙋ є҆гѡ̀.** Має ту розумѣти ся кивотъ завѣта, а особливо **ѡ҆чисти́лище покро́въ**, євр. capporeth, надъ котрымъ Богъ заложивъ своє мешканє въ св. скиніи (Исх. 25, 17.). Покланяти ся отже **подно́жїє**

а) Пс. 110, 9. б) Пс. 102, 6. в) Ис. 6, 3.; Апок. 4, 8. г) Исх. 32, 11.; Числ. 14, 5.; 1. Цар. 12, 19.

7. послꙋ́шаше ѝхъ. [а] **Въ столпѣ̀ ѡ҆́блачнѣ гл҃аше къ ни́мъ: ꙗ҆́кѡ хранѧ́хꙋ свидѣ̑нїѧ є҆гѡ̀ и҆ пове-**

а) Исх. 33, 9.

но́гꙋ є҆гѡ̀ значить ôтдавати честь, поклôнъ Богу въ єго св. мешканю, въ єго св. храмѣ, где находивъ ся кивотъ завѣта, котрый бувъ прообразомъ кивота новозавѣтного.

6. **Мѡѷсе́й** и пр. Псаломникъ наводить примѣры трохъ знаменитыхъ мужей, котрî возносили, славили Господа и кланяли ся пôдножію нôгъ єго, котрî взываючи Божои помочи, зôстали выслуханî и довершали чудеснî рѣчи. Тыми примѣрами хоче псаломникъ побудити Израильтянъ до того, щобы они тыхъ трохъ великихъ мужей молитвы наслѣдовали, єсли хотять подôбно якъ они бути ôтъ Бога выслуханî и найти милôсть у него. — **Въ і҆ере́ехъ є҆гѡ̀.** Мойсей не называє ся ту священикомъ въ ширшôмъ значеню, подôбно якъ цѣлый нарôдъ израильскій (Исх. 19, 6.); ôнъ называє ся ту священикомъ въ властивôмъ значеню; Мойсей бо бувъ дѣйстно черезъ якійсь часъ такимъ священикомъ, повнячи священичî и архіерейскî дѣйствія. Зри Исх. 24, 6.; Лев. гл. 8.; Числ. гл. 8. — **Самꙋи́лъ** и пр. Самуилъ бувъ тôлько найвысшимъ свѣтскимъ княземъ; ôнъ бувъ лишь левитомъ, а тôлько вынятково, безперечно зъ Божого припорученя, сповнявъ священичî дѣйствія, н. пр. 1. Цар. 7, 9.; для того Самуилъ не кладе ся ту въ числѣ священикôвъ, а въ числѣ взываючихъ имени Господа; ôнъ бувъ отже однымъ зъ тыхъ, що въ молитвѣ до Бога кликали, взываючи єго помочи яко посередники межи Богомъ а народомъ израильскимъ. — **И҆ то́й послꙋ́шаше ѝхъ.** Кто Бога належито почитає и взыває, сей буває выслуханый, якъ о тôмъ поучає насъ історія побожныхъ слугъ Божихъ.

7. **Въ столпѣ̀** и пр. Богъ бесѣдовавъ до Мойсея и Аарона зъ стовпа облачного, а пôзнѣйше зъ надъ кивота завѣта. Зри Исх. 33, 9. О розмовѣ Бога съ Самуиломъ зри 1 Цар. 3, 4. и сл. Можемъ припустити, що голосъ Божій, ôтзываючій ся до Самуила, походивъ зъ надъ кивота. Зри 1. Цар. 3, 3. — **Свидѣ̑нїѧ є҆гѡ̀.** Єго

8. лѣнїѧ є҆гѡ̀, ꙗ҆̀же дадѐ и҆̀мъ. Гдⷭ҇и Бж҃е на́шъ, ты̀ послꙋ́шалъ є҆сѝ и҆̀хъ: Бж҃е ты̀ ми́лостивъ бы- ва́лъ є҆сѝ и҆̀мъ, и҆ мща́ѧ на всѧ̑ начина̑нїѧ и҆̀хъ.
9. Возноси́те Гдⷭ҇а Бг҃а на́шего, и҆ покланѧ́йтесѧ въ горѣ̀ ст҃ѣ́й є҆гѡ̀: [a] ꙗ҆́кѡ ст҃ъ Гдⷭ҇ь Бг҃ъ на́шъ.

Псало́мъ 99.

(Євр. 100.) — Славѣть Господа.

Ѱало́мъ Дв҃дꙋ въ и҆сповѣ́данїе.

---

[a] 1. Петр 1, 16.

заповѣди, котри̂ суть свѣдоцтвомъ єго св. воли. Зри Пс. 77, 5. — Словами сего стиха хотѣвъ псаломникъ сказати Израильтянамъ, що и ихъ молитвы будуть лишь тогда Богу мили̂ и успѣшни̂, наколи они сами̂ будуть совѣстно держали ся Божого закона.

8. **Мща́ѧ на всѧ̑** и пр. Ты, Боже, не лишь выслуховавъ ихъ молитвы, но и каравъ тыхъ, котри̂ имъ дѣлали яки̂ кривды, яки̂ пакости. Инши̂ ôтносять ти̂ слова до провинившихъ Мойсея и Аарона (що до Самуила бо не вѣдомо о ніякôмъ єго грѣсѣ), кажучи, що Богъ не пропускавъ имъ безкарно, наколи въ чôмъ противъ него согрѣшили. Тымъ способомъ было бы тутъ выражено, що Богъ якъ зъ однои стороны любить праведныхъ и радо ихъ молитвы выслухує, такъ зъ другои стороны любить справедливôсть (ст. 4.) и не пускає безкарно провинъ навѣть найпобожнѣйшихъ людей.

9. **Въ горѣ̀ ст҃ѣ́й є҆гѡ̀.** Зри Пс. 2, 6.

Въ и҆сповѣ́данїе. С. є. псаломъ для прославленя Бога, псаломъ похвальный. Яка була исторична причина уложеня сего псалма, се не дасть ся напевно определити. Сей псаломъ есть вôзванемъ всѣхъ людей, а особливо народа израильского до радôснои вдячности взглядомъ Бога, котрый въ своей милости выбравъ нарôдъ

1. 2. Воскли́кните [а] Бг҃ови всѧ̀ землѧ̀: Рабо́тайте
Гд҃еви въ весе́лїи, вни́дите предъ ни́мъ въ ра́дости.
3. [б] Оу҆вѣ́дите ꙗ҆́кѡ Гд҃ь то́й є҆́сть Бг҃ъ
на́шъ: То́й сотворѝ на́съ, а҆ не мы̀: [в] мы́ же

а) Пс. 97, 4. б) 1. Цар. 12, 22. в) Пс. 73, 1.; Пс. 78, 13.

израильскій зъ помежи всѣхъ прочихъ народôвъ и есть всегдашнымъ его провôдникомъ. Такій Богъ заслугуе на тое, щобы его Израильтяне прославляли въ его св. храмѣ. Се есть змѣстъ того псалма. Христіянинъ може сей псаломъ ôтмавляти на подяку Богу за всѣ добродѣйства, а особливо за свое ôткуплене черезъ І. Христа и за его благодатну помôчь въ справѣ свого освяченя и вытревалости въ добрôмъ.

1. **Воскли́кните.** Зри Пс. 94, 1. — **Всѧ̀ землѧ̀.** Всѣ мешканцѣ земли. Гдеяки̂ суть мнѣня, що тутъ мае розумѣти ся выключно нарôдъ израильскій, такъ якъ въ св. Письмѣ выраженемъ **всѧ̀ землѧ̀** означае ся неразъ земля хананейска яко мѣстце перебуваня Израильтянъ.

2. **Рабо́тайте Гд҃еви.** Служѣть Богу жіючи праведно. Инши̂ мають ту на увазѣ литурґичну службу, приношене жертвъ, пѣсней похвальныхъ въ св. храмѣ Божôмъ, на що здають ся указовати дальши̂ слова сего стиха: **вни́дите** и пр. и ст. 4. — **Въ весе́лїи . . . въ ра́дости.** Чоловѣкъ може мати тревалу и правдиву радôсть тôлько въ службѣ Бога. Но Богу служити, каже св. Павелъ, значить царствовати; служачи бо вѣрно Богу стаемъ ся панами самыхъ себе и свѣта. Св. Августинъ говорить: Служба у людей бувае повна горести и выкликуе знеохочене; однако въ службѣ Бога есть свобода и радôсть, понеже ту не служимъ зъ примусу, а тôлько зъ любви, котра походить ôтъ правды с. е. ôтъ І. Христа.

3. **Оу҆вѣ́дите** и пр. Зняйте о тôмъ, мысльте о тôмъ безнастанно, що нашъ Господь, котрого почитаемъ, есть самъ одинъ правдивымъ Богомъ. — **То́й сотворѝ на́съ.**

4\. **лю́дїе є҆гѡ̀ и҆ ѻ҆́вцы па́жити є҆гѡ̀.: Вни́дите въ**
врата̀ є҆гѡ̀ во и҆сповѣ́данїи, въ дворы̀ є҆гѡ̀ въ
пѣ́нїихъ: и҆сповѣ́дайтесѧ є҆мꙋ̀, хвали́те и҆́мѧ є҆гѡ̀:
5\. [а] **Ꙗ҆́кѡ бла́гъ Г҃дь, въ вѣ́къ ми́лость є҆гѡ̀, и҆ да́же**
до ро́да и҆ ро́да и҆́стина є҆гѡ̀.

Ѱало́мъ 100.

(Євр. 101.) — Постановленя доброго царя.

Ѱало́мъ Дв҃дꙋ.

Се не ôтносить ся выключно до сотвореня; псаломникъ мае ту передовсемъ на мысли выбране Израильтянъ на народъ Божій, заявѣтный, а рôвно всяку милôсть, яку Богъ сему народу оказовавъ, даючи ему землю хананейску и чудесно нимъ опѣкуючи ся (**ѻ҆́вцы па́жити є҆гѡ̀**). — **А҆ не мы̀.** С. е. а не мы сотворили себе. — **Мы́ же лю́дїе** и пр. Зри Пс. 78, 13.

4\. **Въ врата̀ є҆гѡ̀.** Нарôдъ не мôгъ дальше ити якъ тôлько до притворôвъ святыни; тожь ту есть бесѣда о воротахъ тыхже притворôвъ. — **Во и҆сповѣ́данїи.** Славлячи Бога, або, щобы Бога славити.

5\. **Въ вѣ́къ ми́лость є҆гѡ̀.** Мы не маемъ уставати въ прославляню Бога, такъ якъ его милôсть, его доброта взглядомъ насъ есть безперерывною, вѣчною. — **И҆́стина є҆гѡ̀.** Его вѣрнôсть въ додержованю обѣтниць.

Ѱало́мъ Дв҃дꙋ. Сей псаломъ походить также пôсля евр. надписи ôтъ Давида. Понеже пôсля ст. 8 мѣсто Єрусалимъ не було еще ôтъ всѣхъ беззаконникôвъ (поганъ) очищене, то можна слушно припустити, що Давидъ написавъ сей псаломъ небавомъ по вступленю на царскій престолъ еще передъ перенесенемъ кивота на Сіонъ, хотячи въ тôмъ псалмѣ высказати засады, ко-

---

[а] Пс. 72, 1.

1. 2. Мл҃ть [а] **и҆ сꙋ́дъ воспою̀ тебѣ̀ Гд҇и:** [б] **Пою̀ и҆ разꙋмѣ́ю въ пꙋтѝ непоро́чнѣ: когда̀ прїидеши**

трыхъ намѣрявъ держати ся яко теократичный володарь, а то а) що хоче славити Бога въ двохъ головныхъ прикметахъ, въ котрыхъ довженъ земскій царь Бога мовъ въ образѣ представляти, с. е. въ милосердію и справедливости; б) що хоче бути самъ справедливымъ и в) не терпѣти ніякои кривды и несправедливости въ своимъ домѣ и державѣ. Таке понятіе рѣчи ôтповѣдае вповни евр. текстови, где дѣесловы суть поданй въ часѣ будучôмъ. Въ грецкôмъ, а и въ нашôмъ текстѣ, почавши ôтъ другои половины ст. 2., поданй суть дѣесловы въ часѣ минувшôмъ; се же не змѣняе рѣчи; часъ бо минувшій служить въ св. Письмѣ неразъ до означеня якоись частѣйше повтаряючои ся чинности, або такого дѣла, до котрого ктось уже навыкъ. Въ тôмъ значеню можна понимати также часъ минувшій въ дѣесловахъ въ нашôмъ текстѣ, где то Давидъ высказуе, якъ ôнъ собѣ доси поступовавъ и такожь на будуче всегда поступовати хоче. Св. Атанасій видить въ тôмъ псалмѣ образецъ совершенно честного чоловѣка. Кождый отецъ родины найде въ тôмъ псалмѣ добрй правила для своего житя и способу поступованя.

1. **Мл҃ть** и пр. Псаломникъ заявляе, що хоче за предметъ своихъ пѣсней выбрати Боже милосердіе и справедливôсть, котрй то добродѣтели суть образцемъ для земского царя а котрй самъ Давидъ мавъ доси уже неразъ нагоду оказати. Кождый король, и въ загалѣ кождый чоловѣкъ, котрый въ всѣхъ справахъ своего такъ приватного якъ публичного житя тыми добродѣтелями руководить ся, дѣлае цѣле свое житє дѣйство пѣснею похвальною въ честь Божого милосердія и справедливости.

2. **Пою̀ и҆ разꙋмѣ́ю** и пр. Не лишь спѣвати хочу о твоимъ милосердію и справедливости, но такожь хочу

а) Пс. 88, 2. б) 1. Цар. 18, 14.; 1. Пар. 18, 14.

ко мнѣ? прехождáхъ въ незлóбїи срⷣца моегѡ̀
3. посредѣ̀ дóмꙋ моегѡ̀. [а] Не предлагáхъ предъ
ѻ҆чи́ма мои́ма вéщь законопрестꙋ́пнꙋю: творѧ́щыѧ

а) Пс. 138, 21.

оказовати ся прозорливымъ и мудрымъ черезъ добродѣтельне, праведне житє. Зр. Пс 2, 10. -- **Когдà прїидеши ко мнѣ?** Єсть се бажанє Давида, щобы Богъ посѣтивъ его своєю благодатїю, щобы нею скрѣпивъ его до такого богоугодного житя. Св. Атанасій поясняє тїи слова зъ огляду на маюче наступити перенесенє кивота на Сїонъ: коли ты, Боже, заложишь твôй престолъ въ моєй близькости? Єсть се выразъ туги за близькостїю Бога. Гдеякй не беруть сего реченя въ значеню запытаня, а тôлько яко близше опредѣленє слôвъ попередныхъ, и дають таку мысль: я хочу стеречи ся грѣхôвъ, наколи ты мене посѣтишь, испытовати будешь. — **Прехождáхъ** и пр. Якъ доси такъ и надальше хочу я не тôлько въ публичныхъ але и въ приватныхъ, домашныхъ моихъ справахъ заховувати невиннôсть, чистоту серця и правй намѣры.

3. **Не предлагáхъ** и пр. Давидъ специялизує теперь своє постановленє, высказане въ попер. ст., указуючи на засады, якихъ державъ ся доси въ своимъ приватнôмъ житю (ст. 3. 4) и въ своимъ царскôмъ правленю (ст. 5—8), и якихъ въ будучности хоче держати ся. Єго приватне житє (**посредѣ̀ дóмꙋ**) було доси бездоганне, такимъ має оно позôстати и на будуче; якъ доси такъ хоче ôнъ и на дальше управляти державою пôсля справедливости, не мати съ безбожными нїякои стычности (ст. 4.). Давидъ постановляє собѣ навѣть не дивити ся на якунебудь рѣчь несправедливу (**предлагáти предъ ѻ҆чи́ма**), ôтвертати ôтъ такои рѣчи свои мысли, не дѣлати єи николи, чи то караючи кого чи нагороджуючи, и мати въ ненависти и обридженю дѣла тыхъ, що зле, несправедливо собѣ поступають.

4. престꙋпле́нїе возненави́дѣхъ. а) Не прилпѐ мнѣ̀
се́рдце стропти́во: ѹ҆клонѧ́ющагосѧ ѿ менѐ лꙋ-
5. ка́ваго не позна́хъ. б) Ѡ҆клевета́ющаго та́й и҆скрен-
нѧго своегѡ̀, сегѡ̀ и҆згона́хъ: го́рдымъ ѻ҆́комъ
и҆ несы́тымъ се́рдцемъ съ си́мъ не ꙗ҆дѧ́хъ. в)
6. Ѻ҆́чи мои̑ на вѣ́рныѧ земли̑, посажда́ти ѧ҆̀ съ
мно́ю: ходѧ́й по пꙋтѝ непоро́чнꙋ, се́й мнѣ̀ слꙋ-

а) Пс. 6, 9. б) Ест. 7, 4. в) Марк 3, 34.

---

4. **Не прилпѐ** и пр. Чоловѣка злого, розворотного я не допустивъ и не допущу до мого дому и до моеи прїязни, щобы мене и мого народу не спровадивъ на злу дорогу. — **Ѹ҆клонѧ́ющагосѧ** и пр. Чоловѣка злого, далекого ôтъ мого успособленя и моихъ обычаѣвъ, хочу уважати, яко бы я его не знавъ, хочу сторонити ôтъ него.

5. **Ѡ҆клевета́ющаго** и пр. Я не хочу якъ досѝ такъ и на будуче терпѣти у себе тыхъ, що тайными клеветами старають ся другихъ погубити, щобы ихъ погибелїю були самî вывысшенî. — **Го́рдымъ ѻ҆́комъ** и пр. Людей гордыхъ, съ погордою на другихъ споглядаючихъ, такожь людей, котрыхъ серце не може бути насычене анѣ почестями анѣ богацтвами, тыхъ я не хочу и надальше припускати до мого стола, до моеи тѣснѣйшои прїязни.

6. **Ѻ҆́чи мои̑** и пр. На моихъ дорадцѣвъ хочу я выбирати лишь тыхъ, що суть Богу и своему князеви вѣрными. Вѣрнôсть взглядомъ Бога есть всегда злучена съ вѣрностїю взглядомъ князя; урядники же, котрî не мають боязни Божои, котрî легковажать собѣ религїю, не могуть бути николи ретельными слугами князѣвъ. (Allioli.) — **Ходѧ́й** и пр. Кто вызнае свою религїю и ю въ житю выконуе, кто всегда праведно собѣ поступае а грѣхôвъ стереже ся, того хочу я уживати до послугъ въ справахъ публичныхъ, державныхъ.

7. жа́ше. Не жива́ше посредѣ̀ до́мꙋ моегѡ̀ творѧ́й
горды́ню: глаго́лѧй непра́веднаѧ, не и҆справлѧ́ше
8. предъ ѻ҆чи́ма мои́ма. Воꙋ҆трі́ѧ и҆збива́хъ всѧ̑
грѣ́шныѧ землѝ, є҆́же потреби́ти ѿ гра́да гд҃нѧ
всѧ̑ дѣ́лающыѧ беззако́ніе.

---

7. **Не жива́ше** и пр. Чванливыхъ не хочу терпѣти въ моимъ домѣ. Инши̂ замѣсть чванливыхъ розумѣють пôсля евр. тексту ошуканцѣвъ; се суть тіи, що говорять **непра́веднаѧ**, зводячи князѣвъ ложными доносами и представленями, щобы пощадити винныхъ а погубити невинныхъ. — **Не и҆справлѧ́ше** и пр. Они не будуть въ станѣ устояти ся передомною, такихъ я прожену ôтъ себе, якъ я се дѣлавъ доси.

8. **Воꙋ҆трі́ѧ и҆збива́хъ** и пр. Давидъ заявляє, що хоче и на дальше выгубляти що-дня (**воꙋ҆трі́ѧ**), безъ проволоки, съ всякимъ усиліємъ людей безбожныхъ и поганъ, ворогôвъ Бога и єго народа, замешкуючихъ землю хананейску. Инши̂ беруть слово **воꙋ҆трі́ѧ** въ значеню: „рано“, коли-то на востоцѣ полагоджувано справы судови̂; або має се „рано“ значенє: „съ розвагою“, коли-то по нôчнôмъ выпочинку суть успокоєни̂ всяки̂ пристрасти и зворушеня душѣ. — **Ѿ гра́да гд҃нѧ.** Можемъ ту розумѣти Єрусалимъ, котрый вправдѣ находивъ ся въ рукахъ Євусеѣвъ, но на котрый Давидъ поглядавъ очима вѣры, яко бы се мѣсто уже до него належало. Давидъ призначивъ се мѣсто въ духу уже на столицю свого царства, на мѣстце перебуваня для кивота завѣта и для публичного богослуженя. Се було причиною, для чого Давидъ хотѣвъ тоє мѣсто очистити ôтъ всякои безбожности и поганьства. Thalhofer примѣчає: Єрусалимъ мôгъ называти ся мѣстомъ Господнымъ, мѣстомъ Божимъ, ôтъ хвили, коли Богъ объявивъ свою волю, що хоче тамъ мешкати, коли Давидъ начавъ дѣлати приспособленя до перенесеня кивота на гору Сіоньску.

Псало́мъ 101.

(Євр. 102.) — Молитва чоловѣка погруженого въ нуждѣ о выбавлене.

1. Моли́тва ни́щагѡ, є҆гда̀ ѹ҆ны́етъ, и҆ предъ Гдⷭ҇емъ проліе́тъ моле́нїе своѐ.

---

1. **Моли́тва ни́щагѡ** и пр. Зъ ст. 14, 15, 17, 21, 29 можна заключати, що сей псаломъ бувъ написаный въ неволѣ вавилоньскôй. Написавъ же сей псаломъ близше неизвѣстный пророкъ, рôвно страдаючій въ тôй неволѣ, ôтведеный тамъ съ многими иншими Израильтянами за грѣхи свого народа, выставленый на поругу ворогôвъ и проводячій дни свои въ самотѣ, въ смутку и плачу. Тй свои и свого народа терпѣня описує псаломникъ въ ст. 2—12.; выражає въ ст. 13—23 свою певну надѣю, що Богъ змилує ся надъ Сіономъ, що выпровадить свôй нарôдъ зъ неволи, що ôтбудує Єрусалимъ и явить ся на горѣ Сіонскôй въ Єрусалимѣ съ славою своєю, и що всѣ народы соберуть ся служити Богу. Въ тôй своей певнôй надѣи просить псаломникъ въ ст. 24—25 Бога, щобы не скоротивъ єго житя, но щобы дозволивъ єму прожити до часу освободженя зъ неволи вавилоньскои; въ тôй надѣи хвалить ôнъ въ ст. 26—29 вѣчнôсть и силу Божу, и высказує яко рѣчь певну, що сыны полоненыхъ Израильтянъ повернуть до ôтчины, замешкають тамъ, и що ихъ сѣмя во вѣки пробуде. Сей псаломъ єсть месійный. Св. Ап. Павелъ покликує ся на сей псаломъ и говорить въ посл. къ Євр. 1, 10—14 и 2, 1—3, що по поворотѣ Израильтянъ зъ неволи вавилоньскои и по ôтбудованю Єрусалима дѣйстно явивъ ся Христосъ Богъ на горѣ Сіонъ, призываючи всѣ народы до службы Божои и приказуючи всѣмъ, щобы вырекши ся безбожности и мірскихъ похотей, чисто и справедливо и побожно пожили въ вѣцѣ семъ и заслужили собѣ на живôтъ вѣчный. Въ норовственнôмъ значеню єсть сей псаломъ молитвою каючого ся грѣшника, **ни́щагѡ** на душѣ, **є҆гда̀ ѹ҆ны́етъ**, коли придавленый тягаромъ грѣховнымъ, почуе задля своихъ грѣхôвъ

2. **Гдⷭ҇и [а] ѹ҆слы́ши моли́твꙋ мою̀, и҆ во́пль мо́й къ тебѣ̀**
3. **да прїи́детъ. [б] Не ѿвратѝ лица̀ твоегѡ̀ ѿ менѐ:**
въ о҆́ньже а҆́ще де́нь скорблю̀, приклонѝ къ мнѣ̀
ѹ҆́хо твоѐ: въ о҆́ньже а҆́ще де́нь призовꙋ́ тѧ,
4. **ско́рѡ ѹ҆слы́ши мѧ̀. Ꙗ҆́кѡ и҆счезо́ша ꙗ҆́кѡ ды́мъ**
дні́е моѝ, [в] и҆ кѡ́сти моѧ̀ ꙗ҆́кѡ сꙋши́ло сосхо́-
5. **шасѧ. [г] Ѹ҆ѧ́звенъ бы́хъ ꙗ҆́кѡ трава̀, и҆ и҆зсше**
се́рдце моѐ, ꙗ҆́кѡ забы́хъ снѣ́сти хлѣ́бъ мо́й.

[а] Пс. 142, 1. [б] Пс. 12, 2.; Пс. 43, 25. [в] Притч. 17, 22. [г] Пс. 108, 22

бôль и смутокъ въ своимъ серцю, и **є҆гда̀ предъ Гдⷭ҇емъ пролїе́тъ моле́нїе своѐ**, просячи о помôчь, щобы мôгъ пôднести ся зъ свого духовного упадку, щиро до Бога навернути ся и стати ся участникомъ єго дочасного и вѣчного благословенія. Въ тôмъ змыслѣ зачисляє наша св. Церковь сей псаломъ до псалмôвъ покаянныхъ.

2. **Гдⷭ҇и ѹ҆слы́ши** и пр. Псаломникъ просить Бога о выслухане своєи молитвы въ теперѣшнôй своєй нуждѣ. — **Во́пль мо́й.** Моє кликане о помôчь.

3. **Не ѿвратѝ** и пр. Ты, Господи, якъ я надѣю ся, милостиво споглянешь на мене и не ôткажешь менѣ твоєи помочи, власне въ тôмъ часѣ, коли я сеи помочи найбôльше потребую. Зр. Пс. 26, 9.

4. **Ꙗ҆́кѡ и҆счезо́ша** и пр. Моє житє спѣшить такъ скоро къ своєй кончинѣ, якъ дымъ скоро розходить ся, щобы зникнути безъ слѣду. — **Кѡ́сти моѧ̀** и пр. Мои кости высохли якъ сухе прутє, суть позбавлени̂ сôковъ и силы. Кости уважано яко сѣдище силы чоловѣка. (Пс. 33, 21.) — **Сꙋши́ло.** Пôдъ сушиломъ можемъ розумѣти все̂, що добре высохло и чого легко огонь имає ся.

5. **Ѹ҆ѧ́звенъ** и пр. Пôдъ ударомъ нещастя ставъ ся я подôбный до травы, выставленои на спекоту сонця, або пôдгрызенои ôтъ черва. — **И҆зсше се́рдце моѐ.** Осередокъ мого житя высохъ ôтъ жару терпѣній, моя сила животна зôстала знищена. — **Ꙗ҆́кѡ забы́хъ** и пр. Я дôйшовъ уже до такого стану, що зъ болѣвъ и зъ смутку забуваю о ѣдженю, не маючи навѣть охоты до ѣдженя.

6. **Ѿ гла́са воздыха́нїѧ моегѡ̀ прилпѐ ко́сть моѧ̀**
7. **пло́ти моеѐ. Оу҆подо́бихсѧ неѧ́сыти пꙋсты́ннѣй,**
8. [a] **вы́хъ ꙗ҆́кѡ нощны́й вра́нъ на ны́рищи. Бдѣ́хъ**
и҆ вы́хъ ꙗ҆́кѡ пти́ца ѻ҆со́вѧщаѧсѧ на здѣ̀.
9. **Ве́сь де́нь поноша́хꙋ мнѣ̀ вразѝ моѝ, и҆ хвалѧ-**

---

[a] Второз 14, 17.

---

6. **Ѿ гла́са** и пр. Ôтъ безнастанного плачу и стогнань я такъ высохъ, що мои кости всюда выстають, що майже нема въ мнѣ тѣла, а тôлько шкôра и кости.

7. **Неѧ́сыти пꙋсты́ннѣй.** Євр. слово daah рôжно толкують пояснителѣ. Лев. 11, 14 єсть сей птахъ названый супомъ. Въ Вульґатѣ читаємь тутъ о пеликанѣ, котрый то птахъ перебуває при самôтныхъ, ôтлюдныхъ скельныхъ берегахъ и цѣлыми днями недвижно жде на зближенє ся рыбъ. — **Ꙗ҆́кѡ нощны́й вра́нъ.** Лев. 11, 17 єсть сей птахъ названый козодôй. Въ Вульґатѣ єсть: нôчный крукъ. Иншî мають ту на мысли пугача, сову. Якъ видимъ, трудно ôтгадати, якого рода птахôвъ мавъ псаломникъ на гадцѣ; певнымъ єсть тôлько се, що ôнъ думавъ лишь о такихъ птахахъ, котрî жіють въ самотѣ, въ укрытю передъ людьми. — **На ны́рищи.** Се слово означає яму, нору, такожь хату розвалену, опущену ôтъ людей. Въ такихъ розвалинахъ любять гнѣздити ся совы и т. п. птахи. — Мысль сего стиха єсть: по поводу мого горя и смутку шукавъ я самотности, уникавъ товариства людского, стогнаючи по дняхъ и ночахъ.

8. **Бдѣ́хъ.** Я проводивъ безсоннî ночи, не могучи спати задля журбы и терпѣній. — **Ꙗ҆́кѡ пти́ца** и пр. Слово здо́ означає дахъ. Мысль єсть: Єсмь такъ опущеный, немôчный и позбавленый всякои помочи якъ пташокъ, самôтно сидячій на даху.

9. **Ве́сь де́нь** и пр. Мовъ бы сказавъ: Кромѣ того всего нема никого, ктобы мене потѣшивъ и подавъ яку пôльгу въ моихъ терпѣніяхъ; противно суть вороги, котрî зъ мене насмѣвають ся, збôльшаючи въ той спосôбъ мои и такъ великî терпѣнія. Такими ворогами бу-

10. **щїи мѧ̀ мно́ю клена́хꙋсѧ. [а] Занѐ пе́пелъ ꙗ҆́кѡ**
хлѣ́бъ ꙗ҆да́хъ, и҆ питїѐ моѐ съ пла́чемъ раство-
11. **ра́хъ: Ѿ лица̀ гнѣ́ва твоегѡ̀ и҆ ꙗ҆́рости твоеѧ̀:**
12. **ꙗ҆́кѡ вознёсъ низве́рглъ мѧ̀ є҆сѝ. [б] Дні́е моѝ**
ꙗ҆́кѡ сѣ́нь ᲂу҆клони́шасѧ, и҆ а҆̀зъ ꙗ҆́кѡ сѣ́но и҆з-

а) Іов. 3. 24. б) Іов. 8. 9.; 14. 1 2.

ли для Израильтянъ въ неволѣ вавилоньскôй погане, котрî имъ творили всякî пакости и кривды и рôжными способами ихъ переслѣдовали. — **Хвала́щїи** и пр. Тіи, що перше мене хвалили, щастливымъ называли задля Божои надôмною опѣки, задля мого щастливого стану, въ якôмъ я находивъ ся, теперь мною кленуть ся с. є. они кленучи ся, говорять: нехай менѣ такъ зле поводить ся, якъ тому жидови, если не говорю правды, або если бы я се здѣлавъ або сего не здѣлавъ.

10. **Занѐ пе́пелъ** и пр. Попелъ есть символомъ смутку, нещастя; зъ ôтти посипованє головы попеломъ або сидженє въ попелѣ було ознакою смутку, жалобы. Мысль отже есть: Болѣзнь и нещастє суть моимъ щоденнымъ хлѣбомъ, суть для мене такъ звычайнî якъ ѣдженє хлѣба. — **Питїѐ моѐ** и пр. Плачь мôй не уставалъ николи: слезы мои мѣшали ся съ моимъ напоємъ.

11. **Ѿ лица̀.** Задля, по причинѣ. Есть се евраизмъ. — **Ꙗ҆́кѡ вознёсъ низве́рглъ мѧ̀ є҆сѝ.** Ты зôславъ на мене велике горе, велике нещастє; ты привѣвъ мене до страшного упадку. Образъ есть тутъ взятый зъ розгнѣваного чоловѣка, котрый рѣчь, яку хоче розбити, пôдносить якъ найвысше до горы, щобы нею съ тымъ бôльшою силою кинути о землю. Або: ты здѣлавъ мене перше щасливымъ, даючи менѣ належати до твого выбраного, свободного народа, немовъ на тое, щобы я теперь въ неволѣ почувъ тымъ болеснѣйше мôй упадокъ и мою нужду.

12. **Дні́е моѝ** и пр. Дни мого житя клонять ся къ свому кôнцю; гивуть такъ скоро якъ тѣнь, котра въ

13. **схо́хъ. Ты́ же Гд҇и въ вѣ́къ пребыва́еши, и̑ па́-**
14. **мать твоѧ̀ въ ро́дъ и̑ ро́дъ. [а] Ты̀ воскре́съ**
оу̑щє́дриши Сїѡ́на: ꙗ҆́кѡ вре́мѧ оу̑щє́дрити є̑гѡ̀,

а) Єрем 29, 10.

вечеръ нагло счезае. — Многѝ толкователѣ, выходячи зъ того заложеня, що хотяй скарга и молитва псаломника въ тôмъ псалмѣ есть индивидуальна, однако терпѣне его здае ся бути не инше, якъ терпѣне цѣлого народа израильского, высказане устами псаломника, уважають ст. 4—12 яко образы, описуючѝ нужденный станъ народа израильского въ неволѣ вавилоньскôй, где ôнъ есть близькимъ цѣлковитои погибели (ст. 4—6.), въ утяжливôй самотности (ст. 7. 8.), переслѣдованый ôтъ ворогôвъ (ст. 9.), погруженый и ныдѣючій въ смутку и печали (ст. 10—12.). Въ норавственнôмъ значеню суть ст. 4—12 образами нужденного стану душевного каючого ся грѣшника, учуваючого цѣлый тягаръ своихъ провинъ, якѝ позбавляють его всякои утѣхи, наповняють его душу неспокоемъ и смуткомъ, пôдрываючимъ навѣть его тѣлесне здорове.

13. **Ты́ же Гд҇и** и пр. Однако еще жіе мôй Богъ, котрый есть незмѣнный, котрый своихъ обѣтниць додержуе и задля свого величія прославляный бути мусить; тому сей Богъ не може дати менѣ (свому народови) загинути. Зъ того выходить, що слôвъ **въ вѣ́къ пребыва́еши** не належить ôтносити до вѣчности Бога, а тôлько до его незмѣннои вѣрности завѣтнои. — **Па́мать твоѧ̀** и пр. Память на твои чудеснѝ добродѣйства, оказанѝ твому народови, котру мае сей нарôдъ переховувати зъ поколѣня на поколѣне, — оживляе мене въ моимъ горю, потѣшае мене въ моимъ нещастю и смутку, наповняе мою душу крѣпкою надѣею, що Богъ не дасть менѣ и моему народови довго зносити теперѣшну нужду, но що ôнъ зъ неи насъ небавомъ выпровадить.

14. **Ты̀ воскре́съ** и пр. Богъ уже небавомъ встане (Пс. 3, 8.), щобы Сіонъ зновь взяти въ свою опѣку;

15. ꙗ҆́кѡ прїи́де вре́мѧ. а) Ꙗ҆́кѡ бл҃говоли́ша рабѝ
твоѝ ка́менїе є҆гѡ̀: и҆ пе́рсть є҆гѡ̀ ѹ҆ще́дратъ:
16. И҆ ѹ҆боѧ́тсѧ ꙗ҆зы́цы и҆́мене Гд҇нѧ, и҆ всѝ цр҃їе
17. зе́мстїи сла́вы твоеѧ̀: б) Ꙗ҆́кѡ сози́ждетъ Гд҇ь
18. Сїѡ́на, и҆ ꙗ҆ви́тсѧ въ сла́вѣ своеи́. Призрѣ̀ на
моли́твꙋ смире́нныхъ, и҆ не ѹ҆ничижѝ моле́нїѧ
19. и҆́хъ. Да напи́шетсѧ сїѐ въ ро́дъ и҆́нъ, и҆ лю́дїе
20. зи́ждемїи восхва́лѧтъ Гд҇а: Ꙗ҆́кѡ прини́че съ

а) Пс. 50, 20. б) Ис. 14, 32.

ôтповѣдна до того пора уже надôйшла. Кара (неволи) осягнула уже свою намѣрену цѣль; нарôдъ бо израильскій есть теперь до Сіона привязаный цѣлымъ серцемъ; навѣть его развалины суть ему милй и всякои чести достойнй, и ничь его такъ не болить, якъ се, що зъ Божого мѣста позôстало лишь румовиско (ст. 15.).

15. **Бл҃говоли́ша.** Мали уподобане. — **Пе́рсть.** Порохъ, румовиско. — **Ѹ҆ще́дратъ.** Они оплакуючи теперь збурене Сіона и мѣста Божого, спôльно и охотно приступлять до ихъ ôтбудованя.

16. **И҆ ѹ҆боѧ́тсѧ** и пр. Коли Богъ помилуе Сіонъ, тогда будуть погане Бога бояти ся, видячи, що Богъ здѣлавъ Сіонъ знову религійнымъ осередкомъ свого народа, що Богъ оказавъ свою могучôсть въ выбавленю свого народа, умилосердивши ся надъ нимъ (ст. 17, 18.).

18. **Смире́нныхъ.** Опущеного, гнобленого, въ нуждѣ погруженого народа израильского, — **Не ѹ҆ничижѝ.** Не погордивъ.

19. **Да напи́шетсѧ** и пр. Добродѣйства, якй Богъ пôсля ст. 17—18 здѣлае народови израильскому, будуть списанй на памятку для будучихъ поколѣнь. — **И҆ лю́дїе** и пр. Тіи, що въ будучности народять ся, будуть славити Бога за тіи его добродѣйства ихъ предкамъ оказанй.

20. **Прини́че** и пр. Поглянувъ ласкавымъ, милостивымъ окомъ зъ неба, с. е. оказавъ ся милостивымъ,

высотꙑ̀ ст҃ꙑ́ѧ своеѧ̀, Гд҇ь съ небесѐ на зе́млю
21. призрѣ̀: [а] Оу҆слы́шати воздыха́нїе ѿкова́нныхъ,
22. разрѣши́ти сы́ны оу҆мерщвле́нныхъ: [б] Возвѣсти́ти
въ Сїѡ́нѣ и҆́мѧ Гд҇не, и҆ хвалꙋ̀ є҆гѡ̀ въ
23. Ї҆ерꙋсали́мѣ. [в] Внегда̀ собра́тисѧ лю́демъ вкꙋ́пѣ
24. и҆ цр҃е́мъ, є҆́же рабо́тати Гд҇еви. Ѿвѣща̀ є҆мꙋ̀ на
пꙋтѝ крѣ́пости є҆гѡ̀: [г] оу҆мале́нїе дне́й мои́хъ
25. возвѣстѝ мнѣ̀. Не возведѝ менѐ [д] въ преполове́нїе
дне́й мои́хъ: въ ро́дѣ родѡ́въ лѣ̑та твоѧ̀.

а) Пс. 72, 11. б) Ис. 62, 6. в) Зах. 8, 21. г) Пс. 88, 46. д) Іов. 21, 21.

щобы (ст. 21.) выслухати скаргъ и жалôсныхъ просьбъ въ оковахъ неволи стогнаючихъ Израильтянъ и потомкôвъ тыхъ Израильтянъ, що погибли въ неволѣ. Замѣсть **сы́ны оу҆мерщвле́нныхъ** єсть въ евр.: сынôвъ смерти, с. є. на смерть призначеныхъ.

22. **Возвѣсти́ти** и пр. Се має стати ся, коли въ Єрусалимѣ зôстане святыня ôтбудована и публичне богослуженє назадъ впроваджене.

23. **Внегда̀ собра́тисѧ** и пр. Сей стихъ содержить извѣстну, на пророчихъ обѣтницяхъ опираючу ся надѣю (Пс. 21, 28.; 67, 33.), що прійде єще часъ Месіи, коли то и погане до Бога на Сіонѣ навернуть ся. Жиды находячî ся въ неволѣ вавилоньскôй могли гадати, що прихôдъ Месіи и выбавленє ихъ зъ неволи збудуть ся одночасно. (Thalhofer).

24. **Ѿвѣща̀ є҆мꙋ̀** и пр. Псаломникъ, потѣшеный тою надѣєю лучшои будучности, а находячи ся въ цвѣтѣ вѣку, або: видячи, що Богъ все єще оказує на Израильтянахъ свою караючу руку, звертає ся до Бога съ прошенємъ, щобы мôгъ дôзнати ся, чи єще дожіє выбавленя свого народа, ôтбудованя святыни и Божого мѣста и поновного впроваджения публичного богослуженя.

25. **Не возведѝ** и пр. С. є. не бери мене до себе въ половинѣ мого житя; не дай менѣ теперь умерти,

26. а) Въ нача́лѣхъ ты̀ Гдⷭ҇и зе́млю ѡ҆снова́лъ є҆сѝ, и҆
27. дѣла̀ рꙋкꙋ̀ твое́ю сꙋ́ть нб҃са̀. б) Та̀ поги́бнꙋтъ,
ты́ же пребыва́еши: и҆ всѧ̑ ꙗ҆́кѡ ри́за ѡ҆бетша́ютъ,
и҆ ꙗ҆́кѡ ѻ҆де́ждꙋ свіе́ши ѧ҆̀, и҆ и҆змѣнѧ́тсѧ.
28. в) Ты́ же то́йжде є҆сѝ, и҆ лѣ̑та твоѧ̀ не ѡ҆скꙋдѣ́-
29. ютъ. Сы́нове ра̑бъ твои́хъ всела́тсѧ, и҆ сѣ́мѧ
и҆̀хъ въ вѣ́къ и҆спра́витсѧ.

дозволь менѣ дожити выбавленя. — **Въ ро́дѣ** и пр. Ты, Боже, можешь се здѣлати, бо ты єсь всемогучій, вѣчный и незмѣнный. (Ст. 26—28.) Иншî подають таке поясненє; ты, Боже, можешь менѣ дати дôждати ся выбавленя твого народа; ты бо єсь вѣчный, тожь слушно може сей нарôдъ очѣковати ôтъ тебе, щобысь давъ єму якусь участь въ твоей тревалости; ты єсь всемогучимъ сотворителемъ неба и земли (ст. 26), тожь можешь заховати твôй нарôдъ ôтъ погибели; ты єсь незмѣннымъ, ты не пôдпадаєшь змѣнамъ якъ небо и земля (ст. 27—28): тожь мусишь додержати данои обѣтницѣ (Аврааму, Давиду). Такъ єсть, мы будемъ выбавленî, а нашî потомки будуть всегда св. землю замешкувати (ст. 29.).

26. **Въ нача́лѣхъ.** На початку свѣта.

27. **Та̀ поги́бнꙋть.** Небо и земля не будуть знищенî, а тôлько змѣненî, переображенî, ôтновленî. Зри 2. Петр. 3, 10—13.; Рим. 8, 20. 21.

28. **То́йжде.** Незмѣнный, вѣчный. — **Лѣ̑та твоѧ̀** и пр. Твои лѣта не устануть, ты бо єсь вѣчный, а вѣчнôсть не має початку анѣ кôнця.

29. **Всела́тсѧ.** Осядуть, земешкають въ св. землѣ. — **И҆спра́витсѧ.** Остоить ся, удержать ся. Ôтъ ст. 13 ажь доси подали мы поясненя лишь въ значеню буквальнôмъ. Въ ôтношеню же до І. Христа, до якого сей псаломъ ôтносить ся, єсть мысль ôтъ ст. 13 така: нещас-

---

а) Євр. 1, 10. б) Ис 51, 6.; Мат. 24, 35, в) Іов. 36, 26.; Пс 89, 3.; Малах. 3. 6.

7. послꙋ́шаше и҆̑хъ. [а] Въ стол́пѣ ѻ҆̃блачнѣ гл҃аше къ ни́мъ: ꙗ҆́кѡ храня́хꙋ свидѣ̑нїѧ є҆̑гѡ̀ и҆̑ пове-

---

[а] Исх. 33, 9.

нóгꙋ є҆гѡ̀ значать ôтдавати честь, поклôнъ Богу въ єго св. мешканю, въ єго св. храмѣ, где находивъ ся кивотъ завѣта, котрый бувъ прообразомъ кивота новозавѣтного.

6. **Мѡѷсе́й** и пр. Псаломникъ наводить примѣры трохъ знаменитыхъ мужей, котрî возносили, славили Господа и кланяли ся пôдножію нôгъ єго, котрî взываючи Божои помочи, зôстали выслуханî и довершали чудеснî рѣчи. Тыми примѣрами хоче псаломникъ побудити Израильтянъ до того, щобы они тыхъ трохъ великихъ мужей молитвы наслѣдовали, єсли хотять подôбно якъ они бути ôтъ Бога выслуханî и найти милôсть у него. — **Въ і҆ере́ехъ є҆гѡ̀.** Мойсей не называє ся ту священикомъ въ ширшôмъ значеню, подôбно якъ цѣлый нарôдъ израильскій (Исх. 19, 6.); ôнъ называє ся ту священикомъ въ властивôмъ значеню; Мойсей бо бувъ дѣйстно черезъ якійсь часъ такимъ священикомъ, повнячи священичî и архієрейскî дѣйствія. Зри Исх. 24, 6.; Лев. гл. 8.; Числ. гл. 8. — **Самꙋи́лъ** и пр. Самуилъ бувъ тôлько найвысшимъ свѣтскимъ княземъ; ôнъ бувъ лишь левитомъ, а тôлько вынятково, безперечно зъ Божого припорученя, сповнявъ священичî дѣйствія, н. пр. 1. Цар. 7, 9.; для того Самуилъ не кладе ся ту въ числѣ священикôвъ, а въ числѣ взываючихъ имени Господа; ôнъ бувъ отже однымъ зъ тыхъ, що въ молитвѣ до Бога кликали, взываючи єго помочи яко посередники межи Богомъ а народомъ израильскимъ. — **И҆ то́й послꙋ́шаше и҆̑хъ.** Кто Бога належито почитає и взыває, сей буває выслуханый, якъ о тôмъ поучає насъ исторія побожныхъ слугъ Божихъ.

7. **Въ стол́пѣ** и пр. Богъ бесѣдовавъ до Мойсея и Аарона зъ стовпа облачного, а пôзнѣйше зъ надъ кивота завѣта. Зри Исх. 33, 9. О розмовѣ Бога съ Самуиломъ зри 1 Цар. 3, 4. и сл. Можемъ припустити, що голосъ Божій, ôтзываючій ся до Самуила, походивъ зъ надъ кивота. Зри 1. Цар. 3, 3. — **Свидѣ̑нїѧ є҆гѡ̀.** Єго

8. лѣ́нїѧ єгѡ̀, ѩ҆́же дадѐ и҆̀мъ. Гд҇и Бж҃е на́шъ, ты̀ послꙋ́шалъ є҆сѝ и҆̀хъ: Бж҃е ты̀ ми́лостивъ быва́лъ є҆сѝ и҆̀мъ, и҆ мща́ѧ на всѧ̑ начина̑нїѧ и҆̀хъ.
9. Возноси́те Гд҇а Бг҃а на́шего, и҆ покланѧ́йтесѧ въ горѣ̀ ст҃ѣ́й є҆гѡ̀: [а)] ꙗ҆́кѡ ст҃ъ Гдⷭ҇ь Бг҃ъ на́шъ.

Псаломъ 99.

(Євр. 100.) — Славѣть Господа.

Ѱало́мъ Дв҃дꙋ въ и҆сповѣ́данїе.

а) 1. Петр 1, 16.

заповѣди, котрі̂ суть свѣдоцтвомъ єго св. воли. Зри Пс. 77, 5. — Словами сего стиха хотѣвъ псаломникъ сказати Израильтянамъ, що и ихъ молитвы будуть лишь тогда Богу милі̂ и успѣшні̂, наколи они самі̂ будуть совѣстно держали ся Божого закона.

8. **Мща́ѧ на всѧ̑** и пр. Ты, Боже, не лишь выслуховавъ ихъ молитвы, но и каравъ тыхъ, котрі̂ имъ дѣлали які̂ кривды, які̂ пакости. Инші̂ ôтносять ті̂ слова до провинившихъ Мойсея и Аарона (що до Самуила бо не вѣдомо о ніякôмъ єго грѣсѣ), кажучи, що Богъ не пропускавъ имъ безкарно, наколи въ чôмъ противъ него согрѣшили. Тымъ способомъ було бы тутъ выражено, що Богъ якъ зъ одной стороны любить праведныхъ и радо ихъ молитвы выслухує, такъ зъ другой стороны любить справедливôсть (ст. 4.) и не пускає безкарно провинъ навѣть найпобожнѣйшихъ людей.

9. **Въ горѣ̀ ст҃ѣ́й є҆гѡ̀.** Зри Пс. 2, 6.

Въ и҆сповѣ́данїе. С. є. псаломъ для прославленя Бога, псаломъ похвальный. Яка була исторична причина уложеня сего псалма, се не дасть ся напевно опредѣлити. Сей псаломъ єсть вôзванємъ всѣхъ людей, а особливо народа израильского до радôсной вдячности взглядомъ Бога, котрый въ своєй милости выбравъ нарôдъ

1. 2. **Воскли́кните [а)] Бг҃ови вса̀ землѧ̀: Рабо́тайте**
Гд҇еви въ весе́лїи, вни́дите предъ ни́мъ въ ра́-
3. **дости. [б)] Оу҆вѣ́дите ꙗ҆́кѡ Гд҇ь то́й є҆́сть Бг҃ъ**
на́шъ: То́й сотворѝ на́съ, а҆ не мꙑ̀: [в)] мꙑ́ же

а) Пс. 97, 4. б) 1. Цар. 12, 22. в) Пс. 73, 1.; Пс. 78, 13.

израильскій зъ помежи всѣхъ прочихъ народôвъ и есть всегдашнымъ его провôдникомъ. Такій Богъ заслугуе на тое, щобы его Израильтяне прославляли въ его св. храмѣ. Се есть змѣстъ того псалма. Христіянинъ може сей псаломъ ôтмавляти на подяку Богу за всѣ добродѣйства, а особливо за свое ôткуплене черезъ І. Христа и за его благодатну помôчь въ справѣ свого освяченя и вытревалости въ добрôмъ.

1. **Воскли́кните.** Зри Пс. 94, 1. — **Вса̀ землѧ̀.** Всѣ мешканцѣ земли. Гдеякî суть мнѣня, що тутъ мае розумѣти ся выключно нарôдъ израильскій, такъ якъ въ св. Письмѣ выраженемъ **вса̀ землѧ̀** означае ся неразъ земля хананейска яко мѣстце перебуваня Израильтянъ.

2. **Рабо́тайте Гд҇еви.** Служѣть Богу жіючи праведно. Иншî маютъ ту на увазѣ литурґичну службу, приношене жертвъ, пѣсней похвальныхъ въ св. храмѣ Божôмъ, на що здають ся указовати дальшî слова сего стиха: **вни́дите** и пр. и ст. 4. — **Въ весе́лїи . . . въ ра́дости.** Чоловѣкъ може мати тревалу и правдиву радôсть тôлько въ службѣ Бога. Но Богу служити, каже св. Павелъ, значить царствовати; служачи бо вѣрно Богу стаемъ ся панами самыхъ себе и свѣта. Св. Августинъ говорить: Служба у людей бувае повна горести и выкликуе знеохочене; однако въ службѣ Бога есть свобода и радôсть, понеже ту не служимъ зъ примусу, а тôлько зъ любви, котра походить ôтъ правды с. е. ôтъ І. Христа.

3. **Оу҆вѣ́дите** и пр. Зняйте о тôмъ, мысльте о тôмъ безнастанно, що нашь Господь, котрого почитаемъ, есть самъ одинъ правдивымъ Богомъ. — **То́й сотворѝ на́съ.**

4. **лю́дїє є҆гѡ̀ и҆ ѻ҆́вцы па́жити є҆гѡ̀.: Вни́дите въ
вратà є҆гѡ̀ во и҆сповѣ́данїи, въ дворы̀ є҆гѡ̀ въ
пѣ́нїихъ: и҆сповѣ́дайтесѧ є҆мꙋ̀, хвали́те и҆́мѧ є҆гѡ̀:**
5. [a] **Ꙗ҆́кѡ бл҃гъ Гд҇ь, въ вѣ́къ ми́лость є҆гѡ̀, и҆ да́же
до ро́да и҆ ро́да и҆́стина є҆гѡ̀.**

Ѱало́мъ 100

(Євр. 101.) — Постановленя доброго царя.

Ѱало́мъ Дв҃дꙋ.

---

[a] Пс. 72, 1.

Се не ôтносить ся выключно до сотвореня; псаломникъ має ту передовсемъ на мысли выбране Израильтянъ на нарôдъ Божій, заѣтный, а рôвно всяку милôсть, яку Богъ сему народу оказовавъ, даючи єму землю хананейску и чудесно нимъ опѣкуючи ся (**ѻ҆́вцы па́жити є҆гѡ̀**). — **А҆ не мы̀.** С. є. а не мы сотворили себе. — **Мы́ же лю́дїє** и пр. Зри Пс. 78, 13.

4. **Въ вратà є҆гѡ̀.** Нарôдъ не мôгъ дальше ити якъ тôлько до притворôвъ святыни; тожь ту єсть бесѣда о воротахъ тыхже притворôвъ. — **Во и҆сповѣ́данїи.** Славлячи Бога, або, щобы Бога славити.

5. **Въ вѣ́къ ми́лость є҆гѡ̀.** Мы не маємъ уставати въ прославляню Бога, такъ якъ єго милôсть, єго доброта взглядомъ насъ єсть безперерывною, вѣчною. — **И҆́стина є҆гѡ̀.** Єго вѣрнôсть въ додерживаню обѣтниць.

Ѱало́мъ Дв҃дꙋ. Сей псаломъ походить такожь пôсля євр. надписи ôтъ Давида. Понеже пôсля ст. 8 мѣсто Єрусалимъ не було єще ôтъ всѣхъ беззаконникôвъ (поганъ) очищене, то можна слушно припустити, що Давидъ написавъ сей псаломъ небавомъ по вступленю на царскій престолъ єще передъ перенесенємъ кивота на Сіонъ, хотячи въ тôмъ псалмѣ высказати засады, ко-

1. 2. Млⷭ҇ть а) и҆ сꙋ́дъ воспою̀ тебѣ̀ Гдⷭ҇и: б) Пою̀ и҆ разꙋмѣ́ю въ пꙋтѝ непоро́чнѣ: когда̀ прїи́деши

а) Пс. 88, 2. б) 1. Цар. 18, 14.; 1. Пар. 18, 14.

трыхъ намѣрявъ держати ся яко теократичный володарь, а то а) що хоче славити Бога въ двохъ головныхъ прикметахъ, въ котрыхъ довженъ земскій царь Бога мовъ въ образѣ представляти, с. є. въ милосердію и справедливости; б) що хоче бути самъ справедливымъ и в) не терпѣти ніякои кривды и несправедливости въ своимъ домѣ и державѣ. Таке понятіє рѣчи ôтповѣдає вповни євр. текстови, где дѣєсловы суть подани̂ въ часѣ будучôмъ. Въ грецкôмъ, а и въ нашôмъ текстѣ, почавши ôтъ другои половины ст. 2., подани̂ суть дѣєсловы въ часѣ минувшôмъ; се же не змѣняє рѣчи; часъ бо минувшій служить въ св. Письмѣ неразъ до означеня якоись частѣйше повтаряючои ся чинности, або такого дѣла, до котрого ктось уже навыкъ. Въ тôмъ значеню можна понимати такожь часъ минувшій въ дѣєсловахъ въ нашôмъ текстѣ, где то Давидъ высказує, якъ ôнъ собѣ доси поступовавъ и такожь на будуче всегда поступовати хоче. Св. Атанасій видить въ тôмъ псалмѣ образецъ совершенно честного чоловѣка. Кождый отецъ родины найде въ тôмъ псалмѣ добри̂ правила для своего житя и способу поступованя.

1. **Млⷭ҇ть** и пр. Псаломникъ заявляє, що хоче за предметъ своихъ пѣсней выбрати Боже милосердіє и справедливôсть, котри̂ то добродѣтели суть образцемъ для земского царя а котри̂ самъ Давидъ мавъ доси уже неразъ нагоду оказати. Кождый король, и въ загалѣ кождый чоловѣкъ, котрый въ всѣхъ справахъ своего такъ приватного якъ публичного житя тыми добродѣтелями руководить ся, дѣлає цѣле своє житє дѣйстно пѣснею похвальною въ честь Божого милосердія и справедливости.

2. **Пою̀ и҆ разꙋмѣ́ю** и пр. Не лишь спѣвати хочу о твоимъ милосердію и справедливости, но такожь хочу

ко мнѣ̀? прехождáхъ въ незлóбїи ср҃ца моегѡ̀
3. **посредѣ̀ дóмꙋ моегѡ̀.** [а] **Не предлагáхъ предъ**
о҆чи́ма мои́ма ве́щь законопрестꙋ́пнꙋю: творѧ́щыѧ

[а] Пс. 138, 21.

оказовати ся прозорливымъ и мудрымъ черезъ добродѣтельне, праведне житє. Зр. Пс 2, 10. — **Когдà прїи́деши ко мнѣ̀?** Єсть се бажанє Давида, щобы Богъ посѣтивъ єго своєю благодатїю, щобы нею скрѣпивъ єго до такого богоугодного житя. Св. Атанасїй поясняє тїи слова зъ огляду на маюче наступити перенесенє кивота на Сїонъ: коли ты, Боже, заложишь твôй престолъ въ моєй близькости? Єсть се выразъ туги за близькостїю Бога. Гдеякѝ не беруть сего реченя въ значеню запытаня, а тôлько яко близше опредѣленє слôвъ попередныхъ, и дають таку мысль: я хочу стеречи ся грѣхôвъ, наколи ты мене посѣтишь, испытовати будешь. — **Прехождáхъ** и пр. Якъ доси такъ и надальше хочу я не тôлько въ публичныхъ але и въ приватныхъ, домашныхъ моихъ справахъ заховувати невиннôсть, чистоту серця и правѝ намѣры.

3. **Не предлагáхъ** и пр. Давидъ спецїялизує теперь своє постановленє, высказане въ попер. ст., указуючи на засады, якихъ державъ ся доси въ своимъ приватнôмъ житю (ст. 3. 4) и въ своимъ царскôмъ правленю (ст. 5—8), и якихъ въ будучности хоче держати ся. Єго приватне житє (**посредѣ̀ дóмꙋ**) було доси бездоганне, такимъ має оно позôстати и на будуче; якъ доси такъ хоче ôнъ и на дальше управляти державою пôсля справедливости, не мати съ безбожными нїякои стычности (ст. 4.). Давидъ постановляє собѣ навѣть не дивити ся на якунибудь рѣчь несправедливу (**предлагáти предъ о҆чи́ма**), ôтвертати ôтъ такои рѣчи свои мысли, не дѣлати єи николи, чи то караючи кого чи нагороджуючи, и мати въ ненависти и обридженю дѣла тыхъ, що зле, несправедливо собѣ поступають.

4. престꙋпле́нїе козненави́дѣхъ.. [а] Не прилпѐ мнѣ̀
се́рдце стропти́во: ᲂу҆клоня́ющагося ѿ менѐ лꙋ-
5. ка́ваго не позна́хъ. [б] Ѡ҆клевета́ющаго та́й и҆̀скрен-
нѧго своегѡ̀, сегѡ̀ и҆згонѧ́хъ: го́рдымъ ѻ҆́комъ
и҆ несы́тымъ се́рдцемъ съ си́мъ не ꙗ҆дѧ́хъ. [в]
6. Ѻ҆́чи мои̑ на вѣ́рныѧ земли̑, посажда́ти ѧ҆̀ съ
мно́ю: ходѧ́й по пꙋтѝ непоро́чнꙋ, се́й мнѣ̀ слꙋ-

а) Пс. 6, 9. б) Єст. 7, 4. в) Марк 3, 34.

---

4. **Не прилпѐ** и пр. Чоловѣка злого, розворотного я не допустивъ и не допущу до мого дому и до моеи пріязни, щобы мене и мого народу не спровадивъ на злу дорогу. — **Ѹ҆клонѧ́ющагосѧ** и пр. Чоловѣка злого, далекого ôтъ мого успособленя и моихъ обычаѣвъ, хочу уважати, яко бы я его не знавъ, хочу сторонити ôтъ него.

5. **Ѡ҆клевета́ющаго** и пр. Я не хочу якъ доси такъ и на будуче терпѣти у себе тыхъ, щò тайными клеветами старають ся другихъ погубити, щобы ихъ погибелію були самî вывысшенî. — **Го́рдымъ ѻ҆́комъ** и пр. Людей гордыхъ, съ погордою на другихъ споглядаючихъ, такожь людей, котрыхъ серце не може бути насычене анѣ почестями анѣ богацтвами, тыхъ я не хочу и надальше припускати до мого стола, до моеи тѣснѣйшои пріязни.

6. **Ѻ҆́чи мои̑** и пр. На моихъ дорадцѣвъ хочу я выбирати лишь тыхъ, що суть Богу и свому князеви вѣрными. Вѣрнôсть взглядомъ Бога есть всегда злучена съ вѣрностію взглядомъ князя; урядники же, котрî не мають боязни Божои, котрî легковажать собѣ религію, не могуть бути николи ретельными слугами князѣвъ. (Allioli.) — **Ходѧ́й** и пр. Кто вызнае свою религію и ю въ житю выконуе, кто всегда праведно собѣ поступае а грѣхôвъ стереже ся, того хочу я уживати до послугъ въ справахъ публичныхъ, державныхъ.

7. **жа́ше. Не живѧ́ше посредѣ̀ до́мꙋ моегѡ̀ творѧ́й**
горды́ню: глаго́лѧй непра́веднаѧ, не и҆справлѧ́ше
8. **предъ ѻ҆чи́ма мои́ма. Воꙋ́трїѧ и҆збива́хъ всѧ̀**
грѣ̑шныѧ земли̇̀, є҆̀же потреби́ти ѿ гра́да Гд҃нѧ
всѧ̑ дѣ́лающыѧ беззако́нїе.

---

7. **Не живѧ́ше** и пр. Чванливыхъ не хочу терпѣти въ моимъ домѣ. Инши̂ замѣсть чванливыхъ розумѣють пôсля євр. тексту ошуканцѣвъ; се суть тіи, що говорять **непра́веднаѧ**, зводячи князѣвъ ложными доносами и представленями, щобы пощадити винныхъ а погубити невинныхъ. — **Не и҆справлѧ́ше** и пр. Они не будуть въ станѣ устояти ся передомною, такихъ я прожену ôтъ себе, якъ я се дѣлавъ доси.

8. **Воꙋ́трїѧ и҆збива́хъ** и пр. Давидъ заявляє, що хоче и на дальше выгубляти що-дня (**воꙋтрїѧ**), безъ проволоки, съ всякимъ усиліємъ людей безбожныхъ и пoганъ, ворогôвъ Бога и єго народа, замешкуючихъ землю хананейску. Инши̂ беруть слово **воꙋтрїѧ** въ значеню: „рано“, коли-то на востоцѣ полагоджувано справы судови̂; або має се „рано“ значенє: „съ розвагою“, коли-то по нôчнôмъ выпочинку суть успокоени̂ всяки̂ пристрасти и зворушеня душѣ. — **Ѿ гра́да Гд҃нѧ.** Можемъ ту розумѣти Єрусалимъ, котрый вправдѣ находивъ ся въ рукахъ Євусеѣвъ, но на котрый Давидъ поглядавъ очима вѣры, яко бы се мѣсто уже до него належало. Давидъ призначивъ се мѣсто въ духу уже на столицю свого царства, на мѣстце перебуваня для кивота завѣта и для публичного богослуженя. Се було причиною, для чого Давидъ хотѣвъ тоє мѣсто очистити ôтъ всякои безбожности и поганьства. Thalhofer примѣчає: Єрусалимъ мôгъ называти ся мѣстомъ Господнимъ, мѣстомъ Божимъ, ôтъ хвили, коли Богъ объявивъ свою волю, що хоче тамъ мешкати, коли Давидъ начавъ дѣлати приспособленя до перенесеня кивота на гору Сіоньску.

Псалóмъ 101.

(Євр. 102.) — Молитва чоловѣка погруженого въ нуждѣ о выбавленє.

1. Моли́тва ни́щагѡ, є҆гда̀ оу҆ны́етъ, и҆ предъ Гд҃емъ пролїе́тъ
моле́нїе своѐ.

---

1. **Моли́тва ни́щагѡ** и пр. Зъ ст. 14, 15, 17, 21, 29 можна заключати, що сей псаломъ бувъ написаный въ неволѣ вавилоньскôй. Написавъ же сей псаломъ блисше неизвѣстный пророкъ, рôвно страдаючій въ тôй неволѣ, ôтведеный тамъ съ многими иншими Израильтянами за грѣхи свого народа, выставленый на поругу ворогôвъ и проводячій дни свои въ самотѣ, въ смутку и плачу. Тî свои и свого народа терпѣня описує псаломникъ въ ст. 2—12.; выражає въ ст. 13—23 свою певну надѣю, що Богъ змилує ся надъ Сіономъ, що выпровадить свôй нарôдъ зъ неволи, що ôтбудує Єрусалимъ и явить ся на горѣ Сіонскôй въ Єрусалимѣ съ славою своєю, и що всѣ народы соберуть ся служити Богу. Въ тôй своей певнôй надѣи просить псаломникъ въ ст. 24—25 Бога, щобы не скоротивъ єго житя, но щобы дозволивъ єму прожити до часу освободженя зъ неволи вавилоньскои; въ тôй надѣи хвалить ôнъ въ ст. 26—29 вѣчнôсть и силу Божу, и высказує яко рѣчь певну, що сыны полоненыхъ Израильтянъ повернуть до ôтчины, замешкають тамъ, и що ихъ сѣмя во вѣки пробуде. Сей псаломъ єсть месіяный. Св. Ап. Павелъ покликує ся на сей псаломъ и говорить въ посл. къ Євр. 1, 10—14 и 2, 1—3, що по поворотѣ Израильтянъ зъ неволи вавилоньскои и по ôтбудованю Єрусалима дѣйстно явивъ ся Христосъ Богъ на горѣ Сіонъ, призываючи всѣ народы до службы Божои и приказуючи всѣмъ, щобы вырекши ся безбожности и мірскихъ похотей, чисто и справедливо и побожно пожили въ вѣцѣ семъ и заслужили собѣ на животъ вѣчный. Въ норовственнôмъ значеню єсть сей псаломъ молитвою каючого ся грѣшника, ни́щагѡ на души, є҆гда̀ оу҆ны́етъ, коли придавленый тягаромъ грѣховнымъ, почує задля своихъ грѣхôвъ

2. Гдⷭ҇и[а] оу҆слы́ши моли́твꙋ мою̀, и҆ во́пль мо́й къ тебѣ̀
3. да прїи́детъ. [б] Не ѿвратѝ лица̀ твоегѡ̀ ѿ менѐ:
въ ѻ҆́ньже а҆́ще де́нь скорблю̀, приклонѝ къ мнѣ̀
оу҆́хо твоѐ: въ ѻ҆́ньже а҆́ще де́нь призовꙋ́ тѧ,
4. ско́рѡ оу҆слы́ши мѧ̀. Ꙗ҆́кѡ и҆счезо́ша ꙗ҆́кѡ ды́мъ
днЇе мои̑, [в] и҆ кѡ́сти моѧ̀ ꙗ҆́кѡ сꙋши́ло сосхо́-
5. шасѧ. [г] Оу҆ѧ́звенъ бы́хъ ꙗ҆́кѡ трава̀, и҆ и҆́зсше
се́рдце моѐ, ꙗ҆́кѡ забы́хъ снѣ́сти хлѣ́бъ мо́й.

[а] Пс. 142, 1. [б] Пс. 12, 2.; Пс. 43, 25. [в] Притч. 17, 22. [г] Пс. 108, 22

бôль и смутокъ въ своимъ серцю, и є҆гда̀ **предъ Гдⷭ҇емъ пролїе́тъ моле́нїе своѐ**, просячи о помôчь, щобы мôгъ пôднести ся зъ свого духовного упадку, щиро до Бога навернути ся и стати ся участникомъ єго дочасного и вѣчного благословенія. Въ тôмъ змыслѣ зачисляє наша св. Церковь сей псаломъ до псалмôвъ покаянныхъ.

2. **Гдⷭ҇и оу҆слы́ши** и пр. Псаломникъ просить Бога о выслуханє своєи молитвы въ теперѣшнôй своєй нуждѣ. — **Во́пль мо́й.** Моє кликанє о помôчь.

3. **Не ѿвратѝ** и пр. Ты, Господи, якъ я надѣю ся, милостиво споглянешь на мене и не ôткажешь менѣ твоєи помочи, власне въ тôмъ часѣ, коли я сеи помочи наибôльше потребую. Зр. Пс. 26, 9.

4. **Ꙗ҆́кѡ и҆счезо́ша** и пр. Моє житє спѣшить такъ скоро къ своєй кончинѣ, якъ дымъ скоро розходить ся, щобы зникнути безъ слѣду. — **Кѡ́сти моѧ̀** и пр. Мои кости высохли якъ сухе прутє, суть позбавлені̂ сокôвъ и силы. Кости уважано яко сѣдище силы чоловѣка. (Пс. 33, 21.) — **Сꙋши́ло.** Пôдъ сушиломъ можемъ розумѣти всê, що добре высохло и чого легко огонь имає ся.

5. **Оу҆ѧ́звенъ** и пр. Пôдъ ударомъ нещастя ставъ ся я подôбный до травы, выставленои на спекоту сонця, або пôдгрызенои ôтъ черва. — **И҆́зсше се́рдце моѐ.** Осередокъ мого житя высохъ ôтъ жару терпѣній, моя сила животна зôстала знищена. — **Ꙗ҆́кѡ забы́хъ** и пр. Я дôйшовъ уже до такого стану, що зъ болѣвъ и зъ смутку забуваю о ѣдженю, не маючи навѣть охоты до ѣдженя.

6. Ѿ гла́са воздыха́нїѧ моегѡ̀ прилпѐ ко́сть моѧ̀
7. пло́ти мое́й. Оу҆подо́бихсѧ неѧ́сыти пꙋсты́ннѣй,
8. [a] вы́хъ ꙗ҆́кѡ но́щный вра́нъ на ны́рищи. Бдѣ́хъ
и҆ вы́хъ ꙗ҆́кѡ пти́ца о̂со́бѧщаѧсѧ на здѣ̀.
9. Ве́сь де́нь поноша́хꙋ мнѣ̀ вра́зи мої̀, и҆ хва́лѧ-

---

a) Второз 14, 17.

---

6. **Ѿ гла́са** и пр. Ôтъ безнастанного плачу и стогнань я такъ высохъ, що мои кости всюда выстають, що майже нема въ мнѣ тѣла, а тôлько шкôра и кости.

7. **Неѧ́сыти пꙋсты́ннѣй.** Євр. слово *daah* рôжно толкують пояснителѣ. Лев. 11, 14 єсть сей птахъ названый супомъ. Въ Вульґатѣ читаємъ тутъ о пеликанѣ, котрый то птахъ перебуває при самôтныхъ, ôтлюдныхъ скельныхъ берегахъ и цѣлыми днями недвижно жде на зближенє ся рыбъ. — **Ꙗ҆́кѡ но́щный вра́нъ.** Лев. 11, 17 єсть сей птахъ названый козодôй. Въ Вульґатѣ єсть: нôчный крукъ. Иншî мають ту на мысли пугача, сову. Якъ видимъ, трудно ôтгадати, якого рода птахôвъ мавъ псаломникъ на гадцѣ; певнымъ єсть тôлько се, що ôнъ думавъ лишь о такихъ птахахъ, котрî жиють въ самотѣ, въ укрытю передъ людьми. — **На ны́рищи.** Се слово означає яму, нору, такожь хату розвалену, опущену ôтъ людей. Въ такихъ розвалинахъ любять гнѣздити ся совы и т. п. птахи. — Мысль сего стиха єсть: по поводу мого горя и смутку шукавъ я самотности, уникавъ товариства людского, стогнаючи по днехъ и ночахъ.

8. **Бдѣ́хъ.** Я проводивъ безсоннî ночи, не могучи спати задля журбы и терпѣнїй. — **Ꙗ҆́кѡ пти́ца** и пр. Слово **здо́** означає дахъ. Мысль єсть: Єсмь такъ опущеный, немôчный и позбавленый всякои помочи якъ пташокъ, самôтно сидячїй на даху.

9. **Ве́сь де́нь** и пр. Мовъ бы сказавъ: Кромѣ того всего нема никого, ктобы мене потѣшивъ и подавъ яку пôльгу въ моихъ терпѣнїяхъ; противно суть вороги, котрî зъ мене насмѣвають ся, збôльшаючи въ той спосôбъ мои и такъ великî терпѣнїя. Такими ворогами бу-

10. щїи мѧ̀ мно́ю клєна́хꙋсѧ. [а] Занѐ пе́пелъ ꙗ҆́кѡ
хлѣ́бъ ꙗ҆да́хъ, и҆ питїѐ моѐ съ пла́чемъ раство-
11. ра́хъ: Ѿ лица̀ гнѣ́ва твоегѡ̀ и҆ ꙗ҆́рости твоеѧ̀:
12. ꙗ҆́кѡ вознѐсъ низве́рглъ мѧ̀ є҆сѝ. [б] Днїе мои
ꙗ҆́кѡ сѣ́нь ᲂу҆клони́шасѧ, и҆ а҆́зъ ꙗ҆́кѡ сѣ́но и҆з-

ли для Израильтянъ въ неволѣ вавилоньскôй погане, котрî имъ творили всякî пакости и кривды и рôжными способами ихъ переслѣдовали. — **Хва́лѧщїи** и пр. Тіи, що перше мене хвалили, щастливымъ называли задля Божои надôмною опѣки, задля мого щастливого стану, въ якôмъ я находивъ ся, теперь мною кленуть ся с. є. они кленучи ся, говорять: нехай менѣ такъ зле поводить ся, якъ тому жидови, єсли не говорю правды, або єсли бы я се здѣлавъ або сего не здѣлавъ.

10. **Занѐ пе́пелъ** и пр. Попелъ єсть символомъ смутку, нещастя; зъ ôтти посипованє головы попеломъ або сидженє въ попелѣ було ознакою смутку, жалобы. Мысль отже єсть: Болѣзнь и нещастє суть моимъ щоденнымъ хлѣбомъ, суть для мене такъ звычайнî якъ ѣдженє хлѣба. — **Питїѐ моѐ** и пр. Плачь мôй не устававъ николи; слезы мои мѣшали ся съ моимъ напоємъ.

11. **Ѿ лица̀**. Задля, по причинѣ. Єсть се євраизмъ. — **Ꙗ҆́кѡ вознѐсъ низве́рглъ мѧ̀ є҆сѝ**. Ты зôславъ на мене велике горе, велике нещастє; ты привѣвъ мене до страшного упадку. Образъ єсть тутъ взятый зъ розгнѣваного чоловѣка, котрый рѣчь, яку хоче розбити, пôдносить якъ найвысше до горы, щобы нею съ тымъ бôльшою силою кинути о землю. Або: ты здѣлавъ мене перше щасливымъ, даючи менѣ належати до твого выбраного, свободного народа, немовъ на тоє, щобы я теперь въ неволѣ почувъ тымъ болеснѣйше мôй упадокъ и мою нужду.

12. **Днїе мои** и пр. Дни мого житя клонять ся къ своему кôнцю; гинуть такъ скоро якъ тѣнь, котра въ

а) Іов. 3. 24. б) Іов. 8. 9.; 14. 1 2.

13. **сх́охъ. Ты́ же Гд҇и въ вѣ́къ пребыва́еши, и҆ па́-**
14. **мѧть твоѧ̀ въ ро́дъ и҆ ро́дъ.** [a] **Ты̀ воскре́съ**
ѹ҆ще́дриши Сїѡ́на: ꙗ҆́кѡ вре́мѧ ѹ҆ще́дрити є҆го̀,

---

[a] Єрем 29, 10.

вечеръ нагло счезає. — Многи̂ толкователѣ, выходячи зъ того заложеня, що хотяй скарга и молитва псаломника въ то̂мъ псалмѣ єсть индивидуальна, однако терпѣнє єго здає ся бути не инше, якъ терпѣнє цѣлого народа израильского, высказане устами псаломника, уважають ст. 4—12 яко образы, описуючи̂ нужденный станъ народа израильского въ неволѣ вавилоньско̂й, где о̂нъ єсть близькимъ цѣлковитои погибели (ст. 4—6.), въ утяжливо̂й самотности (ст. 7. 8.), переслѣдованый о̂тъ ворого̂въ (ст. 9.), погруженый и ныдѣючій въ смутку и печали (ст. 10—12.). Въ норвственно̂мъ значеню суть ст. 4—12 образами нужденного стану душевного каючого ся грѣшника, учуваючого цѣлый тягаръ своихъ провинъ, яки̂ позбавляють єго всякои утѣхи, наповняють єго душу неспокоємъ и смуткомъ, по̂дрываючимъ навѣть єго тѣлесне здоровє.

13. **Ты́ же Гд҇и** и пр. Однако єще жіє мо̂й Богъ, котрый єсть незмѣнный, котрый своихъ обѣтниць додержує и задля свого величія прославляный бути мусить; тому сей Богъ не може дати менѣ (своему народови) загинути. Зъ того выходить, що сло̂въ **въ вѣ́къ пребыва́еши** не належить о̂тносити до вѣчности Бога, а то̂лько до єго незмѣннои вѣрности завѣтнои. — **Па́мѧть твоѧ̀** и пр. Память на твои чудесни̂ добродѣйства, оказани̂ твому народови, котру має сей наро̂дъ переховувати зъ поколѣня на поколѣнє, — оживляє мене въ моимъ горю, потѣшає мене въ моимъ нещастю и смутку, наповняє мою душу крѣпкою надѣєю, що Богъ не дасть менѣ и моему народови довго зносити теперѣшну нужду, но що о̂нъ зъ неи насъ небавомъ выпровадить.

14. **Ты̀ воскре́съ** и пр. Богъ уже небавомъ встане (Пс. 3, 8.), щобы Сіонъ зновь взяти въ свою опѣку;

15. ꙗ҆́кѡ прїи́де вре́мѧ. [а] Ꙗ҆́кѡ бл҃говоли́ша рабѝ
твоѝ ка́менїе є҆гѡ̀: и҆ пе́рсть є҆гѡ̀ ѹ҆ще́дрѧтъ:
16. И҆ ѹ҆боѧ́тсѧ ꙗ҆зы́цы и҆́мене Гдⷭ҇нѧ, и҆ всѝ цр҃їе
17. зе́мстїи сла́вы твоеѧ̀: [б] Ꙗ҆́кѡ сози́ждетъ Гдⷭ҇ь
18. Сїѡ́на, и҆ ꙗ҆ви́тсѧ въ сла́вѣ свое́й. Призрѣ̀ на
молитвꙋ смире́нныхъ, и҆ не ѹ҆ничижѝ моле́нїѧ
19. и҆́хъ. Да напи́шетсѧ сїѐ въ ро́дъ и҆́нъ, и҆ лю́дїе
20. зи́ждемїи восхва́лѧтъ Гдⷭ҇а: Ꙗ҆́кѡ прини́че съ

а) Пс. 50, 20. б) Ис. 14, 32.

ôтповѣдна до того пора уже надôйшла. Кара (неволя) осягнула уже свою замѣрену цѣль; народъ бо израильскій єсть теперь до Сіона привязаный цѣлымъ серцемъ; навѣть єго розвалины суть єму милû и всякои чести достойнû, и ничь єго такъ не болить, якъ се, що зъ Божого мѣсця позôстало лишь румовиско (ст. 15.).

15. **Бл҃говоли́ша.** Мали уподобанє. — **Пе́рсть.** Порохъ, румовиско. — **Ѹ҆ще́дрѧтъ.** Они оплакуючи теперь збурене Сіона и мѣста Божого, спôльно и охотно приступлять до ихъ ôтбудованя.

16. **И҆ ѹ҆боѧ́тсѧ** и пр. Коли Богъ помилує Сіонъ, тогда будуть погане Бога бояти ся, видячи, що Богъ здѣлавъ Сіонъ знову релиґійнымъ осередкомъ свого народа, що Богъ оказавъ свою могучôсть въ выбавленю свого народа, умилосердивши ся надъ нимъ (ст. 17, 18.).

18. **Смире́нныхъ.** Опущеного, гнобленого, въ нуждѣ погруженого народа израильского, — **Не ѹ҆ничижѝ.** Не погордивъ.

19. **Да напи́шетсѧ** и пр. Добродѣйства, якû Богъ пôсля ст. 17—18 здѣлає народови израильскому, будуть списанû на памятку для будучихъ поколѣнь. — **И҆ лю́дїе** и пр. Тіи, що въ будучности народять ся, будуть славити Бога за тіи єго добродѣйства ихъ предкамъ оказанû.

20. **Прини́че** и пр. Поглянувъ ласкавымъ, милостивымъ окомъ зъ неба, с. є. оказавъ ся милостивымъ,

высоты̀ ст҃ы́ѧ своеѧ̀, Гдⷭ҇ь съ небесѐ на зе́млю
21. призрѣ̀: а) Оу҆слы́шати воздыха́нїе ѡ҆кова́нныхъ,
22. разрѣши́ти сы́ны оу҆мерщвле́нныхъ: б) Возвѣ-
сти́ти въ Сїѡ́нѣ и҆́мѧ Гдⷭ҇не, и҆ хвалꙋ̀ є҆гѡ̀ въ
23. Ї҆ерꙋсали́мѣ. в) Внегда̀ собра́тисѧ лю́демъ вкꙋ́пѣ
24. и҆ цр҃е́мъ, є҆́же рабо́тати Гдⷭ҇еви. Ѿвѣща̀ є҆мꙋ̀ на
пꙋтѝ крѣ́пости є҆гѡ̀: г) оу҆мале́нїе дне́й мои́хъ
25. возвѣстѝ мнѣ. Не возведѝ менѐ д) въ преполо-
ве́нїе дне́й мои́хъ: въ ро́дѣ родѡ́въ лѣ́та твоѧ̀.

а) Пс. 72, 11. б) Ис. 62, 6. в) Зах. 8, 21. г) Пс. 88, 46. д) Іов. 21, 21.

щобы (ст. 21.) выслухати скаргъ и жалôсныхъ просьбъ въ оковахъ неволи стогнаючихъ Израильтянъ и потомкôвъ тыхъ Израильтянъ, що погибли въ неволѣ. Замѣсть **сы́ны оу҆мерщвле́нныхъ** єсть въ евр.: сынôвъ смерти, с. є. на смерть призначеныхъ.

22. **Возвѣсти́ти** и пр. Се мае стати ся, коли въ Єрусалимѣ зôстане святыня ôтбудована и публичне богослужене назадъ впроваджене.

23. **Внегда̀ собра́тисѧ** и пр. Сей стихъ содержить извѣстну, на пророчихъ обѣтницяхъ опираючу ся надѣю (Пс. 21, 28.; 67, 33.), що прійде еще часъ Месіи, коли то и погане до Бога на Сіонѣ навернуть ся. Жиды находячû ся въ неволѣ вавилоньскôй могли гадати, що приходъ Месіи и выбавлене ихъ зъ неволи збудуть ся одночасно. (Thalhofer).

24. **Ѿвѣща̀ є҆мꙋ̀** и пр. Псаломникъ, потѣшеный тою надѣею лучшои будучности, а находячи ся въ цвѣтѣ вѣку, або : видячи, що Богъ все еще оказуе на Израильтянахъ свою караючу руку, звертае ся до Бога съ прошенемъ, щобы мôгъ дôзнати ся, чи еще дожіе выбавленя свого народа, ôтбудованя святыни и Божого мѣста и поновного впроваджeня публичного богослуженя.

25. **Не возведѝ** и пр. С. є. не бери мене до себе въ половинѣ мого житя; не дай менѣ теперь умерти,

26. [а] **Въ нача́лѣхъ ты̀ Г҃и зе́млю ѡ҆снова́лъ є҆сѝ, и҆**
27. **дѣла̀ рꙋкꙋ̀ твоє́ю сꙋ́ть нб҃са̀.** [б] **Та̀ поги́бнꙋтъ,**
ты́ же пребыва́еши: и҆ вс҃ѧ ꙗ҆́кѡ ри́за ѡ҆бетша́-
ютъ, и҆ ꙗ҆́кѡ ѻ҆де́ждꙋ свїе́ши ѧ҆̀, и҆ и҆змѣнѧ́тсѧ.
28. [в] **Ты́ же то́йжде є҆сѝ, и҆ лѣ̑та твоѧ̀ не ѡ҆скꙋдѣ́-**
29. **ютъ. Сы́нове ра҃бъ твои́хъ всєлѧ́тсѧ, и҆ сѣ́мѧ**
и҆̑хъ въ вѣ́къ и҆спра́витсѧ.

а) Евр. 1, 10. б) Ис. 51, 6.; Мат. 24, 35, в) Іов. 36, 26.; Пс. 89, 3.; Малях. 3. 6.

дозволь менѣ дожити выбавленя. — **Въ ро́дѣ** и пр. Ты, Боже, можешь се здѣлати, бо ты єсь всемогучій, вѣчный и незмѣнный. (Ст. 26--28.) Иншî подають таке поясненє; ты, Боже, можешь менѣ дати дôждати ся выбавленя твого народа; ты бо єсь вѣчный, тожь слушно може сей нарôдъ очѣковати ôтъ тебе, щобысь давъ єму якусь участь въ твоєй тревалости; ты єсь всемогучимъ сотворителемъ неба и земли (ст. 26), тожь можешь заховати твôй нарôдъ ôгъ погибели; ты єсь незмѣннымъ, ты не пôдпадаєшь змѣнамъ якъ небо и земля (ст. 27—28); тожь мусишь додержати даной обѣтницѣ (Аврааму, Давиду). Такъ єсть, мы будемъ выбавленî, а нашî потомки будуть всегда св. землю замешкувати (ст. 29.).

26. **Въ нача́лѣхъ.** На початку свѣта.

27. **Та̀ поги́бнꙋть.** Небо и земля не будуть знищенî, а тôлько змѣненî, переображенî, ôтновленî. Зри 2. Петр. 3, 10—13.; Рим. 8, 20. 21.

28. **То́йжде.** Незмѣнный, вѣчный. — **Лѣ̑та твоѧ̀** и пр. Твои лѣта не устануть, ты бо єсь вѣчный, а вѣчнôсть не має початку анѣ кôнця.

29. **Всєлѧ́тсѧ.** Осядуть, земешкають въ св. земли̂. — **И҆спра́витсѧ.** Остоить ся, удержить ся. Ôтъ ст. 13 ажь доси подали мы поясненя лишь въ значеню буквальнôмъ. Въ ôтношеню же до І. Христа, до якого сей псаломъ ôтносить ся, єсть мысль ôгъ ст. 13 така: нещас-

ный станъ выбраного народа и цѣлого рода чоловѣчого стогнаючого пôдъ клятвою грѣха первородного, не може безнастанно тревати. Богъ бо вѣрный въ своихъ обѣтницяхъ, обѣцявъ дати роду чоловѣчому Спасителя, котрого добродѣйства, оказованŷ уже народови израильскому, а довершенŷ ôткупленємъ цѣлого рода чоловѣчого, будуть вѣчною памяткою любви и милосердія Божого (ст. 13.) Той бо Спаситель, зъ милосердія для упавшого рода чоловѣчого, коли прійде **„кончи́на лѣ́та“** (Гал. 4, 4.), коли настане къ тому найôтповѣднѣйша пора, оставить престолъ свôй небесный и зôйде на землю, щобы приняти тѣло чоловѣче и принести Божôй справедливости задосытьучиненє за грѣхи рода чоловѣчого (ст. 14.). Тая же пора настане тогда, коли и нарôдъ израильскій и цѣлый рôдъ чоловѣчій, стогнаючи пôдъ клятвою грѣха первородного, досвѣдчаючи єго злыхъ наслѣдкôвъ, затужить за обѣцянымъ Месією, кличучи: **ѻ҆́блацы да кропѧ́тъ пра́вдꙋ, да прозѧ́бнетъ землѧ̀ и҆ да прорасти́тъ ми́лость** (Ис. 45, 8.). (Ст. 15.) Коли же прійде той Месія, всѣ поганьскŷ народы и ихъ царѣ убоять ся єго силы (ст. 16.); ото бо по приходѣ Христа Господа ôтзыскає Сіонъ свою славу; тамъ Спаситель окаже ся въ славѣ своихъ чудесъ, жіючи межи людьми, а колись прійде зновь въ своєй славѣ, щобы судити всѣхъ людей (ст. 17.) Ласка ôткупленя и всѣ благодати Христовŷ, данŷ людямъ для ихъ освяченя, для ихъ вѣчного спасенія, о котрŷ они Спасителя просити будуть, станутъ ся памятными по всѣ часы, станутъ ся предметомъ хвалы для всѣхъ людей, ôтродженыхъ до духовного житя. (І. Петр. 1, 23.; Як. 1, 18.) (Ст. 18. 19.) Всѣ тŷ люди, такъ жиды якъ и погане и ихъ царѣ, видячи тоє безконечне милосердіє І. Христа и досвѣдчаючи єго спасительныхъ овочѣвъ, будуть ôтдавали честь и служили тому, котрый прійшовъ, щобы выбавити людей, стогнаючихъ въ оковахъ грѣха, ставшихъ ся въ наслѣдокъ грѣха первородного дѣтьми смерти. Зри Ис. 61, 1.; Лук. 1, 74.; Євр. 2, 15. (Ст. 20—24.) Слова же ст. 26—28, высказанŷ псаломникомъ, очѣкуючимъ явленя Христа Бога на горѣ Сіонъ, просячимъ Бога о продов-

Псало́мъ 102.

(Євр. 103.) — Подяка и честь за Божи̂ добродѣйства.

Ѱало́мъ, Дв҃дꙋ.

женє свого житя и хвалячимъ вѣчность и силу Христа Бога, наводить св. Ап. Павелъ (Євр. 1, 10—14) въ доказъ, що І. Христосъ, посередникъ нового завѣта, высшимъ єсть ôтъ ангелôвъ, черезъ которыхъ законъ Мойсеєвъ и религія старозавѣтна були дани̂; говорить, що до І. Христа, Бога объявляючого ся, сказано єсть въ тôмъ псалмѣ: **Въ нача́лѣхъ** и т. д. Въ ст. 29 содержить ся мысль, що правдиви̂ ученики Христови̂, вѣруючи̂ въ него и жіючи̂ пôсля єго науки, будуть участниками єго вѣчнои щасливости. — Въ норовственнôмъ же значеню каючій ся грѣшникъ, котрый (ст. 2—12) жалує ся передъ Богомъ на свôй душевный упадокъ, выражає (ст. 13—24) надѣю на своє и цѣлого рода чоловѣчого духовне ôтродженє, и просить Бога о продовженє свого житя и въ загалѣ о вѣчне захованє людей черезъ І. Христа ôткупленыхъ.

Ѱало́мъ Дв҃дꙋ. Пôсля сеи надписи єсть Давидъ автором сего псалма. Понеже сей псаломъ ôтносить ся по бôльшôй части (ôтъ ст. 7) до народа израильского, то не можна утверджати, що Давидъ написавъ сей псаломъ тôлько для себе, якъ н. пр. для выраженя Богу подяки за помилованє по прелюбодѣйствѣ съ Вирсавією, або за побѣды надъ сусѣдными поганьскими народами; сей псаломъ мôгъ уже зъ самого початку бути призначеный до ужитку пôдчасъ богослуженя. Для того має Давидъ на увазѣ всѣ добродѣйства, яки̂ Богъ оказавъ єму (ст. 1—5.) и цѣлому народови (ст. 6 и сл.), при чôмъ Давидъ звертає свою головну увагу на милосерну любовь Божу. котра була жереломъ тыхъ єго добродѣйствъ. — Христіянинъ може сей псаломъ ôтмавляти на подяку Богу за ласку наверненя, ôтпущенє грѣхôвъ и захованє ôтъ каръ, на яки̂ собѣ заслуживъ своими грѣхами.

1. **Бл҃гослові̀** [а] **дꙋшѐ моѧ̀ Гд҇а, и҆ всѧ҄ внꙋ́трен-**
2. **наѧ моѧ̀ и҆́мѧ ст҃о́е є҆гѡ̀. Бл҃гослові̀ дꙋшѐ моѧ̀**
Гд҇а, и҆ не забыва́й всѣ́хъ воздаѧ́нїй є҆гѡ̀: [б]
3. **Ѡ҆чища́ющаго всѧ҄ беззакѡ́нїѧ твоѧ̀,** [в] **и҆сцѣ-**
4. **лѧ́ющаго всѧ̀ недꙋ́ги твоѧ̀.** [г] **И҆збавлѧ́ющаго ѿ**
и҆стлѣ́нїѧ живо́тъ тво́й, вѣнча́ющаго тѧ̀ ми́лостїю
5. **и҆ щедро́тами:** [д] **И҆сполнѧ́ющаго въ бл҃ги́хъ же-**

а) Пс. 103. 1. б) Пс. 20, 3. в) 2. Пар. 30, 20. г) Іов. 3, 16. д) Пс. 5, 13.

---

1. **Бл҃гослові̀** и пр. Въ то̂мъ и слѣдуючо̂мъ стиху взыває Давидъ найперше самого себе до прославляня Бога за всѣ оказани̂ єму добродѣйства. — **Всѧ̀ внꙋ́треннѧѧ моѧ̀.** Цѣле моє внутро, всѣ силы моєи души, всѣ чутя мого серця, въ противоположеню до самои то̂лько устнои хвалы. Зр. Второз. 6, 5. — **И҆́мѧ ст҃о́е є҆гѡ̀.** Всѣ Божи̂ прикметы, якъ єго всемогучо̂сть, єго доброту, єго свято̂сть и т. д. Зри Пс. 9, 11.

2. **Воздаѧ́нїй.** Заплаты, нагороды, добродѣйствъ — такъ тѣлесныхъ якъ и духовныхъ.

3. **Ѡ҆чища́ющаго.** Прощаючого.— **Всѧ̀ недꙋ́ги твоѧ̀.** Понеже въ то̂мъ стиху єсть бесѣда о прощеню грѣхо̂въ, то по̂дъ **недꙋ́гами** не мають розумѣти ся тѣлесни̂ хоробы, а е немочи духовни̂, зли̂ похоти и склонности, котри̂ суть наслѣдками и карами грѣха первородного и личныхъ грѣхо̂въ чоловѣка. Гдеяки̂ мають ту на мысли хоробы тѣлесни̂, яки̂ Богъ зсылає на чоловѣка яко кару за єго грѣхи.

4. **Ѿ и҆стлѣ́нїѧ.** О̂тъ погибели, смерти, зъ небезпеченьства смерти. Знаємъ зъ історіи Давида, якъ часто выбавивъ єго Богъ чудеснымъ способомъ зъ засѣдокъ, зъ сѣтей, яки̂ Саулъ заставлявъ на него. — **Вѣнча́ющаго** и пр. Котрый тебе окружає немовъ вѣнцемъ своими добродѣйствами, походячими зъ єго доброты и милосердія. Гдеяки̂ видять въ тыхъ словахъ алюзію до по̂двесеня Давида на престолъ царскій.

5. **И҆сполнѧ́ющаго** и пр. Котрый обыльно наповняє тебе добрами потрѣбными до удержаня твого тѣлесного

ла́нїе твоѐ: ѡ҆бнови́тсѧ ꙗ҆́кѡ ѻ҆́рла ю҆́ность твоѧ̀.
6. а) Творѧ́й млⷭ҇тыни Гдⷭ҇ь, и҆ сꙋдьбꙋ̀ всѣ̑мъ ѡ҆би-
7. димымъ. Сказа̀ пꙋтѝ своѧ̀ Мѡѷсе́ови, сыно-
8. вѡ́мъ Ї҆и҃лєвымъ хотѣ̑тїѧ своѧ̀. б) Щє́дръ и҆ ми́-
лостивъ Гдⷭ҇ь, долготерпѣли́въ и҆ многоми́лостивъ.

а) Пс. 98, 4. б) Числ. 14. 18.; Неем. 9, 17.

и душевного житя; або, котрый щедро обдаряє тебе тымъ всѣмъ, о що єго просишь. — Ѡ҆бнови́тсѧ и пр. Въ старинности було розповсюднене мнѣніє, що орелъ ôтмолоджує ся що десять лѣтъ. Можемъ однако пôдъ тымъ ôтмолоджуванемъ ся орла розумѣти щорôчну змѣну єго перъ, котра то змѣна перъ єсть впрочемъ спôльна для всѣхъ птахôвъ, которыхъ царемъ єсть орелъ, Станъ отже природный чоловѣка, въ котрôмъ тойже єсть позбавленый надприродныхъ дарôвъ (ласкъ) Божихъ. порôвнує ся ту съ часомъ пѣреня орла, станъ же надприродный ôтродженого чоловѣка съ опѣренємъ орла. Зри Ис. 40, 31.

6. **Творѧ́й** и пр Псаломникъ переходить теперь ôтъ своихъ власныхъ добродѣйствъ, яки̂ ôтъ Бога отримавъ цѣлый нарôдъ, щобы и сей нарôдъ вôзвати до прославляня Бога.—**Сꙋдьбꙋ̀** и пр. Котрый выступає въ оборонѣ всѣхъ поносячихъ кривды, всѣхъ невинно переслѣдованыхъ и гнобленыхъ.

7. **Сказа̀ пꙋтѝ** и пр. Богъ объявлявъ Мойсею свои намѣры для выбавленя народа израильского зъ неволи египетской, подаючи єму способы до того выбавленя и помôчь потрѣбну; народови же израильскому объявивъ свôй законъ, свою волю на горѣ Синайскôй, и не перестававъ єму черезъ Мойсея объявляти всё, що Израильтяне мають дѣлати а чого выстерѣгати ся, єсли хотять бути участниками Божого благосовленя.

8. **Щє́дръ** и пр. Се суть тіи Божи̂ прикметы, яки̂ Богъ объявивъ Мойсею на горѣ Синайскôй, а зъ котрыхъ могли Израильтяне пôзнати Божу любовь и ми-

9. a) Не до конца̀ прогнѣ́вается, нижѐ въ вѣ́къ
10. враждꙋ́етъ. Не по беззако́нїемъ на́шымъ сотвори́лъ
є҆́сть на́мъ, нижѐ по грѣхѡ́мъ на́шымъ
11. возда́лъ є҆́сть на́мъ. Ꙗ҆́кѡ по высотѣ̀ небе́снѣй
ѿ землѝ, ᲂу҆тверди́лъ є҆́сть Гдⷭ҇ь млⷭ҇ть свою̀ на
12. боѧ́щихсѧ є҆гѡ̀. Є҆ли́кѡ ѿстоѧ́тъ восто́цы ѿ
за́падъ, ᲂу҆да́лилъ є҆́сть ѿ на́съ беззако́нїѧ на-

---

a) Ис 57, 16.

лосердіє взглядомъ нихъ. (Исх. 34, 6. 7.) Ти̂ прикметы оказовавъ Богъ взглядомъ невдячныхъ Израильтянъ въ часѣ ихъ подорожи черезъ пустыню (Числ. 14, 18.), ти̂ прикметы оказує Богъ и теперь взглядомъ грѣшникôвь.

9. **Не до конца́** и пр. Богъ яко милосердный дає ся перепросити; ôнъ въ своимъ милосердію прощає неразъ кару, на яку заслуживъ собѣ грѣшникъ, а хотяй часомъ укарає грѣшника, то скоро єго помилує, если видитъ єго поправу. А и сего досвѣдчивъ неразъ нарôдъ израильскій.

10. **Не по беззако́нїемъ** и пр. Навѣть въ караню грѣшника видимъ Боже милосердіє; кара, яку Богъ зсылає на грѣшника, не ôтповѣдає єго провинамъ; Богъ не карає грѣшника такъ, якъ ôнъ собѣ заслуживъ; Богъ не ôтплачує грѣшникови злымъ за злоє, но противно, обдѣлює єго добродѣйствами.

11. **Ꙗ҆́кѡ по высотѣ̀** и пр. Якъ велика єсть высота неба ôтъ земли, такъ великимъ єсть Боже милосердіє взглядомъ тыхъ, що єго боять ся и почитають.

12. **Є҆ли́кѡ ѿстоѧ́тъ** и пр. Тыми словами выражає псаломникъ, що Богъ пращає грѣшникови цѣлковито єго грѣхи Се бо, що єсть далеко ôть насъ ôтдалене, мы легко и скоро забуваємъ, о тôмъ не памятаємъ и не мыслимъ.

13. ша. Ꙗ҆́коже щедри́тъ ѻ҆ц҃ъ сы́ны, ᲂу҆ще́дри Гдⷭ҇ь
14. боѧ́щихсѧ є҆гѡ̀. Ꙗ҆́кѡ то́й позна̀ созда́нїе на́ше,
15. помѧнꙋ̀ ꙗ҆́кѡ пе́рсть є҆смы̀. а) Человѣ́къ ꙗ҆́кѡ
трава̀ днїе є҆гѡ̀, ꙗ҆́кѡ цвѣ́тъ се́лный та́кѡ ѿцвѣ-
16. те́тъ: б) Ꙗ҆́кѡ дꙋ́хъ про́йде въ не́мъ. и҆ не бꙋ́-
детъ, и҆ не позна́етъ ктомꙋ̀ мѣ́ста своегѡ̀.

а) Ис. 40, 6. б) Іов. 7, 10.

---

13. **Ꙗ҆́коже щедри́тъ** и пр. Богъ поступає собѣ съ грѣшникомъ якъ отецъ съ своєю дитиною. Вправдѣ отецъ не похваляє и не пускає безкарно провинъ своєи дитины, однако всегда обходить ся ôнъ съ нею лагôднѣйше, нѣжь якій чужій чоловѣкъ.

14. **Ꙗ҆́ко то́й позна̀** и пр. Богъ знає нашу зôпсовану природу, одѣдичену склоннôсть до злого, котра насъ вправдѣ не увôльняє ôтъ вины, однако до злагодженя Божои строгости причинити ся може. Єсли бы Богъ не увзгляднявъ сеи немôчнои природы, сеи склонности нашои до злого, єсли бы всегда каравъ насъ въ своєй цѣлôй строгости, не прощаючи и не помагаючи намъ своєю благодатію, тогда станъ нашъ ставъ бы ся впростъ не до знесеня. Зри Быт. 8, 21. — **Помѧнꙋ̀** и пр. Богъ знає, що мы єсьмо нужденными, немôчными, зъ земли утвореными, смертными сотворѣнями; або, що мы єсьмо немовъ той порохъ, котрымъ вѣтеръ на всѣ стороны мече.

15. **Человѣ́къ** и пр. Мимо всеи милости Божои жіємъ лишь короткій часъ, єсьмо подôбнî до того цвѣта польного, котрый скоро вяне; щожь було бы съ нами, наколи Богъ хотѣвъ бы съ нами поступовати пôсля цѣлои своєи строгости?

16. **Ꙗ҆́ко дꙋ́хъ** и пр. Въ тôмъ стиху маємъ продовженє образа стиха попередного. Єсть ту бесѣда о горячôмъ всхôднôмъ вѣтрѣ, котрый єсть на востоцѣ черезвычаїно шкôдливый для всѣхъ рослинъ; ôнъ ихъ такъ нищить, що и слѣдъ по нихъ не лишає ся. (Ис. 40, 7.) Иншî поясняють: духъ (житя) переходить въ чоловѣцѣ,

17. [а] Млⷭ҇ть же Гдⷭ҇на ѿ вѣ́ка и҆ до вѣ́ка на боѧ́щих-
18. сѧ є҆гѡ̀: [б] И҆ пра́вда є҆гѡ̀ на сынѣ́хъ сынѡ́въ
хранѧ́щихъ завѣ́тъ є҆гѡ̀, и҆ по́мнѧщихъ за́пѡ-
19. вѣди є҆гѡ̀ твори́ти ѧ҆̀. [в] Гдⷭ҇ь на нбⷭ҇сѝ оу҆гото́ва
прⷭ҇то́лъ сво́й, и҆ цⷭ҇ртво є҆гѡ̀ всѣ́ми ѡ҆блада́етъ.
20. Бл҃гослови́те Гдⷭ҇а всѝ а҆́гг҃ли є҆гѡ̀, си́лнїи крѣ́по-
стїю, [г] творѧ́щїи сло́во є҆гѡ̀, оу҆слы́шати гла́съ

а) Пс. 24, 6. б) Второз. 7, 9.; Пс. 30, 2. в) Пс. 9, 8. г) Дан. 7, 10.

и уже єго нема межи живыми. — **И҆ не позна́етъ** и пр. Въ євр.: и єго мѣстце не знає єго уже бо̂льше. Мѣстце, где чоловѣкъ за житя перебувавъ, єсть въ євр. текстѣ уособлене (зр. Іов. 7, 10.); якъ довго чоловѣкъ жіє, мѣстце єго перебуваня знає єго, немовъ тѣшить ся, коли чоловѣкъ по коротко̂мъ о̂тсутствѣ назадъ тамъ поверне; коли же чоловѣкъ умре, тогда мѣстце єго перебуваня уже єго не знає, забуває о нимъ.

18. **И҆ пра́вда** и пр. По̂дъ **пра́вдою** належить тутъ розумѣти Божу справедливо̂сть и вѣрно̂сть въ выконуваню даныхъ обѣтниць. Многи̂ обѣтницѣ Божи̂ були условни̂, щобы Израильтяне, спускаючи ся на Божи̂ обѣтницѣ, не ставали ся зухвалыми въ нарушованю Божого закона. Тожь Богъ дававъ имъ — можна сказати — на кождо̂й сторонѣ св. Письма до по̂знаня, що могуть числити на єго опѣку, на сповнене єго обѣтниць лишь тогда, коли остануть вѣрными єго святымъ заповѣдямъ.

19. **Гдⷭ҇ь на нбⷭ҇сѝ** и пр. Псаломникъ высказує, що Богъ може се, що обѣцявъ, здѣлати тымъ, котри̂ єго боять ся, понеже єсть Богомъ найвысшимъ, всемогучимъ и всевѣдучимъ.

20. **Бл҃гослови́те** и пр. Такого царя довжни̂ прославляти (ст. 20—22) всѣ ангелы, всѣ сотворѣня, а особливо всѣ вѣрни̂ єго слуги, до котрыхъ псаломникъ и себе зачисляє, кажучи ст. 22.: **Бл҃гослови̂ дꙋшѐ моѧ̀ Гдⷭ҇а.** — **Си́лнїи крѣпостїю.** Такъ называють ся ангелы

21. **слове́съ ѐгѡ̀. [а] Бл҃гослови́те Гдⷭ҇а всѧ̀ си́лы ѐгѡ̀,**
22. **слꙋ́ги ѐгѡ̀ творѧ́щїи во́лю ѐгѡ̀. Бл҃гослови́те Гдⷭ҇а всѧ̀ дѣла̀ ѐгѡ̀ на всѧ́комъ мѣ́стѣ влады́чества ѐгѡ̀: бл҃гословѝ дꙋшѐ моѧ̀ Гдⷭ҇а.**

Псало́мъ 103.

(Євр. 104.) — Пѣснь въ честь Бога яко сотворителя и управителя вселенной.

Ѱало́мъ Дв҃дꙋ ѿ мїрстѣ́мъ бытїѝ.

[а] Єфес. 3, 10.; Колос. 1, 16.

яко сильни̂ Божи̂ посередники въ выконуваню Божои воли. — **Творѧ́щїи** и пр. Ангелы выконують Божи̂ приказы, що суть єго вѣрными слугами не зъ боязни передъ карою або для отриманя нагороды, але зъ любви и почести для него яко свого найвысшого Господа.

21. **Всѧ̀ си́лы ѐгѡ̀.** Такъ называє псаломникъ ангелôвъ. Зри Пс. 23, 10. Зр. Быт. 32, 2.; 3. Цар. 22, 19.; 2. Пар. 18, 18.; Лук. 2, 13.; Апок. 19, 14.

Ѱало́мъ и пр. Сеи надписи нема въ євр. текстѣ; она зôстала пôзнѣйше долучена имовѣрно на основѣ переданя, котре сей псаломъ приписовало Давиду яко єго автору. Слова: **о мїрстѣмъ бытїи** значать: о сотвореню свѣта. Авторъ бо славить въ тôмъ псалмѣ дѣла Божои всемогучости, премудрости и доброты, державчи ся при тôмъ откровенной исторіи о сотвореню свѣта въ шестидневнôмъ порядку такъ, якъ ю оповѣдає Мойсей въ книзѣ Бытія. Слогъ сего псалма єсть пріятный, плавный; сей псаломъ ôтзначає ся хорошимъ, живымъ полетомъ поетичнымъ; ôнъ єсть пôсля загального мнѣнія толкователей перлою библійнои поезіи; ôнъ — якъ говоритъ О. Сарницкій въ своимъ Выясн. псалмôвъ — затьмѣває всѣ оды Грекôвъ и Римлянъ.

**1. Бл҃гослови̑ [а] дꙋшѐ моѧ̀ Гд҇а: Гд҇и Бж҃е мо́й воз-
величи́лсѧ є҆си̑ ѕѣлѡ̀: во и҆сповѣ́данїе и҆ въ ве-
2. лелѣ́потꙋ ѡ҆бле́клсѧ є҆си̑: Ѡ҆дѣѧ́йсѧ свѣ́томъ
3. ѩ҆́кѡ ри́зою, простира́ѧй нб҃о ѩ҆́кѡ ко́жꙋ. [б] По-
крыва́ѧй вода́ми превы́спреннѧѧ своѧ̀, полага́ѧй
ѻ҆́блаки на восхожде́нїе своѐ, ходѧ́й на крилꙋ̀**

а) Пс 102, 1. б) Быт. 1, 7.

---

1. **Бл҃гослови̑.** Слави, хвали, величай. — **Возвели́чилсѧ є҆си̑ ѕѣлѡ̀.** Ты оказавъ свое величіе, свою могучôсть черезъ сотворене свѣта и черезъ провидѣніе, котрымъ управляешь свѣтомъ. — **Во и҆сповѣ́данїе** и пр. Прекраснû дѣла тобою сотворенû, честь и хвала, яку тû дѣла рукъ твоихъ свѣдомо чи несвѣдомо тобѣ складають, суть немовъ величавою одежою, котра тебе окрывае. Або: Ты твоими знаменитыми, чудесными дѣлами оказавъ величіе твоихъ Божихъ прикметъ, подôбно якъ чоловѣкъ своею знаменитою одежею оказуе свое достоинство и высокій урядъ, якій занимае.

2. **Ѡ҆дѣѧ́йсѧ** и пр. Се ôтносить ся до сотвореня природного свѣтла (Быт. 1, 3.), котрымъ сотворитель немовъ одѣявъ ся, котре есть немовь его величавымъ плащомъ, розпростертымъ на цѣле сотворене. Allioli и другû видять тутъ выражене Боже свойство, о котрôмъ пише св. Ап. Павелъ, кажучи о Бозѣ, що ôнъ „**во свѣтѣ живы́й непристꙋ́пнѣмъ**" (1. Тим. 6, 16.). Однако перше мнѣніе есть имовѣрнѣйше. — **Простира́ѧй** и пр. Есть ту бесѣда о сотвореню звода небесного (Быт. 1, 6.), котрый есть розпростертый надъ свѣтомъ мовъ опона покрываюча наметъ. Подôбно якъ кочуючимъ восточнымъ жителямъ було легко росоростерти кожу, опираючи ю на паляхъ, щобы устроити наметъ, такъ легко и много легше розпростеръ Богъ звôдъ небесный надъ нами. Зри Іов. 9, 8.

3. **Покрыва́ѧй** и пр. Слово **превы́спреннѧѧ** означае мѣстце найвысше положене; ту означае се слово верхнû просторы, котрû пôсля понятій мешканцѣвъ востока находили ся понадъ твердею небесною (понадъ небосклономъ), подôбно якъ на плоскихъ дахахъ домôвъ восточ-

4. **вѣ́трєню.** [а] **Творѧ́й а҆́гг҃лы своѧ̑ дꙋ̃хи, и҆̑ слꙋгѝ**
5. **своѧ̀ пла́мень ѻ҆́гненный. Ѡ҆снова́ѧй зе́млю на**
тве́рди є҆ѧ̑: не преклони́тсѧ въ вѣ́къ вѣ́ка.
6. **Бе́здна ꙗ҆́кѡ ри́за ѡ҆дѣѧ́нїе є҆ѧ̑, на гора́хъ ста́-**
7. **нꙋтъ во́ды:** [б] **Ѿ запреще́нїѧ твоегѡ̀ побѣ́гнꙋтъ,**

а) Євр. 1, 7. б) Іов. 3ˉ, 5.

ныхъ находили ся верхнй̂ кôмнаты. (3. Цар. 17. 19.) Се подобє окаже ся тымъ отвѣтнѣйше, скоро зважимъ, що на востоцѣ представляно собѣ небосклонъ яко тѣло тверде. Такъ ото представляє ту псаломникъ Бога яко мешкаючого понадъ небосклономъ въ сферѣ горѣшныхъ водъ, ôтки зсылає Богъ хмары, дощь, лискавицѣ, вѣтры и т. д. Зри Быт. 1, 6, 7. — **Полага́ѧй** и пр. Псаломникъ представляє облаки або хмары яко вôзъ Божій, а вѣтры яко конѣ сей вôзъ тягнучй̂. Єсть се поетичне выражене о присутствѣ Бога въ всѣхъ дѣланяхъ єго провидѣнія въ рôжныхъ мѣстцяхъ. Въ облацѣ провадивъ Богъ нарôдъ израильскій черезъ пустыню; въ облацѣ бувъ Богъ въ храмѣ Соломона пôдчасъ єго посвяченя; зъ облака промавлявъ Богъ до ученикôвъ въ часѣ преображеня Христового, а пôсля предсказаня І. Христа має ôнъ самъ явити ся въ облацѣ, щобы судити всѣхъ людей. Зри єще Пс. 17, 10 и сл.

4. **Творѧ́й** и пр. Даючій ангеламъ, котрыми послугує ся до выконуваня своихъ приказôвъ, скорôсть вѣтрôвъ (**дꙋ̃хи**) и силу огня.

5. **Ѡ҆снова́ѧй** и пр. Ты утвердивъ землю на твердыхъ основахъ, такъ що ажь до кôнця свѣта ничь єи не порушить зъ єи мѣстця; основою земли єсть твоя всемогучôсть. Зри Іов. 26, 7.

6. **Бе́здна** и пр. Псаломникъ описує ôтлучене земли ôтъ воды (Быт. 1, 2. 6, 7, 9.) Земля була въ около (**ѡ҆дѣѧ́нїе є҆ѧ̑**) окружена водами (**бе́здна**); тожь вода стояла єще понадъ найвысшими горами.

7. **Ѿ запреще́нїѧ** и пр. На всемогучій приказъ Божій (**запреще́нїє**) воды мовъ перестрашенй̂ ôтбѣгли ôтъ земли, котру собою окружали, и потекли въ моря

8. ѿ гла́са гро́ма твоегѡ̀ оу҆боѧ́тсѧ. Восхо́дѧтъ го́-
ры, и҆ низхо́дѧтъ полѧ̀ въ мѣ́сто, є҆̀же ѡ҆снова́лъ
9. є҆сѝ и҆̀мъ. [а] Предѣ́лъ положи́лъ є҆сѝ, є҆гѡ́же не
пре́йдꙋтъ, нижѐ ѡ҆братѧ́тсѧ покры́ти зе́млю.
10. Посыла́ѧй и҆сто́чники въ де́брехъ, посредѣ̀ го́ръ
11. про́йдꙋтъ во́ды. Напаѧ́ютъ всѧ̀ ѕвѣ́ри се́лныѧ,
12. ждꙋ́тъ ѻ҆на́гри въ жа́ждꙋ свою̀. На тꙑ́хъ пти҄цы
нб҃ныѧ привита́ютъ: ѿ среды̀ ка́менїѧ дадѧ́тъ

и рѣки. — **Ѿ гла́са, гро́ма твоегѡ̀.** Такъ называє ся ту всемогучій, а для водъ страшный приказъ Божій.

8. **Восхо́дѧтъ** и пр. По уступленю водъ ôтслонили ся горы и рôвнины, занимаючи разъ на всегда мѣстце тоє, яке имъ Богъ призначивъ.

9. **Предѣ́лъ** и пр. Богъ положивъ сталу границю межи сушею а водами; воды — безъ Божого допусту — не могуть переступити тои границѣ и потопити землю, якъ се стало ся въ часѣ потопа.

10. **Посыла́ѧй** и пр. Єсть ту бесѣда о Божôмъ утвореню жерелъ въ долинахъ и о потокахъ, рѣкахъ плывучихъ зъ гôръ.

11. **Напаѧ́ютъ.** С. є. жерела и потоки. — **Ждꙋ́тъ.** Ждуть при жерелахъ, щобы заспокоити свою жажду.— **Ѻ҆на́гри.** С. є. дики̂ ослы, котри̂ ту наводять ся замѣсть всякои звѣрины. Споминає ся же ту о дикихъ ослахъ для того, що они жіють звычайно въ безводныхъ мѣстцяхъ и тому дуже жаждуть воды; псаломникъ хоче отже выразити, що и такимъ звѣрятамъ зъ Божого провидѣня не збуває на напою.

12. **На тꙑ́хъ пти҄цы** и пр. Въ близькости жерелъ, потокôвъ и рѣкъ охотно перебываютъ, гнѣздять ся птахи, тѣшачи ся тѣнею деревъ ростучихъ надъ водою. — **Ѿ среды̀ ка́менїѧ.** Зъ помежи скалъ, где суть ихъ гнѣзда. Въ евр.: зъ помежи галузей. Однако лучше єсть за-

---

а) Іов. 38, 10. 11. б) Пс. 73, 15.; Іов. 5, 10.

13. **гла́съ. Напаѧ́ѧй го́ры ѿ превы́спреннихъ свои́хъ: ѿ плода̀ дѣ́лъ твои́хъ насы́титсѧ землѧ̀.** а)
14. **Прозѧба́ѧй травꙋ̀ скотѡ́мъ, и҆ ѕла́къ на слꙋ́жбꙋ**
15. **человѣ́кѡмъ, и҆звестѝ хлѣ́бъ ѿ землѝ:** б) **И҆ вїно̀ веселѝтъ се́рдце человѣ́ка, оу҆ма́стити лицѐ є҆ле́емъ: и҆ хлѣ́бъ се́рдце человѣ́ка оу҆крѣпи́тъ.**

а) Пс. 146, 8. б) Суд. 9, 13.; Сір. 40, 20.

тримати выражене: зъ помежи скалъ, понеже єсть ту бесѣда о Божôмъ стараню про дики̂ звѣрята, перебуваючи̂ въ самотныхъ и ôтъ людей зовсѣмъ незамешканыхъ мѣстцяхъ, якъ се види̂мъ зъ попередного стиха.— **Дада́тъ гла́съ.** Спѣваючи, славлячи тебе, Боже, своимъ спѣвомъ.

13. **Напаѧ́ѧй** и пр. Спускаючій дощь зъ облакôвъ на горы, зъ котрыхъ сплыває вода въ долины, творячи жерела и потоки. Зри поясненє выс. ст. 3. и 10. — **Ѿ плода̀** и пр. Можна ту розумѣти дощь напоюючій спрагнену землю и ужизняючій ю; сей дощь сотворивъ Богъ подôбно якъ облаки, хмары, котри̂ сей дощь спускають; тожь дощь єсть плодомъ Божого благотворного дѣланя.

14. **Ѕла́къ.** С. є. зѣлє; мають ту розумѣти ся всяки̂ чоловѣкомъ управляни̂ рослины, якъ збôже, ярину и т. д. — **Хлѣ́бъ.** Хлѣбомъ называє ся въ св. Письмѣ часто всяке поживленє, служаче до удержаня житя чоловѣка. Гдеяки̂ беруть ту се слово въ властивôмъ значеню, розумѣючи пôдъ выразомъ **ѕла́къ** само тôлько збôже.

15. **И҆ вїно̀** и пр. Псаломникъ славить щедрôсть Божого провидѣнія, котре дає чоловѣкови не лишь тоє, що для него єсть необходимо потрѣбне, якъ хлѣбъ и ярину, але и тоє, що єго веселить, якъ вино, и житє єму упріятняє, якъ єлей. На востоцѣ бо помазовано ся при радôсныхъ торжествахъ єлеємъ на знакъ веселости; въ загалѣ же було таке помазованє ся єлеємъ въ горячôмъ климатѣ навѣть потрѣбнымъ до скрѣпленя здоровя. —

16. **Насы́тѧтсѧ древа̀ пѡлска́ѧ, ке́дри Лїва́нстїи**
17. **и҆̑хже є҆сѝ насади́лъ: Та́мѡ пти̑цы вознѣзда́тсѧ,**
18. **a) є҆рѡді́ево жили́ще предводи́телствꙋетъ и҆̑ми. Го́ры**
высѡ́кїѧ є҆ле́немъ, ка́мень прибѣ́жище за́ѧцомъ.

а) Лев. 11, 19.

Хлѣ́бъ и пр. Хлѣбъ яко загальна а поживна страва єсть пôдпорою силы животнои чоловѣка, котра тутъ серцемъ, яко осередкомъ нашого житя, называє ся.

16. **Насы́тѧтсѧ.** Дощомъ скрѣпляють ся и такъ скрѣплени̂ ростуть розвивають ся. — **Дре́ва пѡлска́ѧ.** Пôдъ деревами пôльными розумѣють ся тіи, що не суть засаджени̂ и плекани̂ рукою чоловѣка, но котри̂ сами̂ ростуть и розвивають ся. — **Ке́дри Лїва́нстїи.** Суть то дерева вонячи̂, высоко ростучи̂ и дуже тревали̂. Они ростуть особливо на горахъ ливаньскихъ въ пôвнôчнôй сторонѣ Палестины. Зри поясненє Псал. 91, 13.

17. **Та́мѡ пти̑цы возгнѣзда́тсѧ.** Выс. ст. 12 була бесѣда о малыхъ спѣваючихъ птахахъ, гнѣздячихъ ся близко жерелъ и потокôвъ; тутъ же говорить ся о птахахъ великихъ, перебуваючихъ въ просторыхъ лѣсахъ. — **Є҆рѡді́ево** и пр. Слово євр. chasida, а грецке jerodos, рôжно толкують; звычайно розумѣють ту бузька (Лев. 11, 19.); инши̂ мають ту на мысли чаплю, а такожь коршуна (супа.) — **Предводи́телствꙋетъ и҆̑ми.** Гнѣздо одного зъ высше реченыхъ птахôвъ называє ся вождомъ другихъ гнѣздъ птичихъ яко найвысше положенє и обширнѣйше ôтъ гнѣздъ другихъ птахôвъ, або яко немовь служаче имъ за примѣръ.

18. **Го́ры** и пр. Высоки̂ горы суть жилищемъ для оленѣвъ. Инши̂ мають ту на мысли лазуна, дику козу, козерога; євр. бо слово припускає ти̂ рôжни̂ значеня. — **Ка́мень** и пр. Въ скелинахъ укрывають ся заяцѣ. Инши̂ замѣсть заяця розумѣють ту крôлика. Въ грецкôмъ текстѣ єсть choirogryllioi. О тôмъ звѣряти зри Лев. 11, 5. — Въ тôмъ стиху высказує псаломникъ, що Богъ

19. **Сотвори́лъ є҆́сть лꙋ́нꙋ во времена̀: сл҃нце позна̀**
20. **за́падъ сво́й. [а] Положи́лъ є҆̑сѝ тмꙋ̀, и҆ бы́сть**
но́щь: въ не́йже про́йдꙋтъ всѝ ѕвѣ̑рїе дꙋбра́внїи:
21. **[б] Скv́мни рыка́ющїи восхи́тити, и҆ взыска́ти ѿ**

а) Быт. 1, 16. б) Пс 146, 9.

всякихъ звѣрятахъ мае старане и дае имъ охорону противъ ихъ ворогамъ.

19. **Сотвори́лъ** и пр. Ту переходить псаломникъ до дѣлъ сотвореныхъ ôтъ Бога дня четвертого. Зри Быт. 1, 14. — **Лꙋ́нꙋ въ времена̀.** Богъ сотворивъ мѣсяць для ôтрôжненя и подѣлу часу: лѣта бо складають ся зъ мѣсяцѣвъ, а мѣсяцѣ всказуе **лꙋна̀**. — **Со́лнце** и пр. Хотяй часъ и мѣстце, коли и где сонце заходить, щоденно змѣняють ся, однако сонце точно держить ся того часу и мѣстця, якобы мало розумъ, щобы бути послушнымъ законамъ сотворителя. Що ту говоритъ ся о заходѣ сонця, мае розумѣти ся такожь о его всходѣ. Напередъ же сгадуе ся про мѣсяць, такъ само про захôдъ сонця, понеже Євреѣ начинали день горожаньскій и литургичный ôтъ вечера.

20. **Положи́лъ** и пр. Ты уже такъ постановивъ, щобы по заходѣ сонця була темнота, нôчь. Зри Бит. 1, 17. 18. — **Въ не́йже** и пр. Въ ночи выходять дикî звѣрята зъ своихъ леговискъ и блукають ся по лѣсахъ, шукаючи добычи для заспокоєня свого голоду. А и се есть особлишивмъ дѣломъ Божого провидѣня; въ той бо спосôбъ могуть люди полагоджувати въ день свои орудки, не будучи выставленî на небезпеченьства зъ стороны дикихъ звѣрятъ, тіи же звѣрята могуть въ ночи заспокоювати свôй голодъ, не потребуючи обавляти ся людей.

21. **Скv́мни** и пр. Молодî львы рычать зъ голоду за добычею. — **Взыска́ти** и пр. Сей ихъ рыкъ есть немовъ ихъ природною молитвою до Бога, якою они шукають у него поживленя.

22. Бг҃а пи́щꙋ себѣ̀. [а] Возсїѧ̀ сл҃нце, и҆ собра́шасѧ,
23. и҆ въ ло́жахъ свои́хъ ля́гꙋтъ: И҆зы́детъ человѣ́къ
24. на дѣ́ло своѐ и҆ на дѣ́ланїе своѐ до ве́чера. [б] Ꙗ҆́кѡ
возвели́чишасѧ дѣла̀ твоѧ̀ Гд҃и: всѧ̀ премꙋ́дростїю сотвори́лъ є҆сѝ: [в] и҆спо́лнисѧ землѧ̀ тва́ри
25. твоеѧ̀. Сїѐ мо́ре вели́кое и҆ простра́нное: та́мѡ
га́ди и҆̀хже нѣ́сть числа̀, живѡ́тнаѧ ма́лаѧ съ
26. вели́кими: [г] Та́мѡ корабли̑ препла́ваютъ, ѕмі́й

а) Іов. 37, 8. б) Пс 91, 6. в) Пс. 32, 5. г) Сір. 43, 27.

---

22. Собра́шасѧ и пр. По всходѣ сонця, коли день настане, збираютъ ся дикî звѣрята назадъ въ леговискахъ, щобы ôтпочивати.

23. И҆зы́детъ и пр. Нôчь призначивъ Богъ для шукаючихъ добычи звѣрятъ, а день для працѣ чоловѣка. (Зри ст. 20.)

24. Ꙗ҆́ко возвели́чишасѧ и пр. Псаломникъ переглядаючи бачнымъ окомъ цѣле сотворенє, подивляє Божу могучôсть и мудрôсть. — И҆спо́лнисѧ и пр. Земля єсть наповнена твоими дѣлами, твоими сотворѣнями, богацтвами и добрами; нема ту ничого, що не завдячувало бы тобѣ свого быту и удержаня.

25. Сїѐ мо́ре и пр. Мовъ бы сказавъ: не меньшимъ предметомъ до подиву Божои могучости и мудрости єсть безмѣрне и бездонне море съ всемъ, що въ нимъ жіє. — Га́ди. Ту розумѣютъ ся всякî сотворѣня, котрî плаваютъ въ водѣ подôбно гадамъ не маючимъ нôгъ и повзаючимъ по землѣ. Зри Быт. 1, 20.

26. Ѕмі́й. Однî маютъ ту на мысли кита, другî морского крокодиля. Многî же толкователѣ суть мнѣнія, що ѕмі́й єсть ту загальнымъ понятіємъ всѣхъ морскихъ потворôвъ. Зр. Іов. 40, 20. — Є҆го́же созда́лъ є҆сѝ и пр. С. є. котрого ты сотворивъ такъ сильнымъ, що ôнъ играє съ збуреннымъ моремъ, не боячи ся єго,

27. се́й є҆го́же созда́лъ є҆сѝ ру́гатисѧ є҆мꙋ̀. [а)] Всѧ҄ къ
тебѣ̀ ча́ютъ, да́ти пи́щꙋ и҆̀мъ въ бл҃го вре́мѧ. [б)]
28. Да́вшꙋ тебѣ̀ и҆̀мъ, соберꙋ́тъ: ѿве́рзшꙋ тебѣ̀ рꙋ-
29. кꙋ̀, всѧ́ческаѧ и҆спо́лнѧтсѧ бл҃гости. Ѿвра́щшꙋ
же тебѣ̀ лицѐ, [в)] возмѧтꙋ́тсѧ: ѿи́меши дꙋ́хъ
и҆̀хъ, и҆ и҆сче́знꙋтъ, и҆ въ пе́рсть свою̀ возвратѧ́т-
30. сѧ. [г)] По́слеши дх҃а твоегѡ̀, и҆ сози́ждꙋтсѧ, и҆

а) Пс. 144, 15. б) Притч. 6, 8. в) Іов. 12, 10 ; Д н. 5, 23. г) Іов 33, 4.

мовъ шутячи зъ него. Або: ты сотворивъ єго такъ сильнымъ, щобы люди ругали ся зъ него и надъ нимь ликовали, коли єго зловять або забють.

27. **Всѧ҄ къ тебѣ̀** и пр. Якъ свойскй звѣрята ждуть на того, кто имъ приносить ихъ живнôсть, такъ иншй звѣрята очѣкуютъ своєи живности ôтъ Божого провидѣнія. — **Въ бл҃го вре́мѧ.** С. є. въ своимъ ôтповѣднôмъ часѣ, коли чують голодъ.

28. **Соберꙋ́тъ.** Поживу, яку ты имъ подась. — **Ѿве́рзшꙋ тебѣ̀ рꙋ́кꙋ.** Сй слова выражаютъ щедрôсть сотворителя въ живленю всѣхъ звѣрятъ. **Бл҃гости.** Дарами походячими зъ твоєи доброты и провидѣня.

29. **Ѿвра́щшꙋ же тебѣ̀ лицѐ.** Наколи ты ôткажешь имъ своєи милости, котрôй они своє истнованє завдячуютъ. — **Возмѧтꙋ́тсѧ.** Нападе на нихъ страхъ смертный, смерть сама. — **Ѿи́меши дꙋ́хъ и҆̀хъ.** Коли позбавишь ихъ духа животного, житя. **Въ пе́рсть** и пр. Въ порохъ обернуть ся, зъ котрого зôстали утворенй, и не лишить ся и слѣдъ по нихъ, они **и҆сче́знꙋтъ**, якъ бы ихъ не було на свѣтѣ.

30. **По́слеши** и пр. Маємъ ту розумѣти духа животного, выходячого ôтъ Бога, даючого всей твари житє, такъ що на мѣстци тварей погибшихъ повстаютъ всегда новй твари; въ той спосôбъ безнастанно ôтнавляє ся лице (видъ) земли. Въ высшôмъ значеню можна ту розумѣти ôтновленє и преображенє духа чоловѣка при помочи Божои благодати.

31. ѿбнови́ши лицѐ земли̇̀. Бꙋ́ди сла̑ва Гд҇на во
вѣ́ки: возвесели́тсѧ Гд҇ь ѿ дѣ́лѣхъ свои́хъ. а)
32. Призира́ѧй на зе́млю, и҆ творѧ́й ю҆̑ трѧсти́сѧ:
33. прикаса́ѧйсѧ гора́мъ, и҆ дыма́тсѧ. б) Воспою̀
Гд҇еви въ животѣ̀ моє́мъ, пою̀ Бг҃ꙋ моемꙋ̀ до́н-
34. деже є҆̀смь: Да ᲂу҆слади́тсѧ є҆мꙋ̀ бесѣ́да моѧ̀,

а) Пс. 143, 5. б) Пс. 33, 2.

31. **Бꙋ́ди сла́ва** и пр. Слава Божои мудрости, могучости и доброты удержуе ся вразъ съдѣлами рукъ Божихъ, якû Богъ удержуе ôтъ поколѣня до поколѣня. — **Возвесели́тсѧ** и пр. Видячи, якъ всё, що сотворивъ, есть дуже добрымъ. Быт. 1, 31. Въ высшôмъ значеню можна дати таке поясненє: За всё тое нехай буде слава Богу въ вѣки; нехай его твари всегда его веселять, — а се стане ся, если мы нашими грѣхами не будемъ его засмучовати.

32. **Призира́ѧй** и пр. Словами сего стиха есть выражена чудна сила, якою може Богъ въ однôй хвилѣ, однымъ своимъ приказомъ, однымъ своимъ возрѣнiемъ, потрясти землею, а навѣть ю розбити; може въ однôй хвилѣ громами знищити найвысшû горы. (Зр. Исх. 19, 18.; 20, 18,) Въ высшôмъ значеню, вяжучи сей стихъ съ стихомъ попереднымъ, скажемъ: коли бы мы грѣшили, може Богъ укарати насъ за нашû грѣхи въ однôй хвилѣ, его бо сила есть всемогуча.

33. **Воспою̀** и пр. Доки жити буду, хочу славити того Бога, котрый въ сотвореню и удержаню свѣта такъ великимъ являе ся. Ничь такъ не побуджуе чоловѣка до хвалы Божои, якъ розважане Божихъ прикметъ: его мудрости, всемогучости и доброты, котрû псаломникъ въ тôй пѣсни такъ красно представивъ.

34. **Да ᲂу҆слади́тсѧ** и пр. Кобы лишь моя хвала, мои пѣсни похвальнû були милû, прiятнû Богу; я же не перестану николи славити Бога; се мае бути моею единою радостiю и наймилѣйшимъ занятiемъ.

35. А҆́зъ же возвеселю́сѧ ѡ҆ Гдⷭ҇ѣ. Да и҆сче́знꙋтъ грѣ́шницы ѿ землѝ, и҆ беззакѡ́нницы, ꙗ҆́коже не бы́ти и҆̀мъ: а) бл҃гослови̑ дꙋшѐ моѧ̀ Гдⷭ҇а.

Псало́мъ 104.

(Євр. 105.) — Подяка Богу за єго доброту взглядомъ выбраного народа.

А҆ллилꙋ́їа.

а) Пс 102, 1.

---

35. Да и҆сче́знꙋтъ и пр. Зъ огляду на се всемогуче и добротливе володѣнє Боже высказує псаломникъ желанє, а радше пророцтво (зр. Пс. 5, 11.), що Богъ грѣшникôвъ, котри̂ не умѣють або не хотять єго славити, но противно грѣхами єго ображають, напевно колись выгубить, єсли не покають ся и до Бога не навернуть ся.

А҆ллилꙋ́їа. Хотяй се слово не находить ся въ євр. текстѣ, однако єсть оно тамъ на кôнци попередного псалма. Переводчики грецки̂ положили тоє слово въ своимъ переводѣ яко надпись 104 псалма, выходячи имовѣрно зъ тои точки зрѣня, що така надпись єсть для сего псалма и для двохъ слѣдуючихъ псалмôвъ дуже ôтвѣтна, понеже а҆ллилꙋ́їа значить „хвалѣть Господа“, въ тыхъ же псалмахъ оповѣдають ся Божи̂ добродѣйства оказани̂ народови израильскому, котри̂ суть предметомъ Божои хвалы. Одна часть сего псалма (ст. 1—15) була пôсля 1. Пар. 16, 7 спѣвана при перенесеню кивота завѣта на Сіонъ. Зри 1. Пар. 16, 8—22. Псаломъ 104 творить одну орґаничну цѣлôсть. Тожъ мусимъ припустити, що сей псаломъ єсть первотворомъ, ужитымъ черезъ компилятора въ 1. Пар. гл. 16, зъ чого выплывaє, що сей псаломъ бувъ уже якійсь часъ передъ перенесенємъ кивота написаный черезъ Давида або черезъ Асафа (зр. Пс. 77) або черезъ кого другого.

1. И҆сповѣ́дайтесѧ [а] Гд҇еви, и҆ призыва́йте и҆́мѧ
2. є҆гѡ̀: возвѣсти́те въ ꙗ҆зы́цѣхъ дѣла̀ є҆гѡ̀. [б] Во-
спо́йте є҆мꙋ̀ и҆ по́йте є҆мꙋ̀: повѣ́дите всѧ̀ чꙋдеса̀
3. є҆гѡ̀. Хвали́тесѧ ѡ҆ и҆́мени ст҇о́мъ є҆гѡ̀: да воз-

а) 1. Цар. 16. 8 ; Пс. 12, 4. б) Пс. 70, 17.

Въ способѣ чудесный и мимо найбôльшихъ перепонъ допомôгъ Богъ свому народу до поселеня ся въ землѣ хананейскôй, щобы выповнити обѣтницю дану патріярхамъ; за тоє довжнî Израильтяне бути вдячными Богу, въ тôмъ пересвѣдченю, що Богъ пôсля тои самои обѣтницѣ буде удержовати ихъ и на дальше въ посѣданю сеи земли. Се єсть головна гадка сего псалма; до выраженя сеи гадки чувъ ся Давидъ або иншій якій спôвчасный авторъ спонуканымъ тогда, коли останки поганьскихъ народôвъ (Євусеѣ) зôстали побѣдженî и коли Израилятяне прійшли до спокôйного посѣданя земли хананейскои. Въ высшôмъ значеню можемъ ôтмавляти сей псаломъ въ подяку Богу за одержанî ôтъ него добродѣйства для нашого тѣла и душѣ, для нашого дочасного и вѣчного добра. Зри поясненє Пс. 67, 1.; надписи Пс. 77, и ст. 2.

1. **И҆сповѣ́дайтесѧ Гд҇еви.** Славѣть, хвалѣть Господа. — **Призыва́йте и҆́мѧ є҆гѡ̀.** Кличте съ радостію и величаніємъ, якъ великимъ, якъ славнымъ єсть имя Господа. Пôдъ именемъ Господа можна тутъ розумѣти славу єго великихъ и чудесныхъ дѣлъ, довершеныхъ для добра народа израильского. На се указують дальшî слова сего стиха, въ котрыхъ псаломникъ выразно взыває Израильтянъ, щобы тіи великî и чудеснî дѣла Божî оповѣщали всѣмъ поганьскимъ народамъ, цѣлому свѣту.

2. **Воспо́йте** и пр. Устами, пѣснями славѣть и на музичныхъ инструментахъ голосѣть єго хвалу, дѣлаючи всѣ Божî чудеснî добродѣйства предметомъ вашихъ похвальныхъ пѣсней.

3. **Хвали́тесѧ** и пр. Величайте ся тымъ, уважайте се за честь вашу, що можете называти ся народомъ

4. веселѝтсѧ се́рдце и҆щꙋ́щихъ Г҃а. Взыщи́те Г҃а,
5. и҆ оу҆тверди́тесѧ: взыщи́те лица̀ є҆гѡ̀ вы́нꙋ. a) По-
мѧни́те чꙋдеса̀ є҆гѡ̀, ꙗ҆̀же сотворѝ, чꙋдеса̀ є҆гѡ̀,
6. и҆ сꙋдбы̑ оу҆́стъ є҆гѡ̀. Сѣ́мѧ А҆враа́мле раби̑ є҆гѡ̀,

---

a) Пс. 1:0, 4.

такого могучого и доброго Бога, (членами Церкви Христовои), ôтъ котрого дôзнаєте такъ великои милости и опѣки. — **Да возвеселѝтсѧ** и пр. Нехай зъ цѣлого серця тѣшать ся всѣ, що Богу старають ся подобатись и шукають у него помочи въ всѣхъ своихъ потребахъ. Пôдъ **и҆щꙋ́щими Г҃а** розумѣють ся ту Израильтяне, (праведнî Христіяне) въ противоположеню до поганъ (безбожникôвъ), котрî не дбають про Бога.

4. **Взыщи́те** и пр. Будьте вѣрными Богу, крѣпкими въ упованію на него. Або: будьте вытревалыми, крѣпкими на духу до шуканя Бога, до вѣрного служеня єму. — **Лица̀ є҆гѡ̀.** Єго ласки, пріязни. — **Вы́нꙋ.** Всегда, безнастанно.

5. **Чꙋдеса̀ є҆гѡ̀.** Мають ту въ буквальнôмъ змыслѣ розумѣти ся всѣ чудеснî добродѣйства Божî, оказанî Израильтянамъ, а такожь страшнî чуда, довершенî Богомъ на Египтянахъ, а потôмъ на поганьскихъ народахъ хананейскихъ.— **Сꙋдбы̑ оу҆́стъ є҆гѡ̀.** Божî засуды, выданî на поганъ и довершенî въ корысть народа израильского. Гдеякî мають ту на мысли Божî заповѣди, однако перше мнѣніє єсть имовѣрнѣйше. — Въ высшôмъ значеню можемъ ту мати на мысли повне любви дѣло ôткупленя Христового, єго чудесне правлене св. Церквою и поодинокими єи вѣрными членами.

6. **Сѣ́мѧ** и пр. Сей стихъ, выраженый въ пятôмъ падежи, вяже ся съ ст. 5, подаючи причину, для чого Израильтяне мають Бога славити и вдячными єму бути; ото бо тіи всѣ чуда довершивъ Богъ для нихъ, щобы сповнити дану патріярхамъ обѣтницю.

7. сы́нове І҆а́кѡвли и҆збра́ннїи є҆гѡ̀. То́й Гдⷭ҇ь Бг҃ъ
8. на́шъ: по все́й землѝ сꙋ́дбы є҆гѡ̀. [a] Помѧнꙋ̀ въ
вѣ́къ завѣ́тъ сво́й, сло́во, є҆́же заповѣ́да въ ты́-
9. сѧщы родѡ́въ: Є҆́же завѣща̀ А҆враа́мꙋ, и҆ клѧ́т-
10. вꙋ свою̀ І҆саа́кꙋ: И҆ поста́ви ю҆̀ І҆а́кѡвꙋ въ по-

---

a) Дѣя. 7. 5.; Исх. 2, 24.

---

7. **То́й Гдⷭ҇ь** и пр. Вы маєте Бога славити и здячными, вѣрными єму бути, ôнъ бо єсть вашимъ Богомъ и особлившимъ опѣкуномъ, якъ се показавъ передъ цѣлымъ свѣтомъ своими засудами довершеными на вашихъ ворогахъ въ вашôй оборонѣ; або, ôнъ єсть всемогучимъ Господемъ и судією всѣхъ народôвъ свѣта, а яко такій може васъ боронити противъ всѣхъ вашихъ ворогôвъ, хотяй бы свѣтъ цѣлый повставъ противъ васъ.

8. **Помѧнꙋ̀** и пр. Щобы народъ израильскій тымъ охотнѣйше послухавъ вôзваня псаломника до хвалы Божои, наводить тойже почавши ôтъ сего стиха тî чудеснî, великî дѣла Божî, якî мавъ выс. ст. 5. особливо на увазѣ. Псаломникъ сгадує ту передовсемъ про завѣтъ заключеный съ Авраамомъ, Исаакомъ и Яковомъ, про Божî обѣтницѣ данî тымъ патріархамъ, особливо що до будучого посѣданя земли хананейскои, такъ якъ се єсть головнымъ предметомъ того псалма. — **Сло́во.** Завѣтъ, обѣтниця. — **Є҆́же заповѣ́да** и пр. Богъ хотѣвъ, щобы єго обѣтницѣ були такъ сильнî и незмѣннî, якъ єго заповѣди, — щобы тревали черезъ тысячнî с. є. найдальшî поколѣня. Христіянинъ має ту на мысли Божу обѣтницю що до Месіи и всѣ обѣтницѣ Христовî ôтносячî ся до добра душевного и вѣчного кождого вѣруючого ученика Христового.

9. **Є҆́же завѣща̀ А҆враа́мꙋ.** Завѣтъ, котрый Богъ заключивъ съ Авраамомъ. Зри Быт. 12, 7.; 13, 15.; 17, 2. 7. 8.—**И҆ клѧ́твꙋ свою̀ І҆саа́кꙋ.** Богъ памятавъ на присягу здѣлану Исааку. Зри Быт. 26, 3.

10. **И҆ поста́ви** и пр. Тую обѣтницю що до надания земли хананейскои народови израильскому повторивъ

11. велѣ́нїе, и҆ Ї҆и́лю въ завѣ́тъ вѣ́ченъ: Гл҃а: тебѣ̀
дáмъ зе́млю Ханаа́ню, оу҆́же достоѧ́нїѧ ва́шегѡ:
12. Внегдà бы́ти и҆̀мъ ма́лымъ число́мъ, малѣ́й-
13. шымъ и҆ пришéлцемъ въ нéй. [а)] И҆ преидо́ша ѿ
ꙗ҆зы́ка въ ꙗ҆зы́къ, и҆ ѿ ца́рствїѧ въ лю́ди и҆̑ны:
14. Не ѡ҆ста́ви человѣ́ка ѡ҆би́дѣти и҆̀хъ, и҆ ѡ҆бличѝ

а) Євр. 11, 8.

Богъ Якову (Быт. 28, 13.), дѣлаючи ю для себе обовязуючимъ закономъ и вѣчно важною угодою. — **Ї҆и́лю.** С. є. Якову и єго потомкамъ.

11. **Тебѣ̀ да́мъ** и пр. Тіи слова сказавъ Богъ до Авраама, Исаака и Якова. Зри Быт. 12, 7.; 26, 3.; 28, 13. — **Оу҆́же** и пр. Ваша часть дѣдична, спадчина, вамъ мною немовъ шнуромъ (**оу҆́же**) ôтмѣрена. Єсть се алюзія до давнѣйшого способу мѣреня и ôтдѣлюваня земли за помочію шнурôвъ. Зр. Второз. 32, 9.; Пс. 77, 55. Додає ся же ту: **ва́шегѡ**, такъ якъ патріярхи були представителями своихъ потомкôвъ. Євр. 7, 10. — Въ высшôмъ значеню єсть **землѧ̀ Ханаа́нѧ** образомъ вѣчнои щасливости, царства небесного.

12. **Внегдà бы́ти** и пр. Тую обѣтницю давъ Богъ потомкамъ патріярхôвъ въ часѣ, коли тѝ ихъ потомки були єще немногѝ, коли они були єще чужинцями въ землѣ хананейскôй. Зр. Быт. 23, 4.

13. **И҆ преидо́ша** и пр. Єсть ту сгадка про патріархôвъ и ихъ потомкôвъ, не маючихъ сталого поселеня и тому скитаючихъ ся зъ Халдеѣ до Месопотаміи и до Єгипта.

14. **Не ѡ҆ста́ви.** Не допустивъ, не позволивъ. — **Человѣ́ка.** С. є. никому. — **Ѡ҆бличѝ** и пр. Єсть ту бесѣда о Фараонѣ, царю египетскôмъ (Быт. 12, 17.), и о Авимелеху, царю филистимскôмъ (Быт. 20, 3.); першій зъ нихъ досвѣдчивъ дѣйстно Божои кары, другій же бувъ передъ такою карою остереженый.

15. ѿ ни́хъ царѝ. [а] Не прикаса́йтесѧ пома̑заннымъ
мои́мъ, и҆ въ проро́цѣхъ мои́хъ не лука́внꙋйте.
16. И҆ призва̀ гла́дъ на зе́млю: всѧ́ко ᲂу҆тверже́-
17. нїе хлѣ́бное сотрѝ. Посла̀ предъ ни́ми чело-

[а] 1. Пар 16, 22.

---

15. **Не прикаса́йтесѧ** и пр. Суть то слова Бога, упоминаючого поганьскихъ царей, щобы не дѣлали патріярхамъ ніякои кривды. — **Пома̑заннымъ мои́мъ.** Помазованȋ були лишь царѣ, священики и пророки; понеже патріярхи були царями и пророками, то могуть они слушно называти ся Божими помазанниками. Менохій примѣчає: Тутъ говорить ся о патріярхахъ въ особенности, котрȋ передъ оповѣщенємъ закона не помазанємъ царскимъ, але св. Духомъ були помазанȋ. — **Въ проро́цѣхъ мои́хъ.** Патріярхи называють ся пророками Божими, о скôлько Богъ имъ подôбно якъ пôзнѣйшимъ пророкамъ объявлявъ свою волю и много тайныхъ рѣчей, маючихъ стати ся въ далекôй будучности. Зри Быт. 20, 7.; гл. 27.; гл. 49. — **Не лука́внꙋйте.** Не дѣлайте имъ ничого злого.

16. **И҆ призва̀** и пр. Щобы потомки Авраама могли пôдъ вплывомъ Єгипта стати ся самостôйнымъ народомъ, спровадивъ ихъ Богъ въ наслѣдокъ голоду до Єгипта (Быт. 41, 54.; 42, 1.), где Богъ уже передъ тымъ приспособивъ имъ для сповненя своеи обѣтницѣ дуже ôтповѣдну землю черезъ Іосифа, котрый дôйшовъ до найбôльшои власти въ Єгиптѣ. (Ст. 16—23.)— **Всѧ́ко ᲂу҆твержé нїе** и пр. С. є. забравъ имъ весь запасъ хлѣба. Хлѣбъ называє ся ту **ᲂу҆твержéнїемъ** яко найважнѣйше поживленє чоловѣка, яко головна пôдпора житя єго тѣлесного. Зри Пс. 103, 14.

17. **Посла̀** и пр. А такъ судьба Іосифа, о якôй читаємъ въ Быт. гл. 37, була дѣломъ Божого провидѣнія, маючимъ на цѣли сповненє Божои обѣтницѣ. Патріархъ Іосифъ и єго цѣла судьба и дѣланє були прообразами

18. **вѣ́ка, въ раба̀ прода́нъ бы́сть Їѡ́сифъ.** [а] **Смири́ша въ ѡ҆ко́вахъ но́зѣ є҆гѡ̀, желѣ́зо про́йде дꙋ-**
19. **ша̀ є҆гѡ̀: До́ндеже прїи́де сло́во є҆гѡ̀, сло́во**
20. **Гд҃не разжжѐ є҆го̀.** [б] **Посла̀ ца́рь и҆ разрѣшѝ є҆го̀:**

а) Быт. 39, 20. б) Быт. 41, 14.

І. Христа, его судьбы и спасительного дѣланя для ôткупленя и освященя рода чоловѣчого.

18. **Смири́ша** и пр. Се ôтносить ся до увязненя Іосифа въ наслѣдокъ ложного обвиненя жены Пентефрія. Зри Быт. 39, 20. — **Желѣ́зо** и пр. С. е. Желѣзнû оковы дуже томили, непокоили душу невинного Іосифа. Або: Іосифъ (его тѣло) мусѣвъ перейти черезъ желѣзнû оковы, с. е. ôнъ мусѣвъ ихъ двигати. **Дꙋша́** бо означае въ св. Письмѣ неразъ цѣлого чоловѣка такъ що до тѣла якъ и що до души. Желѣзнû оковы служать ту до означеня тяжкои вязницѣ, въ яку Іосифъ зôставъ вкиненый.

19. **До́ндеже прїи́де** и пр. Доки не сповнило ся его выясненє снôвъ товаришѣвъ его темничныхъ, царского пôдчашого и начальника надъ царскими пекарями. Зри Быт. 40, 22. 23. — **Сло́во Гд҃не** и пр. Пôсля гдеякихъ слово **разжжа́ти** значить ту — чистити въ огню, выпалювати, пробовати, досвѣдчати. Мысль отже есть: Предсказанє судьбы спôвувязненымъ, здѣлане Іосифомъ за Божимъ вдохновенемъ, выказало, що ôнъ есть невиннымъ, очистило его ôтъ вины, було для него тымъ, чимъ есть проба огненна для шляхотныхъ металѣвъ. Иншû же такъ поясняють: Духъ пророчій запаливъ Іосифа и освѣтивъ его, щобы пророковавъ и сны выяснявъ своимъ товаришамъ, а потôмъ царю Фараону, и щобы рѣчи будучи предсказовавъ.

20. **Ца́рь.** Фараонъ. — **Разрѣшѝ є҆го̀.** Казавъ выпровадити зъ вязницѣ. Зри Быт. 41, 14. — **Кня́зь люде́й.** Фараонъ называе ся ту княземъ народа египетского. — **Ѡ҆ста́ви є҆го̀.** Выпустивъ его зъ вязницѣ.

21. **кнѧ́зь люде́й, и҆ ѿста́ви є҆го̀.** [a] **Поста́ви є҆го̀ господи́на до́мꙋ своемꙋ, и҆ кнѧ́зѧ всемꙋ стѧжа́-**
22. **нїю своемꙋ: Наказа́ти кнѧ́зи є҆гѡ̀ ꙗ҆́кѡ себѐ, и҆**

а) Дѣя. 7, 10.

21. **Поста́ви** и пр. Фараонъ надавъ Іосифу необмежену власть не лишь надъ своимъ царскимъ домомъ, але и въ цѣлôмъ своимъ царствѣ; здѣлавъ его своимъ намѣстникомъ и управителемъ свого дому и свого царства. Зри Быт. 41. 40. 42. 43. — **Всемꙋ стѧжа́нїю своемꙋ.** Всѣмъ своимъ добрамъ, посѣлостямъ.

22. **Наказа́ти** и пр. Пôдъ князями можна розумѣти найвысшихъ урядникôвъ державныхъ, а пôдъ старцями царскихъ радникôвъ; тамтымъ мôгъ Іосифъ давати поученя и приказы, а навѣть карати ихъ, наколи бы оказали ся непослушными; тымъ же мавъ ôнъ бути учителемъ росторопности и мудрости въ выборѣ успѣшныхъ средствъ и способôвъ въ полагоджуваию всего, що служило до добра державы. Додаткове: **ꙗ҆́кѡ себѐ** буває рôжно пояснене. Гдеяки̂ ôтносять се до царя, въ тôмъ значеню, що Іосифъ, маючи по выложеню царскихъ снôвъ найбôльшу повагу мудрого, ôтъ Бога вдухновеного мужа въ цѣлôмъ Єгиптѣ (Быт. 41, 40 и сл.), мôгъ навѣть самому царю давати потрѣбни̂ наставленя, приказы и остереженя въ рѣчахъ, ôтносячихъ ся до добра державы. Инши̂ ôтносять слова: **ꙗ҆́кѡ себѐ** до самого Іосифа, въ тôмъ значеню, що Іосифъ мавъ власть проводити князямъ с. є. найвысшимъ урядникамъ, а навѣть ихъ картати; що мôгъ съ ними поступовати, якъ съ собою самымъ с. є. пôсля власного уподобаня. Менохій же поясняє сей стихъ такъ: Іосифъ мавъ власть повздерживати зôпсутє на дворѣ царскôмъ и взывати до умѣркованя и чесноты, якою самъ бувъ обдареный, се бо — каже сей толкователь — розумѣє ся пôдъ словами: **ꙗ҆́кѡ себѐ**; сенаторôвъ же, радникôвъ, урядникôвъ мавъ Іосифъ учити мудрого, росторопного повненя своихъ обовязкôвъ.

23. ста́рцы є҆гѡ̀ оу҆мꙋдри́ти. [а]) И҆ вни́де І҆и҃ль въ
Є҆гѵ́петъ, и҆ І҆а́кѡвъ пришє́лствова въ зє́млю Ха́-
24. мовꙋ. [б]) И҆ возрастѝ лю́ди своѧ̀ ѕѣлѡ̀, и҆ оу҆крѣ-
25. пѝ ѩ҆ па́че врагѡ́въ и҆̃хъ. [в]) Превратѝ сє́рдце и҆́хъ
возненави́дѣти лю́ди є҆гѡ̀, лє́сть сотвори́ти въ
26. рабѣ́хъ є҆гѡ̀: [г]) Посла̀ Мѡѷсе́а раба̀ своегѡ̀,
27. А҆арѡ́на є҆го́же и҆збра̀ себѣ̀. [д]) Положѝ въ ни́хъ
словеса̀ зна́менїй свои́хъ, и҆ чꙋде́съ свои́хъ въ

а) Быт. 46 6. б) Исх 1, 7; Дѣя 7, 17. в) Исх. 1, 14. г) Исх 3, 10. д) Исх. 7, 10.

23. **І҆и҃ль.** С. є. Яковъ съ своими дѣтьми. Зри Быт. 46, 1. 6. — **Пришє́лствова.** Прійшовъ яко чужинець. — **Въ зє́млю Ха́мовꙋ.** Такъ называє ся Єгипетъ (Пс. 77, 51.; 105, 22.), тамъ бо поселили ся потомки Хама, отца Месраинитôвъ або Єгиптянъ. Зри Быт. 10, 6.

24. **И҆ возрастѝ** и пр. Богъ давъ, що потомки Якова розмножили ся въ способъ надзвычайный, такъ що се ихъ множенє ся наповняло Єгиптянъ боязнею, щобы Израильтяне съ часомъ не заволодѣли надъ ними. Зри Исх. 1, 5. 7. 9.

25. **Превратѝ** и пр. Богъ не вдавъ Єгиптянамъ ненависти и хитрости противъ Израильтянамъ; но понеже Богъ умножувавъ и благословивъ свôй нарôдъ, то се побудило Єгиптянъ до ненависти взглядомъ Израильтянъ и до ихъ переслѣдованя. Не Богъ — каже св. Августинъ — вложивъ ненависть въ серце Єгиптянъ; Богъ лишь предвиджовавъ тую ненависть и допустивъ ю, щобы єго намѣры могли бути выконанû. — **Лє́сть сотвори́ти** и пр С. є. ужити пôдступôвъ до выгубленя Израильтянъ, убиваючи ихъ дѣти, томлячи Израильтянъ тяжкими, ихъ силы перевысшаючими роботами и т. п. Зри Исх. 1, 10 и сл.

26. **Є҆го́же и҆збра̀ себѣ̀.** Богъ выбравъ Аарона, щобы вразъ съ Мойсеємъ довершивъ дѣло выбавленя народа израильского зъ Єгипта. (Исх. 3, 10.; 4, 29.)

27. **Положѝ** и пр. Богъ давъ имъ власть твореня чудесъ въ землѣ єгипетскôй. Гдеякû розумѣють пôдъ

28. землѝ Ха́мовѣ. Посла̀ тмꙋ̀ и҆ помрачѝ, ꙗ҆́кѡ
29. преѡгорчи́ша словеса̀ є҆гѡ̀. Преложѝ во́ды и҆̀хъ
30. въ кро́вь, и҆ и҆зморѝ ры̑бы и҆̀хъ. Воскипѣ̀ зе-
млѧ̀ и҆̀хъ жа́бами въ сокро́вищницахъ царе́й и҆̀хъ:
31. Речѐ, и҆ прїидо́ша пе́сїи мꙋ̑хи, и҆ скнı̑пы во
32. всѧ̀ предѣ́лы и҆̀хъ. Положѝ дождѝ и҆̀хъ гра́ды,
33. ѻ҆́гнь попалѧ́ющъ въ землѝ и҆̀хъ: И҆ поразѝ
вїногра́ды и҆̀хъ и҆ смѡ́ккы и҆̀хъ, и҆ сотры̀ всѧ́кое

Мѣстця паралельни̂ суть подани̂ въ поясненяхъ.

выраженемъ **словеса̀ зна́менїй свои́хъ** чуда приказани̂, кажучи, що Мойсей не творивъ ніякого чуда безъ выразного Божого приказа.

28. **Посла̀** и пр. Псаломникъ начинае наводити Божи̂ кары зôслани̂ на Єгиптянъ; наводить однако не всѣ и не въ тôмъ порядку, якъ они по собѣ слѣдовали. На першôмъ мѣстци наводить псаломникъ кару тридневнои темноты (Исх. 10, 22 и сл.) може для того, що тая кара була одною зъ найстрашнѣйшихъ. — **Ꙗ҆́кѡ преѡгорчи́ша** и пр. Такъ укаравъ Богъ Єгиптянъ за тое, що они, опираючи ся Божому приказу, не хотѣли выпустити Израильтянъ зъ Єгипта, и тымъ способомъ побудили Бога до гнѣву.

30. **Воскипѣ̀** и пр. Появило ся въ Єгиптѣ такъ велике множество жабъ, що входили навѣть до мешкань Єгиптянъ, а и до царскихъ кôмнатъ. Исх. 8, 7. 8.

31. **Пе́сїи мꙋ̑хи и҆ скнı̑пы.** Зри Исх. 8, 16. 17. 21. и Пс. 77, 45. — **Во всѧ̀ предѣ́лы и҆̀хъ.** Въ цѣлôй ихъ землѣ.

32. **Положѝ** и пр. Замѣсть дощу зôславъ Богъ градъ вразъ съ огнемъ громовымъ, всё палячимъ и нищачимъ. Зри Исх. 9, 22 и сл.

33. **Всѧ́кое дре́во предѣ́лъ и҆̀хъ.** Всѣ дерева, яки̂ находили ся въ границяхъ ихъ земли.

34. дре́во предѣ́лъ и҆́хъ. Речѐ, и҆ прїидо́ша прꙋ́зи
35. и҆ гꙋ́сеницы, и҆̂мже не бѣ̀ числа̀: И҆ снѣдо́ша
всѧ́кꙋ травꙋ̀ въ земли̇̀ и҆́хъ, и҆ поѧдо́ша всѧ́къ
36. пло́дъ земли̇̀ и҆́хъ. И҆ порази̇̀ всѧ́каго пе́рвенца
въ земли̇̀ и҆́хъ, нача́токъ всѧ́кагѡ трꙋда̀ и҆́хъ.
37. И҆ и҆зведѐ ѧ҆̀ съ сребро́мъ и҆ зла́томъ, и҆ не бѣ̀
38. въ колѣ́нахъ и҆́хъ болѧ́й. Возвесели́сѧ Е҆гѵ́-
петъ во и҆схожде́нїи и҆́хъ, ꙗ҆́кѡ нападѐ стра́хъ
39. и҆́хъ на нѧ̀. Распрострѐ ѻ҆́блакъ въ покро́въ
и҆̂мъ, и҆ ѻ҆́гнь, є҆̀же просвѣти́ти и҆̂мъ но́щїю.

Мѣстця парарельнй суть поданй въ поясненяхъ.

---

34. **Прꙋ́зи.** Саранча. — **Гꙋ́сеницы.** Въ євр. ieleg; єсть се такожь рôдъ саранчи, пожираючои збôже.

35. **И҆ снѣдо́ша** и пр. Пôсля Исх. 10, 4 пожерла саранча всё, що градъ бувъ еще лишивъ.

36. **И҆ порази̇̀** и пр. Зри поясненє Пс. 77, 51.

37. **И҆ и҆зведѐ** и пр. Пôсля Исх. 12, 35 казали Израильтяне Єгиптянамъ, щобы имъ дали сосуды золотû и срѣбнû и одѣжь; Израильтяне здѣлали се на выразный приказъ Божій, не допускаючи ся ту отже нiякого обмана и несправедливости. Зри поясненє Исх. 3, 22. — **И҆ не бѣ̀** и пр. Въ ихъ поколѣняхъ с. є. межи ними всѣми не було никого хорого; се було дѣйстно великимъ чудомъ съ огляду на се, що нарôдъ израильскій бувъ такъ численый и уже такъ много бувъ вытерпѣвъ.

38. **Возвесели́сѧ** и пр. Єгиптяне тѣшили ся зъ выхода Израильтянъ зъ Єгипта, бояли ся бо, щобы имъ еще що гôршого не стало ся, наколи бы Израильтяне позôстали довше въ ихъ краю; они бояли ся, щобы всѣ не погинули, якъ були погинули ихъ первороднû.

39. **Распострѐ** и пр. Въ день ишовъ передъ Израильтянами облакъ, а въ ночи стовпъ огненный. Зри Исх. 13, 21. 22.; Пс. 77, 14.; 1. Кор. 10, 1.

40. Проси́ша и҆ прїидо́ша кра́стели, и҆ хлѣ́ба небе́сна-
41. гѡ насы́ти ѧ҆̀. Разве́рзе ка́мень, и҆ потеко́ша
42. во́ды, потеко́ша въ безво́дныхъ рѣ́ки. Ꙗ҆́кѡ по-
мѧнꙋ̀ сло́во ст҃о́е своѐ, є҆́же ко А҆враа́мꙋ рабꙋ̀
43. своемꙋ̀: И҆ и҆зведѐ лю́ди своѧ̀ въ ра́дости, и҆
44. и҆збра̑нныѧ своѧ̀ въ весе́лїи. И҆ дадѐ и҆̀мъ стра-
45. ны̀ ѧ҆зы̑къ, и҆ трꙋды̀ люде́й наслѣ́доваша: Ꙗ҆́кѡ
да сохранѧ́тъ ѡ҆правда̑нїѧ є҆гѡ̀, и҆ зако́на є҆гѡ̀
взы́щꙋтъ.

Мѣстця парарельни̂ суть подани̂ въ поясненяхъ.

40. **Кра́стели.** Перепелицѣ. Зри Исх. 16, 13.—**Хлѣ́ба небе́снагѡ.** Манны. Зри Исх. 16, 13. 35. Зри такожь поясненє Пс. 77, 24.

41. **Разве́рзе ка́мень** и пр. Зри о тôмъ Исх. 17, 6.; Числ. 20, 11. — **Потеко́ша** и пр. Вода выйшла зъ скалы въ такъ великôй обыльности, що тамъ, где передъ тымъ була сухa, безводна земля, потворили ся потоки̂ водни̂.

42. **Ꙗ҆́кѡ помѧнꙋ̀** и пр. Се же всё дѣлавъ Богъ для Израильтянъ съ такою добротою для того, понеже памятавъ на святу и ненарушиму обѣтницю, яку бувъ давъ Аврааму свому слузѣ. Зри Быт. 17, 7.

43. **И҆ и҆зведѐ** и пр. Се ôтносить ся особливо до пѣсней, яки̂ спѣвавъ нарôдъ израильскій (Исх. гл. 15.), коли вôйско египетске погибло въ морю червонôмъ, и коли Израильтяне сухою ногою перейшли черезъ се море. — **И҆зnative**

44. **И҆ дадѐ** и пр. Богъ давъ Израильтянамъ землю замешкуючихъ ю поганьскихъ народôвъ. — **И҆ трꙋды̀** и пр. С. є. богацтва, достатки, котри̂ собѣ Хананейцѣ съ великимъ трудомъ були узбирали; такожь ихъ мѣста, винограды, огороды оливни̂ и т. д.

45. **Ꙗ҆́кѡ да сохранѧ́тъ** и пр. Се же всё здѣлавъ Богъ для Израильтянъ, щобы они зъ вдячности къ Богу

Псало́мъ 105.

(Євр. 106.) — Доброта Божа взглядомъ Израильтянъ, ихъ невдячнôсть взглядомъ Бога.

А҆ллилꙋ́їа.

приписы его закона вѣрно заховували. Такъ и мы, ученики Христовî, отримуючи зъ его ласки такъ многî и великî добродѣйства для тѣла и душѣ, для нашого дочасного и вѣчного щастя, оказуймо ему нашу вдячнôсть черезъ статочне а собѣстне выконуване его заповѣдей, щобысьмо колись въ день суда удостоили ся его найбôльшого добродѣйства, принятя до вѣчного царства небесного, узысканого для насъ его крестною смертію.

А҆ллилꙋ́їа. Зри о тôмъ Пс. 104. — Ст. 1. 47 и 48 сего псалма находять ся майже дословно 1. Пар. 16, 34—36. Зъ того заключаемъ, що авторъ 1. Пар. при укладаню находячои ся тамъ пѣсни мавъ передъ собою сей 105. псаломъ, котрый мôгъ бути написаный ôтъ Давида або ôтъ когось передъ Давидомъ. Въ тôмъ вздлядѣ насуває певну труднôсть ст. 46. где есть бесѣда о ворогахъ **плѣни́вшихъ** Израильтянъ. Однако пôдъ тыми ворогами могуть розумѣти ся не доконче, якъ хотять гдекотрî толкователѣ, Халдеѣ, плѣнившî Израильтянъ, но могуть розумѣти ся Филистимы и другî поганьскî народы хананейскî, котрî съ Израильтянами въ часѣ Судій неразъ якъ съ плѣнными обходили ся а многихъ зъ нихъ навѣть въ плѣнь забирали. Ихъ поворотъ зъ плѣни, якъ и въ загалѣ освободжене Израильтянъ зъ тогдашнои поганьскои неволи, являе ся тогда яко **собра́нїе ѿ ꙗ҆зы́къ** (ст. 47.). Зр. 1. Пар, 16, 35. Впрочемъ може ст. 46 бути уважаный яко пôзнѣйше, въ часѣ неволи вавилоньскои, доданый. — Що до духовного змысла сего псалма зри поясненѐ Пс. 67, 1. и надписи Пс. 77 и ст. 2.

1. **Ї҆сповѣ́дайтесѧ** [а] **Гд҇еви, ꙗ҆́кѡ бл҃гъ, ꙗ҆́кѡ въ**
2. **вѣ́къ млⷭ҇ть є҆гѡ̀.** [б] **Кто̀ возглаго́летъ силы**
Гд҇ни? слы́шаны сотвори́тъ всѧ҄ хвалꙋ҄ є҆гѡ̀? [в]
3. **Бл҃же́ни хранѧ́щїи сꙋ́дъ, и҆ творѧ́щїи пра́вдꙋ во**
4. **всѧ́кое вре́мѧ.** [г] **Помѧнѝ на́съ Гд҇и въ благо-**
воле́нїи люде́й твои́хъ, посѣтѝ на́съ спасе́нїемъ
5. **твои́мъ: Ви́дѣти во бл҃гости и҆збра҄нныѧ твоѧ̀,**
возвесели́тисѧ въ весе́лїи ꙗ҆зы́ка твоегѡ̀, хвали́-

а) Юдить 13, 21.; Пс. 117, 1. б) Сір. 43, 31. в) Пс. 36, 37. г) Неем. 5, 19.

---

1. **Ї҆сповѣ́дайтесѧ** и пр. Славѣть Бога, понеже ôнъ милостивый и не буде николи кôнця его милосердію.

2. **Кто̀ возглаго́летъ** и пр. Славѣть Бога, понеже ôнъ есть всемогучій; никто бо не есть въ станѣ выказати и другимъ оповѣстити (**слы́шаны сотвори́ти**) всѣ великû и многû доброцѣйства Божû, здѣланû для Израильтянъ, котрû то добродѣйства свѣдчать о могучости Бога и заслугують на найбôльшу честь и хвалу.

3. **Бл҃же́ни** и пр. Для того щастливû суть всѣ тû, що сповняючи всегда его волю, жіючи праведно пôсля его закона, суть въ ласцѣ у него, его бо милôсть и могучôсть спомагають ихъ безнастанно.

4. **Помѧнѝ** и пр. Кобы то тая милôсть и могучôсть твоя теперь и на насъ оказала ся, кобы то мы теперь удостоили ся твоеи помочи и спасенія! — **Въ благово-ле́нїи** и пр. Въ милости, яку мавъ Богъ ôтъ давна взглядомъ свого народа, яко народа завѣтного, яко свого власного дѣдицтва. (Зр. Второз. 32, 9.; Пс. 73, 2.)

5. **Ви́дѣти** и пр. Кобы то мы могли видѣти (дôзнати) щасте твого выбраного народа, тѣшити ся тымъ, его щастемъ и хвалити ся тымъ, що маемъ въ тобѣ такъ могучого и милостивого опѣкуна, хоронячого свôй выбраный нарôдъ немовъ свое дѣдицтво.

6. тиса [а] съ достоѧ́нїемъ твои́мъ. [б] Согрѣши́-
хомъ съ ѻ҆ц҃ы̀ на́шими, беззако́нновахомъ, не-
7. пра́вдовахомъ. Ѻ҆ц҃ы̀ на́ши въ Є҆гv́птѣ не разꙋ-
мѣ́ша чꙋде́съ твои́хъ, ни помѧнꙋ́ша мно́жества
ми́лости твоеѧ̀: и҆ преѡгорчи́ша восходѧ́ще въ
8. чермно́е мо́ре. И҆ спасѐ и҆̀хъ и҆́мене своегѡ̀ ра́ди,
9. сказа́ти си́лꙋ свою̀: И҆ запретѝ чермно́мꙋ мо́-
рю, и҆ и҆зсѧ́че, и҆ наста́ви ѧ҆̀ въ бе́зднѣ ꙗ҆́кѡ въ

[а] Пс. 2, 8. [б] Юдиѳъ 1, 19; Дан. 9. 5

6. **Согрѣши́хомъ** и пр. Правда, мы недостойни̂ того щастя, понеже мы образили Бога нашими грѣхами подо̂бно отцямъ нашимъ; за наши̂ грѣхи заслужили мы радше на о̂ткинене нѣжь на помилованє.

7. **Ѻ҆ц҃ы̀ на́ши** и пр. Отцѣ наши̂ мимо такъ явныхъ чудесъ Божихъ, яки̂ видѣли въ Єгиптѣ, не оказовали Богу належитои любви и вдячности, але ображали єго своимъ упоромъ и бракомъ упованія на єго провидѣніє. — **Преѡгорчи́ша** и пр. Они побудили Бога до гнѣва, недовѣряючи єго опѣцѣ, нарѣкаючи на Мойсея, коли мали переходити черезъ червоне море; они бояли ся, щобы не погинули въ морю або щобы ихъ не по̂ймали гонячи̂ за ними Єгиптяне. Зри Исх. 14, 10 и сл.

8. **И҆ спасѐ** и пр. Однако Богъ выбавивъ ихъ зъ рукъ Єгиптянъ зъ огляду на своє милосердіє и любовь, або зъ огляду на свою честь, щобы Єгиптянамъ показати свою могучо̂сть, щобы тіиже иначе не ругали ся зъ него немовъ зъ безсильного, умѣючого грозити, но не могучого грозьбъ своихъ выконати. Зри Исх. 14, 18.

9. **И҆ запретѝ** и пр. Богъ приказавъ (загрозивъ) червоному морю словомъ своєи всемогучости, щобы розступило ся, лишаючи Израильтянамъ дорогу до переходу. — **И҆зсѧ́че.** Дорога, куда Израильтяне мали переходити черезъ море, стала ся суха. Зри Исх. 14, 21. — **И҆ наста́ви** и пр. Богъ перепровадивъ Израильтянъ черезъ глубоке море такъ, якъ бы се була пустыня, котрою они по̂знѣйше ишли сухою ногою и певнымъ крокомъ.

10. пꙋсты́ни. а) И҆ спасѐ ѧ҆̀ и҆з̾ рꙋкѝ ненави́дѧщихъ,
11. и҆ и҆зба́ви ѧ҆̀ и҆з̾ рꙋкѝ врагѡ́въ. Покры̀ вода̀
стꙋжа́ющыѧ и҆̀мъ: ни є҆ди́нъ ѿ ни́хъ и҆збы́сть.
12. И҆ вѣ́роваша словесѝ є҆гѡ̀, и҆ воспѣ́ша хвалꙋ̀
13. є҆гѡ̀. б) Оу҆скори́ша, забы́ша дѣ́ла̀ є҆гѡ̀: не стер-
14. пѣ́ша совѣ́та є҆гѡ̀: И҆ похотѣ́ша желані́ю въ

10. **И҆з̾ рꙋкѝ ненави́дѧщихъ** и пр. Зъ руки Египтянъ, котрî ихъ ненавидѣли и переслѣдовали.

11. **Покры̀** и пр. Море затопило Египтянъ, котрî Израильтянъ утискали и гнобили. — **Ни є҆ди́нъ** и пр. Никто зъ Египтянъ не оставъ ся при житю. Зри *Исх.* 14, 28.

12. **И҆ вѣ́роваша** и пр. Израильтяне на видъ такъ великого чуда увѣрили, що Богъ дѣйстно опѣкуе ся ними, якъ о тôмъ говоривъ до нихъ черезъ Мойсея; они подивляли Божу могучôсть и доброту и величали туюже побѣдною пѣснею. Зри Исх. гл. 15.

13. **Оу҆скори́ша** и пр. Есть се евраизмъ, замѣсть: они забули скоро о тôмъ великôмъ чудѣ Божôмъ, о тôмъ великôмъ доказѣ его опѣки надъ ними. — **Не стерпѣ́ша** и пр. Они були нетерпеливî; замѣсть терпеливо выжидати сповненя Божихъ намѣрôвъ, въ тôмъ пересвѣдченю, що Богъ знае, чого имъ потреба, — замѣсть просити Бога о все для нихъ потребне, — они при першôй лучшôй нагодѣ, при першôй лучшôй подыбанôй трудности пôдносили ропотъ противъ Бога и Мойсея, не памятаючи о тôмъ, що Божî дороги провадять насъ до цѣли посередъ трудностей, терпѣній и перепонъ для нашого душевного добра. Зри Рим. 5, 3—5.

14. **И҆ похотѣ́ша** и пр. Они согрѣшили, давши заволодѣти собою лакомству, жадобѣ мяса и хлѣба, и то въ такôмъ степени, що жаловали свого выхода зъ Египта где мали всего подостаткомъ. Зри Исх. 16, 3. — **И҆скꙋси́ша** и пр. Небавомъ въ мѣстци, где не було воды, жадали ôтъ Мойсея воды, мовъ искушаючи, пробуючи

а) Лук. 1, 71. б) Ерем. 2, 32.

15. **пꙋсты́ни, и҆ и҆скꙋси́ша Бг҃а въ безво́днѣй. [а] И҆**
дадѐ и҆̀мъ проше́нїе и҆́хъ, посла̀ сы́тость въ дꙋ-
16. **шы̀ и҆́хъ. И҆ прогнѣ́ваша Мѡѵсе́а въ станꙋ̀,**
17. **А҆арѡ́на ст҃а́го Гд҃нѧ: Ѿве́рзесѧ землѧ̀ и҆ по-**
18. **жрѐ Дада́на, и҆ покры̀ на со́нмищи А҆вїрѡ́на: И҆**
разжже́сѧ ѻ҆́гнь въ со́нмѣ и҆́хъ, пла́мень попалѝ
19. **грѣ́шники. И҆ сотвори́ша телца̀ въ Хѡри́вѣ, и҆**
20. **покнони́шасѧ и҆стꙋка́нномꙋ: [б] И҆ и҆змѣни́ша сла́-**

а) Як. 4, 3. б) Рим. 1, 23.

Бога, мовъ недовѣряючи, чи буде Богъ въ силѣ дати имъ воду въ такôй пустынѣ и чи ôнъ дальше ними опѣкує ся. Зри Исх. 17, 2. Беручи же выраженє: **въ безво́днѣй** въ значеню: въ пустынѣ, можемъ слово **и҆скꙋси́ша** ôтнести такъ до жаданя воды якъ и мяса и иншои живности, при котрôмъ то жаданю Израильтяне искушали Бога. Зри поясненє Пс. 77, 18—20.

15. **Посла̀ сы́тость** и пр. Се ôтносять ся до великого множества перепелиць, якû пôсля Божого заряджeня злетѣли на таборъ Израильтянъ; Израильтяне ѣли ихъ ажь до пересыченя ся, стягаючи на себе сею неумѣренностею хоробы и смерть. Зри о тôмъ Исх. 16, 13.; Числ. 11, 33. — **Въ дꙋ́шы и҆́хъ.** Євраизмъ — замѣсть: на нихъ.

16. **И҆ прогнѣ́ваша** и пр. Выкликуючи пагубнє роздвоєнє и бунтъ противъ Мойсея и єго брата Аарона. Числ. 16, 1. и сл. — **Въ станꙋ̀.** Въ обозѣ, въ таборѣ. — **Ст҃а́го Гд҃нѧ.** Посвяченого на архіерея єлеємъ святымъ.

17. **Покры̀** и пр. Поглотила всѣхъ (разомъ зôбраныхъ) приверженцѣвъ Авирона.

18. **И҆ разжже́сѧ** и пр. О тôмъ зри Числ. 16, 35. 49.

19. **И҆ сотвори́ша** и пр. О тôмъ зри Исх. 32, 1. и сл. — **И҆стꙋка́нномꙋ.** Кумиру, идолу. О тôмъ зри поясненє Исх. 32, 5.

20. **Сла́вꙋ є҆гѡ̀.** Славного, найвысшого, всемогучого Бога. Зри Рим. 1, 23. — **Въ подо́бїе телца̀.** Такого Бога

вꙋ̀ є҆гѡ̀ въ подо́біє телца̀ ꙗ҆дꙋ́щагѡ травꙋ̀.
21. И҆ забы́ша Бг҃а спаса́ющаго и҆̂хъ, сотво́ршаго
22. ве́лїѧ въ Є҆гѵ́птѣ: Чꙋдеса̀ въ землѝ Ха́мѡвѣ,
23. стра̑шнаѧ въ мо́ри чермнѣ́мъ. [а] И҆ речѐ потре-
би́ти и҆̂хъ, а҆́ще не бы̀ Мѡѷсе́й и҆збра́нный є҆гѡ̀
ста́лъ въ сокрꙋше́нїи предъ ни́мъ, возврати́ти

а) Исх. 32, 10. 32.

замѣнили на образъ, фиґуру нерозумного звѣряти вола. Се дасть ся въ певнôмъ взглядѣ сказати и о тыхъ христіянахъ, котрŷ ôтъ Бога ôтвертають ся а привязують ся до свѣта, его утѣхъ, богацтвъ и почестей. — **Ꙗ҆дꙋ́щагѡ травꙋ̀.** Се додане для пôднесеня ихъ глупоты.

21. **Спаса́ющагѡ и҆̂хъ.** Зъ неволи египетскои. — **Ве́лїѧ.** Великŷ чуда, здѣланŷ для ихъ выбавленя зъ тои неволи.

22. **Чꙋдеса̀** и пр. Єсть се блисше описане слова **ве́лїѧ** въ стиху попереднôмъ. — **Въ землѝ Ха́мовѣ.** Въ Єгиптѣ. Зри поясненє Пс. 104, 23. — **Стра̑шнаѧ** и пр. Коли то вôйско египетске погибло вразъ съ Фараономъ въ червонôмъ морю.

23. **И҆ речѐ** и пр. Богъ хотѣвъ безбожныхъ Израильтянъ выгубити и лишь молитвѣ Мойсея мали они завдячити своє спасеніє. Зри о тôмъ Исх. гл. 32. — **Въ сокрꙋше́нїи.** Слово **сокрꙋше́нїє** має ту значене вылому въ мурѣ, куда мали немовъ падати на нарôдъ израильскій стрѣлы Божои кары; Мойсей закрывъ сей выломъ собою, вступаючи ся за народомъ яко его посередникъ и заступникъ передъ Богомъ. Образъ есть ту взятый зъ муру, въ котрôмъ ворогъ здѣлавъ уже выломъ, где однако стає хоробрый борець, щобы повстримати вдираючихъ ся непріятелей. Вдираючимъ ся непріятелемъ єсть ту Богъ, Мойсей єсть ту оборонцею, стаючимъ при выломѣ и молячимъ Бога о помилованє. Зри Исх. 32, 10. 32. Глянь, яка то сила молитвы Божого угодника! (Авг.)

24. ѩ҆́рость є҆гѡ̀, да не погꙋби́тъ и҆̀хъ. И҆ ᲂу҆ничижи́ша
зе́млю жела́ннꙋю, не ѩ҆́ша вѣ́ры словесѝ
25. є҆гѡ̀: [а] И҆ поропта́ша въ селе́нїихъ свои́хъ, не
26. ᲂу҆слы́шаша гла́са Гд҇на. И҆ воздви́же рꙋ́кꙋ
27. свою̀ на ня̀, низложи́ти ѧ҆̀ въ пꙋсты́ни: И҆ низложи́ти
сѣ́мѧ и҆́хъ въ ѩ҆зы́цѣхъ, и҆ расточи́ти
28. ѧ҆̀ въ страны̀. И҆ причасти́шасѧ Веелфегѡ́рꙋ, и҆

[а] Второз 1, 27.

---

24. **И҆ ᲂу҆чнижи́ша** и пр. Сею землею пожаданою, богатою въ всякû плоды земнû и живности (Исх. 3, 8.) була земля хананейска, котрою Израильтяне погордили, выносячи надъ ню Єгипетъ и тамошну неволю. Зри Числ. 14, 3. 4. — **Не ѩ҆́ша** и пр. Не вѣрили, що Богъ хотѣвъ або мôгъ бы имъ дати тую землю, якъ се бувъ имъ обѣцявъ.

25. **И҆ поропта́ша** и пр. Они увѣривши ложному оповѣданю звôдникôвъ, зворохобили всѣхъ другихъ, повстали противъ Мойсея, бажали собѣ смерти (Числ. 14. 2. 3.), а навѣть не хотѣли на выразный приказъ Божій пôйти, щобы взяти обѣцяну землю въ посѣдане (Второз. 1, 21.). — **Въ селе́нїихъ свои́хъ.** Въ своихъ наметахъ.

26. **И҆ воздви́же** и пр. Богъ пôднѣсъ руку до присяги. Зри Числ. 14, 28. Зр. Быт. 14, 22. Або пôднесене руки до горы означає готовôсть до удареня. — **Низложи́ти** и пр. Що зôшле на нихъ смерть въ пустынѣ, не дасть имъ вôйти до обѣцянои земли.

27. **И҆ низложи́ти** и пр. Се сказавъ Богъ при иншôй нагодѣ. Зри Лев. 26, 33.

28. **И҆ причасти́шасѧ** и пр. Зри о тôмъ Числ. гл 25. — **Веелфегѡ́рꙋ.** О тôмъ зри поясненє Числ. 23, 28.; 25, 3.; Второз. 34, 6.; Суд. 2, 11. — **Снѣдо́ша** и пр. Они ѣли части зъ жертвъ приношеныхъ мертвымъ идоламъ, помѣтуючи жертвами приношеными въ честь

29. снѣдо́ша же́ртвы ме́ртвыхъ: И҆ раздражи́ша
є҆го̀ въ начина́нїихъ свои́хъ, и҆ ᲂу҆мно́жисѧ въ
30. ни́хъ паде́нїе. И҆ ста̀ Фїнее́съ и҆ ᲂу҆ми́лостиви,
31. и҆ преста̀ сѣ́чь: И҆ вмѣни́сѧ є҆мꙋ̀ въ пра́вдꙋ,
32. въ ро́дъ и҆ ро́дъ до вѣ́ка. [а)] И҆ прогнѣ́ваша є҆го̀
на водѣ̀ прерѣка́нїѧ, и҆ ѡ҆зло́бленъ бы́сть Мѡѷ-
33. се́й и҆́хъ ра́ди: Ꙗ҆́кѡ преѡгорчи́ша дꙋ́хъ є҆гѡ̀, и҆

правдивого, живого Бога; тымъ способомъ входили они въ союзъ съ идолами. Зр. 1. Кор. 10, 20.

29. **И҆ раздражи́ша** и пр. Тымъ своимъ нечестивымъ поступованємъ побудили Бога до гнѣва и до збôльшеня своєи кары. О тôй карѣ зри Числ. 25, 9.

30. **Ста̀.** Выступивъ. — **Ѹ҆ми́лостиви.** Примиривъ Бога, выєднавъ у него помилованє для народа. Зри о тôмъ Числ. 25, 11. — **Сѣ́чь.** Кара смерти.

31. **И҆ вмѣни́сѧ** и пр. Финеесъ зôставъ за свою ревнôсть въ оборонѣ Божои чести нагородженый. Ото въ нагороду за тую єго ревнôсть остало при нимъ и при єго потомствѣ достоинство архієрейства ажь до Илія, а потôмъ ôтъ Соломона ажь до Маккавеѣвъ. Зри Числ. 25, 12. 13.

32. **И҆ прогнѣ́ваша** и пр. Се ôтносить ся до приключеня, оповѣдженого Числ. гл. 20. — **На водѣ̀ прерѣка́нїѧ.** Зри Числ. 20, 13. — **Ѡ҆зло́бленъ** и пр. С. є. Мойсей бувъ томленый Израильтянами, они докучали єму своимъ ропотомъ.

33. **Ꙗ҆́кѡ преѡгорчи́ша** и пр. Израильтяне своимъ ропотомъ розъярили Мойсея и довели єго до того, що ôнъ, отримавши ôтъ Бога приказъ доставленя имъ воды зъ скалы, **ра́знствова ᲂу҆стна́ма свои́ма** с. є. говоривъ нерозважно до Израильтянъ що иншого, нѣжь що довженъ бувъ сказати. Слова бо єго, сказанû Числ. 20, 10, мѣстили въ собѣ сумнѣвъ, могучій удѣлити ся такожь Израильтянамъ. Зри поясненє Числ. 20, 11. За кару

а) Числ. 20, 3.

34. ра́знствова оу҆стна́ма свои́ма: [а] Не потреби́ша
35. ꙗ҆зы́ки, ꙗ҆̀же речѐ Гдⷭ҇ь и҆̀мъ. [б] И҆ смѣси́шасѧ въ
36. ꙗ҆зы́цѣхъ, и҆ навыко́ша дѣлѡ́мъ и҆́хъ: И҆ пора-
бо́таша и҆стꙋка̑ннымъ и҆́хъ, и҆ бы́сть и҆̀мъ въ
37. собла́знъ. [в] И҆ пожро́ша сы́ны своѧ̑ и҆ дще́ри
38. своѧ̑ бѣсѡ́мъ. И҆ проліѧ́ша кро́вь непови́ннꙋю,
кро́вь сынѡ́въ свои́хъ и҆ дще́рей, ꙗ҆̀же пожро́ша
и҆стꙋка̑ннымъ ханаа́нскимъ: и҆ оу҆біе́на бы́сть зе-

а) Второз. 7, 2. б) Псіа 7, 8. в) 4 Цр. 21, 6.

оповѣстивъ ему Богъ, що не впровадить Израильтянъ до обѣцянои земли. Зри Числ. 20, 12.; Второз. 1, 37.

34. **Не потреби́ша** и пр. Богъ приказавъ Израильтянамъ, щобы выгубили всѣ поганьскѝ народы хананейскѝ, щобы ними не зôстали зведенѝ до идолопоклоньства. (Зри І. Нав. 11, 20.) Тымчасомъ Израильтяне не услухали того Божого приказу, якъ о тôмъ єстъ бесѣда въ сл. ст.

35. **И҆ смѣси́шасѧ** и пр. Израильтяне входили съ поганьскими сосѣдными народами въ близшѝ зносины и принимали ôтъ нихъ ихъ звычаѣ и обычаѣ.

36. **И҆ порабо́таша** и пр. Зôпсуте обычаѣвъ привело ихъ до ôтступства ôтъ Бога; они ôтдавали Божу честь богамъ, болванамъ поганьскихъ народôвъ. — **И҆ бы́сть и҆̀мъ въ собла́знъ.** Такъ сповнили ся слова Исх. 23, 33.; Второз. 7, 16.

37. **И҆ пожро́ша** и пр. Се ôтносить ся до нелюдского служеня Молоху, котрому Израильтяне пôсля звычаю поганъ жертвовали навѣть свои дѣти, палячи тіиже въ ихъ честь. О тôмъ зри Лев. 18, 21. — **Бѣсовѡ́мъ.** Въ евр.: schedim с. є. могучимъ, князямъ, злымъ духамъ. Зри поясненє Пс. 95, 5.

38. **Оу҆біе́на бы́сть** и пр. Єсть се уособленє земли хананейскои; тая земля Божа, свята, призначена для розмноженя народа израильского, зъ котрого мавъ выйти обѣцяный Месія, насычуючи ся кровію невинныхъ

39. мла̀ и҆̑хъ кровмѝ: И҆ ѡ҆скверни́сѧ въ дѣ́лѣхъ
и҆̑хъ: и҆ соблꙋди́ша въ начина́нїихъ свои́хъ.[a]
40. И҆ разгнѣ́васѧ ꙗ҆́ростїю Гдь на лю́ди своѧ̑, и҆
41. ѡ҆мерзѝ достоѧ́нїе своѐ: И҆ предадѐ ѧ҆̀ въ рꙋ́ки
врагѡ́въ, и҆ ѡ҆блада́ша и҆̑ми ненави́дѧщїи и҆̀хъ.
42. И҆ стꙋжи́ша и҆̑мъ вразѝ и҆̀хъ, и҆ смири́шасѧ подъ
43. рꙋка́ми и҆̑хъ Мно́жицею и҆зба́ви ѧ҆̀: тı́и же пре-
ѡгорчи́ша є҆гѡ̀ совѣ́томъ свои́мъ, и҆ смири́шасѧ

---

[a] Суд. 2, 14.; 3, 8.

дѣтей, немовъ сама дôзнавала убійства зъ стороны беззаконныхъ Израильтянъ. Въ лат. текстѣ есть: земля була сплюгавлена кровію.

39. **Въ дѣ́лѣхъ и҆̑хъ.** Ихъ поганьскими жертвами и обычаями. — **Соблꙋди́ша** и пр. Стали ся Богу невѣрными подôбно женѣ спроневѣряючôй ся свому мужови черезъ прелюбодѣйство. Зри о тôмъ поясненє Исх. 20, 5.

40. **Ѡ҆мерзѝ** и пр. Богъ набравъ ôтразы, обридженя до свого народа, котрый бувъ собѣ выбравъ за своє дѣдицтво и за свою власнôсть, обсыпуючи єго своими добродѣйствами. (Второз. 32, 9.

41. **И҆ предадѐ** и пр. Се була кара, якою Богъ уже давно бувъ Израильтянамъ грозивъ; они стали ся невôльниками тыхъ, котрыхъ були довжнû выгубити. Зри Суд. 3, 3. 5.; 4, 2.; 13, 1.

42. **Стꙋжи́ша и҆̑хъ.** Утискали ихъ, гнобили ихъ. — **Смири́шасѧ.** Израильтяне були пониженû, упокоренû.— **Подъ рꙋка́ми и҆̑мъ.** Пôдъ ихъ тираньствомъ.

43. **Мно́жицею** и пр. Мимо недостойности Израильтянъ оказовавъ имъ Богъ свою милôсть, помагаючи имъ неразъ на першій знакъ ихъ покуты до побѣды надъ ихъ ворогами. Дѣяло ся се особливо въ часѣ Судій. — **Тı́и же преѡгорчи́ша** и пр. Однако въ короткôмъ часѣ вертали Израильтяне назадъ до свого давнѣйшого способу поступованя, побуджуючи Бога знову до гнѣву

44. въ беззако́нїихъ свои́хъ. Й ви́дѣ Гд҃ь внегда̀
скорбѣ́ти ӥ̓мъ, внегда̀ ᲂу҆слы́шаше моле́нїе и҆́хъ:
45. а) Й помѧнꙋ̀ завѣ́тъ сво́й, и҆ раска́ѧсѧ по мно́-
46. жествꙋ ми́лости своеѧ̀: Й дадѐ ѧ҆̀ въ щедрѡ́ты
47. предъ всѣ́ми плѣни́вшими ѧ҆̀. б) Спаси́ ны Гд҃и
Бж҃е на́шъ, в) и҆ собери́ ны ѿ ꙗ҆зы̑къ: и҆сповѣ́да-
тисѧ ӥ̓мени твоемꙋ̀ свѧто́мꙋ, хвали́тисѧ въ

а) Второз. 30, 1–3. б) 1. Пар. 16, 35. в) Ис. 11, 12.

и кары. — **Й смири́шасѧ** и пр. Израильтяне впадали зновь въ нужду, въ пониженє и тираньство поганъ задля своихъ беззаконій.

44. **Й ви́дѣ Гд҃ь.** Глянувъ на нихъ милостивымъ окомъ. Зри Суд. 10, 14. 15. 16.

45. **Помѧнꙋ̀ завѣ́тъ сво́й.** Сгадавъ про свою обѣтницю дану ихъ предкамъ. Зри Лев. 26, 42. 44. 45.; Второз. 30, 1–3. — **Раска́ѧсѧ** и пр. Жаль було Богу терплячихъ Израильтянъ и ôнъ помилувавъ ихъ въ великôмъ своимъ милосердію. Говорить ся ту о Бозѣ єпособомъ людскимъ; Богъ бо не змѣняє свого постановленя, якъ чоловѣкъ; Богъ переставъ Израильтянъ карати за ихъ грѣхи, принимаючи ихъ назадъ до своеи ласки. Зри поясненє Быт. 6, 6.

46. **Й дадѐ ѧ҆̀** и пр. Богъ успособивъ серце ворогôвъ, щобы помиловали Израильтянъ, котрыхъ держали въ неволѣ, щобы вернули имъ назадъ свободу. Зри поясненє надписи сего псалма.

47. **Спаси́ ны** и пр. Собери насъ разомъ зъ рôжныхъ народôвъ, межи котрыми єсьмо розсѣяні̂, щобы мы разомъ зôбрані̂ могли славити тебе и величати ся тымъ, що маємъ такъ великого, могучого Бога-хранителя, що можемъ єго хвалити за многі̂ а великі̂ отримані̂ ôтъ него добродѣйства. Allioli примѣчає: Христіянинъ може ту мыслити о своихъ братяхъ, якихъ Богъ колись собере зъ всѣхъ народôвъ, щобы було одно стадо и оденъ пастырь.

48. **хвалѣ̀ твое́й.** [а] **Благослове́нъ Гдⷭ҇ь Бгⷭ҇ъ І҆и҃левъ ѿ вѣ́ка и҆ до вѣ́ка: и҆ реку́тъ всѝ лю́дїе: бꙋ́ди, бꙋ́ди.**

Псалóмъ 106.

(Євр. 107) -- Подяка за выбавлене зъ неволи вавилоньскои.

Ѧ҆ллилꙋ́їа.

1. **И҆сповѣ́дайтеся** [б] **Гдⷭ҇еви, ꙗ҆́кѡ бла́гъ, ꙗ҆́кѡ въ**
2. **вѣ́къ млⷭ҇ть є҆гѡ̀.** [в] **Да реку́тъ и҆зба́вленнїи Гдⷭ҇емъ,**
3. **и҆̀хже и҆зба́ви и҆зъ рꙋкѝ врагà: И҆ ѿ стра́нъ собрà и҆̀хъ, ѿ востѡ́къ, и҆ за́падъ, и҆ сѣ́вера, и҆**

а) 1. Пар. 16, 36.; Пс. 71, 18. б) Юдитъ 13, 17. в) Пс 105, 10.

48. **Благослове́нъ** и пр. Тымъ славословіемъ кôнчить ся четверта книга псалмôвъ. Зри Пс. 40, 14.

Ѧ҆ллилꙋ́їа. Зри поясненє надписи Пс. 104. — Пôсля майже загального мнѣня толкователей есть сей псаломъ вôзванемъ Израильтянъ до зложеня Богу подяки за увôльнене зъ неволи вавилоньскои. Израильтяне вернувшî зъ сеи неволи спѣвали сей псаломъ пôдчасъ приношеня жертвъ похвальныхъ (ст. 22.) або въ першій празникъ кучокъ (1. Єздр. 3, 4.), або при положеню угольного каменя пôдъ другу святыню (1. Єздр. 3, 11.). Небезпеченьства и нужди неволи вавилоньскои суть въ тôмъ псалмѣ представленî въ многихъ примѣрахъ живыми, сильными красками. Въ высшôмъ значеню есть сей псаломъ подякою І. Христу за выбавлене зъ неволи и нужды грѣха.

1. **И҆сповѣ́дайтеся** и пр. Зри Пс. 105, 1.

2. **И҆зъ рꙋкѝ врагà.** Зъ неволи вавилоньскои.

3. **Ѿ стра́нъ.** Зъ всѣхъ сторôнъ краѣвъ поганьскихъ. — **Ѿ мо́ря.** С. є. ôтъ моря полудневого, ôтъ полудня. Зри поясненє Пс. 88, 13. Allioli примѣчає:

4. **мо́рѧ. Заблꙋди́ша въ пꙋсты́ни безво́днѣй, пꙋтѝ**
5. **а) гра́да ѡ҆би́тєлнагѡ не ѡ҆брѣто́ша. А҆́лчꙋщє и҆**
6. **жа́ждꙋщє, дꙋша̀ и҆́хъ въ ни́хъ и҆счезѐ. б) И҆ воз-**
зва́ша къ Гдⷭ҇ꙋ, внєгда̀ скорбѣ́ти и҆̀мъ, и҆ ѿ нꙋ́ждъ

а) Євр. 11, 9.; 11, 14. б) Пс. 21, 6.

море може ту означати также сторону западну, котре то значене оно часто мае въ св. Письмѣ; се значенє моря на тôмъ мѣстци єсть о стôлько добре, що особливо пôвнôчнŷ и западнŷ краѣ земли були тыми областями, где Церковь Христова найбôльше розширяла ся. Зри Ис. 49, 12.

4. **Заблꙋди́ша** и пр. Щобы Израильтяне пôзнали, якъ дуже суть зъобовязанŷ до вдячности Богу за выбавленє зъ неволи вавилоньскои, представляє псаломникъ нужду сеи неволи въ поодинокихъ примѣрахъ або образахъ, узмысловляючихъ всѣ терпѣня такои неволи. Первый примѣръ (ст. 4—9.) представляє терпѣня тыхъ, що заблудили въ безлюднôй пустынѣ; тамъ они мусѣли бы згинути зъ голоду и жажды, наколи бы Богъ не бувъ имъ показавъ дороги до якого мѣста, где они могли замешкати. Гдеякŷ беруть сей образъ терпѣній въ значеню символичнôмъ; пôдъ безлюдною пустынею розумѣють они землю, где Израильтяне перебували въ часѣ тяжкои неволи; тамъ (ст. 5) ихъ голодомъ и жаждою була туга за св. мѣстомъ; въ Вавилонѣ не мали они святынѣ, где бы могли съ Богомъ сообщати ся, не мали ніякого мѣста (**гра́да ѡ҆би́тєлнагѡ**), где бы могли якъ въ Єрусалимѣ чути ся мовъ у себе дома яко дѣти свого правдивого Бога.

5. **А҆́лчꙋщє** и пр. Ихъ голодъ и жажда були такъ великŷ, що уже уставало въ нихъ житє (**дꙋша̀ и҆́хъ**), що були уже близькими смерти.

6. **И҆ воззва́ша** и пр. Сей стихъ повтаряє псаломникъ нисше еще три разы (ст. 13, 19 и 28), а то, щобы пôднести, що въ всякихъ небезпеченьствахъ и нещастяхъ єсть одинъ лишь способъ выхода зъ тыхже, а тымъ

7. ѝхъ ѝзба́ви ѧ҆̀. И҆ наста́ви ѧ҆̀ на пꙋ́ть пра́въ,
8. вни́ти въ гра́дъ ѡ҆би́телный. Да ѝсповѣ́дѧтсѧ
Гд҇еви ми́лѡсти є҆гѡ̀, ѝ чꙋдеса̀ є҆гѡ̀ сынѡвѡ́мъ
9. человѣ́ческимъ. [а] Ꙗ҆́кѡ насы́тилъ є҆́сть дꙋ́шꙋ
10. тщꙋ̀, ѝ дꙋ́шꙋ а҆́лчꙋщꙋ ѝспо́лни бл҇гъ: [б] Сѣдѧ́щыѧ въ тмѣ̀ ѝ сѣ́ни сме́ртнѣй, ѡ҆кова̑нныѧ

а) Пс. 33, 11.; Пс. 144, 16. б) Іов. 36, 8.

єсть кликанє до Господа с. є. покута и жаль за грѣхи съ горячою молитвою.

7. **Наста́ви.** Запровадивъ, спровадивъ. — **Въ гра́дъ би́телный.** Має ту розумѣти ся мѣсто, где можна мешкати и отримати всё до житя потребне; тожь могуть ту розумѣти ся мѣста въ землѣ хананейскôй. Мысль ст. 4—7 въ духовнôмъ значеню єсть: чоловѣкъ блукає ся въ тôмъ свѣтѣ доти, доки не найде мѣста Божого, мѣста вѣры, надѣи и любви, с. є. Церкви, котра одна може заспокоити голодъ и жажду єго духа.

8. **Да ѝсповѣ́дѧтсѧ** и пр. Слушною отже єсть рѣчею, щобы за такъ велики̂ Божи̂ добродѣйства Израильтянамъ (**сынѡвѡ́мъ человѣ́ческимъ**) милостиво оказани̂, була приношена належна Богу честь и слава. Сей стихъ повтаряє ся въ тôмъ псалмѣ еще три разы, а то ст. 15, 21 и 31; въ кождôмъ бо выбавленю єсть тôлько одна причина хвалы и подяки, а то ласка и милосердіє Боже.

9. **Дꙋ́шꙋ тщꙋ̀.** Людей голодныхъ, нужденныхъ, гинучихъ зъ голоду, жажды и нужды. — **Бл҇гъ.** Зри Пс. 102, 5.

10. **Сѣдѧ́щыѧ** и пр. Ôтъ сего ст. до ст. 16 подає псаломникъ другій примѣръ або образъ терпѣній неволи вавилоньскои, порôвнуючи ихъ съ темною вязницею, въ котрôй увязнени̂ находили ся въ найбôльшôй нуждѣ и були близькими смерти. — **Въ тмѣ̀ ѝ сѣ́ни сме́ртнѣй.** Ту означають ти̂ слова темну вязницю, якою були звычайно пôдземни̂ мѣстця, въ котрыхъ увязнени̂

11. нищетóю и҆ желѣ́зомъ: Ꙗ҆́кѡ преѡгорчи́ша сло-
вєса̀ Бж҃їѧ, и҆ совѣ́тъ Вы́шнѧгѡ раздражи́ша.
12. И҆ смири́сѧ въ трꙋдѣ́хъ сє́рдцє и҆́хъ, и҆ и҆знє-
13. могóша, а) и҆ не бѣ̀ помогáѧй. И҆ воззвáша къ
Гд҃ꙋ, внегдà скорбѣ́ти и҆̀мъ, и҆ ѿ нꙋ́ждъ и҆́хъ
14. спасè ѧ҆̂: И҆ и҆зведè ѧ҆̂ и҆зъ тмы̀, и҆ сѣ́ни смерт-
15. ныѧ, и҆ ᲂу҆́зы и҆́хъ растерзà. Да и҆сповѣ́дѧтсѧ
Гд҃еви ми́лѡсти є҆гѡ̀, и҆ чꙋдесà є҆гѡ̀ сынѡвѡ́мъ
16. человѣ́ческимъ. б) Ꙗ҆́кѡ сокрꙋшѝ вратà мѣ̑днаѧ,

мусѣли працювати въ оковахъ. Однако темнота, тѣнь смертна с. є. тѣнь найгустѣйша, яка въ адѣ або въ гробѣ находить ся, суть въ св. Письмѣ неразъ образами стану найбôльшого смутку и опущеня. Зри Пс. 22, 4. — **Нищетóю.** Въ найбôльшôмъ недостатку, при нужденнôмъ ледво выстарчаючôмъ поживленю. — **Желѣ́зомъ.** Желѣзными оковами. — Зри подôбне представленє неволи вавилоньскои Ис. 42, 7.; 49, 9.

11. **Ꙗ҆́кѡ преѡгорчи́ша** и пр. Така кара спала на Израильтянъ за тоє, що своимъ непослухомъ взглядомъ Бога и єго закона роздразнили Бога, побудили єго до гнѣву. **Словеса̀ Бж҃їѧ** с. є. Божй заповѣди и **совѣ́тъ Вы́шнѧгѡ** с. є. всѣ Божŷ обѣтницѣ и намѣры що до народа израильского, суть въ тôмъ стиху уособленŷ, немовъ бы они дôзнали зъ стороны непослушныхъ Израильтянъ зневаги и були ними роздразненŷ.

12. **И҆ смири́сѧ** и пр. Терпѣнями и нуждою були они усмиренŷ, ихъ упертôсть, непокоривôсть зôстала зломана, ихъ положенє стало ся безпорадне, безпомôчне.

13. **И҆ воззвáша** и пр. Зри выс. ст. 6.

14. **И҆ и҆зведè** и пр. Зри поясн. выс. ст. 10.

15. **Да и҆сповѣ́дѧтсѧ** и пр. Зри выс. ст. 8.

16. **Ꙗ҆́кѡ сокрꙋшѝ** и пр. Подôбнŷ выраженя находимъ Ис. 45, 2., где мѣдянŷ дверѣ и желѣзнŷ запоры,

---

а) 4. Ц р. 14, 26. б) Пс. 115, 7 ; Ис. 45, 2.; Наумъ 1, 13.

17. **ѝ верєѝ желѣ́зныѧ сломѝ. Воспрїѧ́тъ ѧ҆ ѿ пꙋтѝ**
беззако́нїѧ и҆́хъ: беззако́нїй бо ра́ди свои́хъ
18. **смири́шасѧ.** а) **Вса́кагѡ бра́шна возгнꙋша́сѧ дꙋ-**
ша̀ и҆́хъ, и҆ приближи́шасѧ до вра́тъ сме́ртныхъ.
19. **И҆ воззва́ша къ Гдⷭ҇ꙋ, внегда̀ скорбѣ́ти и҆̑мъ, и҆**

а) Іов. 33, 20.

засувы (**верєй**), означають великû въ дорозѣ стоячû перепоны. Ту есть бесѣда о освободженю, котре могло стати ся тôлько силою надприродною, а зрôвнане есть взяте зъ вязниць, замыканыхъ мѣдяными дверми и желѣзными засувами.

17. **Ѿ пꙋтѝ беззако́нїѧ и҆́хъ.** Дорогою беззаконія есть тая дорога, на котру спровадило ихъ беззаконіе, дорога грѣха, нужды, нещастя; зъ тои дороги спровадивъ ихъ Богъ, беручи ихъ въ свою опѣку. — **Беззако́нїй** и пр. Ихъ нужденный станъ, въ якôмъ находили ся а зъ якого ихъ Богъ выбавивъ, бувъ заслуженый; они бо були такъ пониженû задля своихъ беззаконій. — Мысль ст. 10 – 17 въ духовнôмъ значеню есть: грѣшникъ есть своими налогами и пороками звязаный немовъ желѣзными оковами, дѣлае свое земне житє нужденнымъ, нещастливымъ, и выставляе себе на утрату вѣчнои погибели. Зъ того свого нещастного положеня не може ôнъ самъ своими силами двигнути ся; но коли Бога о помôчь просить и съ Божою ласкою спôвдѣлае, ôтзыскуе назадъ свободу дѣтей Божихъ, стае ся праведнымъ и достойнымъ Божого благословенія въ тôмъ житю и будучôмъ.

18. **Вса́кагѡ бра́шна** и пр. Ôтъ сего ст. до ст. 20 подае псаломникъ третій примѣръ або образъ, представляючій терпѣня неволи вавилоньскои, порôвнуючи ихъ съ тяжкою хоробою, въ котрôй мае чоловѣкъ ôтразу, обриджене до всякои стравы и зближае ся уже **до вра́тъ сме́ртныхъ** с. е. до гробу.

19. **И҆ воззва́ша** и пр. Зри выс. ст. 6.

20. ѿ нꙋ́ждъ и҆́хъ спасѐ ѧ҆̀: [а] Посла̀ сло́во своѐ, и҆
21. и҆сцѣлѝ ѧ҆̀, и҆ и҆зба́ви ѧ҆̀ ѿ растлѣ́нїй и҆́хъ. Да
и҆сповѣ́дѧтсѧ Гдⷭ҇еви млⷭ҇ти є҆гѡ̀ и҆ чꙋдеса̀ є҆гѡ̀
22. сыновѡ́мъ человѣ́ческимъ: [б] И҆ да пожрꙋ́тъ
є҆мꙋ̀ же́ртвꙋ хвалы̀, и҆ да возвѣстѧ́тъ дѣла̀ є҆гѡ̀
23. въ ра́дости. Сходѧ́щїи въ мо́ре въ кораблѧ́хъ,

а) Прем. Сол 16, 12. б) Пс. 49. 14.; Пс. 115, 8.

---

20. **Посла̀ сло́во** и пр. Богъ выдавъ свôй приказъ и выбавивъ ихъ ôтъ погибели. Мысль ст. 18—20 въ духовнôмъ значеню єсть: цѣлый рôдъ чоловѣчій въ наслѣдокъ грѣха прародичей въ раю находивъ ся въ нуждѣ грѣховнôй, въ неласцѣ у Бога, засудженый на вѣчну погибель. И ото Богъ змиловавъ ся надъ нещастливымъ родомъ чоловѣчимъ и пôславъ свого Сына І. Христа, ôтвѣчне Слово, для нашого спасенія. (Іоа. 1, 14.) Смертельно хорымъ на душѣ єсть кождый грѣшникъ, котрый допустивъ ся тяжкого грѣха, и тôлько благодать Христова може єму привернути житє душевне и охоронити єго ôтъ вѣчнои погибели.

21. **Да и҆сповѣ́дѧтсѧ** и пр. Зри выс. ст. 8.

22. **И҆ да пожрꙋ́тъ** и пр. Єсть ту бесѣда або о самôй хвалѣ, походячôй зъ чистого, вдячного серця, котра єсть Богу наймилѣйшою жертвою, або о т. з. жертвѣ спасительнôй, приношенôй Богу на подяку за отриманî добродѣйства. О того рода жертвахъ зри Исх. 20, 24.— **Да возвѣстѧ́тъ** и пр. Нехай голосять, славять съ радостію Божî добродѣйства.

23. **Сходѧ́щїи** и пр. Ôтъ сего ст. до ст. 30 подає псаломникъ четвертый образъ або примѣръ, представляючій терпѣня неволи вавилоньскои, порôвнуючи ихъ съ небезпеченьствами на бурливôмъ морю, котре грозить корабельникамъ кождои хвили затопленємъ, но зъ котрыхъ выбавляє ихъ Богъ въ своєй всемогучости и милосердію. — **Творѧ́щїи** и пр. Котрî перепливають моря въ цѣляхъ торговельныхъ и иншихъ.

24. творѧ́щїи дѣ́ланїѧ въ вода́хъ мно́гихъ: [а] Ті́и
ви́дѣша дѣла̀ Гд҇на, и҆ чѹдеса̀ є҆гѡ̀ въ глѹбинѣ̀.
25. Речѐ, [б] и҆ ста̀ дѹ́хъ бѹ́ренъ, и҆ вознесо́шасѧ вѡ́л-
26. ны є҆гѡ̀. Восхо́дѧтъ до нб҃съ, и҆ низхо́дѧтъ до
27. бе́зднъ: дѹша̀ и҆́хъ въ ѕлы́хъ та́ѧше: [б] Смѧ-
то́шасѧ, подвиго́шасѧ ѩ҆́кѡ пїѧ́ный, и҆ всѧ̀ мѹ́-
28. дрость и҆́хъ поглощена̀ бы́сть. И҆ воззва́ша къ
Гд҇ѹ, внегда̀ скорбѣ́ти и҆̀мъ, и҆ ѿ нѹ́ждъ и҆́хъ
29. и҆зведѐ ѧ҆̀: [в] И҆ повелѣ̀ бѹ́ри, и҆ ста̀ въ тишинѹ̀,

а) Сір. 43, 26. б) Іона 1, 4.; Мат. 8, 24. б) Пс. 29, 14.; Єзек. 7, 26. в) Мат. 14, 32

24. **Ті́и ви́дѣша** и пр. Они були свѣдками чудесного выбавленя зъ бури морскои. Або: они видять Божу всемогучôсть, котра пôдносить бурю на мори и туюжє успокоює (зри сл. ст.).

25. **Речѐ.** Богъ повелѣвъ. — **И҆ ста̀** и пр. На одно слово Боже станула (повстала) буря мовъ Божій слуга.

26. **Восхо́дѧтъ** и пр. Пôдметомъ суть ту мореплавцѣ, котрыхъ въ часѣ бурѣ пôдносять высоко волны морскû, то знову въ долину спускаютъ. — **Дѹша̀** и пр. Тревога и крайнє небезпеченьство смерти позбавили ихъ всякои ôтваги и надѣи на спасеніє; они омлѣвали зъ страху.

27. **Смѧто́шасѧ.** Мореплавцѣ затревожили ся. — **Подвиго́шасѧ ѩ҆́кѡ пїѧ́ный.** Киданû бурею и волнами морскими на всѣ стороны суть они подôбнû до піяного чоловѣка, котрый хитає ся въ своимъ ходѣ, не знаючи, що съ нимъ и около него дѣє ся. — **Всѧ̀ мѹ́дрость** и пр. Хитають ся не лишь ихъ ноги но такожь ихъ умъ, и всяка ихъ мудрôсть с. є. штука и бѣглôсть въ кермованю кораблемъ стає ся безпомôчною и безрадною.

28. **И҆ воззва́ша** и пр. Зри выс. ст. 6.

29. **Ста̀ въ тишинѹ̀.** Буря успокоила ся, настала тишина на морю. — **Во́лны є҆гѡ̀.** Се є҆гѡ̀ ôтносить ся до моря, о котрôмъ есть бесѣда ст. 23.

30. **и҆ ᲂу҆молко́ша во́лны є҆гѡ̀. И҆ возвесели́шасѧ, ꙗ҆́кѡ**
ᲂу҆молко́ша, и҆ наста́ви ѧ҆̀ въ приста́нище хотѣ́-
31. **нїѧ своегѡ̀. Да и҆сповѣ́дѧтсѧ Гд҇еви ми́лѡсти**
є҆гѡ̀, и҆ чꙋдеса̀ є҆гѡ̀ сыновѡ́мъ человѣ́ческимъ.
32. **Да вознесꙋ́тъ є҆го̀ въ це́ркви людстѣ́й, и҆ на сѣ-**
33. **да́лищи ста́рецъ восхва́лѧтъ є҆го̀. Положи́лъ є҆́сть**
рѣ́ки въ пꙋсты́ню, и҆ и҆схо́дища вѡдна́ѧ въ жа́ж-

---

30. **Возвесели́шасѧ.** Мореплавцѣ. — **Ꙗ҆́кѡ ᲂу҆молко́ша.** Понеже волны успокоили ся. — **Наста́ви ѧ҆̀.** Спровадивъ, привѣвъ ихъ. — **Въ приста́нище** и пр. До пристани, до котрой прибути бажали. — Мысль ст. 23—30 въ духовнôмъ значеню есть: мы всѣ есьмо подôбнû до мореплавцѣвъ; мы бо есьмо на бурливôмъ морю житя выставленû на многû небезпеченьства тѣла и душѣ, доки не дôстанемъ ся до пристани вѣчного спасенія.

31. **Да и҆сповѣ́дѧтсѧ** и пр. Зри выс. ст. 8.

32. **Да вознесꙋ́тъ є҆го̀.** Нехай величають его. — **Въ це́ркви людстѣ́й** и пр. Пôдъ церквою або зôбранемъ людей або народа можна ту розумѣти часъ публичного богослуженя въ святынѣ, а пôдъ сѣдалищемъ старцѣвъ раду старшины народа; въ загалѣ же здае ся ту псаломникъ говорити о людяхъ такъ нисшого якъ и высшого стану безъ рôжницѣ. Зр. Пс. 118, 46.

33. **Положи́лъ** и пр. Псаломникъ описуе Боже всемогуче правлѣне въ загалѣ надъ народами и краями, а въ особенности надъ Палестиною и еи мешканцями-Израильтянами. Богъ есть всемогучій и може землю богату въ воду и плодовиту замѣнити въ пустыню або въ сôльну, неурожайну почву, якъ се здѣлавъ съ Содомою и Гоморою; Богъ може также замѣнити пустыню въ землю богату въ воду и плодовиту (ст. 33—35). Такъ вылюднивъ и опустошивъ Богъ нашу землю задля нашихъ грѣхôвъ, но потôмъ змиловавши ся надъ нами, давъ намъ вернути до нашои ôтчины, благословлячи насъ тутъ богатыми плодами земными и всякимъ

34. ждꙋ: [а] Зе́млю плодоно́снꙋю въ сла́ность, ѿ
35. ѕло́бы живꙋ́щихъ на не́й. [б] Положи́лъ є҆́сть пꙋ-
сты́ню въ є҆зе́ра вѡдна́ѧ, и҆ зе́млю безво́днꙋю въ
36. и҆схо́дища вѡдна́ѧ. И҆ населѝ та́мо а҆́лчꙋщыѧ, и҆
37. соста́виша гра́ды ѡ҆би́телны: И҆ насѣ́ѧша се́ла,
и҆ насади́ша вїногра́ды, и҆ сотвори́ша пло́дъ жи́-

а) 3 Цар. 17, 1. б) Ис. 41, 18

добромъ, а такожь численнымъ потомствомъ (ст. 34—38), пôдчасъ коли мы въ неволѣ находили ся въ найбôльшôй нуждѣ и пониженю (ст. 39. 40.). — Allioli подає до ст. 33-38 въ духовнôмъ значеню таке поясненє: Св. Августинъ и Єронимъ ôтносять тû слова до жидôвскои синаґоґи и до Церкви зôбранои зъ поганъ. Синаґоґа була зъ початку богатою въ воду, пôзнѣйше же стала ся суха, высохла; Церковь же Христова була зъ початку мала и незначна, но съ часомъ стала ся она плодовитою и богатою въ живу воду. Мы жіємъ отже въ тôй Церквѣ звогченôй Божою водою (Іоан. 4, 10.); однако стережѣмъ ся, щобы мы зъ власнои вины не попали ся въ посуху и безплоднôсть жидôвъ; а коли зôпсутє нашого серця вздержало спасительный бѣгъ живои воды св. Духа, то звернѣмъ нашû очи на доброту и могучôсть того, котрый може пустынѣ замѣнити въ моря а суху землю въ жерела.

34. **Въ сла́ность.** Сôльна земля єсть неплодовита. Зри Быт. 13, 10; Второз. 29, 23.; Суд. 9, 45.— **Ѿ ѕло́бы** и пр. Задля безбожности єи мешканцѣвъ.

36. **А҆́лчꙋщыѧ.** С. є. Израильтянъ, находячихъ ся въ неволѣ въ найбôльшôй нуждѣ и горю. — **Ѡ҆би́телны.** Придатнû до мешканя и заспокоюваня всѣхъ потребъ житя.

37. **Се́ла.** Поля. — **Пло́дъ жи́тенъ.** Всякого рода збôже.

38. тенъ. И҆ благослови̑ ѧ҆̀ и҆ оу҆мно́жишасѧ ѕѣлѡ̀,
39. и҆ скоты̀ и҆́хъ не оу҆ма́ли. [а] И҆ оу҆ма́лишасѧ и҆
ѡ҆ѕло́бишасѧ ѿ ско́рби ѕѡ́лъ и҆ болѣ́зни. [б]
40. И҆злїѧ́сѧ оу҆ничиже́нїе на кнѧ́зи и҆́хъ, и҆ ѡ҆блазнѝ
41. ѧ҆̀ по непрохо́днѣй, а҆ не по пꙋтѝ. [в] И҆ помо́же
оу҆бо́гꙋ ѿ нищеты̀, и҆ положѝ ꙗ҆́кѡ ѻ҆́вцы ѻ҆те́чествїѧ.
42. [г] Оу҆́зрѧтъ пра́вїи, и҆ возвеселѧ́тсѧ, [д] и҆

а) Пс. 43, 26. б) Іов. 12, 21. в) 1. Цар. 2. 8. г) Іов 22, 19. д) Іов. 5, 12.

---

38. **Скоты̀ и҆́хъ не оу҆ма́ли.** Богъ давъ, що ихъ худоба розмножувала ся, не уменьшуючи ся черезъ заразу або черезъ яке инше нещастє.

39. **И҆ оу҆ма́лишасѧ** и пр. Псаломникъ описує нужду и пониженє Израильтянъ въ часѣ неволи вавилоньскои, щобы тымъ бôльше пôднести Божу доброту въ выбавленю Израильтянъ зъ тои неволи, и щастє, якого дôзнали Израильтяне по тôмъ выбавленю.

40. **И҆злїѧ́сѧ** и пр. На князѣвъ израильскихъ вылявъ Богъ свôй гнѣвъ, укаравъ ихъ ганьбою и нуждою въ неволѣ, котру подѣляли съ своимъ нещастливымъ народомъ. — **Ѡ҆блазнѝ.** Въ блудъ впровадивъ, давъ имъ блукати ся. Князѣ израильскѝ, котрѝ вразъ съ Израильтянами стогнали пôдъ ярмомъ неволи вавилоньскои, блукали ся вразъ съ ними по чужихъ краяхъ. — **По непрохо́днѣй.** По пустынѣ, позбавленôй дорôгъ, повнôй всякихъ перешкодъ и небезпеченьствъ.

41. **Оу҆бо́гꙋ.** Маютъ ту розумѣти ся Израильтяне, гнобленѝ и переслѣдованѝ могучими поганами. Зр. Пс. 9, 29. — **Положѝ** и пр. Богъ здѣлавъ ихъ родины подôбными до стадъ овецъ с. є. розмноживъ ихъ немовъ стада овецъ. Численне потомство було въ тогдашныхъ часахъ найпевнѣйшою ознакою Божого благословеня и ласки.

42. **Оу҆́зрѧтъ** и пр. Тїи Божѝ добродѣйства будутъ для праведныхъ с. є. для Израильтянъ ободренємъ и потѣхою, пôдчасъ коли погане, котрѝ такого щастя

43. **всѧ́кое беззако́нїе загради́тъ ᲂу҆ста̀ своѧ̀.** [a] **Кто̀ премꙋ́дръ и҆ сохрани́тъ сїѧ̑? и҆ ᲂу҆разꙋмѣ́ютъ ми́лѡсти Гдⷭ҇ни.**

Псало́мъ 107.

(Євр. 108.)— Пѣснь похвальна въ честь Божого милосердія и доброты.

1. Пѣ́снь ѱало́мъ Дв҃дꙋ.

---

[a] Второз. 32, 29.; Єрем. 9, 12.

Израильтянъ николи не припускали, уважаючи тоєже за рѣчь неможливу, зôстануть завстыдженѝ и замовкнуть зъ встыду и зависти.

43. **Кто̀ премꙋ́дръ** и пр. Кто розважає Божѝ дороги, видимѝ въ исторіи всѣхъ народôвъ и свого власного житя? -- Кто се дѣлає, той мусить пôзнати и подивляти величину Божого милосердія и ласки.

1. **Пѣснь** и пр. Сей псаломъ складає ся зъ двохъ псалмôвъ, а то зъ Пс. 56, 8—12 и Пс. 59, 7 — 14. Чи Давидъ уложивъ сей псаломъ зъ нагоды другого, впрочемъ неизвѣстного военного похода противъ Идумейцямъ, або нарочно для цѣлей литургичныхъ, се не дасть ся близше означити; въ другôмъ случаю належало бы пôдъ Идумейцями розумѣти всѣхъ поганъ, а тогда бувъ бы сей псаломъ молитвою народа о постоянне посѣдане земли хананейскои и о побѣду надъ всѣми ворогами. Хôдъ гадокъ сего псалма єсть слѣдуючій: Псаломникъ обѣцює славити Бога задля спасенія (ст. 7) всѣхъ народôвъ (ст. 4) черезъ милосердіє и истину (ст. 5); се спасеніє стане ся, понеже Богъ прирѣкъ, що народы (ст. 10) злучать ся съ єго народомъ (ст. 8. 9.) и що поганьство буде побѣджене (ст. 11).

2. Гото́во а) се́рдце моѐ Бж҃е, гото́во се́рдце моѐ:
3. воспою̀ и҆ пою̀ въ сла́вѣ мое́й. Воста́ни сла́ва
моѧ̀, воста́ни ѱалтı́рю и҆ гѹ́сли: воста́нѹ ра́нѡ.
4. И҆сповѣ́мсѧ тебѣ̀ въ лю́дехъ Г҃ди, пою̀ тебѣ̀ въ
5. ѩ҆зы́цѣхъ. б) Ꙗ҆́кѡ ве́лїѧ верхѹ̀ нб҃съ ми́лость
6. твоѧ̀, и҆ до ѡ҆́блакъ и҆́стина твоѧ̀. в) Вознеси́сѧ
на нб҃са̀ Бж҃е, и҆ по всей земли̇̀ сла́ва твоѧ̀. г)
7. Ꙗ҆́кѡ да и҆зба́вѧтсѧ возлю́бленнїи твоѝ, спасѝ
8. десни́цею твое́ю, и҆ ѹ҆слы́ши мѧ̀ д) Бг҃ъ возглаго́ла
ко ст҃ѣ́мъ свое́мъ: вознесѹ́сѧ и҆ раздѣлю̀
9. Сїкі́мѹ, и҆ ѹ҆до́ль селе́нїй размѣ́рю. е) Мо́й є҆́сть
Галаа́дъ, и҆ мо́й є҆́сть Манассі́й, и҆ Є҆фре́мъ застѹплє́нїє
10. главы̀ моеѧ̀: Ї҆ѹ́да ца́рь мо́й, Мѡа́въ
коно́въ ѹ҆пова́нїѧ моегѡ̀: на Ї҆дѹме́ю наложѹ̀
сапо́гъ мо́й: мнѣ̀ и҆нопле́менницы покори́шасѧ. ж)
11. Ктò введе́тъ мѧ̀ въ гра́дъ ѡ҆гражде́нїѧ? и҆лѝ
12. ктò наста́витъ мѧ̀ до Ї҆дѹме́и? ѕ) Не ты́ ли
Бж҃е ѿри́нѹвый на́съ, и҆ не и҆зы́деши Бж҃е въ си́лахъ
13. на́шихъ? Да́ждь на́мъ по́мощь ѿ ско́рби:
14. и҆ сѹ́єтно спасе́нїє человѣ́ческо: з) Ѡ҆ Бз҃ѣ сотвори́мъ
си́лѹ: и҆ то́й ѹ҆ничижи́тъ враги̇̀ на́шѧ.

Псало́мъ 108.

(Євр. 109.) — Судьба ворогôвъ Давида.

Въ коне́цъ, Ѱало́мъ Дв҃дѹ.

а) Пс. 56, 8. б) Пс. 35, 6. в) Пс. 56, 6 г) Пс. 59, 7. д) Пс. 59, 8. е) Пс. 59, 9. ж) Пс. 59, 11. ѕ) Пс. 59, 12 з) Пс. 59, 14.

---

2. **Гото́во** и пр. Ôтъ сего ст. до ст. 6 зри поясненя Пс. 56, 8—12.

7. **Ꙗ҆́кѡ да и҆зба́вѧтсѧ** и пр. Ôтъ сего ст. до ст. 14 зри поясненя Пс. 59, 7—14.

Въ коне́цъ. Зри Пс. 4, 1. — Сей псаломъ належитъ ôтнести до часôвъ Сауловогo переслѣдованя. Въ тôмъ

1. 2. **Бж҃е хвалы̀ моеѧ̀ не премолчи̑: [а] Ꙗ҆́кѡ ѹ҆ста̀**
грѣ́шнича и҆ ѹ҆ста̀ льсти́вагѡ на мѧ̀ ѿверзо́ша-
3. **сѧ, глаго́лаша на мѧ̀ ꙗ҆зы́комъ льсти́вымъ: И҆**
словесы̀ ненави́стными ѡ҆быдо́ша мѧ̀, и҆ бра́шасѧ
4. **съ мно́ю тꙋ́не. [б] Вмѣ́стѡ є҆́же люби́ти мѧ̀ ѡ҆-**

а) Марк. 14, 56. б Пс. 119, 7.; Іоа. 8, 40.

псалмѣ жалує ся псаломникъ на невдячнôсть и зраду лживыхъ другôвъ, якъ такожь на переслѣдоване зъ стороны ворогôвъ, и просить Бога о ихъ укаране (2—20.); поручає ея опѣцѣ Божôй, описує свою журбу, просить о помôчь и обѣцює вдячнôсть. Се, що Давидъ въ тôмъ псалмѣ предсказує о своихъ ворогахъ, а въ особенности о однôмъ зъ нихъ (имовѣрно о Доику (1. Цар. 21, 7.), єсть въ высшôмъ значеню пророцтвомъ Христовымъ противъ ворогôвъ єго царства, особливо же противъ Юды. (Дѣян. Ап. 1, 20.; Іоан. 17, 12.) Христіянинъ може сей псаломъ ôтмавляти въ имени Церкви и славити нимъ Божу справедливôсть, съ якою Богъ карає своихъ непоправныхъ ворогôвъ.

1. **Бж҃е хвалы̀** и пр. Псаломникъ въ свѣдомости своєи невинности, просить Бога, щобы довше не укрывавъ єго хвалы с. є. щобы показавъ передъ цѣлымъ свѣтомъ, що ôнъ єсть невинный, що не тяжать на нимъ ти̂ провины, о яки̂ єго вороги посуджують. (Ст. 2—3.) Въ ôтношеню до І. Христа такими ворогами клеветниками и зрадниками були книжники, фарисеѣ, жиды, котри̂ ненавидѣли єго и старали ся пôдôйти єго на якôмъ словѣ, щобы пôзнѣйше могли єго погубити. Засудъ смерти зôставъ выданый на І. Христа на основѣ клеветъ и ложей тыхъ єго ворогôвъ.

3. **Словесы̀** и пр Бесѣдами повными ненависти зъ всѣхъ сторôнъ мене напастовали.—**Бра́шасѧ** и пр. Боролы ся противъ мене безъ причины, въ ничôмъ ôтъ мене не скривджени̂.

4. **Вмѣ́сто є҆́же** и пр. Вороги Христови̂ замѣсть оказовати І. Христу любовь, почесть и вдячнôсть за єго

5. **болга́хꙋ мѧ̀, а҆́зъ же моли́хсѧ. [а] И҆ положи́ша
на мѧ̀ ѕла̑ѧ за блага̑ѧ, и҆ ненави́сть за возлю-**
6. **бле́нїе моѐ. [б] Поста́ви на него̀ грѣ́шника, и҆**

а) Пс. 34, 12.; Єрем. 18, 20. б) Іов. 17, 8.

милосердіє и Божу науку, ненавидѣли єго, обвиняли єго и наставали на єго житє. Зри Іоан. 8, 40. — **А҆́зъ же моли́хсѧ.** Такъ чинивъ Давидъ; такъ чинивъ І. Христосъ єще на крестѣ, даючи намъ примѣръ и науку, що мы довжнӣ супротивъ клеветъ и ненависти людей шукати потѣхи и помочи въ молитвѣ, прощаючи ворогамъ ихъ провины.

5. **И҆ положи́ша** и пр. Що Саулъ и его приверженцѣ ôтплачовали ся злымъ за доброє, а ненавистею за любовь, о тôмъ подає намъ 1. кн. Цар. много доказôвъ. Такожь І. Христу ôтплатили жиды за многӣ уздоровленя ранами, за житє духовне смертію тѣлесною, прибиваючи єго до креста.

6. **Поста́ви** и пр. Давидъ, представивши своє сумне положенє, взыває Божои пôмсты на своихъ ворогôвъ, проклинаючи передовсемъ найгôршого зъ нихъ, представителя всѣхъ прочихъ ворогôвъ (Доика). Давидъ взыває Бога, щобы поставивъ противъ него діявола яко обвинителя, щобы сей єго ворогъ выйшовъ зъ суду яко осудженый и непомилованый (ст. 6—7), щобы бувъ укараный предвчасною смертію и щобы єго дѣти и єго вдова дôстали ся въ найбôльшу нужду (ст. 8—10); єго майно нехай по єго смерти впаде въ руки лихвярѣвъ; єго дѣти нехай остануть безъ помочи. нехай погинуть, и такъ нехай счезне єго рôдъ (ст. 11—13). — **Дїа́волъ.** Євр. слово satan значить — противникъ, гонитель, обвинитель; ту означає оно діявола, злого духа (зр. Іов. 1, 6). Скоро бо въ тôмъ псалмѣ єсть бесѣда о Божôмъ судѣ, то пôдъ евр. satan маємъ розумѣти діявола, обвинителя людей передъ Богомъ (Зах. 3, 1—2) Пôдъ словомъ **грѣ́шникъ** въ тôмъ стиху, якъ на се вказує параллелизмъ, треба розумѣти такожь діявола.—**Да ста́нетъ**

7. **діа́волъ да ста́нетъ ѡ҆деснꙋ́ю є҆гѡ̀. Внегда̀ сꙋ-**
ди́тисѧ є҆мꙋ̀ да и҆зы́детъ ѡ҆сꙋжде́нъ, и҆ моли́тва
8. **є҆гѡ̀ да бꙋ́детъ въ грѣ́хъ. [a] Да бꙋ́дꙋтъ дні́е**
є҆гѡ̀ ма́ли, и҆ є҆пі́скопстко є҆гѡ̀ да прїи́метъ и҆́нъ.

а) Іоа. 17, 12.; Дѣ Ап. 1, 20.

ѡ҆деснꙋ́ю є҆гѡ̀. С. є. нехай буде его обвинителемъ; передъ судомъ бо стоявъ обвинитель (Іов. 30, 12; Зах. 3, 1—2) и оборонця (ст. 31; Пс. 15, 9) по правôй сторонѣ обжалованого. — Проклоны, выражени̂ въ тôмъ псалмѣ ст. 6—19, не суть властивыми проклонами, походячими зъ мстивого серця; такого бо серця не мавъ Давидъ (ст. 4. 5); тіи проклоны суть радше пророцтвами о карахъ, яки̂ мають спасти на лютыхъ ворогôвъ (на Доика), переслѣдуючихъ невинного Давида, — а въ дальшôмъ значеню на всѣхъ непоправныхъ грѣшникôвъ, ворогôвъ Божихъ, котрымъ Богъ грозить карами въ своимъ законѣ. Зри Пс. 5, 11.—Въ высшôмъ же значеню выражає тутъ Давидъ пророцтво о Юдѣ, предателю І Христа, начальнику тыхъ, що пôймали Спасителя (Дѣян. 1, 16), и въ формѣ проклонôвъ предсказує судьбу, яка мала Юду подыбати.

7. **Моли́тва** и пр. Молитва о помилованє; така молитва нехай судію єще бôльше розгнѣває, нехай побôльшить вину и кару молячого ся; наколи бо кто молить ся до Бога о помилованє безъ покоры и щирости, не въ цѣли одержаня назадъ Божои ласки и прощеня, не въ цѣли статочного свого наверненя и поправы житя, а тôлько зъ природнои боязни передъ карою, пôдчасъ коли ôнъ въ душѣ остає затвердѣлымъ, то така его молитва збôльшає его вину. Такъ и Юда, предатель І. Христа, выйшовъ зъ того житя осудженый (Іоан. 17, 12); молитва єго була нещира, безъ надѣи прощеня, и тому стягнула на него тымъ бôльшій гнѣвъ Божій; ôнъ скôнчивъ самоубійствомъ. (Мат. 27, 4. 5.)

8. **Да бꙋ́дꙋтъ** и пр. Нехай згине предвчасною смертію; се случило ся Юдѣ, котрый умеръ насильною смертію.—**Є҆пі́скопство** и пр. Євр. слово, переведене ту

9. а) **Да бꙋ́дꙋтъ сы́нове є̂гѡ̀ си́ри, и̂ жена̀ є̂гѡ̀**
10. **вдова̀.** б) **Дви́жꙋщесѧ да преселѧтсѧ сы́ноке є̂гѡ̀**
и̂ воспро́сѧтъ, да и̂згна́ни бꙋ́дꙋтъ и̂зъ домѡ́въ
11. **свои́хъ.** в) **Да взы́щетъ заимода́вецъ гсѧ̑, є̂ли̑-**
ка сꙋ̑ть є̂гѡ̀: и̂ да восхи́тѧтъ чꙋжді́и трꙋды̀

а) Второз. 28, 32. б) Іов. 20, 10. в) Второз. 28, 43.

черезъ епископство, походить зъ дѣеслова, означаючого: надзирати, доглядати, и означає власть верховну, урядъ начальничій. Доикъ бувъ верховнымъ дозорцею пастухôвъ царя Саула (1. Цар. 21, 7.) Въ высшôмъ значеню єсть ту выражене пророцтво, на котре покликує ся св. Петръ (Дѣян. 1, 20), представляючи яко рѣчь конечну, щобы на мѣстци Юды зôставъ поставленый кто иншій, котрый бы обнявъ по нимъ епископство с. є. апостольство.

9. **Да бꙋ́дꙋтъ** и пр. Въ буквальнôмъ значеню описує ся (ст. 9—15) сумна судьба Доика по утратѣ его уряду. Съ утратою бо уряду бувъ густо-часто полученый соромный конець житя, забранє майна и велика нужда, въ якôй оставала ся родина такого чоловѣка позбавленого свого уряду. — Въ отношеню до Юды, то пôсля св. Іоана Золот., Евтимія, Теодорета, Юда Искар. не мавъ жѣнки; тожь предсказана тутъ кара ôтносить ся до народа израильского, котрыхъ дни по смерти І. Христа були короткѝ, понеже небавомъ по ней наступило збуренє Єрусалима, въ наслѣдокъ чого лишило ся много вдôвъ и сирôтъ; або можемъ тую кару ôтнести до Израильтянъ яко дѣтей синагоги; по збуреню бо Єрусалима черезъ Римлянъ синагоґа стала вдовицею а Израильтяне сиротами.

10. **Дви́жꙋщесѧ** и пр. Єго дѣти нехай дрожачи зъ страху безнастанно блукають ся зъ одного мѣстця до другого, просячи милостыни, нехай ихъ выженуть зъ власныхъ домôвъ Всё тоє докладно сповнило ся на жидахъ по збуреню Єрусалима.

11. **Да взы́щетъ** и пр. Лихварѣ нехай ужіють всѣхъ способôвъ, щобы прійти въ посѣданє его майна; люди чужѝ нехай заберуть всѣ его добра, котрѝ ôнъ працею, трудомъ собѣ придбавъ. Въ часѣ збуреня Єру-

12. є҆гѡ̀. Да не бꙋ́детъ є҆мꙋ̀ застꙋ́пника, нижѐ да
13. бꙋ́детъ ѹ҆щедрѧ́ѧй сироты̀ є҆гѡ̀: а) Да бꙋ́дꙋтъ
чⷣа є҆гѡ̀ въ погꙋбле́нїе, въ ро́дѣ є҆ди́номъ да
14. потреби́тсѧ и҆̑мѧ є҆гѡ̀. б) Да воспомѧне́тсѧ без-
законїе ѻ҆те́цъ є҆гѡ̀ предъ Гⷣемъ, в) и҆ грѣ́хъ
15. ма́тере є҆гѡ̀ да не ѡ҆чи́ститсѧ. г) Да бꙋ́дꙋтъ
предъ Гⷣемъ вы́нꙋ, и҆ да потреби́тсѧ ѿ земли̂

а) Исх. 20, 5 ; Іов. 18, 19.; Пс. 14, 22. б) Исх. 20, 5. в) Єр. 18, 23. г) Притч. 10, 7. ; Мат. 27, 25

салима жовнѣри римски̂ такъ дуже перетрясали майно жидôвъ, що неразъ навѣть сѣкли трупы ихъ надѣючи ся, що найдуть въ ихъ внутрѣ поглочене золото. О тôмъ пише Іосифъ Фляв. de bel. jud. l. 6. c. 15.

12. **Да не бꙋ́детъ** и пр. Въ ôтношеню до жидôвъ: Нехай будуть яко изверги и явни̂ вороги цѣлого рода людского ненавиджени̂; они и ихъ сироты нехай не находять у никого нѣ помочи нѣ милосердія.

13. **Да бꙋ́дꙋтъ** и пр. Въ ôтношеню до жидôвъ: Нехай погибнуть ихъ дѣти, а имя ихъ нехай згине въ однôмъ поколѣню. Числячи поколѣнє по 40 лѣтъ, можемъ сказати, що се проклятіє сповнило ся точно на народѣ жидôвскôмъ по смерти Христовôй.

14. **Да воспомѧне́тсѧ** и пр. Сей ст. и ст. 15 ôтносить ся до Исх. 20, 5.; той, котрого псаломникъ проклинає (Доикъ, вороги Давида и І. Христа), має покутовати єще за грѣхи своихъ родичей. Уже тіи єго родичѣ були безбожни̂; ôнъ свою злобу немовъ одѣдичивъ по своихъ родичахъ; ôнъ въ тôй злобѣ наслѣдовавъ ихъ, а навѣть ихъ перевысшивъ. Наколи бы отже мали жити єго потомки, тогда наслѣдовали бы они своихъ отцѣвъ, и въ той спосôбъ повставъ бы рôдъ найгôршій, погруженый въ беззаконіяхъ; сему нехай Богъ запобѣжить черезъ выгубленє тыхъ грѣшныхъ потомкôвъ. — **Грѣ́хъ ма́тере** и пр. Єсть се повторенє попередныхъ слôвъ сего стиха. — **Да не ѡ҆чи́ститсѧ.** Нехай не буде зглядженымъ, ôтпущенымъ.

15. **Да бꙋ́дꙋтъ** и пр. Грѣхи его предкôвъ нехай Богъ має всегда (**вы́нꙋ**) передъ очима, немовъ на памя-

16. **пáмѧть и҆́хъ. а) Занéже не помѧнꙋ̀ сотвори́ти
ми́лость, и҆ погнà человѣ́ка ни́ща и҆ ѹ҆бо́га и҆
17. ѹ҆милéна сéрдцемъ ѹ҆мертви́ти. б) И҆ возлюбѝ
клѧ́твꙋ, и҆ пріи́детъ є҆мꙋ̀: и҆ не восхотѣ̀ благо-
18. словéніѧ, и҆ ѹ҆дали́тсѧ ѿ негѡ̀. И҆ ѡ҆блечéсѧ въ
клѧ́твꙋ ꙗ҆́кѡ въ ри́зꙋ, и҆ вни́де ꙗ҆́кѡ водà въ
19. ѹ҆тро́бꙋ є҆гѡ̀, и҆ ꙗ҆́кѡ є҆лéй въ кѡ́сти є҆гѡ̀: Да
бꙋ́детъ є҆мꙋ̀ ꙗ҆́кѡ ри́за, въ ню́же ѡ҆блачи́тсѧ, и҆**

а) Іов. 24, 20.; Як 2, 13. б) Притч. 11, 27.; Прем. Сол. 1, 13.

ти, щобы не перестававъ ихъ карати. — **Пáмѧть и҆́хъ,** Грѣшныхъ потомкôвъ.

16. **Занéже** и пр. Всё тоє нехай стане ся ворогови Давида яко заплата за єго жорстокôсть взглядомъ него, позбавленого всякои помочи, котрого ôнъ переслѣдовавъ и хотѣвъ убити. — **Ѹ҆милéна сéрдцемъ.** Засмученого въ душѣ. — Въ высшôмъ значеню ôтносить ся сей стихъ до І. Христа, котрый будучи самъ убогій, проповѣдавъ убогимъ своє євангеліє, дôзнаючи зъ стороны ворогôвъ ненависти и переслѣдованя, котрî єго засмучовали ажь до смерти; найболеснѣйшимъ же було для І. Христа се, що до тыхъ ворогôвъ належавъ навѣть одинъ зь єго ученикôвъ, котрый продавъ єго.

17. **И҆ возлюбѝ** и пр. Ôнъ проклинавъ убогого, то нехай проклôнъ спаде на него; нехай не дôзнає николи благословенія, котрого убогому ôтказовавъ. Або: ôнъ любивъ беззаконіє, яке буває каране проклономъ, нещастємъ, тому нехай проклôнъ, нещастє спаде на него. Въ высшôмъ значеню ôтносить св. Августинъ сей стихъ до слôвъ жидôвъ, котрî кричали: **Кро́вь є҆гѡ̀ на на́съ и҆ на ча́дѣхъ на́шихъ.** (Мат. 27, 25.).

18 **И҆ ѡ҆блечéсѧ** и пр. Для ворога було проклинанє чимсь такъ звычайнымъ якъ ношенє одежи; ôнъ пивъ проклоны киданî противъ мене якъ воду (Іов. 15, 16); проклôнъ наповнивъ єго внутро якъ єлей, котрый при втираню доходить ажь до костей чоловѣка; за кару за

20. **ꙗ҆́кѡ пѡ́ѧсъ, и҆́мже вы́нꙋ ѡ҆поѧсꙋ́етсѧ. Сїѐ дѣ́ло**
ѡ҆болга́ющихъ мѧ̀ ѹ҆ Гд҇а, и҆ глаго́лющихъ лꙋ-
21. **ка̑вал на дꙋ́шꙋ мою̀. И҆ ты̀ Гд҇и Гд҇и сотворѝ**
со мно́ю и҆́мене ра́ди твоегѡ̀, ꙗ҆́кѡ бла́га ми́-
22. **лость твоѧ̀: И҆зба́ви мѧ̀, ꙗ҆́кѡ ни́щъ и҆ ѹ҆бо́гъ**
є҆́смь а҆́зъ, и҆ се́рдце моѐ смѧте́сѧ внꙋ́трь менѐ.
23. a) **ꙗ҆́кѡ сѣ́нь, внегда̀ ѹ҆клони́тисѧ є҆́й, ѿѧ́хсѧ:**

---

a) Іов. 14, 2.; Пс. 143, 4.

тоє (ст. 19.) нехай досягне єго Боже проклятіє и нехай зъ всѣхъ сторôнъ приляже до него якъ одежа, нехай стисне єго якъ поясъ, котрымъ всегда оперезує ся.

20. **Сїѐ дѣ́ло** и пр. С. є. такій наслѣдокъ дѣла, така заплата, нагорода ôтъ Бога (**ѹ҆ Гд҇а**) належить ся всѣмъ, котрî очернюють мене, закидують менѣ ложнî рѣчи, щобы мене погубити.

21. **Сотвори̂ со мно́ю.** Въ мысли додати треба: милôсть. — **И҆́мене ра́ди твоегѡ̀.** Для твоеи хвалы; або: понеже твоє имя (Богъ милостивый) того домагає ся. — **ꙗ҆́кѡ бла́га ми́лость твоѧ̀.** Понеже твоє милосердіє єсть внѣшнымъ объявомъ твоеи доброты.

22. **Ни́щъ и҆ ѹ҆бо́гъ.** Лишеный всего до житя потребного, опущеный ôтъ пріятелей. Зр 1. Цар. 25, 8 — **Се́рдце** и пр. Смутокъ и болѣзнь переймають мою душу. Въ ôтношеню до І. Христа зри слова Христовû Мат. 26, 38. Такожь можемъ тутъ мати на гадцѣ хвилю, коли Господь молячи ся въ огородѣ оливнôмъ, ôтъ боязни и смутку кровавымъ потомъ заливавъ ся.

23. **ꙗ҆́кѡ сѣ́нь** и пр. Тѣнь стає ся при заходѣ сонця щоразъ слабша, ажь въ кôнци гине въ темнотѣ; такъ само щоразъ усильнѣйше настають вороги на житє псаломника, щобы смерть єго приспѣшити. Або: якъ тѣнь счезає житє псаломника пôдъ вплывомъ всякихъ терпѣній. — **Стрѧсо́хсѧ** и пр. Саранча, вѣтромъ ту и тамъ кидана або людьми зъ дерева стрясана, єсть образомъ безборонного псаломника, не маючого спокою передъ своими гонителями. Въ ôтношеню до І. Христа

24. стрѧсо́хсѧ ꙗ҆́кѡ прꙋ́зи. Кѡлѣ́на моѧ̀ и҆знемо-
го́ста ѿ поста̀, и҆ пло́ть моѧ̀ и҆змѣни́сѧ є҆лє́а
25. ра́ди. а) И҆ а҆́зъ бы́хъ поноше́нїє и҆̀мъ: ви́дѣша
26. мѧ̀, покива́ша глава́ми свои́ми. Помозѝ мнѣ̀
Гдⷭ҇и Бж҃е мо́й, и҆ спасѝ мѧ̀ по ми́лости твое́й:
27. б) И҆ да разꙋмѣ́ютъ, ꙗ҆́кѡ рꙋка̀ твоѧ̀ сїѧ̀, и҆ ты̀

а) Пс. 21, 8 ; Мат. 27, 29. б) Пс. 63, 10.

можемъ сказати, що его перекидовано ôтъ одного суду до другого, немовъ саранчу, наймарнѣйше сотворѣне.

24. **Кѡлѣ́на** и пр. Ôтъ посту ослабли мои колѣна и угинають ся пôдомною. І. Христосъ зôставав въ часѣ своихъ мукъ довгій часъ безъ поживленя и напою; также влечено его то ту то тамъ, и бичовано, при чôмъ вылявъ ôнъ много крови, такъ що зъ ослабленя угинали ся пôдъ нимъ колѣна. — **Пло́ть моѧ̀** и пр Мое тѣло змѣнило ся с. е. зôсхло, не отримуючи елея такъ въ стравахъ якъ и черезъ помазане, котре було на востоцѣ уживане для покрѣпленя здоровя; а понеже на востоцѣ помазовано ся елеемъ также при забавахъ на знакъ веселости, то залишене такого помазаня у псаломника можемъ уважати за ознаку его смутку, котрый причинивъ ся до змѣны, до высушеня и постарѣня ся его тѣла. Зри также пояснене Пс. 103, 15

25. **И҆ а҆́зъ бы́хъ** и пр. Замѣсть спôвчутя отримую ôтъ людей поругу, котру оказують менѣ киванемъ головою. Зр. Пс. 21, 8. Що до І. Христа зри Мат. 27, 39. 43. 44.

26. **Помозѝ** и пр. Чимъ бôльше бувъ псаломникъ погордженый ôтъ людей, тымъ бôльшимъ ставало ся его упованіе на Бога. І. Христосъ же моливъ Бога о выбавлене ôтъ смерти с. е. о воскресеніе зъ гроба, якъ говорить св. Ап. Павелъ Евр. 5, 7.

27. **И҆ да разꙋмѣ́ютъ** и пр. Нехай въ помочи, яку ты менѣ такъ величаво и явно оказуешь, видять твою силу, и якъ дуже опѣкуешь ся тыми, котрî на тебе уповають. Въ духовнôмъ значеню о І. Христѣ: нехай

28. Гдⷭ҇и сотворílъ ѐсѝ ю҆. [а)] Проклⷬнꙋтъ тíи, и҆
ты́ благослови́ши: востаю́щїи на мѧ̀ да по-
29. стыдѧ́тсѧ, ра́бъ же тво́й возвесели́тсѧ. Да ѡ҆бле-
кꙋ́тсѧ ѡ҆болга́ющїи мѧ̀ въ срамотꙋ̀, и҆ ѡ҆де́ж-
дꙋтсѧ ꙗ҆́кѡ ѻ҆де́ждою стꙋдо́мъ свои́мъ. [б)]
30. И҆сповѣ́мсѧ Гдⷭ҇еви ѕѣлѡ̀ ѹ҆сты̀ мои́ми, и҆ по-
31. средѣ̀ мно́гихъ восхвалю̀ є҆го̀: [в)] Ꙗ҆́кѡ предста̀
ѡ҆деснꙋ́ю ѹ҆бо́гагѡ, є҆́же спастѝ ѿ гонѧ́щихъ дꙋ-
шꙋ̀ мою̀.

Псаломъ 109.

(Євр. 110.) — Месія яко царь-священикъ въ вѣки.

Ѱало́мъ Дв҃дꙋ.

а) Мат. 5, 44 ; 1. Кор. 4, 12. 13. б) Пс. 21, 23. в) Дѣян. Ап. 2, 25.

пôзнають, що мои муки и смерть походять ôтъ твоеи воли и могучости, що ты самъ задавъ менѣ ихъ за грѣхи всѣхъ людей. Зри Ис. 53, 8.

28. **Проклⷬнꙋтъ** и пр. Наколи ты мене благословити будешь, не змогуть менѣ зашкодити ихъ проклоны; я буду навѣть тѣшити ся, видячи, що они въ своихъ злобныхъ намѣрахъ зôстали завстыдженû.

29. **Да ѡ҆блекꙋ́тсѧ** и пр. Нехай окрые ихъ зъ всѣхъ сторôнъ ганьба. Зри поясненє подôбного выраженя Пс. 34, 26. — **Ꙗ҆́кѡ ѻ҆де́ждою.** Єсть образове повторенє попередного выраженя.

30. **И҆сповѣ́мсѧ** и пр. За тоє, що ты, Боже, ставувъ при мнѣ яко мôй оборонця и помôчникъ, буду я тебе зъ цѣлого серця и явно передъ людьми славити, спѣваючи въ твою честь пѣсни похвальнû.

31. **Ѡ҆деснꙋ́ю ѹ҆бо́гагѡ.** Яко его оборонця. Зри выс. ст. 6. — **Дꙋшꙋ̀ мою̀.** Моє житє.

Ѱало́мъ и пр. Сей псаломъ Давида есть похвальною пѣснею въ честь славного царя, котрого Богъ при-

1. **Речѐ [а]) Гдⷭ҇ь Гдⷭ҇еви моемꙋ̀: сѣдѝ ѡ҆деснꙋ́ю менѐ, до́ндеже положꙋ̀ врагѝ твоѧ̑ подно́жїе но́гъ тво-**

а) Мат. 22, 44; Марк. 12, 36.; Лук. 20, 42.; Дѣян. 2, 34.; 1. Кор. 15, 25.; Євр. 1, 13.

нявъ за свого спôввладника (ст. 1. 2.), котрый окруженый святыми борцями (ст. 3.), посѣдає не лишь царскено и архіерейске достоинство по обряду Мелхиседека (ст. 4.), котрый тыхъ, що не хотять пôдчинити ся єго власти, побѣджає своєю могучою силою, узысканою въ убожествѣ и печали (ст. 5 6. 7.). Що тымъ славнымъ царемъ єсть Месія, се признавали одномысльно жиды за часóвъ І. Христа, якъ се видимъ зъ Мат. 22, 41 и сл.; Марк. 12, 35 и сл.; Лук. 20, 41 и сл., где то І. Христосъ на основѣ сеи вѣры жидôвъ доказує имъ съ покликомъ на сей псаломъ надчоловѣчои природы Месіи. Якъ І. Христосъ въ тыхъ мѣстцяхъ, такъ и Апостолы (Дѣян. Ап. 2, 34. 36.; 5, 31; 1. Кор. 15, 24 и сл.; Єфес. 1, 20 и сл.: Євр. 1, 3.; 5, 6.; 7, 17. 21.; 8, 1.; 10, 12 и сл.; 1. Петр. 3, 22.), а и св. Отцѣ и цѣла Церковь Христова розумѣли сей псаломъ тôлько о І. Христѣ Месіи.

1. **Речѐ Гдⷭ҇ь Гдⷭ҇еви моемꙋ̀.** Понеже Давидъ яко самовластный монарха не знавъ надъ собою иншого пана кромѣ Бога, то тымъ, котрого ôнъ побôчь Бога называє своимъ Господемъ, не може бути никто иншій, якъ тôлько Месія. Длятого тй слова значать: сказавъ Господь, Богъ Отецъ, мому Господу, І. Христу, Сынови Божому. Зъ тыхъ слôвъ Давида взявъ І. Христосъ доказъ, що Месія має надчоловѣче достоинство. Зри поясненє надписи сего псалма. — **Сѣдѝ ѡ҆деснꙋ́ю менѐ.** Пôсля восточного звычаю саджають царѣ по своей правôй руцѣ тыхъ, на котрыхъ переносять свою власть. Сидячій отже по правôй руцѣ Бога Отца єсть его спôввладникомъ, єсть єму рôвнымъ Богомъ. Пôсля науки св. катол. Церкви взяла въ наслѣдокъ зъєдиненя ипостасного чоловѣча природа І. Христа уже ôтъ першои хвили зачатія участь въ привилеяхъ божества, а тому и въ єго царскôй власти; за свого житя на земли ока-

2. **и́хъ. Же́злъ си́лы по́слетъ тебѣ̀ Гдⷭ҇ь ѿ Сїѡ́на:**
3. **и҆ гдⷭ҇твꙋй посредѣ̀ врагѡ́въ твои́хъ. Съ тобо́ю нача́ло въ де́нь си́лы твоеѧ̀, въ свѣ́тлостехъ**

зовавъ Спаситель тую свою власть дуже часто чудами; однако ажь по вознесенію Христовôмъ явила ся тая власть Христова въ єго чоловѣчôй природѣ вповни и всесторонно. Блисше зри о тôй науцѣ св. Церкви въ догматицѣ О. Прал. Бачиньского стор. 317—323. — **До́ндеже положꙋ̀** и пр. Царствуй въ повнотѣ моєи власти, доки не пôдчиню тобѣ всѣхъ твоихъ ворогôвъ. Зри 1. Кор. 15, 25.; Євр. 10, 12. 13. Образъ єсть ту взятый зъ звычаю восточныхъ царей, котрî ставляли ноги на карку своихъ побѣдженыхъ ворогôвъ на знакъ ихъ цѣлковитого покореня. Зр. І. Нав. 10, 24. 25. Слово **до́ндеже** належить тутъ розумѣти такъ, що оно зовсѣмъ не выключає будучности. Христосъ бо и тогды не перестане царствовати, коли уже всѣ єго вороги будуть побѣдженî и єму пôдчиненî.

2. **Же́злъ си́лы** и пр. Твоє пановане, твоє царство, о Месіє, выйде зъ Сіона с. є. зъ Єрусалима. Въ Єрусалимѣ понѣсъ І. Христосъ смерть крестну, и крестъ бувъ скиптромъ, котрого рамена розпростерли ся побѣдоносно къ всѣмъ кôнцямъ свѣта. Зри Ис. 2, 3.; Мих. 4, 2. — **Гдⷭ҇твꙋй** и пр. Мысль сего єсть, що царство Месіи буде ворогами всегда поборюване, но що оно позôстане супротивъ ворогôвъ непобѣдиме (Мат. 16, 18.), що — якъ говорить св. Августинъ, всѣ намѣры, пôдступы, переслѣдованя ворогôвъ не здѣлають сему царству Месіи ніякои шкоды, але радше помогуть до єго основаня и скрѣпленя.

3. **Съ тобо́ю нача́ло** и пр. Се суть дальшî слова Бога Отца до Месіи. Мысль єсть: съ тобою буде найвысше начальство, и ты покажешь всѣмъ явно, що твоє єсть царство, и що лишь у тебе самого єсть правдива власть. — **Въ де́нь си́лы твоеѧ̀.** С. є. въ день загального суда, коли твоя сила порушить небо, затьмить

ст҃ы́хъ твои́хъ: и҆зъ чре́ва пре́жде денни́цы ро-

сонце, встрясе землю, воскресить умершихъ, и всѣхъ передъ твôй судъ приведе. Гдеякî розумѣютъ пôдъ словами: **въ де́нь си́лы твоеѧ̀** явлене ся І. Христа въ тѣлѣ чоловѣчôмъ, або его воскресеніе, або зôслане св. Духа. — **Въ свѣ́тлостехъ ст҃ы́хъ твои́хъ.** Окруженый твоими святыми, твоими спôвборцями противъ тѣлу, свѣту и аду, котрî всѣ сіяти будуть якъ сонце. Иншî толкуютъ: въ свѣтлѣ святости. — **И҆зъ чре́ва** и пр. Тіи слова Бога Отца зверненî до Месіи, выказують причину, для чого Месія мае такъ велику власть: ого бо ôнъ не есть самымъ лишь чоловѣкомъ, але Богомъ-чоловѣкомъ, Сыномъ Божимъ, зродженымъ ôтъ вѣкôвъ (**пре́жде денни́цы** с. е. передъ сотворенемъ свѣта) зъ ôтвѣчного естества Бога Отца (**И҆зъ чре́ва** с. е. зъ внутра). Найбôльша часть св. Отцѣвъ ôтносить тіи слова до сего ôтвѣчного родженя Месіи. Гдеякî св. Отцѣ мають ту на мысли дѣвочу утробу (**чре́во**) Пребл. Д. Маріи и кажуть, що Богъ Отецъ постановивъ еще передъ сотворенемъ свѣта (**пре́жде денни́цы**) „чоловѣче" рождество Месіи зъ лона Пр. Д. Маріи. Гдеякî выясняють сей стихъ о земскôмъ рождествѣ І. Христа, котре було остаточно дѣломъ Бога Отца (**роди́хъ тѧ̀**), въ тихôй ночи (**пре́жде денни́цы**), при яснôмъ блеску явившихъ ся ангелôвъ (**въ свѣ́тлостехъ ст҃ы́хъ твои́хъ**). Однако бôльшôсть повагъ и звязь промавляють рѣшучо за тымъ, що ту есть бесѣда о „вѣчнôмъ" родженю Бога Сына зъ естества Бога Отца. Въ евр. текстѣ звучить сей стихъ такъ: Въ дню твоеи силы (твого военного похода) слѣдуе охотно твôй народъ въ святôй оздобѣ; якъ роса зъ лона раннои зарѣ прійде до тебе молода дружина, с. е. коли ты покажешь ся въ твоей силѣ яко Царь-Месія, тогда соберуть ся въ около тебе охотно вѣрнî твои слуги, першî исповѣдники твоеи святои вѣры, въ оздобѣ святого успособленя и святыхъ дѣлъ; якъ роса спадае рано, такъ численно собере ся ôтроджена нова людскôсть, щобы разомъ съ тобою бороти ся противъ твоихъ ворогôвъ: зъ слабого, малого початку повстануть тобѣ безчисленнî исповѣдники.

4. ди́хъ тѧ̀. **Клѧ́тсѧ** Гд҃ь, и҆ не раска́етсѧ: а) ты̀

4. **Клѧ́тсѧ** и пр. І. Христосъ будучи лишь царемъ, не мôгъ бы усторонити зъ свѣта злоє всесторонно и по всѣ часы и такъ основати царство мира; се мôгъ здѣлати Месія тôлько яко священичій царь. Для того Богъ надавъ и заприсягнувъ Месіи священьство уже при єго вовлоченю. Слово **клѧ́тсѧ**, присяга (Быт. 22, 16) указує на велику важнôсть сего священьства въ рѣчахъ спасенія и на неôтмѣнне и неôткликане постановлене Бога що до наданя того священьства Месіи.— **Не раска́етсѧ.** Се священство не лишь не буде николи знесене, якъ священьство Аарона, но Богъ не буде потребовавъ сего николи черезъ цѣлу вѣчнôсть жаловати, що постановивъ се священьство, понеже оно яко совершенне буде ôтповѣдало цѣлковито цѣли спасеня и правдивого примиреня съ Богомъ, до якои єго Богъ призначивъ, такъ що о совершеннѣйшôмъ священьствѣ уже и бесѣды бути не може. — **Ты̀ і҆ере́й во вѣ́къ.** Тыми словами розличає ся священьство Месіи ôтъ священьства Ааронового, котре тревало лишь до певного часу, потôмъ же устало. І, Христосъ же єсть священикомъ въ вѣки; хотяй бо І. Христосъ разъ тôлько принѣсъ себе въ жертву, однако въ способъ безкровный жертвує ся ажь до кôнця свѣта, успѣхи же єго священьства будуть тревати черезъ цѣлу вѣчнôсть. — **По чи́нꙋ Мелхїседе́ковꙋ.** С. є. пôслѧ̀ порядку Мелхиседека а не Аарона. Пôдъ порядкомъ, чиномъ, розумѣє ся обрядъ, право, звычай; се бо означає євр. слово dibra. Рôжнить ся же порядокъ Мелхиседека ôтъ порядка Ааронового въ многихъ взглядахъ. Найперше бо не читаємъ, щобы Мелхиседекъ наступивъ по кимсь другôмъ, або щобы ктось другій наступивъ по Мелхиседеку; для того говорить св. Ап. Павелъ о Мелхиседеку, що бувъ **безъ ѻ҆ц҃а̀, безъ м҃тере, бе́зъ при́чта ро́да,** (безъ вычисленя роду). Въ священьствѣ же Аарона сыны слѣдовали по отцяхъ. 2) Мелхиседекъ бувъ царемъ и священикомъ, Ааронъ же бувъ тôлько священикомъ. 3) Мелхиседекъ жертвовавъ хлѣбъ и вино, Ааронъ же

а) Євр. 5, 6.; 7, 17.

5. ҆ере́й во вѣ́къ, по чи́нꙋ Мелхїседе́ковꙋ. [a] Гдⷭ҇ь
ѡ҆десню́ю тебѐ сокрꙋши́лъ є҆́сть въ де́нь гнѣ́ва
6. своегѡ̀ цр҃ѝ: Сꙋди́тъ въ ꙗ҆зы́цѣхъ, и҆спо́лнитъ
паде́нїѧ, сокрꙋши́тъ главы̑ на земли̇̀ мно́гихъ.

---

[a] Пс. 2, 10.

ôвцѣ и волы. 4) Мелхиседекъ бувъ священикомъ загальнымъ, а не лишь для одного народа призначенымъ, якъ Ааронъ, котрый бувъ тôлько священикомъ Израильтянъ. 5) Мелхиседекъ не потребовалъ такъ якъ Ааронъ скиніи або храма до приношеня жертвъ. І. Христосъ єсть отже священикомъ по чину Мелхиседека, понеже по никимъ не наступивъ и никого не мавъ по собѣ; понеже єсть царемъ и священикомъ; понеже жертвовавъ хлѣбъ и вино; понеже єсть священикомъ всѣхъ народôвъ; въ кôнци понеже єго священьство не єсть привязане до одной церкви або скиніи, якъ о тôмъ говорить Малахія 1, 11.

5. **Гдⷭ҇ь ѡ҆десню́ю тебѐ** и пр. Въ тôмъ стиху звертає псаломникъ свою бесѣду до Бога Отца. Пôдъ Господемъ сидячимъ по правôй руцѣ не може розумѣти ся никто иншій, тôлько Месія. (Зри выс. ст. 1.) Месія яко богочоловѣчій царь и вѣчный первосвященикъ буде побѣдителемъ своихъ ворогôвъ; Божа бо всемогуча сила спомагає єго (що до єго чоловѣчои природы) и при єи помочи побѣдить ôнъ могучихъ (**цр҃и**) противникôвъ, переслѣдучихъ Церковь Христову. (Зр. Пс. 2, 9. 10.). Говорить же псаломникъ въ часѣ минувшôмъ **сокрꙋши́лъ є҆́сть**, понеже въ дусѣ пророчôмъ видѣвъ се, мовъ бы уже було сповнило ся. — **Въ де́нь гнѣ́ва своегѡ̀.** Въ день своего суда, коли объявитъ свôй справедливый гнѣвъ и кару.

6. **Сꙋди́тъ** и пр. Месія єсть яко царь и первосвященикъ также судією всѣхъ народôвъ; тожь велике жде пораженє єго ворогôвъ зъ єго стороны; въ день суда доповнить ôнъ погибель безбожныхъ, с. є. погибель „всѣхъ“ своихъ ворогôвъ, зôтре головы премудрыхъ и гордыхъ своихъ противникôвъ, котрî теперь съ голо-

7. [а] **Ѿ пото́ка на пꙋтѝ пїе́тъ: сегѡ̀ ра́ди вознесе́тъ главꙋ̀.**

Ѱало́мъ 110.

(Євр. 111.) — Похвала Бога задля его добродѣйствъ.

А҆ллилꙋ́їа.

а) Филип. 2. 8. 9.

вою до горы пôднесеною противъ него зухвало выступають.

7. **Ѿ пото́ка** и пр. С. є. Христосъ буде на дорозѣ сего земского житя дôзнававъ много печали и зневагъ. Образъ єсть ту взятый зъ хороброго богатыра, котрый въ часѣ военного похода пє зъ першого лучшого потока, щобы не стратити доброи нагоды до ôтнесеня побѣды, єсли бы хотѣвъ шукати за чистою и свѣжою водою жерельною. (Зр. Суд. 7, 4 и сл.) Такъ Христосъ Господь не опустивъ жаднои хвилѣ, въ котрôй бы мôгъ побѣдити діявола. — **Сегѡ̀ ра́ди вознесе́тъ главꙋ̀.** Задля сеи покоры и терпеливости въ зношеню противностей, а такожь задля поборюваня ворогôвъ, пôднѣсъ Христосъ Господь голову передъ тымъ похилену, коли его Богъ Отецъ вывысшивъ до славы. Зри Филип. 2, 8. 9.

А҆ллилꙋ́їа. Не дасть ся точно означити, коли и кимъ сей псаломъ зôставъ уложеный. Псаломникъ выславляє въ тôмъ псалмѣ добродѣйства Божѣ, а именно: выпроваджене Израильтянъ зъ неволи египетскои, установлене завѣта, впроваджене Израильтянъ до земли хананейскои и надане закону. Св. Отцѣ поясняють сей псаломъ въ духовнôмъ значеню яко благодарну молитву І. Христа и его Церкви за добродѣйства, якими Богъ надѣливъ своихъ вѣрныхъ, особливо же за установлене Пресв. Євхаристіи и за навернене народôвъ. Сей псаломъ єсть однымъ зъ т. зв. акростихôвъ, въ котрыхъ кождый стихъ начинає ся иншою буквою въ порядку еврейскои азбуки. Зри о тôмъ Пс. 24. О значеню слова **а҆ллилꙋ́їа** зри Пс. 104.

1. И҆сповѣ́мсѧ [а] тебѣ̀ Гд҃и всѣ́мъ се́рдцемъ мои́мъ
2. [б] во совѣ́тѣ пра́выхъ и҆ со́нмѣ. Ве́лїѧ дѣла̀
3. Гд҃нѧ, и҆зы́скана во всѣ́хъ во́лѧхъ є҆гѡ̀: И҆спо-
вѣ́данїе и҆ великолѣ́пїе дѣ́ло є҆гѡ̀: [в] и҆ пра́вда
4. є҆гѡ̀ пребыва́етъ въ вѣ́къ вѣ́ка. Па́мѧть сотво-
ри́лъ є҆́сть чꙋде́съ свои́хъ: ми́лостивъ и҆ ще́дръ
5. Гд҃ь. [г] Пи́щꙋ дадѐ боѧ́щымсѧ є҆гѡ̀: [д] помѧ-

а) Пс. 9, 2. б) Євр. 10, 25. в) Пс. 9, 9.; Пс. 47, 11. г) Пс. 36, 19. д) Лук. 1, 72.

---

1. **И҆сповѣ́мсѧ** и пр. Я хочу славити Господа зъ цѣлого серця такъ въ кружку правовѣрныхъ, побожныхъ Израильтянъ якъ и публично въ святынѣ.

2. **Ве́лїѧ дѣла̀** и пр. Єсть ту бесѣда о великихъ дѣлахъ, яки̂ Богъ довершивъ, немовъ вышукавъ для Израильтянъ (для своеи Церкви) зъ своеи любви пôсля своихъ намѣрôвъ.

3. **И҆сповѣ́данїе** и пр. Кожде зъ тыхъ дѣлъ Божихъ есть гôдне найбôльшои похвалы и почести. Въ кождôмъ бо тôмъ дѣлѣ оказуе ся Божа справедливôсть, котора николи не змѣняе ся.

4. **Па́мѧть** и пр. Чудесными дѣлами своеи щедрои и добротливои любви для свого народа выбраного (для спасенія всѣхъ людей) поставивъ собѣ Богъ вѣчный памятникъ. Пôсля иншихъ: Богъ черезъ установлене певныхъ празникôвъ постаравъ ся о тое, щобы заховала ся память его великихъ дѣлъ.

5. **Пи́щꙋ дадѐ** и пр. Богъ давъ поживлене своимъ почитателямъ, Израильтянамъ, чудесну манну въ пустынѣ. — **Помѧне́тъ** и пр. Чудесне живлене народа израильского въ пустынѣ манною мало свою основу въ завѣтнôй Божôй вѣрности, було нагляднымъ доказомъ тоиже. Христіянинъ довженъ тутъ мати на гадцѣ Тайну Пресв. взхаристіи, котрои манна була прообразомъ, и довженъ аж тую Тайну славити Бога; въ тôй бо Тайнѣ содераєть ся Божи̂ таемницѣ рождества, терпѣнія и смерти

6. нє́тъ въ вѣ́къ завѣ́тъ сво́й. Крѣ́пость дѣ́лъ
свои́хъ возвѣстѝ лю́дємъ свои́мъ, да́ти и҆̑мъ [а]
7. достоѧ́нїє ꙗ҆зы̑къ. Дѣла̀ рꙋ́къ є҆гѡ̀ и҆́стина и҆
8. сꙋ́дъ, вѣ́рны всѧ̀ за́пѡвѣди є҆гѡ̀. Оу҆твєржє́ны
къ вѣ́къ вѣ́ка, сотворє́ны въ и҆́стинѣ и҆ правотѣ̀.
9. [б] И҆збавлє́нїє посла̀ лю́дємъ свои́мъ: заповѣ́да
въ вѣ́къ завѣ́тъ сво́й: ст҃о и҆ стра́шно и҆́мѧ

а) Второз. 9, 6. б) Лук. 1, 68.

І. Христа; сею Тайною зôставъ запечатаный новый завѣтъ благодати.

6. **Крѣпость** и пр. Богъ показавъ свою могучôсть тымъ, що давъ Израильтянамъ дѣдичнû землѣ Хананейцѣвъ, а еще бôльше тымъ, що прилучивъ поганъ до своеи Церкви и всѣхъ соединивъ въ одну Божу родину.

7. **Дѣла̀ рꙋ́къ** и пр. Всё, що Богъ дѣлае и говорить, есть правдиве, и справедливе. Або: всѣ Божû дѣла суть повнû милосердія и справедливости. Иншû розумѣють пôдъ **и҆стиною** Божу вѣрнôсть въ сповненю даныхъ обѣтниць, а пôдъ **сꙋдомъ** Божу справедливôсть. — **Вѣрны** и пр. Божû заповѣди суть вѣрнû, понеже никого не заводять; они бо (ст. 8.) суть незмѣннû, данû ôтъ найсвятѣйшого и найсправедлившого Бога на незмѣнныхъ законахъ правды и справедливости.

9. **И҆збавлє́нїє** и пр. На тыхъ цѣлкомъ певныхъ, незмѣнныхъ Божихъ заповѣдяхъ опирае ся завѣтъ, котрый Богъ по выбавленю Израильтянъ зъ Єгипта заключивъ съ ними. — **Въ вѣ́къ.** Зри пояснене Быт. 13, 15.; Исх. 12, 14. — Въ высшôмъ значеню поясняемъ сей стихъ такъ: Богъ пôславъ свого Сына, І. Христа, щобы выбавивъ рôдъ чоловѣчій ôтъ вѣчнои погибели, и хотѣвъ, щобы его завѣтъ, ôтносячій ся до правдивого спасенія и посѣданя царства небесного, бувъ вѣчный. — **Ст҃о** и пр. Учить способу, якъ маемъ жити, щобысьмо могли доступити обѣтниць Божого завѣта; ото маемъ жити праведно а стеречи ся грѣха. Той бо, котрый постановивъ на вѣки свôй завѣтъ, есть святымъ, и длятого

10. є҆гѡ̀. [а] **Нача́ло премꙋ́дрости стра́хъ Гд҃ень, ра́зꙋмъ же бла́гъ всѣ̑мъ творѧ́щымъ и҆̏: хвала̀ є҆гѡ̀ пребыва́етъ въ вѣ́къ вѣ́ка.**

Псало́мъ 111.

(Євр. 112.) Щасливыми суть тіи, що боять ся Бога.

А҆ллилꙋ́їа, ѱало́мъ.

1. **Бла́женъ** [б] **мꙋ́жъ боѧ́йсѧ Гд҃а, въ за́повѣдехъ**

а) Іов. 28, 28.; Притч. 1, 7.; 9, 10.; Сір. 1, 16. б) Пс. 1, 1.; Пс. 127, 1.

жадає ôтъ своихъ почитателей святости, а понеже ôнъ ненавидить грѣхъ, то страшнымъ єсть для безбожникôвъ и строго ихъ карає.

10. **Нача́ло** и пр. Сего отже завѣта вѣрно держати ся, Бога бояти ся и єго волю выконувати, се єсть правдивою мудростію. — **Ра́зꙋмъ** и пр. Правдиво отже розумными суть ти̂, котри̂ не лишь старають ся пôзнати Божи̂ заповѣди, но также, боячи ся Бога, тоє, що пôзнали, въ учинкахъ сказують. — **Хвала̀** и пр. Вѣчно буде тревати хвала Господа Бога, котрый довершивъ для свого народа чудни̂ дѣла и давъ єму свôй законъ. Инши̂ стягають ти̂ слова до кождого, кто, якъ въ тôмъ стиху єсть сказано, мудрôсть свою оказує въ тôмъ, що всегда Бога боить ся и єго волю сповняє; такій человѣкъ заслугує на вѣчну хвалу.

А҆ллилꙋ̀їа. Зри Пс. 104. — Сей псаломъ єсть рôвно якъ попередный азбучный, акростихъ, и має здає ся того самого автора. Имовѣрно єсть сей псаломъ поясненємъ послѣдного стиха. Пс. 110.

1. **Бла́женъ** и пр. Якъ въ боязни Божôй почиває правдива мудрôсть (Пс. 110, 10), такъ єсть она також единою дорогою до щасливости дочасной и вѣчной. — **Въ за́повѣдехъ** и пр. Человѣкъ боячій ся Бога, богобо-

2. є҆гѡ̀ восхо́щетъ ѕѣлѡ̀: Си́лно на земли̑ бꙋ́детъ
сѣ́мѧ є҆гѡ̀, а) ро́дъ пра́вых̑ъ благослови́тсѧ: б)
3. Сла́ва и҆ бога́тство въ домꙋ̀ є҆гѡ̀, и҆ пра́вда є҆гѡ̀
4. пребыва́етъ въ вѣ́къ вѣ́ка. в) Возсїѧ̀ въ тмѣ̀
свѣ́тъ пра̑вымъ: ми́лостивъ и҆ ще́дръ и҆ пра́ве-
5. денъ. г) Бла́гъ мꙋ́жъ ще́дрѧ и҆ даѧ̀: ᲂу҆стро́итъ
словеса̀ своѧ̀ на сꙋдѣ̀, ꙗ҆́кѡ въ вѣ́къ не подви-

а) Притч. 20, 7. б) Пс. 33, 10. в) Исх. 10, 33. г) Пс. 36, 26.

язливый, находить найбôльшу радôсть въ тôмъ, що старае ся щоразъ лучше пôзнавати Божй заповѣди и пôсля нихъ устроювати свое житє.

2. **Си́лно** и пр. Псаломникъ начинае ту вычисляти корысти правдивои боязни Божои. Ото чоловѣкъ, боячій ся Бога, буде мати численне, могуче и щасливе потомство. (Зри Лев. 23, 43. Числ. 9, 10.)

3. **Въ домꙋ̀ є҆гѡ̀.** С. е. чоловѣка боячого ся Бога. — **Пра́вда є҆гѡ̀** и пр. Его справедливôсть, праведнôсть съ нимъ не умирае, але тревае на вѣки; праведный чоловѣкъ мае хвалу у людей, и велику а вѣчну заплату отримуе ôтъ Бога.

4. **Возсїѧ̀** и пр. Въ темнотѣ нещастя находить побожный чоловѣкъ потрѣбне потѣшене. Божа благодать (Пс. 96, 11.) освѣчуе его и наповняе его душу радостію и надѣею на вѣчне спасеніе. Хотяй и спаде на его рамена якій крестъ, то знае ôнъ, що Богъ, котрый есть самою любовію и справедливостію (**ми́лостивъ и҆ пра́веденъ**), не може зôслати на него жадного терпѣнія, на яке бы ôнъ не заслуживъ своими грѣхами, або котре бы не причинило ся до его добра.

5. **Бла́гъ** и пр. Псаломникъ переходить до выказаня корыстей, выплываючихъ зъ милосердія взглядомъ убогихъ, называючи щасливымъ чоловѣка милосерного и даючого помôчь ближнёму чи то черезъ милостыню чи черезъ позичку, якъ есть въ лат. текстѣ. Зри такожь Пс. 36, 26.; Второз. 15, 8. — **ᲂу҆стро́итъ** и пр. Такій чоловѣкъ управляе розсудно своимъ майномъ,

6. **житсѧ: а) Въ па́мѧть вѣ́чнꙋю бꙋ́детъ пра́ведникъ**
7. 8. **б) Ѿ слꙋ́ха зла̀ не оу̑бойтсѧ: Гото́во се́рдце**
є҆гѡ̀ оу̑пова́ти на Гд҇а: в) оу̑тверди́сѧ се́рдце
є҆гѡ̀, не оу̑бойтсѧ, до́ндеже воззри́тъ на врагѝ
9. **своѧ̀. г) Расточѝ, дадѐ оу̑бѡ́гимъ: пра́вда є҆гѡ̀**
пребыва́етъ въ вѣ́къ вѣ́ка: ро́гъ є҆гѡ̀ вознесе́тсѧ

щобы мôгъ спомагати убогихъ; въ тôмъ своимъ поступованю не захитає ся ôнъ николи; ничо не спровадить єго зъ дороги милосердія. Въ тôмъ поясненю беремъ выразъ **словеса̀** въ значеню рѣчевôмъ, яке сей выразъ має неразъ въ св. Письмѣ. Инши̂ поясняють такъ: щасливымъ єсть чоловѣкъ милосерный; ôнъ осягне свою цѣль передъ судомъ; противъ него не вдѣють ничого єго вороги, або: ôнъ єсть мужомъ статочнымъ и незмѣннымъ въ своихъ предпринятяхъ, розсуднымъ въ своихъ бесѣдахъ; ôнъ своєю росторопностію всё предвиджує, такъ, що ничь, щонебудь бы єму случило ся, не може єго порушити.

6. **Въ па́мѧть** и пр. Хотяй бы ôнъ черезъ якійсь часъ зносивъ терпѣнія, однако ôнъ не згине якъ той безбожникъ безъ слѣду; по смерти позôстане ôнъ въ почестнôй памяти у людей а навѣть у своихъ ворогôвъ, а що бôльше, Богъ буде єго по смерти благословити на вѣки.

7. **Ѿ слꙋ́ха** и пр. Онъ не потребує обавляти ся клеветъ, ôнъ не зважає на нихъ, маючи чисту совѣсть.

8. **Гото́во се́рдце** и пр. Єго не налякає ніяке грозяче небезпеченьство; ôнъ єсть на всяки̂ того рода случаѣ приготованый крѣпкою надѣєю и упованіємъ на Бога. — **Оу̑тверди́сѧ** и пр. Се уповане єсть пôдпорою єго ôтваги и ôнъ вытреває въ найприкрѣйшихъ часахъ, доки не увидить погибели своихъ ворогôвъ, и доки не дôжде ся свого выбавленя и вывысшеня.

9. **Расточѝ** и пр. Ôнъ охотно и щедро дававъ грошѣ потребуючимъ, ôнъ щедро ихъ розсыповавъ межи убо-

---

а) Притч. 10, 6. б) Сір. 34, 16. в) Притч. 4, 23. г) Пс. 36, 26.; 2. Кор. 9, 9.

10. **въ сла́вѣ. Грѣ́шникъ ѹ҆́зритъ и҆ прогнѣ́ваетсѧ, [а] з８бы̀ своими поскрежє́щетъ и҆ раста́етъ: жела́нїе грѣ́шника погибнетъ.**

Псало́мъ 112.

(Євр. 113.). — Смиреннымъ дає Богъ благодать.

А҆ллилꙋ́їа.

1. **Хвали́те [б] ѻ҆́троцы Гд҇а, хвали́те и҆́мѧ Гд҇не. [в]**

а) Ис. 34, 16,; Пс. 36, 12. б) Пс. 134, 1. в) Дан. 2, 20.

гихъ. — **Пра́вда є҆гѡ̀** и пр. Єсли зменьшивъ свое майно, роздаючи товже межи убогихъ, то помноживъ за се справедливôсть и заслуги, котрî будуть мати вѣчну заплату. — **Ро́гъ є҆гѡ̀** и пр. Рôгъ есть символомъ силы (Пс: 17, 3.; 74, 5.). Мысль есть: его сила буде рости, ôнъ выдобуде ся зъ гнета ворогôвъ, а въ кôнци ôтнесе надъ ними славну побѣду. Або: ôнъ не потребуе обавляти ся, щобы не збѣднѣвъ въ наслѣдокъ своеи щедрости; радше здѣлае Богъ, що ôнъ буде чимъ разъ богатшимъ.

10. **Грѣ́шникъ** и пр. Чоловѣкъ безбожный и твердого серця буде мусѣвъ дивити ся на таке щасте чоловѣка праведного и щедрого, а завидуючи єму того щастя буде гнѣвати ся и скриготати зубами. — **Раста́етъ.** Гнѣвъ и зависть буде въ нимъ псовати, нищити животнî соки; ôнъ буде усыхати зъ гнѣву и зависти. — **Жела́нїе** и пр. Грѣшники дôзнають заводу въ своихъ желаняхъ; они бо хотѣли видѣти праведного въ пониженю и нуждѣ, тымчасомъ мусять дивити ся якъ ôнъ проживае въ щастю и славѣ.

А҆ллилꙋ́їа. Зри Пс. 104. — Коли и кимъ сей псаломъ зôставъ зложеный, годѣ означити; многî приписують его зложене царю Давиду.

1. **Ѻ҆́троцы.** Слово **ѻ҆́трокъ** означае хлопця до 12 лѣтъ, а такожь раба, слугу. Ту означае се слово слугъ

2. **Бꙋ́ди и҆́мѧ Гд҃не благословéно ѿ ны́нѣ и҆ до вѣ́-**
3. **ка. а) Ѿ востѡ́къ со́лнца до за̑падъ хва́лно**
4. **и҆́мѧ Гд҃не: б) Высо́къ надъ всѣ́ми ꙗ҆зы́ки Гдь:**
5. **надъ небесы̀ сла́ва є҆гѡ̀. Кто̀ ꙗ҆́кѡ Гдь Бг҃ъ**
6. **на́шъ? в) на высо́кихъ живы́й: И҆ на смире́н-**

а) Мал 1, 11. б) Пс. 96, 9. в) Пс. 137, 6.; Ис. 57, 15.

одного правдивого Бога, с. є. Израильтянъ въ противставленю до поганъ яко слугъ ложныхъ богôвъ. Св. Августинъ, Атаназій и другіи толкують се слово яко „дѣти“ и розумѣють ту христіянъ, котрî яко новонародженî (1, Петр. 2, 2.) взывають ся, щобы славили І. Христа свого Спасителя. — **И҆́мѧ Гд҃не.** С. є. Господа, котрого имя, слава велика, звѣстна всѣмъ зъ огляду на великî, славнî, чудеснî дѣла нимъ довершенî.

2. **Бꙋ́ди и҆́мѧ** и пр. Ту єсть выражене не желанє, але обовязокъ хваленя Бога. — **До вѣ́ка.** Якъ довго свѣтъ существує.

3. **Ѿ востѡ́къ** и пр. Єсть се пророцтво о наверненю поганъ проповѣдею євангелія Христового; всѣ народы земли ôтъ всходу до заходу сонця мають прійти до пôзнаня правды. Зри Мал. 1, 11.

4. **Высо́къ** и пр. Всѣ народы тои земли суть лишь малою частиною Божого царства; єго бо власть, єго слава яко всемогучого царя вселеннои, сягає понадъ небеса, наповняючи и перевысшаючи всѣ рѣчи небеснî.

5. **Кто̀ ꙗ҆́кѡ Гдь** и пр. Никто не може рôвнати ся съ всемогучимъ и найвысшимъ Господемъ вселеннои’ котрого престолъ єсть на высотѣ небеснôй.

6. **И҆ на смире́нныѧ** и пр. Мимо того свого величія знижає себе Богъ ажь до найменьшихъ своихъ сотворѣнь, щобы ихъ пôднести и ущасливити (ст. 7—9). Тымъ котрî въ своей правдивôй покорѣ уважають себе за ничтожнî сотворѣня и всего лишь ôтъ Бога очѣкують а при тôмъ Богу вѣрно служать, дає Богъ свою благодать, доки жіють на земли, а коли умруть, чтить и нагороджує ихъ Богъ въ небѣ въ способъ перевысшаючій

7. ныѧ призира́ѧй на небесѝ и҆ на землѝ.) Воз-
двиза́ѧй ѿ землѝ ни́ща, и҆ ѿ гно́ища возвы-
8. ша́ѧй оу҆бо́га: б) Посади́ти є҆го̀ съ кнѧ́зи, съ кнѧ́зи
9. люде́й свои́хъ. в) Всела́ѧ непло́довь въ до́мъ,
ма́терь ѡ҆ ча́дѣхъ веселѧ́щꙋсѧ.

их заслуги и понадъ всѣ ихъ очѣкованя. (Зри Лук. 12, 37.).

7. **Воздвиза́ѧй** и пр. Слова: **ѿ землѝ** и **ѿ гно́ища** суть образами найбôльшого убожества, погорды и опущеня. Такихъ то крайно убогихъ, погордженыхъ и опущеныхъ, но при тôмъ праведныхъ людей пôдносить Богъ неразъ зъ ихъ нужденного стану и приводить до щастя и славы. Такъ були Іосифъ, Мойсей, Давидъ, Даніилъ и многî другî зъ найбôльшои низькости пôднесенî до найвысшихъ почестей и достоинствъ. Подôбнымъ способомъ каже св. Єронимъ, пôдносить Богъ насъ всѣхъ зъ бруду грѣхôвъ ажь до престолôвъ ангелскихъ.

8. **Съ кнѧ́зи люде́й свои́хъ.** Межи князями свого народа. Се ôтносить ся особливо до Давида, котрого Богъ зъ низького пастушного стану пôднѣсъ на царя свого народа. Въ духовнôмъ значеню тыми князями суть дворяне небеснî, мешканцѣ горного Єрусалима, участники царства небесного.

9. **Всела́ѧ** и пр. Богъ въ своєй добротѣ справляє, що та, котра мешкала въ домѣ свого мужа неплодна, и дôзнавала задля своєи неплодности поруги и пониженя, стає ся плодною и веселить ся яко матерь своими дѣтьми. Такъ здѣлавъ Богъ съ Сарою, Ревекою. Рахилею, Анною, Єлисаветою и ин. — **Въ до́мъ.** Зри поясненє Исх. 1, 21. — **Ма́терь** и пр. Въ высшôмъ значеню можна се розумѣти о Церквѣ Христовôй, котра зъ початку здавала ся бути неплодною, мала бо немного вѣрныхъ, пôзнѣйше же повеселѣла, видячи, якъ за Божою помочію зросло число єи дѣтей, вѣрныхъ Христовыхъ, до великого множества по цѣлôй землѣ.

а) 3, Цар. 16, 2. б) 1. Цар. 16, 12. в) Пс. 67, 7.

Псало́мъ 113.

(Євр. 114.) — Богъ помагає намъ, тому не намъ, но Богу належить ся слава.

А҆ллилꙋ́їа.

1. Въ [a] и҆схо́дѣ Ї҆сра́илевѣ ѿ Е҆гѵ́пта, до́мꙋ Ї҆а́кѡ-

А҆ллилꙋ́їа. Зри Пс. 104. — Въ єврейскôмъ зборнику псалмôвъ роздѣлено сей псаломъ на двѣ части. Часть перва ôтъ ст. 1—8 творить Пс. 114, прочи̂ же стихи творять Пс. 115 пôсля єврейского численя. Сѣмдесять переводчикôвъ якъ и халдейски̂, сирійски̂ и арабски̂ переводчики не знають такого подѣлу и уважають ти̂ два псалмы яко одну орґаничну цѣлôсть. Авторъ сего, чи Давидъ чи кто иншій, се годѣ означити, описує въ тôмъ псалмѣ чудни̂ дѣла, яки̂ Богъ сотворивъ при освободженю народа израильского зъ неволи египетскои (1—8); и основує на тôмъ просьбу, щобы Богъ для своеи славы не ôтказовавъ своему народови и надальше своеи помочи, оказуючи тымъ, що єсть правдивымъ, живымъ Богомъ, супротивъ мертвымъ божищамъ (9—16); наконець надѣє ся тои помочи (17—26). Головна цѣль сего псалма єсть, щобы нарôдъ израильскій ободрити до статочного, вѣрного служеня правдивому Богу. Св. Отцѣ выясняють сей псаломъ яко пророцтво о наверненю поганъ.

1. **Въ и҆схо́дѣ** и пр. Выбавленє Израильтянъ зъ неволи египетскои було найбôльшимъ добродѣйствомъ Божимъ, оказанымъ для Израильтянъ; ôтъ того бо часу начинає ся самостôйнôсть сего народа, єго розвôй пôдъ особлившимъ покровомъ Бога. Найбôльшимъ же добродѣйствомъ для цѣлого рода чоловѣчого було ôткупленє єго ôтъ неволи діавола и вѣчнои погибели черезъ І. Христа. — **До́мꙋ Ї҆а́кѡвлѧ.** Потомкôвъ Якова с. є. Израильтянъ. — **И҆зъ люде́й ва́рваръ.** Такъ называють ся ту Єгиптяне, понеже говорили чужимъ, ôтъ єврейского

---

[a] Исх. 13, 3

2. вла̑ и҆̑зъ люде́й ва̑рваръ: Бы́сть І҆ꙋде́а ст҃ы́нѧ
3. є҆̑гѡ̀, І҆̑ль ѡ҆̆бласть є҆̑гѡ̀. Мо́ре ви́дѣ и҆̑ побѣ-
4. жѐ, І҆орда́нъ возврати́сѧ вспѧ́ть: [а] Го́ры взы-
гра́шасѧ ꙗ҆̆кѡ ѻ҆̑вні̀, и҆̑ х҆о́лми ꙗ҆̆кѡ а҆̆гнцы ѻ҆̆вчїи.
5. [б] Что́ ти є҆̆сть мо́ре, ꙗ҆̆кѡ побѣ́гло є҆сѝ, и҆̑ тебѣ̀
6. І҆орда́не, ꙗ҆̆кѡ возврати́лсѧ є҆сѝ вспѧ́ть? Го́ры,
ꙗ҆̆кѡ взыгра́стесѧ ꙗ҆̆кѡ ѻ҆̑вні̀, и҆̑ х҆о́лмы ꙗ҆̆кѡ

а) Пс. 67, 17. б) Наумъ 1, 4.

рôжнячимъ ся языкомъ; такъ называли Римляне и Греки варварами всѣ тй народы, котрй не говорили ихъ языкомъ.

2. **Бы́сть І҆ꙋде́а ст҃ы́нѧ є҆гѡ̀.** Юдея с. є. земля хананейска стоить ту въ значеню єи мешканцѣвъ с. є. Израильтянъ; тыхъ здѣлавъ Богъ своимъ народомъ, вылучивъ ихъ зъ помежи народôвъ поганьскихъ, щобы ихъ яко свôй нарôдъ освятити (**ст҃ы́нѧ є҆гѡ̀**) и въ нимъ ôткупленє цѣлого рода людского приспособити (Исх. 19, 5. 6.). — **І҆̑ль ѡ҆̆бласть є҆гѡ̀.** Израильтяне були Божимъ выбранымъ народомъ, котрого царемъ бувъ самъ Богъ.

3. **Мо́ре ви́дѣ** и пр. О червонôмъ морю и о Іорданѣ выражає ся псаломникъ въ спосôбъ поетичный мовъ о живыхъ и розумныхъ сотворѣняхъ, кажучи, що червоне море учуло Божу могучôсть и мовъ бы утѣкало, отвираючи перехôдъ для Израильтянъ, и що Іорданъ при переходѣ Израильтянъ повздержавъ ся въ своимъ бѣгу, доки нарôдъ израильскій не перейшовъ на другій берегъ. (Зри Исх. 14, 21. 24.; І. Нав. 3, 15. 16.)

4. **Го́ры** и пр. Горы двигнули ся зъ радости и скочили якъ бы ôвцѣ, а горбки якъ бы ягнята. Се ôтносить ся до трясеня горы Синайской и окрестныхъ гôръ въ часѣ оповѣщеня Божого закона на горѣ Синайскôй. Зри Исх. 19, 18.

5. **Что́ ти є҆̆сть мо́ре** и пр. На пытаня выражені̂ въ тôмъ и слѣдуючôмъ стиху находимъ ôтповѣдь въ ст. 7 и 8.

7. а҆́гнцы ѻ҆́вчїи? Ѿ лица̀ Гдⷭ҇на подви́жесѧ землѧ̀,
8. ѿ лица̀ Бг҃а І҆а́кѡвлѧ: а) Ѡ҆бра́щшагѡ ка́мень
въ є҆зе́ра вѡдна́ѧ, и҆ несѣко́мый въ и҆сто́чники
9. вѡдныѧ. Не на́мъ Гдⷭ҇и, не на́мъ б) но и҆́мени
твоемꙋ да́ждь сла́вꙋ ѿ ми́лости твое́й и҆ и҆́стинѣ
10. твое́й: Да не когда̀ реку́тъ ꙗ҆зы́цы: гдѣ̀ є҆́сть

а) Исх. 17, 6.; Исх. 20, 11. б) 1. Пар. 16, 35. в) Пс. 41, 4.

---

7. **Ѿ лица̀** и пр. Земля потрясла ся, задрожала передъ лицемъ всемогучого Бога, котрый єсть Богомъ потомкôвъ Якова, котрый (ст. 8.) своєю всемогучостію перемѣнюв скалы въ озера воднî, а твердî, не даючî ся сѣчи каменѣ въ жерела. Се ôтносить ся до обохъ чудесъ водныхъ Исх. гл. 17.; Числ. гл. 20.

9. **Не на́мъ Гдⷭ҇и** и пр. Тымъ стихомъ начинає ся пôсля євр. численя Пс. 115. Мысль же сего стиха єсть: Мы не заслужили на твою помôчь, однако твоя власна честь вымагає, щобы ты намъ помагавъ противъ поганьскимъ сусѣдамъ яко Богъ милостивый и вѣрный въ своихъ приреченяхъ, щобы твоя милôсть и вѣрнôсть въ сповнюваню твоихъ обѣтниць, котрôй мы доси маємъ такъ много добродѣйствъ завдячити, були загально узнанî, щобы ты бувъ прославленый яко живый Богъ супротивъ мертвымъ идоламъ поганьскимъ.

10. **Гдѣ̀ є҆́сть Бг҃ъ и҆́хъ?** Такъ пытали ся съ наругою погане въ часѣ неволи а и пôзнѣйше. Понеже нарôдъ израильскій стративъ свою самостôйнôсть, то могло поганамъ здавати ся, якобы Єгова переставъ истновати або якобы утративъ свою могучôсть, лишаючи свôй нарôдъ въ нуждѣ; для того довженъ Богъ уже зъ огляду на свою власну честь прійти свому народови въ помôчь. Ôтповѣдь на се (ст. 11—17.) указує на тоє, що Єгова, правдивый Богъ, еще и теперь жіє, але невидимо въ небѣ, що однако идолы поганьскî суть мертвыми, безсильными образами и не могуть своимъ почитателямъ подати ніякои помочи.

11. **Бг҃ъ и҆́хъ? [а] Бг҃ъ же на́шъ на нб҃сѝ и҆ на земли́:**
12. **всѧ̀ є҆ли̑ка восхотѣ̀, сотворѝ. [б] І҆́дѡли ꙗ҆зы̑къ**
сребро̀ и҆ зла́то, дѣла̀ рꙋ́къ человѣ́ческихъ: [в]
13. **Ꙋ҆ста̀ и҆́мꙋтъ, и҆ не возглаго́лютъ: ѻ҆́чи и҆́мꙋтъ,**
14. **и҆ не ꙋ҆́зрѧтъ: [г] Ꙋ҆́шы и҆́мꙋтъ, и҆ не ꙋ҆слы́шатъ:**
15. **нѡ́здри и҆́мꙋтъ, и҆ не ѡ҆бонѧ́ютъ: Рꙋ́цѣ и҆́мꙋтъ, и҆**
не ѡ҆сѧ́жꙋтъ: нѡ́зѣ и҆́мꙋтъ, и҆ не по́йдꙋтъ: не воз-
16. **гласѧ̑тъ горта́немъ свои́мъ. [д] Подо́бни и҆̀мъ да**
бꙋ́дꙋтъ творѧ́щіи ѧ҆̀, и҆ всѝ надѣ́ющіисѧ на нѧ̀.
17. **[е] До́мъ І҆и҃левъ ᲂу҆пова̀ на Гд҃а: помо́щникъ и҆**
18. **защи́титель и҆̀мъ є҆́сть. До́мъ А҆арѡ́нь ᲂу҆пова̀ на**
19. **Гд҃а: помо́щникъ и҆ защи́титель и҆̀мъ є҆́сть. Боѧ́-**
щіисѧ Гд҃а ᲂу҆пова́ша на Гд҃а: помо́щникъ и҆ за-

а) Второз. 33, 26. б) Пс. 134, 15 и пр. в) Прем. Сол. 15, 15. г) Пс. 134, 17. д) Єрем. 10, 8 е) Пс. 129, 5.

---

15. **Не возгласѧ̑тъ горта́немъ свои́мъ.** Не суть въ станѣ выдати голосъ зъ свого горла.

16. **Подо́бни** и пр. Идолослужителѣ заслугують на тоє, щобы були подôбными до тыхъ идолôвъ позбавленыхъ розуму. Або: Нехай погане, котрî споряджують идолôвъ и на нихъ уповають, стануть ся подôбно имъ безсильными, такъ щобы не могли ничого вдѣяти противъ Израильтянъ, котрî цѣлу свою надѣю полагають въ Бозѣ и въ нимъ почитають свого єдиного помôчника (ст. 17—19.). Зри єще поясненє Прем. Сол. 13, 10. и сл.

17. **До́мъ І҆и҃левъ.** Цѣлый народъ израильскій. — **И҆̀мъ.** Израильтянамъ.

18. **До́мъ А҆арѡ́нь.** С. є. священики вразъ съ левитами. Псаломникъ ôтрôжняє дôмъ Аарона ôтъ дому израильского, понеже церковь була всегда подѣлена на два станы, с. є. свѣтскихъ и духовныхъ, або люду и духовеньства. — **И҆̀мъ.** священикамъ и левитамъ.

19. **Боѧ́щіисѧ Гд҃а.** С. є. Израильтяне. Гдекотрî суть мнѣнія, що ту мають розумѣти ся прозелиты, котрî и въ Н. З. называють ся **благоговѣ́йни и҆ боѧ́щіисѧ Бг҃а.** Зри Дѣян. Ап. 10, 2.; 13, 16.

20. щи́титель і҆̂мъ є҆́сть. Гд҇ь помѧнȣ́въ ны̀ благо-
слови́лъ є҆́сть на́съ: благослови́лъ є҆́сть до́мъ
21. І҆и҃левъ: благослови́лъ є҆́сть до́мъ А҆арѡ́нь: Благослови́лъ
є҆́сть боѧ́щыѧсѧ Гд҇а, ма̑лыѧ съ ве-
22. ли́кими. Да приложи́тъ Гд҇ь на вы̀, и҆̂ на сы́ны
23. ва́шѧ: Благослове́ни вы̀ Гд҇еви, сотво́ршемȣ нб҃о
24. и҆̂ зе́млю. [а] Нб҃о нб҃сѐ Гд҇еви: зе́млю же дадѐ
25. сыновѡ́мъ человѣ́ческимъ. [б] Не ме́ртвїи восхва́-
лѧтъ тѧ̀ Гд҇и, нижѐ вси̂ низходѧ́щїи въ а҆́дъ:

а) Второз. 10, 14. б) Пс. 6, 6.; Ис. 38, 18.; Вар. 2, 17.

---

20. **Гд҇ь помѧнȣ́въ** и пр. Богъ памятавъ всегда о насъ и оказовавъ намъ свои добродѣйства.

21. **Ма̑лыѧ съ вели́кими.** Молодымъ и старымъ достойникамъ и слугамъ, всѣмъ безъ огляду на ихъ вѣкъ и станъ.

22. **Да приложи́тъ** и пр. Нехай Богъ оказує свои добродѣйства и дальше въ єще обильнѣйшôй мѣрѣ вамъ и потомкамъ вашимъ. Змѣна особы (**на вы̀**) дасть ся пояснити тымъ, що ту имовѣрно говорить хоръ священичій, по чôмъ ст. 24 ôтзыває ся нарôдъ.

24. **Нб҃о** и пр. Богъ сотворивъ найвысше небо для себе; тамъ царствує ôнъ яко всемогучій и повный милости Господь, котрый може людямъ подавати свои ласки и добродѣйства; намъ людямъ давъ Богъ землю и хоче намъ дати всё, чого мы ту на земли потребуємъ. Тожь мы мешканцѣ земли довжни̂ Бога за єго ласки и дары зъ цѣлого серця славити, нашу вдячнôсть єму оказовати и собѣ самымъ на небо заслуговати. О выраженю **нб҃о нб҃сѐ** зри поясненє Второз. 10, 14.

25. **Не ме́ртвїи** и пр. На тôй земли, котру ты намъ давъ, не умерши̂ тебе славити будутъ. (Зри Пс. 6, 6.) Длятого (ст. 26.) благослови насъ Боже и заховуй насъ довго при житю, щобы мы могли тебе єще довго славити и нашу вдячнôсть за твои добродѣйства оказовати.

26. а) **Но мы̀ живі́и благослови́мъ Г҃да, ѿ ны́нѣ и҆ до вѣ́ка.**

Псало́мъ 114.

(Євр. 115.) — Подяка за выбавленє зъ великого небезпеченьства.

А҆ллилꙋ́їа.

1 **Возлюби́хъ, ꙗ҆́кѡ ᲂу҆слы́шитъ Г҃дь гла́съ моле́нїѧ**
2. **моегѡ̀.** б) **Ꙗ҆́кѡ приклонѝ ᲂу҆́хо своѐ мнѣ, и҆ въ**

а) Зах. 2. 20 б) Пс. 30. 3

— **Въ а҆́дъ.** Въ свѣтѣ пôдземнôмъ. Зри Пс. 6, 6.; Пс. 85, 13.

А҆ллилꙋ́їа. Зри Пс. 104. — Коли и кимъ сей псаломъ зôставъ уложеный, годѣ означити. Гдеякû суть мнѣнія, що сей псаломъ єсть пѣснею благодарною за увôльненє жидôвъ зъ неволи. Въ тôмъ случаю була бы неволя тымъ небезпеченьствомъ смерти, о котрôмъ въ тôмъ псалмѣ єсть бесѣда; нарôдъ бо израильскій бувъ дѣйстно въ неволѣ выставленый на небезпеченьство погибели межи поганами. Гдеякû ôтносять сей псаломъ до часôвъ переслѣдованя Авессаломового. Христіянинъ довженъ при ôтмавляню сего псалма мати на мысли небезпеченьства свого спасенія и дяковати Богу за отриманû душевнû добродѣйства.

1. **Возлюби́хъ** и пр. Псаломникъ запевнює, що горить любовію къ Богу, понеже Богъ выслухує его молитвъ кождого часу.

2. **Ꙗ҆́кѡ приклонѝ** и пр. На оправданє свого твердженя, выраженого въ попереднôмъ стиху, покликує ся псаломникъ на недавне выслуханє єго молитвы, за котре ôнъ обѣцює славити Бога, якъ довго жіє (**во дни̑ моѧ̑**), и не уставати въ взываню єго помочи въ каждôй потребѣ.

3. дні̏ моѧ̀ призовꙋ̀. [а] Ѡ҆бъѧ́ша мѧ̀ болѣ̑зни
смє́ртныѧ, бѣды̑ а҆̏довы ѡ҆̑брѣто́ша мѧ̀, скѡ́рбь
и҆̑ болѣ̑знь ѡ҆̑брѣто́хъ: и҆ и҆̏мѧ Гд҇не призва́хъ:
4. Ѻ҆̑ Гд҇и и҆̑зба́ви дꙋ́шꙋ мою̀: [б] ми́лостивъ Гд҇ь и҆̑
5. пра́веденъ, и҆̑ Бг҃ъ на́шъ ми́лꙋетъ: [в] Хранѧ́й мла-
6. де́нцы Гд҇ь: смири́хсѧ, и҆̑ спасе́ мѧ. Ѡ҆брати́сѧ
дꙋшѐ моѧ̀ въ поко́й тво́й, ꙗ҆̑кѡ Гд҇ь благодѣ́й-

а) 2. Цар. 22, 5. б) Пс. 85, 5. в) Мат. 10, 16.

---

3. **Ѡ҆бъѧ́ша** и пр. Образы, представляючû въ тôмъ стиху небезпеченьство смерти, въ якôмъ находивъ ся псаломникъ, находимъ въ Пс. 17, 5. 6. Зри тамъ дотычнû поясненя. — **И҆̏мѧ Гд҇не призва́хъ.** Я взывавъ, моливъ Бога о помôчь.

4. **Дꙋ́шꙋ мою̀.** Моє житє. Въ высшôмъ значеню: выбави мене ôтъ вѣчнои погибели. — **Ми́лостивъ** и пр. Богъ єсть милостивый и справедливый, ôнъ не оставляє невинно переслѣдованыхъ, але боронить ихъ и выбавляє зъ небезпеченьства.

5. **Младе́нцы.** Євр. petaim означає не такъ молодого вѣкомъ, якъ простого въ обычаяхъ, щирого, такожь неопытного, и тому Божои опѣки потребуючого. — **Смири́хсѧ.** Коли я бувъ въ найбôльшôмъ пониженю, въ найбôльшôй нуждѣ, опущеный ôтъ всѣхъ людей.

6. **Ѡ҆брати́сѧ** и пр. Не много недоставало, щобы душа зъ тревоги выйшла зъ тѣла; тожь псаломникъ взыває ю, щобы теперь повернула до свого давнѣйшого спокою, Богъ бо въ своєй милости здѣлавъ єй добре, оказавъ єй добродѣйство (**благодѣ́йствова тѧ̀**), ôтвернувши ôтъ неи своєю помочію уже все, що могло бы ю непокоити. Такій душевный спокôй учуває христіянинъ, коли при помочи Божôй побѣдить покусы и напады своихъ воргôвъ душевныхъ.

7. **ствова тѧ̀:** [а] **Ꙗ҆́кѡ и҆зѧ́тъ дꙋ́шꙋ мою̀ ѿ сме́р-**
ти, ѻ҆́чи мои̑ ѿ слє́зъ, и҆ но́зѣ мои̑ ѿ поползно-
8. **ве́нїѧ. Бл҃гоꙋгождꙋ̀ пре́дъ Гдⷭ҇емъ въ странѣ̀ жи-**
вы́хъ.

Псало́мъ 115.

Продовженє подяки.

А҆ллилꙋ́їа.

1. **Вѣ́ровахъ** [б] **тѣ́мже возглаго́лахъ: а҆́зъ же сми-**

а) Пс 55, 14. б) Кор. 4, 13.

7. **Дꙋ́шꙋ мою̀.** Моє житє. — **Ѿ поползнове́нїѧ.** Отъ поховзненя, ôтъ упадку с. є. ôтъ нещастя. Въ высшôмъ значеню: ôтъ грѣха и вѣчнои погибели.

8. **Бл҃гоꙋгождꙋ̀** и пр. Я буду жити богоугодно, стараючи ся въ той способъ подобати ся Богу и ôтвдячити ся єму за выбавленє зъ небезпеченьства смерти (вѣчнои погибели). Або: псаломникъ видить въ тôмъ выбавленю зъ небезпеченьства смерти запоруку, що Богъ хоче єго єще довше заховати при житю, дати єму єще довго вести житє богоугоднє. — **Въ странѣ̀ живы́хъ.** Земля, где жіють люди, въ противставленю до ада, царства умершихъ. Зри Пс. 26, 13. Зри такожь поясненє сего и попередного стиха Пс. 55, 14.

А҆ллилꙋ́їа. Зри Пс. 104. — Въ євр. зборнику псалмôвъ єсть сей псаломъ злученый съ псалмомъ попереднымъ.

1. **Вѣ́ровахъ** и пр. Я вѣривъ Богу, котрый обѣцявъ, що буде помагати своимъ щирымъ почитателямъ. Длятого я не таѣвъ ся съ тымъ, що Богъ поможе менѣ выйти зъ тыхъ небезпеченьствъ, якû менѣ грозили. Я вѣривъ и выразивъ мою вѣру словами. Св. Ап. Павелъ ôтносить тû слова въ загалѣ до внѣшного вызнаня вѣры. (2. Кор. 4, 13.; Рим. 10, 10.; зр. Лук. 12, 8.).

2. ри́хсѧ ѕѣлѡ̀. а) А҆́зъ же рѣ́хъ въ и҆зстꙋпле́нїи
3. мое́мъ: всѧ́къ человѣ́къ ло́жъ. Что̀ возда́мъ
4. Гдⷭ҇еви ѡ҆ всѣ́хъ, ꙗ҆̀же воздадѐ мнѣ̀? б) Ча́шꙋ
5. спасе́нїѧ прїимꙋ̀, и҆ и҆́мѧ Гдⷭ҇не призовꙋ̀. в) Мо-
ли̑твы моѧ̀ Гдⷭ҇еви возда́мъ предъ всѣ́ми людмѝ

а) Рим. 3, 4. б) Пс. 22, 5. в) Пс. 21, 26.

---

2. **А҆́зъ же рѣ́хъ** и пр. Въ страху, въ тревозѣ, яка заволодѣла мною, коли я бачивъ, що есмь окруженый найбôльшими небезпеченьствами, погадавъ я собѣ, що люди мнѣ не помогуть; они бо опустили мене, стали ся мнѣ невѣрными; ошукали, зрадили мене; тожь хочу я уповати лишь на вѣрного Бога и тôлько ôтъ него очѣкувати помочи.

3. **Что̀ возда́мъ** и пр. Той Богъ, на котрого я всегда уповати хочу, выбавивъ мене зъ неодного великого небезпеченьства, чимъ же я ôтвдячу ся ему за се?

4. **Ча́шꙋ спасе́нїѧ** и пр. С. є. принесу Богу жертву мирну и благодарну за одержане ôтъ него спасеніє. (Зри низ. ст. 8.). Намекає ся тутъ обрядъ жертвъ мирныхъ (Исх. 20, 24.; Лев. 7, 29.), при котрыхъ уживано вина або якого иншого напитка, котрого часть проливано на хвалу Богу а решту выпивали приносячѝ. Въ высшôмъ значеню маємъ тутъ розумѣти Пресв. Євхаристію, наймилѣйшу Богу жертву благодарну, жертву Службы Божои, котрою христіянинъ славить Бога за отриманѝ добродѣйства. Въ моральнôмъ значеню можемъ тутъ розумѣти чашу терпѣній, немовъ бы сказавъ: охотно прійму всё, щонибудь Богъ зôшле на мене. Можемъ тутъ розумѣти такожь чашу радости. Зри поясненє Пс. 22, 5.

5. **Моли́твы** и пр. Пôдъ молитвами мають ту розумѣти ся обѣты, жертвы обѣтнѝ. Зри Пс. 21, 26. Псаломникъ хоче отже Богу ôтвдячити ся тымъ способомъ, що здѣланѝ въ нещастю обѣты выконає публично передъ цѣлымъ народомъ.

6. є҆гѡ̀. Че́стна̀ предъ Гдⷭ҇емъ смє́рть преподо́бныхъ
7. є҆гѡ̀.[а] Ѽ Гдⷭ҇и а҆́зъ ра́бъ тво́й, а҆́зъ ра́бъ тво́й и҆ сы́нъ
8. рабы́ни твоеѧ̀: растерза́лъ є҆сѝ ѹ҆́зы моѧ̀.[б] Тебѣ̀
пожрꙋ̀ жє́ртвꙋ хвалы̀, и҆ во и҆́мѧ Гдⷭ҇не призовꙋ̀.
9. Моли́твы моѧ̀ Гдⷭ҇еви возда́мъ предъ всѣ́ми
10. людьмѝ є҆гѡ̀: Въ дво́рѣхъ до́мꙋ Гдⷭ҇нѧ, посредѣ̀
тебѐ І҆ерꙋсали́ме.

а) Прем. Сол. 9, 5. б) Пс. 49, 14.: Євр. 13. 15.

6. **Че́стна̀** и пр Мовъ бы казавъ: До такои подяки маю я важну причину; ото Богъ выбавляючи мене зъ небезпеченьства смерти показавъ, що житє єго угодникôвъ, святыхъ, єсть єму дороге. що про тое Богъ не передає своихъ угодникôвъ такъ легко смерти, не дає имъ такъ легко згинути.

7. **Ѽ Гдⷭ҇и** и пр. Понеже псаломникъ бувъ побожнымъ слугою Божимъ и понеже уже єго мати служила вѣрно Богу, тому Богъ выбавивъ єго зъ узôвъ небезпеченьства смерти, показуючи въ той способъ, що єму на житю єго угодникôвъ много залежить. — **Сы́нъ рабы́ни твоеѧ̀.** Єсмь сыномъ однои зъ твоихъ невôльницъ, уродженымъ въ твоимъ домѣ, а такъ єсмь твоимъ всегдашнымъ невôльникомъ; сыны бо невôльницъ уродженî въ домѣ ихъ пана, були всегдашными єго рабами. Зри Пс. 85. 16, такожь Пс. 35, 1). — Въ высшôмъ значеню суть вѣрнî Церкви Христовои сынами рабы Господнои, Пр. Д. Маріи.

8. **Тебѣ̀ пожрꙋ̀** и пр. Зри поясненє выс. ст. 4. — **Во и҆́мѧ Гдⷭ҇не призовꙋ̀.** Буду славити могучôсть и доброту Божу.

9. **Моли́твы** и пр. Зри выс. ст. 5.

10. **Въ дво́рѣхъ** и пр. Въ притворѣ святыни. — **Посредѣ̀ тебѐ І҆ерꙋсали́ме.** Зъ тыхъ слôвъ гдеякî заключають, що псаломникъ довго туживъ за Єрусалимомъ и що Єрусалимъ мусѣвъ теперь бути єму о много ми-

Псало́мъ 116.

(Євр. 117.) — Хвалѣть Бога!

А҆ллилꙋ́їа.

1. **Хвали́те** [а] **Гд҃а всѝ ѩ҆зы́цы, похвали́те є҆го̀ всѝ**
2. **лю́дїе:** [б] **Ꙗ҆́кѡ оу҆тверди́сѧ ми́лость є҆гѡ̀ на**

а) Дѣян. Ап. 13, 47; Рим. 11. б) Пс. 99, 5.

лѣйшій, що отже сей псаломъ зôставъ имовѣрно уложеный и спѣваный по поворотѣ Израильтянъ зъ неволи до своеи ôтчины. — Въ высшôмъ значеню пôдъ Єрусалимомъ розумѣемъ Церковь Христову, и якъ въ старôмъ завѣтѣ не вôльно було поза Єрусалимомъ (святынею) приносити жертвы, такъ и поза Церквою Христовою, поза єдностію церковною жертвы не могуть бути пріятнî Богу.

А҆ллилꙋ́їа. Зри Пс. 104. — Сей псаломъ есть найкоротшій зъ всѣхъ псалмôвъ. Имовѣрно зôставъ ôнъ уложеный неизвѣстнымъ авторомъ по поворотѣ Израильтянъ зъ неволи вавилоньскои до своеи ôтчины Гдеякî гадають, що сей псаломъ спѣвавъ весь нарôдъ на початку або при кôнци богослуженя або межи поодинокими пѣснями и священодѣйствіями. Св. Отцѣ выясняють сей псаломъ о І. Христѣ и его св. Церквѣ; въ нимъ бо взывають ся всѣ народы, щобы хвалили Бога и дяковали ему за ласку спасенія. Зри Рим. 15, 11.

1. **Хвали́те** и пр. Гдеякî толкователѣ примѣчають, що не безъ причины положено ту разъ **ѩ҆зы́цы** с. е. погане, а разъ **лю́дїе**; хотѣвъ бо авторъ — кажуть они — розличити поганъ, котрî мало що о Бозѣ знали, ôтъ жидôвъ, котрî були выбранымъ Божимъ народомъ, поученымъ о правдивôмъ Бозѣ будьто черезъ самого Бога будьто черезъ пророкôвъ.

2. **Ꙗ҆́кѡ оу҆тверди́сѧ** и пр. Въ тôмъ стиху наводить ся причина, длячого мае бути ôтдавана хвала Богу. Пôсля помянутыхъ толкователей мають погане хвалити

на́съ, и҆ и҆́стина Гдⷭ҇нѧ пребыва́етъ въ вѣ́къ.

Псало́мъ 117.

(Євр. 118.) — Подяка за велику побѣду.

А҆ллилꙋ́їа.

1. **И҆сповѣ́дайтесѧ [a] Гдⷭ҇еви, ꙗ҆́кѡ бла́гъ, ꙗ҆́кѡ въ**
2. **вѣ́къ ми́лость є҆гѡ̀. Да рече́тъ ᲂу҆́бѡ до́мъ**

а) Пс. 135, 1.

Бога за тоє, що Богъ покликавъ ихъ до своеи Церкви зъ милосердія (**ми́лости**), жиды же мають хвалити Бога яко покликанî до Церкви Христовои не лишь зъ Божого милосердія, но еще въ наслѣдокъ даныхъ имъ Божихъ обѣтниць, котрî Богъ вѣрно выповнивъ (**и҆́стина Гдⷭ҇нѧ**). Зри Рим. 15, 8—12.

А҆ллилꙋ́їа. Зри Пс. **104.** Старшî толкователѣ приписують сей псаломъ Давиду и суть мнѣнія, що Давидъ уложивъ его тогда, коли зôставъ всѣми поколѣнями узнаный царемъ (**глава̀ ᲂу҆́гла**, ст. 22.), або коли пôдбивъ пôдъ свою власть сусѣднî народы (ст. 10 и сл.). Иншî толкователѣ утверджають, що сей псаломъ походить зъ часôвъ по освободженю Израильтянъ зъ неволи вавилоньскои, а именно, що сей псаломъ спѣвано при положеню каменя угольного пôдъ храмъ Зоровавелевъ (1. Ездр. 3, 10.; зр. ст. 1—4. 22. сего Пс.), або при посвяченю сего храма. Пôсля св. Отцѣвъ есть сей псаломъ въ духовнôмъ значеню благодарною пѣснею Месіи за выбавленє зъ его терпѣній, яке оказало ся въ его всеславнôмъ воскресенію и вознесенію на небо. Зри Мат. 21, 9.; Марк. 12, 10.; Лук. 20, 17.; Дѣян. 4, 11.

1. **И҆сповѣ́дайтесѧ Гдⷭ҇еви.** Славѣть Господа. — **Бла́гъ.** Добрый, милостивый. — **Ꙗ҆́кѡ въ вѣ́къ** и пр. Бо на вѣки мае тревати его милосердіе.

2. **До́мъ І҆и҃левъ.** Всѣ Израильтяне. (Пс. 113, 17.) Въ высшôмъ значеню взывае тутъ Месія весь рôдъ людскій, ôткупленый его крестною смертію.

Ї҆и҃левъ : ꙗ҆́кѡ бла́гъ, ꙗ҆́кѡ въ вѣ́къ млⷭ҇ть є҆гѡ̀.
3. Да рече́тъ оу҆́бѡ до́мъ А҆арѡ́нь : ꙗ҆́кѡ бла́гъ, ꙗ҆́кѡ
4. въ вѣ́къ ми́лость є҆гѡ̀. Да реку́тъ оу҆́бѡ вси̑
боѧ́щїисѧ Гдⷭ҇а : ꙗ҆́кѡ бла́гъ, ꙗ҆́кѡ въ вѣ́къ ми́-
5. лость є҆гѡ̀.[а] Ѿ ско́рби призва́хъ Гдⷭ҇а, и҆ оу҆слы́-
6. ша мѧ̀ въ простра́нство.[б] Гдⷭ҇ь мнѣ̀ помо́щникъ,
и҆ не оу҆бою́сѧ, что̀ сотвори́тъ мнѣ̀ человѣ́къ?[в]
7. Гдⷭ҇ь мнѣ̀ помо́щникъ, и҆ а҆́зъ воззрю̀ на враги̑
8. моѧ̑.[г] Бла́го є҆́сть надѣ́ѧтисѧ на Гдⷭ҇а, не́жели

[а] Ис. 26, 16. [б] Пс. 26, 1.; Пс. 55, 12.; Рим. 8, 31. [в] Євр 13, 6. [г] Пс. 6 , 9.; Пс. 83, 13.; Пс. 107, 13

---

3. **До́мъ А҆арѡ́нь.** Священики съ левитами. Зри Пс. 113, 18.

4. **Боѧ́щїисѧ Гдⷭ҇а.** Зри Пс. 113, 19.

5. **Оу҆слы́ша мѧ̀ въ простра́нство.** Богъ выслухавъ мои молитвы и выпровадивъ мене зъ тѣсноты, въ яку мене вôгнали вороги, на свободу, на мѣстце широке, просторе, на котрôмъ нема уже для мене, нія ихъ небезпеченьствъ нѣ терпѣній. Месія перейшовъ по терпѣніяхъ и смутку до побѣды и радости.

6. **Что̀ сотвори́тъ мнѣ̀ человѣ́къ?** Єсли Богъ єсть съ мною и менѣ помагає, то що могуть менѣ вдѣяти люди? Надармо старали ся вороги погубити І. Христа и єго науку; Месія ôтнѣсъ надъ ними побѣду а єго наука заволодѣла свѣтомъ. Въ моральнôмъ значеню скажемъ: благодать Божа, наколи стараємъ ся съ нею спôвдѣлати, помагає намъ до покованя нашихъ немочей, нашихъ грѣшныхъ похотей, гнѣздячихъ ся въ нашôй зôпсованôй природѣ.

7. **А҆́зъ воззрю̀** и пр. Я побѣдивши моихъ ворогôвъ буду споглядати на ихъ погибель.

8. **Бла́го є҆́сть . . . не́жели.** Єсть се євраизмъ, замѣсть: лучше єсть . . . нѣжь.

9. надѣ́ѧтисѧ на человѣ́ка. Бл҃го є҆́сть оу҆пова́ти на
10. Гд҃а, не́жели оу҆пова́ти на кнѧ́зи. Всѝ ꙗ҆зы́цы
ѡ҆бы́доша мѧ̀, и҆ и҆́менемъ Гд҃нимъ противлѧ́хсѧ
11. и҆̀мъ: Ѡ҆бышє́дше ѡ҆бы́доша мѧ̀, и҆ и҆́менемъ
12. Гд҃нимъ противлѧ́хсѧ и҆̀мъ: [a] Ѡ҆бы́доша мѧ̀
ꙗ҆́кѡ пчє́лы со́тъ, и҆ разгорѣ́шасѧ ꙗ҆́кѡ ѻ҆́гнь въ
те́рнїи: и҆ и҆́менемъ Гд҃нимъ противлѧ́хсѧ и҆̀мъ:

---

[a] Второз 1, 44.; Ис. 7, 18.

9. **Не́жели оу҆пова́ти на кнѧ́зи.** Обставины го, успособленє хоть и якъ могучого чоловѣка могуть змѣнити ся, Богъ же єсть всегда той самъ, незмѣнный.

10. **Всѝ ꙗ҆зы́цы** и пр Нехай и всѣ поганьскî народы выступлятъ противъ мене (народа израильского), нехай мене окружать зъ всѣхъ сторôнъ, они не вдѣють противъ мене ничого, я Божою силою ихъ перемогу. Або часъ минувшій въ тыхъ дѣесловахъ и въ ст. сл. можна уважати яко означенє приключень, котрî уже дѣйстно стали ся. Що до І. Христа скажемъ, що Господь найшовъ опôръ у всѣхъ народôвъ, но ôнъ побѣдивъ ихъ всѣхъ и буде ихъ дальше побѣджати Въ моральнôмъ значеню скажемъ: кождый побожный христіянинъ побѣджає въ имени Господнôмъ всѣхъ своихъ ворогôвъ.

12. **Ꙗ҆́кѡ пчє́лы со́тъ.** Вороги окружили мене якъ пчолы крижку меду або воску. Пчолы суть ту образомъ дуже численныхъ и заѣлыхъ ворогôвъ; пчолы докучають тымъ бôльше, чимъ бôльше ихъ ôтъ себе ôтганяємъ, они съ заѣлостію переслѣдують тыхъ, що имъ спокôй заколочують. Зр. Второз. 1, 44. — **Разгорѣ́шасѧ** и пр. Огонь зъ терпины єсть найострѣйшій, хоть найкоротше треваючій; великій такожь выдає шумъ, и здає ся, немовъ-бы мавъ всё пожерти и знищити, що лишь близько него находить ся. — **Противлѧ́хсѧ и҆̀мъ.** Въ Вульґатѣ єсть: пôмстивъ ся я на нихъ, с. є. поконавъ ихъ.

13. Ѿриновéнъ превратѝхсѧ пáсти, и҆ Гдⷭ҇ь прїѧ́тъ
14. мѧ̀. а) Крѣ́пость моѧ̀ и҆ пѣ́нїе моѐ Гдⷭ҇ь, и҆ бы́сть
15. мнѣ̀ во спасе́нїе. Гла́съ ра́дости и҆ спасе́нїѧ въ
селе́нїихъ пра́ведныхъ: десни́ца Гдⷭ҇нѧ сотворѝ
16. си́лꙋ: Десни́ца Гдⷭ҇нѧ вознесе́ мѧ, десни́ца Гдⷭ҇нѧ
17. сотворѝ си́лꙋ. б) Не ѹ҆мрꙋ̀, но жи́въ бꙋ́дꙋ, и҆

а) Исх. 15, 2.; Ис. 12. 2. б) Ис. 53, 11 ; Рим. 6, 9.

---

13. **Ѿриновéнъ** и пр. Черезъ потрученє прійшовъ я въ положенє падаючого, но я не упавъ, понеже Богъ мене пôдтримавъ. Мысль єсть: Вороги (въ неволѣ) привели мене уже надъ берегъ погибели однако Богъ занявъ ся мною и привѣвъ мене назадъ до ôтчины. Въ высшôмъ значеню скажемъ: всѣ терпѣнія, якȋ задавано І. Христу, не причинили ся до єго погибели, а тôлько до єго вывысшеня у єго Отця. Такъ выходить Церковь а и кождый правдивый христіянинъ побѣдоносно зъ покусъ и переслѣдовань.

14. **Крѣпость** и пр. Тожь вызнаю, що моєю силою єсть Господь, при котрого помочи выходжу, побѣдоносно зъ всѣхъ напастей непріятельскихъ; Господь буде вѣчнымъ предметомъ моихъ пѣсней и похвалъ. — **Бысть мнѣ̀ во спасе́нїе.** Выбавивъ мене зъ погибели.

15. **Гла́съ ра́дости** и пр. Не самъ я оденъ буду славити въ пѣсняхъ доброту и могучôсть Божу, но и всѣ Израильтяне будуть Богу оказовати свою вдячнôсть, славлячи єго въ молитвахъ и пѣсняхъ.

16. **Десни́ца Гдⷭ҇нѧ.** Могучôсть Божа.— **Вознесе́ мѧ.** Богъ выбавивъ мене зъ небезпеченьства погибели. — **Сотворѝ си́лꙋ.** Богъ довершивъ дѣло славне и чудесне, для котрого довершеня не выстарчали силы людскȋ.

17. **Не ѹ҆мрꙋ̀** и пр. Уважано мене за погибшого, однако я буду жити и славити Бога, котрый мене лишь укаравъ, но не передавъ въ погибель (ст. 18.). — Що до І. Христа скажемъ: Богъ укаравъ єго за грѣхи братей-людей смертію, но не оставивъ єго въ гробѣ але

18. **повѣ́мъ дѣла̀ Гдⷭ҇на. Наказꙋ́ѧ наказа́ мѧ Гдⷭ҇ь,**
19. [а] **смє́рти же не предадє́ мѧ.** [б] **Ѿвє́рзите мнѣ̀**
врата̀ пра́вды: [в] **вшє́дъ въ нѧ̀ и҆сповѣ́мсѧ Гдⷭ҇е-**
20. **ви. Сїѧ̑ врата̀ Гдⷭ҇на: пра́веднїи вни́дꙋтъ въ нѧ̀.**
21. [г] **И҆сповѣ́мсѧ тебѣ̀, ꙗ҆́кѡ ᲂу҆слы́шалъ мѧ̀ є҆сѝ, и҆**
22. **бы́лъ є҆сѝ мнѣ̀ во спасє́нїе.** [д] **Ка́мень є҆го́же не-**
врего́ша зи́ждꙋщїи, се́й бы́сть въ главꙋ̀ ᲂу҆́гла:

а) Єзек. 18. 21. б) Пс 26, 2. в) Євр. 9, 24. г) Пс. 118, 71. д) Ис. 28, 16.; Мат. 21, 42.; Марк. 12, 10.

давъ ему воскреснути всеславно зъ мертвыхъ. Христіянинъ мае ту мыслити о своимъ воскресенію зъ гробу грѣховного.

19. **Ѿвє́рзите** и пр. Псаломникъ взывае священикôвъ и дверникôвъ, щобы ему отворили дверѣ храма для зложеня подяки за отриманѝ добродѣйства. Тіи дверѣ называють ся **врата̀ пра́вды**, понеже въ храмѣ мешкае справедливый Богъ и понеже тôлько справедливѝ, праведнѝ заслугуютъ вôйти до храма для славленя Бога. І. Христосъ отворивъ въ троякій способъ ворота правды. Онъ вôйшовъ видимо въ храмъ ерусалимскій (Мат. 21, 9.); се було лишь прообразомъ его входа въ два иншѝ высшѝ храмы. Ото черезъ свое дѣло ôткупленя отворивъ І. Христосъ храмъ правдивои честноты и справедливости, до котрого могуть ôтъ теперь входити всѣ люди; тымъ Божимъ дѣломъ отворивъ І. Христосъ также небеснѝ обители свого Отца, въ котрѝ вôйдуть лишь праведнѝ. Христіянинъ, ôтносячи тіи слова до себе, може мати на гадцѣ станъ благодати, въ якій вôйшовъ по своимъ воскресенію зъ грѣхôвъ, або также вѣчну нагороду въ небѣ, котрои надѣе ся, понеже І. Христосъ ю выслуживъ и обѣцявъ.

21. **И҆сповѣ́мсѧ тебѣ̀.** Буду тебе славити и дяковати тобѣ.

22. **Ка́мень** и пр. Давидъ, пониженый, переслѣдованый, сомѣтованый ворогами, ставъ ся царемъ народа израильского и дôйшовъ до великои могучости и

23. **Ѿ Гд҇а бы́сть се́й: и҆ є҆́сть ди́венъ въ ѻ҆чесѣ́хъ**
24. **на́шихъ. Се́й де́нь, є҆го́же сотворѝ Гд҇ь: возра́-**
25. **дꙋемсѧ и҆ возвесели́мсѧ въ ѻ҆́нь. Ѡ Гд҇и спаси́**
26. **же: Ѡ҆̑ Гд҇и поспѣ́ши же.** [a] **Бл҃гослове́нъ грѧды́й**

---

a) Мат. 21, 9.; Марк. 11, 9.; Лук. 19, 28.

славы. Въ высшôмъ значеню поясняють св. Отцѣ сей стихъ такъ: камѣнь с. є. I. Христосъ (Мат. 21, 42; Єф. 2, 20.), котрого будуючі̑ с. є. первосвященики и книжники жидôвскі̑ откинули, ставъ ся каменемъ угольнымъ, с. є. каменемъ, котрый держить вкупѣ и двигає двѣ стѣны, с. є. котрый зъєдиняє жидôвъ и поганъ, людей и ангелôвъ въ одну Божу родину. Зри Ис. 28, 16.; Мат. 21, 42.; Дѣян. 4, 11.; 1. Петр. 2, 6.

23. **Ѿ Гд҇а** и пр. Вывысшене Давида, а въ высшôмъ значеню — вывысшене I. Христа и здѣлане єго каменемъ угольнымъ не було дѣломъ припадковымъ, але дѣломъ Божои воли и могучости, заслугуючимъ на найбôльшій подивъ людей.

24. **Се́й де́нь** и пр. День, въ котрôмъ I. Христосъ воскресъ и побѣдоносно выйшовъ зъ своихъ терпѣній, єсть днемъ найрадôснѣйшимъ и найторжественнѣйшимъ для роду чоловѣчого; въ тôмъ бо дню зôставъ сей рôдъ черезъ заслуги Христові̑ вырваный зъ неволи діявола и свѣта.

25. **Ѡ҆̑ Гд҇и** и пр. Єсть се пророцтво о торжественнôмъ въѣздѣ I. Христа до Єрусалима и храма єрусалимского, при чôмъ нарôдъ израильскій кликавъ дѣйстно словами сего стиха и половины стиха слѣдуючого. (Мат. 21, 9.) — **Спаси́.** Въ євр. єсть: hoschianna, hosianna. — **Поспѣ́ши.** Поможи, пощасти. Нарôдъ израильскій (въ высшôмъ значеню св. громада Христова) молить Бога о спасеніє и всяке щастє для Месіи, щобы пôдъ нимъ и черезъ него такожь и онъ доступивъ спасенія и живъ въ щастю, освободженый ôтъ неволѣ всѣхъ ворогôвъ (въ выс. знач.: ôтъ неволѣ діавола и грѣха.)

26. **Бл҃гослове́нъ.** С. є. нехай буде благословенный ôтъ Бога, нехай Богъ благословить єго, дає єму щасли-

во и҆́мѧ Гдⷭ҇не: благослови́хомъ вы̀ и҆з̾ до́мꙋ
27. Гдⷭ҇нѧ. Бг҃ъ Гдⷭ҇ь, и҆ ꙗ҆ви́сѧ на́мъ: соста́вите пра́зд-
никъ во ѹ҆чащꙗ́ющихъ до рѡ́гъ ѻ҆лтаре́выхъ.
28. Бг҃ъ мо́й є҆сѝ ты̀, и҆ и҆сповѣ́мсѧ тебѣ̀: Бг҃ъ мо́й
є҆сѝ ты̀, и҆ вознесꙋ̀ тѧ̀: и҆сповѣ́мсѧ тебѣ̀, ꙗ҆́кѡ
ѹ҆слы́шалъ мѧ̀ є҆сѝ, и҆ бы́лъ є҆сѝ мнѣ̀ во спасе́-
29. ні́е. [а)] И҆сповѣ́дайтесѧ Гдⷭ҇еви, ꙗ҆́кѡ бла́гъ, ꙗ҆́кѡ
въ вѣ́къ млⷭ҇ть є҆гѡ̀.

а) Пс. 135, 1.

ве царство, щобы черезъ него и мы доступили благословенія (дочасного и вѣчного) — **Гра́дый.** Котрый приходить яко очѣкованый Месія. — **Во и҆́мѧ Гдⷭ҇не.** С. є. въ зъединеню съ Богомъ, котрый хоче объявити ся людямъ яко Божій посланникъ, властію Бога и съ упованіємъ на него. — **Благослови́хомъ** и пр. Такъ принимає въ храмѣ зôбраный нарôдъ съ благословеніємъ, хвалою и подякою Месію вразъ съ тыми, що єму товаришать.

27. **Бг҃ъ Гдⷭ҇ь** и пр. Богъ — Месія явивъ ся милостиво яко нашь помôчникъ и покровитель. Въ Вульґатѣ єсть: освѣтивъ насъ, с. є впровадивъ насъ до свѣтла своєи благодати. — **Соста́вите** и пр. Хоръ священичій взыває вѣрныхъ, щобы обходили радôсно день торжественный, явленя ся Царя Месіи при наибôльшôй ихъ участи, при найбôльшôмъ ихъ числѣ сягаючôмъ ажь до рогôвъ олтаря с. є. ажь до олтаря всесожженія (Исх. 27, 2.). Въ Вульґатѣ єсть: постановѣть день торжественный въ гущѣ, ажь до рога олтаря с. є. обходѣть празникъ и украсѣть храмъ густыми галузями, котрî бы сягали ажь до рогôвъ олтаря жертвенного. Зри Лев. 23, 40. Такъ було, коли І. Христосъ въѣзджавъ въ день цвѣтный до Єрусалима.

28. **Бг҃ъ мо́й** и пр. Псаломникъ дякує Богу за помôчь противъ ворогамъ и освѣдчає, що хоче славити

Псало́мъ 118.

(Євр. 119.) — Похвала Божого закона.

А҆ллилꙋ́їа.

Бога задля єго милости, оказанои єго народови. Въ высшôмъ значеню суть то або слова Христови̂ сказани̂ до Бога Отца, або слова святои громады звернени̂ до І. Христа Месіи.

А҆ллилꙋ́їа. Зри Пс. 104. — Сей псаломъ єсть зъ всѣхъ псалмôвъ найдовшій и найбôльше уживаный въ Церквѣ. Ôнъ ôтзначає ся удивляючою силою слова, глубокою мудростію, богацтвомъ мыслей и высокимъ полетомъ духа при рôвночаснôй легкости, простотѣ и ясности выраженя. Св. Отцѣ видять въ тôмъ псалмѣ зôбрани̂ всѣ моральни̂ науки евангелски̂ и всѣ правила людского житя (Авг., Амвр.), видять всѣ выреченя св. пророкôвъ, апостолôвъ, мученикôвъ (Касіод.). „Въ иншихъ псалмахъ, каже св. Амврозій, проблыснувъ псаломникъ лишь гденекотрыми лучами мудрости и науки, ту же заяснѣвъ ôнъ цѣлковитымъ сонцемъ премудрости; тамті̂ псалмы суть немовъ звѣзды, въ темрявѣ сіяючи̂, сей же псаломъ єсть немовъ само сонце выдаюче всѣ скарбы свого свѣтла, всю свою силу." — Кромѣ того має сей псаломъ межи иншими и тую властивôсть, що хотяй говорить о однôмъ предметѣ, то не повтаряє ся и не нудить; въ читаню выдає ся ôнъ намъ вправдѣ монотоннымъ, але черезъ ту мраку просвѣчує лучь живого, людского чувства. Читане сего псалма упріятняє множество красныхъ выражень, котрыхъ надармо бы шукати гдеинде, упріятняє якась невысказана красота поедична, вдоволяюча серце. — Великою окрасою сего псалма єсть єго особливша артистична будова. Сей бо псаломъ належить що до своєи формы до т. зв. акростихôвъ. (Зри Пс. 24.). Цѣлый псаломъ складає ся зъ 22 осмеричныхъ строфъ пôсля 22 буквъ єврейскои азбуки. Кожда поодинока строфа єсть зложена зъ 8 рôжныхъ стихôвъ, кождый же стихъ въ строфѣ начинає ся тою-

1. Бл҃же́ни непоро́чнїи въ пꙋ́ть, ходѧ́щїи въ зако́нѣ

самою буквою, такъ що въ першôй строфѣ єсть 8 разôвъ aleph, въ другôй 8 beth, въ третôй 8 gimel и т. д. Въ той способъ єсть сей псаломъ осмеричнымъ повторенємъ цѣлои еврейскои азбуки. Цѣлею такого азбучного устроєня сего псалма було легше єго спамятанє; сей бо псаломъ, якъ гдекотрî говорять, бувъ призначеный для путникôвъ, котрî ôтспѣвували єго въ своихъ походахъ зъ памяти; пôсля инщихъ бувъ ôнъ призначеный для шкôльнои молодежи, учачои ся закона, такъ що творивъ для неи немовъ „азбуку закона“. Каже св. Амврозій: „Сей псаломъ єсть якбы букваремъ для христіянъ, где находять ся початки и засады обовязкôвъ, котрыхъ намъ ôтъ дитиньства якъ дѣтямъ азбуки выучовати ся, въ памяти задержувати и потôмъ надъ поодинокими словами глубше застановляти ся потреба. — Кто и коли уложивъ сей псаломъ, незвѣстно. Давнѣйшî пояснителѣ за св Амврозіємъ приписують єго Давиду, переслѣдованому черезъ Саула; новѣйшî же за Ориґеномъ ôтносять єго до часôвъ неволи вавилоньскои, що єсть имовѣрнѣйшимъ. Кальметъ не вагає ся навѣть приписати сей псаломъ пророкови Даніилу. За тымъ другимъ мнѣніємъ здає ся промавляти и само содержанє псалма: часта скарга на гнетъ „гордыхъ и беззаконныхъ“ и шуканє прибѣжища въ законѣ Господнôмъ, чого Израильтяне научили ся особливо въ неволѣ. Цѣлый бо сей псаломъ єсть величавымъ а безперерывнымъ прославленємъ закона Божого въ тôмъ намѣрѣ, щобы люди полюбивши той законъ Божій, єго точно выповняли, а тымъ самымъ заслужили собѣ на дочасне и вѣчне щастє. (Прочоє зри въ розвѣдцѣ О. Дра Крипякевича о артистичнôй формѣ Псалма 118, умѣщенôй въ „Богословскôмъ Вѣстнику“ III. Выпускъ р. 1900.)

1. **Бл҃же́ни** и пр. Въ кождôмъ стиху сего псалма вспоминає ся законъ Божій и въ кождôмъ говорить ся щось нового о законѣ. Но понеже таке повторенє однои и тои самои рѣчи стало бы ся монотоннымъ, тому мудро придумано заступити слово **зако́нъ** рôжными єго

2. Гд҃ни. [а] Бл҃же́ни ѝспытаю́щїи свидѣ̑нїѧ є҆гѡ̀,

синонимами, якъ **пꙋ́ть** (**пꙋтѝ**), **за́пѡвѣди**, **словеса́** (**глаго́ли**), **сꙋдьбы̑**, **свидѣ̑нїѧ**, **ѡ҆правда̑нїѧ**. Пôдъ **зако́номъ** розумѣемъ всё, що Богъ самъ черезъ себе або черезъ законодавцѣвъ и пророкôвъ людямъ ако свою волю обвѣстивъ и до захованя препоручивъ. — **Пꙋ́ть** єсть правило житя, вказане Божимъ закономъ, ôттакъ дорога житя, ведуча чоловѣка до вѣчного призначеня; кто жiє пôсля Божого закона, того дорога житя (житє) єсть непорочна, бездоганна. — **За́пѡвѣди** суть то приказы, якû Богъ яко найвысшiй Господь людямъ подає; тiи приказы ôтносять ся до любви и почитаня Бога и до любви ближнёго. — **Словеса̀** (**глаго́ли**) суть то Божû заповѣди, словами выражаючû Божу волю и якъ таяже має бути сповнена; пôдъ ними можемъ розумѣти также обѣтницѣ, грозьбы долученû до Божихъ заповѣдей. — **Сꙋдьбы̑**. Такъ называють ся Божû заповѣди яко походячû ôтъ Бога, найвысшого судiи, котрый даючи людямъ свôй законъ до выконуваня, має заразомъ право и власть праведныхъ нагороджати а беззаконныхъ карати; тожь **сꙋдьбы** означають неразъ кары, якû Богъ зсылає на непоправныхъ грѣшникôвъ. Отповѣдно тому можемъ кождый законъ, кожду заповѣдь назвати судомъ Божимъ; пôсля закона бо або заповѣди можемъ розсудити, чи чоловѣкъ дѣлає добре або зле, чи заслугує на нагороду або на кару. — **Свидѣ̑нїѧ**, такъ называють ся Божû заповѣди, понеже свѣдчать о Божôй святости и любви, а заразомъ суть свѣдоцтвами о єго волѣ, зъ нихъ бо пôзнаемъ, чого Богъ ôтъ насъ желає. — **Ѡ҆правда̂нїѧ**. Такъ называють ся Божû заповѣди, понеже провадять до праведности и до Бога.

2. **Ѝспыта́ющїи** и пр. С. є. тiи, що уважно розмышляють о Божихъ заповѣдяхъ, щобы ихъ точно навѣть въ найменьшихъ рѣчахъ выконати и цѣлымъ серцемъ Богу подобати ся. — **Взы́щꙋтъ**. Шукають.

а) Пс. 18, 12.

3. всѣ́мъ се́рдцемъ взы́щꙋтъ є҆го̀. [а] Не дѣ́лающїи
4. бо беззако́нїѧ въ пꙋте́хъ є҆гѡ̀ ходи́ша. [б] Ты̀
заповѣ́далъ є҆сѝ за́пѡвѣди твоѧ̑ сохрани́ти ѕѣлѡ̀.
5. [в] Да бы̀ и҆спра́вилисѧ пꙋтїѐ моѝ, сохрани́ти
6. ѡ҆правда̑нїѧ твоѧ̑: [г] Тогда̀ не постыжꙋ́сѧ, внегда̀
призрѣ́ти мнѣ̀ на всѧ̑ за́пѡвѣди твоѧ̑.
7. И҆сповѣ́мсѧ тебѣ̀ въ пра́вости се́рдца, внегда̀
8. наꙋчи́тимисѧ сꙋдьба́мъ пра́вды твоеѧ̀. Ѡ҆правда̑нїѧ
твоѧ̑ сохраню̀: не ѡ҆ста́ви менѐ до ѕѣла̀:

[а] 1. Іоа. 5, 18. [б] Второз. 4, 5. 6. [в] Лук. 1, 6. [г] Гал. 6, 16.

3. **Ходи́ша.** Якъ въ многихъ иншихъ псалмахъ, такъ и ту часъ минувшій уживає ся за теперѣшный або будучій.

4. **Ѕѣлѡ̀.** Ту въ значеню: строго, стисло.

5. **Да бы̀ и҆спра́вилисѧ пꙋтїѐ моѝ.** Слово и҆спра́вити значить: здѣлати простымъ, просто удержовати, такъ щобы не ôтступати на бôкъ. Мысль сего стиха есть: О кобы мои мысли, мои бесѣды, мои желаня и всѣ мои дѣла всегда ôтповѣдали Божимъ заповѣдямъ и ними були управляні̂!

6. **Внегда̀ призрѣ́ти** и пр. Коли буду пильно уважати на точне выконуване Божихъ заповѣдей.

7. **И҆сповѣ́мсѧ тебѣ̀.** Буду тебе хвалити, дяковати тобѣ.

8. **Не ѡ҆ста́ви менѐ до ѕѣла̀.** Не опускай мене зовсѣмъ, но спомагай мене твоєю благодатію, щобы я мôгъ заховувати твои заповѣди. — Ту кôнчить ся перша строфа. Головна єи мысль єсть: Щасливый той, кто держить ся Божого закона и въ нимъ щоразъ бôльше затоплює ся (ст. 1—2), кто стереже ся грѣхôвъ, беззаконій, а старає ся жити пôсля Божихъ заповѣдей (ст. 3—4). Кобы се и менѣ удало ся; тогды бы я не бувъ николи завстыдженый (ст. 5—6)! Тожь я буду вдячный

9. [а] Въ чесо́мъ и҆спра́витъ ю҆нѣ́йшій пꙋ́ть сво́й?
10. внегда̀ сохрани́ти словеса̀ твоѧ̀? [б] Всѣ́мъ се́рд-
цемъ мои́мъ взыска́хъ тебѐ: не ѿри́ни менѐ ѿ
11. за́повѣдей твои́хъ. [в] Въ се́рдцѣ мое́мъ скры́хъ
12. словеса̀ твоѧ̀, ꙗ҆́кѡ да не согрѣшꙋ̀ тебѣ̀. Бл҃го-
слове́нъ є҆сѝ Гд҇и: наꙋчи́ мѧ ѡ҆правда́нїємъ тво-
13. и҆́мъ. Ѹ҆стна́ма мои́ма возвѣсти́хъ всѧ̑ сꙋдьбы̑
14. ѹ҆́стъ твои́хъ. На пꙋтѝ свидѣ́нїй твои́хъ наслади́-
15. хсѧ, ꙗ҆́кѡ ѡ҆ всѧ́комъ бога́тствѣ. Въ за́повѣ-
дехъ твои́хъ поглꙋмлю́сѧ, и҆ ѹ҆разꙋмѣ́ю пꙋти̑
16. твоѧ̀: Во ѡ҆правда́нїихъ твои́хъ поꙋчꙋ́сѧ, не за-

а) Іоа. 15, 3.; 1. Петр. 1, 22. б) Ис. 63, 17. в) Второз. 6, 6.

Богу за пôзнане его закона, стараючи ся о его точне выповнене; кобы менѣ Богъ не ôтказовавъ лишь своеи благодати!

9. **И҆спра́витъ**. Зри выс. ст. 5. — **Пꙋ́ть сво́й**. Свое житє, спосôбъ свого житя.

10. **Не ѿри́ни** и пр. Не ôтпыхай мене черезъ позбавлене мене твоеи благодати, котра спомагає чоловѣка, щобы мôгъ заховувати твои заповѣди.

11. **Скры́хъ**. Якъ якій скарбъ.

13. **Ѹ҆́стъ твои́хъ.** Всё тое, що ты говоривъ черезъ твоихъ пророкôвъ и апостоловъ, котрî суть немовъ твоими устами.

14. **На пꙋтѝ** и пр. Я любую ся въ правилѣ житя, яке менѣ подають твои заповѣди, якъ иншî любують ся въ збираню богацтвъ.

15. **Поглꙋмлю́сѧ**. С. є. я хочу усильно, съ ревностію о нихъ розмышляти, ихъ розважати. Зри Пс. 76, 4.

16. **Во ѡ҆правда́нїихъ** и пр. Ту кôнчить ся друга строфа. Мысль еи есть: пожитокъ заховуваня Божого закона; еще есмь я неопытнымъ молодцемъ; я буду жити богоугодно, заховуючи точно твои заповѣди; сего бажаю я щиро; лишь не ôтказуй менѣ своеи благодати

17. бꙋ́дꙋ словє́съ твои́хъ. **Возда́ждь** рабꙋ̀ твоемꙋ̀:
18. живи́ мѧ, и҆ сохраню̀ словеса̀ твоѧ̀. [а] Ѿкрꙑ́й
ѻ҆́чи мои̑, и҆ оу҆разꙋмѣ́ю чꙋдеса̀ ѿ зако́на тво-
19. егѡ̀. [б] Пришлє́цъ а҆́зъ є҆́смь на землѝ: не скрꙑ́й

[а] Второз. 17, 19. [б] 1. Пар. 29, 15.; Євр. 11, 13.

(ст. 9—10) Твои заповѣди суть средствомъ охороннымъ противъ грѣхôвъ и тому бережу я ихъ въ моимъ серцю мовъ скарбъ якій; учи мене Боже, щобы я мôгъ тіи заповѣди щоразъ лучше пôзнавати и розумѣти (ст. 11—12); я охотно бесѣдую о нихъ, бо уважаю ихъ за высшій и дорожшій ôтъ всѣхъ богацтвъ (ст. 13—14); я хочу о нихъ всегда съ радостію роздумовати, не выпускаючи ихъ николи зъ моеи памяти (ст. 15—16.).

17. **Возда́ждь** и пр. Мысль сеи третои строфы єсть: Удѣли менѣ оживляючои (**живи́ мѧ**) благодати, щобы я мôгъ заховувати твôй законъ; дай менѣ свѣтло, щобы я найшовъ находячій ся въ тôмъ законѣ чуда мудрости. Яко коротковидячій чужинець потребую я дуже твого поученя въ законѣ; для того чую я въ собѣ всегда велику тугу за нимъ (ст. 17—20), и ганю людей гордыхъ въ около себе, котрі не дбають о твôй законъ, котрі радше ругають ся зъ мене задля моеи совѣстности. Твоя клятва тяжить на нихъ, увôльни мене ôтъ поруги и ганьбы (ст. 21—22). Могучими суть тû, що суть ворожо противъ мене успособленû, що противъ мене снують злû намѣры, однако не могуть мене ôтклонити ôтъ твого закона, котрый я цѣню надъ всё въ свѣтѣ. — **Живи́ мѧ.** Гдекотрû видять ту просьбу о захованє загроженого тѣлесного житя.

18. **Чꙋдеса̀.** Таємничû правды, чуда мудрости, якû пôзнає лишь той, котрого очи душевнû суть просвѣченû Божимъ свѣтломъ.

19. **Пришлє́цъ.** Чужинець, подорожный, ходячій по чужихъ краяхъ. Такими єсьмо мы всѣ, о скôлько не маємъ ту на земли сталого мѣстця; яко такû подорожнû въ чужинѣ потребуємъ провôдника, а тымъ єсть для

20. **ѿ менѐ за́пѡвѣди твоѧ̀. Возлюбѝ дꙋша̀ моѧ̀**
возжела́ти сꙋдьбы̑ твоѧ̀ на всѧ́кое вре́мѧ. а)
21. **Запрети́лъ є̑сѝ гѡ́рдымъ: про́клѧти ѹ҆клонѧ́ю-**
22. **щїисѧ ѿ за́повѣдей твои́хъ. Ѿимѝ ѿ менѐ по-**
но́съ и҆ ѹ҆ничиже́нїе, ꙗ҆́кѡ свидѣ́нїй твои́хъ взы-
23. **ска́хъ.** б) **И҆́бо сѣдо́ша кнѧ́зи, и҆ на мѧ̀ клевета́-**

а) Второз. 11, 28. б) Пс. 2, 2.

насъ законъ Божій. Чужинець бо не знаючи земли, въ котрôй находить ся, може кождои хвили понести якû шкоды. Щось на видъ невинного, котрого наслѣдковъ ôнъ не годенъ предвидѣти, може неразъ выставити на небезпеченьство его здорове, свободу, або навѣть его жите. Якъ щастливымъ есть ôнъ отже, коли остереже его вѣрный пріятель! Такъ само мае ся рѣчь и съ нами на тôмъ свѣтѣ. Мы есьмо чужинцями и мало знакомыми на земли, якъ щобы мы моглк знати зъ опыта всё вразъ съ наслѣдками, якû неразъ суть дуже далеко ôтдаленû. Въ тыхъ обставинахъ суть протое Божû заповѣди нашимъ найвѣрнѣйшимъ пріятелемъ, котрый дае намъ найлучшу раду, якъ бы мы могли перейти черезъ незнакому, чужу землю, не поносячи ніякои шкоды.

20. **Возлюбѝ** и пр. Бажаю якъ найусильнѣйше, тужу цѣлымъ серцемъ.

21. **Запрети́лъ є̑сѝ.** Въ лат.: increpasti; се слово значить: сварити, картати, а такожь карати, грозити карою. — **Про́клѧти** и пр. Зри Второз. 11, 28.; 27, 26.

22. **Ѿимѝ** и пр. Возми ôтъ мене поругу и ганьбу, яку я невинно зношу, будучи вѣрнымъ въ заховуваню твоихъ заповѣдей. Такъ молѣмъ ся и мы, коли дôзнаемъ незаслуженои поруги, а при тôмъ зносѣмъ ю пôсля примѣру І. Христа охотно и съ радостію.

23. **Сѣдо́ша кнѧ́зи** и пр. Люди могучû, до котрыхъ належало боронити побожныхъ и дбаючихъ о чест-

хꙋ, ра́въ же тво́й глꙋмлѧ́шесѧ въ ѡ҆правда́нїихъ
24. твои́хъ: [a] И҆́бо свидѣ̑нїѧ твоѧ̀ поꙋче́нїе моѐ
25. є҆̃сть, и҆ совѣ́ти мои̇̀ ѡ҆правда̑нїѧ твоѧ̀. Прилпѐ
землѝ дꙋша̀ моѧ̀, живи́ мѧ по словесѝ твоемꙋ̀.

---

a) Второз. 17, 19

ноту, ôтбували нарады, засѣдали до нарадъ, щобы обдумовати способы, якъ бы менѣ могли шкодити своими клеветами, однако я бувъ при тôмъ спокôйный, не перестаючи розважати твои заповѣди и въ ихъ выконуваню упражняти ся, знаючи, що мои вороги безъ твоеи воли не могуть менѣ пошкодити.

24. **Совѣти** и пр. Твои заповѣди суть для мене найлучшими дорадцями.

25. **Прилпѐ** и пр. Мысль сеи четвертои строфы єсть: Моя душа чує ся дуже придавленою, дай єй пôдвести єя силою твоеи благодати! Коли я перше ожалявъ ся тобѣ на мою гôрку судьбу, ты всегда мене выслухавъ; выслухай мене и теперь, будь моимъ учителемъ (черезъ твою благодать) въ выконуваню твого закона; ажь тогда змогу я розумѣти чуда мудрости въ твоимъ законѣ (ст. 25—27). Зъ ôтразы до мого гôркого стану душевного єсмь я дуже утрудженый, або чую ся холоднымъ, не оживленымъ ревностію для всего, що добре и правдиве, оспалымъ и знеохоченымъ, — дай менѣ нову силу, щобы я мôгъ оминати злоє; дай менѣ благодать, щобы я мôгъ твôй законъ добре розумѣти и выповняти (ст. 28—29). Я бо хочу лишь того, що єсть правдиве и выконую охотно твою волю, понеже знаю, що ты менѣ певно поможешь и мене потѣшишь (ст. 30—32). — **Прилпѐ землѝ** и пр терпѣніями ажь до земли приваленый, єсмь зъ журбы близкій смерти; пôднеси мене. Господи, пôсля твоеи вѣрнои обѣтницѣ. Пôсля св. Августина ожаляє ся пророкъ на законъ тѣла єго, котрый тягне єго до земли, и проситъ Бога о житє благодати, въ котрôмъ законъ тѣла есть пôдчиненый законови духа.

26. Пꙋ́ти моѧ̀ возвѣсти́хъ, и҆ ᲂу҆слы́шалъ мѧ̀ є҆сѝ:
27. наꙋчи́ мѧ ѡ҆правда́нїємъ твои́мъ. Пꙋ́ть ѡ҆пра-
вда́нїй ткои́хъ вразꙋми́ ми, и҆ поглꙋмлю́сѧ въ
28. чꙋдесѣ́хъ твои́хъ. Воздрема̀ дꙋша̀ моѧ̀ ѿ ᲂу҆ны-
29. нїѧ: ᲂу҆твердѝ мѧ въ словесѣ́хъ твои́хъ. Пꙋ́ть
непра́вды ѿста́ви ѿ менѐ, и҆ зако́номъ твои́мъ
30. поми́лꙋй мѧ̀. а) Пꙋ́ть и҆́стины и҆зво́лихъ: и҆ сꙋдь-
31. бы̑ твоѧ̀ не забы́хъ. Прилѣпи́хсѧ свидѣ́нїємъ
32. твои́мъ Гдⷭ҇и, не посрамѝ менѐ. б) Пꙋ́ть за́повѣдей
твои́хъ теко́хъ, є҆гда̀ разши́рилъ є҆сѝ се́рдце моѐ.
33. Законоположѝ мнѣ̀ Гдⷭ҇и пꙋ́ть ѡ҆правда́нїй тво-

а) 3. Цар. 8, 36. б) Лук. 19, 6.

---

26. **Пꙋти̑** и пр. Я предкладавъ тобѣ перше всѣ мои терпѣня, журбы, прошеня и желаня и ты менѣ всегда помагавъ.

27. **Пꙋ́ть** и пр. Зри поясненє выс. ст. 18.

28. **Воздрема̀** и пр. Зри выс. ст. 25.

29. **Зако́номъ** и пр. Окажи менѣ твою милôсть, даючи менѣ розумѣти свôй законъ и жити пôсля него.

30. **И҆зво́лихъ** и пр. С. є я выбравъ.

31. **Не посрамѝ менѐ** и пр. Не завстыдай мене, а се стало бы ся тогды, коли бы ты позбавивъ мене своєи помочи.

32. **Пꙋ́ть за́повѣдей** и пр. Я буду бѣгъ скоро, охотно и съ радостію по дорозѣ твоихъ заповѣдей.—**Є҆гда̀ разши́рилъ** и пр. Розширити серце означає у Євреѣвъ тоє що мы называємъ успокоєнемъ, покрѣпленемъ, потѣшенемъ, силою и ôтвагою духа; всё тоє посѣдає чоловѣкъ, котрый жіє пôсля Божои воли, уповаючи при тôмъ на Божі̂ обѣтницѣ.

33. **Законоположѝ** и пр. Мысль сеи пятои строфы єсть: Дай менѣ благодать, щобы я уважавъ твôй законъ яко єдине правило мого житя; дай менѣ свѣтло, щобы

34. и҆́хъ, и҆ взыщѹ̀ и҆̀ вы́нѹ. [а] Вразѹми́ мѧ, и҆ и҆спы-
та́ю зако́нъ тво́й, и҆ сохраню̀ и҆̀ всѣ́мъ се́рдцемъ
35. мои́мъ Наста́ви мѧ̀ на стезю̀ за́повѣдей тво-
36. и҆́хъ, ꙗ҆́кѡ тѹ́ю восхотѣ́хъ. [б] Приклонѝ се́рдце
моѐ въ свидѣ̂нїѧ твоѧ̀, а҆̂ не въ лихои́мство. [в]
37. Ѿврати̇̀ ѻ҆́чи мои̇̀ є҆̑же не ви́дѣти сѹєты̀: въ пѹ-
38. ти̇̀ твое́мъ живи́ мѧ. Поста́ви рабѹ̀ твоемѹ̀ сло́-

[а] Неем. 9, 20. [б] 1. Цар. 8, 3 [в] Мат. 18, 9.

я его добре розумѣвъ, (ст. 33—34), щобы я не давъ собою заволодѣти самолюбію, лакомству и замилованю въ рѣчахъ марныхъ, переминаючихъ. Дай, щобы я творивъ лишь твою волю, и хорони мене передъ всемъ злымъ (ст. 35 – 37). Додержи менѣ обѣтницѣ, котру давъ-єсь людямъ богобоязливымъ; возми ôтъ мене поругу моихъ ворогôвъ и покажи, що твôй законъ приносить солодкû овочѣ любячимъ тя. Оживи мене, дай менѣ силу до вѣрного выконуваня твого закона, задля моєи любви къ твому закону и задля твоєи справедливости (ст. 38—40).

35. **Наста́ви мѧ̀.** Веди мене, будь моимъ провôдкомъ. — **Ꙗ҆́кѡ тѹ́ю восхотѣ́хъ.** Бо я дорогу твоихъ заповѣдей собѣ выбравъ, въ ней найшовъ моє уподобанє.

36. **Въ лихои́мство.** Має ту розумѣти ся всякій зыскъ, отриманый несправедливымъ способомъ, съ людскою кривдою и образою Божою. Псаломникъ згадує ту про порокъ лакомства, такъ якъ сей порокъ єсть однымъ зъ найбôльше розповсюдненыхъ и найбôльше згубныхъ. Зри 1. Тим. 6, 10. .

37. **Сѹєты̀.** Мають ту розумѣти ся всякû переминаючû добра и розкошѣ сего свѣта, такожь пустû науки и обычаѣ, противнû Божому закону. — **Въ пѹти̇̀** и пр. Подавай менѣ на дорозѣ твоихъ заповѣдей силу, щобы я сеи дороги всегда даржавъ ся.

38. **Поста́ви** и пр. Кромѣ мысли сего стиха поданои выс. въ ст. 33 подають гдеякû еще таку мысль: Дай, щобы черезъ твою боязнь утвердивъ ся въ твоимъ

39. во твоѐ въ стра́хъ тво́й. [а] Ѿимѝ поноше́нїе
моѐ є҆́же непщева́хъ: ꙗ҆́кѡ сꙋдьбы̑ твоѧ̀ бл҃ги.
40. Сѐ возжела́хъ за̑пѡвѣди твоѧ̀: въ пра́вдѣ твое́й
41. живи́ мѧ. И҆ да прїи́детъ на мѧ̀ мл҃ть твоѧ̀
42. Гдⷭ҇и: спасе́нїе твоѐ по словесѝ твоемꙋ̀: И҆ ѿвѣ-
ща́ю поноша́ющымъ мнѣ̀ сло́во, ꙗ҆́кѡ ᲂу҆пова́хъ
43. на словеса̀ твоѧ̀. И҆ не ѿимѝ ѿ ᲂу҆́стъ мои́хъ
словесѐ и҆́стинна до ѕѣла̀, ꙗ҆́кѡ на сꙋдьбы̑ твоѧ̀

а) Єрем. 15, 16.; Мат. 6, 13.

слузѣ твôй законъ, управляючи его цѣлымъ богоугоднымъ житемъ.

39. **Ѿимѝ** и пр. Усунь ôтъ мене ганьбу, якои я обавляю ся дôзнати зъ стороны моихъ ворогôвъ, котрû выступають противъ мене съ ложными закидами и докорами; я бо хочу держати ся твого закона, маючого обѣтницю житя дочасного и вѣчного. Зри такожь мысль въ ст. 33.

40. **Сѐ возжела́хъ** и пр. Зри поясненє выс. ст. 33.

41. **И҆ да прїи́детъ** и пр. Мысль тои шестои строфы есть: Дай менѣ обѣцяну, спасаючу благодать, тогда зможу я тымъ, що ругають ся зъ мене, дати сильну ôтповѣдь, зможу указати на твою помôчь яко на доказъ, що ты не опускаешь тыхъ, котрû уповають на твои обѣтницѣ, выраженû въ твоимъ законѣ (ст. 41—43.). Коли окажешь менѣ свою милôсть, буду я зъ вдячности захорувати твôй законъ; я буду мôгъ щастливо проживати (ст. 44 - 45.), буду мôгъ безъ боязни и безъ завстыдженя хвалити твôй законъ навѣть передъ ругаючими ся теперь зъ мене вельможами, съ радостію сеи законъ розважати и его выконувати (ст. 46—48).

42. **И҆ ѿвѣща́ю** и пр. Зри поясненє въ ст. 41.

43. **И҆ не ѿимѝ** и пр. Кромѣ мысли сего стиха поданои выс. въ ст. 41, подають гдеякû еще таку мысль не дай, щобы я забувъ коли на слово твоихъ обѣтниць въ твоей бо справедливости и вѣрности хочу я всегда покладати мою цѣлу надѣю.

44. оу҆пова́хъ. а) И҆ сохраню̀ зако́нъ тво́й вы́нꙋ, въ
45. вѣ́къ и҆ въ вѣ́къ вѣ́ка. И҆ хожда́хъ въ широтѣ̀,
46. ꙗ҆́кѡ за́пѡвѣди твоѧ̑ взыска́хъ. б) И҆ глаго́лахъ
ѡ҆ свидѣ́нїихъ твои́хъ предъ царѝ, и҆ не сты-
47. дѧ́хсѧ. И҆ поꙋча́хсѧ въ за́повѣдехъ твои́хъ, ꙗ҆̀же
48. возлюби́хъ ѕѣлѡ̀. И҆ воздвиго́хъ рꙋ́цѣ мои̑ къ
за́повѣдемъ твои̑мъ; ꙗ҆̀же возлюби́хъ, и҆ глꙋмлѧ́х-
49. сѧ во ѡ҆правда́нїихъ твои́хъ. Помѧнѝ словеса̀
твоѧ̑ рабꙋ̀ твоемꙋ̀. и҆́хже оу҆пова́нїе да́лъ мнѣ̀
50. є҆сѝ. в) То́ мѧ оу҆тѣ́ши въ смире́нїи мое́мъ, ꙗ҆́кѡ

а) Іоа. 15, 10. б) Рим. 1, 16. в) Пс. 18, 8.; Єрем. 15, 16.

---

45. **Въ широтѣ̀** Широта въ противставленю до теперѣшныхъ терпѣній, тѣсноты, есть образомъ щастя; ту значить се: свобôдно, безъ людскои боязни.

46. **Предъ царѝ.** Передъ всѣми людьми безъ огляду на ихъ станъ и власть. Зри поясненє Пс. 106, 32.

47. **Поꙋча́хсѧ.** Зри поясненє Пс. 34, 28.

48. **И҆ воздвиго́хъ** и пр. Пôдносити руки до Божихъ заповѣдей значитъ: тіиже заповѣди узнавати, якъ найохотнѣйше выконувати, почитати. — **Глꙋмлѧ́хсѧ.** Зри выс. ст. 15.

49. **Помѧнѝ** и пр. Мысль сеи семои строфы есть: Подай менѣ въ кôнци обѣцяну помôчь! Єсть се єдина потѣха, яку я въ моей теперѣшнôй нуждѣ находжу въ твоимъ словѣ (обѣтницѣ). Дуже утискають мене гордî; но они не могуть мене ôтвести ôтъ твого закона (ст. 49—51); менѣ додае ôтваги гадка, що ты ôтъ давна оказувавъ ся справедливымъ; я смучу ся лишь тымъ, що виджу, якъ [illegible] зважають [illegible] (ст. 52—53). Для мене єсть твôй законъ найбôльшою радостію, предметомъ вседашнои памяти, цѣлымъ моимъ щастємъ (ст. 54—56).

50. **Въ смире́нїи мое́мъ.** Въ моимъ пониженю, въ моимъ нещастю, въ моей нуждѣ. — **Ꙗ҆́ко сло́во** и пр. Слово Божои обѣтницѣ, память на се слово, розважанє

51. сло́во твоѐ живи́ мѧ. Го́рдїи законопреступова́ху
до ѕѣлà :[а] ѿ зако́на же твоегѡ̀ не оу҆клони́хсѧ.
52. Помѧну́хъ сꙋдьбы̑ твоѧ̀ ѿ вѣ́ка Гдⷭи, и҆ оу҆тѣ́-
53. шихсѧ. Печа́ль прїѧ́тъ мѧ̀ ѿ грѣ́шникъ ѡ҆ста-
54. влѧ́ющихъ зако́нъ тво́й. Пѣ̑та бѧ́хꙋ мнѣ̀ ѡ҆пра-
вда̑нїѧ твоѧ̀, на мѣ́стѣ прише́льствїѧ моегѡ̀.[б]
55. Помѧну́хъ въ но́щи и҆́мѧ твоѐ Гдⷭи, и҆ сохрани́хъ
56. зако́нъ тво́й. Се́й бы́сть мнѣ̀, ꙗ҆́кѡ ѡ҆правда́-

тогоже пôдносить духа псаломника, пригнобленого терпѣніями, нуждою, въ якôй находить ся; тоє есть его єдиною потѣхою.

52. **Помѧну́хъ** и пр. Коли я сгадаю, якъ ты ôтъ давна судивъ людей, хороначи невинныхъ а винныхъ караючи, тогда єсмь спокôйный.

53. **Печа́ль** и пр. Зри поясненє выс. въ ст. 49.

54. **Пѣ́та** и пр. Мовъ бы казавъ: Безбожнŷ нарушають законъ Божій або занедбують его, уважаючи его за рѣчь прикру; менѣ же суть твои заповѣди милŷ мовъ наймилѣйша пѣснь, веселяча мене въ тôй подорожи мого земского житя; або: твôй законъ єсть милымъ предметомъ моихъ пѣсней.

55. **Помѧну́хъ** и пр. Я и въ ночи, коли другŷ спочивають, молю ся до тебе и стараю ся тую нôчь провести богоугодно пôсля приписôвъ твого закона. Се выраженє: **въ но́щи** може значити также: въ моимъ нещастю, такъ якъ нôчь єсть въ св. Письмѣ неразъ символомъ нещастя, смутку.

56. **Се́й бы́сть** и пр. Въ Вульґатѣ єсть се выражене въ родѣ женьскôмъ, а понеже въ євр. языцѣ рôдъ женьскій стоить замѣсть рода середного, то мысль сего стиха єсть: всё тоє менѣ стало ся, а именно, що я розважавъ Божŷ обѣтницѣ, що я зôставъ скрѣпленый надѣєю на Божу помôчь и т. д., причиною же того всего було се, що я не выпускавъ зъ памяти твого закона.

[а] Второз. 17, 11. б Пс. 62, 7.

57. нїй твои́хъ взыска́хъ. а) Ча́сть моѧ̀ є̑сѝ Гдⷭ҇и:
58. рѣ́хъ сохрани́ти зако́нъ тво́й. Помоли́хсѧ лицꙋ̀
твоемꙋ̀ всѣ́мъ се́рдцемъ мои́мъ: поми́лꙋй мѧ̀
59. по словесѝ твоемꙋ̀. Помы́слихъ пꙋти̑ твоѧ̀, и҆
60. возврати́хъ но́зѣ мои̑ въ свидѣ̑нїѧ твоѧ̀. Оу҆го-
то́вихсѧ и҆ не смꙋти́хсѧ, сохрани́ти за̑пѡвѣди
61. твоѧ̀. б) Оу́жа грѣ̑шникъ ѡ҆бѧза́шасѧ мнѣ̀: и҆

а) Числ. 18, 20. б) Кол. 2, 8.

Иншî поясняють: цѣлымъ моимъ майномъ, моєю власностію, єсть замилованє до выконуваня твоихъ заповѣдей. Въ той спосôбъ стоявъ бы сей стихъ въ звязи съ стихомъ слѣдуючимъ.

57. **Ча́сть моѧ̀** и пр. Мысль сеи осмои строфы єсть: Заховуванє твого закона єсть задачою мого житя; поможи мнѣ (удѣленємъ менѣ благодати и упокоренємъ моихъ ворогôвъ) до сповненя тои задачи. Мою головну увагу звертаю я всегда на твои заповѣди, стараючи ся пôсля нихъ моє житє устроити, ôтъ чого ничь не зможе мене ôтвести (ст. 57—60). Вправдѣ находжу ся въ великихъ небезпеченьствахъ, однако мимо того памятаю о твоимъ законѣ; навѣть въ ночи встаю я, щобы славити тебе, законодавцю и судію (ст. 61—62). Всѣ добрî суть моими пріятелями; а и ты окажи ся пріязнымъ и милостивымъ, удѣляючи менѣ своеи просвѣчуючои благодати (ст. 63 64). — **Ча́сть моѧ̀ є̑сѝ Гдⷭ҇и**. Ты, Боже, єсь цѣлымъ моимъ скарбомъ, цѣлымъ моимъ дѣдицтвомъ. Зр. Числ. 18, 20. — **Рѣ́хъ**. Я рѣшивъ ся, постановивъ собѣ.

58. **Помоли́хсѧ** и пр. Я просивъ тебе усильно, щобысь менѣ своєю благодатію помагавъ, щобы я мôгъ пôсля мого желаня заховувати твои заповѣди. — **По словесѝ твоемꙋ̀**. Пôсля твоеи обѣтницѣ.

60. **Не смꙋти́хсѧ**. Я не давъ ôтстрашити ся ôтъ заховуваня твого закона ніякою трудностію нѣ перепоною.

61. **Оу́жа грѣ̑шникъ**. Злî примѣры людей безбожныхъ, покусы и засѣдки свѣта и діавола напастовали

62. закѡ́на твоегѡ̀ не забы́хъ. Полꙋ́нощи воста́хъ
и҆сповѣ́датисѧ тебѣ̀ ѡ҆ сꙋдьба́хъ пра́вды твоеѧ̀.
63. а) Прича́стникъ а҆́зъ є҆́смь всѣ̑мъ боѧ́щымсѧ
64. тебѐ, и҆ хранѧ́щымъ за́повѣди твоѧ̀. б) Мл҃ти
твоеѧ̀ Гд҃и и҆спо́лнь землѧ̀: ѡ҆правда́нїемъ тво-
65. и́мъ наꙋчѝ мѧ. Бла́гость сотвори́лъ є҆сѝ съ ра-
66. бо́мъ твои́мъ Гд҃и по словесѝ твоемꙋ̀. Бла́гости
и҆ наказа́нїю и҆ ра́зꙋмꙋ наꙋчѝ мѧ, ꙗ҆́кѡ за́повѣ-

а) Сір. 37, 15.; Єф. 5, 11. б) Пс. 32, 5.

мене, однако не змогли мене довести до того, щобы я о твоимъ законѣ забувъ, або єго занедбавъ.

62. **Полꙋ́нощи** и пр. При покусахъ и згôршеняхъ свѣта хочу я и въ ночи молити ся, щобы тебе хвалити задля твоихъ заповѣдей, котрî суть цѣлымъ моимъ щастємъ, и щобы дяковати тобѣ за твою благодать, яку менѣ подаєшь до вѣрного ихъ выконуваня.

63. **Прича́стникъ** и пр. Я хочу жити въ пріязни и въ товариствѣ тôлько людей богобоязливыхъ, хоронячихъ твôй законъ; ихъ добрыми примѣрами и бесѣдами хочу я поучати ся и ободряти ся до житя богоугодного.

65. **Бла́гость** и пр. Мысль сеи девятои строфы єсть: Ты оказавъ менѣ давнѣйше такъ много доброго; будь и теперь милостивымъ взглядомъ мене, дай менѣ силу и свѣтло до повненя твого закона, въ котрого святôсть я сильно вѣрую (ст. 65 - 66). Кара (неволи) зближила мене до твого закона, научила мене вѣрности для него; для того дай менѣ въ твоєй добротѣ яснѣйше пôзнати єго; я бо мимо всякихъ переслѣдовань не ôтступаю ôтъ него (ст. 67— 69), не єсмь подôбно моимъ ворогамъ затвердѣлый, я радше цѣню твôй законъ понадъ всяке земске добро (ст. 70—72).— **По словесѝ твоемꙋ̀.** Пôсля твоєи обѣтницѣ.

66. **Бла́гости** и пр. Мовъ бы казавъ: Научи мене бути добрымъ, росторопнымъ до стороненя ôтъ злого а до дѣланя доброго и спосôбнымъ до пôзнаваня таємниць твого закона, я бо увѣривъ твоимъ обѣтницямъ, твоимъ

67. демъ твои́мъ вѣ́ровахъ. Пре́жде да́же не смири́тимисѧ, а҆́зъ прегрѣши́хъ: сегѡ̀ ра́ди сло́во
68. твоѐ сохрани́хъ. Бла́гъ є҆сѝ ты Гдⷭ҇и: и҆ блаѓостїю твое́ю на8чи́ мѧ ѡ҆правда́нїемъ твои́мъ.
69. Оу҆мно́жисѧ на мѧ̀ непра́вда го́рдыхъ: а҆́зъ же всѣ́мъ се́рдцемъ мои́мъ и҆спыта́ю за́повѣди
70. твоѧ̀. Оу҆сыри́сѧ ꙗ҆́кѡ млеко̀ се́рдце и҆́хъ: а҆́зъ
71. же зако́ну твоемꙋ̀ поꙋчи́хсѧ. Бл҃го мнѣ̀, ꙗ҆́кѡ смири́лъ мѧ̀ є҆сѝ, ꙗ҆́кѡ да наꙋчꙋ́сѧ ѡ҆правда́нїемъ
72. твои́мъ: а) Бла́гъ мнѣ̀ зако́нъ ᲂу҆́стъ твои́хъ,
73. па́че ты́сѧщъ зла́та и҆ сребра̀ б) Рꙋ́цѣ твоѝ сотвори́стѣ мѧ̀, и҆ созда́стѣ мѧ̀: вразꙋми́ мѧ, и҆

а) Нис. ст. 127. б) Іов. 10, 8.

заповѣдямъ, що они ôтъ тебе походять и що протоє заслугують на найточнѣйше заховуванє.

67. **Пре́жде да́же** и пр. Передъ тымъ я грѣшивъ, потôмъ зôставъ я упокореный многими терпѣніями; тожь хочу теперь заховувати твои заповѣди и не грѣшити николи. Зри ст. 71. 76. Такъ то буває съ многими людьми; коли суть щастливыми, мало мыслять о Бозѣ, але коли прійде на нихъ смутокъ, нещастє, тогда звертають ся до Бога.

68. **Бла́гъ** и пр. Зри поясненє выс. въ ст. 65.

69. **Оу҆мно́жисѧ** и пр. Люди гордî, погорджаючî мною задля мого пониженя, дѣлають менѣ всякî пакости, однако я крѣпко держу ся твоихъ заповѣдей.

70. **Оу҆сыри́сѧ** и пр. Якъ молоко стверднє, коли зробить ся зъ него сыръ, такъ ствердло ихъ серце, що не принимає ніякихъ напôмнень, не перепускає ніякого луча Божои благодати. Зри поясненє Пс. 16, 10.; Пс. 72, 7.

71. **Бл҃го мнѣ̀** и пр. Зри выс. ст. 67.

72. **Бла́гъ . . . па́че.** Милѣйшій, дорожшій.

73. **Рꙋ́цѣ твоѝ** и пр. Мысль сеи десятои строфы єсть: Господи, тобѣ завдячую я моє житє; дай менѣ и

74. наꙋчꙋ́сѧ за́повѣдемъ твои́мъ. Боѧ́щїисѧ тебѐ ѹ҆зрѧтъ
мѧ̀ и҆ возвеселѧ́тсѧ, ꙗ҆́кѡ на словеса̀ твоѧ̀
75. ѹ҆пова́хъ. а) Разꙋмѣ́хъ Гдⷭ҇и, ꙗ҆́кѡ пра́вда сꙋдьбы̑
76. твоѧ̀, и҆ воистиннꙋ смири́лъ мѧ̀ є҆си̑. Бꙋ́ди
же ми́лость твоѧ̀, да ѹ҆тѣ́шитъ мѧ̀ по словесѝ
77. твоемꙋ̀ рабꙋ̀ твоемꙋ̀. Да прїи́дꙋтъ мнѣ̀ щедрѡ́ты
твоѧ̀, и҆ жи́въ бꙋ́дꙋ, ꙗ҆́кѡ зако́нъ тво́й поꙋче́нїе
78. моѐ є҆́сть. Да постыдѧ́тсѧ го́рдїи, ꙗ҆́кѡ непра́-

свѣтло до зрозумѣня твого закона, потребного до удержаня мого також душевного житя. Коли добрî увидять, що я зôставъ тобою спасеный, будуть зъ того тѣшили ся, бо моя надѣя зôстане нагороджена, а мôй примѣръ буде ихъ скрѣпляти въ упованію на тебе (ст. 73—74). Було се вправдѣ рѣчею дуже справедливою, що ты мене укаравъ; ты бо здѣлавъ се яко вѣрный твоимъ приреченямъ (Пс. 88, 33 и сл.), щобысь мôгъ, коли я карою буду очищеный, додержати менѣ своеи обѣтницѣ (ст. 75.); однако окажи менѣ теперь свое милосердіе, завстыдай моихъ ворогôвъ (ст. 76—78.), а тыхъ добрыхъ, котрî опустили мене, видячи на мнѣ твою кару, здѣлай знову моими пріятелями. Кобы то я мôгъ праведнымъ житемъ заслужити собѣ на сповнене тыхъ моихъ прошеній! (Ст. 79—80.)

74. **Боѧ́щїисѧ** и пр. Зри пояснене выс. въ ст. 73.

75. **Разꙋмѣ́хъ** и пр. Зри пояснене сего стиха выс. въ ст. 73. — **Воистиннꙋ**. Справедливо, слушно, для мого добра.

76. **Бꙋ́ди же** и пр. Зри пояснене сего стиха выс. ст. 73. — **По словеси** и пр. Пôсля твоихъ обѣтниць здѣланыхъ менѣ, твому слузѣ.

77. **И҆ жи́въ бꙋ́дꙋ**. Буду жити въ твоей благодати, которои позбавленый чоловѣкъ умершому рôвнае ся. — **Поꙋче́нїе**. Зри Пс. 34, 28.

78. **Да постыдѧ́тсѧ** и пр. Нехай выявить ся ложь моихъ ворогôвъ и нехай причинить ся до ихъ завсты-

---

а) Апок. 19, 2.

веднѡ беззакѡ́нноваша на мѧ̀: а҆́зъ же поглꙋмлю́-
79. сѧ въ за́повѣдехъ твои́хъ. Да ѡ҆братѧ́тъ мѧ
80. боѧ́щїисѧ тебѐ и҆ вѣ́дѧщїи свидѣ̑нїѧ твоѧ̀. Бꙋ́ди
се́рдце моѐ непоро́чно въ ѡ҆правда́нїихъ твои́хъ,
81. ꙗ҆́кѡ да не постыжꙋ́сѧ. [a] И҆счеза́етъ во спасе́нїе
твсѐ дꙋша̀ моѧ̀, на словеса̀ твоѧ̀ ᲂу҆пова́хъ.
82. И҆счезо́ша ѻ҆́чи мои̑ въ сло́во ткоѐ, глаго́люще:
83. когда̀ ᲂу҆тѣ́шиши мѧ̀? Занѐ бы́хъ ꙗ҆́кѡ мѣ́хъ

---

[a] нис. ст. 166.

дженя; або: нехай завстыдають ся мои вороги, видячи, що всѣ ихъ клеветы и напасти противъ мене не осягнули ніякои цѣли. — **Поглꙋмлю́сѧ.** Зри выс. ст. 15.

79. **Да ѡ҆братѧ́тъ** и пр. Зри поясненє выс. ст. 73.

80. **Бꙋ́ди се́рдце** и пр. Зри поясненє выс. ст. 73.

81. **И҆счеза́етъ** и пр. Мысль сеи одинайцятои строфы єсть: Устає моя душа ôтъ тужливого очѣкованя твого спасенія, котре ты менѣ обѣцявъ; зъ нужды бо высохъ я цѣлкомъ, а мимо того оставъ я тобѣ вѣрнымъ (ст. 81—83). Коротке єсть моє житє; для того поможи менѣ завчасу; пусте и противне твому закону єсть всё тоє, що менѣ говорять мои вороги, щобы мене звести зъ дороги твого закона (ст. 84 - 85); понеже твои обѣтницѣ суть вѣрнî, то укарай моихъ гонителей (ст. 86), котрî моє житє выставляють на найбôльше небезпеченьство задля мого вѣрного сповняня твого закона (ст. 86—87); дай менѣ жити въ твоєй милости (ст. 88). — **На словеса̀ ткоѧ̀.** На твои обѣтницѣ.

82. **И҆счезо́ша ѻ҆́чи мои̑.** Зри поясненє Пс. 68, 4. — **Въ сло́во ткоѐ.** Має ту розумѣти ся обѣтниця Божа що до выбавленя єго ôтъ ворогôвъ. — **Глаго́люще.** Се ôтносить ся до очей, а то до очей души, котрымъ приписує ся (внутрѣшна) бесѣда.

83. **Занѐ бы́хъ** и пр. Якъ мѣхъ шкôряный, лежачій на инею (зимнѣ), корчить ся, морщить ся, такъ и я выглядаю высохлый, покорченый и поморщеный зъ нужды и зъ туги за помочію.

84. на сла́нѣ: ѡ҆правда́нїй твои́хъ не забы́хъ. Ко-
ли́кѡ є҆́сть дне́й раба̀ твоегѡ̀? когда̀ сотвори́ши
85. мнѣ̀ ѿ гонѧ́щихъ мѧ̀, сꙋ́дъ? Повѣ́даша мнѣ̀
законопрестꙋ́пницы глꙋмле́нїѧ, но не ꙗ҆́кѡ за-
86. ко́нъ тво́й гдⷭ҇и. [а] Всѧ̑ за́пѡвѣди твоѧ̀ и҆́стина:
87. непра́веднѡ погна́ша мѧ̀, помози́ ми. Вма́лѣ не
сконча́ша менѐ на земли̂: а҆́зъ же не ѡ҆ста́вихъ
88. за́повѣдей твои́хъ. По млⷭ҇ти твое́й живи́ мѧ, и҆
89. сохраню̀ свидѣ̑нїѧ ᲂу҆́стъ твои́хъ. [б] Во вѣ́къ

а) Іоа. 17, 17. б) Ис. 40, 8.; Мат. 24, 35.

---

84. **Коли́кѡ** и пр. Многожь єсть єще дней мого житя, черезъ котрî я слуга твôй маю жити въ тыхъ терпѣніяхъ? Колижь ты осудишь и укараєшь тыхъ, що мене гноблять и переслѣдують?

85. **Глꙋмле́нїѧ.** Пустî бесѣды, не маючî ніякого значеня ни вартости, якъ н. пр. о розкошахъ свѣта, котрî однако не могуть рôвнати ся съ розкошами и солодичею Божого закона.

86. **Всѧ̑ за́пѡвѣди твоѧ̀ и҆́стина.** Всѣ твои заповѣди мѣстять въ собѣ найправдившî обѣтницѣ, а не байки и несенитницѣ, якî голосять люди безбожнî.

87. **Вма́лѣ** и пр. Мало що не погубили мене на землѣ, где гордî мають свою власть.

88. **Живи́ мѧ.** Заховай мене при житю, вырви мене зъ нещасть, зъ небезпеченьствъ, въ якихъ находжу ся.

89. **Во вѣ́къ** и пр. Мысль сей дванайцятои строфы єсть: Твоя обѣтниця єсть такъ непохитна якъ небо, такъ неôтмѣнна, якъ основана тобою земля, такъ постоянна, якъ постановлена тобою змѣна дня и ночи (ст. 89 – 91). Память на твоє неôтмѣнне слово и розважанє тогоже пôддержує мене въ моєй нуждѣ. Я николи не ôтступлю ôтъ твоихъ незмѣнныхъ заповѣдей, тіи бо оживляють мене (ст. 92—93). Займи ся твоимъ вѣрнымъ слугою, выставленымъ на небезпеченьство смерти; ты бо єсь рôвно якъ твôй законъ безконечно высокій, безъ

90. **Гдⷭ҇и сло́во твоѐ пребыва́етъ на нбⷭ҇сѝ. Въ ро́дъ и҆**
ро́дъ и҆́стина твоѧ̀: ѡ҆снова́лъ є҆сѝ зе́млю, и҆ пре-
91. **быва́етъ. Оу҆чине́нїемъ твои́мъ пребыва́етъ де́нь:**
92. **ꙗ҆́кѡ всѧ̑ческаѧ рабѡ́тна тебѣ̀.** а) **Ꙗ҆́кѡ а҆́ще бы**
не зако́нъ тво́й поѹче́нїе моѐ бы́лъ, тогда̀ оу҆́бѡ
93. **поги́блъ бы́хъ въ смире́нїи мое́мъ. Во вѣ́къ не**
забꙋ́дꙋ ѡ҆правда́нїй твои́хъ, ꙗ҆́кѡ въ ни́хъ ѡ҆жи-
94. **ви́лъ мѧ̀ є҆сѝ. Тво́й є҆́смь а҆́зъ, спаси́ мѧ: ꙗ҆́кѡ**
95. **ѡ҆правда́нїй твои́хъ взыска́хъ. Менѐ жда́ша**

границь, и всяка земска сила и величіє суть въ порôвнаню съ тобою земскими, обмежеными, суть ничимъ (ст. 94—96.) — **На нбⷭ҇сѝ.** Твôй законъ, мѣстячій побôчь заповѣдей также обѣтницѣ, походить зъ неба, тамъ має ôнъ свою ôтчину и єсть якъ небо непереминаючій.

90. **И҆́стина твоѧ̀.** Твоя вѣрнôсть въ выконуваню обѣтниць даныхъ въ твоимъ законѣ.

91. **Оу҆чине́нїемъ твои́мъ.** Твоимъ зарядженємъ.— **Ꙗ҆́кѡ всѧ̑ческаѧ** и пр. Ту подає ся причина незмѣнности обѣтниць Божихъ; ото бо все, що сотворивъ Богъ, єсть єму послушне и ôтъ него зависиме; Богъ отже яко всемогучій може независимо ôтъ никого выповнити свои обѣтницѣ.

92. **Въ смире́нїи мое́мъ.** Въ моихъ бѣдахъ, въ нуждѣ, въ покусахъ.

93. **Ꙗ҆́кѡ въ ни́хъ** и пр. Коли уже здавало ся, що я упаду пôдъ тягаромъ моихъ терпѣній (покусъ), тогда твои обѣтницѣ, въ котрû я сильно вѣривъ, додавали менѣ новыхъ силъ, потѣшаючи мене, що менѣ въ кôнци єще добре поводити ся буде, (що я въ кôнци выйду побѣдоносно зъ борбы съ покусами и другими ворогами душевными и заховаю житє благодати).

94. **Тво́й є҆́смь** и пр. Я єсмь твоимъ слугою, тожь пристоить, щобы ты мене выбавивъ зъ моеи нужды.

95. **Менѐ жда́ша** и пр. Грѣшники наставали на моє житє (душевне), засѣдали ся на мене, очѣковали лишь

а) Пс. 18, 8.; Єрем. 15, 16.

грѣ̑шницы погꙋби́ти мѧ̀: свидѣ̑нїѧ твоѧ̀ разꙋ-
96. **мѣ́хъ Всѧ́кїѧ кончи́ны ви́дѣхъ коне́цъ: широка̀**
97. **за́повѣдь твоѧ̀ ѕѣлѡ̀.** [a] **Ко́ль возлюби́хъ за-**
ко́нъ тво́й Гд҃и, ве́сь де́нь поꙋче́нїе моѐ є҆́сть.
98. **Па́че вра̀гъ мои́хъ ᲂу҆мꙋдри́лъ мѧ̀ є҆сѝ за́повѣ-**

---

a) Второз. 17, 9.

ôтповѣдной поры, щобы мене погубити, но я не тративъ надѣи на спасеніє, не спускаючи зъ ока твоихъ заповѣдей (обѣтниць).

96. **Всѧ́кїѧ** и пр. Я видѣвъ, якъ марнî, непостôйнî и обмеженî суть всѣ рѣчи котрî люди уважають за щось совершенного и цѣлкомъ доброго, якъ н пр. могучôсть, богатство, мудрôсть и т. п., и я пересвѣдчивъ ся, що совершеннымъ єсть тôлько твôй законъ, бо тôлько ôнъ самъ єсть безмѣрный, безграничный и вѣчный; ôнъ розтягає ся на всѣ часы и мѣстця, и ущастливляє кождого, кто єму пôдчинить ся.

97. **Ко́ль возлюби́хъ** и пр. Мысль сеи тринайцятои строфы єсть: Твôй законъ єсть предметомь моєи любви и всегдашнего розмышляня; черезъ сей бо законъ єсмь я мудрѣйшій ôтъ моихъ ворогôвъ, котрыхъ свѣтова мудрôсть неразъ зводить, пôдчась коли твôй незмѣнный законъ єсть менѣ всегда помôчный; моимъ учителемъ єсть самъ законъ Божій длятого єсмь мудрѣйшій ôтъ тыхъ, що мене хотять учити свѣтовои мудрости, котрî уважають мене за глупого и менѣ на учителей накидують ся; я єсмь мудрѣйшій навѣть ôтъ найопытнѣйшихъ старцѣвъ, о скôлько тіиже суть опытными тôлько въ свѣтовыхъ рѣчахъ (ст. 97—100). Се єсть моя мудрôсть держати ся твого закона и сторонити ôтъ злого; якъ же не мавъ бы сей законъ бути для мене безконечно дорогимъ, котрый учить мене практичнои мудрости?! (ст. 101—104.).

98. **Па́че вра́гъ** и пр. Кто безперерывно (**въ вѣ́къ**) мае передъ очима законъ Божій, стає ся и позôстає правдиво мудрымъ, и своимъ поведенємъ завстыджує

99. дїю твоє́ю, ꙗ҆́кѡ въ вѣ́къ моѧ̀ є҆́сть. а) Па́че
всѣ́хъ ѹ҆ча́щихъ мѧ̀ разꙋмѣ́хъ, ꙗ҆́кѡ свидѣ̑нїѧ
100. твоѧ̀ поꙋче́нїе моѐ є҆́сть. б) Па́че ста́рецъ разꙋ-
101. мѣ́хъ, ꙗ҆́кѡ за́пѡвѣди твоѧ̀ взыска́хъ. Ѿ всѧ́-
кагѡ пꙋтѝ лꙋка́ва возбрани́хъ нога́мъ мои́мъ,
102. ꙗ҆́кѡ да сохраню̀ словеса̀ твоѧ̀. Ѿ сꙋде́въ тво-
и́хъ не ѹ҆клони́хсѧ, ꙗ҆́кѡ ты̀ законоположи́лъ
103. мнѣ̀ є҆сѝ. в) Ко́ль сладка̀ горта́ни моемꙋ̀ сло-
104. веса̀ твоѧ̀, па́че ме́да ѹ҆стѡ́мъ мои́мъ. г) Ѿ
за́повѣдей твои́хъ разꙋмѣ́хъ: сегѡ̀ ра́ди воз-
105. ненави́дѣхъ всѧ́къ пꙋть непра́вды. д) Свѣти́л-
никъ нога́ма мои́ма зако́нъ тво́й, и҆ свѣ́тъ сте-

а) Второз. 4, 6. б) Прем. Сол. 8, 10. в) Пс. 18, 11. г) нис. ст. 128. д) 2. Петр. 1, 19

всѣхъ ворогôвъ свого спасенія, котрыхъ погане житє спротивляє ся Божому закону.

99. Ꙗ҆́кѡ свидѣ̑нїѧ и пр. Зри поясненє выс. въ ст. 97.

100. Па́че ста́рецъ и пр. Зри поясненє выс. въ ст. 97. — Ꙗ҆́кѡ. Понеже.

101. Ѿ всѧ́кагѡ и пр. Я сторонивъ ôтъ злого не зъ свѣтовыхъ причинъ але зъ почести для твого закона.

102. Ꙗ҆́кѡ ты̀ и пр. Понеже ты самъ постановивъ сей законъ, щобы я всегда и въ всемъ єго державъ ся.

103. Ко́ль сладка̀ и пр. Зри Пс. 18, 11.; Пѣснь П. 4, 11.; 5, 16.

104. Ѿ за́пѡвѣдей и пр. Твоимъ закономъ пôзнавъ я мудрôсть и всѣ мои обовязки, для того збридивъ я собѣ кожду дорогу, котра бы могла мене ôтъ нихъ ôтвести.

105. Свѣти́лникъ и пр. Мысль сеи чотырнайцятои строфы єсть: Зъ твоихъ заповѣдей набравъ я мудрости, они бо суть свѣтломъ на темныхъ стежкахъ мого житя, и тому я постановивъ сильно (пôдъ присягою зъобовязавъ ся) ихъ заховувати (ст. 105—106). Щобы я мôгъ

106. зáмъ моимъ. [а] Клѧ́хсѧ и҆ постáвихъ сохра-
107. ни́ти сꙋдьбы̑ прáвды твоеѧ̀. Смири́хсѧ до
ѕѣлà: Г҃и живи́ мѧ по словесѝ твоемꙋ̀. [б]
108. Вѡ́лнаѧ оу҆́стъ мои́хъ благоволи́ же Г҃и, и҆

а) Неем. 10, 29. б) Пс. 18, 15

се мое постановлене тымъ легше выконати, выбави мене, Господи, зъ моего теперѣшного нужденного положеня, выслухай мою молитву и дай менѣ черезъ внутрѣшне освѣчене и скрѣплене добре пôзнати твôй законъ (ст. 107—108). Мое бо жите находить ся кождои хвили въ твоихъ рукахъ, Господи; оно ôтъ тебе зависить и пôдъ твоимъ есть провидѣніємъ, тожь я не хочу николи забувати на твôй законъ (ст. 109.); або: мое жите находить ся въ крайнôмъ небезпечньствѣ, я могу бути кождои хвили его позбавленый; на мене заставляють сѣти, щобы погубити мене; но мимо того я сильно держу ся твого закона; я бо уважаю его яко дорогоцѣнне дѣдицтво, ôнъ есть предметомъ моеи найщиршои радости (ст. 109—111). Єсмь пересвѣдченый о тôмъ, що у Бога есть нагорода за заховуване его закона, и тому постановивъ я собѣ сей законъ безнастанно заховувати (ст. 112).

106. **Клѧ́хсѧ** и пр. З. и поясненє выс. ст. 105. — **Постáвихъ**. Я постановивъ.

107. **Смири́хсѧ до ѕѣлà.** Зношу великû терпѣня и переслѣдованя. Кто хоче побожно жити, той мусить зносити многû терпѣнія. Зри 2. Тим. 3, 12. — **Живи́ мѧ** и пр. Освободи мене ôтъ моихъ терпѣній (покусъ и нападôвъ ворогôвъ душевныхъ) пôсля твоеи обѣтницѣ.

108. **Вѡ́лнаѧ** и пр. Пôдъ словомъ **вѡ́лнаѧ** розумѣють ся звычайно добровôльнû жертвы, ту же пôдъ **вѡ́лнаѧ оу҆́стъ** розумѣють ся молитвы псаломника, такожь его обѣты, постановленя, точно о котрыхъ милостиве принятіє ôнъ Бога просить. — **Сꙋдьбамъ** и пр. Научи мене и совѣстно выконувати твои заповѣди.

109. сꙋдьба́мъ твои́мъ твои́мъ наꙋчи́ мѧ. Дꙋша̀
мо́ѧ къ рꙋкꙋ̀ твое́ю вы́нꙋ: и҆ зако́на твоегѡ̀ не
110. забы́хъ. [а] Положи́ша грѣ́шницы сѣ́ть мнѣ̀:
111. и҆ ѿ за́повѣдей твои́хъ не заблꙋди́хъ. Наслѣ́-
довахъ свидѣ̑нїѧ твоѧ̀ во вѣ́къ, ꙗ҆́кѡ ра́дованїе
112. срⷣца моегѡ̀ сꙋ́ть. [б] Приклони́хъ се́рдце моѐ
сотвори́ти ѡ҆правда̑нїѧ твоѧ̀ въ вѣ́къ за возда-
113. ѧ́нїе. Законопресту́пныѧ возненави́дѣхъ, за-

а) Пс, 139, 6. б) 3. Цар. 8, 58.

---

109. **Дꙋша̀ моѧ̀** и пр. Мысль пôсля нашого тексту єсть подана выс. ст. 105. Въ Вульґатѣ же и въ гдекоторыхъ грецкихъ текстахъ замѣсть **дꙋша̀ моѧ̀ въ рꙋкꙋ̀ твоею** есть сказано: **дꙋша̀ моѧ̀ въ рꙋкꙋ̀ моею**, с. є. моє житє находить ся лежить немовъ на моєй руцѣ, тожь може кождои хвили бути взяте черезъ моихъ ворогôвъ. (Зр. Суд. 12. 3.; 1. Цар. 19, 5.) Мысль пôсля сего другого тексту лучше ôтповѣдає звязи, поданôй выс. ст. 105.

110. **Сѣть.** Се слово має въ высшôмъ змыслѣ такожь значенє покусъ, котрî суть немовъ сѣтями, засѣдками для погубленя житя души.

111. **Наслѣдовахъ.** Я отримавъ яко вѣчне дѣдицтво твôй законъ, я выбравъ собѣ єго на моє дѣдицтво, котре єсть для мене найдорожше, котрого не дамъ собѣ выдерти.

112. **Приклони́хъ** и пр. Зри поясненє выс. ст. 105.

113. **Законопресту́пныѧ** и пр. Мысль сеи пятьнайцятои строфы єсть: Я ненавиджу злоє, я люблю лишь твôй законъ и тôлько на него я уповаю. Ôтъ злыхъ не хочу я ніякои помочи, не хочу мати съ ними ніякои спôлки (ст 113—115); ты же, Господи, котрого законъ я слѣджу, поможи менѣ; тогды буду я тобѣ єще вѣрнѣйше служити (ст. 115—117). Я не хочу бути тобѣ невѣрнымъ подôбно якъ грѣшники, котрыхъ ты ненавидишь и погубляєшь; я люблю твôй законъ ст. 118—119); дай, щобы и моє упряме тѣло було твоєю боязнєю єще

114. ко́нъ же твой возлюби́хъ. Помо́щникъ мо́й и҆
застꙋ́пникъ мо́й є҆сѝ ты̀: на словеса̀ твоѧ̀ ѹ҆-
115. пова́хъ. а) Ѹ҆клони́тесѧ ѿ менѐ лꙋка́внꙋющїи,
116. и҆ и҆спыта́ю за́пѡвѣди Бг҃а моегѡ̀. б) Застꙋпи́
мѧ по словесѝ твоемꙋ̀ и҆ жи́въ бꙋ́дꙋ: и҆ не по-
117. срамѝ менѐ ѿ ча́ѧнїѧ моегѡ̀: Помози́ ми, и҆
спасꙋ́сѧ. и҆ поꙋчꙋ́сѧ въ ѡ҆правда́нїихъ твои́хъ
118. вы́нꙋ. в) Ѹ҆ничижи́лъ є҆сѝ всѧ̑ ѿстꙋпа́ющыѧ ѿ
ѡ҆правда́нїй твои́хъ: ꙗ҆́кѡ непра́ведно помышле́-
119. нїе и҆́хъ. Престꙋпа́ющыѧ непщева́хъ всѧ̀ грѣ́ш-
ныѧ земли̑, сегѡ̀ ра́ди возлюби́хъ свидѣ̑нїѧ
120. твоѧ̀. г) Пригвоздѝ стра́хꙋ твоемꙋ̀ плѡ́ти моѧ̀:

бôльше умертвлене; въ тôмъ бо (неумертвленôмъ) станѣ, въ якôмъ я теперь находжу ся, маю причину дрожати передъ твоимъ судомъ и твоими карами (ст. 120).

114. **На словеса̀ твоѧ̀.** На твои обѣтницѣ, въ твоимъ законѣ выражени̂.

115. **Ѹ҆клони́тесѧ.** Зри поясненє выс. ст. 113.

116. **Застꙋпи́ мѧ.** Борони мене, спомагай, пôдтримуй мене пôсля твоєи обѣтницѣ. — **Не посрамѝ** и пр. Не дай, щобы я дôзнавъ заводу въ моєй надѣи и задля того встыдати ся мусѣвъ.

117. **Помози́ ми** и пр. Поясненє до сего и слѣдуючого стиха зри выс. ст. 113.

119. **Престꙋпа́ющыѧ** и пр. Я уважавъ (**непщева́хъ**) всѣхъ грѣшникôвъ на свѣтѣ за переступникôвъ твого закона; тожь щобы уйти такъ великого зла, я возлюбивъ твôй законъ и прилягъ до него.

120. **Пригвоздѝ** и пр. Прибîй гвоздями твоєи боязни тѣло моє, щобы не було невôльникомъ своихъ пристрастей. **И҆́же Хр҇то́вы сꙋ́ть** — пише св. Ап. Павелъ — **пло́ть распѧ́ша со страстьмѝ и҆ похотьмѝ.** (Гал. 5, 24.)

а) Пс. 6. 9 ; Пс. 100, 4. б) Пс. 24, 2. в) Рим. 8, 6. 7. г) Лук 12, 5.

121. ѿ сꙋдє́въ во твои́хъ ꙋ҆боѧ́хсѧ. Сотвори́хъ
сꙋ́дъ и҆ пра́вдꙋ: не преда́ждь менѐ ѡ҆бида́щымъ
122. мѧ̀. Воспрі́имѝ раба̀ твоего̀ въ бл҃го, да не
123. ꙋ҆клеветаю́тъ менѐ го́рдїи. Ѻ҆́чи моѝ и҆счезо́стѣ
во спасе́нїе твоѐ, и҆ въ сло́во пра́вды твоеѧ̀. [a]
124. Сотворѝ съ рабо́мъ твои́мъ по млⷭ҇ти твое́й, и҆
125. ѡ҆правда́нїемъ твои́мъ наꙋчи́ мѧ. Ра́бъ тво́й
є҆́смь а҆́зъ: вразꙋми́ мѧ, и҆ ꙋ҆вѣ́мъ свидѣ̑нїѧ
126. твоѧ̀. Вре́мѧ сотвори́ти Гдⷭ҇еви: разори́ша

а) Пс. 142, 2.

121. **Сотвори́хъ** и пр. Мысль сеи шѣстьнайцятои строфы есть: Понеже я держу ся дороги справедливости, то не передавай мене моимъ ворогамъ, але выступи противъ нихъ въ моей оборонѣ (ст. 121—122) Отъ давна тужу я за сповненемъ твоеи обѣтницѣ, опираючои ся на справедливости, котра нагороджае и карае; тожь окажи менѣ уже твою милôсть; дай менѣ ясне пôзнане твого закона (ст. 125 125). Есть се уже найвысша пора, щобы ты выступивъ уже разъ противъ моихъ и твоихъ ворогôвъ; они бо допчуть твôй законъ ногами; я же видячи, якъ иншî помѣтуютъ твоимъ закономъ и бурятъ его на свою погибель, тымъ бôльшою загорѣвъ любовію для твого закона; я люблю его надъ всё и стараю ся мое жите пôсля него устроити а ненавиджу всяке его переступлене (ст. 126—128). — **Ѡ҆бида́щымъ мѧ̀.** Кривдячимъ, оклеветуючимъ мене; въ моральнôмъ значеню: ворогамъ мого спасенія.

122. **Воспрі́имѝ** и пр. Возьми мене въ оборону, будь моимъ посередникомъ и оборонцею, щобы моя справа добре выпала, мала успѣшный конець. — **Ѡ҆клевета́ютъ.** Въ евр. есть: гноблять, утискають.

123. **Ѻ҆́чи моѝ** и пр. Зри пояснене выс. ст. 81. 82.

124. **Сотворѝ** и пр Зри пояснене сего и слѣдуючого стиха выс. ст. 121.

126. **Вре́мѧ** и пр. Часъ уже, Господи, щобы ты дѣлавъ судъ противъ безбожнымъ и ихъ укаравъ; не

127. **зако́нъ тво́й. [а)] Сегѡ̀ ра́ди возлюби́хъ за́пѡ-**
128. **вѣди твоѧ̑ па́че зла́та и҆ топа́зїа. [б)] Сегѡ̀ ра́-**
ди во всѣ́мъ за́повѣдемъ твои́мъ направлѧ́хсѧ,
129. **всѧ́къ пꙋ́ть непра́вды возненави́дѣхъ. Ди҄вна**
свидѣ̑нїѧ твоѧ̑: сегѡ̀ ра́ди и҆спыта̀ ѧ҆̀ дꙋша̀
130. **моѧ̀. [в)] Ꙗ҆вле́нїе слове́съ твои́хъ просвѣща́етъ**
131. **и҆ вразꙋмлѧ́етъ младе́нцы. Ѹ҆ста̀ моѧ̀ ѿвер-**

а) Пс. 18, 11. б) выс. ст. 104. в) Пс. 18, 9.; Мат. 11, 25.

легко бо они согрѣшили противъ твому закону, но збурили, зничили єго зовсѣмъ.

127. **Сегѡ̀ ра́ди** и пр. Зри поясненє сего и слѣдуючого стиха выс. ст. 121. — **Топа́зїа.** Топасъ, дорогоцѣнный камѣнь; ôнъ представляє ту всяки̂ инши̂ дорогоцѣнни̂ каменѣ и богацтва.

129. **Ди҄вна** и пр. Мысль сеи сѣмнайцятои строфы єсть: Твôй законъ єсть гôдный удивленя, ôнъ бо мѣстить въ собѣ тайны найглубшои мудрости, перевысшаючи̂ всѣ правила мудрости свѣтовои; для того я такъ радо слѣджу сей твôй законъ, щобы єго добре зрозумѣти и выповнити; кому ты объявишь твоє слово, освѣтивши єго душу твоєю благодатію, въ того душѣ, наколи она єсть покорна, стане ся ясно. И я тужу за такимъ свѣтломъ; выслухай же мого прошеня и подай менѣ тоє такъ горячо выжиданє просвѣченє (ст. 129 — 132); дай менѣ также силу, щобы я мôгъ ходити простою дорогою твоихъ заповѣдей, и увôльни мене ôтъ гнета и напастей моихъ ворогôвъ, щобы я, маючи умъ спокôйный, вôльный ôтъ нетерпеливости, гнѣву, ненависти и иншихъ пристрастей, мôгъ тымь легше твôй законъ заховувати; дай менѣ свѣтло благодати (ст. 133—135), сумна бо уже сама сгадка про мои давнѣйши̂ грѣхи (ст. 136).

130. **Младе́нцы.** С. є. немовлята, мали̂ дѣти. Тутъ має се слово значенє: покорныхъ.

131. **Ѹ҆ста̀** и пр. Я отворивъ уста и втягавъ воздухъ отвореными устами. Єсть се образове представленє

зо́ѹхъ, и҆ привлеко́ѹхъ дѹ́хъ, ꙗ҆́кѡ за́повѣдей тво-
132. и҆́хъ жела́хъ. [а] При́зри на мѧ̀ и҆ поми́лѹй мѧ̀
133. по сѹдѹ̀ любѧ́щихъ и҆́мѧ твоѐ. Стѡпы̀ моѧ̀
напра́ви по словесѝ твоемѹ̀, и҆ да не ѡ҆блада́етъ
134. мно́ю всѧ́кое беззако́нїе. И҆зба́ви мѧ̀ ѿ клеве-
ты̀ человѣ́ческїѧ, и҆ сохраню̀ за́повѣди твоѧ̀.
135. Лицѐ твоѐ просвѣтѝ на раба̀ твоего̀, и҆ наѹчѝ
136. мѧ ѡ҆правда́нїемъ твои́мъ.[б] И҆схѡ́дища вѡд-
на́ѧ и҆зведо́стѣ ѻ҆́чи моѝ, поне́же не сохрани́хъ
137. зако́на твоегѡ̀. [в] Пра́веденъ є҆сѝ Гдⷭ҇и, и҆ пра́ви

а) Пс. 6, 5. б) Як. 4, 9. в) Нех. 9, 27

горячого бажаня ясного пôзнаня Божого закона. Образъ же есть тутъ взятый зъ подорожного, котрый утомленый дорогою лакомо вдыхуе въ себе воздухъ.

132. **По сѹдѹ̀** и пр. С. е. якъ сего вымагае законъ твоеи справедливости взглядомъ твоихъ прïятелей.

133. **Стѡпы̀ моѧ̀.** Мои дѣла, способъ мого житя.

134. **И҆зба́ви** и пр. Зри поясненє сего и слѣдуючого стиха выс. ст. 129.

136. **И҆схѡ́дища** и пр. Мои очи зъ жалю и въ щирôмъ покаяню проляли цѣлѝ потоки слезъ, коли я згадавъ, якъ то я давнѣйше неразъ не выповнявъ твоихъ заповѣдей.

137. **Пра́веденъ** и пр. Мысль сеи ôсѣмнайцятои строфы есть: Справедливымъ есь, Господи, и ты приказавъ намъ заховувати справедливôсть черезъ выконуване твого закона, котрый есть самою справедливостïю и правдою (ст. 137—138); болитъ мене се дуже, що мои вороги могутъ такъ легкодушно забувати о тôмъ законѣ; я есмь цѣлымъ серцемъ ôдданый твому выпробованому закону (ст. 139—140). Хотяй мои вороги уважаютъ мене за неопытного и мною погорджаютъ, однако я не забуваю о твоимъ законѣ; есть бо ôнъ незмѣнный и непомыльный, а въ моихъ смуткахъ, въ моимъ нужденнôмъ положеню я розмышляю надъ твоимъ закономъ

138. сꙋди̑ твоѝ. [а] Заговѣ́далъ є҆сѝ пра́вдꙋ свидѣ̂-
139. нїѧ̑ твоѧ̑, и҆ и҆́стинꙋ ѕѣлѡ̀. [б] И҆ста́ѧла мѧ̀ є҆́сть
ре́вность твоѧ̀, ꙗ҆́кѡ забы́ша словеса̀ твоѧ̀ вра-
140. зѝ мои̇. [в] Разжже́но сло́во твоѐ ѕѣлѡ̀: и҆ ра́бъ
141. тво́й возлюбѝ є҆̀. Ю҆нѣ́йшїй а҆́зъ є҆́смь и҆ ᲂу҆ни-
142. чиже́нъ: ѡ҆правда́нїй твои́хъ не забы́хъ. Пра́в-
да твоѧ̀ пра́вда въ вѣ́къ, [г] и҆ зако́нъ тво́й
143. и҆́стина. Ско́рби и҆ нꙋ̑жди ѡ҆брѣто́ша мѧ̀: за́-
144. пѡвѣди твоѧ̀ поꙋче́нїе моѐ. Пра́вда свидѣ̂нїѧ
твоѧ̀ въ вѣ́къ: вразꙋмѝ мѧ̀, и҆ жи́въ бꙋ́дꙋ.
145. Воззра́хъ всѣ̂мъ се́рдцемъ мои́мъ, ᲂу҆слы́ши

а) Второз. 4, 5. 6. б) Пс. 68, 10. в) 2. Цар. 22, 31. г) Іоа 17, 17.

и находжу въ тôмъ розмышляню потѣшене и покрѣплене (ст. 141—143); о кобы то я яснѣйше мôгъ его розумѣти (ст. 144)!

138. **Заповѣ́далъ** и пр. Зри пояснене сего стиха выс. ст. 137.

139. **И҆ста́ѧла мѧ̀** и пр. Мене пожерла, высушила ревнôсть о твою славу, коли я пôзнавъ, що мои вороги мало собѣ цѣнять твои заповѣди, та не залишають ихъ переступати.

140. **Разжже́но** и пр. Твôй законъ есть правдивый, выпробованый якъ золото въ огню очищене. Зри Пс. 11, 7.

141. **Ю҆нѣ́йшїй.** Ту въ значеню: малый, незначный низькій, неопытный.

142. **Зако́нъ тво́й и҆́стина.** Всѣ твои обѣтницѣ и грозьбы, выраженî въ твоимъ законѣ мусять сповнити ся.

144. **Вразꙋмѝ** и пр. Дай менѣ розумѣне твого закона, щобы я живъ; незнане бо сего закона веде до безбожности, а тая есть причиною душевнои смерти.

145. **Воззва́хъ** и пр. Мысль сеи девятьнайцятои строфы есть: Зъ глубины души, еще въ ночи (ст. 145—

146. **мѧ̀ Гдⷭ҇и: ѡ҆правда̑нїѧ твоѧ̀ взыщꙋ̀. Воззва́хъ**
тебѣ̀, спаси́ мѧ, и҆ сохраню̀ свидѣ̑нїѧ твоѧ̀. [а]
147. **Предвари́хъ въ безго́дїи. и҆ воззва́хъ: на сло-**
148. **веса̀ твоѧ̀ ᲂу҆пова́хъ.** [б] **Предвари́стѣ ѻ҆́чи моѝ**
149. **ко ᲂу҆́трꙋ, поᲂу҆чи́тисѧ словесе́мъ твои́мъ. Гла́съ**
мо́й ᲂу҆слы́ши Гдⷭ҇и по ми́лости твое́й: по сꙋдь-
150. **бѣ̀ твое́й живи́ мѧ. Приближи́шасѧ гонѧ́щїи**
мѧ̀ беззако́нїемъ: ѿ зако́на же твоегѡ̀ ᲂу҆дали́-
151. **шасѧ.** [в] **Бли́зъ є҆сѝ ты̀ Гдⷭ҇и, и҆ всѝ пꙋтїѐ твоѝ**
152. **и҆́стина.** [г] **И҆спе́рва позна́хъ ѿ свидѣ́нїй тво-**

а) Пс. 5, 4.; Пс. 87, 14. б) Ис· 26, 9. в) Iѡв. 17, 17. г) 1. **Петр. 1, 25.**

---

148) кличу до тебе, щобы ты (черезъ внутрѣшне просвѣчене або черезъ змѣну мого прикрого положеня, або черезъ обоє разомъ) уможлививъ менѣ захованє твоихъ заповѣдей. Выслухай мене; мои вороги щоразъ бôльше зближають ся до мене, переслѣдуючи мене злобно; однако ты, вѣрный Господи, єсь близько мене съ твоєю помочію; всѣ твои дѣла, всѣ твои намѣры и законы суть справедливî и вѣрнî, и якъ менѣ дашь помôчь, котру ты менѣ обѣцявъ такъ моимъ ворогамъ вымѣришь кару, на котру собѣ заслужили (ст. 149 - 151); не удасть ся безбожнымъ вывернути твôй вѣчный законъ съ єго обѣтницями (ст. 152).

147. **Предвари́хъ** и пр. Я взываючи твоєи помочи упередивъ звычайный часъ вставаня; я **въ безго́дїи** с. є. не о звычайнôй порѣ, ôттакъ въ ночи встававъ, щобы молити ся до тебе. Зри Пс. 5, 4. — **На словеса̀ твоѧ̀.** На твои обѣтницѣ.

148. **Предвари́стѣ** и пр. Мои очи упереджзли ранокъ, с. є. я будивъ ся передъ всходомъ сонця.

149. **По сꙋдбѣ̀ твое́й.** Пôсля твоєи справедливости, пôсля твоєи обѣтницѣ Зри выс. ст. 132.

150. **Приближи́шасѧ** и пр. Зри поясненє сего и слѣдуючого стиха выс. ст. 145.

152. **И҆спе́рва.** Зъ самого початку, ôтъ давна. Проче поясненє сего стиха зри выс. ст. 145.

153. и҆́хъ, ꙗ҆́кѡ въ вѣ́къ ѡ҆снова́лъ ѧ҆̀ є҆сѝ. Ви́ждь
смире́нїе моѐ, и҆ и҆зми́ мѧ: ꙗ҆́кѡ зако́на твоегѡ̀
154. не забы́хъ. [а] Сꙋдѝ сꙋ́дъ мо́й, и҆ и҆зба́ви мѧ̀:
155. словесѐ ра́ди твоегѡ̀ живи́ мѧ. [б] Дале́че ѿ
грѣ́шникъ спасе́нїе, ꙗ҆́кѡ ѡ҆правда́нїй твои́хъ не
156. взыска́ша. Щедрѡ́ты твоѧ̀ мнѡ́ги гдⷭ҇и: по
157. сꙋдбѣ̀ твое́й живи́ мѧ: [в] Мно́зи и҆згонѧ́щїи
мѧ̀ и҆ стꙋжа́ющїи мнѣ̀: ѿ свидѣ́нїй твои́хъ не
158. ᲂу҆клони́хсѧ. [г] Ви́дѣхъ неразꙋмѣва́ющыѧ и҆
и҆ста́ѧхъ: ꙗ҆́кѡ слове́съ твои́хъ не сохрани́ша.
159. Ви́ждь, ꙗ҆́кѡ за́пѡвѣди твоѧ̀ возлюби́хъ: гдⷭ҇и

а) Пс. 36, 6. б) Пс. 108, 17. в) Пс. 3, 1. 2. г) Дѣян. Ап. 17, 16.

---

153. **Ви́ждь** и пр. Мысль сеи двайцятои строфы есть: Глянь на мою нужду (**смире́нїе моѐ**) и выбави мене зъ неи пôсля твоеи обѣтницѣ (ст. 153—154); грѣшникамъ бо, котрû зневажають твôй законъ, моимъ ворогамъ не можешь ты помагати; оживи мене въ твоѣй великôй милости. Мимо многихъ переслѣдовань держу ся сильно твого закона и журю ся тымъ, що мои вороги его нарушують (ст. 155—158); поможи менѣ задля сеи моеи вѣрности для твого закона; твои бо обѣтницѣ суть правдивû и неôтмѣннû (ст 159—160).

154. **Сꙋдѝ сꙋ́дъ мо́й.** Осуди мою справу межи мною а моими ворогами, и выбави мене ôтъ ихъ напастей и переслѣдовань.

155. **Дале́че** и пр. Зри поясненє сего стиха выс. ст. 153.

156. **По сꙋдбѣ̀ твое́й.** Зри выс. ст. 149.

157. **Стꙋжа́ющїи мнѣ̀.** Котрû менѣ пакости творять, менѣ докучають.

158 **Неразꙋмѣва́ющыѧ.** Котрû не старають ся пôзнати твôй законъ и тому его зневажають и зухвало переступають. — **И҆ста́ѧхъ.** Зри поясненє выс. ст. 139.

160. по м҃ти твое́й живи́ мѧ. Нача́ло слове́съ тво-
и́хъ ӥстина: ӥ въ вѣ́къ всѧ̀ сꙋдбы̑ пра́вды
161. твоеѧ̀. Кнѧ́зи погна́ша мѧ̀ тꙋ́не: [а] ӥ ѿ сло-
162. ве́съ твои́хъ ѹ҆бои́сѧ се́рдце моѐ. Возра́дꙋюсѧ
а҆́зъ ѡ҆ словесѣ́хъ твои́хъ, [б] ꙗ҆́кѡ ѡ҆брѣта́ѧй
163. коры́сть мно́гꙋ. [в] Непра́вдꙋ возненави́дѣхъ ӥ

а) Ис. 66, 2 б) Ис 9, 3. в) Ис. 10‘, 7.

---

160. **Нача́ло** и пр. На правдѣ опирають ся всѣ твои заповѣди, цѣлый твôй законъ, а съ нимъ всѣ твои обѣтницѣ. — **Пра́вды**. Справедливости.

161. **Кнѧ́зи** и пр. Мысль сеи двайцять первои строфы есть: Мене переслѣдують не лишь звычайнû люди но и вельможи, князѣ: однако я не даю ся черезъ тое спровадити зъ дороги твоихъ заповѣдей; я не бою ся людей, а тôлько твого закона; ôнъ есть моею найбôльшою радостію, въ котрôй я себе чую сильнымъ (ст. 161—162). Понеже я ненавиджу грѣхъ а люблю твôй законъ, то хвалю тебе щоденно много разôвъ за тое, що ты давъ такій законъ, котрый своимъ почитателямъ дае (внутрѣшный) спокôй и ихъ такожь передъ внѣшнымъ небезпеченьствомъ охороняе (ст. 163—165). Тожь я цѣлкомъ певно уповаю на твою помôчь; я бо люблю сей спасительный законъ и вѣрно заховую его (ст. 166—168), якъ ты самъ о тôмъ посвѣдчити мусишь. — **Тꙋ́не**. Невинно, безъ причины. Allioli примѣчае до сего стиха: Побожный чоловѣкъ не боить ся навѣть князей, вельможь якогонибудь рода, и не употребляе противъ нихъ иншои силы, якъ тôлько силы молитвы, упованія на Бога и вѣрного захованя Божихъ заповѣдей.

162. **Ꙗ҆́ко ѡ҆брѣта́ѧй** и пр. Якъ веселять ся тіи, що ôтнесши побѣду и забравши дорогоцѣнну добычу, вертають до дому.

163. **Непра́вдꙋ** и пр. Зри поясненє сего стиха выс. ст. 161.

164. ѡ҆мерзи́хъ, зако́нъ же тво́й возлюби́хъ. Седме-
ри́цею дне́мъ хвали́хъ тѧ̀ ѡ҆ сꙋдьба́хъ пра́вды
165. твоеѧ̀. [а)] Ми́ръ мно́гъ лю́бѧщымъ зако́нъ
166. тво́й, [б)] и҆ нѣ́сть и҆̀мъ собла́зна. [в)] Ча́ѧхъ спа-
се́нїѧ твоегѡ̀ Гдⷭ҇и, и҆ за́пѡвѣди твоѧ̑ возлю-
167. би́хъ. Сохранѝ дꙋша̀ моѧ̀ свидѣ̑нїѧ твоѧ̑, и҆
168. возлюбѝ ѧ҆̀ ѕѣлѡ̀. Сохрани́хъ за́пѡвѣди твоѧ̑ и҆
свидѣ̑нїѧ твоѧ̑, [г)] ꙗ҆́кѡ всѝ пꙋтїѐ моѝ предъ то-

а) Гал 6, 16. б) 1. Іоа. 2, 10. в) Быт. 49, 18. г) Пс. 138, 3.

---

164. **Седмери́цею.** Число опредѣлене, маюче ту значене числа неопредѣленого с. є. часто, много разôвъ. (Зри Быт. 4, 15.; Лев. 26, 28.) Проче поясненє сего стиха зри выс. ст. 161.

165. **Нѣ́сть и҆̀мъ собла́зна.** На дорозѣ свого спокôйного житя не подыбують они ніякихъ перепонъ нѣ нещасть. Образъ есть ту взятый зъ дороги рôвнои, вôльнои ôтъ всего, о що мôгъ бы подорожный пôткнути ся и упасти.

166. **Ча́ѧхъ.** Я очѣковавъ.

168. **Ꙗ҆́кѡ всѝ пꙋтїѐ** и пр. Всѣ мои дѣла суть тобѣ знакоми̂. Тіи слова могуть бути уважани̂ яко доказъ боязни Божои псаломника, покликуючого ся на свѣдоцтво Бога, котрому извѣстне есть его серце, котрый отже може свѣдчити о его невинности. „Въ тôй строфѣ — пише о. Д-ръ Крипякевичь въ высше наведенôй своей розвѣдцѣ — рôжни̂ чувства, що попередно були высказани̂ и розкинени̂ по цѣлôмь псалмѣ, збираються ся съ предивнымъ артизмомъ въ одну групу, справляючи тымъ милу для серця симфонію. И такъ: 1) боязнь — **оу҆боѧ́сѧ се́рдце моѐ**; 2) радôсть — **возра́дꙋюсѧ а҆́зъ ѡ҆ словесѣ́хъ твои́хъ**; 3) любовь — **зако́нъ тво́й возлюби́хъ**; 4) ненависть (ко грѣху) — **непра́вдꙋ возненавидѣ́хъ и҆ ѡ҆мерзи́хъ**; 5) вдячнôсть — **седмери́цею дне́мъ хвали́хъ тѧ̀**; 6) миръ — **ми́ръ мно́гъ лю́бѧщымъ за-**

169. **во́ю Гд҃и. Да прибли́житсѧ моле́нїе моѐ предъ**
170. **тѧ̀: Гд҃и по словесѝ твоемꙋ̀ вразꙋми́ мѧ. Да**
вни́детъ проше́нїе моѐ предъ тѧ̀: Гд҃и по сло-
171. **весѝ твоемꙋ̀ и҆зба́ви мѧ̀.** [a] **Ѿры́гнꙋтъ ᲂу҆̑стнѣ̀**
мои̑ пѣ́нїе, є҆гда̀ наꙋчи́ши мѧ̀ ѡ҆правда́нїємъ
172. **твои́мъ. Провѣща́етъ ꙗ҆зы́къ мо́й словеса̀**
173. **твоѧ̀, ꙗ҆́кѡ всѧ̀ за́пѡвѣди твоѧ̀ пра́вда. Да**
бꙋ́детъ рꙋка̀ твоѧ̀ є҆́же спастѝ мѧ̀, ꙗ҆́кѡ за́пѡ-

---

a) Пс. 18, 3.

ко́нъ тво́й; 7) очѣковане (спасеня) — **ча́ѧхъ спасе́нїѧ твоегѡ̀**; 8) чуйнôсть — **сохраних́ъ** (євр, szamarti = чуйно стерѣгъ) **за́пѡвѣди твоѧ̀.**

169. **Да прибли́житсѧ** и пр. Мысль сеи послѣднои двайцять другои строфы єсть: молитва о благодать и спасенє; выслухай мене, дай менѣ свѣтло твоеи благодати и выбави мене зъ рукъ моихъ ворогôвъ; за тое буду я прославляти тебе и твôй законъ (ст. 169 -172). Такъ, Господи поможи менѣ, который такъ дуже тужу за помочію и себе достойнымъ тоиже уважаю (ст. 173—174). Ты не ôткажешь менѣ твоеи помочи — певно! Теперь єсмь я вправдѣ подôбный до заблукавшои ся, опущенои ôвцѣ; понеже однако я належу до твоихъ вѣрныхъ слугъ, то ôтшукай мене якъ добрый пастырь и спаси мя (ст. 175—176). — **По словесѝ твоемꙋ̀.** После твоеи обѣтницѣ.

170. **Да вни́детъ** и пр. Зри поясненє сего стиха выс. ст. 169.

171. **Ѿры́гнꙋтъ.** С. є. будуть голосно кликати. Зри поясненє сего слова Пс. 18, 3.

172. **Провѣща́етъ** и пр. Буду охотно всѣмъ оповѣдати твôй законъ.

173. **Да бꙋ́детъ рꙋка̀** и пр. Нехай менѣ поможе и спасе твоя могучôсть. — **И҆зво́лихъ.** Я выбравъ твои заповѣди, найшовъ въ нихъ моє уподобанє.

174. вѣди твоѧ̀ и҆зво́лихъ. Возжела́хъ спасе́нїе твоѐ
175. Гдⷭ҇и, и҆ зако́нъ тво́й поꙋче́нїе моѐ є҆́сть. Жива̀
бꙋ́детъ дꙋша̀ моѧ̀, и҆ восхва́литъ тѧ̀: и҆ сꙋдбы
176. твоѧ̀ помогꙋ́тъ мнѣ̀. [а] Заблꙋди́хъ ѩ҆́кѡ ѻ҆вча̀
поги́бшее: взыщѝ раба̀ твоегò, ѩ҆́кѡ за́повѣдей
твои́хъ не забы́хъ.

[а] Ис. 53, 6.; 1. Петр. 2, 25.

---

174. **Спасе́нїе твоѐ.** Выбавлене зъ моеи такъ тѣлесної якъ и душевнои нужды.

175. **Жива̀ бꙋ́детъ** и пр. Я буду жити тѣлесно и духовно, коли отримаю пожадане спасеніе коли мене споможе твоя рука. — **Сꙋдбы** и пр. Твои ôтвѣчнй̂ постановленя повнй̂ милосердія допоможуть мене, щобы я оставъ ся вѣрнымъ для тебе. Або: твои заповѣди, котрй̂ я буду вѣрно выповнявъ, допоможуть менѣ до мого дочасного и вѣчного щастя.

176. **Заблꙋди́хъ** и пр. Зри пояснене сего стиха выс. ст. 169. — Наводимъ тутъ примѣтку О. Дра Крипякевича, умѣщену въ его высше помянутôй розвѣдцѣ: „Въ тôй послѣднôй строфѣ — пише ôнъ — прекрасно выходить на явъ провôдна идея цѣлого псалма: а есть она та сама, що въ пречуднôй пѣсни Моисеовôй въ Второз. (гл. 32), с. є. ôтносины выбраного народа до закона Божого, тôлько въ ôтмѣнный способъ и зъ ôтмѣнной точки представленй̂ Якъ тамъ на поляхъ Моавитскихъ взывавъ колись Мойсей небеса и землю на свѣдкôвъ, що давъ съ закономъ народови „животъ и смерть“, такъ тутъ въ неволи вавилоньскôй упокореньй нарôдъ дае якобы ôтповѣдь на тоту пѣсню. Вызнае, що согрѣшивъ передъ Богомъ, не сохранивши закона, що справедливо за то поносить кару, и прото цѣлымъ серцемъ звертае ся до закона Божого, очѣкуючи

Псалóмъ 119.

(Євр. 120.) — Молитва о увôльнене ôтъ ворогôвъ.

Пѣ́снь степе́ней.

1. Ко Г҃ду, [a] внегдá скорбѣ́ти мѝ, воззвáхъ, и҆

---

[a] Пс. 49, 15.

ôтъ него спасенія. Возжелáхъ спасéніе твоѐ Г҃и, говорить псаломникъ, а се слово спасéніе въ еврейскôмъ ieszua — Іисусъ, дивне кидае свѣтло на зрозумѣне пѣсни и свѣтить якъ зоря не тôлько надъ цѣлымъ симъ псаломомъ, але и надъ цѣлымъ Старымъ Завѣтомъ. Єсть оно заразомъ мовбы печатію, потверджаючою каноничность сего псалма, посвѣдчаючою, що есть ôнъ истинно творенiємъ св. Духа“.

Пѣснь степéней. Сей псаломъ и слѣдуючихъ 14 псалмôвъ называють ся пѣснями степеней; однако причина сеи назвы не дасть ся точно опредѣлити. Однѝ говорять, що тіи псалмы называють ся такъ для того, що ихъ спѣвали левиты на 15 степеняхъ провадячихъ зъ притвора женьщинъ до притвора мужчинъ въ часѣ торжества черпаня воды въ празникъ кучокъ; иншѝ видять причину сеи назвы въ тôмъ, що тѝ псалмы спѣвали Израильтяне въ своимъ поворотѣ зъ неволи вавилоньской до Палестины або въ своихъ богомольныхъ подорожахъ до Єрусалима въ часѣ трохъ головныхъ празникôвъ. Въ тôмъ псалмѣ ожаляе ся псаломникъ на помовныхъ, облудныхъ, сварливыхъ людей, и просить Бога о помôчь противъ нихъ. Въ устахъ христіянина есть сей псаломъ молитвою о побѣду надъ ворогами тѣлесными и душевными.

1. Ко Г҃ду и пр. Псаломникъ находячи ся въ смутку по причинѣ напастей злобныхъ людей, очѣкуе помочи ôтъ Бога, ôтъ котрого давнѣйше уже неразъ сеи помочи дôзнавъ.

2. оу҆слы́ша мѧ̀. а) Гдⷭ҇и и҆зба́ви дꙋ́шꙋ мою̀ ѿ оу҆-
3. стє́нъ непра́ведныхъ и҆ ѿ ꙗ҆зы́ка льсти́ва. б) Что̀
да́стсѧ тебѣ̀, и҆лѝ что̀ приложи́тсѧ тебѣ̀ къ ꙗ҆зы-
4. кꙋ льсти́вꙋ? Стрѣ́лы си́лнагѡ и҆зъѡщре́ны съ
5. оу҆́глми пꙋсты́нными. Оу҆вы̀ мнѣ̀ ꙗ҆́кѡ прише́л-
ствїе моѐ продолжи́сѧ, всели́хсѧ съ селе́нїи Ки-

а) 1 Цар. 26, 19. б) Як. 3, 5.

---

2. **Дꙋ́шꙋ мою̀.** Мене. — **Ѿ оу҆стє́нъ** и пр. С. є. ôтъ людей лживыхъ и облудныхъ, стараючихъ ся ложами шкодити невинному. Гдеякî гадають, що псаломникъ говорить тутъ въ имени своего народа, с. є. Израильтянъ, котрî бували дуже часто ворогами на перскôмъ дворѣ обвиненî, дôзнаючи черезъ тєе перепонъ въ позволенôмъ имъ ôтбудованю Єрусалима и святыни, о чôмъ находимъ въ книгахъ Єздры и Неемїи кôлька примѣрôвъ.

3. **Что̀ да́стсѧ** и пр. Суть то слова псаломника звернениî до своихъ клеветникôвъ, котрыхъ ôнъ пытає ся: щó могло бы тобѣ бути вымѣрене ôтъ Бога? яка кара належала бы ся тобѣ за твои ложнî, хитрî и облуднî бесѣды? Ôтповѣдь на се пытанє дає самъ псаломникъ въ слѣдуючôмъ стиху.

4. **Стрѣ́лы** и пр. Ото карою твоєю будуть острî стрѣлы всемогучого Бога (**си́лнагѡ**) и палячî пустошачî вуглѣ. Тî стрѣлы и вуглѣ суть ту образами тяжкихъ, дôткливыхъ каръ, зôсланыхъ на грѣшника ôтъ розгнѣваного Бога. Гдеякî поясняють: за кару поразить тебе стрѣла Божа, нагла смерть, а по смерти буде тебе мучити огонь пекольный. Євр. слово переведене ту черезъ **оу҆́глн пꙋсты́нни** гдеякî переводять черезъ вуглѣ ялôвцевî; тî вуглѣ найдовше задержують горячôсть и тому суть добрымъ образомъ тревалого гнѣву и кары.

5. **Оу҆вы̀ мнѣ̀** и пр. С. є. горе менѣ, понеже Богъ не пôднѣсъ єще своеи правицѣ на укаранє моихъ ворогôвъ, и ото я мушу єще довше мешкати межи ди-

6. да́рскими. Мно́гѡ пришє́лствова дꙋша̀ моѧ̀, съ
7. ненави́дѧщими ми́ра бѣ́хъ ми́ренъ: [a] Є҆гда̀ гла-
го́лахъ и҆̑мъ, борѧ́хꙋ мѧ̀ тꙋ́не.

Псало́мъ 120

(євр. 121.) — У Бога єсть охорона и помôчь.

Пѣ́снь степе́ней.

---

[a] Рим. 3, 17.

кими, безчувственными людьми, подôбными до людей кидарскихъ. Кидарами звало ся розбышацке племя Арабôвъ. Зри Быт. 25, 13. Въ моральнôмъ значеню довженъ христіяниңъ мати тутъ на гадцѣ зôпсуте свѣта, середъ котрого ôтбуває свою дочасну подорожь, тужачи за обителями вѣчного спокою.

6. **Мно́гѡ** и пр. Я мусѣвъ довго якъ чужинець оставати съ тыми докучливыми людьми и зносити ôтъ нихъ всякû прикрости. — **Съ ненави́дѧщими** и пр. Я хотѣвъ съ ними жити въ спокою, однакô они ненавидячи спокôй, дразнили мене.

7. **Є҆гда̀ глаго́лахъ** и пр. Коли я заговоривъ до нихъ пріязно, спокôйно, коли я имъ спокôйно высказавъ мôе религійне пересвѣдчене, мою вѣру, они безъ причины (**тꙋ́не**) переслѣдовали мене за тое.

Пѣ́снь степе́ней. Зри поясненє надписи Пс. 119. — Многû толкователѣ гадають, що сей псаломъ мôгъ уложити якійсь Израильтянинъ остаючій въ неволѣ вавилоньскôй. Съ тугою споглядає ôнъ въ землѣ не оли на горы, поза котрыми находить ся Палестина и съ тревогою пытає ся, кто єго уже разъ выбавить зъ неволи? Здає ся, що сей псаломъ спѣвано на хоры такъ, що одна часть народа, представляюча одинъ хоръ, ôтспѣвала два першû стихи, прочими же стихами ôтповѣдала друга часть народа яко вторый хоръ. Въ высшôмъ

1. **Возведо́хъ [а] о҃чи мои̑ въ го́ры, ѿнюдꙋже пріи̑-**
2. **детъ по́мощь моѧ̀. [б] По́мощь моѧ̀ ѿ Г҃да, со-**
3. **тво́ршагѡ н҃бо и҆ зе́млю. Не да́стъ во смяте́ніе**
4. **ноги̂ твоеѧ̀, нижѐ воздре́млетъ храня́й тѧ̀: Сѐ не**
5. **воздре́млетъ, нижѐ оу҆́снетъ храня́й Ї҃ила. Г҃ь**

а) 2. Пар. 20, 12. б) 2. Пар. 20, 1 .; Пс. 123, 8.

змыслѣ можна сей псаломъ уважати за молитву праведного, стремлячого до ôтчины небесной.

1. **Въ го́ры.** Се можна двояко розумѣти, або до неба, горѣшного Єрусалима, або въ горы палестиньски̂, якими були Сіонъ, Таворъ, Кармиль; на тыхъ бо горахъ явила ся неразъ сила Божа, а именно на горѣ Сіоньскôй, где бувъ храмъ Господень и где Богъ мавъ свôй престолъ. Зри Пс. 2, 6. Христіянинъ мае ту на мысли небесный Єрусалимъ, небо, мешкане Бога и будучу ôтчину всѣхъ праведникôвъ.

2. **По́мощь** и пр. Псаломникъ выражае тутъ свою непохитну надѣю, що ôтъ никого иншого а тôлько ôтъ всемогучого Бога, сотворителя вселенной, може отримати помôчь въ своєй недоли и ю певно отримае.

3. **Не да́стъ** и пр. Богъ въ своєй печаливости не допустить, щобы ты погибъ, попавши ся въ пригоды и нещастя. Образъ єсть взятый зъ чоловѣка, котрого ноги хвѣйни̂ и котрый задля того легко упасти може. — **Нижѐ воздре́млетъ** и пр. Образъ взятый тутъ зъ пильныхъ, чуйныхъ сторожôвъ нôчныхъ; Господь, котрый стереже нарôдъ израильскій, буде тебе съ чуйною печаливостію стеречи и ôтверне ôтъ тебе грозячи̂ нещастя.

4. **Ї҃ила.** С. є. нарôдъ израильскій, потомкôвъ Якова. Въ высшôмъ значеню розумѣють ся тутъ христіяне, потомки Якова по вѣрѣ.

5. **Г҃ь-покро́въ** и пр. Господь буде покрывати твою праву руку. Въ бою бо борять ся правою рукою; єсли

сохрани́тъ тѧ̀, Гдⷭ҇ь покро́въ тво́й на рꙋ́кꙋ десн́ꙋю
6. твою̀. [а] Во дни̑ слнце не ѡ̑жже́тъ тебѐ, нижѐ
7. лꙋна̀ но́щїю. Гдⷭ҇ь сохрани́тъ тѧ̀ ѿ вса́кагѡ ѕла̀,
8. сохрани́тъ дꙋ́шꙋ твою̀ Гдⷭ҇ь: Гдⷭ҇ь сохрани́тъ
вхожде́нїе твоѐ и҆ и҆схожде́нїе твоѐ, ѿ ны́нѣ и҆ до
вѣ́ка.

Псало́мъ 121.

(Євр. 122.) — О радости по причинѣ надѣи огляданя Єрусалима.

Пѣснь степе́ней.

[а] Прем. Сол 18, 3.; Іон. 4. 8.

Богъ хоронить въ борбѣ праву руку, можна надѣяти ся побѣды. Иншй же поясняють такъ: Господь буде твоимъ опѣкуномъ по правой твоей руцѣ. Була бы се алюзія до старинного звычаю, после котрого въ часѣ судовыхъ росправъ ставали оборонцѣ по правой руцѣ обжалованого. Зри Пс. 15, 9.; Пс. 108, 31.

6. **Во дни̑** и пр. Анѣ надмѣрне горячо анѣ зимне не будуть тобѣ шкодити. Мешканцѣ всходу приписують зимно мѣсяцеви подôбно якъ и иншй злй вплывы. Однако образово рѣчь поясняючи можемъ пôдъ сонцемъ и мѣсяцемъ розумѣти день и нôчь, а пôдъ словомъ **ѡ̑жже́тъ** (опалить) можемъ розумѣти въ загалѣ небезпеченьства всякого рода; мысль отже була бы: Господь буде тебе стеречи кождого часу, въ день и въ ночи, ôтъ всякого небезпеченьства и нещастя.

7. **Дꙋ́шꙋ твою̀.** Твое житє тѣлесне и душевне.

8. **Вхожде́нїе твоѐ и҆ и҆схожде́нїе твоѐ.** Коли ты входишь и выходишь зъ дому твого, с. є. нехай стереже тебе всюда, дома и поза домомъ, въ твоихъ орудкахъ домашныхъ и внѣшныхъ. Зри поясненє Числ. 27, 17.; Второз. 28, 6.

Пѣснь степе́ней. Зри Пс. 119. — Сей псаломъ єсть пѣснею, въ котрôй путники, идучй на празники до Єру-

1. **Возвесели́хсѧ ѿ ре́кшихъ мнѣ̀: въ до́мъ Гд҃ень**
2. **по́йдемъ: Стоѧ́ще вѧ́хꙋ но́ги на́шѧ въ дво́рѣхъ**
3. **твои́хъ Ї҆ерꙋсали́ме.[а] Ї҆ерꙋсали́мъ зи́ждемый ѩ҆́кѡ**
4. **гра́дъ, є҆мꙋ́же прича́стїе є҆гѡ̀ вкꙋ́пѣ. Та́мѡ бо**
взыдо́ша колѣ́на Гд҃нѧ, свидѣ́нїе Ї҆и҃левo, и҆спо-

а) 2 Пар. 6, 6.; Єрем. 3', 4.

салима, або вертаючî туда зъ неволи вавилоньскои, славлять Єрусалимъ и желають єму щастя. Въ высшôмъ значеню розумѣємъ пôдъ Єрусалимомъ Церковь Христову и небесный Єрусалимъ (Апок. 21, 2.). Христiянинъ молить ся въ тôмъ псалмѣ особливо о добро Церкви Христовои.

1. **Возвесели́хсѧ** и пр. Я тѣшу ся, коли менѣ говорять, коли мене взывають, щобы я ишовъ до святыни єрусалимскои.

2. **Стоѧ́ще** и пр. Псаломникъ видить себе въ духу уже немовъ стоячого на святôмъ мѣстци. — **Въ дво́рѣхъ твои́хъ.** Въ евр. єсть: въ воротахъ твоихъ.

3. **Ї҆ерꙋсали́мъ** и пр. Урадованî видомъ мѣста кличуть путники: ты, Єрусалиме, уже будовою твоєю єсь величавымъ мѣстомъ. — **Є҆мꙋ́же** и пр. Се мѣсто не єсть розкинене, але творить одну цѣлôсть, котрои части мають всё спôльне межи собою. Церковь Христова, яко тѣло Христове (Еф. 4, 16.), єсть вѣрою, любовiю и спôльностiю всѣхъ духовныхъ дôбръ сполучена въ одну цѣлôсть; такъ само єсть небесный Єрусалимъ, торжествуюча Церковь въ небѣ, сполученый въ одну цѣлôсть черезъ спôльне огляданє лиця Божого и черезъ спôльну любовь Бога.

4. **Та́мѡ** и пр. До земского Єрусалима яко релиґiйного осередка Израильтянъ, входять Израильтяне на празники; покликанî до Церкви Христовои (Ис. гл. 11.) входять до Церкви, а горожане небесного Єрусалима входять до неба. — **Свидѣ́нїе Ї҆и҃левo.** С. є. пôсля свѣдоцтва або закона (зри Пс. 118, 1.), приказуючого Израильтянамъ, щобы собирали ся що року три разы

5. вѣ́датисѧ ѝмени Гд҃ню: а) Ꙗ҆́кѡ та́мѡ сѣдо́ша
престо́ли на сꙋ́дъ, престо́ли въ домꙋ̀ Дв҃довѣ.
6. б) Вопроси́те же ꙗ҆̀же ѡ҆ ми́рѣ Ꙇ҆ерꙋсали́ма, и҆ ѡ҆-
7. би́лїе лю́бѧщымъ тѧ̀. Бꙋ́ди же ми́ръ въ си́лѣ
8. твое́й, и҆ ѡ҆би́лїе въ столпостѣна́хъ твои́хъ. Ра́ди

а) 3. Цар 7, 7. б) Зах. 4, 7.; Ис. 66, 10.

при св. скиніи. (Зри Исх. 23, 17.; Второзак. 16, 16). Иншî поясняють тî слова: въ свѣдоцтво для Израильтянъ, що суть народомъ Господнымъ; иншî: до скиніи свидѣнія. (Исх. 25, 10.) — **И҆сповѣ́датисѧ** и пр. Для прославленя имени Божого.

5. **Ꙗ҆́кѡ та́мѡ** и пр. Сей стихъ выражає, що Єрусалимъ бувъ не тôлько релиґійнымъ но и политичкымъ осередкомъ народа израильского; тамъ бо стояли престолы и судилища съ властію царскою; тамъ стоявъ престолъ царскій Давида и єго наслѣдникôвъ, котрî управляли Израильтянами. Въ Церквѣ Христовôй, котрои прообразомъ бувъ Єрусалимъ, стоить престолъ Сына Давидового, Месіи, найвысшого царя и судіи свѣта.

6. **Вопроси́те** и пр. Задля сего великого значеня Єрусалима взывають путники себе взаимно: Просѣть, вы праведники Божî, щобы Богъ святому мѣсту, мешканцямъ єго, давъ спокôй и всяке добро; обильнôсть всякихъ дôбръ нехай мають твои горожане, о Єрусалиме, котрî радо въ тобѣ мешкають и любять тебе.

7. **Бꙋ́ди же ми́ръ** и пр. Нехай ôтдалять ся вôйны, а въ твоихъ оборонныхъ мурахъ и вежахъ (**въ столпостѣна́хъ твои́хъ**), котрî суть силою мѣста, нехай запанує миръ, спокôй, а въ слѣдъ за нимъ всякій достатокъ. Гдеякî беруть выражене **въ си́лѣ твое́й** въ значеню: межи твоими многими мешканцями. (Зр. Пс. 23, 10; Пс. 67, 13.) Такожь пôдъ **столпостѣна́ми** гдеякî розумѣють высокî, до вежь подôбнî палаты.

8. **Ра́ди бра́тїй** и пр. Желаю тобѣ щастя, о Єрусалиме, мѣсто Боже, бо всѣ твои горожане суть моими братями и моими ближными, злучеными съ мною тою

бра́тїй мои́хъ и҆ бли́жнихъ мои́хъ глаго́лахъ
9. **оу҆́бѡ ми́ръ ѡ҆ тебѣ̀: [а] До́мꙋ ра́ди Гд҇а Бг҃а**
на́шегѡ взыска́хъ блага̀ѧ тебѣ̀.

Псало́мъ 122.

(Євр 123.) — Туга за помочію въ загальнôмъ утисненю.

Пѣ́снь степе́ней.

1. **Къ тебѣ̀ [б] возведо́хъ ѻ҆́чи мои҆, живꙋ́щемꙋ на**

а) Рим. 15, 2. б Пс. 120, 1.

самою вѣрою и тою самою любовію; бо ты есь серцемъ народа Божого, а коли серце щастливе, то щастливый и народъ.

9. **До́мꙋ ра́ди** и пр. Я желаю тобѣ, о Єрусалиме, дôбръ всякихъ для того, що въ твоихъ мурахъ находить ся храмъ Господній и кивотъ завѣта, мешкане нашого всемогучого и добротливого Бога.

Пѣ́снь степе́ней. Зри Пс. 119. — Сей псаломъ зôставъ уложеный имовѣрно въ неволѣ вавилоньскôй, коли то Израильтяне сокрушени̂ недолею, горнули ся до Господа съ прошенемъ о помôчь. Гдеяки̂ маютъ ту на мысли терпѣнія, яки̂ Израильтяне мусѣли по своимъ поворотѣ до Палестины зносити зъ стороны Самарянъ (Неем. 4, 4.). Въ высшôмъ значеню можна сей псаломъ розумѣти яко молитву христіянина зôстаючого въ неволѣ грѣха, або яко молитву Церкви Христовои въ часѣ еи гоненія.

2. **Сѐ ꙗ҆́кѡ ѻ҆́чи** и пр. Сей стихъ мѣстить въ собѣ прекрасне порôвнане, щобы выразити не тôлько усильне желане, но такожь глубоке чувство зависимости ôтъ Бога. Слуги, котри̂ на востоцѣ суть звычайно невôльниками, зависятъ цѣлковито ôтъ своихъ панôвъ и пань и мусятъ всё отримовати зъ ихъ рукъ, на котри̂ отже суть ихъ очи звернени̂ всегда, коли ôтъ нихъ чого жа-

2. нбсѝ. [а] Сѐ ꙗ҆́кѡ ѻ҆́чи ра҃бъ къ рꙋ́кꙋ господі́й
свои́хъ, ꙗ҆́кѡ ѻ҆́чи рабы́ни къ рꙋ́кꙋ госпожѝ сво-
еѧ̀: та́кѡ ѻ҆́чи на́ши къ Гдⷭ҇ꙋ Бг҃ꙋ на́шемꙋ, до́н-
3. деже ѹ҆щедри́тъ ны̀. Поми́лꙋй на́съ Гдⷭ҇и, поми́-
лꙋй на́съ, ꙗ҆́кѡ помно́гꙋ и҆спо́лнихомсѧ ѹ҆ничи-
4. же́нїѧ: [б] Наипа́че напо́лнисѧ дꙋша̀ на́ша поно-
ше́нїѧ гобзꙋ́ющихъ и҆ ѹ҆ничиже́нїѧ го́рдыхъ.

Псало́мъ 123.

(Євр. 124.) — Подяка за выбавленє.

Пѣ́снь степе́ней.

а) 2. Пар. 20. 2. б) Пс. 87, 4

дають. Мысль сего стиха есть: якъ слуги и служницѣ споглядають на своихъ панôвъ и пань, понеже всего зъ ихъ рукъ очѣкують, такъ споглядаємъ мы повнî упованія и съ усильнымъ прошенємъ о помôчь до тебе, Господи, доки насъ не помилуєшь и не удѣлишь намъ своєи помочи.

3. **Помно́гꙋ.** Дуже, або довго, ôтъ давна. — **Ѹ҆ничиже́нїѧ.** Погорды.

4. **Наипа́че напо́лнисѧ** и пр. Душа наша (с. є. мы) переповнена великимъ соромомъ, мы бо стали ся предметомъ поруги зъ стороны розпустныхъ богачѣвъ и погорды зъ стороны пышныхъ. — **Гобзꙋ́ющихъ.** Веселячихъ ся, жіючихъ въ розкошахъ. Зри поясненє Пс. 67, 18.

Пѣ́снь степе́ней. Зри Пс. 119. — Кто и коли сей псаломъ уложивъ, годѣ на певно опредѣлити. Гдеякî приписують его Давиду, кажучи, що ôнъ уложивъ его яко пѣснь подяки по ôтверненю небезпеченьствъ зъ стороны Арамейцѣвъ и Идумейцѣвъ. Зр. Пс. 59. Иншî уважають сей псаломъ за пѣснь благодарну Израильтянъ вернувшихъ зъ неволи вавилоньскои. Въ устахъ христіянина може сей псаломъ бути молитвою благодарною

1. **Ꙗ҆́кѡ а҆́ще не Г҃дь бы бы́лъ въ на́съ, да рече́тъ**
2. **оу҆́нѡ Ї҆и҃ль: Ꙗ҆́кѡ а҆́ще не Г҃дь бы бы́лъ въ на́съ,**
внегда̀ воста́ти человѣ́кѡмъ на ны̀, оу҆́бо [а] живы́хъ
3. **пожéрли бы́ша на́съ: Внегда̀ прогнѣ́ватисѧ**
ꙗ҆́рости и҆́хъ на ны̀: оу҆́бо вода̀ потопи́ла бы на́съ:
4. 5. [б] **Пото́къ пре́йде дꙋша̀ на́ша: Оу҆́бо пре́йде**
6. **дꙋша̀ на́ша во́дꙋ непостоѧ́ннꙋю. Бл҃гослове́нъ Г҃дь,**

а) Притч 1, 12. б) Пс. 143, 7.

за помôчь, яку Богъ оказує своєй Церквѣ особливо въ єи небезпеченьствахъ, або за окрему помôчь, яку Богъ намъ оказавъ въ якôйсь надзвычайнôй потребѣ.

1. **Ꙗ҆́кѡ а҆́ще** и пр. Такъ нехай чуе и вызнає народъ израильскій, що если бы Господь не бувъ съ нами, коли (т. 2) повстали вороги противъ насъ, були бы безперечно насъ погубили.

2. **Оу҆ко живы́хъ** и пр. Образъ есть ту взятый зъ хищныхъ звѣрятъ, котрî лакомо поглочують свою добычу, якъ поглотивъ китъ пророка Іону.

3. **Внегда̀ прогнѣ́ватисѧ** и пр. Безъ Божои помочи були бы насъ вороги погубили въ своимъ гнѣвѣ, въ своимъ розъяреню, подôбно якъ колись Єгиптянъ погубило червоне море.

4. **Пото́къ** и пр. Пôдъ образомъ потока есть ту выражене найбôльше небезпеченьство, подôбно якъ въ стиху попереднôмъ пôдъ образомъ воды.

5. **Оу҆ко пре́йде** и пр. Въ тôмъ стиху есть образъ потока, о котрôмъ говорить ся въ стиху попереднôмъ, близше представленый; ту называе ся сей потôкъ **водо́ю непостоѧ́нною** с. є. водою, въ котрôй не можна удержати ся на ногахъ, котра порыває съ собою чоловѣка, зъ котрои нема спасенія. Сей и попередный стихъ суть положенî для умотивованя ст. 3, мовъ бы казавъ: безъ Божои помочи були бы мы погибли, бо ото переходили мы черезъ рвучій и глубокій потôкъ (нещасть и переслѣдовань зъ стороны ворогôвъ).

6. **Въ лови́твꙋ** и пр. Образъ взятый зъ дикихъ звѣрятъ, котрî свою добычу зубами роздирають.

ѝже не дадѐ на́съ въ лови́твꙋ зꙋбѡ́мъ ѝхъ.
7. [а] Дꙋша̀ на́ша ꙗ҆́кѡ пти́ца ѝзба́вися ѿ сѣ́ти ловѧ́щихъ: [б] сѣ́ть сокрꙋши́сѧ, ѝ мы̀ ѝзба́влени
8. бы́хомъ. [в] По́мощь на́ша въ ѝмѧ Гд҇а, сотво́ршагѡ н҃бо ѝ зе́млю.

Псало́мъ 124.

(Євр. 125.) — Щастливи̂ уповаючи̂ на Бога.

Пѣ́снь степе́ней.

1. **Надѣ́ющїися** [г] на Гд҇а, ꙗ҆́кѡ гора̀ Сїѡ́нъ: не

а) Пс. 10. 2. б) Притч 6, 5. в) Пс. 120, 2.; Неем. 9, 6. г) Притч. 16, 20.; 28, 25.

---

7. Дꙋша̀ на́ша. Мы. — Ꙗ҆́кѡ пти́ца и пр. Ти̂ слова вказують на тоє, що вороги кромѣ оружія употребляли также нôдступôвъ, щобы погубити Израильтянъ, однако ти̂ ихъ пôдступы оказали ся безъуспѣшными.

8. По́мощь и пр. Наша помôчь єсть въ имени Бога, (Пс. 9, 11.; Пс. 112, 1.), сотворителя неба и земли, и для того єсть певна и успѣшна; єму самому наше спасеніє завдячуємъ. Зр. Пс. 19, 2.

Пѣ́снь степе́ней. Зри Пс. 119. — Гдеяки̂ гадають, що сей псаломъ зôставъ уложеный въ неволѣ вавилоньскôй пôдъ гнетомъ поганъ (ст. 3.). Послѧ инших походить сей псаломъ зъ часôвъ, коли Израильтяне находячи ся въ обѣцянôй землѣ (жре́бїй пра́ведныхъ ст. 3), були въ загалѣ вѣрными своему закону, однако мусѣли зносити тяжкій гнетъ зъ стороны безбожныхъ, якъ н. пр. въ часѣ ôтбудованя святыни, коли то жидамъ давала ся въ знаки злоба Самарянъ и власть (же́злъ ст. 3.) поганъ надъ Палестиною, коли то многи̂ жиды були близькими принятія засадъ Самарянъ и поганъ (ст. 5.). Въ устахъ христіянина єсть сей псаломъ молитвою въ часѣ переслѣдованъ Церкви Христовои.

1. **Надѣ́ющїися** и пр. Ти̂, що надѣють ся на Бога, будуть сильными и непохитными якъ гора Сіонъ. — Не

подви́житсѧ въ вѣ́къ живы́й [а] въ Ієрусали́мѣ.
2. **Го́ры ѡ҆́крестъ є҆гѡ̀: и҆ Гдⷭ҇ь окресть людей сво-**
3. **и҆́хъ, ѿ ны́нѣ и҆ до вѣ́ка. Ꙗ҆́кѡ не ѡ҆ста́витъ**
Гдⷭ҇ь жезла̀ грѣ́шныхъ на жре́бїй пра́ведныхъ,
ꙗ҆́кѡ да не про́струтъ пра́веднїи въ беззакѡ́нїѧ
4. **ру́къ свои́хъ. [б] Ѹ҆блажѝ Гдⷭ҇ь бл҃гаѧ, и҆ пра́выѧ**
5. **срⷣцемъ. Ѹ҆клонѧ́ющыѧсѧ же къ развраще́нїѧ**

а) Пс. 33, 10. б) Пс. 7, 11.; Пс. 111, 4.

подви́житсѧ и пр. Кто мешкае въ Єрусалимѣ с. є. кто належить до святого народа и пôдъ покровомъ Бога жіє, той не мае ничого бояти ся.

2. **Го́ры** и пр. Єрусалимъ бувъ зъ трохъ сторôнъ замкненый горами а тôлько зъ стороны пôвнôчнои бувъ ôнъ отвертый для непріятельского вôйска. Якъ тіи горы творять муръ охоронный около Єрусалима, такъ есть Богъ такимъ муромъ охороннымъ для свого вѣрного народа. — **Ѿ ны́нѣ** и пр. Тая же Божа опѣка не буде лишь до часу, она буде вѣчна.

3. **Ꙗ҆́кѡ не ѡ҆ста́витъ** и пр. Богъ не допустить, щобы побожный нарôдъ, котрый есть его дѣдицтвомъ (Второз. 32. 9.), бувъ довго гнобленый черезъ безбожныхъ. — **Ꙗ҆́кѡ да не про́струтъ** и пр. Щобы праведнî, видячи, що суть довго гнобленî нещастями, не стягнули своихъ рукъ до беззаконій с. є. щобы не ôтпали ôтъ побожности, гадаючи, що Богъ мало дбае про своихъ слугъ, або, щобы праведнî остаючи довго пôдъ злымъ вплывомъ безбожныхъ не зôстали ними зведенî до грѣшныхъ засадъ и такогоже способа житя.

4. **Ѹ҆блажѝ** и пр. С. є. здѣлай добре, поможи праведнымъ и вѣрнымъ твоимъ слугамъ; выбави ихъ зъ рукъ безбожныхъ ворогôвъ.

5. **Ѹ҆клонѧ́ющыѧсѧ** и пр. Тыхъ же, котрî даютъ ся звести на дорогу беззаконія, Богъ такъ само погубить, якъ и самыхъ поганъ. — **Ми́ръ на Ї҆лѧ.** А надъ

ѿведе́тъ Гд҇ь съ дѣ́лающими беззако́нїе: [а] **ми́ръ на Ї҇ила.**

Ѱало́мъ 125.

(Єр. 126.) — О шуканю потѣхи въ Бозѣ.

Пѣ́снь степе́ней.

1. **Внегда̀** [б] **возврати́ти Гд҇ꙋ плѣ́нъ Сїѡ́нь, бы́хомъ**
2. **ꙗ҆́кѡ ꙋ҆тѣ́шени. Тогда̀ ѝспо́лнишасѧ ра́дости ꙋ҆-**
ста̀ на́ша, и҆ ꙗ҆зы́къ на́шъ весе́лїѧ: тогда̀ реку́тъ
въ ꙗ҆зы́цѣхъ: возвели́чилъ є҆́сть Гд҇ь сотвори́ти
3. **съ ни́ми.** [в] **Возвели́чилъ є҆́сть Гд҇ь сотвори́ти**

а) Пс. 127, 7.; Гал. 6, 16. б) Пс. 26, 1.; Єрем. 33, 26. в) Лук. 1, 49.

народомъ израильскимъ, котрый заховуе вѣру и жіе въ праведности, спôчне спокôй и богацтво всякихъ дôбръ.

Пѣснь степе́ней. Зри Пс. 119. — Єсть се молитва повернувшихъ зъ неволи Израильтянъ, щобы Богъ давъ зъ сеи неволи повернути всѣмъ Израильтянамъ, котрŷ тамъ еще находять ся. Въ высшôмъ значеню выражае сей псаломъ радôсть христіянина задля свого выбавленя зъ неволи грѣха и его молитву о подôбне выбавлене его братей.

1. **Внегда̀ возврати́ти** и пр. Коли Богъ ôткликавъ насъ и выпровадивъ зъ неволи, тѣшили ся мы, якъ звычайно тѣшать ся тіи, котрŷ несподѣвано отримають якŷ великŷ добра або яку радôстну вѣсть.

2. **Тогда̀ ѝспо́лнишасѧ** и пр. Мы говорили тогда тôлько о тôмъ нашôмъ великôмъ щастю; зъ устъ нашихъ гомонѣли до Бога пѣсни и молитвы благодарнŷ, а и найдальшŷ народы, коли дôйде до нихъ вѣсть о тôмъ нашôмъ щастю, будуть говорили съ удивленемъ: Дѣйстно, великими добродѣйствами обдаривъ Богъ Израильтянъ. — **Возвели́чилъ** и пр. Єсть се евраизмъ, замѣсть: великŷ рѣчи учинивъ.

3. **Возвели́чилъ** и пр. Такъ есть, Богъ оказавъ намъ велике добродѣйство, котре насъ дуже утѣшило;

4. съ на́ми: бы́хомъ веселѧ́щесѧ. [а] **Возвратѝ Гдⷭ҇и**
5. плѣне́нїе на́ше, ѩ҆́кѡ пото́ки ю҆́гомъ. **Сѣ́ющїи**
6. слеза́ми, ра́достїю по́жнꙋтъ. [б] **Ходѧ́щїи** хож-

однако на жаль тая наша радôсть не була совершенна, бо ото число повернувшихъ зъ неволи есть еще мале и здавати ся може, що неволя треває еще дальше. Тожь псаломникъ молить ся о поворотъ прочихъ Израильтянъ (ст. 3. 4.).

4. **Возвратѝ** и пр. Верни, Господи, остаючихъ въ неволѣ братей нашихъ, якъ потоки, котрî при дыханю вѣтру полудневого ôтъ снѣгу и леду таючого текуть и землю ужизнюють. Въ моральнôмъ змыслѣ дыхане вѣтру полудневого есть пôсля св. Єронима образомъ дыханя св. Духа, котрого благодатію грѣхи розрѣшають ся и ожеледь серця тає черезъ скруху и слезы. Иншî такъ сей стихъ поясняють: потоки въ полудневыхъ сторонахъ Палестины высыхають въ лѣтѣ неразъ цѣлкомъ; въ осени коли настануть дощѣ, тіи потоки назадъ наповняють ся водою и причиняють ся до плодовитости земли; такъ ото желає псаломникъ, щобы въ неволѣ оставшî Израильтяне повернули вскорѣ для добра ôтчины, котра теперь есть пуста, спустошена.

5. **Сѣ́ющїи** и пр. Въ тôмъ и слѣдуючôмъ стиху есть образъ взятый зъ селянина, котрый сѣє своє послѣдне збôже а сѣючи єго журить ся, чи буде мавъ що збирати; коли прійде часъ женивъ и коли ôнъ съ многими снопами иде до дому, тогда радує ся, видячи, що за всѣ свои труды и журбы зôставъ обыльно нагороджений; до такого селянина суть подôбнî Израильтяне, котрî остаючи еще въ неволѣ немовъ теряють добра свои, коли же въ повнôмъ числѣ повернуть зъ неволи, вынесуть снопы новыхъ дôбръ и утѣхъ. Въ моральнôмъ значеню скажемъ: по нещастю слѣдує щастє, по плачу приходить радôсть; такъ само по теперѣшнôмъ часѣ нашои пробы наступить часъ радости въ вѣчнôй щасливости.

6. **Ходѧ́щїи хожда́хꙋ.** Єсть се евраизмъ для означеня довго треваючого, утяжливого ходженя въ часѣ

[а] Єрем. 29, 14 ; 30, 3.; 31. 23. [б] Ис. 66, 13.; Мат 5, 4.

да́хꙋ и҆ пла́кахꙋсѧ, мета́юще сѣ́мена своѧ̀: [а)]
грѧдꙋ́щїе же прїи́дꙋтъ ра́достїю, взе́млюще рꙋкѡѧ́ти своѧ҄.

Псало́мъ 126.

(Євр. 127.). — Всё зависить ôтъ Божого благословенія.

Пѣ́снь степе́ней.

1. **А҆́ще** [б)] **не Гдⷭ҇ь сози́ждетъ до́мъ, всꙋ́е трꙋди́шасѧ**
зи́ждꙋщїи: а҆́ще не Гдⷭ҇ь сохрани́тъ гра́дъ, всꙋ́е
2. **бдѣ̀ стрегі́й.** [в)] **Всꙋ́е ва́мъ є҆́сть ᲂу҆трене́вати, во**

а) Лук 16, 25. б) Притч. 14, 11; 1. Кор. 3, 6. в) Іоа. 21, 3.

засѣву; плачучи ходить селянинъ ту и тамъ. — **Грѧдꙋ́щїе же прїи́дꙋтъ.** Прійдуть дуже скоро. — **Рꙋкѡѧ́ти.** Снопы.

Пѣ́снь степе́ней. Зри Пс. 119. — Сей псаломъ зôставъ уложеный имовѣрно по неволѣ вавилоньскôй зъ огляду на благословеніє и покровъ, якихъ Израильтяне бажали упросити у Бога для своеи новои громады.

1. **А҆́ще не Гдⷭ҇ь** и пр. Слова: **до́мъ** и **гра́дъ** означають ту всё, що належить до добробыту родины: дѣти, добра, почести. Зр. Исх. 1, 21.; 2. Цар. 7, 11. — **Всꙋ́е бдѣ̀ стрегі́й.** Надармо чуває той, кто єго стереже. Зри Пѣснь П. 3, 1.

2. **Всꙋ́е ва́мъ** и пр. Надармо встаєте рано до працѣ, єсли Богъ вамъ не допоможе. — **Воста́нете** и пр. Хотяй бы вы навѣть не клали ся на спочинокъ, а тôлько сидячи ôтпочивали, щобы заразъ встати до працѣ и съ всякимъ можливымъ трудомъ и самоôтверженємъ заробити собѣ на хлѣбъ щоденный, то всё тое вамъ не придасть ся до ничого, єсли Богъ не буде съ вами. —

ста́нете по сѣдѣ́нїи [а] ꙗ҆дꙋ́щїи хлѣ́бъ болѣ́зни:
3. є҆гда̀ да́стъ возлю́бленнымъ свои́мъ со́нъ. [б] Сѐ
4. достоѧ́нїе Гдⷭ҇не сн҃ове, мзда̀ плода̀ чре́внагѡ. Ꙗ҆́-
кѡ стрѣ́лы въ рꙋцѣ̀ си́лнагѡ, та́кѡ сы́нове
5. ѿтрѧсе́ныхъ. Бл҃же́нъ и҆̀же и҆спо́лнитъ жела́нїе
своѐ ѿ ни́хъ: не постыдѧ́тсѧ, є҆гда̀ глаго́лютъ
врагѡ́мъ свои́мъ во вратѣ́хъ.

а) Єзек. 12. 18. б) 1. Цар. 1, 27.

Єгда̀ да́стъ и пр. Тымъ же, котрû любять Бога и котрыхъ Богъ любить, дає Богъ сонъ спокôйный и покрѣпляючій, и благословить ихъ спокôйну працю, котру они съ спокоємъ душевнымъ и цѣлковитымъ переданємъ ся на волю Божу выконують.

3. **Сѐ достоѧ́нїе** и пр. Богъ благословить своихъ любителей дѣтьми, котрû будучи дѣдицтвомъ Божимъ, суть ôтъ Бога люблені и всякими добродѣйствами обсыпованû. Численне потомство уважали жиды за найбôльше Боже благословеніє; тожь можемъ тутъ розумѣти такожь другû добра земнû. — **Мзда̀** и пр. Нагородою побожности и даромъ ôтъ Бога походячимъ будуть потомки, котрû суть плодомъ тѣлеснымъ.

4. **Ꙗ҆́кѡ стрѣ́лы** и пр. Якъ стрѣлы служать борцямъ до обороны передъ ворогомъ, такъ суть дѣти охороною и пôдпорою своихъ родичей. Израильтяне называють ся ту **Ѿтрѧсе́ными**, понеже були прогнанû зъ своєи ôтчины и ôтпроваджені до неволи.

5. **Бл҃же́нъ** и пр. Щастливый той, кто має добрû дѣти, котрû суть єго охороною, єго радостію, або: котрû ôтповѣдають єго желанямъ. — **Не постыдѧ́тсѧ** и пр. Ôнъ и сыны єго не будуть встыдали ся, коли имъ прійде спирати ся съ своими противниками въ воротахъ мѣста, где ôтбувають ся всякû переговоры. Зри поясненє Быт. 23. 10.

Псалóмъ 127.

(Евр. 128.). — Дочасне благословеніе людей богобоязливыхъ.

Пѣснь степéней.

1. **Бл҃жéни [а] вси̑ боѧ́щїисѧ Гд҃а, ходѧ́щїи въ пꙋ-**
2. **тéхъ є҆гѡ̀. [б] Трꙋды̀ плодѡ́въ твои́хъ снѣ́си,**
3. **бл҃жéнъ є҆сѝ, и҆ добро̀ тебѣ̀ бꙋ́детъ. Жена̀ твоѧ̀**

а) Пс. 111, 1 б) Быт. 3, 19.

Пѣснь степéней. Зри Пс. 119. — Кто и коли уложивъ сей псаломъ, не можна на певно означити. Въ тôмъ псалмѣ называе ся щастливымъ чоловѣкъ боячій ся Бога для того, понеже Богъ благословить его такожь въ дочаснôмъ житю.

1. **Ходѧ́щїи** и пр. Тй, що ходять дорогою Божихъ заповѣдей.

2. **Трꙋды̀** и пр. Се, що собѣ власнымъ трудомъ узыскаешь, буде твоею власностію, котрои пôсля своего уподобаня будешь мôгъ уживати; ты будешь мати всего подостаткомъ, не потребуючи никого просити о милостыню анѣ иншимъ понижаючимъ способомъ старати ся о заспокоене потребъ твого житя; такожь не будешь потребовавъ обавляти ся, щобы тобѣ кто твоеи власности не выдеръ, якъ се було загрожено тымъ, котрî переступають законъ Божій. (Зри Лев. 26, 16.; Второз. 28, 33.). Замѣсть **плодѡ́въ твои́хъ** читаемъ въ Вульґатѣ: рукъ твоихъ; грецке же слово karpos означае плôдъ, овочь, а такожь долонь, руку.

3. **Жена̀ твоѧ̀** и пр. Жена твоя буде плодовита, здѣлае тебе отцемъ многихъ и добрыхъ дѣтей. Тая жена порôвнуе ся ту съ плодовитымъ виноградомъ, котрый окручуе ся по бокахъ дому, тѣсно до него пригортае ся; есть се образъ плодовитои и честнои матери, жіючои тôлько для своеи родины.

ꙗ҆́кѡ лоза̀ плодови́та въ страна́хъ до́мꙋ твоегѡ̀:
4. [а] Сы́нове твоѝ ꙗ҆́кѡ новосажде́нїѧ ма́сличнаѧ.
5. ѻ҆́крестъ трапе́зы твоеѧ̀. [б] Сѐ та́кѡ благосло-
6. ви́тсѧ человѣ́къ боѧ́йсѧ Гдⷭ҇а. [в] Благослови́тъ
тѧ̀ Гдⷭ҇ь ѿ Сїѡ́на, и҆ ѹ҆́зриши бл҃га̑ѧ Їерꙋсали́ма
7. всѧ̀ дни̑ живота̀ твоегѡ̀. И҆ ѹ҆́зриши сы́ны
сн҃ѡ́въ твои́хъ: [г] ми́ръ на І҆и҃лѧ.

[а] Пс. 143, 12. [б] Второз. 28, 2. [в] Чист. 6, 24. [г] Пс. 127, 7.

---

4. **Сы́нове твоѝ** и пр. Молоди̂ дерева оливни̂, котри̂ въ Палестинѣ красно розвиваютъ ся, суть хорошимъ образомъ розвою тѣлесного и духового дѣтей; они суть такъ свѣжи̂ и многообѣцюючи̂, якъ молоди̂ дерева оливни̂. — **Ѻ҆́крестъ трапе́зы твоеѧ̀.** Було въ звычаю на востоцѣ, що при торжественныхъ гостинахъ кладжено на столѣ оливни̂ галузки а также ставляно ихъ въ около стола не лишь для окрасы но и задля тѣни; такъ и дѣти побожного чоловѣка суть окрасою єго дому, они въ около єго стола сидять або услугують своимъ родичамъ.

6. **Ѿ Сїѡ́на.** Ôтки походить всяке Боже благословеніє, бо тамъ на Сіонѣ самъ Богъ мешкає въ св. скиніи; або має ту розумѣти ся Сіонъ небесный, котрого Сіонъ земскій бувъ образомъ. (Зри Пс. 2, 6.; Пс. 19, 3.). — **Блага̑ѧ Їерꙋсали́ма.** Щастє Єрусалима яко головного мѣста израильского єсть спôльне для всѣхъ Израильтянъ; коли оно буде щастливе, тогда будуть щастливыми и єго горожане. Тожь псалмникъ обѣцює ту побожному чоловѣкови, що буде єще за своего житя оглядати помысльнôсть Єрусалима, будучи самъ єи участникомъ. Въ высшôмъ значеню розумѣємъ ту горѣшный Єрусалимъ, небо и єго вѣчни̂ радости.

7. **И҆ ѹ҆́зриши** и пр. Будешь жити якъ найдовше и оглядати спокôйный и щастливый Єрусалимъ.

Псало́мъ 128.

(Євр. 129.) — Богъ опѣкує ся побожными а карає грѣшникôвъ.

Пѣ́снь степе́ней.

1. **Мно́жицею бра́шасѧ со мно́ю ѿ ю́ности моеѧ́,**

Пѣ́снь степе́ней. Зри Пс. 119. — Многи̂ толкователѣ утверджають, що сей псаломъ походить зъ часôвъ по неволѣ вавилоньскôй. Израильтяне, увôльнени̂ зъ тои неволи, дôзнаючи пересдѣдовань зъ стороны ворожихъ сусѣдôвъ, пригадують собѣ, що ôтъ часу, коли ихъ Богъ выбравъ на свôй нарôдъ, вороги ихъ неразъ утискали но николи ихъ не покорили (ст. 1—2), що ихъ гнобителѣ неразъ ихъ довго кривдили, но що Господь всегда тыхъ ихъ гнобителей упокорявъ (ст. 3—4). Во виду того выражають гноблени̂ Израильтяне желаніє, щобы Богъ зôславъ такожь на Самарянъ и всѣхъ ворогôвъ народа израильского скору и соромну погибель (ст. 6—8). Сей псаломъ можна въ высшôмъ значеню ôтнести до Церкви Христовои, противъ котрои ôтъ самого початку повставали и повстають вороги, однако николи єи не перемогли и не перемогуть; єй бо єсть ôтъ І. Христа запоручена побѣда надъ всѣми ворогами. Въ моральнôмъ значеню може сей псаломъ выражати вôзванє побожного до вытревалости въ терпѣняхъ, походячихъ зъ стороны людей безбожныхъ; ти̂ бо терпѣня скôнчать ся славою и нагородою для побожного а встыдомъ и карою для єго ворогôвъ.

1. **Ѿ ю́ности моеѧ́.** Ôтъ часу, коли Богъ выпровадивъ свôй нарôдъ зъ неволи египетскои. — **Да рече́тъ** и пр. Слушно може сказати нарôдъ израильскій (Церковь Христова), що бувъ напастованый ôтъ ворогôвъ ôтъ самого початку.

2. да рече́тъ оу҆́бѡ Ї҆и҃ль: а) Мно́жицею бра́шаса со
мно́ю ѿ ю҆́ности моеѧ̀, ѝбо не премого́ша мѧ̀.
3. б) На хребтѣ̀ мое́мъ дѣ́лаша грѣ̑шницы, продол-
4. жи́ша беззако́нїе своѐ. в) Гд҇ь пра́веденъ ссѣчѐ
5. вы҃ѧ грѣ́шникѡвъ. г) Да постыда́тсѧ и҆ возвра-
6. та́тсѧ вспѧ́ть всѝ ненави́дѧщїи Сїѡ́на: д) Да

а) 2. Кор. 4, 8. б) Іов. 4, 8.; Ис. 51, 23. в) Ис. 5, 8. г) Пс. 6, 11. д) Пс. 36, 2.; Пс. 57, 10.

---

2. **Ѝбо.** Євр. слово значить ту: однако, але, мимо того.

3. **На хребтѣ̀** и пр. Се ôтносить ся до тягарôвъ двиганыхъ Израильтянами въ Єгиптѣ, до тяжкихъ ихъ трудôвъ и утисненѣ зъ стороны Филистимôвъ въ часѣ Судій израильскихъ, а такожь до гнета въ часѣ неволи вавилоньскои. Въ высшôмъ значеню ôтносить ся се до лютого бичованя І. Христа, а такожь до мукъ поношеныхъ св. мучениками за вѣру Христову. — **Продолжи́ша** и пр. Се беззаконне, люте обходжене ся поганъ съ Израильтянами (съ Христіянами) тревало довго.

4. **Пра́веденъ.** Справедливый. — **Ссѣчѐ** и пр. Сокрушивъ гордыхъ ворогôвъ нашихъ. Царство Халдеѣвъ зôстало збурене черезъ Кира, а той позволивъ жидамъ вернути до ихъ земли. Упала и римска держава поганьска, котра довго и кроваво переслѣдовала Христіянъ.

5. **Всѝ ненави́дѧщїи Сїѡ́на.** Всѣ вороги народа израильского, котрый почитае Бога мешкаючого на Сіонѣ. Зри поясненє сего стиха Пс. 6, 11.

6. **Ѩ҆́кѡ трава̀ на здѣ́хъ** с. е. на дахахъ. На востоцѣ суть плоскû дахи неразъ покрытû тонкими верствами земли, на котрыхъ легко вырастае трава, котора не могучи глубоко закорѣнити ся, скоро вяне и усыхае, не потребуючи ждати, щобы ю кто вырвавъ; никто (ст. 7.) не дбае о ню; никто еи не жне, не вяже въ снопы, не громадить до стодолы; тожь при сей травѣ не чути такожь уживаного въ часѣ живъ поздоровленя женцѣвъ

бꙋ́дꙋтъ ꙗ҆́кѡ трава̀ на здѣ́хъ, ꙗ҆́же пре́жде вос-
7. **торже́нїѧ и҆́зсше: Є҆́юже не и҆спо́лни рꙋкѝ своеѧ̀**
8. **жнѧ́й, и҆ нѣ́дра своегѡ̀ рꙋкѡѧ́ти собира́ѧй. И҆**
не рѣ́ша мимоходѧ́щїи: благослове́нїе Гдⷭ҇не на
вы̀ благослови́хомъ вы̀ во и҆́мѧ Гдⷭ҇не.

Псало́мъ 129.

(Євр. 130.) — Молитва о прощеніє.

Пѣ́снь степе́ней.

(ст. 8.). Мысль тыхъ стихôвъ есть: Вороги, носячî уже въ собѣ зародишь погибели подôбно якъ трава на дахахъ, стануть ся вскорѣ немôчными и погорджеными; ихъ очѣкуе скора, нехибна погибель.

7. **Є҆́юже не и҆спо́лни** и пр. Котра есть такъ утла и мала, що собираючій не змôгъ бы нею наповнити руки и лоно, а навѣть не уважавъ бы за рѣчь пожиточну, щобы ю збирати и робити зъ неи снопы (**рꙋкѡѧ́ти**).

8. **И҆ не рѣ́ша** и пр. Се ôтносить ся до звычаю поздоровляня женцѣвъ зъ стороны людей переходячихъ коло нихъ. Зр. Руть 2. 4. — **Благослови́хомъ** и пр. Або есть повторенє того самого благословенія, мовъ бы казавъ: никто не скаже, благословимо васъ въ имя Господне; або першî онî слова мали звычай говорити мимоходячî, коли до женцѣвъ пôдходили, а другî, коли ôтъ нихъ ôтходили.

Пѣ́снь степе́ней. Зри Пс. 119. — Сей псаломъ походить зъ часôвъ неволи вавилоньскои. Незвѣсный намъ псаломникъ просить Бога въ имени народа израильского о выбавленє зъ неволи и упоминає тойже нарôдъ, щобы всю свою надѣю покладавъ лишь въ Бозѣ. Пôсля где-якихъ толкователей ôтмавляно сей псаломъ въ дню загального покаяня, назначенôмъ черезъ Єздру. Зри 1. Єздр. 9, 5 и сл. Въ высшôмъ значеню може сей пса-

1. **Ѝзъ глꙋбины̀ воззва́хъ къ тебѣ̀ Гдⷭ҇и: Гдⷭ҇и**
2. **ᲂу҆слы́ши гла́съ мо́й.** а) **Да бꙋ́дꙋтъ ᲂу҆́ши твоѝ**
3. **вне́млющѣ гла́сꙋ моле́нїѧ моегѡ̀.** б) **А҆́ще беззако́нїѧ на́зриши Гдⷭ҇и, Гдⷭ҇и ктò постои́тъ?** в) **Ꙗ҆кѡ**
4. **ᲂу҆ тебѐ ѡ҆чище́нїе є҆́сть. И҆́мене ра́ди твоегѡ̀ потерпѣ́хъ тѧ̀ Гдⷭ҇и, потерпѣ̀ дꙋша̀ моѧ̀ въ сло́во**

а) Пс. 5, 2. б) Пс. 142, 2. в) Дан. 9, 9.

ломъ бути молитвою кождого грѣшника, который стогнаючи пôдъ тягаромъ своихъ грѣхôвъ въ неволѣ злого духа, взыває Бога о помôчь и освобожене зъ свого нещастного стану; задля того зачисляє ся сей псаломъ ôтъ давна до псалмôвъ покаянныхъ.

1. **Ѝзъ глꙋбины̀.** Зъ глубины моеи нужды, нещастя, неволи. зъ пропасти моихъ грѣхôвъ. Псаломникъ порôвнує себе съ чоловѣкомъ, впавшимъ въ глубоку пропасть. Гдеякû выраженє: **ѝзъ глꙋбины̀** поясняють: зъ глубины серця с. є. дуже уважно и набожно.

2. **Да бꙋ́дꙋтъ** и пр. С. є. зволи ласкаво выслухати моє прошенє, здѣлати се, о що тебе прошу. Говорить ся ту о Бозѣ на способъ людей, слухаючихъ уважно сего, що до нихъ говорить ся, о що ихъ просить ся.

3. **А҆́ще беззако́нїѧ** и пр. Єсли бы ты, Боже, хотѣвъ грѣшника, якимъ и я єсмь, потягати до строгои ôтвѣчальности и такъ єго карати, якъ ôнъ собѣ заслуживъ, то кто зъ грѣшныхъ людей змôгъ бы тогда выдержати строгôсть твоеи справедливости и спасти ся? Однако такъ не єсть; ты, Боже, єсь справедливый, але и милосерный; ты не поступаєшь безвзглядно съ грѣшниками, но милуєшь ся надъ ними и єсь скорымъ къ прощеню ихъ провинъ, наколи они за тіиже щиро жалують и тебе о прощенє (ѡ҆чище́нїе) просять.

4. **И҆́мене ра́ди** и пр. Знаючи, що ты, Господи, єсь не лишь всемогучій але и повный милосердія и вѣрный въ твоихъ обѣтницяхъ, не ôтдаю ся розпуцѣ, але противно крѣпко уповаю на тебе и на твою помôчь, яку ты

5. твоѐ: оу̑пова̀ дꙋша̀ моѧ̀ на Г҃да. Ѿ стра́жи
оу̑тренныѧ до но́щи, ѿ стра́жи оу̑тоеннїѧ да
6. оу̑пова́етъ Ї҆и҃ль на Г҃да: Ꙗ҆́кѡ оу̑ Г҃да ми҃лть, и҆
мно́гое оу̑ негѡ̀ и҆збавле́нїе: [a] и҆ то́й и҆зба́витъ
Ї҆и҃лѧ ѿ всѣ́хъ беззако́нїй є҆гѡ̀.

Псало́мъ 130.

(Євр. 131.) — Выявлене покоры.

Пѣ́снь степе́ней.

---

[a] Ис. 43, 25; 44, 22.

обѣцявъ всѣмъ щиро до тебе навертаючимъ ся грѣшникамъ. Зри поясненє Пс. 9, 11. — **Потерпѣ́хъ.** Зри поясненє Пс. 24, 5.

5. **Ѿ стра́жи** и пр. Зъ вѣры въ Боже милосердіє черпає псаломникъ надѣю, що Богъ помилує и нарôдъ израильскій и выбавить єго зъ нужды, коли мине часъ єго кары; нехай лишь сей нарôдъ въ тôй своєй нуждѣ безперестанно, неутомимо уповає на Бога, который єсть милостивый и невычерпаный вь средствахъ къ єго выбавленю; ôнъ увôльнить напевно нарôдъ израильскій ôтъ вины и кары (ст. 6.). Въ высшôмъ значеню єсть мысль: кождый вѣруючій и каючій ся грѣшникъ нехай крѣпко и безнастанно уповає на Господа, котрый ôткупивъ єго своєю крестною смертію ôтъ вѣчнои погибели, а може бути певнымъ, що спôвдѣлаючи съ єго благодатію, стане ся на вѣки участникомъ сего ôткупленя, що осягне вѣчне спасеніє. — Слова **ѿ стра́жи** и пр. значать: ôтъ найвчаснѣйшого ранка ажь до вечера, с. є. всегда. О тыхъ стражахъ зри Пс. 76, 5.

Пѣ́снь степе́ней. Зри Пс. 119. — Пôсля написи въ євр. и лат. текстѣ (Вульґатѣ) авторомъ сего псалма єсть Давидъ, котрый мôгъ сей псаломъ уложити въ

1. Гдⷭ҇и [а] не вознесе́сѧ се́рдце моѐ, ни́же вознесо́стѣсѧ ѻ҆́чи мои́: ни́же ходи́хъ въ вели́кихъ,
2. ни́же въ ди́вныхъ па́че менѐ. А҆́ще [б] не смирено-

часѣ переслѣдованя Саулового, щобы боронити ся против закидамъ своихъ ворогôвъ, якобы бажавъ скиненя Саула зъ царского престола, щобы мôгъ єго самъ заняти. (1. Цар. 24, 10. 11.; 26, 19.). Пôсля иншихъ уложивъ Давидъ сей псаломъ по якôмсь некористнôмъ для народа израильского приключеню; въ тôмъ отже псалмѣ запоручає Давидъ, що въ сей неудачѣ не завинила єго гордôсть, и що ôнъ єсть мимо того вѣрнымъ и преданымъ Богу; нехай лишь и єго нарôдъ не тратить ôтваги и не упадає на духу (ст. 3.). Єще иншî гадають, що сей псаломъ зôставъ уложеный для обороны вернувшихъ зъ неволи вавилоньскои жидôвъ, коли ихъ посуджовано о ôтступство ôтъ перского царя. (Неем. 6, 5—7.). — Въ устахъ христіянина єсть сей псаломъ молитвою, въ котрôй ôнъ выявляє Богу свою покору, преданнôсть и упованє такъ въ щастю якъ и въ нещастю, щобы заслужити собѣ на Боже благословеніє и помôчь.

1. **Не вознесе́сѧ се́рдце моѐ.** Я не бувъ гордымъ, моє серце не знало гордости, не укрывало ніякихъ гордыхъ намѣрôвъ. — **Ни́же вознесо́стѣсѧ** и пр. Гордый чоловѣкъ споглядає зъ высока на другихъ. Гордôсть перебиває ся найбôльше въ очахъ. — **Ни́же ходи́хъ** и пр. Я не носивъ ся съ великими, высокими намѣрами. — **Ни́же въ ди́вныхъ** и пр. Я не пôднимавъ ничого надзвычайного, перевысшаючого мои силы; або: я не силовавъ ся слѣдити намѣры Божî, перевысшаючî силу людского розуму.

2. **А҆́ще не смиреномꙋ́дрствовахъ** и пр. Єсли я не бувъ покорнымъ, єсли я въ гордости возносивъ ся, маючи якî высокî, гордî намѣры; єсли я не бувъ якъ тоє дитя, що ôтлучене ôтъ грудей матерныхъ, не бажає уже матерного молока и цѣлкомъ спокôйно здає ся на

а) 2. Цар. 6, 22.; Притч. 17, 5. б) Рим. 12, 16.

мꙋ́дрствовахъ, но вознесо́хъ дꙋ́шꙋ мою̀: ѩ҆́кѡ ѿдое́ное на ма́терь свою̀, та́кѡ возда́си на дꙋ́шꙋ
3. мою̀. Да ᲂу҆пова́етъ І҆и҃ль на Гдⷭ҇а, ѿ ны́нѣ и҆ до вѣ́ка.

Псало́мъ 131.

(Євр. 132.) — Молитва до Бога, щобы сповнивъ свои обѣтницѣ данî Давиду.

Пѣ́снь степе́ней.

1. **Помѧни̂** [a] **Гдⷭ҇и Дв҃да, и҆ всю̀ кро́тость е҆гѡ̀:**

---

a) Неем. 13, 14

онѣку своєи матери, то нехай Богъ пôмстить ся надъ моєю душею (надôмною) и нехай укарає мене нещастями; або: то нехай менѣ стане ся якъ ôтъ грудей ôтлученôй дитинѣ, котра мусить обходити ся безъ материного молока; такъ нехай Богъ позбавить мене своєи потѣхи (благодати). Зр. Руть 1, 17.

3. **Ѿ ны́нѣ и҆ до вѣ́ка.** Всегда, безнастанно.

Пѣ́снь степе́ней. Зри Пс. 119. Сей псаломъ зôставъ уложеный имовѣрно въ имени Соломона при посвяченю храма (2. Пар. гл. 6.). Псаломникъ хвалить заходы Давида що до вынайденя якого мѣстця для св. кивота (ст. 1—6.), запрашає своихъ спôвбратей до посѣщеня сего мѣстця (ст. 7.). просить Бога, щобы занявъ се мѣстце (ст. 8.), щобы благословивъ царя и нарôдъ (ст. 9—12.); псаломникъ надѣє ся того, понеже се обѣцявъ Богъ (ст. 13—18.). Христіянинъ мыслить ту о стараняхъ своего небесного Давида, І. Христа, о основанє Церкви рôвно якъ о освяченє кождои поодинокои душѣ, и молить ся, щобы Богъ взявъ въ посѣданє свою Церковь рôвно якъ и кожду поодиноку душу.

1. **Помѧни̂** и пр. Згадай, Господи, на Давида и на єго лагôднôсть, съ якою зносивъ свои терпѣнія и всѣ

2. Ꙗ҆́кѡ кла́тсѧ Гд҇еви, ѡ҆бѣща́сѧ Бг҇ꙋ І҆а́кѡвлю: [а]
3. А҆́ще вни́дꙋ въ селе́нїе до́мꙋ моегѡ̀, и҆лѝ взы́дꙋ
4. на ѻ҆́дръ посте́ли моеѧ̀: [б] А҆́ще да́мъ со́нъ ѻ҆чи́-
ма мои́ма, и҆ вѣ́ждома мои́ма дрема́нїе и҆ поко́й
5. скранїа́ма мои́ма: [в] До́ндеже ѡ҆брѧщꙋ̀ мѣ́сто
6. Гд҇еви, селе́нїе Бг҇ꙋ І҆а́кѡвлю. Сѐ слы́шахомъ
ѧ҆̀ въ Є҆ѵфра́ѳѣ, ѡ҆брѣто́хомъ ѧ҆̀ къ полѧ́хъ дꙋ-

а) 2. Цар. 7, 2. 3.; 3. Цар. 8, 17. б) Притч. 6, 4. в) Дѣян. 7, 46.

свои труды, и выповни обѣтницѣ, якй зволивъ-єсь дати єму. Зри 2. Парал. 6, 42.; такожь 3. Цар. 15, 5.

2. **Ꙗ҆́кѡ кла́тсѧ** и пр. Згадай, Господи, на Давида, що ôнъ подъ присягою обѣтовавъ тобѣ, що построить тобѣ святый храмъ. О тôмъ обѣтѣ Давида нема въ св. Письмѣ выразнои сгадки; можемъ лишь єго догадовати ся зъ 2. Цар. 7, 2., где Давидъ говорить до пророка Натана, що постановивъ построити храмъ Богу.

3. **А҆́ще вни́дꙋ** и пр. Єсть се формула присяги, при котрôй задне речене має бути въ мысли додане: то нехай Богъ мене укарає. Слôвъ сеи присяги не маємъ брати въ буквальнôмъ значѣню, а тôлько меньше бôльше въ такôмъ змыслѣ: Я не буду зважати на ніякй хоть бы найбôльшй труды и перепоны, щобы тобѣ приспособити достойне мешкане; я не спôчну, не успокою ся, доки се не стане ся.

4. **Вѣ́ждома мои́ма.** Моимъ повѣкамъ. — **Скранїа́ма мои́ма.** Моей головѣ.

5. **Мѣ́сто.** Мѣстце на построєнє храма, мешканя для Бога мого. — **Бг҇ꙋ І҆а́кѡвлю.** Зри поясненє Пс. 45, 8.

6. **Сѐ слы́шахомъ** и пр. Пôдъ Євфратою розумѣют деякй землю поколѣня Єфраимового, где въ мѣстѣ Силомъ була зъ початку св. скинія (1. Цар. 1, 3. и сл.), и поясняютъ: ото чулисьмо о св. скиніи, що була зъ початку въ Силомѣ, найшлисьмо же ю **къ полѧ́хъ дꙋкра́вы** с. є. находимъ ю теперь въ Єрусалимѣ на мѣстци

7. **бра́вы: Вни́демъ въ селе́нїѧ є҆гѡ̀,** [а] **поклони́мсѧ**

а) Пс 17, 7.

лѣсистôмъ, на горѣ Морія, где передъ збудованємъ храма бувъ лѣсъ. (2. Цар. 24, 16.). Иншî беручи Євфрату въ значеню Витлеєма (Быт. 35, 19.; 48, 7), розумѣють пôдъ Витлеємомъ Єрусалимъ, понеже Давидъ, осѣвши въ Єрусалимѣ, немовъ перенѣсъ туда Витлеємъ, свое родинне мѣсто, и подають въ ôтношеню до І. Христа таку мысль сего стиха: Ого, мы чули о І. Христѣ, яко о живôмъ кивотѣ Бога, що ôнъ народивъ ся въ Витлеємѣ, страдавъ въ Єрусалимѣ; мы найшли єго жіючого въ пустынѣ, и якъ єго вѣра розширила ся межи дикими народами поганьскими. Зр. Іоа. 1, 14.; Откр. 21, 3. Єще иншî розумѣють пôдъ Євфратою Ветсамисъ лежачій близько Євфраты (Витлеєма), куда бувъ св. кивотъ насампередъ перенесеный (1. Цар. 6, 13.), а пôдъ **по́лѧми дꙋбра́вы** розумѣють они Каріатіаримъ (с. є. мѣсто лѣсове), ôтки Давидъ перенѣсъ св. кивотъ на Сіонъ (1. Цар. 7, 1 и сл.), и подають таку мысль сего стиха: Мы чули, що кивотъ дôставъ ся до Ветсамиса; коли тіи, що о тôмъ чули, прійшли тамъ, не застали уже кивота, ôнъ бо зôставъ уже перенесеный до Каріатіарима. Въ тôмъ стиху, кажуть тî толкователѣ, указує псаломникъ на тую неумѣстнôсть, що кивотъ завѣта не мавъ ніякого сталого мѣстця, но мусѣвъ зъ одного мѣстця на друге бути переношеный; се непокоило Давида, котрый построивъ Богу на Сіонѣ тымчасову скинію, кладучи тымъ способомъ, а и приготованємъ будовы храма основу до достойного мешканя для Бога

7. **Вни́демъ** и пр. Передъ тымъ стихомъ треба собѣ доповнити гадку: А ото теперь станула уже готова, величава и Бога достойна святыня. Псаломникъ взыває отже Израильтянъ, щобы зôбрали ся при дотеперѣшнôй, тымчасовôй скиніи, щобы ôтдавши мешкаючому тамъ доси Богу поклôнъ, спровадили въ торжественнôмъ походѣ єго кивотъ до нового величавого храма. — **На мѣ́сто** и пр. С. є. передъ св. кивотомъ, где Божî но

8. **на мѣ́сто, и҆дѣ́же стоѧ́стѣ но́зѣ є҆гѡ̀: [а] Воскрⷭ҇нѝ**
Гдⷭ҇и въ поко́й тво́й, ты̀ и҆ кївѡ́тъ ст҃ы́ни твоеѧ̀.
9. **Сщ҃е́нницы твоѝ ѡ҆блеку́тсѧ пра́вдою, и҆ препо-**
10. **до́бнїи твоѝ возра́дꙋютсѧ. [б] Дв҃да ра́ди раба̀**
твоегѡ̀ не ѿвратѝ лицѐ пома́заннагѡ твоегѡ̀.
11. **Клѧ́тсѧ Гдⷭ҇ь Дв҃дꙋ и҆́стиною, и҆ не ѿве́ржетсѧ**

а) 2. Цар. 6, 41. б) 2. Пар. 6, 42.

почивали немовъ на пôдножію, понеже тамъ бувъ Богъ невидимо присутный. Зри Пс. 98, 5.

8. **Воскрⷭ҇нѝ** и пр. Слово **воскресни** значить „встань“. Зри Пс. 3, 8. Въ тôмъ стиху просить псаломникъ Бога, щобы вставъ зъ движимои скиніи и замешкавъ въ новôмъ храмѣ. — **Кївѡ́тъ ст҃ы́ни твоеѧ̀.** С. є. кивотъ твого освяченя, кивотъ тобѣ освяченый къ твому почитаню. Наша св. Церковь въ Службѣ Успенія Пр. Д. Маріи толкуе сей стихъ о воскресенію и вознесенію І. Христа и о воскресенію и взятію на небо Пр. Дѣвы, называючи ю кивотомъ освященя.

9. **Сщ҃е́нницы** и пр. Се замешканє Бога въ новôй святынѣ (Церквѣ Христовôй) єсть заразомъ ободренємъ, побудженємъ для священикôвъ, щобы старали ся вести ôтповѣдне свому достоинству слугъ Божихъ житє въ побожности и святости, а рôвно и сама свята громада вѣрныхъ (зри Пс. 78, 2.) має теперь слушну причину до щирои радости. Зри єще поясненє 2. Пар. 6, 41.

10. **Дв҃да ра́ди** и пр. Пôдъ помазаннымъ Божимъ має ту розумѣти ся на царя помазаный Соломонъ, котрый построивъ святыню. (Зри 2. Пар. 6, 42.). Мовъ бы казавъ: Хотяй я єсмь недостойный, щобы ты мене выслухавъ, однако задля Давида, наймилѣйшого твого слуги, не допусти, щобы не сповнили ся мои прошеня. Христіянинъ може пôдъ **пома́заннымъ** Божимъ розумѣти себе и кождого другого христіянина, такъ якъ всѣ правдиви̂ христіяне беруть участь въ помазаню І. Христа, въ єго дусѣ, въ єго душевнôмъ успособленю.

11. **И҆́стиною.** Присягою правдивою, цѣлкомъ певною.

є҆̀ѧ: [а] ѿ плода̀ чре́ва твоегѡ̀ посаждꙋ̀ на прⷭ҇то́лѣ
12. твое́мъ. А҆́ще сохраня́тъ сы́нове твои̑ завѣ́тъ
мо́й, и҆ свидѣ̑нїѧ моѧ̀ сїѧ̀, и҆̀мже наꙋ́чꙋ ѧ҆̀, и҆
сы́нове и҆̀хъ до вѣ́ка ся́дꙋтъ на престо́лѣ тво-
13. е́мъ. [б] Ꙗ҆́кѡ и҆збра̀ Гдⷭ҇ь Сїѡ́на, и҆зво́ли и҆̀ въ
14. жили́ще себѣ̀: [в] Се́й поко́й мо́й во вѣ́къ вѣ́ка,
15. здѣ̀ всели́сѧ, ꙗ҆́кѡ и҆зво́лихъ и҆̀. [г] Лови́твꙋ є҆гѡ̀

а) 1. Цар. 7. 12.; 3. Цар. 8, 25.; 2 Пар. 6, 16.; Пс. 88, 5. Лук. 1, 55. б) 3. Цар 9, 3. в) 3. Цар. 8, 13. г) Пс. 36, 19.; Пс. 110. 5.

— **Не ѿве́ржетсѧ є҆̀ѧ.** Богъ давши разъ тую присягу, не змѣнить, не зломить еи, не лишить еи несповненою. — **Ѿ плода̀** и пр. Одного зъ твоихъ потомкôвъ посаджу на царскôмъ престолѣ, с. е. Соломона. Въ высшôмъ змыслѣ есть тутъ пророцтво о. І. Христѣ, потомку Давида по плоти. Зри поясненє 2. Цар. 7, 12.; 3. Цар. 8, 25.

12. **Сы́нове твои̑.** Твои потомки. — **Завѣ́тъ мо́й.** Мôй законъ, на котрôмъ опирає ся мôй завѣтъ заключеный съ моимъ народомъ. — **Свидѣ̑нїѧ.** Заповѣди. Зри Пс. 77, 5.; Пс. 118, 1. — **Сы́нове и҆̀хъ до вѣ́ка** и пр. Зри поясненє 2. Цар. 7, 16.; такожь Пс. 88, 30. 37. 38.

13. **Ꙗ҆́кѡ и҆збра̀** и пр. Найсильнѣйша основа сего вѣчного царства лежить въ тôмъ, що Богъ выбравъ собѣ на вѣки Сіонъ (Єрусалимъ) на мѣстце свого мешканя. Зри Сіонъ яко прообразъ Церкви Христовои Пс. 2, 6.; Пс. 19, 3.

14. **Се́й поко́й** и пр. Такъ бо говорить Богъ: Сіонъ есть мѣстцемъ, где хочу перебувати и мати моє стале мешканє.

15. **Лови́твꙋ.** Маѥ ту розумѣти ся всякого рода живнôсть, якъ зъ птахôвъ, звѣрятъ, рыбъ, котрî ловять ся сѣтями и иншимъ способомъ. Богъ обѣцює отже, що зъ храма Сіоньского буде выходити єго благословеніє для заспокоєня всѣхъ дочасныхъ потребъ народа израильского. Св. Иляріонъ поясняє сей стихъ въ высшôмъ значеню такъ: Поблагословлю ловитву св. апо-

бл҃гвлѧ́ѧй благословлю̀, ни́щыѧ є҆гѡ̀ насыщꙋ̀ хлѣ́бы:
16. Сщ҃е́нники є҆гѡ̀ ѡ҆блекꙋ̀ въ спасе́нїе, и҆ преподо́бнїи
17. є҆гѡ̀ ра́достїю возра́дꙋютсѧ. а) Та́мѡ
возращꙋ̀ ро́гъ Д҃дови, ѹ҆гото́вахъ свѣти́лникъ
18. пома́занномꙋ моемꙋ̀: б) Врагѝ є҆гѡ̀ ѡ҆блекꙋ̀ стꙋдо́мъ,
на не́мже процвѣте́тъ ст҃ы́нѧ моѧ̀.

а) 1. Цар. 2, 10.; Мал. 3, 1.; Лук. 1, 69. б) Пс. 34, 26.

столôвъ и ихъ наслѣдникôвъ, котри оповѣданємъ правдивои науки стануть ловити людей.

16. Сщ҃е́нники и пр. Надѣлю священикôвъ побожностію и всякими чеснотами, щобы и самй осягнули спасеніє и вѣрныхъ до спасенія вести могли. — Преподо́бнїи и пр. Зри поясненє выс. ст. 9.

17. Та́мѡ возращꙋ̀ и пр. Рôгъ єсть символомъ силы, могучости. (Зри Пс. 17, 3.; Пс. 74, 5.). Мовъ бы казавъ: Зъ Сіона выйде могучôсть и слава, свѣтлôсть Давида и єго потомкôвъ. Се ôтносить ся особливо до Месіи, великого потомка Давидового. Месія бо єсть могучимъ царемъ (Лук. 1, 69.), ôнъ єсть такожь свѣтиломъ, понеже усунувъ темноту и нужду грѣха а натомѣсть поставивъ спасеніє, котрого образомъ єсть свѣтло. (Лук. 2, 32.).

18. Врагѝ є҆гѡ̀ и пр. Давидъ вславивъ ся великими побѣдами надъ своими ворогами; однако тіи слова вповнѣ ôтносять ся до Месіи, могучого царя, побѣдителя всѣхъ народôвъ свѣта. — На не́мже и пр. Євр. слово выражене ту словомъ ст҃ы́нѧ означає вѣнецъ царскій, такожь вѣнецъ архієрейскій. Передовсемъ має ту розумѣти ся вѣнецъ царскій Давида, повный славы, а въ высшôмъ значеню вѣнецъ Месіи, котрый представляє намъ єго яко найвысшого царя а заразомъ яко найвысшого архієрея.

Псалóмъ 132.

(Євр. 133.) — Щастливі̂ людк жіючі̂ съ собою въ любви и въ згодѣ.

Пѣснь степéней.

1. **Сѐ что̀ доврò, ѝлѝ что̀ краснò, но [а)] є҆́же жи́ти**
2. **бра́тїи вкꙋ́пѣ? Ꙗ҆́кѡ [б)] мѵ́ро на главѣ̀, сходá-**

а) Сір. 25, 2. б) Исх. 29, 7.; Лев. 8, 12.

Пѣснь степéней. Зри Пс. 119. — Многі̂ толкователѣ утверджають, що Давидъ уложивъ сей псаломъ въ часѣ свого другого помазаня, коли всѣ израильскі̂ поколѣня по довгôмъ роздѣлѣ пôдъ однымъ скиптромъ злучила ся. (2. Цар. 5, 3.). Пôсля иншихъ зôставъ сей псаломъ уложеный для удержаня єдности и згоды межи жидами повертаючими зъ неволи вавилоньскои.

1. **Сѐ что̀ доврò** и пр. Нема ничого лучшого, пожиточнѣйшого и милѣйшого, якъ коли братя, ближні̂, жіють межи собою въ згодѣ и любви.

2. **Ꙗ҆́кѡ мѵ́ро** и пр. Мысль єсть: Духъ взаимнои любви єсть такъ милый якъ святый, зъ милыхъ пахощей спорядженый єлей, якого уживає ся до помазованя священикôвъ. (Исх. 30, 23.) Гдеякі̂ ôтносять подобє межи мvромъ а взаимною згодою людей до того, що якъ дорогоцѣнне мvро, приряджене зъ рôжного рода ароматôвъ, покрѣпляло всѣхъ присутныхъ своєю пріятною вонею, такъ родина або яке-небудь згромадженє людей, котрыхъ рôжні̂ суть характеры и обычаѣ, выдає милый запахъ доброго примѣру, если межи ними въ взаимнôй любви панує згода и єднôсть. — **Сходѧ́щее** и пр. При посвяченю Аарона на архіерея выляно на єго голову мvро въ такôй обильности, що оно сплывало єму ажь на бороду и на верхню обшивку (**ѡ҆мéты**) єго одежи, куда таяже вкладає ся через голову. Зри Исх. 28, 32.

щее на бра́дꙋ, бра́дꙋ А҆арѡ́ню, сходѧ́щее на ѡ҆-
3. **мє́ты ѻ҆де́жды є҆гѡ̀: Ꙗ҆́кѡ роса̀ [а] А҆ермѡ́нскаѧ сходѧ́щаѧ на го́ры Сїѡ́нскїѧ: ꙗ҆́кѡ та́мѡ заповѣ́да Гдⷭ҇ь бл҃гослове́нїе и҆ живо́тъ до вѣ́ка.**

Псало́мъ 133.

(Євр. 134.) — Вôзванє до хвалы Божои въ день и въ ночи.

Пѣ́снь степе́ней.

1. **Сѐ [б] нн҃ѣ бл҃гослови́те Гдⷭ҇а всѝ рабѝ Гдⷭ҇ни,**

а) Второз 3, 8.; Пѣснь П. 4, 8. б) Пс. 112, 1.

---

3. **Ꙗ҆́кѡ роса̀** и пр. Мешканцѣ всходу порôвнуютъ рѣчь потрѣбну, милу, знамениту съ благотворною росою. Мысль есть: Любовь взаимна есть якъ роса, котра спадае на гору аермоньску, и якъ роса, що спадае на святу гору Сіоньску. — **Ꙗ҆́кѡ та́мѡ** и пр. Где есть згода, тамъ зсылае Богъ обыльнôсть всякихъ дôбръ, помысльнôсть, а въ кôнци заховуючимъ згоду дае животъ вѣчный.

Пѣснь степе́ней. Зри Пс. 119. — Сей псаломъ, послѣдный зъ псалмôвъ степенныхъ, зôставъ уложеный имовѣрно тогды, коли жиды вернувши зъ неволи вавилоньскои, ôтбудовали храмъ и ôтправляли въ нимъ закономъ приписанй̂ богослуженя. Есть сей псаломъ вôзванемъ священикôвъ и слугъ церковныхъ, щобы яко найблизшй̂ слуги Господа не переставали его вѣрно хвалити и величати за всѣ народови и имъ самымъ высвѣдченй̂ добродѣйства. Пôсля иншихъ есть сей псаломъ стражничею пѣснею, котрою левиты побуджували себе въ храмѣ въ ночи до чуваня и молитвы.

1. **Рабѝ Гдⷭ҇ни.** Люди службѣ Бога посвяченй̂, ааронниты, левиты. — **Стоѧ́щїи** и пр. Котрй̂ стоите въ храмѣ

(а) **стоѧ́щїи въ хра́мѣ Гдⷭ҇ни, въ дво́рѣхъ до́мꙋ**
2. **Бг҃а на́шегѡ. Въ но́щехъ воздѣжи́те рꙋ́ки ва́шѧ**
3. **во ст҃аѧ, и҆ бл҃гослови́те Гдⷭ҇а.** (б) **Бл҃гослови́тъ тѧ̀**
Гдⷭ҇ь ѿ Сїѡ́на, сотвори́вый нб҃о и҆ зе́млю.

Псало́мъ 134.

(Євр. 135.) — Честь и подяка всемогучому Богу!

А҆ллилꙋ́їа.

а) Пс. 134, 2. б) Числ. 6, 24.; Пс. 127, 5.

Божôмъ готовî до святыхъ услугъ, або, котрî служите въ храмѣ Божôмъ. — **Въ дво́рѣхъ.** Въ внутрѣшнôмъ притворѣ, належачôмъ до священникôвъ и левитôвъ. Пôсля гдеякихъ толкователей взывае псаломникъ до участи въ хвалѣ Божôй такожь и нарôдъ, стоячій звычайно въ притворѣ Въ старôмъ бо завѣтѣ мавъ кождый полъ свôй притворъ въ храмѣ.

2. **Воздѣжи́те** и пр. Пôдносѣть вашî руки до молитвы. — **Во ст҃аѧ.** Ту можна розумѣти або небо, где найсвятѣйшій Богъ особенно перебувае, або „святая святыхъ", с. е. тую часть храма, где бувъ кивотъ завѣта и зъ ôтки Богъ обѣцявъ выслуховати молитвы побожныхъ (Исх. 25, 17.).

3. **Бл҃гослови́тъ** и пр. Се здае ся бути наслѣдованемъ слôвъ слугъ Божихъ (Числ. 6, 24), мовъ бы сказавъ: О слуги Божî, говорѣть народови: Нехай благословить тебе всякимъ добромъ Богъ, сотворитель неба и земли, зъ своего св. мѣстця ; або суть то слова псаломника, желаючого всякого добра тымъ, котрî слухаючи его вôзваня безнастанно хвалили Бога, мовъ бы казавъ: Если такъ буде е хвалили Бога, о слуги Божî, нехай васъ благословить Богъ зъ Сіона, где есть его мешкане.

А҆ллилꙋ́їѧ. Зри Пс. 104. — Сей псаломъ зôставъ уложеный имовѣрно по неволѣ вавилоньскôй, а то въ

1. 2. **Хвали́те [а] и҆́мѧ Гдⷭ҇не, хвали́те ра́би Гдⷭ҇а: Стоѧ́щїи въ хра́мѣ Гдⷭ҇ни, въ дво́рѣхъ до́мꙋ Бг҃а**
3. **на́шегѡ [б] Хвали́те Гдⷭ҇а, ѩ҆́кѡ бл҃гъ Гдⷭ҇ь: по́йте**
4. **и҆́мени є҆гѡ̀, ѩ҆́кѡ добро̀. Ѩ҆́кѡ Ї҆а́кѡва и҆збра̀ себѣ̀**
5. **Гдⷭ҇ь, Ї҆и҃лѧ [в] въ достоѧ́нїе себѣ̀. Ѩ҆́кѡ а҆́зъ позна́хъ, ѩ҆́кѡ ве́лїй Гдⷭ҇ь, и҆ Гдⷭ҇ь на́шъ надъ всѣ́ми**

[а] Пс. 112, 1. [б] Пс. 135, 1. [в] Второз. 7, 6.; 1. Петр. 2, 9.

часѣ посвяченя второго храма Божого. Псаломникъ взыває въ тôмъ псалмѣ слугъ церковныхъ и прочій нарôдъ, щобы не переставали хвалити Бога, а то разъ задля єго всемогучости, якою ôнъ рôжнить ся ôтъ поганьскихъ богôвъ, а потôмъ зъ вдячности за всѣ добродѣйства, якî ôнъ народови израильскому оказовавъ и єще дальше оказує. Христіянинъ має при читаню сего псалма на гадцѣ духовного Израиля, въ загалѣ всѣхъ йзбранныхъ (ст. 4.), котрыхъ взыває до прославляня Бога; ôнъ дякує Богу за єго чуда въ природѣ и въ исторіи, а особливо за тоє, що Богъ своими дѣлами объявляє ся людямъ яко живый Богъ.

1. **Ра́би.** Зри поясненє Пс. 133, 1.

2. **Стоѧ́щїи въ хра́мѣ Гдⷭ҇ни.** Зри поясненє Пс. 133, 1. — **Въ дво́рѣхъ** и пр. Зри поясненє тамже.

3. **Ѩ҆́кѡ бл҃гъ Гдⷭ҇ь.** Никто не мавъ бôльше причины хвалити Бога задля єго доброты якъ Израильтяне, котрî мали щоденно доказы тои доброты передъ очима.

4. **Ї҆а́кѡва.** Потомкôвъ патріярха Якова, Израильтянъ. — **Въ достоѧ́нїе себѣ̀.** Въ своє дѣдицтво, въ свôй нарôдъ, котрого мавъ обдаряти особлившими добродѣйствами. Зри Пс. 73, 2.; Второз. 32, 9.

5. **Ѩ҆́кѡ а҆́зъ позна́хъ.** Хвалѣть Бога, бо ото я пôзнавъ, що нашь Богъ єсть бôльшимъ надъ всѣ боги; єслижь погане такъ дуже почитають своихъ богôвъ, то о сколько бôльша честь и хвала належить ся нашому правдивому, всемогучому Богу!

6. бо́ги. [а] Всѧ̑ є҆ли̑ка восхотѣ̀ Гдⷭ҇ь, сотворѝ на
нб҃сѝ и҆ на земли̑, въ мора́хъ и҆ во всѣ́хъ бе́з-
7. днахъ. [б] Возводѧ̀ ѻ҆́блаки ѿ послѣ́днихъ земли̑,
мо́лнїи въ до́ждь сотворѝ: и҆зводѧ́й вѣ́тры ѿ
8. сокрѡ́вищъ свои́хъ. [в] И҆́же поразѝ пе́рвенцы
9. Є҆гѵ́петскїѧ, ѿ чл҃вѣ́ка до скота̀: Посла̀ зна́ме-
нїѧ и҆ чꙋдеса̀ посредѣ̀ тебѐ Є҆гѵ́пте, на Фараѡ́на
10. и҆ на всѧ̑ рабы̑ є҆гѡ̀. [г] И҆́же поразѝ ꙗ҆зы́ки мно́-
11. ги, и҆ и҆збѝ царѝ крѣ́пки: Сиѡ́на царѧ́ А҆морре́й-
ска, и҆ Ѡ҆́га царѧ̀ Васа́нска, [д] и҆ всѧ̑ ца̑рствїѧ
12. Хана́нска: И҆ дадѐ зе́млю и҆́хъ достоѧ́нїе, досто-
13. ѧ́нїе І҆и҃лю лю́демъ свои̑мъ. Гдⷭ҇и и҆́мѧ твоѐ во
14. вѣ́къ, и҆ па́мѧть твоѧ̀ въ ро́дъ и҆ ро́дъ: Ꙗ҆́кѡ

а) Пс 113, 11.; Дан. 4, 32. б) Єрем. 10, 13.; 14, 22. в) Исх. 12, 29; Пс. 77, 51. г) Числ. 21, 21 и сл. д) І. Нав. 12, 7.

---

6. **Всѧ̑ є҆ли̑ка** и пр. Зри Пс. 113, 11.

7. **Возводѧ̀** и пр. О скôлько хмары здають ся выходити зъ кôнцѣвъ земли, являючи ся намъ на найдальшôмъ небосклоню, якь далеко мы окомъ сягнути можемъ. — **Мо́лнїи** и пр. Такъ якъ по лискавицяхъ слѣдує дощь. — **Ѿ сокрѡ́вищъ свои́хъ.** Зъ своихъ коморъ, где Богъ вѣтры переховує, щобы ихъ ôттамъ выпускати, коли и куда схоче ôтповѣдно своимъ намѣрамъ.

8. **Ѿ чл҃вѣ́ка до скота̀.** Перворoдныхъ такъ въ людяхъ якъ и въ звѣрятахъ. Тымъ чудомъ якъ и иншими чудами оказаными на поганахъ показавъ Богъ и свою высшôсть надъ поганьскими богами и свою доброту для Израильтянъ.

9. **Зна́менїѧ и҆ чꙋдеса̀.** Зри поясненє Второз. 4, 34.

13. **Гдⷭ҇и и҆́мѧ** и пр. Земля, котру ты намъ давъ въ дѣдицтво, єсть вѣчнымъ памятникомъ твоєи могучости и доброты взглядомъ насъ.

14. **Ꙗ҆́кѡ сꙋди́ти** и пр. Хвалѣть Бога, бо ôнъ опѣковавъ ся своимъ народомъ не лишь давнѣйше, но дѣ

сѹди́ти и҆́мать Гд҃ь лю́демъ свои́мъ, и҆ ѡ҆ рабѣ́хъ
15. свои́хъ ѹ҆мо́литсѧ. [а] І҆́дѡли ꙗ҆зы́къ сребро̀ и҆
16. зла́то, дѣла̀ рѹ́къ человѣ́ческихъ: [б] Ѹ҆ста̀ и҆́мѹтъ, и҆ не возглаго́лютъ: ѻ҆́чи и҆́мѹтъ, и҆ не
17. ѹ҆зрѧтъ: Ѹ҆́ши и҆́мѹтъ, и҆ не ѹ҆слы́шатъ: ниже́
18. во є҆́сть дѹ́хъ во ѹ҆стѣ́хъ и҆́хъ: [в] Подо́бни и҆̀мъ
да вѹ́дѹтъ творѧ́щїи ѧ҆̀, и҆ всѝ надѣ́ющїисѧ на нѧ̀.
19. До́ме І҆и҃левъ бл҃гослови́те Гд҃а: до́ме А҆арѡ́нь
бл҃гослови́те Гд҃а: до́ме Леѵі́инъ бл҃гослови́те Гд҃а:
20. 21. Бо́ѧщїисѧ Гд҃а бл҃гослочи́те Гд҃а. [г] Бл҃гве́нъ
Гд҃ь ѿ Сїѡ́на, живы́й во І҆ерѹсали́мѣ.

а) Пс. 113, 12. б) Прем. Сол. 15, 13. в) Ис. 42, 17. г) Пс. 49, 2.; Пс 109, 2.; Ис. 2, 3.

лає се безнастанно; кождого часу выступає ôнъ въ оборонѣ свого народа, караючи пôсля свого справедливого суда ворогôвъ израильскихъ. — И҆ ѿ рабѣ́хъ и пр. Дасть переблагати ся свому народови, єсли бы тойже согрѣшивъ коли противъ него.

15. І҆́дѡли и пр. Якъ Богъ єсть достойный хвалы задля своихъ великихъ и чудныхъ дѣлъ (ст. 6—14.), такъ єсть ôнъ достойный хвалы задля своєи высшости надъ идолами. Тая послѣдна гадка, вынята зъ Пс. 113, выражена єсть въ дальшихъ стихахъ сего псалма. Дотычнû поясненя зри Пс. 113, 12 и сл.

17. Ниже́ бо є҆́сть и пр. Они не маютъ ôтдыху, суть мертвû.

21. Ѿ Сїѡ́на. Христіянинъ має ту на мысли св. Церковь.

Псаломъ 135.

(Євр. 136.) — Хвалѣть Бога задля єго милосердія!

А҆ллилꙋ́їа.

1. І҆сповѣ́дайтесѧ [а] Гд҇еви, ꙗ҆́кѡ вл҃гъ: ꙗ҆́кѡ въ
2. вѣ́къ млⷭ҇ть є҆гѡ̀. І҆сповѣ́дайтесѧ [б] Бг҃ꙋ богѡ́въ:
3. ꙗ҆́кѡ въ вѣ́къ млⷭ҇ть є҆гѡ̀. І҆сповѣ́дайтесѧ Гд҇еви
4. господе́й: ꙗ҆́кѡ въ вѣ́къ млⷭ҇ть є҆гѡ̀. [в] Сотво́р-
шемꙋ чꙋдеса̀ ве́лїѧ є҆ди́номꙋ: ꙗ҆́кѡ въ вѣ́къ млⷭ҇ть
5. є҆гѡ̀. [г] Сотво́ршемꙋ нб҃са̀ ра́зꙋмомъ: ꙗ҆́кѡ въ
6. вѣ́къ млⷭ҇ть є҆гѡ̀. [д] Оу҆тверди́вшемꙋ зе́млю на во-

а) 1. Пар. 16, 34.; 2. Пар. 5, 13. б) Второз. 10, 17. в) Пс. 71, 18. г) Быт. 1, 7.; 9, 10. д) Пс. 145, 6.; Сір. 18, 1.

А҆ллилꙋ́їа. Зри Пс. 104. — Сей псаломъ походить зъ того самого часу що и попередный псаломъ, до котрого єсть ôнъ подôбный навѣть що до свого змѣсту. Здає ся, що сей псаломъ бувъ спѣваный въ храмѣ на перемѣну, такъ що на кôнци кождого стиха находяча ся строфа була ôтповѣдею другого ôтдѣлу левитôвъ або народа, подôбно якъ се дѣє ся въ лат. литаніяхъ.

1. **І҆сповѣ́дайтесѧ Гд҇еви.** Славѣть, величайте Господа. — **Ꙗ҆́кѡ вл҃гъ.** Понеже Богъ єсть добротливый, милостивый.

2. **Бг҃ꙋ богѡ́въ.** Зри поясненє Второз. 9, 26.

3. **Господе́й.** Всѣхъ вельможь и царей.

4. **Є҆ди́номꙋ.** Лишь ôнъ одинъ, а никто иншій, може творити таки чуда власною своєю всемогучою силою, безъ ніякои чужои помочи, коли противно ніяке сотворѣнє не може щонибудь здѣлати безъ єго помочи

5. **Ра́зꙋмомъ.** Розумно и мудро.

6. **Оу҆тверди́вшемꙋ** и пр. Зри Пс. 23, 2.

7. да́хъ: ꙗ́кѡ въ вѣ́къ млⷭ҇ть є҆гѡ̀: [а] Сотво́ршемꙋ
свѣти̑ла ве́лїѧ є҆ди́номꙋ: ꙗ҆́кѡ въ вѣ́къ млⷭ҇ть
8. є҆гѡ̀: [б] Со́лнце въ ѻ҆́бласть днѐ: ꙗ҆́кѡ въ вѣ́къ
9. млⷭ҇ть є҆гѡ̀: Лꙋ́нꙋ и҆ ѕвѣ́зды въ ѻ҆́бласть но́щи:
10. ꙗ҆́кѡ въ вѣ́къ млⷭ҇ть є҆гѡ̀. [в] Порази́вшемꙋ Є҆ги́пта съ пе́рвенцы є҆гѡ̀: ꙗ҆́кѡ въ вѣ́къ млⷭ҇ть
11. є҆гѡ̀: [г] И҆ и҆зве́дшемꙋ і҆и҃ла ѿ среды̀ и҆̀хъ: ꙗ҆́кѡ
12. въ вѣ́къ млⷭ҇ть є҆гѡ̀: [д] Рꙋко́ю крѣ́пкою и҆ мы́шцею
13. высо́кою: ꙗ҆́кѡ въ вѣ́къ млⷭ҇сть є҆гѡ̀: [е] Раздѣ́лшемꙋ чермно́е мо́ре въ раздѣле́нїѧ: ꙗ҆́кѡ въ
14. вѣ́къ млⷭ҇ть є҆гѡ̀: [ж] И҆ прове́дшемꙋ і҆и҃ла посредѣ̀
15. є҆гѡ̀: ꙗ҆́кѡ въ вѣ́къ млⷭ҇ть є҆гѡ̀: [ѕ] И҆ и҆стрѧ́сшемꙋ

а) Єрем. 10, 12.; 51, 15. б) Пс. 148, 3.; Быт. 1, 16. в) Исх. 12, 29. г) Исх. 12, 41. д) Исх. 13, 3.; Второз. 4, 34 е) Исх. 14, 21. ж) Исх. 14, 22. ѕ) Исх. 14, 28.

7. **Свѣти́ла ве́лїѧ.** Сонце и мѣсяць. Зри Быт. 1, 16. — **Є҆ди́номꙋ.** Зри выс. ст. 4.

8. **Со́лнце** и пр Сонце володѣе днемъ, даючи єму свѣтло, а такожь дѣлаючи єго своимъ свѣтломъ и тепломъ пожиточнымъ и спасительнымъ для всѣхъ сотворѣнь.

9. **Лꙋ́нꙋ** и пр. Мѣсяць и звѣзды обладають ночїю тымъ, що своимъ свѣтломъ освѣчують и розганяють нôчну темноту.

12. **Мы́шцею высо́кою.** Рамя (**мы́шца**) єсть символомъ силы, могучости. Зри поясненє Второз. 4, 34.

13. **Въ раздѣле́нїѧ.** На два передѣлы, коли воды зъ однои и зъ другои стороны станули, встримованû ôтъ Бога, щобы не привалили переходячихъ Израильтянъ.

14. **Посредѣ̀ є҆гѡ̀.** Середъ червоного моря.

15. **Си́лꙋ є҆гѡ̀.** Єго вôйско.

Фараѡ́на и҆ си́лꙋ є҆гѡ̀ въ мо́ре чермно́е: ꙗ҆́кѡ въ
16. **вѣ́къ млⷭ҇ть є҆гѡ̀. Прове́дшемꙋ лю́ди своѧ̑ въ**
17. **пꙋсты́ни: ꙗ҆́кѡ въ вѣ́къ млⷭ҇ть є҆гѡ̀. Порази́в-**
18. **шемꙋ царѝ ве́лїѧ: ꙗ҆́кѡ въ вѣ́къ млⷭ҇ть є҆гѡ̀: И҆**
ᲂу҆бі́вшемꙋ царѝ крѣ̑пкїѧ: ꙗ҆́кѡ въ вѣ́къ млⷭ҇ть є҆
19. **гѡ̀: [а] : Сиѡ́на царѧ̀ А҆морре́йска: ꙗ҆́кѡ въ вѣ́къ**
20. **млⷭ҇ть є҆гѡ̀: [б] И҆ Ѡ҆́га царѧ̀ Васа́нска: ꙗ҆́кѡ въ**
21. **вѣ́къ млⷭ҇ть є҆гѡ̀: И҆ да́вшемꙋ зе́млю и҆́хъ досто-**
22. **ѧ́нїе: ꙗ҆́кѡ въ вѣ́къ млⷭ҇ть є҆гѡ̀: Достоѧ́нїе І҆и҃лю**
23. **рабꙋ̀ своемꙋ̀: ꙗ҆́кѡ въ вѣ́къ млⷭ҇ть є҆гѡ̀. Ꙗ҆́кѡ въ**
смире́нїи на́шемъ помѧнꙋ̀ ны̀ Гдⷭ҇ь: ꙗ҆́кѡ въ вѣ́къ
24. **млⷭ҇ть є҆гѡ̀: И҆ и҆зба́вилъ ны̀ є҆́сть ѿ врагѡ́въ на́-**
25. **шихъ: ꙗ҆́кѡ въ вѣ́къ млⷭ҇ть є҆гѡ̀. [в] Дая́й пи́щꙋ**
26. **всѧ́кой пло́ти: ꙗ҆́кѡ въ вѣ́къ млⷭ҇ть є҆гѡ̀: И҆спо-**
вѣ́дайтесѧ Бг҃ꙋ нбⷭ҇номꙋ: ꙗ҆́кѡ въ вѣ́къ млⷭ҇ть
є҆гѡ̀.

а) Числ 21, 24. 33. б) I Нав. 12, 4. 7. в) Пс. 103, 27.; Пс. 146, 9.

---

16. **Лю́ди своѧ̑.** Свôй народъ израильскій.

21. **И҆ да́вшемꙋ** и пр. Зри Пс. 134, 12.

23. **Въ смире́нїи на́шемъ.** Въ нашôмъ нужденнôмъ положеню въ часѣ неволи египетскои, а такожь по смерти І. Навина, коли то Израильтяне терпѣли такъ много зъ стороны сусѣдныхъ поганьскихъ народôвъ.

25. **Всѧ́кой пло́ти.** Мають ту розумѣти ся всѣ сотворѣня, люди и звѣрята, котрî Богъ щоденно живить.

Псало́мъ 136.

(Євр. 137.) -- Туга плѣненыхъ за ôтчиною.

Дв҃дꙋ Їеремі́емъ.

1. На а) рѣка́хъ Вавѷлѡ́нскихъ, та́мѡ сѣдо́хомъ

а) Єзек. 1, 1.

Дв҃дꙋ Їеремі́емъ. Звычайно поясняють толкователѣ тую надпись въ той способôъ, що сей псаломъ зôставъ имовѣрно черезъ Єремію въ духу и пôсля взôрцѣвъ псалмôвъ Давидовыхъ уложеный и до зôрника тыхже псалмôвъ долученый. Въ тôмъ псалмѣ представляє псаломникъ смутокъ и тугу Израильтянъ въ неволѣ вавилоньскôй (1—6) и просить Бога о укаранє тыхъ, що збурили Єрусалимъ с. є. Идумейцѣвъ и Халдейцѣвъ. Христіянинъ выражає тымъ псалмомъ свôй смутокъ, що жіючи на тôмъ свѣтѣ немовъ на выгнаню, єсть окруженый самыми пристрастями и небезпеченьствами, грозячими єго души погибелію, и тому изъявляє свою тугу за своєю правдивою ôтчиною, якою єсть царство небесне.

1. **На рѣка́хъ Вавѷлѡ́нскихъ.** Тыми рѣками, плывучими черезъ царство вавилоньске, суть Євфратъ и Тигръ, а и рамена тыхъ рѣкъ, якъХоваръ (Єзек. 1, 1.). Св. Іоанъ Золот. гадає, що жидôвскимъ плѣнникамъ не було зъ початку вôльно мешкати въ мѣстахъ и мѣсточкахъ, но що ихъ розкинено по околицяхъ надъ берегами рѣкъ, где они собѣ ставили хижи и занимали ся осушанємъ багнôвъ. Пôсля иншихъ толкователей жиды радо перебували надъ рѣками, щобы могли мати пôдъ рукою воду, котрои потребовали до закономъ приписаного очищеня и мытя; тому то и ихъ домы молитвы находили ся звычайно надъ рѣками. — **Сѣдо́хомъ.** Пôсля звычаю погруженыхъ въ смутку и жалобѣ. Зр. Неем.

2. и҆ пла́кахомъ, внегда̀ помѧнꙋ́ти на́мъ Сїѡ́на: На
ве́рбїихъ посредѣ̀ є҆гѡ̀ ѡ҆бѣ́сихомъ о҆рга́ны на́шѧ.
3. Ꙗ҆́кѡ та́мѡ вопроси́ша ны̀ плѣ́ншїи на́съ ѡ҆ сло-
весѣ́хъ пѣ́сней, и҆ ве́дшїи на́съ ѡ҆ пѣ́нїи: воспо́йте
4. на́мъ ѿ пѣ́сней Сїѡ́нскихъ: Ка́кѡ воспое́мъ

1, 4. — **Внегда̀ помѧнꙋ́ти** и пр. Коли мы съ тугою сгадовали на гору Сіоньску, где мы въ св. храмѣ складали честь нашому Богу въ пѣсняхъ похвальныхъ въ супроводѣ инструментôвъ музичныхъ.

2. **На ве́рбїихъ.** Єсть то дерево ростуче при водѣ, рôдъ нашои вербы. — **Посредѣ̀ є҆гѡ̀.** Середъ царства вавилоньского, куда переплывали тіи рѣки, о котрыхъ высше була сгадка. — **Ѡ҆бѣ́сихомъ о҆рга́ны на́шѧ.** Єсть се рѣчею обоятною, чи ту єсть бесѣда о правдивôмъ завѣшеню музичныхъ инструментôвъ на деревахъ, чи ту въ спосôбъ образовый и поетичный єсть выражене залишене спѣву въ наслѣдокъ жалобы.

3. **Ꙗ҆́кѡ та́мѡ** и пр Тіи, що насъ взяли въ неволю, просили насъ зъ цѣкавости а може для поруги, щобы мы въ супроводѣ музичныхъ инструментôвъ заспѣвали яку зъ святыхъ пѣсней нашихъ. — **Ве́дшїи на́съ.** Тіи, що насъ запровадили въ неволю. — **Ѿ пѣ́сней Сїѡ́нскихъ.** Выразъ еврейскій simcha означає веселôсть; мовъ бы казали: заспѣвайте намъ веселу пѣснь, яку звыкли вы спѣвати въ Сіонѣ. — Сей стихъ, начинаючій ся ôтъ **ꙗ҆́кѡ** с. є. понеже, подає причину завѣшеня музичныхъ инструментôвъ на деревахъ; ото плѣнники израильски̂ не хотѣли въ своимъ нещастливôмъ положеню спѣвати весели̂ пѣсни, яки̂ спѣвано звычайно въ супроводѣ струнныхъ инструментôвъ. До спѣваня такихъ пѣсней не дали ся Израильтяне наклонити ніякими просьбами анѣ вôзванями своихъ ворогôвъ.

4. **Ка́кѡ воспое́мъ** и пр. Єсть се ôтповѣдь плѣнникôвъ израильскихъ, освѣдчаючихъ, що похвальни̂ и весели̂ пѣсни въ честь Єговы можна спѣвати тôлько въ єго землѣ и въ Єрусалимѣ, а не въ землѣ поганъ, а кромѣ того въ неволѣ и смутку.

5. пѣснь Гдⷭ҇ню на землѝ чꙋжде́й? А҆́ще забꙋ́дꙋ тебѐ
6. І҆ерꙋсали́ме, забве́на бꙋ́ди десни́ца моѧ̀: Прилпнѝ
ѧ҆зы́къ мо́й горта́ни моемꙋ̀, а҆́ще не помѧнꙋ̀ тебѐ, а҆́ще
не предложꙋ̀ І҆ерꙋсали́ма ѩ҆́кѡ въ нача́лѣ весе́лїѧ
7. моегѡ̀. [а] Помѧнѝ Гдⷭ҇и сы́ны Є҆дѡ́мскїѧ въ де́нь
І҆ерꙋсали́мль, гл҃ющыѧ: [б] и҆стоща́йте, и҆стоща́йте

а) Єзек. 25, 12. б) Єзек. 35, 5.

5. **А҆́ще забꙋ́дꙋ** и пр. Єсли бы я забувъ про тебе, Єрусалиме, спѣваючи ту въ неволѣ, въ чужôмъ, нечистôмъ, поганьскôмъ краю святî, похвальнî пѣсни, и выгрываючи ихъ на музичныхъ инструментахъ, то нехай Богъ допустить, щобы моя правиця, котрою я ôтважу ся ударяти въ струны, сейчасъ одѣпенѣла, затерпла, стаючи ся безвладною, неспосôбною до граня.

6. **Прилпнѝ** и пр. Нехай стану ся нѣмымъ, щобы я не мôгъ спѣвати и говорити. — **А҆́ще не предложꙋ̀** и пр. Єсли бы я прилюдно не ставивъ Єрусалима на першôмъ мѣстци межи моими утѣхами, с. є. єсли бы Єрусалимъ и єго спасенiє не були моєю найвысшою утѣхою, радостiю; такою радостiю не бувъ бы Єрусалимъ для мене, єсли бы я не дбаючи про него, ôтдававъ ся въ чужинѣ утѣхамъ, якихъ тôлько въ Єрусалимѣ уживати можна.

7. **Помѧнѝ** и пр. Пôдъ „днемъ Єрусалима“ має розумѣти ся день збуреня Єрусалима. Мысль отже сего стиха єсть: сгадай, Господи, на Идумейцѣвъ и укарай ихъ за збурене Єрусалима, до чого и они причинили ся, пôдбурюючи Халдеѣвъ до сего поганого дѣла. Идумейцѣ, хотяй були яко потомки Исава спорôдненî съ Израильтянами, оказали ся найзавзятшими ихъ ворогами, помагали Халдеямъ при збуреню Єрусалима, пôдбурюючи ихъ до єще бôльшои лютости. Въ высшôмъ значеню можна пôдъ Халдеями розумѣти поганъ, котрî Церковь Христову гонили, а пôдъ Идумейцями жидôвъ, котрî

8. до ѡ҆снова́нїй є҆гѡ̀. Дщѝ Вавѵ́лѡ́на ѡ҆ка̑ѧ́ннаѧ,
бл҃же́нъ ї҆̀же возда́стъ тебѣ̀ возда̑ѧ́нїе твоѐ, є҆̀же
9. воздала̀ є҆сѝ на́мъ: [а] Бл҃же́нъ ї҆̀же ї҆̀метъ ї҆
разбїе́тъ младе́нцы твоѧ̀ ѡ҆ ка́мень.

а) Ис. 13, 16

поганъ до переслѣдованя христіянъ побуджовали. — **И҆стощ҄а́йте** и пр. Такъ взывали Идумейцѣ Халдеѣвъ, щобы збурили Єрусалимъ до тла, ажь до послѣдного его каменя.

8. **Дщѝ Вавѵлѡ́на.** С. е. мѣсто Вавилонъ. Тутъ стоить Вавилонъ въ значеню цѣлого царства вавилоньского. Зри пояснене Пс. 9, 15. — **Ѡ҆ка̑ѧ́ннаѧ.** Нещасна, нещаслива. Въ евр.: спустошена, с. е, котра маешь бути спустошена. — **Бл҃же́нъ** и пр. Щасливымъ буде той, кто ôтплатить ся тобѣ, Вавилоне, за всѣ тû зла, якû ты здѣлавъ намъ. Се стало ся дѣйстно; Миды бо и Перзы, здобувши и збуривши Вавилонъ, стали панами великои части Азіи, Європы и Африки. Они неменьше були щасливыми въ взглядѣ духовнôмъ, бо у нихъ розширила ся вѣра въ правдивого Бога. Такъ Киръ и Дарій (Дан. 2, 6. 26. 27.; 1. Єздр. 1, 2.) узнали Бога Израильтянъ и показали добре успособлене для жидôвъ.

9. **Бл҃же́нъ** и пр. С. е. щасливый той, кто тебе побѣдить. Розбиване дѣтей о каменѣ, котре було однымъ зъ тогдашныхъ лютыхъ звычаѣвъ военныхъ (Ис. 13, 16.; 4. Цар. 8, 12.), стоить въ значеню побѣдженя, покореня въ загалѣ. — Два послѣднû стихи не суть выраженемъ жадобы мести анѣ проклятемъ, а тôлько поединчимъ выраженемъ пророцтва Исаіи (гл. 13, 16.) о карѣ, яка очѣковала Вавилонцѣвъ и яка ихъ дѣйстно постигла за Дарія Истаспа. (Зр. Пс. 5, 11.)

Псаломъ 137.

(Євр. 138.) — Подяка Богу за его милосердіє.

Ѱало́мъ Дв҃дꙋ, Ѵ҆гге́а и҆ Заха́рїи.

1. **И҆сповѣ́мсѧ [a] тебѣ̀ Гдⷭ҇и всѣ́мъ се́рдцемъ мо-**
и́мъ, и҆ предъ А҆́гг҃лы воспою̀ тебѣ̀, ꙗ҆́кѡ ᲂу҆слы́-
2. **шалъ є҆сѝ всѧ̑ гл҃ы ᲂу҆́стъ мои́хъ: Поклоню́сѧ ко**

---

a) Пс. 9, 2.

Ѱало́мъ и пр. Многî толкователѣ утверджають, що Давидъ уложивъ сей псаломъ на подяку Богу, коли побѣдивши всѣхъ своихъ ворогôвъ, зôставъ всѣми поколѣнями узнаный за царя, и коли отримавъ Божу обѣтницю що до свого великого потомка — Месіи и его вѣчного царства (2. Цар. гл. 7.). До надписи сего псалма суть доданî еще имена пророкôвъ Аггея и Захаріи, имовѣрно для того, що оба тіи пророки казали Израильтянамъ вернувшимъ зъ неволи спѣвати сей псаломъ на подяку за свое увôльнене. Въ устахъ христіянина есть сей псаломъ подякою особливо за благодать ôткупленя и надѣею на дальшу Божу помôчь противъ всѣхъ ворогôвъ спасенія.

1. **И҆сповѣ́мсѧ тебѣ̀.** Хочу тебе славити. — **Предъ А҆́гг҃лы.** Жиды вѣрили подôбно намъ христіянамъ, що ангелы суть присутнî при молитвѣ вѣрныхъ (Апок. 8, 3.). Иншî толкують евр. elohim въ значеню поганьскихъ богôвъ а також царей (ст. 4.) — **Гл҃ы ᲂу҆́стъ мои́хъ.** Мои молитвы, мои прошеня.

2. **Ко хра́мꙋ** и пр. Жиды молячи ся звертали ся лицемъ къ храму Божому. — **И҆́стинѣ твое́й.** Се слово означає ту вѣрнôсть Божу въ выповненю даныхъ обѣтниць. — **Ꙗ҆́кѡ возвели́чилъ** и пр. С. е. ты, Боже, звеличивъ надъ всьо твою доброту и могучôсть, твое мило-

хра́мꙋ ст҃о́мꙋ твоемꙋ̀, и҆ и҆сповѣ́мсѧ и҆́мени тво-
емꙋ̀ [а] ѡ҆ ми́лости твое́й и҆ и҆́стинѣ твое́й: ꙗ҆́кѡ
возвели́чилъ є҆сѝ надъ всѣ́мъ и҆́мѧ твоѐ ст҃о́е.
3. Въ ѻ҆́ньже а҆́ще де́нь призовꙋ̀ тѧ̀, ско́рѡ ѹ҆слы-
ши мѧ̀: ѹ҆мно́жиши мѧ̀ въ дꙋшѝ моей си́лою
4. твое́ю. Да и҆сповѣ́дѧтсѧ тебѣ̀ Гд҃и [б] всѝ ца́рїе
зе́мстїи, ꙗ҆́кѡ ѹ҆слы́шаша всѧ̀ гл҃ы ѹ҆́стъ твои́хъ:
5. И҆ да воспою́тъ въ пꙋте́хъ Гд҃нихъ, ꙗ҆́кѡ ве́лїѧ
6. сла́ва Гд҃нѧ. [в] Ꙗ҆́кѡ высо́къ Гд҃ь, и҆ на смире́н-
нꙑѧ призира́етъ, и҆ высѡ́каѧ и҆здале́ча вѣ́сть.

[а] Пс. 114, 4.
[б] Пс. 67, 33; Пс. 6, 3.
[в] Пс. 112, 6.

сердіе и справедливость, утверджаючи мôй престолъ царскій и даючи менѣ свои великû обѣтницѣ (2. Цар. гл. 7.), котрыхъ выповнене есть стисло звязане съ утверджененемъ мого царского престола, котрû ты отже напевно выповнишь.

3. **Въ ѻ҆́ньже** и пр. Давидъ просить Бога о помôчь и силу, щобы мôгъ ôтповѣдно Божимъ намѣрамъ мудро управляти своимъ царствомъ и положити тверду основу до будучого сповненя великихъ Божихъ обѣтниць.

4. **Да и҆сповѣ́дѧтсѧ** и пр. Єсть ту выражене пророцтво о часахъ месійныхъ, коли-то поганьскû царѣ и ихъ народы навернуть ся до Бога, видячи якъ найточнѣйше сповнене Божихъ обѣтниць для спасенія цѣлого свѣта (Пс. 67, 33.), и коли то они будуть (ст 5.) въ пѣсняхъ прославляли чудесне и повне любви провидѣне, съ якимъ Богъ приготовлявъ и довершивъ спасеніе цѣлого свѣта. Приложникъ **въ** (**въ пꙋте́хъ Гд҃нихъ**) означае тутъ предметъ пѣсней, якû мають спѣвати реченû царѣ и ихъ народы въ честь Божу.

6. **Ꙗ҆́кѡ высо́къ** и пр. Зри поясненe Пс. 112, ст. 4. и 6. — **Высѡ́каѧ и҆здале́ча вѣ́сть.** О̂тъ гордыхъ усувае ся Богъ съ своею благодатію.

7. А҆́ще пойдꙋ̀ посредѣ̀ ско́рби, живи́ши мѧ̀: а) на гнѣ́въ вра̑гъ мои́хъ простѐрлъ є҆сѝ рꙋ́кꙋ твою̀,
8. И҆ спасе́ мѧ десни́ца твоѧ̀. Гдⷭ҇ь возда́стъ за мѧ̀: Гдⷭ҇и ми́лость твоѧ̀ во вѣ́къ, дѣ́лъ рꙋ́кꙋ твое́ю не пре́зри.

Псало́мъ 138.

(Євр. 139.) — Богъ єсть всевѣдучій.

Въ коне́цъ Дв҃дꙋ, Ѱало́мъ Заха́ріинъ въ разсѣѧ́ніи.

а) Пс. 36, 24.

---

7. **А҆́ще пойдꙋ̀** и пр. Коли Богъ доси такъ славно помагавъ Давиду, то надѣє ся тойже, що Богъ допоможе єму на будуче въ многихъ небезпеченьствахъ, якî єму єще грозять зъ стороны поганьскихъ сусѣдôвъ. — **Живи́ши мѧ̀.** Заховаєшь мене при житю. — **На гнѣ́въ.** Противъ гнѣву и напастей. — **Рꙋ́кꙋ твою̀.** На помôчь менѣ, въ моєй оборонѣ.

8. **Гдⷭ҇ь возда́стъ за мѧ̀.** Пôмстить ся за мене на моихъ ворогахъ. — **Гдⷭ҇и ми́лость** и пр. Господь не опустить николи своихъ вѣрныхъ слугъ. — **Дѣ́лъ** и пр. Не залишай довершеня дѣла, котре ты начавъ. Мовъ бы казавъ: Господь покликавъ мене ôтъ мого стану пастушного на престолъ царскій; ôнъ зъумѣє задержати мене на тôмъ престолѣ мимо напастей и гоненій моихъ ворогôвъ. Въ высшôмъ значеню: Не ôтступай ôтъ дѣла спасенія, котре ты на мнѣ начавъ, доверши єго, пôшли Спасителя для цѣлого роду людского!

Въ коне́цъ. Зри Пс. 4, 1. — **Дв҃дꙋ.** Сей псаломъ уложивъ Давидъ въ тôй цѣли, щобы очистити себе ôтъ клеветъ своихъ ворогôвъ, посуджуючихъ єго о злî намѣры противъ Саула. (1. Цар. 24, 10.) Въ тôмъ псалмѣ покликує ся Давидъ на свою невиннôсть передъ Господемъ, котрый єсть всевѣдучій, и передає себе и на даль-

1. **Г҃ди** а) **ѝскꙋси́лъ мѧ̀ є҆сѝ, ѝ позна́лъ мѧ̀ є҆сѝ:** б)
ты̀ позна́лъ є҆сѝ сѣда́нїе моѐ ѝ воста́нїе моѐ: в)
2. **Ты̀ разꙋмѣ́лъ є҆сѝ помышлє́нїѧ моѧ̀ ѝздалє́ча:**
3. г) **Стезю̀ мою̀ ѝ ѹ҆́же моѐ ты̀ є҆сѝ ѝзслѣ́довалъ,**

а) Іов. 42, 3. б) 2. Цар. 7, 20.; Єрем 12, 13. в) Второз. 31, 21. г) Пс. 118, 168.

ше єго Божому провидѣнію. Въ тôмъ духу може и християнинъ ôтмавляти сей псаломъ, находячи ся въ смутку, дôзнаючи невинно переслѣдовань зъ стороны ворогôвъ. — **Ѱало́мъ** и пр. Сего додатку нема въ євр. текстѣ; имовѣрно зôставъ ôнъ пôзнѣйше долученый. Бути може, що пророкъ Захарій припоручивъ плѣнникамъ израильскимъ, щобы єго пильно читали и спѣвали и тымъ способомъ до совѣстного служеня правдивому Богу заохочували ся.

1. **Ѝскꙋси́лъ мѧ̀ є҆сѝ.** Ты мене выбадавъ. Зри Быт. 11, 5.; Исх. 16, 4.; Второз. 4, 34.; 8, 2. — **Сѣда́нїе** и пр. Всѣ мои дѣла, всѣ мои мысли, всѣ мои намѣры, и то въ кождôй хвилѣ мого житя, чи я сѣдаю до працѣ чи встаю ôтъ неи, чи удаю ся на спочинокъ, чи вставши знову до працѣ забираю ся.

2. **Ѝздалє́ча.** Зъ твоеи высоты; ты знаєшь мои мысли, хотяй межи твоимъ небомъ а мною находить ся безмѣрна просторонь. Пôсля иншихъ **ѝздалє́ча** значить: закимъ я щось помышлю.

3. **Стезю̀ мою̀.** Зри поясненє Пс. 118, 168. — **Ѹ҆́же моѐ.** Въ євр. єсть verîbhi с. є леговиско або лежанє моє. Бо псаломникъ хотячи показати, що Богъ знає всѣ нашû справы, вычисляє чотыри положеня тѣла, въ котрыхъ всѣ справы ôтбуваютъ ся, с. є. сидженє, стоянє, ходженє и лежанє. Въ грецкôмъ текстѣ єсть выразъ schoinon, котрый двѣ рѣчи означає, а то, або шнуръ, уживаный до ôтмѣряня дѣдицтва (Пс. 104, 11.), або рогожу, такожь постѣль зъ рогожи здѣлану. Пôсля першого значеня можемъ ту розумѣти лежанє або ôтпочиванє въ своимъ дѣдицтвѣ, пôсля другого значеня можемъ ту розумѣти лôжко, леговиско, якъ се находимъ

4. и҆ всѧ̑ пꙋти̑ моѧ̀ провидѣ́лъ є҆сѝ. Ꙗ҆́кѡ нѣ́сть
льстѝ въ ꙗ҆зы́цѣ моє́мъ: сѐ Г҃и ты̀ позна́лъ
5. є҆сѝ: Всѧ̀ послѣ̑днѧѧ и҆ дре́внѧѧ: ты̀ созда́лъ
є҆сѝ мѧ, и҆ положи́лъ є҆сѝ на мнѣ̀ рꙋ́кꙋ твою̀.
6. Оу҆диви́сѧ ра́зꙋмъ тво́й ѿ менѐ: оу҆тверди́сѧ, не
7. возмогꙋ̀ къ немꙋ̀. а) Ка́мѡ пойдꙋ̀ ѿ дх҃а твоегѡ̀:
8. и҆ ѿ лица̀ твоегѡ̀ ка́мѡ бѣжꙋ̀? б) А҆́ще взыдꙋ

а) Прем. Сол. 1, 7. б) Амосъ 9, 2.

въ євр. текстѣ. — **Всѧ̑ пꙋти̑ моѧ̀.** Всѣ мои дѣла, всѣ мои поступки.

4. **Ꙗ҆́кѡ нѣ́сть** и пр. Ты отже будучи Богомъ всевѣдучимъ, знаєшь, що нѣ въ моєй бесѣдѣ нѣ въ моимъ поступованю нема облуды, о яку мене мои вороги посуджуютъ.

5. **Всѧ̀ послѣ̑днѧѧ и҆ дре́внѧѧ.** Тî слова треба злучити съ словами попередного стиха: **сѐ Г҃и** и пр. С. є. ты, Господи, єсь всевѣдучій, ты знаєшь всё, що теперь дѣє ся и що стало ся въ минувшости. — **Ты̀ созда́лъ є҆сѝ мѧ.** Ты сотворивъ мене, тожь не дивно, що знаєшь все, що я дѣлаю и мышлю. — **Положи́лъ** и пр Ты приложивъ до мене руку, щобы создати мене. Образъ взятый зъ горнчарôвъ, улѣплюючихъ горнець зъ глины. Або: ты рукою твоєю с. є. силою твоєю удержуєшь, провадишь мене.

6. **Оу҆диви́сѧ** и пр. Твоя всевѣдучôсть єсть дивна для мене, она переходить моє понятіє. — **Ѿ менѐ.** Понадъ моє понятіє. Єсть се євраизмъ. — **Оу҆тверди́сѧ** и пр. Твоя всевѣдучôсть єсть такъ велика, безмѣрна, що не могу єи достигнути моимъ розумомъ.

7. **Ка́мѡ пойдꙋ̀** и пр. Пôдъ духомъ и лицемъ Божимъ розумѣємъ тутъ всевѣдучôсть и всюдаприсутнôсть Божу. Гдеякî розумѣютъ пôдъ духомъ Божимъ гнѣвъ Божій (Ис. 30, 28.), передъ котрымъ никто укрытися не може.

8. **Въ а҆́дъ.** До царства смерти, до свѣта пôдземного.

на нб҃о, ты̀ та́мѡ є҆сѝ: а҆́ще сни́дꙋ въ а҆́дъ, та́мѡ
9. є҆сѝ: [а] А҆́ще возмꙋ̀ крилѣ̀ мои̑ ра́нѡ, и҆ вселю́сѧ
10. въ послѣ́днихъ мо́рѧ: И҆ та́мѡ бо рꙋка̀ твоѧ̀
наста́витъ мѧ̀, и҆ оу҆держи́тъ мѧ̀ десни́ца твоѧ̀.
11. И҆ рѣ́хъ: [б] є҆да̀ тма̀ попере́тъ мѧ̀, и҆ но́щь, про-
12. свѣще́нїе въ сла́дости моей́. Ꙗ҆́кѡ тма̀ не
помрачи́тсѧ ѿ тебѐ, и҆ но́щь ꙗ҆́кѡ де́нь просвѣ-
13. ти́тсѧ: ꙗ҆́кѡ тма̀ є҆ѧ̀, та́кѡ и҆ свѣ́тъ є҆ѧ̀. [в] Ꙗ҆́кѡ

[а] Пс. 54, 7. [б] Іов. 34, 22.; Єрем. 23, 24.; Євр. 4, 13. [в] Іов. 10, 11.

---

9. **А҆́ще возмꙋ̀** и пр. Слово **ра́нѡ** означає ту вcхôдъ, а **мо́ре** захôдъ. (Пс. 88, 13.). Мысль есть: Єсли бы я на найдальшôмъ вcходѣ пôднявъ ся на крылахъ, щобы такъ скоро якъ птахъ полетѣти на найдальшій захôдъ и тамъ осѣсти, то и тамъ (на вcходѣ, на заходѣ и въ часѣ мого лету) не уйшовъ бы я твоимъ очамъ и твоєй силѣ. Пôсля євр. тексту: Хотяй бы я взявъ крила ôтъ раннои зорѣ с. є. хотяй бы я летячи такъ скоро, якъ скоро ранна зоря свѣтло своє кидає, залетѣвъ ажь на найдальшій захôдъ, то мимо сеи скорости мого лету и мимо мого найбôльшого ôтдаленя, бувъ бы Богъ всегда и всюда при мнѣ.

10. **Наста́витъ мѧ̀.** Допровадить мене; безъ Божои бо помочи мы и рушити ся не можемъ, якъ читаємъ Дѣян. Ап. 17, 28. — **Оу҆держи́тъ** и пр. Богъ мене тримати буде немовъ вязня, щобы я не мôгъ утечи. Або: буде мене держати, щобы мене тамъ занести.

11. **И҆ рѣ́хъ** и пр. Єсли бы я гадавъ, що хоть темнота ночи може мене закрыти передъ тобою, то и сего надармо бы я надѣявъ ся, бо и нôчь выявила бы тобѣ всѣ мои злî справы и грѣшнî роскоши, котрî бы я хотѣвъ закрыти въ еи темнотѣ, понеже (ст. 12.) темнота ночи не перешкаджає тобѣ видѣти, понеже нôчь есть для тебе такъ само ясна, якъ день.

13. **Ꙗ҆́кѡ ты̀** и пр. Ты сотворивъ цѣле моє внутро, знаєшь мои хотѣнія, бажяня и намѣры. О значеню слова

ты̀ созда́лъ є҆сѝ ѹ҆трѡ́бы моѧ̀: воспрїѧ́лъ мѧ̀
14. є҆сѝ и҆з̾ чре́ва ма́тере моеѧ̀. [а] И҆сповѣ́мсѧ те-
бѣ̀, ꙗ҆́кѡ стра́шнѡ ѹ҆диви́лсѧ є҆сѝ: [б] чꙋ̑дна
15. дѣла̀ твоѧ̀, и҆ дꙋша̀ моѧ̀ зна́етъ ѕѣлѡ̀. [в] Не
ѹ҆таи́сѧ ко́сть моѧ̀ ѿ тебѐ, ю҆̀же сотвори́лъ є҆сѝ
въ та́йнѣ, и҆ соста́въ мо́й въ преиспо́днихъ
16. земли̇̀. [г] Несодѣ́ланное моѐ ви́дѣстѣ ѻ҆́чи твоѝ,
и҆ въ кни́зѣ твое́й всѝ напи́шꙋтсѧ: въ дне́хъ

а) Пс 118, 71. б) Апок. 15, 3. в) Єккл. 11, 5. г) Сір. 23, 24. Іов. 19, 5; Мал 3, 16

ѹ҆трѡ́бы зри Пс. 7, 10. — **Воспрїѧ́лъ** и пр. Ты єсь моимъ сотворителемъ и опѣкуєшь ся мною ôтъ мого прихода на свѣтъ, тожь можешь знати, проникати мене цѣлого.

14. **И҆сповѣ́мсѧ** и пр. Я буду тебе хваливъ, понеже ты оказавъ ся великимъ и предивнымъ въ утвореню мене, понеже ты удержуючи мене ôтъ першихъ хвиль мого житя, оказуєшь ся менѣ такъ великимъ, що я учуваю святый страхъ передъ твоимъ величіємъ и могучостію. — **Чꙋ́дна** и пр. Чудеснû суть твои дѣла, я знаю се дуже добре, єсть бо се явнымъ для кождого.

15. **Не ѹ҆таи́сѧ** и пр. Богъ яко сотворитель чоловѣка знає о кождôй, навѣть найменьшôй частинѣ єго тѣла, тожь знає ôнъ докладно цѣлого чоловѣка и опѣкує ся нимъ черезъ цѣле єго житє, а навѣть тогды, заким ôнъ начне тоє житє земске. — **Въ та́йнѣ.** Въ утробѣ матерной. — **Соста́въ мо́й.** Складъ мого тѣла. — **Въ преиспо́днихъ земли̇̀.** Єсть се образове представленє утробы матерной, въ котрôй утворює ся составъ чоловѣка тайно подôбно рослинѣ, которой зерно крыє ся въ лонѣ земли.

16. **Несодѣ́ланное** и пр. Ты видѣвъ мене, коли я бувъ єще безъобразнымъ заплодкомъ. — **И҆ въ кни́зѣ** и пр. Ту подає ся причина, для чого Богъ видить чоловѣка уже яко заплодокъ; ото бо всѣ люди, котрû приходять на свѣтъ, суть записанû въ книзѣ Божого духа

17. **сози́ждꙋтсѧ, и҆ никто́же въ ни́хъ. Мнѣ́ же ѕѣлѡ̀**
че́стни вы́ша дрꙋ́зи твоѝ Бж҃е, ѕѣлѡ̀ ᲂу҆твер-
18. **ди́шасѧ влады́чествїѧ и҆̑хъ:** [а] **И҆зочтꙋ̀ и҆̑хъ, и҆**
па́че пескà ᲂу҆мно́жатсѧ: воста́хъ, и҆ є҆щѐ є҆́смь
19. **съ тобо́ю.** [б] **А҆́ще и҆зві́єши грѣ́шники Бж҃е: мꙋ-**

а) Быт. 22, 17. б) Пс. 5, 7.

(Исх. 32, 33.), а то, чимъ они колись будуть и що будуть дѣлати. – **Въ дне́хъ** и пр. Закимъ еще кто зъ нихъ живъ, постановивъ уже Богъ часъ єго житя.

17. **Мнѣ́ же ѕѣлѡ̀** и пр. Во виду того всевѣдучого, всюда присутного Бога, котрый знає чоловѣка точно и ôтъ давна запоручає псаломникъ, що высоко цѣнить побожныхъ Израильтянъ, пріятелей Божихъ, котри̂ въ своихъ дѣлахъ мають передъ очима всевѣдучого Бога, и що ненавидить ворогôвъ Божихъ. — **Че́стни.** Дороги̂. — **Ѕѣлѡ̀ ᲂу҆тверди́шасѧ** и пр. Ихъ сила и достоинство суть велики̂, понеже они суть предметомъ особлившои опѣки Божои.

18. **И҆зочтꙋ̀** и пр. Єсли бы я хотѣвъ числити твоихъ пріятелей, то дѣлавъ бы я такъ, якъ той, що хотѣвъ бы числити пѣсокъ; тожь видячи такъ велике множество твоихъ пріятелей, сподѣвавъ ся я, що и себе могу до нихъ зачислити; длятого я вставъ и постановивъ, що хочу вытревати при тобѣ, стараючи ся жити богоугодно. Або: коли встану рано по цѣлоночнôмъ розважаню множества твоихъ пріятелей и твоихъ добродѣйствъ имъ оказаныхъ, то єще не єсмь готовъ, но всегда єще єсмь занятый гадкою о твоєй добротѣ, яку ты имъ оказуєшь.

19. **А҆́ще и҆зкї́єши** и пр. Псаломникъ ненавидить безбожныхъ яко Божихъ ворогôвъ; для доказаня сего желає имъ, щобы ихъ Богъ погубивъ; зъ тыхъ же безбожныхъ суть для псаломника зненавиджени̂ особливо тіи убійничи̂ вороги, котри̂ настають на погибель Израильтянъ и тымъ способомъ яко особливши̂ Божи̂ вороги оказують ся. Христіянинъ має ту на мысли хитрыхъ и злобныхъ ворогôвъ Церкви.

20. жї́е крове́й оу҆клони́тесѧ ѿ менѐ. Ꙗ҆́кѡ ревни́ви
е҆стѐ въ помышле́нїихъ, прїи́мꙋтъ въ сꙋе́тꙋ гра́-
21. ды твоѧ̀.[а] Не ненави́дѧщыѧ ли тѧ̀ Гд҇и возне-
навидѣ́хъ? и҆ ѡ҆ вразѣ́хъ твои́хъ и҆ста́ѧхъ?[б]
22. Соверше́нною не́навистїю возненави́дѣхъ ѧ҆̀· во
23. враги̇̀ бы́ша мнѣ̀.[в] И҆скꙋси́ мѧ Бж҃е, и҆ оу҆вѣ́ждь
се́рдце моѐ: и҆стѧжи́ мѧ, и҆ разꙋмѣ́й стезѝ
24. моѧ̀:[г] И҆ ви́ждь, а҆́ще пꙋ́ть беззако́нїѧ во мнѣ̀,
и҆ наста́ви мѧ̀ на пꙋ́ть вѣ́ченъ.

а) Пс. 100, 3. б) Рим. 12, 9. в) Іов. 31, 6.; Пс. 25. 2. г) Пс. 26, 11.; Пс. 85, 11; Пс. 142, 8.

---

20. **Ꙗ҆́кѡ ревни́ви** и пр. Псаломникъ ненавидить безбожныхъ и желає ихъ погибели, понеже ихъ гадки и намѣры суть противнî Богу, они пôдносять противъ Богу ропотъ, бунтъ, говорячи злобно въ своей душѣ: хотяй Израильтяне здобуваютъ мѣста, то всё тоє не придасть ся имъ до ничого; они бо не будутъ довго въ посѣданю тыхъ мѣстъ, понеже мы здобудемъ ихъ мѣста а ихъ самыхъ выженемъ и погубимъ.

21. **Не ненави́дѧщыѧ** и пр. Псаломникъ освѣдчає, що ненавидить безбожникôвъ яко Божихъ ворогôвъ. Мовъ бы казавъ: Ты єсь свѣдкомъ, Боже, ты знаєшь о тôмъ добре, що я зненавидѣвъ тыхъ, котрî тобѣ спротивляють ся, и такъ велика єсть сила моєи ненависти взглядомъ тыхъ твоихъ ворогôвъ, що я ажь усыхаю ôтъ неи.

22. **Соверше́нною** и пр. Я ихъ зненавидѣвъ безвзглядно, цѣлковито, зъ всеи моєи душѣ, а понеже они суть твоими ворогами, то суть такожь моими ворогами.

23. **И҆скꙋси́** и пр. Досвѣдчай, выбадай, Боже, моє серце, чи не єсмь я зовсѣмъ противный безбожнымъ яко твоимъ ворогамъ, и ихъ дѣламъ. — **Стезѝ моѧ̀.** Мои мысли, чувства и поступки.

24. **А҆́ще пꙋ́ть** и пр. Чи я иду дорогою неправды; чи я лжу, чи рѣчь має ся иначе, нѣжь я говорю. —

Псало́мъ 139.

(Євр. 140.) — Молитва о помôчь.

Въ коне́цъ, Ѱало́мъ Дв҃дꙋ.

1. **Ѝзми́ мѧ̀ Гдⷭ҇и ѿ человѣ́ка лꙋка́ва, ѿ мꙋ́жа не-**
2. **пра́ведна ѝзба́ви мѧ̀: Ѝже помы́слиша непра́вдꙋ**
3. **въ се́рдцѣ, ве́сь де́нь ѡ҆полча́хꙋ бра̑ни: [a] Ѝзъ-**
ѡстри́ша ѧ҆зы́къ сво́й ѩ҆́кѡ ѕмі́инъ, ꙗ҆́дъ а҆́спі-

---

a) Пс. 5, 10.; Пс. 57, 5.; Рим. 3, 13.

Наста́ви и пр. Дай менѣ благодать, щобы я всегда ишовъ тою дорогою правды и праведности и щобы я по тôй дорозѣ дôйшовъ до житя вѣчного.

Въ коне́цъ. Зри Пс. 4, 1. — **Ѱало́мъ Двдꙋ.** Сей псаломъ уложивъ Давидъ въ часѣ переслѣдованя Саулового. Въ тôмъ псалмѣ ожаляє ся Давидъ передъ Богомъ на безбожнôсть, клеветы и пôдступы своихъ ворогôвъ, оживляє ся надѣєю на Божу помôчь и просить о туюже. Св. Отцѣ, якъ Іоанъ Зол., Єронимъ, Иляріонъ, Августинъ и др, выясняють сей псаломъ въ высшôмъ значеню яко молитву самого І. Христа въ чоловѣчôй єго природѣ, и яко молитву єго вѣрныхъ о оборону противъ лютыхъ ворогôвъ — злого духа и злыхъ людей.

1. **Ѝзми́ мѧ̀.** Спаси мене, выбави мене.

2. **Иже помы́слиша** и пр. Котрî злобно постановили мене погубити и роздумують надъ способами, якъ бы могли се своє постановленє выконати. — **Ве́сь де́нь** и пр Они щоденно съ новыми клеветами выступають противъ мене немовъ до борбы, и вымыслюють щоразъ новî, злобнî способы, щобы мене погубити.

3. **Ѝзъѡстри́ша** и пр. Клеветы и злобнî бесѣды ворогôвъ Давида порôвнують ся тутъ съ острымъ и ѣдовитымъ языкомъ гадины. Въ старинности гадали люди, що гадины кусають языкомъ. — **А҆спі́дѡвъ.** Рôдъ дуже ѣдовитыхъ гадинъ. Зри Пс. 57, 5.

4. дѡвъ подъ ᲂу҆стна́ми и҆́хъ. [а] Сохрани́ мѧ Г҃ди
и҆зъ рꙋкѝ грѣ́шничи, ѿ человѣ́къ непра́ведныхъ
и҆зми́ мѧ: и҆̀же помы́слиша запѧ́ти стѡпы̀ моѧ̀.
5. [б] Скры́ша го́рдїи сѣ́ть мнѣ̀, и҆ ᲂу҆́жы препѧ́ша
6. сѣ́ть нога́ма мои́ма: При стезѝ собла́зны по-
7. ложи́ша мнѣ̀. Рѣ́хъ Гд҃еви: Бг҃ъ мо́й є҆сѝ ты̀:
8. внꙋшѝ Г҃ди гла́съ моле́нїѧ моегѡ̀. Г҃ди Г҃ди си́ло
спасе́нїѧ моегѡ̀, ѡ҆сѣни́лъ є҆сѝ надъ главо́ю моє́ю
9. въ де́нь бра́ни: Не преда́ждь менѐ Г҃ди ѿ же-

а) 2 Цар. 22, 3. б) Пс. 63, 6; Цс. 141, 4.; Єрем. 18, 22.

---

4. **Запѧ́ти стѡпы̀ моѧ̀.** Привести мене до упадку, погубити мене. Зри о значеню сего способу выраженя Пс. 36, 31.

5. **Скры́ша** и пр. Маютъ ту розумѣти ся рôжнородні̂ скрыті̂ засѣдки гордыхъ с. є. въ своей гордости и безбожности заслѣпленыхъ ворогôвъ на житє Давида. Образъ взятый зъ способа ловленя птахôвъ Зри Пс. 63, 6. — **Ꙋ҆́жи** и пр. Розтягнули сѣти зъ шнурôвъ, щобы ноги мои въ нихъ запутали ся и щобы я упавъ и погибъ. Образъ взятый зъ способа ловленя дикихъ звѣрятъ.

6. **Собла́зны.** Заваду, щобы я о ню пôткнувъ ся и упавъ. Образъ взятый зъ ловленя дикихъ звѣрятъ заставками, ставлеными при дорогахъ, куда они ходять.

7. **Рѣ́хъ Гд҃еви** и пр. Въ тôмъ прикрôмъ положеню звертає ся псаломникъ до Господа, свого оборонителя, просячи єго о помôчь. — **Внꙋшѝ.** Выслухай.

8. **Си́ло спасе́нїѧ моегѡ̀.** На котрôмъ опираю крѣпку надѣю мого спасенія. — **Ѡ҆сѣни́лъ** и пр. Ты уже неразъ оборонивъ мене передъ моими ворогами. Положенє Давида порôвнує ся ту съ горячою борбою, а Божа оборона съ холодячою тѣнею. Зр. Пс. 90, 4.

9. **Не преда́ждь** и пр. Не допусти, Боже, щобы я дôставъ ся въ руки грѣшныхъ, злобныхъ ворогôвъ мимо мого желаня, прошеня, або мимо того, що я тебе ба-

ла́нїѧ моегѡ̀ грѣ́шникꙋ: помы́слиша на мѧ̀, не
10. ѡ҆ста́ви менѐ, да не когда̀ вознесꙋ́тсѧ. [а] Глава̀
ѡ҆крꙋже́нїѧ и҆̃хъ: трꙋ́дъ ᲂу҆сте́нъ и҆̃хъ покры́етъ ѧ҆̀.
11. [б] Падꙋ́тъ на ни́хъ ᲂу҆̃глїѧ ѻ҆́гненнаѧ, низложи́ши
12. ѧ҆̀ въ страсте́хъ, и҆ не постоѧ́тъ. [в] Мꙋ́жъ ѧ҆зы-
че́нъ не и҆спра́витсѧ на земли̇̀: мꙋ́жа непра́ведна
13. ѕла̑ѧ ᲂу҆ловѧ́тъ въ и҆стлѣ́нїе. [г] Позна́хъ, ꙗ҆́кѡ
сотвори́тъ Г҃дь сꙋ́дъ ни̑щымъ, и҆ ме́сть ᲂу҆бѡ́-

а) Пс. 7, 15. б) Пс. 10, 6. в) Сір. 28, 15. г) Пс. 9, 19.

жавъ, любивъ. — **Помы́слиша на мѧ̀.** Они укладали и укладають злй намѣры противъ мене. — **Да не когда̀ вознесꙋ́тсѧ.** Щобы они, побѣдивши мене, не взбили ся въ гордôсть и сею побѣдою не чванили ся.

10. **Глава̀** и пр. Особлившій и незвычайный трудъ ворогôвъ окружаючихъ мене, нападаючихъ на мене лихими словами, клеветами и ложами, на нихъ самыхъ спаде и покрые ихъ.

11. **Оу҆̃глїѧ ѻ҆́гненнаѧ.** Мають ту розумѣти ся строгй Божй кары, якй Богъ зôшле на беззаконныхъ ворогôвъ Давида. Зр. Пс. 17, 13. 14. — **Низложи́ши** и пр. Богъ дôткне ихъ найтяжшою нуждою, болѣзнями, якихъ не будуть въ станѣ выдержати.

12. **Мꙋ́жъ ѧ҆зы́ченъ** и пр. Чоловѣкъ, котрого языкъ скорый до ложи, клеветы и обмана, не може николи жити щасливо на земли. — **Въ и҆стлѣ́нїе.** Въ погибель; ту розумѣемъ погибель яко сѣть, въ котру вороги зôстануть зловленй.

13. **Позна́хъ** и пр. Мовъ бы казавъ: Я есмь пересвѣдченый о тôмъ, що Богъ, котрый всегда опѣкуе ся убогими, опущеными, переслѣдоваными праведниками, не опустить и мене, но поможе менѣ до побѣды надъ моими ворогами, и пôмстить ся на нихъ за здѣланй менѣ кривды и пакости.

14. **гимъ. Ѻ҆ба́че пра́веднїи и҆сповѣ́дѧтсѧ и҆́мени твоему̀,**
и҆ вселѧ́тсѧ пра́вїи съ лице́мъ твои́мъ.

П с а л о́ м ъ 140.

(Євр. 141.) — Молитва о помôчь.

Ѱало́мъ Дв҃дꙋ.

1. **Гд҇и воззва́хъ къ тебѣ̀, ᲂу҆слы́шы мѧ̀: вонмѝ**
гла́сꙋ моле́нїѧ моегѡ̀, внегда̀ воззва́ти мнѣ̀ къ
2. **тебѣ̀.** [a] **Да и҆спра́витсѧ мл҇тва моѧ̀ ѩ҆́кѡ кади́ло**

---

a) Исх. 30, 7. 8.

---

14. **Ѻ҆ба́че.** Однако; єсть противоставленє, безбожни̂ згинуть, противно же праведни̂ будуть славили твоє имя є. є. тебе. — **Вселѧ́тсѧ** и пр. Будуть житя на тôмъ свѣтѣ щасливо пôдъ твоимъ на нихъ милостиво зверненымъ окомъ, пôдъ твоимъ милостивымъ и могучимъ покровомъ, а въ небѣ зôстануть ущасливлени̂ огляданємъ твого найсвятѣйшого лиця.

Ѱало́мъ Дв҃дꙋ. Сей псаломъ уложивъ Давидъ въ часѣ пѣреслѣдованя Саулового, просячи Бога, щобы єго хоронивъ ôтъ ворогôвъ и ôтъ грѣхôвъ, котри̂ бы були перешкодою въ выслуханю єго молитвы. Сей псаломъ єсть пѣснею вечѣрною (ст. 2.); для того въ восточнôй Церквѣ єсть сей псаломъ ôтъ давна уживаный пôдчасъ вечѣрного богослуженя. Христїянинъ ôтмавляє сей псаломъ для упрошеня у Бога помочи противъ ворогамъ душевнымъ.

2. **Да и҆спра́витсѧ** и пр. Нехай вознесе ся просто, нехай явить ся прїятною передъ тобою (Пс. 118, 5.) — **Ѩ҆́кѡ кади́ло.** О тôй жертвѣ кадильнôй зри Исх. 30, 7. 8. — **Воздѣѧ́нїе рꙋ́кꙋ моє́ю.** Зъ того видимъ, що уже тогда молено ся съ пôднесеными до горы руками. Зри

предъ тобо́ю, воздѣѧ́нїе рꙋкꙋ̀ моє́ю, же́ртва
3. вече́рнѧѧ. а) Положѝ Гд҃и храненїе ѹ҆стѡ́мъ мо-
и́мъ, и҆ две́рь ѡ҆гражде́нїѧ ѡ҆ ѹ҆стна́хъ мои́хъ.
4. б) Не ѹ҆клонѝ се́рдце моѐ въ словеса̀ лꙋка́вствїѧ,
непщева́ти вины̀ ѡ҆ грѣсѣ́хъ съ человѣ́ки дѣла-

а) Сір. 22, 31. б) 3. Цар. 8, 58.; Притч. 1, 10. 15.

Пс. 133, 2. — **Же́ртва вече́рнѧѧ.** Моя молитва нехай буде тобѣ, Боже, мила якъ жертва вечѣрна. Єсть ту бесѣда о жертвѣ званôй mincha, котра була приношена рано и въ вечеръ, а складала ся зъ муки и вина (Исх. 29, 38—42.; Числ. 28, 3—8.). Сгадує же Давидъ ту про вечѣрну а не про утренну жертву, понеже моливъ ся въ вечеръ; а що Давидъ не сгадує ту про вечѣрну жертву всесожженія, а тôлько про жертву кадильну и про высше речену жертву архієрейску, то причина сего єсть имовѣрно тая, що обѣ тіи жертвы були уважани̂ яко дужо пріятни̂ передъ Богомъ.

3. **Положѝ** и пр. Давидъ въ своихъ терпѣняхъ и переслѣдованяхъ môгъ бувъ легко стати ся нетерпеливымъ а навѣть нарѣкати на Божу справедливôсть, що дає єму такъ гôрку судьбу, пôдчасъ коли ворогамъ добре веде ся. Се було бы грѣхомъ; для того просить Давидъ Бога о благодать терпеливости, котра бы єго охоронила ôтъ такихъ грѣшныхъ гадокъ и нарѣкань. — **Хране́нїе.** Стражь.— **Две́рь ѡ҆гражде́нїѧ.** Єсть се образъ взятый зъ воротъ муру окружаючого мѣсто; таки̂ ворота суть сильни̂, добре замкнени̂.

4. **Не ѹ҆клонѝ** и пр. Не допусти до мого серця склонности до оправданя моихъ дѣйстныхъ грѣхôвъ лукавыми бесѣдами, якъ се дѣлають люди беззаконни̂. Слово **непщева́ти** значить: гадати, судити; ту значить оно: выдумовати, наводити позорни̂ доказы для прикрашованя, прикрываня грѣхôвъ. — **И҆ не сочтꙋ́сѧ** и пр. Я не хочу мати ніяку участь въ тôмъ, що они уважають яко щось выбраного, незвыкло пріятного для себе, а то, въ ихъ грѣшныхъ розкошахъ, выгодахъ, въ ихъ позорнôмъ щастю.

ю҆щими беззако́нїє: и҆ не сочтꙋ́сѧ съ и҆збра́нными
5. и҆́хъ. [a] **Нака́жетъ** мѧ̀ пра́ведникъ ми́лостїю и҆
ѡ҆бличи́тъ мѧ̀, є҆ле́й же грѣ́шнагѡ да не нама́-
ститъ главы̀ моеѧ̀: ꙗ҆́кѡ є҆щѐ и҆ моли́тва моѧ̀
6. въ благоволе́нїихъ и҆́хъ. **Поже́рты** бы́ша при ка́-
мени сꙋді́й и҆́хъ: ᲂу҆слы́шатсѧ глагѡ́ли моѝ, ꙗ҆́кѡ
7. возмого́ша. **Ꙗ҆́кѡ** то́лща землѝ просѣ́десѧ на

а) Притч. 12, 1.; 15, 12.; 25, 12.

---

5. **Нака́жетъ** и пр. Менѣ есть милѣйше розумне скартане зъ стороны праведника, чи оно есть лагôдне чи строге, нѣжь найбôльшй утѣхи, якй бы менѣ грѣшникъ хотѣвъ подати, або нѣжь всякй его похвалы и пôдхлѣбства. Въ першôмъ значеню есть елей символомъ радости, щастя, — въ другôмъ значеню ôтносить ся елей до старинного звычаю, пôсля котрого пріятелей въ часѣ гостинъ помазовано благовонными елеями. (Лук. 7, 46.) — **Ꙗ҆́кѡ є҆щѐ и҆ моли́тва** и пр. Я не лишь не хочу мати ничого спôльного съ безбожными, но и молитва моя есть въ ихъ уподобаняхъ, с. е. противъ ихъ порокамъ и проступкамъ, въ якихъ они любують ся, щобы не була для мене соблазнею.

6. **Поже́рты** и пр. Псаломникъ предсказуе марный конецъ своихъ и Божихъ ворогôвъ. Ото ихъ **сꙋді́й** с. е. ихъ начальники, якими були Саулъ, Доикъ и др., спадуть и розôбють ся о скалы и зôстануть поглоченй пропастями. Суть то образы насильнои смерти яко Божои кары. О часѣ минувшôмъ замѣсть будучого зри поясненє Пс. 59, 10. — **Оу҆слы́шатсѧ** и пр. Ихъ приверженцѣ пôзнають тогда, що мои слова змогли упросити у Бога для себе спасенія а для нихъ кары и пôмсты. Въ гдеякихъ переводахъ замѣсть **возмого́ша** читаемъ **ᲂу҆сладѝшасѧ**; мысль же того есть: нагла погибель головныхъ моихъ ворогôвъ, котра слѣдовала на мою молитву, покаже ихъ приверженцямъ (а також всѣмъ праведнымъ), що моя молитва подобала ся Богу.

7. **Ꙗ҆́кѡ то́лща** и пр. Якъ земля, хотяй товста,

8. землѝ, расточи́шасѧ кѡ́сти и҆́хъ при а҆́дѣ. Ꙗ҆́кѡ
къ тебѣ̀ Гдⷭ҇и Гдⷭ҇и ѻ҆́чи мої̀: на тѧ̀ ѹ҆пова́хъ,
9. не ѿимѝ дꙋ́шꙋ мою̀. [а)] Сохрани́ мѧ ѿ сѣ́ти,
ю҆̀же соста́виша мнѣ̀, и҆ ѿ собла̑знъ дѣ́лающихъ
10. беззако́нїе. [б)] Падꙋ́тъ въ мре́жꙋ свою̀ грѣ́шницы:
є҆ди́нъ є҆́смь а҆́зъ, до́ндеже прейдꙋ̀.

Псало́мъ 141.

(Євр. 142.) — Молитва о помôчь.

1. Ра́зꙋма Дв҃дꙋ, внегда̀ бы́ти є҆мꙋ̀ въ верте́пѣ
моля́щемꙋсѧ.

а) Пс. 139, 6. б) Пс. 7, 16.; Пс. 9, 16.

збита, тверда, коли зôстане роздерта плугомъ, мусить розсыпати ся, такъ розсыпляють ся кости тыхъ крѣпкихъ, жестокосердныхъ моихъ гонителей надъ гробомъ, с. є. ихъ не мине дочасна и вѣчна погибель.

8. **Ꙗ҆́кѡ къ тебѣ̀** и пр. Мои очи до тебе, Боже, суть звернені̂, ôтъ тебе выжидаю я помочи, на тебе одного я уповаю, не допусти, щобы вороги позбавили мене житя.

9. **Сохрани́** и пр. Зри поясненє Пс. 139, 5. 6.

10. **Падꙋ́тъ** и пр. Мои грѣшні̂ вороги впадуть въ ті̂ самі̂ сѣти, котрі̂ на мене заставили, я же лишу ся самъ, свобôдный ôтъ моихъ гонителей и ôтъ всякихъ небезпеченьствъ. Въ высшôмъ значеню: я буду самотный и ôтлученый ôтъ грѣшникôвъ и всякихъ зносинъ съ ними, доки не перейду до лучшого житя.

1. **Ра́зꙋма.** Зри поясненє надписи Пс. 31. — **Дв҃дꙋ, внегда̀** и пр. Сей псаломъ уложивъ Давидъ въ часѣ, коли укрывавъ ся въ печерѣ Одолламскôй и коли на-

2. Гла́сомъ мои́мъ ко Гд҃ꙋ воззва́хъ, гла́сомъ мои́мъ
3. ко Гд҃ꙋ помоли́хсѧ. [а] Пролїю̀ предъ ни́мъ
моле́нїе моѐ: печа́ль мою̀ предъ ни́мъ возвѣщꙋ̀.
4. [б] Внегда̀ и҆счеза́ти ѿ менѐ дꙋ́хꙋ моемꙋ̀, и҆
ты̀ позна́лъ є҆сѝ стезѝ моѧ̀: на пꙋтѝ се́мъ, по
5. немꙋ́же хожда́хъ, скры́ша сѣ́ть мнѣ̀. [в] Смотрѧ́хъ
ѡ҆деснꙋ́ю и҆ возглѧ́дахъ, и҆ не бѣ̀ зна́ѧй
менѐ: поги́бе бѣ́гство ѿ менѐ, и҆ нѣ́сть взыска́ѧй
6. дꙋшꙋ̀ мою̀. [г] Воззва́хъ къ тебѣ̀ Гд҃и, рѣ́хъ:
ты̀ є҆сѝ ᲂу҆пова́нїе моѐ, [д] ча́сть моѧ̀ є҆сѝ на землѝ

а) Пс. 101, 1. б) Пс. 139, 6.; Єрем. 18, 22. в) Притч. 29, 10. г) Пс. 90, 2. д) Пс. 15, 5.; Пс. 26, 13.

ходивъ ся въ великôмъ небезпеченьствѣ смерти. Сей псаломъ може ôтмавляти христіянинъ, находячій ся такъ въ душевнôй якъ и въ тѣлеснôй потребѣ.

2. **Гла́сомъ** и пр. Зри Пс. 76, 2.

3. **Пролїю̀** и пр. Выскажу Богу все, що менѣ долягає, не затаючи ничого.

4. **Внегда̀ и҆счеза́ти** и пр. Коли въ наслѣдокъ небезпеченствъ, въ якихъ я находивъ ся, духъ мôй бувъ такъ утомленый, що мало не выйшовъ зъ мого тѣла, тогда находивъ я потѣху и ободрене въ тôй гадцѣ, що ты, Господи, знаєшь о моимъ прикрôмъ положеню; се моє положене було дуже прикре, — зъ всѣхъ сторôнъ грозили менѣ небезпеченьства. — **Скры́ша сѣ́ть мнѣ̀.** Зри пояснене Пс. 63, 6; Пс. 139, 5.

5. **Смотрѧ́хъ** и пр. Я оглядавъ ся за помочію и видѣвъ, що нема никого, ктобы менѣ помôгъ, ктобы мене знати хотѣвъ; всѣ усували ся ôтъ мене, щобы не наразити ся на гнѣвъ Саула и не попасти въ небезпеченьство. — **Ѡ҆деснꙋ́ю.** Оборонця, помôчникъ стававъ по правôй сторонѣ свого кліента. Зри Пс. 108, 31. — **Поги́бе** и пр. Ôттято менѣ дорогу до утечи, не маю ніякого выхода. — **Нѣ́сть взыска́ѧй** и пр. Нема никого, ктобы старавъ ся о захованє мого житя.

6 **Ча́сть моѧ̀** и пр. Ты оденъ, Боже, єсь цѣлымъ

7. живы́хъ. Вонмѝ моле́нїю моемꙋ̀, ꙗ҆́кѡ смири́хсѧ
ѕѣлѡ̀: и҆зба́ви мѧ̀ ѿ гонѧ́щихъ мѧ̀, ꙗ҆́кѡ ᲂу҆-
8. крѣпи́шасѧ па́че менѐ. [а] И҆зведѝ и҆зъ темни́цы
дꙋ́шꙋ мою̀, и҆сповѣ́датисѧ и҆́мени твоемꙋ̀: менѐ
ждꙋ́тъ пра́ведницы, до́ндеже возда́си мнѣ̀.

Псало́мъ 142.

(Євр. 143.) — Молитва о помôчь въ небезпеченьствахъ смерти.

Ѱало́мъ Дв҃дꙋ, є҆гда̀ гонѧ́ше є҆го̀ А҆вессалѡ́мъ сы́нъ є҆гѡ̀.

[а] Пс. 142, 11.

моимъ щастемъ, цѣлымъ моимъ дѣдицтвомъ, моимъ всемъ на тôмъ свѣтѣ. Зри Пс. 15, 6.; Пс. 26, 13.

7. **Ꙗ҆́ко смири́хсѧ ѕѣлѡ̀.** Я бо есмь дуже засмученый и зобдженый. — **Ꙗ҆́ко ᲂу҆крѣпи́шасѧ** и пр. Понеже суть сильнѣйшими ôтъ мене.

8. **И҆зъ темни́цы.** Выведи мене зъ нужды и утисненя, въ якôмъ находжу ся, або выведи мене зъ темнои печеры, въ котрôй скрываю ся. — **Дꙋ́шꙋ мою̀.** Мене живого. — **И҆сповѣ́датисѧ** и пр. Щобы я мôгъ славити имя твое. — **Менѐ ждꙋ́тъ** и пр. Праведнû очѣкуютъ хвили, коли ты окажешь менѣ свое добродѣйство, спасаючи мене ôтъ смерти, щобы могли вразъ съ мною тебе славити.

Ѱало́мъ и пр. Сей псаломъ, якъ видимъ зъ надписи, уложивъ Давидъ въ часѣ переслѣдованя Авессаломового. Псаломникъ узнаючи се переслѣдоване черезъ свого власного сына за справедливу кару Божу за свои грѣхи, просить Бога въ тôмъ псалмѣ, щобы простивъ ему его грѣхи и выбавивъ его ôтъ переслѣдованя. Св. Отцѣ выясняють сей псаломъ о І. Христѣ, жидами

1. **Гд҃и а) ѹ҆слы́ши моли́твꙋ мою̀, внꙋшѝ моле́нїе**
моѐ во и҆́стинѣ твое́й, ѹ҆слы́ши мѧ̀ въ пра́вдѣ
2. **твое́й. б) И҆ не вни́ди въ сꙋ́дъ съ рабо́мъ тво-**
и́мъ. ꙗ҆́кѡ не ѡ҆правди́тсѧ предъ тобо́ю всѧ́къ
3. **живы́й. Ꙗ҆́кѡ погна̀ вра́гъ дꙋ́шꙋ мою̀: смири́лъ**
є҆́сть въ зе́млю живо́тъ мо́й: посади́лъ мѧ̀

а) Пс. 5, 2; Пс. 16, 1. б) Іов. 9, 2. 3.; 15, 14.; 25, 4.

переслѣдованôмъ а черезъ свого ученика Юду зрадженôмъ; а понеже въ тôмъ псалмѣ походять ся краснû чувства каючои ся души, тожь Церковъ уважаючи сей псаломъ яко образець молитвы для каючихъ ся, зачислила его до псалмôвъ покаянныхъ.

1. **Во и҆́стинѣ твое́й.** Выслухай мене, понеже ты єсь вѣрный въ твоихъ обѣтницяхъ. — **Въ пра́вдѣ твое́й.** Правда або справедливôсть означає въ св. Письмѣ часто милôсть, милосердіє. Зр. Пс. 21, 32.; Пс. 39, 10.; Суд. 5, 11.

2. **И҆ не вни́ди** и пр. Єсли бы Богъ хотѣвъ поступати съ Давидомъ пôсля найстрогшого суду, то не мôгъ бы єму подати помôчь въ теперѣшнôй єго потребѣ, понеже кождый чоловѣкъ єсть меньше або бôльше грѣшнымъ и заслугує передъ Богомъ на кару; для того просить Давидъ Бога, щобы поступавъ съ нимъ не пôсля справедливости але пôсля милосердія.

3. **Ꙗ҆́кѡ погна̀** и пр. Въ тôмъ и слѣдуючôмъ стиху описує Давидъ своє велике небезпеченьство и тревогу, задля чого потребує ôтъ Бога прощеня грѣхôвъ и помочи; иначе бо мусѣвъ бы згинути.— **Вра́гъ.** Авессаломъ и єго приверженцѣ. Христіянинъ має ту на мысли ворогôвъ спасенія. — **Смири́лъ** и пр. Спровадивъ мене надъ берегъ гроба. Зри Пс. 7, 16. — **Въ те́мныхъ.** Єсть се образове представленє великого небезпеченьства смерти, въ котрôмъ Давидъ мало що не погибъ и не зôйшовъ до гробу, щобы подѣлити судьбу тыхъ, що

4. є҆́сть [а] въ тє́мныхъ, ꙗ҆́кѡ ме́ртвыѧ вѣ́ка. И҆
ѹ҆ны̀ во мнѣ̀ дꙋ́хъ мо́й, во мнѣ̀ смѧте́сѧ се́рд-
5. це моѐ. [б] Помѧнꙋ́хъ дні̀ дре́внїѧ, поꙋчи́хсѧ во
всѣ́хъ дѣ́лѣхъ твои́хъ, въ творе́нїихъ рꙋкꙋ̀ тво-
6. е́ю поꙋча́хсѧ. [в] Воздѣ́хъ къ тебѣ̀ рꙋ́цѣ мои̑:
7. дꙋша̀ моѧ̀ ꙗ҆́кѡ землѧ̀ безво́днаѧ тебѣ̀. [г] Скѡ́рѡ

уже ôть давныхъ часôвъ померли и о котрыхъ уже никто не мыслить. Христїянинъ має ту на мысли нужденный станъ своєи души, до якого єго привели грѣхи, ставляючи єго надъ берегомъ вѣчнои погибели.

4. **И҆ ѹ҆ны̀** и пр. Я находжу ся въ такъ тяжкихъ обставинахъ, що упадаю на дусѣ, чую въ душѣ велику тревогу и не умѣю собѣ порадити нѣ помочи. Зри Пс. 60, 3.

5. **Помѧнꙋ́хъ** и пр. Однако въ той моєй найбôльшôй нуждѣ не трачу я надѣи на твою помôчь; я згадуючи на минувшӣ часы, на всѣ тӣ добродѣйства, якӣ ты оказавъ нашимъ предкамъ, щобы ихъ выбавити зъ рôжныхъ небезпеченьствъ, потѣшаю ся примѣрами предкôвъ, котрӣ въ тобѣ не надармо покладали свою надѣю. Гдеякӣ мають ту на радцѣ добродѣйства, якӣ Богъ оказовавъ Давиду въ давнѣйшихъ переслѣдованяхъ а такожь въ великихъ небезпеченьствахъ въ часѣ єго молодости. — **Поꙋча́хсѧ**. Зри Пс. 34, 28.

6. **Воздѣ́хъ**. Ободреный дѣлами твого милосердія вознѣсъ я мои руки до тебе, горячо молячи тебе о помôчь. Зри Пс. 140, 2. — **Дꙋша̀ моѧ̀** и пр. Якъ суха земля бажає дощу, такъ душа моя, томлена нещастями, бажає твои помочи.

7. **Скѡ́рѡ** и пр. Кобы лишь тая твоя помôчь прійшла чимъ скорше, бо велика моя нужда, крайне моє небезпеченьство смерти. — **И҆счезѐ дꙋ́хъ мо́й**. Устає уже мôй духъ, томленый неспокоємъ, боязнею и тугою за

а) 1. Цар. 23, 14. б) Пс. 76, 6. в) Пс. 27, 2. г) Пс. 27, 1.

ѹ҆слы́ши мѧ̀ Гд҃и, и҆счезѐ дꙋ́хъ мо́й: не ѿвратѝ
лица̀ твоегѡ̀ ѿ менѐ, и҆ ѹ҆подо́блюсѧ низходѧ́-
8. щымъ въ ро́въ. Слы́шанꙋ сотворѝ мнѣ̀ заꙋ́тра
ми́лть твою̀, ꙗ҆́кѡ на тѧ̀ ѹ҆пова́хъ: [а] скажѝ мнѣ̀
Гд҃и пꙋ́ть, въ ѻ҆́ньже пойдꙋ̀, ꙗ҆́кѡ къ тебѣ̀ взѧ́хъ
9. дꙋ́шꙋ мою̀. И҆зми́ мѧ ѿ вра҃гъ мои́хъ Гд҃и, къ
10. тебѣ̀ прибѣго́хъ. Наꙋчи́ мѧ твори́ти во́лю твою̀,
ꙗ҆́кѡ ты̀ є҆сѝ Бг҃ъ мо́й. [б] Дх҃ъ тво́й бл҃гі́й на-
11. ста́витъ мѧ̀ на зе́млю пра́вꙋ. [в] И҆́мене твоегѡ̀

[а] Пс. 85, 11. [б] Неем. 9, 20. [в] Пс. 26, 11.

твоєю помочею. — **Лица̀ твоегѡ̀.** Твоєи ласки и помочи. — **И҆ ѹ҆подо́блюсѧ** и пр. Єсли бо ôткажешь менѣ своєи помочи, очѣкує мене нехибна погибель. Зри пояснєнє Пс. 27, 1.

8. **Слы́шанꙋ** и пр. Дай, Господи, щобы я скоро (**заꙋ́тра**) учувъ, дôзнавъ твоєи милостивои помочи, а то для того, що я лишь на тебе одного уповаю. — **Скажѝ мнѣ̀** и пр. А щобы я ставъ ся достойнымъ сеи твоєи помочи (въ высшôмъ значеню: щобы я уникнувъ всѣхъ небезпеченьствъ моєго спасенія), поучи и скрѣпи мене твоєю благодатію, щобы я ходивъ постоянно дорогою твоихъ заповѣдей. — **Ꙗ҆́кѡ къ тебѣ̀** и пр. Тебе бо одного я бажаю, за тобою однымъ я тужу, въ тобѣ однôмъ покладаю я мою надѣю.

9. **И҆зми́ мѧ.** Выбави мене.

10. **Наꙋчи́** и пр. Щобы же ты, Господи, мôгъ менѣ оказати свою помôчь, то научи мене, якъ я маю стати ся єи достойнымъ, сповняючи точно твою волю. — **Дꙋ́хъ тво́й** и пр. Твôй святый духъ, твоя благодать (Пс. 50, 13.) здѣлає се, спровадить мене на дорогу честноты и праведности.

11. **И҆́мене твоегѡ̀ ра́ди.** Не задля моихъ заслугъ, але задля твоєи хвалы. — **Живи́ши мѧ̀.** Выбавишь мене зъ небезпеченьства смерти (вѣчнои погибели). — **Пра́вдою твоє́ю.** Зри выс. ст. 1.

12. ра́ди Гд҇и живи́ши мѧ̀ пра́вдою твое́ю: [а] и҆зведе́ши ѿ печа́ли дꙋ́шꙋ мою̀: И҆ ми́лостїю твое́ю потреби́ши врагѝ моѧ̀, и҆ погꙋби́ши всѧ҇ стꙋжа́ющыѧ дꙋшѝ мое́й: ꙗ҆́кѡ а҆́зъ ра́бъ тво́й є҆́смь.

Псало́мъ 143.

(Євр. 144.) — Подяка Богу за ôтнесену побѣду и просьба о дальшу его опѣку.

Ѱало́мъ Дв҃дꙋ, къ Голїа́дꙋ.

1. Благослове́нъ [б] Гдⷭ҇ь Бг҃ъ мо́й, наꙋча́ѧй рꙋ́цѣ

а) Пс. 141, 8. б) 2. Цар. 22, 35.

---

12. **Стꙋжа́ющыѧ дꙋшѝ мое́й.** Тыхъ, котрî переслѣдуючи мене, наповняють мою душу боязнею и неспокоемъ.

Ѱало́мъ и пр. Слова **къ Голїа́дꙋ** не находять ся въ евр. текстѣ. Якъ многî толкователѣ утверджають, уложивъ Давидъ сей псаломъ по своей побѣдѣ надъ Авессаломомъ, коли то весь нарôдъ израильскій знову узнавъ Давида своимъ царемъ и покоривъ ся ему (ст. 2.). Иншî гадають, що Давидъ уложивъ сей псаломъ по своей побѣдѣ надъ Голíятомъ, однако сему мнѣнію противить ся въ ст. 2. наведене пôдчинене ся Израильтянъ пôдъ власть Давида. Христіянинъ дякує въ тôмъ псалмѣ Богу за одержанî ласки и просить Бога о дальшу помôчь.

1. **Благослове́нъ** и пр. Псаломникъ дякуе Богу въ двохъ першихъ стихахъ за отриманî побѣды, за тое, що Богъ помагавъ ему доси въ всѣхъ небезпеченьствахъ и що пôдчинивъ ему его нарôдъ (2. Цар. 5, 1 и сл.). — **Наꙋча́ѧй** и пр. Котрый научивъ его штуки военнои для побѣдженя своихъ ворогôвъ; тои бо военнои штуки не

мои̑ на ѡ҆полче́нїе, пе́рсты моѧ̀ на бра́нь: [а]
2. **Млⷭ҇ть моѧ̀ и҆ прибѣ́жище моѐ, засту́пникъ мо́й**
и҆ и҆зба́витель мо́й, защи́титель мо́й, и҆ на негѡ̀
3. **ᲂу҆пова́хъ: повинꙋ́ѧй лю́ди моѧ̀ подъ мѧ̀.** [б] **Гдⷭ҇и**
что̀ є҆́сть человѣ́къ, ꙗ҆́кѡ позна́лсѧ є҆сѝ є҆мꙋ̀, и҆лѝ
4. **сы́нъ человѣ́чь, ꙗ҆́кѡ вмѣнѧ́еши є҆го̀?** [в] **Чело-**
вѣ́къ сꙋетѣ̀ ᲂу҆подо́бисѧ: днїе є҆гѡ̀ ꙗ҆́кѡ сѣ́нь
5. **прехо́дѧтъ.** [г] **Гдⷭ҇и преклонѝ нбⷭ҇а̀, и҆ сни́ди:**

а) 2. Цар. 22. 47. б) Іов. 7, 17.; Пс. 8, 5.; Євр. 2. 6. в) Іов. 8, 9.; 14, 2. г) 2. Цар. 22, 10.

знавъ Давидъ передъ тымъ, будучи пастухомъ и не вправляючи ся въ уживаню оружія. — **Ѡполче́нїе.** Лат. proelium, битва. — **Пе́рсты моѧ̀.** Пальцѣ мають ту значене цѣлои руки.

2. **Повинꙋ́ѧй** и пр. Котрый пôддае мôй народъ пôдъ мою власть. Такъ мôгъ Давидъ сказати по своей побѣдѣ надъ Авессаломомъ.

3. **Гдⷭ҇и что̀ є҆́сть** и пр. Давидъ выражае свое удивлене, що Богъ оказуе такому нужденному чоловѣкови, якимъ есть Давидъ и всѣ другѝ люди, свою милôсть, що въ загалѣ зважае на него, мае взглядъ на его потребы. Въ высшôмъ значеню давъ Богъ людямъ пôзнати себе черезъ ангелôвъ, черезъ пророкôвъ, черезъ своего Сына, черезъ апостолôвъ, черезъ видѣня и вдхновеня. Зри Євр. 1, 1. 2. — **Вмѣнѧ́еши є҆го̀.** Се слово значить: мати когось въ поважаню, уважати его за щось, цѣнити его. Зри подôбнѝ слова Пс. 8, 5.

4. **Сꙋетѣ̀.** Пустымъ, марнымъ, переминаючимъ рѣчамъ. — **Ꙗ҆́кѡ сѣ́нь.** Якъ тѣнь, котра найлегше змѣнюе ся, переходить, не лишаючи ніякого слѣду по собѣ. Зри Пс. 38, 7.

5. **Гдⷭ҇и преклонѝ** и пр. По выраженю подяки предкладае Давидъ Богу нове прошене о увôльнене ôтъ прочихъ угнѣтаючихъ его ворогôвъ (ст. 5—11.). Ст. 5 и 6 выражають образово тую гадку: Боже, окажи ся въ

6. косни́сѧ гора́мъ, и҆ воздымѧ́тсѧ: Блеснѝ мо́лнїю,
и҆ разжене́ши ѧ҆̀: послѝ стрѣ́лы твоѧ̀, и҆ смѧте́-
7. ши ѧ҆̀. Послѝ рꙋ́кꙋ твою̀ съ высоты̀: и҆зми́ мѧ
и҆ и҆зба́ви мѧ̀ [а] ѿ во́дъ мно́гихъ, и҆з̾ рꙋкѝ
8. сынѡ́въ чꙋжди́хъ: И҆̂хже ᲂу҆ста̀ глаго́лаша сꙋетꙋ̀,
9. и҆ десни́ца и҆́хъ десни́ца непра́вды: [б] Бж҃е пѣ́снь
но́вꙋ воспою̀ тебѣ̀, во ѱалти́ри десѧтострꙋ́ннѣмъ
10. пою̀ тебѣ̀: [в] Дающемꙋ спасе́нїе царе́мъ, и҆зба-

твоєй страшнôй могучости и поможи менѣ противъ моимъ ворогамъ. Поясненє тыхъ образôвъ зри Пс. 17, 10.; Пс. 76, 8.; Пс. 103, 32. — **Гора́мъ.** Єсть се образъ поганьскихъ царствъ.

6. **Разжене́ши ѧ҆̀.** С. є. моихъ ворогôвъ. — **Смѧте́ши ѧ҆̀.** Затревожишь ихъ.

7. **Послѝ** и пр. Подай менѣ свою помôчь зъ неба. — **Ѿ во́дъ мно́гихъ.** Єсть се образъ тяжкихъ переслѣдовань и журбъ. — **Сынѡ́въ чꙋжди́хъ.** Поганъ, ненавидячихъ Давида и выступаючихъ ворожо противъ него и єго царства. Въ высшôмъ значеню маютъ тутъ розумѣти ся вороги, шкодячû намъ на тѣлѣ и душѣ.

8. **И҆̂хже ᲂу҆ста̀** и пр. Можна ту розумѣти поганьскû народы, котрû були пôддаными Давиду, котрû однако зломили свою присягу вѣрности. — **Десни́ца непра́кды.** Котра пôдносить ся до ложнои присяги; єсть се образове выраженє невѣрности. Въ высшôмъ значеню розумѣємъ тутъ людей, котрыхъ бесѣды суть злû, лживû и шкôдливû, а дѣла найгôршû и нечестивû.

9. **Бж҃е** и пр. Давидъ обѣцює Богу, що отримавши ôтъ него помôчь противъ ворогôвъ, буде єго въ пѣсняхъ славити яко спасителя царей, яко свого оборонцю. — **Пѣ́снь но́вꙋ.** Зри Пс. 32, 3. — **Во ѱалти́рѣ** и пр. Зри Пс. 32, 2.

10. **Спасе́нїе.** Побѣду. — **Ѿ меча̀ лю́та.** Ôтъ смерти зъ руки ворогôвъ.

[а] Пс. 123. 4. [б] Пс. 32, 2; Ис. 5, 1.; Апок. 5, 9. [в] Притч. Сол. 21, 31.; 1. Макк. 3, 19.

11. влѧ́ющемꙋ Дв҃да раба̀ своегѡ̀ ѿ меча̀ люта. И҆зба́ви мѧ̀ и҆ и҆зми́ мѧ и҆з̾ рꙋкѝ сынѡ́въ чꙋжди́хъ, и҆̃хже ꙋ҆ста̀ глаго́лаша сꙋєтꙋ, и҆ десни́ца
12. и҆̃хъ десни́ца непра́вды: [а)] И҆̃хже сн҃ве и҆̃хъ ꙗ҆кѡ новосажде́нїѧ водрꙋ̂же́наѧ въ ю҆̃ности свое́й, дще́ри и҆̃хъ ꙋ҆̑дѡ́брены, преꙋкра́шены ꙗ҆кѡ подо́бїе
13. хра́ма: [б)] Храни̑лища и҆̃хъ и҆сп҄ѡ́лнена, ѿрыга́ющаѧ ѿ сегѡ̀ въ сїѐ: ѻ҆̃вцы и҆̃хъ многоплѡ́дны,

---

а) Єзек. 21, 25. б) Лук. 12, 16.

---

11. **Сынѡ́въ** и пр. Зри поясненє выс. ст. 7. и 8.

12. **И҆̃хже сн҃ве** и пр. Божа помôчь и єго выступленє противъ поганъ, ворогôвъ Давида и єго царства, суть тымъ бôльше потрѣбни̂, що тіи ворогы (ст. 12—14) оплываютъ въ великôмъ добробытѣ, а уважаючи добра земски̂ за цѣль свого житя и найбôльше щастє чоловѣка, всѣми способами о нихъ старают ся; въ наслѣдокъ того могли бы и Израильтянє прійти до ложного заключеня, що правдиве и єдине щастє почиває въ добрахъ земскихъ, а цѣль житя въ стараню ся о тіиже, пôдчасъ коли въ дѣйстности правдиво щасливымъ єсть тôлько той, кто Бога любить и почитає и кто зарôвно ôтъ Бога єсть любленымъ (ст. 15.). — **Ꙗ҆кѡ новосажде́нїѧ** и пр. Сыны суть силою, безпечностію и надѣєю свого народа, и тому дуже добре порôвнують ся съ молодыми щепами, котрî ростуть, цвитуть и обыльни̂ плоды въ будучности обѣцюють. — **Ꙋ҆дѡ́брены.** Пристроєни̂. — **Ꙗ҆кѡ подо́бїе хра́ма.** Подôбно якъ бувають храмы, палаты, прикрашени̂ золотомъ и иншими дорогоцѣнностями.

13. **Храни̑лища** и пр. Ихъ шпихлѣрѣ суть повни̂ збôжа. — **Ѿрыга́ющаѧ** и пр. Нове збôже мусить задля недостатку мѣстця бути досыпуване до старого збôжа. Або, коли оденъ шпихлѣръ не може помѣстити всего збôжа, то проче збôже переносить ся до другого. — **Въ и҆сходи́щахъ свои́хъ.** На своихъ пасовискахъ; коли тамъ

мно́жащыѧсѧ въ и҆схо́дищахъ свои́хъ, а) воло́ве
14. и҆́хъ толсти: Нѣ́сть паде́нїѧ ѡ҆плотꙋ, нижѐ про-
15. хо́да, нижѐ во́плѧ въ сто́гнахъ и҆́хъ. б) Оу҆бла-
жи́ша лю́ди, и҆̀мже сї́ѧ сꙋ́ть: блаже́ни лю́дїе,
и҆̀мже Гдⷭ҇ь Бг҃ъ и҆́хъ.

Псало́мъ 144.

(Євр. 145.) — Хвала Божа.

Хвала̀ Дв҃дꙋ.

а) Лук. 14, 19. б) Пс. 32, 12.

всѣ разомъ выйдуть. можна бачити, якъ дуже они множать ся, якъ велике есть ихъ число.

14. **Нѣ́сть паде́нїѧ ѡ҆пло́тꙋ.** Огородженя ихъ посѣлостей суть цѣли̂ и тревали̂, а также нема переходôвъ черезъ ихъ винограды и поля; тожь нѣкто не дѣлае имъ ніякои шкоды. Гдеяки̂ поясняють: Муры ихъ мѣстъ суть сильни̂ и не мають выломôвъ, отворôвъ, куда бы вороги могли вдерти ся. — **Нижѐ во́плѧ** и пр. На ихъ улицяхъ не чути нарѣкань на бѣду або яке нещасте.

15. **Оу҆блажи́ша** и пр. Безбожни̂ люди называють щасливымъ нарôдъ, котрый тѣшить ся такимъ добробытомъ; они оцѣнюють щасте пôсля богацтва тыхъ зникомыхъ дôбръ; однако они ошибають ся; правдиво бо щасливымъ есть тôлько нарôдъ побожный, до Бога привязаный. Зри выс. ст. 12.

Хвала̀ Дв҃дꙋ. Давидъ уложивъ сей псаломъ имовѣрно въ пôзнѣйшôмъ часѣ свого житя. Сей псаломъ есть однымъ зъ т. зв. акростихôвъ. Зри о тôмъ Пс 24. Въ тôмъ псалмѣ славить псаломникъ могучôсть, справедливôсть и доброту Бога. Находимъ ту якъ найточнѣйши̂

1. **Вознесꙋ́ [а] тѧ Бж҃е царю̀ мо́й, и҆ благословлю̀**
2. **и҆́мѧ твоѐ въ вѣ́къ и҆ въ вѣ́къ вѣ́ка: На всѧ́къ**
де́нь благословлю̀ тѧ, и҆ восхвалю̀ и҆́мѧ твоѐ въ
3. **вѣ́къ и҆ въ вѣ́къ вѣ́ка. [б] Ве́лїй Гдⷭ҇ь и҆ хва́ленъ**
4. **ѕѣлѡ̀, и҆ вели́чїю є҆гѡ̀ нѣ́сть конца̀. Ро́дъ и҆ ро́дъ**
восхва́лѧтъ дѣла̀ твоѧ̀, и҆ си́лꙋ твою̀ возвѣстѧ́тъ:
5. **Великолѣ́пїе сла́вы ст҃ы́ни твоеѧ̀ возглаго́лютъ,**
6. **и҆ чꙋдеса̀ твоѧ̀ повѣ́дѧтъ: И҆ си́лꙋ стра́шныхъ**
7. **твои́хъ рекꙋ́тъ, и҆ вели́чїе твоѐ повѣ́дѧтъ: Па́-**
мѧть мно́жества бла́гости твоеѧ̀ ѿрыгнꙋ́тъ, и҆

[а] Пс. 46, 3. [б] Іов. 5, 9.; 9, 10.

предсказаня о покликаню народôвъ до царства Христового и о основаню св. Церкви Христовои.

1. **Вознесꙋ́ тѧ.** Буду тебе превозносити, выхваляти, вывысшати. — **И҆́мѧ твоѐ.** Тебе, котрый ставъ-есь ся славнымъ дѣлами своими. (Зри Пс. 9, 11.; Пс. 112, 1.) — **Въ вѣ́къ** и пр. Всегда, безнастанно. Або: тебе, Господи, будуть прославляли будучи̂, найдальши̂ поколѣня, повторяючи̂ ти̂ мои похвальни̂ пѣсни.

3. **Хва́ленъ ѕѣлѡ̀.** Достойный всякои хвалы.

4. **Ро́дъ и҆ ро́дъ.** Всѣ поколѣня людски̂, одно по другôмъ. — **Дѣла̀ твоѧ̀.** Велики̂ и чудесни̂ добродѣйства оказани̂ народови израильскому (роду чоловѣчому).

5. **Великолѣ́пїе** и пр. Они не перестануть говорити о превеликôй чести, яка тобѣ належить ся задля твоеи святости, и задля твоихъ чудесныхъ добродѣйствъ, здѣланыхъ твому народови (роду чоловѣчому), въ котрыхъ оказуе ся твоя святôсть, милосердіе и справедливôсть.

6. **И҆ си́лꙋ стра́шныхъ** и пр. Се ôтносять ся до страшныхъ каръ, яки̂ зôславъ Богъ на поганъ въ оборонѣ народа израильского, и яки̂ Богъ зсылае въ запалѣ на ворогôвъ свого царства.

7. **Па́мѧть** и пр. Будуть память твоихъ премногихъ добродѣйствъ одни̂ другимъ передавати и тѣшити

8. **пра́вдою твое́ю возра́дꙋютсѧ. [а] Ще́дръ и҆ ми́ло-**
стивъ Гдⷭ҇ь, долготерпѣли́въ и҆ многоми́лостивъ:
9. **[б] Бла́гъ Гдⷭ҇ь всѧ́ческимъ, и҆ щедрѡ́ты є҆гѡ̀ на**
10. **всѣ́хъ дѣ́лѣхъ є҆гѡ̀. Да и҆сповѣ́дѧтсѧ тебѣ̀**
Гдⷭ҇и всѧ̑ дѣла̀ твоѧ̀, и҆ преподо́бніи твоѝ да
11. **благословѧ́тъ тѧ̀. Сла́вꙋ црⷭ҇твїѧ твоегѡ̀ ре-**
12. **кꙋ́тъ, и҆ си́лꙋ твою̀ возглаго́лютъ: Сказа́ти сы-**
новѡ́мъ человѣ́ческимъ си́лꙋ твою̀, и҆ сла́вꙋ ве-
13. **великолѣ́пїѧ црⷭ҇твїѧ твоегѡ̀. [в] Ца́рство твоѐ црⷭ҇тво**

а) Исх. 34, 6; Пс. 85, 15. б) Сір. 18, 12.; 2. Петр. 3, 9. в) Пс. 145, 10.; Дан. 4, 32.; 6, 26.

ся, що мають такъ великого, могучого и справедливого Бога. О значеню слова **ѿрыгнꙋ́ти** зри поясненє Пс. 18, 3.

9. **Бла́гъ.** Добрый, добротливый. — **Всѧ́ческимъ.** Не лишь для народа израильского, но и для всѣхъ людей (Дѣя. Ап. 14, 17.), а навѣть нерозумнû звѣрята дознають єго ôтцѣвскои опѣки. — **На всѣ́хъ дѣ́лѣхъ є҆гѡ̀.** Боже милосердіє видимъ на всѣхъ єго сотворѣняхъ; або: Боже милосердіє оказує ся въ всѣхъ єго дѣлахъ; навѣть коли насъ Богъ карає, карає насъ легше, нѣжь мы заслужили.

10. **Да и҆сповѣ́дѧтсѧ тебѣ̀.** Нехай хвалять, славлять тебе. — **Всѧ̑ дѣла̀ твоѧ̀.** Всѣ твои сотворѣня, або всѣ дѣла твого милосердія. — **Преподо́бніи твоѝ.** Твôй святый, выбраный нарôдъ израильскій. Въ высшôмъ значеню: члены твоєи св. Церкви. Зри Пс. 49, 5.; Пс. 78, 2.

11. **Сла́вꙋ** и пр. Будуть оповѣдати славу твою яко могучого царя народа израильского и цѣлого свѣта.

12. **Сказа́ти** и пр. Щобы всѣ люди, всѣ поганьскû народы довѣдали ся о твоєй силѣ, о красотѣ и величію твого царства.

13. **Ца́рство** и пр. Твоє царство єсть вѣчне, власть твоя розтягає ся на всѣ народы свѣта. — **Вѣ́ренъ** и пр. Богъ нашъ єсть вѣрный въ выповненю всѣхъ своихъ обѣтниць и святый въ всѣхъ своихъ дѣлахъ.

всѣ́хъ вѣкѡ́въ, и҆ влады́чество твоѐ во всѧ́комъ
ро́дѣ и҆ ро́дѣ: вѣ́ренъ Гдⷭ҇ь во всѣ́хъ словесѣ́хъ
свои́хъ, и҆ преподо́бенъ во всѣ́хъ дѣлѣ́хъ сво-
14. и́хъ. [а] Оу҆тверждѧ́етъ Гдⷭ҇ь всѧ̑ низпадѧ́ющыѧ,
15. и҆ возставлѧ́етъ всѧ̑ низве́рженныѧ. [б] Ѻ҆́чи всѣ́хъ
на тѧ̀ оу҆пова́ютъ, и҆ ты̀ дае́ши и҆̀мъ пи́щꙋ въ
16. благовре́менїи: Ѿверза́еши ты̀ рꙋ́кꙋ твою̀, и҆
17. и҆сполнѧ́еши всѧ́кое живо́тно благоволе́нїѧ. Прв҃нъ
Гдⷭ҇ь во всѣ́хъ пꙋте́хъ свои́хъ, и҆ прпⷣбенъ во
18. всѣ́хъ дѣ́лѣхъ свои́хъ. [в] Бли́зъ Гдⷭ҇ь всѣ̑мъ
призыва́ющымъ є҆го̀, всѣ̑мъ призыва́ющымъ є҆го̀
19. въ и҆́стинѣ: [г] Во́лю боѧ́щихсѧ є҆гѡ̀ сотвори́тъ,

а) Пс. 36, 24. б) Пс. 103, 27. в) Второз. 4, 7. г) Пс. 146, 11.

14. **Оу҆тверждѧ́етъ** и пр. Богъ опѣкує ся всѣми нещасливыми, сумуючими, привалеными тягаромъ нещасть и терпѣній; тымъ ôнъ помагає пôднести ся зъ упадку, зъ нещасть, потѣшає ихъ и крѣпить ихъ духа. Можна се ôтнести такожь до духовныхъ упадкôвъ, зъ которыхъ пôдносить Богъ кождого, кто лишь желає собѣ зъ нихъ повстати и Бога о помôчь просить.

15. **Ѻ҆́чи** и пр. Всѣ сотворѣня мають свои очи зверненî до тебе, ôтъ котрого выглядають поживленя. Зри поясненє Пс. 103, 27.

16. **Ѿверза́еши** и пр. Зри поясненє Пс. 103, 28.

17. **Прв҃нъ** и пр. Богъ пôсля своеи справедливости и святости управляє свѣтомъ; навѣть найстрогшимъ єго карамъ товаришить єго доброта. Судъ безъ милосердія буде доперва въ житю будучôмъ. (Як. 2, 13.).

18. **Бли́зъ** и пр. Богъ єсть всегда готовъ помочи тымъ, котрî єго помочи щиро взывають. (Іоа. 4, 23.)

19. **Во́лю.** Се, о що єго просять, чого ôтъ него бажають. — **Спасе́тъ ѧ҆.** Выбавить ихъ ôтъ злого, охоронить ихъ ôтъ нещасть, а особливо ôтъ вѣчнои погибели.

20. и҆ моли́твꙋ и҆́хъ ᲂу҆слы́шитъ и҆ спасе́тъ ѧ҆̀. [а] Хра-
ни́тъ Гд҇ь всѧ҄ лю́бѧщыѧ є҆го̀, и҆ всѧ҄ грѣ́шники
21. потреби́тъ. Хвалꙋ̀ Гд҇ню возглаго́лютъ ᲂу҆ста̀
моѧ̀: и҆ да благослови́тъ всѧ́ка пло́ть и҆́мѧ ст҃ое
є҆гѡ̀ въ вѣ́къ и҆ въ вѣ́къ вѣ́ка.

Пса́ломъ 145.

(Єр. 146.) — Уповай на Бога.

А҆ллилꙋ́їа, А҆гге́а и҆ Заха́рїи.

1. 2. Хвалѝ [б] дꙋшѐ моѧ̀ Гд҇а: Восхвалю̀ Гд҇а въ жи-
вотѣ̀ моє́мъ, пою̀ Бг҃ꙋ моемꙋ̀ до́ндеже є҆́смь. [в]
3. Не надѣ́йтесѧ на кнѧ́зи, на сн҃ы человѣ́ческїѧ,

а) 1. Цар. 2, 9, б) Пс. 102, 1. в) Пс. 117, 9.

---

20. **Всѧ҄ грѣ́шники потреби́тъ.** Богъ погубитъ всѣхъ непоправныхъ грѣшникôвъ, всѣхъ, що злобно праведныхъ перес ѣдують; тыхъ Богъ погубить.

21. **Всѧ́ка пло́ть.** Всѣ люди.

А҆ллилꙋ̈ї́а и пр. Зри Пс. 104. — Пôсля переданя пророки Агей и Захарія спѣвали сей псаломъ при поворотѣ зъ неволи вавилоньскои. Иншû утверджають, що тû пророки предсказовали ôтбудоване Єрусалима, до котораго гдеякû слова того псалма могуть бути ôтнесенû. О значеню сего псалма въ ôтношеню до христіянъ зри пояснене надписи Пс. 77.

2. **До́ндеже є҆́смь.** Якъ довго жити буду.

3. **Въ ни́хже нѣ́сть спасе́нїѧ.** Навѣть князѣ, царѣ, суть людьми, а яко такû суть слабосильнû. зводничû и змѣннû; на нихъ отже не можна безъусловно уповати,

4. въ ни́хже нѣ́сть спасе́нїѧ: И҆зы́детъ дꙋ́хъ є҆гѡ̀,
и҆ а) возврати́тсѧ въ зе́млю свою̀: въ то́й де́нь
5. поги́бнꙋтъ всѧ̑ помышле́нїѧ є҆гѡ̀. б) Бла́женъ, є҆-
мꙋ́же Бг҃ъ І҆а́кѡвль помо́щникъ є҆гѡ̀, ᲂу҆пова́нїе
6. є҆гѡ̀ на Гд҇а Бг҃а своего̀: в) Сотво́ршаго нб҃о и҆
зе́млю, мо́ре, и҆ всѧ̑, ꙗ҆̀же въ ни́хъ: хранѧ́щаго
7. и҆́стинꙋ въ вѣ́къ: г) Творѧ́щаго сꙋ́дъ ѡ҆би̑дими-
мымъ: даю́щаго пи́щꙋ а҆̑лчꙋщымъ: Гдⷭ҇ь рѣ-

а только на Бога, котрый єсть всемогучій и вѣрный въ своихъ обѣтницяхъ; лишь Богъ одинъ може насъ выбавити ôтъ всего злого и ôтъ вѣчнои погибели.

4. **И҆зы́детъ** и пр. Означує ся слабосильнôсть и переминаємôсть всѣхъ людей, а навѣть царей, князѣвъ сего свѣта; и они подôбно якъ всѣ люди умираютъ, а ихъ тѣло обертає ся по смерти въ землю. Зр. Пс. 103, 29. — **Въ то́й де́нь.** Въ часѣ смерти. — **Помышле́нїѧ.** Намѣры, пôдпринятія, забѣги, стараня.

5. **Бг҃ъ І҆а́кѡвль.** Зри Пс. 45, 8.

6. **Хранѧ́щагѡ и҆́стинꙋ въ вѣ́къ.** Который заховує незмѣнно и по всѣ часы вѣрнôсть въ своихъ обѣтницяхъ, и тому вѣрно сповняє свои обѣтницѣ взглядомъ тыхъ, котрî на него уповаютъ.

7. **Творѧ́щаго** и пр. Зри Пс. 102, 6. — **Даю́щаго** и пр. Се, що въ тôмъ и въ слѣдуючôмъ стиху єсть сказано, можна розумѣти въ дословнôмъ и перенесенôмъ значеню. Ôтъ Бога походятъ всѣ духовнî и тѣлеснî добродѣйства. Богъ живить насъ хлѣбомъ и своимъ словомъ (Мат. 4, 4.); Богъ крушить оковы увязненыхъ (Пс. 67, 7), якъ се оказавъ на Израильтянахъ, а также звôльняє зъ узôвъ грѣховныхъ; Богъ освѣчує очи розуму (ст. 8.), а также вертає зôръ слѣпымъ (Іоа. 9, 7.); Богъ поучає чоловѣка, що тôйже выходить щасливо зъ найбôльшихъ клопотôвъ дочасныхъ, особливо же зъ борбы съ своими душевными ворогами.

а) Быт. 3, 19.; Єккл. 12, 7. б) Пс. 33, 9. в) Пс. 135, 5.; Дѣян. Ап. 14, 15.; Апок. 14, 7. г) Пс. 11, 6.; Пс, 103, 27.

8. ши́тъ ѡ҆кова̑нныѧ: [а)] Гд҇ь ѹ҆мꙋдрѧ́етъ слѣпцы̀:
Гд҇ь возво́дитъ низве́рженныѧ: Гд҇ь лю́битъ
9. пра́ведники: Гд҇ь хранитъ прише́лцы, си́ра и҆
вдовꙋ̀ прїи́метъ: и҆ пꙋ́ть грѣ́шныхъ погꙋби́тъ.
10. Воцари́тсѧ Гд҇ь во вѣ́къ, Бг҇ъ твой Сїѡ́не въ
ро́дъ и҆ ро́дъ.

Псало́мъ 146.

(Євр. 147.) — Хвалѣть Бога задля его добродѣйствъ.

Аллилꙋ́їа.

а) Лук. 18, 35.

---

8. **Гд҇ь возво́дитъ низве́рженныѧ.** Зри Пс 141, 14.

9. **Прише́лцы.** Зри поясненє Исх. 22, 21.; Лев. 19, 33. — **Прїи́метъ.** Спомагає, опѣкуе ся ними. — **Пꙋть.** Намѣры, пôдприняттія, забѣги.

10. **Воцари́тсѧ** и пр. Богъ, опѣкуючи ся всѣми єго помочи потребуючими, буде отже цѣлкомъ певно опѣковати ся также своимъ утисненымъ народомъ, (всѣми своими вѣрными слугами); ôнъ бо єсть во вѣки царемъ свого народа, царемъ надъ Сіономъ, ôнъ дастъ отже Израильтянамъ (всѣмъ своимъ вѣрнымъ) побѣду надъ ихъ ворогами. — **Въ ро́дъ и҆ ро́дъ.** Черезъ всѣ поколѣня.

Аллилꙋ́їа. Зри Пс. 104. — Сей псаломъ походить зъ часôвъ по неволѣ вавилоньскôй, може зъ пôзнѣйшихъ часôвъ Нееміи, котрый дуже заходивъ ся около ôтбудованя и укрѣпленя Єрусалима. Въ часѣ, коли сей псаломъ зôставъ уложеный, бувъ Єрусалимъ уже ôтбудованый а народъ израильскій находивъ ся уже въ своей святôй землѣ. За тû добродѣйства дякує народъ израильскій Богу, славлячи єго всемогучôсть и доброту. О значеню сего псалма въ ôтношеню до христіянъ зри поясненє надписи Пс. 77.

1. **Хвали́те а) Гд҃а, ꙗ҆́кѡ бла́гъ ѱало́мъ: Бг҃ови на́-**
2. **шемꙋ да ᲂу҆сла́дитсѧ хвале́нїе: б) Зи́ждай Їерꙋса-**
3. **ли́ма Гд҃ь: разсѣ̑ѧнїѧ Ї҆и҃лєва соберетъ. в) И҆сцѣ-**
лѧ́ѧй сокрꙋше́нныѧ се́рдцемъ, и҆ ѡ҆бѧзꙋ́ѧй со-
4. **крꙋше́нїѧ и҆́хъ. г) И҆счита́ѧй мно́жество ѕвѣ́здъ,**
5. **и҆ всѣ̑мъ и҆̃мъ и҆мена̀ нарица́ѧй. Ве́лїй Гд҃ь**
на́шъ, и҆ ве́лїѧ крѣ́пость є҆гѡ̀: д) и҆ ра́зꙋма є҆гѡ̀
6. **нѣ́сть числа̀. е) Прїе́млѧй кро́ткїѧ Гд҃ь: сми-**

а) Пс. 91, 2. б) Пс. 50, 20.; Ис. 60, 10. в) Ис. 61, 1. г) Ис. 40, 26. д) Пс. 144, 3; Ис. 40, 28. е) Пс. 145, 8.

---

1. **Ꙗ҆́кѡ бла́гъ ѱало́мъ.** Добре есть спѣвати въ честь Господа; ему належать ся отъ насъ пѣсни хвалы и подяки. — **Бг҃оки на́шемꙋ** и пр. Спѣваючи въ честь Божу пѣсни, старайте ся, щобы сей спѣвъ вашь бувъ Богу прiятный, отповѣдаючій его величію, красный, гармонійный, плывучій зъ чистого, чеснотами украшеного серця.

2. **Зи́ждай.** Будуючій. — **Разсѣ̑ѧнїѧ Ї҆и҃лєва.** Розсіяныхъ, розкиненыхъ по чужихъ краяхъ Израильтянъ. — Христіянинъ мае ту на мысли высшій Ерусалимъ, Церковь соединяючу въ своимъ внутрѣ поганъ и жидовъ. (Іоан. 11, 52.).

3. **И҆сцѣлѧ́ѧй** и пр. Котрый покрѣпляе засмученыхъ; въ высшомъ же значеню: котрый отпущае грѣхи тымъ, що зъ серця за нихъ жалують. — **Ѡ҆бѧзꙋ́ѧй** и пр. Образъ взятый зъ печаливого лѣкаря, завязуючого и исцѣляючого раны хорыхъ.

4. **И҆счита́ѧй** и пр. Котрый числить звѣзды с. е. котрый сотворивъ звѣзды въ певномъ, ему извѣстномъ числѣ, и котрый задля того може кожду звѣзду назвати по имени. Тыми словами есть ту выражена всевѣдучость Божа.

5. **Числа̀.** Мѣры.

6. **Прїе́млѧй** и пр. Богъ опѣкуе ся покорными, лагодными и подносить ихъ, але гордыхъ, безбожныхъ

7. рѧ́ѧй же грѣ́шники до землѝ. Начни́те Гд҇еви въ
ѝсповѣ́данїи, по́йте Бг҃ови на́шемѹ въ гѹ́слехъ:
8. [а] Ѡдѣва́ющемѹ нб҃о ѻ҆́блаки, ѹ҆готовлѧ́ющемѹ зе-
млѝ до́ждь: прозѧба́ющемѹ на гора́хъ тра́вѹ, ѝ
9. ѕла́къ на слѹ́жбѹ человѣ́кѡмъ: [б] Даю́щемѹ ско-
тѡ́мъ пи́щѹ и҆́хъ, ѝ птенце́мъ вра́новымъ при-
10. зыва́ющымъ є҆го̀. Не въ си́лѣ ко́нстѣй восхо́-
щетъ, нижѐ въ лы́стѣхъ мѹ́жескихъ благово-
11. ли́тъ: [в] Благоволи́тъ Гд҇ь въ боѧ́щихсѧ є҆гѡ̀,
ѝ въ ѹ҆пова́ющихъ на ми́лость є҆гѡ̀.

а) Дѣян. Ап. 14, 17. б) Іов. 38, 41.; Пс. 103, 14; Мат. 6, 26.
в) Дѣян. Ап. 10, 35.

Богъ понижае; чимъ высше они вознесуть ся, тымъ нисше падають. (Зри Пс. 72, 18).

7. **Начни́те** и пр. Ту начинае ся друга строфа сего псалма. Гдеякû гадають, що сей псаломъ бувъ спѣваный на перемѣну двома хорами. — **Въ ѝсповѣданїи.** Въ славленю Бога. — **Въ гѹ́слехъ.** Зри Пс. 32, 2.

8. **Прозѧба́ющемѹ** и пр. Зри Пс. 103, 14.

9. **Птенце́мъ** и пр. Божа опѣка розтягае ся навѣть на найменьшû звѣрята. Говорять, що круки опускають свои молодû; тіи зъ голоду кричать, немовъ взывають Божои помочи, а Богъ не дае имъ згинути, подаючи имъ живнôсть. Зр. Іов. 38, 41.; Пс. 103, 21.

10. **Не въ си́лѣ** и пр. Пôдъ силою коней и голенями (**лы́стами**) мужей мають розумѣти ся сильнû вôйска — такъ кôннота якъ пѣхота. Мысль есть: Богъ взявши въ оборону бѣдный нарôдъ израильскій, показавъ, въ чôмъ мае свое уподобане, — ото не въ поганахъ, чванячихъ ся своею силою, але въ Израильтянахъ, держачихъ ся его закона (ст. 11.); або: хотяй наша сила военна не есть такъ велика, якъ нашихъ ворогôвъ, однако не потребуемъ ихъ бояти ся; Богъ не потребуе такои силы, щобы насъ оборонити. (Зр. Неем. 4, 20.) Въ моральнôмъ значеню скажемо: чимъ побожнѣйшимъ

Псало́мъ 147.

(Євр. 148.) — Хвалѣть Бога за его добродѣйства.

А҆ллилꙋ́їа, А҆гге́а и҆ Заха́рїи.

1. **Похвалѝ Іерꙋсали́ме Гд҃а, хвалѝ Бг҃а твоего̀ Сі-**
2. **ѡ́не: Ꙗ҆́кѡ ᲂу҆крѣпѝ верей вра́тъ твои́хъ, благо-**
3. **словѝ сы́ны твоѧ̀ въ тебѣ̀. Полага́ѧй предѣ́лы**

есть кто, тымъ милѣйшимъ есть ôнъ Богу, тымъ бôльшу отримує ôтъ Бога помôчь, хотяй бы бувъ при тôмъ найнизшимъ чоловѣкомъ.

А҆ллилꙋ́їа. Зри Пс. 104. Въ евр. текстѣ есть сей псаломъ злученый съ попереднымъ псалмомъ въ одну цѣлость, такъ що ôтъ слѣдуючого псалма численє псалмôвъ въ текстѣ еврейскôмъ и нашôмъ есть уже однакове. (Зри переднє слово до сеи книги псалмôвъ). Додатокъ: **А҆гге́а и Заха́рїи** здає ся указовати на се, що сей псаломъ походить зъ часôвъ тыхъ пророкôвъ.

1. **Похвалѝ** и пр. Пôдъ Ерусалимомъ и Сіономъ належить въ высшôмъ значеню розумѣти Церковь Христову.

2. **Ꙗ҆́кѡ ᲂу҆крѣпѝ** и пр. Пôдъ замками, засувами (**верей**) ворôтъ Ерусалима належить розумѣти привернене сего мѣста до давнѣйшоя силы и безпечности противъ нападамъ непріятельскимъ. А и Церковь Христова есть сильно укрѣплена, такъ що силы адскій не могуть еи преодолѣти. — **Благословѝ** и пр. Се ôтносять ся до множества потомкôвъ, котрымъ Богъ поблагословивъ мешканцѣвъ ôтбудованого Ерусалима.

3. **Полага́ѧй** и пр. Богъ учинивъ границѣ Ерусалима спокôйными, вôльными ôтъ нападôвъ непріятельскихъ. — **Тꙋ́ка** и пр. Богъ поблагословивъ мешканцѣвъ нового Ерусалима найкрасшимъ урожаємъ и добробытомъ. Пôдъ **тꙋ́комъ пшени́чнымъ** розумѣємъ найлучшу пшеницю. Зри Второз. 32, 14. Такъ само Церковь Христова, вôльна ôтъ кровавыхъ, лютыхъ гоненій, на якѝ була въ першихъ вѣкахъ выставлена, уживаючи мира,

твоѧ̀ ми́ръ, [а] и҆ тꙋ́ка пшени́чна насыща́ѧй тѧ̀.
4. **Посыла́ѧй сло́во своѐ земли̑, до ско́рости те-**
5. **че́тъ сло́во є҆гѡ̀: [б] Даю́щагѡ снѣ́гъ сво́й ꙗ҆́кѡ**
6. **во́лнꙋ, мглꙋ̀ ꙗ҆́кѡ пе́пелъ посыпа́ющагѡ. Мета́ю-**
щагѡ го́лоть сво́й ꙗ҆́кѡ хлѣ́бы: проти́вꙋ лица̀

а) Второз. 32, 14. б) Сір. 43, 19.

спокою, розвиває ся; єи щоразъ численнѣйшî дѣти, вѣрнî Христовî, тѣшать ся надприроднымъ спокоємъ и бувають кормленî найлучшою пшеницею с. є. Пресв. Євхаристією.

4. **Посыла́ѧй** и пр. Могуче слôво Господа, котре остру зиму легко въ лагôдну весну замѣнити може (ст. 4—7.), котре съ всемогучостію володѣє въ природѣ, замѣнило тяжку судьбу народа израильского въ спокôй и щастє. Въ Церквѣ же Христовôй розходяче ся могуче слово Божои благодати перемѣнює безнастанно зъ зимна грѣховного закостенѣлый рôдъ чоловѣчій въ нову тваръ. — **До ско́рости.** Скоро. Приказъ Божій сповняє ся скоро; ôнъ єсть подôбный до пôсланця, котрый приходить зъ неба на землю и волю свого пана скоро выконує.

5. **Даю́щагѡ** и пр. Въ гадцѣ треба додати: хвалѣть того, котрый дає и т. д. — **Ꙗ҆́кѡ во́лнꙋ.** Богъ спускає на землю снѣгъ въ найбôльшôмъ множествѣ съ такою самою легкостію, съ якою дитина для забавки пôддмухує кôлька клапотей вовны. — **Мглꙋ̀.** Слово євр. cephor означає властиво иней; однако перевôдъ євр. слова cephor въ значеню **мглы̀** не робить ту рôжницѣ, такъ якъ иней повстає зъ мглы, зъ мраки зимнои и вохкои; барвою єсть иней подôбный до попелу.

6. **Мета́ющагѡ** и пр. Котрый кидає зъ горы градъ якъ дрôбки хлѣба. **Го́лоть** означає властиво ледъ, ту однако має се слово значенє граду. — **Проти́вꙋ лица̀** и пр. Градъ єсть такъ зимный, що ктобы взявъ много єго зеренъ до руки, не выдержавъ бы єго зимна. Або можемъ тутъ мати на гадцѣ велику силу, съ якою градъ

7. мра́за є҆гѡ̀ кто̀ постои́тъ? [а] По́слетъ сло́во своѐ,
и҆ и҆ста́етъ ѧ҆̀: дхне́тъ дх҃ъ є҆гѡ̀, и҆ потекꙋ́тъ во́-
8. ды. [б] Возвѣща́ѧй сло́ко своѐ і҆а́кѡвꙋ, ѡ҆прав-
9. да̑нїѧ и҆ сꙋдбы̀ своѧ̀ і҆и҃леви. [в] Не сотворѝ та́кѡ
всѧ́комꙋ ꙗ҆зы́кꙋ, и҆ сꙋдбы̀ своѧ̀ не ꙗ҆ві̀ и҆̀мъ.

а) Пс. 32, 9. б) Дѣян. Ап. 13, 17. в) Второз. 29, 29.; 33, 4.

нищить плоды земни̂, а и для людей и звѣрятъ єсть небезпечный.

7. **По́слетъ** и пр. На оденъ Божій приказъ тає снѣгъ, ледъ и иней. — **Дх҃ъ є҆гѡ̀.** Богъ зôшле теплый вѣтеръ полудневый и ото замерзли̂ потоки ôттаюють и плывуть якъ давнѣйше.

8. **Возвѣща́ѧй** и пр. Попередно (ст. 4.) назвавъ псаломникъ укрыти̂ дѣланя Божи̂ на мертву природу словомъ Божимъ, теперь называє ôнъ словомъ Божимъ законъ, котрымъ Богъ объявивъ потомкамъ Якова, Израильтянамъ, свою волю (Исх. 20, 1.) — **Ѡ҆правда̑нїѧ и҆ сꙋдбы̀.** Зри поясненє Пс. 118, 1. — Въ высшомъ значеню можемъ ст. 7-8 такъ пояснити: Церковь Христова єсть небеснымъ Єрусалимомъ на земли, въ котрôмъ проповѣдає ся слово Господне, вѣють небесни̂ вѣтры, що топлять ледъ грѣха и вдувають миръ, спокôй, до роздертого серця.

9. **Не сотворѝ** и пр. Поганамъ лишивъ Богъ тôлько природный законъ розуму, не поучаючи ихъ внѣшнымъ объявленємъ. Таке объявленє отримали пôсля ôтвѣчныхъ Божихъ совѣтôвъ насампередъ жиды, а потôмъ черезъ жидôвъ прочи̂ народы свѣта. (Зр. Второз. 4, 32. 33.).

Псалóмъ 148.

(Євр. 149.) — Вôзване всѣхъ тварей Божихъ, щобы хвалили Бога.

А҆ллилꙋі́а, А҆ггеа и҆ Захарі́и.

1. Хвали́тє [a] Гд҃а съ нб҃съ: хвали́тє є҆гѡ̀ во вы́ш-
2. нихъ: Хвали́тє є҆гѡ̀ всѝ А҆́гг҃ли є҆гѡ̀: хвали́тє
3. є҆гѡ́ всѧ̑ си̑лы є҆гѡ̀. Хвали́тє є҆гѡ̀ сл҃нцє и҆ лꙋна̀:
4. хвали́тє є҆гѡ̀ всѧ̑ ѕвѣ̑зды и҆ свѣ́тъ. Хвали́тє

---

a) Апок. 5, 13.

А҆ллилꙋі́а. Зри Пс. 104. — Сей псаломъ есть выраженемъ подяки Израильтянъ за одержане выбавлене зъ утисненя, имовѣрно зъ неволи вавилоньскои. Понеже се добродѣйство Боже було надзвычайне, то псаломникъ взывае до подяки Богу такожь ангелôвъ, а навѣть нерозумнû, мертвû твари. Зр. Пс. 68, 35. Що до додатка: А҆ггеа и҆ Захарі́и зри Пс. 147. Христіянинъ ôтмавляючій сей псаломъ мае на мысли побѣду І. Христа надъ ворогами нашого спасенія.

1. **Съ нбсъ.** Нехай хвала гомонить зъ неба, с. е. ôтъ ангелôвъ, яко мешканцѣвъ небесныхъ.

2. **Си̑лы є҆гѡ̀.** С. е. вôйска его. Ангелы называють ся вôйсками Божими задля свого великого числа, порядка и цѣлковитого пôдверженя пôдъ волю и приказы Божû, сповнюючи тіиже съ найбôльшою готовостію, скоростію и точностію.

3. **Хвали́тє** и пр. Псаломникъ взывае до Божои хвалы звѣзды, яко створенû ôтъ Бога и управлянû его незмѣнными законами (ст. 3—6.) — **И҆ свѣ́тъ.** С. е. свѣтло, яке выдають ôтъ себе звѣзды.

4. **Нб҃са нбсъ.** Найвысше небо. Зри поясненe Втор. 10, 14. — **Вода̀** и пр. Зр. Пс. 103, 3.

є҆го̀ нб҃са̀ нб҃съ: и҆ вода̀ ꙗ҆́же превы́ше небе́съ·
5. Да восхва́лѧтъ и҆́мѧ Гд҇не: ꙗ҆́кѡ [а] то́й речѐ, и҆
6. бы́ша: то́й повелѣ̀, и҆ созда́шасѧ. Поста́ви ѧ҆̀ въ
вѣ́къ, и҆ въ вѣ́къ вѣ́ка: повелѣ́нїе положѝ, и҆ не
7. мимѡ̀ и҆детъ. Хвали́те Гд҇а ѿ землѝ: ѕмі́еве и҆
8. всѧ̑ бе́здны: [б] Ѻ҆́гнь, гра́дъ, снѣ́гъ, го́лоть,
9. дꙋ́хъ бꙋ́ренъ, творѧ̑щаѧ сло́во є҆гѡ̀: Го́ры и҆ всѝ
10. хо́лми, древа̀ плодонѡ́сна и҆ всѝ ке́дри: Ѕвѣ́рїе
11. и҆ всѝ скѡ́ти: га́ди и҆ пти̑цы перна́ты: [в] Цр҃їе

5. **Ꙗ҆́кѡ то́й речѐ** и пр. Зри Пс. 32, 9.

6. **Поста́ви** и пр. Се ôтносить ся до тѣлъ небесныхъ; имъ приписавъ Богъ незмѣнный законъ, котрого мають держати ся, якъ довго самъ Богъ схоче. Тѣла небеснî, кружачî пôсля незмѣнныхъ законôвъ природныхъ. суть безнастанными памятниками Божои всемогучости.

7. **Ѿ землѝ.** Нехай хвала Бога гомонить ôтъ земли, с. є. ôтъ всего, що жіє на землѣ. — **Ѕмі́еве.** Великî звѣры морскî. Зри Пс. 103, 26. — **Бе́здны.** Зри Пс. 32, 7.

8. **Го́лоть.** Ледъ, иней. Зри поясненє Пс. 147, 5. — **Дꙋ́хъ бꙋ́ренъ.** Буря, вихоръ. — **Творѧ̑щаѧ сло́во є҆гѡ̀.** О скôлько Богъ послугує ся ними всѣми до выконаня своеи воли, особливо же своихъ каръ, якî зсылає на грѣшникôвъ.

9. **Ке́дри.** Се дерево, ôтзначаюче ся величиною и тревалостію, може ту представляти всѣ лѣснî дерева.

10. **Ѕвѣ́рїе.** Дикî звѣрята. — **Скѡ́ти.** Звѣрята домашнî.

11. **Цр҃їе зе́мстїи** и пр. Царѣ всего свѣта вразъ съ всѣми народами, которыми вы управляєте, котрыхъ єсьте начальниками. Псаломникъ взыває отже до хвалы

а) Быт. 1, 6. 7.; Пс. 135, 5.; Єрем. 10, 12.; 51, 15. б) Іов. 37, 10 в) Пс. 48, 3.

зе́мстїи и҆ всѝ лю́дїе, кнѧ́зи и҆ всѝ сꙋдїѝ зе́м-
12. стїи: Ю҆́ноши и҆ дѣ̑вы, ста́рцы съ ю҆́нотами: а)
13. Да восхва́лѧтъ и҆́мѧ Гдⷭ҇не: ꙗ҆́кѡ вознесе́сѧ и҆́мѧ
тогѡ̀ є҆ди́нагѡ, и҆сповѣ́данїе є҆гѡ̀ на землѝ и҆ на
14. небесѝ. б) И҆ вознесе́тъ ро́гъ люде́й свои́хъ: пѣ́снь
всѣ̑мъ прпⷣбнымъ є҆гѡ̀, сыновѡ́мъ І҆и҃левымъ,
лю́демъ приближа́ющымсѧ є҆мꙋ̀.

а) Ис. 12, 4. б) Пс. 131, 17.

Божои всѣхъ людей безъ огляду на ихъ стапъ и вѣкъ (ст. 12.).

12. **Съ ю҆́нотами.** Съ молодцями.

13. **Да восхва́лѧтъ** и пр. Нехай всѣ выхваляють святе имя своего Господа, разъ для того, що ôнъ одинъ єсть великій и сильный и нема иншого имени на небѣ и на землѣ, котре бы було такои хвалы достойне якъ имя Господа Бога нашого (зри Филип. 2, 9—11.), а по друге для того, що (ст. 14.) Богъ обдаривъ свôй нарôдъ многими и великими добродѣйствами и здѣлавъ єго сильнымъ противъ своихъ ворогôвъ, — въ высшôмъ значеню: що І. Христосъ, ôтнесши побѣду надъ діаволомъ, выєднавъ для насъ благодать Божу до поконаня нашихъ ворогôвъ душевныхъ и до осягненя вѣчного спасенія.

14. **Ро́гъ.** Рôгъ яко символъ силы. Зри Пс. 17, 3.; 74, 5. — **Пѣ́снь** и пр. Слушною єсть рѣчею, щобы особливо цѣлый нарôдъ израильскій, Богу наймилѣйшій и єму посвяченый, свого Бога хваливъ и въ єго честь спѣвавъ похвальнî пѣсни. — **Прпⷣбнымъ є҆гѡ̀.** Святымъ єго. Зри Пс. 49, 5.; Пс. 78, 2.; Исх. 19, 6.; Числ. 16, 3.; Второз. 33, 2. — **Приближа́ющымсѧ є҆мꙋ̀.** Такъ называє ся нарôдъ израильскій яко нарôдъ Богу посвяченый, съ нимъ въ тѣсныхъ ôтносинахъ остаючій, яко нарôдъ священичій. Зри Исх. 19, 6. Се выраженє нахо-

Псало́мъ 149.

Хвалѣть Бога за его опѣку надъ нами!

А҆ллилꙋ́їа.

1. **Воспо́йте** [а] **Гд҇еви пѣ́снь но́вꙋ: хвале́нїе є҆гѡ̀ въ**
2. **це́ркви преподо́бныхъ.** [б] **Да возвесели́тсѧ І҆и҃ль**

а) Пс. 32, 3. б) Пс. 92, 1.; Мих. 2, 13.

димъ Лев. 10, 3. въ ôтношеню до священикôвъ израильскихъ. Въ высшôмъ значеню розумѣе ся ту весь рôдъ чоловѣчій, ôткупленый черезъ І. Христа, а въ особенности всѣ праведнî ученики Христовî и ихъ учителѣ.

А҆ллилꙋ́їа. Зри По. 104. — Такожь и сей псаломъ походить зъ часôвъ по неволѣ вавилоньскôй. Христіянинъ ôтмавляе сей псаломъ въ честь Бога, котрый щодня обсыпуе насъ своими добродѣйствами, котрый вознѣсъ насъ высоко черезъ І. Христа, але и зъобовязавъ насъ до борбы противъ всѣмъ силамъ, ворожимъ І. Христу и его св Церквѣ.

1. **Пѣ́снь но́вꙋ.** Зри Пс. 32, 3. — **Хвале́нїе є҆гѡ̀.** Додати въ мысли належить: нехай буде. — **Въ цр҃кви преподо́бныхъ.** Мае ту розумѣти ся зôбране всѣхъ Израильтянъ, цѣла израильска громада, цѣлый нарôдъ израильскій, котрый называе ся преподобнымъ або святымъ. Зри Пс. 148, 14. Въ высшôмъ значеню розумѣемъ тутъ Церковь Христову.

2. **Ѡ҆ сотво́ршемъ є҆го̀.** Богъ выбравъ собѣ нарôдъ израильскій зъ помежи всѣхъ прочихъ народôвъ, тожь ôнъ завдячуе Богу свое истноване яко нарôдъ Божій. — **Сы́нове Сїѡ́нни.** Израильтяне належачî до старозавѣтнои Церкви, котра була прообразомъ Церкви новозавѣтнои. Зри Пс. 2, 6.; Пс. 19, 3. — **Ѡ҆ цр҃ѣ свое́мъ.** Богъ бувъ царемъ свого народа. Въ высшôмъ значеню розумѣемъ ту І. Христа.

ѡ҆ сотво́ршемъ є҆го̀, и҆ сы́нове Сїѡ́ни возра́дꙋ-
3. ютсѧ ѡ҆ царѣ̀ свое́мъ. Да восхва́лѧтъ и҆́мѧ є҆гѡ̀
въ ли́цѣ, въ тѷмпа́нѣ и҆ ѱалти́ри да пою́тъ є҆мꙋ̀.
4. [а] Ꙗ҆́кѡ благоволи́тъ Гдⷭ҇ь въ лю́дехъ свои́хъ: и҆
5. вознесе́тъ крѡ́ткїѧ въ спасе́нїе. [б] Восхва́лѧтсѧ
преподо́бнїи въ сла́вѣ, и҆ возра́дꙋютсѧ на ло́-
6. жахъ свои́хъ. Возноше́нїѧ Бж҃їѧ въ горта́ни
и҆́хъ, [в] и҆ мечѝ ѻ҆бою́дꙋ ѻ҆́стры въ рꙋка́хъ и҆́хъ:

а) Пс. 146, 11. б) Пс. 41, 9. в) 2 Кор 10, 4.

---

3. **Въ ли́цѣ.** Спѣваючи въ хорахъ. Гдеякѝ мають тутъ на мысли хороводный танецъ, котрый мабудь бувъ въ уживаню при св. скиніи пôдчасъ богослуженя. Зр. 1. Цар. 18, 6.; 2. Цар 6, 16. — **Въ тѷмпа́нѣ.** Зри Исх. 15, 20. — **Ѱалти́ри.** Зри Пс. 32, 2

4. **Ꙗ҆́кѡ благоволи́тъ** и пр. Богъ мае уподобанє въ своимъ народѣ, котре оказавъ єму, увôльняючи єго зъ неволи, помагаючи єму до ôтбудованя Єрусалима и святыни. — **Вознесе́тъ** и пр. Нарôдъ израильскій бувъ черезъ довгѝ лѣта своими ворогами гнобленый и мусѣвъ зносити зъ ихъ стороны найдôтклившѝ упокореня, Богъ же здѣлавъ сей нарôдъ зновъ такъ славнымъ и великимъ, якъ передъ тымъ бувъ малымъ и погордженымъ.

5. **Восхва́лѧтсѧ** и пр. Израильтяне (**преподо́бнїи** выс. ст. 1.) мають теперь причину тѣшити ся своимъ щастємъ, своєю славою, въ день и въ ночи (**на ло́жахъ свои́хъ**). Гдеякѝ розумѣють слова: **на ло́жахъ свои́хъ** въ значеню: въ спокою, якій теперь узыскали. Въ высшôмъ значеню можна се ôтнести до щастя и радостей небесныхъ, якихъ праведнѝ по смерти въ вѣчнôмъ спокою уживати будуть.

6. **Возноше́нїѧ** и пр. Ихъ уста мають голосити хвалу Божу, однако меча не мають они выпускати зъ своихъ рукъ, памятаючи на свôй обовязокъ, щобы покорити поганъ и выконати на нихъ засудъ, якій на нихъ Богъ выдавъ; або, Израильтяне мають бути всегда го-

7. [а] Сотвори́ти ѿмще́нїе въ ꙗ҆зы́цѣхъ, ѡ҆бличе́нїѧ
8. въ лю́дехъ: Свѧза́ти царѝ и҆́хъ пꙋ́ты, и҆ сла́вныѧ
9. и҆́хъ рꙋ́чными ѡ҆ко́вы желѣ́зными: [б] Сотвори́ти
въ ни́хъ сꙋ́дъ напи́санъ: [в] сла́ва сїѧ̀
бꙋ́детъ всѣ́мъ преподѡ́бнымъ є҆гѡ̀.

[а] Мих. 5, 15. [б] Второз. 32, 35. [в] Второз. 4, 6.

тові̂ до новои борбы, наколи бы вороги важили ся ихъ зновь утискати и переслѣдовати. Христіянинъ має ту на мысли слово Боже. Зри 2. Кор. 10, 4.; Єф. 6, 17.; Євр. 4, 12.

7. **Соткори́ти** и пр. Щобы поганъ укарати за до̂знані̂ о̂тъ нихъ кривды; або, наколи бы погане зновь на нихъ напали. — **Ѻ҆бличе́нїѧ въ лю́дехъ.** Въ євр.: каранє поганъ. Єсть то само сказано, що попередными словами.

8. **Свѧза́ти** и пр. Щобы звязати путами лютыхъ царей тыхъ народо̂въ, котрі̂ ихъ пераслѣдовали, а славнымъ ихъ вельможамъ вложити на руки желѣзні̂ оковы. Въ высшо̂мъ значеню о̂тносить ся се до побѣдженя народо̂въ проповѣдею евангелія. Хотяй евангеліє выключає всякій насилъ и проливъ крови, однако въ св. Письмѣ часто представляє ся славна побѣда Церкви въ подо̂бныхъ образахъ. Зри Ис. 45, 14.

9. **Сотвори́ти** и пр. Израильтянъ укаравъ Богъ неволею вавилоньскою; теперь мусѣвъ по̂сля обѣтницѣ прійти рѣшучій судъ на поганъ, надъ котрыми о̂тнѣсъ побѣду І. Христосъ проповѣдею свого евангелія. (Зри выс. ст. 6.) — **Сла́ва** и пр. Тая побѣда надъ поганьскими народами принесла честь и славу народови израильскому, зъ котрого выйшовъ Спаситель свѣта.

Ѱало́мъ 150.

Хвала безконечного величія и могучости Божои.

А҆ллилꙋ́їа.

1. Хвали́те а) Бг҃а въ ст҃ы́хъ є҆гѡ̀, хвали́те є҆го̀ въ
2. ᲂу҆тверже́нїи си́лы є҆гѡ̀: Хвали́те є҆го̀ на си́лахъ
є҆гѡ̀, хвали́те є҆го̀ по мно́жествꙋ вели́чествїѧ є҆гѡ̀.
3. б) Хвали́те є҆го̀ въ гла́сѣ трꙋ́бнѣмъ, хвали́те є҆го̀

а) Пс. 105, 1. б) Пс. 46, 2.

А҆ллилꙋ́їа. Зри Пс. 104. — Сей псаломъ зôставъ уложеный незвѣстнымъ авторомъ въ часѣ якогось торжества, имовѣрно въ часѣ второго посвяченя храма єрусалимского. Псаломникъ взыває цѣлу вселенну, особливо же нарôдъ израильскій и єго священикôвъ и левитôвъ, щобы хвалили Господа Бога, спѣваючи въ єго честь пѣсни въ сопроводѣ музичныхъ инструментôвъ. О значеню сего псалма для христіянъ зри поясненє надписи Пс. 77.

1. **Въ ст҃ы́хъ є҆гѡ̀.** Такъ называє ся небо, где єсть Божій престолъ. — а также храмъ, въ котрôмъ Богъ обравъ собѣ мешканє. Гдеякî розумѣють ту св. угодникôвъ Божихъ, въ котрыхъ являє ся Божа святôсть, котрî суть святынями Божими, въ якихъ Богъ перебуває. — **Въ ᲂу҆твержде́нїи си́лы є҆гѡ̀.** Котрый жіє въ небѣ, въ храмѣ, мовъ въ найсильнѣйшôй палатѣ; або: котрого престоломъ єсть твердь небесна. Гдеякî поясняють: Хвалѣть єго задля єго превеликои силы.

2. **На си́лахъ є҆гѡ̀.** Задля єго дѣлъ, свѣдчачихъ о єго всемогучости. — **По мно́жествꙋ** и пр. Хвалѣть єго, якъ сего вымагає єго безмѣрне величіє.

3. **Въ гла́сѣ трꙋ́бнѣмъ.** Єсть ту бесѣда о трубѣ зъ рога баранячого, якою трублено въ празникъ нового мѣсяця (Пс. 80.) и на початку ювилейного року, а часомъ

4. въ ѱалти́ри и҆ гꙋ́слехъ: [а] Хвали́те є҆го̀ въ тѷмпа́пѣ
и҆ ли́цѣ, хвали́те є҆го̀ въ стрꙋ́нахъ и҆ ѻ҆рга́нѣ:
5. Хвали́те є҆го̀ въ кѷмва́лѣхъ доброгла́сныхъ,
хвали́те є҆го̀ въ кѷмва́лѣхъ воскли́цанїѧ.
6. [б] Всѧ́кое дыха́нїе да хва́литъ Гд҇а.

[а] Пс. 149, 3. [б] Апок. 5, 13.

такожь пôдчасъ якого надзвычайного торжества (2. Цар. 6, 15.). — **Въ ѱалти́ри** и пр. Зри Пс. 32, 2.

4. **Въ тѷмпа́нѣ.** Зри Исх. 15, 20. — **Въ ли́цѣ.** Зри Пс. 149, 3. — **Въ стрꙋ́нахъ.** На музичныхъ инструментахъ струнныхъ. — **Въ ѻ҆рга́нѣ.** На музичныхъ инструментахъ въ загалѣ. Євр. слово hugau означає флетъ, сопѣлку.

5. **Въ кѷмва́лѣхъ.** Були то металеви̂ инструмента, котрыми ударяно оденъ о другій. Меньши̂ цимбалы выдавали милый, пріятный звукъ (**доброгла́сный**), бôльши̂ же выдавали голосный, галасливый звукъ, надаючій ся до обходу радôсного торжества (**воскли́цанїѧ**).

6. **Всѧ́кое дыха́нїе.** Всё, що жіє, ôтдыхає, въ противоставленю до мертвыхъ инструментôвъ.

Конець Псалтыри и четвертого тому.

Содержанє Тому IV.

Книга Псалмôвъ.

Стор.
Передне слово 1
Псаломъ 1. Щасливôсть побожныхъ. Погибель безбожника 5
„ 2. О царствѣ І. Христа, Сына Божого, и о єго ворогахъ 8
„ 3. Потѣха въ Бозѣ, и упованє на него . 12
„ 4. Потѣха, миръ и радôсть въ Бозѣ . . 14
„ 5. Молитва о помôчь. Певна надѣя побѣды слушнои справы . . . 17
„ 6. Молитва покаянна 20
„ 7. Прошенє о охорону противъ ворогамъ, погибель тыхже 23
„ 8. О величію и добротѣ Бога, оказаныхъ въ дѣлахъ сотвореня и ôткупленя . 27
„ 9. Подяка за одержану помôчь. Просьба о охорону бѣдныхъ 30
„ 10. (Євр. 11.) Упованє на Бога . . . 40
„ 11. („ 12.) О зôпсованю свѣта. Надѣя на спасеніє 43
„ 12. (Євр. 13.) Просьба о помôчь. Упованє на выслуханє 45
„ 13. (Євр. 14.) О зôпсованю свѣта. Надѣя на спасеніє 47
„ 14. (Євр. 15.) Кто доступить царства небесного? 50

Стор.

Псаломъ 15. (Євр. 16.) О пожертвованю ся І. Христа и о єго воскресенію . . . 52
„ 16. (Євр. 17.) Просьба о помôчь противъ зôпсутя въ свѣтѣ. Поглядъ на вѣчну нагороду 56
„ 17. (Євр. 18.) Молитва благодарственна Давида за выбавленє зъ рукъ ворогôвъ 61
„ 18. (Євр. 19.) О мудрости и добротѣ Бога въ дѣлахъ сотвореня, въ законѣ людямъ данôмъ, въ зôсланю Спасителя 76
„ 19. (Євр. 20.) Молитва за царя, выбирающого ся на вôйну 81
„ 20. (Євр. 21.) Пѣснь благодарственна за отриманû ôтъ Бога добродѣйства . 83
„ 21. (Євр. 22.) О мукахъ и воскресенію І. Христа 87
„ 22. (Євр. 23.) Господь єсть пастыремъ и опѣкуномъ 96
„ 23. (Євр. 24.) Пѣснь при впроваджeню кивота завѣта до дому Сіоньского . 99
„ 24. (Євр. 25.) Прошенє о помôчь и о прощенє грѣхôвъ 102
„ 25. (Євр. 26.) Молитва невинного, побожного чоловѣка о помôчь Божу . 108
„ 26. (Євр. 27.) Упованє на Бога въ великôй потребѣ. Туга за Богомъ . . 111
„ 27. (Євр. 28.) Молитва о помôчь. Надѣя на выслуханє тои молитвы . . 116
„ 28. (Євр. 29.) Вôзванє вѣрныхъ до складаня Богу жертвъ духовныхъ . 119
„ 29. (Євр 30.) Подяка за выбавленє ôтъ смерти 124
* 30. (Євр. 31.) Молитва о помôчь. Подяка за отриманє тоиже 128
„ 31. (Євр. 32.) Щастє каянника; нещастє нерозкаяного грѣшника . . . 131
„ 32. (Євр. 33.) Пѣснь похвальна въ честь Бога, Пана панôвъ цѣлого свѣта и Царя свого народа 137
„ 33. (Євр. 34.) Подяка Богу, котрый побожному помагає а карає безбожного 142

Стор.

Псаломъ 34. (Євр. 35.) Молитва о помôчь противъ ворогамъ 148
„ 35. (Євр. 36.) Грѣховнôсть людей. Доброта Божа. Прошенє о помôчь . . 154
„ 36. (Євр. 37.) Щастє безбожныхъ не єсть тревалымъ,—тревалымъ єсть тôлько щастє праведникôвъ . . . 159
„ 37. (Євр. 38.) Молитва покаянна . . 167
„ 38. (Євр. 39.) Молитва терпячого о помôчь Божу 173
„ 39. (Євр. 40.) Подяка и прошенє Давида яко прообраза Месіи . . . 177
„ 40. (Євр. 41.) О благословенію людей милосерныхъ 185
„ 41. (Євр. 42.) Туга за Богомъ и за богослуженємъ 189
„ 42. (Євр. 43.) Давидъ тужить за огляданємъ св. скиніи 192
„ 43. (Євр. 44.) Молитва о помôчь въ переслѣдованю за вѣру 194
„ 44. (Євр. 45.) Месія и Церковь . . 200
„ 45. („ 46.) Безпечнôсть Церкви Христовои 207
„ 46. (Євр. 47.) Радôсть по Божôй побѣдѣ . 211
„ 47. (Євр. 48.) Мѣсто Боже єсть безпечне 213
„ 48. (Євр. 49.) О переминаємости щастя людей безбожныхъ 217
„ 49. (Євр. 50.) Богъ судія домагає ся передовсѣмъ внутрѣшного почитаня . 223
„ 50. (Євр. 51.) Псаломъ покаянный . . 229
„ 51. (Євр. 52.) Безбожникôвъ жде погибель 238
„ 52. (Євр. 53.) О зôпсованю свѣта; надѣя на спасеніє; кара безбожникôвъ переслѣдуючихъ нарôдъ Божій . . 242
„ 53. (Євр. 54.) Молитва о выбавленє зъ великого небезпеченьства . . . 243
54. (Євр. 55.) Давидъ нарѣкає на ложныхъ пріятелей и просить Бога о помôчь 245
„ 55. (Євр. 56.) Молитва переслѣдованого; упованіє на помôчь 252

Стор.

Псаломъ 56. (Євр. 57.) Молитва о помôчь и подяка за туюже 256

„ 57. (Євр. 58.) Нечестиви̂ погибають, а Боже Провидѣнє явнымъ оказує ся . 259

„ 58. (Євр. 59.) Молитва о помôчь противъ ворогамъ 263

„ 59. (Євр. 60.) Молитва упокореного, пониженого, о побѣду 270

„ 60. (Євр. 61.) Молитва царя . . . 275

„ 61. (Євр. 62.) О упованію на Бога и переданю ся на его волю . . . 278

„ 62. (Євр. 63.) Туга за св. скинією и за Богомъ 281

„ 63. (Євр. 64.) Молитва о помôчь и покровъ 285

„ 64. (Євр. 65.) Богъ есть всякои хвалы достойный 287

„ 65. (Євр. 66.) Вôзване до прославленя Бога 292

„ 66. (Євр. 67.) Молитва о просвѣчене всѣхъ народôвъ 298

„ 67. (Євр. 68.) Подяка за велику побѣду 300

„ 68. („ 69.) Страждучій Месія . . 316

„ 69. („ 70.) Молитва о скору помôчь . 328

„ 70. („ 71.) Молитва о помôчь противъ ворогамъ 329

„ 71. (Євр. 72.) О великôмъ царю . . 335

„ 72. („ 73.) Конець безбожного погибель 342

„ 73. („ 74.) Молитва въ потребѣ, коли святыня зôстала спустошена . . 350

„ 74. (Євр. 75.) Богъ есть судією . . 358

„ 75. („ 76.) Подяка за побѣду . . 362

„ 76. („ 77.) Безпотѣшнôсть и надѣя . 367

„ 77. („ 78.) Якъ Богъ провадивъ Израильтянъ ажь до часôвъ царя Давида? 373

„ 78. (Євр. 79.) Скарга и молитва надъ развалинами Єрусалима 390

„ 79. (Євр. 80.) Молитва о помôчь въ бѣдахъ и переслѣдованяхъ 394

„ 80. Вôзване до обходу празникôвъ и до послуха 400

„ 81. Богъ яко найвысшій судія всѣхъ народôвъ 406

Стор.
Псаломъ 82. Просьба о помôчь противъ ворогôвъ царства Божого . - . . 409
„ 83. (Євр. 84.) Туга за Божимъ жертовникомъ 413
„ 84. (Євр. 85.) Молитва до Бога о помôчь противъ ворогôвъ 418
„ 85. (Євр. 86.) Молитва о помôчь противъ ворогôвъ 422
„ 86. (Євр. 87.) Новый Єрусалимъ, мати народôвъ 426
„ 87. (Євр. 88.) Молитва въ смутку и опущеню 429
„ 88. (Євр. 89) Просьба о выповненє Божихъ обѣтниць 435
„ 89. (Євр. 90.) Просьба о милосердіє для зникомого чоловѣка . . . 448
„ 90. (Євр. 91) Пôдъ Божимъ покровомъ єсьмо безпечни̂ 454
„ 91. (Євр 92) Прославленє дѣлъ Божихъ, особливо же Божои справедливости 459
„ 92. (Євр. 93.) Богъ — царь свѣта . . 465
„ 93. („ 94.) Молитва о укаранє ворогôвъ царства Божого . . . 468
„ 94. (Євр. 95.) Вôзванє до прославляня Бога и до оказованя єму послуха . 474
„ 95. (Євр. 96.) Хвалѣть Бога! . . . 477
„ 96. („ 97.) Царство Боже . . . 483
„ 97. („ 98.) Честь Спасителеви и Судіи 488
„ 98. („ 99.) Господь єсть святый . . 490
„ 99. („ 100.) Славѣть Господа . . 494
„ 100. („ 101.) Постановленя доброго царя 496
„ 101. („ 102) Молитва чоловѣка погруженого въ нуждѣ о выбавленє . . 501
„ 102. (Євр. 103.) Подяка и честь за Божи̂ добродѣйства 510
„ 103. (Євр. 104.) Пѣснь въ честь Бога яко сотворителя и управителя вселеннои 516
„ 104. (Євр. 105) Подяка Богу за єго доброту взглядомъ выбраного народа . . 526
„ 105. (Євр. 106.) Доброта Божа взглядомъ Израильтянъ, ихъ невдячнôсть взглядомъ Бога 538

Стор.
Псаломъ 106. (Євр. 107.) Подяка за выбавленє зъ неволи вавилоньскои . . . 549
„ 107. (Євр. 108.) Пѣснь похвальна въ честь Божого милосердiя и доброты . 559
„ 108. (Євр. 109.) Судьба ворогôвъ Давида . 560
„ 109. (Євр. 110.) Месiя яко царь — священикъ въ вѣки 569
„ 110. (Євр. 111.) Похвала Бога задля єго добродѣйствъ 575
„ 111. (Євр, 112.) Щасливыми суть тiи, що боять ся Бога 578
„ 112. (Євр. 113.) Смиреннымъ дає Богъ благодать 581
„ 113. (Євр. 114.) Богъ помагає намъ, тому не намъ, но Богу належить ся слава 584
„ 114. (Євр. 116.) Подяка за выбавленє зъ великого небезпеченьства . . 589
„ 115. Продовженє подяки 591
„ 116. (Євр. 117.) Хвалѣть Бога . . . 594
„ 117. (Євр. 118.) Подяка за велику побѣду 595
„ 118. („ 119.) Похвала Божого закона . 602
„ 119. („ 120.) Молитва о увôльненє ôтъ ворогôвъ 637
„ 120. (Євр. 121.) У Бога єсть охорона и помôчь 639
„ 121. (Євр. 122.) О радости по причинѣ надѣи оглядання Єрусалима . . 641
„ 122. (Євр. 123.) Туга за помочiю въ загальнôмъ утисненю 644
„ 123. (Євр. 124.) Подяка за выбавленє . 645
„ 124. (Євр. 125.) Щастливî уповаючî на Бога 647
„ 125. (Євр. 126.) О шуканю потѣхи в Бозѣ 649
„ 126. (Євр. 127.) Всё зависить ôтъ Божого благословенiя 651
„ 127. (Євр 128.) Дочасне благословенiє людей богобоязливыхъ 653
„ 128. (Євр. 129.) Богъ опѣкує ся побожными а карає грѣшникôвъ . . . 655
„ 129. (Євр. 130.) Молитва о прощенiє . 657
„ 130. („ 131.) Выявленє покоры . . 659

Стор.
Псаломъ 131. (Євр. 132.) Молитва до Бога, щобы сповнивъ свои обѣтницѣ дани̂ Давиду . 661
„ 132. (Євр. 133.) Щасливи̂ люди жіючи̂ съ собою въ любви и въ згодѣ . . 667
„ 133. (Євр. 134.) Вôзване до хвалы Божои въ день и въ ночи 668
„ 134. (Євр. 135.) Честь и подяка всемогучому Богу 669
„ 135. (Євр. 136.) Хвалѣть Бога задля его милосердія 673
„ 136. (Євр. 137.) Туга плѣненыхъ за ôтчиною 676
„ 137. (Євр. 138.) Подяка Богу за его милосердіе 680
„ 138. (Євр. 139.) Богъ есть всевѣдучій . 682
„ 139. („ 140.) Молитва о помôчь . . 689
„ 140. („ 141.) Молитва о помочь . . 692
„ 141. („ 142.) Молитва о помочь . . 695
„ 142. („ 143.) Молитва о помочь въ небезпеченьствахъ смерти . . . 697
„ 143. (Євр. 144.) Подяка Богу за ôтнесену побѣду и просьба о дальшу его опѣку 701
„ 144. (Євр. 145.) Хвала Божа . . . 705
„ 145. („ 146.) Уповай на Бога . . 709
„ 146. („ 147.) Хвалѣть Бога задля его добродѣйствъ 71
„ 147. (Євр. 148.) Хвалѣть Бога за его добродѣйства 71
„ 148. (Євр. 149.) Вôзване всѣхъ тварей Божихъ, щобы хвалили Бога . . 717
„ 149. Хвалѣть Бога за его опѣку надъ нами 720
„ 150. Хвала безконечного величія и могучости Божои . . . . .